

VIRI

Ljubljana

2015

38

PAVEL ČELIK

**CESARSKO-KRALJEVA
FINANČNA STRAŽA
NA SLOVENSKEM
(1843–1918)**

Pavel ČELIK

**CESARSKO-KRALJEVA FINANČNA
STRAŽA NA SLOVENSKEM
(1843–1918)**

Ljubljana 2015

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

351.746(497.4)«1843/1918»

ČELIK, Pavle

Cesarsko-kraljeva finančna straža na Slovenskem (1843-1918) / Pavel Čelik. - Ljubljana : Arhivsko društvo Slovenije, 2015. - (Viri / Arhivsko društvo Slovenije ; št. 38)

ISBN 978-961-6143-45-5

282730496

VSEBINA

PREDGOVOR	19
UVOD	23
PREDHODNIKI FINANČNE STRAŽE	27
Objezdniki	27
Tolminski kmečki upor leta 1713	28
Kmečko orodje kot znamenje uporništv	28
Leta 1830 mejna straža	29
Leta 1835 pristojbinska straža.....	30
Razpis za sprejem v obe straži	31
Red za carino in državne monopole iz leta 1835	32
Leto 1835: kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih	32
Kaznovanje prestopkov	33
Določbe o uporabi pristojbinskega kazenskega zakona.....	34
Kazenski zakon o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih iz leta 1803	35
PRVI PREDPIS O FINANČNI STRAŽI	36
I. Namen finančne straže	36
II. Organiziranost	37
III. Postavljanje in popolnjevanje.....	37
IV. Razporeditev oddelkov in dodelitev moštva.....	38
Podatki o okolišu oddelka	38
Začasna izpostava oddelka.....	39
Premestitve moštva	39
V. Službena opravila finančne straže.....	40
Naloge in službena opravila straže	40
Patruljiranje in zasede ob državni meji	41
Ravnanje s strankami	42
Pozornost določenim osebam ob meji	43
Uporaba orožja	43
Opravljanje službe v notranjosti države	44
Vrste preiskav prostorov	45
Potek preiskave prostorov.....	46
Osebe pri preiskavi.....	47
Nadzorovanje in pomoč izvršilnim pristojbinskim uradom	48
Poizvedbe in sorodna opravila	50
Finančna straža je imela pravice javne straže.....	51
VI. Službeni red.....	51
Dopusti	52
Nadomeščanje v službi	52
10 ur službe na dan	52
Poročila.....	53
Dnevniki	54

Obhodi starešinskih okolišev.....	55
Trimesečno in letno poročilo vodje sekcije	56
Prošnje, pritožbe, ovadbe	57
Službena knjiga.....	58
Besedilo prisege.....	58
Pregledna knjiga.....	59
Prikaz stanja in lastnosti moštva	59
Stanovski ovoj (uslužbenski list)	59
Poslovanje z drugimi spisi	60
VII. Dodeljevanje služb	61
VIII. Prejemki	62
IX. Izredne nagrade	62
X. Državljanska razmerja uslužbencev	63
XI. Uniforme in oprema	63
XII. Nastanitev in oskrba.....	64
XIII. Splošne določbe za uslužbence	65
Lik pripadnika straže.....	65
Skrb za vzgojo moštva.....	65
Pozdravljanje.....	66
XIV. Posebne določbe	67
Določbe za višjega paznika, preglednika in komisarja.....	67
Določbe za višjega komisarja.....	67
Določbe za komorno okrajno upravo in inšpektorja.....	68
Določbe za komorno deželno oblastvo in višjega inšpektorja.....	69
XV. Določbe o kaznovanju	70
Službeni pregreški	70
Kazni za pregreške.....	70
Pritožba na rzsodbo	71
Izbris kazni	72
Odgovornost za hudodelstva in težke policijske prestopke.....	72
Načela disciplinskega postopka	73
Odreditev preiskovalnega zapora.....	74
XVI. Skrb za obolele.....	75
XVII. Upokojevanje in odpravnine.....	76
XVIII. Izstop iz službe	76
PRVO DESETLETJE FINANČNE STRAŽE (1843–1852).....	78
Ocena prvega predpisa.....	78
Predpis iz leta 1843 o uporabi orožja	79
Finančna straža za določene naloge javne varnosti.....	81
Nagrade za nekatera policijska dela	82
Asistenca vojske ob neredih	82
Spremembe pri uniformi	84
Nova organiziranost finančnih oblastev po deželah	85
Nove tarife za pristojbine.....	86
Ukrepi za izpolnjevanje oblastvenih odredb	87
Državno svetovalstvo	87
Novo merilo za denarne kazni za težke pristojbinske prestopke.....	88

Osebjne finančne straže v cesarstvu v letih 1849–1859	88
Kazenski zakon iz leta 1852	89
DRUGO DESETLETJE (1853–1862)	90
Poskus v Predarlsem se je obnesel.....	91
Uredbenik finančnega ministrstva (1854)	91
Določbe za finančno stražo	93
Vožnja z vlakom	96
Žene stražnikov: prednost pri službi v tobačnih tovarnah.....	96
Kako delovati ob živinski kugi	97
Spremembe v sestavi oboroženih sil	97
Kako so žrebali pri naboru	98
Omejitve za uradnike straže	99
Ugodnosti pri potovanju komisarjev	100
Spremembe v pisarniškem poslovanju	100
Novosti za finančna oblastva	101
Na Ogrskem pod vojaško sodišče tudi finančna straža.....	103
Podporni sklad za šolanje otrok.....	103
Vojaške šole leta 1852	105
Spremembe statuta podpornega sklada	106
Medsebojna pomoč vojske in finančne straže	107
Prostovoljci za italijansko bojišče	108
Spremembe opreme in uniforme.....	109
Nova uniforma	110
Vsestranska privlačnost tobaka.....	111
Užitnina za vino in meso leta 1862.....	112
TRETJE DESETLETJE (1863–1872)	113
Zakon o varstvu osebnih pravic	113
Zakon o varstvu hišne pravice.....	114
Pravila za pripravo državnega proračuna	114
Za moštvo in uradnike finančne straže.....	115
Odprava telesne kazni.....	117
Za razna finančna oblastva.....	118
Spremenjeno poročanje	119
Mirovna pogodba z Italijo.....	120
Punciranje	120
Državna postava o splošnih pravicah državljanov	121
Ločitev podpornega sklada na avstrijski in ogrski del	122
Spremembe uniforme	123
Spet prostovoljci za vojsko	124
Meja na Matajurju in Kolovratu	124
Izplačevanje pokojnine	125
Leto 1869: pravila za ureditev finančne straže in njenih prejemkov.....	125
a) Ureditev straže	126
b) Plače moštva in uradnikov	126
c) Drugi prejemki in doklade	127
Preureditev carinarnic in prejemkov carinikov	129

Sprememba pravil o finančni straži iz leta 1869	130
a) Plače	130
b) Pokojnine in odpravnine.....	130
c) Preskrbnine.....	131
Zakon o varstvu pisemske tajnosti	131
ČETRTO DESETLETJE (1873–1882)	132
Razno za moštvo in uradnike finančne straže	132
Dopolnitve pravil o ureditvi in prejemkih straže iz leta 1869	133
Preureditev državnega uradništva in njegovih prejemkov.....	134
Razno o finančnem uradništvu	135
Dva posega v podporni sklad	136
Šole na Slovenskem v tistem času.....	136
Nova carinska tarifa	137
PETO DESETLETJE (1883–1892)	139
Dopolnitev pravil podpornega sklada za otroke.....	139
Spet dopolnitev pravil o finančni straži iz leta 1869	140
Finančni stražniki, predvideni za posebne naloge v črni vojski	140
Za uradnike in stražnike	141
Nekaj spremenjenih tarif	142
Višji carinski izpit	142
ŠESTO DESETLETJE (1893–1902)	143
Kako naj straža ravna v vojaških objektih.....	143
Preiskovanje zakonitosti uporabe orožja	143
Za uradnike in stražnike	144
Odslej trgovska zastava na plovilih finančne straže	145
Opustitev starega oslavljanja	145
Novi nazivi uradnikov finančne straže.....	145
Ravnanje z arhivom	147
Prečiščeno besedilo določb o skladu za šolanje otrok.....	147
Omejitve nedeljskega dela v trafikah	148
Določbe o prodaji tobačnih izdelkov.....	149
Pogodba o zakupu tobačne trafike.....	150
Nove določbe o prejemkih državnih uradnikov.....	152
Nove spremembe temeljnega predpisa o straži iz leta 1843.....	152
A. Nov naziv: višji preglednik.....	152
B. Prejemki finančne straže	152
C. Preskrbninski užitki.....	153
SEDMO DESETLETJE (1903–1912)	155
Novosti pri vstopanju v vojaške objekte	155
Spremembe v prometu s tobakom	155
Novi nazivi finančnih uradnikov.....	156
Spremembe temeljnega predpisa o finančni straži iz leta 1843.....	157
a) Za moštvo in uradnike	157
b) Prejemki v finančni straži.....	158

Vsebina izpita za stalnega paznika in uradnika finančne straže	158
a) Izpit za paznika	158
b) Izpit za uradnika	159
Pripravljalni tečaj za uradniški izpit	160
Novo o nižjih carinskih tečajih	161
Spremembe v razporeditvi krajev v aktivitetne razrede	162
Preureditev prejemkov slug v finančnem resorju	163
Popolnejša evidenca o pristojbinskih prestopnikih	164
Možnost samozavarovanja stražnikov	165
Vrnitev na staro oslavljanje	165
Novosti tudi za višji carinski izpit	166
Nov poseg v pravila o ureditvi in prejemkih straže iz leta 1869	167
Osrednji obveščevalni urad za zatiranje tihotapstva	167
LETO 1907: DRUGI TEMELJNI PREDPIS ZA FINANČNO STRAŽO	168
I. Določbe o osebju in prejemkih	168
Hierarhija osebja finančne straže	168
Red v vojašnicah finančne straže	169
Prejemki	170
Različna nadomestila	170
Beneficirana delovna doba	171
Preskrbnine za družinske člane	172
II. Službeni red	172
Organiziranost finančne straže	172
Podrejenost straže finančnim oblastvom	173
O dolžnostih in pravicah osebja	173
Stanovski ovoj	175
Opravila finančne straže	175
Postopek v vojaških objektih	177
Nadzorovanje mejnega okoliša	178
a) Dvanajst napotkov za obmejno službo	178
b) Nadzor prometa v mejnem okolišu	179
Poslovanje oddelka finančne straže	180
a) Oddelkov dnevnik	181
b) Službeni nalog	181
c) Trinajst vrst pisnih gradiv	181
Poslovanje vodstva preglednega okraja	182
a) Kontrola oddelkov	182
b) Pouk v oddelku	183
c) Gradiva preglednega okraja	183
Inšpekcijska služba	184
Glavno poročilo	184
Uniforma in oborožitev	185
Uporaba orožja	185
III. Določbe o kaznih	185
Šest težjih službenih prestopkov	186
Štirinajst vrst težkih službenih prestopkov	186
Šest vrst lažjih službenih prestopkov	187

Kazni za disciplinske prestopke	187
Kdo je imel pravico do kaznovanja.....	188
Pritožba proti izrečeni kazni	189
Deset prilog k predpisu	190
I. Predpis o izpitu za doseg trajne namestitve.....	190
II. Predpis o izpitu za preglednika	190
III. Predpis o izpitu za uradniško mesto.....	191
IV. Predpis o podreditvi moštva finančne straže vojaški disciplini	192
V. Predpis o pristojbinah pri pričanju pred sodiščem	192
VI. Službeno navodilo za vodjo sekcije finančne straže	192
VII. Predpis o uniformi in oborožitvi finančne straže	193
VIII. Predpis o uporabi orožja v krajih, označenih v 1. odstavku člena 135	195
IX. Predpis o uporabi orožja na območjih iz 2. odstavka člena 135.....	196
X. Ukaz o ravnanju v primerih poškodbe ali smrti.....	197
Deset vzorcev, dodanih k predpisu	198
1. Prisega.....	198
2. Stanovski ovoj	198
3. Dnevnik oddelka.....	199
4. Prikaz službenih ur za ves oddelek	199
5. Operativni načrt.....	199
6. Dnevnik vodstva preglednega okraja	199
7. Mesečno poročilo	199
8. Pregledna knjiga.....	200
9. Kazenski protokol	200
10. Lista operativnih točk.....	200
Številna tolmačenja predpisa iz leta 1907	200
Sprememba predpisa iz leta 1907	201
ZADNJA LETA DELOVANJA FINANČNE STRAŽE (1913–1918)	203
Pet tolmačenj predpisa iz leta 1907	203
Štiri spremembe temeljnega predpisa iz leta 1907	204
Službena pragmatika.....	204
Prenovitev predpisa o skladu za šolanje otrok.....	205
Nov predmet državnega monopola	206
Ukrepi v vojnem času	206
Žganjekuha z izposojenim kotlom	208
RAZNO IZ CELOTNEGA OBDOBJA FINANČNE STRAŽE	209
Tedanje avstrijske puške in pištole.....	209
Zveze med enotami finančne straže.....	210
a) Poštne storitve.....	210
b) Pogoste okvare telegrafa	211
c) Uporaba vlaka	212
č) Nazadnje tudi telefon.....	213
d) Tri vrste koles.....	213
Od peresnika do pisalnega stroja.....	214

ORGANIZIRANOST FINANČNEGA MINISTRSTVA	216
Vzpostavitev finančnega ministrstva leta 1848	216
Novosti v organiziranosti ministrstva leta 1857.....	217
Organiziranost ministrstva leta 1864	217
Preureditev finančnega ministrstva v letih 1873 in 1910.....	218
Državni izdatki za finančno ministrstvo in stražo	219
Različna proračunska obdobja	221
Primerjava izdatkov za finančno ministrstvo, finančno stražo in celotno državo	222
Proračunski prihodki	224
Viri državnih prihodkov	225
Izdatki in prihodki finančnega ministrstva v letih 1864–1918	226
Ministri za finance	228
Številni priročniki	228
Odlikovanja.....	229
Prazniki	230
UPRAVNA ORGANIZIRANOST KRANJSKE	231
Obdobje Kraljestva Ilirija.....	231
Uprava na Kranjskem leta 1850.....	232
Okrajni uradi kot upravni in sodni organi	233
Spet ločitev sodstva od uprave.....	235
Razno iz organiziranosti finančne uprave	235
Okrajne finančne uprave.....	237
Okrajna glavarstva na Slovenskem leta 1868.....	237
Okrajna glavarstva in davčni uradi leta 1873 na ozemlju sedanje Slovenije.....	238
Spremembe upravnih okrajev, davčnih uradov in okrajnih sodišč.....	239
Carinski uradi na ozemlju Republike Slovenije	241
Vojaška organiziranost na Kranjskem.....	243
Časopis <i>Novice</i> o vojaški dolžnosti	244
a) Potek žrebanja.....	245
b) Tudi o dajatvah državi.....	246
RAZNE FINANČNE DOLOČBE ZA KRANJSKO	247
Pristojbine za plovbo po Savi leta 1844.....	247
Carinski in trošarinski urad na Bregu 6 v Ljubljani	247
Območje brez plačila pridobnine za pridelke iz Ogrske.....	248
Marec 1848: znižane užitnine za revno prebivalstvo Ljubljane	249
Leta 1848: protesti zoper davščine	249
Vpeljava spodnjeavstrijskih mer na Kranjskem.....	249
Užitnina v Ljubljani leta 1858	250
Užitnina na Kranjskem leta 1858	251
Mestna užitnina in doklada v Ljubljani leta 1875	251
Cestnine, mostnine in brodnine	252
a) Predpisi dvorne komore	252
b) Predpisi ministrstva	253
c) Mitninske postaje na Kranjskem leta 1858.....	254
č) Pogoste spremembe.....	254

d) Odprava državne mostnine	256
e) Ukinitvev državne cestnine	257
Dovoznina do železniških postaj	258
Cestnina na cesti Rakek-Bloška Polica leta 1884	260
Določila o plovbi po Savi leta 1887	261
Prihodki dežele Kranjske.....	263
a) Zemljiška odveza.....	263
b) Dajatve za deželo in zemljiško odvezo	263
c) Pobrane dajatve za deželo Kranjsko leta 1914.....	267
č) Deželne doklade za osnovno šolstvo	267
Občinski dohodki.....	268
a) Občinske finance v predpisih o občinah	268
b) Druge določbe o občinskih dohodkih	270
c) Pobrani občinski prohodki	274
Deželni glavarji na Kranjskem	274
Denar za gradnjo in vzdrževanje cest.....	274
Neposredni davki.....	275
a) Leto 1849: dohodnina	276
b) Okrajna glavarstva in neposredni davki.....	276
c) Namesto dohodnine štiri davščine.....	278
č) V davčnih komisijah tudi zastopniki javnosti	278
Prodaja državnih nepremičnin	280
Državni monopoli	281
Določene poti za vnos žganja in sladkorja iz Ogrske na Kranjsko.....	281
Prodaja od hiše do hiše	282
Prodaja žganih pijač na Kranjskem leta 1881	284
Žganjekuha za lastne potrebe na Kranjskem leta 1893	285
Posebnosti za Ljubljano	286
Občinske takse	288
Policijska ura	288
Zdraviliške takse	289
Brošura o deželnih finančah iz leta 1912.....	290
Zakup užitnine	291
FINANČNA DIREKCIJA ZA KRANJSKO	292
ZAČETEK DELOVANJA FINANČNE DIREKCIJE	292
Vodilno uradništvo direkcije	293
Proračuni direkcije za leta 1868, 1869 in 1870	295
Navodilo za finančne direkcije iz leta 1874	295
Direktorji finančne direkcije v Ljubljani	297
Predsedniki finančne direkcije.....	299
Ljubljanska priloga uredbenika	300
Številna tolmačenja predpisov	301
Navodilo za uničevanje spisov.....	303
Obveščanje o napredovanjih na uradniška mesta finančne uprave	304
France Prešeren kot pripravnik na finančni prokuraturi v Ljubljani.....	304
Nove določbe za finančne prokurateure.....	304
Pogodba za najem privatnih prostorov	305

Pomoč občin pri dohodarstvenih opravih finančnih oblastev	306
Nekateri odlikovani finančni uslužbenci	307
Vojaški in orožniški podčastniki v finančni upravi.....	308
Maše ob nekaterih spominskih dogodkih.....	310
IZ POSLOVANJA FINANČNE DIREKCIJE.....	312
Stroški za uradne obleke slug v finančni upravi	312
Iz poročil za leto 1896	313
Davčni izvršitelji	313
Pristojbinski tečaji za uslužbence davčnih uradov.....	314
Pobiranje davkov v Ljubljani je prevzela država.....	315
Društvene ugodnosti v zdraviliščih	316
Prošnje za denarno pomoč.....	316
Prošnje za dopust.....	317
Nadzor iz najvišjega računskega dvora.....	317
Pomoč ob požaru v Martinjaku leta 1902	318
Tudi neplačano pripravništvo.....	319
Priprave na nov predpis za finančno stražo.....	319
Vodje notranjih enot v ljubljanski direkciji konec leta 1906.....	320
Trafika in škrlatinka v stavbi na Bregu št. 6.....	321
Trafikantka je bila kaznovana.....	322
Podatki tudi o narodnosti uradnikov pri davčnih uradih.....	323
Nov častni naziv: svetovalec davčne komisije.....	323
Pomoč direkcije Slovenski matici	324
Prostori za državni arhiv v Ljubljani.....	324
Sluge in osebje finančne straže sredi januarja 1912.....	325
Razporeditev prostorov na direkciji.....	326
Arhiv finančne direkcije v Ljubljani	326
IZPLAČEVANJE POKOJNIN IN PODPOR.....	327
Provizija finančnega stražnika iz leta 1844	328
Župnijski urad je izdal mrliški list.....	328
Podelitev miloščine hčeri pokojnega davkarja leta 1881	329
Orožnikova pokojnina leta 1886.....	329
Invalidnina za tobačni delavki v letih 1893 in 1901	329
Pokojnina višjega davčnega inšpektorja leta 1898.....	330
Selitve varnostnega stražnika po upokojitvi leta 1901.....	331
Pokojnina orožniku iz Bosne in Hercegovine leta 1905.....	332
Zamenjava za upokojenega preglednika leta 1909.....	332
Invalidsko upokojeni pripravnik za orožnika se je leta 1910 spet zaposlil	333
Družina pokojnega nadpaznika finančne straže leta 1911 in 1912	334
Provizija za rudarjevo vdovo leta 1912	335
Družina upokojenega preglednika finančne straže.....	335
Upokojeni rudar je umrl v hiralnici	336
Upokojeni davčni izvršitelj prosi za pomoč	337
Smrt finančnega prokuratorja v Ljubljani leta 1917	337
Zaposlitev začasno upokojenega policijskega nadstražnika leta 1917	337
Vojaške pokojnine in invalidnine	338

Pokojnina za vdovo referenta finančne straže na Kranjskem	338
PRITOŽBE NAD DELOVANJEM FINANČNE UPRAVE	338
Obrazci za menice v slovenskem jeziku	339
Ali je bila krava res zarubljena?.....	339
Kdaj tudi slovenski napisi na uradnih stavbah?	340
<i>Slovenski narod</i> ostro kritizira odmero osebne dohodarine.....	340
Zelo skromni koraki	341
<i>Slovenski narod</i> : za slovenske napise na trafikah!	342
Kritičen je bil tudi <i>Slovenec</i>	342
Tudi pritožbe posameznikov	343
Razne kritike na račun finančne straže	343
Poslanska vprašanja o finančni upravi na Kranjskem	344
Prijazna kritika davčne administracije v Ljubljani	344
Pripomoček za pisanje vlog.....	345
VOJNA JE SPREMENILA ŽIVLJENJE	345
Začasna preselitev primorskih uradov na Kranjsko.....	345
Notranje ministrstvo leta 1915 poziva k preudarni prehrani	346
Pomoč finančnih uradnikov za delo na zasedenem delu Italije.....	347
Še drugo iz vojnih dni.....	347
Zadnji tedni pred koncem cesarstva	349
Med vojno odlikovani, padli, povišani ali smrtno ranjeni.....	350
FINANČNA STRAŽA NA KRANJSKEM	352
Komorna oblastva v dobi mejne in pristojbinske straže	352
Čolnarski red na Ljubljani iz leta 1823.....	353
Postaje pristojbinske straže leta 1836 na Kranjskem in v Primorju	354
Pristojbina za plesno glasbo leta 1840	355
Prostori za pretovarjanje in skladiščenje določenega blaga	356
RAZVOJ IN ORGANIZIRANOST FINANČNE STRAŽE NA KRANJSKEM	358
Iz zbirke pravnih predpisov ljubljanskega gubernija	358
Iz priročnika ljubljanskega gubernija za leto 1844.....	359
V ljubljanskem guberniju je bilo leta 1844 v finančni straži 750 oseb	361
Leto 1851: 19.946 goldinarjev izdatkov na finančnega stražnika.....	362
Oddelki finančne straže na Kranjskem februarja 1866	362
Finančna straža na Kranjskem 1. julija 1869	363
Spremembe v organiziranosti straže od leta 1869 do 1900	364
Spremembe po letu 1900.....	365
Številne katastrske in krajevne spremembe	368
Tudi spremembe župnij	373
Organiziranost finančne straže na Kranjskem 16. maja 1912	373
DELOVANJE FINANČNE STRAŽE	375
Pregledni okraj Ljubljana I leta 1869: seznam tobačnih trafik	375
Okoliši enot finančne straže na Kranjskem 1. februarja 1887.....	375
Ob posredovanju ranjen nadpaznik finančne straže.....	377
Kontrola zalog pri 1972 prodajalcih sladkorja.....	378

Revizije poslovanja s kolki.....	378
Pristojbinske preiskave v letih 1899, 1900, 1901 in 1902	380
Po protinemških protestih preverjanje napisov na trafikah	380
NEKAJ PODATKOV O STRAŽNIKIH	381
Za eno delovno mesto 12 prošenj	381
Sprejemni izpit za stražnika.....	382
Šest novosprejetih stražnikov je ostalo	383
Razpisa za komisarja finančne straže	386
Izpit za komisarja.....	387
Novi komisarji finančne straže	387
Nekateri pripadniki finančne straže leta 1907	389
Prošnje finančnih stražnikov za podporo	390
Priznanja ob dveh cesarjevih jubilejih.....	390
Višje aktivitetne doklade za 12 mož	391
Razne kadrovske zadeve	391
Novi referent finančne straže na Kranjskem	393
Domovinska pravica stražnikov	393
O njihovi volilni pravici.....	395
RAZNI STROŠKI ZA FINANČNO STRAŽO	396
Leto 1902: 19.110 kron izdatkov na stražnika	396
Potni in prehrabni stroški treh komisarjev finančne straže v letu 1902	397
Zakup prostorov za oddelek v Črnomlju leta 1909	398
Potni stroški za nadpreglednika v letih 1915, 1916 in 1917	398
Prošnja Sokola za prodajo tobaka.....	399
Ponudba strokovne knjige.....	399
FINANČNA STRAŽA PRI PROTIVOHUNSKIH NALOGAH	400
Dve zaupni gradivi.....	400
Navodila za orožništvo in finančno stražo	401
Kazenska opredelitev vohunstva.....	405
Priloga A: Obiski vojnih ladij prijateljskih držav	406
Priloga B: Poduk za orožništvo in finančno stražo	407
Službeno navodilo za izpostavljene komisarje.....	407
Varnostne enote ob meji z Italijo.....	408
Odkrivanje poštnih golobov	409
FINANČNA STRAŽA MED PRVO SVETOVNO VOJNO	409
Vojni begunci in ujetniki	409
Predpisane cene nekaterih življenjskih potrebščin	409
Davčne olajšave	410
Tudi med vojno katastrske in krajevne spremembe	410
Finančni stražniki morajo opravljati pomembnejše naloge tudi med vojno	411
Ugodnosti za dva komisarja	411
Zbiranje pomoči za vojake	411
Pomoč finančnega osebja	412
Nekatere ugodnosti za finančno osebje	413

Kilogram sladkorja mesečno na osebo.....	415
26 stražnikov mobiliziranih v vojsko.....	415
Zmanjšano število moštva med vojno	417
PREHOD POD NOVO OBLAST	417
Prvi telefon leta 1918.....	418
Novo vodstvo finančne direkcije	418
Zahteve za vračilo vojnega posojila.....	418
Vračanje iz vojske in nova prisega	419
Nekateri upokojenci so želeli ponovno k finančni straži	420
Upokojitev ga je rešila pred izvršitvijo disciplinske kazni.....	421
Nekaj poznejših imen v finančni upravi kraljevine Jugoslavije.....	422
Nekateri finančni uslužbenci, ki so delali v cesarstvu in kraljevini	424
STANOVSKA ORGANIZIRANOST FINANČNIH USLUŽBENCEV	425
Stališča ministrstva iz leta 1895.....	425
Pot do ustanovitve društva	426
Pravila društva finančnih stražnikov na Kranjskem	426
Peticije društev finančne straže.....	428
Iz dejavnosti društev finančnih uslužbencev.....	429
Društvo je tudi med vojno pomagalo članom	430
Strokovni in stanovski časopisi.....	431
POGLED V ŠEMATIZME FINANČNE UPRAVE.....	432
Šematizem ljubljanskega gubernija za leto 1830.....	432
Mejna in pristojbinska straža v letih 1835 in 1840.....	432
Šematizem finančne uprave na Kranjskem leta 1903.....	433
Osebe finančne straže na Kranjskem konec marca 1903.....	433
AVSTRIJSKO IZROČILO ZA FINANČNO KOTROLO	436
Kako so pobirali dajatve od leta 1843 do 1918	436
O zemljiškem donosu leta 1897.....	437
Finančna straža kot izvršilni organ finančne uprave.....	437
Ali razdeliti finančno stražo na dva dela	438
Cesarsko izročilo za čas kraljevine Jugoslavije.....	439
Leto 1921: konec finančne straže v Avstriji	440
Nadaljnja usoda finančne straže v Sloveniji	441
Primerjava davčnih uradov v Avstriji in samostojni Sloveniji.....	442
Leto 2010: 162 občin je bilo podpiranih	442
Predvideno novo ugotavljanje katastrskega dohodka	443
Spet neplačano pripravništvo	444
Pogled na proračune samostojne Slovenije	444
Vložek za carinsko upravo in njen iztržek v letih 2004–2011	445
Izdatki in prihodki Davčne uprave Republike Slovenije	445
Cestnine na avtocestah	446
Namesto prokurature državno pravobranilstvo.....	446
Obdavčitev stanovanj in drugih nepremičnin.....	446
Kaznovanje davčne nediscipline v poavstrijskih časih	446

Pritožbe proti upravičencem do zakupa trafike doma in na tujem	447
Davčni izvršitelji danes	448
Leto 1953: prostori slovenskega arhiva.....	448
O življenjskem minimumu	449
Kaznovanje davčne nediscipline	449
SEZNAM OKRAJŠAV	450
VIRI IN LITERATURA.....	451
KAZALO TABEL	454
KAZALO SLIK.....	455
IMENSKO KAZALO	458

PREDGOVOR

Malo pred osamosvojitvijo Slovenije sem sklenil, da bom poskušal opisati razvoj varnostnih sil na sedanjem ozemlju Republike Slovenije. Najprej sem leta 1991 orisal razvoj slovenske milice od leta 1945 do osamosvojitve, leta 2002 pa še posebne enote milice. Prikazal sem orožništvo (2001) in nato še državno policijo v času kraljevine SHS oz. Jugoslavije (2002) ter orožništvo v času avstrijskega cesarstva (2005). Leta 2003 smo trije avtorji objavili spremna besedila k navodilom za delo varnostnih organov v SR Sloveniji, leta 2008 pa sem samostojno opisal razvoj varnostnih sil na Slovenskem od leta 1850 dalje, in sicer kot spremno besedilo k vsem tovrstnim temeljnim predpisom za orožništvo, državno policijsko stražo, milico in današnjo policijo.

Za tem sem se lotil tudi obravnave finančne straže v času kraljevine Jugoslavije, ki jo je, poleg orožništva in državne policijske straže, mogoče šteti kot tretjo uniformirano in oboroženo varnostno silo na Slovenskem. Tipkopis sem poleti 2011 oddal založbi *Modrijan* v Ljubljani, in knjiga je izšla julija 2012. Ko sem zbiral gradivo za prikaz straže v času kraljevine Jugoslavije, sem naletel na nekaj podatkov o taki straži tudi v času dvojne monarhije. Tako je počasi dozorevala misel, da bi tudi to obdobje naših financarjev prikazal v samostojni knjigi.

Najprej sem iskal morebitno literaturo, ki bi obravnavala osebje, ki je skrbelo za dajatve državi. To je bila tedaj cesarska Avstrija in pozneje kraljevina Jugoslavija. Pod obe državi je spadal tudi velik del današnjega ozemlja Republike Slovenije. Tako v času Avstrije kot v času kraljevine Jugoslavije je šlo za dvoje vrst osebja znotraj finančne uprave. Neposredne davke so pobirali uradniki v civilu, ki so jim na Slovenskem ljudje navadno rekli davkarji ali tudi dacarji. Bili so na davčnih uradih. Za posredne dajatve državi, imenovane pristojbine, so skrbeli maloštevilni civilni pristojbinski uradniki ter povečini uniformirano in oboroženo moštvo finančne straže. To so izvajali na enotah po celotnem slovenskem ozemlju. Ostal sem skoraj praznih rok: noben naš zgodovinar se ni lotil te teme in tega področja državne uprave opisal v samostojnem delu vsaj za slovensko ozemlje.

Zastavilo se mi je vprašanje, zakaj ta zgodovinska vrzel. Nisem si znal odgovoriti. Odkril pa sem vsaj troje domnev, bolje rečeno: novih vprašanj.

Prvo: preučevanje te teme je bilo morda manj zanimivo, saj je šlo za obveznosti našega nekdanjega prebivalstva do finančnih oblasti na Dunaju in v Beogradu, torej do prestolnic zunaj našega ozemlja.

Drugo: v šolah smo v času socialistične Jugoslavije tako rekoč stalno poslušali razlago, kako so bili naši predniki v avstroogrskem cesarstvu in kraljevini Jugoslaviji izkoriščani tudi pri finančnih obveznostih. Te naj bi bile najvišje tako za posameznika kot za celotno Kranjsko oz. Slovenijo. Zato bi utemeljeno pričakovali, da bo o tem izkoriščanju pri nas izšla vrsta knjig, ki bi prikazale tudi finančno osebje ter izkoriščanje naših prednikov v primerjavi z dobo socializma.

Tretje: ker so se naši zgodovinarji polpretekle dobe večinoma prištevali med marksistične, bi pričakovali, da bodo gospodarstvu in financam posvečali največjo pozornost, saj so jih šteli med temelje celotne družbene zgradbe. Pa ni bilo tako.

Zato ni čudno, da sem si pri pisanju te knjige lahko precej bolj pomagal z Grudnovom in Malovo »Zgodovino slovenskega naroda«, ki je izhajala v letih 1910–1916 in 1928–1939, kot pa z »Zgodovino Slovencev« iz leta 1979. Finančni, davčni del naše preteklosti so še najbolj obdelali pisci o kmečkih puntih pri nas, med katerimi jih je Bogo Grafenauer šest uvrstil med velike, deset med srednje in 107 med krajevne, male.¹ Naše sodobne zgodovinarje še čaka naloga, da poravnajo dolg do svoje stroke na gospodarskem oz. finančnem področju, počasi se le premika tudi na tem področju, zato smo lahko optimistični. To potrjuje tudi knjiga dr. Franceta Kresala *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji od liberalizma do druge svetovne vojne*, ki je izšla leta 1998.

Pričujoča knjiga o finančni straži v cesarskih časih je začela nastajati poleti 2011. Pri tem so se pokazale nekatere težave pri virih:

¹ Grafenauer, *Kmečki upori na Slovenskem*, str. 405.

- a) V Arhivu Republike Slovenije (v nadaljevanju ARS) je ohranjenih 28 tekočih metrov gradiva nekdanje finančne direkcije za Kranjsko v letih 1864–1918. Ima 161 fasciklov in 18 knjig. Ko sem ga začel prebirati, še ni bil arhivsko urejen, ampak tak, kot je nastal.
- b) Uporabil sem oba predpisa o ureditvi in delovanju finančne straže. Prvi je izšel leta 1843 in drugi 1907. Prvi je bil objavljen v zbirki tedanjih predpisov, saj uradni list v pravem pomenu besede še ni izhajal; drugi prav tako ni bil objavljen v uradnem državnem listu, ampak v uredbeniku finančnega ministrstva. Oba sta izšla tudi v samostojnih knjigah.
- c) Za zelo koristnega se je pokazal tako imenovani uredbenik ali ukaznik, kot so mu tudi rekli pri nas, ministrstva za finance na Dunaju (*Verordnungsblatt für den Dienstbereich des österreichischen Finanzministeriums*), ki je izhajal od 2. januarja 1854 do 12. septembra 1918, torej skoraj do razpada Avstro-Ogrske. Bil je med prvimi tovrstnimi uredbeniki dunajskih ministrstev tedanjega časa. V njem so bili objavljene vsi napotki za delo finančnih organov, tudi finančne straže, organiziranost tega področja in podobno. Zajeto ni zgolj obdobje od leta 1843 do 1854, ker takrat ta uredbenik še ni izhajal.
- č) V knjižnici ARS je bila na voljo celotna zbirka političnih zakonov in uredb ljubljanskega gubernija (*Sammlung der politischen Gesetze und Verordnungen für das Laibacher Gouvernement-Gebiet im Königreiche Illyrien*), ki je z nekoliko spremenjenimi naslovi izhajala v letih od 1820 do 1857. Izšlo je 38 zvezkov. To je omogočilo vpogled v finančno dogajanje na Slovenskem pred oblikovanjem finančne straže, takoj po njenem oblikovanju in skoraj do začetka izhajanja uredbenika finančnega ministrstva.
- d) Zbiral sem gradivo iz državnega in deželnega uradnega lista, kjer so bili objavljeni nekateri najbolj pomembni predpisi te vrste, ne pa vsi. Državni uradni list je na Dunaju v nemško-slovenski izdaji izhajal od 1. novembra 1849 do 17. decembra 1852. Nato je od začetka leta 1853 do konca leta 1869 izhajal v nemščini; od začetka leta 1870 do razpada Avstro-Ogrske je izhajal spet tudi v slovenščini. Deželni uradni list je izhajal v Ljubljani v nemško-slovenski izdaji od 1. decembra 1849 do 7. januarja 1852; nato je pod različnimi naslovi izhajal v slovenščini in z letom 1888 spet v nemško-slovenski izdaji.
- e) Koristni podatki so bili v različnih priročnikih, ki so zajemali tudi organizacijsko strukturo finančnih oblastev, posebej še finančne straže. Tu sem koristil tudi delo »Priročniki in karte o organizacijski strukturi do 1918«, ki je izšlo leta 1988 v Gradcu, Celovcu, Ljubljani in Trstu, torej v prestolnicah nekdanjih dežel Štajerske, Koroške, Kranjske in Primorja. Vsi ti koledarji, adresarji, vodniki, šematizmi in drugo pa niso dostopni, saj so se ali izgubili ali so na voljo za uporabo le v osrednji dunajski ali v deželnih knjižnicah, ni pa dovoljena njihova izposoja.
- f) Na voljo je bilo nekaj knjig, ki prikazujejo finančno stražo v avstrijskem cesarstvu, vendar večinoma niso bile dostopne. Tako sem zaprosil oddelek za medknjižnično izmenjavo NUK v Ljubljani, da so 23. februarja 2005 prosili knjižnico na Dunaju za izposajo knjige Antona Hornsteina *Finanzkräfte des Kaisertums Österreich im Jahre 1818 und jetzt*, ki je na Dunaju izšla leta 1858. Odgovorili so, da ni na voljo za medknjižnično izposajo, pač pa le za branje v knjižnici na Dunaju. Preko medknjižnične izmenjave sem iz knjižnice na Dunaju in univerzitetne knjižnice v Dresdnu prejel dve nemški knjigi: knjigo Eduarda Hradskyega na 226 straneh, ki jo hranijo v Dresdnu, o zgodovini finančne straže z naslovom *Geschichte der österreichischen k. k. Finanzwache 1526–1916*, ki daje pomemben poudarek tudi razvoju finančne straže zlasti na Moravskem in v Šleziji; in kazenski predpis na 567 straneh večjega formata za pristojbinske prestopke *Strafgesetz über Gefällsübertretungen* iz leta 1835. Je v avstrijski nacionalni knjižnici na Dunaju. V knjižnici Pravne fakultete Univerze v Ljubljani sem si izposodil knjigo iz leta 1835 z naslovom *Zol- und Staats-Monopols-Ordnung*, ki je bila pomemben pripomoček za delo finančnih stražnikov na področju carin in državnih monopolov.
- g) Časopisje je bilo na Slovenskem vsaj na začetku raziskovalnega obdobja skromno. Omeniti velja le Bleiweisove *Kmetijske in rokodelske novice* (v nadaljevanju *Novice*), ki so izhajale vse od leta 1843 dalje, ter *Laibacher Zeitung*, ki sta

objavila tudi nekaj sporočil o tedanji finančni ureditvi v Avstriji in na Slovenskem. Slednji je bil nekako uradno oglasno glasilo ljubljanske deželne oblasti in je pomemben vir za slovensko zgodovino.

- h) Ko je sredi julija 2012 izšla moja knjiga *Naši finančarji (1918–1946)* so v Carinski upravi Republike Slovenije ravno zaključevali razstavo o razvoju carinske službe v Republiki Sloveniji. Ko so izvedeli za to knjigo, so mi takoj ponudili v uporabo svojo knjigo z naslovom *Zgodovina carine na Slovenskem*, v kateri je tudi več slik o carinski dejavnosti. Del tega gradiva sem uporabil pri pisanju te knjige.

Postavilo se mi je vprašanje, kako prikazati nastanek, razvoj in delovanje finančne straže: ali posamezna poglavja obdelati za celotno obdobje od leta 1843 do 1918 ali pa gradivo vseh poglavij prikazati po posameznih desetletjih. V prvem delu knjige sem se držal zlasti druge možnosti, še posebej zaradi tega, ker je bil zelo pomemben vir uredbenik finančnega ministrstva, ki ima dokaj urejeno vsebino in razporejeno po vsebinskih sklopih; zato jo je bilo razmeroma lahko povezati. Poleg tega je uredbenik sproti objavljal spremembe in dopolnitve finančnih predpisov, tudi obeh temeljnih pripomočkov za finančno stražo, tistega iz leta 1843 in drugega iz leta 1907, ki ju skoraj ne bi bilo mogoče prikazati hkrati za celotno raziskovano obdobje. V drugem delu knjige, kjer prikazujem delovanje finančne straže na območju dežele Kranjske, sem uporabil prvo možnost prikaza snovi.

Opozoriti velja še na rabo nekaterih posebnih izrazov v uradnih besedilih nekdanjih predpisov. Beseda organ je pomenila posameznika v službi pri državnih oblasteh: finančni stražnik, orožnik, policijski stražnik. Oblastvo (*die Behörde*) je bilo to, kar je danes organ državne uprave v širšem pomenu. Za oddelek finančne straže so uporabljali še izraze vojašnica, postaja, stražnica, šlo pa je za poslopje in moštvo, kjer je bivala temeljna organizacijska enota straže. Besedo oddelek so uporabljali tudi tedaj, ko je šlo za patroljo nekaj mož na obhodu terena; izraz pododdelek je pomenil prav tako močnejšo patroljo. Za predstojnika oddelka finančne straže so uporabljali več besed: poveljnik (*der Befehlshaber*), vodja, komandant, nadrejeni. Za območja organizacijskih enot straže sem pra-

viloma uporabljal izraz okoliš ali območje; v uradnih dokumentih pa so največkrat uporabljali besedo okraj (*der Bezirk*).

Ko sem prevajal besedila gradiv, sem praviloma uporabil izvirne izraze. V nemškem jeziku so nekaj besed pisali drugače kot danes. Besedo meja so sprva pisali *die Gränze* a proti koncu kot *die Grenze*; pristojbina sprva kot *die Gebühr* a potem *die Gebür* itd.

Drugačna od današnje je bila tudi tedanja slovenščina. V prvem desetletju obravnavanega razdobja so v predpisih imena mesecev praviloma pisali z veliko začetnico. Za nekatere mesece so uporabljali stare besede: kozoprsk za mesec oktober, januarij, februarij, marcij itd. To sem uskladi s sedanjo slovenščino. Za besedo finančni so imeli izraz kot dnarstveni, še prej pa besedo komorni. Med soglasnik in zvočnik so vnesli črko e in ministrstvo zapisali ministerstvo, vrh kot verh itd. Namesto sporazuma so pisali porazum, besedi cesarsko-kraljevi so okrajšali ali v c. kr. ali c. k. itd. To sem pri navajanju predpisov zapisal v slovenščini in le včasih v izvirniku, da bi bralec videl, kako je kaka beseda zvenela nekoč. Nekaj krajev sem pisal tako, kot so se uradno imenovali do preimenovanja, na primer (Škofja) Loka, (Ilirska) Bistrica, (Dolenjske) Toplice itd.

Ime dežele Kranjske so v samostalniški ali pridevniški rabi pisali kot krajnska in šele z letom 1863 z veliko začetnico: Kranjska. Tudi to sem upošteval pri navajanju izvirnih predpisov iz uradnih listov.

Naslovi večine predpisov so precej obširni in bi za celovito navajanje porabil precej prostora, zato sem navedel le prvi del imena predpisa ter številko uradnega lista, dodal pa zaporedno številko predpisa, pod katero je bil objavljen. Kadar sem navedel popoln naslov predpisa, nisem navedel še zaporedne številke, pod katero je bil objavljen, medtem ko so tedaj ob sklicevanju na predpise navajali le letnico in zaporedno številko, pod katero je bil objavljen v državnem ali deželnem uradnem listu.

Ponekod sem k opisom finančnih vprašanj želel dodati še stavek ali dva, ki bi bralca popeljala v naslednje obdobje, ko je prav tako delovala finančna straža. To je čas od leta 1918, ko je nastala kraljevina južnih Slovanov, pa do leta 1947, ko je bila po dveh letih delovanja pod socialistično oblastjo

finančna straža odpravljena. Tega pa nisem storil, ker mi prostor tega ni dovoljeval. Prav tako se nisem spustil v primerjavo z drugimi varnostnimi silami pri nas, od orožnikov do državne policije in miličnikov, čeprav bi to ponekod bilo zanimivo.

Težave so bile s slikovno opremo knjige, saj v začetku obravnavanega časa še niso poznali fotografije, zato delovanja teh organov niso še mogli prikazati tudi fotografsko. Pozneje je bilo na razpolago le nekaj slik.

Polna imena in priimke 559 oseb, nekatere tudi po večkrat, sem navajal le zato, da bi bilo besedilo bolj življenjsko in zanimivo. Menim, da zgodovine ni mogoče prikazovati brez imen oseb, ki so v zgodovini delovale.

Knjiga ne vsebuje popolnega prikaza finančne straže v obdobju Avstrije, saj bi za to potreboval tudi arhivsko gradivo tedanjega finančnega ministrstva na Dunaju in ustrezna finančna sredstva. Do tega mi dostop ni bil mogoč, saj bi njegovo preučevanje zahtevalo poklicnega zgodovinarja, ki bi ga na Dunaju prebiral in se po potrebi obrnil po pomoč k avstrijskim arhivistom. Posebej zanimivo bi bilo prikazati pot pripadnikov finančne straže, od socialnega in krajevnega izvora do šolanja.

Dolžan sem se zahvaliti vsem, ki so mi pomagali pri nastajanju te knjige. Posebej se zahvaljujem delavkam v Centralni pravosodni knjižnici, kjer mi je bilo omogočeno prebiranje njihovega gradiva neposredno v knjižnici ali doma, zlasti celotne zbirke uredbenikov ministrstva za finance; dalje vodstvu knjižnice Arhiva Republike Slovenije, ki mi je dovolilo doma uporabljati celotno zbirko predpisov ljubljanskega gubernija - delavci v čitalnici arhiva so mi pomagali pri prebiranju gradiva nekdanje finančne direkcije v Ljubljani in pri iskanju slovenskih imen za nemško pisane kraje v Sloveniji, pri razvozlanju nekaterih rokopisov v gotici itd.; delavkam oddelka za medknjižnično izmenjavo Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, ki so mi omogočile, da sem iz tujine dobil literaturo, brez katere ta knjiga ne bi bila popolna; zaposlenim v knjižnici Inštituta za novejšo zgodovino v Ljubljani. Hvala tudi Carinski upravi Republike Slovenije za poslano gradivo.

V Ljubljani, jeseni 2015.

Pavel Čelik

UVOD

V uvodu želim na kratko orisati različna pojmovanja o tem, kdaj je nastala finančna straža na ozemlju avstrijskega cesarstva, dalje upravno in samoupravno ureditev avstrijske države in dežel ter različne pomene besed občina, okraj in okrožje.

Od kdaj lahko govorimo o finančni straži v avstrijskem cesarstvu in s tem tudi v Sloveniji. Stališča piscev so različna. Izpostaviti je treba vsaj troje mnenj.

Nekateri stavijo začetek v leto 1526 oz. 1527, ko je deželni knez in od leta 1556 tudi avstrijski cesar Ferdinand I. Avstrijski z dvornim redom za vse dežele potrdil dvorno komoro kot osrednje finančno oblastvo. Bila je odgovorna za finančno politiko in finančno upravo.² Tako je ostala vse do oblikovanja finančnega ministrstva na Dunaju leta 1848, torej dobrih 320 let. Država je vzpostavljala može, ki so skrbeli za to, da je bil izvajan vsaj prvi del izreka »daj cesarju, kar je cesarjevega in bogu, kar je božjega«. Dajatve državi so sestavljali davki, trošarine (na Slovenskem so jim rekli tudi porabnina, užitnina), carine, kolkovine, mostnine, brodnine, cestnine itd. Te dajatve so določali predpisi. Moštvo za dajatve se je razvijalo nekako vzporedno z razvojem državne uprave, ki je postopoma zamenjala graščinsko upravo. Graščinska gospodstva so na temelju urbarjev zahtevale od podložnikov dajatve v pridelkih, denarju in v delu.

Drugim avtorjem velja začetek za finančne straže 10. marec 1783, ko je izšlo »*Splošno navodilo za vse fiskalne urade*«.³ To navodilo je imelo 58 členov in sedem uvodnih določb. Vsebina teh določb je naslednja:

a) Bilo je osem uradov: na Dunaju za Spodnjo Avstrijo, ki so ga sestavljali komorni prokurator in trije adjunkti; v Linzu za Zgornjo Avstrijo, kjer je bil komorni prokurator; v Gradcu

za Štajersko, Koroško in Kranjsko, kjer so bili komorni prokurator in dva fiskalna adjunkta; v Innsbrucku za Tirolsko, ki sta ga sestavljala iz komorni prokurator in adjunkt; v Trstu za Goriško, Gradiško in Trst, ki sta ga sestavljala komorni prokurator in adjunkt; v Freiburgu za Galicijo s komornim prokuratorjem in adjunktom; v Pragi za Češko, ki so ga sestavljali komorni prokurator in trije adjunkti; v Brnu za Moravsko in Šlezijo, ki so ga sestavljali komorni prokurator in dva adjunkta.

- b) Posebno navodilo je urejalo delovanje teh uradov in razpolaganje z ovadbenim denarjem, torej denarnimi nagradami za tiste, ki so prijavili oblastem dajatvene nepravilnosti.
- c) Prostore so dobili na sedežih deželnih sodišč.
- d) Sodišča so morala skrbeti za pisarne, registraturo in dostavo tem uradom.
- e) Navedene so dolžnosti sodišč pri izbiri osebja za fiskalne urade.
- f) Nato so opisane lastnosti osebja v uradih, od pridnosti do strokovnosti.
- g) Za osebje je bil predviden razpis in nato preiskus znanja iz sodne, politične in komorne stroke. Na koncu navodila so posebne določbe še za Češko ter Galicijo in Lodomerijo.

Država je razne naklade, mitnine, mostnine in cestnine dajala v zakup posameznikom. Ti so poleg določene vsote hoteli izterjati čim več tudi za svoj žep. Zakupniki so postajali najhujši izterjevalci in izžemalci, je zapisal Josip Mal, avtor knjige o slovenski zgodovini. Graščinske dajatve so od podložnih kmetov lahko izterjali tudi z vojaško pomočjo, pri čemer je kmet moral plačati dnevnic in nuditi brezplačno nastanitev za vojake. Če navzočnost vojakov kmeta ni omehčala in dajatev ni plačal, je prišlo do rubeža.⁴

Neposredne davke so praviloma pobirali upravni uradi, posredne davke pa posebni uradi. Posredne davke so sestavljale večinoma pristojbine, ki jih je bilo treba plačati za določeno storitev državnega oblastva. Za vsako vrsto pristojbin je bil pristojen drug urad. Tako je za carine sprva skr-

² *Od sanj do resničnosti*, str. 32, 33 in 38.

³ Hofdecret vom 10. März 1783: Allgemeine Instruction für die sämtlichen Fiscalämter. *Gesetze und Verordnungen in Justizfache vom Jahre 1783, für die deutschen Staaten der österreichischen Monarchie*, 1. knjiga za obdobje 1780–1786, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof-und Staats-Aerarial-Druckerei, 1817, predpis št. 124, str. 205–222.

⁴ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 571 in 574.

bela mejna straža, za pristojbine pa pristojbinska straža.

Tako pobiranje dajatev se ni več ujemalo z moderno državno upravo. Država je za svoje delovanje potrebovala stalen vir dohodkov. Potrebe države so bile vse večje, saj je država prevzemala vse več nalog, ki so jih dotlej imele gosposke, kot so na Slovenskem rekli graščinskim oblastvom. Področje financ je bilo potrebno preurediti. Do tega je prišlo leta 1842, ko je cesar 22. decembra odločil, da bodo nanovo organizirali to službo. Na tej podlagi je 21. aprila 1843 izšel odlok dvorne komore z naslovom »Predpis o ureditvi in službi finančne straže«.⁵ Prišlo je do združitve dotedanje obmejne in pristojbinske straže pod skupnim imenom finančna straža.

Leto 1843 zato velja za začetek delovanja enotne državne finančne straže v avstrijski monarhiji in s tem tudi v Sloveniji.

V obravnavanem razdobju so vladali trije avstrijski cesarji. Najprej je bil Ferdinand I. Habsburško-Lotarinski, ki je vladal od leta 1835 do 1848. Ta je po zatrtju vstaje v Galiciji v dogovoru z Rusijo in Prusijo središče upora, republiko Krakov, leta 1846 priključil Avstriji. V cesarstvu so isto leto uredili prvo telegrafsko napeljavo. 2. decembra 1848 je cesar postal Ferdinandov nečak Franc Jožef I., sicer najstarejši sin brata Franca Karla. Pod njegovo vladavino je Avstrija po vojni s Francijo leta 1859 izgubila Lombardijo in leta 1866 po vojni s Prusijo ter Italijo še Benečijo. Avstrija se je ločila od Nemške zveze, leta 1883 pa je sklenila trojno zvezo z Nemčijo in Italijo.⁶ Ko je cesar Franc Jožef I. 21. novembra 1916 umrl, ga je nasledil cesar Karel I., ki je vladal do razpada države.

Prva leta delovanja finančne straže so bile avstrijske dežele praviloma razdeljene na okrožja, ta pa na upravne okraje. Okrajne upravne naloge so opravljali bodisi uglednejša zemljiška gospostva, imenovana tudi okrajne gosposke, bodisi okraj-

ni komisariati. Naloge okrajne gosposke so bile: opravljanje splošnih upravnih in vojaških zadev, naloge civilnega sodstva, naloge predhodnih preiskav v kazenskih zadevah ter naloge sodstva za prestopke in pobirati davke. Vzdrževale so se iz lastnih dohodkov, okrajni komisariati pa iz državne (komorne) blagajne. Okrajni komisariat so praviloma sestavljali komisar, dva uslužbenca s pravno izobrazbo in upravnim izpitom ter dva uradnika za davčne zadeve.

Jože Žontar je zapisal, da je bil centralno vodeni državni aparat trajna pridobitev absolutizma. Poklicni uradniki, zlasti pravniki, so postali nujno potrebni za izvajanje oblasti. Ustvarjena je bila tudi enotna državna zakonodaja.⁷

Ustavodajna skupščina je 6. septembra 1848 sklenila, da se podložniška razmerja odpravijo. Zemljiška gospostva so nehala delovati in z njimi tudi njihove javnopravne funkcije.⁸ Nato je cesar Franc Jožef I. 26. junija 1849 z odlokom določil novo upravno organiziranost cesarstva.

V tem obdobju je bilo uvedenih precej političnih, upravnih in drugih sprememb. Prva leta so bila čas tako imenovane predmarčne dobe ali stanje pred revolucionarnim letom 1848, nato je sledilo desetletje tako imenovanega Bachovega absolutizma, nakar je Avstrija potopoma postala ustavna monarhija. Leta 1867 je prišlo do oblikovanja Avstro-Ogrske, ki je pomenila dvojno monarhijo, sestavljeno iz avstrijskega in ogrskega dela države. To je bila pogodbeno skupnost, ki je temeljila na dogovoru iz leta 1867. Nato so pogodbo vsako desetletje lahko uskladili z izhodiščno.

Avstrijske dežele so imele v predmarčni dobi stanovsko ureditev. Stanovi so se sestajali na deželnih zborih. Praviloma je šlo za tri stanove, in sicer plemstvo, visoko duhovščino in meščanstvo. Na Kranjskem se je plemstvo delilo na dva stanova, višje in nižje plemstvo. Francoska zasedba naših krajev je to ureditev odpravila, po vrnitvi avstrijske oblasti pa so jo ponovno vzpostavili. Tedaj ni šlo za zakonodajni organ na ravni dežel v današnjem pomenu besede, marveč za organ (so)odločanja o vojaško-davčnih zadevah.

⁵ Verfassungs- und Dienst-Vorschrift für die keiserlich-königliche Finanzwache in den deutschen, galizischen und lombardisch-venetianischen Provinzen, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staats-Aerial-Druckerei, 1843.

⁶ Gampp, *Kurzgefasstes Lehrbuch*, str. 186–187.

⁷ Žontar, *Struktura uprave in sodstva na Slovenskem*, str. 228–234.

⁸ Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 19.

für den

am 16. September 1844

bestimmten

Postulaten- und Verhandlungs- Landtag.

Die landtagsfähigen ständischen Glieder versammeln sich um $\frac{1}{4}$ auf 9 Uhr Morgens in der deutschen Ordens-Kirche. Hier oder mehrere derselben, welche die geeignetsten Equipagen haben, versammeln sich um halb 9 Uhr in der Burg bei Sr. Excellenz dem Herrn Landesgouverneur, welcher sich im feierlichen Zuge in folgender Ordnung über die Herrengasse in gedachte Kirche begibt:

1. Die Wagen der begleitenden Herren Stände mit ihrer Dienerschaft zu Fuß vor den Wagen.
2. Die Subernal-Hausknechte und Kanzleidiener, dann die ständische Kanzleidienerschaft.
3. Der Wagen Sr. Excellenz des Herrn Gouverneurs mit der Dienerschaft und dem Subernalrathshühthüter.

4. Der Wagen, in welchem der Herr Subernal-Secretär fährt.

An der Kirchenthüre wird Sr. Excellenz der Herr Gouverneur, welcher als landesfürstlicher Commissär erscheint, mit dem üblichen Ceremoniel empfangen.

Die Herren Stände sind zu beiden Seiten in den behängten Bänken, das begleitende Personale in der Mitte der Kirche.

Hierauf folgt das solenne Hochamt.

Nach der Andacht fährt Sr. Excellenz der Herr Gouverneur unter dem nämlichen Cortège so gleich in das Landhaus, wo Sie im Subernal-Rathssaale so lange verweilen, bis die Herren Stände aller vier Bänke sich im Landtagsaale versammelt haben.

Sobald Sr. Excellenz durch den ständischen Secretär benachrichtigt werden, daß die Stände versammelt sind, begeben sich dieselben mit der gleichen Begleitung, unter Vortritt der beiden Secretäre, wovon einer das allerhöchste Postulat auf einem sammetnen Polster trägt, in den ständischen Versammlungssaal, wo Sie an der Thüre von einer Anzahl ständischer Mitglieder empfangen und auf Ihren Platz geführt werden.

Hierauf nehmen die Herren Stände ihre Sitze ein.

Die erste Bank rechts vom Bildnisse Sr. Majestät ist die geistliche Bank; die erste Bank links vom Bildnisse Sr. Majestät ist die Herrenbank, an welche sich anschließt die Ritterbank, jedoch sind auch die auf der Seite der geistlichen Bank an selbe sich anreihenden Plätze für die Glieder der Herren- und Ritterbank auswärtsweise bestimmt. Dem Bildnisse gegenüber ist die Bank für die städtischen Landtagsdeputirten.

Die Herren Berordneten haben eine eigene Bank. Zur linken Seite Sr. Excellenz des Herrn Gouverneurs, etwas zurück, steht der Tisch, an welchem sich der Herr Subernal-Secretär und der ständische Secretär befinden; der letztere führt das Landtags-Protocoll.

Nemški letak s programom odprtja zasedanja deželnega zbora Kranjske 16. septembra 1844 v Ljubljani (AS 22, Policijska direkcija v Ljubljani, škatla št. 15, ovoj 1844).

Kakšno je bilo javno dogajanje ob zasedanju kranjskega deželnega zbora? O tem govori tiskan letak v nemščini, ki je obveščal o zasedanju v deželnem zboru Kranjske, sklicanem 16. septembra 1844. Najprej so se zbrali predstavniki stanov in ljubljanskega gubernija pred križevniško cerkvijo in nato na vozovih ter peš odšli po Gosposki ulici na slovesno mašo v stolnici. Po maši so se po isti poti in po istem vrstnem redu napotili v deželni dvorec, palačo na Novem trgu, kjer je danes vod-

stvo Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Tam je guverner odprl zasedanje; navzoča je bila lahko tudi javnost. Med otvoritveno slovesnostjo je pred dvorcem paradirala četa ljubljanskega pehotnega polka. Ko je bilo slovesno odprtje končano, se je vojska umaknila in enako tudi javnost.

Revolucionarno leto 1848 je stanovsko ureditev odpravilo. Leta 1861 so uvedli deželne zборе, ki so jih predstavljali trije razredi: veleposestniška, mestna in kmečka kurija, z letom 1908 pa še

splošna kurija.⁹ Ta deželni zbor je bil zakonodajno telo, saj je sprejemal pravne akte, veljavne v posameznih deželah, potem, ko jih je potrdil še cesar.

Zasedanja deželnega zbora Kranjske so v tem razdobju potekala na treh krajih. Sprva so bila v deželnem dvorcu; po potresu leta 1895 so bila v stavbi na Streliški ulici, kjer je bil pozneje Ljudski dom oz. Ljudska kuhinja; ko so leta 1902 dogradili nov deželni dvorec, stavbo poznejše univerze, so zasedanja potekala v tamkajšnji dvorani.¹⁰

Poslopje na Streliški ulici 12, kjer je začasno zasedal deželni zbor Kranjske (foto Pavel Čelik, 2013).

Občin je več vrst, saj so bile različne po vsebini svojega delovanja.

Ko so po letu 1817 uvajali novo davčno obremenitev zemljišč, temelječo na franciscejskem katastru, so se naslonili na katastrsko občino, ki so jo včasih imenovali tudi davčna občina. Cesar Franc I. (1792–1835) je namreč odredil uradni popis in izmero vseh zemljišč v državi, izdelavo katastrskih načrtov in ocenitev donosa zemljišč za odmero zemljiškega davka fevdalcev in kmetov. Delo za vsako katastrsko občino je trajalo povprečno po tri leta.¹¹ Ime katastrska občina velja še danes.

Krajevne občine v predmarčni dobi niso bile izviren nosilec krajevne samouprave, saj so opravljale samo naloge, ki jim jih je sproti določala oblast.

To vlogo so pravno dobile šele po revoluciji, potem ko je leta 1849 izšel začasni zakon o občinah. Te naj bi obsegale vsaka svoj okoliš katastrske ali davčne občine, lahko pa bi bile tudi izjeme. Ljubljanski gubernij je 29. oktobra 1849 poročal notranjemu ministrstvu, da je bilo na Kranjskem dotedaj oblikovanih 258 krajevnih občin, katastrskih občin pa je bilo 931.¹² Število krajevnih občin je nato ves čas nihalo. Tako je bilo tudi po letu 1862, ko je izšel nov občinski zakon in so na njegovi podlagi izdali občinske rede ter občinske volilne rede za posamezne dežele. Občinski odbor je bil voljen in je odločal in nadziral; občinsko predstojništvo pa je bilo ožje telo, ki je izvrševalo sklepe odbora. Občine so imele lastni in preneseni krog dela.¹³ Tem občinam so rekli tudi politične, vaške ali selske občine za razliko od drugih in mestnih občin. V tem obdobju je prišlo do številnih sprememb v razporeditvi občin na Kranjskem; zaradi združitvev so nastajale nove, spreminjale so se meje med njimi in podobno.

Imeli so tudi različne okraje, ne le političnih oz. upravnih. Imeli so davčne, sodne, naborne, cestne, šolske in še druge okraje. Za upravljanje gozdov so uvedli gozdne nadzorstvene okraje. Na Kranjskem jih je bilo leta 1906 šest in so imeli sedeže v Postojni, Ljubljani I. in II., Logatcu, Radovljici in Novem mestu. Na Kranjskem je bilo enajst političnih in upravnih okrajev ter mesto Ljubljana.¹⁴ Sama beseda okraj ali obkraj je bila blizu današnji besedi okoliš in je pomenila organiziranost nekaterih javnih služb na ravni več krajevnih občin.

Sprva so imeli v Sloveniji okrožja kot širšo upravno enoto od okrajev, pozneje pa jih na Kranjskem ni bilo več. Ko so leta 1888 podrobno uredili zdravstveno službo na Kranjskem in v drugih delih cesarstva, so več občin povezali v zdravstvena okrožja. Tovrstne spremembe so objavljali v deželnem uradnem listu.

⁹ *Enciklopedija Slovenije*, 2. zvezek, g. *Deželni stanovi in Deželni zbor*, str. 251–252 in 252–254.

¹⁰ *Ilustrirani Slovenec*, 1927, št. 1, str. 1.

¹¹ *Enciklopedija Slovenije*, 3. zvezek, g. *Franciscejski kataster*, str. 137–138.

¹² Polec, *Uvedba občin na Kranjskem 1849/50*, str. 703.

¹³ *Enciklopedija Slovenije*, 8. zvezek, g. *Občina*, str. 47–53.

¹⁴ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 17. novembra 1906, *DZVK*, št. 21/06, z dne 24. novembra 1906, predpis št. 23.

PREDHODNIKI FINANČNE STRAŽE

Ni naključje, da so različni raziskovalci začetke finančne straže postavljali daleč v preteklost. Ker nobena država ni mogla shajati brez osebja, ki je med drugim skrbelo za njene prihodke, je mogoče predhodnike enotne državne finančne straže iskati precej daleč v preteklosti. Morda se nam zdi, da je v teh organih danes malce primitivni, a drugih tedaj ni bilo in so opravljali svoje naloge, ki jim jih je naložila vsakokratna oblast.

Med raziskovalci finančne straže je bil tudi Eduard Hradsky, ki je malo pred koncem prve svetovne vojne v samozaložbi izdal knjigo z naslovom »Zgodovina avstrijske c. k. finančne straže 1526–1916«. Zajel je torej obdobje celih 390 let. Bil je preglednik te straže in je knjigo posvetil Adalbertu Haalu, ministrskemu svetniku, ki je tedaj opravljal naloge referenta za finančno stražo v ministrstvu za finance; torej je bil vodja te straže za avstrijski del države. Velik del vsebine je namenjen prikazu razvoja straže na območju nekdanje dežele Moravske, od katere je bila leta 1863 izločena Šlezija kot samostojna dežela. Prvi del knjige je večinoma posvečen razvoju straže na celotnem avstrijskem ozemlju.

Objezdniki

Gračinska gospodstva so bila upravičena, da so za svojo dejavnost občega pomena pobirala dajatve od svojih podložnih kmetov ali mest. Postopoma se je krepila moč in oblast osrednje državne oblasti oz. vladarja. Zato je potreboval svoje dohodke, ki naj bi bili čim bolj neodvisni od stanovske ureditve oz. od privolitve stanov. To je privedlo do raznih oblik poseganja vladarja v pridobivanje prihodkov za svoje potrebe. Kot najboljša oblika so se pokazali tako imenovani posredni davki.

Cesar Ferdinand I. Avstrijski je leta 1526 določil svoje dohodke od komornih pristojbin, zato je naslednje leto z odlokom z dne 27. maja 1527 oblikoval splošno dvorno komoro. Ta je ostala osrednje oblastvo za področje državnih financ vse do leta 1848, ko so bila za posamezna področja državne uprave ustanovljena ministrstva, tudi finančno.

Za nadzorovanje teh pristojbin so bili postav-

ljeni objezdniki, možje na konjih, ki so jim naši predniki rekli iblajtarji, kar je popačenka iz nemške besede *der Überreiter*. Sprva so nadzorovali živalske sejme; ceste in poti so objezdili tako ponoči kot podnevi, da bi tako imenovano tridesetino¹⁵ zagotovili brez škode in prikrajšav. Orožje in strelivo so nabavljali iz svojih sredstev, zato so obje tudi sami izbirali. Nastanjeni so bili v skupnih uradnih prostorih. Ker niso imeli popolne oskrbe, so smeli imeti svoj obrat ali posestvo. Dobivali so le letno plačo, iz katere so oskrbovali tudi konja. Za odkrito tihotapstvo jim je pripadala tretjina od odmerjene kazni, preostali dve tretjini pa pristojbinskemu erarju, torej državi.

Sčasoma so uvedli nove dajatve in novo osebo za nadzor pobiranja teh pristojbin. Tako so leta 1626 uvedli splošno solnino in solne objezdne. Konec 17. stoletja so uvedli tobačni monopol, kar je zahtevalo vpeljavo novega nadzornega moštva. Tobačne pristojbine so leta 1784 prešle v režijo državnega erarja. Vse vrste t. i. objezdnikov so delovale do leta 1829, ko so uvedli splošno užitnino. Pri njeni uvedbi se je Dunaj zgledoval po lombardsko-beneškem kraljestvu, kjer so imeli tako imenovani »*dazio consumo*«. ¹⁶ Do tedaj se je v avstrijskih deželah povečalo število prebivalstva, poljedelstvo je napredovalo, hrane je bilo več in potrošnja je narasla, zato je bilo mogoče od potrošnje določenega blaga povečati državne prihodke; temu je služila prav splošna užitnina. Leta 1834 je začela veljati tudi nemška carinska zveza. Oboje je narekovalo, da Avstrija vzpostavi enotne nadzorne organe te vrste. Pristojbine so postale glavni vir dohodkov za državni erar (blagajno), zato je bilo treba misliti na primerno tovrstno upravo.

Objezdiki raznih vrst so, ko je nastopala potreba, postali tudi branitelji napadene države, zlasti na njenih mejah. Uvajanje stalne vojske je to potrebo zmanjšalo, ne pa odpravilo.

¹⁵ Tridesetina je pomenila približno 30-odstotno dajatev državi od vrednosti uvoženega blaga (*Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 32–33). Dajatev so pobirali tridesetinski uradi.

¹⁶ Hradsky, *Geschichte*, str. 48.

Za vlogo teh mož je mogoče najti lepo ponazorilo v slovenski preteklosti. Na letnem sejmu 3. junija 1753 v Stični se je zbralo nad 15.000 ljudi, udeležili pa so se ga kmetje, rokodelci, obrtniki, kramarji, prekupčevalci, trgovci pa tudi tihotapci, ki so prinašali tobak. Trgovino s tobakom, ki je bila pod nadzorom države in je bilo zanjo potrebno plačati pristojbine, so nadzirali tobačni uradi s svojimi tobačnimi nadzorniki. Na ta sejem je tobačni urad v Ljubljani poslal tri nadzornike, iz Novega mesta pa je zahteval pomoč 15 iblajtarjev in 10 vojakov. Ti so na sejmu odkrili tobačne tihotapce in zoper nje ukrepali. Zato je prišlo do spopada z množico in vanjo so možje postavili izstrelili 25 krogel. Ubit je bil en kmet, šest pa ranjenih. Množica je tedaj s kmečkim orodjem naskočila uradne osebe, ubila tri tobačne nadzornike, štiri iblajtarje in tri vojake.¹⁷

Med objezdiki so bili tudi taki, ki niso spoštovali pravil svojega delovanja in prestopili zakon oz. ga obrnili na svojo korist. Tudi zato je prihajalo med njimi in tovarniki ter prevozniki blaga do sporov in obračunov.¹⁸

Boštjan Hepe, eden od avtorjev razstave in publikacije o zgodovini carine v Sloveniji, je zapisal, da so bili objezdiki nekakšna predhodnica sodobnih mobilnih carinskih enot, ki nimajo na določen mejni prehod vezanega stalnega delovnega mesta.¹⁹

Tolminski kmečki upor leta 1713

Dajatve državi so bile zadnji povod tudi za veliki tolminski kmečki upor spomladi leta 1713. Avstrijski cesar Karel VI. je Goriški grofiji odmeril dajatev od vina in mesa v znesku 12.000 goldinarjev. Za zakupnika je bil izbran Jakob Bandel, stavbni pisar v Gorici. Ta s svojimi pomagači ni izbiral sredstev za davek. Tako je sredi marca zaprl skupino kmetov s Tolminskega, ki so prišli v Gorico po nakupih soli in žita. To je razburilo Tolmince, in približno petsto se jih je 27. marca, oboroženih z orodjem, napotilo proti Gorici, a so jih pri

pokopališču v Solkanu razgnali vojaki, dva ubili in 25 prijeli ter zaprli na goriški grad. Naslednji dan se jih je zbralo približno pet tisoč. A v Solkanu so deželni brambovci potegnili z uporniki, namesto da bi jim preprečili nadaljnjo pot proti Gorici. Zato so se uporniki napotili v Gorico ter izsilili izpustitev zaprtih in obljubo, da bodo oproščeni dajatev na vino in meso. Hišo zakupnika Bandla so izropali. Ko so se vračali na domove, so v Kanalu razdejali hišo Bandlovega dacarja. Oblast je tja poslala nemško vojsko in hrvaške graničarje iz Vojne krajine. Ti so izvajali veliko nasilje nad prebivalstvom. Poleti so upor zatrli; 11 voditeljev je bilo naslednjo pomlad obglavljenih in razčetrverjenih, njihova trupla pa so razobesili po okolici Gorice v svarilo kmetom.²⁰

Kmečko orodje kot znamenje upornišтва

Spomladi 2013 je poteklo tristo let od tolminskega upora, ki so ga poznavalci ocenili za prvo vstajo neposredno proti državni oblasti. Tedaj so po Sloveniji od jeseni 2011 potekali protesti zoper oblast na vseh ravneh, zlasti proti mariborskemu županu in vladi. Dne 9. marca 2013 so bili v Ljubljani protesti, ki so jih imenovali četrta vseslovenska vstaja. Tja je prišel tudi novinar in aktivist Rok Kogej, ki je nosil hlevske vile in na njih transparent. Bil je direktor in odgovorni urednik založbe Sophia, ki je malo pred tem izdala nov prevod prve knjige Marxovega najboljšejnega dela *Kapital*. Zato se je založba preimenovala v *Naprej!*, po časopisu slovenske socialne demokracije, ki je leta 1908 izdal prvi slovenski prevod *Komunističnega manifesta*. Bil je tudi član programskega odbora Delavsko-punkerske univerze, ki je dejavno nastopala v protestniškem gibanju.²¹ Policisti so ga prijeli, mu odvzeli orodje in ga privedli na policijsko postajo Ljubljana Center na Trdinovi ulici 10. Povedal jim je, da je vile prinesel na shod zaradi spomina na tolminski punt. Tja so privedli tudi dvojico drugih protestnikov, ki sta po oceni policistov

¹⁷ Peter Ribnikar: Upor v Stični 3. junija 1753, *Arhivi*, 1, 2002, str. 47–56.

¹⁸ *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 25 in 26.

¹⁹ *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 25.

²⁰ Gruden: *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 890–894. Stojan Jure: Tristo let po našem zadnjem velikem punktu, *Večer, V soboto*, 16. marca 2013, str. 8–9.

²¹ Tomaž Bukovec: Tudi kapitalizem ima svoj konec, *Nedeljski*, 27. marca 2013, str. 5.

kršila javni red in mir. Del množice je zato prišel pred poslopje policijske postaje in zahteval izpustitev pridržanih. Preden so jih izpustili, so jim policisti izdali plačilne naloge.²²

V Tolminu je bila 24. marca 2013 osrednja proslava v spomin na punt. Tolminski župan Uroš Brežan se je v govoru vprašal: »*Takratni punt je bil upor proti zlorabi oblasti. Mar ni nekaj podobnega tudi današnje vstajniško gibanje?*«. Ocenil je, da boj tolminskih puntarjev ni nikoli dokončan: »*To je boj za pravično družbo*«.

Ko je imel besedo predsednik republike Borut Pahor, je skupinica v dvorani zapela *Puntarsko* ter razvila dva transparenta: »*Včeraj groffe, danes vlada. Punt ni gotov!*«²³

Kmečko orodje je bilo znamenje protestništva in uporništvu tudi po zatrtju tolminskega punta; v nekaj primerih tudi v času socializma.

Ko so študenti in dijaki 14. aprila 1971 sklicali protestno zborovanje na Aškerčevi cesti pred poslopjem Filozofske fakultete, so zahtevali, da se iz te ulice, kjer je bila vrsta fakultet in srednjih šol, tovorni promet preusmeri drugam. Shod je bil priglašen in proti koncu so tja prihajali še drugi; nekaj jih je nosilo tudi kmečko orodje, palice in celo čelado. Milica zoper njih ni ukrepala. Po shodu so se napotili pred poslopje Skupščine SR Slovenije in se nato razšli.²⁴

Spomladi 1988 so se v Ljubljani začeli protesti zoper postopek v srbohrvaškem jeziku pred vojaškim sodiščem. Obtoženi so bili Janez Janša, Ivan Borštner, David Tasić in Franci Zavrl. Sprva so se protestniki zbirali na Roški cesti, kjer je bilo vojaško sodišče, nato pa so se po razglasitvi sodbe preselili v središče mesta. Za 21. junija 1988 je bil prijavljen kulturni miting na tedanjem Trgu osvoboditve (danes spet Kongresni trg). Zbralo se je okoli 25.000 ljudi; dva sta in imela lesene in železne vile. Ko je miličnik o tem poročal na stalno službo ljubljanske milice in povedal, da sta povsem trezna in mirna, ju je milica pustila pri miru.²⁵

To se pravi, da se je kmečko orodje, eno od znamenj ali celo orožij kmečke upornosti zoper krivice podložniškega časa, kot simbol upora prenašalo tudi na poznejše rodove, kadar so izražali svoje nezadovoljstvo z oblastmi. Vse do danes je tako in ni nič narobe s tem.

Leta 1830 mejna straža

Z najvišjim sklepom z dne 24. oktobra 1829 je bila za nemške, galicijske in lombardsko-beneške pokrajine avstrijskega dela monarhije oblikovana mejna straža.²⁶

O oblikovanju te nove sile je predsedstvo ljubljanskega gubernija obvestilo vse okrožne urade; ti so morali poskrbeti, da so bila s tem seznanjena vsa okrajna oblastva v okrožju. Obvestilu sta bila dodana je bil celoten »Predpis o ureditvi mejne straže v nemških, galicijskih in lombardsko-beneških pokrajinah« ter »Splošni službeni predpis za mejno stražo«.

*Pripadniki mejne straže iz leta 1830
(Zgodovina carine na Slovenskem, str. 79).*

Predpis o ureditvi mejne straže (*Verfassung der Gränzwache in den deutschen, galizischen und lombardisch-venetianischen Provinzen*) je imel 13 poglavij, ki so bila razdeljena v 119 točk. Naslovi poglavij so bili: Namen mejne straže; Organizacija; Ustanovitev in popolnjevanje; Opravila; Službe-

²² Uroš Esih, Marko Kovačević: Protestniki z vilami so bili puntarji, *Večer*, 16. marca 2013, str. 4.

²³ Blaž Močnik: Tolminski punt je aktualen še danes, *Delo*, 25. marca 2013, str. 4.

²⁴ Čelik, *Policija, demonstracije, oblast*, str. 115–116.

²⁵ Čelik: *Policija, demonstracije, oblast*, str. 207–208.

²⁶ Errichtung einer Gränzwache an der Stelle des bisherigen Militär-Gränz-Cordons und der Civil-Gränzaufsicht, *Sammlung*, 1830, predpis št. 128, str. 326–474.

ni red; Službena opravila; Prejemki; Izredni prejemki; Kazni; Državljsanske razmerja uslužbencev; Uniforma in oprema; Nastanitev in oskrba; Izstop iz mejne straže.

Splošni službeni predpis za mejno stražo (*Allgemeine Dienstvorschrift der Gränzwache*) je obsegal 214 točk, ki so bile razdeljene v 7 poglavij. Poglavja so imela naslove: Postavitev mejne straže; Službena opravila; Službeni red; Ravnanje z obolelim moštvom; Popolnjevanje mejne straže; Dolžnosti uslužbencev mejne straže; Posebne določbe. Posebne določbe so veljale za višjega lovca, komandirja in komisarja, višjega komisarja, okrajna pristojbinska oblastva ter za deželna pristojbinska oblastva. Dodanih je bilo 14 obrazcev, označenih s črkami A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N in O. Obrazci so se nanašali na uradno poslovanje straže, tako notranje kot zunanje.

Naloga straže je bila varovanje zunanje meje avstrijskega dela monarhije. Bila je vojaško organizirana in podrejena le komornim pristojbinskim oblastvom. Preprečevala je tihotapstvo in pristojbinske prestopke ter delovala kot policija za javno varnost in prijemala nevarne osebe. Delila se je na čete, te na okoliše in ti na oddelke. Del straže je bil na konjih. Imela je torej tudi lastnosti obmejne policije.

Nameščena je bila na zunanjo mejo v avstrijskem delu monarhije in tudi na mejo proti ogrskemu delu države. Straža je bila tudi na delu današnjega ozemlja Republike Slovenije: na meji med Kranjsko in ogrskim delom države ter na jugovzhodni meji dežele Štajerske z Ogrsko. Tako je bilo do leta 1850 oz. 1851, ko je bila carinska meja z ogrskim delom države odpravljena.

Mejna straža je nadomestila dotedanjo dvojnost nadzorstva na mejah: vojaške enote, imenovane kordonisti, so bile pod nadzorom nevojaških civilnih oseb. Šlo je za civilno stražo, čeprav je bila vojaško urejena.²⁷

Spomladi 1830 je bila objavljena nova carinska tarifa. Veljala je za 69 različnih predmetov, od lekarniških do povrtnin. Objava je obsegala: zaporedno številko postavke, ime artikla, mero za carinjenje, znesek vstopne carine, kje se opravlja

uvozno carinjenje, znesek izstopne carine, kje se še opravlja izstopno carinjenje.²⁸

Prvega marca 1839 je začela veljati nova carinska tarifa, veljavna za celotno cesarstvo, razen za Dalmacijo, kjer so uporabljali lastno tarifo. V vnaprejšnji opombi je bilo 42 členov, nato pa so bile objavljene tarife za 654 artiklov: tarifna postavka, ime artikla, znesek carine pri uvozu, carinski uradi za carinjenje ter znesek carine pri izvozu. V dodatku je bila pristojbina za državne monopole, in sicer za vse vrste soli, tobak, vse vrste strelnega smodnika in vse vrste solitra.²⁹

Leta 1835 pristojbinska straža

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 9. aprila 1835 odredil, da se v nemških, galicijskih in lombardsko-beneških pokrajinah avstrijskega dela države vzpostavi pristojbinska straža. Enako kot mejna straža je bila uniformirana in oborožena. Skrbela je za nadzor objektov, podvrženih užitni, ter določenih obratov in oseb. Vsi dotedanji nadzorni organi za pristojbine so bili odpravljeni, če se to ni zgodilo že ob oblikovanju mejne straže. Tudi ta straža je bila podrejena izključno komornim oblastvom in instancam splošne dvorne komore.

Hkrati je cesar potrdil »Ureditev pristojbinske straže« (*Verfassung der Gefällen-Wache*). Imela je 82 točk, razporejenih v 13 poglavij. Naslovi poglavij so bili: Namen pristojbinske straže; Organizacija; Razporeditev in popolnjevanje; Opravila; Službeni red; Podelitev službe; Prejemki; Izredni prejemki; Kazni; Državljsanska razmerja uslužbencev pristojbinske straže; Uniforma in oprema; Nastanitev in oskrba; Izstop iz pristojbinske straže.³⁰

Mejni in pristojbinski straži so določili enotno

²⁷ *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 38.

²⁸ Aufhebung der Eingangs-Verbothe für einige Artikel, dann Festsetzung neuer Ein- und Ausgangszölle für diese und mehrere andere Gegenstände, *Sammlung*, 1830, predpis št. 73, str. 142–164.

²⁹ Zolltariff für die Ein- und Ausfuhr der Waren in dem österreichischen Kaiserstaate, *Sammlung*, 1839, predpis št. 8, str. 12–271.

³⁰ Errichtung einer Gefällenwache. Verfassung der Gefällen-Wache, *Sammlung*, 1835, predpis št. 76, str. 126–158.

oborožitev in opremo, kar je na svoje stroške prevzela država. Obe sta bili nastanjeni na državne stroške.

Dvorna komora je v dekretu z dne 16. oktobra 1835 objavila preglednico, kjer je bilo navedeno naslednje: sedeži okrožij po posameznih deželah; sedeži političnih okrajev znotraj okrožij; glavne občine v okoliših političnih okrajev; sedeži inšpektorjev in podinšpektorjev mejne straže, in sedeži postaj pristojbinske straže; kje so vodili registre in plačila užitnine od žganih in opojnih pijač; kje je bilo mogoče plačati užitnino. Dotedanji užitninski komisariji so bili odpravljeni in so jih zamenjali podinšpektorji pristojbinske straže.

Ljubljanski gubernij je objavil podatke za del Koroške, na Kranjskem pa za ljubljansko in novomeško okrožje. Tu so podatki povzeti le za Kranjsko.

Inšpektorja pristojbinske straže sta bila na sedežu obeh okrožij, ki sta se skladali z okolišema obeh okrajnih komornih uprav.

Pod inšpektorja v Ljubljani oz. komorno okrajno upravo v Ljubljani so spadali štirje podinšpektorji. Podinšpektor v Kranju je imel pet postaj pristojbinske straže: Jesenice, Kranj, (Škofja) Loka, Poljane nad Škofjo Loko in Radovljica. Postaja v Poljanah je bila za krajevne občine Poljane, Selce, Sorica, Trata in Železniki. Podinšpektor v Krašnji je imel štiri postaje, in sicer v Krašnji, Moravčah, Kamniku in Šmartnem v Tuhinju. Podinšpektor v Ljubljani je imel dve postaji, v Ljubljani in Zalogu. Podinšpektor v Dolenjem Logatcu je imel štiri postaje, in sicer v Cerknici, Dolenjem Logatcu, Novi vasi na Blokah in Žireh. V okolišu inšpektorja v Ljubljani je bilo torej 15 postaj.

Inšpektor v Novem mestu je imel štiri podinšpektorje. Podinšpektor v Novem mestu je imel šest postaj: Bela Cerkev, Krško, Mokronog, Novo mesto, Radeče in Raka. Podinšpektor v Metliki je imel dve postaji, v Črnomlju in Metliki. Podinšpektor v Kočevju je nadzoroval štiri postaje, in sicer v Kočevju, Koprivniku, Ribnici in Sodražici. Podinšpektor v Višnji Gori je imel tri postaje, in sicer v Šmartnem pri Litiji, Višnji Gori in Žužemberku. V tem okolišu je bilo 15 postaj pristojbinske straže.

Na obeh komornih okrajnih upravah je bilo 30

postaj pristojbinske straže. Praviloma so jih vodili pregledniki.³¹

Ob ustanovitvi pristojbinske straže je le-ta na avstrijskem delu države štela 16.113 mož, mejna straža pa 8336 mož. Obe straži sta imeli tedaj 24.449 mož.³²

Dvorna komora je 8. februarja 1836 izdala »Splošni službeni predpis pristojbinske straže« (*Allgemeine Dienstvorschrift der Gefällenwache*).³³ Obsegal je 192 členov v 7 poglavjih. Najprej so bile splošne določbe, nato pa 7 poglavij: Nastanitev pristojbinske straže; Službena opravila; Službeni red; Ravnanje obolelega moštva; Popolnitev in podelitev službe; Obveznosti uslužbenecv; Posebne določbe za višjega paznika, preglednika, podinšpektorja, inšpektorja, preglednika, podinšpektorja in inšpektorja, za komorno okrajno oblastvo in pristojbinsko deželno oblastvo. Dodano je bilo 11 obrazcev, označenih s črkami A, B, C, D, E, F, G, H, I, K in L.

Razpis za sprejem v obe straži

Razglasna priloga lista *Laibacher Zeitung* je februarja 1842 objavila razpis za sprejem novincev v mejno in pristojbinsko stražo. Izdala ga je primorsko-dalmatinska komorna pristojbinska uprava. Šlo je za novince v mejni straži z začetnim nazivom mejni lovec in za novince v pristojbinski straži z začetnim nazivom pristojbinski paznik.

Za sprejem k mejni straži je bilo navedenih sedem pogojev: avstrijsko državljanstvo; krepka in popolnoma zdrava postava; samski stan ali vdovec brez otrok; starost od 19 do 30 let; znanje pisanja in branja, osnov računstva in prevladujočega jezika, to je nemškega ali italijanskega, posebno priporočljivo je bilo tudi znanje enega od slovanskih jezikov; znanje ravnanja z orožjem; moralnost brez graje in zadovoljiv izkaz o dotedanjem življenju.

³¹ Bekanntmachung der Aufstellungspunkte der Gefällenwach-Posten, dann der Standorte der Inspectoren und Unter-Inspectoren, *Sammlung*, 1835, predpis št. 214, str. 753–754 in priložen seznam.

³² *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 38.

³³ *Allgemeine Dienstvorschrift der Gefällenwache*, *Sammlung*, 1836, predpis št. 47, str. 225–373.

Za novince v pristojbinski straži so bili naštet isti pogoji, poleg teh pa še uspešno opravljen preizkus na okrajni pristojbinski upravi o poznavanju pomembnih določb o pristojbinah.

Plača mejnega lovca je znašala 15 krajcarjev na dan; poleg tega mu je pripadal pokrajinski dodatek 10 krajcarjev dnevno; skupaj torej 25 krajcarjev. Plača in pokrajinski dodatek pristojbinskega paznika sta bila enaka, poleg tega pa je prejel še dnevni dodatek 3 krajcarje; torej skupaj 28 krajcarjev na dan. Zaposleni v Trstu je dobil še draginjski dodatek 2 krajcarja, torej skupaj 30 krajcarjev na dan. Navedeni so tudi dnevni prejemki višjih nazivov v moštvihih obeh straž: pri mejni straži višjega lovca in vodje; pri pristojbinski straži pa višjega paznika in preglednika. Poleg tega so navedene še druge ugodnosti obeh straž, od nagrad za prijetege tihotapca ali vojaškega beguna do nastanitve v vojašnicah z oskrbo.

Našteta so oblastva, kjer naj bi se javili kandidati. Ti so bili: pri komornih okrajnih upravah v Trstu, Gorici, Kopru, Zadru, Dubrovniku in Splitu, pri okrajnih glavarstvih na Štajerskem in v Iliriji, pri kraljevem ogrskem tridesetinskem in solnem inšpektoratu na Reki ter pri finančnih intendantah v lombardsko-beneškem kraljestvu. Podpisana sta bila gubernijski svetnik in prvi komorni svetnik ter višji inšpektor kot referent za mejno in pristojbinsko stražo pri primorsko-dalmatinski komorni pristojbinski upravi s sedežem v Trstu.³⁴

Red za carino in državne monopole iz leta 1835

Na podlagi najvišjega patenta z dne 11. julija 1835 je bila izdana knjiga »Red za carino in državne monopole« (*Zoll- und Staatsmonopols-Ordnung*). Imel je 463 členov ter vsebinsko in stvarno kazalo. Knjiga je obsegala 272 strani. Snov je bila razdeljena na 11 poglavij z naslovi: Carinsko območje in carinske ustanove; Splošni pogoji za carini podvržen promet preko carinske črte; Prijava tovara; Carinski postopek pri uvozu in izvozu blaga; Carinski postopek pri najavi tovara; Carinska pristojbina; Uradna skladišča; Promet v carin-

skem območju in pravila za nadzor tega območja; Izkaz o nakupu, izvoru in carinjenju blaga; Posebna pravila za nadzorovanje prometa; Predmeti državnega monopola.

Kot državni monopol so bili navedeni:

- tobak v surovem ali predelanem stanju ter tobačni odpadki;
- kuhinjska sol bodisi v čistem stanju bodisi pomešana z drugimi snovmi;
- soliter v surovem ali rafiniranem stanju ali pomešan z drugimi snovmi;
- strelni smodnik.

Prestopek proti temu redu je bil enak kot težak policijski prestopek po zakonu o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih iz leta 1803, dokler ne bi bila v splošnem kazenskem zakonu vsebina prestopka drugače urejena oz. opredeljena.

Ta ureditev je veljala od 1. aprila 1836 in z nekaterimi spremembami, zlasti carinskih tarif, do konca monarhije. Nehali so veljati splošni carinski red z dne 2. januarja 1788 in predpisi, ki so veljali le za nekaj dežel. Še naprej so veljali carinska tarifa; cenik monopolnih predmetov; predpisi o prometu med Ogrsko, Sedmograško in Dalmacijo ter ostalimi deželami cesarstva.

Dvorna komora je nato 31. januarja 1836 izdala »Predpis za izvajanje carinskega in državnega monopolskega reda«.³⁵ Imel je 181 členov, razvrščenih v 8 poglavij z naslovi: Pogoji za carini podvržen promet; Carinsko poslovanje; Promet med Ogrsko in Sedmograško ter drugimi deželami skupne carinske zveze; Vodenje obratnih knjig; Pod nadzor postavljeni obrati; Dokazila, ki služijo kot izkaz; Izvajanje pravil za nadzor prometa; Predmeti državnega monopola. Dodanih je bilo 7 vzorcev listin.

Leto 1835: kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih

Nekako vzporedno z oblikovanjem pristojbinske straže je cesar Ferdinand I. 11. julija 1835 podpisal »Kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih«, ki je začel veljati 1. aprila 1836, razen

³⁴ Kundmachung, *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*, št. 16, z dne 5. februarja 1842, str. 95–101.

³⁵ Vorschrift über die Vollziehung der Zoll- und Staats-Monopols-Ordnung, *Sammlung*, 1836, predpis št. 27, str. 52–170.

na Ogrskem, Sedmograškem in v Dalmaciji.³⁶ Ta je dotedanje kazni, ki so bile določene v različnih predpisih o posrednih davkih, povezal s pristojbinskimi prestopki ter zanje določil natančen postopek kaznovanja. Postopek naj bi veljal namesto dotedanjih postopkov po različnih določbah in temeljil na pravičnosti in bil skladen s splošnim kazenskim zakonom, je med drugim zapisal cesar.

Zakon je vseboval 934 členov, knjiga pa je obsegala 567 strani s kazalom vsebine in stvarnim kazalom. Vsebina je bila razdeljena na dva dela. Prvi del je zajemal tiste vsebinske sklope oz. poglavja, ki bi jih danes uvrstili v materialni del predpisa, drugi pa poglavja, ki bi spadala v procesni del.

Zakon je uvedel enoten pojem posrednih davkov državi in kršitev teh obveznosti je bila opredeljena kot pristojbinski prestopki. Posredne davke je 6. člen razvrstil v pet skupin.

V prvi skupini so bile carinske pristojbine. Te so zajemale carini podvržen promet med carinskimi območji in tujino oz. carine prostimi območji ter navajale ustanove za izvrševanje za ta promet namenjenih uredb, posebej carino na uvoz, izvoz in prehod, prepovedi tega prometa, določbe za nadzorovanje notranjega prometa ter označevanje blaga po njegovem izvoru.

Naslednja skupina je zajemala dajatve od uporabe domačih izdelkov ali predmetov, ki so jih prevažali po domačem ozemlju, med katere so spadali predmeti državnega monopola, užitnina, občinam dovoljena doklada z užitnino, dajatve za označevanje vsebnosti plemenitih kovin (punciranje zlata in srebra) ter dajatve za porabo drugih predmetov, kot so igralne karte, koledarji, časniki itd.

V tretjo skupino so spadale dajatve zaradi podelitve, prenosa, vrednotenja, potrjevanja, veljavnosti oz. obrambe pravic ali pooblastil. Sem so spadale takse in kolkovine.

V četrti skupini so bile dajatve od izključne pravice državne blagajne za promet oseb ali stvari, kot so bile mitnina na cestah, pristojbina za ladijski prevoz in poštna storitve.

V peto skupino so spadale dajatve od izključne

pravice državne blagajne za igralne pogodbe, na primer loterijska pristojbina.

Prvi del je obsegal 20 poglavij: 1) Pojem pristojbinskega prestopka; 2) Vrste kazni; 3) Odmera kazni; 4) Prištevnost; 5) Nekaj vrst krivde in udeležbe; 6) Tihotapstvo in njegovo kaznovanje; 7) Zločinsko tihotapstvo in njegovo kaznovanje; 8) Tihotapske združbe; 9) kaznovanje težkih pristojbinskih prestopkov; 10) Kaznovanje nepravilnosti pri označevanju in izjavah o stvareh; 11) Prestopki v zvezi z državnimi monopoli; 12) Prestopki zoper predpise o davku podvrženih obratih; 13) Prestopki zoper predpise o nakazanem prevozu dobrin; 14) Prestopki zoper pravila o nadzorovanju prometa in obratovanja; 15) Prestopki v zvezi z žigosanjem; 16) Prestopki v zvezi s papirnatimi žigi; 17) Prestopki zoper predpise o dajatvah od prevoza oseb in stvari; 18) Prestopki zoper predpise o državnih igrah na srečo; 19) Prestopki zoper uredbe za varovanje državnih pristojbin; 20) Ugasnitev kazni in poroštev.

Drugi del zakona je vseboval naslednjih 12 poglavij: 1) Postopek ob pristojbinskih prestopkih; 2) Odkrivanje prestopkov in začetek postopka; 3) Pravila za zavarovanje postopka; 4) Poizvedovanje o dejanskem stanju in preiskovanje; 5) Redne preiskave; 6) Druge zahteve za poizvedovanje in preiskave; 7) Dokazi o dejanskem stanju; 8) Dokazi la okrivljenega in prijetelega; 9) Sklep postopka in odločitev; 10) Pravna sredstva, postavitve v prvotno stanje in obnova postopka; 11) Pravnomočnost odločbe; 12) Stroški postopka.

Kaznovanje prestopkov

Glede na lastnosti in posledice so pristojbinske prestopke razvrstili v tri velike skupine: tihotapstvo, težke pristojbinske prestopke in manjše pristojbinske prestopke.

Kazni zanje so bile treh vrst, in sicer: denarna kazen; zaseg blaga in predmetov; zapor. Kazni so bile lahko poostrene. Splošna poostritev je pomenila združitev dveh ali več vrst kazni. Posebni načini poostritve pa so bili trije: izguba pravic in pooblastil; izgon iz enega kraja ali okraja, dežele ali iz vseh dežel, za katere je veljal zakon; objava prestopnikovega imena. Zapor se je smel poostriti na načine, ki so bili določeni v splošnem kazenskem

³⁶ Strafgesetz über Gefällsübertretungen, Wien: Aus der Kaiserl. königl. Hof-und Staats-Aerarial-Druckerei, 1835.

zakonu za ravnanja, kjer ni šlo niti za hudodelstvo niti za težak policijski prestopok.

Za odkrivanje tovrstnih prestopkov so bili zadolženi izvršilni pristojbinski uradi ter moštvo, ki je bilo zadolženo za ravnanje po pristojbinskih predpisih pod nadzorom in vodstvom nadrejenih oblastev.

Pritegnitev drugih oblastev, uradov ali oseb k odkrivanju prestopkov je bila prepuščena osebnim odločitvam. Vsa javna oblastva, sodišča in krajevna oblastva so bila dolžna, kakor hitro so izvedela za pristojbinski prestopok, o tem takoj poročati okrajnemu pristojbinskemu oblastvu in, če so bili za to pristojni, storiti vse za zagotovitev ukrepov, nujnih za preiskavo.

Odločbe o pristojbinskih prestopkih so izdajala najprej okrajna oblastva, pristojna za vodenje pristojbinskih zadev. Odločala so o vseh manjših zadevah, za katere je dosojena denarna kazen znašala manj kot 100 goldinarjev za posameznega prestopnika. Na drugi stopnji je o pritožbah zoper odločbe okrajnega oblastva odločalo višje pristojbinsko oblastvo. O drugih prestopkih so razsojala pristojbinska sodišča.

Pri vsakem okrajnem oblastvu, pristojnem za zadeve pristojbin, je bilo pristojbinsko okrajno sodišče. To je razsojalo: o manjših prestopkih, ki zanje niso bila pristojna okrajna oblastva; o vseh prestopkih, za katere je bila zagrožena denarna kazen, če ni šlo za manjše prestopke; o prestopkih, za katere je bil predpisan navadni ali strogi zapor ali poostreni zapor ni bil večji od treh mesecev; o prestopkih, kjer je denarna kazen presegala tisoč goldinarjev za posameznega storilca.

Na sedežu vsakega oblastva, ki je skrbelo za pristojbinske zadeve v deželi, torej na okolišu deželnega pristojbinskega oblastva, je bilo za območje tega oblastva pristojno višje pristojbinsko sodišče. To je razsojalo o vseh zadevah, za katere ni bilo pristojno okrajno oblastvo ali okrajno pristojbinsko sodišče, ter na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe okrajnega sodišča.

Za vse dežele, kjer je veljal ta zakon, je bilo najvišje pristojbinsko sodišče, ki je na tretji stopnji odločalo o odločbah višjih pristojbinskih sodišč.

Skoraj hkrati s kazenskim zakonom o pristojbinskih prestopkih je bil izdan carinski in mono-

polski red. Obe straži, obmejna in pristojbinska, sta tako imeli vse pravne okvire za svoje delovanje.

Določbe o uporabi pristojbinskega kazenskega zakona

Dvorna komora je 3. marca 1836 izdala predpis o uporabo kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih,³⁷ skladno z najvišjim patentom z dne 11. julija 1835. Šlo je za napotke in navodila, kako izvajati cesarjev kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih. Predpis je začel veljati 1. aprila 1836, torej hkrati s kazenskim zakonom o teh prestopkih. Imel je 35 členov, razporejenih v 4 poglavja: Področje uporabe kazenskega zakona; Kazenske določbe; Določbe o kazenskih oprostivah; Stroški postopka.

Dvorna komora je 1. aprila 1836 izdala še »Predpis o uporabi kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih za prestopke, ki se nanašajo na užitnino«.³⁸ Obsegal je 29 členov v 3 poglavjih: Prestopki v davčnem postopku; Prestopki v dajtvi zavezanem prometu čez davčno črto; Splošne določbe.

Ljubljanski gubernij je 3. januarja 1842 vsem okrožnim uradom, policijski direkciji v Ljubljani in policijskemu komisariatu v Celovcu dostavil dekret dvorne pisarne z dne 29. novembra 1841, v prilogi pa je bila objavljena uredba splošne dvorne komore z dne 22. julija 1841 o asistenci pristojbinske in mejne straže pri prijemanju oseb in hišnih preiskavah te vrste. Mejna straža je smela v svojem okolišu pomagati oblastvom prijeti policijsko nevarno osebo, če bi bilo nevarno prijem odlašati, v drugih primerih pa ne; zlasti ni smela biti odtegnjena od svojih službenih opravil. To je veljalo tudi za pristojbinsko stražo. Pri hišnih preiskavah pa nista smeli iti dlje, kot so dovoljevali predpisi. 57. člen predpisa o ureditvi pristojbinske straže je določal, da sme samostojno opraviti

³⁷ Vorschrift über die Anwendung des Strafgesetzes über Gefälls-Übertretungen, *Sammlung*, 1836, predpis št. 43, str. 198–217.

³⁸ Anwendung des Strafgesetzes über Gefällsübertretungen auf die Übertretungen der Verzehrungssteuer-Vorschriften, *Sammlung*, 1836, predpis št. 60, str. 407–428.

hišno preiskavo le, če se predpisano pozvana oseba skrije v stavbo ali drug zaprt prostor, da bi se z begom odtegnila uradnemu postopku. Pri tem ni bila dolžna poiskati oblastvenega dovoljenja. 277. člen carinskega in državnega monopolskega reda je bilo mogoče uporabiti le v dveh primerih: v odprti stavbi so osebe prijeli brez odredbe, v zaprti pa z odredbo oblastva. Obe straži sta bili dolžni obvestiti oblastvo ali občinskega predstojnika, da je v kraju nevarna oseba, nakar sta počakali, ali sta oblastvo oz. občina sprožila preiskavo ter povabila straži na pomoč.³⁹

Kazenski zakon o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih iz leta 1803

Prvih devet let delovanja finančne straže (1843–1852) je veljal splošni kazenski zakon iz leta 1803, ki se je imenoval kazenski zakon o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih.⁴⁰

Prvi del zakona je obsegal 557 členov in je obravnaval hudodelstva, danes bi rekli (huda) kazniva dejanja ali zločine. Zakon je naštel 21 vrst hudodelstev, ki so tu navedena s sodobnimi imeni: veleizdaja in motenja javnega miru; vstaja in upor; javno nasilje; vrnitev izgnanega; zloraba uradnega položaja; ponarejanje vrednotnic; ponarejanje denarja; motenje vere; posilstvo in druge nečednosti; umor in uboj; splav; zanemarjanje ali ogrožanje otroka; ranitev ali druge telesne poškodbe; dvobojevanje; požig; tatvina in poneverba; rop; goljufija; dvojni zakon; obrekovanje; pomoč hudodelcem. Ta dejanja so bila opisana v členih od 50 do 200.

Za hudodelstva sta bila predpisana smrtna kazen in zapor. Smrtna kazen je bila izvedena z obesjenjem. Zapor je bil treh vrst: navaden, težak in

najtežji. Navaden zapor je pomenil, da je bil zapornik brez okovja, da je dobival le vodo in nobene druge pijače, obiske in razgovore pa je imel le ob navzočnosti predstavnika oblastva. Težak zapor je predpisoval okove na nogah, en topel obrok na dan, in to brez mesa, prepoved razgovorov in obiskov in golo ležišče. Najtežji zapor je pomenil samic, okove na nogah in rokah, en topel obrok na dva dni, sicer samo vodo in kruh, prepoved stikov, golo ležišče. Zapor je bil ali dosmrtni ali od 6 mesecev do 20 let. Zapornik je moral delati. Če je bil zapor poostren, je to pomenilo javno delo, sramotilni steber, telesno kazen s palico ali šibo, post in po prestani kazni izgon iz dežele.

Drugi del zakona je vseboval 459 členov, ki so se nanašali na hude policijske prestopke.⁴¹ Delili so se v tri skupine: zoper javno varnost; zoper varnost posameznika; zoper javno moralo. Kazni zanje so bile: denarna kazen; zaseg predmetov; izguba pravic in pooblastil; zapor; telesno kaznovanje; izgon iz kraja, dežele ali iz vseh avstrijskih dežel. Zapor je bil navadni, strogi in hišni. Navadni je bil brez dodatkov, brez okovja, obsojeni je lahko opravljal svoj poklic in živel na svoje stroške. Strogi zapor je pomenil, da je imel zapornik lahke okove na nogah, dnevno en topel obrok, vodo, ni pa imel obiskov in razgovorov, razen ob navzočnosti uradne osebe, in moral je delati. Hišni zapor je bil dan ob obljubi kaznovanega, da stanovanja ne bo zapustil oz. se ne bo oddaljil, ali pa je bil pod stražo. Zapor je trajal najmanj 24 ur in največ 6 mesecev. Poostritev zapora za hude policijske prestopke je lahko pomenila telesno kazen, post, javno izpostavljenost, težje delo in javno občinsko delo.

³⁹ Bestimmungen in Beziehung auf die Assistenz-Leistung der Gränz- und Gefällenwache zur Aufgreifung polizeilichgefährlicher Menschen, und der Vornahme der Hausdurchsuchungen zum Behufe dieser Aufgreifung, *Sammlung*, 1842, predpis št. 1, str. 1–4.

⁴⁰ Strafgesetz über Verbrechen und schwere Polizei-Übertretungen. *Gesetze und Verfassungen in Justiz-Fache für die deutschen Staaten der Österreichischen Monarchie*, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staats-

Druckerei, knjiga od leta 1789 do 1803, predpis št. 626, str. 313–494.

⁴¹ Policijski prestopki so bili kazniva ravnanja, blažja od hudodelstev. Oboje so obravnavala sodišča. Pod pojem policijski prestopki oziroma pregreški so pozneje uvrščali tudi druge kršitve, ki so bile določene v predpisih, izdanih od pristojnih upravnih oblastev. Danes večji del teh kaznivih ravnanj določajo upravni predpisi o prekrških, zlasti tisti s področja javnega reda.

PRVI PREDPIS O FINANČNI STRAŽI

Obe tedaj obstoječi vrsti dohodarstvene straže, mejna in pristojbinska, sta skrbeli za posredne davke, ki so jim kratko rekli tudi pristojbine. Z razvojem je prišlo do njune združitve. To se je zgodilo leta 1843. Do tedaj je mejna straža delovala trinajst let in pristojbinska osem let. Obe sta imeli precej izkušenj, urejeno delovanje in notranje življenje, zato združitve pravno in dejansko ni bilo težko izvesti.

Cesar je z najvišjim sklepom dne 22. decembra 1842 določil, da se straži združita v enotno telo zbor z imenom finančna straža. Dvorna komora je nato dne 21. aprila 1843 izdala »Predpis o ureditvi in delovanju finančne straže« (*Verfassungs- und Di-*

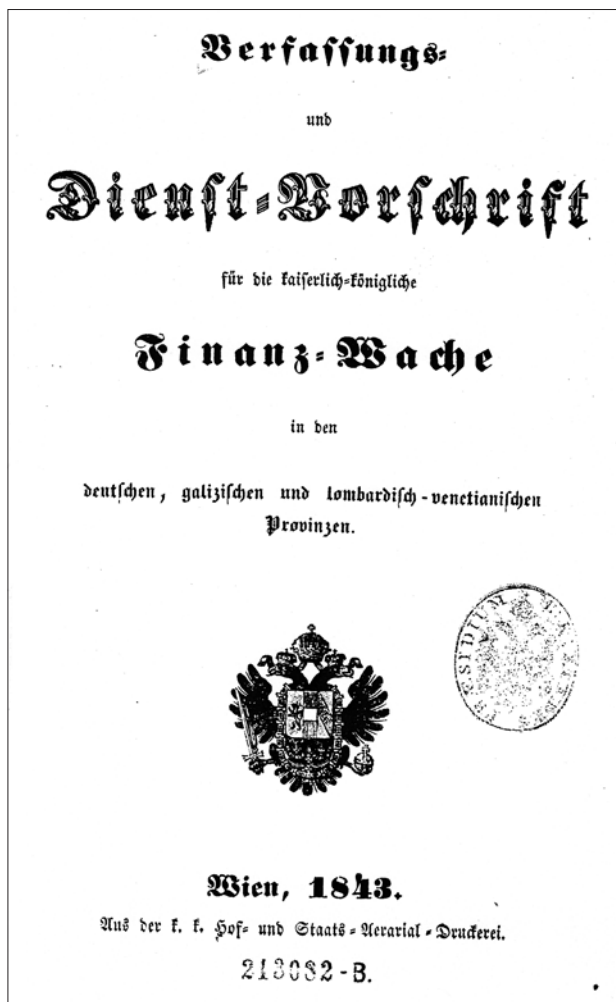
enst-Vorschrift für die kaiserlich-königliche Finanzwache in den deutschen, galizischen und lombardisch-venetianischen Provinzen).

Celoten predpis je izšel še isto leto v samostojni knjigi. Vseboval je uvod, kazalo vsebine, 18 poglavij, v prilogi 15 obrazcev ali vzorcev ter kazalo pojmov z navedbo členov, kjer so bili navedeni. Poglavja so imela različno število členov. V uvodu je bilo zapisano, da sta v navedenih pokrajinah cesarstva dotedanji obmejna in pristojbinska straža odtlej združeni. Predpis je prinesel nova določila o opravljanju službe, pravicah in dolžnostih uslužbencev ter o službenih odnosih med njimi, pa tudi nekoliko spremenjene določbe iz dotlej veljavnih navodil za delovanje obeh dotlej ločenih moštvo. Tu je skoraj v celoti navedena vsebina predpisa z izvirnim poimenovanjem poglavij. Za današnjega bralca manj pomembni členi so skrajšani ali povzeti. Nekaj poglavij je tako obširnih, da je bilo potrebno njihovo vsebino razdeliti v zaokrožene enote s naslovi, ki ustrezajo vsebini.

I. Namen finančne straže

Prvo poglavje je imelo naslov »Namen finančne straže« in je obsegalo samo en, prvi člen predpisa. Namen straže je opredeljen takole:

- a) preprečevati tihotapstvo in prestopke zoper predpise o dajatvah državi;
- b) odkrivati kršitve tovrstnih predpisov, ki jih zagrešijo državljani, in redu nasprotna ravnanja uradov ter uslužbencev;
- c) pomagati izvršilnim uradom pri izvajanju njihovih uradnih nalog;
- d) zadržati sumljive osebe, ki nimajo potrebnih listin, da bi prišle v državo;
- e) preprečevati izstop iz države vojaškim ubežnikom, izseljencem in drugim do izstopa neupravičenim osebam;
- f) pomagati pri izvrševanju ukrepov za javno varnost znotraj finančni straži odkazanega okoliša v primerih, ki jih določajo predpisi, ali na poziv za to pristojnega oblasti.

Naslovna stran prvega predpisa za finančno stražo iz leta 1843 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani).

II. Organiziranost

Drugo poglavje, z naslovom »Organiziranost«, je določalo, kako je straža organizirana. Imelo je člene od 2 do 4. Straža je bila podrejena zgolj komornim (danes bi rekli finančnim) oblastvom. Organiziranost je od spodaj navzgor bila tako:

- oddelek,
- pregledni(ški) okoliš,
- komisariat oz. komisarski okoliš,
- sekcija.

Sekcija je bila razdeljena v komisariate, komisariati v pregledne okoliše ali okraje in pregledni okraji v oddelke.

Zbor straže je bil sestavljen iz moštva in uradnikov. Moštvo je bilo razvrščeno v tri skupine, in sicer:

- paznike,
- višje paznike oz. nadpaznike,
- preglednike oz. respiciente.

Del tega moštva je bil na konjih.

Uradniki in vodstvena oblastva finančne straže so bili (po naraščajočem položajnem redu):

- višji komisar finančne straže, ki je bil na čelu sekcije s potrebnim številom podrejenih komisarjev;
- komorna okrajna uprava, ki je imela enega inšpektorja straže;
- komorno deželno oblastvo, ki je imelo enega višjega inšpektorja finančne straže;
- c. k. splošna dvorna komora, ki je bila najvišja instanca s centralnimi inšpektorji, katerim je bila podrejena finančna straža.

III. Postavljanje in popolnjevanje

Tretje poglavje je imelo naslov »Postavitev in popolnitev« ter je štelo 6 členov, od 5 do 10. K finančni straži je bil sprejet le tisti, ki je izpolnjeval vseh šest naštetih pogojev. Kandidat je moral biti:

- avstrijski državljan;
- čvrste, popolnoma zdrave postave;
- samski ali vdovec brez otrok;
- stari od 19 do 30 let; tisti, ki bi v to stražo prestopili iz aktivne vojaške službe neposredno ali po preteku enega leta, so bili lahko stari do 35 let,
- znati je moral brati, pisati in obvladati osnove

računstva ter v deželi običajen, prevladujoč jezik; v lombardsko-beneškem kraljestvu v vsakem primeru italijanski jezik, v drugih deželah pa nemški jezik; izjemoma so smeli sprejeti v okolišu komornega deželnega vodstva do ene šestine predvidenega moštva paznikov, ki niso obvladali branja, pisanja in računanja,

- v dotedanjem življenju se je moral zadovoljivo obnašati, o čemer se je moral izkazati.

Četne, bataljonske in polkovne vojaške kazni so bile ovira za sprejem, zato so jih ocenili od primera do primera. Odločitev o tem je pripadala za četno kazen komornemu okrajnemu oblastvu, za bataljonsko in polkovno kazen pa komornemu deželnemu oblastvu.

Praviloma je novinec služboval štiri leta kot paznik; prvo leto je imelo komorno okrajno oblastvo pravico, da je novince odpustilo. Po preteku štirih let je bil izpolnjen pogoj za trajno službo in vsak se je lahko odločil, ali jo bo nadaljeval ali prostovoljno zapustil. Če je v teh letih dokazal, da je sposoben za službo, njegovo obnašanje v službi pa je bilo dopustno, so mu dovolili trajno zaposlitev, s čimer so mu pripadale vse ugodnosti, do katerih je imel pravico stalno nameščen državni uslužbenec.

V finančno stražo so bili lahko sprejeti tisti, ki so bili dotlej zaposleni pri obmejni ali pristojbinski straži, če so imeli potrebne sposobnosti. Trajno nameščeni so ta položaj ohranili tudi v finančni straži. Drugi, ki v obeh dotedanjih službah še niso delali štiri leta, so ostali in po izpolnitvi štirih let so bili lahko sprejeti med stalne uslužbenice finančne straže.

Tistemu, ki se je v službi posebno izkazal, je dvorni urad smel dovoliti trajno namestitev tudi pred potekom štirih let. Komisarji in višji od njega, torej uradniki te straže, so bili sprejeti v službo za trajno.

Službeno zaprisego so opravili ob sprejemu v službo in ob vsakem napredovanju. Za paznike in višje paznike je potekala pred višjim komisarjem, za preglednike pred komornim okrajnim oblastvom, za komisarje in višje komisarje pa pred deželnim oblastvom. Zaprisežne listine je bilo treba skrbno hraniti.

Izkaze in listine, ki so bili uradna dokazila o sposobnostih moža in izpolnjevanju zahtev

za sprejetje v finančno stražo, so hranili v pisarni vodstva sekcije. To je veljalo, dokler uslužbenec ni dosegel položaja komisarja ali še višje funkcije. Vsak uslužbenec je lahko dobil izpiske iz teh dokazil. Če je javno oblastvo zahtevalo vpogled v izvornike teh dokumentov, so to dovolili. Ko je bil mož premeščen iz ene sekcije v drugo, so te dokumente poslali pisarni pristojne sekcije.

IV. Razporeditev oddelkov in dodelitev moštva

Četrto poglavje z naslovom »Namestitev postaj in dodelitev moštva« je štel 20 členov, od 11 do 30, in je urejalo razporeditev enot ter določitev moštva v njih. Finančna straža je bila razporejena po oddelkih (postajah). Oddelki so bili razporejeni načeloma takole:

- v bližini carinske črte v vrsti, ki so ji rekli stražna vrsta;
- ob obali in kjer je plovna reka predstavljala carinsko črto, so bili lahko na plovilih;
- v bližini prvih dveh naštetih vrst oddelkov so bili oddelki za njihovo zaščito, imenovani rezerva;
- v razdalji dveh do treh milj od carinske črte so bili številni in močni oddelki;
- v notranjosti države je bilo manj oddelkov, a so bili zadosti močni; bili so predvsem na pomembnejših zbirališčih ljudi, kjer sta bila promet in prodaja dajatvam podvrženih predmetov.

Oddelek finančne straže so sestavljali pazniki in en višji paznik, izjemoma tudi preglednik. Vsakemu oddelku je bil za opravljanje službe odrejen okoliš. Okoliš, kjer je bilo pregledniku podrejenih več oddelkov, se je imenoval pregledniški okraj. Več komisarju podrejenih pregledniških okrajev se je združilo v komisarski okraj. Višjemu komisarju podrejeni komisarski okraji so oblikovali sekcijo finančne straže.

Kraje za sedeže oddelkov in število moštva v njih so določali po zahtevah službe in krajevnih razmerah. V sekciji ni smelo biti nobenega predele, ki ne bi spadal pod okoliš enega od oddelkov finančne straže.

Okoliše oddelkov ter njihovo manjšanje ali širitev je določala komorna okrajna uprava v dogovoru s pristojnim višjim komisarjem, vodjem sekcije.

V pristojnosti komornega deželnega oblastva so bile: določitev pregledniških okrajev, ki so imeli več podrejenih oddelkov, komisarskih okrajev in okrajev višjega komisarja ter njihovih sprememb; odločanje o trajnih spremembah v namestitvi preglednika ali komisarja in v jakosti oddelkov ali njihovi razporeditvi ter o kraju sedeža preglednika ali komisarja; vsaka trajna ali začasna sprememba sedeža višjega komisarja.

Začasna sprememba v jakosti moštva oddelka je bila v pristojnosti višjega komisarja, v nujnih primerih tudi komisarja, ki je moral o tem obvestiti višjega komisarja. Začasna sprememba v namestitvi preglednika ali komisarja je bila v pristojnosti komorne okrajne uprave, v nujnih primerih pa tudi višjega komisarja, ki je moral o tem obvestiti to upravo.

Doseči čim bolj ustrezno razporeditev oddelkov je bila prednostna naloga komisarjev in višjih komisarjev finančne straže. Dolžni so bili odkrivati morebitne napake v obstoječi razmestitvi oddelkov in predlagati ukrepe za njihovo odpravo.

Kjer so bili v isti oddelek spadajoči pazniki in višji paznik ali izjemoma tudi preglednik v skupnem prostoru, je bil ta prostor sedež oddelka. V primerih, da so bili ločeni, je bil za celoten oddelek sedež tam, kjer je bil neposredno nadrejeni oddelka. Kjer je le bilo mogoče, je bil sedež oddelka v središču njegovega okoliša ali čim bližje. Tam je bilo treba najeti skupni prostor za osebje.

Podatki o okolišu oddelka

Poveljujoči v posameznem oddelku in drugi starešine finančne straže so morali dobro poznati dodeljene okoliše. Zato je bilo treba pri vsakem oddelku za preglednika, komisarja in višjega komisarja sestaviti ustrezne sezname, ki jih je določal obrazec I. Imenoval se je »Izkaz o zasedbi, naseljih v okolišu oddelka, obratih za nadzor, pristojbinskih uradih in točkah namestitve finančne straže«. Levo in desno zgoraj je vsak obrazec vseboval praviloma ime oddelka te straže, številko sekcije, okoliša in oddelka ter sedež oddelka.

Obrazec I je obsegal dve strani. Najprej je bila rubrika za vpis podatkov o sistemiziranem stanju moštva na oddelku, in sicer preglednikov, višjih paznikov in paznikov, od tega bivajočih na sedežu

oddelka bodisi skupaj bodisi ločeno, ter mož, nastanjenih zunaj sedeža oddelka.

Nato so bile rubrike za vpis podatkov o okolišu oddelka:

- imena vseh krajev, ki so spadali v okoliš oddelka;
- imena, število in sedeže vseh tam nastanjenih prodajalcev tobaka, in sicer založnikov, trafikantov ter prodajalcev kolkovnega papirja;
- število vseh obratov, ki so bili zavezani dajatvam, njihovi sedeži in zvrst njihove dejavnosti;
- število in stanovanja vseh strank, ki so imele drugo pod nadzor postavljeno dejavnost ter zvrst take dejavnosti;
- pristojbinski in carinski uradi po vrstah;
- mitnice na cestah, ki so bile v državni režiji ali v zakupu;
- k posameznemu oddelku morebiti spadajoča carinska črta, ki jo je bilo treba uradno nadzorovati.

Vsako tovrstno spremembo je bilo treba sproti in pregledno vnesti v sezname. Podobne opise je vseboval tudi poznejši predpis za organiziranost in delovanje osnovnih enot (postaj) finančne straže v kraljevini Jugoslaviji.⁴²

Začasna izpostava oddelka

Poglavje je imelo tudi določbe, ki so omogočale začasno oddelitev mož v kraj, kjer je nastala taka potreba. Temu bi pogojno smeli reči začasna izpostava oddelka finančne straže.

Kadar je bilo v kakem kraju kaj takih stvari, na katere je morala biti pozorna finančna straža, ali so se ponavljala ravnanja, potrebna posebne pozornosti in je bila zato tam potrebna navzočnost uslužbencev finančne straže, vzpostavitev samostojnega oddelka pa ne bi bila smotrna, so delu moštva najbližjega oddelka ukazali, da so službo opravljali v takem kraju. Iz tega kraja so se smeli vrniti v oddelek, ko so prejeli službeni ukaz za to oz. so jih odpoklicali ali zamenjali. To v službo odkazano moštvo, kot so mu rekli, je smelo, če je služba v takem kraju trajala dalj časa, v tem kraju ali v bližnji okolici najeti primerno stanovanje. Moštvo so vodili v moštvenem stanju oddelka, od

koder je bilo odkazano, ne pa kot samostojen oddelek.

Pravica, da so moža iz oddelka za določen čas dodelili v službo v drug kraj, je pripadala naslednjim starešinam v finančni straži:

- če je bil vodja oddelka po položaju preglednik, je to smel storiti za paznike in višje paznike;
- če je bil vodja oddelka višji paznik, je smel prenesti le paznike; oba pa sta to smela storiti le tedaj, če je odsotnost trajala največ dva dni;
- samostojni preglednik in komisar sta to smela odrediti za paznike in višje paznike, vendar največ za osem dni.

Kadar bi nastale okoliščine, ki bi zahtevale odsotnost mož nad omenjenim številom dni, je bilo treba to sporočiti višjemu nadrejenemu. Če je bilo že ob odreditvi tega dela mogoče pričakovati prekoračitev omenjenega časa, je bilo za to potrebno dovoljenje višjega nadrejenega. V primeru, da je bil v tako službo odrejen preglednik, je to dovolil višji komisar. Če bi bilo nevarno odlašati, je lahko pristojni tako odredil, ukrep pa je sporočil pristojnemu nadrejenemu.

Premestitve moštva

Pripadnike finančne straže so lahko dodelili tudi v pomoč izvršilnim uradom ter višjim nadrejenim te straže za pisarniško delo, in sicer za daljši ali krajši čas. Teh odsotnih mož niso šteli v oddelek, ampak so bili evidentirani le pri vodji okoliša, in sicer v pregledu stanja v okolišu nameščenih mož.

Odreditev uslužbencev finančne straže v pomoč izvršilnim uradom je bila v pristojnosti komorne okrajne uprave ob poprejšnjem dogovoru z višjim komisarjem. Dodelitev mož v pomoč višjemu komisarju za pisarniška opravila je bila prav tako v pristojnosti komorne okrajne uprave.

Člani finančne straže od vključno višjega komisarja navzdol niso imeli stalnega službenega mesta in so bili lahko premeščeni, če je to zahtevala potreba službe, za kar so bili odgovorni nadrejeni.

Menjava paznikov in višjih paznikov med obmejnimi oddelki je bila neomejeno v pristojnosti višjega komisarja. Menjave paznikov in višjih paznikov znotraj sekcije so bile prav tako v pristojnosti višjega komisarja, ki je o tem obvestil komorno okrajno upravo in se z njo dogovoril.

⁴² Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 120.

Premestitev paznikov in višjih paznikov iz ene v drugo sekcijo je bila v pristojnosti komorne okrajne uprave, enako tudi premeščanje preglednikov.

Premestitev iz okoliša komorne okrajne uprave ter menjava komisarjev in višjih komisarjev sta bili v pristojnosti komornega deželnega oblastva.

Odreditev članov finančne straže iz oddelka v zaprtem mestu k uradam na liniji ali ob vratih se ni štela za menjavo službenega kraja. Te može je bilo treba praviloma vsak dan menjavati v teh uradih. Noben stražnik ni smel biti trajno dodeljen k pobiranju trošarine v določenem linijskem uradu, pač pa mu je bilo treba dnevno določiti, katero službo in pri katerem uradu bo opravljal. Čas, v katerem ni bil zavezan k tej službi, ni bil vnaprej določen, ampak odvisen od mnenja višjega komisarja ali od vodstvenega uradnika finančne straže v mestu. Izjemoma so smeli biti posebnega zaupanja vredni posamezniki dalj časa pri posameznem uradu. O tem je odločal višji komisar.

Tisti, ki so bili pristojni za odrejanje premestitev članov finančne straže, so morali pri izvajanju te pravice stalno upoštevati, kaj je najboljše za službo in da je menjava le sredstvo za doseg tega cilja.

Bistvene naloge, ki so jih morali upoštevati pri izvajanju te pravice o premeščanju moštva, so v predpisu opisane takole:

- odvracati in onemogočati za službo škodljive povezave med člani straže in krajevnim prebivalstvom ter drugimi strankami;
- širiti znanje članov straže, zlasti o krajevnih razmerah, službenih predpisih ter delovanju obratov, ki so bili pod nadzorom straže;
- smotrno zaposliti posamezne člane straže glede na njihove sposobnosti in se pri tem čim bolj izogibati odtegovanju tehnično izkušenih mož s postaj, kjer so te izkušnje rabili v službi;
- skupno delovanje bolj izurjenih mož in znanja potrebnih novincev, vnetih in manj vnetih, da bi tako dvignili stopnjo znanja in povečali zagnanost manj vnetih;
- izogibati se odvečnim in dragim stroškom ter upoštevati gospodarnost premestitve.

V. Službena opravila finančne straže

Peto poglavje je vsebovalo 108 členov o službenih opravilih finančne straže, in sicer člene od 31

do 139. Razdeljeno je bilo na dva dela. Prvi trije členi so vsebovali splošne, preostali pa posebne določbe.

Naloge in službena opravila straže

V členu 31, ki je začel splošna določila, je bilo zapisano, da naloge in opravila ne morejo biti v predpisu podrobno in natančno naštete, tako da bi pomenile za vse okoliščine in dogodke gotovo in trajno oporo. Zato je potrebno, da paznik točno izpolnjuje ukaze svojega nadrejenega, da ta dobi primerno spodbudo od višjih in ti izpolnjujejo naloge vodstvenih oblastev. Vodstvena oblastva so morala dobro poznati predpise o pristojbinah kot tudi o višjih ciljih uprave, pravilne taktike pri izbiri uradnikov in uvajanju nove ustanove (to je finančne straže). Združitev obeh prej ločenih straž bo odprla priložnost, da bo vsak posameznik zaposlen po njegovih sposobnostih, z opravljanjem različnih nalog službe pa bo dobil priložnost, da izpriča te svoje sposobnosti ter se usposablja za doseg višjih položajev v finančni straži. Ta določila naj bi pomenila nekakšen filozofski ali celo moralno-politični uvod v postavitve straže.

V členu 32 so bile določene naloge ter službena opravila straže. Te so bile zajete v 11 točkah; pri dveh so bile še po štiri podtočke.⁴³

- a) Skrbno je nadzorovala carinsko črto in bližnjo okolico. To je opravljala v več oblikah. Najprej s patroljiranjem in prežami (zasedami). To je opravljala podnevi in ponoči ter ne glede na vremenske razmere. Čim manj ugodno je bilo vreme, tem večja sta morali biti pazljivost in prizadevnost mož, je zapisano. Naslednja oblika je bila zasedba določenih točk za nadzovanje terena, na primer v težko prehodnih hribih; soteskah, po katerih se pride v državo; na krajih, kjer je prišlo skupaj več poti, ki se jih ni bilo lahko izogibati; tam, kjer je plovna voda pritekala v državo itd.
- b) Nadzorovala je trgovce in obrtnike ter kmetovalce, katerih obrati so bili v predpisih za zaščito državnih davščin deležni posebne pozornosti.

⁴³ Naštete in označene so tako, kot so bile v predpisu, torej brez črke č) in j).

- c) Opravljala je hišne preiskave pri strankah, upoštevajoč za to določena zakonska določila.
- d) Izvajala je predpise o nadzorovanju in pregledovanju prodaje predmetov državnega monopola pri založnikih, drobnih prodajalcih in posrednikih.
- e) Nadzorovala je mostove, pristajališča in brodove.
- f) Kontrolirala je uradno poslovanje izvršilnih uradov, na primer:
- aa) z nadrevizijo (ponovno pregledovanje že pregledanih zadev);
  - bb) z zasegom carini in trošarini podvrženih predmetov;
  - cc) z vpogledom oddajanja davščin, registra in drugih dokazil pri pristojbinskih uradih;
  - dd) s posredovanjem pri uradnih poslih izvršilnih pristojbinskih uradov, posebej pri tehtanju, ogledu, cenitvi davščinam podvrženih predmetov ali predmetov, podvrženih uradnemu poslovanju, pri nakladanju in razkladanju, pri izdelavi in izdaji boletov (potrdil) ter pri tekočem označevanju posameznih pošilk za uradno poslovanje.
- g) S patroljiranjem je varovala davčno linijo v zaprtih prostorih, pokrivala posamezne točke ali ko je to bilo potrebno za odkrivanje pristojbinskih prestopkov, ki so jih naznanili posamezniki ali je zanje iz drugih razlogov obstajal utemeljen sum.
- h) Zagotavljala je zahtevano pomoč pristojbinskih uradnikov ali uradnikov finančne straže v okviru njihovih uradnih opravil.
- i) Opravljala je skontiranje in likvidacijo pri pristojbinskih uradih ter izvajala druge poizvedbe, sprejemala trošarinska poročila, odmerjala trošarinske pristojbine in kontrolirala njihovo izterjavo.
- k) Izvajala je z naročili določene službene naloge pri uradih, kot so:
- aa) čuvanje uradnih prostorov in v njih shranjeno državno ali zasebno premoženje;
  - bb) izvajanje posameznih opravil, povezanih s poslovanjem pristojbinskih uradov, na primer tehtanje, odplačila, odmera predmetov, zavezanih dajatvam ali postavljenih pod nadzorstvo, pregledovanje posod, postavljanje uradnih zapor ali pomoč pri teh opravilih;
  - cc) izvajanje notranje kontrole o ravnanju pristojbinskega urada pri majhnem, le z enim zasedenim uradnikom v pristojbinskem uradu, njegovo zastopanje v primeru odsotnosti ali krajše zadržanosti;
  - dd) spremljanje predmetov, podvrženih dajatvam ali postavljenih pod pristojbinski nadzor od urada do odrejenega kraja;
  - ee) pomoč pri pisarniških opravilih pristojbinskih uradov.
- l) Pomagala je pri pisarniških opravilih višjih komisarjev finančne straže.
- Člen 33 je določal, da se finančni stražniki v primeru nadomeščanja uradnika niso smeli ukvarjati z izterjavo denarja od strank.

Patruljiranje in zasede ob državni meji

Drugi del petega poglavja je vseboval obširne določbe o tem, kako je bilo treba opravljati službo. Pomemben poudarek je bil dan njenemu delovanju vzdolž državne meje oz. ob carinski črti.

Naloga v bližini carinske črte razporejenih oddelkov finančne straže ni bila le to, da si je prizadevala zasačiti tiste, ki so ob prestopu carinske črte ali ravnali v nasprotju z odredbami pristojbinskih uradov, ampak tudi to, da je s smotrnim delom povečevala verjetnost zasačenja prestopnikov ter s tem odvrčala že sam poskus tovrstnega protipostavnega ravnanja. Načini za doseg teh namenov so bili v smotrno patroljiranje ter postavljanja prež pa tudi izvrševanje straži pristojnih pravic in obveznosti v razmerju do prevoznikov, tovornikov, nosačev in drugih strank.

Pri patroljiranju se je bilo treba ravnati po krajevnih okoliščinah. Kjer se je bilo neposredno ob carinski črti zelo lahko skrivati in se razpršiti, so oddelki morali imeti pred očmi tako samo carinsko črto kot tudi mesta, kamor so se lahko skrili ljudje z njihovimi stvarmi. Stražniki so se v tem primeru gibali od nekoliko oddaljene točke proti carinski črti. Oddelki so si morali prizadevati, da so odkrivali poti, po katerih je pogosto teklo tihotapstvo, in kjer so krajevne razmere temu posebej ustrezale. Smeri gibanja je moral oddelek spreminjati, imeti pa tudi zadostno število mož, da bi lahko uspešno nastopil zoper večje število oseb. Če bi bilo nujno začasno razpršiti moštvo oddelka, je

bilo to treba storiti tako, da so se možje med seboj videli ali se sporazumevali z znaki, da bi se po potrebi lahko čimprej spet zbrali; znake za sporazumevanje je bilo treba pogosto menjati.

Preže je bilo treba postavljati na krajih, kjer je bilo mogoče opazovati gibanje prestopnikov, pričakovati njihov prihod in prijetje ter zaseči njihove predmete. Tako mesto je moralo zakrivati moštvo oddelka, da ga ne bi opazili, med prežanjem pa je bilo treba biti tiho in brez vsakršnega hrupa, ki bi utegnil izdati prisotnost finančne straže.

Stražne in rezervne postaje so morale neprenehoma vzdrževati vzajemno razumevanje in z medsebojnim sodelovanjem dvigovati svojo učinkovitost. Vsaka stražna postaja je morala sodelovati z obema sosednjima postajama, rezervne pa s sosednjimi rezervnimi postajami. Oddelek je moral vse zaznave, ki so bile pomembne za službo sosednjih oddelkov, slednjim takoj sporočati. Opustitev te dolžnosti, še bolj pa namerno zamolčanje take zaznave ali ovadbe, je pomenila težak službeni pregrešek, ki je okrivljenemu prinesel poleg kazni še odgovornost zaradi škode, ki je iz tega nastala. Če je stražna postaja izvedela, da se pripravlja tihotapstvo, za kar bi bilo treba združiti več sil, so ravnali tako: hitro so obvestili rezervo, in kolikor je dopuščal čas, so izdelali z rezervo in sosednjimi stražnimi postajami skupen načrt za preprečitev nameravanega tihotapstva.

Patruljiranje in postavljanje prež sta bila dopustna tudi zunaj posameznega okoliša oddelka, če je to terjala služba. Okrajni vodja pa je moral paziti na to, da patroljiranje in prežanje v okoliših drugih oddelkov ni šlo na škodo nadzorovanja lastnega okoliša.

Uslužbenci finančne straže niso smeli niti v službi niti v prostem času prestopiti državne meje. Vsako uradno dejanje na tujem ozemlju je bilo neveljavno, storilec pa je bil odgovoren za posledice in in ga je zadela kazen. Odstopanje od te določbe se je smelo odrediti s posebnimi predpisi.

Ravnanje s strankami

Pri stikih s strankami, ki je finančna straža nanje naletela med patroljiranjem ali na preži ob varovanju carinske črte, je ravnala takole: ni prišla prevoznikov, ki so šli po običajni poti proti ca-

rinskemu uradu, pri potnikih pa je pazila, ali so šli po glavni poti v smeri carinskega urada proti meji ali od tam proti notranjosti države. Od vseh je smela zmeraj zahtevati potne listine ali carinska potrdila. Zahtevo je bilo treba stranki podati spodobno in vljudno, brez togotnega vpitja in grozečih kretenj. Listine je bilo treba takoj pregledati. Pri prevoznikih, vodnikih tovornih živali in tovornikih je pregledala pečate in preveze na posodah, in če niso imele žiga ter jih je bilo mogoče brez težav odpreti, je preverila vsebino. Prav tako je preverila število in vsebino posod, zavojev in kosov ter zunanje oznake z vsebino spremnih listin. Pri tem pa ni bilo dovoljeno niti tovor ali zavoje odložiti na odprti poti ali na odprtem polju, niti zahtevati od potnikov, da zapustijo voz oz. prevozno sredstvo.

Uradne postopke je bilo treba opraviti čim hitreje, da stranke ne bi bile zadržane dlje, kot je bilo treba za izvedbo postopka. Če je postopek potekal ponoči in na kraju ni bilo luči, da bi mogli opraviti predpisan pregled listin in tovara, ali so nastopile druge okoliščine, ki so onemogočale izvedbo uradnega postopka na kraju samem, so bili uslužbenci straže upravičeni, da so stranko pospremili do najbližjega kraja, kjer so mogli izvesti postopek. Tak kraj naj bi bil praviloma v smeri potovanja stranke.

Poštnih, hitrih (vozil s sli) in tovornih vozil deželnega kneza straža ni ustavljala v krajih, kjer ni bilo carinskega urada. Izjema je bila, če so bila ta vozila na prepovedani poti. Potniki, ki so potovali v takem poštnem vozu, so morali za to imeti upravičen razlog.

Kjer je bila postavljena nadzorna točka za izvajanje predpisanega uradnega postopka z jezdecami ali vozovi, je službo smel opravljati en sam stražnik. Za nadzor na poteh, ki so bile za uporabo prepovedane, sta morala biti skupaj najmanj dva moža, od katerih je bil eden lahko uslužbenec pristojbinskega urada, kar je dovolil višji nadrejeni.

Če stranka, ki naj bi imela in pokazala potno listino ali listino carinskega urada, na zahtevo ni pokazala, ali te listine niso bile v redu, na pečatih ali prevezah pa so bile napake ali pa je obstajal utemeljen sum, da gre za kršitev predpisov, jo je finančna straža spremljala do najbližjega carinskega urada, če tega ni bilo blizu, pa na najbližje obla-

stvo. Oblastva ob meji so bila dolžna sprejeti osebe in predmete ob vsakem času, podnevi ali ponoči.

Zaustaviti je bilo treba ljudi in prevozna sredstva, ki so pripotovali iz tujine v državo po okolišu zunaj carinske črte, po za tak promet ne izrecno določenih in označenih krajih ali pa stranskih poteh, ki niso bile označene kot carinska pot. Privesti jih je bilo treba k najbližjemu carinskemu uradu ali oblastvu, da bi tam opravili zakonsko določen postopek.

Stranke znotraj carinske črte, ki so bile namenjene proti kraju, kamor je bil pristop prepovedan, a zanje ni obstajal sum kršitve predpisov, je bilo treba posvariti in jih napotiti v drugo smer. Če tega niso upoštevale in so nadaljevale pot v prepovedani smeri, so jih prijeli in predali najbližjemu carinskemu uradu ali oblastvu.

Pozornost določenim osebam ob meji

Obmejno prebivalstvo, ki je imelo posebne dovolilnice, in osebe, ki so se izkazale za prebivalce ob meji ali so bile kot take poznane, ter njihove predmete, na katere se je dovoljenje nanašalo, je bilo treba primerno nadzorovati.

Finančna straža je morala posebno paziti na vojaške ubežnike, ubežnike pred vojaškim naborom, potepuhe, krošnjarje, osebe, katerih posel je potekal na več krajih, ter osebe, za katerimi je policijsko oblastvo sporočilo osebni opis oz. izdalo tiralicco. Take osebe je prijela ter jih predala najbližjemu oblastvu; če je zanje obstajal sum pristojbinskega prestopka, jih je predala najbližjemu carinskemu uradu v nadaljnji postopek.

Če je oddelek finančne straže med službo nalezl na večjo skupino oseb, ki so z osebnimi značilnostmi, glede na kraj ali predmete, ki so jih imele pri sebi, napeljevale na sum, da tihotapijo ali izvajajo drugo kršitev zakona, jih je vodja oddelka v običajnem deželnem jeziku pozval, naj mirujejo, če pa so imele orožje ali orodje za nasilje, naj ga takoj odložijo ter naj posamično pridejo k oddelku in pokažejo listine. Ta poziv je, če so okoliščine zahtevale, ponovil najmanj še enkrat. Če je skupina ubogala poziv, so z njo ravnali po predpisih. Tistih, ki so se izkazali za poslušne in niso imeli predmetov, ki bi bili povod za zaustavitev, niso smeli dalje zadrževati.

Če stranke niso sledile ukazu, marveč so nadaljevale pot, niso odložile orožja ali nevarnega orodja, se niso ločile in posamično prišle k oddelku, so jih prijeli in dali v zapor. Če je bila skupina tako močna, da je oddelek verjetno ne bi obvladal, je oddelek zavzel za obrambo primeren položaj in skupino pogumno zadrževal, hkrati pa je poklical pomoč drugega oddelka ali vojaškega poveljstva. Če pomoči ni bilo mogoče pričakovati v primernem času ali skupine z obstoječim moštvom ni bilo mogoče zadrževati, je bilo treba najbližjo stražno postajo obvestiti o dogodku, ji posredovati vse zbrane podatke in tako omogočiti, da so bili prestopniki pozneje prijeti v notranjosti države.

Oddelki finančne straže so morali med patroljiranjem priti do pristojbinskih uradov in tam naznaniti na pristojbine nanašajoče se zaznave ali pridobiti koristne napotke za nadaljevanje patroljiranja. Tudi carinski uradi so morali finančni straži dovoliti vstop v uradne prostore in njeno zadrževanje v njih.

Uporaba orožja

Predpis je v členu 55 dopuščal finančni straži, da je uporabila orožje v dveh primerih:

- a) v silobranu za odvrnitev dejanskega napada nanjo;
- b) za preprečitev nasilnega upiranja finančni straži pri opravljanju predpisanega postopka.

Podrobneje so to urejali še člani od 56 do 62. Zoper osebe, ki niso nudile nikakršnega nasilnega odpora, tudi zoper tiste, ki so bežale, da bi rešile sebe in blago pred prijetjem, straža ni smela uporabiti orožja.

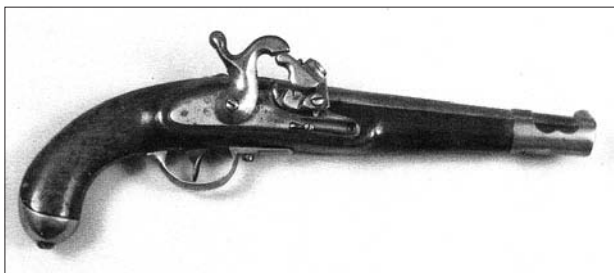
Tudi v primerih, ko je bil dan prvi ali drugi pogoj za uporabo orožja, je bila straža upravičena uporabiti orožje le, če je bilo to nujno. Orožje je bilo treba uporabiti previdno, da ne bi bilo brez potrebe v nevarnosti človekovo življenje.

Med dolžnosti finančne straže je spadalo tudi to, da je izvajala svojo službo z zakonito uporabo orožja. Njeni uslužbenci so se morali stalno zavedati, da z lahkomišelnostjo, objestno ali zlonamereno uporabo orožja prevzemajo težko odgovornost pred posvetnim in božjim sodnikom ter so podvrženi določbam splošnega kazenskega zakona, je za-

pisano v 57. členu. Skliceval se je tudi na odgovornost pred bogom kot večnim sodnikom.

Iz teh določb je izhajalo, da je treba pri uporabi orožja paziti, da so osebe, s katerimi so stražniki uradno postopali, na nje dvignili roko, uporabili proti njim orožje ali drugo sredstvo za poškodovanje. Za dejanski napad so šteli, če so osebe ogrožale finančno stražo z orožjem ali drugim predmetom za ranitev; če pa niso bile oborožene, jih je moralo biti toliko skupaj, da jih straža ni mogla obvladati, ker niso upoštevale njenega poziva k mirovanju, in so prodirale proti straži in jo tako ogrožale.

Finančna straža je imela tri vrste hladnega in strelnega orožja: sabljo, bajonet na puški in puško. Konjeniki so praviloma nosili konjeniško, tako imenovano sedelno pištolo. Katero orožje je straža uporabila, je izbirala sama glede na vsakokratne okoliščine. Pri tem je veljalo temeljno pravilo, da je uporabila tisto orožje, ki je bilo glede na okoliščine nujno.

Konjeniška pištola sistema augustin, model 1844, s katero so bili oboroženi finančni stražniki na konjih (Bogdanović, Puške, str. 46).

Ob pretepu je vsak stražnik uporabil orožje po nujnosti in dopustnosti glede na okoliščine. Oddelek je uporabil orožje, zlasti strelno, le na ukaz vodje. O izbiri načina polnjenja strelnega orožja, ali s kroglami ali s šibrami, se je stražnik ravnal po okoliščinah zemljišča.

Če je kdo poskusil s hitrostjo tovarne ali vprežne živali ubežati pred finančno stražo, je bila le-ta upravičena, da je presekala vprežno vrv pri vozu ali onesposobila žival, oboje tako, da ni ogrožala človekovega življenja.

Opravljanje službe v notranjosti države

V notranjosti države je bila finančna straža prav tako upravičena, da je izvajala določena pooblastila.

Od prevoznikov, tovornikov in gonjačev živine, če so prevažali ali tovorili blago, je smela zahtevati, da so pokazali listine ter točno povedali, kje, kdaj in od koga so kupili blago, ter tudi to, kam in komu ga dostavljajo. Do tega je bila straža upravičena tudi, kadar je srečala druge osebe, ki so prevažale ali prenašale blago v količini, večji od njihovih potreb, ali so to počele v okoliščinah, za katere je predpis izrecno zahteval listine ali je obstajal utemeljen sum, da je šlo za kršitev pristojbinskih predpisov.

V takih primerih je bilo treba na zunaj ogledati zavoje in posodje, jih prešteti, preveriti njihovo stanje in ga primerjati z listinami. Na cesti znotraj države se je straža o skladnosti tovora z izjavo stranke prepričala tako: če ni bila spremenjena lega tovora, niso bili odprti zavoji in posodje ali tovor ni bil prepakiran. Če ni bilo tako in se izjava stranke ni skladala z listinami, je nastal sum, da se tovor po količini in vsebini ne ujema z izjavo stranke oz. z listino. V takem primeru je straža ukazala, da stranka gre do najbližjega pristojbinskega urada v smeri, po kateri je stranka nameravala potovati, če pa je v tej smeri bilo bližje politično oblastvo, jo je napotila tja; da so opravili predpisan pregled tovora. Če na poti, po kateri je potovala stranka, ni bilo niti pristojbinskega urada niti političnega oblastva, jo je straža napotila do takega urada po poti, ki je najmanj odstopala od nameravane poti stranke.

Pri tem straža ni smela zunaj carinskega območja, torej v notranjosti, prijemati prevoznikov ali nosačev, za katere ni bilo verjetno, da bi imeli pri sebi predmete, za katere je bilo potrebno pisno potrdilo. Prav tako ji je bilo prepovedano, če ni šlo za utemeljen sum nezakonitega ravnanja, da bi ukazala osebi odpreti tovor ali ga dostaviti uradu oz. oblastvu.

Starešine finančne straže in komorna okrajna oblastva so morali posebno paziti, da je straža s prevozniki, nosači, jezdec in drugimi strankami ravnala v okviru pooblastil le, če je za to obstajala potreba ter ob spoštljivem obnašanju. Če bi se

uslužbenec straže pri tem obnašal samovoljno in nepravilno ter zlonamerno, so zoper njega strogo ukrepali.

Uslužbenci straže so bili upravičeni opravljati ustrezna poizvedovanja. Niso namreč bili upravičeni vstopiti v obrate, prodajalne ali skladišča blaga založnikov, prodajalcev in lastnikov obratov, ki so se ukvarjali z izdelavo, pripravo, prodajo ali prevozom blaga. Niso se smeli pri njih zadrževati, če niso opravljali pregledovanja ali razgovorov z udeleženci, vpogleda v prodajne knjige, ali v obratno knjigo ali če niso izročili na te osebe naslovljenega pisnega ukaza okrajnega oblastva.

Uslužbenci straže so bili dolžni, kolikor pogosto je bilo potrebno, opraviti pregled pri osebah, katerih obrat je bil po zakonu pod nadzorom; pri lastnikih obratov, ki so imeli davčne obveznosti; pri drugih osebah, ki so najavile davčno napoved, da bi nadzorovali spoštovanje te najave; pri osebah, določenih za drobno prodajo predmetov državnega monopola ali kolkov. Nadzor so opravljali praviloma podnevi, to je po sončnem vzhodu in do sončnega zahoda. Izjemoma so to smeli tudi ponoči, če je obrat deloval ponoči. Nadzor so morali opraviti brez motenja obratovanja. Razen v primeru preiskave ni bilo dovoljeno, da bi zahtevali odprtje obrata, ko ta navadno ni bil odprt, zgolj za namen obiska ali nadzora.

Pregled glede spoštovanja carinskega in državnega monopolnega reda so opravljali le v štirih primerih: v pod nadzor postavljenih obratih, ki so se ukvarjali s pripravo, izdelovanjem ali prodajo predmetov, podvrženih kontroli, da bi se tako prepričali, če in kako posluje pod nadzor postavljen obrat; v pod nadzor postavljenih obratih, ki so vodili uradno pripravljene dnevnik prodaje, da bi se prepričali, če so knjige in predpisane listine blaga v redu vodene; pri navedenih obratih, ki so morali sproti prijavljati posamezne stopnje v delovanju obrata, da bi bili navzoči pri teh postopkih in jih nadzorovali; pri izdelovalcih ali pripravljalcih monopolnih predmetov.

Pri osebah, ki so imele dajatvam podvržen obrat, je pregled imel namen, da so preskusili naslednje: ali je obratovanje skladno s prijavo; ali je obrat v oblastvu prijavljenem prostoru; ali uporablja delovne naprave, ki so priglašene oblastvu; ali je čas obratovanja skladen s prigravitvijo; ali so vsa

ravnanja skladna z zakonskimi pogoji; ali so register, računi in druga dokazila, predpisana z zakonom, v redu ali sploh vodena; osebe, ki so v obratu zaposlene itd.

S pregledom pri za prodajo predmetov državnega monopola upravičenih založnikih in prodajalcih, pri prodajalcih kolkovin so se uslužbenci finančne straže prepričali: ali pri hranjenju zaupanih jim predmetov za veliko in drobno prodajo spoštujejo obstoječe predpise; ali imajo zadostno zalogo, da bi pokrila povpraševanje; ali so predmeti (materiali) ustrezno kakovostni; ali se pri tehtanju ravna po zakonu; ali prodajajo malomarno, nesnažno, neprijazno, z neugodno izbiro; ali imajo prodajalne glede na krajevne razmere zadosti časa odprte; ali je prodaja na drobno v okviru določenih cen ali pa so cene višje oz. nižje; ali prodaja ustreza vsem predpisanim pogojem, da bi bila izdatna.

Pri posestnikih ali drugih strankah, ki so imeli dovoljenje za pripravo ali izdelovanje monopolnih predmetov, je s pregledom preverila, ali s predmeti ravna izključno tako, kot je dovoljeno; ali to opravljajo izključno na za to določenem zemljišču oz. v odkazanem kraju; ali je celotna prodaja predana pristojbinskemu skladišču.

Vrste preiskav prostorov

Naslednje pooblastilo, peto po vrsti, je bila preiskava prostorov, ki so ji rekli tudi revizija. Ugotavljala je, ali so iz pregleda notranjosti obrata ali iz posebne zaznave pri podrobnejšem pregledu prostorov obrata, stanovanjskega dela, prodajnih mest itd. razvidni pristojbinski prestopki, predmeti ali sledovi prestopka. Razlika med preiskavo in pregledom pri tistih strankah, ki so bile pregledane, je bila ravno v tem, da je moral pregled le z opazovanjem obrata ali posameznega ravnanja odkrivati vidne napake, pri preiskavi pa je šlo za odpiranje in pregledovanje prostorov ter posodja, za vpogled v obratne knjige, kolikor je to v preiskavi bilo dovoljeno, ter za raziskavo napak, ki so pri splošnem opazovanju ušle.

Preiskavi prostorov je bil namenjen pomemben del petega poglavja. Ločili so dve vrsti preiskav: a) izredna je bila le v posameznih primerih in ob določenem povodu; b) občasna (periodična)

pa je bila tista, ki so jo ponovili v določenem časovnem obdobju. Občasne preiskave so bile le pri strankah, ki so se ukvarjale s pripravo, izdelavo ali prodajo predmetov, podvrženim dajatvam, ali monopolnih predmetov, ter pri drobnih prodajalcih kolkovin.

Obe vrsti preiskav so dalje spet delili na dve skupini: a) splošne in b) podrobne (specialne). Splošne so izvajali pri trgovcih, v obratih, pri prodajalcih predmetov državnega monopola ter pri drobnih prodajalcih kolkovin, podrobne pa so opravljali pri teh in drugih strankah.

Splošna preiskava je imela namen, da uslužbenci finančne straže preverijo štiri vrste dejstev, ki so bila na široko opisana: a) ali in v kolikšni meri je podjetje obratovalo, posebej tiste tovarne z več zaposlenimi delavci in kjer je bilo v pogonu več strojev; katere vrste blaga je izdeloval obrat; število zaposlenih oseb; ali ni še katerega drugega prostora, delovne naprave in posodja ob tistem, kjer je obratovanje dovoljeno; ali v obratu ni delovnih naprav, ki se ne uporabljajo; ali imajo zakupniki in prodajalci pristojbinam podvrženih predmetov vse vrste teh predmetov oz. kolkovin, potrebnih za krajevne razmere, in ali poleg monopolnih predmetov prodajajo še druge artikle; b) ali so obratne knjige, register, račune in podobne dokumente vodili po obstoječih predpisih; ali je imel za preiskavo določen obrat predpisano uradno dovoljenje, bolete, poslovne listine itd.; c) ali se je zaloga blaga skladata z listinami in s kritji nasploh, ali pa je kaj v ne skladju; ti dokumenti so morali biti sklenjeni; tu ni šlo za popolno štetje, odmero ali tehtanje predmetov, pač pa je bilo to prepuščeno tistemu, ki je vodil preiskavo; č) uslužbenci finančne straže so imeli pravico, zaseči vsako kritje, katerega veljavnost je potekla bodisi zaradi preteka določenega roka, bodisi zaradi prodaje ali porabe predmetov, za katere so bila ta kritja izdana.

Pri podrobni preiskavi ni šlo le za to, kar je veljalo za splošno preiskavo in na kar je bilo treba paziti, ampak je bilo treba preveriti še naslednje: obstoječo zalogo; pri prodajalcih pristojbinskih predmetov stanje blagajne, posebej če je gotovina vpisana po predpisih; pri lastnikih obratov podrobno preiskati njihovo celotno poslovanje.

Straža je bila upravičena, da je opravila splošne in posebne preiskave v obratih in prodajalnah, ka-

terih lastniki so bili postavljeni pod nadzor, dalje v prostorih, kjer so opravljali zakup ali prodajo, kolikor pogosto je bilo to potrebno. Pri tem so bili strogo odgovorni, da preiskav niso opravljali pogosteje, kot je bilo potrebno za preprečevanje poneverb in vzdrževanje dobrega reda, in to tako, da niso motili strank.

Praviloma so podrobne preiskave opravljali po dvakrat na leto, pri obrtnikih in trgovcih v obmejnih okoliših, katerih poslovanje je bilo postavljeno pod nadzor, pa po štirikrat na leto. Vsak mesec so tako preiskavo opravili pri užitnini zvezanih obrtnih podjetjih, ki so bila pod posebnim nadzorstvom, pri za prodajo predmetov državnega monopola postavljenih založnikih in drobnih prodajalcih ter pri drobnih prodajalcih kolkovin. Izjemoma so tako preiskavo opravili tudi ob vsakem času, in sicer v dveh primerih: če je pri pregledu ali splošni preiskavi nastal resen sum postavam nasprotnega ravnanja ali če je bil naznanjen sum postavam nasprotnega ravnanja, ter poskusa ali izvršitve prestopka pristojbinskih predpisov. To pooblastilo je veljalo za obratne prostore, stanovanja in prodajalne. Pri tem je moral na temelju pomembnih razlogov obstajati sum: da osebe v njih same ali preko drugih oseb vršijo pristojbinske prikrajšave ali so pri tem udeležene; da se pri njih pripravlja oz. izvaja prikrajšava pristojbin; da je pri njih predmet, storilec, sled ali pripomoček izvršenega pristojbinskega prikrajšanja; da obrat, postavljen pod nadzor, deluje skrivaj in zanj pristojbinska oblastva ne vedo.

Potek preiskave prostorov

Preiskavo so lahko opravili, če je bilo zanj izdano pooblastilo, ki so ga lahko izdali: a) pristojnik pristojbinskega okrajnega oblastva na sedežu pristojbinskega urada ali njegov namestnik, b) na drugih krajih pa vodstveni višji uradnik na pristojbinskem uradu, ki je imel najmanj dva uradnika ali pa tisti uradnik, ki je v deželi vodil finančno stražo. Za izdajo takega pooblastila so bili isti upravičeni tudi v primerih, ko je bilo nujno, da se podrobna preiskava izvede še v drugih prostorih in ne le v tistih, za katere je veljalo prvotno pooblastilo.

Pri osebah, ki niso spadale v skupino obrtni-

kov, založnikov in prodajalcev pristojbinskih predmetov, so smeli preiskavo opraviti le, če je obstajal nujen, na pomembnih podlagah temelječ sum, da pri njih poteka prikrajšanje pristojbin ali da je pri njih storilec, predmet ali pripomoček izvršenega pristojbinskega prikrajšanja ali da pri njih skrivaj deluje obrat, ki mora biti pod nadzorom, in zanj pristojno oblastvo sploh ne ve. Pooblastilo za preiskavo pri teh osebah, brez razlike, ali je bila na sedežu okrajnega oblastva, ki je vodilo pristojbinske zadeve, ali na drugih krajih, so smeli izdati le predstojnik oblastva, njegov namestnik ali tisti državni uradnik, ki ga je pooblastilo deželno oblastvo, pristojno za pristojbinske zadeve.

Če je patrolja po predpisih pozvala osebo, naj se podvrže uradnemu postopku finančne straže, a je ta zbežala v stavbo ali v drug zaprt prostor ter se s tem odtegnila postopku, je uslužbenec straže, ki je vodil patroljo, zahteval, da se stavba ali prostor odpre in se omogoči vstop patrolji, da bi ubeglo osebo in stvari pri njej prišla in jih predala zakonsko določenemu postopku. Če stavbe ali zaprtega prostora kljub temu ne bi odprli, je bil na kraj poklican uslužbenec oblastva, ki je bilo v kraju odgovorno za red, mir in varnost, če pa takega oblastva v kraju ni bilo, je bil poklican predstojnik občine; v njegovi navzočnosti je bil spet dan ukaz za odprtje stavbe oz. zaprtega prostora. Do tedaj so lahko stražniki zasedli pristope in preprečili, da bi bežeča oseba ne ušla in odnesla stvari.

Preiskava obratovalnih in prodajnih prostorov, ki so bili pod nadzorom, je bila praviloma le ob delovnih dnevih od sončnega vzhoda pa do sončnega zahoda. Tudi zunaj teh prostorov in pri drugih osebah so preiskavo praviloma opravili v istem delu dneva. Izjema je bila dopustna, če je obrat deloval tudi ponoči ali ob nedelavniku in je bil utemeljen sum, da obstaja pristojbinski prestop ali njegov poskus, pa tudi tedaj, če je bilo treba preiskavo opraviti ob neposrednem zasledovanju bežeče osebe.

Osebe pri preiskavi

Preiskavo so izvedli v navzočnosti odrejenega uslužbenca oblastva, ki je skrbelo za mir, red in varnost v kraju, kadar tega ni bilo, pa v navzočnosti občinskega predstojnika. Če je preiskava bila

pri oblastvu samem, pri sodnem uradniku ali pri predstojniku občine, je bil navzoč uradnik sosednjega oblastva. Če je bila preiskava pri vojaški osebi, je bilo treba poklicati na pomoč vojaško poveljstvo. Izjema je bila v dveh primerih: tedaj, ko je bila preiskava neposredno ob zasledovanju bežeče osebe in ko je bila pri založniku oz. prodajalcu pristojbinskih predmetov v prostorih, namenjenih tej dejavnosti. Vendar je bilo tudi v teh dveh primerih dovoljeno, da prisoten predstavnik krajnega oblastva ali občinskega predstojništva, če je vodja preiskave sodil, da to nujno ali koristno.

Med preiskavo je bilo treba poskrbeti, da ni prišlo do oviranja ali prekinitve obratovanja ali motenja pravilnega poslovanja; pokazati je bilo potrebno obzirnost do tistega, pri komer je preiskava potekala, ravnati pa tako, da ne bi vzbujali nenujne pozornosti. Oseba, pri katerem je tekla preiskava, je bila navzoča, če pa je ni bilo ali je ni bilo mogoče takoj poklicati, je bila navzoča oseba, ki je nadzirala prostor ali je upravljala stavbo. Če ta oseba ni bila navzoča, a je bila nujno potrebna, so morali uslužbenci finančne straže ter na oblastvu ali občini ali vojaškem poveljstvu določena oseba zapečatiti prostor, predviden za preiskavo, ali ga zastražiti. Če ne bi bilo škode za pravice tretjega, za javno službo ali za namen preiskave, je vodja preiskave ob navzočnosti omenjenih oseb lahko zahteval, da se prostori ali posodje odprejo in preiskava vseeno opravi. Če je preiskava tekla v stavbi ali zaprtih prostorih, ki so bili namenjeni javnosti, je bilo treba njihovega upravljalca ali uporabnika pritegniti k njej. Če ta ni bil navzoč in tudi ne njegov zastopnik, je bilo treba ravnati enako, kot v primeru odsotnosti osebe, pri kateri je bila preiskava.

Ko je uslužbenec finančne straže izvajal pooblastilo za preiskavo, ni smel niti pred izvedbo preiskave niti po njej osebi, pri kateri so jo opravljali, sporočiti utemeljitve zoper njo obstoječega suma. Če je kdo od drugih želel biti navzoč pri preiskavi, je straža upoštevala določbo pristojbinskega kazenskega zakona.

V vsakem obratu pod nadzorom je bilo treba voditi obratno knjigo po posebnih določbah o njihovem nadzorovanju. Pri izvajanju pristojbinske preiskave je morala biti teka knjiga finančni straži na razpolago in je vanjo lahko pogledala ali jo

pregledala. To je lahko storila tako pogosto, kot je bilo potrebno, kar je veljalo tudi za druge zapiske. Enako je veljalo za knjige in zapiske pri založnikih, posrednikih in prodajalcih predmetov državnega monopola, pa tudi pri prodajalcih kolkovin, saj jim je bilo vodenje teh knjig in zapiskov naloženo ob podelitvi pravice poslovanja. Če je bilo iz knjig razvidno, da je taka oseba kupila blago od tretje osebe, je bilo prav tako mogoče pogledati vanje in jih pregledati; ta pravica se je nanašala zgolj na tista mesta, ki so se nanašala na zaznambo o prevzemu, razpošiljanju in prodaji blaga. Če je obstajal utemeljen sum, da obratna knjiga vsebuje neresnične podatke ali sledove pristojbinskega prestopka, so uslužbenci finančne straže ob navzočnosti predstavnika oblastva ali občine smeli posamezne liste ali dele knjige zapečatiti.

V celoti ali deloma zapečateni knjige so praviloma pustili pri lastniku, če pa je bil za to upravičen pomislek, so jih takoj izročili ali komornemu okrajnemu oblastvu, če je bil njegov sedež v kraju ali v bližini, ali pristojbinskemu uradu, primernemu za hrambo; če ni bilo v bližini komornega okrajnega oblastva ali prvih dveh uradov, so jih izročili političnemu oblastvu. Tam so jih imeli, dokler ni bil opravljen vpogled zapečatenih delov, ali do takrat, ko njihovo varovanje ni bilo več potrebno za izvedbo uradnega postopka. Uslužbenci finančne straže niso bili upravičeni podvomiti o razlogih, ki so narekovali izročitev knjig na oblastvo ali bližnji urad. Prav tako niso smeli knjig, ki so jih predali oblastvu ali pristojbinskemu uradu v varstvo, po lastni odločitvi vrniti lastniku.

Lastnik je moral biti čim krajši čas brez možnosti, da bi prosto razpolagal z obratnimi knjigami. Uslužbenci finančne straže, ki so jih v celoti ali delno zapečatili, a jih niso predali pristojnemu oblastvu v varstvo, so morali takoj po predpisani službeni poti okrajnemu oblastvu podati ovadbo. Vsebinsko knjig ali pojasnil, ki so izhajala iz njih, je bilo treba nujno šteti kot uradno skrivnost. Uslužbenci straže niso smeli zahtevati vpogleda v računске sklepe, bilanco ali izkaz o premoženjskem stanju lastnika obrata.

Nadzorovanje in pomoč izvršilnim pristojbinskim uradom

Postaje finančne straže so bile dolžne nadzorovati izvršilne pristojbinske urade, da bi se prepričali, ali tam zaposleni uradniki in njim v pomoč dodeljeni uslužbenci finančne straže opravljajo službo po predpisih. Nadrejeni so smeli odrediti, da so bili stražniki pogosto navzoči pri poslovanju izterjevalnih pristojbinskih uradov, posebej pri tehtanju, ogledu in cenitvi predmetov, ki so bili podvrženi dajatvam, ali pri ravnanju s temi predmeti pri razkladanju in nakladanju, ali pri postavitvi uradne zapore in pri ravnanju z boleti. Za naloge so smeli biti odrejeni praviloma le pregledniki ali po rangu višji člani finančne straže. Izjemoma so bili to lahko tudi višji pazniki ali pazniki, ki so bili v uradu za določeno opravilo oz. za določen čas.

Kadar so bila na prvem mestu preprečitev ali odkritje kršitve predpisov ali ugotavljanje, kako v pristojbinskem uradu ravnaajo z določenimi predmeti ali vrstami blaga, so nadrejeni odredili uslužbence finančne straže, ki so bili pooblaščenih zahtevati, da so bile posamezne blagovne pošiljke odpravljene le v njihovi navzočnosti. Tudi uradno poslovanje z zavoji, zalogami, posodjem itd. je lahko potekalo le v njihovi navzočnosti. Smeli so zahtevati, da so predmete, ki so jih pristojbinski uradniki že pregledali, izmerili ali stehali brez njihove navzočnosti, niso pa jih še odnesli iz uradnih prostorov, ponovno stehali v njihovi navzočnosti. Imeli so tudi pravico prisostvovati ravnanju z določeno pošiljko ali njenim delom, jo odpreti in šele nato odposlati. Tudi izvršitev te pravice so smeli odrediti le pregledniku ali po rangu višjemu v finančni straži. Teh pravic pa niso smeli uporabiti na način, s katerim bi škodljivo motili poslovanje ali bi bila stranka nadlegovana. Tisti, ki bi ravnal nasprotno, je bil odgovoren za posledice. Zato so bila tudi v primeru, če je uradno poslovanje opravljal pristojbinski urad v navzočnosti finančne straže, opravila nakladanja in razkladanja, tehtanja, ogleda, ocenitve, postavitve uradne zapore itd. naložena uslužbencem za to pristojnega urada.

V primeru, ko je šlo za utemeljen sum, da je bil pri tovoru blaga, ki je bil podvržen carinskemu postopku ali nadzoru, ali pri predmetih, podvrže-

nih pristojbinskim obveznostim, storjen prestopok zaradi nepazljivosti pristojnega urada, ali da poslovanje ni bilo opravljeno v skladu s predpisi, ali v primeru, ko se je stranki posrečilo, da je del tovara ali predmete odtegnila uradnemu postopku ali pa po končanem postopku niso bili v redu zapakirani itd., so bili uslužbenci finančne straže upravičeni kljub končanemu postopku zahtevati, da so tovor in predmete dostavili bližnjemu pristojbinskemu uradu, pristojnemu za izvedbo carinskega ali nadzornega postopka; če pa je šlo za predmete, podvržene davku, pristojnemu uradu za odmero davkov. Tam so ponovili preiskavo ter primerjali količine in vsebine z uradnimi listinami.

Bližnji urad je bil praviloma tisti, ki je bil v smeri, kamor je potovala stranka. Ni bilo nujno, da je uslužbenec finančne straže sam spremljal tovor k uradu, pač pa je sporočil drugemu oddelku, naj tovor spremlja. Če je bil tovor še v bližini urada, ki je izvajal prvotni postopek, je le-ta moral opraviti ponovno preiskavo. Kadar na poti k določenemu kraju ni bilo pristojbinskega urada, so tovor dostavili tistemu uradu, ki je bil najmanj oddeljen od strankine poti in smeri; če bi bila zaradi oddaljenosti tega urada ali zaradi posebnih okoliščin tja vodeča pot povezana z velikimi neugodnostmi za stranko, so smeli ponovno preiskavo opraviti pri bližnjem političnem oblastvu, če je imelo za to potrebna orodja in priprave. Če za ponovno preiskavo ne bi obstajal zakonski pogoj ali bi bila stranka izpostavljena predpisom nasprotnemu ravnanju, so bili finančni stražniki odgovorni za povrnitev stranki nastale škode in po kazenskih predpisih.

Eno od sredstev za nadzorovanje poslovanja izterjevalnih pristojbinskih uradov so bile bolete, ki so jih izdajali ti uradi kot potrdila o plačani pristojbini oz. carini. Uslužbenci finančne straže so morali biti pozorni na te dokumente pri preiskavah, nadzoru trgovcev in prodajalcev. Smeli so jih brez soglasja lastnika zaseči, če so jih našli med preiskavo ali jim je rok potekel ali so s prodajo ali porabo predmeta izgubile svojo veljavnost; v drugih primerih pa je bilo za to potrebno soglasje lastnika. Če je šlo za obrtnika, so mu zasego morali pisno potrditi, v drugih primerih pa, če je to lastnik izrecno zahteval. Ta in vsa druga zasežena uradna kritja je bilo treba po redni službeni poti

dostaviti višjemu oblastvu v nadaljnjo obravnavo.

Višji paznik in višji po položaju v finančni straži so smeli pogledati v pristojbinski ekspedit, register in druga dokazila v pristojbinskem uradu tako pogosto, kot je to bilo nujno, da so se s primerjavo prepričati, ali se ta kritja ujemajo z uradnimi vknjižbami. Če je iz listin in zapisov izhajal dokaz o predpisom nasprotnem ravnanju ali pa je nastal za to utemeljen sum, so te dokumente zapečatili in poslali neposredno nadrejenemu oblastvu. Pri tem ni bilo treba čakati, da bi bili vsi oboji registra ali dnevnik porabljeni ali vse strani popisane ali ekspedicija v celoti vknjižena.

Kadar so bili stražniki v patrulji ali so bili posebej določeni za tako opravilo, v pokrajini pa je bilo dovoljeno gojenje tobaka, so to opravljali po določbah o patruljiranju.

Če so bili stražniki določeni, da dalj časa ostanejo v določenem kraju ter kontrolirajo mostove, brodove, pristajališča, osebe, državno ali zasebno lastnino, so bili dolžni dosledno izvajati službene ukaze ter o ugotovljenih posebnih zaznavah glede njihove razporeditve takoj obvestiti oddelek finančne straže, ki so mu pripadali, oz. nadrejenega.

Dodelitev pomoči pristojbinskim uradom je bila dvojna. Prva je bila ta, ko stražnikom niso določili posameznih opravil, ki naj bi jih izvajali. Tedaj so stražniki opravljali naloge, ki jih je določil predstojnik urada, in po njegovih napotkih. Druga je bila ta, da so stražnike k uradu napotili k točno določenim nalogam. V nobenem primeru pa stražniki niso smeli samostojno ogledati, tehtati, meriti predmetov, podvrženih uradnemu postopku, marveč so pri tem le pomagali v navzočnosti in pod vodstvom uslužbenca urada. Izjemoma so smeli stražniki take naloge opravljati samostojno le tedaj, če je oblastvo, pristojno za dodelitev finančnih stražnikov v pomoč k pristojbinskemu uradu, to izrecno ukazalo. Ta pooblastila stražnikom v uradih z več kot enim uradnikom niso veljala. Če so bili stražniki dodeljeni k uradu le z enim uradnikom, so te pravice imeli v primeru nujne potrebe ali ko je bil predstojnik urada odsoten ter ga je član straže zamenjeval. Če je to opravljal samostojno, je moral paziti na predpise, ki so določali pravice pristojbinskih uradov.

Ko je bil stražnik odrejen v pomoč izvršilnemu pristojbinskemu uradu in so mu naročili, naj

čuva uradne zapornice, je moral paziti, da so bile ob vsakem času v uporabnem stanju, da so bile v določenem času zaprte (spuščene), odprte pa le za tiste stranke, ki so tja prišle v uradno predpisanim času ali zaradi uradnega postopka. Morali so čuvati uradne prostore in v njih shranjeno državno lastnino ali uradu zaupane predmete drugih lastnikov.

Če je uradnik od uslužbenca finančne straže, dodeljenega uradu v pomoč, zahteval, da v primeru, ko je imel ali ni imel točno določena opravila, poleg teh opravlja tudi druga, na primer samostojno tehtanje, ogled in meritve, je bil uslužbenec dolžan tak ukaz odkloniti; če je uradnik pri ukazu vztrajal, se je ukazu podredil, hkrati pa komisarja ali samostojnega preglednika v okolišju po predpisani uradni poti obvestil o dogodku. Uslužbenec finančne straže je bil ne le upravičen, ampak tudi dolžan uradnika opozoriti, da ni upravičen opravljati nalog, ki mu ne pripadajo, čeprav ne bi bile škodljive za službo.

Značaj zapore na zavojih, posodju ali prevozu namenjenih predmetov je določal urad; enako iznos teh predmetov iz urada. Uslužbenci finančne straže, dodeljeni v pomoč uradu, so pri postavljanju zapore⁴⁴ ali njeni odstranitvi ravnali po določbah urada ter po tovrstnih predpisih. Če so ravnali drugače, so bili odgovorni za vsako nastalo škodo, tudi kazensko.

Kadar je bil uslužbenec finančne straže dodeljen v pomoč manjšemu, le z enim uradnikom zasedenemu pristojbinskemu uradu ter je imel nalogo voditi notranjo kontrolo o gospodarjenju predstojnika urada ali ga v primeru njegove odsotnosti ali zadržanosti za krajši čas nadomeščati, je prevzel obveznosti, ki so v drugih uradih zadevale za notranjo kontrolo zadolžene uradnike; če pa je prevzel upravljanje urada, je prevzel obveznosti predstojnika urada. Pri tem se je moral ravnati tudi po predpisih, ki so veljali za uradnike, katerih opravila je izvajal. V primeru, da je ravnal v nasprotju s predpisi, je bil podvržen kazni za uradnike in ni bil oproščen kazni, določene za uslužbenca finančne straže.

⁴⁴ Beseda zapora je pomenila ali pečat na določenih predmetih ali pa omejitev iznosa predmeta iz uradnega prostora, dokler uradni postopek ni bil končan.

Uslužbenec finančne straže, določen za spremstvo predmetov, podvrženih dajatvam ali postavljenih pod pristojbinski nadzor, je moral skrbeti, da je predmete v nespremenjenem stanju, po predpisani poti in v določenem času dostavil na določeno mesto. Pod nobeno pretvezo ni smel kršiti sprejetega ukaza. V okoliščinah, ki so bile zunaj njegove moči in jih ni mogel odpraviti ter bi mu utegnile preprečiti izpolnitev ukazov, je moral tistega, ki je ukaze izdal, o tem takoj obvestiti. Če so mu bili predani dokumenti, jih je moral skrbno čuvati, a če bi po njegovi krivdi nastala škoda, je bil za to odgovoren. Bil je dolžan, da se je po končanem spremstvu po najkrajši poti vrnil.

Uslužbenec finančne straže, ki je bil odrejen v pomoč pri pisarniških poslih v uradu, je moral delati točno in pridno po ukazih predstojnika ter po posebnih napotkih.

Poizvedbe in sorodna opravila

Uslužbenci finančne straže so morali opravljati poizvedbe in uradna opravila, ki niso spadala k njihovemu poklicu, če so tako določali pristojbinski predpisi ali so jih iz posebnih razlogov zahtevala oblastva. Pri tem so morali ravnati po predpisih, ki so veljali za nanje prenesena opravila in za uradnike, katere so zamenjevali, v posameznih primerih pa po danih navodilih in ukazih. Če bi pri tem prišlo do nevarnosti odlašanja, so morali o tem takoj obvestiti nadrejenega, ta pa je o dogodku obvestil oblastvo.

Taka so bila zlasti naslednja opravila: a) uradna opravila pri preiskavah o pristojbinskih prestopkih; b) snemanje uradnih zapor s posodja, zavojev itd.; c) določitev druge smeri za bolete, kot pa je bila določena za dostavo blaga na oddelek, če je bilo to dovoljeno z zakonom; č) dovolitev drugega časa, kot je bil določen za dostavo na določeno mesto, če je to dopuščal zakon; d) poizvedbe o dejstvih ali posebnih okoliščinah, ki jih je potrebovalo nadrejeno oblastvo; e) izvajanje obračunov in likvidacij pri pristojbinskih uradih za izterjavo, inventure in zaključke pri denarni ali materialni zalogi, pri izstopu ali vstopu predmetov, podvrženih dajatvam od državnega monopola, ali pri založnikih kolkovin; f) popis obratov, delovnih naprav, prostorov za drobno prodajo in drugih takih

prostorov sploh, kar je bilo nujno za oblastvo in je bilo tako popisovanje določeno v zakonu; g) predpisana označitev takih prostorov in delovnih naprav ali tistih, ki so vzete iz uporabe ali so mirovale v času mirovanja podjetja; h) izvajanje opravil s strankami, zavezanimi dajatvam, za zagotovitev pobiranja užitnine ali drugih pristojbin; i) prevzem najav o užitnini, merjenje užitninskih pripadov in izgotovitev bolet; j) namestitev sozaklepa, zaplemba pri osebah, ki so bile postavljene za poslovanje s predmeti državnega monopola, ter pri prodajalcih kolkovin in založnikih; k) priprava potrebnih ukrepov, da bi preprečili prekinitev v prodaji predmetov državnega monopola ali v prodaji kolkovin v primeru smrti ali trajneje nastalih spremenjenih okoliščin pri založnikih ali prodajalcih.

Če je straža odkrila napako, pristojbinski prestopnik in je nastal sum nasprotovanja redu, škodovanja službi, prikrajšanja pristojbin, je storila vse z zakonom predpisane ukrepe za izvedbo zakonite kazenske obravnave, in kolikor je bilo mogoče, za zagotovitev kaznovanja storilca.

Oddelki so delovali v svojih odrejenih okolišjih, a so morali sosednje oddelke obveščati o ukrepih in zaznavah, nujnih za njihovo delovanje. To je veljalo zlasti tedaj, če so ugotovili, da se v okolišjih drugih oddelkov združujejo storilci pristojbinskih prestopkov, prodajajo predmete prestopkov, skrivajo take predmete ali sredstva za izvedbo prestopkov ali če so zaznali gesla ali znamenja, ki so jih uporabljali prestopniki, njihove posebne prijeme ali pravila, s katerimi so si olajševali izvrševanje prestopkov, ali so morda iz posebnih okoliščin zaznali nepravilnosti pristojbinskih organov, s čimer bi bilo olajšano izvajanje prestopkov in njihovo odkrivanje. Tako obvestilo sosednjemu oddelku je bilo treba zabeležiti. Opuščitev te dolžnosti o medsebojnem obveščanju je pomenilo težek službeni prestopnik in odgovornost za morebitno škodo.

Finančna straža je imela pravice javne straže

Uslužbenci finančne straže so morali službo opravljati praviloma v uradni uniformi. V primerih, ko uradno opravilo ni terjalo uniforme, je moral imeti vodja oddelka pri sebi službeno knjižico, da se je z njo izkazal v uradnem svojstvu.

Višji komisarji in komisarji so nosili zanje dovoljeno uniformo v vseh primerih, ki so veljali za vse državne uradnike, dalje pri patroljiranju, obhodu okoliša in pri preiskavah, ki so jih izvajali brez ozira na oblastveno pomoč.

Pri opravljanju službe je finančna straža spadala med na zakonu temelječe pravice javnih straž. Upravičena je bila vsakogar brez razlike, ki se je zoperstavljal predpisanim uradnim opravilom, ji pretel ali jo je žalil z besedami ali dejanji, prijeti in izročiti najbližjemu oblastvu zaradi izvedbe zakonitega uradnega postopka.

Državljeni so bili dolžni upoštevati sporočila in napotke, ki jih je dajala finančna straža v okviru z zakoni določenih opravil glede obveznosti dajatev ali izvajanja pristojbinskemu nadzoru podvrženih predmetov. Na stranke naslovljene odredbe je bilo treba upoštevati pod grožnjo zakonske kazni. Stranke niso smele odkloniti poslušnosti ukrepom finančne straže z izgovorom, da naj bi po njihovem mnenju sum o prestopku določenih predpisov zanje ne veljal.

Kdor je finančni straži nevarno grozil in se ji nasilno zoperstavil, je storil zločin javnega nasilja; če pa je to storilo več oseb skupaj, je bil to zločin upora. Oba ta zločina sta bila določena v kazenskem zakonu iz leta 1803.

To je pomenilo, da je uslužbenec finančne straže varoval tako sam temeljni predpis za stražo iz leta 1843 kot tudi splošni kazenski zakon, to je kazenski zakon o hudodelstvih in težkih policijskih prestopkih iz leta 1803.

VI. Službeni red

Šesto poglavje je imelo naslov »Službeni red«. Urejalo je notranje poslovanje straže od posameznika navzgor. Obsegalo je člene od 140 do 227 in je bilo najbolj obsežnejši del predpisa.

Pristojbinsko okrajno oblastvo je imelo pravico in dolžnost, da je pazilo na načine, kako so višji komisar ter njemu podrejeni izpolnjevali svoje naloge, ter odpraviti ugotovljene napake. Če bi bila nevarnost odlašanja, je smelo tudi neposredno komandirju posameznega oddelka ukazati določeno opravilo, ti ukazi pa so morali biti v popolnosti izvršeni; pri tem je bilo treba hkrati višjega komisarja obvestiti o takem ukazu. Tovrstne pravice pristoj-

binskega okrajnega oblastva je opravljal pri oblastvu nameščeni inšpektor finančne straže kot njen vodja za območje komornega okrajnega oblastva.

Dopusti

Podrejeni so morali poročati svojim nadrejenim, od njih pa sprejemati službene ukaze. Noben uslužbenec finančne straže se ni smel brez dovoljenja svojega nadrejenega oddaljiti od njemu dodeljenega bivališča ali zapovedane službe. Dopust znotraj države so ob dokazani boleznih ali nujni potrebi smeli dovoliti ti starešine:

- komisar in samostojni preglednik svojim podrejenim, predstojnik pristojbinskega urada pa tistim stražnikom, ki so mu bili dalj časa dani za pomoč, in sicer največ do 24 ur;
- višji komisar svojim podrejenim, všteti tistim stražnikom, ki so mu bili dani za pisarniško pomoč, do treh dni;
- pristojbinsko okrajno oblastvo do osmih dni;
- pristojbinsko deželno oblastvo do štirih tednov.

Vsa druga dovoljenja za dopust so bila pridržana splošni dvorni komori na Dunaju.

Nadomeščanje v službi

Na čelu vsakega oddelka finančne straže je moral biti vodja. Komandir je bil praviloma tisti, ki je bil po nazivu najvišji. Če so posamezniki bili enaki po nazivu, jim je komandirja določil njihov nadrejeni. Praviloma je bil vsakemu pregledniku dodeljen oddelek, ki ga je neposredno vodil, poleg tega pa še določeno število drugih oddelkov, da jih je usmerjal in nadzoroval. Komisarju je pripadalo določeno število preglednikov z njim dodeljenimi oddelki. Komisarju so smeli za olajšanje in pospešek službe na njegovem sedežu brez posredovanja preglednika dodeliti odlične in zanesljive ter spretne preglednike, višjemu komisarju pa prav tako brez posredovanja komisarja. Vsak komisarjski okoliš se je delil na pregledniške okoliše. Ločili so se po tekočih številkah in po sedežih. Okoliši neposredno višjemu komisarju podrejenih preglednikov so se prištevali h komisarjskemu okolišu, enako tudi komisarju neposredno dodeljeni oddelki. Številke okolišev so tekle v vsaki sekciji zase in so se začele s številko ena.

Če je vodja pregledniškega ali komisarjskega okoliša zbolel ali bil drugače zadržan, da bi opravljal službo, je višji komisar določil, kdo ga bo nadomestil. Pri tem je imel pred očmi nepretrgan potek službe. Bilo je smotrno, da je to nadomeščanje v pregledniškem okolišu zaupal ali izkušene mu, spretnemu in poštenemu višjemu pazniku ali najbližjemu pregledniku ali je komisarju prepustil neposredno vodenje in nadzor. V komisarjskem okolišu je nadomeščanje zaupal ali pregledniku ali drugemu komisarju ali višjemu komisarju. Če je bilo nadomeščanje vodij obeh okolišev daljše od treh mesecev, je namestnika določilo pristojbinsko deželno oblastvo.

Če višji komisar zaradi boleznih ali drugih vzrokov ni mogel opravljati službe, je okrajno oblastvo določilo namestnika. Če je bila odsotnost več kot en mesec, je okrajno oblastvo to sporočilo na pristojbinsko deželno oblastvo ter predlagalo nadaljnje ukrepe.

Tudi posamezni oddelki v vsaki sekciji so bili označeni s tekočimi številkami.

10 ur službe na dan

Komandir oddelka je bil dolžan, da je: izdajal ukaze za popolno opravljanje službe, ki so jih morali podrejeni točno izpolnjevati; določal posameznike za izvršitev posameznih nalog; določil skupine, če je bila služba tako urejena; določil vodje takih skupin; določil čas in trajanje službe; določil način zamenjave moštva v službi.

Da bi komandir zagotovil, da je služba potekala neovirano, se je moral vsak mož, ki ni bival na sedežu oddelka, vsak dan ob določenem času javiti komandirju. Ta se zaradi svojih obveznosti ni smel odtegniti od opravljanja predpisanih mu nalog. Pomembnejše naloge je čim večkrat vodil sam, bil čim bolj pogosto navzoč pri opravljenih moštva ter ga vzpodbujal z dobrim zgledom, zagnanostjo in vztrajnostjo.

Uslužbenci finančne straže so sprejemali ukaze le od nadrejenih. V primeru, ko je višji starešina straže iz službenih ozirih in zaradi nevarnosti zamude spoznal za nujno, je smel ukazati posamezniku, ki mu ni bil podrejen, da je opravil nalogo, in mu dal ustrezne napotke. Tisti, ki je tak ukaz prejel, ga je moral točno izvršiti, kot da ga

je izdal njemu nadrejeni. Višji starešina, ki je izdal tak ukaz, je moral upoštevati, da je taka poslušnost možna le v nujnih primerih, hkrati pa je o ukazu obvestil neposredno nadrejenega možu, ki je izvršil ukaz.

Opravila straže so bila praviloma taka, da ni bilo mogoče vnaprej določiti časa, koliko bodo trajala. Zato so bil stražniki dolžni službo opravljati neprekinjeno tako dolgo, kot so od njih zahtevali ali dokler naloga ni bil končana ali pa do odpoklica z dolžnosti ali do zamenjave z drugimi možmi. Kot merilo za razporeditev službe je veljalo, da je bil vsak mož povprečno v 24 urah dolžan 10 ur opravljati službo. Moštvo, ki je bilo neprekinjeno v službi daljši čas, je po vrnitvi imelo počitek, odvisen od drugih nalog ter jakosti moštva oddelka. Če je nadrejeni imel za nujno, da bi moštvo tudi med počitkom izvršilo nujno opravilo, so se morali ti možje, čeprav počitek, ki jim je sicer pripadal, še ni potekel, pokorno in nemudoma podrediti ukazu. Če je kdo menil, da je to prenaporno, je lahko po redni poti dal pritožbo. Tisti, ki je bil na stalni straži, pri stalnem nadzorstvu ali na signalni (alarmni) postaji, pod strogo kaznijo ni smel zapustiti svojega mesta, dokler ni bil razrešen naloge; med opravljanjem naloge ni smel spati.

V skupini, ki je bila v zasedi, sta morala biti budna najmanj dva moža. Drugi so lahko izmenično počivali, kolikor so to krajevne prilike dopuščale in je bilo brez nevarnosti. V primeru potrebe pa so morali vsi učinkovito nastopiti. Tudi v patrolji sta morala biti najmanj dva moža.

Mož, ki je bil določen za gospodarske posle v oddelku, zaradi tega ni bil popolnoma oproščen zunanje službe. Bil je lahko razporejen na določene naloge.

Kadarkoli je bil komandir oddelka odsoten, je moral določiti namestnika. Ta je prevzel ukazovanje, skrbel za red v oddelku in pri nenadnih izrednih dogodkih, ki niso dopuščali vpoklica poveljnika, je takoj ukrenil vse potrebno. Če so bili na oddelku možje različnih nazivov oz. rangov, je vlogo namestnika prevzel tisti, ki je bil najvišji po nazivu in letih službe ter ni opravljal službe zunaj stražnice. Tako je prišel preglednik na mesto komisarja, višji paznik na mesto preglednika in mlajši višji paznik na mesto starejšega višjega paznika, ne da bi bilo za to potrebno posebno imenovanje.

Če je v enoti ostal le paznik, je bil določen, da on prevzame vlogo namestnika.

Med najpomembnejšimi obveznostmi komandirja oddelka je bila skrb, da so bili orožje in uniforme moštva, postelje in oprema na postaji čisti in v dobrem stanju, da so bili prehrana, ogrevanje in osvetlitev primerni ter da sta v vojašnici vladala red in čistoča.

Oddelek ni smel nikoli biti prazen, brez moštva. Tam sta morala biti dva ali najmanj en mož. Ponoči je moralo biti vse tako pripravljeno, da je bil oddelek v trenutku osvetljen. Moštvo, ki je bilo pri počitku, je moralo imeti obleko, orožje in opremo urejeno tako, da je bilo ob morebitnem izrednem dogodku takoj pripravljeno za nastop.

Moštvo ni smelo v prostem času v mesecih maj, junij, julij, avgust, september in oktober ostati zunaj vojašnice po 21. uri, v preostalih mesecih pa po 19. uri. O dovoljenju, da je kdo smel čez noč ostati zunaj oddelka, je moral komandir zmeraj obvestiti tudi nadrejenega preglednika ali komisarja; dovoljenje samo pa je smel komandir dati le iz utemeljenih razlogov. Tudi podnevi je bilo treba v prostem času vsak izhod javiti poveljniku oddelka ali njegovemu namestniku. Pri tem je prosilec moral navesti kraj, kjer se bo zadrževal. Izhod ni smel trajati dalj, kot je bil dovoljen. Vse to je veljalo tako za tiste, ki so bivali v skupnih prostorih na oddelku, kakor tudi za tiste, ki niso bivali tam.

Poročila

Vsak oddelek, ki je izvajal službena opravila, je moral imeti tiskane pole za službena poročila po obrazcu II v prilogi predpisa.

Obrazec II je imel naslov »Poročila« in je obsegal dve strani. Komandir je v posamezne rubrike vnašal potrebne podatke: dan in ura začetka ter konca službenega opravila; imena mož, ki so opravljali naloge; službeni ukaz za nadzor, preiskavo, patroljiranje in druge naloge; opravljena služba in doseženi uspehi; potrdilo urada o dostavljenih predmetih ali osebah. Ko je komandir to vnesel v obrazec, se je podpisal.

Tudi posameznik, ki je bil v službi, je moral praviloma sestaviti lastno poročilo. Če je bil za dalj časa odrejen k opravilom, kot so nadzor pivovarn, žganjarn itd., je v vsako poročilo vnesel le dan, ko

je prevzel opravila, ukaze, ki jih je prejel od nadrejenega pristojbinskega urada, in dogodke, v zadržanju poročila pa tudi dan, ko je bil z opravila poslan nazaj na sedež oddelka ali poklican k drugim nalogam.

Vsega tega so bili oproščeni le tisti, ki so bili odrejeni na stalne nadzorne postaje, za spremljanje oseb ali blaga ali za prenos službenih ukazov; vsi ti niso sestavljali poročil, ampak so o opravljenih nalogah in dogodkih le ustno sporočali višjemu, ki jim je dajal naloge; slednji je v svoje poročilo ali dnevnik vnašal te podatke, pisna potrdila pa je priložil poročilu ali dnevniku. Prav tako so bili oproščeni pisanja poročil tisti uslužbenci straže, ki so nadrejenim pomagali v pisarni ali pri pristojbinskem uradu.

Pole za poročila so bile natiskane; z njimi je bilo treba ravnati gospodarno ter jih niso smeli uporabljati za predpisu nasprotne namene.

Komandir oddelka je moral pregledati ta poročila, kolikor pogosto je bilo mogoče. Petnajsti dan v mesecu in po koncu meseca je bilo treba zaključiti poročila in jih predati komandirju. Ta je skrbel, da je bilo na razpolago dovolj obrazcev za poročila.

Dnevniki

Komandir oddelka, kjer je bilo več pododdelkov (skupin) za izvajanje službe, je moral pisati dnevnik. Njegova vsebina je bila določena v obrazcu III v prilogi predpisa.

Obrazec III je imel naslov »Dnevnik«. Obsegal je eno stran in je imel te rubrike za vnos podatkov: datum; spremembe v stanju moštva na oddelku zaradi zamenjave, bolezni, dopusta, izstopa iz finančne straže itd.; kratka vsebina izdanih in prejetih ukazov glede opravil podrejenih; ukrepi moštva; komandirjeva lastna opravila; uspehi komandirja in preostalih mož; opomba.

Posebej je bilo treba v dnevnik vpisati odkrite tihotapce, prijete stranke in kraje predaje (izročitve) teh oseb. Dnevnik je moral dati zvesto sliko opravljanja službe celotnega oddelka. Če je bil komandir oviran, da bi vsak dan sproti vnašal podatke v dnevnik, je moral to storiti takoj po prenehanju ovire. V vsakem primeru je moral moštvo izdane ukaze vnesti v dnevnik. Dnevnik je zaklju-

čil ob enakih rokih, ki so veljali za poročila. Komandir ga je podpisal in ga skupaj s poročili skupin ali posameznikov poslal vodji okoliša, ki mu je bil oddelek podrejen.

Na oddelkih, kjer zaradi majhnega števila mož ni bilo mogoče sestaviti več skupin, so bili oproščeni pisanja lastnega dnevnika. V stanju moštva nastale spremembe so priključili poročilom in jih poslali vodji okoliša.

Tudi preglednik in komisar, ki sta bila postavljena za vodja okoliša, sta morala o lastnih opravilih pisati dnevnik. Če sta bila še komandirja oddelka, sta pisala dnevnik tudi o službenih opravilih moštva oddelka.

Vodje okolišev so pregledali poročila in dnevnike, ki so jih prejeli od nadrejenih v podrejenih oddelkih. To so potrdili s podpisom na koncu, vstavili opombe, če je bilo treba, in z njimi odredili, kar je bilo za urejenost službe potrebno; to so vnesli tudi v dnevnik, ki so ga sami pisali, ter vse skupaj poslali nadrejenemu, skladno z obrazcem IV v prilogi.

Obrazec IV je obsegal eno stran ter je imel naslov »Izkaz poročil in dnevnikov«. Podatke je bilo treba vnesti v te rubrike: tekoča številka, imena in število oddelkov, zaznamba vlog, vrsta in število prilog, število spisov in opomba. Tako so prispeli v roke višjega komisarja ali njegovega namestnika poročila in dnevniki iz celotne sekcije. Ta jih je natančno pregledal, vnesel potrebne podatke ter vse poslal komornemu okrajnemu oblastvu. Na koncu je zapisal, katerega dne in ob kateri uri ter kako in komu je bilo gradivo odposlano, ter se podpisal.

Upoštevajoč oddaljenost in prevozna sredstva, s katerimi so poslali poročila in dnevnike, obseg okoliša in število oddelkov, so bili za vsako sekcijo določeni roki, v katerih so morala ta službena pisanja prispeti do vodje okoliša ter biti od njega poslana dalje.

Službena opravila finančne straže so bila večinoma taka, da so o izvrševanju nalog morali po obstoječih predpisih izdelovati še lastne listine. Te listine so priložili poročilom in dnevnikom ter jih poslali nadrejenim. Prav tako so morali poročilom in dnevnikom priložiti kritja pristojbinskih uradov, ki so jih zasegli v poročilnih obdobjih, zaznambe o tem in račune o izdanih povračilih za potne in prehranske stroške ter vse poslati dalje. Poročilom in dnevnikom ni bilo treba dodati ne-

katerih uradnih pisanj, ki so se nanašala na nedokončane postopke ali je za njihovo dostavo obstajal poseben ukaz; pa tudi ne listin in pisanj, ki so dalj časa služila za uporabo. Če ni bilo drugih ukazov, so to poslali vsak tretji mesec v prilogah dnevnikom ali poročilom.

Uslužbenci finančne straže so morali o opravljanju nalog sestaviti tudi posebna poročila nadrejenemu, na primer o neodložljivi ovadbi; o zadevah, ki jih je nadrejeni posebno ukazal, in o izrednih dogodkih, ki so zahtevali nujno ukrepanje višjega oblastva in ni bilo mogoče čakati, da bi bili opisani v prilogah poročilom ali dnevnikom. Ta izredna poročila, poslana na višjega komisarja ali komorno okrajno oblastvo, so potovala po vmesnih stopnjah vodje okoliša. Če nujnost zadeve tega ni dopuščala, so jih poslali z neposredno dostavo.

Višji komisar je izdajal ukaze praviloma v pisni obliki, lahko pa tudi ustno, kar je veljalo zlasti med njegovim potovanjem po območju sekcije. Vodja okoliša je razdelil ukaze višjega komisarja tistim podrejenim, ki so jih zadevali. Pri tem se je odločil za ustno ali pisno obliko glede na to, kako so odredbe prej prispele do podrejenih. Ukazi, ki jih je komandir oddelka dajal podrejenim, so bili zmeraj ustni. Stražniki so morali sprejeti ustne ukaze le od nadrejenih. Če so ukaz dobili od drugega, ki je bil za to upravičen, je moral biti v pisni obliki. Te pisne ukaze so priključili dnevniku ali poročilu ter vpisali, kaj je bilo nato storjeno. Vsak prejeti ukaz je bilo treba držati v tajnosti in ga v potrebnem obsegu in ob pravem času sporočiti tistemu, ki naj bi ga izvršil.

Za prenos poročil, dnevnikov, ukazov ali drugih službenih pisanj so uporabljali pošto ali pismo, kjer so bili. Tam, kjer teh sredstev za prenos ni bilo, so ukrepali krajevnim razmeram ustrezno. Pod strogo odgovornostjo je bilo treba spoštovati zahtevo, da sme stražnik to opraviti le v skrajni sili in če ni bilo možnosti za druge način dostave. Pristojbinsko deželno oblastvo je bilo pooblaščenno, da na predlog višjih komisarjev in komornih okrajnih uprav izdaja tovrstna navodila.

Obhodi starešinskih okolišev

Pogoste obhode okolišev so višji pri finančni straži imeli za enega od pomembnih načinov, da

so službo vodili smotrno, nadzirali ravnanje podrejenih, odkrivali napake, dajali potrebno pomoč in predlagali kaznovanje.

Vodja okoliša v bližini državne meje je moral tam razporejene oddelke (stražnice in rezervo) pregledati najmanj enkrat v dveh tednih, druge oddelke pa najmanj enkrat v teku enega meseca, in to popolnoma ter nepričakovano, podnevi in ponoči. To je bilo najmanjše število v navedenih obdobjih zaukazanih pregledov. Ni bilo nujno in ne bi bilo smotrno, da bi celoten okoliš obšel v eni potezi, od enega do drugega konca neprekinjeno. Če so krajevne razmere dopuščale in če to ni pomenilo večjih stroškov, je bilo boljše, da so obhode iz posebnih povodov izkoristili tudi za pregled oddelkov ter v njih razporejenega moštva. Če je bil okoliš preglednika ali komisarja v obsegu zaokroženega kraja, so časovne roke obhodov po krajevnih prilikah in na predlog višjega komisarja določili v komorni okrajni upravi. Kadar bi bil komisar dalj časa določen za vodenje preiskav o pristojbinskih prestopkih in zato ne bi mogel v rokih obhoditi svojega okoliša, dodelitev manjšega okoliša pa ne bi bila mogoča, je komorno deželno oblastvo določilo roke teh obhodov.

Kaj je bilo treba pregledati ob teh obhodih okolišev? Našteti je bilo osem točk: a) razdelitev dolžnosti med posamezne člane moštva na oddelku, čas in način njihove zamenjave; b) stanje poročil in dnevnikov, ali so pravilno in redno vodeni ter vsestransko skladni; c) način ureditve službe, ali se opravila, na primer: patroljiranje in preže, nadzor, preiskave pri obratih, prodajalcih drobnih monopolnih predmetov itd. odvijajo po predpisih in smotrno, ali se ukazi in odredbe višjih točno izvršujejo, ali se posamezniki, ki so jim dana posebna naročila, ravna po njih, ali je vsak na zanj določenem službenem mestu, ali res opravlja službo, ki mu je bila odrejena itd.; č) uspehi pri opravljanju službe, ali gospodarjenje v obratih in pri drobnih prodajalcih monopolnih predmetov, carinskih uradov in drugod poteka po predpisih in če so kakšne ovire pri tem; s katerimi predmeti in v katerih smereh potekajo tihotapstvo in drugi pristojbinski prestopki, za katerih preprečevanje in odkrivanje je zadolžena finančna straža, ali je opaziti naraščanje ali upad obsega in pomena teh prestopkov; d) ali sta v vojašnicah in stanova-

njih uslužbencev straže ustrezen red in čistoča, v kakšnem stanju so stavbe vojašnic; e) ali v skupni nastanitvi imajo prehrano, ogrevanje in osvetlitev; f) ali velja predpisan red za orožje, njegovo čiščenje, strelivo in vzdrževanje opreme; g) ali so spori med moštvom, kje je krivda za to, kakšne so posledice; kako to vpliva na obnašanje v službi in zunaj nje; v katerih primerih je na mestu, da koga zasliši oblastvena ali druga zaupanja vredna oseba; prepire je treba po najkrajši poti pomiriti.

Da bi dosegli presenečenje, so vodje okolišev med obhodom bili dolžni, da stražnike pri opravljanju službe nepričakovano preverijo, če potekajo opravila pravilno ter pri takem opravlilu mora biti dalj časa in v nujnem primeru prav do konca. Vodje okolišev so med obhodom morali pregledati drobne prodajalce predmetov državnega monopola in kolkovin, in pod nadzor postavljene obrate ter preveriti, če poslušajo po predpisih; če je bilo potrebno, so opravili preiskavo; obhod so izkoristili tudi za nadzor izvršilnih pristojbinskih uradov. Okoliščine pregleda oddelka in moštva je bilo treba opisati v dnevniku, če tega niso vodili, pa v poročilih; pri prodajalcih in v obratih so to vnesli v zapiske, ki so jih tam po predpisih vodili. Morebitne ukaze, izdane ob pregledu oddelka, je bilo treba v bistveni vsebini priložiti dnevnikom ali poročilom. Če so opazili nerednosti ali napake pri delovanju stražnikov, so to sporočili na ustrezno mesto; če bi njihova odprava zahtevala višje ukrepe, jih je bilo treba predlagati, pri tem pa napake odpravljati, da bi službo obvarovali pred škodo. Če so nepravilnosti ugotovili pri prodajalcih, v obratih in pristojbinskih uradih, so jim morali izdati predpisana navodila. Ugotovitve iz med obhodom opravljene preiskave, pri tem odrejene ukrepe in predloge k izdanim ukazom, so, če to ni terjalo izrednega ravnanja, podrobno vpisali v dnevnik preiskovancev.

Višji komisar ali njegov namestnik je moral v bližini državne meje razporejene oddelke (stražnice in rezervo) obiti najmanj enkrat v času enega do šestih mesecev, druge oddelke pa v času treh mesecev. Pri obhodu je kontroliral tudi vodje okolišev. Vodil je dnevnik obhodov. Če je sekcija obsegala le zaokrožen kraj, rokov za obhode ni smel opustiti, ampak jih je določilo pristojbinsko deželno oblastvo glede na krajevne razmere in na predlog komorne okrajne uprave.

Višji komisarji in vodje okolišev so opravljali obhode v določenih rokih tedaj, ko je bilo to smotno za potek službe. Če je imel višji komisar sedež na sedežu komorne okrajne uprave, komisar pa na sedežu višjega komisarja, je prvi predstojniku okrajnega oblastva in drugi višjemu komisarju pred odhodom na obhod na kratko opisal potovanje. Komorna okrajna uprava in višji komisarji so bili upravičeni, če je bilo nujno, prva višjemu komisarju in drugi komisarju določiti začetek obhoda.

Trimesečno in letno poročilo vodje sekcije

Višji komisar oz. njegov namestnik je moral dostaviti službeno poročilo na komorno okrajno oblastvo za vsako trimesečje, in sicer v toku naslednjega meseca. Poročilo je izdelal na podlagi prispelih poročil in dnevnikov ter lastnih zapažanj. Vsebovalo je pet točk: a) splošne službene ukaze, ki jih je sam izdal za dosego primernega opravljanja službe; b) način, kako je tekla služba, ali so se in kateri posamezniki pri tem izkazali, ali so bile opustitve in ravnanja v nasprotju z obveznostmi; c) uspehi pri opravljanju službe, kako pogosto in v katerih časovnih presledkih so bile pri posameznih pod nadzor postavljenih obratih, trgovcih in drobnih prodajalcih opravljene splošne in podrobne preiskave, katere nepravilnosti so pri njih; katere rezultate je dosegla finančna straža pri svojih opravilih; ali sta vsota kritij in prodaja blaga v ustreznem sorazmerju; kakšni so po količini in kakovosti odkrito tihotapstvo in prestopki, ki jih je finančna straža odkrila; prikaz po posameznih pristojbinah, ali je opaziti porast ali upad obsega in pomena teh pristojbin; potruditi se je moral, da je v tem delu poročila navedel obširne in zanesljive podatke, da bi lahko ocenili, ali finančna straža svoj poklic opravlja ustrezno in da so pristojbinske oblasti sposobne dati razmeram ustrezne napotke; č) obnašanje podrejenih v službi in zunaj nje; d) zaznave o poslovanju pristojbinskih uradov ter obnašanju uradnikov. Če od prejšnjih poročil ni prišlo do nobene spremembe, je to moral omeniti; enako tedaj, če se je zgodilo kaj, kar ni bilo zajeto v omenjenih petih točkah; to je navedel ob koncu poročila. Poročilu je priložil čisto pis svojega dnevnika. Posamezne točke poročila

so morale vsebovati tudi predloge za boljše delovanje službe.

Novembra meseca v upravnem letu je višji komisar poslal celoletno glavno poročilo o stanju in delovanju finančne straže v preteklem upravnem letu. Letno poročilo je obsegalo osem točk z nekaj podtočkami, in sicer: a) vse spremembe v stanju finančne straže, zlasti aa) prikaz tistih, ki so izstopili iz straže, všteti razloge za izstop; bb) mesečni prikaz tistih, ki so se v tistem letu poročili, trajanje njihove službe, odredba, s katero je bilo dovoljena poroka, ter podatek, koliko poročenih je bilo ob koncu leta v moštvu sekcije; cc) prikaz posameznikov, ki so zboleli z navedbo časa, v katerem so bili zato odsotni iz službe; dd) podroben prikaz dopustov in njihovo trajanje; ee) prikaz o napredovanjih, degradacijah, novih namestitvah in nadaljšanju trajanja službe; b) splošni službeni ukazi višjega komisarja, kdo je bil zamenjan in koliko časa je bil na zadnjem delovnem mestu; c) koliko obhodov sekcije je opravil, kdaj in v katerem zaporedju; č) uspehi v službi, pri čemer je ravnal tako, kot je bilo določeno za trimesečna poročila; ta prikaz je izdelal po obrazcu V v prilogi predpisa; d) obnašanje uslužbencev finančne straže v službi in v prostem času; pri tem je navedel med letom prisojene kazni, podeljene nagrade, dodeljene doklade in posameznike, ki niso prejeli nagrade ali doklade, a so se posebej izkazali; e) stanje vojašnic, red v njih, stanovanja, gradnja novih ali popravila starih stavb; f) zaznave o uniformah, stanju orožja in opreme; g) opažanja o ravnanju pristojbinskih uradov in o obnašanju tamkajšnjih uradnikov.

Obrazec V je imel naslov »Izkaz o opravljenih uradnih pregledih in preiskavah« in je obsegal eno stran. Imel je štiri rubrike za vnos podatkov: skupno število uslužbencev finančne straže, ki so opravljali preglede in preiskave; skupno število dni za izvedbo pregledov; skupno število opravljenih preiskav, splošnih in podrobnih; število preiskav pri užitnini zavezanih obratov, kot so pivovarne, žganjarne, prodajalne vina, prodajalne žganja, mesarije, pri tovarnarjih, trgovcih, drobnih prodajalcih monopolnih predmetov in kolkovin ter pri drugih strankah.

Prošnje, pritožbe, ovadbe

Uslužbenci finančne straže, ki bi radi na višje ali na drugo oblastvo, ki ni bilo nadrejeno straži, poslali prošnjo, ki se je nanašala na službena razmerja, so jo vložili praviloma pri svojem neposredno nadrejenem. Neposredno nadrejeni jo je usmeril na višjega, ki je bil po stopnji pristojen za obravnavo službenih zadev. Neposredno nadrejeni je prošnji priložil svoja zapažanja, ki so se nanašala na prošnjo.

Ta pot je veljala zlasti za prošnje za dodelitev položajev pri straži ali v drugih vejah državnih služb. Pri prošnji za napredovanje je bilo treba podrobno opisati sposobnosti prosilca. Tudi prošnje za odobritev dopusta je bilo treba poslati po opisani poti in iz njih je morala biti razvidna nujnost dopusta. Če je prošnja za dopust zadevala neprekinjeno izvajanje službe, so morali nadrejeni to odkrito in vestno navesti.

Za dovolitev poroke so bili določeni pogoji. Poleg izpolnitve teh pogojev je moralo biti razvidno, da je oseba, s katero se je prosilec hotel poročiti, neoporečne nravnosti; opisane so morale biti okoliščine, da s tako zvezo ne bi nastala motnja v veljavnem nastanitvenem redu moštva. Zakonska zveza z osebo nenravstvenega življenja ali ki je bila na slabem glasu, ali pa z vdovo s številno družino ni smela biti dovoljena.

Vse pritožbe podrejenih proti odločitvam o njihovih prošnjah je bilo treba poslati po službeni poti, podobno kot pritožbe na kazensko razsodbo.

Če je stražnik svojega nadrejenega razžalil, je moral slednji to pritožbo ustno ali pisno sporočiti ob obhodu vodij okolišev, višjih komisarjev ali referentov pri komornem deželnem oblastvu, inšpektorjev ali višjih inšpektorjev. Ti so o ustni pritožbi sestavili zapisnik, opravili obravnavo in glede na njihov delokrog pritožbo rešili ali pa jo posredovali višji odločitvi. Če je bila rešitev tako nujna, da podroben pregled postaje ali obhod sekcije ne bi mogel potekati, ali če je bila pritožba naslovljena na višjega, kot je bil tisti pri opravljanju pregleda oz. obhoda, je lahko pritožbo poslal neposredno nadrejenemu oblastvu.

Če je uslužbenec finančne straže dal ovadbo o ravnanju javnega uslužbenca, ki je bilo nasprotno njegovim obveznostim, jo je moral takoj pre-

dati poveljniku oddelka. Ovadbe zoper poveljnika oddelka, zoper višjega pri finančni straži ali zoper nadrejeno oblastvo je moral nadrejeni, ki so mu bile te ovadbe predane, najpozneje v 24 urah poslati v prvem primeru višjemu komisarju, v drugem na okrajno upravo, v zadnjem primeru pa predstojniku pristojbinskega deželnega oblastva.

Stražniki so morali sprejeti vsako njim dano ovadbo o pristojbinskih prestopkih in ravnati po za to veljavnih predpisih. Poveljnik oddelka ali vodja okoliša, kateremu je bila neposredno dana ovadba ali je to storil uslužbenec finančne straže, je moral storiti potrebne ukrepe, za katere je bil pristojen, da bi tako preprečil prestop, a če je bil že storjen, da se izvede zakonsko določena kazenska obravnava. Če je bilo potrebo sodelovanje z drugimi oddelki, je o tem nemudoma obvestil njihove nadrejene. Če bi ukrep na podlagi ovadbe presegel njegove pristojnosti, je obvestil svojega neposredno nadrejenega ali zadevo predal oblastvu ali pristojbinskemu uradniku, pristojnem za ukrepanje.

Ovadbe, pri katerih je manjkal podatek o ovaditelju ali zahtevanih okoliščinah, so lahko služile zgolj za poizvedovanje, v nobenem primeru pa ne kot temelj za preiskavo, če iz danih okoliščin ni izhajal utemeljen sum. Ime ovaditelja je moral stražnik, ki je ovadbo sprejel, ohraniti v tajnosti. Če je iz opravljenih poizvedovanj izhajalo, da je bila ovadba izmišljena ali je šlo za zvijačo, je obravnavo prevzelo nadrejeno oblastvo ob uporabi splošnega kazenskega zakona.

Službena knjiga

Za vsakega uslužbenca finančne straže so vodili službeno knjigo. Zato je služil obrazec VI v prilogi.

Obrazec VI je imel 8 strani. Na prvi strani je bil najprej prostor za vpis osebnih podatkov uslužbenca, in sicer ime in priimek, dan, kraj in leto rojstva, veroizpoved; prejšnje zaposlitve, če je bil v državni službi, koliko je trajala in njeno svojstvo; dalje je bil prostor za osebni opis, kjer so opisali oči, obraz, nos, višino, usta, telo, lase, brado in posebna znamenja. Sledil je datum službene zaprisege in pristopa k finančni straži ter v kakšnem svojstvu; spremembe v službenem razmerju z napredovanji, premestitvami iz ene v drugo sekcijo ali v drugo

deželo; zakonski stan, spremembe v njem, dovoljenje za poroko; začasne odsotnosti iz službe zaradi dopustov ali bolezni v trajanju nad 8 dni; pohvale, nagrade in kazni; prejemki v obliki plače, namečka, doklad, prispevka za uniformo, povračila za stanovanje; odtegljaji na užitke (prejemke).

Na drugi strani je bilo natisnjeno besedilo službene prisege ob pristopu k finančni straži. Na tretji strani je bil prostor za vpis sprememb v službenem razmerju, na četrti je bilo treba vpisati spremembe družinskega stanja, na peti pohvale in nagrade, na šesti kazni, na sedmi so bili navedeni stalni prejemki v goldinarjih in krajcarjih, na osmi strani pa spremenljivi prejemki. Vodja okoliša je to vnašal v službeno knjigo, ki je na koncu imela prostor za podpis višjega komisarja in predstojnika komorne okrajne uprave.

Vsak je moral skrbno čuvati svojo službeno knjigo. Če se je izgubila in lastnikovo opravičilo za to ni bilo popolno, ni smel ostati nekažnovan zaradi tega. Iz stanovskega ovoja in drugih zapisov so v takem primeru izdelali dvojnik službene knjige.

Besedilo prisege

Besedilo prisege se je glasilo:

»Pri Bogu Vsemogočnem drago in čvrsto prisegam ter obljubljam Njegovemu veličanstvu Najsvetlejšemu mogočnemu knezu in gospodu, gospodu Ferdinandu Prvem, po milosti božji cesarju Avstrije, kralju Madžarske in Češke, petemu tega imena, kralju Lombardije in Benečije, Galicije, Lodomerije in Ilirije, nadvojvodi Avstrije, našemu vsemilostljivemu gospodu in vsem Njegovim zakonitim dedičem na cesarskem tronu neomajno zvestobo in vdanost.

Ko sem kot .... sprejet k finančni straži, prisegam in obljubljam, da bom meni naložene službene obveznosti točno in popolnoma izpolnjeval, mojim nadrejenim in višjim oblastvom izkazoval pokornost in strašljivost, vse ukaze, ki jih bodo isti dali, predpisano izpolnjeval, do strank se obnašal spodobno in skladno s predpisi, do nobenega kršitelja zakonov ne bom dovolil po zakonu neprimerne spregleda, pod nobeno pretvezo ne bom od strank zahteval daril, jih sprejemal ali dovolil obljubljeni, z nobenim osebnim ozirom ne bom dopustil odstopiti od stroge izvršitve moje dolžnosti, meni zaupano službeno skrivnost ne-

omajno čuval, neprestano deloval za preprečevanje in zatiranje tihotapstva ter vseh podobnih prestopkov pristojbinskih predpisov, vsako predpisom nasprotno ravnanje pristojbinskega uradnika, uslužbenca finančne straže, vsak pristojbinski prestopnik, čim bom zanj izvedel ali ga sam zaznal, naznanil na višje mesto, nasploh pa si v službi in zunaj nje prizadeval za pošteno in lepo vedenje, nobenega ravnanja ali opustitve, s katero bi lahko škodoval ugledu finančne straže, si ne bom dovolil in se zmeraj tako obnašal, kot se spodobi za dobrega in poštenega služabnika Njegovega veličanstva cesarja.

Dalje s prisego izjavljam, da ne pripadam niti tajni združbi niti bratovščini, se kdaj taki združbi pridružil ali se je udeležil in da, če bi tajni združbi pripadal, se je bom takoj odrekel in se od nje popolnoma ločil.

*V vsem tem hočem in želim zvesto, pridno in vestno ustreči, tako mi Bog pomagaj!*⁴⁵

Spodaj desno pod besedilom prisege je bil prostor za podpis dveh prič in datum zaprisege, levo pa prostor za podpis zaprisežene osebe.

Pregledna knjiga

Višjemu komisarju neposredno podrejen preglednik, komisar in višji komisar sam so morali voditi pregledno knjigo (*Postierungsbuch*⁴⁵) za vse podrejene oddelke, in sicer po obrazcu VII v prilogi. Na ta način sta predstojnik komisarskega okoliša in višji komisar neprestano imela sliko o podrejenem moštvu in v trenutku iz knjige razbrala, kje je posamezni uslužbenec finančne straže.

Obrazec VII je imel naslov »Pregledna knjiga« in je obsegal eno tiskano stran. Najprej je bila rubrika o stanju moštva, kjer je bilo treba vpisati datum, moštvo v službi po položaju in imenih ter moštvo zunaj službe po položaju in imenih. Nato je sledila rubrika o spremembah v stanju moštva, kjer je bil prostor za vpis datuma, prirastka moštva (zakaj, položaj in imena) ter izpada moštva (zakaj, položaj, imena).

⁴⁵ Za prevod nemškega naslova te knjige sem uporabil besedi pregledna knjiga, čeprav je šlo zgolj za pregled zasedenosti vsake posamezne enote straže in bi bolj ustrezal izraz »izkaz o navzočnosti moštva na posameznem oddelku«.

Šlo je za pregled moštva posameznega oddelka glede na navzočnost v službi ali odsotnost ter glede na zmanjšanje ali povečanje števila mož.

Vsako spremembo je bilo treba sproti vnesti v to knjigo. Ob koncu meseca se je pokazalo dejansko stanje po enotah. Za vsak oddelek posebej je bilo treba priskrbeti potrebno število listov v posameznem letu.

Prikaz stanja in lastnosti moštva

Ob koncu aprila in oktobra vsakega leta je moral vodja pregledniškega okoliša poslati nadrejenemu vestno sliko, oris lastnosti, opravljanja službe in obnašanja vseh njemu podrejenih mož. Vse to je izdelal po obrazcu VIII v prilogi.

Obrazec VIII je obsegal eno stran, naslov pa je bil »Prikaz o stanju in lastnostih«. Prva rubrika je bila namenjena vpisu številke oddelka, imen uslužbencev, njihovega položaja, veroizpovedi, zakonskega stanu, družine, telesnih kakovosti, spretnosti, nravi, sposobnosti za službo; v drugi rubriki je bilo treba vpisati vedenje vsakega posameznika do nadrejenih, podrejenih in strank; tretja rubrika je imela prostor za vpis slabih nagnjenosti posameznika, na primer zadolževanje, kartanje, pitje; zadnja je bila rubrika za moralno vedenje posameznika nasploh, ali je bil kaznovan v zadnjih šestih mesecih, če je bil pohvaljen; na koncu je bil prostor za opombe.

Komisar je podal vesten oris o preglednikih in preostalih njemu neposredno podrejenih osebah ter to poslal nadrejenemu.

Hkrati z glavnim letnim poročilom je višji komisar predložil pristojbinskemu okrajnemu oblastvu še prikaz o stanju in lastnostih preglednikov in komisarjev.

Stanovski ovoj (uslužbenski list)

Vodstvo sekcije je vodilo popoln stanovski ovoj za vse k sekciji spadajoče može, in sicer po obrazcu IX v prilogi.

Obrazec IX je imel eno stran in naslov »Stanovski ovoj«. Vanj so vnašali podatke iz dnevnikov, stanovskih izkazov in drugih zanesljivih virov. Podatke je bilo treba sproti vnašati po vrstnem redu. Posamezni ovoji niso bili vezani v knjigo, ampak

po abecednem redu imen mož vloženi in skrbno čuvani pod nadzorom višjega komisarja.

Na obrazcu IX je bil zgoraj prostor za vpis imena in priimka moža ter njegovega položaja. Nato so bile rubrike po vrstnem redu: datum rojstva, veroizpoved, zakonski stan, družina; prejšnje zaposlitve, kje in koliko časa; službovanje pri finančni straži, od kdaj, naziv; telesne lastnosti; znanje jezikov, druga znanja; sposobnosti; kakovost; nprav; menjave v službi; obnašanje do nadrejenih, podrejenih in strank; slaba nagnjenja, napake: zadolževanje, kartanje, pitje; splošno moralno vedenje; ali je bil kaznovan; ali zasluži napredovanje; opomba.

V stanovski ovoj so vnesli le podatke, ki so se razlikovali od že prej vnesenih dejstev oz. prejšnjega orisa. Če je višji komisar od preglednikov ali komisarjev sprejel nepravilne orise, je to takoj vpisal v stanovski ovoj. Svoj pogled in temelje za to je vpisal pod opombo. Hkrati je s podrobnim zaslišanjem preglednikov ali komisarjev ali drugih podrejenih čim bolj zanesljivo pojasnil pravo stanje.

Ko je posameznik izstopil iz sekcije ali sploh iz finančne straže, so njegov ovoj vzeli iz vrstnega reda in ga ločeno shranili. Če je prestopil v drugo sekcijo, so njegovo polo poslali nadrejenemu sekcije, kamor je bil posameznik premeščen.

Poslovanje z drugimi spisi

Oddelki so sestavljali pregled prejetih službenih ukazov in drugih pisnih obvestil v za to določeni knjigi ukazov. Vsi pisni ali ustni ukazi in vsaka vloga so imeli svojo številko, ki so jo vnesli tudi na spis skupaj z datumom vložitve. Te številke so v letu tekle zaporedno in so se začele s številko ena. Ustna povelja, ki jih je bilo treba dalje odposlati, so vnesli popolno, pisna povelja in vloge pa le v nujnem izvlečku. Ustno izdana povelja je moral višji, ki jih je izdal, če je bilo mogoče brez odloga, podpisati v knjigi povelj. Pisna povelja in druga službena pisanja je bilo treba hraniti na oddelkih in sedežih okolišev. Če je bila vloga priključena dnevniku ali poročilu, je bilo to treba zabeležiti v knjigi ukazov.

Po pošti prispеле službene spise je bilo treba vpisati v poštnem dnevniku in vnesti številko, kraj in oblastvo, od koder je spis prispel. V primeru

ugotovljene napake na spisu je bilo treba takoj storiti vse potrebno.

Če je prispela vloga, obremenjena z denarjem, javna ali zasebna zadolžnica ali druga vredna stvar, je bilo treba prinašalcu izdati potrdilo o sprejemu, ko je bila pregledana in preverjena pravilnost. Če je pošiljka prišla po pošti, je zadoščalo potrdilo na navadni poštni sprejemnici. Denar, zadolžnice in podobne vrednotnice je bilo treba, če je bil sedež blizu pristojbinskega urada ali pristojbinske blagajne, takoj po potrditvi sprejema temu predati v varstvo; v nasprotnem primeru pa postaviti pod zaporo in nato pospešeno izvesti odrejene ukrepe. Prevzemnik je ostal strankam in državnemu zakladu odgovoren in porok.

Samostojni pregledniki, komisarji in višji komisarji so morali o prispelih službenih spisih voditi vložni in poslovni zapisnik, skladno z obrazcem X v prilogi, in označiti s službeno številko, ki so si sledile po aritmetičnem zaporedju ter so se vsako leto začele znova.

Obrazec X je imel naslov »Vložni in poslovni zapisnik« in je obsegal eno stran. Imel je rubrike, kamor so vpisovali zahtevane podatke: številka spisa, dan prispetja, ime vročevalca in dan vrnitve, predmet, zaključitev, dan zaključitve, opomba glede morebitne višje odločitve ali izjave, na koncu pa številka, pod katero je prispela višja odločitev ali izjava. Po koncu leta so zapisnik zvezali in skrbno shranili. Pod številko v zapisniku je bilo treba hkrati vpisati številko spisa in rimsko številko fascikla, pod katero bo spis shranjen, da je nastal vlomek. Predmet spisa so opisali kratko in jedrnato, toda pomensko in določeno po bistveni vsebini in z navedbo števila prilog. Če so priloge manjkale, je bilo treba to zabeležiti na zunanji strani spisa. Občasno ponavljajoče se vloge ali vloge, ki so se tikale več mož in z istim predmetom, so označili s tekočim dnem, nato pa počakali in skupne vloge v ovoju in skupno številko vnesli v zapisnik. Spisi so bili v zapisniku primerno označeni: oblastvo, urad, posamezni uslužbenec finančne straže ali stranka, kratka vsebina odredbe in datum dodelitve, dalje če se v zadevi pričakuje še nadaljnja izjava in od koga.

Za službene spise v zapisniku, je bilo treba izdelati kazalo, skladno z obrazcem XI v prilogi.

Obrazec XI je imel naslov »Indeksna pola« in je bil na eni strani z rubrikami: geslo, oznaka; pred-

met; številka ekshibita; številka fascikla. Kazalo je bilo tako pripravljeno, da je služilo več let.

Spise, ki so ostali pri samostojnem pregledniku, komisarju in višjem komisarju, je bilo treba skupaj s pripadajočimi prilogami skrbno hraniti v fasciklih. Številka fascikla je bila v vložnem in poslovnem zapisniku v prvi za to določeni rubriki.

Višji komisar je zbiral ekspedicijske pole z zaključkom vsakega spisa, na katerem je bil odrejen dodelitveni sklep, in iz tega je oblikoval zvezek poslovnega zapisnika. Tega je vsakega pol meseca poslal na komorno okrajno upravo, in sicer najpозnejše v osmih dneh po preteku polovice meseca. Ko je zvezek prejel nazaj, ga je, če ni bilo posebnih ukazov, vložil v fascikel.

Vsak višji komisar je vodil zapisnik o kaznih, in sicer po obrazcu XII v prilogi.

Obrazec XII je imel naslov »Zapisnik o kaznih« in je obsegal eno stran z rubrikami: tekoča številka; položaj; ime; pregrešek; dosojena kazen; dan v preiskovalni zapor zaradi disciplinskega pregreška oz. zaradi zločina ali težkega policijskega pregreška; trajanje kazenskega zapora; izpuščen iz zapora. V zapisnik je vpisoval po vrstnem redu kazni moštva.

Višji komisar je bil prav tako dolžan voditi pregled o pristojbinskih prestopkih, kot je določal obrazec XIII v prilogi.

Obrazec XIII se je imenoval »Zapis o pristojbinskih prestopkih« in je obsegal eno tiskano stran. Imel je naslednje rubrike: tekoča številka; dan prijeteja ali zaplembe; ime prijeteja; predmet pristojbinskega prestopka; komu je bil predmet predan; odločba; stražniku nakazan znesek; opomba.

Pristojbinska oblastva in uradi so bili dolžni dostavljati zahtevane podatke, potrebne za pravilno vodenje službe. O vsakem tihotapstvu, opuščnem ali končanem, so morali, če so bili udeleženi finančni stražniki, poročati višjemu komisarju.

VII. Dodeljevanje služb

Sedmo poglavje je imelo naslov »Dodeljevanje služb« in je obsegalo člene od 228 do 234.

Zasedba mest paznikov in višjih paznikov je bila na skrbi komornih okrajnih oblastev, mest preglednikov na skrbi komornih deželnih oblastev in višjih službenih mest na skrbi splošne dvorne

komore na Dunaju. Pri zasedbi delovnih mest od preglednika navzdol je moral biti prej zmeraj zaslúšan višji komisar ali komisar, ki mu je bilo zaupano vodenje sekcije.

Položaj višjega paznika in preglednika je lahko dosegel le tisti, ki je prej z dobrim uspehom opravil pisni in ustni izpit. Snov tega izpita so bili veljavni predpis o ureditvi in delovanju finančne straže ter predpisi o pristojbinah. Tako je izpit za višjega paznika zajemal samo službeni predpis, izpit za preglednika pa tudi določene predpise o pristojbinah, kolikor so zadevali finančno stražo.

Izpit za višjega paznika je bil pred višjim komisarjem sekcije, kamor je spadal kandidat, po pravilu ob navzočnosti najbližjega komisarja. Izpit za preglednika so po pravilu opravljali na komornem okrajnem oblastvu pred komisijo, ki ji je predsedoval predstojnik okrajnega oblastva ali njegov namestnik ob navzočnosti okoliškega komisarja in najbližjega višjega komisarja. Če je komorno deželno oblastvo kandidatu dovolilo, da je izpit opravljal pri tem oblastvu, ga je opravljal pred referentom finančne straže in ob navzočnosti drugega svetovalca pri komornem deželnem oblastvu.

Tisti, ki izpita ni opravil uspešno, ga je lahko ponavljal šele po preteku enega leta. K izpitu poklicani se je moral med drugim ravnati tudi po odloku dvorne komore z dne 2. marca 1836, št. 10834/696 o izpitih za višjega paznika in preglednika pristojbinske straže.

Opravljanje tega izpita so bili oproščeni tisti, ki so iz mejne ali pristojbinske straže pristopili k finančni straži na istem položaju. Vsako drugo izjemo je dovoljevala le splošna dvorna komora.

Za uslužbenca finančne straže do vključno preglednika je službena knjiga nadomestila namestitveno listino. Komisarji in višji komisarji so dobili službene dekrete (odločbe za službo).

Višji komisar je moral k zahtevanim poročilom priložiti seznam tistih oseb, ki jim je v naslednjih treh mesecih minilo leto od sprejema v stražo ali tri leta te službe, torej celotno štiriletno obdobje pazniške službe. Temu seznamu je priložil pole iz stanovskega ovoja s podatki o tem, katera od teh oseb v naslednjih treh letih ostane, in tem, katere je treba trajno odpusti iz službe.

Če so bili izpolnjeni zakonski pogoji, so bile osebe, ki jih je višji komisar predlagal za trajno na-

mestitev, o tem sklepu obveščene in opozorjene na dano prisego, nato pa je bilo to obvestilo vneseno v službeno knjigo.

Ob vprašanju, ali naj oseba, katere službeni čas se je približeval h koncu, ostane ali pa naj zapusti stražo, če je šlo za preglednika ali je pri osebi nižjega ranga obstajala razlika v mnenju o tem vprašanju med okrajnim oblastvom in višjim komisarjem, je odločalo komorno deželno oblastvo.

Pri sprejemu na službeno mesto v izvršilnih pristojbinskih uradih je bilo treba pri finančni straži opravljeno službovanje prednostno upoštevati.

Izraz pristojbinski uradi je imel tedaj širok pomen. Pomenil je mesto, kjer so potekali posli, povezani s pristojbinami različnih vrst. Urad je ponekod imel le enega uradnika oz. uslužbenca, na primer pri državni mitnici. Delo pa je bilo vezano na določeno mesto, ne nujno v pokritem in zaprtem prostoru, zato je bilo lažje od terenskega dela finančnih stražnikov. Zato je za slednje premestitev k takemu uradu pomenila izboljšanje pogojev za delo.

VIII. Prejemki

Osmo poglavje je imelo naslov »Prejemki« in je zajelo člene od 235 do 240. Užitki, kot so tudi rekli prejemkom, so bili za paznike, višje paznike in preglednike sestavljeni iz več delov:

- plače,
- dodatkov, dodeljenih za izravnavo cenovnih razmer,
- letnega prispevka za uniformo,
- prispevka za vzdrževanje konja za jezdno moštvo;
- krajevne doklade v posameznih krajih zaradi posebnih okoliščin.

Uradniki straže so prejeli plačo, komisarji in višji komisarji še stanarino, in potne stroške, a če so morali vzdrževati konja, tudi stroške za njegovo vzdrževanje. Zneski plače kot tudi dodatkov so bili po deželah določeni s posebnimi predpisi.

Za moštvo so bile poleg prejemkov v vsaki pokrajini določene še zaslužne doklade. Te so smeli dobiti le stalno nameščeni stražniki, ki so bili v službi brez graje. Med mnogimi prosilci je bilo treba odločilno upoštevati predvsem kakovost službenega dela in zasluge. Pri enakih ocenah je imel

prednost tisti z daljšim časom službovanja. Posameznikom, ki so se posebno izkazali v službi, je lahko splošna dvorna komora dodelila doklado, čeprav še niso bili trajno nameščeni, sicer je podeljevanje doklad ob upoštevanju navedenih pogojev pripadalo komornemu deželnemu oblastvu.

Plače in doklade so izplačevali polmesečno, prispevke za uniformo polletno, potne stroške in prispevke za konja mesečno, stanarino pa četrtno.

Glede prejemkov, ki so uslužbencem finančne straže pripadali na službenem potovanju, nadomeščanju in premestitvah, kot tudi glede pogojev, pod katerimi so jim ti užitki pripadali, se je bilo treba ravnati po posebnih predpisih.

Deleže od denarnih kazni, nagrade za prijetje dezerterjev, roparjev in begunov so pri uslužbencih finančne straže določali po določbah splošnih predpisov.

Tako imenovani predprejemki in vodstveni prejemki niso več obstajali.

IX. Izredne nagrade

Deveto poglavje z naslovom »Izredne nagrade« je imelo le tri člene, od 241 do 243. Oblastva so bila pooblaščenca, da so v primerih, ko ni bilo mogoče nagrajevanje z napredovanjem, dodeljevanjem doklad in deležev od denarnih kazni ter zagotoviti priznanj v sorazmerju s težavnostjo in nevarnostjo službe, v okviru posebnih navodil uslužbencem finančne straže dodelile izredne denarne nagrade.

Posameznikom v moštvu finančne straže, ki so se posebno izkazali z zagnanostjo in odločnostjo v službi, je bilo mogoče podeliti civilno častno medaljo. Ta podelitev je bila povezana z izrednim dodatkom, ki je za srebrno medaljo znašal četrtno, za zlato pa polovico nagrajenčeve plače v času, ko je prejel odlikovanje. Ta dodatek je bil neodvisen od običajnih doklad. Prejemniku medalje, ki bi postal nezmožen za službo, je ostal ta dodatek trajno in ga je prejemal poleg pripadajočih pokojninskih užitkov.

V primeru, da je prejemnik medalje, umrl, so ravnali različno: če je bila izdana najvišja (cesarska) odločitev o podelitvi pred smrtjo, so jo podelili dedičem, če pa je bila izdana pozneje, je niso podelili.

X. Državljska razmerja uslužbencev

Deseto poglavje je imelo naslov »Državljska razmerja uslužbencev« in je obsegalo člene od 244 do 247. Uslužbenci finančne straže od paznika do vključno višjega komisarja niso imeli trajnega kraja službovanja. V civilnih in kazenskih zadevah so spadali pod sodno oblast pristojnih sodišč. Kot njihovo prebivališče je veljal njihov službeni kraj. Za njihove težke policijske prestopke so bili pristojni javni uradi deželnega kneza. Za lahke policijske prestopke je bil v okrajih in mestih, kjer za take prestopke ni bilo deželnoknežje prve instance, pristojen okrožni urad kot pristojno sodišče za finančno stražo.

Za uradnike te straže so glede ženitve veljali predpisi o dovoljevanju porok državnim uradnikom.

Posamezniki v moštvu finančne straže niso smeli skleniti zakonske zveze brez izrecnega dovoljenja komornega deželnega oblastva. Kdor je ravnal nasprotno, je bil odpuščen iz službe. Dovoljenje za poroko so smeli podeliti le osebi, ki je bila pri straži trajno nameščena, se je zmeraj brez graje obnašala in je s poroko izboljšala svoj (gmotni) položaj. Pri izdaji dovoljenja za poroko je bilo treba dati prednost tistemu, ki je bil nagrajen. Najvišje število poročenih je znašalo pri preglednikih tri petine, pri višjih paznikih dve petini in pri paznikih eno desetino sistemiziranega moštva te kategorije na območju komornega deželnega oblastva.

Članom moštva straže, ki svoje vojaške obveznosti še niso v celoti odslužili, so šteli trajanje službe pri straži kot začasno oprostitev vojaške službe.

XI. Uniforme in oprema

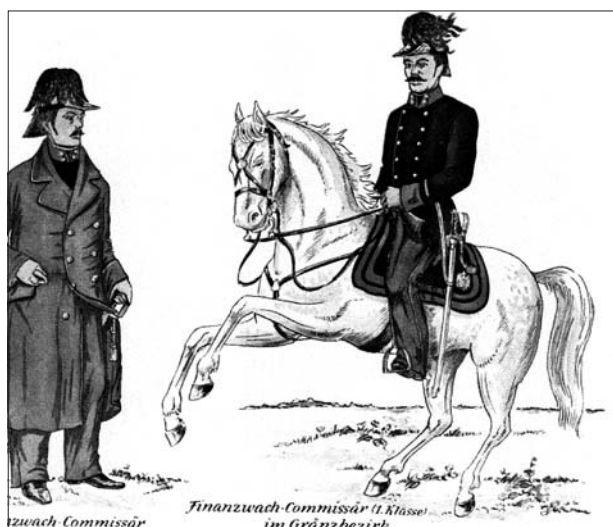
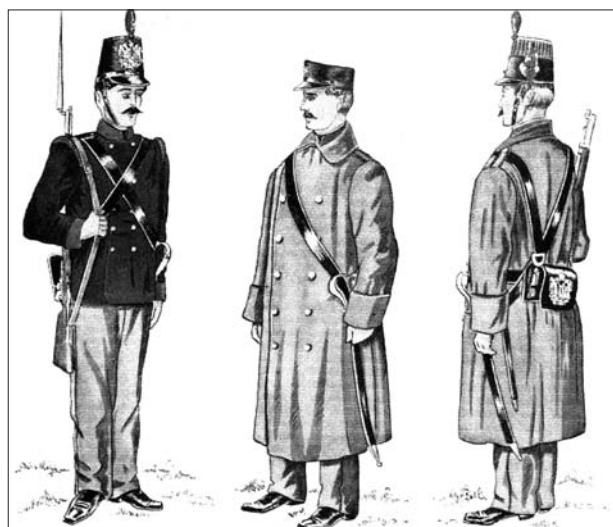
Enajsto poglavje je imelo naslov »Uniforma in oprema« ter je zajemalo člene od 248 do 256. Finančni straži je bila predpisana uradna obleka. Uniforma za moštvo je bila sestavljena iz delov: temnozelen suknič z ovratnikom nekoliko svetlejša barve in gumbi rumene barve; plašč; hlače iz svetlosivega meliranega sukna; čaka⁴⁶ iz črnega sukna z usnjenim lakiranim vrhom, z rožo ovito v rdečo

in belo tkanino iz ovčje volne ter s cesarskim orlom v sredini.

Za razlikovanje naziva so bile na čaki ustrezne oznake, in sicer:

- paznik je imel en bel in rdeč trak;
- višji paznik trak iz ovčje tkanine bele in rdeče barve, širine ene cole,⁴⁷ z dvema ozkima belima trakovima,
- preglednik enak trak širine ene cole in dvema črtama z ozkima belima trakovima na robovih ter širokim belim trakom v sredini.

Višji paznik je imel na ovratniku srebrno pletnico, preglednik pa dve.

Paznik finančne straže s čako (levo in desno) ter kapo na glavi (polkovnik Ferdinand Hampl, Zollmuseum Wien).

⁴⁶ Čaka je bila visoko trdo pokrivalo.

⁴⁷ Cola je merila približno 2,5 centimetra.

Med patroljiranjem in zunaj službe je stražnik lahko nosil okroglo kapo iz temnozelenega sukna, na kateri je bil spredaj ali kovinski orel ali rume-no obšit.

Orožje moštva sta bila sablja in lahka puška z bajonetom. Jezdecii so imeli namesto puške dve sedelni pištoli. Pazniki so imeli na spojki za sabljo številko, višji pazniki in pregledniki pa cesarskega orla. Pazniki in višji pazniki so nosili sabljo na prepasnem jermenu preko ramen, pregledniki pa na sabeljni spojki.

Za oskrbo uradne uniforme so posamezniki morali dajati prispevek. Višji so morali skrbeti, da je oskrba tekla na najcenejši način, da je bila uni-forma enake oblike in je bila spodobna.

Višji pri finančni straži so bili kot državni uradniki dolžni nositi njihovi službeni stopnji ustre-zno uniformo. Višjim komisarjem in komisarjem je bilo dovoljeno, da so nosili tako imenovano kampanja uniformo (*Campagne-Uniform*). Ta je bila za komisarje in višje komisarje iz svetlosivih hlač in temnozelenega fraka s stoječim ovratni-kom iz sukna nekoliko svetlejšje zelene barve ter ravno takim obšivom, z okraskom na ovratniku ter na rokavih z dvema srebrnima pletenicama za višjega komisarja in z eno pletenico za komisarja. Gumbi so bili beli. Dovoljeno je bilo, da so uradniki finančne straže še naprej uporabljali dote-danje suknjiče z vrvico v barvi egaliziranega su-kna in izpustom na škricu suknje. Dovoljeno jim je bilo v službi nositi temnozelen jopič z malo bolj svetlim zelenim stoječim ovratnikom in obšivom. Prav tako so smeli še naprej nositi hlače s trakom. Kot pokrivalo so nosili trioglati klobuk s srebrnim čopom iz bele in rdeče svile. Na klobuku so bili srebrna sponka in srebrn gumb z začetnicama ce-sarjevega imena, ter črna perjanica. Za obutev so bili polškornji, orožje je bila ukrivljena sablja, na kateri je bil srebrn, z belo in rdečo svilo pomešan obesek (*Porte-épée*). Nožnica za sabljo je bila iz čr-nega lakiranega usnja in ob telesu pritrjena z ru-meno kovino.

Za moštvo so orožje in vso potrebno opremo in strelivo nabavljali iz državne blagajne. Tudi iz-datke za vzdrževanje orožja in pripadajočih delov je krila država, kolikor ni prišlo do poškodbe ali izgube zaradi objestnosti ali malomarnosti moža.

Vsak k moštvu spadajoč stražnik je prispeval svoj delež k orožju in opremi. Predpis je določal, da bo to podrobneje določila posebna odredba.

XII. Nastanitev in oskrba

Dvanajsto poglavje je imelo naslov »Nastanitev in oskrba« ter je obsegalo od 257 do 262. Moštvo je bilo praviloma nastanjeno na državne stroške v skupnih ali uradu pripadajočih prostorih ter pre-skrbljeno s potrebno nastanitveno opremo in po-steljami. Za druge potrebe so možje skrbeli sami. Posamezniki, katerih nastanitev v skupnih prosto-rih ali v uradnem poslopju ni bila dopustna ali ko-ristna, so prejemale določen dodatek za privatno nastanitev.

Komisarji in višji komisarji so sami poskrbeli za nastanitev v za bivanje odrejenem kraju. Dol-žni so bili, da so stanovanje najeli v bližini svoje-ga moštva.

Moštvo je svoje potrebe pokrivalo v vzaje-mnem tovarištvu. Vodja postaje je gledal na to, da so bili preskrba (prehrana), ogrevanje in osvetli-tev na zahtevam službe ustrezni ravni. Ob menjavi oddelkov je bilo treba na vsak način obračunati za-logo med prihajajočim in odhajajočim moštvom. Vodja oddelka se ni ukvarjal z neposrednim vode-njem gospodarskih poslov.

V vsakem oddelku, katerega moštvo je bilo na-stanjeno v skupnem prostoru, je bilo treba dolo-čiti zanesljivega moža, ki je skrbel za skupno oskr-bo, osvetlitev in ogrevanje za potrebe moštva ter za čuvanje nastanitvenih predmetov in ležišč. Za to je bilo treba izbrati odličnega, poročenega moža, ki je užival zaupanje in je bila njegova žena sposobna skrbeti za skupno gospodinjstvo.

Če med moštvom in možem, določenim za oskrbo gospodarskih poslov, nikakor niso mogli doseči soglasnega dogovora o dnevnem strošku za hrano, osvetlitev in ogrevanje, spora pa ni uspelo zgladiti niti vodji oddelka niti vodji okoliša, je ta znesek določil višji komisar glede na okoliščine po za obe strani ustreznem merilu.

Spore med moštvom zaradi zagotavljanja sku-pnih potreb je, če jih ni uspelo rešiti neposredne-mu nadrejenemu, reševal višji komisar.

Tako imenovano postajno gospodarstvo so po-

znej poznali tudi v temeljnih enotah finančne straže v kraljevini Jugoslaviji.⁴⁸

XIII. Splošne določbe za uslužbenca

Trinajsto poglavje je imelo naslov »Splošne določbe za uslužbenca« in je obsegalo člene od 263 do 284. V tem poglavju je nekaj vsebin, na primer o izvrševanju ukazov, ki so že bile navedene v drugih poglavjih, zlasti v petem in šestem, zato bodo opisana na kratko.

Lik pripadnika straže

Uslužbenca finančne straže so imeli zagotovljeno plačano napredovanje in v primeru nezmožnosti za delo pripadajočo oskrbo. To prednost je omogočila državna uprava, uslužbenca pa so morali strogo skrbeti, da so tako v službi kot zunaj nje služili časti zbora straže, je določal člen 263.

Noben uslužbenec straže ni služil svojemu poklicu dovolj, če se ni trudil točno spoznati predpisov o pristojbinah in krajev, v katere je bil odrejen. Ko je srečal člane straže ali državne uradnike, ki so bili po rangi višji od njega, jim je izrazil spoštovanje, drugim javnim uradnikom dolžno pozornost, sebi enakim ter podrejenim in privatnim osebam pa vljudnost in spodobnost.

V vrsto ravnanj, s katerimi bi bila čast finančne straže nevarno omadeževana, je spadalo predvsem sprejemanje daril. Tega težkega pregreška ni zakrivil le tisti, ki je darilo sprejel, ampak tudi vsakdo, ki je dopustil, da so mu za opravljanje službe obljubili darilo ali privatno korist. Vsako službeno opravilo je moralo biti izvršeno hitro in točno po predpisih. Zadrževanje strank brez zakonite osnove in preko za izvedbo ukrepa nujnega časa, vsako nagajanje in nedostojno ravnanje s strankami so veljali za neprizanesljivo dejanje.

Preprečevanje tihotapstva in pristojbinskih prestopkov ter odkrivanje in aretacija prestopnikov so bili med dolžnostmi finančne straže na najpomembnejšem mestu. Na to je morala biti neprestano usmerjena dejavnost in vnema vseh članov straže. Pri tem pa niso smeli uporabljati nobenega drugega sredstva razen tistega, ki so ga določali

predpisi. Kdor je v ta namen uporabil zakonu nasprotno sredstvo, je storil težak pregrešek.

Vsak uslužbenec naj bi se pri izpolnjevanju svojih dolžnosti ravnal po lastnem občutku obveznosti, spoštovanju svoje časti in dane službene prisega, ne pa po pričakovani nagradi ali kazni. Izvajanja službe in vrednosti posameznika niso ocenjevali le po količini in obsegu odkritih tihotapcev. Če je bilo v določeni pokrajini dovolj moštva, je vztrajno ponavljanje tihotapstva dokazovalo, da straža svojih nalog ne opravlja v popolnosti. Uspeh resničnega in ustreznega opravljanja službe se je pokazal prav v naraščanju pristojbinskih dohodkov in v napredovanju obratov, ki bi bili sicer s tihotapstvom oškodovani. Kjer so bili taki uspehi trajni in kjer so okoliščine nedvoumno kazale, da sta k temu prispevala prizadevnost in nadzor, je lahko straža mimo obstoječih prejemkov pričakovala tudi nagrade. Pri zatiranju tihotapstva se nikakor ni kazalo omejiti le na pridržane predmete tihotapstva, ampak pa se je bilo treba zlasti truditi za prijetje storilcev. Če bi šlo pri posamezniku ali oddelku le za odkrivanje predmetov tihotapstva, ne pa storilcev, bi nastal sum nepoštenega ali nesmotrnega opravljanja službe. Na take može je bilo treba usmeriti pozornost, jih pogosto zamenjati ter jim določiti stroge nadrejene.

Uslužbenca straže med za počitek določenim časom ali med dovoljenim dopustom nikakor niso bili prosti svojih dolžnosti. Ob nuji, zlasti ob odvratanju nasilnih napadov ali ob prijetju nevarnih skupin, se je moral na poziv vodje oddelka, ki je potreboval takojšnjo zaščito, vsakdo takoj in brez ugovora ukloniti.

Vsak uslužbenec, ki se je več kot 24 ur mudil v kraju, kjer je bil sedež po rangi višjega ali enakega vodje oddelka, pristojbinskega okrajnega oblastva ali pristojbinskega deželnega oblastva, se je moral javiti pri omenjenem vodji ali predstojniku oblastva; da se je to res zgodilo, so mu to potrdili na hrbtni strani dovoljenja za dopust.

Skrb za vzgojo moštva

Visoko zaupanje dano posameznikom, da so vodili druge, jim je večalo obveznost, da so splošne dolžnosti finančne straže najbolj popolno izvrševali. Nadrejeni niso smeli pozabiti, da morajo v

⁴⁸ Čelik, *Naši financarji, 1918 – 1946*, str. 151.

službi in zunaj nje svojim podrejenim dajali zgled poštenosti, neomajne zvestobe, prizadevnosti, delavnosti in nrvstvenosti. Zmeraj naj bi mislili na to, da njihova skrunitev ali zanemaritev dolžnosti povzroči ne le državnemu zakladu občutno škodo, ampak so zaradi tega krivi tudi, da druge spodbujajo k posnemanju njihovih napak in prestopkov ter da nič časti straže toliko ne prizadene kot dolžnostim neprimerno in nespodobno vedenje teh, ki jim je bilo zaupano pomembno mesto v zboru finančne straže, povdarja člen 277.

Ker je bila njihova dolžnost, da za vodenje določene može poučujejo o njihovih dolžnostih in o načinu njihovega izvajanja, so morali pridno in popolno spoznavati predpise in okolje, v katerem so delovali.

Pouk moštva na oddelku je obsegal štiri področja:

- uporabo orožja, njegovo razstavljanje, čiščenje in vzdrževanje;
- veljavne službene predpise;
- pristojbinske predpise, ki so zadevali službo finančne straže;
- načine za najbolj smotrno opravljanje službe.

Pouk je praviloma obsegal nekaj ur vsak teden, in to v času, določenim za počitek moštva. Opravljene ure pouka je bilo treba pregledno vpisati v dnevnik oddelka. Novosprejeti stražniki so bili določen čas pod nadzorom komisarja ali spretnega in prizadevnega preglednika, da so bili deležni ustreznega pouka.

Višji so morali skrbno nadzorovati obnašanje podrejenih v službi in zunaj nje, redno oskrbo, ogrevanje in osvetlitev v stražnicah in vojašnicah, čistočo v njih, stanje in ustrezno vzdrževanje orožja ter uniform. Če so zaznali napako, ki je spadala glede odprave ali kaznovanja v njihovo pristojnost, so morali to naznaniti višjemu nadrejenemu. Stražnika, ki je storil pregrešek, težak policijski prestopok iz člena 367 ali v členu 340 navedeni službeni pregrešek, so morali takoj prijeti in pripeljati k oblastvu, pristojnemu za kaznovanje.

Oblastva in uradniki, ki jim je bilo poverjeno popolnjevanje finančne straže ali napredovanje v njej, so morali pri tem opravilu ravnati zgolj po predpisih in potrebah službe, ne pa po osebni naklonjenosti ali nenaklonjenosti. Tistega, ki ni spoštoval te dolžnosti, je zadela najtežja odgovornost.

Če bi zaradi sprejema ali napredovanja ne dovolj primerne posameznika prišlo do škode na državni blagajni ali v službi, so bili neprizanesljivo pozvani, naj povrnejo tako škodo. Moštvo finančne straže brez razlike na stopnjo naziva so nadrejeni morali vikati.

Pouk v temeljnih enotah finančne straže so poznali tudi v obdobju kraljevine Jugoslavije. Brez tega ni šlo. Poleg tega so višje organizacijske enote straže oz. finančne uprave pripravljale in izvajale razne krajše tečaje z bolj usmerjeno vsebino. Oboje je bilo dopolnilo temeljnemu pouku v šolah straže.⁴⁹

Pozdravljanje

V razmerjih med vojsko in finančno stražo so glede medsebojnega izkazovanja časti veljala zapisana pravila.

Ni bilo dovoljeno, da bi v primerih, ko ni šlo za izvrševanje službe, zahtevali predstavitev z orožjem in izkazovanjem časti. Izkazovanja časti in pozdravljanja, ki ga je moštvo finančne straže izražalo svojim nadrejenim, je bilo več vrst: pritegnitev, prijem za orožje; obračanje proti nadrejenemu; dotik ščitnika predpisanega pokrivala; snemanje pokrivala, če pozdravljajoči ni imel zavzetih obeh rok.

Vojaške častnike v uniformi je moralo moštvo pozdravljati in jim izkazovati enako čast, kot je to veljalo za višje pri finančni straži. Pozdravljali so tudi vojaško stražo, vendar ne z obračanjem proti njej. Vojaške podčastnike so stražarji pozdravljali tedaj, ko so skupaj opravljali službo ali so bili pod njihovim poveljstvom.

Vojaške straže so bile dolžne komisarje in višje komisarje, ki so bili v uniformi, pozdraviti s prijemom za orožje. Cesarsko-kraljevi vojni svet je lahko odredil, da so vojaki in podčastniki komisarje in višje komisarje v uniformi pozdravljali enako kot vojaške častnike. Višje paznike in preglednike so morali vojaki pozdravljati, če so bili dodeljeni k finančni straži za skupno opravljanje službe.

⁴⁹ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 119.

XIV. Posebne določbe

Štirinajsto poglavje je imelo naslov »Posebne določbe« in je obsegalo člene od 285 do 330. Vsebina je bila razdeljena na pet delov, glede na dolžnosti posameznih starešin znotraj celotne organiziranosti finančne straže.

Določbe za višjega paznika, preglednika in komisarja

Najprej so bile pod a) navedene določbe, ki so se nanašale na višje paznike, preglednike in komisarje.

Višji paznik, ki je poveljeval posameznemu oddelku, je moral službo urejati v izmenah. Dolžan je bil, da je najpomembnejša opravila čim bolj pogosto sam izvrševal ali pa jih neposredno vodil. Z oblastvom in strankami v službenih zadevah ni pisno posloval, z izjemo poročil in posebnih poročil svojim nadrejenim ali morebitnih sporočil sosednjim oddelkom. Če je prejel dopis, ki je zahteval pisni odgovor, ga je hkrati s poročilom ali dnevnikom poslal neposredno nadrejenemu v nadaljnjo obravnavo: če je bila zadeva nujna, je dopis takoj poslal nadrejenemu. Če je bil postavljen na čelo okoliša, so mu pripadale pravice in dolžnosti vodje okoliša.

Vloga preglednika in komisarja je bila praviloma dvojna: a) vodil je posamezen oddelek, a pri tem je moral izvrševati vse obveznosti poveljnika oddelka; b) vodil je službo na celotnem odkazanem okolišu. Oba sta bila lahko določena za izvršitev posameznega službenega opravila. Preglednik, ki ni bil neposredno podrejen komisarju, je praviloma vodil službo oddelka, ki mu je poveljeval, kolikor sta mu to dopuščala vodenje okoliša in opravljanje drugih naloženih službenih nalog. To je veljalo tudi za komisarja. Oba sta morala biti zgled moštvu v nevarnostih in po močnem duhu, in vzdrževati pogum in zagnanost mož. Če bi se izogibala nevarnostim in težavnostim službe ter jih ne bi delila z moštvom, bi upadlo njuno spoštovanje, brez katerega ne gre. Lahko sta prevzela vodenje enega od oddelkov, ki sta ga našla v službi, in tako obhodila več postaj. Službo ob meji sta opravljala peš ali na konju. Vožnja od ene do druge po-

staje jima je bila prepovedana. Na jezerih in rekah sta smela uporabljati plovila.

Upravičena sta bila, da neposredno izmenjujeta pisanja le z nadrejenimi in podrejenimi, z vodji okolišev in poveljniki oddelkov, vse drugo pisanje je potekalo praviloma preko višjega komisarja. Če sta bila odrejena k nalogam sprejemanja prijav užitnine, merjenja užitninskih pristojbin in boletiranja ali k izrednim obravnavam in poizvedbam, komisar pa še posebej k vodenju preiskav, sta bila pooblaščenca, kolikor je bilo to za opravljanje službenih nalog nujno, izmenjavati pisanja neposredno z okrajnimi oblastvi, pristojbinskimi uradi, deželnim in skrbniškim sodiščem, dominiji (zemljiškimi gospostvi), magistrati, poveljniki vojaških enot do poveljnika polka in občinskimi predstojniki.

Določbe za višjega komisarja

Pod b) so bile opisane naloge višjega komisarja. Zapisano je bilo, da je tej funkciji odkazan najvišji pomen v zboru finančne straže. Odgovarjal je za stanje v celotni sekciji, za obseg in kakovost njene dela. Poznati je moral vse dele službe finančne straže, ustrezne predpise, krajevne razmere, pozorno in strogo paziti na izvrševanje službe, s svojim zgledom, pravičnostjo in dejavnostjo pa smotrno usmerjati delovanje okoliša. Pri tem si je moral prizadevati višjim v finančni straži naložene dolžnosti izpolnjevati v celotnem obsegu ter pošteno in razumno izvajati v zakonu določene pravice.

Podrejen je bil okrajnemu oblastvu, zato je moral z njim spoštljivo poslovati ter prejete odredbe točno izpolnjevati. To je veljalo tudi za ustna napotila, ki jih je prejel od nadrejenega na okrajni upravi. Če je sodil, da potrebuje pisno odredbo, je bil upravičen, da jo je prejel samo pisno. S to pravico pa je moral ravnati preudarno; ko je pretela nevarnost za zamude, je moral ustni ukaz izvršiti, čeprav ni prejel pisne odredbe. Če je opazil, da na okrajnem oblastvu izdana odredba vzbuja finančni straži pomembne pomisleke, je moral oblastvo o tem takoj obvestiti; a pri tem ni smel zanemariti vsega potrebnega za izvedbo te odredbe. Če bi po mnenju višjega komisarja na okrajnem oblastvu izdana odredba pomenila pomembno škodo za državno blagajno ali službo, za sprejem novincev

v službo, za ohranitev mož, ki so včasni službi končevali poskusno dobo, za razmestitev postaj, za delitev okoliša, za razdelitev moštva, za izbor moštva za izvajanje posameznih opravil, za delitev dopustov ali za izvajanje disciplinske oblasti, je bil upravičen v primeru, ko ugovor pri okrajnem oblastvu ni naletel na odziv, da je o zadevi obvestil deželno oblastvo, da odloči. Vendar pa je bilo treba ukaz, če okoliščine niso dopuščale nobenega odloga, izvršiti.

Če je višji komisar izrekel kazen, a je okrajno oblastvo spoznalo, da je nezakonita, je bil upravičen, da je pred objavo sklepa zaprosil deželno oblastvo za odločitev. Če je bil mimo svoje privolitve določen za izvajanje poslovnih zadev pri okrajnem oblastvu, je bil dolžan ta poziv upoštevati.

V treh primerih je smel neposredno na komorno deželno oblastvo ali njegovega predstojnika poslati poročilo, in sicer: če je moral neposredno poročati po ukazu; če so k njemu prispele skrivne ovadbe, uperjene zoper okrajno upravo, a ni bilo ukrepov; če je bilo nevarno odlašati, a v tem primeru je moral hkrati obvestiti tudi okrajno oblastvo. Neposredno se je smel dopisovati z nadrejenimi in podrejenimi; z višjimi komisarji drugih sekcij; s sodnimi in policijskimi oblastvi, če so zahtevala pomoč, postavitev posameznika iz finančne straže pred sodišče ali pa poročilo o obnašanju uslužbenca; s pristojbinskimi uradi; z okrajnimi oblastvi, magistrati, poveljniki vojaških enot in polkov, predstojniki občin in skrbniškimi sodišči; s strankami glede ovadb o pristojbinskih prestopkih.

Upravičen je bil, da je neupravičeno odsotnega moža, čigar bivanja ni bilo mogoče ugotoviti, po preteku dveh mesecev brisal iz števila moštva. O tem je obvestil okrajno oblastvo. Dodeljena stam bila dva moža za pisarniško pomoč; komisarju to ni bilo dovoljeno. Za pisarniško pomoč so izbrali take može, ki so bili manj sposobni za aktivno terensko delo, in to zaradi starosti ali zdravstvenih razlogov.

Za tem je bila pod c) edina odredba, ki se je nanašala na preglednika, komisarja in višjega komisarja. Vsi trije so bili dolžni, da so službena opravila izvrševali po najkrajši poti, zaradi tega so morali v vseh primerih, ko je to bilo mogoče, dati prednost ustnemu pred pisnim poslovanjem.

Določbe za komorno okrajno upravo in inšpektorja

Pod točko d) so bile določbe, ki so se nanašale na komorno okrajno upravo in tamkajšnjega inšpektorja, zadolženega za finančno stražo. Finančna straža je bila podrejena okrajnemu oblastvu, da bi bila njena služba naravnana v popolnem soglasju s predpisi, njena dejavnost za zaščito pristojbin in zavodov pa usklajena z vsakokratnimi potrebami, ter da bi izvajala finančne predpise. Tako je določal člen 305 predpisa. Zato je bilo okrajno oblastvo dolžno voditi sekcije na svojem območju in tako usmerjati njihovo dejavnost, da je bil ta namen kolikor je bilo mogoče, popolnoma dosežen. V ta namen je bilo neprenehoma seznanjeno o poteku službenih opravil in o stanju moštva finančne straže.

Dolžno je bilo paziti na to, da so višji komisar in njegovi podrejeni poznali predpise in njihov namen ter jih dosledno uporabljali. Če je bilo potrebno dati pouk, je moralo to takoj in obširno storiti. Dolžno je bilo višjega komisarja poučiti o okoliščinah, po katerih naj bi se ravnala finančna straža pri delovanju, nemudoma pa ga obveščati o poteku tihotapstva, upadanju pristojbin in ovadbah glede oškodovanja pristojbin. Od višjega komisarja je lahko zahtevalo odgovornost za opustitve in zmote, ki jih je zaznalo. Skrbno je pazilo na obnašanje uslužbencev in njihovo nravstveno vedenje, ob odkritju napak pa strogo ukrepalo. Višjemu komisarju je moralo pri izvajanju njegovih nalog nuditi potrebno pomoč.

Ni smelo motiti opravil, ki jih je višji komisar izvrševal skladno s pooblastili. Zadev, ki jih je zakon prepuščal neposredno višjemu komisarju, ni smelo prevzemati samo. Ostalo pa je pooblaščen, da je o opravljenih iz pristojnosti višjega komisarja zahtevalo pojasnila. Izogibati se je moralo podrobnostim in vse storiti po kratki poti, ko je le bilo mogoče.

Naloga inšpektorja finančne straže pri okrajnem oblastvu je bila, da neposredno in brez izjeme nadzoruje sekcije v komornem okraju. Poznati je moral vse, kar se je dogajalo pri pristojbinskih uradih v okraju. Igral je vlogo oči okrajnega oblastva in je moral biti zmerom v položaju, da je svoje dolžnosti izpolnjeval. K finančni straži spadajo

čim nalogam ali k drugim pisarniškim opravilom je bil lahko vključen le tedaj, če je bilo to povezano z njegovim lastnim delom.

Inšpektor finančne straže je pregledal službena poročila višjih komisarjev. Okrajno oblastvo jih je pretehtalo in izdalo ustrezne ukrepe, nato pa jih je poslalo na deželno oblastvo, od koder so jih vrnili. Posebne pozornosti so bila deležna glavna poročila. Če niso bila dovolj izčrpna, je okrajno oblastvo po najkrajši poti zahtevalo njihovo dopolnitev. Inšpektor jih je pregledal, dal pripombe, nato pa so vse s podrobnim prikazom bistvenih ukrepov, ki jih je v preteklem letu sprejela finančna straža, poslali na deželno oblastvo. To je pretehtalo izkaze o stanju in lastnostih preglednikov in komisarjev, ki so jih višji komisarji izdelali in odposlali hkrati z glavnimi poročili. Izdalo jim je svoje pripombe, priložilo podoben izkaz za višje komisarje ter vse poslalo deželnemu oblastvu.

Določbe za komorno deželno oblastvo in višjega inšpektorja

Pod točko e) so bile določbe za komorno deželno oblastvo in njegovega višjega inšpektorja finančne straže.

Komorno deželno oblastvo je bilo dolžno, da je z neutrudno pridnostjo storilo vse, da bi finančna straža dosegla v kakovosti najvišjo mogočo stopnjo, da ne bi imela napak in da bi v vseh svojih delih službe ter v vseh pristojbinskih strokah razvila uspešno delo.

Za neposredno nadzorstvo nad finančno stražo je bil poverjen en, po potrebi službe pa tudi dva višja inšpektorja. Višji inšpektor je bil član finančne straže, imel je rang sekretarja komornega deželnega oblastva in kot tak je svetoval tistemu, ki je vodil referat za zadeve finančne straže.

Višji inšpektor je moral sekcije in njihove oddelke na območju komorne deželne pristojbinske uprave obhoditi enkrat na leto in jih pregledati. Po posebnih okoliščinah je lahko predstojnik deželnega oblastva odredil preiskavo posameznega oddelka tudi pogosteje in ne le enkrat na leto.

Pregled je opravil referent za zadeve finančne straže izmenično z višjim inšpektorjem. Ocenjevala sta, kako so višji komisarji opravljali službo, ter vse oddelke najbolj popolno pregledala. Prepriča-

la sta se o stanju finančne straže, načinu opravljanja službe in o gospodarjenju z materialnimi potrebščinami. Pregled oddelka je bilo treba opraviti previdno, da ni bil moten reden potek službe in državna meja ne bi bila nezastražena. Vsak mož je moral biti popolnoma opremljen in pregledovalec se je prepričal o stanju obleke, opreme in orožja; pogledal je tudi v službeno knjigo. Vsak mož je smel, brez navzočnosti tretjega višjemu inšpektorju ali referentu ustno ali pisno dati pritožbo ali naznanilo. Ustne navedbe so vpisali v zapisnik. Vsa v eni deželi nameščena finančna straža je morala biti v teku treh let popolnoma pregledana.

Pregledni komisar, kot so rekli tistemu, ki je v imenu komorne deželne uprave pregledoval nižje enote, se je posvetil uradnemu poslovanju okrajnega oblastva in višjih komisarjev, pretehtal je postavitev finančne straže, razdelitev okraja, razdelitev moštva in dodelitev k posameznim opravilom, ravnanje vodij okolišev ter poveljnikov oddelkov. Prizadeval si je, da je po čim bolj zanesljivi poti prekontroliral v poročilih in glavnem poročilu zajete podatke ter preveril njihovo resničnost. Pregledni komisar je bil upravičen in dolžan, da je na kraju samem odredil vse potrebne ukrepe za izboljšanje službe, hkrati pa je o tem obvestil predstojnika deželnega oblastva. Vodil je dnevnik obhoda, ob koncu obhoda pa je napisal poročilo za predstojnika deželnega oblastva; ta ga je s svojimi pripombami nato poslal dvorni komori na Dunaju. Posebno pozornost je posvetil disciplini uslužbencev finančne straže ter se potrudil, da je spoznal lastnosti nadrejenih finančni straži. Pri okrajni pristojbinski upravi je neposredno pogledal, kako so vodili stanovski ovoj za preglednike, komisarje in višje komisarje.

Vsako leto je komorno deželno oblastvo v decembru izdelalo za dvorno komoro glavno poročilo o stanju in delovanju finančne straže v zadnjem upravnem letu. Podlaga temu poročilu so bila glavna poročila višjih komisarjev in okrajnih oblastev ter poročila o obhodih preglednih komisarjev.

Poročilo je obsegalo iste razdelke (poglavja) in predmete, kot so jih imela letna poročila podrejenih oblastev. Predpis je določal, na kaj je bilo treba paziti ob izdelavi poročila. Le za komisarje in višje komisarje je bilo treba opisati spremembe v njihovem stanju, izstope iz službe, poroke, preme-

stitve itd. Pohvale in kazni je bilo treba prikazati posamično. Za drugo moštvo je zadoščal sumarni pregled. Prikazati je bilo treba splošna napotila, ki jih je izdalo deželno oblastvo za usmerjanje službe finančne straže, spremembe v njeni namestitvi in uspehe obhodov, ki jih je opravilo deželno oblastvo samo. Poglavje tega poročila o uspehu službe finančne straže je bil povzetek izkazov višjih komisarjev; iz teh poročil je bil izdelan glavni pregled, nato skupni pregled o tihotapstvu ter kaznovanju, izkaz prihodkov od pristojbin v primerjavi s predhodnim letom. Treba je bilo orisati stanje vojašnic in prikazati morebitne nove gradnje ter za to predvidena sredstva. Izostati nista smeli opozorila glede uniform ter opis oskrbe z orožjem in opremo. Poročilo je zajelo tudi zaznave višjih komisarjev o uradnem poslovanju pristojbinskih uradov in obnašanju pristojbinskih uradnikov. Glavnemu poročilu so priložili tudi izkaze o stanju in lastnostih komisarjev in višjih komisarjev.

XV. Določbe o kaznovanju

Petnajsto poglavje je imelo naslov »Določbe o kaznovanju« in je obsegalo člene od 331 do 381. Razdeljeni so bili v dva dela: prvi je določal službene pregreške in njihovo kaznovanje, drugi pa potek preiskovalnega postopka.

Službeni pregreški

Kot službeni pregrešek so šteli vsako dejanje ali opustitev, s katerim je uslužbenec finančne straže prekršil zapriseženo službeno dolžnost. V členu 332 je bilo naštetih več takih dejanj:

- a) vdaja pijančevanju ali razuzdanemu, neoliknemu vedenju;
- b) zadolževanje pri trgovcih in obrtnikih, s katerimi so uslužbenci prihajali v službene stike ali siceršnje zadolževanje, pri katerem so dolgovi presegali uslužbenčeve premoženjske zmožnosti;
- c) nenavadno zanemarjanje uniforme in opreme;
- d) ravnanje z orožjem na način, ki ni bil skladen s predpisi;
- e) nespodobno odvrčanje strank v službi;
- f) ukvarjanje s trgovino ali obrtjo, opravljanje privatnih poslov za stranke ali ravnanje s podrejenimi kot s svojim privatnim slugom;

- g) samovoljna zapustitev svoje enote ali pobeg;
- h) bojazen pri napadih in malomarno obnašanje pri drugih službenih opravilih;
- i) prestop državne meje brez dovoljenja;
- k) do nadrejenih neizkazovanje dolžne poslušnosti ali ustreznega spoštovanja;
- l) prekoračitev dodeljenega dopusta;
- m) zanemarjanje zaukazanega patroljiranja;
- n) navajanje napačnih podatkov ali poneverjanje pisanj v službenih spisih;
- o) nedovoljena odtegnitev denarja, ki je pripadal državni blagajni ali moštvo, ali njegovo zadrževanje dlje kot je bilo potrebno;
- p) razširjanje službenih obvestil (izdaja uradne skrivnosti);
- q) sprejemanje daril za službena opravila;
- r) dogovor s kom o oškodovanju pristojbine;
- s) storitev prestopka pristojbinskega zakona ali tak poskus.

Druge pregreške, ki niso bili izrecno navedeni, so uvrstili k tistim, s katerimi so bili najbolj podobni.

Kazni za pregreške

Kazni za omenjene pregreške so bile glavne in stranske. Stranske so bile dodane h glavnim kot poostritev. Glavne kazni so bile: za uradnike premestitev na lastne stroške, za moštvo zapor, za oboje pa še degradacija in odpust iz službe. Stranski kazni sta bili post in okovje. Zapor je bil navadni in strogi, ki se je lahko poostiril ali pa ne. Navadnega so izvajali v vojašnici, strogega pa v zaporih. Zapornik je bil omejen na en topel obrok na dan. Dovoljena mu je bila le voda in nobena druga pijača. Kaditi ni smel. Brez posebnega dovoljenja poveljnika oddelka ni smel dobiti obiskov ali se smel pogovarjati. Ležal je na lesenem pogradu s slamnjačo in odejo. Zapor je trajal najdalj 6 tednov in najmanj 24 ur. Post je pomenil, da je bil zapornik omejen na kruh in vodo; post je bil v enem tednu lahko največ dvakrat. Pri namestitvi okovja je bil dovoljen kratek spoj, ki je smel trajati najdalj 24 ur s počitkom. Po dveh urah kratkega spoja je moral slediti počitek (dolgi spoj). Navzkrižna zaponka ali zaponka na zadnji člen sta bili prepovedani. Za moše, ki so imeli šaržo, poostritev s kratkim spojem ni prišla v poštev. Med traja-

njem zavora je mož prejemal najnujnejši provizijski prispevek tudi tedaj, če še ni bil 10 let v službi. Z zaporom nad tri dni kot tudi z degradacijo je bila zmeraj združena izguba doklade. Ta izguba je ostala tudi tedaj, ko je bil mož v teku enega leta dvakrat kaznovan.

Pregreške, našete v členu 332 pod točkami od a, b, c, d, e, h, i, l in m, kolikor niso bili po olajševalnih okoliščinah le neznatne kršitve reda, so pri uradnikih kaznovali s premestitvijo na lastne stroške, pri moštvu pa z zaporom, katerega stopnjo, trajanje in težo so določili z vso pozornostjo glede na olajševalne in oteževalne okoliščine, posebej še glede na morebitno povratništvo. Če je bil ponovljeni pregrešek storjen v oteževalnih okoliščinah, v katerih so bile storjene tudi prejšnje neznatne kršitve reda, so smeli obdolženega, če je bil na mestu višjega paznika, preglednika ali višjega po rangju, degradirati. Kdor je kljub kaznim ponavljal pregreške v toliki meri, da ni bilo pričakovati nobenegaboljšanja, so ga odpustili iz službe. Odpust je bil lahko tudi s preskočitvijo kaznovalne stopnje degradacije, premestitve ali zavora, če je iz pregreška izhajalo, da je ob posebno oteževalnih okoliščinah nastala tudi pomembna škoda za službo. Nepravilno odsotnemu so takoj prekinili užitek.

Pregreške, našete v členu 332 pod točkami f, g, k, n in o, so v primeru, da je šlo za prvi pregrešek višjega paznika, preglednika ali višjega po rangju, kaznovali z degradacijo, paznika pa z zaporom, ki je bil glede na okoliščine lahko poostren. Kdor je bil kaznovan z degradacijo ali z zaporom in je zakrivil še enega od zgoraj naštetih pregreškov, so ga smeli po oteževalnih okoliščinah odpustiti iz službe.

Pregreške, našete v členu 332 pod točkami g, p, q, r in s, so že v prvem primeru kaznovali z zaporom in odpustitvijo iz službe.

Kdor je bil hkrati okrivljen za dva ali več disciplinskih pregreškov, so mu kazen izrekli po določbah za najtežji pregrešek, lažje pa so pri odmeri kazni upoštevali kot oteževalno okoliščino.

Pravica kaznovanja uradnikov z degradacijo ali odpustom je pripadala splošni dvorni komori. Preglednike je kaznovalo z degradacijo ali odpustom deželno komorno oblastvo. Paznika je z odpustom kaznovalo okrajno komorno oblastvo, enako tudi višjega paznika z degradacijo ali z odpustom.

Za devet pregreškov, naštetih v členu 332 pod točkami a, b, c, d, e, h, i, l in m, je pravica kaznovanja pripadala komisarjem, za pet pregreškov pod točkami f, g, k, n in o pa višjemu komisarju. Pri tem je za oba veljala naslednja omejitev: prvi je smel izreči kazen navadnega ali strogega zavora do 10 dni, drugi pa do 30 dni. Komisar je moral o vsaki izrečeni kazni takoj obvestiti vodjo sekcije. Če je glede na stopnjo pregreška zagrožena kazen presejala pristojnost komisarja, je o zadevi odločal višji komisar, in če je bilo podobno pri višjem komisarju, je zadevo prevzela okrajna uprava. Okrajna uprava je bila v vseh primerih, ko kaznovalna pravica ni pripadala višjemu komisarju, pa tudi v petih primerih, naštetih v členu 332 pod točkami g, p, q, r in s, upravičena izreči kazen. Kaznovalna pravica višjih je vključevala tudi pravico kaznovanja podrejenih. Če je šlo za odpust uradnika finančne straže, je bilo treba ravnati tako, kot je bilo določeno za sprejetje sklepa o odpustu državnega uradnika. Ko je šlo za odpust moža iz moštva straže, ni bila potrebna pritegnitev sodnega sveta.

Pritožba na razsodbo

Pritožbo zoper kazensko razsodbo je bilo treba v 24 urah vložiti pri predstojniku, ki je sporočil razsodbo, in sicer ustno ali pisno. Če je bil ugovor usten, je bilo treba sestaviti zapisnik. Pritožba zoper odločbo komisarja je šla k višjemu komisarju, zoper višjega komisarja na okrajno upravo, zoper okrajno upravo na deželno oblastvo in zoper to oblastvo na c. k. splošno dvorno komoro na Dunaju. Ko so višji, v teku reševanja pritožbe spoznali, da je razsodba neprimerna, so morali kazen poostriti ali jo spremeniti. Zoper omiljeno ali potrjeno razsodbo kot tudi zoper kazen za neznatno kršitev reda ali po izteku 24-urnega roka pritožba ni bila mogoča.

Razsodbo so smeli izvršiti šele, ko je bila pravomočna. Če je v razsodbi šlo za navaden zapor, so jo smeli takoj izvršiti ali počakati na rešitev pritožbe.

Kazen je bilo mogoče spregledati. Ta pravica je pripadala le splošni dvorni komori. Mogoča je bila tudi ublažitev kazni. Zavora kazen najnižjega trajanja se ni smela zmanjševati. Pravica do ublažitve kazni je pripadala splošni dvorni komori pri raz-

sodbah komornega deželnega oblastva, deželnemu oblastvu pri razsodbah okrajnega oblastva, okrajnemu oblastvu pri razsodbah višjega komisarja in višjemu komisarju pri razsodbah komisarja.

Izbris kazni

Za varovanje časti in da bi uslužbencem olajšali pot do izbrisa v službeni knjigi ali stanovskem ovojju zabeležene disciplinske kazni, so ta izbris opredelili kot posledico trajnega vzornega vedenja ali posebnega zaslužnega ravnanja. Za izbris zabeležene neznatne kršitve reda ali kazni zaradi službenih pregreškov, navedenih v členu 332, razen tistih pod točkami g, p, q, r in s, je bilo nujno, da kaznovani v določenem času ni zagrešil nobene nove kršitve reda ali pregreška in je njegovo vedenje nedvomno kazalo na poboljšanje, v službi pa je ravnal zagnano in delavno. Obdobje, v katerem se je moral obnašati brez graje, da bi zadostovalo za izbris prejšnjih kazni, je bilo, kolikor v službeni knjigi nista bila zabeležena več kot dva službena pregreška ali ena zaporna kazen, šest mesecev, pri večjem številu kazni ali zaporni kazni ali pri premetitvi oz. degradaciji pa eno leto. Če je bil tisti, ki so mu že enkrat dovolili izbris kazni, ker se je obnašal brez graje, ponovno obsojen na eno ali več kazni, je lahko do izbrisa prišlo šele po preteku pol daljšega časa, torej šele po 9 mesecih oz. po enem letu in pol. Kazni za pregreške, navedene v členu 332 pod točkami g, p, q, r in s, so se smeli pod zgornjimi pogoji izbrisati šele po preteku dveh let vzornega vedenja. Pred potekom navedenih rokov so smeli kazen izbrisati v dveh primerih: če je posameznik napredoval ali če so mu zaradi posebnega izkaza dovolili trajno namestitve že pred iztekom določenega roka, to je štirih let službe.

Zaslužna ravnanja, s katerimi se je uslužbenec finančne straže izkazal pri izpolnjevanju svojih dolžnosti in pri doseganju namenov službe, so omogočale izbris kazni, če ga je podpiralo vedenje brez graje ter od zadnjega kaznovanja še ni minil predpisan rok, a je poteklo daljše obdobje in se je dalo utemeljeno sklepati o poboljšanju kaznovanega. Po pravilu je bilo zaradi zaslužnega dejanja možno izbrisati dve v službeni knjigi zapisani neznatni kršitvi reda ali eno zaporno kazen. Če je zaslužno dejanje kazalo na nenavadno vztrajnost

in poseben pogum ali je bilo povezano s posebno nevarnostjo, je bilo mogoče na tej podlagi izbrisati tudi več kršitev reda, dve zaporni kazni ali eno premetitev ali eno degradacijo. Če je bil tisti, ki je storil tako posebno zaslužno dejanje, v napadu ali zoperstavljanju težko ranjen, so mu lahko izbrisali vse v službeno knjigo vnesene kazni. Kadar dovoljen izbris ni vseboval vseh v službeni knjigi zabeleženih kazni, so zmeraj izbrisali starejše kazni pred novjšimi. Izbris je pomenil, da so to zaznamovali v določeni rubriki v razpredelnici za vpis kazni. V stanovskem ovojju so izbrisane kazni označili z opombo, da so izbrisane v službeni knjigi.

Posledice izbrisa kazni so bile dvojne: a) pri službenih pregreških, storjenih po izbrisu, niso smeli izbrisanih kazni šteti kot oteževalne okoliščine, ki bi utemeljevale višjo kazen; b) za označitev obnašanja uslužbenca, ki je izstopil iz finančne straže, izbrisanih kazni niso smeli upoštevati.

Pravica do izbrisa kazni je šla v korak s pravico do omilitve kazni: nadrejeni je imel v vseh primerih, ko mu je pripadala pravica do omilitve kazni, tudi pravico do izbrisa kazni. Le v primeru, ko je bil izbris kazni posledica posebej zaslužnega dejanja, napredovanja ali trajne namestitve pred rokom, je ta pravica pripadala za moštvo deželnemu oblastvu, za uradnike pa splošni dvorni komori.

K četrletnemu poročilu je višji komisar priložil tudi seznam tistih mož, pri katerih je bil izpolnjen pogoj za izbris, pristojnost za izbris pa je bila pri okrajnem ali višjem oblastvu. Ta seznam je vseboval vse kazni, podatek ali se lahko izbrišejo ali ne, ter očitane pregreške. Priložil je izvlečke iz stanovskih ovojev. Okrajna uprava je temeljito pregledala ta seznam in zapisala svoje mnenje v za to predvideno rubriko. Če je bila pristojna za izbris, je to takoj storila, sicer pa je zadevo odstopila deželnemu oblastvu v odločitev. V glavnem letnem poročilu je bilo treba navesti le tiste primere, ki niso bili rešeni v tekočem letu.

Odgovornost za hudodelstva in težke policijske prestopke

Za hudodelstva ali težke policijske prestopke so uslužbenci finančne straže odgovarjali po določbah splošnega kazenskega zakona. Tisti, ki je bil kriv za hudodelstvo ali za tatvino, poneverbo, go-

ljufijo, kršenje dolžnosti javnega urada ali za nenravnost, je bil odpuščen iz službe. Pri drugih težkih policijskih prestopkih je bilo treba odločati od primera do primera ter premisliti, ali je odpust primeren ali ne. Tudi tedaj, ko je bil kdo zaradi pomanjkanja dokazov izključen iz preiskave zaradi hudodelstva ali težkega policijskega prestopka, je bilo treba presoditi, ali naj obdolženi še ostane v službi ali ne. O tem je odločala za uradnike dvorna komora, za preglednike deželno oblastvo, za višje paznike in paznike pa okrajna uprava.

Uslužbenec finančne straže, zasačen pri hudodelstvu, pri težkem policijskem prestopku tatvine, poneverbi, goljufiji, skrunitvi dolžnosti javnega urada, pri nenravnosti, in pri službenem pregrešku, naštetem v členu 332 pod točkami g, p, q, r in s, je bil odpuščen iz službe in hkrati takoj aretiran ter izročen za kaznovanje pristojnemu oblastvu.

Načela disciplinskega postopka

Nobenemu članu moštva ni pripadala pravica, da bi mu spregledali zakonsko odgovornost. Zato je bilo zapisano, naj višji, ki so imeli kaznovalno oblast, le-to izvajajo po predpisih in brez razlike ter s strogo pravičnostjo. Tisti, ki si je dovolil odklon, ter mož, ki je bil okrivljen za službeni pregrešek, ter se je izvzel pri izreku kazni, si je nakopal težek prestop, ki ni smel ostati nekaznovan.

Vsak je moral biti zaslišan, preden je bil kaznovan. Zaslišanje je smel opraviti le tisti, ki po rangi ni bil nižji od preglednika. Postopku je morala zmeraj prisostvovati vsaj ena priča, ki po rangi ni smela biti nižja od višjega paznika in je bila v zadevi povsem nepristranska. O zaslišanju so sestavili zapisnik, ki so ga podpisali zaslišani, zasliševalci in priča.

Za obravnavo službenih pregreškov so določili poenostavljen postopek po načelih, ki so bila zapisana v petih točkah z več podtočkami.

1) Načelo, da mora biti vsak zaslišan, je bilo treba dosledno upoštevati.

2) Če je za kaznovanje pooblaščen predstojnik sam zaznal neznatne kršitve reda, so jih šteli kot dokazane in jih, če jih okrivljeni ni opravičil pred predstojnikom, brez pisnega akta vnesli v službeno knjigo. Podobno so ravnali tudi v primeru, če je

predstojnik za kršitev izvedel iz ovadbe ali iz uradnega obvestila, okrivljeni pa se ni niti opravičil niti ugovarjal.

3) Če v točki 2) navedeni pogoji niso obstajali, za službene pregreške, našete v členu 332 pod točkami a, b, c, d, e, h, i, l in m, ki niso bili povezani z oteževalnimi okoliščinami, niso sestavili preiskovalnega zapisnika, ampak je bil okrivljeni ustno zaslišan o pregrešku. Tudi zoper okrivljenega in v njegovo obrambo poklicane priče so ustno zaslišali. Izid obravnave je bil prikazan v sumarnem zapisu o dejanju po obrazcu XIV v prilogi predpisa.

Priloga XIV je imela naslov »Sumarni zapis o dejanju«. V zgornjem levem robu je bil prostor za vpis dežele, desno pa številke sekcije. Po kratkem zapisu o dejanju je bila vpisana kazenska razsodba. Obrazec je obsegal eno stran. Pod kratek opis dejanja sta se podpisala komisar in višji paznik, kazensko razsodbo pa je podpisal komisar. Za oba dela je bilo navedeno, kje in kdaj je bilo opravilo storjeno. Tam je bilo treba zapisati povod za obravnavo, bistveno vsebino izjav prič in zagovor okrivljenega, ter morda še pridobljene dokaze, ki so jih priložili k spisu. Dejanski zapis o dejanju je obsegal vse bistvene okoliščine, ki so govorile proti okrivljenemu ali zanj. Nadrejeni, ki je vodil preiskavo, ter uslužbenec, v čigar navzočnosti so bile opravljene poizvedbe, sta s podpisi potrdila, da so uradna ugotovitev ter v opisu dejanja navedene izjave prič in okrivljenega pravilno navedene. Nadrejeni, ki je bil upravičen izreči kazen, je lahko dopolnil poizvedbe, če pa je bil zapisnik izčrpen, je izrekel ali oprostitev ali kazen. Kadar je bilo več mož okrivljenih za udeležbo pri službenem pregrešku, ni bilo treba za vsakega od njih sestaviti zapisa o dejanju. Če so bile njihove izjave različne ali je bil izid poizvedb za posameznike različen, je bilo te razlike treba natančno navesti v zapisu o dejanju. Kaznovanemu je bilo v primeru, da je želel dati ugovor zoper prisojeno kazen, dovoljeno, da je zaprosil za vpogled v zapis o dejanju.

4) Če za obravnavo pregreškov iz člena 332, naštetih pod točkami a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n in o, ni bilo pogojev za sestavo sumarnega zapisa o dejanju, je bilo treba sestaviti preiskovalni akt po obrazcu XV v prilogi predpisa.

Priloga XV je imela naslov »Preiskava«. Obra-

zec je obsegal 4 strani. Levo zgoraj je bil prostor za vpis dežele, desno številke sekcije in nato številke komisarskega okoliša. Nato so sledili vsi deli, ki naj bi jih vseboval tak zapisnik. Ta se je razlikoval od govornega (dobesednega) zapisnika po tem, da ni vseboval vsakega posameznega vprašanja in odgovora, ampak le bistveno vsebino v povzetku. Če je šlo za obravnavo dveh ali več okrivljenih za isti službeni pregrešek ali je bilo zaslišanih več prič, ni bilo treba pisati ločenih zapisnikov. Ta zapisnik je vseboval sedem glavnih sestavnih delov:

- a) Vzrok za preiskavo. Tu je bilo treba navesti ovadbo, uradno obvestilo ali lastno zaznavo predstojnika, kar je dalo povod za uvedbo postopka, nato pa kratko in jasno vse bistvene okoliščine. Če sta bila ovadba ali obvestilo ustna, je moral ta del akta podpisati tisti, od katerega sta izvirala.
- b) Predhodno zaslišanje okrivljenega. To je bilo namenjeno temu, da so okrivljenemu dali priložnost, da je s priznanjem skrajšal postopek ali pa prispeval nove dokaze, ki bi potrjevali njegovo nedolžnost. Poleg tega je bila s tem dana možnost, da je okrivljeni v prestopku očitano dejanje opravičil. Na to poprejšnje zaslišanje se je bilo mogoče sklicevati, če so bile najpomembnejše, za dejanje odločujoče okoliščine jasno določene in če ni bilo skrbi, da bi bile s tem zaslišanjem prišlo do zmotne poizvedbe. Če je okrivljeni dejanje in vse oteževalne okoliščine pri predhodnem zaslišanju priznal, ni pa navedel nobenih novih okoliščin, potrebnih za nadaljnji pretres, predmet pa je bil zadosti predstavljen, se je preiskava s tem predhodnim zaslišanjem končala in vsi nadaljnji deli zapisnika so bili odveč. Nasploh so bile v nadaljnji obravnavi potrebne le tiste okoliščine, ki v predhodnem zaslišanju niso bile v celoti pojasnjene.
- c) Zaslišanje prič. Najprej so zaslišali tiste priče, ki so govorile zoper okrivljenega, nato pa tiste, ki so govorile v njegovo obrambo. V tem delu je bilo tudi morebitno mnenje izvedenca, zato so ga priložili. Izjave prič, ki se niso razlikovale, so navedli skupaj. Če so se razlikovale ali so bili med njimi nesporazumi, so morale biti njihove izjave ločene in enako tudi zasliševanje. Pri vsaki priči je bilo treba navesti starost, stan, po-

klic, prebivališče in veroizpoved. Vsako pričo so morali vprašati, ali je z okrivljenim v sovraštvu ali v sorodstvu ali svaštvu.

- d) Zaslišanje okrivljenega. Iz izjav prič in iz drugih dokazov izhajajoče okoliščine so predstavili okrivljenemu, njegove izjave pa natančno zapisali.
- e) Soočenje okrivljenega in prič.
- f) Zaslišanja, ki so se morala opraviti kot posledica zaslišanj ali soočenja. Lahko se je pripetilo, da so se ob zaslišanju okrivljenega ali ob njegovem soočenju s pričami pokazale nove okoliščine ali novi dokazi, zato je bilo nujno priče in okrivljenega spet zaslišati. Pri tem se je bilo treba ravnati po prej navedenih pravilih.
- g) Sklep preiskave. Tu je bilo treba zabeležiti tisto, kar je pripomoglo k popolnemu razjasnitvi zadeve ali je osvetljevalo potek opravljenih poizvedb. Preiskovalni akt so podpisali preiskovalec in navzoči.

Vsak del zapisnika so prebrali osebam, ki so dale izjave, takoj po zaslišanju in so ga podpisale. Če so svojo izjavo spremenile ali menile, da ni bila popolna ali ne povsem pravilno zapisana, je bilo treba obnovljeno navedbo k spisu vestno priključiti. Pri osebah, ki niso znale pisati, so veljala splošna tovrstna načela. Vsaka je naredila svoje ročno znamenje, ime pa je podpisala neprizadeta priča.

5) Službene pregreške, navedene v členu 332 pod točkami g, p, q, r in s, so obravnavali po govorjenem zapisniku. To je pomenilo dobesedno navajanje vseh izjav pri zaslišanjih.

Odreditev preiskovalnega zapor

Preiskava službenih pregreškov, naštetih v členu 332 pod točkami g, h, k, p, q in r, ni smela potekati na prostosti. Okrivljeni je bil do razsodbe in če je zoper razsodbo vložil ugovor, do odločitve o ugovoru v zaporu. Pri drugih pregreških je bilo prepuščeno višjemu komisarju, ali bo preiskava na prostosti ali ne. Pri tem je veljalo načelo, da je bil zoper okrivljenega zmeraj odrejen zapor, če je dejanje zbuvalo pozornost, če je bila prizadeta čast stražnega zbora, če je bila služba bistveno oškodovana ali so bile okoliščine take, da bi obravnava na prostosti onemogočila preiskavo, posebno pri osebah, ki so bile begosumne.

V primerih, ko preiskovalni zapor ni bil odrejen zaradi pregreška, marveč zaradi možnosti, da bi bila preiskava ob okrivljenčevi prostosti onemogočena, je smel ta zapor trajati le toliko, kolikor je bilo nujno potrebno. Tudi komisarji so morali pri preiskovalnih opravilih spoštovati ustrezne določbe. Ovadbo zoper okrivljenega so morali poslati višjemu komisarju, ki je odločil, ali bo zapor še trajal ali pa bo postopek tekkel ob okrivljenčevi prostosti.

Poveljnik oddelka, katerega mož je bil zasačen pri službenem pregrešku, za katerega ni bila določena preiskava na prostosti, pri pregreških iz člena 332 pod točkami a, e in k ali pri hudodelstvu ali pri težkem policijskem pregrešku take vrste, da je imel za posledico odpust iz službe, je moral zasačenega, če ni hotel prostovoljno iti na najbližji oddelk, prijeti in odvesti tja, ovadbo pa dostaviti nadrejenemu v nadaljnjo obravnavo.

Med trajanjem preiskovalnega zapora je bil okrivljeni odstranjen iz službe in postavljen na alimentacijo. Suspenz državnega uradnika ali služabnika je bilo treba navesti v primerih, če sta to zahtevala varnost službe ali ugled urada ali je zoper suspendirano osebo tekkel postopek za dejanje, za katero se je smel izreči odpust iz službe; te splošne določbe za državne uslužbence so veljale tudi za finančno stražo.

Višji finančne straže in višja oblastva so smeli pravico do odrejanja preiskovalnega zapora izvajati le po predpisih in vestno, njihove preiskave, ki niso potekale na prostosti, so morale potekati posebno pospešeno.

V primerih, ko ni šlo nujno za postopek na prostosti ali za postopek, v katerem je okrivljeni vložil ugovor zoper razsodbo, je oblastvo, ki je izdalo razsodbo na prvi stopnji, odločilo, ali bo kaznovani ostal v zaporu do odločitve o ugovoru ali pa bo puščen na prostost.

Osebe, zoper katere sta bila izrečena degradacija ali odpust iz službe, so bile, čeprav niso bile v preiskovalnem zaporu, do odločitve o ugovoru suspendirane iz službe in brez prejemkov.

Dejanski pospešek obravnave ugovora je bila bistvena dolžnost oblastev tako do obravnavanega kot tudi do službe. Če je bil kaznovani v preiskovalnem zaporu ali suspendiran iz službe, je bilo treba najdalj v 24 urah od vložitve ugovora ugovor

dostaviti na nadrejeno oblastvo, to pa je moralo najkasneje v osmih dneh po prejetju ugovora odločiti o tem, ali ga, če je presegal njegove pristojnosti, posredovati dalje.

XVI. Skrb za obolele

Šestnajsto poglavje »Ravnanje obolelega moštva« je zajelo člene od 382 do 393. Če mož zaradi bolezni dalj kot 48 ur ni mogel opravljati službe, je bilo to treba sporočiti okoliškemu vodji. Prav tako tedaj, če je šlo za težko bolezen, ki je zahtevala hitro pomoč. V vsakem primeru je bil vodja oddelka dolžan, da je dosegel zdravniško pomoč.

Kadar je bila v bližini javna zdravstvena ustanova in je bila bolezen nalezljiva, je vodja okoliša zagotovil predajo obolelega v to ustanovo. Če so želeli predstojniki ali znanci prevzeti oskrbo bolnika in je bilo pričakovati, da bo bolnik po tej poti deležen ustrezne nege, je bilo to mogoče storiti. Če ni bilo mogoče ravnati drugače in je bil tudi kraj, kjer je bil sedež oddelka, neprimeren za ustreznega bolnika, je bilo treba poiskati primeren kraj. Kadar je značaj bolezni zahteval, da bolnika ločijo od zdravega moštva, je bilo tako treba storiti. Če bolnika ni bilo mogoče premestiti v drug kraj, je bilo treba poiskati možnost, da je dobil ustrezno oskrbo zunaj vojašnice.

Stroški zdravljenja so šli na račun državne blagajne v vsakem primeru, ko je bil bolnik nameščen v javnem zdravstvenem zavodu ali je bil uradno predan v oskrbo posameznika. Stroški zdravljenja za v službi dobljeno rano so bili v celoti na državni blagajni. V vseh drugih primerih je odločalo okrajno oblastvo glede na okoliščine, ali so stroški v celoti ali delno bremenili bolnega. Povračila bolniku za stroške zdravljenja niso nikoli smela presežati njegove plače med boleznijo skupaj z dodatki. Če je bil mož suspendiran in ni prejemal plače, so smeli užitki med suspensom presežati izdatke za zdravljenje.

Ko je zaposlenemu zbolela žena ali član družine, je smel bolnik ostati v vojašnici le, če s tem ni bilo ogroženo zdravje moštva in ni bil kršen veljavni red. V nasprotnem primeru je bil mož dolžan, da je obolelo osebo oskrboval zunaj vojašnice. Državna blagajna ni prevzela skrbi za zdravljenje. Duševno bolne so morali, če stražnik ali znanec

ni hotel zanje prevzeti oskrbe, predati najbližjemu zavodu za umobolne.

Deželno komorno oblastvo je v soglasju s političnim oblastvom podrobneje določilo, skladno s krajevnimi razmerami, na katere zdravnike ali ranocelnike je bilo treba napotiti obolele pripadnike finančne straže. Pri tem je bilo treba upoštevati, da je bila zdravniška pomoč ustrezna in hitra, hkrati pa tudi povezana s čim manjšimi stroški.

Bolniške postelje niso smele biti v vseh krajih, kjer so bili sedeži oddelkov, ampak le tam, kjer v območju treh milj ni bilo nobenega javnega zdravstvenega zavoda. Avstrijska (poštna) milja je merila pozneje 7,5 kilometra, kar je pomenilo, da javnega zdravstvenega zavoda ni bilo približno 22 kilometrov od sedeža oddelka. Če je bil v bližini oddelka zdravnik, so tam lahko dobili bolniške postelje, da bi s tem prihranili stroške prevoza zdravnika. Dobava zdravil je tekla po predpisih, ki so veljali za javne zavode in za pod državno upravo spadajoče sklade. Povračilo za zdravniško pomoč je bilo skladno s številom obiskov in značajem izvršenih opravil. Ni bilo dovoljeno, da bi ustanovljali podružnice bolnišnic.

Za varovanje državne blagajne bolniku niso izplačevali polne plače, ampak je znesek določilo okrajno oblastvo v sporazumu z višjim komisarjem. Če je bolezen trajala tako dolgo ali je bila take narave, da je bila možna trajna nesposobnost moža za službo, je bilo treba o tem takoj obvestiti urad.

Stroški v zvezi s truplom in pogrebom stražnika so bili skladni s pravili za pogrebne, glede podpornih prejemkov za umrlim pa se je bilo treba ravnati po predpisih za revne stranke.

XVII. Upokojevanje in odpravnine

Sedemnajsto poglavje »Upokojevanje in odpravnine« je imelo le dva člena, 394 in 395. Ob nastopu neprimernosti za službo so za uradnike finančne straže kot tudi za njihove vdove in otroke veljali splošni predpisi o upokojevanju za civilne uradnike. Za moštvo straže so veljale naslednje določbe:

a) Pravico do državne oskrbe so imeli le trajno nameščeni, in sicer pred iztekom 10-letnega službovanja do odpravnin v višini enoletnih pre-

jemkov, po daljšem času službovanja pa do provizije.

- b) Provizije so bile določene glede na tri kategorije moštva v stalnih zneskih prispevkov na dan, in sicer 8, 10 ali 12 krajcarjev za paznika, 12, 14 in 16 krajcarjev za višjega paznika ter 16, 18 in 20 krajcarjev za preglednika. Njihova delovna doba je morala znašati od 10 do 20 let, od 20 do 30 let in od 30 do 40 let. Pri službi nad 40 let jim je za pokojnino pripadala polna plača.
- c) V službeno dobo so neposredno iz vojske sprejetemu možu všteli tudi čas trajanja vojaške službe.
- d) Pokrajinski dodatki, prispevek za stanovanje in za uniformo je pripadal upokojenemu, in sicer za službo od 10 do 20 let tretjina, za službo od 20 do 30 let dve tretjini in za službo nad 30 let ali več v celotnem znesku. Doklada za medaljo mu je ostala v celoti.
- e) Pravico do najvišje provizije po naštetih stopnjah in na celotne doklade je imel tudi tisti, ki je bil v službi težko ranjen in je zato postal zanj nesposoben.
- f) Za vdove in otroke mož finančne straže so veljali splošni predpisi o provizijah.

XVIII. Izstop iz službe

Zadnje poglavje, naslovljeno »Izstop«, je obsegalo člene od 396 do 401. Noben uslužbenec finančne straže, ki ni neposredno prestopil v drugo državno ali javno službo, pred iztekom predpisane trajanja službe ni mogel brez dovoljenja nadrejenega izstopiti iz službe. Uslužbenec, ki je zapustil službo zaradi prostovoljne odpovedi ali zaradi nedosežene dobe trajne službe, so dobili listino o izstopu iz službe, v kateri so bili navedeni trajanje in lastnost službe, obnašanje in razlog za odpust iz službe. Izstop iz službe je dovolilo za paznike in višje paznike ter kolikor je bila utemeljena na dokazani nesposobnosti za službo, okrajno oblastvo na predlog višjega komisarja. V vseh drugih primerih je o tem odločalo deželno oblastvo. Mož, ki je bil po kazni odpuščen iz službe, je dobil odločbo o odpustitvi. Možje, ki so šli v pokoj, so po običajni poti prejeli dovoljenje za pokojninske užitke.

Ob izstopu ali odpustu iz službe je bilo zmeraj treba službeno knjigo vrniti in jo hraniti pri

sekciji. Kdor je izstopil, je imel pravico, da so mu vrnili listine, ki jih je prinesel ob nastopu službe, dalje izvleček iz službene knjige, ki je obsegal dele te knjige o napredovanju, nagradah, kaznovanju in dovoljenju za poroko, kar je bilo pod naslovom »Izvleček iz službene knjige« in v taki obliki, da ni bila možna zloraba.

Vrniti je bilo treba orožje, strelivo in opremo ter znake za razpoznavanje, vse v dobrem stanju. Manjkajoče ali poškodovane dele je bilo treba plačati, in to ob upoštevanju zmanjšane vrednosti, ki je nastala ob običajni uporabi. Deli uniforme so bili lastnina izstopajočega, če je poravnal ustrezne prispevke. Če je vzel uniformo s seboj, je moral na

lastne stroške kriti odvzem oznak za uradno obleko, gumbov na plašču in našitkov ter vse to vrniti.

Za moža, ki je zapustil službo, je bilo treba zmeraj izdelati obračun medsebojnih zahtev moža in države. Terjatve izstopajočega so obsegale njegove vložke in iz drugih naslovov pripadajoča vplačila. Od teh terjatev so odšteli dosežena predplačila in druga povračila iz državne blagajne. Ob smrti moža so obračun izvedli z njegovimi dediči.

O izstopu oz. odpustu vsakega, ki je bil obveznik vojske ali deželne brambe, so obvestili poveljstvo nabornega okraja in pristojni okrožni urad ter najbližje politično oblastvo; priložili so tudi izstopno oz. odpustno listino.

PRVO DESETLETJE FINANČNE STRAŽE (1843–1852)

Organiziranost in delovanje finančne straže od ustanovitve do razpada cesarstva sta prikazana po desetletjih. Izjemoma oris določene teme sega preko desetletne meje.

Galicijske province, omenjene pri določitvi ozemlja, kjer je ta predpis veljal, so pomenile območje, ki je ob trikratni delitvi Poljske (1772, 1825 in 1846) pripadlo avstrijskemu cesarstvu. Imenovali so ga »Kraljestvo Galicija in Lodomerija z nadvojvodstvom Krakov in vojvodstvoma Aushwitz in Zator«. Po letu 1867 se je zanj ustalilo ime Galicija. Danes to ozemlje spada pod Poljsko in Ukrajino. Pojem nemške province je zajel večji del avstrijskega cesarstva, kjer je bil uradni jezik nemški, lombardsko-beneške province pa italijansko govoreči del cesarstva. Ni bilo zajeto ogrsko ozemlje.

Edini časnik v Ljubljani, ki je objavil novico o ustanovitvi finančne straže, je bil *Laibacher Zeitung* (*Ljubljanski časnik*), ki je izhajal od leta 1783 do 1918, torej do razpada Avstro-Ogrske. Ljubljanski gubernij je namreč 19. maja 1843 izdal obvestilo, da je cesar z najvišjim sklepom 20. decembra 1842 odločil o ustanovitvi finančne straže, ki je združila dotlej obstoječi mejno in pristojbinsko stražo. Splošna dvorna komora je nato 21. aprila 1843 izdala predpis o ureditvi in službi te straže. Objavljeni so bili izvlečki tega predpisa, in sicer 43 členov.⁵⁰ To obvestilo in izvleček 47 členov iz predpisa sta bila objavljena tudi med patenti ljubljanskega gubernija.⁵¹

Prvo desetletje je potekalo v znamenju utrjevanja finančne straže tako v pravnem kot organizacijskem pomenu. To je bilo deloma olajšano zato, ker sta bili njeni predhodnici, mejna in pristojbinska straža, že razmeroma dobro vpeljani. Šlo je tudi za poenotenje njenega delovanja in vodenja. To obdobje šteje kot utrjevalno obdobje straže.

Ocena prvega predpisa

Predpis iz leta 1843 je ista tiskarna brez sprememb ponatisnila leta 1898, kar je lahko pričevalo, kako dolgo je veljal in so ga uporabljali kljub številnim družbenim spremembam v avstrijskem cesarstvu. Te so zadevale tudi carinske in druge pristojbine; za nadzor njihovega plačevanja je bila pristojna prav finančna straža. Najbolj pomembne novosti za tovrstno delovanje finančne straže je po letu 1854 prinašal uredbenik finančnega ministrstva in zato ni bilo potrebe po spremenjeni in dopoljeni izdaji tega predpisa. Veljal je vse do leta 1907, ko ga je zamenjal nov predpis. Torej je prejšnji iz leta 1843 veljal polnih 64 let.

Predpis je zelo podrobno opisal delovanje finančne straže, njene pravice ter dolžnosti, načine opravljanje službe, obnašanje v službi in v prostem času, razmerja do strank, torej do državljanov itd. Ker je bil prvi tovrsten celovit predpis, je razumljivo, da je bil obširen, saj je obsegal 401 člen. Postopoma pa so organiziranost in delovanje tega zbora še utrjevali, zaradi tega je bilo povsem na mestu pričakovanje, da bo naslednji tak predpis izšel v zmanjšanem obsegu. Pripadniki tega zbora so pridobivali številne izkušnje in potreba po popolnem določanju njihovega delovanja in življenja se je zmanjševala. To se je čez 64 let dejansko zgodilo, saj je novi predpis obsegal le 158 členov.

Prvi predpis iz leta 1843 je vseboval to, kar so pozneje v kraljevini vsebovali vladna uredba o finančni kontroli in na njeni podlagi izdan ministrov pravilnik za izvrševanje vladne uredbe ter poznejše spremembe tovrstnih predpisov, kar je podrobneje opisano v knjigi o naših financarjih v obdobju od leta 1918 do 1946.⁵²

Torej že tedaj niso zanemarili varovanja človekovih pravic in dostojanstva, kot bi rekli danes. Pa je od izdaje preteklo že polnih 170 let! Avstrijsko cesarstvo je pač uveljavljalo tovrstna pojmovanja, ki so bila značilna za ugledne evropske države, od Anglije do Francije. Odgovornost za zakonitost delovanja so vezali tudi na odgovornost pred bo-

⁵⁰ *Amts-Blatt zur Laibacher Zeitung*, št. 75, 24. junija 1843, str. 459–466.

⁵¹ AS 14, Gubernij v Ljubljani, šk. 29, Patenti 1843, št. 21.

⁵² Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, Ljubljana, 2012.

gom in ne le pred državno oblastjo, kar pa je bilo v tedanjih časih povsem normalno, saj je šlo za osebe, ki je bilo verno in po pravilu katoliške veroizpovedi. Zanimivo je, kako velik poudarek so že na začetku delovanja skupne finančne straže dali zakonitosti pri uporabi orožja, hladnega ali strelnega. Ustrezna tolmačenja je dajala splošna dvorna komora sama ali pravosodni dvor.

Zakoni o orožništvu in državni policiji ter pravilniki za opravljanje njune službe v kraljevini Jugoslaviji so poznali manj določil za varovanje človeških pravic in dostojanstva, podobno tudi zakoni o milici in pravilniki za opravljanje miličniške službe v socialistični Jugoslaviji. Slednje se je začelo v slovenski milici spreminjati nekako po letu 1967, ko je Slovenija dobivala vse več pravic na tem področju, zlasti pa v osemdesetih letih 20. stoletja. Tedaj je na pomenu pridobivalo ne le zakonito, ampak tudi legitimno (pravično, upravičeno) delovanje miličnikov.

Ko so oblikovali enotno finančno stražo, v Avstriji še ni bilo orožništva, državna policija pa je bila le izvršilni organ policijskih direktij v največjih mestih države in je bila maloštevilna. Drugje je to vlogo opravljal redna vojska oz. oboroženo moštvo graščinskih gospodov. Zaradi tega je bilo pametno in pogumno, da so se avtorji tega predpisa modro izognili težnji po popolnem povojačenju finančne straže. Spadala je med civilno osebje državne uprave, ki pa je bilo zaradi narave službe uniformirano ter oboroženo s prvinami vojaškega reda, in tako je ostalo do konca cesarstva.

Predpis iz leta 1843 o uporabi orožja

Da bi združeni stražni zbor v kratkem zaživel, so predpis v izvlečku izdali tudi v zbirki »Zakoni in uredbe v pravosodni stroki«, ki je v enajstih knjigah zajela obdobje od leta 1784 do 1848, izhajala pa je od leta 1816 do 1853. Deseta knjiga je zajela predpise v obdobju 1842–1848;⁵³ v njej je bilo objavljenih nekaj predpisov, ki so zadevali pravno plat delovanja te straže.

Tako so v deseti knjigi objavili tudi izvlečke iz predpisa iz leta 1843, ki je določal ureditev in de-

lovanje finančne straže. Od celotnih 401 členov predpisa jih je vseboval le 47, tiste, ki so se nanašali na sodno vejo oblasti, torej način opravljanja službe, pooblastila straže, uniformo ter državljanске pravice pripadnikov straže. Vse to naj bi koristilo sodnikom, če bi prišlo do tožb zoper pripadnike straže.

Naslednji tak predpis je bil odlok dvorne komore z dne 8. februarja 1846,⁵⁴ ki je zadeval uporabo orožja pri finančni straži. Šlo je za cesarjev najvišji sklep z dne 24. januarja 1846, ki je obsegal 6 členov. Najprej je bilo zapisano, da mora straža k predpisani opremi spadajoče orožje uporabljati le v službi in za njen neposredni namen. Kot nujo ga smejo uporabiti v dveh primerih, navedenih v členu 2 tega odloka.

- a) V prvem primeru je šlo za nujno odvrnitev zoper njo naperjenega dejanskega napada. Tu ni bilo dovolj le pričakovati, da bodo zoper stražnika dvignili roko, orožje ali sredstvo za ranitev. Moralo je iti za dejanski napad, kamor so šli poseg po orožju ali po za nasilje primernem predmetu; lahko je šlo za več oseb, sicer neoboroženih, a niso ubogale izdanih ukazov ali so prodirale proti stražnikom in jih tako spravili v nevarnost, da bodo nasilno onemogočeni pri opravljanju službe.
- b) V drugem primeru je šlo za obvladanje nasilnega upiranja izvršitvi službenega opravila finančnega stražnika. Tu sta navedeni dve vrsti nasilnega upiranja.

aa) V prvi vrsti nespoštovanje izdanih ukazov ali nadaljevanje prepovedanega ravnanja ali početja, ki je bilo povod za izdani ukaz, bežanje s hitrostjo tovarne ali vprežne živali oz. drugega prevoznega sredstva ali poskus bega.

bb) V drugi skupini so bili naštetih primeri, ko so se osebe, opremljene z orožjem ali nevarnimi predmeti oz. brez njih, če so bile v večjem številu, zoperstavile in niso ubogale izdanih ukazov, naj odložijo orožje ali predmete.

Sklicevali so se na člen 54 predpisa iz leta 1843 in na to, da mora enota straže šteti najmanj 5 mož

⁵³ *Gesetze und Verfassungen im Justiz-Fache*, 1842–1848, predpis št. 696, str. 105–117.

⁵⁴ *Gesetze und Verfassungen im Justiz-Fache*, 1842–1848, predpis št. 927, str. 311–312.

pod vodstvom višjega paznika straže ali višjega po rangju.

V drugih primerih uporaba orožja ni bila dovoljena, še posebej proti osebam, ki so bežale, da bi rešile stvari ali s hitrostjo tovarne ali vprežne živali skušale ubežati. V tem primeru je bilo treba žival onemogočiti ali presekat vprežno vrv, ne da bi pri tem bilo ogroženo življenje ljudi.

Člen 4 je določal, da so pri uporabi orožja morali upoštevati dvoje temeljnih pravil, in sicer: da je bilo to za odvrnitev napada ali nasilnega upiranja to nujno, pri tem pa je bilo treba paziti, da življenje oseb ni ogroženo. Odločitev, katero orožje bo stražnik uporabil, puško, sabljo ali bajonet, je bila odvisna od okoliščin; pri tem je veljalo načelo: uporabi se tisto orožje, ki je v danih okoliščinah nujno.

Če je bila posledica uporabe orožja smrt ali telesna poškodba, je bilo treba ravnati po določbah splošnega kazenskega zakona iz leta 1803. Ko je šlo za nezakonito uporabo, je bilo treba k ogledu pritegniti predstojnika finančne straže, ki ni bil niti priča niti branilec, ampak naj bi na samem kraju prispeval k ugotovitvi dejanskega stanja. Pomagal je sodniku ali uradnikom oblasti pri poizvedovanju. Ni smel ovirati poteka preiskave in nadaljnje postopka.

Ta predpis je bil objavljen tudi v »Zbirki političnih zakonov in uredb za ljubljansko vladno območje v Ilirskem kraljestvu«. ⁵⁵ Zvezki so izhajali za posamezna leta s približno dvoletnim zamikom. Šlo je za prvo pomembno tolmačenje določb v temeljnem predpisu o finančni straži iz leta 1843, saj so se nanašale prav na varovanje človeka pred nasiljem državnega organa, konkretno finančnih stražnikov.

Že konec marca 1846 je sledil nov odlok pravosodnega dvora, ⁵⁶ ki je obravnaval isto snov in se je nanašal na cesarski najvišji sklep z dne 24. januarja 1846 oz. odlok dvorne komore z dne 8. februarja 1846. Če je ob smrti ali telesni poškodbi osebe

šlo nedvomno za prelom obveznosti glede uporabe orožja, je moral sodnik skrbno preučiti lego orožja in vse druge okoliščine, jih pretehtati in razsoditi po predpisih o uporabi orožja finančne straže, ali je šlo za utemeljen sum kaznive uporabe orožja. Zoper osebo, ki ni bila utemeljeno osumljena, ni začel preiskave, pač pa zoper osebo, pri kateri je bil tak sum o težkem policijskem prestopku. ⁵⁷

Čez dobro leto, 12. marca 1847, je dvorna pisarna izdala nov odlok, ki se je nanašal na uporabo orožja pri finančni straži. ⁵⁸ Zapisala je, da vodstvena pristojbinska oblastva niso pravilno dojela dekreta dvorne komore z dne 8. februarja 1846 oz. cesarjevega najvišjega sklepa z dne 24. januarja 1846. Menila je namreč, da je odvrnitev nasilnega upiranja dovoljena le v tistih primerih, ko je enota štela najmanj 5 mož pod vodstvom višjega paznika ali višjega starešine. Treba je razlikovati med primeri, ki niso navedeni pod točko b) v členu 2 istega odloka, ter primeri, posebej navedenimi v točkah aa) in bb) istega člena. Le za ti dve točki velja zahteva, da mora oddelek šteti najmanj 5 mož, v drugih primerih pa veljajo splošne norme za uporabo orožja ob upoštevanju člena 4 odloka iz leta 1846.

Prvega julija 1850 je začel veljati red kazenske pravde (danes bi rekli: zakon o kazenskem postopku), ki ga je cesar s patentom potrdil sredi januarja istega leta. ⁵⁹ Ministrstvo za pravosodje je 16. januarja 1852 izdalo ukaz, ki se je nanašal na uporabo orožja pri finančni straži. Šlo je za člen 6 dekreta dvorne komore z dne 8. februarja 1846. Ta člen je določal naslednje: kadar je bila posledica uporabe orožja smrt ali telesna poškodba, so preiskovalni organi smeli k obravnavi pritegniti tudi uradnika straže, če to ne bi oviralo poizvedb. Nato sta ministrstvo za pravosodje skupaj s finančnim ministrstvom izdala ukaz, da ta določba ni bila spreme-

⁵⁵ Bestimmungen über den Waffengebrauch der k. k. Finanzwache, *Sammlung*, 1846, predpis št. 23, str. 108–114.

⁵⁶ *Gesetze und Verfassungen im Justiz-Fache*, 1842–1848. Justiz Hofdecret vom 27. März 1846, predpis št. 952, str. 331.

⁵⁷ Sorgfältige Erhebung des rechtlichen Verdachtes vor Einleitung der Untersuchung nach dem II. Theile des Strafgesetzes wider Angestellte der Finanzwache wegen Mißbrauchs der Waffen, *Sammlung*, 1846, predpis št. 93, str. 254–255.

⁵⁸ *Gesetze und Verfassungen im Justiz-Fache*, 1842–1848. Hofkammer-Decret vom 12. März 1847, predpis št. 1045, str. 448–449.

⁵⁹ Cesarski patent 17. januarja 1850. Red kazenske pravde, *ODZVLAC*, št. 17/50, z dne 19. junija 1850.

njena z uveljavitvijo reda kazenske pravde iz leta 1850 in še velja.⁶⁰

Finančna straža za določene naloge javne varnosti

Tako mejna kot pristojbinska straža sta pred združitvijo v enotno finančno stražo imeli določene naloge tudi na varnostnem, policijskem področju. Določali so jih predpisi, imenovali pa so jih praviloma kot policijske naloge ali naloge na področju javne varnosti.

Tako je ljubljanski gubernij na temelju dekreta dvorne pisarne z dne 5. septembra 1836 imel za potrebno, da je 29. septembra 1836 izdal uredbo in jo poslal podrejenim oblastvom. Opozoril je na tovrstne naloge pristojbinske straže. V uvodu je zapisal, da so za novo, pristojbinsko stražo glede sodelovanja v policijskih nalogah veljali dotedanji predpisi, ki so zadevali mejno ali pristojbinsko stražo, nato pa so v prilogah ponatisnili tri tovrstne predpise.⁶¹

V prilogi I so objavili dekret dvorne komore z dne 14. avgusta 1836, namenjen vsem komornim pristojbinskim upravam, ki je urejal naloge mejne straže ob požarih ali naravnih nesrečah v njenem okolišu. Ob takem dogodku se je prosto moštvo zbralo v vojašnici ali na stražnici in čakalo v pripravljenosti. Najprej je poskrbelo za varovanje vojašnice ali stražnice, da ne bi kdo vdrl vanju ali ju ogrozil. Če so bile v kraju javne blagajne, državna poslopja, ječe ali druge ustanove v upravljanju države, se je poveljnik enote takoj povezal s pristojnimi krajevnimi oblastvi in se dogovoril o morebitni pomoči pri varovanju teh stavb. Moštvo mejne straže je varovalo iz hiš rešene predmete prebivalcev ter pomagalo krajevnim oblastvom pri vzdrževanju javnega reda. Višje starešine so morale dajati zgled tako ogroženim prebivalcem kot lastnemu moštvu pri teh nalogah ter voditi moštvo. Če bi bilo treba prebivalstvo kraja preseliti dru-

gam, je starešina dal moštvo na razpolago krajevnim oblastvom. V nobenem primeru pa ni smela mejna črta ostati nezastražena. Pri dajanju pomoči je bilo treba paziti na obleko in opremo straže, kolikor so razmere to dovoljevale. Če je bila uniforma ali oprema pomembno poškodovana ali povsem neuporabna, so višje starešine skupaj s političnim oblastvom ugotovile dejansko stanje; neuporabne kose so izločili ali jih dali popraviti ali jim skrajšali rok trajanja. O tem je končno odločila komorna pristojbinska uprava skupaj z okrajnim oblastvom.

V prilogi II je bil ponatisnjen dekret dvorne komore z dne 4. avgusta 1836 o pomoči pristojbinske straže pri nalogah javne varnosti. Ta straža je bila dolžna opravljati take naloge med redno službo ali ob izrednih dogodkih. Pri rednem delu je opravljala policijske naloge, ki so sovpadale s pristojbinskimi. To je veljalo zlasti tedaj, če je opravljala službo na mestnih vratih ali na mejnih carinskih uradih, kjer je morala paziti na potnike. V odkazanem okolišu je pazila na vojaške dopustnike, obveznike za nabor, potepuhe, pohišne prodajalce, osebe, ki so svoj posel opravljale v različnih krajih, ter tiste, za katere je policijsko oblastvo izdalo osebni opis ali tiralico. Ob izrednih dogodkih je ta straža delovala podobno kot mejna straža ob požarih in naravnih nesrečah, izvajala je splošno policijsko patroljiranje znotraj okoliša, pošiljala na teren izredne patrolje ob pojavu roparskih tolp, dajala takojšnjo pomoč ob morebitnih uporih in neredih. Ob poškodovanju opreme in uniforme je ravnala podobno kot mejna straža.

Priloga III. je vsebovala pravila za policijsko pomoč mejne straže, ki jih je 21. maja 1831 izdala splošna dvorna komora v soglasju z dvorno pisarno in policijskim dvornim uradom. Pravila so navajala šest takih nalog. Zunaj rednih službenih opravil je straža izvajala tri vrste ukrepov javne varnosti: splošno policijsko patroljiranje znotraj odkazanega okoliša, ki je teklo od časa do časa po določenem razporedu ali pa je bilo odrejeno na ukaz; izredno patroljiranje je bilo zaradi pojava roparskih tolp ali iz drugih varnostnih razlogov; ob izbruhu vstaje ali upora je priskočila takoj na pomoč. V teh primerih so se o sodelovanju po najkrajši poti dogovorili okrožni urad, pristojbinsko okrajno oblastvo in višji komisar mejne čete, ki

⁶⁰ Ukaz ministrstva za pravosodje 16. januarja 1852, *ODZVLAC*, št. 5/52, z dne 24. januarja 1852, predpis št. 20.

⁶¹ *Mitwirkung der Gefällenwache bei der Vollstreckung der Vorkehrungen für die öffentliche Sicherheit*, *Sammlung*, 1836, predpis št. 125, str. 634–654.

naj bi pomagala, ter izdelali načrt. Če razmere niso dopuščale takega dogovora, je tako pomoč zahteval okrožni komisar ali policijski ali sodni uradnik. Taka pomoč ni bila mogoča zunaj odkaznega okoliša. Pomoč ni smela prizadeti predpisane obmejne službe. Višje starešine so bile odgovorne za pomoč in so jo odredile, če tega niso mogli storiti vojska ali pristojna oblastva. O taki pomoči je moralo okrajno pristojbinsko oblastvo takoj poročati nadrejenemu oblastvu. Ponatisnjenih je bilo nekaj izvlečkov iz predpisa o ureditvi mejne straže in iz predpisa za službo mejne straže.

Leta 1843 je bila objavljena uredba o sodelovanju finančne straže pri nalogah javne varnosti, kjer so bila ponatisnjena omenjena tri gradiva za mejno in pristojbinsko stražo.⁶²

Nagrade za nekatera policijska dela

Ko je bila v Avstriji vzpostavljena finančna straža, orožništva še niso poznali, razen v Lombardiji. Zaradi tega je straža med drugimi nalogami imela tudi dolžnost, da je poizvedovala za storilci kriminalnih dejanj, kaznivih po splošnem kazenskem zakonu iz leta 1803, in jih prijemala ter predajala pristojnim oblastvom (varnostnim in sodnim). Vse pri dejanju zasačene prestopnike zakonov, kot so bili roparji, morilci, goljufi, požigalci, tatovi, dezerterji, gozdni škodljivci, in druge ter tiste, ki jih je zasačila s prepovedanim orožjem, je morala prijeti in jih s pisno ovadbo predati pristojnemu oblastvu. To je bilo poudarjeno zlasti za stražnike ob državni meji.

Da bi spodbudili može k prijemanju zločincev, so določili nagrade za take primere. Nagradi so rekli talija. Tako so za prijetega roparja določili nagrado 25 goldinarjev, za roparsko tolpo z vsaj tremi člani 50 goldinarjev, za ubeglega kaznjenca 30 goldinarjev; za dezerterja 8 goldinarjev in 40 krajcarjev; za požigalce ni bila določena, pač pa je ob pogostih požigih lahko deželno oblastvo v soglasju z apelacijskim sodiščem tako nagrado dovolilo. Talija je morala biti izplačana brez odtegljajev. Finančnemu stražniku je pripadala, če je

⁶² Verpflichtung der k. k. Finanzwache zur Hilfeleistung zu Polizeizwecken, *Sammlung*, 1843, predpis št. 61, str. 135–145.

prijetje opravil brez posebnega ukaza in iz lastne pobude.⁶³

Ko je bilo leta 1850 postopoma vzpostavljeno orožništvo, so tovrstne naloge poizvedovanja za storilci in njihovo prijetje prehajale večinoma na te nove varnostne može; v določenih mestih je to opravljala (vojaška) policijska straža. Finančna straža je svojo pozornost usmerila na odkrivanje pristojbinskih kršiteljev. Kljub temu pa so ti stražniki pri svojem delu naleteli na storilce kriminalnih dejanj, prepovedanih po splošnem kazenskem zakonu in jih prijemali, zato so bili upravičeni do denarne nagrade.

Jeseni 1851 je notranje ministrstvo skupaj z dnarstvenim ministrstvom izdalo okrožnico, kjer je navedlo, da se za prijetje obsojenih nevojaških oseb s strani nevojaške osebe izplača nagrada iz državne blagajne pod rubriko »politična uprava« oz. iz sklada za javno varnost; enako je veljalo tudi za orožnike in vojaško policijsko stražo. Talije za dezerterje pa je še naprej izplačevala vojaška blagajna.⁶⁴

Bilo pa je tudi ravno obratno, da so orožniki posegali tudi na področje dajatev državi. Če je orožnik ovadil storilca katerega od pristojbinskih prekrškov, mu je pripadala talija. Tako je bilo leta 1852 določeno, da za ovadbo, ki jo je orožnik dal zoper širilca prepovedane igre na srečo, pripadala tretjina zneska od dosojene kazni.⁶⁵

Asistenca vojske ob neredih

Vojska je bila pred uvedbo orožništva in (vojaške) policijske straže (danes bi rekli: uniformirana državna policija) hkrati tudi ključna sila za zagotavljanje notranje varnosti. Nastopila je, ko so druge sile take vrste odpovedale.

To je veljalo zlasti ob kmečkih uporih, ki so dobivali vse bolj protifevdalno ostrino. Ti so bili številni tudi na slovenskem ozemlju, in Kranjska

⁶³ Hradsky, *Geschichte*, str. 65.

⁶⁴ Razpis ministrstva notranjih opravil 29. julija 1851, *ODZVLAC*, št. 63./51, z dne 16. oktobra 1851, predpis št. 226.

⁶⁵ Razpis c. k. pravosodnega ministrstva 29. septembra 1852, *DZVLKV*, št. 56/52, z dne 6. novembra 1852, predpis št. 346.

ni bila izjema. Kmetje so se hoteli rešiti odvisnosti od fevdalnega gospoda ter postati gospodarji na zemlji, ki so jo obdelovali. To je postopoma dobivalo vse bolj jasno protifevdalno ost. Državna oblast je začela posegati tudi na področje razmerij med kmeti in fevdalci. S tem je hotela zmanjševati tovrstne napetosti in tako zmanjševati potrebo po posredovanju vojske v ta razmerja. Tako je 17. marca 1784 izdala okrožnico o ravnanju okrožnih uradov in leta 1786 navodilo za okrožne urade. Ljubljanski gubernij je 9. novembra 1826 naročil, kako naj ravnajo zoper podložnike.

Najvišji sklep z dne 24. februarja 1835 je bil podlaga za to, da je dvorna pisarna 26. marca 1835 izdala ukaz, ki je zapovedal državnim oblastvom strogo dolžnost, da so se pri vseh zadevah, posebej še pri podložniških razmerjih, ravnala »točno po pravici in postavah«. Nato je ljubljanski gubernij 23. aprila 1835 to razposlal vsem okrožnim uradom, komorni prokuraturi in fiskalnemu uradu v Celovcu.⁶⁶

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 27. avgusta 1844 je dvorni vojni svet 8. oktobra 1844 vsem deželnim poveljujočim generalom napisal pravila za posredovanje vojske ob neredih. Nato je dvorna pisarna ta pravila 19. oktobra 1844 poslala tudi ljubljanskemu guberniju, ta pa jih je 15. novembra 1844 poslal vsem okrožnim uradom, policijski direkciji v Ljubljani in policijskemu komisariatu v Celovcu. Na Dunaju so generali zapisali, da dotlej ni bilo enotnega navodila, kako naj vojska z orožjem posreduje ob neredih, nova navodila pa so bila preprosta in nedvoumna. Vojska je smela uporabiti orožje v dveh primerih.

- a) Prvi primer je nastal, ko je politični okrajni komisar, ki je zahteval intervencijo vojaške enote in je bil za uporabo sile v prvi vrsti odgovoren, izjavil, da je preprečevanje neredov brezplodno ter zagotovitev reda ni mogoča, zato je pomoč vojaške sile nujna.
- b) V drugem primeru ni bilo zahteve političnega okrajnega komisarja; vojaško enoto so razgrajali ali napadli ali pa jo dejansko sramotili, tr-

dovratne okoliščine pa so jo pripeljale v položaj silobrana in obrambe časti orožja.

Predpisov, ki bi veljali za vse take primere, ni bilo mogoče izdati. Poveljnik vojaške enote, ki je opravljal asistenco, je zato moral sam pravilno presoditi ter odločiti, kako ravnati. Imel je dve možnosti:

- ali bo vojaško moštvo pri tem v sklenjeni vrsti in s potiskanjem naprej uporabilo bajonete, oddelek v rezervi pa ga bo ščitil;
- ali pa bo ukazal uporabo strelnega orožja v obliki salve in nikakor ne v obliki posameznih streliv.

V nobenem predpisu tudi ni bilo določeno, kako naj bo sestavljena vojaška asistenčna enota, kakšna je njena jakost, izbira poveljnika take enote, kar vse je zahtevalo od poveljnika največjo skrbnost.⁶⁷

Dvorna pisarna je 19. maja 1846 izdala odlok, ki ga je ljubljanski gubernij 30. maja 1846 poslal vsem podrejenim okrožnim uradom in provincijskemu državnemu knjigovodstvu. Dvorna pisarna je v soglasju z dvornim vojnim svetom in splošno dvorno komoro odločila, da je v prihodnje prevoz vojaške asistenčne enote treba opraviti z vlakom, kjer je železniška proga. Državne železnice so za častnike in moštvo, čeprav je štel manj kot 25 vojakov, računale tri krajcarje od moža na eno miljo proge, za vsak cent njihove prtljage pa na miljo oddaljenosti po četrť krajcarja. Plačilo je šlo iz vojaške blagajne, če je šlo za pomoč pri javni varnosti; če pa je šlo za pomoč pri pristojbinskih zadevah, je to plačala komorna blagajna.⁶⁸

Ta asistenca je bila aktualna tudi v prihodnje. Notranjeavstrijska generalna komanda je 10. septembra 1847 opozorila na spoštovanje oz. ravnanje po dotlej izdanih predpisih te vrste in na nujnost, da se politična oblastva po najkrajši poti dogovorijo s pristojnim asistenčnim poveljstvom.⁶⁹

⁶⁶ Verpflichtung der Behörden, in allen Angelegenheiten, insbesondere in den Unterthans-Verhältnissen genau nach Recht und Gesetz zu verfahren, *Sammlung*, 1835, predpis št. 66, str. 88.

⁶⁷ *Sammlung*, 1844, predpis št. 137, str. 363–366.

⁶⁸ Militär-Assistenz-Commanden sind auf Eisenbahnen weiter zu befördern, *Sammlung*, 1846, predpis št. 89, str. 251.

⁶⁹ Erneuerung der Vorschriften wegen Anspruch und zweckmäßigen Verwendung der Militärssistenz zur Aufrechthaltung der öffentlichen Ruhe und Sicherheit, *Sammlung*, 1847, predpis št. 133, str. 358–359.

Ljubljanski gubernij je 19. januarja 1848 pisal okrožnim uradom, da tako asistenco vodi okrožni glavar, ki to lahko poveri okrožnemu komisarju. V takem primeru je moral poučiti komisarja o členu 7 navodila za okrožne urade iz leta 1786. Pri podložniškem nemiru se je moral okrožni urad ravnati tudi po okrožnici z dne 17. marca 1784. Upoštevati je bilo treba tudi okrožnico ljubljanskega gubernija z dne 9. novembra 1826, ki okrajnim oblastvom ni dovoljevala ukrepati zoper podložnike, za kar je bila v prvi vrst pristojna okrožna oblast.⁷⁰

Revolucionarno vrenje je leta 1848 vplivalo tudi na uporabo vojaške asistencije za notranje potrebe. Notranje ministrstvo je 4. maja 1848 obvestilo ljubljanski gubernij, ta pa čez šest dni podreje ne okrožne urade, da bi bili za pobiranje zaostalih dajatev potrebni predpisi državnega zbora, vendar jih še ni. Uporabo vojaške asistencije za te namene je treba čim bolj omejiti, kar naj finančna oblastva upoštevajo. Le v primeru resnične potrebe naj na kraj pokličejo čim manjšo vojaško enoto, je sporočalo notranje ministrstvo.⁷¹

Spremembe pri uniformi

Cesar je z najvišjim sklepom 21. avgusta 1849 določil novo uniformo za državne uradnike. Veljati naj bi začel z novo organiziranostjo deželnih oblastev, do tedaj pa je bilo prepuščeno vsakemu posamezniku, da je še naprej nosil uniformo po predpisu iz leta 1812 ali pa je službo opravljal v civilni obleki. Sklep je imel 15 točk.

Uniforma državnega uradništva je imela štiri kategorije, ki so se delile naprej v skupine. Prva kategorija se je delila v dve skupini, druga, tretja in četrta pa v tri skupine.

V prvo stopnjo prve kategorije je spadal ministerski predsednik, v drugo stopnjo iste kategorije pa ministri.

V prvo stopnjo druge kategorije so bili uvrščeni državni podsekretarji in uradniki v III. dietnem razredu po predpisu iz leta 1807; v drugo stopnjo te kategorije so spadali uradniki IV. razreda in v tretjo skupino uradniki V. dietnega razreda.

V prvo skupino tretje kategorije so bili uvrščeni uradniki v VI. razredu, v drugo skupino uradniki VII. razreda in v tretjo skupino uradniki VIII. dietnega razreda.

Tudi četrta kategorija se je delila na tri skupine: v prvo so spadali uradniki IX. razreda, v drugo uradniki X. razreda in v tretjo skupino uradniki XI. in XII. dietnega⁷² razreda.

Suknjič je bil za vse izdelan iz temnozelenega sukna. Ovratnik je bil iz žameta in v barvi, ki je bila določena za posamezna ministrstva. Za finančno ministrstvo je bila določena svetlozelena barva. Deželna oblastva so se glede barve ovratnika ravnale po barvah resorjev. Stopnja je bila označena z rozetami (rožami), ki so jih nosili na sprednjem delu stoječega ovratnika. Rože so bile izdelane iz kovine ali pletene. Prva kategorija uradništva jih ni imela, v drugi in tretji kategoriji so bile srebrne ali posrebrne, v četrta kategoriji pa zlate ali pozlačene. Uradniki najnižje, tretje stopnje v drugi, tretji in četrta kategoriji so imeli po eno rozeto, v drugi skupini po dve in v tretji po tri rozete.

Hlače so bile gala (svečane) in navadne, izdelane iz sivega sukna. Pokrivalo je bil klobuk. Imeli so rokavice. Za orožje je bil kratek meč v nožnici. Med navadno službo so lahko nosili kapo in ob slabem vremenu plašč. Med nadomeščanjem so nosili oznako tistega, ki so ga nadomeščali. Sklepu so bile dodane štiri slike uradnikov v uniformi in 6 detajlov uniforme.⁷³

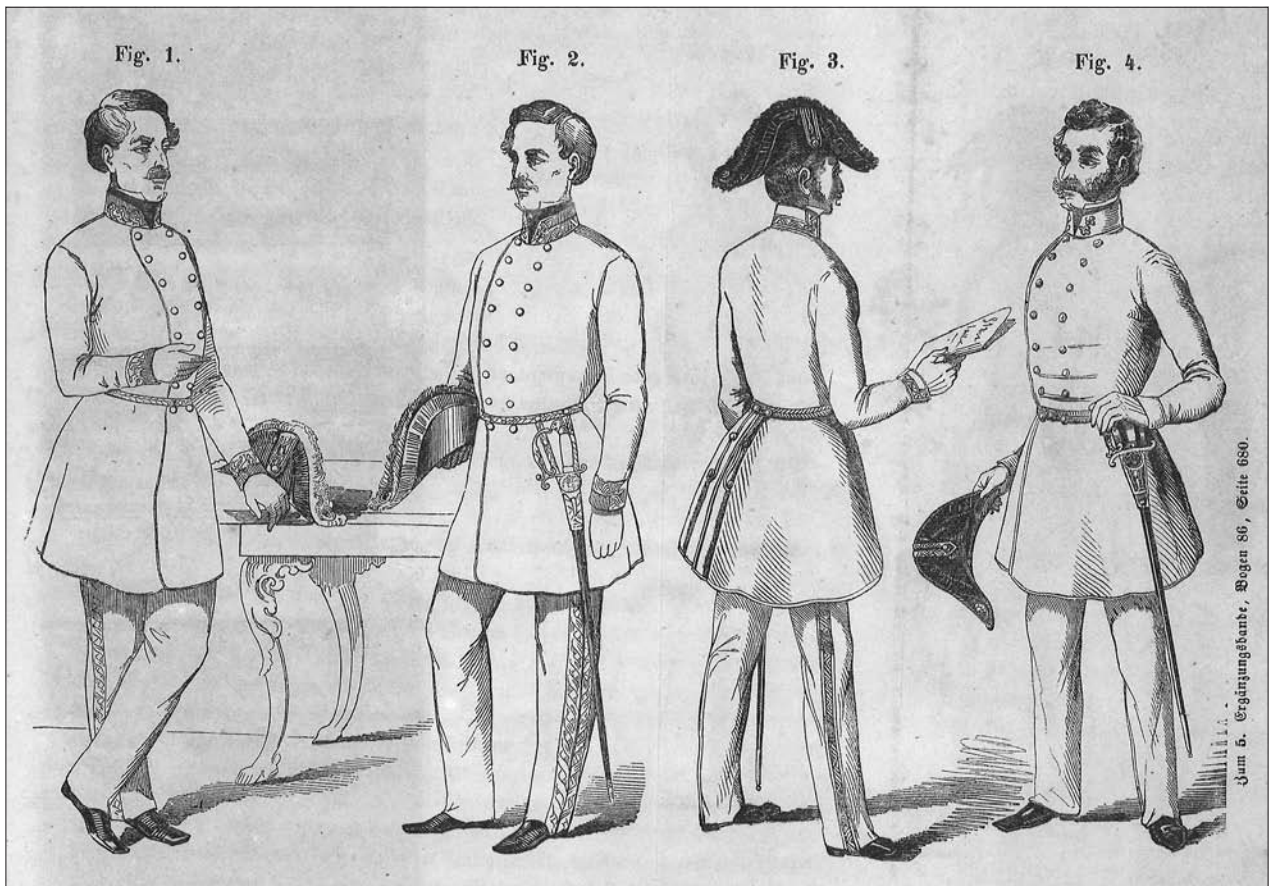
Zaradi tega cesarjevega sklepa iz leta 1849 je finančno ministrstvo 20. julija 1850 določilo spremembe členov 252, 253 in 254 predpisa za finančno stražo iz leta 1843, ki so urejali uniformo uradnikov in moštva finančne straže. Šlo je za prve pomembnejše spremembe temeljnega predpisa za stražo iz leta 1843. Za uradnike finančne

⁷⁰ Bestimmungen über die Leitung der Militär-Assistenzen bei Unterthans-Rentenen und bei Aufrechthaltung oder Herstellung des öffentlichen Ruhestandes, *Sammlung*, 1848, predpis št. 13, str. 23–24.

⁷¹ Zur Einbringung der Steuerrückstände mittelst der Militär-Execution hat die bestehende Modalität noch ferner in Krain zu bleiben, *Sammlung*, 1848, predpis št. 77, str. 212–213.

⁷² Dieta je bil star izraz za znesek dnevnice pri službenem potovanju uslužbenca.

⁷³ Erlaß des Ministeriums des Innern vom 24. August 1849, *RGRBKÖ*, Jahrgang 1849, predpis št. 377.

Risba uniforme avstrijskih uradnikov iz leta 1850 (RGRBKÖ, Jahrgang 1849, št. 377).

straže so bile določene te spremembe uniforme: ovratnik sukniča in zasleci so bili iz travnozelenega sukna, gumbi beli in gladki; višji inšpektor je imel na ovratniku in zaslecih zlato premo, na njej pa rožico iz posrebrene kovine ali srebra; inšpektor in višji komisar sta imela na ovratniku tri rožice, komisar pa dve. Hlače so bile iz sivkastega sukna s travnozelenim robom ob strani. Klobuk je bil zavihan in s črno perjanico. Za orožje je bila sablja v nožnici iz kovine. V navadni službi so bile dovoljene dotedanje kape. V mrazu so lahko nosili dotedanji temnozelen plašč s travnozelenim ovratnikom in zasleci (reverji).

Moštvo straže je imelo namesto rumenih bele gumbe na uniformi, namesto pletenic pa srebrne rožice na ovratniku. Tako je višji paznik imel dve, preglednik pa tri rožice na ovratniku. To je prišlo v veljavo postopoma, ob nabavi novih uniform.⁷⁴

⁷⁴ Razpis ministrstva dnarstva 20. julija 1850, *OD-ZVLAC*, št. 100/50, z dne 19. oktobra 1850, predpis št. 305.

Rožice na ovratniku so določale naziv, položaj v službi. Paznik ni imel nobene rožice na ovratniku. Bržkone je bilo to povezano z njegovim statusom v službi, saj je bil štiri leta nekaj pripravnik in prvo leto je bil lahko brez obrazložitve odstavljen iz straže. Ta status ni imel nobene rožice kot znamenje položaja.

Nova organiziranost finančnih oblastev po deželah

Cesar je 26. junija 1849 z najvišjim sklepom določil prihodnjo ureditev političnih oblastev. Nato je 19. julija 1849 izdal glavne smernice za prihodnje pobiranje dajatev državi. S tem je določil enotnost delovanja, združitev finančnih oblastev po deželah, znižal stroške njihovega delovanja in zagotovil delovanje državnih oblastev, kot je bilo zapisano na začetku sklepa z dne 19. julija 1849, ki je imel 7 točk:

1) Združena deželna oblastva za finance so bile neposredno podrejene ministrstvu za finance.

- 2) Deželna finančna oblastva so bile dveh vrst:
  - a) take, ki so opravljale vse finančne zadeve;
  - b) tiste, ki so jim bile poverjene le neposredne dajatve.
- 3) Prve so bile vzpostavljene tam, kjer so bile dotdanje direkcije komornih dohodkov in so se odslej imenovalе finančne deželne direkcije. Vodil jih je cesarski namestnik v deželi kot predsednik finančne deželne direkcije. Dodan mu je bil drugi predstojnik oblastva kot direktor z naslovom in značajem ministrskega svetovalca. Tam so bili še višji finančni svetovalci, finančni svetovalci, tajniki, koncipisti in drugi uradniki.
- 4) Namesto dotedanjih direkcij komornih dohodkov so se oblikovale naslednje finančne deželne direkcije: v Lvovu za Galicijo in Bukovino ter Krakov; v Pragi za Češko; na Dunaju za Spodnjo in Gornjo Avstrijo ter Salzburško; v Trstu za Istro, Goriško in Gradiško, Trst in Dalmacijo; v Brnu za Moravsko in Šlezijo; v Gradcu za Štajersko, Koroško in Kranjsko; v Innsbrucku za Tirolsko in Predarlško. Pristojne so bile za neposredne davke v deželi ter za vse druge finančne zadeve na celotnem območju direkcije.
- 5) Za neposredne davke so bila posebna davčna vodstva (direkcije) v Gornji Avstriji, Dalmaciji, Kranjski, Koroški, na Salzburškem, v Šleziji in Bukovini. Vodil jih je cesarski namestnik v teh kronovinah.
- 6) Finančnim deželnim direkcijam so bila glede neposrednih davkov podrejena okrajna glavarstva, glede drugih finančnih opravil pa komorne okrajne uprave.
- 7) Komorne okrajne uprave so ostale enako urejene kot prej.

Ta najvišji sklep je začel veljati 1. junija 1850.⁷⁵

V Ljubljani je bila odtlej davčna direkcija, pristojna za neposredne davke na območju dežele Kranjske. V drugih finančnih zadevah je spadala Kranjska pod finančno deželno direkcijo v Gradcu.

⁷⁵ Razpis ministra dnarstva 21. maja 1850 čez prihodno uredbo deželnih oblastnij za dnarstvo, *ODZVLAC*, št. 60/50, z dne 24. maja 1850, predpis št. 193.

Novе tarife za pristojbine

Cesar je februarja 1850 spremenil in dopolnil svoj patent z dne 27. januarja 1840, ki je določal kolke in takse. Novi predpis je obsegal 25 členov in je veljal od 15. marca 1850. V prilogi je bila lestvica novih taks.⁷⁶ Hkrati je cesar izdal patent, ki je prinesel nov začasni zakon o davščinah od pravnih storitev, pisanj, spisov in uradnih dejanj; imel je 97 členov in v prilogi tarifo za 117 takih opravil, za katera je bilo treba plačati pristojbino. Posamezno opravilo je lahko vsebovalo še več opravil s podobno vsebino.⁷⁷

Cesar je 6. novembra 1851 s patentom določil novo carinsko tarifo za uvoz, izvoz in prevoz blaga preko monarhije. Patent je imel 32 členov. Nova carinska tarifa je začela veljati 1. februarja 1852.

Blago, določeno za plačilo carine, je bilo razvrščeno v trideset razredov. Prvi razred je obsegal kolonialno blago, drugi južno sadje in pridelke, tretji tobak in tobačne izdelke, osmi opojne pijače in pripravljena jedila, enajsti zdravila in dišave, devetnajsti obleko in predmete za ličenje, dvaindvajseti vozila za vožnjo po kopnem in na vodi, ob koncu pa je devetindvajseti razred zajel literarne in umetniške predmete ter zadnji, trideseti razred, odpadke.

Za cent⁷⁸ surove kave je bilo treba plačati pri uvozu dvanajst goldinarjev in trideset krajcarjev dajatev, izvoz je bil prost, pri prevozu pa deset goldinarjev. Za enako količino kuhinjskega sladkorja je znašala carina pri uvozu štirinajst goldinarjev, izvoz je bil prost, za prevoz preko države pa deset goldinarjev. Te postavke za enako količino kuhinjske soli so znašale petindvajset goldinarjev, izvoz je bil prost in za prevoz pet goldinarjev. Za cent surovega tobaka je bila uvozna carina deset goldinarjev, izvoz pet goldinarjev in prevoz deset goldinarjev. Za enako količino piva je dajatev znašala sedem goldinarjev in trideset krajcarjev, izvoz je bil prost, za prevoz pa deset goldinarjev. Za uvoz

⁷⁶ Ukaz ministrstva za dnarstvo od 9. februarja 1850, *ODZVLAC*, št. 20/50, z dne 18. februarja 1850, predpis št. 48.

⁷⁷ Cesarski patent 9. februarja 1850, *ODZVLAC*, št. 22/50, z dne 13. maja 1850, predpis št. 50.

⁷⁸ Tedanji colni (carinski) cent je bil 50 kilogramov.

centa vina je bilo treba plačati petnajst goldinarjev, za izvoz dva goldinarja in za prevoz deset goldinarjev. Za odpadke je bila postavka za vsa tri opravila po en krajcar za cent.

Ukrepi za izpolnjevanje oblastvenih odredb

Cesar je 11. maja 1851 izdal ukaz, ki je v šestnajstih členih določal ukrepe za izpolnjevanje ukazov in odredb državnih oblastev in občin. V uvodu je poudarjal, da je to potrebno zaradi zagotovitve ugleda političnih gosposk pri njihovih uradnih opravilih ter za natančno izvrševanje njihovih ukazov. Predlog za ta ukaz je cesarju dal minister za notranje zadeve po nasvetu ministrskega zbora in državnega svetovilstva.

Dajatve, ki so bile določene kot doklada k neposrednim ali posrednim davkom, so morali na ukaz političnih oblastev tudi s prisilo izterjati organi, ki so bili za to zadolženi.

Druge davščine, ki so spadale na področje politične uprave, denarne kazni, prispevke za cerkev in šole so morali na ukaz političnih oblastev pobirati njihovi organi ali občine. V nasprotnem primeru je tudi za te dajatve veljala eksekucija (izvršba), podobno kot za neposredne davke.

Davščine v denarju, ki niso bile doklada k neposrednim ali posrednim davkom, so občine izterjevale same. Kdor jih ni plačal, so mu poslali opomin, in če v dveh tednih ni plačal, je okrajno glavarstvo županu dovolilo prisilno izvršbo. Občina je dolžniku najprej zarubila premičnino, sadje ali orodje v vrednosti dolga, in če po osmih dneh ni plačal, so izvedli javno dražbo zarubljenih predmetov. Če občina tega ukrepa ni mogla sama izvesti, je župan prosil politično oblastvo za asistenco. Asistenco je opravilo ali orožništvo ali državna policijska straža ali vojska.

Ob splošni nevarnosti so smela politična oblastva uvesti obvezno delo prebivalstva. Kdor se na poziv ni odzval in prišel delat, so ga lahko privedli s silo.

Politična oblastva so se morala pri uradnem poslovanju do vsake stranke dostojno obnašati, enako pa je moralo biti tudi vedenje državljanov do predstavnikov oblasti. Kdor se je neprimerno vedel do oblasti, je plačal kazen od enega do petdeset goldinarjev ali je bil zaprt od šestih ur do treh dni.

Poleg tega so ga oblasti še kazensko sodno preganjale. O denarni kazni za žalitev oblasti je odločal predstojnik oblasti, ki je bilo prizadeto, za žalitev občine pa predstojnik občini nadrejenega oblastva. Izterjana denarna kazen je šla v sklad za uboge v občini, kjer je bilo dejanje storjeno. Če se je denarna kazen spremenila v zapor, je predstojnik oblastva določil prostor za zapor.

Zoper rzsodbo političnih gosposk je bila dovoljena pritožba na nadrejeno upravno oblastvo, kar pa ni odpravilo rzsodbe; pritožba je bila vzeta le kot nadzor nad delom uradnikov ali županov. Zoper rzsodbo zaradi žalitve oblasti je bila prav tako dovoljena pritožba in je zadržala njeno izvršitev.

K političnim oblastvom je ukaz uvrščal tudi državna varnostna oblastva (mestna glavarstva, policijski komisariati itd.) in županstva mest, ki so imela lasten statut.⁷⁹

Državno svetovilstvo

Državno svetovilstvo je ustanovil cesar s patentom z dne 13. aprila 1851. V 39 členih je določil njegovo vlogo, sestavo in organiziranost.

Ta posvetovalni organ je bil v prvi vrsti namenjen cesarju in tudi vladi oz. ministrom. Podrejen je bil cesarju in enakopraven z ministrskim zborom. Pri svetovanju je bil povsem neodvisen in samostojen. Naročila za svetovanje je prejemal od cesarja ali predsednika ministrskega zbora. Posamezno ministrstvo je prošnjo lahko vložilo preko predsednika ministrskega zbora.

Ta organ je dajal mnenja o vseh vprašanih s področja zakonodaje. Cesar je postave razglašal s pristavkom, da je o njej svetovilstvo dalo svoje mnenje. Ni imelo pravice predlagati zakonov, pač pa je smelo opozoriti na napake v njihovih osnutkih. Za mnenje so ga lahko zaprosili tudi o drugih zadevah.

Na čelu je bil predsednik, ob njem pa so bili državni svetovalci in drugi potrebni uradniki; pritegnili so lahko tudi zunanje, častne svetovalce (člane). Imenoval jih je cesar in vsi so prisegli; častni člani so le obljubili cesarju, da bodo izpolnjevali

⁷⁹ Cesarski ukaz 11. maja 1851, *ODZVLAC*, št. 39/51, z dne 24. maja 1851, predpis št. 127.

svoje naloge in varovali skrivnosti. Predsednik se je lahko obračal na posamezne ministre za dodatna pojasnila in gradiva. Svetovalci so se lahko sestajali tudi skupaj z ministri in tedaj svetovalci imeli odločilnega glasu.

Predsednik državnih svetovalcev je bil po častni stopnji takoj za predsednikom ministrskega zbora, državni svetovalci pa so bili enaki deželnim poglavarjem. Njihove prejemke je določal cesar.

Delovalo je po opravnem redu (poslovníku). Obravnave so bile tajne. Razdeljeno je bilo na oddelke in po potrebi so oblikovali tudi odbore. Isti svetovalec je smel biti član več oddelkov ali odborov. Naloge je razdeljeval predsednik. Vsak član je smel dati na zapisnik svoje ločeno mnenje. Poslovník je določil, katere zadeve so obravnavali v polni sestavi in katere po oddelkih.

Častni člani so pretresali vprašanja, ki jih je pripravilo svetovalstvo; te se je vodil predsednik državnega svetovalstva ali njegov namestnik. Zapisnik se je nato poslali v svetovalstvo v nadaljnjo obravnavo.

Z najvišjim kabinetnim dopisom cesarja predsedniku državnega svetovalstva, baronu Kübecku, 20. avgusta 1851 so spremenili nekaj določb statuta državnega svetovalstva. Odtlej je bil namenjen le cesarju in kroni. Ministrski zbor je načrte zakonov poslal cesarju, ta pa državnemu svetovalstvu, ki jih je obravnavalo pod vodstvom cesarja samega ali predsednika svetovalstva. Na te obravnave so lahko povabili ministre ali njihove namestnike.⁸⁰

Novo merilo za denarne kazni za težke pristojbinske prestopke

Preden je začela veljati nova carinska tarifa, to je 1. februarja 1852, je cesar 18. januarja 1852 izdal patent o odmeri denarne kazni pri težkih pristojbinskih prestopkih, izvršenih ali poskušanih.

Od 1. februarja 1852 je bilo treba pri odmeri te kazni upoštevati vrednost blaga, pri katerem je bil prestopok storjen, ne pa zneska s prestopkom pri krajšane davčine, kot je veljalo dotlej.

Našteti so bili tovrstni prestopki za blago, ki ga

je določala carinska tarifa, storjeni s tihotapstvom ali njegovim poskusom. Šlo je za devet postavk v tarifi, in sicer: najtanjša bombaževina, postavka 64 g; najtanjše volнено blago, postavka 66 f; tanka svila, postavka 67 b; pleteni klobuki, postavka 69 e; peresa za okras, postavka 71 c; posebna lična obleka, postavka 76 d; obleke najboljše vrste, postavka 76 e; zlatnina, postavka 92 a; srebrnina, postavka 92 b; dragotine ali bižuterije, postavka 93 a in b. Ti prestopki so morali biti storjeni s kontrabantom ali z njegovim poskusom, ki so mu rekli tudi premitna ali potuhna kupčija.

Sem so spadali tudi prestopki iz I. dela, poglavja 10, 13 in 14 kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih z dne 11. julija 1835.

Osebe finančne straže v cesarstvu v letih 1849–1859

Statistični prikazi avstrijskega cesarstva za obdobje od leta 1849 do 1859 vsebujejo številne podatke o monarhiji, od prebivalstva preko dajatev vseh vrst do finančne straže. Podatki so bili prikazani za celotno državo, tudi za ogrski del, in za posamezne dežele.⁸¹ Zanimivi so posebej tisti, ki se nanašajo na finančno stražo. Prikazani so v tabeli

Tabela 1: Osebe finančne straže v avstrijskem cesarstvu 1849–1859 (Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, 1856, 1859, 1861 in 1862).

Leto	Uradniki	Moštvo	Skupaj
1849	518	17.054	17.572
1850	635	22.799	23.434
1851	756	27.204	27.960
1852	734	24.866	25.600
1853	727	24.303	25.030
1854	722	24.070	24.792
1855	750	23.789	24.539
1856	764	23.689	24.453
1857	781	23.747	24.528
1858	774	23.884	24.658
1859	718	19.734	20.452

⁸⁰ Najvišji kabinetni dopis Nj. V. cesarja predsedniku državnega svetovalstva 20. avgusta 1851, *DZVLKK*, št. 46/51, z dne 19. septembra 1851, predpis št. 302.

⁸¹ *Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie; neue Folge*, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1856, 1859, 1861, 1862.

1 in v tem poglavju, čeprav zajemajo obdobje, ki seže v prvo in drugo desetletje delovanja finančne straže.

Iz tabele se vidi, da se je število osebja spremenjalo. Prvo leto je bilo najnižje, in ponovno zadnje leto. To je bilo odvisno od več dejavnikov, med katerimi je bil zelo pomemben finančni položaj države. Pri tem je nastalo nekakšno nasprotje: proračunski prihodki so bili odvisni tudi od dejavnosti finančne straže; zmanjševanje števila njenega osebja bi potemtakem utegnilo vplivati tudi na (nižje) državne prihodke. Ta zagata je bila taka, da se je oblast kljub vsemu odločala tudi za zmanjševanje števila pripadnikov finančne straže. To tudi pozneje ni bilo nič posebnega.

Kazenski zakon iz leta 1852

Ob koncu prvega desetletja obstoja in delovanja finančne straže je izšel nov kazenski zakon. Prvega septembra 1852 je začela namreč veljati nova »kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke«. ⁸² Do razpada države je doživela deset sprememb in dopolnitev, ki niso bistveno posegle v vsebino kaznivih ravnanj vseh treh vrst.

Bilo je 39 vrst hudodelstev. Zanje je bila zagrožena smrtna kazen ali kazen zapor v trajanju od 6 mesecev do 20 let. Zapor je bil navaden in težak. Prvi je bil brez okovov, drugi pa z okovi na nogah. Zapor so smeli poostriiti na 5 načinov: s postom, s trdim ležiščem, s posameznim zaporom, s samico in z udarci povratnikov.

Pregreški in prestopki so bili treh vrst, in sicer: zoper javno varnost, zoper varnost posameznika in zoper javno nraavnost ali lepo obnašanje. Kazni za pregreške in prestopke so bile globa, zaseg blaga, izguba pravic in dovoljenj, zapor, udarci, izgon iz kraja, iz dežele ali iz vseh dežel avstrijskega cesarstva. Za prestopke je bila zagrožena zaporna kazen do 30 dni, za pregreške pa od 30 dni do 6 mesecev. Tudi v teh primerih je bil zapor navaden in hud, a brez okovja. Poznali so tudi hišni zapor, kjer je moral kaznovani obljubiti, da ne bo nikamor odšel, ali pa je bila k njegovemu stanovanju postavljena straža.

Hkrati je izšel cesarski patent, ki je določil sodišča, ki so bila pristojna za sojenje storilcem teh dejanj. ⁸³ Deželno sodišče je bilo pristojno za najtežja hudodelstva, okrajno zborna sodišče za druga hudodelstva in vse pregreške, okrajno posamično sodišče pa za vse prestopke, ki niso bili v pristojnosti varnostnih, občinskih ali drugih oblastev.

Tudi v tej kazenski postavi – prav tako kot v tisti iz leta 1803 – niso bila določena protipravna ravnanja, ki bi bila čiste finančne (dajatvene) narave. Pogojno bi se dalo sem uvrstiti le dvoje hudodelstev, posredno povezanih z denarnimi zadevami: hudodelstvo ponarejanja in prenanrejanja denarja po členu 118 in hudodelstvo ponarejanja in prenanrejanja javnih upnih listov, ki so veljali kot denar, po členu 108. Med prestopki, ki so bili najnižja oblika protipravnih dejanj, primerljivi z današnjimi prekrški, je mogoče omeniti prestopke ponarejanja in prenanrejanja kovancev in tiskovin, storjen brez goljufivega namena, na primer za igračo, po členu 325 tega zakona.

Protipravna ravnanja na področju pristojbin je urejal pristojbinski kazenski zakon iz leta 1835, tista na področju davkov pa vsakokratni predpisi, ki so določali tudi kaznovanje neplačnikov teh dajatev državi ali drugim upravičencem.

V avstrijskem cesarstvu so predpisi, ki so urejali dolžnost plačevanja neposrednih davkov, urejali tudi kaznovanje neplačnikov. Odpis te obveznosti je smelo odrediti pristojno finančno oblastvo, in sicer praviloma zaradi nesreč, ki so doletele davčnega zavezanca. Kdor sicer ni plačal dajatev državi, je najprej dobil opomin, nato pa so davek prisilno izterjali v obliki rubeža in prodaje zaplenjenega blaga. Za pristojbinske prekrške je praviloma veljala denarna kazen in ob neplačilu zapor. Denarna kazen se je lahko povzpela na večkratnik prikrajšanja pristojbine.

⁸² Cesarski patent 27. maja 1852, *ODZVLAC*, št. 36/52, z dne 31. julija 1852, predpis št. 117.

⁸³ Cesarski ukaz 27. maja 1852, *ODZVLAC*, št. 36/52, z dne 31. julija 1852, predpis št. 118.

DRUGO DESETLETJE (1853–1862)

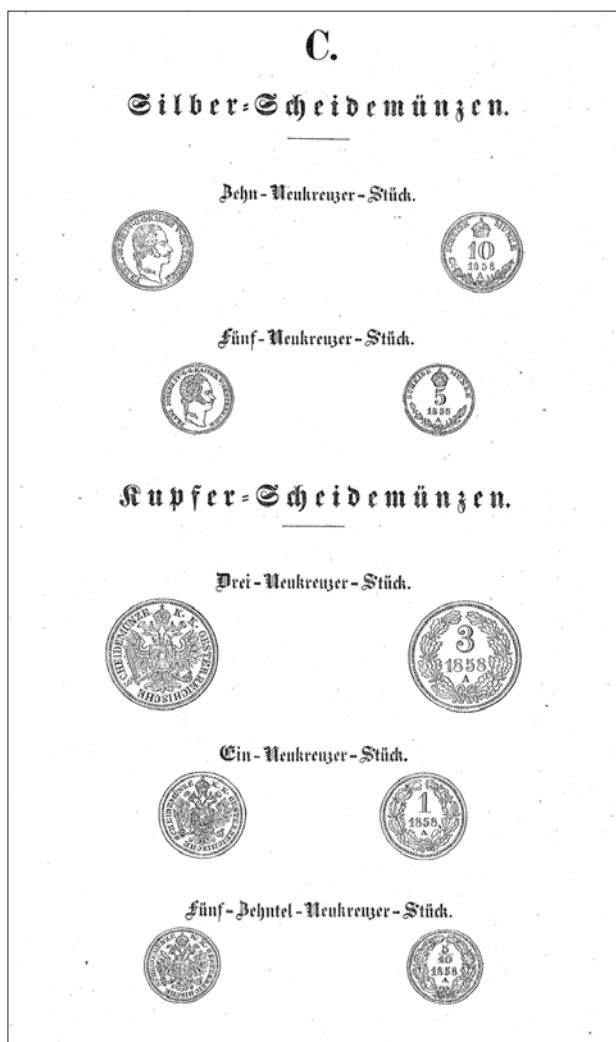
Drugo desetletje delovanja finančne straže je bilo hkrati prvo desetletje izhajanja uredbenika ministrstva za finance; katerega vsebina prikazuje tudi delovanje in življenje straže. To je bila prva večja novost teh desetih let. Druga je bila oblikovanje posebnega podpornega sklada za vzgojo in šolanje otrok uradnikov in stražnikov finančne straže. Prišlo je tudi do zamenjave denarja. Te tri

novosti so dokaz, da je šlo za novo, drugo obdobje v razvoju finančne straže.

Cesarica Marija Terezija je 21. septembra 1753 s kraljevino Bavarsko sklenila pogodbo o skupnem denarju. Obe pogodbenici sta uvedli denar z enako vrednostjo. Ker je temeljil na meddržavni pogodbi, so mu rekli tudi pogodbeni kovani denar (*Konventionsmünze*). Goldinar je imel 60 krajcarjev oz. 240 pfenigov. Veljal je dobro stoletje. Cesarica je v vsej državi poenotila mere, ki so potem veljale eno stoletje, do 1. januarja 1876. Cesarski patent z dne 20. februarja 1811 je uvedel še dunajski papirnati denar.⁸⁵

Cesarski patent z dne 19. septembra 1857 je skladno s pogodbo, sklenjeno 24. januarja 1857 na Dunaju, določil, da bo s 1. novembrom leta 1858 v celotni državi uveden enoten denar avstrijske veljave. Sto konvencijskih goldinarjev je bilo 105 goldinarjev avstrijske valute.⁸⁶ Menjava se je morala izjemoma končati do konca oktobra 1858.⁸⁷ Ministrstvo za finance je ukazalo, da je stoti del novega goldinarja postal novi krajcar.⁸⁸ S 1. novembrom 1858 je avstrijska nacionalna banka izdala bankovce za 10, 100 in 1000 goldinarjev avstrijske veljave.⁸⁹ Nove kovance in bankovce so izdajali tudi pozneje.

Cesar je 12. septembra 1859 odpravil ministrstvo »za kupčijstvo, obertnijstvo in očitne zidanja« in odredil razporeditev njegovih poslov na druga ministrstva.⁹⁰

Obe strani srebrnih in bakrenih kovancev (drobiža), ki so bili v cesarstvu uvedeni jeseni leta 1858⁸⁴ (VBFM, št. 38, 25. avgust 1858, str. 276).

⁸⁴ Zgoraj v prvih dveh vrstah sta srebrna kovanca za 10 oz. za 5 novih krajcarjev, v spodnjih treh vrstah pa bakreni kovanci za 3 in 1 novi krajcar in za 5 centov novega krajcarja.

⁸⁵ Pančur, *V pričakovanju stabilnega denarnega sistema*, str. 18 in 25–27.

⁸⁶ Pančur, *V pričakovanju stabilnega denarnega sistema*, str. 153–157.

⁸⁷ Cesarski ukaz od 27. aprila 1858, *DVLKV*, št. 17/58, z dne 15. junija 1858, predpis št. 100.

⁸⁸ Ukaz c. k. dнарstvenega ministrstva od 28. aprila 1858, *DVLKV*, št. 17/58, z dne 15. junija 1858, predpis št. 101.

⁸⁹ Kaiserliche Verordnung vom 30. august 1858, betreffend die Durchführung des Münzvertrages vom 24. Jänner 1857, mit Beziehung auf die privilegirte österreichische Nationalbank, *VBFM*, št. 40, z dne 4. septembra 1858, str. 283–284.

⁹⁰ Ukaz c. k. ministrstev zunanjih, notranjih, dнарstvenih,

Poskus v Predarlskem se je obnesel

Avstrija in Prusija sta 19. februarja 1853 sklenili trgovsko in carinsko pogodbo. Pridružila se jima je tudi kneževina Liechtenstein.

Za nadzorovanje meje med deželno Predarlsko in kneževino Liechtenstein so poskusno vzpostavili postaje finančne straže. Delovati so začele 1. novembra 1853. Ministrstvu za pravosodje in za denarstvo sta 15. oktobra 1853 izdali predpis o uporabi orožja pri tej poskusni finančni straži v Predarlskem. Obsegal je 10 členov. Prvi člen je med nalogami te straže navedel tudi preprečevanje vstopa v državo osebam brez ustreznih dokumentov in preprečevanje izhoda iz države vojaškim begunom ter izpolnjevanje odredb pristojnih gosposk glede vzdrževanja javne varnosti.⁹¹ Večino členov je objavil tudi deželni uradni list za Kranjsko.⁹²

Denarstveno ministrstvo je 21. januarja 1854 razglasilo, da bo 1. februarja 1854 za svobodno pristanišče Trst začela delovati finančna straža, ki bo nadzirala to pristanišče glede državnih monopolov itd. Ravnala se bo po predpisih za poskusno finančno stražo v Predarlskem.⁹³ Cesar Karel VI. (1711–1740) je namreč Trst in Reko razglasil za odprto (svobodno) pristanišče.⁹⁴

Poskus s finančno stražo na meji med Predarlskim in Liechtensteinom se je obnesel, zato je na Dunaju izšel »Službeni predpis za v Predarlskem in vzdolž meje proti Nemčiji razporejeno finančno stražo« (*Dienstvorschrift der in Vorarlberg und längs der Grenze gegen Deutschland aufgestellten Finanzwache*). Finančno ministrstvo je namreč odredilo, da od 31. oktobra 1858 dalje za finančno stražo v tem obmejnem okolišu velja predpis o ureditvi in

verskih in šolskih zadev, po tem c. k. najvišje računske kontrolne oblasti od 20. oktobra 1859, *DVLKV*, št. 55/59, z dne 26. novembra 1859, predpis št. 240.

⁹¹ Razglas c. k. denarstvenega ministrstva 15. oktobra 1853, *DVLKV*, št. 42/53, z dne 23. novembra 1853, I. del, predpis št. 231.

⁹² Ukaz c. k. ministrstev pravosodja in denarstva 15. oktobra 1853, *DVLKV*, št. 42/53, z dne 23. novembra 1853, I. del, predpis št. 232.

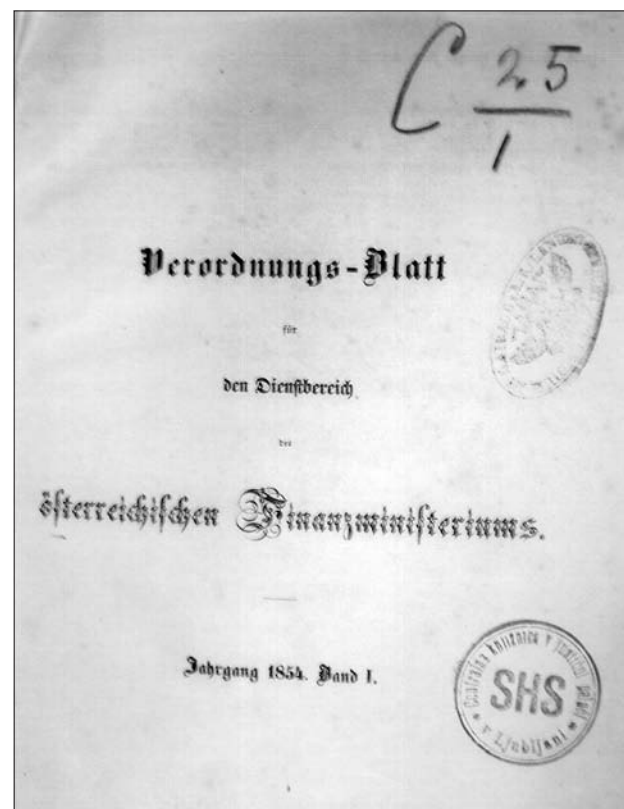
⁹³ Razglas c. k. denarstvenega ministrstva 21. januarja 1854, *DVLKV*, št. 8/54, z dne 18. februarja 1854, predpis št. 37.

⁹⁴ Gamp, *Kurzgefasstes Lehrbuch*, str. 180.

službi te straže iz leta 1843, enako uredba o uporabi orožja, ki sta jo 15. oktobra 1853 izdala pravosodni in finančni minister. Mejni inšpektorji so bili v teh avstrijskih deželah: Predarlsko, Tirolsko, Gornja Avstrija, Salzburg, Češka, Moravska, Šlezija in Zahodna Galicija z velikim vojvodstvom Krakov.⁹⁵

Uredbenik finančnega ministrstva (1854)

Ministrstvo za finance je na začetku leta 1854 začelo izdajati svoje uradno glasilo. V predgovoru z dne 10. decembra 1853 k prvi številki so med drugim zapisali, da bo to uradno glasilo finančnega ministrstva namenjeno celotni finančni upravi v državi. Prvi del bo vseboval normalije, torej pravne predpise za delovanje finančnih oblastev in uradov. Vsebina bo zajela ta področja in po tem

Naslovnica prve številke uredbenika finančnega ministrstva (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani).

⁹⁵ Kundmachung des Finanzministeriums von 30. October 1858, *VBFM*, št. 56, z dne 12. novembra 1858, str. 469–472.

vrstnem redu: splošno, neposredni davki, vodenje katastra zemljiških davkov, dominiji in državni gozdovi, denarstvo in punciranje, posredne dajatve in državni monopoli, blagajništvo in računovodstvo. V prilogi bodo objavljena uradna obvestila o razpisih delovnih mest in oglasi. Praviloma bo izhajalo dvakrat na mesec, a lahko pogosteje. Deželne vlade bodo izdelale seznam prejemnikov glasila, ki ga je treba vzeti kot uradni inventar. Cena celoletne naročnine je bila 3 goldinarje.

Tisto leto je bila sprva finančna uprava organizirana v treh oblastvih.

- Na Dunaju ministrstvo za finance.
- 13 finančnih deželnih direktij, ki so se imenovale po deželah, kjer so delovale: avstrijska s sedežem na Dunaju, beneška finančna prefektura v Padovi, češka v Pragi, galicijska v Lembergu (današnji Lvov v Ukrajini), hrvaško-slavonska v Zagrebu, lombardska v Milanu, moravsko-šlezijaska v Brnu, ogrska v Budimpešti, primorsko-dalmatinska v Trstu, sedmograška v Hermannstadtu (današnji Sibiu v Romuniji), srbsko-banatska v Temišvaru, štajersko-ilirska v Gradcu in tirolska v Innsbrucku.
- 8 davčnih direktij: v Celovcu za Koroško, v Černivcih za Bukovino, v Krakovu za Galicijo, v Linzu za Gornjo Avstrijo, v Ljubljani za Kranjsko, v Salzburgu za deželo Salzburg, v Troppau za Šlezijo (današnja Opava na Češkem) in v Zadru za Dalmacijo.

Do sprememb je prišlo že isto leto. Tako je cesar z najvišjim sklepom dne 5. maja 1854 odredil oblikovanje nove finančne deželne direktije za Dalmacijo v Zadru, kjer je bila s tem odpravljena dotedanja davčna direktija. Hkrati je bila odpravljena primorsko-dalmatinska finančna deželna direktija v Trstu; njene posle je prevzela štajersko-ilirska finančna direktija v Gradcu; v Trstu je nastala davčna direktija.⁹⁶

V prvih pravilih za opravljanje orožniške službe iz leta 1851 je bilo določeno, da je orožništvo lahko poklicano na pomoč pri izvajanju carinskih predpisov, to je pri finančni straži. Finančna straža je bila dohodkovna straža, kar je pomenilo, da skrbi za državne dohodke. Kadar so bili finanč-

ni stražniki v civilni obleki, so se morali izkazati s svojimi službenimi knjižicami ali s posebnimi pooblastilnimi listinami.⁹⁷ To so leta 1854 pojasnili v najvišjemu policijskemu oblastvu v dogovoru s finančnim ministrstvom: ko je finančna straža v uniformi, se ji ni treba dodatno legitimirati; slednje je dopustno le tedaj, če za to obstojijo posebaj nujni in utemeljeni sumi. Če službo opravlja v civilni obleki, sme orožništvo od nje zahtevati izkaz.⁹⁸

V zadnji številki uredbenika finančnega ministrstva za leto 1854 je bilo objavljeno vabilo k prednaročilu glasila za leto 1855. Izhajati bo začelo tudi v italijanskem jeziku, vendar brez prilog; cena zanj bo na Dunaju 1 goldinar in 20 krajcarjev, drugod pa 2 goldinarja na leto. Sama priloga bo na Dunaju stala 32 krajcarjev, drugod pa 40 krajcarjev letno.⁹⁹

Po vzpostavitvi Avstro-Ogrske leta 1867 je uredbenik nosil uradni pristavek k naslovu, tako da se je celoten naslov odtlej glasil takole: »Uredbenik za službeno področje cesarsko-kraljevega finančnega ministrstva za v državnem zboru zastopane kronovine in dežele«. Zadnja številka je izšla 5. novembra 1918. Po razpadu države je začel izhajati »Uredbenik za nemško območje državnega urada za finance Nemške Avstrije«, ki ga je izdajalo ministrstvo za finance. Izšli sta le dve številki, in sicer 16. in 19. decembra 1918.

Šlo je za bogato gradivo, dobro in pregledno urejeno. V posameznih letih je izšlo toliko številčk na toliko straneh (brez prilog z raznimi razpisi): 1854–92 številčk, 692 strani; 1855–62, 558; 1856–55, 532; 1857–58, 554; 1858–63, 546; 1859–64, 488; 1860–64, 424; 1861–57, 326; 1862–60, 484; 1863–61, 358; 1864–60, 450; 1865–64, 504; 1866–54, 339; 1867–42, 256; 1868–50, 320; 1869–45, 260; 1870–48, 240; 1871–44, 236; 1872–42, 318; 1873–44, 292; 1874–38, 212; 1875–36, 233; 1876–34, 231;

⁹⁷ *Poduk za deželno žandarmerijo, kako službo opravljati*, čl. 91 in 92.

⁹⁸ Berechtigung der Gendarmerie zur Forderung eines Ausweisung von Seite der Finanzwache, *VBFM*, št. 5, z dne 19. januarja 1854, str. 46.

⁹⁹ Anhang, Allgemeines, *VBFM*, št. 92, z dne 30. decembra 1854, str. 689.

⁹⁶ Anhang, Allgemeines, *VBFM*, št. 55, z dne 17. julija 1854, str. 415.

1877–24, 204; 1878–49, 657; 1879–56, 364; 1880–45, 236; 1881–59, 364; 1882–56, 524; 1883–41, 353; 1884–46, 435; 1885–36, 238; 1886–48, 212; 1887–48, 458; 1888–55, 888; 1889–42, 340; 1890–59, 550; 1891–52, 494; 1892–70, 754; 1893–60, 546; 1894–50, 388; 1895–44, 342; 1896–50, 398; 1897–67, 1244; 1898–47, 334; 1899–81, 1324; 1900–52, 460; 1901–46, 446; 1902–62, 494; 1903–63, 738; 1904–44, 244; 1905–53, 402; 1906–71, 1293; 1907–61, 710; 1908–65, 452; 1909–54, 330; 1910–53, 460; 1911–44, 656; 1912–54, 376; 1913–46, 368; 1914–65, 828; 1915–52, 474; 1916–70, 496; 1917–52, 444; 1918–45 številka, 432 strani. Zadnja leta je vse več predpisov izšlo hkrati v državnem uradnem listu in v uredbeniku, zlasti tistih, ki so se nanašali na finance in gospodarstvo.

To glasilo je ves čas svojega izhajanja pomenilo nepogrešljiv vir za delovanje celotne finančne uprave v državi; prvi dve desetletji za vso monarhijo, po letu 1867 pa za njen avstrijski del. Prav tak pomen ima še danes za preučevalca finančne zgodovine tedanje države in slovenskega ozemlja v njej.

Finančno ministrstvo je v kraljevini Jugoslaviji prav tako poznalo svoje uradno glasilo, kjer so objavljali predpise s finančnega področja. Pod naslovom *Carinska služba* je izhajalo leta 1923, nato od leta 1924 do 1929 pod imenom *Finansijska služba* in od leta 1930 do 1941 pod imenom *Finansijski zbornik*.¹⁰⁰

Določbe za finančno stražo

Cesar je tudi posameznim uslužbencem in uradnikom straže podeljeval odlikovanja. To je bila najvišja čast za celoten zbor v vseh deželah; s tem so dvigali ugled straže med prebivalstvom in spodbujali posnemanje. O odlikovanjih so sproti poročali v uredbeniku finančnega ministrstva. Zato je bilo jeseni 1855 naročeno starešinam oddelkov, da so na primeren, svečan način o tem sporočali moštvu in to vpisali v knjigo ukazov.¹⁰¹

¹⁰⁰ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 202–203 in 362–363.

¹⁰¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 45, z dne 12. septembra 1855, str. 350.

Uradniki in uslužbenci finančne straže, ki so službovali ob meji, so morali opraviti izpit iz blagoznanstva in carinjenja. Za to so bile določene izpitne komisije. Te so morale v skladu z odlokom z dne 25. avgusta 1855 za vsako upravno četrtletje po službeni poti poslati podatke o opravljenih izpiti.¹⁰²

Jeseni 1855 so malo spremenili določbe o pozdravljanju. Prej so možje zunaj postroja pozdravljali z dvigom desne roke. Mož, ki je v službi nosil sabljo, je pozdravil tako, da se je postavil v pozor in s palcem desne roke ob boku prijel rob ročaja, druge prste pa je položil pod palec; med hojo je bila sablja ves čas ob stegnu. S tem so spremenili odlok dvorne komore z dne 16. februarja 1844, ki je urejal pouk pri finančni straži.¹⁰³

Finančno ministrstvo je na začetku leta 1856 točno določilo, kakšno posteljno opremo morajo imeti bolniške sobe za obolelo moštvo finančne straže.¹⁰⁴ Vsaka postelja je imela: slamnjačo, dva vzglavnika, dve laneni rjuhi, navadno letno odejo, navadno zimsko odejo, dve prevleki in žimnico. Določene so bile mere za posamezno vrsto opreme. Tako je morala biti slamnjača polnjena s slamo in obdana s platnom, dolga 2 lakta¹⁰⁵ in 23/32 lakta, široka 1 laketa in ¼ lakta, težka pa 2 funta¹⁰⁶ in 13/16 funta.

Na začetku marca 1856 je finančno ministrstvo pojasnilo pomoč ali nadomeščanje uradnika.¹⁰⁷ Stražnik je bil za krajši čas lahko poslan v pomoč

¹⁰² Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 45, z dne 12. septembra 1855, str. 350.

¹⁰³ Änderung in den Vorschriften für die Finanzwache, rücksichtlich des Salutirens und der Stellung mit versorgten Säbel, *VBFM*, št. 51, z dne 24. oktobra 1855, str. 385.

¹⁰⁴ Bestimmung der Bettfournituren für die Krankenzimmer der Finanzwachmannschaft, *VBFM*, št. 2, z dne 16. januarja 1856, str. 8.

¹⁰⁵ Laketa ali vatel je bil stara površinska in dolžinska mera za sedanjih približno 77 cm dolžine, kar je pomenilo, da je bila slamarica dolga približno 2 metra, široka 1 meter.

¹⁰⁶ Funt je bila mera za težo in je pomenila sedanjih 454 gramov. Slamarica je bila torej težka približno 12,7 kilogramov.

¹⁰⁷ Erläuterung bezüglich der Behandlung der Finanzwach-Angestellten in Substitutionsfällen, *VBFM*, št. 9, z dne 5. marca 1856, str. 49–50.

k izvršilnemu pristojbinskemu uradu, kjer je bil le en uradnik: za vodenje notranje kontrole v tem uradu ali nadomeščanje uradnika. To se ni štelo kot nadomeščanje. Dejansko nadomeščanje je bilo le tedaj, če je šlo za delo zunaj običajnega stražnikovega področja in je bil poslan na točno določeno službeno mesto, ki je bilo trajno ali začasno nezasedeno ali je moralo biti nanovo zasedeno. Na primer: mu je bilo zaupano samostojno vodenje urada, je bil tam namesto bolnega ali sicer odsotnega uradnika in izvajal vsa njegova opravila ali vodil sicer v zakup dano mitninsko postajo. Kadar stražnik ni zapustil kraja bivanja, ni imel pravice do nadomestila, pripadal pa mu je z nadomestnim mestom povezan pisarniški in ogrevalni pavšal za čas opravljanja nadomeščanja. Če je nadomeščal zunaj kraja svojega bivališča, mu je pripadalo nadomestilo za pot in prehrano. Potni stroški pa niso smeli preseči zneska, ki je pripadal uradniku, katerega je nadomeščal. Na koncu so zapisali, da je samoumevno, da je to nadomeščanje uvedeno le iz nujnih potreb in ne zaradi varčevanja.

Stražniki, ki so prostovoljno zapustili službo ali so bili nameščeni le začasno, so spraševali, kako bi se vrnil oz. se zaposlili za stalno. Zato je ministristvo jeseni 1856 dalo napotilo: ko je šlo za začasno zaposlenega, to ni bilo mogoče, če je prekoračil zakonsko določeno starost ali je bil poročen. Pri nekdanjih stražnikih pa je veljalo, da prekoračena starost ni bila ovira, če so sicer službo opravljali primerno in če so bili ločeni ali samski.¹⁰⁸ Jeseni leta 1856 so to dopolnili tako, da so finančna deželna oblastva smela sprejeti do 35 let stare nekdanje stražnike po preteku enega leta od njihovega izstopa, če so bili prej pri straži z njimi zadovoljni.¹⁰⁹

Da bi popolnili moštvo finančne straže na Ogrskem, v Vojvodini in Banatu, na Sedmograškem, v Hrvaški in Slavoniji ter Dalmaciji, so poleti 1856 dovolili izjemo. Prosilci iz nemško-slovanskih dežel so prošnjo za sprejem v navedenih oddaljenih pokrajinah, kot so zapisali v uredbeniku, oddali v svojem domačem okolju in so tam tudi zaprisegli, nato pa so pristojni ravnali po predpisih za pre-

mestitev mož.¹¹⁰ Že jeseni tega leta so med oddaljene dežele uvrstili tudi Ilirsko Primorje, in tu so za sprejem v finančno stražo veljali enaki postopki kot za preostali del države.¹¹¹

Konec septembra 1856 je finančno ministristvo določilo stroške za kurjavo in razsvetljavo v zaporih v enotah finančne straže.¹¹² Tu ni šlo le za ogrevanje, ampak tudi za drva za kuhanje zaprtemu stražniku. O tem je bilo treba voditi sezname, komisar in vodja sekcije pa sta jih bila dolžna preveriti in potrditi. Stroške je krila državna blagajna pod oznako »ogrevanje zaporov in razsvetljava zaporov«. Po izteku upravnega leta 1858 so morala vodstva okrajnih finančnih direktij deželni finančni direktiji prikazati stroške za te namene in hkrati povedati, ali vztrajati pri tem postopku ali pa ga in kako spremeniti, da bi zagotovili učinkovito kontrolo.

Dvorna komora je z dekretom z dne 4. aprila 1844, ki ga je dostavila vsem deželnim komornim oblastvom, določila, da je izbris kazni kazenskega sodišča za finančne stražnike nemogoč. Ta odlok še velja in ga je treba imeti v spominu, so sredi oktobra 1856 naročali s finančnega ministristva.¹¹³

Finančna straža je imela pravico pregledovati tudi prevozna sredstva, na katerih je orožništvo spremljalo zapornike, ko so prispela v zaprta mesta.¹¹⁴ Najvišje policijsko oblastvo je vsem poveljstvom orožniških polkov naročilo, da orožniki poskrbijo za to, da je pri takem spremljanju odpadla vsa prtljaga, ki ni bila nujna za prevoz zapornika, da bi s tem skrajšali čas za uradno poslovanje pri

¹⁰⁸ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 24, z dne 4. junija 1856, str. 158.

¹⁰⁹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 39, z dne 17. septembra 1856, str. 360.

¹¹⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 32, z dne 30. julija 1856, str. 237.

¹¹¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 38, z dne 12. septembra 1856, str. 352.

¹¹² Vorschrift über die Beheizung und Beleuchtung der Finanzwach-Arreste und die Art der Bestreitung der hierfür erwachsenden Auslagen, *VBFM*, št. 41, z dne 24. septembra 1856, str. 412.

¹¹³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 44, z dne 15. oktobra 1856, str. 435.

¹¹⁴ Zaprto mesto je bilo tisto, ki je smelo ob vnosu ali ob iznosu živil na mestnih mitnicah pobirati določene pristojbine. To so bila večja mesta, ki so imela poseben položaj in jih je določila državna oblast. Pristojbine so pobirali na mitninskih postajah, ki so jim rekli tudi linijski uradi.

prihodu v zaprto mesto. Finančno ministrstvo je nato novembra leta 1856 naročilo linijskim uradnikom in višjim pri finančni straži, da pregledajo taka prevozna sredstva le tedaj, ko je nujno in to omejijo le na nujno potreben čas.¹¹⁵

Sredi februarja 1857 je bil objavljen sklep, da je finančno ministrstvo pristojno izdati izredno dovoljenje za poroko uslužbenca finančne straže, če je doseženo ali preseženo število sistemiziranih poročenih mož.¹¹⁶

Na začetku maja 1857 je bil objavljen sklep, od kdaj pripadajo prejemki moštvu finančne straže. Tako za novosprejetega kot za povišanega je to teklo od dneva prisega. To je veljalo tudi v primeru, če je višji paznik ali preglednik napredoval, a iz službenih razlogov in brez svoje krivde ni mogel nastopiti službe na novem delovnem mestu.¹¹⁷

Poleti 1857 je ministrstvo za finance prepovedalo vsake demonstracije in ovacije, ki bi jih moštvo finančne straže izvajalo ob godovih, premestitvah in ob podobnih priložnostih. Izjema so bili taki dogodki, ki sta jih določila cesar ali nadrejeno oblastvo, ali podelitev poročnega darila in ob pojedini; stroški so ob takih dogodkih šli le na račun udeležencev slavja. Ministrstvo je pristavilo, da podobna prepoved v vojski velja že dalj časa.¹¹⁸

Prav tako poleti 1857 so določili, da mora moštvo finančne straže vzdolž meje carinske zveze carinskim in davčnim uradnikom pokazati potrdila o poroki, ki so jih podpisali njegovi predstojniki. Prav tako so bili dolžni pozdravljati mejne stražnike sosednje države kot sebi enako postavljene stražnike.¹¹⁹

Finančno ministrstvo je konec novembra 1857 odločilo glede porok začasno upokojenih mož finančne straže. Šlo je za tako imenovane kviescirane može. Objavilo je, da taka začasna provizija ni pomenila, da so možje izstopili iz službe, zato so zanje še naprej veljali predpisi glede poroke. Deželno finančno oblastvo jim je smela izjemoma dovoliti poroko, če bi se možu s tem bistveno izboljšala položaj in premoženjsko stanje. Če bi se kviescirani brez dovoljenja poročil, bi bil odpuščen iz službe.¹²⁰

Cesar je 12. junija 1859 določil nove pristojbine moštvu finančne straže, če je bilo poklicano za pričanje pred civilnimi ali vojaškimi sodišči v kazenskih zadevah. Če je bilo sodišče oddaljeno nad eno avstrijsko miljo ali nad 2 uri hoje, mu je pripadalo povračilo potnih stroškov, sicer pa za vsako uro poti tja in nazaj po 26 krajcarjev. Če je bila razdalja velika in čas pričanja dolg in se stražnik ni mogel istega dne vrniti v svojo enoto, je dobil še prehranino in deželno doklado. Te stroške je križalo sodišče.¹²¹

Poleti 1860 so določili, da je znašal vložek na moža straže 18 goldinarjev na leto, kar je bilo mogoče vplačati v 36 mesečnih odtegljajih od prejemkov.¹²² Konec avgusta leta 1860 so sporočili, da še velja dekret dvorne komore z dne 24. aprila 1845, ki je določal, da so krajevne doklade za moštvo finančne straže toliko časa, dokler so možje na oddelku, za katerega je dovoljena krajevna doklada. Če je mož izstopil iz straže, bil neupravičeno odsoten, na dopustu ali v zaporu ali je bil premeščen v drug oddelek, kjer take doklade ni bilo, mu doklada ni pripadala.¹²³

Novembra 1860 je finančno ministrstvo določilo dolžnosti stražnikov, če so se mudili na Du-

¹¹⁵ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 50, z dne 19. novembra 1856, str. 500.

¹¹⁶ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 8, z dne 18. februarja 1857, str. 46.

¹¹⁷ Nichtanwendbarkeit der allgemeinen Vorschrift in Betreff der Gehaltsanweisung bei Ernennungen und Beförderungen auf die Genüsse der Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 19, z dne 6. maja 1857, str. 149.

¹¹⁸ Verbot von Ovationen u. dgl. von Seite der Finanzwach-Mannschaft für ihre Oberen, *VBFM*, št. 28, z dne 8. julija 1857, str. 263.

¹¹⁹ Ehrenbezeugung der Finanzwach-Mannschaft an der Zollvereinsgränze gegen die Zoll- und Steuerbeamten des Zollvereins, *VBFM*, št. 35, z dne 19. avgusta 1857, str. 337.

¹²⁰ Razpis c. k. dнарstvenega ministrstva od 27. novembra 1857, *DVLKV*, št. 4/58, z dne 1. marca 1858, predpis št. 23.

¹²¹ Verordnung der Ministerien der Justiz, der Finanzen und des Armee-Obercommando, betreffend das Gebühren-Ausmaß für die Finanzwach-Mannschaft von Respicenten abwärts aus Anlaß der Vorladung als Zeugen in Straffällen vor die Civil- und Militär-Strafgerichte, *VBFM*, št. 40, z dne 4. avgusta 1859, str. 309.

¹²² Anhang, *VBFM*, št. 39, z dne 1. avgusta 1860, str. 277.

¹²³ Einstellung der Localzulagen für Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 43, z dne 30. avgusta 1860, str. 305.

naju. Dotlej so tam posamezniki prekoračili dovoljen dopust in so jih nadrejena oblastva iskala, njihovo bivališče na Dunaju pa je bilo težavno ali sploh nemogoče ugotoviti. Zato so se odslej morali stražniki, ki so prišli med dopustom v glavno mesto države, takoj ob prihodu javiti pri deželni finančni direkciji, ob odhodu pa spet odjaviti.¹²⁴

Od 1. maja 1862 so tudi za finančno stražo veljale poenostavitve pri dobavljanju kadilnega tobaka, podobno kot je to že veljalo za vojsko. Dobavnicu je moral potrditi poveljnik oddelka, komisar finančne straže pa tudi z uradnim žigom.¹²⁵

Vožnja z vlakom

Trgovinsko ministrstvo je sredi aprila 1856 izdalo ukaz glede potovanj finančnih stražnikov z vlakom. Če je stražnik službeno potoval z vlakom v lasti države in je bil v uniformi, je bil glede pristojbin izenačen z orožniki in policijskimi stražniki. Pripadal mu je vagon III. razreda; če pa bi potoval v II. razredu, je zanj plačal polovično ceno. Pri vožnji v I. razredu pa te ugodnosti ni bilo.¹²⁶

Ministrstvo za finance je 16. septembra 1857 določilo pristojbine za službeno vožnjo uradnikov in moštva finančne straže. Potni stroški uradnika znotraj njegovega okoliša so bili zajeti v pavšalu, ne glede na prevozno sredstvo. Če so za druga potovanja uporabili vlak ali ladjo, so zanje veljali stari predpisi. Če je potoval neprekinjeno nad 8 dni, je dobil stroške za prtljago nad pristojbine prosto teže do največ enega centa,¹²⁷ enako stroške prevoza do parniške ali železniške postaje. Ob premestitvi je dobil povrnjene stroške potovanja.

Pri službeni vožnji moštva so veljali dotedanji predpisi, enako za prevoz do železniške postaje. Pri premestitvi so dobili vozno karto, enako žena in nepreskrbljeni otroci. Prtljaga je smela presega-

ti dopustno težo, in sicer en cent za samskega in vdovo, 1,5 centa za poročenega ali vdovo z do dvema otrokoma, 2 centa pa za poročenega ali vdovo z več kot dvema otrokoma. Če je vožnja trajala nad 6 ur, so dobili dodatek za hrano. Potovalni razred je bil enak kot za državne slugе.¹²⁸

Privatne železniške družbe so spomladi 1862 dovolile, da so finančni stražniki v uniformi za vožnjo v vagonih III. razreda plačali polovico redne cene. Našteti je bilo 9 takih družb; poleg teh je še ena ponujala tako ugodnost za skupinsko vožnjo manj kot 25 stražnikov, druga pa za vožnjo v II. razredu polovično ceno vozovnice za I. razred.¹²⁹

Žene stražnikov: prednost pri službi v tobačnih tovarnah

Junija 1857 je izšlo določilo, ki je bilo pomembno za zaposlovanje žena in hčera finančnih stražnikov.

Po tem določilu je bilo treba obojim dati prednost pri zaposlitvi v državnih tobačnih tovarnah, ki so obratovalе v kraju sedeža finančne straže ali v bližini. Kandidatke so morale ustrezati razpisanim pogojem in so se morale potegovati za zaposlitev.

Finančna okrajna direkcija v okolišu, kjer je bila taka tovarna, je za vsakega pol leta izdelala seznam uslužbencev finančne straže, katerih žene ali hčere so se javile za delavke v tobačni tovarni. Dostavile so ga nadrejenim oblastvom.

Izdelala je tudi tabelarni pregled, koliko novih delavk je bilo zaposlenih in koliko od teh je bilo žena ali hčera uslužbencev finančne straže; poslali so ga centralni direkciji tobačnih tovarn na Dunaju.¹³⁰

¹²⁴ Anhang, *VBFM*, št. 56, z dne 14. novembra 1860, str. 373.

¹²⁵ Vereinfachung in der Controle der Fassungen des Limito-Rauchtabakes für die Finanzwache, *VBFM*, št. 13, z dne 27. marca 1862, str. 68.

¹²⁶ Fahrgebühren für die im Dienst auf Eisenbahnen reisende Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 19, z dne 7. maja 1856, str. 109.

¹²⁷ Cent (dunajski) je znašal 56 kilogramov.

¹²⁸ Bestimmungen über die Gebühren der Beamten und Angestellten der Finanzwache bei der Dienst- und Übersiedlungs-Reisen, mittels Benützung von Eisenbahnen und Dampfschiffen, *VBFM*, št. 42, z dne 24. septembra 1857, str. 409–412.

¹²⁹ Fahrpreis-Ermäßigung für die auf Privat-Eisenbahnen im Uniform reissende Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 14, z dne 3. aprila 1862, str. 74–75.

¹³⁰ Vorzugsweise Berücksichtigung von Weibern und Töchtern der Finanzwach-Mannschaft von Arbeiterin in Aerarial-Tabak-Fabriken, *VBFM*, št. 24, z dne 10. junija 1857, str. 218.

Kako delovati ob živinski kugi

Na začetku jeseni 1860 so v finančnem ministertvu pripravili napotke za delovanje finančne straže ob izbruhu živinske kuge.

Ta je pomenila škodo za državno blagajno ter lastnike živine in je bila nevarna za otroke, so zapisali uvodoma. Velik poudarek je bil dan žganjarnam, če so morda drože dodajali k živinski krmi. V takem primeru so stražniki lahko pregledali tudi hleve. V hlev pa ni smel stopiti mož, ki je prišel z območja okužbe, razen če je zamenjal obleko in se očistil.

Preglede so opravljali prvenstveno na zdravih in šele nato na okuženih območjih. Med patroliranjem so se morali izogibati stikom s predmeti, ki so prenašali kugo, in niso smeli uporabljati vprege z zapreženo rogato živaljo. Uradne preglede v hlevih in žganjarnah na okuženih območjih so opravljali le skupaj z nepristranskim predstavnikom občine ali sodišča.¹³¹

Spremembe v sestavi oboroženih sil

Določbe o izvrševanju vojaške dolžnosti pripadnikov moštva finančne straže so se neredko spreminjale. Predpis z dne 2. marca 1849 je na primer določal, da so ti možje oproščeni sodelovanja pri žrebanju nabornikov za vojsko. Že jeseni leta 1850 je nov predpis to razveljavil in določil takole: vsak se je moral udeležiti žrebanja, in če ga je žreb zadel, so vzeli k vojakom naslednjega fanta s seznama; če pa bi zapustil službo pri straži, bi moral takoj obleči vojaško suknjo.¹³²

Cesar je 31. julija 1852 izdal patent, ki je vpejil rezervo kot novo sestavino vojaške dolžnosti.¹³³ Zakon je imel 26 členov in je začel veljati 1. novembra 1852. Odpravljena je bila deželna bramba, razen v Predarlškem in na Tirolskem. Zakon ni

veljal za Vojno krajino. Po osmih letih služenja v vojski je bil vsak dolžan še dve leti služiti v rezervni sestavi. V vojni ali ob izrednih dogodkih je bilo rezervista mogoče vpoklicati in se je moral odzvati. Če se v šestih tednih neupravičeno ni zglasil v svoji enoti, so ga imeli za vojnega beguna. Pristojna vojaška in civilna oblastva so morala voditi natančne popise teh mož in zanje izpolniti sedem obrazcev, ki so bili priloženi postavi.¹³⁴

To je pomenilo, da je prejšnja desetletna vojaška obveznost ostajala v drugačni obliki: po osmih letih še dve leti v rezervi in v pripravljenosti na morebiten vpoklic v vojsko. Ti predpisi o vojaški obveznosti so zadevali tudi finančne stražnike, in zanje so bila objavljena številna tolmačenja.

Najvišji sklep z dne 4. avgusta 1857 je urejal službovanje vojaških dopustnikov in rezervistov pri finančni straži. Ko ti niso bili več v naborni starosti, so jih odpustili iz vojske. Druge, ki še niso prešli naborne starosti, je bilo le ob nuji mogoče vpoklicati v vojaško službo. Ti so bili razporejeni v enote finančne straže v bližini nabornega okraja in vojaški poveljnik jih je smel po potrebi vpoklicati. Tistim, ki so brez graje služili v straži, ni bilo mogoče preprečiti popolnega izbrisa iz vojaške obveze. Na podlagi tega sklepa sta finančni minister in vrhovno vojaško poveljstvo izdala tolmačenje: tisti finančni stražniki, ki so bili rojeni pred ali do konca leta 1830, so bili popolnoma oproščeni vojaške obveznosti, in tako je postopoma kot meja veljalo vsako nadaljnje leto (1831, 1832 itd.). Ob koncu vsakega upravnega leta so direktorji finančnih uradov in vodje sekcij sestavili seznam v okraju ali v sekciji službujočih vojaških dopustnikov in rezervistov ter ga poslali deželni finančni direkciji, ta pa na deželno generalno poveljstvo.¹³⁵

Vojaško višje poveljstvo je v dogovoru z ministertvom za finance jeseni 1857 izdalo uredbo za vojaška sodišča. Pazniku finančne straže ni smela biti niti zaradi disciplinskega niti zaradi sodnega kazenskega primera dosojena telesna kazen. To je

¹³¹ Vorsichtsmaßregeln bei gefällsamlichen Revisionen während der Viehseuche, *VBFM*, št. 48, z dne 26. septembra 1860, str. 321–322.

¹³² Razpis ministerstva notrajnih opravil 10. novembra 1850, *ODZVLAC*, št. 148/50, z dne 12. novembra 1850, predpis št. 442.

¹³³ Cesarski patent 31. julija 1852, s postavo za rezervo, *DZVLKV*, št. 43/52, z dne 24. avgusta 1852, predpis št. 260.

¹³⁴ Navod k postavi za rezervo 17. oktobra 1852, *DZVLKV*, št. 64/52, z dne 21. decembra 1852, predpis št. 402.

¹³⁵ Behandlung der in der Finanzwache derzeit dienenden Militär-Urlauber und Reservisten, *VBFM*, št. 37, z dne 2. septembra 1857, str. 352–354.

preprečeval že odlok splošne dvorne komore z dne 3. aprila 1833, člen 30 vojaškega kazenskega zakonika pa paznika finančne staže ni naštel med osebami, zoper katere se je taka kazen smela uvesti. Izjema so bili pri finančni straži dopuščeni vojaki, če so dezertirali, se sami poškodovali ali ranili, se nepokorno ali nespoštljivo vedli do vojaške straže; take so predali vojaškemu sodišču. Če je pristojno vojaško sodišče obsodilo paznika finančne straže, je v razsodbi navedlo, ali ga je treba odpustiti iz službe. O vsem je moralo obveščati pristojno finančno oblastvo.¹³⁶

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 23. novembra 1857 določil, da bo naslednji nabor od 1. marca do 30. aprila 1858. Finančne stražnike, ki bodo vpoklicani k žrebanju in naboru, je lahko vojaški poveljnik vpoklical k urjenju in vojaški službi, če so bili začasno oproščeni vojaščine.¹³⁷

Naveden je bil primer, ko je neki vojaški obveznik, ki je služboval pri finančni straži, od polkovnega poveljstva mimo deželne finančne direkcije izposloval dovoljenje za poroko. Zato je vrhovno vojaško poveljstvo ukazalo, da mora to dovoljenje za poroko takoj dostaviti deželni finančni direkciji, ta pa nato izda svoje dovoljenje, ki velja za poroko; če tega ne stori, naj ga odslovijo iz finančne straže.¹³⁸

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 29. avgusta 1862 določil, da se je vojaku, ki je prešel k finančni straži neposredno iz vojske, a je po predpisih o civilni preskrbi komaj dosegel pogoje za provizijo, za odmero provizije štelo vsako vojaško leto dvojno, skladno s členom 285 pristojbinskega pravilnika za vojsko.¹³⁹

Vojaški zakon s konca leta 1868 je določil, da je oborožena sila sestavljena iz treh delov: stalne vojske in mornarice, deželne brambe in nadomestne rezerve. Vojaška dolžnost je v stalni vojski trajala 10 let, od tega 3 leta v enoti in 7 let v rezervi, v deželni brambi pa 12 let. Nadomestna rezerva je vključevala do 30 let stare moške, ki so bili na razpolago stalni vojski. Črna vojska je bila sestavljena le iz prostovoljcev, ki niso bili razporejeni v oboroženo silo.¹⁴⁰

Sredi leta 1869 je izšel zakon o deželni vojski, ki je bila v vojni namenjena za podporo stalni armadi in za notranjo obrambo, izjemoma tudi za vzdrževanje reda in varnosti.¹⁴¹

Kako so žrebali pri naboru

Na začetku novembra 1858 je začel veljati nov zakon o vojaški obveznosti, ki je razveljavil vse dotedanje tovrstne predpise.¹⁴² Vojaška dolžnost se je pričela 1. januarja tistega leta, ko je moški dopolnil 20 let starosti, in je trajala do 36. leta starosti. Po prisegi je moral služiti osem let. Praviloma so v vojsko jemali novince 1., 2. in 3. starostnega razreda, izjemoma pa tudi višje starostne razrede. V 1. starostni razred so prišli tisti, ki so tisto leto dopolnili 20 let, v naslednje razrede pa pozneje rojeni, torej starejši letniki. Žrebanje je bilo po vrsti starostnih razredov, začenši z najmlajšim. Za vsak starostni razred so pripravili abecedni seznam novincev, in žreb je nato določil črko in številko. Kdor je zbežal od žrebanja in nabora in se je pozneje sam javil, so mu za kazen vojaško službo podaljšali za eno leto; če pa so ga morali privedi, je kazen znašala dve leti dodatne vojaške službe. Za prijetega beguna je deželna politična gosposka plačala 24 goldinarjev nagrade, ki so jo izplačali iz premoženja pobeglega in njegovih skrivačev.

¹³⁶ Behandlung der in der Finanzwache dienenden Aufseher in jenen Fällen, in denen sie der Militärgerichtsbarkeit unterliegen, *VBFM*, št. 46, z dne 15. oktobra 1857, str. 459–460.

¹³⁷ Behandlung der Finanzwache bei der Recrutirung im Jahre 1858, *VBFM*, št. 3, z dne 21. januarja 1858, str. 7.

¹³⁸ Eingehung von Ehen der, dem Militärverbände angehörigen Individuen der Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 3, z dne 19. januarja 1859, str. 13–14.

¹³⁹ Anrechnung der Feldzugsjahre bei den aus dem Militärstande unmittelbar übergetretenen provisionsfähigen Finanzwach-Mannschafts-Individuen, *VBFM*, št. 45, z dne 29. oktobra 1872, str. 278.

¹⁴⁰ Postava od 5. decembra 1868, *ZULVK*, št. 1/69, z dne 14. januarja 1869, predpis št. 1.

¹⁴¹ Postava od 13. maja 1869 o deželni brambi za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane, *ZULVK*, št. 13/69, z dne 15. junija 1869, predpis št. 17.

¹⁴² Cesarski ukaz od 29. septembra 1858, s katerim se daje nova postava za dopolnjevanje cesarske vojske ali armade, ktere moč se prične 1. dne novembra 1858, *DVLKV*, št. 33/58, z dne 28. oktobra 1858, predpis št. 166.

Januarja 1860 so spet izdali določila glede vojaške obveznosti pripadnikov finančne straže. To je urejal najvišji sklep z dne 8. januarja 1860. Stražnik, ki ni v celoti odslužil vojaške dolžnosti, je bil začasno oproščen te dolžnosti, če je spadal v drugi ali višji starostni razred. Stražniki prve starostne skupine so se morali ravnati po splošnih predpisih o naboru in mu prisostvovati; če so bili potrjeni pri naboru in so želeli še naprej ostati pri straži, jih niso vpoklicali. V primeru, da je bil odpuščen iz straže, jo je sam zapustil ali je bil spoznan kot odvečni, so ga vpoklicali v pristojno vojaško enoto.¹⁴³

Odvečnost za službo je pomenila tako imenovano redukcijo moštva straže, do katere je prihajalo v času suhih krav, torej v letih skromnega državnega proračuna.

Februarja 1860 so v bistvu ponovili tovrstna določila iz začetka leta 1860 in naročili, da so morale enote voditi točen popis pri finančni straži službujočih vojaških obveznikov, da je bilo ob vsakem času razvidno točno število teh oseb.¹⁴⁴ Oktobra 1860 so spet dodatno tolmačili službovanje v finančni straži in v vojski. Stražniku, ki je bil vpoklican v vojaško enoto ali je med vojno prostovoljno stopil v vojsko, nato pa je iz vojske neposredno spet prešel v stražo, se je ves ta čas štel v skupno trajanje službe pri finančni straži. Pogoj za tako štetje je bil, da je bil kot vojak brez graje in je izpolnjeval vse druge pogoje. Veljalo je tudi obratno za vojaka, ki je bil začasno nameščen k finančni straži.¹⁴⁵

Omejitve za uradnike straže

Konec leta 1855 so izdali nova določila o delovanju komisarjev finančne straže.¹⁴⁶ Ti v kraju, kjer je bila vodstvena okrajna finančna direkcija, niso smeli opravljati preiskav, razen disciplinskih za moštvo straže; niso smeli opravljati poslov v zvezi z neposrednimi davki; niso smeli dajati mnenj o zakonodajnih opravilih; če je bil komisar preiskovalni uradnik za pristojbinske prestopke, je okrajna finančna direkcija težje in dolgotrajnejše prestopke smela prepustiti primernim organom zunaj finančne straže; dalj časa trajajoče in nerešene pristojbinske prestopke je bilo treba pregledati, ali ne gre morda za napako ali nerodnost ali površnost preiskovalca, da bi s tem pravočasno zaščitili interese pristojbine in oviditeljev. Pri preiskavah je moral komisar ravnati po členu 60 uradnih navodil za izvrševanje pristojbinskega kazenskega zakona iz leta 1835 (*Amtsunterricht für die Anwendung des Gefälls-Strafgesetzes*).

V začetku decembra 1856 so na Dunaju začutili potrebo, da spomnijo na pripravo glavnega poročila o stanju in delovanju te straže v upravnem letu 1856. Treba je bilo spoštovati postavljenе roke. Zoper uradnike, ki bi pri tem zamudili, je treba strogo nastopiti, so naročali z Dunaja.¹⁴⁷

Septembra 1857 je ministrstvo odločilo o porokah komisarjev finančne straže. Če so bili začasno imenovani, prej pa niso bili uradniki, ampak so pripadali moštvu, se niso smeli poročiti, dokler niso bili stalno postavljeni na to mesto. Na finančnem ministrstvu so novembra 1857 sporočili, da je to ministrstvo 2. novembra 1852 določilo, da je komisar finančne straže po rangi enak komornemu oz. finančnemu koncipistu.¹⁴⁸

Najvišji sklep z dne 9. aprila 1858 je spet odločil o porokah komisarjev finančne straže. Ti niso smeli brez dovoljenja skleniti zakonske zveze pred potekom dveh let od prisege. Neupoštevanje te

¹⁴³ Verordnung des Finanzministeriums im Einvernehmen mit dem Arme-Obercommando und dem Ministerium des Inneren, wegen Militärbefreiung der in der Finanzwache dienenden Individuen, *VBFM*, št. 5, z dne 26. januarja 1860, str. 32.

¹⁴⁴ Verfügungen aus Anlaß der Militärbefreiung der in der Finanzwache dienenden Individuen, *VBFM*, št. 10, z dne 22. februarja 1860, str. 74–75.

¹⁴⁵ Zulässigkeit der Anrechnung einer, beim Militär zugebrochten Zwischendienst in dir Gesamt-Finanzwachdienstdauer, *VBFM*, št. 49, z dne 4. oktobra 1860, str. 328.

¹⁴⁶ Verschonung der Finanzwache mit ihrem eigentlichen Berufe fremden Geschäften, *VBFM*, št. 61, z dne 27. decembra 1855, str. 527–528.

¹⁴⁷ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 52, z dne 3. decembra 1856, str. 509.

¹⁴⁸ Rang und Charakter der Finanzwach-Commissäre, *VBFM*, št. 57, z dne 29. novembra 1857, str. 543.

prepovedi je prineslo odpust iz službe. To je veljalo le za novoimenovane komisarje in ni bilo ovira, da ne bi kasneje poročenih oficirjev vojske, uradnikov in preglednikov finančne straže ne imenovali za komisarje.¹⁴⁹

Naslednja objava ministrstva se je spet nanašala na komisarje finančne straže. Njihova namestitvev je bila praviloma začasna. Le iz aktivne vojaške službe prihajajoči oficirji so bili zmeraj za stalno nameščeni, ker je bila njihova vrnitev v njihovo prejšnje stanje neizvedljiva. Rang je bil za te komisarje enak, ne glede na stalno ali začasno zaposlitev. Začasnost je trajala najmanj eno leto, potem pa je bil tisti, ki se je izkazal za sposobnega za tako delovno mesto, nameščen za stalno, in sicer v krajih, ki jih je določila deželna finančna direkcija.¹⁵⁰

V predlogih deželnim finančnim direkcijam za imenovanje ali napredovanje uradnikov finančne straže so bili primeri, da kandidati niso imeli predpisanega izpita iz carinske, blagoznanstvene in pristojbinske stroke. Če je direkcija ugotovila, da kandidat ali prosilec za mesto komisarja finančne straže ni imel takega izpita, ga je zavrnila.¹⁵¹

Najvišji sklep z dne 13. junija 1859 je določal, da se v civilni državni službi zaposlenim uradnikom ni smela izrekati kazni degradacije. Če je šlo za nečastno dejanje, so jih namesto degradacije odpustili iz službe, sicer pa so jih kazensko premetili, tudi v drugo deželo, za kar pa je bilo potrebno soglasje finančnega ministrstva.¹⁵²

Od jeseni leta 1859 prošnje komisarja finančne straže za dovolitev poroke pred iztekom dveh let od prisege ni bilo treba posebej pošiljati na finančno ministrstvo, pač po redni poti, razen na poseben ukaz.¹⁵³

Ugodnosti pri potovanju komisarjev

Finančno ministrstvo je marca 1859 sporočilo, da so komisarji in višji komisarji finančne straže ob potovanju po svojem službenem okolišu oproščeni plačila državne cestnine in mostnine. Prav tako je to veljalo za mejne inšpektorje, če so bili v uniformi.¹⁵⁴

Kmalu je izšlo sporočilo o ugodnostih uradnikov finančne straže na železnici. Nanašale so se na uradnike finančne straže in vodilnih finančnih oblastev, ki so nadzirali promet na železnici in delovanje carinskih uradov. Njim so deželne finančne direkcije izdale uradno potrdilo, ki je vsebovalo njihova imena, funkcije (položaj) in proge za nadziranje, nakar so jih poslali na pristojno železniško direkcijo. Ta je nato izdala dokument o brezplačni vožnji teh uradnikov ter ga poslala na deželno finančno direkcijo.

Ta dokument je uradnika, ki je bil v uniformi, oproščal nakupa vozne karte ter je potoval v vagonu II. razreda, na tovornih vlakih pa v vagonu za sprevodnika. Dokument je veljal le za v njem navedene proge. Niso ga mogli prenesti na tretjo osebo in ne na družinske člane. Zloraba je pomenila disciplinski prestop. Veljal je lahko eno leto ali neomejeno. Če je uradnik dokument izgubil, je o tem takoj obvestil deželno finančno direkcijo, ta pa železniško direkcijo, da je izdala nov dokument.¹⁵⁵

Spremembe v pisarniškem poslovanju

Poleti 1860 je bilo deloma spremenjeno pisarniško poslovanje v finančni straži, ki je zadevalo njene starešine, zlasti komisarje. Povsem so opustili troje: predloge vodje sekcije o podaljšanju službe za naslednja tri leta tistih stražnikov, ki so prvo leto službe ustrezno opravljali svoje delo; izkaz o

¹⁴⁹ Beschränkung der Eingehung von Ehen von Seite neuernannten Finanzwach-Commissäre, *VBFM*, št. 16, z dne 22. aprila 1858, str. 101.

¹⁵⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 19, z dne 7. maja 1858, str. 124.

¹⁵¹ Anhang, *VBFM*, št. 10, z dne 2. marca 1859, str. 47.

¹⁵² Aufhebung der Degradirungstrafe, *VBFM*, št. 41, z dne 10. avgusta 1859, str. 314–315.

¹⁵³ Beschränkung der ausnahmweisen Anträge auf Ehebewilligungen für Finanzwach-Commissäre, *VBFM*, št. 58, z dne 30. novembra 1859, str. 440.

¹⁵⁴ Mauthbefreiung der Gränz-Inspectoren, *VBFM*, št. 15, z dne 29. marca 1859, str. 63.

¹⁵⁵ Erläuterung über die Freifahrten auf Eisenbahnen für jene Abgeordneten der leitenden Finanzbehörden und für jene Beamten der Finanzwache, welche mit der Controle des Verkehres auf der Eisenbahn und der die Abfertigung derselben bewirkenden Zollämter besonders betraut werden, *VBFM*, št. 19, z dne 28. aprila 1859, str. 81–82.

vojaški asistenci finančni straži, če v pol leta ni bilo sprememb; izkaz o opravljenih izpitih uradnikov in uslužbencev finančne straže iz blagoznanstva, carinske in pristojbinske stroke.

Spremenili so poročanje na sedmih področjih, in sicer: izkaz o razdelitvi, namestitvi ter ranglisto finančne straže in višjih pri njej je bilo treba sestaviti polletno in ne več četrletno; dnevnik in poročila oddelkov v notranjosti države so zaključili polmesečno in nato so jih poslali vodji okoliša, ta pa mesečno vodji sekcije; poročilo o stanju in delovanju finančne straže, ki so ga dotlej sestavili četrletno, je zamenjalo poročilo vodje sekcije in mejnega inšpektorja, ki sta sestavila le za polovico vojaškega leta, takšno poročilo za drugo polovico leta pa je zamenjalo glavno letno poročilo; poročilo o porabi predmetov pri moštvu in posameznikih je bilo polletno; izkaz o stanju in lastnostih le polleten, prošnje za napredovanje, disciplinske zadeve pa sprotne; prošnje za trajno zaposlitev v straži le polletne; register tajnih ovaditeljev prestopkov so dotlej pošiljali polletno, odslej letno.¹⁵⁶

Poleti 1861 so iz ministrstva za finance naročili, da je bilo treba v poročilu o stanju in lastnostih uradnikov finančne straže odslej pod imenom in priimkom vpisati še datum in leto rojstva, kraj in dežela rojstva ter znanje jezikov.¹⁵⁷

Jeseni 1861 so na ministrstvu določili, kaj mora vsebovati mesečno poročilo komisarja finančne straže, ki je deloval v obmejnem območju. To poročilo je vsebovalo podatke o njegovem delu in delu podrejenih oddelkov finančne straže. Tisti del poročila o komisarjevem delovanju je zajel 8 točk in 6 podtočk; na primer: opravljeni nadzori dela izvršilnih uradov, opravljeni pregledi in preiskave, odkriti pristojbinski prestopki. Drugi del poročila o delovanju oddelkov je zajemal 7 točk in 11 podtočk; na primer: spremembe v moštvu, dopusti in druge odsotnosti, kaznovani, pregledi in preiskave, pristojbinski prestopki, pridržanje oseb, dalje pa vse od posteljne opreme in do prehrane. Tudi višji preglednik in poveljnik

oddelka sta morala na začetku vsakega meseca sestaviti podobno poročilo in ga poslati tudi mejnemu inšpektorju.¹⁵⁸

Novosti za finančna oblastva

Cesar je 27. marca 1854 ukazal, da se oblikuje najvišje računsko kontrolno oblastvo in mu določil opravilnik, ki je bil priložen trinajstim členom ukaza. To oblastvo je bilo podrejeno cesarju in je imelo rang ministrstva. Njegov predstojnik je bil navzoč na sejah ministrskega zbora, ko je ta obravnaval proračunska vprašanja, enako na sejah državnega svetovalstva, če ga je povabil njegov predsednik. Vsa računovodstva na državni in deželni ravni so mu bila podrejena ter so bila povsem neodvisna od upravnih oblastev.¹⁵⁹

Pravosodno ministrstvo je 8. novembra 1855 izdalo ukaz, da državni in občinski uradi na zahtevo sodišča niso dolžni sporočiti imena skrivnega ovaditelja, če so jim take osebe poznane zgolj pod uradno skrivnostjo ali jim je bila zagotovljena tajnost. Izjemi sta bili le: če je šlo za začetek veleizdaje in če je šlo za krivo ovadbo.¹⁶⁰

Konec januarja 1857 so s finančnega ministrstva naročili vsem finančnim oblastvom po državi, da so dolžna takoj poročati o pomembnejših in pozornosti vrednih dogodkih iz delovnega področja finančne straže. Med take dogodke so uvrstili: pomembnejša pridržanja oseb, smrt ali ranitev finančnega stražnika; smrt ali ranitev državljana, ki ju je povzročil finančni stražnik; posebej zaslužna ravnanja stražnikov (na primer rešitev življenja, pomoč ob požaru s tveganjem lastnega življenja itd.), upor ali nevaren napad na finančno stražo; obdolžitve zoper finančno stražo v javnih časopisih in podobno.¹⁶¹

¹⁵⁶ Vereinfachung im Schreibdienste der Finanzwach-Oberen, *VBFM*, št. 37, z dne 19. julija 1860, str. 266–267.

¹⁵⁷ Anhang, *VBFM*, št. 33, z dne 24. julija 1861, str. 179–180.

¹⁵⁸ Vorschrift für die Verfassung der Monatsrapporte der Finanzwach-Commissäre im Gränzbande, *VBFM*, št. 47, z dne 25. oktobra 1861, str. 246–247.

¹⁵⁹ Cesarski ukaz 27. marca 1854, *DVLKV*, št. 18/54, z dne 20. maja 1854, predpis št. 92.

¹⁶⁰ Ukaz c. k. pravosodnega ministerstva 8. novembra 1855, *DVLKV*, št. 38/55, z dne 29. decembra 1855, predpis št. 218.

¹⁶¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 5, z dne 28. januarja 1857, str. 28.

Konec junija 1857 je cesar dopolnil svoj sklep z dne 29. junija 1850, ki je urejal delovno področje deželnih in okrajnih finančnih oblastev. Posebej so bile določbe za prva in nato določbe za druga oblastva. Deželna finančna oblastva so smela odslej pridobivati novince k finančni straži, če so bili stari najmanj 17 in največ 35 let ter so izpolnjevali predpisane pogoje. Za višje paznike so smele neposredno sprejeti civiliste, ki so delali v gospodarstvu, gozdarstvu, so bili vodje raznih obratov ali zaposleni v obratih, ki so bili podvrženi dajatvam ali nadzoru straže. Okrajna finančna oblastva so med drugim smela odobravati dopuste finančnim stražnikom v domovini ob nujni največ do 4 tedne, če ni bilo škode za službo in je šlo brez nadomestil; stalno nameščati začasno moštvo, nakazovati pokojnine ter vzgojni dodatki za otroke.¹⁶²

Poleti 1857 so določili nove zneske pavšalov. Pisarniški pavšali: po en goldinar mesečno so prejeli najvišji uradniki v finančnih oblastvih dežel, po 30 krajcarjev mesečno nižji uradniki in po 12 krajcarjev na mesec tudi višji inšpektorji finančne straže. Pavšal za razsvetljavo so dajali v štirih različnih zneskih, odvisno od prejemnikovega položaja: po 6 goldinarjev, 3 goldinarje, 1 goldinar in 30 krajcarjev ter 45 krajcarjev. Višji inšpektor finančne straže je prejel 1 goldinar in 30 krajcarjev mesečno. Te pavšale so prejeli na roko.¹⁶³

Deželna finančna oblastva so morala od konca poletja 1857 vsakega četrta leta na finančno ministrstvo poslati pregled o razporeditvi in namestitvi finančne straže ter rangliste višjih pri finančni straži, in to zanesljivo 40 dni po poteku vsakega četrtletja. Zato je odpadla potreba, da bi v enem četrtletju nastale spremembe krajev službovanja višjih pri finančni straži ali njenih oddelkov še pošiljali s posebnimi obvestili na ministrstvo.¹⁶⁴

Najvišji sklep z dne 17. aprila 1858 je okrajnim finančnim direkcijam dal nova pooblastila za denarno kaznovanje nekaterih pristojbinskih prestopkov.¹⁶⁵

S sklepom z dne 2. maja 1858 je cesar za območje ob nemški carinski zvezi uvedel nekaj novosti. V tem območju bodo postavljeni uradniki z nazivom mejni inšpektor s plačo 1200, 1400 in 1600 goldinarjev letno in s splošnim pisarniškim ter potnim pavšalom. Ti bodo samostojno vodili celotno carinsko in mejno službo v odkazanem okolišu. Podrejeni jim bodo vsi tam delujoči carinski in kontrolni uradi ter oddelki finančne straže. Zato bodo njihove pristojnosti enake kot za višje komisarje finančne straže in okrajne finančne direktorje; podrejeni bodo neposredno deželnim finančnim direkcijam.¹⁶⁶

Marca 1860 je finančno ministrstvo pojasnilo, da smejo mejni inšpektorji opustiti tiste postopke za pristojbinske prestopke, kjer je na prošnjo okrivljenega to dopustno po členih 541–546 pristojbinskega kazenskega zakona.¹⁶⁷ Ti členi so urejali, kdaj je lahko prišlo do opustitve postopka. Cesar je z najvišjim sklepom z dne 8. aprila 1860 določil, da so vse določbe o mejnih inšpektorjih vzdolž nemške carinske meje odslej veljale tudi za mejne inšpektorje na drugih predelih državne meje, razen v Vojni krajini.¹⁶⁸

Jeseni 1862 so z ministrstva za finance sporočili, da so bili odtlej mejni inšpektorji, komisarji finančne straže in višji jezdni pregledniki na meji proti Nemčiji in v Predarlaskem med službenem potovanju oproščeni plačila cestnine, mostnine in brodnine. Potovati so morali v uniformi, in to je

¹⁶² Erweiterung der Wirkungskreises der Finanzbehörden, *VBFM*, št. 23, z dne 3. junija 1857, str. 186–191.

¹⁶³ Vorschrift, betreffend die Pauschalirung der Kanzlei-, Beleuchtungs- und sonstigen Amtrserfordernisse, *VBFM*, št. 33, z dne 5. avgusta 1857, str. 317–323.

¹⁶⁴ Vierteljährige Einwendung der Eintheilungs- und Aufstellungslisten der Finanzwache und der Ranglisten der Finanzwach-Oberen, *VBFM*, št. 37, z dne 2. septembra 1857, str. 352.

¹⁶⁵ Erweiterung des Wirkungskreises der Finanzbehörden in Gefäls-Strafsachen, *VBFM*, št. 21, z dne 19. maja 1858, str. 133–134.

¹⁶⁶ Einführung besonderer Einrichtungen in Bezug auf den Dienst der Zollämter und der Finanzwache längs der Zoll-Linie des deutschen Zollvereines, *VBFM*, št. 21, z dne 19. maja 1858, str. 131–132.

¹⁶⁷ Anhang, *VBFM*, št. 14, z dne 16. marca 1860, str. 114.

¹⁶⁸ Einführung besonderer Einrichtungen in Bezug auf den Dienst der Zollämter und den Finanzwach-Cours der ganzen Gränze der Monarchie, mit Ausschluß der Militärgränze, *VBFM*, št. 25, z dne 28. aprila 1860, str. 197.

veljalo tako za njihov službeni okoliš kot tudi za sosednje.¹⁶⁹

Novembra 1862 je finančno ministrstvo obvestilo, da so v Brnu na Moravskem pod vodstvom tamkajšnje deželne finančne direkcije začeli priprave za uvedbo teoretičnega in praktičnega tečaja za pripravo na izpit iz pristojbinske stroke. Trajal bo 2 meseca dvakrat na leto: oktobra in novembra ter januarja in februarja. Slušatelji bodo smeli po koncu tečaja opraviti praktični izpit. Število slušateljev bo 20; o njih bo odločala tamkajšnja deželna finančna direkcija; prijave je treba poslati v Brno. Uradniki in pregledniki finančne straže bodo dobili od pristojnih deželnih finančnih direkcij plačane potne stroške tja in nazaj po 25 krajcarjev na miljo. Z ministrstva so predlagali, da kjer je mogoče, uradnikom odobrijo dopust za ta tečaj.¹⁷⁰

Na Ogrskem pod vojaško sodišče tudi finančna straža

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 15. maja 1861 je državno ministrstvo, in sicer v dogovoru z vojnim ministrstvom odločilo, da so odtlej v kraljevini Ogrski nameščeni civilni državni uradniki in sluge ter moštvo finančne straže spadali v pristojnost vojaškega sodišča. Vse kazenske in civilne zadeve so prešle v pristojnost deželnega generalnega poveljstva oz. deželnih vojaških sodišč v Budimpešti in Temišvaru.¹⁷¹

Oktobra 1860 je bilo oblikovano Državno ministrstvo iz dotedanjega ministrstva za notranje zadeve, ki je bilo ustanovljeno leta 1848, iz nekdanjega dvornega policijskega urada in združene dvorne pisarne. Delovalo je do marca 1867, ko je bilo spet vzpostavljeno notranje ministrstvo.

Tudi vojno ministrstvo je nastalo leta 1848 iz dotedanjega dvornega vojnega sveta. Leta 1853 se je preoblikovalo v vrhovno vojaško poveljstvo in

leta 1860 spet v vojno ministrstvo. Po vzpostavitvi Avstro-Ogrske je nastalo skupno cesarsko-kraljevo (c. kr.) vojno ministrstvo s sedežem na Dunaju, deželno brambo oz. ogrski honved pa sta vodila ministrstvi za deželno brambo s sedežem na Dunaju in honved v Budimpešti.¹⁷²

Najvišji sklep z dne 4. novembra 1862 je odločil, da so bili odtlej omenjeni civilni uradniki in finančni stražniki za državljske zadeve v pristojnosti splošnih ogrskih sodišč, razen za zadeve, ki so bile neposredno v pristojnosti vojaških sodišč.¹⁷³

Opisano dogajanje na Ogrskem je bilo povezano zlasti z oktobrsko diplomom in februarjskim patentom, s katerima je skušal cesar odpraviti težnje po ustavni preureditvi države. Ogrsi so hoteli dobiti povsem samostojno vlado in druge pridobitve iz leta 1848.¹⁷⁴ Odklanjali so oba navedena cesarjeva sklepa, ki sta pomenila začetek ustavnega življenja v državi. Niso hoteli sodelovati na volitvah v državni zbor.¹⁷⁵ Notranje ministrstvo na Dunaju je zadnji dan maja 1862 izdelalo seznam 440 članov madžarske legije v Italiji, ki so ga poslali tudi policijski direkciji v Ljubljani. Do sredine decembra 1865 je ta seznam obsegal že 1049 oseb.¹⁷⁶ Šlo je za emigrante, ki so zbežali iz Ogrske in si prizadevali za samostojno ogrsko državo.¹⁷⁷

Podporni sklad za šolanje otrok

Sredi julija 1858 je uredbenik objavil statut podpornega sklada za otroke zaposlenih pri finančni straži in pristojbinskih izvršilnih uradih. Obsegal je 23 členov, ki so podrobno uredili poslovanje sklada.

¹⁶⁹ Anhang, *VBFM*, št. 42, z dne 10. oktobra 1862, str. 264.

¹⁷⁰ Anhang, *VBFM*, št. 52, z dne 28. novembra 1862, str. 348.

¹⁷¹ Ausdehnung der Militär-Jurisdiction auf die im Königreiche Ungarn angestellten k. k. Civil-Staatsbeamten und Diener und die Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 24, z dne 27. maja 1861, str. 133.

¹⁷² Oberhummer, *Die Wiener Polizei*, str. 49 in 263.

¹⁷³ Beschränkung der Ausdehnung der Militärjurisdiction über die in Ungarn angestellten Civil-Staatsbeamten und Diener und die k. k. Finanzwach-Mannschaft auf die Angelegenheiten der Strafjustiz, *VBFM*, št. 52, z dne 28. novembra 1862, str. 345.

¹⁷⁴ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 970.

¹⁷⁵ *Zgodovina Slovencev*, str. 471.

¹⁷⁶ AS 22, Policijska direkcija v Ljubljani, fasc. 1866, ovoje št. 54, spis št. 187.

¹⁷⁷ Čelik, *Orožništvo na Kranjskem 1850–1918*, str. 136. Te osebe so šteli kot državi in kroni nevarne, zato so pristojnim oblastvom posredovali sezname teh oseb.

Od plačanih denarnih kazni, ki so jih zaradi pristojbinskih prestopkov izrekla finančna oblastva ali pristojbinska sodišča, so najprej odbili stroške odkrivanja in preiskave teh prestopkov ter poplačilo osebi, ki je dejanje naznanila ali krivca prijela. Presežek teh kazni so odslej namenili za vzgojo otrok staršev, ki so bili v službi pri finančni straži ali pri izvršilnih pristojbinskih uradih, če ni bilo s predpisom določeno, da so ti presežki pripadali drugim osebam. Do presežka so bili upravičeni tudi uslužbenci in uradniki, ki so bili brez svoje krivde poškodovani in so bili postavljeni na provizijo oz. v pokoj, če so bili njihovi otroci rojeni v času, ko so službovali; podobno tudi otroci umrlega očeta ali začasno ali trajno upokojenega pri finančni straži, če so izpolnjevali še druge pogoje.

Sklad je bil samostojen in pod nadzorstvom finančnega ministrstva. Dokler sklad ne bi presegel vsote 20.000 goldinarjev letno, so bili do podpore upravičeni le otroci moštva finančne straže, torej brez njenih uradnikov. Potem so prišli na vrsto tudi otroci uradnikov straže ter uradniki in sluge izvršilnih pristojbinskih uradov. Slednji so morali biti prej najmanj 5 let stalno zaposleni pri finančni straži, njihovi letni prejemki pa niso presegali 800 goldinarjev; njihovo skupno število ni smelo biti višje od desetine vseh prejemnikov, v posamičnem letu pa jih ni smelo biti več od šestine novih prejemnikov podpore.

Do podpore so bili upravičeni otroci, katerih starši so bili stalno zaposleni in so službo dobro opravljali, pravilno in zanesljivo. Upravičenčeva družina je morala biti upravičena do te podpore pri vzgoji otrok. Pri izbiri deklic je bilo treba zlasti upoštevati tiste, ki so po materi osirotele. Tisti, ki so uživali podporo sklada, so morali biti rojeni v zakonski zvezi, zdravi in uspešni.

Sklad je delil dve vrsti denarne pomoči:

1.) Podpora je bila namenjena za plačilo oskrbe v dveh vrstah zavodov: a) v vojaških vzgojnih ustanovah, v katere naj bi bilo vpisanih 80 gojencev; tisti, ki so kandidirali za vojaške ustanove, so bili sprejeti glede na starost, telesne lastnosti in druge pogoje; b) v civilnih vzgojnih ustanovah, konviktih (katoliški zavodi za vzgojo otrok), v deških seminarjih itd. Zanje je bilo predvidenih 80 mest oz. podpor za deške in 100 za deklice. V civilne vzgojne ustanove

so sprejemali od 6 do 12 let stare otroke, ustrezati pa so morali tudi pogojem, ki jih je za svoje gojence določil posamezen zavod. Sprejeti so bili lahko tudi otroci, ki so bili sicer zdravi, a so imeli tako telesno hibo, ki je zahtevala posebno metodo pouka in vzgoje; taki so šli v posebne ustanove, na primer v ustanove za slepe in gluhe.

2.) Poleg tega je sklad podeljeval še denarne štipendije na roko oz. plačeval stroške šolanja.

Podeljevanje podpor je bilo v pristojnosti ministrstva za finance. Otroci so bili lahko sprejeti tudi v zavode zunaj dežele, kjer je služboval oče. Uživanje podpor je v vzgojnih zavodih praviloma brez posebnega dovoljenja trajalo od 6. do 12. leta starosti, kar je ustrezalo štirim razredom osnovne šole (normalke). Odlični in vzorni gojenci zavodov so smeli ob soglasju staršev ali skrbnikov in dovoljenju finančnega ministrstva nadaljevati šolanje na gimnaziji ali realki. Če so gimnazijo ali realko končali z odliko, so smeli ob dovoljenju staršev nadaljevati šolanje na univerzi ali višjih šolah, finančno ministrstvo pa jim je dalo na roko štipendijo 150 goldinarjev na leto.

Deklice so bile deležne praviloma le podpore za osnovno šolanje v vzgojnem zavodu, da so pridobile sposobnosti, primerne za gospodinje. Šolanje v zavodih, ki so dajali višjo izobrazbo, na primer za učiteljice ali vzgojiteljice, so dovolili le tistim deklicam, ki so pokazale odlično prizadevanje in pridnost ter nagnjenost za tak poklic.

Podpore so bile namenjene predvsem za šolanje v nižjih ali višjih vojaških vzgojnih ustanovah, prehod na višje vojaške vzgojne ustanove pa je dovoljevalo finančno ministrstvo.

Gojenec je lahko ob vsakem času zaradi slabega vedenja ali nezadovoljivega napredka izgubil podporo. Izgubil jo je tudi tedaj, ko je zaradi bolezni ali telesne okvare moral iz zavoda; pri tem je sklad plačal stroške vrnitve otroka staršem.¹⁷⁸

V (prvem) šolskem letu 1859/60 je bilo predvidenih 270 učnih mest; od teh jih je bilo 107 predvidenih za naslednje šolsko leto. V prvem letu je bilo 79 mest v vojaških in 74 mest v civilnih zavodih.

¹⁷⁸ Grundsätze über die Verwendung der Überschüsse von Gefälls-Strafgeldern, *VBFM*, št. 31, z dne 14. julija 1858, str. 209–213.

dih, skupaj 153 mest. V civilnih vzgojnih zavodih je bilo od vseh predvidenih mest 25 mest za otroke uradnikov (od teh 10 za dečke in 15 za deklice) ter 128 mest za otroke moštva finančne straže (od teh 101 za dečke in 27 za deklice). Na finančno prefekturo v Benetkah je odpadlo 1 mesto za uradniškega otroka in 9 mest za otroke moštva finančne straže. Iz sklada bodo plačali še učnino za 10 otrok za rokodelsko obrt, je bilo obljubljen. Navedeni so bili civilni vzgojni zavodi po državi in število podpirancev iz sklada od vseh 74 mest. Tako je sirotišnica na Dunaju sprejela 9 otrok. Nato so bile našete samostanske oziroma redovne ustanove, ki so prevladovale; nobena od teh ustanov ni bila na Kranjskem.¹⁷⁹

Leta 1859 je bil sprejet zakon o obrtnem redu, ki je razveljavil dotedanjo cehovsko ureditev. Obrt je delil na tri veje: svobodno (industrija); rokodelsko, vezano na izučitev in spričevalo; koncesionirano, kot na primer tisk, gostilništvo, izdelavo parnih kotlov, izdelavo razstreliv, proizvodnjo strupov, prevoz oseb, gradbeništvo. Beseda obrt je pomenila dvoje: ali vsako pridobivanje ali pa delovanje z dodajanjem vrednosti.¹⁸⁰ Podpora za obrtno šolanje otrok finančne straže je bila namenjena za rokodelstvo, za katero se je bilo treba izučiti.

Podoben sklad za finančno stražo so poznali tudi v času kraljevine SHS oz. kraljevine Jugoslavije, ki je začel delovati leta 1922 in trajal do leta 1941.¹⁸¹

Vojaške šole leta 1852

Leta 1852 je cesar določil organiziranost vojaških vzgajališč: cesarstvo je dobilo 12 nižjih in 12 višjih vojaških vzgajališč, 4 kadetske šole in 4 vojaške akademije.

V nižja vzgajališča so sprejemali 7 in več let stare vojaške sirote, otroke zaslužnih vojakov ali iz monogčlanskih družin. Vzgoja je trajala 4 leta. Po koncu šolanja so bili najboljši sprejeti v kadetnice, drugi pa v višja vojaška vzgajališča.

Višja vzgajališča so sprejemala 11 in več let stare učence nižjih vojaških vzgajališč. Tisti, ki so prihajali neposredno od doma, so morali opravili preizkus. Pouk je trajal 6 let; 4 učna in 2 vadbeni leti. Po končanem šolanju so najboljši učenci postali korporali s častjo feldvebla, dobri frajtarji s častjo korporala, srednje uspešni frajtarji, drugi pa prostaki v vojski. V nižja in višja vzgajališča so sprejeli 3000 državnih in 600 samoplačniških gojencev.

Prostak je bil navaden vojak brez čina, frajtar je ustrezal poddesetniku, korporal desetniku in feldvebel naredniku.

V kadetnice so bili sprejeti najboljši gojenci iz nižjih vojaških vzgajališč in drugi iz civilnega življenja, da so se pripravljali na šolanje na vojaških akademijah. Pouk je trajal 4 leta. V kadetnicah je bilo predvidenih 1680 učnih mest, od teh 1159 državnih in 521 samoplačniških. Od 1159 državnih mest je bilo 959 predvidenih za sinove nepremožnih častnikov in za najboljše iz nižjih vojaških vzgajališč, 200 mest pa za sinove premožnih ali višjih častnikov. Uspešni so izobraževanje nadaljevali na akademijah, manj uspešni pa so šli na višja vojaška vzgajališča ali domov.

Vojaške akademije so trajale 4 leta; vanje so bili sprejeti uspešni kadeti in drugi, če so uspešno opravili preizkus. Po končanem šolanju so uspešni postali poročniki 2. razreda, neuspešni pa so odšli v enote kot kadeti. K prošnji za sprejem na akademijo je bilo treba priložiti izjavo staršev, da otroka ne bodo vzeli iz šole, pristojni vojaški urad pa je sestavil tako imenovani popis primernosti, ki je vseboval podatke o očetu, materi, kandidatu, bratih in sestrah. Starši samoplačnikov so plačali toliko, kolikor so znašale podpore državnih gojencev, za obe (nižje in višje vojaško) vzgajališči po 150 goldinarjev letno, za kadetnice po 400 goldinarjev letno in za vojaške akademije po 600 goldinarjev na leto. To vsoto je bilo treba plačati v dveh obrokih.¹⁸²

¹⁷⁹ Anhang, *VBFM*, št. 51, z dne 12. oktobra 1859, str. 383–384.

¹⁸⁰ Kresal, *Zgodovina socialne in gospodarske politike*, str. 17.

¹⁸¹ Čelik, *Naši financarji 1918–1946*, str. 139–141.

¹⁸² Cesarski ukaz 12. februarja 1852, *DZVLKV*, št. 19/52, z dne 9. aprila 1852, predpis št. 99. Ukaz c. k. vojaškega ministrstva 19. aprila 1852, *DZVLKV*, št. 27/52, z dne 22. maja 1852, predpis št. 166. Ukaz c. k. vojaškega ministrstva 8. maja 1852, *DZVLKV*, št. 30/52, z dne 19. junija 1852, predpis št. 181.

Spremembe statuta podpornega sklada

Na začetku leta 1860 je prišlo do prve spremembe statuta oz. pravil podpornega sklada. Cesar je namreč z najvišjim sklepom z dne 8. januarja 1860 odločil, da lahko število podpor otrokom uradnikov finančne straže in otrok uradnikov in slug pristojbinskih uradov doseže eno petino vseh podpor iz sklada. K otrokom je bilo treba samoumevno šteti tudi sirote uslužbencev in uradnikov finančne straže, če so ob njihovi smrti bili otroci upravičeni do podpore iz sklada.¹⁸³

Maja leta 1860 je cesar izdal nov sklep o skladu, ki je pomenil njegov drugi poseg na to področje. Razmerje med uradniki in uslužbenci ni smelo biti fiksno, ampak so štipendije na roko dobili najbolj potrebni in vredni otroci ne glede na to, kdo so njihovi starši. Štipendija na roko za osnovno šolanje je znašala 50 goldinarjev letno, za gimnazijo in realko po 100 goldinarjev; enako za dečke in deklice.¹⁸⁴

Poleti 1860 je finančno ministrstvo objavilo, da je cesar glede na v prejšnjih letih zasedena mesta podpirancev potrdil 22 mest v višjem vojaškem vzgajališču in 76 mest v civilnih vzgajališčih. Od slednjih 76 mest jih je 19 pripadalo otrokom uradnikov (7 za dečke in 12 za deklice), 57 pa otrokom uslužbencev (29 za dečke in 28 za deklice). Našteti so bili zavodi in število razpoložljivih mest za deklice in dečke. Poleg tega je bilo 34 štipendij po 100 goldinarjev letno na roko in 34 štipendij na roko po 50 goldinarjev na leto. Za 22 dečkov je bila na razpolago učnina rokodelske obrti.¹⁸⁵

Oktober 1860 so sporočili, da izdatke za šolnine, štipendije na roko ter potne stroške za pot v zavod in domov obračunavajo pri okrajni finančni in zbirni blagajni na Dunaju.¹⁸⁶

Še isti mesec so objavili, da je v primerih, ko je bilo delovno mesto očeta oddaljeno nad 10 milj od civilnega vzgajališča njegovega otroka, otroku pripadalo po 50 krajcarjev potnih stroškov na miljo.¹⁸⁷

Novembra 1860 je ministrstvo objavilo opozorilo, da je ob razpisu za podelitev podpor iz sklada za vzgojo otrok zmeraj določen rok, do katerega je bilo treba oddati prošnje. Pozneje oddane prošnje ni bilo mogoče upoštevati.¹⁸⁸

Aprila 1861 je finančno ministrstvo naročilo, da so morali vodje okolišev razpis o prostih učnih mestih, za katera delijo podpore otrokom, razposlati po vseh oddelkih, da ga je moštvo spoznalo in to pisno potrdilo. Podobno je ministrstvo storilo za otroke upokojencev in vdov. Nato so izdelali seznam oddanih prošenj in ga dostavili na ministrstvo do konca junija 1861. Pozneje prispele prošnje so zavrnili. Preglednice so morale biti točno izpolnjene in zložene po nujnosti in upravičenosti prosilcev. Za izračun starosti je bil postavljen 1. september 1861.¹⁸⁹

To je bilo zatem nekakšno spremno besedilo k razpisu za podpore v letu 1861, ki je izšel v isti številki uredbenika kot priloga št. X. Sporočali so, da bo ob koncu šolskega leta prostih 11 mest za gojence v višjem vojaškem vzgajališču oz. v šolskih četah; število mest v civilnih vzgajališčih pa še ni bilo poznano. Prošnje so morali oddati do konca maja 1861. Razpis je navedel, katere splošne in posebne priloge je bilo treba dodati k prošnji. Za vse zavode so bila potrebna dokazila: krstni list o rojstvu v zakonu in starosti; zdravniško spričevalo ter spričevalo o cepljenju ali o naravno prebolelih kozah; spričevalo o dobrem uspehu v šoli; družinsko stanje prosilca in število v družini še nepreskrbljenih otrok; premoženjsko stanje staršev ali vdove, kjer je bilo treba posebej navesti, ali je kdo od otrok prejemal delno ali celotno podporo iz javnih

¹⁸³ Erweiterung des § 4 der Grundsätze über die Verwendung der Gefälls-Strafgelder-Überschüsse, *VBFM*, št. 6, z dne 31. januarja 1860, str. 39.

¹⁸⁴ Erweiterung der § 1 und 3 der Grundsätze über die Verwendung der Gefällsstrafgelder und Überschüsse, *VBFM*, št. 30, z dne 1. junija 1860, str. 230.

¹⁸⁵ Anhang, *VBFM*, št. 43, z dne 30. avgusta 1860, str. 305–306.

¹⁸⁶ Verlagsweise Ausgleichung der Kostgelder für Civil-Bildungs-Anstalten untergebrochten Finanzwach-Stiftlinge, *VBFM*, št. 49, z dne 4. oktobra 1860, str. 329.

¹⁸⁷ Reisekosten-Vergüttung für die Civil-Bildungs-Anstalten untergebrochten Finanzwach-Stiftlinge, *VBFM*, št. 52, z dne 24. oktobra 1860, str. 343.

¹⁸⁸ Anhang, *VBFM*, št. 56, z dne 14. novembra 1860, str. 373.

¹⁸⁹ Wegen Bewehrung um Verleihung von, aus dem Gefällstraffonde dotirten Stifplatze in Militär-Bildungsanstalten, dann von Handstipendien und Lehrgeldden, *VBFM*, št. 17, z dne 11. aprila 1861, str. 93.

ali privatnih sredstev. Posebna dokazila so veljala za vojaška vzgajališča: zdravniško spričevalo vojaškega zdravnika o krepki postavi otroka, posebej o sposobnosti za vojaško službo, z navedbo telesnih mer v colah; dober učni uspeh v nižjih in realnih šolah; za višje vojaško vzgajališče starost najmanj 11 in še ne polnih 12 let, za šolske čete pa ne manj kot 15 let. Za šolanje na univerzi je bilo treba priložiti maturitetno spričevalo ali odlično spričevalo višje realne šole. K prošnjam za druge šole je bilo treba priložiti šolsko spričevalo in navesti, katero šolo bo prosilec obiskoval v naslednjih letih. K prošnji za učenje rokodelske obrti je bilo treba priložiti tudi potrdilo predstojnika občine, da je z obrtnim mojstrom sklenjena učna pogodba.¹⁹⁰

Poleti 1862 je finančno ministrstvo k objavljenemu razpisu za podpore spet dodalo besedilo svojega naročila, kako se morajo z razpisom seznaniti vsi zainteresirani uradniki in moštvo. Prošnje je bilo treba poslati na Dunaj do 15. avgusta, točno izpolnjene spremne tabele pa zložiti po nujnosti in potrebnosti prosilcev. V razpisu so bile natančno navedene civilne ustanove, ki so bile namenjene za vzgojo otrok.¹⁹¹

Medsebojna pomoč vojske in finančne straže

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 22. februarja 1855 določil ravnanje z vojaki, ki so bili pri finančni straži okrivljeni kaznivega ravnanja ali opustitve. Če je šlo za dezerterstvo, samopohabitev ali samopoškodbo, upornost ali nespoštovanje do vojaške straže ali če je kdo storil hudodelstvo ali pregrešek, določen v civilnem kazenskem zakon, je bilo za storilca pristojno vojaško sodišče. V vseh drugih primerih je bilo za preiskavo in sojenje pristojno civilno sodišče.¹⁹²

Dekreta dvorne komore z dne 29. januarja 1833 in z dne 14. julija 1839 sta določila, da po-

tne stroške za sodelovanje pristojbinske straže v naborni komisiji krije sklad finančne straže. Sredi januarja 1856 je finančno ministrstvo to potrdilo in hkrati navedlo, katere pristojbine v teh primerih pripadajo stražnikom za delo v komisijah. Če je bil stražnik zunaj svojega oddelka in sedeža svoje sekcije nad 24 ur, sta mu pripadala dodatek za hrano in miljnina (potnina); če pa ni zapustil svojega okoliša, a je bil oddaljen dlje kot 2 milji od sedeža oddelka in odsoten nad 24 ur, je dobil z deželnim dodatkom določen znesek za hrano. Kasneje je bilo treba političnim oblastvom predlagati, da bi bili stražniki postavljeni v naborne komisije čim bliže kraju službovanja.¹⁹³

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 13. februarja 1856 po predlogu vrhovnega vojaškega poveljstva in ministrstva za notranje zadeve odločil, da bo nabor med 15. marcem in 10. majem 1856 in da bo v nabornih komisijah tudi finančna straža.¹⁹⁴

Sredi leta 1856 so določili nove pristojbine, če je vojska pomagala civilnim oblastvom, na primer finančni straži, pri kordonih (varovanje najvišjih oseb v mestu), spremstvu zaprtih oseb, zatiranju roparstva in uporov, čuvanju blagajn, zaporov itd. Častnik je prejel pristojbino za prenočišče po najvišjem sklepu z dne 15. maja 1851 in mesečni dodatek 20 goldinarjev oz. 40 krajcarjev na dan, če je šlo za nepoln mesec. Vojak od feldvebla navzgor do stražmojstra je dobil pristojbino za prevoz in prehrano ter kot dnevni dodatek 3 krajcarje. To pa ni veljalo, če je vojsko vpoklicalo poveljstvo ali je delovala v kraju svojega garnizona. V zahtevku za tako pomoč je moralo civilno oblastvo navesti, kdo bo nosil stroške asistence.¹⁹⁵

Junija 1856 je bil izdan ukaz o zaprosilu vojski, da bi pomagala upravnim oblastvom. Veljal je od 1. novembra 1856. Če naj bi vojska pomagala finančni straži ter pri policijskih in političnih nalogah, je bilo treba v pisnem zaprosilu za tako pomoč navesti tudi to, kdo bo plačal stroške. Med

¹⁹⁰ Concursblatt X., *VBFM*, št. 17, z dne 11. aprila 1861, str. 21–22.

¹⁹¹ Concurs zur Erlangung von Stifplätzen, dann von Handstipendien und Handwerkslehrgeldern auf Rechnung des Gefällsstraffondes, *VBFM*, št. 29, z dne 11. julija 1862, str. 171–172.

¹⁹² Gerichtszuständigkeit der im Finanzwachdienste stehenden beurlaubten Soldaten in Strafrechtsfällen, *VBFM*, št. 20, z dne 14. aprila 1855, str. 174.

¹⁹³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 3, z dne 23. januarja 1856, str. 18.

¹⁹⁴ Behandlung der Finanzwache bei der Recrutirung im Jahre 1856, *VBFM*, št. 9, z dne 5. marca 1856, str. 50.

¹⁹⁵ Gebühren bei der Militär-Assistenz und den Militär-Wachkommanden, für Anstalten der Civilverwaltung, *VBFM*, št. 28, z dne 2. julija 1856, str. 193–195.

policijske in politične naloge je ukaz štel kordone, spremljanje potnikov, zatiranje razbojništva in uporništa ter straženje blagajn, ječ in drugih zadev nevojaškega značaja. Če je šlo za večje zadeve in je bila vojaška asistenca odredjena, ta ukaz ni veljal.¹⁹⁶

Uredbenik finančnega ministrstva je pozno poleti 1856 objavil, da je vrhovno vojaško poveljstvo dalo podrejenim vojaškim poveljstvom napotke, naj prošnje častnikov za prestop na mesta komisarjev finančne straže dostavijo na finančno ministrstvo, ki jih bo obravnavalo. Finančna oblastva naj take prošnje odstopijo na ministrstvo.¹⁹⁷

Sredi oktobra 1856 so dopolnili odlok splošne dvorne komore z dne 30. aprila 1845. V vseh primerih, ko je vojska v asistenci finančni straži nastopila s šibrnimi naboji, ji je finančna uprava dobavila tudi k nabojem pripadajoče vžigalnike in vžigalne kapice. Vojaško poveljstvo je konec septembra 1856 sporočilo, da je moč vžigalnike nabaviti po ceni 2 goldinarja in 24 krajcarjev za 1000 kosov. Če je bilo vojaško moštvo opremljeno z novimi vžigalnimi puškami, so pripadajoče vžigalne kapice bile na voljo po ceni 2 goldinarja in 48 krajcarjev za 1000 kosov, in sicer pri topništvu.¹⁹⁸

Najvišje vojaško poveljstvo je v soglasju z ministrstvom za finance dne 20. januarja 1858 določilo, da se dotedanje pristojbine za bolniško oskrbo finančnega stražnika v vojaški bolnišnici od 24 krajcarjev na dan znižajo na 16 krajcarjev. Veljalo je tudi obratno, če se je vojaška oseba zdravila pri finančni straži, zaradi česar pa ni smelo biti krateno zdravljenje bolnih stražnikov.¹⁹⁹

Po izvedeni denarni reformi jeseni leta 1858 se je spremenila uredba z dne 17. junija 1856, ki

je določala cene vojaške asistenc. Od 1. novembra 1858 so veljale nove postavke: častnik je dobil 21 goldinarjev mesečno ali 70 krajcarjev dnevno, vojaki pa 5 krajcarjev dnevno; iz lokalnega sklada pa še 7 krajcarjev dnevno, vpoklicani dopustniki pa 31,5 krajcarjev na dan (prej pa 4 oz. 18 krajcarjev).²⁰⁰

Prostovoljci za italijansko bojišče

Konec aprila 1859 so se začeli vojaški spopadi na severu Italije. Avstrijska vojska se je spopadala s skupno francosko in sardinsko armado. Francija je nastopila proti Avstriji zaradi tega, ker ji je bilo obljubljen ozemlje Nice in pokrajine Savoja na tedanji tromeji med Švico, Francijo in Italijo. Po avstrijskem neuspehu je bilo 11. julija 1859 sklenjeno premirje in Avstrija je izgubila Lombardijo, Francija pa je pridobila obe omenjeni ozemlji.²⁰¹

Javili so se številni prostovoljci za vstop v avstrijsko vojsko, med drugim tudi iz vrst finančne straže. Najprej je cesar pozdravil domoljubje uradnikov te straže, ki so želeli stopiti v vojsko, in naročil oblastem, naj to dovolijo ob hkratni pravici do vrnitve na prejšnje delovno mesto.²⁰² Tudi možem straže so dovolili, da so stopili v redno vojsko ali v zbor prostovoljcev; obljubljen jim je bilo, da bodo obdržali pravico do vrnitve na staro delovno mesto. Vrnitev v stražo pa je bila odvisna od dveh pogojev: če je bil dotlej samski in se med vojaško službo ni poročil; če v vojski ni bil okrivljen za napake, ki so pomenile oviro za službovanje v finančni straži. Ob neizpolnjevanju enega ali obeh teh pogojev je vnovično namestitev v finančno stražo dovoljevalo finančno ministrstvo.²⁰³

¹⁹⁶ Ukaz c. k. ministrstev notranjih, pravosodnih in dnarstvenih zadev, c. k. najvišje računске kontrolne oblasti, c. k. najvišje policijske oblasti in c. k. armadnega nadpoveljstva 17. junija 1856, *DVLKV*, št. 26/56, z dne 17. julija 1856, predpis št. 139.

¹⁹⁷ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 32, z dne 30. julija 1856, str. 237.

¹⁹⁸ Beistellung von Bündeln und Kapseln für die der Finanzwache beigegebene Militär-Assistenz-Mannschaft, *VBFM*, št. 44, z dne 15. oktobra 1856, str. 430.

¹⁹⁹ Annahme der erkrankten Finanzwach-Mannschaft in dir Militär-Spitäler und von Militär- und Gensd'armerie-Individuen in Finanzwach-Krankenzimmer, *VBFM*, št. 7, z dne 17. februarja 1858, str. 44.

²⁰⁰ Umstellung fer Gebühren bei der Militär-Assistenz und den Militär-Wachcommanden für Anstalten der Civilverwaltung auf österreichische Währung, *VBFM*, št. 42, z dne 14. septembra 1858, str. 299.

²⁰¹ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 963–964.

²⁰² Gestattung des Übertrittes der Civilbeamten in die kaiserliche Armee und die freiwilligencorps mit dem Vorbehalt des Rücktrittes auf ihre Dienstposten, *VBFM*, št. 23, z dne 14. maja 1859, str. 101.

²⁰³ Gestattung des Übertrittes der Finanzwachangestellten in die kaiserliche Armee und in freiwilligencorps mit Vorbehalt des Rücktrittes auf ihre Dienstposten, *VBFM*, št. 27, z dne 25. maja 1859, str. 148–149.

Kmalu so deželne finančne direkcije na finančno ministrstvo javile, da je v moštvu finančne straže prišlo do vrzeli in da je v resni nevarnosti izvrševanje službe. Do tega je prišlo zato, ker so v vojsko vpoklicali vse v finančni straži službujoče dopustnike in rezerviste, preklicali prejšnje vojaške asistence finančni straži in prostovoljno so v vojsko vstopili številni uslužbenci straže.

Nato je ministrstvo za finance dovolilo, da so smeli vse moše, ki so se začasno upokojili, poklicati na poveljstvo sekcij, in jih podvreči popolnemu zdravniškemu ocenjevanju, ali so sposobni za službo. Ob plačilu miljnine in prehrane sta smela višji komisar ali komisar napotiti posameznike, za katere se ni dalo z gotovostjo ugotoviti, ali bolezen simulirajo, na deželno finančno direkcijo, od tam pa na deželni medicinski svet, da je izdal mnenje. Nato je bilo treba na podlagi ugotovitev superarbitraže izdelati seznam s tremi skupinami moš: tisti, ki so bili povsem nesposobni za finančno službo in so šli v trajni pokoj; oni, ki so bili začasno nesposobni za službo, a je še bilo upanje, da bodo spet telesno sposobni za službo, zato jih je bilo treba voditi v popolni evidenci; in tisti, ki so bili sposobni za službo, zato jih je bilo treba vpoklicati. Če so sistemizirano število moštva v posamezni deželi dosegli, so preostale smeli napotiti v drugo deželo, upoštevajoč njihovo starost, znanje jezikov in druge podatke o sposobnostih iz stanovskega ovoja. Rezultate teh ukrepov so morale finančne deželne direkcije dostaviti ministrstvu na Dunaj ob koncu julija 1859.²⁰⁴

Septembra 1859 je finančno ministrstvo pojašnilo, kako je s stražniki, vračajočimi se iz vojske. Sprejeti so bili v istem svojstvu; in če niso imeli odpustnice iz vojske, so jih sprejeli začasno. Razporedili so jih v deželo, kjer so bili sprejeti v finančno stražo. Če tam ni bilo primanjkljaja moštva, so jih napotili v kraj, od koder so bili kot prostovoljci napoteni v vojsko.²⁰⁵

Spremembe opreme in uniforme

Uniforma finančne straže je bila deležna neredkih sprememb, ki so bile včasih precej nepomembne. Sredi oktobra leta 1856 je ministrstvo za finance objavilo opozorilo glede nošenja uniforme. Uradniki in moštvo so se morali točno ravnati po ustreznem predpisu o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843, zlasti v členih 93, 135, 136, 154 in 338. Vsako nepravilno nošenje civilne obleke višjih v službi, uslužbencev pa v službi ali zunaj nje je bilo treba šteti za navadno zanemarjanje obleke in opreme, posebej ob ponavljanju, in ga obravnavati kot nepokorščino. Člen 136 omenjenega predpisa so toliko spremenili, da so morali biti višji finančne straže ves čas v uniformi, tako tudi pri vseh službenih predstavitvah in javljanjih; izjema so bili le redki službeni primeri, ob dovoljenju okrajnega finančnega direktorja ali, če je bila nevarnost za odlašanje, ob pravočasni prijavi temu.²⁰⁶

Novembra 1856 so s finančnega ministrstva sporočili, kako mora biti opremljena finančna straža, ki je določena za službo v zaprtih mestih na užitninski liniji ali pri užitninskem uradu. Zmeraj mora biti v popolni opremi in s stranskim (bajonet) ter zunanjim orožjem (puška). Pri službi v uradnih prostorih je moralo biti orožje odloženo v oporniku (stojalu) in varovano, nabojnjača pa pri možu. Pri spremljanju blaga je vodja urada ali spremljajoče enote določil, ali je moštvo to nalogo opravljalo v popolni opremi ali le z bajonetom in nabojnjačo. Na užitninskih linijah je morala biti služba podnevi in ponoči v popolni opremi.²⁰⁷ Decembra 1856 so spet izdali navodila o nošenju opreme. Nositi sabljo v jekleni nožnici je bilo dovoljeno poleg uradnikom finančne straže in jezdecem še višjim preglednikom v poskusnih okoliših. Odmik od predpisane opreme in obleke je bil dovoljen le v poskusnih okoliših.²⁰⁸

²⁰⁴ Einberufung diensttauglicher Quiescenten der Finanzwache zum activen Dienste, *VBFM*, št. 35, z dne 9. julija 1859, str. 183–184.

²⁰⁵ Rücktritt von früher in der Finanzwache angestellten Militär-Individuen in ihre frühere Dienstleistung, *VBFM*, št. 46, z dne 7. septembra 1859, str. 358.

²⁰⁶ Verpflichtung der Beamten und Angestellten der Finanzwache, ihren Dienst in Uniform zu verrichten, *VBFM*, št. 44, z dne 15. oktobra 1856, str. 429–430.

²⁰⁷ Ausrüstung der Finanzwach-Mannschaft im Dienst innerhalb geschlossener Städte, *VBFM*, št. 48, z dne 5. novembra 1856, str. 487.

²⁰⁸ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 52, z dne 3. decembra 1856, str. 508.

Tako so januarja 1857 dovolili, da so stražniki nosili orožje na zelenem pasu iz ovčje volne, kot je bilo v veljavi pri orožništvu.²⁰⁹ Julija 1857 so ukazali, da je ob novi nabavi treba uvesti prepasni jermen iz črnega lakiranega usnja po starih določbah. Hkrati s prepasnim jermenom so uvedli naramne svitke in krpice. Nejezdni pregledniki so imeli v službi sabljo in nabojnjačo kot drugo moštvo, zunaj službe pa so smeli nositi visečo sabljo v usnjeni nožnici; stroške nabave slednje je vsak nosil sam.²¹⁰ Novembra 1857 so v zvezi z uvedbo prepasnega jermena iz kravjega usnja v črni izvedbi ponatisnili dva odloka splošne dvorne komore z dne 8. avgusta 1838 o lakiranju in vzdrževanju jermenja ter navodilo za pripravo in uporabo ustreznega laka.²¹¹ Februarja 1857 so spremenili določbe o uniformi komisarja finančne straže, izdane 20. julija 1850²¹², in sicer tako, da je komisar, ki je nadomeščal odsotnega višjega komisarja, v času zastopanja nosil oznake višjega komisarja.²¹³ Junija 1857 je bilo določeno, da so odslej uradniki finančne straže nosili enak klobuk kot drugi državni uradniki od IX. razreda navzgor, dotedanje črne perjanice pa so obdržali.²¹⁴

Nova uniforma

Cesarski sklep z dne 28. avgusta 1858 se je spet nanašal na uniformo. Nobeno odstopanje od predpisov ni bilo dovoljeno. Nejezdni preglednikom finančne straže v službi in zunaj nje ni

bilo treba nositi viseče sablje v kovinski ali usnjeni nožnici.²¹⁵

Hkrati je ta cesarjev sklep nanovo določil celotno uniformo za uradnike in za moštvo finančne straže. Uveljavila se je z novimi nabavami, in sicer tudi za direktorje in višje direktorje uradov v novoustanovljenih mejnih okrajih ter za referente finančne straže pri vodstvenih finančnih oblastvih, ko so bili v službenih stikih s stražnim zborom.²¹⁶

Celotna uniforma je bila opisana v obliki preglednice, in sicer najprej za uradnike in nato za moštvo. Uradnikom so pripadali klobuk s perjanico, kapa, suknjič, hlače, letne hlače, plašč, lodnast plašč, rokavice, sablja, jermen za sabljo, ovratnica (kravata), ostroge, oznake za položaj in oprema za jahanje. Pretežno je šlo za uniformo, enako ali podobno uniformam drugih državnih uradnikov. Moštvu je pripadalo naslednje: navadna in lahka čaka, kapa, zimski in letni suknjič, zimske in letne hlače, navaden in lodnast plašč, ovratnica, rokavice, sablja, jermenje (za sabljo in nabojnjačo), nabojnjača, nožnica za bajonet, oznake za položaj, orožje, oprema za ježo in službena torbica. Ob državni meji je bila puška z vžigalno kapico daljša od puške v notranjosti države. Bajonet je bil štirikoten v kovinski nožnici. Jezdno moštvo je imelo dve sedelni pištoli. Predpisana uniforma in oprema sta bili nekoliko številnejši kot v temeljnem predpisu iz leta 1843. K novemu predpisu o uniformi finančne straže je dvorna in državna tiskarna na Dunaju izdelala obarvane vzorce. Cena tega tiska brez besedila je znašala 80 krajcarjev, z besedilom pa 85 krajcarjev.²¹⁷

Februarja 1860 so določili, da so morali vsi uradniki finančne straže kot tudi jezdno moštvo nositi spojko za sabljo ob vsaki priliki v službi in zunaj nje pod vojaško suknjo.²¹⁸ Še isti mesec so določili, da je na obesku za sabljo moštva finančne

²⁰⁹ Einführung grüner schafwollener Gurten statt der lederner Gewehrriemens bei der Finanzwache, *VBFM*, št. 4, z dne 21. januarja 1857, str. 20.

²¹⁰ Wiedereinführung der Überschwungsriemen bei der Finanzwache, *VBFM*, št. 31, z dne 29. julija 1857, str. 278.

²¹¹ Vorschrift über die zu den Überschwungsriemen bei der Finanzwache zu verwendende Ledergattung und über die Lackirung dieses Leders, *VBFM*, št. 49, z dne 5. novembra 1857, str. 480–482.

²¹² Razpis ministerstva dnarstva 20. julija 1850, *OD-ZVLAC*, št. 100/50, z dne 19. oktobra 1850, predpis št. 305.

²¹³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 8, z dne 18. februarja 1857, str. 46.

²¹⁴ Uniformhüte der Finanzwach-Beamten, *VBFM*, št. 24, z dne 10. junija 1857, str. 217.

²¹⁵ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 60, z dne 8. decembra 1858, str. 517.

²¹⁶ Kundmachung der Allerhöchst genehmigten Uniformirungs-Vorschrift für die k. k. Finanzwache, *VBFM*, št. 46, z dne 30. septembra 1858, str. 343–348.

²¹⁷ Anhang, *VBFM*, št. 53, z dne 26. oktobra 1859, str. 397.

²¹⁸ Anhang, *VBFM*, št. 10, z dne 22. februarja 1860, str. 77.

straže čop iz zelenega svilenega bujona brez žičnega ogrodka. Novost je bila po njihovem dolgotrajnejša in cenejša; naročila pa so opravili ob novih dobavah preko ekonomata deželne finančne direkcije na Dunaju.²¹⁹

Junija 1862 so spet posegli na to področje, in sicer v petih točkah. a) Kapa je lahko imela na notranji strani zavihek, ki se je po potrebi potegnil čez ušesa in tudi čez zatilje, utrdil pa se je pod brado; zavihek je skupaj z ovratnikom plašča pomenil dobro zaščito pred vetrom. b) Med službo v linijskih uradih zaprtih mest, pri glavnih carinskih in drugih uradih v mestih, na kolodvorih, v čakalnicah in pristaniščih je bilo treba ob vsakem času nositi čako. To je veljalo tudi ob predstavitvah, paradah, mašah, pogrebih in podobnih prilikah, tudi v prestolnih mestih in v krajih z vojaško garnizijo; pa tudi zunaj službe ob nedeljah in praznikih. V drugih primerih je bilo dovoljeno nositi kapo tako v službi kot zunaj nje. c) Obmejno službo, patroljiranje na užitninski črti in v tobačnih nasadih je bilo treba zmeraj opravljati z vso opremo in z nabito puško. Komisar finančne straže je smel ob določenih prilikah odrediti, da je bilo treba imeti nasajen bajonet. d) V vseh drugih primerih je zadoščalo, da je bilo moštvo opremljeno s sabljo, brez strelnega orožja. V službo na kolodvorih, v čakalnicah, pristaniščih in pri uradih je bilo treba priti oborožen, orožje pa nato predati na določeno mesto pod nadzorom, tako da je bilo takoj pripravljeno za uporabo. Pri preiskavah in pregledih je lahko komisar izjemoma odredil oborožitev s puško in je bilo treba paziti, če bi prišlo do nasilnega upiranja uradnemu poslovanju. e) Pri enem in istem službenem opravilu so morali biti odrejeni mošče z enako opremo in oborožitvijo.²²⁰

Vsestranska privlačnost tobaka

Zaradi denarnih sprememb so 1. novembra 1858 stopile v veljavo nove tarife za prodajo toba-

ka. Našteti je bilo 16 vrst tobaka za njuhanje, 19 vrst za kajenje, 2 vrsti za žvečenje in 9 vrst cigar. Tak pregled je bil za šest območij, in sicer za ožji avstrijski del, za Tirolsko in Predarlško, za Dalmacijo, za Lombardijo in za Benečijo. Povsod je bila navedena cena od veletrgovca preko velikih potrošnikov do veleprodajalca, trafikanta in drobnega potrošnika.²²¹

Zaradi novih tarif za prodajo tobaka, uvedenih 1. novembra 1858, je prišlo do sprememb v prepovedi razpošiljanja in prenašanja določenih tobačnih izdelkov iz ene v drugo deželo. Prej je prepoved zajela le osem takih izdelkov. Prestopke so kaznovali različno: v deželah, kjer je veljal pristojbinski kazenski zakon iz leta 1835, po tem zakonu, drugod pa po določbah tobačnega monopolskega reda z dne 29. novembra 1850. Merilo za odmero kazni je bila razlika v tarifi za te izdelke v eni ter za podobne ali enake izdelke v drugi deželi. Priložen je bil seznam tobačnih izdelkov po cenah v različnih deželah cesarstva.²²²

Na začetku leta 1860 so v finančnem ministru objavili, da so se ponavljali primeri primanjkljaja tobačnega materiala v posodah, v katerih so ga iz tovarn dostavljali v prodajna skladišča. Pri tem so ugotovili, da je bila posoda navadno nepoškodovana, zato niso vedeli, ali je do primanjkljaja prišlo že v tovarni, med prevozom ali v prodajnem skladišču. Odslej primanjkljaj, ki ne bo uradno in predpisano ugotovljen, ne bo štet v spregled in ne bo povrnjen iz tobačnih pristojbin. Na smereh, kjer je prihajalo do tatvin, bo centralna direkcija tobačnih tovarn na Dunaju dala v uporabo posebej izdelane zaboje. Imeli bodo posebno uradno zaponko, da kraja brez že na zunaj prepoznavne poškodbe ne bo mogoča. Zaponko bodo namestili v tobačni tovarni in bo sestavljena iz osmih močnih železnih žic ter šestnajstih žigov iz voska. Na krajih, kjer je carinski urad dajal predpisano zaponko, bo prva veljala in bo zato carinski svinčeni žig nepotreben.

²¹⁹ Einführung neuartig construirter Porte-épées für die Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 11, z dne 29. februarja 1860, str. 85.

²²⁰ Ausrüstung der Finanzwach-Mannschaft beim Dienstvollzuge, *VBFM*, št. 26, z dne 20. junija 1862, str. 158–159.

²²¹ Einführung neuer Tabak-Verschleiß-Tarife, *VBFM*, št. 52, z dne 30. oktobra 1858, str. 451 in priloga k tej številki.

²²² Verbot der Versendung oder Übertragung gewisser Tabakfabrikate aus einem Kronlande in andere Kronländer, *VBFM*, št. 59, z dne 1. decembra 1858, str. 506–507.

Centralna direkcija bo opis teh zaponk razposlala preko deželnih finančnih direkcij.²²³

Kmalu je sledilo opozorilo o ponarejanju tobačnih izdelkov. V pruskem delu Šlezije so bile tovarne, ki so ponarejale avstrijske cigare. Zavojčki, v katerih so jih pošiljali v drobno prodajo v Avstriji, so bili opremljeni z ovojnim papirjem z oznakami avstrijskega monopola, tudi s cesarskim orlom in navedbo avstrijske monopolne cene. Te ponarejene oznake so se zaznale le ob pozornem preverjanju. Zato so naročili, da mora finančna straža posebno pozornost usmeriti na to in se seznaniti z izvirnimi oznakami monopolskih tovarn ter jih z gotovostjo razlikovati od ponarejenih.²²⁴

Užitnina za vino in meso leta 1862

Na začetku novembra 1862 so začele veljati nove obdavčitve za vino in meso. Veljale so le za avstrijski del države, ne pa tudi za ogrskega.²²⁵

Najprej je bila v preglednici tarifa I, in sicer za določene proizvode iz grozdja in sadja. Tarifa je veljala za eno vedro iz 40 meric.²²⁶ Za vedro vina je užitnina znašala 1 goldinar in 40 krajcarjev. Navedene so bile izjeme od te cene, če je šlo za vino z dobro kakovostjo. Za to je bila porabnina 1,50 goldinarja, in sicer v določenih okrajih in občinah Štajerske, Kranjske in Koroške ter delu Primorske. V drugih predelih Primorske, Tirolske in Predarlškega je bilo vino slabše kakovosti in obdavčeno z 87,50 krajcarja. Porabnina za vinski mošt in vinsko drozgo je znašala tri četrtine tiste za vino. Sadni mošt je bil obdavčen s 35 krajcarji, v Gornji Avstriji in Salzburgu z 28 krajcarji, na Tirolskem in Predarlskem pa z 20 krajcarjev za vedro.

Tarifa II je veljala za mesne izdelke. Ti so bili razdeljeni v tri razrede. V prvega so spadali kraji z nad 20.000 prebivalcev, v drugega kraji z od 10.000 do 20.000 prebivalci, v tretjega pa kraji z manj kot 10.000 prebivalcev. Užitnina za dunajski cent²²⁷ mesa klavne živali (vol, bik, krava in tele v starosti nad eno leto) je znašala v prvem razredu 4,20 goldinarja, v drugem 3,15 goldinarjev in v tretjem 2,10 goldinarja. Za tele do enega leta starosti je znašala 70 krajcarjev v prvem, 52,50 krajcarja v drugem in 35 krajcarjev v tretjem razredu. Za ovčje, ovno, kozlovo in koštrunovo meso je znašala užitnina po razredih 26,50 krajcarja, 21 krajcarjev in 14 krajcarjev. Za jagnjetino do 25 funtov teže in kozliča je znašala 17,50 krajcarjev, 14 krajcarjev in 9 krajcarjev, za mladiče na Tirolskem, v Predarlskem, Krakovu, Galiciji in Bukovini pa 7 krajcarjev, 5,50 krajcarja in 3,50 krajcarja. Za od 9 do 35 funtov²²⁸ težke prašičke je znašala 52,50 krajcarja, 35 krajcarjev in 26,50 krajcarja; za prašiče nad 35 funtov teže pa 1,50 goldinarja, 79 krajcarjev in 52,50 krajcarja. Za dunajski cent svežega kravjega mesa po izbiri kupca, soljenega, dimljenega, za salame in klobase je bila užitnina 87,50 krajcarja, 70 krajcarjev in 44 krajcarjev. Za meso, od katerega so bili odvzeti posamezni deli, na primer glava in noge, je užitnina znašala enako kot za celoten kos.

Tarifa III za užitnino v zaprtih mestih je imela enake mere kot pri tarifi I. Za vedro vina je znašala na Dunaju 2,40 goldinarja, v drugih zaprtih krajih pa 1,80 goldinarja; za vinski mošt in drozge na Dunaju 1,60 goldinarja, v drugih zaprtih krajih pa 1,20 goldinarja; za sadni mošt je znašala na Dunaju 72 krajcarjev, drugod pa 54 krajcarjev.

Jeseni 1862 so z Dunaja opozorili na veljavnost novih užitnin za mesne in sadne proizvode. Okrajne finančne direkcije in enote finančne straže so morale voditi evidenco tistih, ki so bili dolžni plačati užitnino; po členu 20 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843 so bili med temi tudi gostilničarji in mesarji.²²⁹

²²³ Art der Sicherung des Tabakmateriales während des Transportes aus der Fabriken in die Verschleißmagazine, *VBFM*, št. 1, z dne 3. januarja 1860, str. 2–3.

²²⁴ Erlaß, womit die Finanzwach-Organen auf die in Preußisch-Schlesien falsicirten Cigaren mit falschen, den österreichischen Regie-Etiquetten nachgemachten Aufschriften aufmerksam gemacht werden, *VBFM*, št. 3, z dne 18. januarja 1860, str. 15.

²²⁵ Gesetz in Betreff der Besteuerung des Wein-, Most- und Fleisch-Verbrauch, *VBFM*, št. 35, z dne 22. avgusta 1862, str. 219–223.

²²⁶ Merica je bila približno 0,40 litra, vedro približno 16 litrov.

²²⁷ Dunajski cent je bil 56 kilogramov.

²²⁸ Dunajski funt je bil 0,56 kilograma.

²²⁹ Anhang, *VBFM*, št. 43, z dne 13. oktobra 1862, str. 268.

TRETJE DESETLETJE (1863–1872)

V tem desetletju so začeli veljati zakoni, ki so pomenili krepitev ustavnosti v monarhiji. Po porazu Avstrije v vojni s Prusijo in Italijo so sledile pomembne spremembe v ureditvi države. Uvedena je bila dvojna monarhija. Krepilo se je pravno varstvo pravic državljanov, in med temi zakoni je bil najbolj pomemben temeljni ustavni predpis za avstrijski del države.²³⁰ Že jeseni leta 1868 je cesar izdal ukaz, ki je pooblastil vlado, da sme začasno odrediti izjeme v veljavnih postavah, ki so urejale pravice državljanov. To je bilo dopustno ob neposredni vojni nevarnosti ali med vojno, ob notranjih nemirih, veleizdaji ali ob zaroti, nevarni za varnost države ali oseb.²³¹ Naslednje leto je izšel še zakon, ki je podrobno uredil pravice vlade za uvajanje začasnih ukrepov, ki so pomenili izjemo v veljavnih postavah.²³² Ker med leti od 1853 do 1869 državni uradni list ni izhajal v slovenskem jeziku, so v Ljubljani del teh predpisov prevedli in izdali sami, nekaj pa jih je objavil deželni uradni list za Kranjsko.

Čas v letih med 1860 in 1882 je bil čas suhih krav. Državna blagajna je trpela najprej zaradi vojne Avstrije s Francijo in Sardinijo, nato pa s Prusijo in Italijo. To se je poznalo tudi pri izdatkih za državno upravo, tudi za finančno stražo. Ker ni bilo zadosti denarja zanjo, so moštvo odpuščali. To so storili na tri načine: s prevedbo v začasen pokoj, s stalno upokojitvijo in z odpovedjo zaposlitve.

V tem desetletju je šlo na eni strani za krepitev ustavnosti monarhije, po drugi pa za pomanjkanje

proračunskih sredstev, ki je trajalo še v naslednje desetletje. Zato bi tretje in četrto desetletje označili kot tretje obdobje delovanja finančne straže.

Zakon o varstvu osebnih pravic

Ob koncu oktobra 1862 sta v državnem uradnem listu izšla dva zakona, pomembna za varovanje osebnih pravic državljanov. Prvi je urejal področje osebne svobode, drugi pa varstvo hišne pravice. Veljala sta za avstrijski del monarhije, ne pa tudi za ogrski del.

Zakon o varstvu osebne svobode²³³ je urejal postopek odvzema prostosti. Imel je 10 členov. Obe ministrstvi sta predpisali delovanje finančnih oblasti po členih 2, 4, 7 in 8.

Člen 2 je določal, da se sme oseba zapreti le po nalogu sodišča, ki je moralo navesti vzrok za tak ukrep. Tak nalog je bilo treba osebi izročiti takoj ob prijettu ali najpozneje v 24 urah. Navodilo obeh ministrstev je naročalo, da morajo to strogo spoštovati v pristojbinskih zadevah in se ravnati po členu 562 kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih.

Člen 4 je določal, da so organi javne oblasti dolžni zaprto osebo v 48 urah ali izpustiti na prostost ali jo predati pristojnemu oblastvu. Ministra sta naročila, da so morali uradi in organi, za katere je veljal kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih iz leta 1835, to določilo strogo upoštevati in po možnosti osebo takoj predati pristojnemu oblastvu, kot je določal člen 535 kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih.

Člen 7 je urejal postopek v primeru begosumnosti osebe, ki je bila zaprta. Če je bil v takem primeru odrejen zavarovalni oz. preiskovalni zapor, ga je bilo treba odpraviti ob plačilu varščine ali ob poroštvo. Znesek pri tem je sodišče odmerilo glede na posledice kaznivega dejanja, razmere zaprte osebe ali tistega, ki je dal poroštvo. Obdolženec je moral obljubiti, da do pravnomočne

²³⁰ Državna osnovna postava od 21. decembra 1867, o občnih pravicah državljanov za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, *Prestava iz državnega zakonika za kranjsko vojvodino za leto 1867*, predpis št. 118.

²³¹ Cesarski ukaz od 7. oktobra 1868, *Prestava iz državnega zakonika za kranjsko vojvodino za leto 1868*, predpis št. 130.

²³² Zakon z dne 5. maja 1869, s katerim se na podlagi člena 20. državnega temeljnega zakona z dne 21. decembra 1867 določajo upravičenja odgovorne vladne oblasti, ukreniti začasne in krajevne izjeme obstoječih zakonov, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, str. 413–418, predpis št. XXI.

²³³ Zakon z dne 27. oktobra 1862 št. 87 drž. zak. v varstvu osebne prostosti, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, str. 220–223, predpis št. IV.

sodbe ne bo zbežal, se skrival ali oviral preiskave. Ministra sta glede zneska varščine oz. poroštva odredila, da ga je za pristojbinske prestopke določila finančna okrajna direkcija.

Člen 8 je določal ravnanje v primeru, da je obdolženec brez dovoljenja zapustil svoje bivališče ali se na povabilo ni zglasil na sodišču. Tedaj je varščina oz. poroštvo zapadlo sodišču. Znesek so nkazali državni blagajni. Oškodovanec je imel pravico zahtevati, da so iz varščine oz. poroštva najprej poravnali njegov odškodninski zahtevek. Ministrstvu sta v navodilu zapisali, da je odločbo o zapadlosti varščine oz. poroštva izdala okrajna finančna direkcija, če je šlo za znesek do 100 goldinarjev, za višji znesek pa okrajno pristojbinsko sodišče.

Zakon o varstvu hišne pravice

Zakon o varstvu hišne pravice²³⁴ je urejal področje nedotakljivosti stanovanja oz. upravičenosti do hišne preiskave. Imel je 6 členov. Ministrstvu za finance in za pravosodje sta februarja 1863 skupaj podali navodila za izvajanje členov 1, 2 in 3, nato pa za člena 5 in 6 vsako posebej.²³⁵

Člen 1 je določal, da se je smela hišna preiskava opraviti po sodnem nalogu, ki je navedel vzroke zanjo. Nalog je bilo treba preiskovancu izročiti takoj ali najpozneje v 24 urah. Člen 2 je dovoljeval tako preiskavo brez sodnega naloga na ukaz sodnega uradnika, uradnika varnostnega oblastva ali predstojnika občine, o čemer so izdali pisno pooblastilo tistemu, ki je preiskavo vodil. Varnostni organi so smeli samodejno opraviti tako preiskavo, če je bilo za osebo izdano zaporno ali privedbeno povelje ali če je bil kdo zasačen pri dejanju ali če je bil javno osumljen kaznivega dejanja ali če je imel pri sebi predmete, ki so pomenili kaznivo dejanje. Člen 3 je pooblaščal policijske in finančne organe, da so smeli pri nadzorovanju hišno preiskavo opraviti le po določbah zakonov. Hišnemu

gospodarju je bilo treba izročiti pooblastila za tak ukrep.

Ministrstvu sta v svojem komentarju teh treh členov zapisali, da se za stanovanje po omenjenih treh členih šteje le stanovanje lastnika obrata ali tisti obrat oz. prodajalna, ki ni pod finančnim nadzorom, ali stanovanje druge osebe, kot sta določala člena 273 in 275 carinskega in monopolnega reda z dne 11. julija 1835. Tisti obrati, ki so pod nadzorstvom finančne straže, pa se smejo pregledovati in preiskovati po določbah člena 271 carinskega in monopolnega reda z dne 11. julija 1835. Tako preiskavo je odredil uradnik s pisnim pooblastilom. Če je bil uradnik, ki je vodil preiskavo, v uniformi ali ga je preiskovanec osebno poznal ali je imel legitimacijo, pisno pooblastilo ni bilo potrebno; enako ni bilo potrebno ravnati tedaj, če je oseba zbežala v stavbo ali drug zaprt prostor, finančna straža pa jo je pozvala, naj ji omogoči vstop, sicer bo ukazano s silo odpreti prostor in prijeti osebo ter predmete. To so urejali členi 274, 276 in 277 carinskega in monopolnega reda. Če so v preiskavi odkrili pristojbinski prestop, so lastniku izdali potrdilo oz. opis stanja bodisi takoj bodisi najpozneje v 24 urah, je določal člen 537 kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih.

Člen 5 je določal, da se je hišna preiskava zaradi finančnega nadzorovanja opravila po kazenskem zakonu o pristojbinskih prestopkih. Ministrstvu sta zapisali, da se je treba ravnati po določbah člena 584 kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih ter po členih 273 in 274 carinskega in monopolnega reda.

Člen 6 je določal, če preiskava ni odkrila ničesar sumljivega, so osebi na njeno zahtevo o tem izdali potrdilo. Obe ministrstvu sta zapisali, da je bil tako potrdilo dolžan izdati vsak uslužbenec finančne straže, ki je vodil preiskavo. Člen 4, ki ga ministrstvu nista komentirali, je določal, da odstopanje od teh načel za hišno preiskavo pomeni hudodelstvo zlorabe uradne oblasti.

Pravila za pripravo državnega proračuna

Jeseni 1863 je finančno ministrstvo izdalo pravila za pripravo državnega proračuna, ki so jih pripravili po najvišjem sklepu z dne 13. junija 1863. Veljala so za sam predlog proračuna, ravnanje z

²³⁴ Zakon z dne 27. oktobra 1862, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, str. 223–225, predpis št. V.

²³⁵ *Vorschrift wegen Vollziehung der Gesetzen vom 27. October 1862 zum Schutze der persönlichen Freiheit und des Hausrechtes im Gefälls-Strafverfahren, VBFM*, št. 7, z dne 13. februarja 1863, str. 81–82.

odobrenimi krediti, obračun in računski sklep; na koncu so bile prehodne določbe. Upravno leto je bilo odslej od 1. januarja do konca decembra, torej se je skladalo s koledarskim letom. Državni proračun naj bi bil najmanj osem mesecev pred začetkom upravnega leta predložen državnemu zastopstvu, torej državnem zboru za sprejem. Ločeno je bilo treba prikazati redne in izredne izdatke. Fiksni izdatki, kot so za osebne prejeme, opremo, stanarino itd., so se morali ravnati po sistemiziranem številu zaposlenih. Zaradi tega je bil proračun finančnega ministrstva in znotraj njega postavka za finančno stražo hkrati tudi predpis, ki je določal okvirno število finančnih stražnikov in uradnikov; posledica so bila lahko tudi odpuščanja in začasna upokojevanja uslužbencev straže. V primeru, da predlog za podrobni proračun ne bi bil pravočasno izdelan, so smeli zoper oblastva in urade uvesti denarne kazni.²³⁶

Ministrstvo za finance je sredi novembra 1863 izdelalo pregled, kjer je navedlo posamezne izdatke in prihodke proračuna ter oblastva, urade ali osebe, ki so morali izdelati podrobne proračunske postavke za vse v državnem proračunu predvidene namene. Predloge je bilo treba poslati na ministrstvo za finance. Za finančno stražo je bilo navedeno, da podroben predlog glede glavne državne blagajne izdela komorno knjigovodstvo, ter deželne finančne direkcije glede deželnih blagajn.²³⁷

Novembra 1863 je izšel zakon, ki je za upravno leto 1864 odobril izredne kredite v znesku 21.500.000 goldinarjev. Vzrok za to je bilo izredno stanje v nekaj predelih Ogrske. Od tega zneska je odpadlo 1.500.000 goldinarjev na ogrsko dvorno pisarno, drugo pa na finančno ministrstvo.²³⁸

Za moštvo in uradnike finančne straže

Na začetku leta 1863 je bilo objavljeno sporočilo, da bo c.-kr. zasebna družba Južne železnice odtlej na vseh svojih progah uniformiranemu moštvu finančne straže odobrila v III. razredu polovično ceno vozovnice.²³⁹

Državno ministrstvo je v dogovoru s finančnim ministrstvom marca 1864 pojasnilo talijo za moštvo finančne straže. Za prijetega storilca kaznivega dejanja je možu pripadala nagrada, ne glede na analogijo z drugimi varnostnimi organi, enako kot drugim civilnim osebam in skladno s členom 239 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843.²⁴⁰

Poleti 1864 so z ministrstva sporočili, da gre do stroški sodelovanja finančne straže pri deželnem patroljiranju odtlej iz proračuna straže in jih je treba obravnavati kot izdatke zanjo. Pri pripravi naslednjega državnega proračuna je bilo to treba upoštevati in stroške vnesti v rubriko »diete,²⁴¹ potni in prehrabeni stroški«.²⁴²

Decembra 1864 je finančno ministrstvo skupaj z najvišjim računskim kontrolnim oblastvom ukazalo, da je treba merilne pripomočke moštva finančne straže, ki jih je uporabljala pri izvajanju kontrolnih predpisov in za nadzorovanje dajatvam zavezanih obratov, vnesti med stroške straže. Naštelo je te aparate oz. pripomočke: zrakomer (za merjenje plinov), toplomer, potopnica, žični konopci (jeklene vrvi), svinčeni modeli, klešče itd.²⁴³

V prvi številki uredbenika za leto 1865 so s finančnega ministrstva opozorili, da je bila žena nekega vodje sekcije finančne straže posrednik pri zagotavljanju prenočišč za moštvo straže in za to prejemale plačilo. To je oteževalo vodji sekcije, da bi opravljal ukazano nadzorstvo, erarju pa pov-

²³⁶ Verordnung des Finanzministeriums und der Obersten Rechnungs-Controlsbehörde vom 17. October 1863, *VBFM*, št. 46, z dne 21. oktobra 1863, str. 277–284.

²³⁷ In Betreff der Verlassung des Staatsvoranschlages, *VBFM*, št. 54, z dne 25. novembra 1863, str. 309–323.

²³⁸ Gesetz vom 17. November 1863, *VBFM*, št. 53, z dne 21. novembra 1863, str. 305–306.

²³⁹ Fahrpreis-Ermäßigung für die Finanzwach-Mannschaft bei Benutzung der Südbahn, *VBFM*, št. 1, z dne 8. januarja 1863, str. 3.

²⁴⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 16, z dne 17. marca 1864, str. 168.

²⁴¹ Stroški za hrano.

²⁴² Anhang, *VBFM*, št. 34, z dne 23. julija 1864, str. 290.

²⁴³ Über die Art der Verrechnung der zur Handhabung der Controlsvorchriften für die Finanzwache nothwendigen Gegenstände, *VBFM*, št. 57, z dne 14. decembra 1864, str. 425.

zročalo škodo, zato je takšno poslovanje nedopustno.²⁴⁴ Ministrstvo za finance je aprila 1865 sporočilo, da bo še dalje veljal znesek za prispevek k nabavi uniforme finančne straže, kot je bil določen februarja 1853, to je 31 goldinarjev in 50 krajcarjev.²⁴⁵ Vojno ministrstvo, državno ministrstvo in tri dvorne pisarne so poleti 1865 pojasnili, kdo je upravičen do nagrade za prijetje nabornega beguna. Sklicevali so se na člen 45 zakona o dopolnjevanju vojske, ki je predvideval tako nagrado v višini 24 goldinarjev. Pripadala je tudi vojakom, ne glede na to, ali so begune prijeli na svojo pobudo ali po posebnem naročilu. Za orožnike je taka nagrada znašala 4 goldinarje in 20 krajcarjev.²⁴⁶

Oktober 1866 so z ministrstva naročili, da je bilo odtlej treba dnevnik in poročila oddelkov finančne straže, ki so razporejeni znotraj države, zaključiti mesečno in ne več polmesečno; poslati pa jih je bilo treba nadrejenim komisarjem oz. vodjem okolišev.²⁴⁷

Oktober 1867 so s finančnega ministrstva sporočili, da so nekemu visokemu uradniku finančne straže ob napredovanju in premestitvi v drugo deželo podrejeni kupili darilo. To je ne samo moralno vprašljivo, ampak tudi neskladno z ukazi. Opozorili so na razpis v uredbeniku št. 28 z dne 8. julija 1857, ki je to prepovedal. Če bodo ravnali drugače, za kršitev ne bodo odgovarjali le dajalci darila, marveč tudi tisti, ki ga bo sprejel.²⁴⁸

Pokazalo se je kot neprimerno, da so politična oblastva dobivala od dopolnilnih okrajnih poveljstev pozive za pri finančni straži službujoče dopustnike in rezerviste, zato je vojno ministrstvo spomladi 1868 odredilo, da bo odtlej to potekalo preko finančnih oblastev, kamor bodo dopolnilna okrajna poveljstva neposredno pošiljala vpoklice, politična oblastva pa bodo s tem le seznanjena.²⁴⁹

²⁴⁴ Anhang, *VBFM*, št. 2, z dne 11. januarja 1865, str. 6.

²⁴⁵ Anhang, *VBFM*, št. 17, z dne 21. aprila 1865, str. 87.

²⁴⁶ Anhang, *VBFM*, št. 21, z dne 17. maja 1865, str. 111.

²⁴⁷ Vereinfachung im Schreibdienste fer Finanzwach-Oberem, *VBFM*, št. 39, z dne 11. oktobra 1866, str. 208.

²⁴⁸ Betreffend Ovationen mit Geschenküberreichung an Finanzbeamte, *Beilage*, št. 21, z dne 20. oktobra 1867, str. 79.

²⁴⁹ Einberufung der im Finanzwachdienste stehenden Mi-

Poleti 1870 je finančno ministrstvo sporočilo, kako je s plačilom mitnine za preglednika finančne straže. Če je ta službeno potoval z lastnim ali najetim vozom ali konjem, bil pa je v uniformi, ni bil dolžan plačati mitnine; to je veljalo za vse uslužbenke straže, ki so službeno in v uniformi potovali znotraj odrejenega okoliša.²⁵⁰

Ministrstvo za finance je aprila 1871 sporočilo, da je vodja preglednega okraja finančne straže pooblaščen, da je dovolil do tri dni dopusta njemu podrejenemu moštvo, če je šlo za nujne primere; to je moral sporočiti nadrejenemu oblastvu.²⁵¹ Maja 1871 so s tega ministrstva sporočili, da je odtlej ustavljeno četrletno pošiljanje ranglist višjih pri finančni straži.²⁵² Prav tako je maja 1871 finančno ministrstvo objavilo tolmačenje, kako je z vojaškimi vajami finančnih stražnikov v vojski ali v deželni brambi, ki je postala nova sestavina oboroženih sil. Uslužbenec finančne straže, ki je bil poklican na štiritedenske vojaške vaje v vojsko ali v deželno brambo, je dobil dopust za čas vožnje na vpoklicno mesto in nazaj ter za čas orožnih vaj. Obdržal je pravico do vseh prejemkov, razen do lokalne doklade, pisarniškega in potnega pavšala. Nadomestilo za stanarino, pavšal za obleko, strelivo in jermenje so mu izplačali šele po vrnitvi z orožnih vaj. Če se ni vrnil v enoto takoj po končanih vajah oz. po izteku odobrenega dopusta, so ga šteli kot neupravičeno odstotnega in so mu odtegnili prejemke za čas dopusta oz. jih je moral vrniti. Vsi dotedanji tovrstni ukazi so nehali veljati.²⁵³ Konec marca 1872 je ljubljanska priloga uredbe-

litärurlauber und Reservisten zur activen Heeresdienstleistung im Wege der Finanzbehörden, *VBFM*, št. 10, z dne 28. marca 1868, str. 60.

²⁵⁰ Erlaß des k. k. Finanzministeriums, betreffend die Mauthbehandlung der Finanzwach-Angestellten, *VBFM*, št. 23, z dne 9. junija 1870, str. 133.

²⁵¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 16, z dne 29. aprila 1871, str. 74.

²⁵² Abstellung der vierteljährigen Einsendung der Rangliste der Finanzwach-Oberem, *VBFM*, št. 17, z dne 10. maja 1871, str. 77.

²⁵³ Erlaß des k. k. Finanzministeriums vom 15. Mai 1871, in Betreff der Behandlung der Finanzwach-Angestellten, welche als Reservisten oder Landwehrmänner zu den Waffenübungen, beziehungsweise zur Ausbildung in den Waffen einberufen werden, *VBFM*, št. 18, z dne 25. maja 1871, str. 83–84.

nika objavila, da so te določbe o prejemkih veljale za rezerviste in deželne brambovce, ne pa tudi za vojaške dopustnike in rekrute.²⁵⁴ Oktobra 1871 so pojasnili, da vdoveli uslužbenci finančne straže, ki so imeli svoje otroke pri sebi, prejemajo stanarino v enakem znesku kot poročeni možje.²⁵⁵ Novembra 1871 so sporočili, da se decenalna doklada²⁵⁶ izplačuje na dan izplačila plače.²⁵⁷

Ministrstvo za deželno brambo je konec marca 1872 pojasnilo določila o vpoklicu obveznikov. Vsako leto ob koncu januarja bodo pri finančni straži službujočim, ki bodo v tekočem letu dopolnili 19 let, s političnega oblastva na sedežu okrajnega finančnega oblastva ali s finančnega oz. mejnega inšpektorata poslali vpoklicnice z imenom in priimkom, podatki o rojstvu, kraju rojstva in prebivanja ter imenom okraja in dežele, kjer so se rodili. Vpoklicnice za dopustnike in rezerviste pa bodo odtlej pošiljali z za vojaško evidenco pristojnega okrajnega oblastva na pristojno finančno oblastvo in ne več preko poveljstva dopolnilnega okraja.²⁵⁸

Z najvišjim sklepom z dne 15. avgusta 1872 je bil določen pisarski (pisarniški) pavšal za vodje enot finančne straže. Vodje oddelkov in izpostav zunaj sedeža vodje preglednega okraja, ki niso bili neposredno pod vodstvom vodje tega okraja,

so dovolili pisarski pavšal 50 krajcarjev na mesec. Ta denar je bil namenjen za pisalni, zvezkovni, vezalni in žigovni material. Vodje teh oddelkov in izpostav, ki so pomagali pri kontroli blaga ali užitinskih boletih ali pa bi to opravljali v prihodnje, so bili upravičeni do letnega pisarskega pavšala v znesku 8 goldinarjev in 40 krajcarjev ali mesečno 60 krajcarjev. Pod ta pavšal niso spadale uradne tiskovine in kontrolni pripomočki, ki so jih oddelkovodje in vodje izpostav še naprej prejemali na dotedanji način. Pisarski pavšal so izplačevali mesečno s plačo. To je veljalo od 1. oktobra 1872, razen v Dalmaciji.²⁵⁹

Odprava telesne kazni

Novembra 1867 je bil spremenjen splošni kazenski zakon, ki je odpravil telesno kaznovanje.²⁶⁰ To je bila njegova tretja zapovrstna sprememba ali dopolnitev od leta 1852, ko je bil sprejet.

Zaradi tega je finančno ministrstvo razposlalo obvestilo, da ni bilo več mogoče razglašati disciplinskih kazni za moštvo finančne straže po členih 333 in 334 predpisa o ureditvi in službi straže iz leta 1843, marveč je bilo mogoče namesto telesne kazni namestitve železnih okovov na noge izreči poostritev s postom.²⁶¹

Prav tako je to veljalo za zaporne kazni zaradi pristojbinskih prestopkov: člen 66 pristojbinskega kazenskega zakona iz leta 1835 je določal, da se poostritev zavora s telesnimi kaznimi ravna po določbah splošnega kazenskega zakona, in ker je slednji opustil telesne kazni, je to moralo veljati tudi za pristojbinski zapor.²⁶²

²⁵⁴ Behandlung der zur Militär-Dienstleistung einberufenen, in der Finanzwache dienenden Militär-Urlauber dann der Rekruten, *Beilage*, št. 3, z dne 26. marca 1872, str. 31.

²⁵⁵ Behandlung verwitneter Finanzwachmänner bezüglich des Ausmaßes des Bettrelutums, *VBFM*, št. 36, z dne 23. oktobra 1871, str. 184.

²⁵⁶ Po desetih letih službe v istem nazivu je možu pripadala tako imenovana decenalna (desetletna) doklada po 5 krajcarjev na dan, če ni bil kaznovan ali mu je bila kazen izbrisana in je bil primeren za doklado. Dovoljenje za tako doklado je dajala deželna finančna direkcija. Izplačevali so jo istočasno s plačo.

²⁵⁷ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 38, z dne 6. novembra 1871, str. 201.

²⁵⁸ Evidenzhaltung der Militärbefreiungstitel der in der Finanzwache dienenden Militärpflichtigen ist entbehrlich, die Evidenzhaltung der in die Finanzwache aufgenommenen Stellungspflichtigen, dan der in derselben dienenden Militär-Urlauber, Reservisten und Landwehrmänner nothwendig, *VBFM*, št. 15, z dne 4. maja 1872, str. 122.

²⁵⁹ Einführung von Schreibpauschalien für die bisher nicht damit betheilten Finanzwach-Abtheilungsleiter, *VBFM*, št. 29, z dne 4. septembra 1872, str. 235–236.

²⁶⁰ Zakon z dne 15. novembra 1867, s katerim se predrugajo nekatere določbe občnega kazenskega zakona in drugih s tem v zvezi stojičih naredb, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, predpis št. III., str. 214–220.

²⁶¹ Aufhebung der Nebenstrafe »Anlegung von Fußseisen« bei Disciplinar-Straferkenntnisse gegen Finanzwachmannschaft, *VBFM*, št. 1, z dne 4. januarja 1868, str. 2.

²⁶² Abschaffung der körperlichen Züchtigung als Strafverschärfung im Gefälls-Starfverfahren, *VBFM*, št. 9, z dne 22. marca 1868, str. 55.

Šlo je torej za uskladitev tretje novele splošnega kazenskega zakona z določbami temeljnega predpisa za finančno stražo iz leta 1843 in z določbami kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih.

Za razna finančna oblastva

Poleti 1863 so določili, da se bo odtlej upravno leto skladalo s sončnim. Začelo se bo 1. januarja in končalo 31. decembra. Znesek zakupnine za splošno užitnino, cestnino, mostnino in brodnino so dotlej finančna oblastva obračunavala za obdobje od 1. novembra do 31. oktobra naslednjega leta, čemur so rekli vojaško leto, odslej pa od 1. januarja do 31. decembra.²⁶³

Od 1. julija 1865 so civilna sodišča na Ogrskem spet začela normalno poslovati, tako da so bila vojaška pristojna le za vojsko.²⁶⁴

Uredbenik je na začetku septembra 1865 sporočil, da je na Dunaju začelo delovati prvo splošno društvo uradnikov avstrijske monarhije. Glavna področja delovanja so pomoč članom ob boleznih, življenjsko zavarovanje in za smrt, cenejša posojila. Poleg tega je društvo imelo nalogo, da je zastopalo skupne interese uradništva, pomagalo družinskim članom itd. Statut, tarife in obrazci za pristop in drugo gradivo je bilo mogoče dobiti na sedežu društva, so sporočili 24. avgusta 1865.²⁶⁵

Novembra 1865 so z ministrstva za finance sporočili spremembe pri izdajanju uredbenika. V letu 1866 bo uredbenik povsem ločen od razpisne priloge. Uredbenik se bo omejil na zakonski del in osebne podatke. Namesto imena *Concursblatt* se bo ta priloga odslej imenovala *Notizenblatt*. Priloga bo razposlana le oblastvom, ki so neposredno podrejena ministrstvu. Do konca novembra

so morala oblastva sporočiti, koliko izvodov uredbenika potrebujejo za leto 1866, pa tudi število prilog. Po pravilu naj bi zadoščal en izvod za vsak izvršni urad, so menili na Dunaju.²⁶⁶

Konec zime 1866 so sporočili, da so v Brnu ukinili tečaje za pripravo na praktični izpit iz užitninske stroke.²⁶⁷ V isti številki je bilo objavljeno, da je bilo treba odtlej pregled o stanju, razmestitvi in ranglistah finančne straže na finančno ministrstvo pošiljati preko deželnih finančnih oblastev.²⁶⁸

Novembra 1866 so s finančnega ministrstva naročili, kako je treba vnašati podatke o občinski užitnini. Deželna finančna oblastva so dobila tiskan obrazec takega pregleda. Vanj je bilo treba vnesti podatke o užitnini za določena živila, ki je bila posameznim občinam dovoljena. Tako občinsko doklado je bilo mogoče pobirati za žganje, pivo, vino, vinski in sadni mošt ter meso. Obrazec je imel za vsako tako živilo ustrezne rubrike: od imena občine, števila njenih prebivalcev do pridelkov in živil, splošne (državne) in občinske užitnine in do podatkov, kateri predpis je dovolil občinsko užitnino in za koliko časa, z opombo na koncu.²⁶⁹

Na začetku decembra 1866 so obvestili, da je vojno ministrstvo odredilo o nabavi ostrih šibrnih nabojev. Direkcija skladišč na Dunaju in vsa skladiščna topniška poveljstva so bili pooblaščen, da so na zahtevo finančnih oblastev ali finančnih inšpektorjev izdali zahtevano strelivo po za to določeni ceni.²⁷⁰

Julija 1867 so iz tega ministrstva sporočili, da se bo 1. oktobra 1867 v Brnu spet začel tečaj za pripravo na izpit iz užitninske stroke. Udeleženci bodo dobili potnino 25 krajcarjev na miljo poti v

²⁶³ Wegen Abschließung von Verzehrungssteuer- und Mauthpacht-Verträgen nach dem Sonnenjahre statt nach dem bisherigen Verwaltungsjahre, *VBFM*, št. 24, z dne 5. junija 1863, str. 174.

²⁶⁴ Aufhebung der in Folge der Allerhöchsten Entschließung vom 15. Mai 1861 und des Allerhöchsten Handschreibens vom 5. November 1861 ausnahmsweise activirten Militärgerichte in Königreiche Ungarn, *VBFM*, št. 29, z dne 25. junija 1865, str. 220.

²⁶⁵ Anhang, *VBFM*, št. 43, z dne 6. septembra 1865, str. 363–364.

²⁶⁶ Abänderung der dermaligen Einrichtung des Verordnungsblattes für den Dienstbereich des Finanzministeriums, *VBFM*, št. 56, z dne 23. novembra 1865, str. 448.

²⁶⁷ Anhang, *VBFM*, št. 11, z dne 28. februarja 1866, str. 65.

²⁶⁸ Abstellung der Versendung der Standes- und Aufstellung-Ausweise und Ranglisten der Finanzwache, *VBFM*, št. 11, z dne 28. februarja 1866, str. 65.

²⁶⁹ Anhang, *VBFM*, št. 45, z dne 24. novembra 1866, str. 235–237.

²⁷⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 46, z dne 4. decembra 1866, str. 254.

Brno, in če bodo izpit uspešno opravili, tudi za vrnitev domov.²⁷¹

Finančno in pravosodno ministrstvo sta maja 1868 odredili, da bodo kršilci pristojbinskega kazenskega zakona odtlej med preiskavo in kaznijo v zaporih okrajnih sodišč; to je veljalo v kronovinah in deželah, kjer je bila izvedena ločitev pravosodja od politične uprave.²⁷²

Najvišji sklep z dne 28. julija 1868 je določil tako imenovano organsko povezanost med finančno in politično službo in je bila povsod povezana v osebi političnega deželnega šefa. Odtlej so bile finančne direkcije v Linzu, Salzburgu, Celovcu, Ljubljani, Trstu, Černovicu (Černivci v Ukrajini) in Troppauu inštanca 2. stopnje in so bile postavljene v tak odnos do deželnega šefa, kot je veljal za odnos deželne finančne direkcije do državnega namestnika.²⁷³

Cesar je aprila 1868 z najvišjim sklepom določil novo organiziranost finančne uprave v ogrskem delu države in nato je ogrsko finančno ministrstvo poročalo o novi organiziranosti. Dotlej je bilo na Ogrskem 25 in na Sedmograškem 6 finančnih inšpektoratov, odslej pa 14 oz. 2 finančni direkciji. V Hrvaški in Slavoniji je to ostalo nespremenjeno. Iz pregleda te nove finančne uprave je bilo razvidno, da sta pod finančno direkcijo v Ödenburgu (danes Sopron na Madžarskem) spadala tudi davčna urada v Murski Soboti in Lendavi.²⁷⁴

Sredi decembra 1869 je finančno ministrstvo objavilo, da se bo nov tečaj iz užitninske stroke v Brnu začel marca 1870 in bo trajal še aprila. Potem bo organiziran le enkrat na leto.²⁷⁵ Junija

1871 so z ministrstva za finance sporočili, da je tečaj iz užitninske stroke v mestu Brnu prestavljen na oktober in november 1871, in tako naj bi bilo tudi naslednja leta.²⁷⁶

Spremenjeno poročanje

Septembra 1865 so sporočili, da je bilo odtlej treba opustiti pošiljanje 17 različnih poročil oz. pregledov, kar je veljalo dotlej; finančna oblastva so imela točno določene roke pošiljanja tega pisanja na ministrstvo. Trije taki izkazi so neposredno zadevali finančno stražo, in sicer: polletno poročilo o delovanju finančne straže; izkaz asistence vojske za potrebe straže; izkaz o izplačanih nagradah finančni straži za prijetje oseb. Za tri druge take preglede so bili spremenjeni roki poročanja: izkaz o stanju finančne straže je bilo treba sestaviti za četrtoletje in ne več za vsak mesec; razporeditev finančne straže in rangliste uradnikov straže je bilo treba pošiljati letno in ne več polletno; izkaz o porabi in potrebah finančne straže je bilo odtlej treba sestaviti četrletno in ne več mesečno.²⁷⁷

Konec oktobra 1865 so odločili novo vsebino glavnega letnega poročila, ki so ga bila dolžna pripraviti finančna vodstvena oblastva. Obsegati je moralo 13 točk, in sicer: 1.) topografski pregled okoliša je zajemal površino v novih avstrijskih kvadratnih miljah, število prebivalcev in dolžino meje s tujino; 2.) izkaz o izgubi službenih moči zaradi dopustov, bolezni, odpustov, dezerterstva, upokojitve, premestitve in smrti; 3.) številčni prikaz napredovanj in kazni za uradnike in moštvo finančne straže; 4.) izdana splošna napotila za službo; 5.) številčni prikaz opravljenih pregledov in preiskav; 6.) številčni prikaz delovanja; 7.) prikaz prestopkov, ki so jih odkrili uradniki finančne straže; 8.) številčni prikaz pristojbinskih dohodkov v primerjavi s prejšnjim letom; 9.) prikaz izplačanih nagrad in talij za prijetje prestopnikov; 10.) izkaz uradnikov finančne straže in njihovih stanovskih ovojev, če je prišlo do sprememb vsebin glede na prejšnje

²⁷¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 24, z dne 24. julija 1867, str. 129.

²⁷² Anhaltung von Gefällsübertretern in den Arresten der Bezirksgerichte, *VBFM*, št. 17, z dne 20. maja 1868, str. 81.

²⁷³ Bestellung der politischen Länderchefs in Oberösterreich, Salzburg, Kärnten, Krain, im Küstenland, in der Bukowina und in Schlesien als Chefs der Finanz-Directionen, *VBFM*, št. 38, z dne 19. septembra 1868, str. 245.

²⁷⁴ Errichtung von Finanzdirectionen in Ungarn und Siebenbürgen, *VBFM*, št. 38, z dne 19. septembra 1868, str. 246–247 ter 280–284.

²⁷⁵ Anhang, *VBFM*, št. 42, z dne 15. decembra 1869, str. 237.

²⁷⁶ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 21, z dne 20. junija 1871, str. 95.

²⁷⁷ Aufassung einiger von den Finanzbehörden und Ämtern zu verfassenden periodischen Anweise, *VBFM*, št. 44, z dne 12. septembra 1865, str. 367–368.

letu; 11.) pregled kazenskih in disciplinskih ukrepov zoper uradnike in moštvo finančne straže; 12.) pregled potovanj in nadkontrolnih opravil direktorja finančnega okraja; 13.) predlogi h glavnemu poročilu. Deželna finančna oblastva so bila odgovorna za resničnost podatkov, navedenih v glavnem letnem poročilu.²⁷⁸

Finančno ministrstvo na Dunaju in tisto na Ogrskem sta se poleti 1867 dogovorili o izmenjavi podatkov za uradnike, ki so prešli iz Ogrske v avstrijski del države. Za to so bila pooblaščenca vsa deželna finančna oblastva v Avstriji, da so neposredno poslovala s finančnimi inšpektorati na Ogrskem in slednji so jim morali dostaviti vse službene podatke, izvlečke iz zadolžnic itd. iz prejšnje službe uradnikov, ki so bili premeščeni iz ogrskega dela države.²⁷⁹

Ministrski svet je aprila 1869 odločil, kako ravnati z uradnimi pisanji iz ogrskega dela države, ki so jih prejeli uradi v avstrijskem delu države. Če v uradu ni bilo nobenega, ki bi znal madžarski jezik, so pisanje odstopili višjemu uradu. Ogrsko finančno ministrstvo pa je obljubilo, da bodo ogrska oblastva v nujnih primerih k spisu priložila tudi nemški prevod, in naslov urada poleg v madžarščini označila tudi v nemščini.²⁸⁰

Mirovna pogodba z Italijo

Februarja 1867 so z Dunaja sporočili, da nekateri državni uradniki zapuščajo svoja delovna mesta v cesarstvu brez redne odpustnice in odhajajo službovat v Italijo. Poglavje XV mirovne pogodbe med Avstrijo in Italijo je to urejalo in dovoljevalo. Italijanska vlada in dunajsko finančno ministrstvo sta se dogovorila o redni poti tega prehajanja. Uradniki, ki so se želeli zaposliti v Italiji, so si morali priskrbeti potrdilo o dotedanji redni zaposlitvi v

Avstriji in na tej podlagi so jim v Italiji lahko ponudili ustrezno delovno mesto.²⁸¹

Spomladi 1870 sta se italijanska in avstrijska vlada dogovorili o izplačevanju nagrad pri zatiranju tihotapstva ob meji.

Najprej je italijanska vlada 26. aprila 1870 v Firencah dala ustrezno izjavo. Državljeni Avstro-Ogrske, ki bodo prispevali k odkrivanju in prijemanju tihotapcev v korist italijanskega državnega zaklada, bodo imeli pravico do nagrade, določene v italijanskih predpisih. To pravico bodo dobili, ko bo postopek proti tihotapcem končan, kazen plačana ali bodo prodani predmeti tihotapstva, denar pa nakazan italijanski javni blagajni. Podobno vsebino je imela izjava avstrijske strani, dana v Firencah 29. aprila 1870.

Po izmenjavi not med obema zunanijima ministrstvom je izjava začela veljati kot pogodba, in 24. maja 1870 so z Dunaja sporočili, da naj jo finančna oblastva izvršujejo.

Istega dne je avstrijsko finančno ministrstvo izdalo predpis za izvrševanje te pogodbe, ki je obsegal 5 členov. Italijanska pristojna oblastva so bila pooblaščenca, da avstrijskim sporočijo podatke o avstro-ogrskem državljanu, ki je bil upravičen do nagrade. V Italiji so bila ta oblastva naslednja: direkcija posrednih davkov, glavni carinski uradi, inšpektorji in oficirji finančne straže. Za italijanske državljane, nagrajene na avstrijski strani, je bilo treba tako nagrado predati preko navedenih italijanskih oblastev. O tem je bilo treba voditi zapis s točnim opisom kazenskega primera.²⁸²

Punciranje

Marca 1872 je bila objavljena preglednica kontrolnih uradov, pristojnih za preizkus in nadzor čistine zlatih in srebrnih predmetov. Tem uradom so rekli puncirni uradi. Glavni puncirni urad je bil na Dunaju, puncirni uradi pa v Linzu, Pragi, Kra-

²⁷⁸ Änderungen der Einrichtung des Hauptberichtes über den Stand und die Leistungen der Finanzwache, *VBFM*, št. 50, z dne 26. oktobra 1865, str. 411–412.

²⁷⁹ Correspondenz der k. k. Finanz-Landesbehörden mit den königl. Ungarischen Finanz-Inspectoraten in Beamten-Angelegenheiten, *VBFM*, št. 28, z dne 17. avgusta 1867, str. 195–196.

²⁸⁰ Correspondenz der k. ungarischen Behörden mit den k. k. Behörden, *Beilage*, št. 11, z dne 18. aprila 1868, str. 47.

²⁸¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 7, z dne 14. februarja 1867, str. 51.

²⁸² Übereinkommen zwischen der kaiserlich und königlichen und der königlich italienischen Regierung über die Auszahlung von Anzeiger- und Ergreifer-Belohnungen an die gegenseitiger Staatsangehörigen für zu Stande gebrachte Contrebande, *VBFM*, št. 24, z dne 13. junija 1870, str. 137–140.

kovu, Lembergu, Gradcu, Bregenzu in Trstu. Tem uradom so bile podrejene puncirne postaje. Puncirni urad v Gradcu je imel tri puncirne postaje, in sicer v Celovcu, Mariboru in Ljubljani. Urad v Gradcu je imel uradno oznako G, puncirna postaja v Celovcu G-2, v Mariboru G-1 in v Ljubljani G-3. Puncirni urad v Trstu z uradno oznako M je imel 8 puncirnih postaj in od teh je bila tista v Piranu edina na ozemlju današnje Republike Slovenije; imela je uradno oznako M-6. Ti uradi in postaje so imeli t. i. punce (znak), s katerimi so potrjevali in označevali čistino zlata ali srebra na velikih tujih predmetih, na manjših tujih predmetih in na starejših izdelkih. Ti znaki so bili slikovno prikazani v uredbeniku.²⁸³

Najvišji sklep z dne 20. januarja 1872 je določil, da so bile 1. maja 1872 zadeve vrhovne uprave državnih gozdov, državnih posestev, rudarstva (razen solnih zadev) ter dobrine verskih in učnih skladov izločene iz finančnega resorja in so prešle pod novo ministrstvo za poljedelstvo. Zadeve odprodaje nepremičnega državnega premoženja, pridobivanja in prodaje soli, kovnice denarja in punciranje so ostale pod resorjem finančnega ministrstva.²⁸⁴ Istega dne so posli punciranja v Olovcu, St. Pöltnu in v Ljubljani, ki so dotlej spadali pod rudarsko poglavarstvo v teh mestih, prešli na davčne urade v teh mestih.²⁸⁵

Državna postava o splošnih pravicah državljanov

Osnovna postava o splošnih pravicah državljanov, izdana 21. decembra 1867, je veljala za avstrijski del države. Imela je le 20 členov, ki so prinašali pomembne pravice in svoboščine državljanom.

²⁸³ Punzirungswesen, *VBFM*, št. 8, z dne 23. marca 1872, str. 68–71.

²⁸⁴ Ausscheidung der obersten Verwaltung der Staatsforste, der Staatsdomänen und Montanwerke mit Ausschluß der Salinen, dann der Religions- und Studienfondsgüter aus dem Resort des Finanzministeriums und Überweisung derselben an das Ackerbauministerium, *VBFM*, št. 13, z dne 24. aprila 1872, str. 113.

²⁸⁵ Übertragung der Geschäfte der Punzirungsstätten in St. Polten, Olmutz und Laibach an das dortige Steueramt, *VBFM*, št. 14, z dne 30. aprila 1872, str. 120.

Državljan, ki je stanoval v občini, kjer je plačeval davek od posestva, pridobitka ali dohodka, je smel voliti in biti izvoljen v občinsko zastopstvo, enako kot prebivalci, ki so tam imeli domovinsko pravico in so jim rekli tudi občinarji (člen 4).

Vsaka vez med gosposčino (graščaki) in podložniki je za vselej odpravljena (člen 7).

Osebna svoboda je bila zagotovljena. Zakon o varstvu osebne svobode iz leta 1862 je postal sestavni del osnovne državne postave (člen 8).

Hišna pravica je bila zagotovljena in zakon o varstvu hišne pravice iz leta 1862 je prav tako postal sestavina osnovne državne postave (člen 9).

Pisemska ali pisna tajnost je bila zagotovljena, razen tedaj, ko je šlo za zakonit zapor ali hišno preiskavo; odvzem pisma je dopusten le v vojni ali po sodnem nalogu (člen 10).

Vsakdo je dobil pravico do vlaganja prošenj. Skupne peticije so smela predložiti le zakonita društva in skupščine (člen 11).

Avstrijski državljani so imeli pravico ustanavljati društva in sklicevati shode (12 člen), podrobno pa bosta uredila posebna zakona.

Vsakdo je imel pravico, upoštevajoč zakonske omejitve, izražati svoje mnenje z besedo, s pisanjem ali v tisku. Cenzura tiska je bila prepovedana (člen 13).

Zagotovljena je bila svoboda vere in vesti. Uporaba civilnih in političnih pravic je bila neodvisna od vere in vesti. Vera ni smela ovirati izpolnjevanja državljanskih dolžnosti (člen 14).

Vsaka z zakonom priznana vera je imela pravico do svojega obredja, urejanja svojih zadev, ustanavljanja zavodov in skladov, podrejena pa je občin državnim postavam (člen 15).

Verniki nepriznanih ver so lahko boga častili na domu, če to ni bilo žaljivo (člen 16).

Znanost in pouk sta bila svobodna. Hišni pouk je bil brez omejitev. Za verski pouk v šolah je skrbel verska cerkev. Država je imela glede šolstva in vzgoje pravico do najvišjega vodenja in nadzorstva (člen 17).

Vsakdo je imel pravico izbrati svoj poklic in se zanj šolati (člen 18).

Vse narodne skupnosti v državi so bile enakopravne in vsaka je imela nedotakljivo pravico, da sta njeni narodnost in jezik važna in se razvijata. Enakopravnost vseh deželnih jezikov v šoli, uradih

in v javnem življenju je priznana. V deželah z več narodnih skupnosti so šole dobile potrebne osnove za pouk učencev v njihovem jeziku in nihče ni smel biti prisiljen, da se je učil katerega drugega deželnega jezika (člen 19).

Zadnji člen (20) je določal, da bo poseben zakon določil, ali in kdaj bo vlada dobila pravico, da začasno in krajevno odloči o prenehanju veljavnosti pravic iz členov 8, 9, 10, 12 in 13 osnovne postave.

Že naslov tega zakona pove, da je bil to temeljni pravni akt monarhije. V obdobju države SHS in kraljevine Jugoslavije sta bili dve ustavi, in sicer tista z dne 28. junija 1921 in druga z dne 3. septembra 1931.

Ločitev podpornega sklada na avstrijski in ogrski del

K razpisu za podpore otrokom pri vzgoji in šolanju je finančno ministrstvo marca leta 1863 sporočilo, da je v šolskem letu 1863/64 na voljo 10 mest v višjem vojaškem vzgajališču. Podelitve prostih mest v civilnih vzgajališčih in štipendij na roko v tem šolskem letu ne bo. Prošnje in točno izpolnjene obrazce je bilo treba poslati na ministrstvo do 31. maja 1863. Pogoji za sprejem v višje vojaško vzgajališče so bili podobni kot za prejšnje šolsko leto. Gojenci so morali znati vse učne predmete, ki so bili v 3. razredu normalne šole, za šolsko četo pa je bilo potrebno znanje nemščine, aritmetike, zemljepisa in zgodovine ter napisali sestavek, vse v obsegu za 3. razred vzgajališča. V višjem vojaškem vzgajališču so bili naslednji predmeti: verouk, nemški jezik, aritmetika, zemljepis in zgodovina, naravoslovje, lepopisje, prostoročno risanje, postrojevalni pravilnik, telovadba, plavanje in mečevanje. V nekaj vojaških vzgajališčih so poleg nemščine poučevali še enega od teh jezikov: češki, madžarski, italijanski in romunski.²⁸⁶

S šolskim letom 1863/64 so poenostavili obračun izdatkov za podpore otrokom. Treba je bilo

izpolniti obrazec, ki je vseboval štiri rubrike: stroški za civilne vzgojne zavode, stroški štipendije na roko, stroški učnine za rokodelsko obrt ter potni in drugi podobni stroški. Tak obračun je bilo odselej treba dati polletno.²⁸⁷ Jeseni 1863 so sporočili, da je bilo treba računsko poročilo o podporah za gojence civilnih vzgajališč dostaviti na ministrstvo po izteku julija.²⁸⁸

V šolskem letu 1864/65 je bilo sprva predvidenih 13 mest za gojence iz finančne straže, in sicer na višjem vojaškem vzgajališču. Prošnje s prilogami je bilo treba oddati do konca maja 1864. Za vpis so bili navedeni podobni pogoji kot prejšnje šolsko leto.²⁸⁹ Vojni minister je 31. marca 1864 pisal ministru za finance, kaj je bilo še treba upoštevati pri razpisih za vojaška vzgajališča. Poudaril je pomen predizobrazbe kandidatov. Za vojaško akademijo so morali obvladati učne predmete, predpisane za prvo leto višje realke ali višje gimnazije, ali imeti ugodno spričevalo o končani nižji realki ali nižji gimnaziji; za šolsko četo je bilo potrebno znanje iz predmetov drugega razreda realke ali nižje gimnazije; za prvo leto kadetske šole so kandidati morali imeti končane štiri razrede normalke; za prvi letnik višjega vzgajališča pa uspešno končan tretji razred realke.²⁹⁰

Jeseni 1864 je vojni minister določil še pogoje glede starosti in predizobrazbe za nižje vojaško vzgajališče. Za prvi letnik je bila zahtevana starost 7 ali 8 let, sprejem v višje letnike je bil mogoč, če je kandidat končal ustrezen osnovnošolski pouk, in za vstop v 4. letnik je zadoščal uspešno končan drugi razred normalke. Če se je kandidat hotel vpisati v višji letnik višjega vzgajališča ali kadetnice, je moral končati ustrezne razrede: za drugi letnik kadetnice prvi razred nižje gimnazije ali nižje realke, za tretji in četrti razred pa je moral poznati

²⁸⁶ Concurs für die Erlangung von Stiftplätzen in Militär-Bildungs-Anstalten und von Handwerkslehrgeldern auf Rechnung des Gefällsstraffondes, *VBFM*, št. 12, z dne 19. marca 1863, str. 106 in *Concursblatt VII.*, str. 13–14.

²⁸⁷ Halbjährige Zurechnung der von auswärtigen Cassen auf Rechnung der Gefälls-Strafgeldens-Überschüsse zu Erziehungszwecken bestrittenen Auslagen an die Wiener Finanz-Bezirkscassa, *VBFM*, št. 30, z dne 3. julija 1863, str. 206–208.

²⁸⁸ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 50, z dne 5. novembra 1863, str. 295–296.

²⁸⁹ Anhang. Allgemeines. Concursblatt VI., *VBFM*, št. 6, z dne 6. februarja 1864, str. 34 in str. 11–12.

²⁹⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 22, z dne 23. aprila 1864, str. 203.

vse predmete za drugi ali tretji razred nižje realke ali nižje gimnazije. Za vstop v višje letnike višjega vzgajališča je bilo potrebno prej končati četrti razred normalke. Za šolsko četo ali vojaško akademijo je bil sprejem le v prvi letnik, in sicer v starosti med 15 in 16 let. Za vstop v vojaško akademijo je bilo potrebno znanje francoščine in iz predmetov prvega letnika višje realke ali višje gimnazije ali najmanj iz predmetov vseh razredov nižje realke ali nižje gimnazije.²⁹¹

Šele poleti 1864 je bilo sporočeno, da je za šolsko leto 1864/65 prostih 8 mest v dekliških vzgajališčih. V prošnji je bilo mogoče navesti zavod, kamor bi kandidatka želela priti, a o tem je odločilo ministrstvo. V prošnji je bilo treba poleg drugega navesti tudi to, ali je mogoče računati na prispevek k izdatkom za obleko, perilo, posteljnino, učne in delovne pripomočke iz lastnih sredstev dekletovih staršev, in navesti, ali bo gojenka v internatu tudi v času počitnic.²⁹² Avgusta 1864 so s finančnega ministrstva sporočili, da mnoga vzgajališča končajo šolsko leto šele v prvi polovici avgusta, zato oblastva ne morejo izdelati obračuna teh stroškov ob koncu julija. Rok za tak obračun je bil postavljen na 25. avgust.²⁹³

Vojno ministrstvo je za šolsko leto 1865/66 predvidelo 14 mest v vojaških vzgajališčih, za šolsko leto 1866/67 17 mest, za šolsko leto 1867/68 le 12 mest, za šolsko leto 1868/69 še manj, to je 7 mest, za šolsko leto 1869/70 11 mest, potem pa le »več mest«, brez števila. Za mesta v civilnih vzgajališčih so včasih točno določili število prostih mest, včasih pa so navedli, da je na voljo nekaj mest. To je praviloma veljalo tudi za štipendije na roko in učna mesta rokodelskih obrti.

Ministrstvo za finance je konec oktobra 1869 dovolilo, da gojenci, ki so potovali na počitnice domov in so bili oddaljeni nad 10 milj od domačega kraja, šolsko leto pa so uspešno končali, dobijo plačano vožnjo domov in nazaj, in sicer po 30 krajcarjev na miljo oz. do višine stroškov, ki bi jih

plačal gojenec, če bi med počitnicami ostal v vzgajališču.²⁹⁴

Z najvišjim sklepom z dne 31. januarja 1868 je prenehal delovati skupni avstro-ogrski sklad za šolanje otrok finančne straže in drugih izvršilnih uradov, zato je od sredine leta 1868 del tega sklada pripadal ogrskemu delu države. Blagajne in uradi v avstrijskem delu cesarstva so to morali ločeno prikazati in denar prenakazati posebej.²⁹⁵ To je pomenilo tretjo spremembo in dopolnitev pravil tega sklada, ki jo je določil sam cesar.

Spremembe uniforme

Naročila opreme so potekala iz posameznih deželnih finančnih direktij preko ekonomata deželne finančne direktije na Dunaju. Spomladi 1863 so naročili, da bo to potekalo preko okrajne finančne in zbirne blagajne na Dunaju, kjer je bilo treba poravnati stroške take nabave.²⁹⁶

Najvišji sklep je konec decembra 1863 spet posegel v predpis o uniformi finančne straže iz jeseni leta 1858. Ovratnik plašča za uradnike je bil na zunanji strani iz sivega žameta, na notranji pa iz sivega sukna. Pri moštvu straže je bil ovratnik na obeh straneh iz enakega sivega sukna.²⁹⁷

Finančno ministrstvo je avgusta 1867 sporočilo, da se je dogovorilo z vojnim ministrstvom, da je smela finančna straža nositi letni suknjič iz zelenega volnenega blaga po vzoru vojaškega životka.²⁹⁸

²⁹⁴ *Beilage*, št. 2, z dne 28. januarja 1868, str. 9–10.

²⁹⁵ Behandlung der für Rechnung der ungarischen Finanzverwaltung ausbezahlten Anzeigers- und Ergreifers-Antheile, sowie der für Rechnung des ungarischen Finanzwach-Stiftungsfondes bestrittenen Auslagen, *VBFM*, št. 21, z dne 22. junija 1868, str. 153.

²⁹⁶ Die Gesteungskosten für die im Wege des Wiener Landes-Ökonomates für fremde Verwaltunggebiete beigestellten Finanzwach-Rüstungssorten sind künftig bei der Winer Finanz-Bezirkscassa blos verlagsweise zu bestreiten, *VBFM*, št. 22, z dne 21. maja 1863, str. 161.

²⁹⁷ Kundmachung wegen Änderung an der Uniformirung der Finanzwache, *VBFM*, št. 59, z dne 23. decembra 1863, str. 346.

²⁹⁸ Einführung neuartige Sommerröcke bei der k. k. Finanzwache, *VBFM*, št. 30, z dne 31. avgusta 1867, str. 210.

²⁹¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 49, z dne 20. oktobra 1864, str. 381.

²⁹² Anhang. Allgemeines. Concursblatt XXV., *VBFM*, št. 33, z dne 11. julija 1864, str. 283.

²⁹³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 39, z dne 25. avgusta 1864, str. 325.

Finančno ministrstvo je 30. marca 1871 odredilo, da več ne veljajo določbe o uniformi finančne straže iz junija 1862, pri katerih so stražniki ob vsakem času morali nositi čako na linijskih uradih zaprtih mest, na glavnih carinarnicah in drugih uradih v mestih, na kolodvorih in v pristaniščih. Odtlej so smeli tudi na teh delovnih mestih nositi službeno kapo.²⁹⁹

Novembra 1871 je ministrstvo objavilo, da je moštvu finančne straže dovoljeno uporabiti kapuco na plašču ne le med nadzorovanjem meje, marveč tudi v notranjosti carinskega območja, torej znotraj države. Kapuca je bila iz enakega blaga kot plašč in tako prirejena, da se je zapela pod ovratnik plašča, po potrebi pa spet odpela in prekrila glavo.³⁰⁰

Spet prostovoljci za vojsko

Spomladi 1866 so se začele zaostrovati napetosti med Avstrijo na eni ter Prusijo in kraljevino Italijo na drugi strani. Vse je kazalo na vojaški spopad. Spet so se javljali državni uslužbenci in uradniki, da bi prostovoljno pristopili v vojsko ali med prostovoljce. Oblasti so zavzele podobno stališče kot leta 1859 ob spopadih avstrijskega cesarstva z Sardinijo ter Francijo.

Že 20. maja 1866 je cesar z najvišjim sklepom odločil, da bodo državni uradniki, ki bodo prostovoljci za vojsko, v njej postali častniki, pozneje pa se bodo lahko vrnil na prejšnje delovno mesto. Uživati bodo vse ugodnosti, enako kot stalni častniki. Deželna finančna oblastva so dobila nalogo, da so izdajala tovrstna dovoljenja in nato obveščala finančno ministrstvo. Odsotne je bilo treba nadomestiti s prizadevnim delovanjem preostalega moštva.³⁰¹ To je pomenilo, da niso smeli namesto odstotnih uradnikov zaposliti novih.

Sredi junija 1866 je finančno ministrstvo dalo

napotke za uradnike, ki so želeli prostovoljno v vojsko. Med drugim so morali dobiti potrdilo zdravnika, da so telesno sposobni, priložiti je bilo treba kvalifikacijsko tabelo, navesti znanje jezikov, zakonski stan, število nepreskrbljenih otrok, ali je želel h konjenici in če je imel za to potrebno opremo. Če se ne bi mogli vrniti v prejšnjo službo, so jim pripadale vse pokojninske ugodnosti, tudi vdovam in sirotam; enako kot je veljalo za aktivne častnike.³⁰²

Za prostovoljce so se javljali tudi državni uslužbenci in slugi. Na Dunaju so zanje prav tako odločili, da bodo uživali enake ugodnosti kot redna vojska, ne glede na to, ali bodo služili v redni vojski ali v vojaško organiziranih enotah prostovoljcev, seveda pod pogojem, da so bili res prostovoljci in niso bili vpoklicani po zakonu o dopolnjevanju vojske.³⁰³

Poleti je res prišlo do spopadov avstrijske vojske z Italijo in Prusijo; Avstrija je bila poražena. Podpisala je mirovni pogodbi z obema zmagovalkama; 23. avgusta v Pragi s Prusijo in 3. oktobra 1866 z Italijo. Že 3. septembra 1866 so z Dunaja naročili podrejenim oblastvom, da je 11. aprila 1865 sklenjena trgovinska in carinska pogodba med Avstrijo in državami nemške trgovinske in carinske zveze spet začela veljati.³⁰⁴

Meja na Matajurju in Kolovratu

Mirovna pogodba z Italijo je med drugim določila, da se je nekdanje lombardsko-beneško kraljestvo, ki je dotlej spadalo pod avstrijsko cesarstvo, združilo s kraljevino Italijo. Plebiscit v Benečiji so opravili 21. in 22. oktobra 1866, in večina prebivalcev se je odločila za Italijo, tudi tisti v Beneški Sloveniji.

²⁹⁹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 14, z dne 18. aprila 1871, str. 68.

³⁰⁰ Gestattung des Tragens von Capuzen zu den Mänteln der Finanzwach-Mannschaft, *VBFM*, št. 38, z dne 6. novembra 1871, str. 199–200.

³⁰¹ Gestattung des Übertrittes der l. f. Beamten in die k. k. Armee als Officiere auf die Dauer des eventuellen Krieges, *VBFM*, št. 24, z dne 27. maja 1866, str. 123.

³⁰² Aufnahme k. k. Beamten als Officiere in die k. k. Armee auf die Dauer des Krieges, *VBFM*, št. 28, z dne 17. junija 1866, str. 151–152.

³⁰³ Gebührenbehandlung und zeitweilige Ersetzung der für die Dauer des gegenwertigen Krieges in das k. k. Militär oder in andere für Kriegszwecke gebildete Corps tretenden Civil-Staatsdiener, *VBFM*, št. 32, z dne 22. julija 1866, str. 170 – 172.

³⁰⁴ Wiederaufleben des mit dem Zollverein abgeschlossenen Handels- und Zollvertrages vom 1. April 1865, *VBFM*, št. 36, z dne 6. septembra 1866, str. 191.

Meja med Avstrijo in Italijo se je pomaknila precej bolj na vzhod. Na severu Ilirskega Primorja je tekla po Matajurju in Kolovratu, južneje pa je pod Avstrijo spadal še del Furlanske nižine.

Na Tirolskem, Koroškem in v Primorju je Avstrija morala vzpostaviti nove nadzorne točke na meji z Italijo. Na Koroškem sta bili vzpostavljeni dve začasni carinarnici, in sicer I. razreda v Pontafiu in II. razreda v Mauthnu, ki sta začeli delovati 1. novembra 1866.³⁰⁵

Goriško okrožje je na meji z Italijo dobilo osem carinskih uradov: šest stranskih uradov I. razreda, en stranski urad II. razreda in glavni carinski urad v Gorici. Na današnjem slovenskem ozemlju je bil le en stranski carinski urad I. razreda, in sicer v Robiču.³⁰⁶ Na sedanjem ozemlju Slovenije takih carinskih uradov ni bilo od 1850/51 in do leta 1866.

Dne 23. aprila 1867 je bila sklenjena trgovinska in plovna pogodba med Avstrijo in Italijo.³⁰⁷ Že pred njeno uveljavitvijo so deželna finančna oblastva v Avstriji dobila pooblastilo, da so smela neposredno pisno poslovati z italijansko finančno delegacijo v Benetkah, in sicer v zadevah izmenjave carinskih dokumentov, ki so spremljali blago, zajeto v mirovni pogodbi med obema državama, in v drugih manjših zadevah.³⁰⁸

Izplačevanje pokojnine

Cesar je 9. decembra 1866 izdal ukaz, kako je treba izplačevati pokojnine za državne uradnike in služabnike. Osebam, ki so zapuščale državno službo, so pripadale naslednje počitnine (pokojnina): za 10 do 15 let službe tretjina plače, za 15 do 20

let službe tri osmine plače, za 20 do 25 let službe štiri osmine plače, za 25 do 30 let službe pet osmin plače, za 30 do 35 let službe šest osmin plače, za 35 do 40 let službe sedem osmin plače, za nad 40 let službe pa celotna plača.

Tistim, ki so imeli pod 10 let službe, je pripadala odpravnina v znesku enoletne plače. Kdor je želel odpravnino namesto pokojnine, se je moral odpovedati državni službi in vsem pravicam zase in za svojce, in predložiti zdravniško spričevalo, nato so mu dovolili odpravnino v višini dveh letnih plač. To je veljalo, dokler ne bi bila izdana obča postava o pokojninah.³⁰⁹

Finančna direkcija v Ljubljani je nato izdelala ključ za izračunavanje in izplačevanje pokojnin ter ga objavila v svoji prilogi št. 11 k ministrskemu uredbeniku za leto 1867.³¹⁰ Ključ je na desni strani imel zneske letnih plač od najmanjše v višini 315 goldinarjev do najvišje v znesku 4200 goldinarjev, nato pa so bili izračuni pokojnin glede na leta dela v državni službi: 10–15 let, 15–20 let, 20–25 let, 25–30 let, 30–35 let in 35–40 let. Kdor se je potrudil, je lahko prav hitro ugotovil, kolikšna pokojnina mu bi ali bo pripadala.

Leto 1869: pravila za ureditev finančne straže in njenih prejemkov

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 28. aprila 1869 potrdil pravila za organiziranost finančne straže in ureditev prejemkov njenih pripadnikov, ki jih je nato 2. maja z uredbo izdalo finančno ministrstvo.³¹¹ Veljati so začela 1. julija 1869, in sicer v avstrijskem delu cesarstva. Imela so 39 členov in so v zelo enostavni obliki prikazala novo organiziranost straže in njene prejemke.

³⁰⁵ Aufstellung von Zollämtern an der Grenze Kärnthens gegen Venetien, *VBFM*, št. 44, z dne 22. novembra 1866, str. 231.

³⁰⁶ Provisorische Aufstellung von Zollämtern an der im Görzer Kreise errichteten Zoll-Linie gegen Venetien, *VBFM*, št. 44, z dne 22. novembra 1866, str. 232.

³⁰⁷ Handels- und Schifffahrts-Vertrag zwischen Österreich und Italien vom 23. April 1867, *VBFM*, št. 27, z dne 15. avgusta 1867, str. 143–192.

³⁰⁸ Ermächtigung der Finanz-Landesbehörden zum unmittelbaren schriftlichen Verkehr mit der königlich italienischen Finanzdelegation in Venedig, *VBFM*, št. 3, z dne 12. januarja 1867, str. 29.

³⁰⁹ Cesarski ukaz od 9. 12. 1866, *Prestava iz državnega zakonika za kranjsko vojvodino za leto 1866*, str. 323, predpis št. 145.

³¹⁰ Schlüssel zur Berechnung der Ruhegenüsse nach kaiserl. Verordnung vom 9. December 1866, *Beilage*, št. 12, z dne 17. junija 1867, str. 43–44.

³¹¹ Grundsätze zur Reorganisierung und Regelung der Gebühren der Finanzwache, *VBFM*, št. 19, z dne 9. maja 1869, str. 97–104.

a) Ureditev straže

Upravno območje deželne finančne direkcije je bilo razdeljeno na nadzorne okraje finančne straže, ki so jim na Slovenskem največkrat rekli pregledni okraji.

Pri tem so upoštevali velikost in značaj ozemlja, dolžino državne meje ter število in pomen obratov, ki so bili pod nadzorstvom finančne straže. V takem okraju je bil eden ali več oddelkov finančne straže, odvisno od potreb službe. Sprememba števila in razmejitve teh okrajev je bila vezana na dovoljenje finančnega ministrstva. Število oddelkov je smela deželna finančna direkcija povečati, zmanjšati ali premestiti njihove sedeže ob naznanitvi na ministrstvo, vendar pri tem ni smela spremeniti sistemiziranega števila uslužbencev straže. Finančno ministrstvo je bilo pooblaščen, da po zahtevah službe sistemizirano število moštva zmanjša ali poveča, vendar pri tem ni smelo prekoračiti v proračunu predvidenega zneska za stražo.

Za opravljanje službe so bili postavljeni komisarji finančne straže (uvrščeni so bili v X. razred prejemkov, torej v isti rang s finančnimi koncipisti), pregledniki, višji pazniki in pazniki.

Za nadzorovanje finančne straže so pri vsaki okrajni finančni direkciji skrbeli višji konceptni uradniki kot inšpektorji finančne straže, če to ni bilo poverjeno finančnim ali mejnim inšpektorjem. Pri vsaki deželni finančni direkciji pa so bili višji inšpektorji finančne straže.

Pregledni okraj je po pravilu vodil komisar finančne straže. Manj pomembne pregledne okraje so smeli voditi tudi pregledniki finančne straže, vendar njihov delež ni smel presegati šestine skupnega števila preglednih okrajev. Komisarji finančne straže, katerih okraj je bil tako velikega pomena, da svojih obveznosti sami niso mogli opravljati, so lahko dobili v trajno pomoč preglednika, ki je pomagal pri komisarjevih nalogah.

Na oddelkih finančne straže ob državni meji in v notranjosti so delali glede na pomen enote: ali vse tri vrste moštva (pregledniki, višji pazniki in pazniki) ali le pregledniki in višji pazniki ali le višji pazniki in pazniki. Službeni razlogi so dopuščali, da je izjemoma smel biti en sam mož v izpostavi oddelka, nikoli pa ni smel to biti paznik. Pri za-

sedbi oddelkov je bilo treba upoštevati pravilo, da je pri vsakem oddelku, kjer je bilo treba nadzorovati več in pomembnih obratov, zavezanih užitnini, moralo biti več mož z nazivom preglednika ali nadpaznika kot pa na oddelkih, ki so opravljali le ali pretežno obmejno službo. Vodja oddelka je bil ali preglednik ali višji paznik, odvisno od tega, kolikšen je bil pomen enote in koliko mož je bilo potrebnih za opravljanje službe. Če je bilo na istem oddelku več preglednikov ali več višjih paznikov, je bilo vodenje zaupano tistemu, ki je bil bolj prizadeven in zanesljiv.

Predstojnik okrajne finančne direkcije, finančni ali mejni inšpektor je smel vodjo oddelka zamenjati, in zoper njegovo odločitev ni bilo pritožbe. Vsak uslužbenec finančne straže je bil osebno odgovoren za pravilno opravljanje s predpisi določenih ali na okraju posebej zaupanih službenih del.

Vodje preglednih okrajev, torej komisarji ali izjemoma pregledniki, in njim trajno dodani pregledniki, so morali ne le pregledovati oddelke, marveč tudi vestno nadzorovati v službo odrejeno moštvo, in kolikor je le bilo mogoče, nadzorovati pomembnejša službena opravila v obratih, zavezani užitnini. Zanemarjanje te dolžnosti je šlo na njihovo odgovornost.

Vodje oddelkov so bili dolžni nadzorovati v službo odrejeno moštvo ter čim večkrat ali sami ali na čelu moštva opravljati pomembnejše naloge.

Obstoječi predpisi o opravljanju in razdelitvi službe so ostali v veljavi, kot tudi določbe o nadzorstveni službi ob meji in v notranjosti.

To je pomenilo, da so za finančno stražo še naprej veljala določila temeljnega predpisa iz leta 1843 in cesarjeva pravila z dne 28. aprila 1869.

b) Plače moštva in uradnikov

Plače komisarjev finančne straže so bile dveh vrst. V prvi skupini so bili komisarji z 800 goldinarji letno, v drugi pa tisti s 700 goldinarji. Izplačevali so jih v mesečnih deležih vnaprej.

Vsi komisarji te straže v avstrijskem delu države so bili uvrščeni v isti status, in sicer polovica v prvo in polovica v drugo plačno skupino. Iz druge v prvo skupino so smeli preiti le tisti komisarji, ki so uspešno opravili predpisan izpit iz carinjenja in blagoznanstva ali iz predpisov o užitnini, ali pa so

bili oproščeni takega izpita. Imenovanje komisarjev finančne straže je bilo prepuščeno ministrstvu za finance, enako tudi dovoljenje za premik iz druge v prvo skupino plače.

Plačo moštva finančne straže so izplačevali polmesečno vnaprej in je znašala dnevno:

- za preglednika 1 goldinar in 25 krajcarjev,
- za višjega paznika 90 krajcarjev,
- za paznika 70 krajcarjev.

To je pomenilo prehod na polmesečno izplačevanje, odvisno od dni v mesecu.

c) Drugi prejemki in doklade

Moštvo finančne straže je bilo praviloma nastanjeno na državne stroške, vendar so za posameznike lahko naredili izjeme, če so bili za to iz pomembni in posebni razlogi; ti posamezniki so prejeli določeno doklado za stanovanje. Določbe o tem, če in v kolikšnem številu ter v kakšni kategoriji so moštvo finančne straže po veljavnih predpisih dodelili carinskim uradom, so bile prepuščene dogovoru med nižjimi oblastvi pri deželni finančni direkciji. Ti mošje so bili, če je bilo dopustno in koristno, nastanjeni v uradnih prostorih. V skupnih prostorih nastanjeno moštvo je dobilo potrebno opremo in ležišča. Posteljnina in njeno pranje sta bila na skrbi moštva samega. Za te potrebe je dobil vsak samski mož ne glede na naziv letno 8 goldinarjev, poročeni pa 12 goldinarjev; to je bilo izplačano v mesečnih obrokih vnaprej.

Vsak komisar, ki ni bil nastanjen v naravnem (državnem, erarnem) stanovanju, je letno prejel 120 goldinarjev stanarine. Ta je bila izplačana četrletno.

Za oskrbo in vzdrževanje uradne obleke je prejel vsak mož ne glede na naziv letno doklado 36 goldinarjev in 50 krajcarjev. Izplačilo je bilo polletno, 1. aprila oz. 1. oktobra.

Orožje in opremo jim je priskrbela država. Za vzdrževanje jermenja in streliva je prejel vsak brez razlike letni pavšal v znesku 1 goldinar in 50 krajcarjev. Moštvo pri carinskih uradih je to dobilo izplačano letno ob prvem prispevku za uniformo.

Krajevno doklado so dobili izjemoma le komisarji finančne straže na Dunaju in v Trstu, in sicer letno 100 goldinarjev. Moštvo je za bivanje v krajih, kjer je bila posebna draginja, ali za čas

epidemije ali splošnega izrednega stanja ali v neugodnih vremenskih razmerah smelo na predlog deželne finančne direkcije in po odobritvi ministrstva prejemati krajevno doklado v znesku 5, 10 ali 15 krajcarjev na dan ne glede na naziv. To doklado so izplačali hkrati s plačo in prejemki. Krajevne doklade niso dobili tisti iz moštva finančne straže, ki so opravljali posebne službe, na primer na ladjah 1. in 2. razreda, v sladkornih tovarnah, na mitninskih postajah na Dunaju, pri nadzoru vanju tobačnih nasadov, na izpostavah na železniških postajah, na osrednji tržnici na Dunaju in v cesarskih mlinih, ker so na takih mestih že prejeli posebno doklado.

Podeljevanja doklade za zasluge ni bilo več. Moštvo, ki jo je prejelo dotlej, jo je prejelo naprej, če ta doklada ne bo presejala decenalne doklade. Izplačevanje zaslužne doklade je bilo istočasno s plačo.

Moštvo, ki je dotlej prejelo doklado za medaljo, jo je še dalje prejelo v istem znesku. Pri podelitvi zaslužnega križca so bile doklade take: za zlat križec s krono 30 krajcarjev dnevno, za zlat križec 25 krajcarjev, za srebrni križec s krono 15 krajcarjev in za srebrni križec 10 krajcarjev na dan. Izplačali so jih hkrati s plačo. Če bi posameznik prejel zaslužno doklado in doklado za zaslužni križec, pa bi druga presejala znesek prve, so mu ustavili izplačevanje nižje doklade.

Za pisarniške potrebščine je prejel vsak vodja preglednega okraja (komisar ali preglednik) vnaprej mesečni pavšal 2 goldinarja. Vsakemu vodji preglednega okraja in vsakemu h komisarju trajno dodeljenemu pregledniku je bil dodeljen za vožnjo in prehrano letni pavšal. Ta je za komisarja znašal največ 600 goldinarjev, za preglednika pa največ 500 goldinarjev. Pri odmeri tega pavšala je bilo treba upoštevati, ali sta bila dolžna vzdrževati voz in konja ali le konja ali pa niti konja, dalje velikost preglednega okraja, mejo s tujino, terenske razmere, število in oddaljenost oddelkov finančne straže ter objektov pod nadzorom in njihove velikosti. Ta pavšal so izplačevali v mesečnih zneskih.

Za prenočevanje v kraju, ki je bil več kot pol milje oddaljen od sedeža oddelka, je pripadala pregledniku, ki ni prejel pavšala za pot in hrano, višjemu pazniku in pazniku prenočnina v znesku 40 krajcarjev, kadar mož ni mogel pred 23.00 priti

na sedež oddelka in je moral poiskati prenočišče. Možje v nočnih zasedah in patroljah niso prejeli prenočnine. Kazniv je bil nepravilen obračun pristojbine za prenočevaje in nepotrebno prenočevanje. Izplačilo prenočnine je bilo po preverbi izračunov mesečno za nazaj.

Pri službenem potovanju in opravljenih zunaj dodeljenega okoliša so za komisarje ostale v veljavi dotedanje določbe. Moštvo je pripadala hranarina: pregledniku 60 krajcarjev, višjemu pazniku 50 krajcarjev in pazniku 40 krajcarjev dnevno. To je veljalo le tedaj, če sta službeno opravilo ali odsotnost zunaj oddelka trajala nad 24 ur. Če se je mož od sedeža oddelka oddaljil nad 2 milj, je poleg tega prejel še miljino.

Komisarja finančne straže je ob bolezni, dopustu, suspenzu, izpraznitvi službenega mesta ali ob službeni odsotnosti nadomestil njemu dodeljeni preglednik, če pa tega ni bilo, drugi primeren preglednik. Namestnik preglednika, ki je vodil pregledni okraj, je postal ali komisarju dodeljeni preglednik ali preglednik-vodja oddelka. Vodjo oddelka je nadomeščal drugi preglednik ali višji paznik. Pri nadomeščanju v kraju sedeža enote je bilo nadomestilo le tisto, kar je pripadalo delovnemu mestu, s tem povezan pisarniški ali potni pavšal (za konja in hrano). Pri nadomeščanju zunaj sedeža enote je nadomestilo obsegalo: povračilo za pot na zunanje delovno mesto in nazaj, podobno kot pri premestitvi; hranarino in z delovnim mestom povezan potni in pisarniški pavšal.

Če je bil komisar finančne straže pozvan, da je včasih opravljal druge delovne naloge, na primer mejnega ali finančnega inšpektorja, je prejel, če je ostal na svojem sedežu, le z nadomestno službo povezane pavšale, če so bili višji od njegovih. Če je moral svoj sedež zapustiti in je nadomeščanje trajalo nad 4 tedne, je prejel normalne diete, potni in druge pristojbine do nadomestnega kraja in nazaj ter z nadomestnim delovnim mestom povezane pavšale, če so bili višji od njegovih. Če je nadomeščanje trajalo nad 4 tedne, je prejel namesto diete z delovnim mestom povezano plačo.

Za premestitev komisarja po uradni poti so ostali v veljavi dotedanji predpisi. Moštvo, ki je bilo v enakem položaju premeščeno po uradni poti, je prejelo, če je bila oddaljenost nad 1 miljo, miljino, ki je za samskega znašala 50 krajcarjev

na miljo, za poročenega pa 1 goldinar ter za čas vožnje hranarino.

Moštvo, ki je bilo v Primorju in Dalmaciji pri pomorski službi, je prejelo posebno doklado, in sicer na ladji 1. in 2. razreda krmar 50 krajcarjev, drugi pa 30 krajcarjev dnevno. Moštvo na ladji 3. razreda je prejelo 30 krajcarjev dnevnega dodatka, če je služba na morju trajala nad 24 ur, glavni krmar je prejel dnevno 5 krajcarjev dodatka. Izplačila so bila za moštvo na ladjah 1. in 2. razreda in za glavnega krmarja na ladji 3. razreda hkrati s plačo, za druge pa mesečno za nazaj.

Jezdno moštvo v Bukovini je prejelo denar za konjsko krmo, ki so ga izplačevali letno po cenah krme; dodatek za hlev letno 4 goldinarje, razen če je bil konj v državnem hlevu ali v hlevu, ki ga je najela država; dnevno doklado 7 krajcarjev je prejelo za vzdrževanje hlevske opreme, razsvetljavo, podkovanje, orodje za čiščenje in opremo za konja. Izplačilo je bilo polmesečno ob plači.

Predpisi o talijah za prijete dezerterje, vojaške ubežnike in storilce kaznivih dejanj so ostali nespremenjeni.

Ustavljene so bili: vsi funkcijski dodatki, do tedaj obstoječe krajevne doklade, mejne doklade, posameznim komisarjem finančne straže dovoljeni pavšali za kurjavo, posameznim oddelkom dovoljeni prispevki za menažo in za nabavo kuhinjske posode, za dostavo vode in živil ter za finančno stražo dovoljene pristojbine pri prestavitvi k nabornim mestom.

V veljavi so ostali predpisi o uporabi železnice in ladje pri službenem potovanju, o bolezninah, o dodelitvi predujmov na plačo in stroškov za premestitev, za prvo nabavo službenega konja, za nabavo uradne obleke in posteljnine, o nakazilu in razdelitvi vseh pristojbin in doklad ter vse s temi pravili nespremenjene ali nepreklicane določbe predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843, spremembe iz let 1855 in 1858 ter k tem izdani ukazi.

S pravili je bil ukinjen položaj višjega komisarja finančne straže, ki je dotlej vodil sekcijo. Organiziranost je bila poenostavljena. Pri prejemkih, ki so jih sestavljale plača ter razne doklade, se je poznalo, da je država varčevala, skladno z možnostmi, ki jih je določala državna blagajna.

Ta cesarjeva pravila niso pomenila zgolj novosti

same po sebi, marveč tudi precej korenit poseg v temeljni predpis o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843.

Preureditev carinarnic in prejemkov carinikov

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 7. aprila 1870 posegel v plače in stanarine carinskih uslužbencev, nato pa je finančno ministrstvo izdalo pravila o novi delitvi carinskih uradov in ureditvi prejemkov za carinske uradnike in sluge. Pravila so imela 20 točk.

Carinski uradi so se po pomenu in obsegu opravil delili na tri kategorije: višje, glavne in nižje. Višji uradi so bili spet razdeljeni v tri razrede, glavni v štiri in nižji v tri razrede. Ta delitev je bila merilo pri odmeri prejemkov in razdelitvi v dietne razrede uradnikov pri teh uradih; na zunaj pa se to ni uveljavilo in sta še ostala v veljavi stara izraza: glavni in stranski carinski uradi.

Priložen je bil izkaz A, ki je navedel vse tri vrste carinskih uradov v avstrijskem delu države. Na ozemlju Republike Slovenije je bil glavni carinski urad 1. razreda v Ljubljani, nižji urad 2. razreda pa v Robiču. Prvi je tudi dotlej imel enak naslov, drugi pa je bil prej stranski carinski urad 1. razreda.

Pri predstavitvi carinskega urada v nižjo kategorijo ali razred je bilo po možnosti treba upoštevati pridobljene pravice tam službujočih uradnikov ter iskati izenačitev njihove plače s premeščanjem višje plačanih uradnikov na pomembnejša mesta. Ustanovitev novih in spremembe v razporeditvi carinskih uradov so bile v pristojnosti ministrstva za finance.

Pravica do uživanja prostega naturalnega stanovanja je praviloma pripadala vodstvenim uradnikom in tistim, ki so bili po prejemkih in rangi blizu njih, ter upravniku skladišča, če je bil pri višjem uradu. Kdor takega stanovanja ni prejel, mu je pripadala stanarina za najemnino, ki je praviloma znašala 10 odstotkov letnih prejemkov. Izjeme je dovolilo finančno ministrstvo. Carinski uradniki in slugi na Dunaju in v Trstu so imeli v denarju določeno stanarino: višji davkar 300 goldinarjev na leto, višji uradni kontrolor 250 goldinarjev, višji uradni blagajnik 200 goldinarjev, višji uradni oficial 200 goldinarjev, carinski uradni oficial 150 goldinarjev, carinski uradni asistent 120 goldinar-

jev, uradni sluga 100 goldinarjev in uradni kurir 80 goldinarjev.

Če višji carinski urad ne bi imel direktorja, je njegovo delo opravljal ali mejni ali finančni inšpektor. Kot direktor glavnega carinskega urada je bil tam službujoči finančni ali mejni inšpektor. Praktikanti carinskih uradov praviloma niso bili nameščeni, pač pa so ta mesta zasedali uslužbenci finančne straže, ki so bili za to primerni. Prejemki stalno nameščenih slug pri carinskih uradih so bili 300 oz. 350 goldinarjev na leto, v Dalmaciji pa 250 oz. 300 goldinarjev.

V izkazu B so bili prikazani razredi plač in diet carinskih uradnikov. Tako je direktor višjega carinskega urada prejel v 1. razredu 2200 goldinarjev, v 2. razredu 2000 goldinarjev in v 3. razredu 1600 goldinarjev plače na leto; spadal je v VII. dietni razred. Višji davkar pri višjem carinskem uradu je spadal v VIII. dietni razred in je v treh razredih imel 2000, 1800 ali 1400 goldinarjev letne plače; če je bil pri glavnem carinskem uradu, je spadal v IX. dietni razred in so mu v štirih razredih pripadale letne plače po 1100, 1000, 900 in 800 goldinarjev; pri nižjem carinskem uradu je spadal v X. dietni razred in so mu v treh razredih pripadale letne plače: 700, 600 in 500 goldinarjev. Direktor glavnega carinskega urada, kakršen je bil v Ljubljani, je imel v štirih razredih po 1500, 1500, 1400 in 1400 goldinarjev letne plače; spadal je v VIII. dietni razred. Oficial višjega urada je spadal v X. dietni razred in je prejemal med 1200 in 900 goldinarji letne plače; oficial nižjega carinskega urada je spadal v XI. dietni razred in je prejemal 800 ali 700 goldinarjev letne plače; asistent carinskega urada je spadal v XII. dietni razred in je imel 500 ali 600 goldinarjev letne plače.³¹²

Decembra 1870 je finančno ministrstvo na podlagi cesarjevega sklepa izdalo podobna pravila za samostojne urade, ki so skrbeli za prodajo tobaka in kolkovine, ter za prejemke tam službujočega osebja. Višji uradi te vrste so se delili v dva,

³¹² Verordnung des k. k. Finanzministeriums, mit welcher die Grundsätze über die künftige Eintheilung der Zollämter und die Feststellung der Besoldungen und Quartiergelder der Zollbeamten und des Zollamtsdieners bekannt gegeben werden, *VBFM*, št. 21, z dne 30. maja 1870, str. 103–109.

glavni uradi pa v štiri razrede. Izkaz A je prikazal take urade po celotnem avstrijskem delu monarhije, izkaz B pa plače in dietne razrede. V Ljubljani je bilo skladišče za prodajo tobaka in kolkov, ki je bilo uvrščeno v 3. razred. Direktor tega skladišča je bil imel 900 goldinarjev letne plače in je spadal v IX. dietni razred. Na ozemlju Republike Slovenije ni bilo drugih tovrstnih uradov.³¹³

Sprememba pravil o finančni straži iz leta 1869

Najvišji sklep z dne 12. aprila 1872 je spremenil pravila o ureditvi finančne straže in njenih prejemkov z dne 2. maja 1869, določil pokojninske in preskrbninske užitke in preskrbo vdov ter sirot moštva finančne straže. Spremembe so začele veljati 1. maja 1872 in so bile prve po vrsti. Sklep je bil javljen v odloku finančnega ministrstva z dne 17. aprila 1872.³¹⁴

a) Plače

Najprej je bilo 5 členov, ki so spremenili pravila iz leta 1869 glede plač. Dnevna plača moštva finančne straže je znašala za paznika 1 goldinar, za višjega paznika 1 goldinar in 15 krajcarjev, za preglednika pa 1 goldinar in 50 krajcarjev. To je pomenilo letno plačo 365 goldinarjev, 419 goldinarjev in 75 krajcarjev ter 547 goldinarjev in 50 krajcarjev za navedene nazive.

Letna plača komisarja finančne straže je znašala v I. plačnem razredu 900 goldinarjev in v II. razredu 800 goldinarjev. Najvišji znesek potnega in prehranskega pavšala je zanj znašal 800 goldinarjev letno, za njemu dodeljenega ali samostojnega preglednika pa 600 goldinarjev. Za komisarja finančne straže je smel biti nameščen le takšen, ki je

poleg uspešnih lastnosti imel tudi uspešno opravljen predpisan izpit iz carinjenja in blagoznanstva ali iz predpisov o užitnini. Komisarji finančne straže II. razreda, ki jim je manjkal ta izpit, a so bili sposobni v službi, so smeli imeti najvišjo letno plačo 800 goldinarjev. Če se je komisar izkazal z odličnim opravljanjem službe, mu je bilo lahko dodeljeno službeno mesto v konceptni stroki vodstvenih finančnih oblastev, posebej mesto komisarja finančnega okraja in mu je bil spregledan za to predpisan pravno-politični študij, ali državni izpit ali izpit pristojbinskega višjega sodišča.

b) Pokojnine in odpravnine

Dalje je bilo 5 členov o zneskih pokojnine in odpravnine za moštvo finančne straže. Trajno nameščeni možje finančne straže so dobili pokojnino glede na službeno dobo ali pa odpravnino, pod pogojem, da niso samovoljno zapustili službe, niso bili iz nje odpuščeni ali kazensko odstavljani, ampak so bili izločeni iz stražnega zbora zaradi določene neprimernosti za službo ali zaradi odločitve oblastva. Slednje se je nanašalo na možnost za tako imenovano redukcijo moštva v letih suhih krav.

Stražnik, ki še ni dopolnil 10 let službe, je prejel odpravnino enkrat za zmeraj, in sicer paznik 120 goldinarjev, višji paznik 160 goldinarjev in preglednik 225 goldinarjev.

Pravica do pokojnine se je začela šele po izpolnitvi 10 let za pokojnino vračunane službe. Pokojnina je znašala za 10 do 15 let službe dve desetini, za 15 do 20 let tri desetine, za 20 do 25 let službe štiri desetine, za 25 do 30 let službe pet desetin, za 30 do 35 let službe sedem desetin in za 35 do 40 let službe devet desetin plače. Pokojnina za nad 40 let službe je znašala polno plačo.

Mož, ki je pred upokojitvijo prejel srebrni ali zlati zaslužni križec, je v pokoju prejel svojo polno doklado. Vse druge doklade pri odmeri pokojnine niso bile upoštevane. Če je po dotedanjih predpisih poleg zaslužne doklade prejel še kakšen provizijski znesek, štet k pokojnini, ga je prejemal še naprej.

Do polne pokojnine so imeli pravico, ne glede na službeno dobo, tisti, ki so zaradi pristojbinske službe ali borbe s tihotapci ali zaradi podobnih nesilnosti dobili težke poškodbe in so bili za službo nesposobni ter niso mogli biti premeščeni na dru-

³¹³ Verordnung des k. k. Finanzministeriums, mit welcher die Grundsätze über die künftige Eintheilung der für den Tabak- und Stämpelverschleiß bestellten selbstständigen Ämter und die Feststellung der Besoldungen und Quartiergelder der zugewiesenen Beamten und Diener bekaknt gemacht werden, *VBFM*, št. 43, z dne 2. decembra 1870, str. 207–210.

³¹⁴ Erlaß des k. k. Finanzministeriums, vom 17. April 1872, *VBFM*, št. 13, z dne 24. aprila 1872, str. 114–118.

go primerno službo. O takih primerih je odločalo finančno ministrstvo.

c) Preskrbnine

Sledilo je 6 členov o preskrbnini in odpravnini za vdove in sirote finančne straže. Vdovam in nepreskrbljenim otrokom moža finančne straže, ki je že dosegel pogoje za provizijo ali je zaradi borbe s tihotapci dobil težke poškodbe ali je zato izgubil življenje, je pripadala pravica do preskrbnine. Ta pravica je trajala do normalne starosti otroka: za sina do 14. leta in za hčerko do 12. leta starosti. Vdova je prejela provizijo v znesku ene tretjine moževe zadnje plače.

Če je ob moževi smrti vdova skrbela za 4 ali več otrok, je za vsakega otroka pod 12. oz. 14. leti starosti prejela vzgojnino, ki je za siroto paznika znašala 6 krajcarjev, višjega paznika 7 krajcarjev in preglednika 9 krajcarjev dnevno. Vzgojnina za vse otroke skupaj ni smela presežati materine provizije. Vzgojnina se je ustavila tudi pred 12. oz. 14. letom starosti otroka, če je prej odšel iz materine oskrbe.

Sirote brez obeh staršev, ki so bile nepreskrbljene in pod normalno starostjo, so imele pravico do provizije v polovičnem znesku provizije, ki bi pripadala njihovi materi.

Siroti brez očeta je pripadala provizija v treh primerih: če se je mati ponovno poročila, ko je že prejemale provizijo; če je mati storila kaznivo dejanje in je s tem izgubila pravico do provizije; če je materi pravica do provizije prenehala v dveh primerih: a) ker je ob smrti moža živela ločeno od njega in ni mogla dokazati, da pri ločitvi ni bila ona kriva; b) če se je z možem poročila šele po 60. letu njegove starosti, med zakonom nista imela otrok, ob smrti moža ni bila noseča in ni polna 4 leta živela v zakonu s pokojnim možem, ne glede na to, če je zunaj zakona rodila otroke, ki jih je v poznejšem zakonu posvojila.

Če so bili otroci sirote po materi, ki se je znova poročila, ali so po smrti matere dosegli provizijo, njen znesek pa je bil nižji od vzgojnine, ki jo je prej prejemale mati, so prejeli dodatek k tej proviziji v višini omenjene razlike.

Oskrbnina za vdovo in otroke ni smela biti višja od provizije očeta, ki jo je že prejemal ali bi mu pripadala ob času njegove smrti.

Vdove in sirote brez obeh staršev pod normalno starostjo, ki niso imeli pravice do oskrbovalnine, so prejeli enkratno odpravnino v višini dvome-sečne plače moža oz. očeta.

Ob koncu tega predpisa sta bila 2 člena s splošnimi ukazi o pokojninskih in oskrbnih užitkih. Pogoji za dodelitev pokojninskega in oskrbovalnega užitka ali odpravnine so se glede začetka in trajanja teh pristojbin ravnali po splošnih predpisih. Če je pristojno oblastvo znesek provizije določilo že pred 1. majem 1872, niso veljali členi iz poglavja B in C teh pravil.

Zakon o varstvu pisemske tajnosti

Leta 1870 je izšel še zakon o varstvu pisemske in pisne tajnosti. Pomenil je nekakšno celoto z zakonom o varstvu hišne pravice in zakona o varstvu osebne svobode. Imel je le šest členov.

1) Temu nasprotno dejanje je pomenilo prestop, če ni spadalo pod splošni kazenski zakon. Če je prestop storila uradna, javna oseba, je bila kaznovana z zaporom do šestih mesecev, drugi storilci pa z zaporom do treh mesecev ali z denarno kaznijo do 500 goldinarjev. Pregon zoper neuradno osebo se je začel na zahtevo oškodovanega. 2) Za odvzem in odprtje pisma je bil potreben sodni nalog, in to tedaj, če je šlo za hišno preiskavo ali zaporni primer. Tak sodni nalog so morali osebi takoj izročiti. 3) Kdor je ravnal v nasprotju z drugim členom tega zakona, je bil za prestop kaznovan z zaporom do treh mesecev. Če bi prišlo do razveljavitve člena 10 državnega temeljnega zakona o občih pravicah državljanov, ki je določil varovanje pisemske tajnosti, bi za tisti čas prenehala veljati člena 2 in 3 zakona o varstvu pisemske tajnosti. 5) Ta zakon se ni nanašal niti na določbe reda kazenske pravde o tem, kdaj so se smela odvzeti in odpečatiti pisma, niti na poštne predpise o ravnanju z nevročljivimi pisanji, niti na določbe razpisnega reda, o ravnanju pri odpiranju razpisov. 6) Zakon je začel veljati z dnem objave.³¹⁵

³¹⁵ Zakon z dne 6. aprila 1870 št. 42 drž. zak. v varstvo listovne in pisemske skrivnosti, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, predpis št. VI., str. 225–226.

ČETRTO DESETLETJE (1873–1882)

S prvim januarjem 1876 so v Avstro-Ogrski začele veljati nove mere in uteži. To je pomenilo prehod na metrski in kilogramski sistem. Zakon o tem je izšel že poleti 1871 in so ga ponekod poskusno izvajali. Na Dunaju je bila ustanovljena pravomerska komisija, ki je skrbela za izvajanje novega sistema mer in uteži. Mere, uteži in tehtnice v javnem prometu so preskušali in označevali (cimentirali³¹⁶) javni meroizkusni uradi.³¹⁷

Zaradi tega je bilo treba nove mere in uteži uvesti v določbe vseh veljavnih predpisov, ki so do tedaj uporabljali stare mere. Te spremembe so objavljali v državnem in deželnem uradnem listu, pa tudi v uredbeniku finančnega ministrstva.

Tako so določili tudi nove mere za ječe. Enojni okovi za otroke, ženske in slabotne so smeli tehtati od 300 do 700 gramov, dvojni pa od 690 do 1040 gramov, za močne moške enojni od 1050 do 1120 gramov, dvojni pa 2240 gramov. Veriga je bila dolga 32 oz. 48 centimetrov. Odprtina na vratih zapora je bila velika 42 kvadratnih centimetrov. Zid okoli ječe je moral biti visok najmanj 4 metre. Celicca je morala biti dolga 4 metre, široka 2,5 metra in visoka 3,5 metra; okno je bilo 2 metra nad podom.³¹⁸

Finančno ministrstvo je maja 1875 naročilo, da bo od 1. januarja 1876 v pristojbinski službi veljal izključno alkoholometer novega meroizkusnega reda.³¹⁹ Ta merilni pripomoček za ugotavljanje količine alkohola v pijačah, ki so bile pod finančnim nadzorom, je bil opisan v uredbeniku.³²⁰

Avstrijski del države je bil razdeljen na 10 okrajev za nadzor mer in uteži, ki so imeli svoje zaporedne številke. Četrty okraj je obsegal Kranjsko in Primorje; njegov sedež je bil v Trstu.³²¹

Jeseni 1875 je bil objavljen zakon o ustanovitvi upravnega sodišča, ki je imel 50 členov.³²² Namenjen je bil razsojanju o upravnih zadevah in je torej imel svoj pomen tudi za upravne odločitve finančne stroke, všteti pristojbinska sodišča. Poleti naslednje leto je vlada sprejela njegov poslovnik.³²³

Razno za moštvo in uradnike finančne straže

Najvišji sklep z dne 30. decembra 1872 je določil, da prejemanje pokojnine ne bo več izključevalo dnevne plače pri državnih oblastvih.³²⁴ To bi danes pomenilo, da je bil upokojenec finančne straže lahko honorarno zaposlen pri državnih oblastvih.

Finančno ministrstvo je maja 1873 sporočilo, da je pisarski pavšal odtlej pripadal tudi tistim vodjem oddelkov finančne straže, ki kot vodja preglednega okraja ni neposredno vodil pisarskega oddelka.³²⁵ Sredi oktobra 1873 je izšel razpis ministrstva za finance o spremenjeni vsebini glavnega letnega poročila o stanju in delovanju finančne straže, ki se je nanašala na topografski prikaz okoliša, in na številčni prikaz o opravljenih pregledih in preiskavah ter številčni prikaz delo-

³¹⁶ Beseda cimentiranje je pomenila uradno označevanje in potrjevanje mer.

³¹⁷ Postava od 23. julija 1871, s katero se novi red za mere in uteži ustanavlja, *DZ*, št. 6/72, z dne 2. marca 1872.

³¹⁸ Ukaz ministrstev za pravosodje, notranje reči, finance in trgovino od 28. junija 1876, *DZ*, št. 30/76, z dne 17. avgusta 1876, št. 97.

³¹⁹ Finanzministerial-Erlass in Betreff der Alkoholometer der neuen Aichordnung, *VBFM*, št. 12, z dne 14. maja 1875, str. 84.

³²⁰ Finanz-Ministerialerlass in Betreff der Alkoholometer und Thermometer der neuen Aichordnung, *VBFM*, št. 4, z dne 11. februarja 1873, str. 27–30.

³²¹ Verordnung des Handelsministers, des Ministers des Innern und des Ministers der Finanzen vom 15. September 1875, betreffend die Eintheilung der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder in zehn Aichaufsichtsbezirke, *VBFM*, št. 28, z dne 15. oktobra 1875, str. 159–160.

³²² Postava od 22. oktobra 1875 o ustanovitvi upravnega sodnega dvora (sodnega dvora za upravne reči), *DZ*, št. 13/76, z dne 2. aprila 1876.

³²³ Ukaz skupnega ministrstva od 5. 8. 1876, *DZ*, št. 29/76, z dne 8. avgusta 1876, predpis št. 94.

³²⁴ Aufhebung des Verbotes von Taggelden neben den Pensionen, *VBFM*, št. 2, z dne 26. januarja 1873, str. 10.

³²⁵ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 14, z dne 22. maja 1873, str. 108.

vanja finančne straže. Šlo je za poenostavitev vsebine poročila.³²⁶

Ministrstvo za finance je junija 1875 naročilo, da odtlej ni bilo več treba sestaviti polletnih seznamov žena in hčera pripadnikov finančne straže, ki so se prijavile za delo v tobačnih tovarnah, in ga dostaviti tudi vodstvu tovarne, kot je veleval odlok iz leta 1857. Okrajna finančna direkcija se je o tem vprašanju potem posvetovala z vodstvom tovarne neposredno.³²⁷ Dne 6. julija 1875 so se začele žalne slovesnosti za pokojnim cesarjem Ferdinandom I. Habsburško-Lotarinskim. Iz finančnega resorja so naročili podrejenim oblastvom, da so od tega dne do konca dvornega žalovanja nosili črne trakove na obleki.³²⁸ To naročilo je bilo edina vsebina uredbenika številka 20 za leto 1875. Naslednje leto je 28. junij postal dvorni veliki praznik v spomin na tega cesarja.³²⁹

Aprila 1876 je uredbenik objavil člene 89, 90, 97 in 108 navodila za opravljanje orožniške službe, ki je izšlo malo pred tem. Ti člani so se nanašali na asistenco orožnikov pri opravljenih finančne straže, zlasti pri davkih in pristojbinah. Vsebina je bila približno taka: orožnik ni smel opravljati nalog, ki so bile zaupane finančnim organom, paziti je moral, da ni prišlo do upiranja uradnim osebam.³³⁰ Na ta način so se finančni stražniki in uradniki seznanili s tem, kdaj in kako je bila potrebna pomoč orožnikov. Uredništvo uredbenika pa je pristavilo, da bo celotno službeno navodilo za orožništvo objavljeno pri dvorni in državni tiskarni na Dunaju in ga lahko kupijo.

³²⁶ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 14, z dne 22. maja 1873, str. 108.

³²⁷ Auffassung der Nachweisungen über Bewerbungen von Angehörigen der Finanzwachmannschaft um Verwendung in Ärarial-Tabakfabriken, *VBFM*, št. 19, z dne 26. junija 1875, str. 122.

³²⁸ Gebrauch des schwarzen Siegels während der Hoftrauer nach dem Ableben weiland Seiner Majestät des Kaisers Ferdinand, *VBFM*, št. 20, z dne 3. julija 1875, str. 129.

³²⁹ Oznaniilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem od 22. novembra 1875, *DZVK*, št. 14/75, z dne 15. decembra 1875, predpis št. 32.

³³⁰ Auszug aus der Dienstinstruction für die k. k. Gendarmerie, bezüglich der Mitwirkung derselben bei Handhabung der Steuer- und Gefällsgesetze, *VBFM*, št. 11, z dne 19. aprila 1876, str. 63–64.

Junija 1878 so povečali znesek vložka za moža finančne straže od dotedanjih 18 na 36 goldinarjev letno, plačljiv v 36 mesečnih obrokih z odteljaji od plače.³³¹

Aprila 1882 so objavili, da je pri dunajskem glavnem carinskem uradu napovedan prvi tečaj iz carinjenja in blagoznanstva v tistem letu, ki naj bi se začel 1. aprila 1882, odpovedan in bo tam izveden le drugi tak tečaj, ki se bo začel 1. julija 1882.³³² Konec decembra 1882 so sporočili, da bosta za južni del države naslednje leto pri glavnem carinskem uradu v Trstu organizirana tečaja iz carinjenja in blagoznanstva. Prvi se bo začel 1. februarja in bo trajal do konca marca 1883; potekal bo v nemškem jeziku; drugi pa bo trajal julija 1883 in bo potekal v italijanskem jeziku. Število udeležencev je bilo omejeno na 25; prijave bo sprejemala tržaška finančna direkcija.³³³

V tem desetletju je bilo poseganje v opremo in uniformo finančnih stražnikov zelo skromno in nepomembno. Jeseni leta 1881 je bilo objavljeno, da je bilo treba odtlej pri nabavah naročiti usnjene jermenje za orožje, podobno kot pri vojski, odpravljen pa je bil leta 1857 za te namene določen zelen pas iz ovčje kože.³³⁴

Dopolnitve pravil o ureditvi in prejemkih straže iz leta 1869

Marca 1878 so bile objavljene cesarjeve dopolnitve pravil za ureditev finančne straže in njenih prejemkov z dne 2. maja 1869. Šlo je za uskladitev v njih naštetih razdalj v miljah z novim merskim sistemom. V členu 30 je bila namesto pol milje določena oddaljenost najmanj 3,8 kilometra, v členu 31 je bilo namesto 2 milji določenih 15 kilometrov, v členu 34 pa je bila ena milja nadomeščena s 7,5 kilometra. Poleg tega je bila za samske-

³³¹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 15, z dne 28. junija 1878, str. 94.

³³² Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 10, z dne 12. aprila 1882, str. 71.

³³³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 56, z dne 31. decembra 1882, str. 522.

³³⁴ Abschaffung der grünen schafwollenen Gewehrurten bei der Finanzwache, *VBFM*, št. 44, z dne 1. oktobra 1881, str. 265.

ga moža določena nova miljnina 66 krajcarjev, za poročenega pa 1 goldinar in 32 krajcarjev.³³⁵ Tega ni mogoče imeti za spremembo teh pravil, saj je šlo le za uskladitev starih in novih dolžinskih mer.

Toda ni šlo le za to. Najvišji sklep z dne 1. avgusta 1880 je namreč določil, da je skladno s členom 4 pravil za ureditev finančne straže in njenih prejemkov iz leta 1869 od 1. januarja 1881 samostojni preglednik, ki je bil vodja preglednega okraja, prejemal mesečno 10 goldinarjev doklade.³³⁶

Na začetku februarja 1873 je finančno ministrstvo tolmačilo določbe člena 3 iz pravil za ureditev finančne straže in njenih prejemkov iz leta 1869.

Obveznosti konceptnega uradnika pri deželnih finančnih ali okrajnih oblastvih, ki je opravljal posle inšpektorja finančne straže, so bile tiste, ki jih je za komisarja in višjega komisarja straže določal predpis o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843. Ministrstvo za finance je poudarilo, da ima glede na pomen finančne straže tudi samo dolžnost skrbeti, da so inšpektorji finančne straže svoje naloge opravljali strokovno in zavzeto. Posebej je zato odredilo, da je moral inšpektor finančne straže najmanj dvakrat na leto pregledati vsa vodstva preglednih okrajev finančne straže ter vse oddelke v svojem inšpekcijskem okolišu, ob tej priliki pa je tudi pregledal pomembne objekte pod nadzorom finančne straže. Na potovanju je pisal dnevnik, ki je bil določen za višje komisarje v predpisu iz leta 1843. Zbrane dnevnike je priložil glavnemu letnemu poročilu o stanju in delovanju finančne straže. Deželna finančna oblastva so morala skrbeti, da so inšpektorji finančne straže ta potovanja opravili v določenem številu in v ustreznem časovnem razporedu.³³⁷

Finančno ministrstvo je 30. maja 1873 določil

³³⁵ Erlaß des k. k. Finanzministeriums wegen Umwandlung der in Meilen angeführten Entfernungen in den §30, 31 und 34 der die Reorganisierung und Regelung der Gebühren der Finanzwache betreffenden Vorschrift vom Jahre 1869, *VBFM*, št. 4, z dne 27. marca 1878, str. 14.

³³⁶ Allgemeines, *VBFM*, št. 35, z dne 15. oktobra 1880, str. 197.

³³⁷ Dienstesobligationen der als Finanzwach-Inspectoren fungirenden Conceptsbeamten bei der leitenden Finanzbehörden, *VBFM*, št. 3, z dne 5. februarja 1873, str. 23–24.

lo, da bodo višji inšpektorji finančne straže odtlej uvrščeni v VIII. rang, komisarji pa v X. rang. To je začelo veljati 1. julija 1873. Od sistemiziranih mest komisarjev v avstrijskem delu monarhije jih je 107 pripadlo višjim komisarjem finančne straže, ki so bili postavljeni za vodje preglednih okrajev. Uvrščeni so bili v IX. rang in so imeli pravico do temu ustrezne plače, aktivitetne doklade, pisarskega pavšala, ter do pavšala za pot in prehrano.³³⁸ Te določbe ne pomenijo posega v cesarjeva pravila za ureditev in prejemke finančne straže iz leta 1869.

Preureditev državnega uradništva in njegovih prejemkov

Na začetku julija 1873 je začel veljati novi zakon o ureditvi prejemkov državnih uradnikov.³³⁹ Imel je 17 členov in 3 priloge. Vsi s plačo nameščeni državni uradniki so odtlej spadali v 11 rangirnih ali činovnih razredov. Dotlej je bilo 12 dietnih razredov. Tisti, ki so spadali v XII. dietni razred, so bili uvrščeni v novi XI. rang. Čin oz. rang je določal višino prejemkov.

Sistemizirani prejemki državnega uradništva so bili sestavljeni iz treh delov: plače, funkcijske doklade in aktivitetne doklade. Plača se je edina štela v pokojninsko odmero. Službena taksa in dohodnina sta se plačevali od plače. Štirje najvišji rangi, od I. do IV., so imeli plačo v točno določenem letnem znesku, preostalih sedem rangov pa so delili vsakega v tri stopnje. Napredovanje na višjo stopnjo plače znotraj istega ranga je bilo po pretečenih petih letih. Iz nižjega v višji rang se je prišlo z imenovanjem.

Prva priloga tega zakona je prikazala zneske plač v posameznih rangih. V I. rang spadajoči uradnik je imel 12.000 goldinarjev letne plače, v V. rangu na prvi stopnji 6000 goldinarjev, na drugi 5500 goldinarjev in na tretji stopnji 4500 goldinarjev, v XI. rangu na prvi stopnji 800 goldinarjev, na drugi 700 goldinarjev in na tretji stopnji 600 goldinarjev. Razmerje med najvišjo in najniž-

³³⁸ Erlaß des Finanzministeriums vom 30. Mai 1873, *VBFM*, št. 17, z dne 7. junija 1873, str. 132–133.

³³⁹ Postava od 15. aprila 1873, uravnujoča prejemke dejalnim (aktivnim) državnim uradnikom, *DZ*, št. 18/73, z dne 22. aprila 1873, predpis št. 47.

jo plačo je bilo torej 20 : 1 (12.000 : 600 goldinarjev).

V drugi prilogi so bile prikazane funkcijske doklade, ki so pripadale le prvim štirim rangom uradnikov. V I. rang je bil uvrščen predsednik ministrskega sveta, ki mu je pripadalo 14.000 goldinarjev funkcijske doklade na leto. V II. rang so spadali ministri in predsednika najvišjega sodnega in računskega dvora, ki jim je pripadalo po 10.000 goldinarjev funkcijske doklade. V III. rang so spadali državni namestniki po deželah in predsedniki nekaterih višjih deželni sodišč, ki so prejeli ta dodatek v višini med 5000 in 2000 goldinarji na leto. V IV. rangu so bili deželni predsedniki, šefi sekcij na ministrstvih, policijski direktor na Dunaju in drugi, ki jim je pripadal funkcijski dodatek od 4000 do 1000 goldinarjev. Deželni predsednik na Kranjskem je prejemal 4000 goldinarjev tega dodatka.

Tretja priloga je vsebovala aktivitetne doklade,³⁴⁰ ki so bile za prve štiri range stalne, za range od V do XI pa so se delile v štiri razrede, odvisne od kraja službovanja. V prvi razred V. ranga je spadal le Dunaj, kjer je bila ta doklada v V. rangu 1000 goldinarjev na leto, v XI. pa 300 goldinarjev. V drugi razred so spadala točno naštetá mesta in vsi kraji z nad 50.000 prebivalci; v tretji razred so spadali kraji z 10.000 do 50.000 prebivalci. V četrti razred pa kraji z manj kot 10.000 prebivalci. Aktivitetna doklada v drugem razredu je znašala 60 %, v tretjem razredu 50 % in v četrtem razredu 40 % take doklade v prvem razredu na Dunaju.

Dotlej za Dunaj in Trst določena stanarina oz. lokalna doklada je bila odpravljena. Pripravniki niso bili uvrščeni v noben rang; po enem letu poskusne prakse so prisegli, njihova letna podpora je bila odvisna od izobrazbe in je znašala med 600 in 200 goldinarjev na leto.

K temu zakonu so bile dodane prehodne določbe, ki so urejale morebitne nejasnosti. Pri razvrščanju v rang so upoštevali službena leta, ki so jih prebili v dotedanjih dietnih razredih oz. njim ustreznih službenih kategorijah. Če je bil rang niž-

ji od dietnega razreda, so obdržali prejšnjo plačo. To pa ni veljalo za uradnike, ki so imeli prejemke po pogodbi.

Kmalu po omenjenem zakonu o ureditvi prejemkov državnih uradnikov je izšla uredba skupnega ministrstva (vlade) za njegovo izvajanje. Imela je 8 členov in prilogo o zneskih aktivitetnih doklad v posameznih krajih, ki so spadali v enega od 4 razredov. V drugi razred sta spadala Trst in Gradec, v tretji razred pa Ljubljana, Maribor, Gorica in Celovec.³⁴¹ Dalje so sledile odredbe, ki so celotno upravo preuredile skladno z zakonom.

Razno o finančnem uradništvu

Finančno ministrstvo je junija 1873 določilo zneske nekaj prejemkov državnega uradništva. Od ranga uradnika sta bila odvisna tudi znesek diete in potnine in razpoznavno znamenje na uradni uniformi. Diete so bile enake kot dotlej: v I. rangu so znašale 20 goldinarjev, v VI. rangu 8 goldinarjev in v XI. rangu 3 goldinarje. Uniforma je bila enaka kot dotlej glede na dietni razred. Če je uradnikom pripadala potnina, so tisti v rangu od I do IV prejeli pristojbino za štiri poštné konje, v drugih rangih pa le za dva poštna konja; ob zelo nujni poti pa so imeli pravico do vprege. Na vlakcu je uradnikom od I. do VII. ranga pripadal prvi razred, preostalim pa drugi razred. Na parniku je vsem rangom pripadal prvi razred. To je veljalo od 1. julija 1873.³⁴²

Najvišji sklep z dne 27. maja 1873 je določil razporeditev carinskih uradov in osebja v range. Carinski uradi so bili po pomenu razvrščeni v višje, glavne in nižje, vsi trije pa še vsak v dva razreda. Mejni inšpektorji so se preimenovali v višje carinske inšpektorje in so spadali v VIII. rang. Podelitev uradniške službe v carinski upravi je bila povezana z uspešno opravljenim izpitom iz cari-

³⁴⁰ Aktivitetna doklada je bila določena po kraju službovanja, pri čemer so upoštevali zlasti njegovo velikost oziroma življenjske stroške. Na Slovenskem so ji rekli tudi dejalnostna doklada.

³⁴¹ Verordnung des Gesamtministeriums vom 14. Mai 1873, *VBFM*, št. 14, z dne 22. maja 1873, str. 104–106. Ukaz skupnega ministrstva od 14. maja 1873, *DZ*, št. 26/73, z dne 20. maja 1873, predpis št. 74.

³⁴² Verordnung des Gesamtministeriums vom 18. Juni 1873, betreffend das Ausmaß der Diäte und der Fuhrkosten der Staatsbeamten bei Dienstreisen und die Dinstinktionszeichen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. 23, z dne 27. junija 1873, str. 159–160.

njenja in blagoznanstva, razen če je bil kdo oproščen tega izpita. Mesta v XI. rangju so smeli, če ni bilo zadosti kandidatov z izpitom, začasno zasesti tudi prosilci brez izpita; izpit so morali opraviti v enem letu, sicer je bila namestitev preklicana. Priloga A je prikazala kategorije carinskih uradov, dotdanje nazive osebja, plače in nova imena osebja z rangom. V prilogi B so bili naštetih kraji, kjer so bili carinski uradi vseh kategorij. V Ljubljani je bil glavni carinski urad I. razreda in v Robiču nižji carinski urad II. razreda.³⁴³

Septembra 1881 je cesar potrdil sistemizacijo osebja v računskem oddelku finančnega ministrstva. Tam je smelo biti zaposlenih 452 oseb; razporejene so bile v 8 skupin, od računskih direktorjev do slug.³⁴⁴

Dva posega v podporni sklad

Najvišji sklep z dne 13. junija 1874 je pomenil novo, četrto spremembo pravil o podpornem skladu za otroke iz leta 1858. Veljati je začel s šolskim letom 1874/75. Za osebe zunaj finančne straže so ugodnosti sklada veljale le tedaj, če so bile prej najmanj pet let redno zaposlene pri straži in njihovi letni prejemki niso presegali 1000 goldinarjev. Če je bil oče poškodovan med službo in zaradi tega upokojen ali preveden na provizijo, otrok pa se mu je rodil po upokojitvi, je ta smel kandidirati za podporo iz sklada. Če se je otrok rodil po upokojitvi ali prevedbi na provizijo, ki ni bila povezana s prejšnjim primerom, te pravice ni imel. Tisti, ki so z odliko opravili maturo na višji gimnaziji ali višji realki in so želeli nadaljevati študij, so imeli pravico do štipendije, izjemoma pa tudi tisti, ki srednje šole niso končali z odlično maturo, a so sicer bili dobri dijaki.

V šolskem letu 1874/75 so bile štipendije določene v 4 stopnjah: 50 goldinarjev letno za ljudske in meščanske šole; 100 goldinarjev za prve štiri

ri razrede gimnazije ali realke; 150 goldinarjev za višjo gimnazijo ali višjo realko ali šolo za učitelje in učiteljice, trgovsko akademijo in kmetijske šole; 200 goldinarjev letno za visoke šole, kjer je bil pogoj opravljena matura na kateri od srednjih šol. Vsakega pol leta je bilo treba dokazati uspešnost šolanja, šolo redno obiskovati in končati. Povišano štipendijo od navedenih zneskov je smelo dovoljevati deželno finančno oblastvo in to sporočiti na ministrstvo, ki je sicer imelo pavico do dodeljevanja teh ugodnosti. Trajanje štipendije za dekleta je določalo ministrstvo od primera do primera; le ministrstvo je smelo povišati štipendijo, ki so jo smeli posamezniku podeljevati največ 12 let.³⁴⁵

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 22. maja 1880 določil, da je bilo pri tem skladu lahko največ 20 gojencev letno v vojaških vzgajališčih, in nanovo ustanovil štipendije za največ 17 gojencev v kadetskih šolah. Za te štipendije so veljali enaki pogoji kot za druge v civilnih šolah. Posebej pa je bilo opozorjeno, da imajo gojenci kadetnic veselje za vojaško službo, da so dobrega nravsvenega vedenja in da dosegajo zadovoljiv učni napredek.³⁴⁶ To je bil peti cesarjev poseg v štipendijska pravila. V isti številki uredbenika je izšel razpis za podelitev štipendij na kadetskih šolah v višini 100 goldinarjev na leto.³⁴⁷

Šole na Slovenskem v tistem času

Tudi v tem desetletju so bila razpisana prosta mesta v vojaških ter civilnih vzgajališčih, štipendije na roko ter učnine za rokodelske obrti. Razpisi so bili podobni kot v prejšnjih letih. Navadno niso naštevati, koliko učnih mest je na voljo, pač pa so jih razpisali »nekaj« ali »več«.

Po letu 1869 je osnovna ali ljudska šola posta-

³⁴³ Verordnung des k. k. Finanzministeriums, betreffend die Regelung der Personal- und Dienstverhältnisse bei den k. k. Zollämtern auf Grund des Gesetzes vom. 15. April 1873, *VBFM*, št. 38, z dne 7. novembra 1873, str. 251–256.

³⁴⁴ Personalstand der Rechnungs- und Fachrechnungs-Departements des Finanzministeriums, *VBFM*, št. 44, z dne 1. oktobra 1881, str. 265.

³⁴⁵ Änderung der Grundsätze über die Verwendung der Überschüsse von Gefällsstrafgeldern, *VBFM*, št. 25, z dne 4. avgusta 1874, str. 134–136.

³⁴⁶ Beschränkung der Anzahl der auf Kosten des Fondes der Strafgeelder-Überschüsse in Militär-Bildungsanstalten unterbringenden Finanzwach-Stiftlinge und Systemisierung von Schulstipendien in Cadetenschulen auf Rechnung dieses Fondes, *VBFM*, št. 28, z dne 24. julija 1880, str. 159.

³⁴⁷ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 28, z dne 24. julija 1880, str. 160.

jala enotna in se ni več delila na trivialke na podeželju, glavne v večjih mestih in normalke v deželnih prestolnicah. Šolska obveznost je trajala osem let.³⁴⁸

Po letu 1848 so bile gimnazije osemrazredne, označene v prvih štirih razredih kot nižje in v naslednjih štirih razredih kot višje. Bile so splošno-izobraževalne šole srednje stopnje. Dijake so pripravljale za študij na univerzi.³⁴⁹ Poleg gimnazij so bile še realke, nižje in višje, ki so postajale osemrazredne in so pripravljale gojence zlasti za študij na visokih tehničnih šolah. Bile so srednje šole.³⁵⁰

Leta 1873 je bilo na sedanjem ozemlju Republike Slovenije sedem takih šol, ki so imele pravico izdajati javno veljavno spričevalo, in sicer: državna realna gimnazija v Kranju in Novem mestu, kjer je bil pouk v nemščini in deloma v slovenščini, na Ptujju pa je bila deželna realna gimnazija le z nemškim učnim jezikom; državna višja realna šola v Mariboru in Ljubljani z nemškim učnim jezikom, v Piranu pa z italijanskim učnim jezikom. V Kočevju je bila nižja državna gimnazija z nemškim učnim jezikom.³⁵¹

Nova carinska tarifa

Poleti 1877 je bil objavljen zakon, ki je določil novo splošno carinsko tarifo, veljavno za celotno monarhijo, razen za posebna carinska območja v Dalmaciji in v brezcarinskih območjih. Imel je 18 členov; v prilogi so bile objavljene splošne carinske tarife.

Če pri posamezni tarifni postavki ni bilo izrecno drugače navedeno, so pri predmetih, zavezanih plačilu užitnine, po določbah veljavnih predpisov plačali še notranjo državno, deželno ali občinsko porabnino. Za prehodno blago carine ni bilo treba

plačati, in enako ne za blago, določeno kot carine prosto. Pri izvozu blaga so veljale izvozne tarife.

Uvoz in prevoz predmetov državnega monopola sta bila mogoča le z dovoljenjem pristojnega oblastva. Kot državni monopol so tedaj šteli kuhinjsko sol, strelni smodnik, tobak in tobačne izdelke.

Vlada je bila pooblaščenca, da je omejila promet z določenim blagom iz javnih ozirov, posebej iz zdravstvenih in varnostnih razlogov.

Posebej so bili naštetih tisti, ki so bili oproščeni plačila carine, od cesarske hiše do diplomatskih predstavništev; sem so spadali tudi osebni predmeti potnikov in odlikovanja.

Urejen je bil obmejni promet posestniških dvo-lastnikov. Ti so smeli čez mejno oz. carinsko črto prenašati in prevažati poljedelske potrebščine, orodje in pridelke.

V prilogi je bilo naštetih 19 razredov predmetov, ki so bili dalje razdeljeni v 68 razdelkov, od kolonialnega blaga in južnega sadja do odpadkov. Za vsako blago je bila navedena carinska postavka ali pa oprostitev plačila.

Za uvoz 100 kilogramov surove kave je bilo treba plačati 24 goldinarjev carine, za enako količino pražene kave pa 30 goldinarjev. Carina za 100 kilogramov kuhinjskega sladkorja je znašala 15 goldinarjev. Za uvoz 100 kilogramov kuhinjske soli je bilo po izdanim dovoljenju treba plačati 84 goldinarjev carine; za enako količino dovoljenega uvoza surovega tobaka je carina znašala 12 goldinarjev. Za 100-litrski sod piva je carina znašala 3 goldinarje, za enako količino piva v steklenicah pa 8 goldinarjev; za 100-litrski sod vina je bilo treba odšteti 12 goldinarjev, za enako količino v steklenicah pa 20 goldinarjev. Uvoz odpadkov je bil oproščen plačila carine.

Ni bilo določeno, kdaj bo ta zakon začel veljati. Ko bo to s predpisom razglašeno, bostra prenehali veljati carinska tarifa z dne 5. decembra 1853 in začasna tarifa z dne 30. junija 1865, je bilo zapisano na koncu.³⁵² Zakon je začel veljati 1. januarja 1879.

³⁴⁸ *Enciklopedija Slovenije*, 8. zvezek, g. *Osnovna šola*, str. 188–192.

³⁴⁹ *Enciklopedija Slovenije*, 3. zvezek, g. *Gimnazija*, str. 212–215.

³⁵⁰ *Enciklopedija Slovenije*, 10. zvezek, g. *Realka*, str. 126–127.

³⁵¹ Bekanntgebung aller mit dem Rechte zur Ausstellung staatsgiltiger Zeugnisse bekleideten Realschulen und Realgymnasien der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, *VBFM*, št. 29, z dne 30. julija 1873, str. 203–210.

³⁵² Gesetz vom 27. Juni 1878, betreffend den allgemeinen Zolltarif des österreichisch-ungarischen Zollgebietes, *VBFM*, št. 19, z dne 2. julija 1878, str. 155–161, tarifa v prilogi na str. 1–52.

Na začetku junija 1882 je začela veljati spet nova carinska tarifa in stara iz leta 1879 je bila razveljavljena. Vsebovala je 50 tarifnih razredov za uvoz blaga iz tujine, ki so vsebovali 356 tarifnih postavk, števil. Za izvoz je veljalo, da je prost, razen za skupino odpadkov, kjer je bila za 100 kilogramov carina 4 goldinarje.³⁵³

S 1. julijem 1882 so začele veljati nove tarife za prodajo tobaka in tobačnih izdelkov. Skupina vonjalnega tobaka je vsebovala 26 tarifnih števil, skupina razrezanega kadilnega tobaka 23 tarifnih postavk, skupina žvečilnega tobaka 6 tarifnih števil, cigare 14 tarifnih postavk in cigarete

12 tarifnih števil. Skupaj je bilo 82 vrst tobaka oz. tobačnih izdelkov. Tako je 100 cigaret znamke »Avstrija« za prodajalca stalo 2 goldinarja in 90 krajcarjev, potrošnik pa je za 50 kosov teh cigaret plačal 1 goldinar in 55 krajcarjev; za 100 kosov je moral torej odšteti 3 goldinarje in 10 krajcarjev, to je 20 krajcarjev več kot prodajalec. Sto cigaret znamke »Hercegovina« je za prodajalca stalo 1 goldinar in 34 krajcarjev, končni potrošnik pa je za 50 kosov plačal 75 krajcarjev; za 100 kosov torej 1 goldinar in 50 krajcarjev, kar je bilo 16 krajcarjev več kot pri prodajalcu.

³⁵³ Gesetz vom 25. Mai 1882, betreffend den allgemeinen Zolltarif des österreichisch-ungarischen Zollgebietes, *VBFM*, št. 16, z dne 28. maja 1882, str. 103–133.

PETO DESETLETJE (1883–1892)

V tem desetletju se je začelo finančno stanje v državni blagajni postopoma izboljševati, in to se je poznalo tudi v predvidenih izdatkih za finančno stražo. Začelo se je četrto, boljše ali celo najboljše obdobje v razvoju in delovanju stražnega zbora, ki je trajalo nekako do leta 1914.

Dopolnitev pravil podpornega sklada za otroke

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 18. septembra 1883 deloma spremenil pravila sklada za podpore otrokom pripadnikov straže. Zvišanje štipendije, ki jo je odobrilo finančno ministrstvo, je smelo deželno finančno oblastvo povišati, če je šlo za prehod otroka iz osnovne ali meščanske šole v nižje razrede gimnazije ali realke ali za prehod iz teh razredov v višje razrede gimnazije ali realke. Za to sta morala biti izpolnjena dva pogoja: a) da je bilo iz šolskega spričevala zadnjega razreda ljudske ali meščanske šole razvidno, da je bil učenec neoporečnega vedenja ter je kazal zadovoljivo marljivost in je bil pri vseh predmetih ocenjen z najmanj »dobro«; b) da je štipendist v drugem semestru višjih razredov nižje srednje šole prejšnji razred končal z odliko.

Veljavne so ostale dotedanje določbe o povišanju štipendij. Podpora za uk obrtniških poklicev je prišla v poštev le, če je učenec končal ljudsko ali meščansko šolo ali nižje razrede srednje šole z zadovoljivim uspehom ter je prestopil v javno obrtno šolo. Deželno finančno oblastvo je finančno ministrstvo obvestilo, da je štipendijo povišalo od 50 na 100 goldinarjev ali od 100 na 150 goldinarjev letno. Uživanje štipendije za javne obrtne šole je bilo dovoljeno do konca pouka, in sicer ob zadovoljivem učnem uspehu in rednem obiskovanju pouka. Če pouk ni trajal več kot pol leta, na primer v gradbeništvu, kjer je bil šolski pouk le v zimskih mesecih, so štipendijo podelili le za pol leta, in to v znesku 50 oz. 75 goldinarjev.³⁵⁴

³⁵⁴ Teilweise Änderung der Grundsätze über die Verwendung der Überschüsse von Gefälls-Strafgeldern, *VBFM*, št. 33, z dne 20. oktobra 1883, str. 315–316.

Kmalu zatem je ministrstvo za uk in bogočastje objavilo seznam javnih obrtnih šol v avstrijskem delu cesarstva, ki so bile treh vrst: višje, mojstrske in strokovne. Na teh šolah so lahko kandidirali za šolanje tudi učenci iz družin finančnih stražnikov in uradnikov. Nobene teh šol ni bilo na Krajnskem.³⁵⁵

Leta 1892 je bilo objavljenih nekaj tolmačenj o štipendijah in podporah iz tega sklada. Očitno je bilo to precej zanimivo vprašanje za uradnike in uslužbence finančne straže. Na začetku leta 1892 so s finančnega ministrstva sporočili, da v potrdilu o učnem uspehu štipendista srednje šole ni bilo treba navajati učnega uspeha za tiste predmete, ki niso bili obvezni.³⁵⁶ Ministrstvo za uk in bogočastje je menilo, da imajo pripravljalni razredi na srednjih šolah nalogo zapolniti vrzeli znanja ljudske šole za vstop na srednjo stopnjo šolanja. Zaradi tega pripravljalni razredi niso bili sestavni del srednjih šol, ampak ljudskih šol. Na tej podlagi je finančno ministrstvo 5. januarja 1892 sklenilo, da so smele štipendije iz sklada v znesku 50 goldinarjev letno veljati tudi za učence pripravljalnih razredov srednjih šol. Oče je napisal tako prošnjo, narkar so o tem obvestili ministrstvo za finance. Pogoj za to pa je bil, da je bil štipendist ob vstopu v pripravljalni razred še v šoloobvezni starosti in ne starejši. Šolski uspeh za te učence ali štipendiste obrtnih šol ni bil tako strogo merilo, kot je veljalo za srednje šole. Na slednjih je bil potreben povprečni učni uspeh zadovoljiv (dober), za prve pa zadošten.³⁵⁷

Ministrstvo za finance je 19. maja 1892 tolmačilo, katere številčne ocene šolskega uspeha ustrezajo opisnim: odličen (*vorzüglich*) je enak 1, pohvale vreden (*lobenswert*) je 2, zadovoljiv (*befri-*

³⁵⁵ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 36, z dne 22. novembra 1883, str. 328–333.

³⁵⁶ Stipendien aus dem Gefällstrafonde, Ermittlung des Unterrichterfolges, *Beilage*, št. 1, z dne 27. januarja 1892, str. 2.

³⁵⁷ Fortbezug von Handstipendien aus dem Fonde der Gefällsrafelder Überschüsse an Volks- und Gewerbeschulen, dann an Vorbereitungs-Classen für Mittelschulen, *Beilage*, št. 3, z dne 30. marca 1892, str. 7–8.

edigend) je 3, zadosten (*genügend*) je 4.³⁵⁸ Nezadostna ocena (*ungenügend*) je bila tedaj 5.

Konec leta 1892 je ljubljanska priloga uredbenika navedla, da je višina štipendije za ljudske šole 50 goldinarjev letno, za srednje pa 100 goldinarjev. Osnovnošolska štipendija je lahko trajala vso srednjo in visoko šolo, to je do konca otrokovega šolanja.³⁵⁹

Spet dopolnitev pravil o finančni straži iz leta 1869

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 12. novembra 1889 je ministrstvo za finance z ukazom, ki je imel 6 členov, spremenilo prejemke moštva finančne straže.

- 1) Dnevna plača je bila povišana in je znašala za paznika 1 goldinar in 10 krajcarjev, za višjega paznika 1 goldinar in 35 krajcarjev ter za preglednika 1 goldinar in 65 krajcarjev.
- 2) Vsak mož je, ne glede na naziv, na leto prejel 60 goldinarjev za nabavo in vzdrževanje uniforme. To je bilo izplačano v dveh obrokih, 1. aprila in 1. oktobra.
- 3) Moštvo je prejelo po 5 letih službe v istem nazivu petletni dodatek (*Quinquennalzulagen*), ki je za paznika znašal 5 krajcarjev, za višjega paznika 8 krajcarjev in za preglednika 10 krajcarjev na dan. Za paznika je bilo to omejeno na dva in za višjega paznika ter preglednika na 3 take dodatke. Dotedanja desetletna (decenalna) doklada (*Decennalzulagen*) je bila odpravljena.
- 4) Petletna doklada je bila enako kot plača obremenjena s plačilom predpisane službene takse, pri izračunu pokojnine in aktivitetnih prejemkov pokojnega moža pa so to upoštevali za odmero vdovske provizije.
- 5) Za može finančne straže, ki so bili že pred 1. julijem 1890 v pokoju, ter za vdove in sirote do tega dne provizioniranih mož določbe členov 3 in 4 niso veljale.

³⁵⁸ Ermittlung des Unterrichtserfolges der Gefällstipendisten, *Beilage*, št. 10, z dne 24. avgusta 1892, str. 52.

³⁵⁹ Stipendienverleihungen aus der Gefällstrafgelder-Überschüssen, *Beilage*, št. 14, z dne 28. decembra 1892, str. 72–73.

6) Ta ukaz je začel veljati 1. julija 1890.³⁶⁰

Paznik je na leto prejel 401 goldinar in 50 krajcarjev, višji paznik 492 goldinarjev in 75 krajcarjev, preglednik pa 602 goldinarja in 25 krajcarjev plače.

Poleti naslednje leto, torej 1890, je s finančnega ministrstva prišlo tolmačenje o plačilu dohodnine od prejemkov. Če je letni znesek plače z v pokojnino všteto petletno doklado presegel 630 goldinarjev, je bilo treba plačati dohodnino od skupnih prejemkov.³⁶¹

Meja 630 goldinarjev pri plačilu dohodnine je bila torej tedanji življenjski minimum; z zamenjavo goldinarjev v krone leta 1900 je bila meja 1200 kron, od januarja 1914 pa 1600 kron. Na to merilo so se sklicevali tudi ob razpravah o socialnih vprašanjih po nastanku Države Slovencev, Hrvatov in Srbov oz. Kraljevine SHS.³⁶²

Finančni stražniki, predvideni za posebne naloge v črni vojski

Sredi leta 1886 so z zakonom nanovo uredili črno vojsko. Zakon je veljal za avstrijski del monarhije, razen za Tirolsko in Predarlško. Imel je 12 členov in je določal, da je črna vojska sestavni del oborožene sile v okviru mednarodnega prava.

Kdor ni spadal v redno vojsko ali v deželno brambo, je bil med 19. in 42. letom starosti vključen v črno vojsko. Orožniki, finančni stražniki in stražniki v državnih gozdovih so bili lahko sprejeti v črno vojsko, če je bilo to potrebno. Vanjo so lahko stopili tudi prostovoljci. To vojsko so mobilizirali ob vojni nevarnosti ali med vojno. Ukaz o tem je izdal cesar na predlog vlade, izvršil pa ga je minister za deželno brambo.³⁶³

³⁶⁰ Gebühren der Finanzwachmannschaft, dan Ruhe- und Versorgungsgenüsse dieser Mannschaft und ihrer Witwen und Waisen, *VBFM*, št. 24, z dne 31. maja 1890, str. 217.

³⁶¹ Einkommensteuerpflicht der Gebühren, dann der Ruhe- und Versorgungsgenüsse der Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. 11, z dne 31. julija 1891, str. 51.

³⁶² Čelik, *Naši financarji 1918–1946*, str. 220.

³⁶³ Postava od 6. junija 1886 o črni vojski za kraljevine in dežele zastopane v državnem zboru, razven Tirolske in Predarlške, *DZ*, št. 31/86, z dne 19. junija 1886.

Sezname obveznikov črne vojske so imela občinska županstva. O tem je ministrstvo za deželno bran izdalo kratek ukaz.³⁶⁴ Naslednje leto je isto ministrstvo izdalo ukaz o podrobnih ureditvah črne vojske. Če bi razmere onemogočale, da bi orožništvo, finančna straža ali stražniki državnih gozdov v svojem okolju opravljali svojo službo, so se morali brez ukaza zgledati pri najbližjem oddelku črne vojske. Oblikovali so posebne oddelke v okviru bataljonov črne vojske. Tam so opravljali posebne naloge, povezane z njihovim poznavanjem zemljišča in oseb, kot so kurirske, in druge naloge pod vodstvom lastnih starešin. Ko bi se sovražnik umaknil, bi se ti oddelki takoj razšli, moštvo pa vrnilo v svoje prvotne enote.

Če črnovojnik ne bi imel uniforme, bi nosil svojo civilno obleko, na levem rokavu pa črno-rumen pas s številko črnovojnega bataljona. Pas je bil širok 16 cm s štirimi po 4 centimetre širokimi dvobarvnimi pasovi, ki so si sledili takole: črna, rumena, črna, rumena; na zgornji pas je bila všita številka bataljona. Ta pas je bil dokaz, da je enota postavljena pod načela mednarodnega prava. Pripadnik enote je moral pri sebi imeti tudi izkaznico.³⁶⁵ Naslednje leto je izšel še dodatek istega ministrstva k predpisu o ureditvi črne vojske, ki pa za finančno stražo ni pomenil sprememb.³⁶⁶

To je pomenilo, da je monarhija resno računala, da bi v morebitni vojni lahko prišlo do zasedbe dela njenega ozemlja, in tam bi legalne oblasti delovale na drugačen način, tudi varnostno osebje s finančno stražo vred.

Za uradnike in stražnike

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 23. avgusta 1885 dovolil, da so višji starešine finančne straže med opravljanjem mejnega nadzora nosili revolver. Šlo je za vojaški revolver, kakršnega so imeli pehotni častniki vojske. Nosili so ga v torbici

³⁶⁴ Ukaz ministrstva za deželno bran od 17. avgusta 1886, *DZ*, št. 43/86, z dne 21. avgusta 1886, predpis št. 135.

³⁶⁵ Ukaz ministrstva za deželno bran od 19. januarja 1887, *DZ*, št. 2/87, z dne 22. januarja 1887, predpis št. 5.

³⁶⁶ Ukaz ministrstva za deželno bran od 30. decembra 1887, *DZ*, št. 2/88, z dne 5. januarja 1888, predpis št. 2.

na desni strani na jermenu za sabljo (opasaču).³⁶⁷

Druga izdaja I. dela službenega pravilnika za k. k. vojsko iz leta 1873, uveljavljenega z najvišjim sklepom z dne 20. junija 1886, ni imela več določbe o tem, da vojska pozdravlja uradnike finančne straže oz. moštvo te straže. Zaradi tega niso več veljale določbe člena 284 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843; ta je določal hkratno medsebojno pozdravljanje in izkazovanje časti med vojsko in finančno stražo.³⁶⁸

Najvišji sklep je dne 3. julija 1888 določil, da je vodjem sekcij finančne straže, če so bili višji komisarji te straže, za čas trajanja te funkcije pripadala letna doklada 200 goldinarjev, izplačana v mesečnih obrokih.³⁶⁹

Vlada je na podlagi najvišjega pooblastila z dne 15. oktobra 1889 določila novo uniformo za državno uradništvo. Uredba je obsegala 33 točk in je vsebovala splošne določbe in opis uradniške uniforme, posebej za službene in svečane, ter znamenja žalovanja. Dodane so bile fotografije 23 vzorcev delov uniforme.³⁷⁰

Na podlagi najvišjega pooblastila je finančno ministrstvo določilo, kako se mora obnašati moštvo finančne straže med zdravljenjem v vojaških sanitetnih ustanovah. Med bivanjem v teh ustanovah je moralo moštvo spoštovati hišni red in ukaze za zagotavljanje reda in discipline, vodstvene starešine teh ustanov in slednjim izkazovati čast (pozdravljanje); slednjim je pripadala vojaška disciplinska oblast enako kot za moštvo oborožene sile. Disciplinsko kaznovanje pa je imelo določene omejitve v primerjavi z vojaki, saj moštva finanč-

³⁶⁷ Gestattung des Tragens einer Revolvers seitens der mit der Grenzüberwachung betrauten Finanzwache-Oberen, *VBFM*, št. 28, z dne 17. oktobra 1885, str. 197.

³⁶⁸ Aufhebung der zwischen dem k. k. Militär und der k. k. Finanzwache gegenseitig zu leistenden Ehrenbezeugungen und Begrüßungen, *VBFM*, št. 11, z dne 23. aprila 1887, str. 41.

³⁶⁹ Erlaß des Finanzministeriums vom 19. Juli 1888, wegen Betheilung der Finanzwach-Sectionsleiter mit Functionszulagen, *VBFM*, št. 31, z dne 28. julija 1888, str. 403.

³⁷⁰ Verordnung des Gesamtministeriums vom 20. October 1889, womit eine neue Vorschrift über die Uniformirung der k. k. Staatsbeamten erlassen wird, *VBFM*, št. 34, z dne 7. novembra 1889, str. 281–299.

ne straže niso smeli vkovati, jim določiti dodatnih službenih opravil, strogega zapora in degradacije. Navadni zapor so jim smeli izreči do največ 8 dni. Naštete so bile točke iz službenega pravilnika za c. k. vojsko, ki za moštvo finančne straže niso veljale. O vsakem disciplinskem kaznovanju moža finančne straže je morala vojaška sanitetna ustanova podrobno poročati oblastvu kaznovanega.³⁷¹

Nekaj spremenjenih tarif

Prvega junija 1887 je začela veljati spremenjena in dopolnjena carinska tarifa iz leta 1882. Vsebovala je 357 tarifnih postavk za uvoz in izvoz 50 vrst blaga ter za prevoz preko ozemlja Avstro-Ogrske. Ker je prišlo do tiskovnih napak, so objavili popravek.³⁷²

Prvega julija 1888 je začela veljati nova splošna tarifa za prodajo tobaka, ki je zamenjala tarifo iz leta 1882. Vonjalni tobak je imel 26 tarifnih postavk, razrezani tobak 22, žvečilni tobak 6, cigare 14, cigareti 11 in pristne havanske cigare 5 tarifnih postavk. Sto kosov cigaret znamke »Avstrija« je prodajalec kupil za 2 goldinarja in 80 krajcarjev, končni kupec pa je za 50 kosov plačal 1 goldinar in 50 krajcarjev; za 100 kosov torej tri goldinarje ali 20 krajcarjev več kot je zanje plačal prodajalec. Cigarete znamke »Hercegovina« je prodajalec kupil po 1 goldinar in 34 krajcarjev za 100 kosov, končni potrošnik pa je za 50 kosov plačal 75 krajcarjev, torej za 100 kosov en goldinar in 50 krajcarjev, kar je bilo 16 krajcarjev več kot za prodajalca.³⁷³

Avstrijsko finančno ministrstvo je v soglasju z ogrskim odredilo, da je 1. septembra 1889 začela veljati nova, nižja prodajna cena za belo morsko

sol v solnem skladišču v Piranu. Dotlej je bila cena 9 goldinarjev in 40 krajcarjev za metrski stot,³⁷⁴ odtlej pa 9 goldinarjev in 34 krajcarjev.³⁷⁵

Višji carinski izpit

Najvišji sklep z dne 23. avgusta 1886 je določil, da so morali ob meji službujoči carinski uradniki med službo nositi uniformo, to je vojaški suknjič iz kovinsko zelenega sukna z ovratnikom; za nošenje meča so imeli pod suknjičem pas. Carinski uradniki znotraj države so za pisarniško poslovanje imeli bluzo iz kovinsko zelenega sukna. V prostem času so bili lahko v civilni obleki.³⁷⁶

Finančno ministrstvo je novembra leta 1889 določilo novo vsebino za opravljanje izpita za carinske uradnike od IX. ranga navzgor. Šlo je za nov višji carinski izpit. Oproščeni so ga bili tisti, ki so že bili v tem ali višjem rangu. Vsebina izpita je bila določena v prilogi A, način opravljanja izpita pa v prilogi B.

Priloga A je določala, da je izpit obsegal 4 predmete, in sicer kemijo; blagoznanstvo; predpise o vseh vrstah carinskih postopkov ter trgovinskih pogodbah; blagajniške obračune.

V prilogi B je bilo določeno, da sta bili dve izpitni komisiji; prva na Dunaju in druga v Trstu. V Trstu je bila za uradnike iz Primorja, Dalmacije in Južne Tirolske, na Dunaju pa za uradnike iz ostalih dežel avstrijskega dela države. Izpiti na Dunaju so bili v juniju in v Trstu aprila vsako leto. Dunajska komisija je bila sestavljena iz predsednika, dveh namestnikov in 12 izpitnih komisarjev, v Trstu pa iz predsednika, enega namestnika in 12 izpitnih komisarjev.³⁷⁷ Pojem izpitni komisar je pomenil izpraševalca, ki je bil poznavalec določenega področja.

³⁷¹ Unterstellung der in den Militärsanitätsanstalten aufgenommenen k. k. Finanzwachmannschaft unter die militärische Disciplin, *VBFM*, št. 29, z dne 15. junija 1892, str. 542–543.

³⁷² Gesetz vom 21. Mai 1887, über Abänderungen des Gesetzes vom 25. Mai 1882, betreffend den allgemeinen Zolltarif des österreichisch-ungarischen Zollgebietes und den demselben beiliegenden Einfuhrzolltarif, *VBFM*, št. 16, z dne 25. maja 1887, str. 79–92. Berichtungen des statistischen Verzeichnisses, *VBFM*, št. 25, z dne 1. julija 1887, str. 278.

³⁷³ Einführung neuer Tarife für allgemeinen Tabakverschleiß, *VBFM*, št. 16, z dne 31. maja 1888, str. 77–84.

³⁷⁴ Metrski stot ali cent je pomenil 100 kilogramov.

³⁷⁵ Erlaß des k. k. Finanzministeriums vom 22. August 1889, vomit der allgemeine Verschleisspreis des weißen Seesalzes bei der k. k. Salzniederlage in Pirano ermäßigt wird, *VBFM*, št. 26, z dne 29. avgusta 1889, str. 245.

³⁷⁶ Die Uniform der im Dienste befindlichen Zollbeamten, *VBFM*, št. 39, z dne 6. oktobra 1886, str. 175.

³⁷⁷ Reform der für Zollbeamte vorgeschriebenen Zollprüfung, *VBFM*, št. 39, z dne 30. novembra 1889, str. 327–330.

ŠESTO DESETLETJE (1893–1902)

Poleti 1892 je izšel zakon, ki je v Avstro-Ogrski uvedel novo denarno enoto.³⁷⁸ Krona je zamenjala goldinar, vinar pa dotedanji krajcar kot stoti del denarne enote. To je začelo veljati s 1. januarjem leta 1900. Menjava je bila opravljena v razmerju: en goldinar za dve kroni, en krajcar dva vinarja.³⁷⁹ To je pomenilo veliko spremembo na denarnem področju v monarhiji. Nova denarna enota je veljala za avstrijski in za ogrski del države, saj je bilo področje monetarne politike skupno.

Uredbenik finančnega ministrstva je sredi februarja 1894 objavil obvestilo, da bo začela izhajati priloga tega glasila s tako vsebino, ki bo njegov sestavni del.³⁸⁰ Prva številka priloge je izšla v številki 7 uredbenika z dne 26. februarja 1894. Tisto leto je izšlo 12 prilog na 73 straneh.

Od začetka leta 1895 dalje so bile številke uredbenika označene z rimskimi in ne več z arabskimi številkami, predpisi pa z zaporednimi arabskimi številkami. Vsaka številka je imela na začetku na kratko označeno vsebino, podobno, kot je to veljalo za državni ali deželni uradni list. Ponatisnili so vse uredbenike od leta 1854 do 1889, cena posameznega letnika je bila 3 goldinarje in 50 krajcarjev, za celotno zbirko pa 100 goldinarjev. Naročnino so sprejemali neposredno v dvorni in državni tiskarni na Dunaju.³⁸¹

Marca 1899 je uredbenik objavil obvestilo, da bodo odtlej v njem objavljali tudi razsodbe najviš-

jega pristojbinskega sodišča na Dunaju, ki so bile načelnega pomena za kaznovanje prestopkov, da bi druga, nižja pristojbinska sodišča enotno ravnala.³⁸² Prva razsodba je bila objavljena že v naslednji številki.³⁸³

Kako naj straža ravna v vojaških objektih

Finančno ministrstvo je spomladi 1893 v soglasju z vojnim ministrstvom in v povezavi z odlokom vojnega ministrstva z dne 18. avgusta 1849 izdalo napotke o ravnanju finančne straže med patroliranjem, pristojbinskimi preiskavami in preganjanjem prestopkov na fortifikacijskih zemljiščih (vojaških objektih). Obsegali so tri točke: a) Finančna straža je lahko med patroliranjem stopila v zunanost utrdbe, če se je izkazala s službenim ukazom. b) Pristojbinske preiskave znotraj utrdbe so bile dovoljene brez poprejšnjega soglasja poveljnika v objektih, kjer je bil obrat, zavezan k uradnemu nadzoru glede pristojbin; v objektih, kjer ni bilo takega obrata, pa le s poprejšnjim soglasjem poveljnika. c) Ob sumu ravnanja v nasprotju z zakonom v notranjosti utrdbe je bilo to treba sporočiti poveljniku, da je odredil stražo za spremstvo mož finančne straže.³⁸⁴

Preiskovanje zakonitosti uporabe orožja

Novi red kazenske pravde z dne 23. maja 1873³⁸⁵ je narekoval ustrezno tolmačenje v primerih, ko je finančna straža uporabila orožje, pri tem pa je prišlo do poškodb ali smrti. Razveljavljena sta bila namreč tako dekret dvorne komore z dne

³⁷⁸ Zakon z dne 2. avgusta 1892, *DZ*, št. 43/92, z dne 11. avgusta 1892, predpis št. 126.

³⁷⁹ Razglas deželnega odbora kranjskega z dne 28. novembra 1899, *DZVK*, št. 24/99, z dne 12. decembra 1899, predpis št. 30. Pančur, *V pričakovanju stabilnega denarnega sistema*, str. 263–268.

³⁸⁰ Einführung einer Beilage zum Verordnungsblatte für den Dienstbereich des k. k. Finanzministeriums, betreffend die Stempel- und unmittelbaren Gebühren, die Taxen, den Verbrauchstempel und die Effectenumfaßsteuer, *VBFM*, št. 5, z dne 14. februarja 1894, str. 23–24.

³⁸¹ Fertigstellung des Nachdruckes der Jahrgänge 1854 bis inclusive 1889 der deutschen Ausgabe des Verordnungsblattes für den Dienstbereich des k. k. Finanzministeriums, *VBFM*, št. XI., z dne 31. marca 1895, str. 101.

³⁸² Erkenntnisse des k. k. Obersten Gefällsgerichtes, *VBFM*, št. IX., z dne 10. marca 1899, str. 37.

³⁸³ Erkenntnisse des k. k. Obersten Gefällsgerichtes, *VBFM*, št. X., z dne 18. marca 1899, str. 40–41.

³⁸⁴ Vorgang bei Vornahme von Streifungen, gefällsämlichen Durshsuchungen (Revisionen) und bei Verfolgung von Contravenienzen auf fortificatorischen Gründen durch die Organe der k. k. Finanzwache, *VBFM*, št. 15, z dne 1. aprila 1893, str. 150.

³⁸⁵ Postava od 23. maja 1873, s katero se uvaja kazensko-pravni red, *DZ*, št. 42/73, z dne 30. junija 1873.

8. februarja 1846³⁸⁶ kot člena 39 in 41 predpisa za finančno stražo v Predarskem iz leta 1858.

Finančno in pravosodno ministrstvo sta spomladi 1895 skupaj določili, kako je treba ravnati, če je posledica uporabe orožja poškodba ali smrt. Brž ko je vodja preglednega okraja izvedel za tak primer v svojem okolišu, je takoj v spremstvu orožnika ali predstojnika občine odšel na kraj dogodka. Tam je zbral podatke o okoliščinah, v katerih je bilo uporabljeno orožje, ter koliko so bile upoštevane predpostavke za tako uporabo. Potem je o tem zaslišal moža, ki je orožje uporabil.

O svojih ugotovitvah je poročal finančnemu oblastvu I. stopnje. To je preverilo, ali je bila uporaba orožja skladna s predpisi ali ne in ali obstoji dvom o zakonitosti uporabe. Zatem je o tem obvestilo pristojno državno tožilstvo. Če je finančno oblastvo I. stopnje zaznalo, da ni bilo vse po predpisih, je sprožilo disciplinsko preiskavo zoper storilca; odločbo je izdalo po odločitvi sodišča.

Vsi ti ukrepi niso smeli ovirati sodišča pri njegovem delu, so naročili z Dunaja. Ob koncu so zaprosili državno tožilstvo, naj pravočasno, pred izdajo sklepa o vložitvi obtožbe, o tem poroča pristojnemu finančnemu oblastvu.³⁸⁷

Za uradnike in stražnike

Finančno ministrstvo je sredi februarja 1894 objavilo, da bo delovni čas carinskih uradov in carinskih izpostav na kolodvorih naveden po srednjeevropskem in ne več po lokalnem času.³⁸⁸

Najvišji sklep z dne 15. marca in 28. junija 1895 je določil tako imenovano subsistenčno doklado (doklado za živež) za državne uradnike, ki so bili razporejeni v spodnje štiri najnižje kategorije, range od VIII do XI. Če ti uradniki niso prejeli starostne službene doklade po najvišjem sklepu z dne 14. decembra 1894, so dobili pravico do te

³⁸⁶ Isto kot opomba 51.

³⁸⁷ Verordnung, betreffend den Vorgang der Finanzorgane bei dem gerichtlichen Einschreiten in Fällen einer Verwundung oder Tödtung durch den Waffengebrauch der Finanzwache im Dienste, *VBFM*, št. XIII., z dne 20. aprila 1895, str. 107–108.

³⁸⁸ Einführung der mitteleuropäischen Zeit im Dienste bei den auf Eisenbahnhöfen aufgestellten k. k. Zollamtern, *VBFM*, št. 5, z dne 14. februarja 1894, str. 24.

nove doklade, ki je za XI. rang znašala letno 60 goldinarjev, za X. rang 80 goldinarjev, za IX. in VIII. rang pa po 100 goldinarjev na leto. Ta doklada se ni računala za odmero pokojnine. Izplačevali so jo štirikrat na leto, in sicer 1. januarja, 1. aprila, 1. julija in 1. oktobra.³⁸⁹

Poleti 1896 je zakon omejil moštvo delež tako imenovane zasačnine za dohodarstvene prestopke. Od kazni je šlo 74 % v državni proračun. Stari predpisi o teh nagradah pa so veljali še naprej.³⁹⁰ Nato je finančno ministrstvo ukazalo, da imajo osebe, ki jim je odkrivanje teh prestopkov uradna dolžnost ali pa ne, pravico do nagrade za prijavo tega dejanja. Pri tem ni bilo pomembno, ali je bil storilec kaznovan denarno ali z zaporom. Višina nagrade je bila določena glede na nastalo oškodovanje državnih dohodkov ali po nevarnosti in trudu ovaditelja. Slednji je imel pravico, da je o ovadbi prejel pisno potrdilo.³⁹¹

Najvišji sklep z dne 14. junija 1897 je razveljavil omejitvev porok novoimenovanih komisarjev finančne straže, ki je bila določena leta 1858. Zdaj je tudi za njih veljala enaka dolžnost kot za vse državne uradnike: o sklenitvi zakonske zveze so morali obvestiti pristojno oblastvo.³⁹²

Ministrstvu za finance in za železnice sta 6. aprila 1898 ukazali spremembo člena 9 predpisa z dne 18. septembra 1857, ki se je nanašal na moštvo finančne straže. Če je stražnik po uradni dolžnosti spremljal tovorni vlak in ob vračanju ni opravljal te naloge, mu je pripadala brezplačna vožnja v 3. razredu potniškega vlaka.³⁹³

³⁸⁹ Anweisung von Subsistenzzulagen für die Staatsbeamten der untersten Rangclassen, *VBFM*, št. XII., z dne 10. julija 1895, str. 172.

³⁹⁰ Zakon z dne 2. julija 1896. l. o odpravi zasačnin pri dohodarstvenih prestopkih, *DZ*, št. 52/96, z dne 1. avgusta 1896.

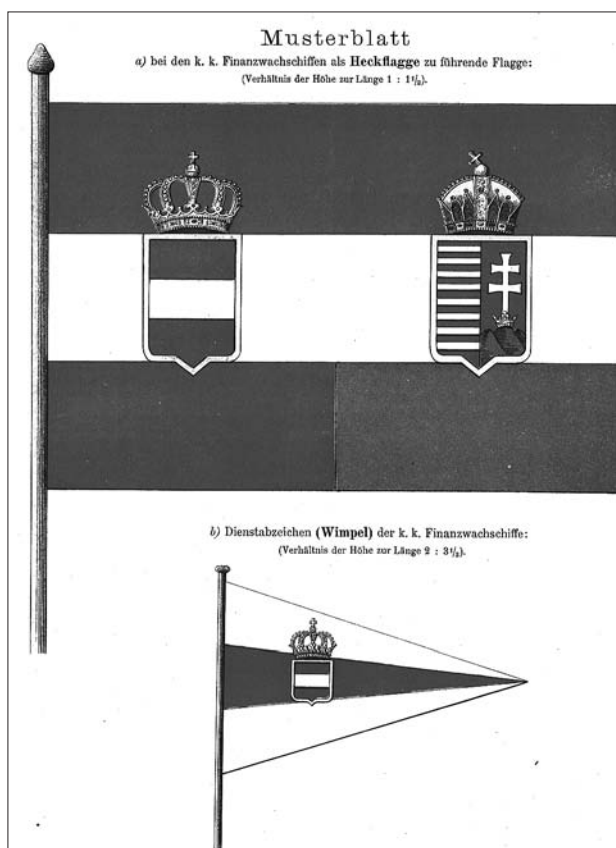
³⁹¹ Ukaz finančnega ministrstva z dne 9. julija 1896, *DZ*, št. 52/96, z dne 1. avgusta 1896, predpis št. 134.

³⁹² Aufhebung der Verhelichungsbeschränkung für die neuernannten Finanzwachcommissäre, *VBFM*, št. XXXIV., z dne 20. julija 1897, str. 681.

³⁹³ Ukaz ministrstev za finance in železnice z dne 6. aprila 1898, *DZ*, št. 24/98, z dne 30. aprila 1898, predpis št. 64.

Odslej trgovska zastava na plovilih finančne straže

Z najvišjim dovoljenjem je finančno ministrstvo konec leta 1896 odredilo, da so odtlej imele ladje in druga plovila finančne straže obešeno zastavo trgovskih ladij in ne več vojaške zastave; slednjo je določilo ministrstvo za trgovino dne 6. marca 1869.

Zastava (zgoraj) in prapor (spodaj) na plovilih finančne straže, uvedena leta 1897 (DZ, št. 88/96, 19. decembra 1896, predpis št. 233).

Ta nova zastava je bila na krmi. Kot poseben znak za zunanje razpoznavanje uradnega značaja plovil finančne straže je bila trikotna ozka zastavica belo-rdeče-bele barve z avstrijskim grbom v sredi. To je začelo veljati 1. januarja 1897.³⁹⁴

³⁹⁴ Einführung der Flagge für die Seehandelsschiffe der österreichisch-ungarischen Monarchie bei den k. k. Finanzwachschiffen, *VBFM*, št. XLV., z dne 21. decembra 1896, str. 316–317. Tudi *DZ*, št. 88/96, z dne 19. decembra 1896, predpis št. 233, kjer sta bili priloženi zastava in prapor v barvni izvedbi.

Opustitev starega oslavljanja

Da bi poenostavili dopisovanje med finančnimi oblastvi in uradi s civilnimi oblastvi drugih področij, je ministrstvo za finance 15. februarja 1899 ukazalo, da je treba opustiti nekatere izraze za oslavljanje v dopisih. Našteli so izraze: spoštovani (*löblich*), visoko spoštovani (*hochlöblich*) in visoki (*hoch*). Ravno tako je bilo treba v poslovnih besedilih opustiti vse dostavke, kot so službeno vljudni (*diensthöflich*), vdani (*ergebenst*) in čislani (*geschätzt*). Pri naslavljanju je bilo treba obdržati na primer le to: gospodu finančnemu ministru, gospodu okrajnemu finančnemu direktorju itd.

Opozorili so, da je treba datum spisa vpisati na prvi strani zgoraj desno, številko spisa pa na prvi strani zgoraj levo. Podobna navodila so izdala tudi druga ministrstva. Za dopisovanje med državnimi in avtonomnimi oblastvi so bila napovedana posebna navodila.³⁹⁵

Junija 1899 je uredbenik objavil način dopisovanja državnih oblastev z avtonomnimi. Zapisali so, da so vsi deželni zbori soglašali z vsebino ukaza finančnega ministrstva in, zato le-ta velja tudi za dopisovanje z avtonomnimi oblastvi. Izjema so bila le cerkvena, dvorna, cesarska in kraljeva ter tuja oblastva, kjer je bilo treba obdržati dotedanje oblike dopisovanja.³⁹⁶

Novi nazivi uradnikov finančne straže

Poleti 1895 so spremenili prispevek države za najemnino stanovanja mož finančne straže, ki niso stanovali v skupnih prostorih. To je določal člen 13 pravil o ureditvi finančne straže in njenih prejemkov iz leta 1869. Kraji so bili po novem razdeljeni v šest razredov in za vsakega je bil določen odstotek plače in petletne doklade, ki ju je prejemal mož za stanarino. Od 1. oktobra 1895 je znašal ta prispevek toliko: v prvem razredu, kamor je

³⁹⁵ Vereinfachung der schriftlichen Verkehres der Finanzbehörden und Ämter, *VBFM*, št. VI., z dne 24. februarja 1899, str. 21.

³⁹⁶ Anwendung der Bestimmungen des Finanzministerialerlasses vom 15. Februar 1899, im dienstlichen Verkehre der Finanzbehörden und Ämter mit den autonomen Behörden, *VBFM*, št. XXVIII., z dne 23. junija 1899, str. 124–125.

spadal Dunaj, je znašal 15 % plače in petletne doklade, v drugem razredu, kamor so spadali kraji z nad 50.000 prebivalci, 14 %, v tretjem razredu za kraje od 10.000 do 50.000 prebivalcev 13 %, v četrtem razredu, kamor so spadali kraji s 5000 do 10.000 prebivalci, 12 %, v petem razredu v krajih z 2000 do 5000 prebivalci 11 % in v šestem razredu v krajih z manj kot 2000 prebivalci 10 odstotkov. Finančno ministrstvo si je pridržalo pravico, da je za pomembnejša zdravilišča določilo tudi višje odstotke prispevkov od navedenih.³⁹⁷

Hkrati je na podlagi najvišjega sklepa z dne 16. junija 1895 izšel odlok finančnega ministrstva, ki je deloma spremenil člen 246 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843, pravila za organizacijo in ureditev prejemkov finančne straže iz leta 1869 ter tudi poznejše spremembe ali njihova tolmačenja iz let 1872, 1873 in 1883. Omenjeni predpisi so opisani v tej knjigi, razen tistega iz leta 1883, ker se je nanašal zgolj na spremenjene okraje pregledne finančne straže v Galiciji, zato ga nisem prišteval v zaporedno število posegov v ta pravila.

Ta odlok finančnega ministrstva je imel 4 člene. Prvi je določil, da bodo od 1. oktobra 1895 namesto dotedanjih višjega komisarja, komisarja in samostojnega preglednika kot vodij preglednih okrajev finančne straže tri kategorije uradnikov:

- višji komisar finančne straže I. razreda, ki bo uvrščen v VIII. rang državnih uradnikov;
- višji komisar finančne straže II. razreda, uvrščen v IX. rang;
- komisar finančne straže, uvrščen v X. rang.

Višji komisar finančne straže I. razreda je moral opravljati deloma posle vodje sekcije, deloma pa posle vodje pomembnejših preglednih okrajev finančne straže v notranjosti države, kar je bilo prepuščeno odločitvi finančnega ministrstva. Za vodenje drugih preglednih okrajev so bili zadolženi višji komisarji finančne straže II. razreda in komisarji finančne straže.

Drugi člen je posegel v nadzorno službo finančne straže pri deželnih finančnih oblastvih. Tam so

bili za to določeni višji inšpektorji finančne straže, in nekatere izmed njih je smelo finančno ministrstvo prenesti v VII. rang uradništva ter so dobili naziv višji inšpektor finančne straže I. razreda. Drugi inšpektorji so dobili naziv višji inšpektor finančne straže II. razreda.

Tretji člen je določil nov najvišji letni znesek pavšala za potne in prehrabne stroške vodij preglednih okrajev finančne straže. Ta je bil povišan od 800 na 900 goldinarjev.

Četrty člen je določal postopek sklenitve zakonske zveze za moštvo finančne straže. Moštvo je moralo še naprej za sklenitev zakonske zveze dobiti dovoljenje deželnega finančnega oblastva. Kdor bi ravnal drugače, je bil odpuščen iz službe.

Dovoljenje za poroko je lahko dobil le tisti, ki je bil trajno nameščen v službi, se je zadovoljivo obnašal, zaročenka pa je morala biti neoporečnega slovesa. Pri ravnanju po teh napotkih so zaproseno dovoljenje izdali vsakemu pregledniku in tistemu višjemu pazniku ali pazniku, ki je dopolnil 30 let starosti, je bil pri straži najmanj 10 let in je za naslednji višji naziv z dobrim uspehom opravil predpisani izpit.

Najvišje število poročenih mož pri višjih paznikih ni smelo preseči štirih desetih in pri paznikih ene desetine sistemiziranega moštva iste kategorije v okolišju deželnega finančnega oblastva.

V primeru, da nastanitev poročenih mož ni bila mogoča v državnih hišah ali hišah, ki jih je najela država, je novoporočenemu pripadal prispevek za najem stanovanja.

Določbe, ki niso bile v skladu s temi novimi napotki o poroki mož finančne straže, so prenehale veljati. Vsi štirje členi odloka so veljali od 1. oktobra 1895.³⁹⁸ Šteti jih je mogoče tudi kot spremembo pravil o ureditvi in prejemkih finančne straže iz leta 1869.

³⁹⁷ Quartierzinsbeiträge für die nicht in gemeinschaftlichen Unterkünften untergebrachte Finanzwachmannschaft, *VBFM*, št. XXVI., z dne 30. julija 1895, str. 250–251.

³⁹⁸ Erlass des Finanzministeriums, wegen theilweiser Änderung der Grundgesetze zur Redorganisation und Regelung der Gebühren der Finanzwache, sowie der Bestimmungen, betreffend die Ertheilung der Ehebewilligung an die Finanzwachmannschaft, *VBFM*, št. XXVI., z dne 30. julija 1895, str. 250.

Ravnanje z arhivom

Poleti 1895 je finančno ministrstvo objavilo predpis o ravnanju s starimi spisi. Vsi uradi in oblasti, ki so take spise hranili, so jih morali skrbno varovati, še posebej pred vlago ali ognjem. Če za te namene niso imeli suhih in zaprtih prostorov, so se morali obrniti na nadrejeno oblastvo s prošnjo, da bi poskrbeli za predajo starih spisov najbližjemu višjemu oblastvu ali deželnemu finančnemu oblastvu ali zanesljivemu zavodu ali društvu. Zadnjima dvema jih je bilo treba predati ob reverzu.

Za te spise so morali izdelati seznam po bistveni vsebini in času nastanka, da bi jih ob potrebi ponovno dvignili. Vsako nenadzorovano odnašanje teh spisov iz urada je bilo prepovedano. Prepuščitev tega arhiva v hrambo pri privatni osebi ali privatnemu društvu ali pri drugem oblastvu je dovolilo ministrstvo za finance.

Izločitev določenih starih spisov za uničenje je bilo treba opraviti ob strogem spoštovanju veljavnih predpisov. Pred tem je bilo za to treba po uradni poti dobiti dovoljenje finančnega ministrstva. Za uničenje predvidenih spisov je bilo treba prav tako sestaviti seznam po vsebini in času nastanka. Za uničenje spisov predvidene uradnike ali druge osebe je bilo treba poučiti o ustreznih predpisih. Finančno ministrstvo si je pridržalo pravico, da izda nove napotke za uničenje starih spisov. Te določbe niso veljale le za stare spise, marveč tudi za stare knjige, listine, račune in podobne zapise.

Za popolno izvajanje teh določb so bili odgovorni predstojniki uradov in osebe, ki jim je bilo poverjeno inšpiciranje teh uradov in oblastev.³⁹⁹

Prečiščeno besedilo določb o skladu za šolanje otrok

Finančno ministrstvo je februarja 1895 sporočilo mnenje o trajanju štipendije za ljudsko šolo. Ta se podeljuje do konca šolske obveznosti, to je

³⁹⁹ Vorschrift über die Verpflichtung zur Aufbewahrung des älteren Actenmaterials und zur Einholung der Genehmigung des Finanzministeriums vor der Veräußerung oder Abgabe entbehrllicher Acten, *VBFM*, št. XXVI., z dne 30. julija 1895, str. 249–250.

do izpolnjenega 14. leta. Nad to starostjo daje dovoljenje za štipendijo ministrstvo za finance, in če tega dovoljenja ni, se štipendija ukine.⁴⁰⁰

Najvišji sklep z dne 28. aprila 1896 je dovolil, da so otroci odtlej lahko prejeli štipendijo iz tega sklada tudi za šolanje na strokovnih šolah, kjer odtlej take ugodnosti ni bilo. Za odločanje o tem je bilo pristojno ministrstvo za finance. Štipendija je praviloma znašala 100 ali 150 goldinarjev letno, odvisno od tega, ali je bila za vstop v strokovno šolo predpisana končana ljudska šola ali višja izobrazba. Če na strokovni šoli pouk ni trajal več kot 6 mesecev, je štipendija znašala največ 50 oz. 75 goldinarjev na leto. To cesarjevo določilo je začelo veljati takoj.⁴⁰¹

Že v naslednji številki uredbenika je bil objavljen seznam strokovnih šol v avstrijskem delu države, za katere je bilo možno dobiti štipendijo. Bilo je 6 vrst teh šol, in sicer: šole za glavne obrtne poklice; šole za posamezne obrtniške namene; navtične šole; splošne rokodelske šole; komercialni učni zavodi; farmacevtski in veterinarski tečaji.

Od navedenih šol sta bili v današnji Sloveniji le dve strokovni šoli za posamezne obrtniške poklice, obe v Ljubljani. Prva je bila šola za umetniško vezilstvo in kleklanje čipk, ki je trajala 3 leta, pogoj za vpis pa je bila končana ljudska šola. Druga je bila šola za stavbno in pohištveno mizarstvo, rezbarstvo in strugarstvo, ki je trajala 4 leta.⁴⁰²

Finančno ministrstvo je 28. aprila 1897 izdelalo čistopis pravil o skladu za šolanje otrok in ga objavilo v uredbeniku. Snov je bila razdeljena na 4 dele.

Prvi del je imel naslov »Sklad presežkov iz pristojbinskih denarnih kazni« in je opredelil, kateri stroški se odbijejo od pobranih denarnih kazni,

⁴⁰⁰ Dauer des Fortbezuges eines Volksschul-Handstipendiums aus dem Gefällstraffonde, *Beilage*, št. 3, z dne 21. februarja 1895, str. 9.

⁴⁰¹ Ausdehnung der Verwendung der Überschüsse von Gefällstrafgeldern auf die Ertheilung von Stipendien für fachliche Lehranstalten, *VBFM*, št. XV., z dne 3. maja 1896, str. 141.

⁴⁰² Verzeichniss über die dem k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht unterstehenden fachlichen Lehranstalten, welche bei Verleihung von Stipendien aus dem Gefällstraffonde in Betracht kommen, *VBFM*, št. XVI., z dne 16. maja 1896, str. 144–154.

komu je namenjen sklad in da z denarjem sklada posluje osrednja državna blagajna na Dunaju.

V drugem delu z naslovom »Podrobnejša označitev upravičenih oseb« so bili podrobno navedeni pristojbinski uradi, katerih uslužbenci so smeli prositi za podporo svojim otrokom. Ti so bili carinski, davčni, linijski, užitninski, solni, tobačni in kolkovni uradi. Vendar pod pogojem, da so prosilci prej najmanj 5 let službovali pri finančni straži, njihovi letni prejemki pa niso presegali 1000 goldinarjev. Pri izbiri deklic za tovrstno podporo je bilo treba posebej upoštevati sirote po materi.

Tretji del je imel naslov »Podrobnejše določbe o načinu podeljevanja podpore«. Najprej je bila določena preskrbnina otrok v vzgojnih ustanovah. Otroci, ki so želeli stopiti v vojaško vzgajališče, so imeli prednost. Število teh otrok je bilo omejeno na največ 20. Mesto v civilnih vzgajališčih je bilo omejeno na izjeme, ko bi podelitev štipendije ne pomagala, na primer pri obojestranski siroti. Zatem so bile določbe o podelitvi štipendije in učnine. Štipendije so bile za javne šole vseh stopenj. Za ljudsko in meščansko šolo je znašala 50 goldinarjev na leto, za prve razrede gimnazije in realke ter višje dekliške šole je bila 100 goldinarjev, za višjo gimnazijo in realko, učiteljske in kmetijske šole 150 goldinarjev, 200 goldinarjev pa za visoko šolo, kjer je bila za vpis potrebna srednješolska matura. Za kadetske šole je bilo določenih 17 štipendij in je posamezna znašala 100 goldinarjev letno. Za obrtne šole je štipendija znašala 100 ali 150 goldinarjev. Za učence, ki so si po končani ljudski šoli želeli izučiti rokodelstva, je bila namenjena učnina.

V četrtem delu je pod naslovom »O podelitvi, trajanju, zvišanju in prekinitvi užitka« najprej določeno, da je podeljevanje podpor v pristojnosti finančnega ministrstva. V civilnih vzgajališčih so preskrbnino dobivali do konca pouka, ki je ustrezal pouku na javni ljudski šoli. Za deklice sta veljala pravilo za elementarni pouk in omejitev na take spretnosti, ki so ustrezale gospodinjam nižjih slojev. Uživanje štipendije ni smelo presegati 12 let. Zvišanje štipendije je praviloma dovoljevalo deželno finančno oblastvo, če je šlo za prehod na višjo raven šolanja, je o tem moralo biti obveščeno finančno ministrstvo, ki je smelo absolventom študija pravne, medicinske ali filozofske smeri za končanje strogega izpita ali rigorosa podeliti šti-

pendijo za največ 2 leti. Za odločanje o dvomljivih primerih in za podrobnejša tolmačenja je bilo pristojno finančno ministrstvo.⁴⁰³

Najvišji sklep z dne 23. marca 1899 je pomenil nov cesarjev poseg v ta sklad. Otroci uslužbencev izvršilnih pristojbinskih uradov so imeli pravico do podpore le, če so očetje prej služili najmanj 5 let pri finančni straži in niso bili po rangi uvrščeni višje kot v X. razred. Ministrstvo za finance je dobilo pooblastilo, da je le izjemoma dovolilo štipendije za šolanje na visokih šolah otrokom, ki so prošnji priložili le izkaz o udeležbi pri maturi brez navedbe učnega uspeha, a so sicer gimnazijo ali realko končali z odliko.⁴⁰⁴

Omejitve nedeljskega dela v trafikah

Finančno ministrstvo je 9. junija 1895 ukazalo omejiti nedeljsko delo v tobačnih trafikah. Ukaz je obsegal je 4 točke.

- a) Če je delovala trafika v istem prostoru z obrtjo, ki je bila dolžna izpolnjevati določbe o nedeljskem počitku, je bila odprta le v času, ki je veljal za opravljanje obrti.
- b) Trafikanti in založniki tobaka, ki so to delo opravljali samostojno in so imeli zaposlene pomočnike, so morali zagotoviti slednjim vsako drugo nedeljo 24 ur počitka. Če sta bila več kot dva pomočnika, jih je zakupnik primerno razporedil; če je bil le en pomočnik, je moral zakupnik sam prodajati vsako drugo nedeljo; če bi bil zakupnik nesposoben za nedeljsko prodajo, je moral to takoj sporočiti vodstvu preglednega okraja finančne straže, in nato je finančno oblastvo I. stopnje raziskalo vzrok ter odločilo, ali mora trafikant namestiti drugega pomočnika ali pa je smela biti trafika ob določenih nedeljah zaprta.
- c) Tobačni založniki tudi ob nedeljah niso smeli dobavljati tobaka trafikantom.

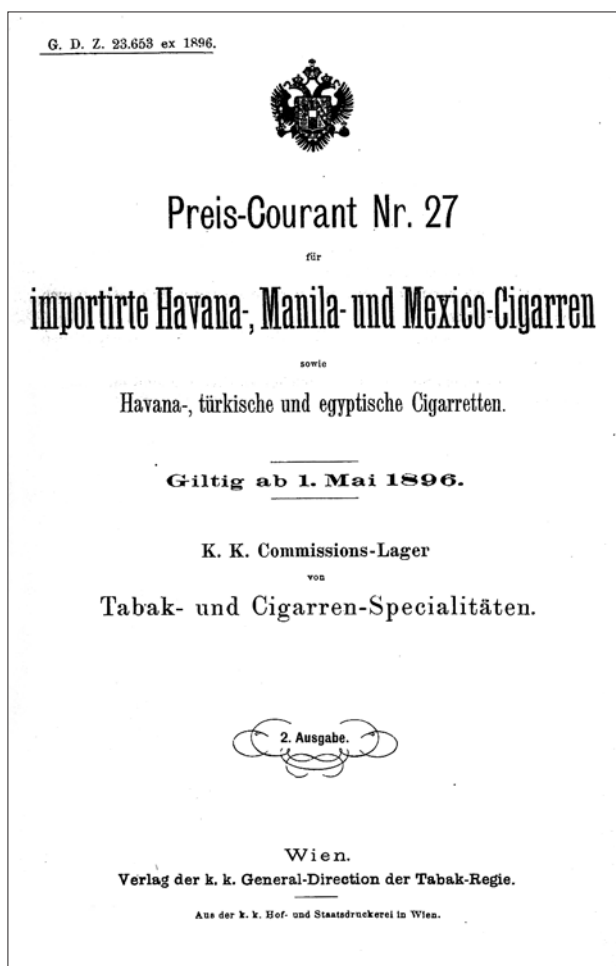
⁴⁰³ Zusammenstellung der bestehenden Grundsätze und Bestimmungen über die Verwendung der Überschüsse von Gefällstrafgeldern, *VBFM*, št. XX., z dne 7. maja 1897, str. 381–395.

⁴⁰⁴ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend einige Änderungen der Grundsätze über die Verwendung der Überschüsse der Gefällstrafgelder, *VBFM*, št. XV., z dne 15. aprila 1899, str. 76.

č) Prestopke zoper ta določila so kaznovala finančna oblastva I. stopnje z globo, in sicer ob prvem prestopku z globo do 5 goldinarjev, ob ponavljanju pa z globo od 5 do 20 goldinarjev. Pritožbe zoper izrečene globe je bilo treba vložiti v osmih dneh pri finančnem oblastvu I. stopnje. Finančna (deželna) direkcija je nato o pritožbi odločila dokončno.⁴⁰⁵

Določbe o prodaji tobačnih izdelkov

Generalna direkcija tobačne režije na Dunaju je občasno izdajala brošure, kjer so bile objavljene

Naslovnica brošure št. 27 z novimi tarifami in cenami za uvožene cigaretne izdelke, veljavnimi od 1. maja 1896 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1897, spis št. 980).

tarifne postavke za uvoz tobačnih izdelkov in cene prodaje na drobno v trafikah. Brošure so pošiljali na primer tobačni tovarni v Ljubljani, finančni direkciji v Ljubljani in slednja jih je nato razposlala podrejenim uradom oz. oblastvom.

Konec septembra 1897 je finančno ministrstvo objavilo štiri predpise, ki so se nanašali na skladiščenje in prodajo tobačnih izdelkov ter na naloge finančne straže pri nadzorovanju njihovega skladiščenja in prodaje. Prvi predpis je podrobno urejal ravnanje tobačnih založnikov, ki so hranili te izdelke; drugi je bil namenjen ravnanju trafikantov, ki so jih na drobno prodajali; tretji je vseboval navodila k prvima dvema predpisoma; četrti je imel pouk za finančno stražo pri nadzorovanju tobačne prodaje. Vsi štirje predpisi so začeli veljati 1. januarja 1898.⁴⁰⁶

Na kratko bom povzel vsebino četrtega predpisa. Nadzor tobačne prodaje sta določala člena 69 in 73 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843. Nadzor je obsegal dvoje: a) pregledovanje tobačnih zalog in trafik; b) pogostejši nadzor v prostorih za prodajo tobačnih izdelkov.

Vodja preglednega okraja finančne straže je moral najmanj enkrat letno osebno pregledati vsa tobačna glavna in podrejena skladišča v okolišu. Pregledati je moral prostore, zaloge, vodenje knjig in poslovanje.

Vodja oddelka finančne straže je moral vsakega pol leta pregledati zaloge, jih popisati in pregledati njihovo stanje. Najmanj enkrat letno je moral v trafikah podrobno preveriti vse okoliščine in dolžnosti, ki jih je predpis nalagal trafikantom. Tako v skladišču kot pri trafikantu je bilo treba opraviti nepričakovan pregled po večkrat v pol leta. Če je pregled odkril nepravilnosti, je bilo treba o tem sestaviti zapisnik, sicer pa beležko o pregledu. Pregledni okraj in oddelek sta vodila kataster tobačne prodaje, torej pregled prodajnih mest. Vsakega 1. januarja in 1. julija so opravili inventuro zalog v glavnih in podrejenih skladiščih, vsakega 1. aprila in 1. oktobra pa še inventuro zalog limitnega tobaka. Limitni tobak je bil tisti tobak, ki so ga po znižani ceni prejemale državni uslužbenci. Tako

⁴⁰⁵ Beschränkung der Sonntagsarbeit in den Tabaktrafiken und Lottocollecturen, *VBFM*, št. XIX., 1895, str. 158–159, predpis št. 98.

⁴⁰⁶ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Regelung des Tabakverschleißwesens, *VBFM*, št. XLV., z dne 25. septembra 1897, str. 767–904.

je ukaz finančnega ministrstva 4. septembra 1871 določil, da moštvo finančne straže pripada kadilni tobak štirikrat v mesecu, ukaz 14. januarja 1895 pa je to skrčil le na enkrat mesečno.⁴⁰⁷

Ta poduk je morala finančna straža natančno izpolnjevati. Vsako nepravilnost, če ni šlo za strogi službeni pregrešek, so obravnavali kot napačno navedbo v službenih spisih in je bila disciplinsko kaznovana.

Poduku za stražo je bilo priloženih 12 obrazcev. Obrazec št. 1 je na primer obsegal skico prostorov, v katerih je bilo skladišče tobačnih izdelkov; obrazec št. 2 je prikazal skladiščne police oz. omare; obrazec št. 3 je vseboval izkaz zalog tobačnih izdelkov; obrazec št. 4 je imel tabelo trajanja tobačnih izdelkov po vrstah; obrazec št. 5 je imel črkovne oznake tobačnih tovarn, da so ugotavljali izvor izdelkov: tobačna tovarna v Ljubljani je imela črkovno oznako Lai (začetne črke nemškega imena *Laibach*); obrazec št. 6 je vseboval zapisnik o pregledu prostorov; obrazca št. 7 in 8 sta vsebovala beležko o pregledu skladišča ali trafike; obrazca št. 9 in 10 sta bila za vsebino katastra tobačne prodaje; obrazca št. 11 in 12 sta vsebovala inventurni izkaz stanja v skladišču ali trafiki.

Od 1. januarja 1898 je znašala cena limitiranega kadilnega tobaka v paketu za 107 gramov za vse upravičence brez izjeme 4 krajcarje; dotlej pa je bila za vojaška moštva 4 krajcarje, za druge upravičence do popusta (finančna straža, orožništvo) pa 4 krajcarje in pol.⁴⁰⁸

Ko so proti koncu 19. stoletja uvedli avtomatsko drobno prodajo tobaka, je finančno ministrstvo izdalo predpis, ki je v 12 členih podrobno določil ta postopek in nadzor nad njim.⁴⁰⁹

Finančna direkcija v Ljubljani je razglasila, ko je kaka od trafik postala prosta. V razglasu je bilo navedeno: za katero trafiko gre; kolikšen je bil njen dobiček v zadnjem letu; vrednost prodanih

pristojbinskih vrednotnic v zadnjem letu; koliko odstotkov od tega je znašala opravnina trafikantu; ali je trafika smela prodajati tudi poštno znamke; ali je bila dovoljena združitev trafike s kakšno obrtjo. Tisti, ki je bil zainteresiran za zakup take trafike, se je moral oglasiti na finančni direkciji ali ji to sporočiti pisno.

Razglas.

_____

Tobačna trafika, ki je v _____ (davčni okraj _____) št. _____ prosta

postala, se potom dopustila odda. Dobiček trafikanta v tej trafiki v toku zadnjih dvanajst mesecev je

nišal _____ K _____ h; od raspečavanja vrednotnic pristojbinskega dohodarstva, katero je

obsegalo v tej enoletnej dobi vrednost _____ K _____ h in katero ^{mora} oskrbovati trafikant, davoli

se opravnina v znesku _____ odstotkov od vrednosti.

Imetnik te trafike more prodajati poštno vrednostne znamke.

Združenje te tobačne trafike s kakim obrtom se ^{ne} dovoli, ^{dovoli} namestiti se more ista v hišah št.

_____

ziroma v kaki drugi pripravi hiši v neposredni bližini.

One osebe, katere so v uradni predznambi za podelitev koncesijske tobačne trafike in reflektirajo na

podelitev te tobačne trafike, se pozivljejo, da se oglašé najdalje do _____ pri podpisnem

inannem oblastvu, pisarna št. _____, med uradnimi urami ustno ali pa, uporabljajoč predpisane

brazoe za prijavo, pisмено in da naznanijo nameravani prostor za namestitiv.

V Ljubljani, dne _____ 19 _____

C. kr. finančno ravnateljstvo.

Obrazec razglasa finančne direkcije v Ljubljani o prosti trafiki (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, razglas, pozneje uporabljen kot ovoj za spis).

Finančno ministrstvo je 17. septembra 1910 z odlokom dovolilo, da je preiskavo tobačnih trafik opravil vodja oddelka finančne straže, ob njegovi zadržanosti pa njegov namestnik.⁴¹⁰

Pogodba o zakupu tobačne trafike

Finančno ministrstvo je spomladi 1899 izdalo nov predpis o ureditvi tobačnih skladišč in trafik. Med drugim je določilo vrstni red upravičencev do pridobitve koncesije za trafikanta. Te je razdelilo v 4 razrede. V prvi razred so spadali državni sluge, ki so morali zapustiti službo ali biti upokojeni zaradi telesne okvare; v drugi razred so spadali

⁴⁰⁷ Bezug des Limitorauchtabaks von Seite der Finanzwachmannschaft, *VBFM*, št. VII., z dne 23. februarja 1895, str. 79.

⁴⁰⁸ Gleichstellung des Preises des Limito-Rauchtabakes für das Militär und für die übrigen Bezugsberechtigten, *VBFM*, št. L., z dne 21. oktobra 1897, str. 951.

⁴⁰⁹ Organisation eines automatischen Tabakverschleißes, *VBFM*, št. X., z dne 22. marca 1898, str. 50–53.

⁴¹⁰ Durchsuchung der Tabaktrafiken, *Beilage*, št. X., z dne 5. oktobra 1910, str. 61.

upokojeni državni sluge, ki so imeli številno družino; v tretji razred so prišli državni sluge, ki so imeli za pridobitno delo nesposobno ženo, hčer ali sina; v četrti razred pa so bili uvrščeni drugi, ki so imeli zasluge za državo.⁴¹¹

Kdor je bil izbran za zakupnika tobačne trafike, je na sedežu finančnega oblastva podpisal zapisnik, s katerim je potrdil, da je seznanjen z ustrežno zakupno pogodbo in jo bo spoštoval. Najprej je bilo navedeno, za katero trafiko gre in da je namenjena prodaji tobačnih izdelkov, kolkov in loterije. Zatem so sledili podatki o zakupniku trafike in njegov naslov. Sledila so določila pogodbe. Pogodba je imela 18 točk:

1) Zakupnik se je zavezal, da bo spoštoval predpis o prodaji tobaka na drobno z dne 28. januarja 1851 ter poznejše spremembe in dopolnitve. Ta predpis so mu prebrali. 2) Zavezal se je, da bo med veljavnostjo pogodbe stalno bival v kraju, kjer je trafika, in skrbel za drobno prodajo teh izdelkov. Če je poleg trafike imel še obrt, je morala biti trafika ločena od prostora za obrt. 3) Tobačne izdelke bo prevzemal od založnika, čigar ime je bilo vpisano v pogodbo, in bo imel stalno primerno zalogo. 4) Zakupnikovo plačilo je bila razlika med ceno pri založniku in pri prodajalcu na drobno. Od izkupička je bil trafikant dolžan državi plačati v pogodbi določeno vsoto, in sicer v četrletnih obrokih: 1. januarja, 1. aprila, 1. julija in 1. oktobra pri davčnem uradu, ki je bil naveden v pogodbi. 5) Če te vsote ne bi redno odplačeval državi, mu je ugasnila pravica do prodaje. Če je s plačilom zamujal, je moral plačati zamudne obresti. 6) Prodaja je tekla od dneva podpisa pogodbe in takrat se je začelo tudi plačevanje zakupnine državi. 7) Pogodbo je bilo mogoče razveljaviti s trimesečno odpovedjo. Brez te odpovedi pa je začasen zakup nehal veljati, če je bil komu drugemu podeljen trajni zakup. Če so trafiko oddali drugemu zakupniku, jo je dotedanji zakupnik v dogovorjenem roku moral predati nasledniku brez odškodnine. 8) Pogodbo je razveljavila tudi zakupnikova smrt. Dedičem se pravica do prodaje ni smela odtegniti

pred iztekom treh mesecev od smrti, če so natančno izpolnjevali v pogodbi navedene obveznosti, so bili povsem sposobni za drobno prodajo ter ni bilo drugih zadržkov. Če pa je bila vmes sklenjena trajna zakupna pogodba z drugim zakupnikom, je ta pravica potekla tudi za dediče ne glede na trimesečni rok. 9) Ob dejanju ali opustitvi, ki bi imela po dohodarstvenih predpisih za posledico izgubo prodajne pravice, je bila takoj razveljavljena pogodba in zakupnik je bil dolžan povrniti škodo, ki jo je zakrivil. 10) Trimesečni odpovedni rok pogodbe je veljal le, če odstop od prodaje ni bil posledica kakšne napake, ampak je do njega prišlo iz upravnih razlogov ali po prosti volji posameznika. Če je bila zakupniku prepovedana nadaljnja prodaja zaradi neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti, ni veljal odpovedni rok, ampak je bila takoj odvzeta prodajna pravica. 11) Če bi sodišče odredilo zakupniku rubež dolžne vsote, je finančno oblastvo pogodbo odpovedalo v enem mesecu, naker se je prodajna pravica podelila drugemu. 12) Zakupnik je moral izjaviti, ali želi ali pa ne želi prodajati tudi pristojbinske vrednotnice. Če je to želel, so določili odstotek zaslužka od te prodaje. Vrednotnice je dobil na predpisan način pri davčnem uradu ali deželnem plačilnem uradu, ki je bil naveden v pogodbi. 13) Zakupnik je prevzel tudi loterijsko zbirko in pogodba je določila odstotek zaslužka od te prodaje. Tobačna trafika ni smela biti ločena od loterijske prodaje, oboje skupaj se je prevzelo ali odpovedalo. 14) Zakupnik je nosil vse stroške, povezane z oskrbovanjem tobačne trafike. 15) Za loterijsko prodajo je moral položiti varščino v denarnem znesku, navedenem v pogodbi, ali v vrednostnih papirjih. 16) Če je varščino položil v vrednostnih papirjih, je moral izjaviti, da bo poravnal te obveznosti s prodajo obveznic na borzi brez posredovanja sodišča. 17) Pravne spore iz te pogodbe, kjer bi bil erar tožnik, je pred sodiščem zastopala finančna prokuratura v Ljubljani. 18) Uradno overjeni prepis zapisnika je dobil zakupnik skupaj z dovoljenjem za prodajo tobaka na drobno in kolkov.

Na koncu pogodbe je zakupnik izjavil, da jo vzame na znanje in jo bo brezpogojno in popolnoma izpolnjeval. Za to je jamčil s svojim podpisom. Pod zapisnik se je podpisal tudi predstavnik finančnega oblastva. Odobril ga je direktor finanč-

⁴¹¹ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Errichtung und Besetzung von Tabakverlägen und Tabaktrafiken, *VBFM*, št. XII., z dne 28. marca 1899, str. 51–58.

ne direkcije v Ljubljani. Ti zapisniki oz. zakupne pogodbe so potekali sprva le v nemškem jeziku, postopoma pa dvojezično.

Nove določbe o prejemkih državnih uradnikov

Septembra 1898 je izšel zakon, ki je določal nove plače in doklade za državne uradnike. S tem so se spremenile nekatere določbe zakona z dne 15. aprila 1873 o ureditvi plač uradnikov.⁴¹² Te spremembe so se nanašale na prilogi A in B zakona iz leta 1873, ki sta bili razveljavljeni in uvedeni novi.

Nova priloga A je urejala plače uradništva. Še naprej je bilo razdeljeno v 11 razredov ali rangov, ki so jim rekli činovni razredi. Letna plača v najvišjih razredih je bila: I. rang 12.000 goldinarjev, II. rang 10.000 goldinarjev, III. rang 8000 goldinarjev in IV. rang 7000 goldinarjev. Ti štirje razredi niso imeli plačnih stopenj. V. rang se je delil na dve stopnji; v prvi je znašala plača 6000 in v drugi 5000 goldinarjev. Naslednji nižji rangi so imeli po tri plačne stopnje, in sicer VI. rang 4000, 3600 in 3200 goldinarjev, VII. rang 3000, 2700 in 2400 goldinarjev, VIII. rang 2200, 2000 oz. 1800 goldinarjev, IX. rang 1600, 1500 in 1400 goldinarjev, X. rang 1300, 1200 in 1100 goldinarjev ter XI. rang 1000, 900 in 800 goldinarjev letno.

Nova priloga B je določala doklade uradnikov. Za štiri najvišje činovne razrede je bilo navedeno, kateri položaji so spadali vanj. Činovni razred I je pripadal ministrskemu predsedniku, II. ministrom, III. namestnikom po deželah, IV. deželnim predsednikom, vanj je spadal tudi deželni predsednik za Kranjsko.

Uradniki v XI., X. in IX. rangu so se pomaknili v višjo plačno stopnjo vsaka štiri leta, v rangih od V. do VIII. pa vsako peto leto. Po 16 letih službovanja v enem in istem činovnem razredu jim je pripadala še starostna doklada v višini 100 goldinarjev na leto, po 20 letih take službe pa še starostna doklada v znesku 100 goldinarjev. Za enako vsoto pa se jim je zmanjšala osebna doklada. Či-

novni razredi od VIII. do XI. so izgubili pravico do subsistenčne doklade.⁴¹³

Nove spremembe temeljnega predpisa o straži iz leta 1843

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 8. septembra 1899 je finančno ministrstvo 25. septembra 1899 izdalo uredbo o spremembi predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843 ter vsebine uredb z dne 16. septembra 1857, 2. maja 1869, 17. aprila 1872 in 26. maja 1890. Nova uredba je imela 29 členov in je začela veljati 1. oktobra 1899. Vsebina je bila razdeljena v tri dele, označene s črkami A, B in C.

A. Nov naziv: višji preglednik

Členi od 1 do 4 so zadevali organiziranost finančne straže. 1) Sprejem v trajno zaposlitev pri finančni straži je praviloma prišel po triletni poskusni službi. 2) V moštvo finančne straže so uvedli nov naziv, in sicer višji preglednik. Na ovratniku suknje in bluze je imel tri kovinske rozete in 1,3 centimetra širok srebrn rob. Višji preglednik je bil oborožen s sabljo, podobno kot uradniki finančne straže. Tisti višji inšpektorji finančne straže, ki so službo opravljali ob državni meji, so nosili vojaški revolver, in sicer na desni strani v torbici iz rjavega usnja. 3) Višji pregledniki so imeli tri vrste nalog: podporo vodjem preglednih okrajev finančne straže; vodenje pomembnejših oddelkov straže; naloge prvega strojnika na ladji finančne straže. Določitev oddelkov, ki so jih vodili višji pregledniki, je bila v pristojnosti deželnega finančnega oblastva. 4) Naziv višjega paznika je podeljevalo okrajno finančno oblastvo, naziv preglednika in višjega preglednika pa deželno finančno oblastvo.

B. Prejemki finančne straže

Členi od 5 do 17 so se nanašali na prejemke finančne straže. Prejemki moštva so bili treh vrst: plača, službena doklada in krajevna doklada. 5) Plača je bila dnevni prejemek, izračunan v letnem

⁴¹² Postava od 15. aprila 1873, uravnujoča prejemke dejalnim (aktivnim) državnim uradnikom, *DZ*, št. 18/73, z dne 22. aprila 1873, predpis št. 47.

⁴¹³ Zakon z dne 19. septembra 1898, *DZ*, št. 58/98, z dne 1. oktobra 1898, predpis št. 172.

znesku in izplačan vsakega prvega v mesecu. Letni znesek plače je bil za paznika 400 goldinarjev, za višjega paznika 500 goldinarjev, za preglednika 600 goldinarjev in za višjega preglednika 700 goldinarjev. 6) Plača je zaposlenemu pripadala od dneva prisege in od dneva napredovanja. 7) Če je bil odpuščen iz službe ali degradiran, je dobil plačo le do dneva izvršitve kazni. Če je bil izključen med mesecem, mu je pripadala celotna plača za mesec. 8) Moštvo je prejelo službeno doklado, ki je bila odvisna le od let službovanja in ne od čina. Po 3 letih službovanja je doklada znašala 40 goldinarjev na leto, po 6 letih 80 goldinarjev, po 9 letih 120 goldinarjev, po 12 letih 160 goldinarjev, po 16 letih 200 goldinarjev in po 20 letih 250 goldinarjev. Dotedanje petletne doklade so bile odpravljene. 9) Krajevna doklada je znašala najmanj 20 in največ 100 goldinarjev. Izplačevali so jo hkrati s plačo. Dotedanji predpisi o dokladi so ostali v veljavi. Poleg tega so moštvu pripadale še druge pristojbine. 10) Moštvo, ki ni imelo pavšala za pot in hrano, je za službeno pot in opravila zunaj službenega okoliša imelo vožnjo v 3. razredu na vlak, na ladji pa v 2. razredu. Pripadalo mu je tudi nadomestilo za pot od kraja službovanja do kolodvora ali ladje ter od tam do določenega kraja v višini 1 goldinar za 10 kilometrov. Če je bil kraj službe oddaljen od sedeža najmanj 10 kilometrov, je lahko potoval po cesti, in tedaj mu je pripadal znesek po ceni za 10 kilometrov. Za pot in opravila znotraj službenega okoliša je mož uporabil vlak ali ladjo le, če je to narekovala nuja. Moštvo v zasedah in patroljah ni bilo upravičeno do izplačila poti po cesti in nočnine. 11) Moštvo, ki ni imelo potnega in prehranbnega pavšala, je ob službeni vožnji in opravilih zunaj ali znotraj službenega okoliša ne glede na čin, če se ni moglo hraniti na sedežu oddelka ali doma, dobilo hranarino za nad 10 ur odsotnosti, in sicer za čas od 10 do 12 ur 40 krajcarjev, za nad 12 ur pa 60 krajcarjev. 12) Za prenočevanje v kraju znotraj ali zunaj službenega okoliša, ki je bil oddaljen najmanj 3,8 kilometra od sedeža enote, je mož ne glede na čin prejel nočnino 80 krajcarjev, če se od aprila do septembra ni mogel do 23. ure vrniti domov, od oktobra do marca pa do 21. ure. 13) Moštvo, ki je imelo pavšal, je imelo pravico do potnine, hranarine in nočnine za pot in opravila zunaj svojega okoli-

ša. 14) Pri nadomeščanju na sedežu enote je možu pripadal le s službenim mestom povezan pisarniški in potni pavšal (konj, voz in hranarina). Za nadomeščanje zunaj sedeža enote so mu pripadali: potnina do in od kraja nadomeščanja, 1 goldinar za dnevno hranarino ter pisarniški in potni pavšal. 15) Ob premestitvi je ob uporabi cestnega prevoza prejel miriametrino (doklada za 10 kilometrov oddaljenosti): samski ali ovdoveli brez otrok 1 goldinar in 50 krajcarjev, poročeni ali ovdoveli z do dvema otrokoma 4 goldinarje in poročeni ali ovdoveli z več kot 2 otrokoma 5 goldinarjev. Za trajanje selitvene vožnje je prejel samski ali ovdoveli brez otrok 1 goldinar, poročeni ali ovdoveli z do dvema otrokoma 2 goldinarja in poročeni ali ovdoveli z več kot 2 otrokoma 2 goldinarja in 50 krajcarjev na dan. Pri premestitvi ob uporabi vlaka ali ladje je imel pravico do vožnje v 3. razredu vlaka ali 2. razreda na ladji za sebe, ženo in otroke in do dovoznine do kolodvora ali ladje. Samski ali ovdoveli brez otrok jer smel imeti do 150 kilogramov prtljage, poročeni ali ovdoveli z do 2 otrokoma do 1000 kilogramov in poročeni ali ovdoveli z več kot 2 otrokoma do 1200 kilogramov. Imel je pravico tudi do hranarine. 16) Ob službeni vožnji ali premestitvi je dobil nadomestilo za mitnino. 17) Navedbo ali potrditev nepravilnih podatkov za obračun ali izplačilo teh pristojbin so šteli kot navedbo napačnih podatkov v službenem pisanju in jo disciplinsko kaznovali.

C. Preskrbninski užitki

Členi od 18 do 29 so urejali preskrbninske užitke. 18) Trajno nameščen mož finančne straže, ki ni prostovoljno ali po kazenski sodbi izstopil iz službe, je imel pravico do pokojninskih užitkov (letne provizije), ki je za 10 let neprekinjene službe znašala 40 %, za vsako nadaljnje leto pa 2 % zadnjih izračunanih prejemkov, to je plače in službene doklade. Po 40 letih službe je dobil pokojnino v višini popolne plače in službene doklade. Pokojninski užitek ni smel biti nižji kot 200 goldinarjev na leto. 19) Trajno nameščen mož, ki je zaradi bolezni ali pri opravljanju službe brez svoje krivde dobil telesne poškodbe, je dobil pokojnino za 10 let službe, če je le-ta trajala dejansko najmanj 5 let. Pokojnino v višini polnega zneska aktivitetnih

prejemkov je finančno ministrstvo smelo dovoliti v primeru, da je stražnik brez svoje krivde med opravljanjem službe dobil telesno poškodbo, zaradi katere ni bil sposoben za službo pri straži, ni bil sposoben za pridobivanje ter je potreboval osebno skrb in varstvo. 20) Trajno nameščen mož, ki še ni služboval 10 let, je dobil enkratno odpravnino, ki je za čas do 5 let službe znašala enoletne aktivitetne prejemke, za čas nad 5 let pa dvoletne. 21) Mož, ki je dopolnil starost 60 let in je imel 35 let službe, se je lahko na svojo prošnjo trajno upokojil. 22) Vdove so dobile tretjino možu odmerjene pokojnine. Ta provizija je znašala najmanj 200 goldinarjev letno. 23) Če je vdova imela pravico do provizije, je dobila tudi vzgojni prispevek v višini petine vdovske provizije za vsakega nepreskrbljenega otroka do izpolnjenega 24. leta starosti ali do osamosvojitve otroka. Znesek vseh vzgojnih preskrbnin ni smel presežati zneska vdovske provizije. 24) Otroci brez staršev, ki so bili nepreskrbljeni in stari pod 24 let, so imeli pravico do sirotinske provizije v znesku polovice vdovske provizije. Sirotinska provizija ni smela presežati zneska vdovske provizije. 25) Za vdovo in otroke moža, ki je v

pokoju umrl, preskrbninski užitki niso smeli presežati zneska pokojnikove pokojnine. 26) Po smrti trajno nameščenega moža, ki še ni dosegel pravice do pokojnine, je pripadala vdovi ali otrokom brez obeh staršev v starosti pod 24 let enkratna odpravnina v višini četrte zadnjih aktivitetnih prejemkov umrlega. 27) Družinski člani umrlega so dobili posmrtnino v višini trojnega zneska aktivitetnih prejemkov ali pokojnine. Če pokojni ni imel sorodnikov in so drugi skrbeli zanj ali nosili stroške pogreba, je smelo finančno ministrstvo tem osebam izplačati posmrtnino. 28) Ta uredba ni veljala za tiste, ki so bili preskrbljeni pred njeno uveljavitvijo. Če vdovska provizija ni dosegla 200 goldinarjev na leto, so jo povišali na ta znesek. 29) Določbe o oskrbi državnih uslužbencev, njihovih vdov in sirot, ki niso bile v nasprotju s to uredbo, so veljale tudi za moštvo finančne straže, njihove vdove in sirote.⁴¹⁴

Ta uredba je posegla v prvi temeljni predpis za finančno stražo iz leta 1843, pa tudi spremenila pravila o ureditvi finančne straže ter njenih prejemkov iz leta 1869.

⁴¹⁴ Verordnung des Finanzministeriums wegen theilweiser Änderung der Grundsätze zur Reorgansirung der Finanzwache und Regelung ihrer Gebüren, dann wegen Feststellung des künftigen Ausmaßes der Versorgungsgenüsse der Finanzwachmannschaft, sowie ihrer Witwen und Waisen, *VBFM*, št. LVI., z dne 25. septembra 1899, str. 907–912.

SEDMO DESETLETJE (1903–1912)

V tem desetletju je bila največja novost sprejem in uveljavljanje novega, drugega temeljnega predpisa za finančno stražo.

Za celotno desetletno obdobje je bilo značilno to, da je prva leta cesar sam izdajal okvirne uredbe ali zakone o državnem proračunu za posamezno leto, nato pa le osrednji računski sklep o državnem gospodarstvu kraljevin in dežel, zastopanih v državnem zboru, ki je podrobno prikazal državne izdatke in prihodke za vsako leto. Prej so praviloma izhajali finančni zakoni za posamezna leta, ki jih je sprejel državni zbor na Dunaju. Z letom 1908 so spet začeli izhajati finančni zakoni in prenehali leta 1911.

Z letom 1906 je proračun finančnega ministrstva prinašal tudi predvidene izdatke za tehnično finančno kontrolo. To je bila nova zvrst finančne uprave, ki je imela temeljno nalogo, da s pomočjo ustreznih priprav izvaja nadzor nad kakovostjo in vsebnostjo določenih izdelkov, ki so prihajali na trg in so bili v monopolni ali prosti prodaji. Za to strokovno službo je bilo v posameznih letih namenjenih toliko kron: 1906: 2.545.000, 1907: 2.563.600, 1908: 2.734.000, 1909: 2.743.000, 1910: 2.742.500, 1911: 2.723.600, 1912: 2.723.000, 1913: 2.722.180, 1914: 2.717.820, 1915: 2.717.820, 1916: 2.747.450 in 1917: 2.702.880 kron. Ta kontrola je hkrati pomenila in izražala tehnološki napredek v gospodarstvu, tako v obrti kot v tovarnah.

Novosti pri vstopanju v vojaške objekte

Finančno ministrstvo je skupaj z vojnim ministrstvom jeseni leta 1904 deloma spremenilo in dopolnilo odredbo iz aprila 1893, ki je urejala delovanje finančne straže v vojaških objektih. Nova je vsebovala 4 točke, eno več kot tista iz leta 1893. 1) V zunanje dele utrdbe je smela finančna straža med patroljiranjem stopiti zmeraj, če se je vojaški straži izkazala s službenim ukazom. 2) Če so bili v notranjosti vojaškega objekta prostori pod uradnim pristojbinskim nadzorstvom, je smela finančna straža vanje stopiti ob vsakem času, pred tem pa je poveljniku objekta ali namestniku poka-

zala službeni nalog oz. legitimacijo. 3) Do objektov, ki niso bili pod uradnim pristojbinskim nadzorom, je lahko prišla s pisnim pooblastilom, ki ga je na prošnjo finančnega oblastva izdal poveljnik, pred tem pa je morala biti identiteta finančnih stražnikov jasno ugotovljena. 4) Poveljnik vojaške straže v objektu ali njegov namestnik je finančno stražo spremljal ves čas med delom v objektu.⁴¹⁵

Spremembe v prometu s tobakom

Najvišji sklep z dne 2. julija 1905 je opustil dotedanjo delitev tobačnih tovarn na glavne tovarne I. in II. kategorije ter na tovarne I. in II. kategorije. Odtlej so se vse enotno imenovala tobačne tovarne. Dotedanji nazivi predstojnikov tovarn (višji inšpektor, inšpektor, direktor, sekretar, kontrolor) so bili poenoteni: prvi predstojnik se je imenoval direktor, drugi predstojnik pa poddirektor. Vsi konceptni uradniki pri generalni direkciji tobačne režije na Dunaju od V. ranga naprej so dobili enake nazive, kot so veljali pri finančnih oblastvih.⁴¹⁶

Finančno ministrstvo je konec pomladi leta 1906 izdalo novo uredbo, ki je določila delovni čas v tobačnih trafikah in razveljavila podobno uredbo z dne 9. junija 1895 in tretji predpis z dne 25. septembra 1897. Imela je 9 točk. 1) Založniki tobaka ob nedeljah niso smeli pošiljati tobačnih izdelkov prodajalcem. 2) V trafikah, kjer je bila prodaja tobačnih izdelkov glavni posel, je bila nedeljska prodaja omejena na štiri ure. Te ure je določilo finančno oblastvo I. stopnje, torej okrajno, in to praviloma dopoldne po krajevnih okoliščinah. 3) V samostojnih tobačnih trafikah je bilo v času štirih ur prodaje dovoljeno prodajati tudi državne vrednotnice, kadilne pripomočke in časopise. Prodaja drugih stranskih artiklov (na pri-

⁴¹⁵ Vorgang bei Vornahme von Streifungen, gefällsämlichen Durchsuchungen (Revisionen) und bei Verfolgung von Kontravenienzen auf fortifikatorischen Gründen durch die Organe der k. k. Finanzwache, *VBFM*, št. XXXII., z dne 12. oktobra 1904, str. 147–148.

⁴¹⁶ Änderungen im Organismus der k. k. Tabakregie, *VBFM*, št. XXIX., z dne 7. avgusta 1905, str. 176.

mer papirja) je bila v tem času dovoljena le, če so to dopustila deželna oblastva s svojimi predpisi o nedeljskem počitku. Če je to bilo ob nedeljah prepovedano, je to nadzorovala tudi finančna straža. 4) Če so posebne okoliščine zahtevale podaljšan čas nedeljske prodaje, na primer na veliko noč, na praznik krajevnega patrona itd., je smelo finančno oblastvo I. stopnje prodajo podaljšati do 8 ur. 5) Kjer so bile trafike odvisne pretežno od nedeljske prodaje, na primer v obmejnih okoliših, na kolodvorih, izletniških točkah itd., je lahko finančno oblastvo I. stopnje omejitev nedeljske prodaje trajno ali začasno odpravilo. Trajno zaposleno osebje v takih trafikah je imelo pravico do 24-urnega počitka vsako drugo nedeljo. 6) V tistih trafikah, kjer prodaja tobačnih izdelkov ni bila osrednji, ampak postranski posel, je bila nedeljska prodaja mogoča, če je bilo to z deželnimi predpisi dovoljeno. 7) Za prodajo tobačnih specialitet ali tistih, ki so jih imeli založniki, so veljale določbe točk od 2 do 6 te uredbe, za hišne trafike pa določba točke 6. 8) Samostojna trafika je morala imeti na vidnem mestu v deželnem jeziku objavljen čas prodaje ob nedeljah. 9) Ta uredba je stopila v veljavo takoj z objavo.⁴¹⁷

Odlok ministrstva za finance z dne 2. marca 1906 je določil, da so hišni trafikanti smeli nabavljati tobačne izdelke le pri kateri od najbližjih javnih tobačnih trafik, ne pa nujno pri najbližji. Pri tem je bila upoštevana tudi želja hišnega trafikanta.⁴¹⁸ Oznake izvora tobaka, navedene v uredbi finančnega ministrstva, objavljeni 25. septembra 1897, so ob koncu leta 1906 prenehale veljati.

Skupno ministrstvo je maja 1911 objavilo pravila za prodajo v tobačnih avtomatih. Dovoljena je bila le za tobačne trafike, javne in hišne. Pravico do tega jim je dalo že dovoljenje za prodajo tobaka, vendar pa to ni bila obveznost. V avtomatih so lahko prodajali le tiste tobačne izdelke, ki so jih lastniki trafik z dovoljenjem prodajali v svojih

prostorih. Trafikanti so sami izbrali tip avtomata. Označena je bila vrsta kovanca za nakup posameznega izdelka ter zagotovljeno vračilo drobiža. Napisan je moral biti tudi naslov trafikanta in trafike. Posameznik je smel imeti le po en avtomat; nameščen je moral biti pred ali na trafiki, da se je videlo, da je njen sestavni del. Namestitev je določilo pristojno prodajno oblastvo. Hišni trafikant pa je smel imeti poljubno število teh naprav znotraj hišnih prostorov, mesta namestitve pa je izbral sam. Prodajne cene so morale biti enake kot v splošni prodaji. Avtomate so plačali trafikanti sami in so prevzeli zanje vso odgovornost. Nadzor nad avtomati je imelo pristojno finančno oblastvo.⁴¹⁹

Novi nazivi finančnih uradnikov

Na podlagi cesarjevega najvišjega pooblastila z dne 29. junija 1905 je prišlo do sprememb v nazivih finančnih uradnikov. Namesto nazivov finančni višji inšpektor, finančni inšpektor, finančni višji komisar, davčni višji inšpektor in davčni inšpektor so uvedli nove nazive, in sicer za finančne konceptne uradnike v VII. rangu enoten naziv finančni svetnik, za uradnike v VIII. rangu enoten naziv finančni sekretar in za uradnike v IX. rangu enoten naziv finančni komisar. Finančni višji inšpektori in finančni inšpektori so se ne glede na obseg okoliša enotno imenovali finančni inšpektori.⁴²⁰

Cesar je 20. julija 1907 podpisal sklep, da se opusti dotedanja delitev na glavne davčne urade in na davčne urade. Odtlej so se oboji enotno imenovali »Davčni in sodni depozitni uradi«. Služba višjih uradnikov v VIII. in IX. rangu ni bila več vezana na sedež tega urada. Uveljavljeni so bili novi nazivi: namesto praktikanta davčnega urada, ki ni bil razporejen v noben rang, so dobili davčnega praktikanta; namesto adjunkta davčnega urada v XI. rangu je prišel davčni asistent; namesto kontrolorja in oficiala davčnega urada, ki sta spadala

⁴¹⁷ Verordnung des Finanzministeriums im Einvernehmen mit den Ministerien des Handels und des Innern, betreffend die Beschränkung der Sonntagsarbeit in den Tabakverschleißgeschäften, *VBFM*, št. XXXIV., z dne 22. junija 1906, str. 706.

⁴¹⁸ Fassungszuweisung der Haustrafiken, *Beilage*, št. IV., z dne 27. marca 1906, str. 46.

⁴¹⁹ Verordnung des Gesamtministeriums, betreffend den Tabakverschleiß durch Automaten, *VBFM*, št. XVI., z dne 23. maja 1911, str. 161–162.

⁴²⁰ Auffassung der dienstlichen Bezeichnungen »Finanzoberinspektor«, »Finanzinspektor«, »Finanzoberkommissär«, »Steueroberinspektor« und »Steuerinspektor«, *VBFM*, št. XVII., z dne 23. julija 1905, str. 169.

v X. rang, je bil davčni oficial; davkar oz. glavni kontrolor davčnega urada je postal davčni upravitelj v IX. rangu; glavni davkar je postal davčni višji upravitelj v VIII. rangu. Oba višja uradnika istega davčnega urada sta se v službenih razmerjih naslavljala glede na njun rang in po službenem položaju, na primer predstojnik urada, kontrolor.⁴²¹

Društvo konceptnih uradnikov direktne davčne službe na Štajerskem, kot se je imenovalo, je leta 1908 izdalo brošuro o reformi davčnih oblastev. Napisal jo je dr. Robert Kermauner, finančni komisar, in je imela naslov »K vprašanju reforme davčnih oblastev I. stopnje«. Obsegala je 35 strani. Društvo je ljubljanski direkciji poslalo tri izvođe brošure, ki jih je nato razdelilo vodilnim uradnikom.⁴²²

Finančno ministrstvo je 8. marca 1909 izdalo odlok, da se izreden dopust, ki ga je vodstvo okrajnega glavarstva dodelilo, ni štel kot neposreden podaljšek dopusta, ki so ga uradnikom davčnih uradov odmerili na finančnem deželnem oblastvu. Okrajni glavar je namreč smel ob nujnih primerih (bolezen, smrt itd.) dodeliti davčnemu uradniku krajši dopust.⁴²³

Cesar je 11. novembra 1912 dovolil, da so carinski uradniki VI. ranga dobili naziv carinski direktor.⁴²⁴

Spremembe temeljnega predpisa o finančni straži iz leta 1843

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 24. decembra 1905 je ministrstvo za finance 6. januarja 1906 objavilo uredbo o spremembi določb o moštvu in prejemkih finančne straže.⁴²⁵ Imela je 9 členov, ki

⁴²¹ Auffassung der Unterscheidung zwischen Hauptsteuerämtern und Steuerämtern; Änderung der Titulaturen der steuerämtlichen Funktionäre, *VBFM*, št. XXXVII., z dne 13. avgusta 1907, str. 302.

⁴²² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 281–630, spis št. 587.

⁴²³ Kompetenz der Bezirkshauptmannschaften bezüglich der Erteilung von Urlauben an die Steueramtsbeamten, *Beilage*, št. VI., z dne 29. maja 1909, str. 26.

⁴²⁴ Dienstliche Bezeichnung für die Zollbeamten der VI. Rangklasse, *VBFM*, št. XLIII., z dne 21. novembra 1912, str. 318.

⁴²⁵ Verordnung des Finanzministeriums wegen einiger

so pomenili poseg v temeljni predpis iz leta 1843 ter v določbe poznejših uredb, ki so posegale v ta temeljni predpis.

a) Za moštvo in uradnike

Uredba je v prvih štirih členih prinesla novosti, ki so zadevale položaj moštva in tudi uradnikov finančne straže.

1) Za sprejem v finančno stražo je bilo treba poleg pogojev, naštetih v členu 5 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843, izpolnjevati še dva nova pogoja: to je dopolnjena starost 21 let in uspešno končana ljudska šola. Pri sprejemu so imeli prednost tisti prosilci, ki so opravili službo v vojski, to je, so dejansko odslužili vojaški rok. Sprejem je bil najprej poskusni. Med poskusno službo (pripravištvom) je bil lahko vsakdo odpuščen, ne da bi bilo treba navesti vzroke za to. Za namestitev v trajno službo je bilo treba zadovoljivo opraviti triletno poskusno službo, ki se je štela kot čas v državni službi, in opraviti izpit; določila o tem izpitu so bila prepuščena finančnemu ministrstvu. Dotedanji izpit za višjega paznika je bil odpravljen. Uslužbenec je sprejel odločbo o namestitvi, napredovanju ali ponovni zaposlitvi. Ob priliki prve namestitve dana prisega je veljala tudi za vsa napredovanja in s tem povezana službena mesta.

2) Dovoljenje za poroko trajno nameščenemu možu finančne straže so podelili, ko je dopolnil 28 let starosti. Število poročenih paznikov in višjih paznikov na območju deželnega finančnega oblastva ni smelo presežati polovice sistemiziranega moštva.

3) V uradništvu finančne straže so uvedli novo kategorijo v XI. rangu, in sicer z nazivom komisar finančne straže II. razreda. Uvrščeni v X. rang so postali komisarji finančne straže I. razreda.

4) Za zasedbo uradniškega delovnega mesta v straži je bil predpisan enoten izpit, ki ga je uvedlo finančno ministrstvo s posebno uredbo. Kandidati za uradniško strojniško mesto na ladjah finančne straže so namesto tega izpita opravili preizkus zna-

Änderungen der für die Finanzwache bestehenden Personal- und Versorgungsvorschriften, *VBFM*, št. I., z dne 6. januarja 1906, str. 1–2.

nja iz ladijskega strojništva po veljavnih splošnih predpisih.

b) Prejemki v finančni straži

Členi od 5 do 9 uredbe so se nanašali na prejemke moštva finančne straže.

5) Po tem členu je finančna straža dobivala štiri vrste službenih prejemkov:

- a) Plačo po členu 5 uredbe finančnega ministrstva z dne 25. septembra 1899.
- b) Dodatek na trajanje službe v znesku po členu 8 uredbe z dne 25. septembra 1899.
- c) Aktivitetno doklado, ki je bila po členu 10 zakona z dne 15. aprila 1873⁴²⁶ določena v 4 krajevnih razredih in je za prvi krajevni razred znašala 50 % plače, za drugega 30 %, za tretjega 25 % in za četrti krajevni razred 20 % plače. Moštvo, ki je stanovalo na državne stroške, je dobilo polovico do aktivitetne doklade ustreznega krajevnega razreda. Odpadla so vsa z različnimi imeni označena povračila (za posteljo, prispevek za stanovanje, krajevna doklada, hranarina za službo v tovarnah sladkorja, rafinerijah olja itd.). V členih od 10 do 16 uredbe z dne 25. septembra 1899 našteje pristojbine in plovni dodatki so ostali v veljavi.
- č) Prispevek za uniformo v znesku 120 kron letno, ki so ga odtlej izplačevali v vnaprejšnjih mesečnih zneskih.

6) Glede začetka in prenehanja izplačevanja službenih prejemkov so veljale določbe uredbe skupnega ministrstva z dne 14. maja 1873.⁴²⁷ Državna nastanitev moš se je praviloma začela z dnem nastopa službe in končala z dnem njenega prenehanja.

7) Moštvo finančne straže je bilo odtlej oproščeno plačevanja dotlej predpisanih vložkov. Z uveljavitvijo te uredbe se novi vložki niso smeli več vlagati, in obstoječi ne dopolnjevati. Prenehalo je zadrževanje oz. odtegotvanje od plače za te vložke.

⁴²⁶ Postava od 15. aprila 1873 o dejalnostnih prejemkih dejalnih državnih služabnikov, štetih v kategorijo služništva, *DZ*, št. 18/73, z dne 22. aprila 1873, predpis št. 49.

⁴²⁷ Ukaz skupnega ministrstva od 14. maja 1873, *DZ*, št. 26/73, z dne 20. maja 1873, predpis št. 74.

Obstoječi vložki so morali prenehati v dveh letih po uveljavitvi uredbe.

8) Glede preskrbnih užitkov moš finančne straže, njegovih vdov in sirot so ostale v veljavi določbe uredbe z dne 25. septembra 1899 s tem, da se je odmera preskrbnih užitkov izračunala od zadnje plače skupaj s službeno doklado na trajanje službe. Namesto izraza provizija so začeli uporabljati izraz pokojnina.

9) Uredba je stopila v veljavo 1. januarja 1906.

Ljubljanska priloga uredbenika je junija 1906 objavila tolmačenje, da so v členu 5, točka c) te uredbe mišljeni le tisti specialni dodatki, ki so jih izplačevali iz državne blagajne. V veljavi pa so ostale še posebne nagrade, ki so jih moštvo finančne straže ob posebnih uradnih nalogah dajale stranke. Če bodo ostali v veljavi predpisi, ki so take nagrade dopuščali, bodo take nagrade lahko prejeli še naprej.⁴²⁸ To stališče je potrdilo tudi finančno ministrstvo, ki je 2. februarja 1908 sporočilo, da določbe o nagradah moštvo finančne straže za posebno uradna opravila, ki jih dajo stranke, ostanejo še naprej v veljavi.⁴²⁹

Vsebina izpita za stalnega paznika in uradnika finančne straže

Finančno ministrstvo je na podlagi pooblastila iz členov 1 in 4 ministrske uredbe z dne 6. januarja 1906 takoj izdalo še uredbo, ki je podrobneje določala potek izpita za stalno nastavitev paznika in uradnika finančne straže.⁴³⁰

a) Izpit za paznika

Izpit za stalno zaposlitev na mestu paznika je obsegal tri predmete: a) predpis o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843 in na njegovi podlagi izdane spremembe; b) predpise o pristojbin-

⁴²⁸ Spezialvergütungen für die Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. VII., z dne 19. junija 1906, str. 65.

⁴²⁹ Spezialvergütungen für Amtshandlungen der Finanzwachangestellten, *Beilage*, št. II., z dne 22. februarja 1908, str. 12.

⁴³⁰ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend Prüfungsvorschriften für die Finanzwache, *VBFM*, št. I., z dne 6. januarja 1906, str. 2–4.

ski službi in drugih službah, posebej poverjenih finančni straži, vse v obsegu dela paznika in višjega paznika; c) osnovno računstvo, všteti sorazmerja in izračun površine ter prostornine takih figur in teles, ki se z njimi paznik ali višji paznik srečata v pristojbinski službi. Može v kurilni ali strojni službi pri plovni finančni straži so preizkusili le iz predmeta pod a) in predpisov o kurilni ali strojni službi. K izpitu so smeli pristopiti le tisti, ki so bili najmanj 2 leti v poskusni službi in dobro zapisani. Izpit so opravljali v vnaprej določenih časih, ki jih je določilo finančni straži neposredno nadrejeno oblastvo, to pa jih je moralo kandidate o tem pravočasno obvestiti; najmanj 4 tedne pred izpitom.

Izpit je potekal pred komisijo, ki ji je predsedoval inšpektor finančne straže; če tega ni bilo, ga je nadomeščal konceptni uradnik. Kot izpitna komisija sta bila dva vodja preglednih okrajev finančne straže. Če je izpit opravljal kurjač ali strojnik, sta bila v komisiji vodja preglednega okraja finančne straže in uradnik strojne službe.

Za pisni del izpita so izbrali take naloge, ki so jih tudi pri opravljanju službe morali izdelovati pisno in so se mogle ob povprečni sposobnosti kandidatov končati v eni uri. Ustni izpit je bil praviloma hkrati za več kandidatov; za vsakega je bilo najmanj pol ure časa. Vsebina izpita je bila omejena na praktično opravljanje službe.

Na podlagi pisnega in ustnega izpita so člani komisije ob odsotnosti kandidata, najprej nižji po rangi in nazadnje predsednik, odločili, ali je izprašani ustrezen za stalno namestitev: »primeren« ali »nepripraven«. Komisija je odločila z večino glasov.

O vsakem izpitu so vodili zapisnik, ki je vseboval datum izpita, navzoče, vprašanja, glasovanje in sklep komisije. Podpisali so se vsi člani komisije in zapisnikar. Sklep komisije so izprašanemu sporočili ustno, brez izdaje spričevala, in če je bila ocena »primeren«, so to zabeležili kandidatu v stanovski ovoj.

Izpit je bilo mogoče ponavljati le enkrat, in sicer najprej po preteku 6 mesecev od prvega poskusa. Stroške vožnje k izpitu, ne pa tudi k njegovi ponovitvi, je dobil kandidat povrnjene.

b) Izpit za uradnika

Izpit za uradnika finančne straže je sestavljalo sedem predmetov: a) predpis o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843 in na njem izdani dodatni odloki; b) predpise o užitnini za pivo, žganje, sladkor in mineralno olje; c) poslovanje pri proizvodnji piva, žganja, sladkorja in mineralnega olja v obsegu, kot je potrebno za vodjo preglednega okraja finančne straže; č) predpis o linijski užitnini za vino in meso ter *dazio consumo*, če so bili v veljavi v dotični deželi; d) predpis o carinskem postopku, posebej carinski in monopolski red, ter uradni poduk za izvršilne urade iz leta 1853, I. in II. del; e) predpis o prodaji predmetov državnega monopola, pristojbina za pošto, loto in prejemke, posebne dajatve za trgovino, točenje in za drobno prodajo žganih pijač, dajatve od punciranja, kolikor so ti predpisi zadevali finančno stražo; predpise za druge, finančni straži posebej naložene službe; f) kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih, razen določb za finančna oblastva, pristojbinska sodišča in izvršilne urade, določbe I, IV. do XIX. poglavja I. dela, I. do VIII. poglavje II. dela kot tudi I. in II. poglavje uradnega poduka za izvajanje tega zakona, nato zakona o varstvu osebne svobode oz. hišne pravice ter predpis za izvajanje teh dveh zakonov v postopkih za pristojbinske prestopke ter zakon z dne 6. aprila 1870 o varstvu pisemske in pisne tajnosti.

K temu izpitu so smeli pristopiti uslužbenci finančne straže, ki so v njej službovali najmanj 8 let. Izpit je potekal pri deželnem finančnem oblastvu. O času izpita so morali biti kandidati obveščeni najmanj 4 tedne prej. Potekal je pred komisijo, ki ji je predsedoval referent za finančno stražo, ob njegovi zadržanosti pa višji inšpektor finančne straže oz. pri finančni direkciji v Ljubljani in Celovcu inšpektor finančne straže. Člani izpitne komisije so bili štirje, in sicer dva konceptna uradnika, en uradnik tehnične finančne kontrole in en carinski uradnik. Za pisni del so izbrali take naloge, ki so jih v praktični službi izdelovali pisno in so jih ob povprečni sposobnosti mogli končati v dveh urah. Ustni izpit je bil praviloma hkrati za več kandidatov, za vsakega je bilo najmanj eno uro časa. Vprašanja so bila manj teoretična in bolj praktična, da se je komisija mogla prepričati,

ali ima kandidat potrebno praktično znanje in ali je samostojen. Predsednik je vodil izpit in je bil upravičen postavljati vprašanja iz vseh strok.

Po končanem izpitu se je kandidat umaknil in vsak član komisije, naprej po rangi nižji in nato po rangi višji, predsednik pa nazadnje, je povedal sodbo o skupnem dosežku pisnega in ustnega dela izpita ter o tem, ali je kandidat potrjen ali ni potrjen. Potrjen je bil tisti, za čigar sposobnost se je izrekla večina članov komisije. Ocene izpita so bile v besedni obliki te: odlično, dobro in nezadostno. Oceno odlično je dobil le tisti, ki je bil soglasno spoznan za potrjenega. Ko je bil kandidat soglasno spoznan za potrjenega, je predsednik komisije postavil vprašanje o podelitvi odlične ocene in so o tem ločeno glasovali.

O vsakem izpitu so vodili zapisnik, ki je vseboval podatke: datum izpita, predsednik, člani komisije, kandidat, postavljena vprašanja za vsakega člana izpitne komisije posebej, glasovanje in klasifikacija; slednja je bila v taki obliki, da je bilo razvidno, ali je bila ocena dosežena soglasno ali z večino glasov. Zapisnik so podpisali predsednik, člani komisije in zapisnikar.

Če je kandidat opravil izpit s klasifikacijo »z večino glasov dobro«, so to vpisali v njegov stanovski ovoj; na njegovo željo pa so mu izdali spričevalo, ki je vsebovalo klasifikacijo v obliki, kot je bila v zapisniku o izpitu. Spričevalo so podpisali predsednik in člani komisije ter je imelo žig pristojnega oblastva.

Izpit je bilo dovoljeno ponavljati le enkrat, in to po preteku najmanj enega leta od prvega.

Za pot v kraj prvega izpita, ne pa tudi ponovnega, je kandidat dobil povrnjene potne stroške. Uspešno opravljen izpit za uradnika je veljal toliko kot izpit za preglednika finančne straže.

Finančno ministrstvo je 28. decembra 1906 pisalo finančnim direktijam na Dunaju, v Pragi, Brnu in Lembergu o predvidenih pripravljalnih tečajih, kjer bi se kandidati pripravljali na izpit za uradnika finančne straže. Tečaj bi trajal dva meseca. Njegov namen ni bil, da bi izpitne predmete predelali sistematično in v polnem obsegu, kar tudi ni potrebno, saj kandidati prihajajo iz večletne prakse in imajo določena znanja. Namen tečaja je bil, da udeleženci pravilno razumejo zakone in predpise, kolikor zadevajo službo finančne stra-

že, in da se pripravijo na poznejšo vlogo uradnika. Kako to doseči, je bilo prepuščeno učnemu osebjem na tečaju. Izpit je obsegal praktičen preizkus iz trošarinske stroke. Kandidati za uradnika finančne straže na linijskih trošarinskih uradih so morali opraviti ali izpit za uradnika finančne straže ali nižji carinski izpit.

To obvestilo je prispelo tudi na ljubljansko direkcijo in od koder so ga 28. januarja 1907 poslali na vsa vodstva preglednih okrajev finančne straže ter Gustavu Doskočilu, višjemu kontrolorju tehnične finančne kontrole v Celovcu kot članu izpitne komisije.⁴³¹

Pripravljalni tečaj za uradniški izpit

Ministrstvo za finance je 28. decembra 1906 izdalo obvestilo, da je ustanovilo pripravljalni tečaj za uradniški izpit v finančni straži. Hotelo je olajšati opravljanje tega izpita tistim uslužbencem finančne straže, ki so želeli doseči uradniški položaj. Pripravljalni tečaj so organizirali na Dunaju, v Pragi, Brnu in Lembergu. Hkrati so opustili dotedanje užitninske tečaje in užitinske izpite. Za učitelje je bilo treba izbrati finančne konceptne uradnike, višje komisarje finančne straže in izkušene uradnike tehnične finančne kontrole.

Predmetnik je obsegal snov izpita za uradnike finančne straže, ki bi jo kandidati le stežka obvladali z lastnim učenjem. Tečaj je bil povezan z nazornim poukom v kontrolnih obratih, kjer je moral biti poudarek na metodični in lahko umljivo razlagi posameznih tehničnih postopkov.

Tečaj je trajal dva meseca. Njegov začetek so določale deželne finančne direkcije v krajih tečaja, torej za Spodnjo Avstrijo, Češko, Moravsko in Galicijo.

Na tečaj so smeli biti napoteni le dobri finančni stražniki, ki so pri straži bili najmanj sedem let. O njih so odločale finančne (deželne) direkcije, od koder so bili kandidati in tista, kjer je bil sedež pripravljalnega tečaja.

Poročeni tečajniki, ki so bili med tečajem ločeni od družin, so dobili pravico do dnevne hrane v višini 1 krone in 20 vinarjev. Vsem so pri-

⁴³¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, spis št. 16.

padali potni stroški v obe smeri, in sicer v višini, določeni za samske uslužbence.⁴³²

Novo o nižjih carinskih tečajih

Finančno ministrstvo je 13. februarja 1907 sprejelo nov odlok o ureditvi nižjih carinskih tečajev za carinske praktikante in uslužbence finančne straže, ki so se potegovali za mesto carinskega uradnika ali nasploh za doseg kvalifikacije za premostitev v carinsko službo, da bi na ta način lažje opravili potreben izpit. Odlok je obsegal 10 točk.

1) Zato bodo vsako leto organizirani nižji carinski tečaji. Potekali bodo na sedežih petih deželnih finančnih direktij. Na Dunaju bosta dva taka tečaja, prvi aprila in maja le za carinske praktikante in za podoficirje, drugi pa junija in julija za uslužbence finančne straže, ki so obvladali nemški jezik. Na prvem tečaju bodo slušatelji iz Spodnje in Gornje Avstrije, Salzburga, Štajerske, Tirolske, Galicije in Bukovine, na drugem pa iz Spodnje Avstrije, Moravske, Šlezije in Bukovine. V Pragi bosta dva enaka tečaja. Marca in aprila bo za carinske praktikante iz Češke, Moravske in Šlezije ter podoficirje, maja in junija pa za uslužbence finančne straže iz Češke. V Trstu bodo trije taki tečaji. Prvi bo marca in aprila v italijanskem jeziku za carinske praktikante iz Dalmacije in uslužbence finančne straže iz Primorja in Dalmacije; drugi bo maja in junija v nemškem jeziku za carinske praktikante iz Koroške, Kranjske in Primorja ter za podoficirje; tretji bo septembra in oktobra v nemškem jeziku za uslužbence finančne straže iz Kranjske in Primorja. V Innsbrucku bo marca in aprila tečaj za uslužbence finančne straže s Tirolskega in Predarlškega, iz Salzburga, Gornje Avstrije, Štajerske in Koroške. V Lembergu bo maja in junija tečaj za uslužbence finančne straže iz Galicije in poljskega jezika večje uslužbence te straže iz Bukovine. Izjemoma so smeli nemščine večji carinski praktikanti iz Galicije namesto na Dunaju obiskovati tečaj v Lembergu.

2) Tečaj je trajal dva meseca in so ga morali obiskovati vsi carinski praktikanti in finančni stra-

žniki, ki so želeli opraviti nižji izpit za carinsko službo. Kandidati so opravili izpit tam, kjer so se prijavi za tečaj.

3) Na tečaj so bili sprejeti tisti carinski praktiki, ki so zadovoljivo opravili eno leto službe. Prej jim je bilo treba omogočiti, da so med službo spoznali carinsko poslovanje; zaradi tega so jih poslali večjim uradom, in predstojniki so bili dolžni nadzorovati njihovo izpopolnjevanje.

4) Uslužbence finančne straže so na tečaj določili šele po sedmih letih njihove zadovoljive službe, kajti omogočiti jim je bilo treba, da so se že prej seznanili s praktično carinsko službo.

5) Med tečajem so bili slušatelji oproščeni vseh drugih službenih opravil.

6) O napotitvi na tečaj je odločalo tisto deželno finančno oblastvo, na katere sedežu je bil tečaj. Kandidati so morali o njem biti obveščeni najmanj 6 tednov prej.

7) Carinski praktikanti, ki so bili na tečaju zunaj svojega uradnega delovnega mesta, so dobili povrnjene potne stroške. Finančni stražniki, ki so bili poročeni in so med tečajem bili ločeni od družin, so dobili doklado za prehrano v znesku 1 krome in 20 vinarjev na dan. Kdor ni bil nastanjen na državne stroške, je dobil povrnjene stroške za stanovanje. Pripadali so jim tudi premestitveni stroški v znesku za samske osebe.

8) Tečajnikov je moralo biti najmanj 10 in največ 25. Deželne finančne direktije na Dunaju, v Pragi in Trstu so bile upravičene, da na tečaj, na katerem so bili predvideni tudi podoficirji, sprejmejo do 3 take osebe nad najvišjim številom tečajnikov; ti so izpit opravljali na sedežu tečaja. Če za tečaj ni bilo dovolj prijavljenih, so ga odpovedali in o tem obvestili finančno ministrstvo. Razen carinskih praktikantov, finančnih stražnikov in podoficirjev so na tečaj lahko sprejeli kot hospitante tudi konceptne in računске praktikante, oficirje, vojaške uradnike itd. le glede na prostorske možnosti in ne glede na najvišje število slušateljev. Upoštevati je bilo treba sedežni red rednih slušateljev in prednost pri praktičnih vajah. Glede udeležencev priprav na višji carinski izpit na Dunaju in v Trstu so ostale v veljavi dotedanje določbe.

9) Pristojna deželna finančna oblastva so morala med koncem tečaja in nižjim carinskim izpitom

⁴³² Errichtung eines Vorbereitungskurses für die Finanzwach-Beamtenprüfung, *VBFM*, št. I., z dne 9. januarja 1907, str. 1–2.

pustiti do 14 dni časa, da so kandidati lahko ponavljali snov za izpit.

10) Tečajniki, ki ne bi opravili nižjega izpita, ne bodo poklicani na drugi tečaj in potni stroški za ponovni izpit jim ne bodo povrnjeni.⁴³³

Finančno ministrstvo je 16. januarja 1909 toliko dopolnilo oz. spremenilo opisan odlok, da je bil prvi, italijanski tečaj za carinske praktikante in za finančno stražo v Trstu prestavljen na čas od 15. februarja do 15. aprila, drugi, nemški tečaj pa na čas od 15. aprila do 14. junija; to je veljalo že za leto 1909.⁴³⁴

Isto ministrstvo je 30. januarja 1909 odločilo, da bo na tečajih najprej ustni in nato pisni del izpita. Pisni izpit je obsegal carinjenje v zvezi z blagoznanstvom in predpise o blagajništvu in obračunih. Trajal je največ 5 ur, udeleženih je bilo hkrati več kandidatov. Omejeval se je na enostavna praktična službena opravila. V poštev so prišle teme, ki so bile našteje. Izpit so kandidati lahko ponavljali le enkrat, in sicer soglasno odklonjeni kandidati po enem letu, zavrjnjeni z večino glasov članov komisije pa prej, a ne prej kot v 6 mesecih. Rok o ponovnem izpitu so zapisali v zapisnik o izpitu in z njim seznanili kandidata. Podoficirji so ponavljali izpit pred komisijo na deželni finančni direkciji, kjer so bili prvič zavrjnjeni.⁴³⁵

Odlok ministrstva za finance z dne 1. oktobra 1910 je določil, da je bil tečaj za priprave na nižji carinski izpit za uslužbence finančne straže v Trstu prestavljen na čas od 1. oktobra do 30. novembra 1911.⁴³⁶

Na te tečaje so poslali tiste vojaške podčastnike in častnike, ki so želeli preiti v finančno službo. Pri podčastnikih je šlo za tako imenovane doslužene podčastnike (certifikaliste).

⁴³³ Regelung der Zollehrkurse, *Beilage*, št. II., z dne 16. aprila 1907, str. 8–10.

⁴³⁴ Verlegung der in Triest abzuhaltenden Zoll-Lehrkurse, *Beilage*, št. II., z dne 23. februarja 1909, str. 5.

⁴³⁵ Mindere Zollprüfung, *Beilage*, št. III., z dne 26. marca 1909, str. 11–12.

⁴³⁶ Zeitliche Verlegung des Zollehrkurses in Triest für Finanzwachangestellte, *Beilage*, št. XIII., z dne 28. decembra 1910, str. 75.

Spremembe v razporeditvi krajev v aktivitetne razrede

Zakon z dne 19. februarja 1907⁴³⁷ je spremenil nekaj določb predpisov o prejemkih državnih uslužbencev, in sicer zakonov z dne 15. aprila 1873,⁴³⁸ z dne 14. maja 1896,⁴³⁹ z dne 19. septembra 1898⁴⁴⁰ in z dne 26. decembra 1899.⁴⁴¹

Na tej podlagi je finančno ministrstvo izdalo tabelarni pregled krajev, ki so spadali v I., II. in III. razred aktivitetne doklade. V I. in II. razred ni spadal noben kraj na sedanjem ozemlju Republike Slovenije, v III. razred pa sta bila uvrščena Maribor in Ljubljana.⁴⁴² Vsi drugi kraji so spadali v IV. razred in jih niso posebej naštevali.

Leta 1907 je prišlo do nekaterih sprememb tudi v prejemkih državnih uslužbencev. Morda je bilo to povezano tudi s tem, da za to leto ni bil sprejet finančni zakon, ampak tako imenovani osrednji računski sklep o državnem gospodarstvu kronovin in dežel, zastopanih v državnem zboru.⁴⁴³

Tako je skupno ministrstvo (vlada) 19. marca 1907 določilo, kateri kraji spadajo v katerega od

⁴³⁷ Zakon z dne 19. februarja 1907, *DZ*, št. 20/07, z dne 21. februarja 1907, predpis št. 34.

⁴³⁸ Postava od 15. aprila 1873 o dejalnostnih prejemkih dejalnih državnih služabnikov, štetih v kategorijo služništva, *DZ*, št. 18/73, z dne 22. aprila 1873, predpis št. 49.

⁴³⁹ Zakon z dne 14. maja 1896. l. zastran določil o preskrbninah civilnim državnim uradnikom (državnim učiteljem), potem služabnikom in pa njih vdovam in sirotam, *DZ*, št. 27/96, z dne 19. maja 1896, predpis št. 74.

⁴⁴⁰ Zakon z dne 19. septembra 1898. l. s katerim se izpreminjajo nekatera določila zakona z dne 15. aprila 1873 o uredbi plač aktivnih državnih uradnikov, *DZ*, št. 58/98, z dne 1. oktobra 1898, predpis št. 172.

⁴⁴¹ Zakon z dne 26. decembra 1899, *DZ*, št. 107/99, z dne 29. decembra 1899, predpis št. 255.

⁴⁴² Kundmachung des Gesamtministeriums, betreffend die Einreihung der Amtsorte in die Klassen I bis III der Aktivitätszulagen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. XVIII., z dne 21. marca 1907, str. 210–211.

⁴⁴³ Zakon z dne 28. decembra 1907. l. o nadaljnjem pobiranju davkov in davščin ter o zalaganju državnega potroška v dobi od 1. dne januarja do 30. dne junija 1908. l., potem o sestavi osrednjega računskega sklepa za državno gospodarstvo v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel v letu 1907, *DZ*, št. 130/07, z dne 31. decembra 1907.

treh razredov aktivitetnih doklad za državne uradnike. Izdelali so preglednico za vsak razred in za vse avstrijske dežele. V I. razred je spadal v Primorju le Trst, na Štajerskem pa Gradec, v II. razred ni spadal noben slovenski kraj, v III. razred so spadali na Štajerskem Maribor, na Koroškem Celovec in Beljak, v Primorju Gorica, na Kranjskem pa Ljubljana.⁴⁴⁴

Poleti 1908 je skupno ministrstvo spet objavilo seznam krajev, ki so bili izjemoma uvrščeni v višji razred aktivitetnih doklad, kot bi jim sicer pripadal po popisu prebivalstva. V I. razred ni spadal noben kraj na ozemlju Republike Slovenije, v II. razredu je bila le Ljubljana in v III. razred sta bila uvrščena Celje in Maribor.⁴⁴⁵

Na podlagi popisa prebivalstva z dne 31. decembra 1910 je skupno ministrstvo deloma spremenilo svojo uredbo z dne 19. marca 1907. Nekaj krajev je prešlo iz III. v II. razred aktivitetnih doklad, nekaj pa iz IV. v III. razred. V tej spremembi ni bil zajet noben kraj na ozemlju Republike Slovenije. Te spremembe so veljale od 1. januarja 1911 dalje.⁴⁴⁶

Državni uradniki v Postojni so v svoji peticiji predlagali, da bi to mesto premestili iz IV. v III. razred aktivitetnih doklad. To so utemeljili z visokimi stanovanjskimi najemninami, bližino dragih mest Trsta in Reke, neugodne podnebne razmere pa so dražile cene življenjskih potrebščin. Peticijo so poslali finančni direkciji v Ljubljani, od tam pa so jo 18. januarja 1912 poslali deželni vladi za Kranjsko, da bi jo poslala na Dunaj, saj je o tem praviloma odločala vlada na Dunaju.⁴⁴⁷

⁴⁴⁴ Razglas vsega ministrstva z dne 19. marca 1907. I. o uvrstitvi uradnih krajev v razrede I. do III. aktivitetnih doklad državnih uradnikov, *DZ*, št. 36/07, z dne 21. marca 1907.

⁴⁴⁵ Verordnung des Gesamtministeriums vom 2. August 1908, betreffend einige Änderungen in der Einreihung der Orte in das Schema der Aktivitätszulagen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. XXXV., z dne 5. avgusta 1908, str. 274–276.

⁴⁴⁶ Verordnung des Gesamtministeriums, betreffend einige Änderungen in der Einreihung der Orte in das Schema der Aktivitätszulagen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. XLI., z dne 27. decembra 1911, str. 568.

⁴⁴⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 1001–1200, spis št. 1171.

Po najvišjem pooblastilu z dne 25. decembra 1911 je celotna vlada z uredbo določila enkratno doklado državnim uslužbencem, ki naj bi bila izplačana v prvi polovici januarja 1912. Zajemala je le uradnike v VIII., IX., X. in XI. rangu, ki so glede na razvrstitev kraja službovanja v enega od štirih razredov aktivitetne doklade ali na Dunaj prejeli od 130 do 50 kron. Po 50 kron so prejeli tudi pripravniki. Za poduradnike in slugе, orožništvo, državno policijo, finančno stražo in druge je bilo določeno, da tisti na Dunaju prejmejo 50 kron, tisti v I. in II. krajevnem razredu po 40 kron in tisti v III. ter IV. krajevnem razredu po 35 kron.⁴⁴⁸

Vlada je z uredbo 10. oktobra 1912 ponovno spremenila razvrstitev nekaj krajev v razrede aktivitetnih doklad. Šlo je za izjeme v uvrstitvi, ki bi tem krajem pripadala po popisu prebivalstva dne 31. decembra 1910. V I. razred je uvrstila 4 kraje, v II. razred 14 krajev in v III. razred 82 krajev; med njimi so bili tudi Postojna, Novo mesto in Koper.⁴⁴⁹

Preureditev prejemkov slug v finančnem resorju

Finančno ministrstvo je 28. februarja 1907 izdalo uredbo, s katero je preuredilo prejemke slug v celotnem finančnem resorju.⁴⁵⁰ Šlo je za spremembe členov 1, 2, 5 in 10 uredbe z dne 5. marca 1902.⁴⁵¹

⁴⁴⁸ Verordnung des Gesamtministeriums vom 29. Dezember 1911, betreffend die Gewährung von einmaligen Zuwendungen an Staatsbedienstete, *VBFM*, št. XLIV., z dne 31. decembra 1911, str. 652.

⁴⁴⁹ Verordnung des Gesamtministeriums vom 10. Oktober 1912, betreffend einige Änderungen in der Einreihung der Orte in das Schema der Aktivitätszulagen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. XXXIX., z dne 12. oktobra 1912, str. 291–292.

⁴⁵⁰ Verordnung des Finanzministeriums, womit einige Bestimmungen der zur Durchführung des Gesetzes vom 26. December, RGB Nr. 255, betreffend die Regelung der Bezüge der in die Kategorie der Dienerschaft gehörigen Staatsdiener für das Finanzressort erlassenen Verordnung des Finanzministeriums vom 3. März 1902, VB Nr. 37, abgeändert werden, *VBFM*, št. XII., z dne 28. februarja 1907, str. 183–184.

⁴⁵¹ Verordnung des Finanzministeriums, womit Bestimmungen zur Durchführung des Gesetzes vom 26.

Spremenjeni člen 1 je mesta državnih slug v finančnem resorju razvrstil v 20 skupin in za vsako določil, kolikšen odstotek prejemkov iz štirih plačnih razredov jim pripada. Sluge skupine 1 so odtlej dobivali 20 % prejemkov, določenih v I. plačnem razredu, oz. 40 % v II. in III. plačnem razredu. Sluge v skupini 2 so prejemale 15 % prejemkov iz I. plačnega razreda oz. 35 % iz II. in 50 % iz III. plačnega razreda. Sluge v skupini od 3 do 20 so prejemale 10 % prejemkov iz I. plačnega razreda, 20 % iz II. plačnega razreda, 30 % iz III. plačnega razreda in 40 % iz IV. plačnega razreda.

Sprememba člena 2 je za sluge določala, da je skupina 1 na primer zajemala sluge v finančnem ministrstvu na Dunaju, skupina 20 pa sluge v dvorni in državni tiskarni na Dunaju. Državni sluge pri finančni direkciji za Kranjsko v Ljubljani so spadali v skupino 8; enako vsi sluge tej direkciji podrejenih enot.

Opređeljeno je bilo, kaj je spadalo pod pojem slug pri finančnih (deželnih) direkcijah. To kaže na organiziranost finančnega resorja po deželah Avstrije. Med te so spadali sluge pri: okrajnih finančnih direkcijah, finančnih inšpektoratih, pristojbinskih odmernih uradih (centralni taksni urad in pristojbinski odmerni urad), davčnih administracijah, davčnih referatih pri okrajnih glavarstvih, evidenčnih uradih zemljiškega katastra, ekonomatih in pečatnih uradih, deželnih blagajnah (deželna glavna blagajna, deželne finančne blagajne in deželne plačilne blagajne, všteti podružnico deželne blagajne v Krakovu), vseh carinskih, davčnih in pristojbinskih uradih, osrednjem pečatnem uradu, blagajni taksnega urada, finančni in sodni depozitni blagajni na Dunaju, solnih upravah kamene soli (všteti blagajne drobne prodaje pri solnih upravah, solno upravo v Galiciji ter urade za prodajo soli, skladišča morske soli v Primorju in Dalmaciji), grajski oskrbi na gradu Tirol.

Dopolnjeni člen 5 je določal, da so prejemki vsake skupine slug znotraj plačilnih razredov najvišji. Spremenjeni člen 10 je določal, da so za

izvršitev te odredbe pristojna finančna oblastva, za Kranjsko na primer finančna direkcija v Ljubljani.

Popolnejša evidenca o pristojbinskih prestopnikih

Ministrstvo za finance je z odlokom 10. avgusta 1907 spremenilo in dopolnilo vsebino vzorca št. 33 pri uradnem poduku za izvajanje kazenskega zakona za pristojbinske prestopke iz leta 1835. Ta namreč ni vseboval niti vseh osebnih podatkov niti podatkov o pristojbinskih prestopkih, storjenih v okoliših drugih finančnih okrajev. Praksa je pokazala, da to ni v redu.

Zato je ministrstvo določilo vodenje ustreznih evidenc o prestopnikih, ki so storili za državne pristojbine posebno nevarne prestopke. Ta evidenca je vsebovala kazenski list in kazenski register. Register je bil zbirka po abecednem redu razvrščenih kazenskih listov na območju pristojbinskega oblastva. Vodila ga je okrajna finančna direkcija, kjer je bil prestopnik doma.

Druge finančne direkcije so morale o vsaki pravno močni kazenski razsodbi obvestiti finančno direkcijo, kjer je imel storilec domovinsko pravico, da so to vnesli v register.

Če je bila domovinska pristojnost prestopnika neznan ali je šlo za tujca, je okrajna finančna direkcija to vnesla v svoj register in zainteresiranim pristojbinskim oblastvom dostavila izvleček iz registra.

Če so domovinsko pristojnost ugotovili pozneje ali se je spremenila oz. je prišlo do popravka, je kazenski register vodilo nazadnje pristojno pristojbinsko oblastvo.

Kazenski list je vseboval 20 rubrik: ime in priimek prestopnika; kraj, dežela, dan, mesec in leto rojstva; pristojna občina, okraj in dežela; veroizpoved; zakonski stan; poklic; izobrazba; premoženjske razmere; predkaznovanost po splošnem kazenskem zakonu; razsodba za pristojbinski prestopke na prvi stopnji; pristojbinski prestopke; denarna in zaporna kazen; stranska kazen; osebni opis; zadnje bivališče; vzdevek; ime staršev oz. žene; prijet in izpuščen; prejšnje kazni in opombe.⁴⁵²

December 1899, RGB Nr. 255, betreffend die Regelung der Bezüge der in die Kategorie der Dienerschaft gehörigen aktiven Staatsdiener getroffen werden, *VBFM*, št. VII., z dne 5. marca 1902, str. 57–60.

⁴⁵² Einführung von Strafkarten und Strafregistern über

Možnost samozavarovanja stražnikov

Cesar je z najvišjim sklepom dne 23. januarja 1908 moštvu finančne straže dopustil možnost za zvišanje pokojnine s samozavarovanjem. Na podlagi tega sklepa je finančno ministrstvo izdalo uredbo o povišanju pokojninskih užitkov in samozavarovanju.⁴⁵³ Imela je 5 členov.

1) V osnovo za odmero tekočih pokojninskih užitkov se je moštvo finančne straže poleg aktivitetnih prejemkov štel tudi prispevek, ki je znašal 20 % plače ustreznega naziva. 2) Ta prispevek pa se ni upošteval pri odmeri oskrbnih užitkov za družinske člane in pri odmeri odpravnine, kar je veljalo tudi za pokojninski užitek umrlega. 3) Moštvo finančne straže je moralo državi za pokojninske namene dajati prispevek v znesku 1,6 % za pokojnino odmerjenih aktivitetnih prejemkov, v številu tudi prispevek (20 %) iz člena 1 te uredbe. Ta prispevek za pokojnino so vplačevali ob mesečnem izplačilu prejemkov. 4) Možje straže, ki so med poskusno dobo prostovoljno izstopili ali so bili iz službe uradno odpuščeni, so dobili ta pokojninski prispevek (1,6 %) povrnjen s 4 % obrestmi. 5) Uredba je začela veljati z dnevom objave, to je 1. februarja 1908.

Nato je ministrstvo za finance pripravilo preglednico mesečnih prispevkov, ki bi jih tako zavarovanje zahtevalo. Obravnavali so ga enako kot pokojninske prispevke drugih državnih uslužbencev. To obvestilo s preglednico je finančno ministrstvo 28. januarja 1908 poslalo tudi finančni direkciji v Ljubljani.

V tej direkciji so z dopisom takoj seznanili računski oddelek in vse pristojne uradnike, da obvestijo moštvo finančne straže. Izdelali so rokopisni prepis omenjene preglednice za vse enote finančne straže, da so se pozneje mogli odločiti za tako pokojninsko zavarovanje.

Preglednica se je imenovala »Mesečni obroki pokojninskega prispevka za moštvo finančne stra-

že«. Na levi strani so bile štiri razpredelnice z letno plačo 800, 1000, 1200 in 1400 kron. Zgoraj desno je bil prostor za sedem razpredelnic doklade na službena leta: najprej tista brez take doklade, nato pa take z doklado 80, 160, 240, 320, 400 in 500 kron na leto. Obrok v teh dokladnih razredih je bil različen, ločen za mesece marec, junij, september in december ter za druge mesece.

Finančni stražnik, ki je imel do 800 kron letne plače in nobene doklade za službena leta, torej začtnik, je mesečno plačal eno krono in 28 vinarjev, tisti s plačo 1400 kron ali več pa dve kroni in 24 vinarjev. Stražnik s 500 ali več kron aktivitetne doklade in s plačo do 800 kron je plačal omenjene štiri mesece po eno krono in 94 vinarjev, v ostalih osmih mesecih pa po dve kroni in 95 vinarjev. Kdor je imel 500 ali več kron aktivitetne doklade in plačo 1400 kron ali več, je v navedenih štirih mesecih plačal dve kroni in 90 vinarjev, v preostalih osmih mesecih pa dve kroni in 91 vinarjev.

To je pomenilo, da je finančna straža tega leta dobila možnost za prostovoljno dopolnilno pokojninsko zavarovanje.

Vrnitev na staro oslavljanje

Ljubljanska priloga uredbenika je spomladi 1909 objavila, da je finančno ministrstvo ukazalo, da je treba v prihodnje pri uradnem poslovanju spet preiti na stare vljudnostne naslove. Torej je šlo za razveljavitev nekaj določb ukaza istega ministrstva z dne 15. februarja 1899, ki so veljale le dobrih 10 let.

Navedli so, kako je treba naslavljanje uradna pisanja, na primer za najvišje range uradnikov: »Njegovi ekscelenci gospodu c. k. sekcijškemu šefu, njegovemu visokorodju ...«. ⁴⁵⁴

Na podlagi najvišjega pooblastila z dne 25. maja 1910 je skupno ministrstvo z uredbo določilo, da morajo vsi uradniki, ki so bili dolžni in upravičeni nositi plašč, odslej nositi tudi širok plašč (pelerino). Bil je iz lodna ali drugega blaga, ki ni prepuščalo vode. Segati je moral do kolen ali do sredi meč. Bil je lahko podložen in je imel kapuco iz enakega blaga, ki se je dala odpeti. Plašč so

Gefällsübertreter, *Beilage*, št. VII., z dne 12. novembra 1907, str. 48–51.

⁴⁵³ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Erhöhung der Ruhegehälter der Finanzwachmannschaft im Wege der Selbstversicherung, *VBFM*, št. V., z dne 1. februarja 1908, str. 30–31.

⁴⁵⁴ Form der schriftlichen amtlichen Ausfertigungen, *Beilage*, št. IV., z dne 10. aprila 1909, str. 18.

lahko nosili odpet ali zapet, a vedno preko plašča in le tedaj, ko niso nosili svečane uniforme.⁴⁵⁵ Šlo je za kolesarski plašč, kar je pomenilo, da so tedaj kolesa že prodirala tudi med uradništvo.

Novosti tudi za višji carinski izpit

Finančno ministrstvo je 26. novembra 1909 izdalo uredbo, ki je deloma spremenila uredbo iz novembra 1889. Nova uredba je prinašala pravila za višji carinski izpit in navodila za izpitno komisijo. V veljavo je stopila z dnem objave.

Pravila so določala, da je vsebina izpita podobna vsebini za nižji carinski izpit, vendar v obsegu, potrebnem za višjega uradnika v carinski službi. Predmeti so bili: kemija; blagoznanstvo; predpisi o carinskem postopku in bistvene carinske določbe pogodb; predpisi o blagajništvu in obračunavanju ter temeljne določbe o statistiki zunanje trgovine.

O tem izpitu je odločalo finančno ministrstvo glede na službene okoliščine v posameznih upravnih območjih, tudi o tem, kje in kdaj naj poteka. Prijavili so se lahko le carinski uradniki, ki so bili na takem opravilu najmanj 2 leti v X. rangu, bili primerni za službo, imeli znanja in so od njih smeli pričakovati, da bodo izpit uspešno opravili. Kandidati, ki so izpolnjevali te pogoje, so kolkovane prošnje do sredine decembra poslali pristojnemu deželnemu finančnemu oblastvu; to je prošnjo opremilo z dokazili o službenih in osebnih značilnostih prosilca in jo do konca decembra poslalo na ministrstvo.

Da bi olajšali opravljanje izpita, so pri glavnem carinskem uradu na Dunaju in v Trstu vsako leto februarja predvideli enomesečni pripravljalni tečaj. Tisti na Dunaju je bil predviden v nemškem in v Trstu v italijanskem jeziku. Udeležba na tečaju je bila prostovoljna, a ga je bilo mogoče obiskovati le enkrat. Na njem so imeli praktične vaje iz kemije, mikroskopije in blagoznanstva, brez pravnih predpisov. Za manj izkušene je bila predvidena možnost, da bi po tečaju ostali 4 tedne pri

omenjenih dveh glavnih carinskih uradih in bi izpopolnili svoje znanje. O tem je odločalo ministrstvo na prošnjo kandidata.

Kandidati so lahko pristopili k izpitu takoj po končanem tečaju oz. praksi pri obeh uradih ali pozneje. To so morali sporočiti vodji tečaja. Pripadali so jim prevozni stroški in pavšal za prehrano v znesku 5 kron dnevno. Po opravljenem izpitu je dobil spričevalo tisti, ki je to želel, uspeh pa so vnesli v osebno in službeno tabelo. Izpit so smeli ponavljati le enkrat, in sicer po dveh letih. Za ponovni izpit kandidatu ni pripadala ne potnina in ne hranarina.

Navodila za izpitno komisijo so določala, da je sestavljalo 5 članov: predsednik in 4 člani komisije. Imenovalo jo je ministrstvo za dobo treh let in je bila lahko ponovno imenovana. Izpit je bil usten; javnost je bila izključena. Izpraševali so hkrati po dva kandidata in vsakemu je bilo namenjenega najmanj uro časa. Predsednik je določil vrstni red izpraševalcev in za vsako področje je smel postavljati vprašanja tudi on. Vprašanja so morala biti bolj praktična in manj teoretična, da se je komisija lahko prepričala, ali ima kandidat za trajno zaposlitev v carinski službi potrebno praktično znanje in ali je samostojen.

Po izpitu se je komisija sama posvetovala o uspehu. O oceni je odločala enostavna večina. Najprej je ocenjeval nižji po rangu in nazadnje predsednik. Ocene so bile odlično, zadovoljivo in nezadovoljivo. Če je bil kandidat neuspešen pri enem predmetu, ga je smela komisija v roku treh mesecev poklicati k ponovnemu izpitu, in če je bil uspešen, je dobil oceno za celoten izpit. Če ni opravil ponovnega izpita, je moral ponoviti celotnega.

O izpitu so vodili zapisnik. Navedli so datum izpita, predsednika in člane komisije ter kandidata, oceno posameznega člana komisije in celotnega izpita ter morebitni rok za ponovni izpit. Spričevalo, ki je vsebovalo skupno oceno, je podpisal predsednik; dodali so žig komisije in ga takoj izročili kandidatu. Predsednik komisije je bil upravičen do nagrade po 10 kron, člani pa po 6 kron za izpit.⁴⁵⁶

⁴⁵⁵ Verordnung des Gesamtministeriums vom 2. Juni 1910, betreffend eine Ergänzung der Uniformierungsvorschrift für die k. k. Staatsbeamten vom 20. Oktober 1889, RGB Nr. 176, *VBFM*, št. XXVIII., z dne 20. junija 1910, str. 139–140.

⁴⁵⁶ Abänderung des Reglements und der Instruction für die höhere Zollprüfung, *VBFM*, št. LII., z dne 29. decembra 1909, str. 315–317.

Nov poseg v pravila o ureditvi in prejemkih straže iz leta 1869

Finančno ministrstvo je 3. avgusta 1910 na podlagi najvišjega sklepa z dne 30. julija 1910 spremenilo svojo uredbo, izdano 25. septembra 1899, ki je urejala prejemke finančne straže. Nova uredba je imela 5 členov in se je nanašala na pokojninske užitke.

Moštvu, ki je po 30. septembru 1899 in do 1. februarja 1908 stopilo v pokoj, je pripadala izredna pokojninska oz. provizijska doklada, in sicer za pokojnino pod 1000 kron na leto v znesku 12 % in za pokojnino 1000 kron ali več v znesku 8 % pokojnine. Pokojnina s tem dodatkom pa ni smela presežati 1080 kron na leto.

Ta dodatek se ni všteval družinskim članom pri oskrbnih prejemkih. Vdovam, katerih umrlim možem so odmerili pokojnino pred 1. oktobrom 1899, je pripadala provizija skladno z možu pripadajočimi aktivitetnimi prejemki. Milostno dovoljene provizije in dodatki niso smeli presežati s to uredbo povišane pokojnine. To je veljalo od 1. januarja 1910.⁴⁵⁷ Šlo je za nov poseg v pravila o ureditvi in prejemkih finančne straže iz leta 1869.

Osrednji obveščevalni urad za zatiranje tihotapstva

S tihotapstvom, ki je spadalo med težke pristojbinske prestopke, je povezana tudi ustanovitev osrednjega obveščevalnega urada pri finančni okrajni direkciji na Dunaju. Ustanovljen je bil z odlokom finančnega ministrstva z dne 13. marca 1911.

Imel je nalogo, da je poizvedoval za tihotapci in razkrival njihove zvijače. Pri tem so uporabljali metodiko kriminalistike.

Iz finančne straže so vzeli določene može, jih usposobili za to delo in jih razporedili po finanč-

nih direkcijah v posameznih deželah in ne le na osrednjem uradu na Dunaju.

Ustvarili so daktiloskopski register, fotografski atelje pa je oblikoval album tihotapcev, ki so ga opremili še s sezname imen in krajev, evidenčnimi listi itd., podobno kot pri policiji.

Predstojnik tega urada je bil Arthur Sandig, višji finančni svetnik. Predaval je na tečajih za poizvedovalno in evidenčno službo ter daktiloskopijo.⁴⁵⁸

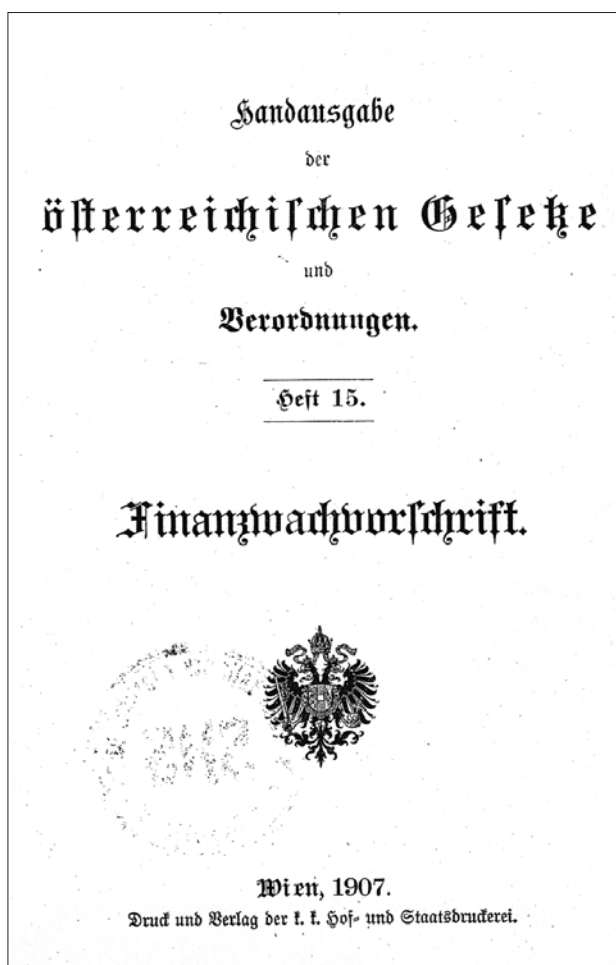
⁴⁵⁷ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Erhöhung der nach älteren Normen bemessenen Ruhegehälter der Finanzwachmannschaft, sowie die Erhöhung der nach älteren Normen bemessenen, beziehungsweise zur bemessenden Provisionen (Pensionen) der Witwen von Finanzwachmännern, *VBFM*, št. XXXIV., z dne 3. avgusta 1910, str. 239–240.

⁴⁵⁸ Hradsky, *Geschichte*, str. 110–111.

LETO 1907: DRUGI TEMELJNI PREDPIS ZA FINANČNO STRAŽO

Cesar je z najvišjim sklepom 17. marca 1907 potrdil nov predpis za finančno stražo. Takoj je izšel v ukazniku finančnega ministrstva⁴⁵⁹ in tudi v samostojni knjižici, ki jo je izdala dvorna in državna tiskarna na Dunaju. Ta knjižica je bila 15. priročna izdaja v tej zbirki, ki je v celoti obsegala 143 knjižic. V uredbeniku finančnega ministrstva je bilo 4. maja 1907 objavljeno, da je izšel ta predpis in da knjižica stane 1 krono in 20 vinarjev.⁴⁶⁰

Naslovnica samostojne izdaje predpisa za finančno stražo iz leta 1907 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani).

⁴⁵⁹ Verordnung des Finanzministeriums, womit eine neue Finanzwachschrift erlassen wird., *VBFM*, št. XVII., z dne 20. marca 1907, str. 207, in prilogi str. 1–151.

⁴⁶⁰ *VBFM*, št. XXIV, z dne 4. maja 1907, str. 238.

Novi predpis je začel veljati 1. aprila 1907. Razveljavil je »Predpis o ureditvi in službi finančne straže« iz leta 1843, »Službeni predpis za v Predarlskem in vzdolž meje z Nemčijo razporejeno finančno stražo« iz leta 1858 in vse tovrstne odloke sprva dvorne komore in pozneje ministrstva za finance.

Predpis je imel 158 členov, 10 prilog in 10 vzorcev. Bil je drugi pravni akt v monarhiji, ki je celovito uredil organiziranost in delovanje finančne straže.

I. Določbe o osebju in prejemkih

Prvo poglavje z naslovom »Določbe o osebju in prejemkih« je obsegalo člene od 1 do 58. Najprej je bilo določilo, da je finančna straža uniformiran, oborožen zbor, katerega disciplina se ravna po vojaški.

Hierarhija osebja finančne straže

Osebje finančne straže je bilo sestavljeno iz moštva in uradnikov. Za oboje skupaj so včasih uporabljali tudi naziv nameščenci.

Moštvo je imelo štiri kategorije (nazive), od nižje k višji:

- paznik,
- višji paznik (nadpaznik),
- respicient (preglednik),
- višji respicient (nadpreglednik).

Tudi uradništvo se je delilo na štiri kategorije, od nižje k višji:

- komisar II. razreda, ki je spadal v XI. rang državnih uradnikov,
- komisar I. razreda, ki je bil v X. rangu uradništva,
- višji komisar II. razreda, ki je bil v IX. rangu uradnikov,
- višji komisar I. razreda, ki je spadal med uradnike VIII. ranga.

Tě kategorije so vsebinsko pomenile delitev osebja glede na položaj v službi, stopnjo v hierarhiji; šlo je za funkcije v tej stroki, ne za vojaške čine.

V stražo je bil sprejet, kdor je izpolnjeval te pogoje: je bil državljan Avstrije, popolnoma zdrav in dobrega slovesa, star najmanj 21 let, je končal obvezno ljudsko šolo in se je lepo vedel.

Prednost so imeli prosilci, ki so opravili vojaško službo, zlasti tisti podčastniki vojske ali deželne brambe s certifikati in z dobro kondicijo ter najmanj 6 leti aktivne službe.

Prošnjo je vsak napisal sam in v njej opisal življenje po izstopu iz šole. Oddal jo je pristojni finančni oblasti. Priložil ji je krstni (rojstni) list, domovinski list, spričevalo o lepem vedenju novejšega datuma, zadnje šolsko spričevalo, morebitno potrdilo o izpolnjeni naborni vojaški obvezi ali opravljeni vojaški službi.

Prosilec je bil najprej sprejet v službo paznika začasno, poskusno. Poskusna služba je trajala tri leta. Iz službe je bil lahko odpuščen brez navedbe razlogov. Ko je uspešno končal poskusno službo, je pristopil k izpitu za stalnega stražnika, si priskrbel državno zdravniško potrdilo in prisegel, nakar je bil sprejet v trajno službo. Vsebina izpita za stalnega stražnika je bila v prilogi I, vsebina prisege pa v vzorcu št. 1. Prisega je veljala ves čas službovanja pri finančni straži in za vse stopnje napredovanja v njej. Uradniki finančne straže so prisegli enako kot drugi državni uradniki.

Mesto preglednika je lahko dosegel, kdor je uspešno opravil izpit za to mesto ali uradniški izpit. Vsebina izpita je bila navedena v prilogi II. Za dosego uradniškega položaja je bil potreben uspešno opravljen izpit, katerega vsebina je bila v prilogi III. Popolnjevanje uradnikov je praviloma potekalo iz vrst preglednikov, ki so imeli za to popolno kvalifikacijo; po opravljenem izpitu za uradnika so postali komisarji II. razreda. Višji komisar II. razreda, ki je bil 10 let v IX. rangu in se je izkazal z vnemo in posebno učinkovitostjo, je lahko izjemoma napredoval v VIII. razred. Trajno nameščenim možem, ki so se v službi in zunaj nje zadovoljivo vedli, je lahko deželno finančno oblastvo kot priznanje dodelilo naziv višje stopnje, ki so mu rekli naslovni naziv. Če je to zahtevala služba, so bili finančni stražniki lahko premeščeni.

Služba v finančni straži je prenehala s prostovoljnim izstopom, z razrešitvijo, s prestopom v drugo državno ali javno službo, s kazensko odpušitvijo, z upokojitvijo in s smrtjo. Pred izstopom

iz službe je vsakdo moral vrniti predmete državne lastnine, ki jih je imel v uporabi.

Trajno nameščenemu možu je dovoljenje za poroko izdalo finančno oblastvo po dopolnjenem 28. letu starosti. Poročenih je smelo biti največ polovica sistemiziranih paznikov in višjih paznikov. Za uradnike so veljali predpisi o poroki kot za druge državne uradnike.

Red v vojašnicah finančne straže

Moštvo finančne straže je bilo praviloma nastanjeno v vojašnicah. Ta beseda je tedaj pomenila poslopje, kjer so bivali možje in je bil sedež oddelka. Šlo je za skupna bivališča samskih oseb, toda tudi poročeni ali ovdoveli z otroki so lahko imeli v vojašnici bivališče. Kdor ni bival v vojašnici, je sam poskrbel za stanovanje v bližini sedeža urada oz. oddelka finančne straže.

V vojašnici so morali vladati red, čistoča in nravnost. Vsak stanovalec je moral storiti vse, da ni prišlo do upravičenih pritožb. Vodja oddelka finančne straže je bil dolžan skrbeti za uresničevanje tovrstnih določb. Njegovih ukazov so se morali stanovalci držati. Če oddelčni vodja ni stanoval v vojašnici ali v njeni bližini, je vodja preglednega okraja določil stražnika, da je skrbel za red v vojašnici.

Moštvo, nastanjeno v vojašnicah, je prejelo predmete za ureditev in postelje. Za posteljino in njeno čiščenje je moralo skrbeti moštvo samo. Vsak je moral imeti prostor za posteljo in svojo lastnino. Čiščenje, razsvetljava in kurjava skupnih prostorov so šli na skupni račun stanovalcev, merila za delitev pa je določil vodja preglednega okraja. Moštvo se je praviloma skupno oskrbovalo. Eden je bil zadolžen za ekonomska vprašanja in obračune. Vsak mož je imel pravico vpogleda v račune, nadzirala pa sta jih vodja oddelka in vodja preglednega okraja.

Orožje, strelivo in oprema so bili spravljani v vojašnici na obešalnikih ali v omarah v prostoru, kjer ni bil mogoč pristop nepoklicani osebi. Za vsakega je bilo to spravljeno posebej in označeno s ploščico, na kateri je bilo zapisano moževo ime s stopnjo. To ni smelo biti v posamičnem stanovanju, bodisi znotraj vojašnice bodisi zunaj nje. Izjeme je dovoljevalo vodstvo preglednega okraja, če

so to dopuščale razmere in ni bila mogoča zloraba. Za tisto orožje, strelivo in opremo, ki niso bili v uporabi moštva, je skrbel vodja oddelka.

Če je podnevi vojašnico obiskal predstojnik, višji od vodje preglednega okraja, mu je vodja oddelka ali njegov namestnik ustno poročal o številu moštva, koliko oseb je v službi, ter kdo je bolan, na dopustu ali sicer odsoten. Tedaj se je vsak stražnik postavil pred svojo posteljo, salutiral in čakal na morebiten ukaz. Da bi bil nadzor vojašnice možen ob vsakem času, je bilo treba ključne skupnih prostorov pustiti na določenem mestu. Nadzor prostorov, kjer so bivali posamezniki, je bil dovoljen le podnevi ob navzočnosti koga od moštva.

Uradniki straže so sami poskrbeli za nastanitev v kraju službovanja. Ta je morala biti čim bližje moštva. Niso imeli pravice do naturalnega oz. uradnega stanovanja.

Vodja oddelka je skrbel za zdravniško pomoč obolelemu v moštvu. Če je bilo dopustno po zdravstvenih predpisih in koristno za obolelega, je vodja oddelka ali vodja preglednega okraja moža dal v domačo oskrbo. Bolnike so poslali v najbližjo javno ali vojaško bolnišnico. V slednjih je bil stražnik podrejen vojaški disciplini, kot je natančneje določala priloga IV. Stroške oskrbe v bolnišnici je v celoti krila država, če je mož zbolel ali bil ranjen v službi.

Prvine teh določb so našle mesto v določitvi reda v vojašnicah finančne straže oz. kontrole v času Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, pa tudi tedanje državne policijske straže. Tedanji finančni minister je jeseni 1921 izdal pravilnik, ki je urejal tudi notranji red in ureditev prostorov, kjer so delovali oddelki finančne straže in so jim prav tako rekli vojašnice.⁴⁶¹

Prejemki

Stalni prejemki moštva finančne straže so bili sestavljeni iz štirih delov, in sicer:

- plača,
- doklada za trajanje službe,
- aktivitetna doklada,
- prispevek za uniformo.

Letna plača je znašala za paznika 800 kron, za

višjega paznika 1000 kron, za preglednika 1200 kron in za višjega preglednika 1400 kron.

Doklada za službena leta je znašala po treh letih službe 80 kron na leto, po šestih letih 160 kron, po devetih letih 240 kron, po 12 letih 320 kron, po 16 letih 400 kron in po 20 letih 500 kron.

Aktivitetna doklada je bila odvisna od tega, kje je moštvo službovalo. Najvišja je bila na Dunaju; drugo avstrijsko ozemlje je bilo razvrščeno v štiri krajevne razrede. Na Dunaju je znašala 55 % letne plače, v prvem krajevnem razredu 40 % plače, v drugem 35 %, v tretjem in četrtem krajevnem razredu pa 30 % letne plače. Krajevni razredi so bili enaki kot za aktivitetno doklado državnih uradnikov, določal pa jih je zakon. Moštvo, ki je imelo bivališče v vojašnici, je prejemale polovico aktivitetne doklade.

Prispevek za uniformo, ki je šel iz državne blagajne, je znašal 120 kron letno.

Uradniki finančne straže so dobivali stalne službene prejemke po pravilih, ki so veljala za vse državne uradnike.

Različna nadomestila

Moštvo je imelo pravico do potnih in prehrabnih pavšalov praviloma le zunaj lastnega službenega okoliša, kjer je mož služboval. Ti pavšali so bili potnina, stroški prehrane in nočnina.

Če je mož službeno potoval z vlakom, je imel na voljo 3. razred, za uporabo vodne poti mu je pripadala vozovnica 2. razreda, povračilo za konjsko vprego je bilo odvisno od dolžine prevoza: za vsakih 10 kilometrov po 2 kroni. Slednjemu so rekli miriametrška pristojbina; miriameter je namreč znašal 10.000 metrov oz. 10 kilometrov. Znotraj službenega okoliša so možu te pristojbine pripadale le, če je bilo nujno uporabiti ladjo, vlak ali vprego. Za patroljiranje, obhod in zasedo mu ni pripadalo nadomestilo z vprego.

Ko je službeno opravilo v lastnem ali tujem službenem okolišu trajalo nad 10 ur in se mož ni mogel prehranjevati v skupni kuhinji ali doma, mu je pripadala prehrabnina 80 vinarjev za pot od 10 do 12 ur, za pot nad 12 ur pa 1 krona in 20 vinarjev. »Tuj službeni okoliš« je pomenil okoliš drugega oddelka finančne straže, kamor je bil mož poslan v pomoč.

⁴⁶¹ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 147–149.

Kadar je mož delal v lastnem ali tujem službenem okolišu in je bil nad 3,8 kilometra od sedeža svojega oddelka, ni pa se mogel vrniti domov od aprila do septembra do 23. ure, od oktobra do marca pa do 21. ure in je zato moral uporabiti prenočišče, mu je pripadala nočnina v znesku 1 krone in 60 vinarjev.

Ko je bil premeščen po službeni potrebi in po uradnem ukazu, je imel pravico do selitvene pristojbine za sebe, ženo in vzdrževane otroke. Ta je obsegala potne stroške zanj in družino in enega posla ter nadomestilo za prevoz selitvenih predmetov, ki so zanj smeli tehtati do 150 kilogramov, za dve osebi do 1000 kilogramov in za več oseb do 1200 kilogramov. Ob upravičenih razlogih je smelo deželno finančno oblastvo te teže povečati do polovice. Ob uradni selitvi je pripadala višja miriametrina, in sicer za enega moža 3 krone, za dva 8 kron in za tri ali več oseb 10 kron. Višja je bila tudi prehrambnina: za enega moža 2 kroni, za dva 4 krone in za tri ali več mož 5 kron.

Za nadomeščanje so bili določeni pavšali tako za delo na sedežu urada kot zunaj urada. Uradnik, ki je imel vprego, konja ali oboje, je prejemal pavšal.

Za vzdrževanje jermenja (osebne službene opreme) je moštvo prejemalo letni pavšal v znesku treh kron na moža.

Vodje sekcij, preglednih okrajev, oddelkov in izpostav so prejemali pisarniški pavšal, da so priskrbeli za službo nujne pisalne pripomočke. Znašal je 4–6 kron ali 1–3 krone mesečno, odvisno od službenega mesta. Pavšali za čiščenje, osvetljavo in ogrevanje uradnih prostorov so bili odvisni od velikosti uradov in kraja; najvišji so bili na Dunaju, nato pa odvisni od razvrstitve v 4 krajevne razrede.

Vodje sekcij, preglednih okrajev in njim dodani uradniki ter tisti stražniki, ki so nadomeščali vodjo oddelka, so lahko prejemali letni pavšal za pot in hrano, ki je znašal od 2400 do 800 kron. To je bilo odvisno od velikosti službenega okoliša, dolžine državne meje s tujino, prometnih in terenskih razmer, števila in oddaljenosti oddelkov, števila nadzorovanih objektov, morebitne oskrbe konja, vprege ali obojega itd.

Denarne nagrade so bile namenjene tudi nosilec državnih odlikovanj. Za srebrni zaslužni križec je mož dobil 20 vinarjev doklade na dan, za

srebrni zaslužni križec s krono 30 vinarjev, za zlati zaslužni križec 50 vinarjev in za zlati zaslužni križec s krono 60 vinarjev na dan. Ta doklada mu je pripadala tudi po upokojitvi in se je izplačevala s pokojnino.

Tistemu, ki se je posebej odlikoval pri odkrivanju pristojbinskih prestopkov ali prijettu tovrstnih prestopnikov, so lahko izplačali denarno nagrado iz državne blagajne. To je urejal ukaz ministrstva za finance z dne 9. julija 1896, ki je še veljal. Iz sklada kazni za pristojbinske prestopke so otrokom in sirotam moštva finančne straže izplačevali štipendije in podpore za obrtni uk, jim plačevali učna mesta v zavodih itd. To je urejalo obvestilo ministrstva za finance z dne 28. aprila 1897, ki je vsebovalo prečiščeno besedilo pravil o skladu za šolanje otrok. Možje straže, ki so izpolnjevali zahtevane pogoje in so imeli kvalifikacije za delovno mesto uradnika te straže, so imeli prednost pri zasedbi takih službenih mest.

Posebni predpisi so urejali ugodnosti za cene prevoza z javnimi prevoznimi sredstvi. Če je mož pričal v kazenski zadevi pred civilnimi, vojaškimi ali sodišči deželne brambe, so veljale določbe iz priloge V tega predpisa. Imeli so nekaj ugodnosti pri nakupu tobaka in pri plačilu taks.

Beneficirana delovna doba

Kdor ni izstopil iz službe prostovoljno ali kazensko, je imel pravico do pokojnine. Ta je znašala po polnih desetih letih službe 40 % plače in doklade za službena leta, za vsako nadaljnje leto službe pa se je povečala za 2 % zadnje plače in doklade za službena leta. Normalna pokojnina finančnih stražnikov ni smela znašati manj kot 400 kron letno in ni smela preseči zadnjih aktivitetnih prejemkov. Pri odmeri njihove pokojnine je vsako polno leto službe v straži veljalo 16 mesecev.

Torej so jim priznavali pravico do povečane ali do beneficirane delovne dobe. Ta praksa je bila prenesena tudi v varnostne sile jugoslovanske kraljevine in socialistične Jugoslavije.

Stražnik, ki je zaradi bolezni ali v službi brez svoje krivde dobljene rane postal nesposoben za službo, se je, če je imel najmanj 5 let službe, upokojil enako kot tisti s polnimi 10 leti službe. Izjemoma je zaradi v službi brez svoje krivde dobljene

rane, ki je imela za posledico delovno nezmožnost ali je zaradi nje potreboval posebno skrb in varstvo, lahko prejel višjo pokojnino, in sicer v višini polne aktivitetne doklade. Isto je veljalo tedaj, če je bila invalidnost posledica posebne prizadevnosti v službi. O tem je odločalo ministrstvo za finance.

Stražnik, ki ni imel 10 let službe v straži, je prejel odpravnino, ki je za službo do 5 let znašala enoletni znesek zadnjih aktivitetnih prejemkov, pri službi nad 5 let pa dvoletni znesek zadnjih aktivitetnih prejemkov.

Stražniki, ki so dopolnili 60 let starosti, so šli v pokoj brez nujnega izkaza o nesposobnosti za službo.

Preskrbnine za družinske člane

Vdove so dobile tretjino za pokojnino izračunanih moževih aktivitetnih prejemkov, a najmanj 400 kron letne vdovske pokojnine. Vdovi je pripadalo za vsakega zakonskega ali legitimnega nepreskrbljenega otroka vzdrževalnina v znesku petine vdovske pokojnine; to je trajalo do preskrbljenosti otroka oz. do njegovega 24. leta starosti. Znesek vseh vzdrževalnin ni smel presežati višine vdovske pokojnine.

Sirota brez staršev, nepreskrbljen otrok finančnega stražnika, je do 24. leta starosti imel pravico do sirotne pokojnine. Ta je znašala za enega ali več otrok polovico vdovske pokojnine, vendar najmanj 10 kron. Če je vzdrževalnina, ki je za otroka pripadala materi-vdovi, presežala sirotno pokojnino, je šla razlika kot dodatek k sirotni pokojnini. Sirotna pokojnina z dodatkom ni smela presežati zneska vdovske pokojnine. Za siroto se je štel tudi otrok, če se je njegova mati spet poročila ali je s kazensko sodbo izgubila pravico do vdovske pokojnine.

Če je upokojeni stražnik umrl, preskrbnine za vdovo in otroke niso smele skupaj preseči njegove pokojnine.

Če umrli stražnik ni dosegel pravice do pokojnine, je svojcem pripadala odpravnina v višini četrte njegovih aktivitetnih prejemkov. Če je stražnik umrl v službi ali v pokoju, je svojcem pripadala posmrtnina v višini četrte letnih prejemkov (plače in dodatka za službena leta ali pokojnine). Če je oseba, ki ni bila svojec, dokazala, da je

pokojnika pred smrtjo oskrbovala ali mu krila pogrebne stroške, je smelo ministrstvo za finance izplačati posmrtnino v celoti ali deloma.

Določbe o preskrbninah za državne nameščence, njihove vdove in sirote so veljale tudi za možne finančne straže, njihove vdove in sirote, če niso bile v nasprotju z zgornjimi določbami. Preskrbninski užitki uradnikov finančne straže, njihovih vdov in sirot so bili določeni s predpisi o pokojninah državnih uradnikov.

II. Službeni red

Drugo poglavje z naslovom »Službeni red« imelo 77 členov, od številke 59 do 135.

Organiziranost finančne straže

Na začetku so bile določbe o organiziranosti finančne straže. Okoliš vsakega oblastva finančne straže se je delil na pregledne okraje. Njihovo število je bilo odvisno od velikosti območja, števila in pomembnosti nadzorovanih objektov in dolžine mej s tujino. V vsakem preglednem okraju je bilo vodstvo preglednega okraja, temu pa je bilo podrejenih več oddelkov straže, odvisno od potreb službe. Za pouk so lahko oblikovali samostojne poučne oddelke.

Patruljno črto na vodah so nadzirala plovila finančne straže, ki so oblikovala pregledni okraj na vodi, moštvo plovila pa je oblikovalo oddelek finančne straže na vodi.

Vzdolž carinske črte so bila za nadzor carinske meje lahko ustanovljena vodstva sekcij finančne straže, ki so obsegale dva ali več preglednih okrajev. Sekcijam je bila namenjena priloga VI. Posebej je bilo urejeno sodelovanje pri vojaškem varovanju državne meje, kar ni bilo objavljeno.

Spremembe mej, števila preglednih okrajev in sekcij je dovoljevalo finančno ministrstvo. Povečanje, zmanjšanje ali preselitev oddelkov, spremembe okolišev in tam službujočega moštva je določalo finančno oblastvo, ki pa ni smelo spreminjati sistemiziranega števila nameščenecv; slednje je bilo v pristojnosti finančnega ministrstva. Služba je lahko izjemoma narekovala postavitev eksponiranih finančnih (zunaj oddelka postavljenih) stražnikov, nikoli pa ne enega samega.

Vodja oddelka je bil najmanj višji paznik oz. višji po nazivu, pomembnejšega oddelka pa komisar II. razreda. O oddelkih, ki so jih vodili višji pregledniki ali komisarji II. razreda, je odločalo deželno oblastvo finančne straže. Oddelki v kraju vodstva preglednega okraja so bili podrejeni ali neposredno vodjem teh okrajev ali njim dodanim nameščencem.

Pregledni okraj je praviloma vodil uradnik finančne straže od komisarja I. razreda navzgor. Vodjem pomembnejših ali večjih preglednih okrajev je bil dodan komisar II. razreda ali višji preglednik finančne straže.

Vodje sekcij finančne straže so bili komisarji I. ali II. razreda.

Sedež oddelka, preglednega okraja ali sekcijskega vodstva terenske službe je bil kraj, kjer so bili nameščeni oddelek, pregledni okraj ali sekcij-sko vodstvo. Ime so nosili po sedežu. Za plovilo finančne straže je kot sedež veljalo uradno mesto nadrejenega oblastva finančne straže. Vsi so imeli službeni pečat in so bili na zunaj označeni z uradnim izveskom, kar pa ni veljalo za poučne oddelke. Na pečatu in izvesku sta bila službeno ime in cesarski orel (grb). Sedež oddelka, preglednega okraja ali sekcijskega vodstva je bil hkrati sedež k njim spadajočih nameščencev, razen eksponiranih ali davčnim uradom dodeljenih nameščencev.

Podrejenost straže finančnim oblastvom

Finančna straža je bila podrejena finančnim oblastvom. To je pomenilo, da je bila podrejena uradnikom finančnih oblastev. Oddelki finančne straže so spadali pod vodstva preglednih okrajev; ti pod vodstva sekcij, kjer so obstajale, te pa pod okrajna vodstva finančne straže. Kjer ni bilo vodstev sekcij, so bila vodstva preglednih okrajev neposredno podrejena okrajnim oblastvom finančne straže.

Okrajnih finančnih oblastev je bilo šest vrst in so bila nekoliko različno poimenovana v posameznih predelih Avstrije:

a) v Spodnji Avstriji, Galiciji, Češki, Štajerski, Tirolski, na Predarlškem in v Dalmaciji so bile okrajne finančne direkcije, glavni carinski uradi pa so bili na Dunaju, v Pragi in v Bodenbach-Tečnu;

b) na Moravskem, razen na območjih, kjer sta bili uprava neposrednih davkov in finančna straža preneseni na šlezjska finančna oblastva, so bile prav tako okrajne finančne direkcije;

c) v Gornji Avstriji, Šleziji, na delu Moravske, v Bukovini, na Salzburgškem in Primorju so bili finančni inšpektorati, v Trstu pa glavni carinski urad;

č) na Koroškem in Kranjskem sta bili finančni direkciji.

Okrajne finančne direkcije in finančni inšpektorati, naštetih pod točkami a), b) in c), so bile podrejene deželnim finančnim oblastvom, kar so bile ali deželne finančne direkcije ali finančne direkcije. Deželna finančna oblastva so bila podrejena ministrstvu za finance.

Za nadzor finančne straže pri deželnih finančnih oblastvih so bili določeni višji inšpektorji finančne straže I. ali II. razreda v VII. oz. VIII. rangu državnih uradnikov. Kjer teh ni bilo, je imel referent za finančno stražo ali njegov namestnik funkcijo višjega inšpektorja finančne straže. Pri finančnih direkcijah na Kranjskem in Koroškem in pri okrajnih finančnih direkcijah so bili konceptni uradniki v funkciji inšpektorja finančne straže. Taki uradniki so bili lahko tudi pri drugih okrajnih finančnih oblastvih, če je to dovolilo finančno ministrstvo.

Finančna direkcija za Kranjsko s sedežem v Ljubljani potemtakem ni imela pravice do samostojnega šefa, imenovanega višji inšpektor I. ali II. razreda, kot je to bilo pri deželnih finančnih direkcijah. V Ljubljani je bil eden od konceptnih uradnikov zadolžen še za inšpektorja te straže. Šlo je pač za manjšo direkcijo te vrste.

O dolžnostih in pravicah osebja

Velik del drugega poglavja je bil namenjen dolžnostim in medsebojnim odnosom v finančni straži. To so urejali členi od številke 66 do 80. Ta del podpoglavja je imel naslov »Splošne določbe za uslužbenca«.

Vsi nameščeni, moštvo in uradniki, so morali službene obveznosti izpolnjevati vestno in varovati stanovsko čast, saj so bili oborožen in uniformiran zbor. Pravila so zahtevala, da so službene obveznosti izpolnjevali disciplinirano in v skladu s stano-

vsako častjo. To je veljalo tudi za sporočila na shodih in v tisku. Za objavo sporočila v tisku je bilo potrebno dovoljenje nadrejenega finančnega oblastva. Resno, zavzeto in požrtvovalno so se morali posvetiti poklicnemu izobraževanju in svoje posebne spretnosti, znanja in sposobnosti nameniti v dobro službi.

S strankami so morali poslovati stanovitno (dosledno) in vljudno. Pred očmi so morali imeti, da služba ni le zaščita državne blagajne, ampak zlasti zaščita poštenih davkoplačevalcev zoper tiste, ki s kršenjem predpisov škodujejo državni blagajni in poštenim davkoplačevalcem. Če se je finančna straža držala tega temeljnega pravila, je na eni strani strogo in dosledno preprečevala in zatirala prestopke, na drugi strani pa storila vse, da poštenih davkoplačevalcev ni prikrajšala in jim ni povzročala težav. Svojih poizvedb, nadzorovanj, preiskav in drugih službenih opravil ni smela nikoli opravljati neskladno s pravili službe.

Vsak nameščenec je bil odgovoren za točno izvrševanje službenih opravil, ki so jih nalagali obstoječi predpisi ali osebno predstojniki. Nameščenec je bil dolžan službene ukaze nadrejenega kot tudi vsakega višjega pri finančni straži poslušno izpolnjevati. Če je sodil, da za prejetim ukazom tiči nesporazum ali nepopolno poznavanje obstoječih razmer, je to sporočil v obliki ugovora. Če je bil ukaz ustno ponovljen ali ni bil preklican oz. spremenjen, ga je moral točno izpolniti. Ugovor je bil možen le, če z odlogom ne bi bil onemogočen namen izdanega ukaza. Od izvršitve ukaza je smel odstopiti le, če ga je pristojna stran preklicala, spremenila ali je nastopil dogodek, ki bi utegnil pomeniti nepravilnost.

Nameščenec je moral ob vsakem času varovati uradno tajnost, kar je veljalo tudi po koncu službe. Če je nastopil kot priča ali izvedenec pred sodiščem, je bil zavezan k uradni molčečnosti, razen če ga tega ni odvezalo finančno oblastvo. Vsak prejeti ukaz je varoval kot skrivnost in ga je lahko v primernem obsegu sporočil le tistemu, ki je sodeloval pri njegovem izvrševanju.

Med najpomembnejše naloge nadrejenega je poleg nadzorstva in vodenja spadalo tudi poučevanje podrejenih. Ravnanje s podrejenimi je moralo biti pravično, vztrajno in dobrohotno, dosledno in ob upoštevanju lastnosti posameznika. Dopu-

ščal je tudi osebne koristi podrejenega, če so bile povezane s potrebami službe. Moral je spoštovati nameščenca in njegov položaj. Graja je bila dopustna ob navzočnosti podrejenih ali tuje osebe le, če se ji ni bilo mogoče izogniti; ni smela potekati v nespoštljivi obliki. Nadrejeni je upošteval ne le pomanjkljivosti, ampak tudi prizadevnost podrejenega. Dolžan je bil izpolniti utemeljene prošnje in obravnavati pritožbe, čeprav so se nanašale na njega samega.

Nameščenec se je do nadrejenega, višje postavljenega v finančni straži in višje postavljenega državnega uradnika moral obnašati pozorno, do enakih pa spodobno in vljudno. Izkazovanje časti v uniformi je potekalo po »Navodilu za ekserciranje v finančni straži« (*Exerzierinstruktion für die k. k. Finanzwache*) z dne 20. junija 1882. Ovacije, ki so bile povezane s stroški, so bile prepovedane.

Nameščenci finančne straže od višjega komisarja navzdol so prejeli službene ukaze od nadrejenih. Ustne ukaze so dajali le nadrejeni. Če je dobil ustno zahtevo od druge pooblaščen osebe, je praviloma zahteval pisni ukaz in zapis v dnevnik. Če je stranka zahtevala zapisnik zaradi uradnega nadzora, je bila izvršitev ukaza vnesena v zapisnik.

Takoj po končani službi je stražnik vodji oddelka ali namestniku poročal o dogodkih, nadzorih, srečanjih in načrtovanih opravilih, ponoči pa je to praviloma odpadlo in je bilo preneseno na jutro. V vsakem primeru pa je moral to na kratko vpisati v razpredelnice pisnega službenega ukaza z navedbo kraja in časa, in sicer takoj po vrnitvi z dolžnosti. Za skupino je to poročanje opravil njen vodja, v pisni službeni nalog pa so se vpisali vsi.

Nameščenci so morali službo opraviti brez prekinitve, razen v primeru, če jih je nadrejeni odpoklical ali zamenjal. Če posebne okoliščine niso terjale drugače, služba ni trajala več kot 10 ur na dan.

Nadrejeni so si morali prizadevati, da so pisanje omejili na nujno mero in nameščence navajali k ustnemu poročanju.

Finančna straža je nemudoma poročala nadrejenim oblastvom zlasti o pomembnejših ali pozornost privlačujočih dogodkih. Taki dogodki so bili navedeni: upor davkom, umor ali poškodba nameščenca, posebno zaslužno ravnanje nameščen-

ca (rešitev življenja, pomoč ob požaru s tveganjem lastnega življenja itd.), nevarni napadi na finančno stražo in upori zoper njo.

Nameščenci so prošnje, ki so se nanašale na službena razmerja, zlasti na podelitev prostega službenega mesta, dopust, dovolitev poroke, druge službene prošnje in pritožbe, vlagali neposredno pri nadrejenemu. Ti so vsako prošnjo poslali na pristojno mesto in ji priložili potrebne spise.

Nameščenec je bil dolžan o svoji bolezni ali bolezni v vojašnici ali na domu čim prej obvestiti nadrejenega. O tem je bilo treba obvestiti tudi pristojno oblastvo. O bolezni uradnika je bilo treba obvestiti deželno oblastvo. Enako je veljalo ob koncu bolezni. V vojašnici stanujoči stražnik je o nevarni bolezni pri sostanovalcu moral obvestiti nadrejenega. Če se je oboleli oddaljil iz kraja stanovanja, je potreboval dovoljenje pristojnega oblastva, razen če je odšel na zdravljenje v bolnišnico.

Vsak mož je imel v prostem času dovoljen izhod podnevi ali ponoči. Kdor je to zlorabil, je vodja preglednega okraja to dovoljenje lahko omejil ali preklical. Stražnik, ki je nameraval zapustiti sedež oddelka ali bližnjo okolico, je to sporočil vodji oddelka. Moštvo, ki je bilo prosto, je smelo zapustiti vojašnico ali stanovanje za toliko časa, kot sta dopuščala opravljanje službe in zagotavljanje reda. Po teh pravilih je ravnal svoje izhode tudi vodja oddelka.

Stanovski ovoj

Za vsakega pripadnika finančne straže so vodili spis, ki je vseboval njegove osebne podatke, opis njegovih lastnosti in podatke o njegovem prizadevanju v službi. Tamu so rekli stanovski ovoj (*Standrolle*), kar bi ustrezalo izrazu uslužbenski list. Vsebina tega lista je bila navedena v vzorcu št. 2.

Uslužbenski list so nastavili ob prvi namestitvi in so ga potem stalno dopolnjevali. Vsak je bil dolžan, da je sporočil za izpolnitev tega lista potrebne osebne podatke in vse spremembe, kolikor niso bile uradno poznane.

Ta list so lahko vodili na dveh oblastvih: na vodstvu preglednega okraja, če je spadal neposredno pod deželno finančno vodstvo; sicer pa na okrajnem finančnem oblastvu.

Vsi možje, za katere se je vodil uslužbenski list,

so bili enkrat na leto ocenjeni, in sicer v teku prvih treh mesecev vsakega leta. To je bila letna ocena. To oceno je dal vodja preglednega okraja skupaj z nadrejenim nadzornim organom. Če sta se z oceno strinjala, sta jo podpisala oba, sicer pa sta dala vsak svojo oceno in jo vnesla v uslužbenski list. Oceno iz posebnih razlogov je dal le vodja preglednega okraja. Oceno uradnikov, tako letno kot tisto iz posebnih razlogov, je dalo nadrejeno finančno oblastvo.

Nadrejeni so bili odgovorni za pravilnost teh ocen in so odgovarjali za vsako površnost ali bistven odmik od resničnosti.

Ocena je morala biti taka, da je omogočala vsakemu nadrejenemu ustvariti pravilno sodbo, če ocenjenega niso poznali osebno. Morala je biti odkrita, temeljita in resnicoljubna, brez nedoločnih, pretiranih in žaljivih izrazov.

Za označitev zmožnosti in uporabnosti ocenjenega so veljale te ocene:

- nezadostno, če te niso zadoščale za redno opravljanje službe;
- zadostno, če so komaj zadoščale in so bile pod povprečjem;
- dobro, če so dosegale povprečje;
- prav dobro, če so presegle povprečje;
- odlično pa je dosegel le tisti, ki se je odlikoval pri opravljanju službe.

Primernost za napredovanje so označevali s tremi izrazi, ocenami: v nemščini »*nein*«, »*tourlich*« in »*außer-tourlich*«. Te ocene bi lahko prevedli: v ne, podpiramo in zelo podpiramo. To oceno so dali le tedaj, če je ocenjeni želel napredovati na višji položaj in je za to opravil predpisani izpit.

Opravila finančne straže

Naslednji del drugega poglavja je imel naslov »Službena opravila«. Zajeta so bila v členih od številke 81 do 104.

Finančna straža je bila pristojna za opravljanje osem vrst nalog:

- a) odkrivanje in preprečevanje tihotapstva in drugih pristojbinskih prestopkov;
- b) odkrivanje kršitev postopkov pri uradnikih in nameščenih;
- c) pomoč izvršilnim uradnikom pri njihovih uradnih opravilih;

- č) zadrževanje sumljivih oseb brez ustreznih dokumentov pred njihovim vstopom v državo;
- d) preprečevanje vojaškim begunom, da bi zapustili državo;
- e) pomoč na poziv za to pooblaščenih oblastev pri izvršitvi ukrepov za javno varnost v primerih, določenih v predpisih;
- f) opravljanje tistih poizvedb ali uradnih opravil, ki so določeni v predpisih ali jih zahtevajo nadrejena oblastva;
- g) sodelovanje pri vojaškem varovanju meje po posebnih predpisih.

Službena opravila finančne straže so določali predpisi in jih je izvajala sama ali pa je nadzirala izvajanje predpisov. Taki predpisi so bili: predpisi o carini, državnih monopolih, užitninah za pivo, žganje, mineralno olje in sladkor; predpisi o posebnih davščinah pri trgovanju, točenju in prodaji žganih pijač na drobno itd.

Njena naloga je bila, da nadzoruje, da se ti predpisi točno in nedvomno izvajajo, prestopki pa zatirajo ali prijavljajo pristojnemu oblastvu. Dolžna je bila izvesti vse ukrepe za uvedbo kazenskega postopka proti prestopnikom in zagotovitev kaznovanja.

Službena opravila oddelkov, preglednih okrajev in sekcijских vodstev so se praviloma omejevala le na lastno (odrejeno) območje. Zaznambe in naznanitve, ki so zadevale sosednji okoliš, so sporočili temu. Nuja je dopuščala, da je straža nujna službena opravila izvršila tudi na sosednjem okolišu. Če bi bilo nevarno odlašati, je smela straža opraviti taka službena opravila, ki so bila sicer vezana na naročilo, tudi brez ukaza, a o tem je takoj obvestila predstojnika; to pa ni veljalo, ko je bilo službeno opravilo vezano na višje pooblastilo (na primer pri hišni preiskavi). Med službo je moral mož pri sebi imeti potrebne pripomočke, posebej za pisanje. Niti med službo niti v prostem času ni smel prestopiti državne meje, ne da bi imel dovoljenje pristojnega oblastva. Ravnanje na državni meji je bilo urejeno s posebnimi predpisi. Stražnikov niso smeli uporabljati za izterjavo denarja.

Finančna straža je imela pri opravljanju službe značaj javne straže. Dolžna je bila pomagati sodiščem, občinskim predstojnikom in vojaškim poveljnikom, skladno s členom 14 carinskega in državnega monopolskega reda.

Če je mož opazil ravnanje v nasprotju z dolžnostmi javnega nameščenca, je to moral sporočiti predstojniku. Če je to zadevalo predstojnika samega, je o tem obvestil naslednjega višjega predstojnika.

Ovadbе o dohodninskih prestopkih je bilo treba obravnavati takoj. Anonimna ovadba je bila koristna za tekoče poizvedovanje, za hišno preiskavo pa je zadoščala le tedaj, ko ni bilo dvomov. Ime ovaditelja je ostalo zaupno. Če so poizvedbe pokazale, da so navedbe izmišljene ali je resnica popačena, je bilo treba ovadbo odstopiti nadrejenemu oblastvu za nadaljnjo uradno obravnavo.

Pri opravljanju službe je stražnik smel prijeti osebo le v primerih, določenih v zakonu o varstvu osebne svobode z dne 27. oktobra 1862, in zaradi pravočasne predaje osebe pristojnemu oblastvu. Za zapor osebe je bil potreben sodni nalog, ki ga je bilo treba priprtemu vročiti takoj ali najpozneje v 24 urah. Zaprttega je bilo treba po 48 urah izpustiti ali predati pristojnemu oblastvu. Pristojno je bilo oblastvu po vsebini primera. Zlonamerna zloraba te določbe je pomenila hudodelstvo zlorabe uradne oblasti in prestoppek.

Vsakogar, ki se je zoperstavljal zakonitim uradnim ukrepom stražnika, mu grozil, ga besedno ali z dejanji žalil, je imel stražnik pravico prijeti. Prijetega je moral takoj predati pristojnemu oblastvu oz. najpozneje v 48 urah, skladno z določbami zakona z dne 5. maja 1869.⁴⁶² Ta je določal, da so lahko opravili hišno preiskavo ob vsakem času in brez odredbe sodišča; izpustitev za varščino pa ni bila dopustna. Zloraba te pravice je imela za posledico disciplinsko in kazensko odgovornost.

Vojaške begune, vojaškega obveznike, potepuhe in s sodno ali varnostno tiralico iskane osebe je finančna straža prijela in predala najbližjemu pristojnemu oblastvu, ob pristojbinskem prestopku pa najbližjemu pristojbinskemu uradu. Posebno pozornost je namenjala osebam, katerih posel je bil povezan z gibanjem iz kraja v kraj.

⁴⁶² Zakon z dne 5. maja 1869 št. 66 drž. zak., s katerim se na podlagi člena 20 državnega temeljnega zakona z dne 21. decembra 1867 št. 142 drž. zak. določajo upravičenja odgovorne vladne oblasti, ukreniti začasne in krajevne izjeme obstoječih zakonov, *Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku*, I. zvezek, str. 413–418.

Predpisi so določali, katere osebe in kateri obrati so bili pod finančnim nadzorstvom, kako ga je bilo treba izvajati in v katere namene.

To nadzorstvo so stražarji izvajali bodisi kot pregled bodisi kot revizijo. Za to niso potrebovali posebnega pooblastila. Pregled so opravljali tako pogosto, kot je bilo ukazano oz. potrebno. Namen nadzora je bil, da so odkrivali te kršitve. Revizija je pomenila poizvedovanje, ali je v poslovalnici storjen pristojbinski prestopok in ali je tam kak predmet ali sled takega dejanja. To nalogo so opravljali praviloma podnevi od sončnega vzhoda do zohoda, ponoči pa izjemoma, če je obrat posloval tudi ponoči. Opravili so jo čim bolj nepričakovano; izogibati so se morali vsaki motnji rednega poslovanja in delati brez zbujanja nepotrebne pozornosti. Navzoče je bilo osebje, ki mu je pripadal obrat ali ga je nadziralo. Pri teh opravilih ni bil mogoč vpogled v trgovske in obrtne knjige, če tako ni bilo določeno v predpisih o pristojbinah.

Pri finančnem nadzoru so smeli opraviti hišno preiskavo le skladno s 3. členom zakona o varstvu hišne pravice z dne 27. oktobra 1862 oz. ob upoštevanju predpisa finančnega in pravosodnega ministrstva z dne 13. februarja 1863. Ta predpis je natančneje opredelil pravico do preiskave hiše, prostorov obratov ali oseb, ki niso bili pod finančnim nadzorom.

Preiskavo je finančna straža opravila le po naročilu oblastva ali je pri njej pomagala. Ravnala se je po prejetih ukazih ali navodilih tistega, ki je vodil preiskavo. Vodja preiskave je bil praviloma uradnik finančne straže.

Brez ukaza oz. naročila je smela straža opraviti hišno preiskavo le v primerih, ki so bili naštetih v 88. členu tega predpisa ali v 274. členu carinskega in državnega monopolskega reda. Po 88. členu tega predpisa jo je smel opraviti vsak finančni stražnik, po 274. členu carinskega in državno monopolskega reda pa uradnik finančne straže. Hišna preiskava, opravljena mimo predpisov, je imela za posledico disciplinsko in kazensko odgovornost.

Predpis finančnega in pravosodnega ministrstva z dne 13. februarja 1863 je določil, da je bilo treba lastniku prostorov takoj ali najpozneje v 24 urah izročiti potrdilo, če so pri njem odkrili pristojbinski prestopok, skladno s 537. členom kazenskega zakona o pristojbinskih prestopkih. Če

ob preiskavi ni bilo odkritega ničesar sumljivega, lastnik pa je zahteval o tem pisno potrdilo, mu ga je vodja preiskave moral izdati.

Carinski in državni monopolski red sta med drugim določila, kako ravnati v primerih, ko se je zasledovana oseba kljub pravilnemu ustavljanju zatekla v zaprt prostor. Stražnik je v tem primeru skušal sam stopiti v prostor, da bi osebo in stvari, ki jih je imela pri sebi, zadržal in izročil zakonsko določenemu postopku. Če v prostor ni mogel stopiti, je poklical na pomoč oblastvo, ki je v kraju skrbelo za red, mir in varnost. Če takega oblastva v kraju ni bilo, mu je pomagal župan občine. Do tega časa so smeli finančni stražniki zapreti dostope in storiti vse, da bi osebi preprečili beg.

Moštvo finančne straže je bilo dovoljeno premestiti k nalogam znotraj njenega območja, za kar so bili določeni pogoji oz. postopek. Opisan je bil postopek premestitve k pristojbinskim uradnikom in k pisarniškim opravilom. Deželno finančno oblastvo je odločalo, če, koliko in katerih mož po položaju je bilo dodeljenih pristojbinskim uradnikom. Njihova opravila po premestitvi so bila zlasti: spremljanje blaga na napovednih postajah; pomoč pristojbinskim uradnikom pri vseh opravilih, za katera je bila usposobljena finančna straža, razen vseh hlapčevih opravil; nadomeščanje odsotnega ali zadržanega uradnika. Pri tem stražnik ni smel opravljati drugih nalog kot tiste, ki so spadala v pristojnost nadomeščenega uradnika.

Moštvo finančne straže je bilo dodeljeno kot pomoč pri pisarniških opravilih v vodstvu preglednega okraja, pri vodji sekcije in na okrajnem oblastvu le za zadeve finančne straže ali pisarjev pri preiskavah pristojbinskih ali disciplinskih zadev ali pri izpitih finančne straže. Brez višjega pooblastila je smel biti pri navedenih oblastvih za pisarniška opravila le po en finančni stražnik.

Postopek v vojaških objektih

Postopek finančne straže med patroljiranjem, pristojbinskim nadzorom in zasledovanjem v vojaških objektih je bil dogovorjen s cesarskim in kraljevim vojnim ministrstvom skladno s 5. členom odloka vojnega ministrstva z dne 18. avgusta 1849.

Ravnanje finančnih stražnikov je bilo zajeto v

treh točkah. 1) V dele okoli utrdbe je smela patrolja stopiti ob vsakem času, če je pooblaščenim vojaškim organom pokazala službeni ukaz. 2) Če je v utrdbi bil obrat, ki je bil glede pristojbin pod nadzorom finančne straže, so finančni stražarji vanj smeli stopiti kadarkoli. Poveljniku objekta ali namestniku je bilo treba pokazati službeni ukaz. Če so tam bile prodajalne na drobno za moštvo ali častniška menza, je bil finančni straži omogočen lažji dostop. 3) Dostop v objekt, kjer ni bilo obrata pod nadzorom finančne straže, je bil dovoljen le s pisnim pooblastilom, ugotoviti je bilo treba istovetnost mož.

Vodja vojaške straže je spremljal finančne stražnike med opravljanjem nalog v vojaškem objektu.

Nadzorovanje mejnega okoliša

Nadzorstvu finančne straže na območju ob državni meji je bilo namenjenih 11 členov drugega poglavja, od številke 93 do 103. Na ozemlju današnje Republike Slovenije je državna meja cesarstva na kopnem potekala zgolj s kraljevino Italijo, sprva bolj zahodno in pozneje, po letu 1866, bolj vzhodno, na severu skoraj tam, kjer je danes državna meja med Italijo in Slovenijo.

Naloge finančne straže pri nadzoru državnih meja so bile navedene v carinskem in državnem monopolskem redu ter v odlokih, ki so to urejali dodatno. Nadzorovala je carinsko črto, mejni okoliš ter promet blaga preko meje. Pri tem je pazila na spoštovanje predpisov o prestopanju carinske črte, ustavitvi pri uradu, danih izjavah pri carinjenju ter nadzorovala tok blaga v obmejnem okolišu. Posebno je nadzirala okoliš vzdolž carinske črte, in sicer s patroljiranjem, postavljanjem zased na primernih krajih, ustavljanjem oseb, ki so nosile ali prevažale blago, preverjanjem njihovih listin, pregledovanjem in tudi preiskanjem njihovega tovara. Posebni predpisi so urejali delovanje finančne straže ob jezerskih obalah.

Kjer je bil prenos blaga preko carinske črte dovoljen le podnevi, je veljal kot dnevni čas: januarja in decembra od 7.00 do 18.00, februarja in novembra od 6.00 do 19.00, marca, septembra in oktobra od 5.00 do 20.00, aprila in avgusta od 4.00 do 21.00 in maja, junija in julija od 3.00 do 22.00.

a) Dvanajst napotkov za obmejno službo

Naštetih je bilo 12 točk, na katere je bilo treba paziti pri opravljanju obmejne službe.

1) Delo nameščenca v enem okolišu je bilo treba usklajevati z delovanjem moža v drugem okolišu, da bi se zagotovilo z razpoložljivim moštvom čim boljše nadzorovanje carinske črte. 2) Izogibati se je bilo treba mehničnemu posnemanju enakih oblik delovanja. 3) Ne da bi razdrobili sile za nadzor meje, je bilo mogoče nadzorovati več točk hkrati. 4) Nadrejeni je moral biti sposoben, da je našel vsakega podrejenega, ki je bil v službi, ga nadzorovati in mu poskrbeti za počitek. 5) Od okoliščin je bilo odvisno, ali je bil v službi en sam nameščenec ali več skupaj (patrulja). Možje v patrolji so se lahko razmaknili toliko, da so bili varni in da so si na klic takoj pomagali. 6) Finančna straža v obmejni službi je morala biti v popolni opremi, razen če je nadrejeni odločil drugače. 7) Službeni ukazi so morali biti poznani le toliko, kolikor je zahteval njihov namen. Pri sporočanju ukazov je bilo treba biti previden, ker jih niso smeli slišati nepoklicani, tudi člani stražnikove družine ne. 8) Gibanje patrolj je bilo treba urejati tako, da so se medsebojno srečevale na primernem kraju. 9) Preže so imeli za toliko bolj učinkovite, kolikor dalj so trajale. Med operacijami jih je kazalo postaviti pogosto. Na določenem terenu je imela preža prednost pred patroljiranjem, saj so tihotapci lažje odkrili patroljo in jo spustili mimo, da so za njenim hrbtom nadaljevali svojo pot. 10) Patrolje so na poraščenem terenu hodile počasi in za enourno razdaljo potrebovale tudi do dve uri hoje. Hkrati je bila to tudi premikajoča se preža, ker je spreminjala postanke, prisluškovala, skrenila s poti in se prikrivala. Paziti je morala na sledove na zemljišču, in če je bilo mogoče, je odkrite sledi takoj zasledovala, še posebej tedaj, če jih je odkrila pri svojem povratku tam, kjer jih prej ni bilo. Patrolja je carinsko črto nadzirala bolj vzdolžno in manj prečno; do te črte se je gibala počasi, od nje pa hitro. 11) Nadrejeni so morali zelo paziti, da jih tihotapci ne bi ukanili. Službo so zato odredili ne mehansko, ampak premišljeno in pozorno, da ni bilo razkrito, kam je usmerjena. 12) Nadzorne točke je bilo treba izbrati tako, da jih ogledniki niso mogli zlahka odkriti. Te naj ne bi bile na poti,

ampak ob njej. Na poti so bile smotrne v določenih razmerah. Priporočali so, da je ponoči smotrneje zasesti doline in ne vrhov; slednje je bilo treba imeti pred seboj in ne za sabo.

b) Nadzor prometa v mejnem okolišu

Če je finančna straža med službo naletela na osebe, ki jih je utemeljeno osumila tihotapstva ali storitve prestopka oz. namena storitve prestopka, jih je v krajevnem jeziku ustavila z besedami: »Stoj! Finančna straža«. Če so imele osebe orožje ali za napad primerno orodje, jim je ukazala, da so ga odložile in posamič položile pred finančno stražo, nato pa pokazali listine. Tiste, ki so to ubogale in ni bilo razlogov za njihovo zadržanje, so izpustili, z drugimi pa so izvedli uradni postopek. Če je bilo nujno, je straža poklicala pomoč in storila vse, da je storilce prijela.

Blago, ki je bilo tihotapljeno za ogibanje pristojbini, so zasegli skupaj s prevoznim sredstvom. Pri tem je bilo treba paziti na izkušnje, ki so kazale na to, da tihotapci po pravilu, posebej ponoči, v predhodnici tihotapijo malenkostne ali neocarinjene predmete, za njo pa je hodila prava tihotapska oseba ali skupina. Zapakiranega predmeta patrolja ni smela odpreti, ampak pa ga je odstopila najbližjemu pristojbinskemu uradu, oddelku finančne straže ali drugemu oblastvu. Paziti je morala, da se blago ni izgubilo in da storilci niso bili izpostavljeni žaljivkam. Pazila je, da je nočni prevoz blaga potekal le s posebnim dovoljenjem na določenem kraju in v navedeni količini. Zato je od okrajnega finančnega oblastva dobila preglednico carine prostih in carinjenju zavezanih predmetov z navedbo količine njihovega dovoljenega prenosa. To je bil nekakšen opomnik, pripomoček za delo ob meji.

Opozorila na kaj je bilo treba paziti pri nadzoru prometa v mejnem okolišu so bila zbrana v sedmih točkah. 1) Prevoznike, nosače, gonjače živine in druge osebe, ki so pri sebi imele zapakirane stvari za lastno porabo, je finančna straža ustavila, ter primerjala listine in stvari. Če se oboje ni ujemalo, je zasegla listine in kršitelja spremljala do najbližjega carinskega urada, ali če je bil ta oddeljen, k najbližjemu oblastvu, da so tam opravili pregled in primerjavo. 2) Če te osebe niso imele nezapakira-

nih stvari, jih je patrolja le pregledala in se prepričala, da ni predmetov za carinjenje. 3) Nenatovorjen voz je smela ustaviti in se prepričati, da je res prazen. 4) Vodna plovila z nad 50 metrskih stotov nosilnosti so morala na poziv finančne straže čim prej ustaviti, zaviti k obali ali čakati na prihod straže. Metrski stot ali cent je imel 100 kilogramov; torej je morala biti nosilnost vodnega plovila nad 5 ton. 5) Če ni bilo dvoma, ali se potniki gibljejo po carinski poti od meje proti carinskemu uradu ali od carinskega urada proti meji, jih patrolja ni smela ustaviti. Če so potniki zunaj carinske poti šli proti carinskemu uradu, jih je opozorila, naj se javijo pri carinskem uradu, in če so to upoštevali, jih je pustila naprej, sicer jih je spremljala do tega urada. Za kurirje in službeno potujoče vojaške osebe je veljal 1. člen odloka vojnega ministrstva z dne 18. avgusta 1849. Za postopek z orožjem je veljal cesarski ukaz z dne 6. novembra 1865. 6) Zmeraj je veljalo, da je bilo treba skrbno primerjati listine s tovorom, ugotavljati smer in čas prevoza, vsebino, število kosov, oznake na njih in uradne žige. Nezapakirane stvari, zlasti če je bila razlika med listino in tovorom ali je obstajal utemeljen sum, da gre za pristojbinski prestopok, je patrolja smela pregledati. Ob sumu prestopka je patrolja prestopnika spremljala do najbližjega carinskega urada, osebo brez listin pa do najbližjega oblastva. Če ponoči zaradi teme postopka ni bilo mogoče izvesti na kraju samem, je prestopnika spremljala do najbližjega osvetljenega kraja, kjer je bil postopek mogoč. Postopek je bilo treba izvesti hitro, da stranka ni bila zadržana dalj kot je bilo nujno. Oblastva ob meji so bila dolžna sprejeti osebe in stvari ob vsaki uri ponoči in podnevi. 7) Če je blago prispelo na carinsko črto na kraju, ki za to ni bil določen, so ga zadržali in napotili na najbližji carinski urad ali oblastvo.

Obmejnega prebivalstva ni bilo dovoljeno brez potrebe nadlegovati na njihovih poteh, četudi ponoči in po stranskih smereh. Finančna straža se je morala potruditi, da je spoznala obmejno prebivalstvo, zaprege, promet in vse drugo, da je znala razlikovati, če je nadaljnje poizvedovanje nujno ali ne.

V obmejnem okolišu so bili finančni stražniki pooblaščen za opravljanje telesnega pregleda osumljenega, uradniki pa tudi za telesno preiskavo.

Telesno preiskavo so opravljali skladno z dekretom dvorne komore z dne 6. julija 1836, št. 28820. Če so naleteli na osebe, za katere je obstajal utemeljen sum, da v obleki ali pod njo nosijo predmete, zavezane carinjenju, so se ravnali takole: sum so utemeljili na zunanji podobi osebe ali na njenih drugih posebnostih; moškemu so ukazali, naj pokaže predmete ali obleko odpne za preiskavo, in če je to odklonil, so mu smeli preiskati tudi torbe, pokrivalo itd., in sicer na kraju samem; vendar pod pogojem, da se je s tem strinjal. Moški žensk niso smeli preiskovati, celo ne v primeru, da je v to privolila, ampak pa so ji ukazali, da sama izroči predmete; če tega ni storila, so jo spremljali do najbližjega pristojbinskega urada, kjer jo je preiskala ženska. Pri telesni preiskavi ni bilo dovoljeno osebe sramotiti ali žaliti.

Če je obstajal utemeljen sum, da je bil pri tem storjen prestop, je finančna straža tovor in osebe spremljala do najbližjega pristojbinskega urada, pristojnega za izvajanje carinskih ali kontrolnih postopkov, da je opravil ponovno preiskavo in primerjal količino blaga ter vsebino na uradnih izkazih.

Finančni stražniki so med opravljanjem službe nadzora državne meje in carinskega prometa imeli pravico od carinskih uradnikov dobiti poročila o prometu blaga ter pogledati v register in druga dokazila. Ti uradniki so sproti vodili register, opremljali poročila z uradnim žigom in jih pošiljali na pristojna oblastva. Dopise iz nadrejenega oblastva so morali takoj pregledati in ugotoviti morebitno predpisom nasprotno poslovanje ali sum o tem.

Skladno s členom 269 carinskega in državne monopolskega reda je finančna straža smela v notranjosti države zahtevati od nosačev, gonjačev in tovornikov listine in jih povprašati, kje, kdaj in od koga so prevzeli tovor ter kam in komu ga dostavljajo. To je bilo dovoljeno: če so imeli pri sebi več stvari kot za lastno potrebo, če so bile za stvari potrebne pisne listine za prevoz in če je bil upravičen sum, da gre za kršitev pristojbinskih predpisov. Lahko je prešela, na zunaj pregledala ovoje in tovor primerjala z listinami. Če ta postopek na poti sami ni bil mogoč, je stranko spremljala do najbližjega pristojbinskega urada, oddelka finančne straže ali občine v smeri potovanja stranke.

Člen 104 je opisal postopek vodje pregledne-

ga okraja pri reviziji sosednjih carinskih uradov II. razreda in tovornih kontrolnih uradov. To revizijo je opravil najmanj enkrat v mesecu. O ugotovitvah je sestavil poročilo in ga poslal finančnemu oblastvu.

Poslovanje oddelka finančne straže

Poslovanje oddelka finančne straže je opisano v 12 členih, od številke 105 do 116.

Vodja oddelka je bil dolžan po lastnem preudarku in s polno odgovornostjo dajati ukaze za službo na oddelku, kolikor tega niso urejali predpisi, posebej še tisti za obmejno službo. Službena opravila je razdelil smotrno in enakomerno; pri tem je upošteval sposobnosti posameznega stražnika in tudi možnosti, da se z opravljanjem različnih nalog dosega mnogostranska usposobljenost moštva. Pazil je na red in natančnost pri izvajanju opravil, da je delo potekalo v slogi in ob medsebojni pomoči moštva. Ob nedeljah in praznikih služba ni počivala, vendar ni izvajala opravil, ki so bila brez škode odložena. Po možnosti oddelek ni smel ostati brez moža. Moštvo je bilo treba obvestiti o službi ob pravem času, da se je nanjo lahko pripravilo, hkrati pa tudi povedati, koliko časa bo trajala; to je bilo pravilo, če ni bilo nujnih nalog. Možje, ki niso bivali v vojašnici, so se javili na oddelku, da so dobili ukaze za službo. Za službo, ki je trajala nad 96 ur zunaj oddelka, je bilo potrebno dovoljenje vodje preglednega okraja.

Stražniki, določeni za nadzorovanje carinske črte in mejnega okoliša, so praviloma prejeli ukaze od vodje preglednega okraja, in sicer za čas enega do petih dni. Vodja oddelka je imel le nalogo, da je nadzoroval izvrševanje ukazov in je le izjemoma službo ob meji odrejal sam. Vodja preglednega okraja je izjemoma lahko določil stražnika od višjega paznika navzgor za opravljanje tako imenovane službe po lastnem preudarku. To je veljalo največ za osem dni v mesecu, in to je pomenilo, da med službo ni dobil točno določenih nalog.

Med službo je bil dovoljen počitek, upoštevajoč opravila in število mož. Če so okoliščine dopuščale, je bil mož popolnoma prost 1 do 2 dni na mesec. Nadrejeni je smel, če je bilo nujno, prostega moža poklicati v službo in ta se je moral pokorno in nemudoma odzvati. Stražnik, ki je bil dolo-

čen za opravljanje ekonomskih zadev v oddelku, ni bil v celoti oproščen zunanje službe, vodja oddelka pa je to moral upoštevati pri odrejanju dela.

Vodja oddelka je moral nadzirati moštvo v službi in sam ali na čelu mož opraviti pomembnejše naloge, čim večkrat je bilo to mogoče. Če je bil vodja odsoten, je določil moža, ki je prevzel njegove naloge, odredil opravila, pazil na red v oddelku in ob nenadnih dogodkih takoj izdal ukaze. To je bil praviloma po položaju najvišji stražnik.

a) Oddelkov dnevnik

Vodja je pisal dnevnik oddelka, ki je dajal zvesto sliko opravljanja službe celotnega moštva. Vsebina dnevnika je bila razčlenjena v vzorcu št. 3.

Pisal ga je mesečno in nato izročil vodji preglednega okraja. Dnevnik je vseboval: imena in položaj mož v oddelku; njihovo odsotnost zaradi bolezni, dopusta, izstopa iz finančne straže itd.; službena opravila, ki jih je prejel vodja oddelka; moštvo odkazane službene ukaze; posebne dogodke. Dnevnik je bil sestavljen iz ovojnega dela in vložnih listov. Na ovoju so bili vpisi moštva in posebnih dogodkov, na vložkih pa obe vrsti ukazov. Pri ukazih za mejno službo so uporabljali oznake iz operativnega pregleda (*Operationsliste*), sicer pa običajne krajevne oznake. Služba je bila v dnevniku prikazana ločeno po dnevni in nočni urah. V obmejni službi je šest desetih ur odpadlo na dnevne in štiri desetine na nočne ure. Nočni čas je bil od oktobra do marca med 18. in 6. uro, od aprila do septembra pa od 21. do 5. ure. Vzorec št. 4 je prikazal, kako pisati dnevnik, da je bilo za vsakega moža za vsak dan razvidno, koliko ur službe je opravil, podobno za vsak mesec. Dnevnik so zaključili konec meseca in ga najkasneje v treh dneh poslali vodji preglednega okraja.

b) Službeni nalog

Pred odhodom na teren je mož prejel službeni nalog (*Dienstbefehl*). Med službo ga je nosil pri sebi, ga pokazal nadzornemu osebju in po opravljeni službi izpolnil. Če je službo opravljalo več mož skupaj, je tak nalog prejel le njihov vodja. Kdor je službo opravljal po lastnem preudarku, je na podlagi službenega naloga izdelal kratek očrt

nalog in ga pustil na oddelku; ko se je vrnil iz službe, je napisal poročilo v službeni nalog. Take službene naloge so vlagali v dnevnik.

Za vse zadeve, povezane z denarjem, ki jih je bilo treba pregledati in ugotoviti njihovo pravilnost, so prinašalcem dali potrdilo o prejemu. Za pošto je zadoščalo potrdilo na poštni prejemnici. Prejemnik je bil odgovoren strankam in državnim blagajni.

Oddelek sam ni dopisoval z oblastvi in strankami; pisal je le poročila nadrejenim in drugim oddelkom ter drugo, če je bilo tako določeno s posebnimi predpisi. Če je na oddelek prispelo pisanje oblasti ali stranke, s katerima si ni smel dopisovati, a je pisanje zahtevalo pisni odgovor, je tak dopis odstopil nadrejenemu.

c) Trinajst vrst pisnih gradiv

Vsak oddelek je imel pisno gradivo, sestavljeno iz 13 vrst pisnih dokumentov. 1) Opis okoliša oddelka je obsegal:

- sistemizirano stanje moštva in njegovo nastanitev v oddelku ali zunaj njega;
- kraje, ki so spadali v okoliš, ter imena firm, ki so imele sedež v okolišu, in sicer obrate, ki so bili pod davčnim nadzorom, prodajalne na drobno za tobak in kolke, ter vse druge osebe in obrate, spadajoče pod pristojbinski nadzor;
- imena in kraj službovanja vseh pristojbinskih uradnikov;
- potek carinske ali pristojbinske črte.

Vsako spremembo je bilo treba takoj vpisati. Osebe in obrate, ki so bili pod pristojbinskim nadzorom in so v njih vodili specialno beležnico po posebnih predpisih, so v opis vnesli skupaj in ne posamič. Za oblikovanje in vodenje te posebne beležnice je bilo pristojno deželno finančno oblastvo. 2) Knjiga normalij z indeksom vseh pravnih aktov te vrste. 3) Knjiga nalogov, kamor so vpisovali vse odloke, ukaze in pisna naročila nadrejenih uradov, če ni šlo za normalije. Pisne ukaze je bilo treba zajeti v nujnem obsegu. Ustne ukaze višjih so vpisali v to knjigo. Deželno finančno oblastvo je lahko odredilo tudi vodenje poslovnega protokola z indeksom. 4) Knjiga inventarja, ki je bil last države. 5) Popis nadzorov in pregledov na terenu. 6) Popis odkritih prestopkov. 7) Popis občasnih

nakazil oddelka, urejenih po datumu dospetja. 8) Knjiga nadzorov na oddelku, kamor so nadrejeni vpisovali opravljene nadzore, opombe in ukaze. 9) Popis pouka v oddelku. 10) Popis pregledov orožja. 11) Situacijska karta okoliša z mejnimi deli sosednjih oddelkov. 12) Operativni pregled za obmejne okoliše. 13) Drugi popisi, določeni s posebnimi predpisi.

Vsak oddelek v obmejnem okolišu je prejel izvleček iz operativnega pregleda vodje preglednega okraja. Izvleček so hranili pri vodji oddelka in je bil skrivnost. V pregledu navedene številčne in črkovne oznake operativnih točk so možje spoznavali med poukom na oddelku, o tem pa niso smeli imeti nobenih pisnih zaznamov. Če so možje zaznali, da nepoklicana oseba pozna te oznake, so o tem takoj poročali. V vseh sporočilih, službenih nalogah in dnevnikih in v pogovorih o službi so operativne točke navajali s temi oznakami in ne z njihovimi imeni. V drugih službenih pisanjih in opisih dejanskega stanja prestopkov teh oznak niso smeli uporabljati, ampak so kraje označevali s krajevno običajnimi imeni.

V zaprtih, le za vodjo oddelka in njegove nadrejene določenih prostorih, so imeli shranjene dnevnik oddelka, pregled operativnih točk, sporočila med vodjem oddelka in vodjem preglednega okraja, knjigo nadzorov in ključ za shrambo, ki jo je uporabljalo moštvo oddelka. Ta ključ je imel tudi vodja preglednega okraja in vodja sekcije; bil je tudi pri deželni finančni oblasti ter pri okrajnem finančnem oblastvu, da so ga uporabili pri obhodu podrejenih. Vsak mož je imel ključ za dostop v shrambo, kjer so spravili službene žige in službena sporočila med moštvom in vodjem oddelka, na primer službene naloge.

Poslovanje vodstva preglednega okraja

Poslovanju vodstva preglednih okrajev je bilo namenjenih 13 členov, od številke 117 do 129. Vodja preglednega okraja je vodil njemu dodane osebe po obstoječih predpisih ali službenih napotkih nadrejenih. Ni imel pravice, da bi izdajal splošne službene napotke. Pripadala mu je pravica, da je razdelil opravila sebi in dodanim osebam, razen če je bilo to urejeno s predpisi ali s posebnimi odredbami višjih oblastev. Pri tem ni smel od-

rediti, da bi le eden od obeh dodanih uradnikov trajno dobival posamične naloge in tako odrekal znanje drugemu. Nadomeščal ga je njemu dodani uradnik; če tega ni bilo, ga je določilo okrajno finančno oblastvo.

a) Kontrola oddelkov

Vodstvo preglednega okraja je čim bolj pogosto nadziralo oddelke finančne straže ter tam službujoče moštvo in pomembne dele davčnega postopka pri obratih, ki so bili zavezani užitniki, pomembnejša opravila pa vodilo samo. Obhod zaradi kontrole je moralo opraviti nepričakovano, podnevi in ponoči. Pregledovalo je vse oddelke finančne straže večkrat v določenem časovnem obdobju in se prepričalo, kako moštvo opravlja službo v okolišu. Pogosti obhodi so bili med najbolj pomembnimi načini za smotrno vodenje službe, nadzorovanje vedenja podrejenih, odkrivanja napak, nudenja pomoči ali predlaganje kazni. V obmejnem okolišu je na zunanjo službo odpadlo najmanj 150 do 180 ur, od tega poleti 30 in pozimi 50 ur službe v 100-urnem nočnem času.

Pristojnost vodje preglednega okraja je v obmejnem okolišu segala tudi na leteče oddelke sosednjega preglednega okraja, da jih je lahko nadziral, ne pa jim dajal ukaze. V nujnih primerih jih je lahko imel tudi na voljo, a je o tem takoj obvestil pristojnega vodjo preglednega okraja. Leteči oddelek je bilo ime za večjo patroljo, ki se je gibala na večjem območju. Zaradi nadzorovanja meje so morali biti vodje preglednih okrajev tesno povezani, in to s kratkimi pisnimi sporočili, še bolj pa z osebnimi stiki. V stiku so morali biti najmanj enkrat na mesec, kar so posebej vpisali v dnevnik. Pri teh stikih so izmenjavali zaupnosti, da bi izboljšali službo in uskladili napotke zanje. Sem sta spadala tudi izmenjava sporočil o tihotapstvu in drugih za službo vezanih dogodkih ter določitev srečanj moštev letočih oddelkov. Srečanja vodij preglednih okrajev v mejnem okolišu naj bi bila čim pogostejša, a nikoli v enakomerno ponavljajočih se presledkih; bila so blizu oddelkov in neopazna.

Možem oddelka, ki je opravljal službo nadzora le v obmejnem okolišu, je vodja preglednega okraja odredil službo za 1 do 5 dni. Za to je izdelal operativni načrt, skladno z določili v vzorcu št.

5. To ni veljalo za tiste može, ki jim je bila določena služba po lastnem preudarku. Če je oddelek poleg mejnega nadzora opravljal še druge naloge, povezane z dajatvami in nadzorom blaga, je vodja preglednega okraja v operativnem načrtu določil može za taka opravila, preostanek moštva pa za obmejno službo. Vodja preglednega okraja je ukazal iz operativnega načrta vnašal v dnevnik oddelka; izjemoma je izpisek iz tega načrta izročil vodji oddelka, da ga je vnesel v dnevnik; pri naslednjem obisku je ta vnos preveril in izpisek nato uničil. Operativni načrt je lahko glede na okoliščine spreminjal.

b) Pouk v oddelku

Pouk moštva oddelka finančne straže je praviloma imel tri vrste vsebin:

- tiste zakone in predpise, ki so zadevali službo finančne straže, in načine za doseganje njenih ciljev;
- organizacijsko navodilo za finančno stražo, skladno z odlokom finančnega ministrstva z dne 20. junija 1882, št. 18413;
- ravnanje z orožjem, njegovo razstavljanje, čiščenje in vzdrževanje.

Če je bilo mogoče, so pouku posvetili nekaj ur v vsakem tednu. Vnesli so ga v zapis o pouku. Pouk je odredil vodja preglednega okraja; pomagal mu je dodani uradnik ali vodja oddelka.

c) Gradiva preglednega okraja

Vodja preglednega okraja in njemu dodeljena oseba sta vodila dnevnik po vzorcu št. 6. V njem se je bilo treba ogibati označevanja operativnih točk s črkami ali številkami. Dnevnik je bil zaključen vsak mesec. Dnevnik dodanega uradnika in iz oddelkov poslana službena pisanja je nato vodja preglednega okraja pregledal in gradivo skupaj s svojim dnevnikom do osmega dne v mesecu oddal nadrejenim. Vodja preglednega okraja je ob koncu meseca za svoj okoliš napisal poročilo in ga priložil dnevniku. Mesečno poročilo je pisal po vzorcu št. 7.

Vodja preglednega okraja je lahko dal v koledarskem letu do 8 dni dopusta svojim podrejenim; o tem je obvestil okrajno finančno oblastvo

oz. vodjo sekcije finančne straže. Lahko je opravil manjše nabave iz dodeljene mu dotacije, skladno s »Predpisom o obračunu manjših nefiksiranih uradnih izdatkov«.

Upravičen je bil izmenjavati pisanja z: njemu podrejenimi; njemu nadrejenimi; drugimi vodji preglednih okrajev; vsemi nadrejenimi okrajnimi finančnimi oblastvi o zadevah, ki so bile nujne za opravljanje službe; z izvršilnimi pristojbinskimi uradi; davčnimi uradi; okrajnimi sodišči; predstojniki občin; okrajnimi glavarstvi; vojaškimi poveljstvi do vključno poveljnika polka. Dopisovanje z drugimi oblastvi in osebami je, razen ob nevarnosti zaradi odlašanja, potekalo preko nadrejenega okrajnega finančnega oblastva.

Vodstvo preglednega okraja je vodilo 11 različnih gradiv, in sicer: 1) Poslovni protokol z indeksom. 2) Knjigo normalij z indeksom. 3) Knjigo inventarja državne lastnine na sedežu okraja. 4) Beležko o prestopkih, ki jih je odkrilo vodstvo okraja. 5) Pregledno knjigo, vodeno po vzorcu št. 8. 6) Zapise o (disciplinskih) kaznih moštva, po vzorcu št. 9. 7) Popis občasnih napotkov, ki jih je vodstvo preglednega okraja poslalo oddelkom, po datumskem zaporedju. 8) Knjigo nadzorov. 9) Situacijsko karto okraja in mejnih delov sosednjega okraja. 10) Operativno listo in operativno karto mejnega okoliša. 11) Drugo, določeno z drugimi predpisi.

Za vsak pregledni okraj v obmejnem območju je bilo treba izdelati preglednico operativnih točk po vzorcu št. 10. Vsebovala je številke krajev in pomembnejših točk (na primer mostovi, zgradbe, križišča poti itd.) in s črkami označene okoli teh točk razporejene objekte, primerne za nadzorovanje (na primer poti, točke za prežo, kontroli ali dajatvam zavezani obrati itd.). Številke in črke so bile urejene tako, kot je bil pogled proti državni meji ter od leve proti desni po vrstnem redu črk in števil. Po treh letih, v primeru zlorabe pa takoj, je bilo treba preglednico spremeniti in dati nove oznake. To listo operativnih točk je vodstvo preglednega okraja poslalo okrajnemu finančnemu oblastvu oz. vodstvu sekcije finančne straže, izvlečke pa vsem oddelkom finančne straže.

Vodja preglednega okraja v obmejnem okolišu je na podlagi situacijske karte izdelal operativno karto svojega in sosednjega okraja. V to karto je

vnesel le tiste objekte, ki so bili zajeti v listi operativnih točk, označeni s številkami in črkami iz operativne liste.

Vsa službena pisanja, ki so zadevala tekoče delo, so bila shranjena v pisarni vodje preglednega okraja v zaprtem prostoru, od katerega ključ je imelo tudi okrajno finančno oblastvo oz. vodja sekcije finančne straže. Ko je šel vodja preglednega okraja ali njemu dodeljena oseba na terenski obhod, je bilo treba v ta zaprti prostor vložiti listek, na katerem so bili opisani pot, čas njegovega bivanja na določeni točki in čas vrnitve na sedež.

Inšpekcijska služba

Podpoglavje o nadziranju delovanja finančne straže je imelo naslov »Služba inšpiciranja«. Že to je pomenilo, da je šlo za višje uradnike nadrejenih oblastev. Ti so imeli pravico nadzorovati delovanje in poslovanje vseh enot finančne straže.

To podpoglavje je obsegalo en sam člen, s številko 130. Določal je nadzorstvo finančne straže. Za to so uporabljali izraz inšpekcijska služba (*Inspizierungsdiens*). Kontrolno moštvo, ki so jo opravljali vodje oddelkov in vodje preglednih okrajev finančne straže, so praviloma imenovali kontrolna služba (*Kontrolldienst*).

Inšpekcijsko službo so opravljali prav določene starešine, ki jih niso šteli med osebje finančne straže, razdeljene na moštvo in uradnike, saj so bili zaposleni pri finančni straži nadrejenih oblastvih.

Pri deželnih finančnih oblastvih so to vlogo opravljali višji inšpektorji I. ali II. razreda oz. referenti finančne straže ter njihovi namestniki. Pri finančnih direkcijah na Kranjskem in Koroškem ter pri okrajnih finančnih oblastvih so funkcijo inšpektorjev finančne straže prevzeli konceptni uradniki, kot je določal člen 65 tega predpisa za finančno stražo.

Naloga inšpektorjev je bila, da so neposredno in stalno nadzorovali finančno stražo posebej glede neposrednega izvajanja službe. Odgovarjali so za predpisano stanje stražnega osebja.

Morali so poznati vse, kar se je nanašalo na pristojbinska razmerja, da bi s svojimi zaznavami oblastvo lahko izpolnjevalo svoje naloge. Posebej so morali poznati lastnosti nameščencev. Obravnavati so morali najpomembnejše naloge finanč-

ne straže, posebej z normativnega in osebnega vidika.

Pri obhodu so imeli do finančne straže pravice oblastva, ki so mu pripadali, razen pravice prisojanja disciplinskih kazni. Te pravice so smeli uporabiti v vseh primerih, nujnih za izboljšanje službe, o čemer so obvestili oblastvo. O svojem obhodu so pisali dnevnik.

V oblastvu, kjer je bilo več inšpektorjev, so po razdelili z vso pozornostjo tako, da so jih menjavali in da je vsak spoznal naloge straže v čim večji meri.

Če ni bilo odrejeno drugače, je bila inšpekcija v okolišju okrajnega finančnega oblastva najmanj dvakrat na leto, v okolišju deželnega finančnega oblastva pa najmanj enkrat v treh letih.

Za obhod niso potrebovali posebnega naloga, ampak so se o njem pogovorili s predstojnikom oblastva oz. referentom finančne straže.

Glavno poročilo

Naslednje podpoglavje je obsegalo en sam člen, s številko 131. Imelo je naslov »Glavno poročilo, statistika, izkaz o postavitvi«.

Okrajno finančno oblastvo je moralo vsako leto poročati na deželno finančno oblastvo o stanju in delovanju finančne straže v svojem okolišju. To je moralo storiti do konca marca, deželno finančno oblastvo pa je nato pripravilo poročilo za finančno ministrstvo do konca aprila. Poročilo se je imenovalo »Glavno poročilo o stanju in delovanju finančne straže v letu ...«.

Moralo je biti jedrnato. Zajelo je tisto, kar je bilo bistvenega za stanje in delovanje straže, nato posebne zaznambe, pobude in predloge za spremembe ali dopolnitve predpisa o nadzoru finančne straže itd. Priložiti mu je bilo treba opis pri straži zatečenih splošnih ukrepov in dnevnik nadzorstvenih oseb.

S posebnimi predpisi določene izkaze o statistiki in namestitvi finančne straže je okrajno finančno oblastvo do konca januarja poslalo deželnemu finančnemu oblastvu, od tam pa so te podatke do konca februarja dostavili na ministrstvo za finance.

Uniforma in oborožitve

O uniformi in oborožitvi finančne straže so govorili člani 132, 133 in 134 in priloga VII.

Določila o uniformi in oborožitvi plovne službe finančne straže (odlok ministrstva za finance z dne 7. oktobra 1882, št. 21590 in z dne 14. novembra 1899, št. 60482 za finančni direkciji v Trstu in Zadru, nato ukaznik tega ministrstva št. 190, čl. 2) so ostale v veljavi v določenimi spremembami glede oznak moštva, ki so bile zajete v prilogi VII. Zgornjih gradiv ni niti v arhivu niti v uredbeniku ministrstva za finance.

Določbe o zastavi in oborožitvi plovil finančne straže so ostale nespremenjene.

Nadrejeni so morali skrbeti, da je celotno moštvo nosilo predpisane in enake uniforme.

Orožje s strelivom in opremo je finančni straži dajala država. Okrajno finančno oblastvo je zagotovilo ustrezne naboje in jih preko vodij preglednih okrajev dostavilo finančni straži.

Finančna straža je praviloma opravljala službo v uniformi. Če je bila pri tem oborožena s strelnim orožjem, je odločal nadrejeni, razen če je to bilo urejeno s predpisi. Če je bila oborožena s strelnim orožjem, je morala biti brez izjeme v uniformi. Pred nastopom službe je bilo treba preveriti stanje orožja. Ob delovanju v uniformi se finančni straži ni bilo potrebno legitimirati.

Službo v civilni obleki, če jo je stražnik imel, je določil nadrejeni, in sicer tedaj, če je bilo to nujno zaradi posebnih okoliščin. V tem primeru je nadrejeni stražniku kot dokaz o njegovem uradnem nastopanju izdal javno potrdilo.

Zunaj vojašnice je k uniformi nosil nož (bajonet). V prostem času je smel nositi civilno obleko le z dovoljenjem neposredno nadrejenega. To dovoljenje je smel nadrejeni ob vsakem času preklicati.

Upokojeno moštvo ni smelo nositi uniforme. Upokojeni uradniki finančne straže so jo smeli nositi pod istimi pogoji, kot so veljali za upokojene civilne državne uradnike.

Uporaba orožja

Člen 135 je urejal uporabo orožja finančne straže. Pri tem so se sklicevali na stare predpise,

celo iz let 1846, 1853 in 1858. To pomeni, da so avtorji teh starih predpisov kar dobro zajeli snov, ki je bila zelo občutljiva že tedaj.

V vseh obmejnih okoliših, v katerih je veljal najvišji sklep z dne 2. maja 1858 o vzpostavitvi finančne straže, so za uporabo orožja veljale določbe členov od 1 do 3 ukaza ministrstev za pravosodje in finance z dne 15. oktobra 1853. Ukaz so ponatisnili tudi v prilogi VIII. S tem so olajšali delo in pouk finančne straže, saj bi sicer morali iskati ta predpis v državnem uradnem listu iz leta 1853.

V drugih območjih so veljale določbe členov od 1 do 5 dekreta dvorne komore z dne 8. februarja 1846. Ponatisnili so jih v prilogi IX..

Orožje je bilo dovoljeno uporabiti le, če so okoliščine to dopuščale in z drugimi sredstvi (na primer z uporabo telesne sile) ni bilo mogoče doseči namena službe.

Finančna straža je morala pomagati ranjenemu državljanu in ga odpeljati v najbližji kraj ter zagotoviti zdravniško pomoč. To je veljalo ne glede na to, če ga je ranila finančna straža ali ne, in ne glede na to, ali je šlo za tujca ali domačega državljana.

Če je bil kdo ranjen ali ubit, je morala v vsakem primeru obvestiti najbližje krajevno oblastvo.

Vsako uporabo orožja, četudi ni bil pri tem nihče ranjen, na primer o uporabi signalnega ali strašilnega strela, je bilo treba vpisati v ustrezno rubriko pisnega delovnega naloga in v dnevnik ter poročati nadrejenemu. Poročilo je bilo treba poslati na okrajno finančno oblastvo, v pomembnejših primerih pa tudi na ministrstvo za finance.

Če je orožje uporabil mož, podrejen vodji preglednega okraja finančne straže, je le ta podrobno preučil primer, ali je bila uporaba skladna s predpisi. V drugih primerih je to opravilo okrajno finančno oblastvo. Postopek v sodnih primerih uporabe orožja je bil opisan v prilogi X.

III. Določbe o kaznih

Tretje poglavje je obsegalo 23 členov, od številke 136 do 158, in je imelo naslov »Določbe o kaznovanju«. Šlo je disciplinsko odgovornost uslužbencev finančne straže.

Kot službeni prestop ali pregrešek so opredelili vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, s katerima

je uslužbenec finančne straže prekršil svojo službeno dolžnost.

Kaznovanje majhnih kršitev reda je bilo za moštvo treba vpisati v stanovski ovoj. Teh disciplinskih ukrepov niso šteli za kazen. Zoper tak ukrep je bilo dovoljeno ugovarjati.

Disciplinski prestopki so bili trojni, in sicer lahki, težki in težji. Prvim bi lahko rekli tudi enostavni prestopki, zadnjim pa najtežji, saj je težavno ločiti med težkim in težjim prestopkom. Predpis je v vseh treh skupinah naštel 26 različnih prestopkov.

Šest težjih službenih prestopkov

Kot težje službene prestopke so šteli šest dejanj, ki so lahko imeli več oblik. Zajeti so bili v členu 139.

1) Kršitev uradnega zaupanja je bila navedena kot prvi težji prestopek, ki je bil opisan v treh osnovnih oblikah; pri tretji so bile navedene štiri podoblike. a) Če si je uslužbenec finančne straže prilastil ali neprimerno rabil za svojo ali drugega korist zaupano mu zadevo v obliki denarja, stvari ali v drugi obliki, pripadala pa je državi ali komu drugemu; b) če je prekršil dolžnost varovanja uradne tajnosti in je zato nastala znatna škoda za državo ali koga drugega ali bi škoda utegnila nastati; c) aa) če je dokončal tihotapstvo ali prikrajšanje pristojbine ali ga je poskusil sam ali z drugim, katerih nadzorovanje je spadalo v njegovo službeno dolžnost; bb) če je bil opazno sokriv tihotapstva ali soudeležen pri njem ali prikrajšanju pristojbine; cc) če je predmet tihotapstva ali prikrajšanja pristojbine prinesel k sebi domov, ga imel ali porabil ali je to dovolil svoji zakoniti ženi in otrokom; dd) če je njemu poznano tihotapstvo ali prikrajšanje pristojbine namenoma prikril ali o tem namenoma ni obvestil tistega, ki je bil zadolžen za preprečevanje ali odkrivanje teh prestopkov.

2) Zloraba uradne oblasti v drugih primerih, kot so navedeni pod kršitvijo uradnega zaupanja oz. pod prvo točko navedene težje kršitve.

3) Če je uslužbenec ob službenem opravilu sprejel ali zahteval darilo v denarju, stvareh ali druge oblike koristi ali zagotovilo take koristi. To je veljalo ne glede na to, ali je bila vrednost darila neznatna ali pomembna, ali je šlo za kršitev predpisov ali ne. Tega prestopka je bil uslužbenec fi-

nančne straže kriv tudi, če so tako darilo sprejeli njegova žena ali otroci. Ko je dobil ali zagotovil tako darilo zaradi službenega opravila on ali njegova družina, ga je moral takoj prepustiti v uradno varstvo in še istega dne dogodek opisati in ovaditi nadrejenemu. Če sta bila nadrejeni ali nadrejeno oblastvo v drugem kraju, je ovadbo sporočil preko najbližjega prometnega sredstva. Če je opustil predajo darila v uradno varstvo ali dogodka ni ovadil, je veljalo, da je darilo sprejel ali je to vedel.

4) Glede na službena pisanja je storil tak pregrešek, če je a) namenoma navedel bistveno napačen, neresničen podatek v potrdilu, nakar je prejemnik takega potrdila izvedel uradno opravilo ali je bil pri takem opravilu navzoč; b) če je ponaredil ali poneveril službeno pisanje.

5) Oddaljitev iz službe, za kar je veljala tudi vsaka samovoljna ali neopravičena odsotnost iz vojašnice ali iz stanovanja, ki je trajala več kot tri dni.

6) Uporaba orožja mimo predpisov, če je pri tem prišlo do telesne poškodbe ali uboja.

Štirinajst vrst težkih službenih prestopkov

V členu 140 je bilo naštetih 14 vrst težkih prestopkov. Tako dejanje je uslužbenec finančne straže zagrešil:

1) če je prekršil uradno skrivnost na druge načine, kot so bili navedeni v točki 1b člena 139 tega predpisa;

2) če je zakrivil prikrajšanje pristojbine ali je bil pri njej udeležen na drug način, kot je bil naveden v točki 1c člena 139 tega predpisa;

3) če je na druge načine, kot so navedeni v točki 4 člena 139 tega predpisa, storil bistveno napako, še posebej, če je navedel napačen obseg ali uspeh svojega uradnega poslovanja ali osebe, ki so pri tem sodelovale;

4) če je opustil dolžno vodenje službenih pisanj, od katerih je bilo odvisno pravilno izvajanje nalog;

5) če je od oseb ali obratov, ki so spadali v njegovo službeno pristojbinsko nadzorovanje, ali od tihotapcev sprejel posojilo ali je to dovolil svoji ženi ali otrokom;

6) če sploh ni izvajal predpisane službe ali je samovoljno ali ne da bi bil k temu pozvan, zapustil zaupano mu mesto;

7) če je grobo zanemarjal službo, s čimer je nastala ali bi lahko nastala znatna škoda, kamor sta spadala zamuda pri začetku službe ali predpisom nasprotno izvajanje predpisane službe ob neupoštevanju splošnega ali posebnega ukaza;

8) če je bilo njegovo življenje nenravno in je sprožilo javno pohujšanje;

9) če je bil v zaupnih odnosih z osebami, ki so mu bile znane kot tihotapci ali so povzročale prikrajšanje pristojbini;

10) če si je dovolil do strank za njih ali za službo škodljivo, nezakonito ali samovoljno vedenje, če to vedenje ni veljalo za zlorabo uradne oblasti;

11) če je v uniformiranem in oboroženem zboru na pozornost zbujajoče načine kršil nujno disciplino, posebej spoštovanje do nadrejenih in njim dolžno pokornost;

12) če se je ukvarjal s trgovanjem, drobno prodajo pijač ali z varovanjem državi, občini ali oblastvu pripadajočih pristojbini ter bil pri tem udeležen kot javni ali tajni družabnik;

13) če je v službi pokazal strahopetnost;

14) če je nezakonito uporabil orožje, ne da bi pri tem nastale posledice, navedene v točki 6 člena 139 tega predpisa.

Šest vrst lažjih službenih prestopkov

Vsi drugi prestopki, ki niso bili zajeti v členih 139 in 140 tega predpisa, so bili lažji. Mednje je spadalo šest dejanj, naštetih v členu 141:

1) pijanost v službi ali na javnem kraju in igral-ska strast;

2) lahkomišlno zadolževanje in ravnanje v primerih, ki niso zajeti v točki 5 člena 140 tega predpisa;

3) zanemarjanje uniforme in opreme;

4) nemarnosti pri opravljanju službe v drugih primerih, kot so navedeni v točki 7 člena 140 tega predpisa;

5) ravnanje in izjave, ki niso bile v skladu z nujno disciplino v oboroženem in uniformiranem zboru, še posebej ne v skladu s spoštovanjem nadrejenih in do njih dolžno pokornostjo, kar ni zajeto v točki 11 člena 140 tega predpisa; sem so spadale tudi nesposodobne izjave o tretjih osebah in o prejetih ukazih;

6) obvezi nasproten spregled uslužbenčevega

službenega prestopka, ki bi zahteval disciplinsko obravnavo; obvezi nasprotno zamolčanje takega prestopka ob poizvedovanju nadrejenega ali nepoštovanje obveze o naznanitvi takega prestopka.

Kazni za disciplinske prestopke

Kakšne kazni so bile določene za vse tri vrste disciplinskih prestopkov, je določal člen 142 tega predpisa.

1. Kazen za težje disciplinske prestopke je bila odpustitev iz službe.

2. Kazni za težke disciplinske prestopke je bilo sedem vrst:

a) denarna kazen v znesku od 10 do 50 kron;

b) premestitev na lastne stroške;

c) odpust iz službe vodje oddelka;

č) strogi zapor v trajanju od 3 do 8 dni;

d) odvzem naziva;

e) prestavitev na nižjo stopnjo prejemkov za leto ali dve;

f) degradacija.

Ob ponavljanju teh prestopkov je bil mož lahko tudi odpuščen iz službe. Ob službenih prestopkih, navedenih v točkah 2, 5, 6, 7 in 13 člena 140, so ta ukaz izrekli že ob prvi ponovitvi, če so bili storjeni v oteževalnih okoliščinah.

3. Kazni za lahke prestopke so bile četverne:

a) pisni opomin;

b) izguba prostega dneva v službi, razen za obisk službe božje ob nedeljah in praznikih;

c) denarna kazen v znesku od 2 do 10 kron;

č) za moštvo, razen vodje oddelka in višjega preglednika, tudi navaden zapor od enega do treh dni.

Enostavne službene pregreške so ob ponavljanju smeli šteti kot težke. Zaradi nepoboljšanja in ponavljanja je bil storilec lahko odpuščen iz službe.

Pri seštevanju več službenih pregrešk so odmerili kazen za najtežji prestopok, druge pa so pri odmeri kazni šteli kot oteževalne okoliščine.

Navadni zapor so imeli v vojašnici, strogega pa v prostoru za zapore. Kaznovanemu na navaden zapor je bila kot poostritev kazen lahko v okviru 24-urnega trajanja zapora razširjena tudi z nočno službo v trajanju 8 ur.

Ob strogem zaporu je bilo prepovedano kajenje in uživanje opojnih pijač. Obiski in razgovori v zaporu so bili prepovedani, razen ob posebnem dovoljenju, ki ga je iz utemeljenih razlogov lahko dal vodja oddelka. Ta zapor je bil lahko postrožen s postom. Ta je pomenil, da je kaznovani ostal pri vodi in kruhu; v tednu dni je bil post dovoljen največ dvakrat.

Razen primera, ko je bil uslužbenec finančne straže med prestajanjem navadnega zapora dodeljen v nočno službo, je med celotnim trajanjem navadnega ali strogega zapora bil dolžan prispevati vzdrževalne stroške, kot je določal čl. 148 tega predpisa; razliko med aktivitetno doklado in alimentacijskim prispevkom v dnevih zapora je dobil povrnjeno in obračunano pri naslednjem izplačilu prejemkov.

Denarne kazni so smele v enem letu znašati največ 100 kron. Šle so v sklad pristojbinskih kazni, kot je določal člen 41 tega predpisa, in so bile v mesečnih obrokih odbite od plače. Te mesečne obroke so vpisovali v disciplinske zaznambe. Na mesec niso smeli biti manjši od 5 in ne večji od 10 kron.

Kdo je imel pravico do kaznovanja

Kdo je imel pravico izrehati disciplinske kazni, je določal člen 143. Vodja preglednega okraja finančne straže je bil upravičen izrehati predpisane kazni za vse lahke, enostavne disciplinske prestopke, naštete v členu 142 tega predpisa. Hkrati je o tem obveščal okrajno finančno oblastvo. V vseh drugih primerih je pravica kaznovanja pripadala okrajnemu finančnemu oblastvu.

Odpust iz službe je lahko izreklo okrajno finančno oblastvo na podlagi sklepa komisije, ki so jo sestavljali: kot predsedujoči finančni (deželni) direktor ali konceptni uradnik, ki ga je določil, dalje referent finančne straže ali njegov namestnik in uradnik finančne straže. Ob nesoglasju je odločal glas predsednika komisije.

Kazni, za katere je bil pristojen urad, je lahko izrekal tudi vsak drug višji urad. Kaznovalna pravica vodilnih uradnikov carinskih uradov za njihove trajno dodeljene uslužbenice finančne straže kot tudi s posebnimi predpisi urejena kaznovalna pravica drugih uradnikov finančne straže je ostala

nespremenjena. Pristojnosti vodje sekcije finančne straže v disciplinskih zadevah so bile določene v točki 6 priloge VI tega predpisa.

Kaznovanje je bilo treba izvajati strogo pravično in ob doslednem upoštevanju predpisov. Kdor je kršil predpise ali je izrecno ali molče, krivega prestopka oprostil predpisane kazni, je storil težak prestopok, če za to ni imel pooblastila iz člena 151 tega predpisa.

Okrivljenemu je bilo treba krivdo popolnoma dokazati. Zaslišanje obtoženega in prič kot tudi vso disciplinsko preiskavo je smel voditi uslužbenec finančne straže, ki ni bil nižji po položaju od preglednika. Zapisnik je morala podpisati tudi nepristranska priča, ki je bila po položaju najmanj višji paznik.

Manjše kršitve reda je lahko vpisal v stanovski ovoj vodja preglednega okraja finančne straže ali višji, ne da bi bil sestavil zapisnik o preiskavi, če je tako kršitev ugotovil sam in osumljeni ni dal nobenega opravičila, ali tudi, če je za kršitev izvedel drugače in osumljeni ni dal ugovora niti se ni opravičil.

Za lahke prestopke je preiskovalni akt obsegal zgolj splošen opis dejanja. V njem je bilo treba: zapisati, da je bilo okrivljenemu njegovo dejanje ustno predočeno, in da so priče pričale ustno, navesti dokaze in v kratkem povzeti izid postopka. Okrivljeni in priče so s podpisi potrdili, da so uradne ugotovitve in izjave pravilno navedene.

V postopku za težke in težje prestopke je bilo treba voditi zapisnik. Izjavo okrivljenega je bilo treba takoj vnesti v zapisnik. Če je okrivljeni izjavil, da ni pravilno zapisana, ali jo je spremenil, je bilo to treba vnesti v zapisnik. Vsak izprašani ga je podpisal, nepismeni ga je potrdil z ročnim znamenjem, pod katero je nepristranska priča napisala svoje ime in priimek.

Preiskovalni akt je obsegal: a) vzrok za postopek; b) predhodno zaslišanje okrivljenega, kjer je dobil priložnost postopek skrajšati s priznanjem ali pa navesti dokaze o svoji nedolžnosti; dodatno zaslišanje pa je bilo le tedaj, če so se pokazala nova dejstva, ki do tedaj niso bila poznana; c) poslušanje, ne zaslišanje prič in izvedencev, kjer je vsak povedal svoje ime in priimek, starost, stan, poklic, stanovanje, veroizpoved in razmerje do okrivljenega (sorodstvo, svaštvo, prijateljstvo ali sovraštvo);

č) zaslišanje okrivljenega o pridobljenih dokazih; d) soočenje okrivljenega in prič, katerih izjave so bile različne od okrivljenčevih trditev; e) morebitne nove poizvedbe za razjasnitev razlik med navedbami okrivljenega in prič; f) sklep preiskave. Zapisati je bilo treba, kaj je popolnoma razjasnjeno in kaj ni. Ta akti so podpisali okrivljeni in navzoči pri postopku.

Če je vodja stražnega oddelka zalotil uslužbenca finančne straže, da je bil pijan, je kršil javno nravnost, bil nepokoren ali nespoštljiv do nadrejenega, je kršitelja, če ni hotel prostovoljno iti na najbližji oddelek, prijel in ga tja odpeljal, hkrati pa ga prijavil nadrejenemu za nadaljnji postopek.

Ob taki ali podobni kršitvi sta smela okrajno finančno oblastvo ali vodja preglednega okraja finančne straže odrediti preiskovalni pripor, še posebej, če je obstajala nevarnost, da bi kršitelj pobegnul. Zapor je smel trajati le, kolikor je bilo nujno. Preiskavo je bilo treba opraviti v čim krajšem času. Podaljšanje takega pripora, ki je bilo v opreki s predpisi, je pomenilo zlorabo uradnega delovanja.

Med preiskovalnim pridržanjem je bil okrivljeni suspendiran iz službe in postavljen na alimentacijo. Za uslužbenca finančne straže so veljale splošne določbe o suspenzu uradnika ali sluga, če je ogrožal varnost službe ali ugled urada ali če je bil proti njemu uveden postopek zaradi službenega prestopka, katerega posledica je bil odpust iz službe. Vse to v skladu z dekretom dvorne pisarne z dne 17. maja 1828, ukazom osrednje oblasti z dne 16. februarja 1863 in odlokom ministrstva z dne 16. julija 1873 z nekaterimi spremembami glede na alimentacijo.

Pritožba proti izrečeni kazni

Pritožba proti izrečeni kazni je bilo možno vložiti v osmih dneh po prejemu sklepa, in sicer nadrejenemu ustno ali pisno. Ugovor zoper potrditev ali ublažitev kazni ni bil mogoč. O ustni pritožbi je nadrejeni sestavil zapisnik. Pritožnik je smel pogledati v opis dejanja ali v preiskovalni spis, ne pa tudi v prijavo, dopise, poročila in posvetovalne zapisnike.

Pritožba zoper odločbo vodje preglednega okraja finančne straže je šla na okrajno finančno oblastvo, pritožba zoper odločbo okrajnega finančnega

oblastva na deželno finančno oblastvo, zoper odločbo deželnega finančnega oblastva pa na ministrstvo za finance. Oblastvo, ki je prejelo pritožbo, je moralo pospešiti postopek. Če je bil pritožnik v preiskovalnem zaporu ali suspendiran, je bilo treba pritožbo v 48 urah dostaviti pristojnemu oblastvu in jo rešiti v 48 urah ali jo odstopiti višjemu pristojnemu oblastvu.

Ublažitev kazni je pomenila spremembo izrečene kazni v drug disciplinski ukrep. Zaporna kazen v trajanju 24 ur se ni mogla ublažiti. Pravico ublažitve kazni je imela pritožbena inštanca. Ta je bila upravičena izreči nižjo kazen, kot je bila določena s predpisi. Kazen je smelo spregledati edino ministrstvo za finance.

Kazen so izvršili, ko je postala pravnomočna. Tedaj so jo vpisali v stanovski ovoj. Izbris v stanovski ovoj vpisane kazni so opravili zaradi teh vzrokov: zaradi trajnega zglednega vedenja; zaradi zaslužnih ravnaj; zaradi napredovanja. To je imelo za posledico, da kršitve reda, kazni zanje ali službene napake, katerih kazni so bile izbrisane, pri odmeri poznejših kazni niso smeli upoštevati. Pravica do izbrisa kazni je, če so bili izpolnjeni vsi pogoji, pripadala okrajnemu finančnemu oblastvu. Izbris je pomenil prečrtanje vpisa o kazni v stanovskem ovoj.

Zaradi trajnega dobrega vedenja so po šestih mesecih lahko izbrisali kazen zaradi kršitve reda in zaradi lahkih službenih pregreškov, kazen zaradi težkih službenih pregreškov po enem letu in kazen za težje prestopke po dveh letih. Roki so se šteli od dneva pravnomočnosti disciplinskih kazni. Izbris je tekkel po uradni poti.

Na prošnjo so smeli zaradi zaslužnega ravnanja izbrisati praviloma le eno kazen. Če je tako ravnanje trajalo dalj časa ali je šlo za poseben pogum ali je bilo združeno s posebno nevarnostjo, so lahko izbrisali tudi več ali vse vpisane kazni. Če dovoljen izbris ni veljal za vse vpise, so zmeraj starejše reševali pred novejšimi.

Če je uslužbenec finančne straže napredoval, so mu po uradni poti izbrisali vse kazni.

Za disciplinsko obravnavo uradnikov finančne straže so veljale določbe cesarskega ukaza z dne 10. marca 1860 ob upoštevanju ustreznih določb o kvalifikaciji službenih pregreškov za moštvo finančne straže v členih 138, 139, 140 in 141 tega predpisa.

Uslužbenec finančne straže, obsojen za hudo delstvo ali za tatvino, poneverbo ali udeležbo pri njej ali goljufijo ali nepošteno ravnanje pri kreditnih poslih ali zaradi preprečitve prisilne izvršbe, je bil odpuščen iz službe. Pri drugih kazenskih sodnih odločbah je bilo treba ravnati po disciplinskih predpisih od primera do primera in presoja ti, ali je odpust iz službe primeren ali ni. Sodbe kazenskega sodišča so vnesli v stanovski ovoj pod opombe.

Deset prilog k predpisu

Predpis je imel deset prilog, pri čemer je sedma imela dva dela, A in B. Označene so bile z rimskimi številkami.

I. Predpis o izpitu za dosego trajne namestitve

Izpit je obsegal troje:

- a) predpis za finančno stražo z dne 17. marca 1907;
- b) predpise o pristojbinski službi in drugih pomembnih službah, ki so jih opravljali pazniki ali višji pazniki;
- c) preproste izračune, vštveši izračune procentov ter površine in prostornine, s katerimi se je kandidat srečeval v službi.

Izpit za stražnika pri kurjaških in strojniških poslih, ki so bili pri plovni finančni straži na vodah, je obsegal le preskus znanja o predpisih za finančno stražo in predpise o kurjaški in strojniški službi.

K temu izpitu je lahko pristopil tisti, ki je bil najmanj dve leti v poskusni službi pri finančni straži in je bil dovolj spreten. Izpiti so bili v vnaprej določenih presledkih pri finančnem okrajnem oblastvu, ki je moralo kandidate obvestiti vsaj štiri tedne pred izpitom. Potekal je pred komisijo, katere predsednik je bil inšpektor finančne straže ali drugi konceptni uradnik, poleg njega sta bila dva izpitna komisarja kot vodji preglednega okraja finančne straže.

Najprej je bil pisni del izpita, ki je obsegal le take pisne izdelke, ki jih je sicer kandidat pisal v službi. Trajal je največ eno uro. Ustni del je trajal najmanj pol ure; vprašanja so se nanašala na praktično opravljanje službe. Rezultat obeh delov

izpita je komisija ob odsotnosti kandidata ocenila z dvema ocenama: »primeren«, »neprimeren« za trajno službo. Komisija je odločala z večino glasov. O izpitu je zapisnikar, ki ni bil član komisije, vodil zapisnik, kjer je zabeležil datum izpita, navzoče, vprašanja, odgovore in sklep komisije. Podpisali so ga vsi trije člani komisije in zapisnikar. Sklep komisije so nato ustno sporočili kandidatu, in če je bila ocena primerna, so jo vpisali v kandidatov uslužbenski list.

Popravni izpit je bil dovoljen samo enkrat, in sicer po šestih mesecih. Tedaj kandidatu mu niso povrnili potnih stroškov kot ob prvem izpitu.

II. Predpis o izpitu za preglednika

Izpit za preglednika je bil pisni in nato še ustni. Obsegal je dvoje:

- a) predpis o finančni straži z dne 17. marca 1907;
- b) predpise o pristojbinah v obsegu, potrebnem za službo finančne straže.

Tako pisno nalogo kot ustna vprašanja so morali prilagoditi potrebam službe na stopnji preglednika. Namen izpita ni bil, preskusiti moč kandidatovega spomina, ampak predvsem ugotoviti, če je sposoben predpise uporabljati, zato naj bi bil izpit usmerjen praktično.

K temu izpiti je smel pristopiti kandidat, ki je imel najmanj šest let službe pri finančni straži. Potekal je na sedežu okrajnega finančnega oblastva. Pisni del je bil pod nadzorstvom. Ustni del je potekal pred komisijo treh članov. Predsednik je bil vodja okrajnega finančnega oblastva ali njegov namestnik. Člana sta bila finančni konceptni uradnik in uradnik finančne straže.

O izpitu so vodili zapisnik. Ta je vseboval datum izpita, člane komisije, kandidatovo ime, vprašanja; pri odgovorih je bilo treba zapisati eno od ocen: »zelo dobro«, »komaj izčrpno«, »zadostno«, »nepravilno« ali »sploh ni odgovoril«. Komisija je brez navzočnosti kandidata odločila, ali je izpit opravil ali ne. Odločila je večina članov komisije. Nato je kandidatu ustno sporočila oceno, in če je bila pozitivna, so jo takoj vpisali v kandidatov uslužbenski list. Ta izpit je bilo dovoljeno ponavljati le enkrat, najprej po enem letu. Za prvi izpit so kandidatu povrnili potne stroške, za ponavljalnega pa ne.

III. Predpis o izpitu za uradniško mesto

Izpit za uradnika finančne straže je obsegal osem vsebin:

- a) predpis za finančno stražo z dne 17. marca 1907;
- b) predpise o užitnini za pivo, žganje, sladkor in mineralno olje;
- c) tehnični postopek proizvodnje piva, žganja, sladkorja in mineralnega olja, vse v obsegu znanja za vodjo preglednega okraja finančne straže;
- č) predpise o linijski užitnini za vino in meso v obsegu pristojnosti upravnih oblastev;
- d) predpise o carinskem postopku, posebno red za carino in za državne monopole ter uradni poduk za izvršilne uradnike iz leta 1853, I. in II. del;
- e) predpise o prodaji predmetov državnega monopola na drobno; o pristojbinah za loterijo, pošto in drugo, o posebnih davščinah od trgovine in vinotoča, od prodaje žganih pijač na drobno in o davščinah na punciranje, kolikor so ti predpisi zadevali finančno stražo, ter končno še predpise o drugih, finančno stražo zadevajajočih službah;
- f) iz pristojbinskega kazenskega zakona določbe I, in od IV. do XIX. poglavja I. dela ter določbe od I. do VIII. poglavja II. dela, kot tudi I. in II. poglavje uradnega poduka k temu kazenskemu zakonu, brez določb o pristojnostih finančnih oblastev, pristojbinskih sodišč ali o izkušnjah uradnikov; v Dalmaciji namesto navedenega gradiva vse tam veljavne določbe predpisov o kaznih;
- g) zakon z dne 27. oktobra 1862 o varstvu osebne svobode in hišne pravice skupaj s predpisom za izvrševanje obeh zakonov pri izvajanju pristojbinskih kazni; zakon z dne 6. aprila 1870 o varstvu pisemske in pisne tajnosti.

K temu izpitu je smel pristopiti, kdor je imel najmanj osem let službe pri finančni straži. Potekal je na sedežu deželnega finančnega oblastva. To je moralo pravočasno sporočiti čas izpitov in roke, da so kandidati o tem izvedeli štiri tedne pred izpitom. Komisija je štela pet članov. Predsednik je bil referent finančne straže ali njegov namestnik oz. nadzorni uradnik; člani izpitne komisije so

bili štirje: konceptni uradnik, uradnik tehnične finančne kontrole, carinski uradnik in vodja preglednega okraja finančne straže oz. vodja sekcije finančne straže. Vsem članom komisije je pripadala nagrada v znesku po 6 kron za izpit.

Najprej je bil pisni del izpita pod nadzorstvom, nato pa pisni del pred komisijo. Pisni del je obsegal take naloge, ki jih je bilo treba v pisni obliki izdelati v službi, in je trajal največ dve uri. Ustni del je trajal najmanj eno uro in je obsegal manj teoretična in bolj praktična vprašanja, da se je komisija prepričala, ali je kandidat obvladal praktična znanja in ali je samostojen. Predsednik je vodil izpit in je bil upravičen postavljati vprašanja za vse stroke.

Ob koncu se je vsak član komisije, po vrsti od najnižjega po rangu do najvišjega, v odsotnosti kandidata izjavil, ali je kandidat potrjen ali zavržen. Potrjen je bil tisti, za kogar je to potrdila večina članov komisije. Ocene so bile: »odlično«, »dobro«, »nezadostno«. Za odlično oceno so se morali izreči vsi člani komisije. Predsednik je imel pravico podvomiti o odlični oceni in na predpisan način izraziti ločeno mnenje oz. oceno.

O izpitu je bilo treba sestaviti zapisnik, ki je vseboval datum izpita, imena predsednika in članov komisije, kandidatovo ime, vprašanja vsakega člana, glasovanje in oceno. Razvidno je moralo biti, ali je ocena dosežena soglasno ali z večino glasov. Zapisnik so podpisali vsi člani komisije in zapisnikar.

Če je kandidat dosegel z večino glasov najmanj oceno dobro, so jo vpisali v njegov uslužbenki list. Na njegovo željo je dobil izpitno spričevalo, ki je vsebovalo oceno iz zapisnika, podpisali pa so ga vsi člani komisije, žigosali pa z žigom oblastva.

Ponovitev tega izpita je bila mogoča le enkrat, a šele po preteku enega leta. Za prvi izpit je kandidat dobil povrnjene potne stroške, za ponovnega pa ne. Uspešno opravljen izpit za uradnika je nadomestil izpit za preglednika. Pred uveljavitvijo tega predpisa uspešno opravljeni najmanj carinski izpit ali užitninski strokovni izpit je nadomestil ta uradniški izpit.

IV. Predpis o podreditvi moštva finančne straže vojaški disciplini

»Predpis o podreditvi v vojaške sanitetne ustanove sprejetega moštva finančne straže vojaški disciplini«, je bil izdan v dogovoru s c. kr. državnim vojnim ministrstvom.

Moštvo finančne straže, ki je bilo sprejeto na zdravljenje v vojaške sanitetne ustanove, se je podrejalo hišnemu redu, ukazom za vzdrževanje discipline in reda, organom za vodenje sanitetnih in zdravstvenih dolžnosti, jim izkazovalo spoštovanje in se podrejalo vojaški disciplini, ustrezno za moštvo oborožene sile, vendar z določenimi omejitvami. Te omejitve so bile zajete v treh točkah:

- a) v službenem pravilniku za c. kr. vojsko, I. del, točka 657, A 2, e in 3, d, 4 in B 4 je bilo za disciplinske kršitve prepovedano izrekat strogi zapor ali znižanje naziva;
- b) strožji, posamični in navadni zapor je smel trajati največ osem dni;
- c) v omenjenem vojaškem službenem pravilniku pod točko 657 B, 1, 2, 3 navedenih kazni ni bilo dovoljeno izrekat zoper preglednike in višje preglednike.

O odbitkih od prejemkov z navadnim in posamičnim zaporom kaznovanega finančnega stražnika je vodstvo bolnišnice sporočilo nadrejenemu službenemu oblastvu finančne straže, ki je potem izvršilo odbitke.

O vsaki disciplinski kazni finančnega stražnika je vodstvo bolnišnice podrobno poročalo finančnemu oblastvu in opisalo kaznivo ravnanje.

V. Predpis o pristojbinah pri pričanju pred sodiščem

»Predpis o pristojbinah moštva finančne straže pri njegovem pričanju v kazenskih zadevah pred civilnimi, vojaškimi in sodišči deželne brambe« je bil izdan v dogovoru s pravosodnim, vojnim in ministrstvom za deželno brambo. Navedeni so bili odloki vseh treh ministrstev, ki so bili poslani sodiščem, da so se po njih ravnala glede pristojbin, ki so pripadale možem finančne straže, ko so nastopali kot priče v kazenskih zadevah. Šlo je za moštvo in ne za uradnike. Te pristojbine so bile potnina, stroški prehrane in nočnina. Vsebina predpisa je bila zajeta v 6 točk.

- 1) Če je bil kraj pričanja od kraja službovanja oddaljen več kot 7,5 kilometra, je možu na vlaku pripadala vozovnica za 3. razred, na parniku pa za 2. parniški prostor, kar je veljalo v obe smeri.
- 2) Če je pot do začetne železniške postaje in od končne postaje do kraja pričanja ali od službenega kraja do kraja pričanja znašala najmanj 10 kilometrov, mu pripada miriametrski znesek 2 kroni za vsakih 10 kilometrov pri odhodu in vrnitvi. Če je bilo k pričanju pozvanih več mož iz iste enote hkrati, je miriametrski znesek pripadal tem možem hkrati.
- 3) Če je bil stražnik zaradi pričanja iz kraja službovanja odsoten nad 10 ur in se ni mogel hraniti v kraju službovanja, mu je za 10 do 12 ur odsotnosti pripadalo 80 vinarjev, za odsotnost nad 12 ur pa 1 krona in 20 vinarjev.
- 4) Če je bil kraj pričanja od kraja službovanja oddaljen najmanj 3,8 kilometra in se mož ni mogel vrniti domov pred 21. uro pozimi in poleti pred 23. uro, mu je za prenočevanje pripadala 1 krona in 60 vinarjev.
- 5) Te pristojbine so veljale za celotno moštvo, ne glede na naziv.
- 6) Pristojbine za pričanje pred civilnim sodiščem je zagotovilo to sodišče, ki se je za pojasnila te vrste lahko obrnilo na pristojno finančno oblastvo, za pričanje pred vojaškim sodiščem ali sodiščem deželne brambe pa je stroške finančno oblastvo dobilo povrnjene iz denarja za vojsko, deželno brambo oz. orožništvo.

VI. Službeno navodilo za vodjo sekcije finančne straže

Navodilo za vodjo sekcije je imelo 14 členov, ki so podrobno določili vlogo vodje sekcije, bržkone tudi ali zlasti zato, ker je šlo za območje ob državni meji.

- 1) Vodja sekcije finančne straže je bil neposredno odgovoren okrajnemu finančnemu oblastvu. Nadrejen je bil finančni straži v okolju sekcije. Vodil in nadziral jo je pri doslednem nadzoru meje. Skrbel je za izvajanje predpisov, preprečeval poneverbe, skrbel za večanje državnih prihodkov in prihranke pri režijskih stroških in vodil enoto v smeri naglega in učinkovitega doseganja namenov službe in državnih prihodkovnih koristi.
- 2) Bil je v celoti odgovoren za delovanje finančne straže v okolju sekcije, ter za obseg in kakovost njenih opravil. Moral je poznati predpise, krajevne raz-

mere in osebne lastnosti podrejenih, pozorno in strogo je pazil na izvrševanje službe in jo smotrno usmerjal. 3) Prednostna naloga je bila, da je smotrno vzpostavil oddelke finančne straže. Načrt te razporeditve po krajih in o številu moštva je do konca novembra vsakega leta poslal na okrajno finančno oblastvo, slednje pa do 15. decembra naprej na deželno finančno oblastvo. Tudi med letom je smel predlagati nujne spremembe v razporeditvi oddelkov. 4) Vodja sekcije je odkazoval može po oddelkih, pri čemer je upošteval njihove lastnosti in interese službe. Okrajno finančno oblastvo je smelo premeščati moštvo med sekcijami in v notranjosti finančnega okraja razporejenimi oddelki, pri čemer je moralo biti na voljo nujno moštvo za mejni nadzor. Smel je odkazovati može za pomoč izkušenim uradnikom. 5) V nujnih primerih je brez škode za službo in brez posebnih izdatkov smel podrejenim uradnikom finančne straže dovoliti do 8 dni dopusta, moštvu pa do 14 dni. 6) V disciplinskih zadevah je imel pravico okrajnega finančnega oblastva. Ta je veljala tudi za moštvo straže, odkazano carinskim uradnikom. Pritožbe zoper disciplinsko razsodbo vodje preglednega okraja so šle preko vodje sekcije na okrajno finančno oblastvo, pritožbe zoper disciplinske razsodbe vodje sekcije pa preko okrajnega finančnega oblastva na deželno finančno oblastvo. 7) Odgovoren je bil tudi za dosledno izvajanje mejnega nadzora. V treh mesecih je moral najmanj dvakrat obhoditi del sekcije v obmejnem pasu. V tem času je moral večkrat pregledati vojašnice finančne straže. Z nenadnimi obhodi je ponoči in podnevi preverjal može, če pravilno in smotrno opravljajo službo. Da bi spodbujal in navdušil podrejene, je pomembne naloge vodil sam. Pri obhodih je upošteval čl. 120 predpisa za finančno stražo. Na oddelkih in vodstvih preglednih okrajev finančne straže je pregledoval vodenje, zlasti smotrnost operativnih načrtov preglednih okrajev. Najmanj enkrat v treh mesecih je temeljito pregledal pod nadzorom zavezana podjetja, pa tudi zunaj mejnega okoliša razporejene oddelke. Pisal je dnevnik obhodov, kjer je kratko povzel opravljene poti in razvidno orisal obseg in vrednost službe. Dnevnik je poslal na okrajno finančno oblastvo. 8) Do 31. januarja je moral izdelati glavno poročilo o stanju in delovanju finančne straže v preteklem letu. Po-

slal ga je na okrajno finančno oblastvo, kjer so pripravili glavno poročilo za deželno finančno oblastvo. 9) Na področju kaznovanja pristojbinskih prestopkov so mu pripadale skromne pristojnosti, in sicer tri: skrb za popoln opis pristojbinskih prestopkov, ki jih je odkrila finančne straža; zagotovitev zanesljivega kaznovanja; prijetje oseb v smislu čl. 562 pristojbinskega kazenskega zakona. 10) Med njegovim obhodom okoliša ali odsotnostjo do 8 dni je prevzel vodenje sekcije vodja preglednega okraja finančne straže; v drugih primerih je o tem nadomeščanju odločalo okrajno finančno oblastvo. 11) Vodja sekcije je urejal le vloge svojih podrejenih. Rešil jih je sam ali odstopil okrajnemu finančnemu oblastvu. S tem oblastvom je posloval v obliki poročil. Z domačimi organi enakega ranga in s tujimi enakimi organi je posloval pisno. Pri poslovanju s sodnimi, političnimi in vojaškimi oblastvi je imel pravice okrajnega finančnega oblastva. 12) Pri nadzoru v sekciji nameščenih carinskih uradnikov 2. razreda, ki so bili po vzporednih carinskih uradih, se je ravnal po čl. 104 predpisa za finančno stražo. Cariniki so mu vsako leto trikrat dali obračun poslovanja, ki ga je poslal na okrajno finančno oblastvo. 13) Dolžan je bil spoštovati določbe carinske in trgovinske pogodbe s kraljevino Italijo z dne 11. februarja 1906 in z nemško državo z dne 6. decembra 1891. Zato je imel stike s carinskimi in drugimi organi teh dveh držav, ki naj bi bili službeno prijateljski. 14) Okrajno finančno oblastvo ga je nadziralo pri vodenju poslov in ga ob kršitvah obravnavalo po disciplinskih predpisih. Dvakrat letno je inšpektor lustriral (pregledal) njegovo poslovanje in o tem sestavil obširno poročilo za deželno finančno oblastvo. Predstojnik okrajnega finančnega oblastva je bil v osebnih stikih z vodjem sekcije, kolikor je bilo možno in je skliceval konference vodij, če jih je bilo več.

VII. Predpis o uniformi in oborožitvi finančne straže

Priloga VII. je bila sestavljena iz dveh delov. V prvem delu, označenem z velikim A, so bile določbe o uniformi in oborožitvi moštva in uradnikov finančne straže na kopnem, v drugem, označenem z velikim B, pa določbe o označbah finančne straže na plovilih.

V besedilu so, enako kot prej, uporabili nekaj francoskih besed, kar morda kaže na to, da niso skušali zanje uporabiti nemškega izraza.

Najprej so bile določbe o obleki in orožju moštva finančne straže. Pri uniformi so bili opisi 12 sestavin obleke in obutve.

a) Čaka je bilo pokrivalo za predstavljanje, parade, praznične in podobne priložnosti. Bila je iz medlo temne, za vodo neprepustne klobučevine, senčnik in jermen sta bila črno polakirana. V sredini spredaj je bil bel cesarski orel iz kovine. Trak iz svetlozelene svile je bil za višjega preglednika in preglednika širok 5 centimetrov s 5 milimetrov široko črto v sredini; za nadpaznika in stalno nameščene paznika pa je bil trak širok 4 centimetre. b) Kapa je bila enakega kroja kot za uradnike, izdelana iz sukna temnozeleno barve, z vrvico srebrne oz. svetlozelene barve za vse stalno nameščene stražnike, z vrvico iz ovčje volne bele in svetlozelene barve pa za paznika v poskusni službi. Spredaj na zgornjem robu je bil cesarski orel iz bele kovine, velik dva centimetra in pol. Zimska kapa je bila enake izvedbe, toda iz cvilha naravne barve. c) Suknjič je bil iz temnozelenega sukna, z ovrtnikom; obšiv in naramke je imel iz svetlozelenega sukna. Kroj je bil enak kot za uradnike. č) Bluza je bila enaka kot za uradnike, vendar z naramkami iz enakega blaga. Poletni kroj je bil enake izvedbe, vendar iz cvilha naravne barve. d) Gumbi so bili beli in gladki. e) Oznake za razlikovanje so dajale rozete po predpisu za uradnike. Stalno nameščen paznik je imel dve, višji paznik pa tri rozete iz belega materiala, vendar niti iz kovine niti kovini podobnega materiala. Preglednik je imel tri take rozete in na ovrtniku suknjiča ter bluže 1,3 centimetra širok srebrn trakec. Višji preglednik je imel tri rozete iz kovine in enak trakec kot preglednik, a trakec je imel 2 milimetra široko svetlozeleno progo. f) Hlače so bile enake kot za uradnike. g) Letne hlače so bile izdelane iz belega ali naravnega cvilha in jih ni bilo dovoljeno nositi hkrati s čako. h) Ovrtnica je bila po predpisu za uradnike. i) Rokavice so bile prav tako po predpisu za uradnike. j) Plašč je bil po predpisu za uradnike, a s 4 centimetre širokimi naramkami iz enakega blaga in odstranljivimi epoletami. Ovrtnik je bil iz sivoga blaga. Zadaj je bil dvodelni razporek z enim gumbom. Pelerina je bila enaka kot za uradnike,

ovratnik kot pri plašču; niso je smeli nositi k čaki. Kapuca je bila iz enakega blaga kot plašč in se je pod ovrtnikom plašča po potrebi zapela in odpekla. k) Površnik iz lodna je bil podoben plašču, vendar krajši, le do kolen. Ovrtnik je bil kot pri plašču. Niso ga smeli nositi k čaki.

Med oborožitev so spadali: sablja, puška z bajonetom in revolver. a) Puško z bajonetom in opasčem so nosili stražniki od preglednika navzdol, kar je urejal poseben predpis. b) Višji pregledniki so med nadzorom državne meje nosili vojaški revolver. Nosili so ga v torbici iz rjavega usnja, na pasu ob desni strani oz. ob desnem boku. c) Sablja je bila za moštvo od preglednika navzdol, ko ni bilo oboroženo s puško in bajonetom. Bila je kratka, malce ukrivljena, z belim ročajem in v usnje ni nožnici. S puško oboroženo moštvo jo je smelo nositi zunaj službe.

Med opremo je bilo uvrščenih pet predmetov: a) Moštvo, oboroženo s puško, je zmeraj nosilo nad zgornjim delom uniforme črn opasač kot c. kr. vojska. Na opasaču sta bila bajonet v nožnici in nabojnjača (torbica za naboje). b) Kadar moštvo od preglednika navzdol ni bilo oboroženo s puško, je imelo visečo spojko iz črnega usnja, ki ga je nosilo pod blužo oz. suknjičem. Pri višjem pregledniku je bila spojka iz zelenega safiana z zeleno svileno pletenico in srebrnimi trakovi. c) Portepe (nosilni jermen za sabljo) je imel okrasno reso oz. čop. Oblika je bila kot pri uradnikih, vendar za stalno nameščene paznike in višje paznike iz zelene svile; čop je bil prav tako iz zelene svile; za preglednika in višjega preglednika je bil jermen okrašen s cesarskim orlom. č) Službena torbica je bila črne barve. d) Signalna piščalka je bila obvezna med opravljanjem službe. Bila je na zeleni vrvici in je bila namenjena za dajanje zaščitnega znaka, podobno kot pri c. kr. vojski.

Uniforma za uradnike finančne straže je bila načeloma enaka uniformi za celotno državno uradništvo; posebnosti so bile opisane v tej prilogi. Te določbe so bile našteje v 18 točkah in so bile precej krajše od določb za moštvo.

a) Klobuk je bil enak kot za vse državne uradnike. Perjanica je bila iz črnih petelinjih peres. Klobuk so nosili ob istih priložnostih kot moštvo čako. b) Tudi kapa je bila enaka kot za državne uradnike. c) Suknjič je bil iz temnozelenega su-

kna z ovratnikom, kroj po vzoru suknjiča za državne uradnike. č) Bluza je bila po vzoru za državne uradnike in s svetlozelenim parolijem. Niso je smeli nositi s klobukom. d) Gumbi so bili za uradnike od VIII. ranga navzgor posrebreni in s cesarskim orlom. Za nižje range uradnikov so bili gumbi gladki in posrebreni. e) Oznake za razlikovanje so bile enake kot državne uradnike, a posrebrene in na ovratniku pozlačene. f) Hlače so bile iz sivega sukna s svetlozelenim obšivom, kroj kot za državne uradnike. g) Letne hlače so bile prav tako izdelane po predpisu za državne uradnike in jih h klobuku niso smeli nositi. h) Ostroge za jezdece so bile iz polirane kovine. i) Ovratnica je bila iz črnega blaga z belim napustkom. j) Plašč je bil iz sivega sukna, obroba rokava je bila zaprta; zadaj je bil dvojni pregib, spredaj dve vrsti gumbov, v vsaki po šest. Spredaj je bil na vsaki strani žep, pokrit z zavihkom. Podloga je bila iz sivega blaga. Pelerina je bila iz blaga za plašče; segala je do kolen; ovratnik je bil kot pri plašču; niso je smeli nositi h klobuku. Kapuca je bila narejena po predpisu za moštvo. Pri jezdecih je plašč segal do bokov in je bil zadaj prelomljen. k) Površnik iz lodna je bil po kroju podoben plašču, a krajši in je segal le do kolen. Ovratnik je bil kot pri plašču. Niso ga smeli nositi h klobuku. l) Rokavice so bile iz belega usnja; v službi so bile dovoljene tudi bele ali rjave rokavice iz drugega materiala. m) Sablja je bila narejena po predpisu za kopenske častnike c. kr. vojske, za jezdne uradnike pa po predpisu za c. kr. konjeniške častnike. n) Spojko za sabljo so zmeraj nosili pod suknjičem oz. bluzo. o) Portepe je imel srebrn čop z vezenim cesarskim orlom. p) Jezdna oprema je bila izdelana po predpisu za jezdne državne uradnike. r) Vojaški revolver so lahko imeli uradniki finančne straže, ki so nadzirali mejo, in so ga nosili ob desnem boku.

Točka B je vsebovala kratka določila o oznakah za razlikovanje moštva v plovni finančni straži. Stalno nameščeni pazniki so nosili predpisano uniformo z dvema, višji pazniki pa s tremi belimi trakovi na rokavu. Pregledniki in višji pregledniki so nosili srebrn trak na rokavu, ki je na zunanji strani rokava oblikoval pentljo triperesne deteljice. Trak višjega preglednika je bil prepleten z 2 milimetra širokim svetlozelenim trakom v sredini.

VIII. Predpis o uporabi orožja v krajih, označenih v 1. odstavku člena 135

Ta priloga je vsebovala prepis členov 1, 2 in 3 ukaza ministrstev za pravosodje in za finance z dne 15. oktobra 1853, ki je bil objavljen v državnem uradnem listu istega leta pod zaporedno številko 210. Šlo je za določbe o uporabi orožja v obmejnih okoliših dežel Tirolske, Predarlške, Salzburškega, Gornje Avstrije, Češke, Moravske, Šlezije in v finančnih okrajih Krakov ter Vadovic; slednja okraja sta bila v deželi Galiciji.

1. člen

Finančna straža je bila med opravljanjem službe upravičena uporabiti orožje v štirih okoliščinah:

a) Prva okoliščina je nastala v primeru, če je prišlo do dejanskega napada nanjo ali ji je napad grozil. Grožnja je morala biti resna in v takih okoliščinah, da ni bilo mogoče dvomiti o njeni uresničitvi.

b) Druga okoliščina je nastala v primeru, če se tihotapec na vozu ali plovilu ali če bi pri sebi imel prepovedano blago, ni hotel ustaviti, se ni pustil pregledati, ni pustil zaseči predmete, ni hotel iti do najbližjega pristojbinskega urada oz. oblasti, se ni dal prijeti pri poskusu pobega, ali če so se druge osebe dejansko oz. z nevarnimi grožnjami zoperstavile finančnim stražnikom pri opravljanju službe. Vendar sama žalitev finančne straže, brez dejanske ali brez nevarne upornosti, ni zadoščala za uporabo orožja.

Orožje se je smelo uporabiti le za obrambo pred dejanskim napadom in če je bilo nujno za obvladanje upiranja. Uporaba strelnega orožja je bila upravičena le v treh primerih:

- če je prišlo do napada na stražnike z orožjem ali nevarnim orodjem;
- če je grozil napad z orožjem ali nevarnim orodjem;
- ali je šlo v napad več oseb, kot je bilo na kraju samem službujočih finančnih stražnikov.

Na nevarnost napada je morala finančna straža paziti zlasti tedaj, če zaustavljene osebe po izdanem ukazu niso hotele takoj odložiti orožja ali drugega nevarnega orodja ali če so hotele spet poseči po odloženem orožju. Pri tem ni bilo razlike

glede na dan ali noč ali glede na število pripadnikov finančne straže.

2. člen

Finančna straža je smela pri opravljanju svoje službe uporabiti orožje, še posebej strelno, tudi v tretji okoliščini:

c) Ta je nastala tedaj, če je finančna straža v obmejnem okraju zunaj naseljenega kraja, zunaj deželne ali okrajne ceste naletela na več kot dva pešca, jezdeca ali spremljevalca tovornega voza ali tovarne živine, ponoči oz. v času od ene ure po sončnem zahodu in do ene ure pred sončnim vzhodom, s prtljago ali tovorom pa tudi podnevi, pa se te osebe na dvakratni poziv, iz katerega je bilo mogoče nedvoumno prepoznati finančno stražo, niso ustavile ali so se posamezniki ali vse skupaj hotele oddaljiti.

V tej okoliščini je bila uporaba orožja podnevi dovoljena le, če so osebe imele prtljago ali tovor, plovilo pa je bilo natovorjeno in pokrito; ponoči to dovoljenje ni veljalo. Kot nočni čas se bil januarja in decembra od 18.00 do 6.00; februarja in novembra od 19.00 do 5.00; marca, septembra in oktobra od 21.00 do 3.00; aprila in avgusta od 21.00 do 3.00; maja, junija in julija pa od 22.00 do 3.00. Ukaz ali poziv finančne straže se je glasil: »Stoj! Finančna straža!«. Izrečen je bil v običajnem deželnem jeziku. Strelno orožje je bilo dovoljeno uporabiti le zoper tistega, ki se ni pokoraval temu ukazu in ko je bila straža prepričana, da se je njen ukaz resnično slišal in je bil razumljen. Da je tihotapec ukaz razumel, je vedela posebej tedaj, če je na poziv zbežal. To prepričanje je bilo pomembno zlasti glede na terenske okoliščine, ob vihnem vremenu in pri tihotapskem plovilu. Stražnik je pri preprečitvi bega jezdeca ali voza moral najprej meriti na vprežne živali, pri vozu pa, če so okoliščine to dopuščale, na vprežno vrv.

č) Četrta okoliščina je nastopila tedaj, če je bil vodja plovila v obmejnem okraju ponoči ali podnevi s pokritim ali natovorjenim plovilom zaloten pri vožnji, a se na dvakratni ukaz ni ustavil ali vsaj pokazal nedvoumne pripravljenosti, da se bo ustavil, marveč je samo skušal zbežati. Zoper brodnika na mejnih rekah, je bila uporaba orožja dopustna le tedaj, če je pristal na obali ali se je k temu pripravljal, na poziv finančne straže pa se ni ustavil,

ampak se je oddaljil in se ni hotel vrniti na obalo.

Uporaba strelnega orožja v točkah pod c) in č) je bila dovoljena le, če sta bila pri opravljanju službe na istem delovnem mestu najmanj dva moža finančne straže. Taki primeri so veljali predvsem za patroljo in prežo. Pri mejni zaščiti sta ponoči morala biti zmeraj skupaj vsaj dva moža. Posameznik je smel tako službo opravljati, če je nadrejeni iz posebnih razlogov izjemoma tako ukazal. Posameznik v službi ne podnevi ne ponoči ni smel v okoliščinah, navedenih pod c) in č), nikoli uporabiti strelnega orožja, razen za signalne strele v zrak, da ne bi ranil človeka.

3. člen

Če je finančna straža uporabila orožje, je morala biti oblečena v predpisano službeno uniformo.

IX. Predpis o uporabi orožja na območjih iz 2. odstavka člena 135

To so bili členi od 1 do 5 dekreta dvorne kornice z dne 8. februarja 1846. Nanašali so se na uporabo orožja v območjih, ki niso bila obmejna.

1. člen

Uslužbenci finančne straže so bili upravičeni, da so se v službi poslužili k svoji opremi spadajočega orožja za doseg neposrednih namenov službenih opravil.

2. člen

Orožje so lahko uporabili v dveh primerih:

a) Ko je bilo nujno, da so odbili proti njim naperjen dejanski napad. Pri tem ni bilo nujno, da bi počakali, ali bodo osebe, zoper katere so izvajali uradne ukrepe, uporabili orožje ali drugo sredstvo za ranitev. Kot dejanski napad se je štelo troje: če so bile osebe opremljene z orožjem ali drugim orodjem, primernim za izvajanje sile; če je bilo neoboroženih toliko, da jih uslužbenci finančne straže niso bili sposobni obvladati, saj za obvladanje sploh ni bilo drugih primernih sredstev, ker niso upoštevale ukazov, ampak so prodirale proti stražnikom in jih spravile v nevarnost, da jim bodo s silo preprečile njihovo službeno delo.

b) Da bi obvladali nasilni odpor zoper izvajanje finančni straži odkazanih nalog. Kot nasilni odpor

so šteli dvoje ravnanj, in sicer: če kdo, ki mu je bilo jasno povedano, da ga ustavlja finančna straža, ni ubogal ukaza, naj se ustavi, marveč je nadaljeval svoje dejanje, ki ga je hotel preprečiti ukaz finančne straže, in s pomočjo hitre tovarne ali vprežne živine ali drugega prevoznega sredstva, na primer s plovilom, poskušal ubežati, s čimer je stražo spravil v nevarnost, da bi s silo preprečil njej odkazano službeno opravilo; če so bile osebe opremljene z orožjem ali orodjem, primernim za nasilje, ali z drugimi za to ustreznimi pripomočki, ali pa so bile neoborožene, a so se v takem številu zoperstavile finančni straži, da jih ta ni bila sposobna obvladati, in niso spoštovale ukaza, naj odložijo orožje ali orodje, stojijo pri miru in se podredijo ukazom, ali niso dovolile finančni straži, da bi stopila na plovilo, tako da noben ukaz ni naletel na noben odziv, ki bi z besedo ali z ravnanjem nedoumno nakazal pripravljenost za podreditev ukazom, ampak so pokazale odločnost, da bodo zoper uradno poslovanje finančne straže uporabile nevarno silo.

V vseh teh primerih je bila uporaba orožja dopustna le pri izvajanju določb člena 54 (oz. tretjega odstavka člena 96 predpisa za finančno stražo), in še to le tedaj, če je bilo skrajno nujno na kraj poklicati skupino petih mož na čelu z višjim paznikom ali višjim po položaju.

3. člen

Le v opisanih okoliščinah so uslužbenci finančne straže bili upravičeni do uporabe orožja, drugače pa ne; še posebej ne zoper osebe, ki so bežale od tovarne ali vprežne živine ali drugih prometnih sredstev, da bi sebe ali svoje stvari rešile pred pridržanjem. Uslužbenci finančne straže so bili v teh primerih upravičeni do uporabe orožja le, da so pretrgali vlečne vrvi pri vozilu ali onesposobili živali, če se je to dalo brez nevarnosti za življenje oseb.

4. člen

Tudi v primerih, ko je bil izpolnjen pogoj za uporabo orožja, so bili uslužbenci finančne straže dolžni spoštovati dva napotka: orožje uporabiti le v meri, ki je bila nujna za odbijanje napada ali za obvladovanje nasilnega upiranja; orožje uporabiti v vseh primerih previdno, tako da življenje človeka brez nuje ni bilo v nevarnosti.

Finančna straža je moralo svoje službene naloge ob zakoniti uporabi orožja izvajati obzirno in preudarno. Prav tako se je morala obvladati, da ne bi z lahkomišelnostjo, objestno uporabo orožja prevzela nase težko odgovornost pred časnim in večnim sodnikom.

5. člen

Pri izbiri orožja, ki naj bi ga uporabila, to so strelno orožje, sablja in bajonet, se je finančna straža ravnala po okoliščinah; pri tem je upoštevala temeljno pravilo, da naj uporabi tisto orožje, ki je bilo po oceni okoliščin neobhodno potrebno.

X. Ukaz o ravnanju v primerih poškodbe ali smrti

To je bila uredba ministrstva za finance z dne 23. marca 1895. Kazenski procesni red z dne 23. maja 1873 je razveljavil veljavnost za zaščito c. kr. finančne straže namenjene določbe člena 6 dekreta dvorne komore z dne 8. februarja 1846 ter člena 39 in 41 službenega predpisa za finančno stražo na Predarlškem in vzdolž meje z Nemčijo. Zato je finančno ministrstvo v dogovoru z ministrom za pravosodje odredilo, da je v primerih, ko je uporaba orožja povzročila poškodbo ali smrt, odtlej veljalo v nadaljevanju opisano ravnanje.

Takoj ko je vodja preglednega okraja finančne straže izvedel, da se je tak primer zgodil v njegovem okolišu, je skupaj s pričami (predstojnik občine, orožnik) odšel na kraj dogajanja poizvedovat, v katerih okoliščinah je bilo uporabljeno orožje in če so bile in v kolikšnem obsegu so bile upoštewane v predpisu navedene predpostavke za uporabo orožja.

Nato je od uslužbenca finančne straže, ki je uporabil orožje, zahteval poročilo o dogodku.

O izsledkih popolnih in točnih poizvedb je takoj poročal na okrajno finančno oblastvo (finančno oblastvo I. stopnje) in priložil poročilo uslužbenca finančne straže, ki je uporabil orožje.

Okrajno finančno oblastvo je v vsakem primeru preverilo, ali je bila uporaba orožja popolnoma skladna s predpisi in ali ni najmanjšega dvoma o njeni skladnosti s predpisi. Tako ustvarjeno mnenje je poslalo pristojnemu državnemu tožilstvu.

Če je okrajno finančno oblastvo spoznalo, da uporaba orožja ni bila popolnoma skladna s pred-

pisu, je istočasno sprožilo disciplinsko preiskavo zoper uslužbenca, a razsodbo dalo po prejemu odločitve sodišča.

To ravnanje ni smelo ovirati ukrepov sodišča. Državna tožilstva so bila zaprosena, da bi pred dokončnim sklepom o obtožnici ali ustavitvi postopka s svojim mnenjem seznanila pristojno finančno oblastvo.

Deset vzorcev, dodanih k predpisu

Predpis je imel v dodatku deset vzorcev. Označeni so bili z arabskimi števkami.

1. Prisega

Sestavljena je bila iz dveh delov. V prvem delu je bil nagovor, kjer so zaprisežencu orisali njegove dolžnosti in pravice. V drugem delu je bila zapriseženčeva izjava, spodaj desno pa prostor za njegov lastnoročni podpis. Celotna prisega se je glasila:

»Podali boste prisego vsemogočnemu Bogu in obljubili pri Vaši časti in zvestobi njegovemu veličanstvu, najsvetlejšemu knezu in gospodu Francu Jožefu Prvem, po milosti božji cesarju Avstrije, apostolskemu kralju Ogrske, kralju Češke, Dalmacije, Hrvaške, Slavonije, Galicije, Lodomerije in Ilirije, avstrijskemu nadvojvodi itd. ter iz istega najvišjega rodu in krvi izvirajočim dedičem neomajno zvest in pokoren biti.

Prisegli boste neomajno spoštovati temeljne državne zakone, vestno izpolnjevati v njih zaobsežene obveznosti, imeti zmeraj pred očmi le koristi službe njegovemu veličanstvu in državi, zakone kot tudi Vam dane ukaze Vaših nadrejenih voljno pokorno izpolnjevati in varovati uradno skrivnost.

Vi boste tudi prisegli, da niti sedaj ne pripadate tujemu združenju s političnimi cilji niti ne boste postali član take združbe v prihodnje.

Kar mi je bilo pravkar predočeno in sem v celoti ter jasno razumel, temu želim in hočem zvesto zadoštiti. Tako naj mi Bog pomaga.«

2. Stanovski ovoj

Drugi vzorec je prikazal vsebino stražnikovega osebnega lista. Rekli so mu stanovski ovoj, svitek, ravno tako bi veljal izraz uslužbenski list.

Ovoj je obsegal štiri strani oz. dva lista. Na prvi strani je bil napis »C. kr. finančna straža«, nato naslov »Stanovski ovoj« in spodaj ime in priimek z navedbo položaja osebe, na katero se je nanašala vsebina celotnega ovoja. Druga stran je bila prazna, enako četrta. Na tretji strani pa je bil izkaz o službovanju moža. Najprej je bila rubrika o odlokih zaposlitve, ki je vsebovala oblastvo, datum in številko izdanega odloka. Nato je bila rubrika za vpis naziva, ki so mu rekli tudi šarža, čin. Sledila je rubrika za vpis kraja službovanja in nazadnje rubrika za opombe.

V ovoj so spadali listi z natiskanimi rubrikami. Prvi list je bil izpolnjen s stražnikovimi osebnimi podatki. Levo zgoraj so bile rubrike za vpis dneva in leta rojstva, kraja, okraja in dežele, veroizpovedi, zakonskega stanu in šolske izobrazbe. Desno so bile rubrike za vpis podatkov o zaposlitvah pred prihodom k finančni straži, in sicer v civilni, vojaški in državni službi, z navedbo trajanja posamezne službe. V sredini tega lista so bile rubrike za službovanje pri finančni straži (vštevši odpust, suspenz in upokojitev, kar je bilo treba označiti z rdečo pisavo). Vpisati je bilo treba datum in številko odloka oblastva o namestitvi, nato navesti šaržo, trajanje službe v letih, mesecih in dnevih, od kdaj je bila dovoljena trajna namestitev pri straži in datum take odločbe. Nato so bile rubrike za vpis dodatka za leta službe, od kdaj je trajal znesek (80, 160, 240, 320, 400 ali 500 kron) ter rubrika za opombo. V spodnjem levem delu strani so bile rubrike za vpis podatkov o zakonskem stanu: kdaj je stražnik dobil dovoljenje za poroko, katero oblastvo, vdovstvo in otroci (podatki o rojstvu ali smrti). Desno spodaj na tej strani so bile rubrike za vpis podatkov o znanjih in spretnostih. Nanašali so se na znanje jezikov (katere govori, piše ali oboje), druga znanja in spretnosti, opravljene izpite, datum in njihov uspeh.

Drugi list je zgoraj imel natisnjene rubrike, pod njimi pa prostore za vpis podatkov. Levo je bila rubrika o telesnih in nrvstvenih lastnostih (nenavadne napake ali nagnjenja). V sredini je bila rubrika za opis sposobnosti, premestitve v službi, osebne značilnosti, posebno zaupanje, pridnost, obnašanje do nadrejenih, enakih po šarži, podrejenih in do strank. Tretja rubrika je bila namenjena opisu moralnosti.

Tretji list je vseboval štiri natisnjene rubrike. Prva je bila za vpis službenih priznanj: nagrad, pohval in ugodnosti iz fonda pristojbinskih kazni. Druga je imela prostor za vpis kazni, kjer je bilo treba navesti odlok o morebitnem izbrisu kazni. V tretji koloni je bil prostor za vpis ocene o primernosti za napredovanje. V četrti koloni je bil prostor za opombe.

V ovoj je bilo mogoče vlagati nove liste, če so bili drugi popisani oz. izpolnjeni. Tako je nastajal osebni dosje finančnega stražnika.

3. Dnevnik oddelka

Sestavljen je bil iz ovoja in vložkov. Na prvi strani ovoja je bilo ime okrajnega finančnega oblastva in preglednega okraja finančne straže. Nato je bil na sredini strani velik napis »*Dnevnik oddelka finančne straže.... za mesec ....190.., vsebuje ... ovojev in ... kosov službenih nalogov*«. Nato je bil na isti strani seznam na oddelku zaposlenih oseb, in sicer ime in priimek, položaj in opomba. Če je tu zmanjkalo prostora, so te podatke vnesli na prazne liste in jih dodali v ovoj.

Nato so bile tiskane strani vložkov. Zgoraj levo je bil prostor za vpis službenih ur, datum, nočne ure pred polnočjo in po njej in dnevne ure. Zgoraj desno je bil prostor za vpis imena in priimka moža ter za druge može, če so delali skupaj in vsebine delovnega naloga oz. ukaza. To je bilo navedeno za vse može v oddelku.

Dalje so bile prazne strani za poročila posameznikov o izvršenih nalogah oz. ukazih.

4. Prikaz službenih ur za ves oddelek

Ta vzorec je imel naslov »*Seštevek službenih ur, ki so jih opravili posamezni finančni stražniki v mesecu....*«. V glavi levo je bilo treba vpisati ime okrajnega finančnega oblastva, preglednega okraja finančne straže in ime oddelka. Levo je bilo do dna lista natisnjenih 31 vodoravnih črt, ki so pomenile dneve v mesecu. Desno od črt je bil v vsaki vrsti prostor za vpis imena vsakega moža, pri vsaki službene ure podnevi in ponoči, ločeno pred polnočjo in po njej. Ob koncu vsake vrste je bila rubrika za vpis opomb. Spodaj je bil za številko 31

prostor za vpis števila opravljenih ur službe za vsakega moža v celem mesecu in njegov podpis.

5. Operativni načrt

Na naslovni strani ovoja je bilo v glavi levo zgoraj zapisano ime preglednega okraja finančne straže in v sredini spodaj naslov: »*Operativni načrt za službo od ... do ... oddelka ....*«.

Spodaj je bil tolmač znakov. Ulomek je pomenil prežo na določeni operativni točki in njeno trajanje. Ulomek z veliko črko v imenovalcu je pomenil, da je naznačena operativna točka na sosednjem preglednem okraju. Črka v imenovalcu je bila znak za začetno črko sedeža sosednjega preglednega okraja. Podčrtana operativna točka je pomenila daljše zadrževanje na njej.

V ovoj so vlagali vložne liste. Vložni list je imel v glavi zgoraj levo prostor za vpis datuma, nočnih in dnevni ur službe, desno zgoraj pa prostor za vpis imen in priimkov možta od vodje oddelka navzdol; skrajno desno zgoraj je bila rubrika za vpis opombe.

6. Dnevnik vodstva preglednega okraja

Na prvi strani ovoja je bilo levo zgoraj ime okrajnega finančnega oblastva in spodaj ime preglednega okraja finančne straže. Kjer je bila sekcija finančne straže, je bilo ime vpisano vmes med imenom obeh navedenih uradov.

Na sredini ovojne prve strani je bil napis »*Dnevnik*«, spodaj pa ime pisca, njegov sedež in podatek za kateri mesec in leto je bil napisan dnevnik.

V ovoj so vlagali vložne liste. Prvi vložni list je imel v glavi rubriko za vpis dneva v mesecu, nato pa prostor za vpis službenih ukazov, izvedenih ukrepov in zaznamb. Druga stran vložka je imela zgoraj levo prostor za vpis službe, njenega značaja, kraja in ure, dalje pa prostor za vpis službenega časa zunaj sedeža urada, podnevi in ponoči (pred polnočjo in po njej), vse v polnih urah.

7. Mesečno poročilo

V glavi obrazca je bilo levo zgoraj vpisano ime okrajnega finančnega oblastva, pod njim ime pre-

glednega okraja finančne straže; kjer je bila sekcija, so vmes vpisali tudi njeno ime.

V sredini spodaj je bil naslov: »Mesečno poročilo preglednega okraja finančne straže v .... za mesec .... 19...«

Dalje so bile rubrike za vpis podatkov o vsakem oddelku finančne straže. Vsak oddelok je imel svoj list. Na levi strani zgoraj so bile rubrike za vpis podatkov o službenih urah podnevi, ponoči (pred polnočjo in po njej), in vseh skupaj. Zgoraj desno je bil prostor za vpis službenih zabeležb, kot so npr.: spremembe v stanju moštva oddelka, obolelost (ime obolelega, trajanje in značaj bolezni), dopust (ime dopustnika, povod in trajanje), kazni (ime kaznovanega, vzrok in zvrsta kazni), pomembnejši nadzori in pregledi (ime in stanovanje osebe, glavne ugotovitve), odkrita kaznovalna dejanja (ime in bivališče osebe, predmet prestopka, ime odkritelja), drugi pozornosti vredni dogodki (na primer prodaja na drobno pri tobačnih trafikantih, založnikih soli, ustanovitev ali opustitev obratov itd.).

8. Pregledna knjiga

Pregledno ali položajno knjigo (*Postierungsbuch*) je vodja preglednega okraja vodil posebej za vsak oddelok finančne straže. Tako kje bil stalno na tekočem, kje so uslužbenci. Konec meseca je bila razvidna dejanska razpoložljivost moštva. Za to je imel na voljo vsako leto za vsak oddelok ustrezno število listov.

Zgoraj levo je list imel rubrike za vpis dneva, imen stražnikov v službi, vzroka za njihovo odsotnost. Desno zgoraj je bil prostor za vpis sprememb v stanju moštva oddelka. Imel je rubrike za vnos dneva v mesecu, prirastek moštva (ime, položaj, vzrok za porast), osip moštva (ime, položaj, vzrok osipa).

9. Kazenski protokol

V glavi kazenskega zapiska so bile od leve proti desni zgoraj rubrike za vnos zaporedne številke, položaja, imena in priimka stražnika in prestopka, prisojene kazni, odvedbe v preiskovalni zapor zaradi disciplinskega ali kazenskega postopka, trajanja disciplinskega zopora zaradi disciplinskih pre-

stopkov in datuma izpustitve iz zopora. Prisojene kazni so vpisali po vrstnem redu.

10. Lista operativnih točk

V glavi liste je bilo levo zgoraj ime preglednega okraja finančne straže, spodaj na sredini pa ime »Lista operativnih točk« (*Liste der Operationspunkte*).

Spodaj je bil prostor za vnos teh točk. Na primer kraj N. N. št. 1, kjer je vrt N. N. označen kot točka a, brod na potoku pod mlinom, last N. N. kot točka b, križanje poti iz kraja N. N. v kraj N. N. kot točka c, cesta iz kraja N. N. v kraj N. N. kot točka d, stavba carinskega urada v kraju N. N. kot točka e in mejni kamen št. 10 kot točka f. Kot točka št. 2 je bilo na primer označeno kmečko posestvo N. N., kjer je bil most označen s črko a itd.

Številna tolmačenja predpisa iz leta 1907

Novi predpis za finančno stražo iz leta 1907 je kmalu vzbudil več vprašanj, kako razumeti posamezne določbe. Največ vprašanj je bilo s področja osebnih prejemkov in pokojnin. Treba je bilo tolmačiti vsebino posameznih določb.

Že leta 1907 je ljubljanska priloga uredbenika objavila več tolmačenj finančnega ministrstva o nekaterih določbah novega predpisa za finančno stražo. Tako so maja 1907 objavili odgovora na dvoje vprašanj. Štetje enega leta delovne dobe za 16 mesecev pokojninske dobe ne pripada le tistemu, ki gre v pokoj, ampak tudi vsakemu zaposlenemu pri straži, ki mu po 1. aprilu 1907 pripada tak izračun pokojninskih užitkov. Naveden je bil izračun pokojninskih užitkov za uradnika, ki je bil 12 let v moštvu finančne straže in 15 let državni uradnik in mu je za to pripadalo 88 % aktivitetnih prejemkov. Finančni stražnik, ki je bil disciplinsko kaznovan s prevedbo v nižjo plačo, je v tem točno določenem času prejemal naslednjo nižjo plačo in njej ustrezno aktivitetno doklado.⁴⁶³

Isto ministrstvo je 21. junija 1907 sporočilo, da doklada na leta službe v finančni straži pripada po

⁴⁶³ Erläuterung zu den § 46 und 142 der Finanzwachschrift, *Beilage*, št. III., z dne 15. junija 1907, str. 17–18.

dejanskem trajanju službe, ne glede na to, ali se ta čas šteje za pokojnino ali ne, kar je veljalo tudi za štetje vojaške službe.⁴⁶⁴

V odloku z dne 27. julija 1907 je zapisano, da vodenje vzorca št. 1 predpisa za finančno stražo iz leta 1907 o službeni prisegi ne velja le za moštvo, ampak tudi za uradnike finančne straže. Inšpekcija nad finančno stražo pripada poklicanim organom, kljub temu pa ima direktor okrajne finančne direkcije pravico, da skladno z nujo in razpoložljivimi pooblastili nadzira podrejene urade, se informira o razmerah v okolišu in zbira izkušnje za vodenje direkcije.⁴⁶⁵

Dne 14. oktobra 1907 je ministrstvo na vprašanje odgovorilo, da ob premestitvi finančnega stražnika ni razlike, ali gre za premestitev znotraj istega službenega okoliša ali zunaj njega; pripadajo mu določene pristojbine.⁴⁶⁶

To ministrstvo je 30. novembra 1907 na vprašnji, ali se tudi službovanje pri finančni straži v Bosni in Hercegovini in štiri leta aktivne preženčne (prisotne) službe v vojni mornarici upošteva pri dokladi na leta službe, odgovorilo, da prvo ne, pač pa drugo.⁴⁶⁷

Prva številka ljubljanske priloge uredbenika za leto 1909 je objavila odgovor na vprašanje o upokojevanju. Če državni zdravnik ni ugotovil, da je mož nesposoben za službo in ni prišla v poštev določba člena 49 predpisa za finančno stražo iz leta 1907 o upokojitvi moža v starosti 60 let ali več, je bilo mogoče upoštevati izjemo v splošnih predpisih o upokojevanju finančnih stražnikov in je o upokojitvi takega moža odločalo finančno ministrstvo.⁴⁶⁸

Finančno ministrstvo je tolmačilo, kaj se je po členu 6 predpisa štelo za čas, prebit v istem nazivu. V to so štel čas, ko je mož imel tak naziv, tudi če je šlo za naslovni naziv, ne glede na morebitne prekinitve in ne glede na to, ali je med prekinitvijo prejemal preskrbne pristojbine ali ne ter ne glede na suspenz.⁴⁶⁹

Od doklade 100 kron, ki sta jo ob napredovanju prejela preglednik ali višji preglednik, je bilo treba plačati takso, ker je vezana na trajno službeno mesto in ne gre za povsem osebno doklado, kar sta urejala člena 176 in 178 taksnega zakona z dne 27. januarja 1840.⁴⁷⁰

Finančno ministrstvo je 6. decembra 1911 odločilo, da po členu 55 predpisa za finančno stražo iz leta 1907 pripada posmrtnina dedičem stražnika ne glede na to, ali imajo pravico do oskrbnine.⁴⁷¹

Sprememba predpisa iz leta 1907

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 13. decembra 1908 je finančno ministrstvo z uredbo spremenilo nekaj določb predpisa za finančno stražo z dne 17. marca 1907. Uporabljati so jih začeli že 1. oktobra 1908.⁴⁷² Nanašale so se na člen 22 in 142.

Spremenjena je bila točka 1 člena 22, ki se je nanašala na plačo moštva finančne straže. a) Pazniki, višji pazniki, pregledniki in višji pregledniki so bili razdeljeni na 11 plačilnih stopenj. Za vsako stopnjo je bila določena letna plača. Za paznika je znašala od najnižje do najvišje stopnje: 900, 970, 1040, 1100, 1180, 1250, 1320, 1390, 1460, 1530 in 1600 kron. Paznik je po treh letih službe na določeni stopnji prešel na prvo višjo stopnjo.

⁴⁶⁴ Anrechnung der Dienstzeit bei Bemessung der Dienstalterzulega der Finanzwachmannschaft (Finanzwachvorschrift § 22, Z. 2), *Beilage*, št. V., z dne 17. avgusta 1907, str. 36.

⁴⁶⁵ Erläuterungen zur Finanzwachvorschrift, *Beilage*, št. VI., z dne 30. septembra 1907, str. 41–42.

⁴⁶⁶ Zehrgeld und Myriametergeld bei Übersiedlungen der Finanzwachmannschaft innerhalb des Standortes (§ 30), *Beilage*, št. VII., z dne 12. novembra 1907, str. 50.

⁴⁶⁷ Bemessung der Dienstalterzulega der Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. IX., z dne 18. decembra 1907, str. 62.

⁴⁶⁸ Versetzung der Finanzwachmannschaft in den dauernden Ruhestand, *Beilage*, št. I., z dne 23. januarja 1909,

str. 3.

⁴⁶⁹ Berechnung des Chargenalters der Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. V., z dne 28. aprila 1909, str. 22.

⁴⁷⁰ Taxpflicht der Zulagen jährlichen 100 K bei der Beförderung zum Finanzwach-Respizient und –Oberrespizient, *Beilage*, št. X., z dne 7. septembra 1909, str. 41.

⁴⁷¹ Gebührlichkeit des Sterbequartals nach Finanzwachmännern, *Beilage*, št. XIV., z dne 28. decembra 1911, str. 52.

⁴⁷² Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Änderung einzelner Bestimmungen der Finanzwachvorschrift, *VBFM*, št. LX., z dne 19. decembra 1908, str. 431–432.

To je lahko preprečila le disciplinska kazen. Višji pazniki, pregledniki in višji pregledniki so bili uvrščeni v skupne plačilne stopnje in njihove letne plače so od prve do enajste stopnje znašale: 1000, 1080, 1160, 1240, 1320, 1400, 1480, 1560, 1640, 1720 in 1800 kron. b) Pri napredovanju v preglednika je mož prejel doklado 100 kron letno in pri napredovanju v višjega preglednika prav tako. Ti dve dokladi se nista vračunavali med aktivitetne prejeme in v pokojninsko odmero.

Menjala se je tudi vsebina točke 3 člena 22 temeljnega predpisa za to stražo, ki je zadevala aktivitetno doklado. Možje, ki so imeli skupno državno nastanitev, so prejeli polovico aktivitetne doklade. Samski, ki je bil v sobi skupaj z dvema ali več možmi, in samski vodja oddelka, če je imel svojo sobo, sta prejela tri četrtine aktivitetne doklade.

Naslednja sprememba se je nanašala na točko 2 člena 142, torej na težke disciplinske prestopke. Ti prestopki so bili odtlej kaznovani takole:

- a) z denarno kaznijo od 10 do 50 kron;
- b) s premestitvijo na lastne stroške;
- c) z odstranitvijo z mesta vodje oddelka;
- č) s strogim zaporom od 3 do 8 dni;
- d) z odvzemom pridobljenega naziva;
- e) z zamrznitvijo napredovanja v naslednjo višjo plačilno stopnjo za čas od 1 do 3 let;
- f) s premestitvijo v naslednjo nižjo plačilno stopnjo za čas od 1 do 2 let;
- h) z degradacijo.

Te kazni so bile enake tistim v temeljnem predpisu, dodana je bila le kazen pod črko e). Ob ponavljanju prestopkov so moža lahko odpustili iz službe; če pa je bil težak prestopok storjen v posebno hudih okoliščinah, so smeli za prestopke iz predpisa pod zaporednimi številkami 2, 5, 6, 7 in 13 izreči odpustitev že ob prvem primeru. Čas, v

katerem je bilo možu zamrznjeno napredovanje na višjo plačilno stopnjo ali je bil preveden na nižjo plačilno stopnjo, se je štel v čas za napredovanje na višjo plačilno stopnjo.

Ta uredba je imela tudi prehodna določila, ki so bila podrobna in natančna. Vsebovala so tudi preglednico, na katero plačilno stopnjo so bili uvrščeni možje glede na naziv, na leta službe v določenem nazivu na dan 30. septembra 1908 in glede na vsa leta službe. Vsakemu, ki do 30. septembra 1908 še ni služboval tri leta v svojem nazivu, se je štel službeni čas do tega datuma za pomik na naslednjo višjo stopnjo. Naslednji primeri so iz preglednice:

Paznik, ki je bil manj kot 3 leta v tem nazivu in manj kot 6 let v službi, je bil uvrščen na prvo plačilno stopnjo z 900 kronami plače na leto; če je bil 3 leta ali več v tem nazivu in manj kot 6 let v službi, je spadal v drugo plačilno skupino z 970 kronami; če je bil v tem nazivu 3 ali več let ter najmanj 6 let in manj kot 11 let v službi, je bil uvrščen v tretjo skupino s 1040 kronami; če je bil v istem nazivu 3 leta ali več in v službi 11 let ali več, je spadal na četrto plačilno stopnjo s 1110 kronami letne plače.

Višji paznik, ki je bil manj kot 3 leta v tem nazivu in manj kot 6 let v službi, je spadal v drugo skupino s 1080 kronami plače na leto.

Višji preglednik z manj kot 3 leti službe v tem nazivu je glede na službena leta spadal ali na sedmo stopnjo s 1480 kronami ali na osmo stopnjo s 1560 kronami ali na deveto stopnjo s 1640 kronami letne plače. Če je v tem nazivu delal 3 leta ali več, je bil glede na celotno službovanje uvrščen ali na osmo stopnjo s 1560 kronami ali na deveto stopnjo s 1640 kronami ali na deseto stopnjo s 1720 kronami plače na leto.

ZADNJA LETA DELOVANJA FINANČNE STRAŽE (1913–1918)

V tem obdobju je bila država polna štiri leta vpletena v prvo svetovno vojno. Začela se je 28. julija 1914 z napovedjo vojne Srbiji in končala 29. oktobra 1918 z avstrijsko prošnjo za premirje. Vojna je zahtevala velikanske človeške in gmotne žrtve na obeh vojskujočih se straneh.

Bilo je težavno obdobje tudi za finančno stražo. Nekateri njeni pripadniki so bili vključeni v vojsko ali deželno brambo, drugi, ki so ostali v njenih vrstah, pa so imeli težavnejše razmere za delovanje. Pomanjkanje hrane oz. njeno tako imenovano racioniranje hrane je zadelo v manjši meri tudi stražnike oz. njihove družinske člane, čeprav so imeli glede tega nekaj ugodnosti v primerjavi s civilnim prebivalstvom.

Celotni vojni izdatki monarhije so znašali med 81 in 90 milijardami kron po cenah iz leta 1914. Vojna je vzela več kot četrtno letnega družbenega produkta habsburške monarhije, v kateri večina prebivalstva že v mirnem času ni presegala življenjskega minimuma. Državni prihodki so do leta 1917/18 dejansko padli na 16 odstotkov prihodkov v mirnem stanju pred vojno. Vojno so financirali s tremi petinami posojil in dvema petinama natisnjene denarja. Finančna uprava je v osmih emisijah razpisala za okoli 35,1 milijard kron vojnega posojila ter okoli 25 milijard kron zahtevala od emisijske banke. Na Ogrskem je bilo razpisanih 17 vojnih posojil za približno 18 milijard kron, od emisijske banke pa so dobili okoli 10 milijard natisnjenih kron.⁴⁷³

Cesar Franc Jožef je 21. novembra 1916 umrl; nasledil ga je cesar Karel, ki je vladal do razpada države, nakar so v tedanji nemški Avstriji vzpostavili republiko z imenom Republika Nemška Avstrija in cesarja pregnali na tuje.

Pet tolmačenj predpisa iz leta 1907

Tudi v teh letih je prihajalo do novih tolmačenj predpisa o finančni straži iz leta 1907. Bilo jih je pet.

Odlok finančnega ministrstva z dne 9. maja

1914 je tolmačil vsebino člena 34 tega predpisa: četrtletni pisarniški pavšal vodjem sekcij in vodjem preglednih okrajev finančne straže so izplačali odtlej takrat kot aktivitetno doklado državnim uradnikom in to je določil predstojnik deželnega oblastva. Za Kranjsko je deželni predsednik določil te datume: 1. februarja, 1. maja, 1. avgusta in 1. novembra.⁴⁷⁴

Finančno ministrstvo je 28. februarja 1916 izdalo tolmačenje člena 40 tega predpisa. Določilo je, da je doklada za zaslužni križec pripadala tudi tistemu uslužbencu finančne straže, ki je med aktivno vojaško službo prejel zaslužni križec na traku medalje za hrabrost. Ta doklada mu je pripadala od dneva podelitve.⁴⁷⁵

Isto ministrstvo je 15. decembra 1916 tolmačilo člen 12 predpisa za finančno stražo iz leta 1907. Deželna finančna oblastva so bila pooblaščenca, da so po svoji oceni dovoljevala poroko možem tudi tedaj, če bi bilo število dovoljenih porok v okolišju dežele že prekoračeno.⁴⁷⁶

Finančno ministrstvo je 4. januarja 1917 izdalo odlok o tolmačenju člena 40 omenjenega predpisa. Če je stražnik v miru ali med vojno večkrat prejel zaslužni križec istega reda, ni imel pravice do večkratne doklade za to odlikovanje in mu je niso mogli povečati.⁴⁷⁷

Odlok istega ministrstva je 31. marca 1917 tolmačil člen 55 istega predpisa, ki se je nanašal na posmrtnino: odtlej je bilo zanjo pooblaščenca deželno finančno oblastvo.⁴⁷⁸

⁴⁷⁴ Auszahlung des Kanzleilokalpauschales der Finanzwach-Sektionsleiter und Kontrolbezirksleiter, *Beilage*, št. II., z dne 23. junija 1914, str. 17.

⁴⁷⁵ Finanzwache: Verdienstkreuzzulage bei Verleihung des Verdienstkreuzes am Bande der Tapferkeitsmedaille, *Beilage*, št. II., z dne 17. junija 1916, str. 2.

⁴⁷⁶ Erweiterung des Wirkungskreises der Finanzlandesbehörden rücksichtlich der Erteilung der Ehebewilligung an Finanzwachmannschaftspersonen, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 4.

⁴⁷⁷ Finanzwache; Verdienstkreuzzulagen bei wiederholter Verleihung von Verdienstkreuzen gleichen Grades, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 5.

⁴⁷⁸ Finanzwachmannschaft, Sterbequartal, Erweiterung

⁴⁷³ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 327.

Štiri spremembe temeljnega predpisa iz leta 1907

Od leta 1913 do razpada države je ta predpis doživel štiri spremembe in dopolnitve.

A. Po najvišjem sklepu z dne 26. januarja 1914 je finančno ministrstvo izdalo uredbo, ki je deloma spremenila člen 22 tega predpisa. Uredba je imela 3 člene in je veljala od 1. februarja 1914. To je bil drugi poseg v temeljni predpis iz leta 1907 in prvi v obravnavanem obdobju.

Moštvo finančne straže je bilo razvrščeno v 10 plačnih stopenj in ne več v 11, kot je veljalo od 1. oktobra 1908. Letna plača za paznika je od prve do desete stopnje znašala: 900, 980, 1060, 1140, 1220, 1300, 1380, 1460, 1540 in 1600 kron. Letna plača za višjega paznika, preglednika in višjega preglednika je imela prav tako 10 plačnih stopenj in so od prve do desete stopnje znašale: 1000, 1090, 1180, 1270, 1360, 1450, 1540, 1630, 1720 in 1800 kron. Certifikalistom so se za uvrstitev na plačno stopnjo šteli vsa leta in meseci v aktivni vojaški oz. orožniški službi. Doklada na leta službe je ne glede na naziv znašala: po 3 letih službe 100 kron, po 4 letih službe 200 kron, po 8 letih službe 300 kron, po 12 letih 400 kron, po 16 letih 500 kron in po 20 letih 600 kron.⁴⁷⁹

B. Isto ministrstvo je 11. februarja 1914 izdalo uredbo o spremembi člena 30 omenjenega predpisa, ki je urejal nadomestila ob premestitvi.

Od 1. marca 1914 so za to veljale nove določbe. Ob premestitvi je smel samski stražnik imeti do 300 kg prtljage, tisti z do 4 družinskimi člani do 2000 kg in tisti z več kot 4 družinskimi člani do 2500 kg prtljage.

Za en miriameter (10 kilometrov) vožnje je prejel samski 6 kron, tisti z do 4 družinskimi člani 8 kron in tisti z več kot 4 družinskimi člani 10 kron potnine.

Dnevnic za hrano je znašala za samskega 4 krone, za tistega z do 4 družinskimi člani 8 kron

in za moža z več kot 4 družinskimi člani 10 kron. Če se je premestitev začela pred 1. marcem in se končala istega dne ali pozneje, te določbe (še) niso veljale.⁴⁸⁰

C. Isto ministrstvo je 11. aprila 1917 izdalo odlok, da sta se spremenila člena 28 in 29 predpisa za finančno stražo iz leta 1907. Če je bil mož ločen od običajne menaže ali od družine neprekinjeno nad 8 ur ali nad 10 ur, všteti čas od 10.00 do 14. ure, je prejel 1 krono za hranarino; če je bil ločen nad 12 ur, mu je pripadalo 1 krona in 60 vinarjev, za polnih 24 ur pa 2 kroni hranarine. Nočnina je znašala 2 kroni.⁴⁸¹

Č. Dne 26. maja 1917 je isto ministrstvo izdalo odlok, ki se je nanašal na prilogo V k členu 43 omenjenega predpisa, ki je urejala pristojbine za finančne stražnike, če so pričali v kazenskih zadevah pred sodiščem. V takem primeru je k hranarini pripadal še izredni dodatek v višini 50 odstotkov zneska hranarine. Če je bilo sodišče oddaljeno najmanj 3,8 kilometra od sedeža oddelka, je možem od aprila do septembra, če se niso mogli do 23. ure vrniti domov ter če se od oktobra do marca niso mogli vrniti do 21. ure domov, pripadala nočnina v znesku 2 kroni.⁴⁸²

Službena pragmatika

Trgovinsko ministrstvo je skupaj z notranjim in finančnim 31. maja 1913 izdalo sklep, da je v zdravilišču Portorož od 1. aprila do 15. oktobra vsako leto prepovedano pohišno krošnjarjenje, kar je veljalo od 21. julija 1913.⁴⁸³

Skupno ministrstvo je 7. oktobra 1913 zopet spremenilo seznam krajev, ki so spadali v posame-

des Wirkungskraises der Finanzlandesbehörden, *Beilage*, št. II., z dne 24. oktobra 1917, str. 11–12.

⁴⁷⁹ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die Änderung einzelnen Bestimmungen der Finanzwachvorschrift, *VBFM*, št. VIII., z dne 29. januarja 1914, str. 126.

⁴⁸⁰ Übersiedlungsgebühren der Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. I., z dne 20. aprila 1914, str. 3.

⁴⁸¹ Erhöhung des Zehrungskostenbeitrages und Übernachtungsgebühr der Finanzwachmannschaft, *Beilage*, št. II., z dne 24. oktobra 1917, str. 11.

⁴⁸² Zeugegebühren der Finanzwachmannschaft in Strafverfahren, *Beilage*, št. II., z dne 14. oktobra 1917, str. 13.

⁴⁸³ Verordnung des Handelsministeriums im Einvernehmen mit den Ministerien des Innern und der Finanzen vom 31. Mai 1913, betreffend das Verbot des Hausierhandels im Kurbezirke von Portoroze, *VBFM*, št. XXIV., z dne 30. junija 1913, str. 212.

zne razrede aktivitetnih doklad. Šlo je za izjeme glede na število prebivalcev, ugotovljeno ob popisu 31. decembra 1910. V II. razred so bili tako uvrščeni Maribor ter 18 drugih krajev, v III. razred pa Kočevje in 52 drugih krajev. To je veljalo od 1. oktobra 1913 dalje.⁴⁸⁴ V I. razred ni spadal noben kraj v sedanji Sloveniji, vsi drugi pa so spadali v IV. razred.

Finančno ministrstvo je 17. januarja 1914 izdalo sklep, da so finančni stražniki med terensko službo lahko uporabljali iz vodotesnega temnega blaga izdelane pelerine.⁴⁸⁵

Konec januarja 1914 je izšel zakon, ki je uredil službena razmerja državnih uradnikov in slug. Rekli so mu tudi službena pragmatika. Imel je osem uvodnih členov ter 188 členov samega predpisa. Prvi del je to urejal za uradništvo, drugi pa za sluge. Med sluge so uvrstili poduradnike in sluge v prvem pomenu besede. Veljati je začel 1. februarja 1914.⁴⁸⁶ Določbe o uradnikih so veljale tudi za uradnike finančne straže, določbe o poduradnikih oz. slugah pa le deloma tudi za stražnike, saj so za moštvo finančne straže veljale določbe posebnega predpisa, to je zakona iz leta 1907 s poznejšimi njegovimi spremembami.

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 11. junija 1914 je ministrstvo za finance čez dva dni izdalo uredbo o novih oznakah finančne straže pri terenskem delu. Paznik v poskusni službi je imel 2 rozeti, tisti pri mejni ali obalni zaščiti pa 2 zvezdici iz belega celulojda; stalno nameščen paznik je nosil 3 rozete oz. zvezdice; višji paznik je imel na ovratniku 13 milimetrov širok trak iz bele svile in 3 celulojdne rozete oz. zvezdice; preglednik je imel enak trak, a srebrne barve, v sredini pa 2 milimetra širok svetlozelen trak in 3 rozete oz. zvezdice; višji preglednik je imel enako oznako kot preglednik, 3 milimetre od prvega svetlozelenega traku pa 6 mi-

limetrov širok srebrn trak, 3 rozete ali zvezdice iz bele svile. Vsi so nosili svetlozeleno čako. Pri vojaškem varovanju meje ali obale so vsi možje nosili cesarskega orla, pehotno čako kot vojaški podčastniki, višji pregledniki pa spojko za sabljo kot vojaški feldvebli.⁴⁸⁷

Finančno ministrstvo je skupaj z vojnim 3. julija 1914 izdalo odlok, da se je čas, prebit pri pehotni četi telesne straže (cesarska garda) štel pri uvrstitvi v prvo plačno skupino, pri uvrstitvi v višje plačne skupine in pri odmeri doklade na leta službe.⁴⁸⁸

Finančno ministrstvo je 29. junija 1916 odločilo, da se odtlej čas od 1. julija do 30. junija naslednjega leta uradno imenuje upravno leto, čas od 1. julija do 31. decembra prva polovica upravnega leta in čas od 1. januarja do 30. junija druga polovica upravnega leta.⁴⁸⁹

Prenovitev predpisa o skladu za šolanje otrok

Februarja 1916 je bil spet objavljen razpis za šolanje otrok uslužbencev finančne straže v šolskem letu 1916/17, ki v šolskem letu 1914/15 in 1915/16 ni bil razpisan. Prošnje je bilo treba oddati do konca marca 1916 in jim za otroke priložiti te dokumente: rojstni list; potrdilo o cepljenju; zdravniško potrdilo o zdravju; zadnje šolsko spričevalo; opis družinskega stanja prosilca oz. staršev, starost in število nepreskrbljenih članov družine; premoženjsko stanje staršev, če in koliko otrok prejema vzgojevalnino ali štipendijo iz javnih ali zasebnih sredstev. V prošnji za šolsko štipendijo je bilo treba navesti, katero šolo je učenec želel obiskovati. Prošnji za rokodelsko učnino je bilo treba

⁴⁸⁴ Verordnung des Gesamtministeriums vom 7. Oktober 1913, betreffend einige Änderungen in der Einreihung der Orte in das Schema der Aktivitätszulagen der Staatsbeamten, *VBFM*, št. XXXVIII., z dne 10. oktobra 1913, str. 288.

⁴⁸⁵ Zulassung von wasserdichten Regenkragen für die Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 20. aprila 1914, str. 3.

⁴⁸⁶ Zakon z dne 25. januarja 1914. l. o službenem razmerju državnih uradnikov in državnih slug (službena pragmatika), *DZ*, št. 8/14, z dne 27. januarja 1914.

⁴⁸⁷ Verordnung des Finanzministeriums vom 13. Juni 1914, betreffend Änderungen an der Uniformierung der Finanzwache des Landdienstes, *VBFM*, št. XXX., z dne 15. junija 1914, str. 583.

⁴⁸⁸ Finanzwachmannschaft – Anrechnung der Dienstzeit in der k. u. k. Leibgarde-Infanterie behufs Vorrückung in eine höhere Gehaltstufe und bei Bemessung der Dienstzeit-Alterszulage, *Beilage*, št. III., z dne 21. avgusta 1914, str. 37.

⁴⁸⁹ Erlaß des Finanzministeriums vom 29. Juni 1916, betreffend die Einführung der Bezeichnung »Verwaltungsjahr«, *VBFM*, št. XXXVIII., z dne 4. julija 1916, str. 149.

priložiti učno pogodbo ali občinsko potrdilo, iz katere je bilo razvidno, katere obrti se je želel učiti, pri katerem mojstru, ali naj se učnina izplača v enem ali več zneskih in koliko traja učna doba.⁴⁹⁰

Finančno ministrstvo je 15. decembra 1916 z odlokom pooblastilo deželna finančna oblastva za odločanje o podeljevanju podpor iz sklada za šolanje otrok. Imel je tri točke. 1) Če štipendist srednje šole ob koncu semestra ni pokazal zadovoljivega uspeha, mu je deželno finančno oblastvo smelo zaustaviti štipendijo, in če je ob koncu naslednjega semestra pokazal dober uspeh, mu jo je izplačalo. 2) Povišanje na finančnem ministrstvu odobrene štipendije je ob prehodu iz javne ljudske šole v prve razrede gimnazije ali realke smelo deželno finančno oblastvo odobriti tudi v primeru, če je učenec ob koncu ljudske šole imel zadostno oceno iz dveh predmetov, h katerim pa niso šteli oceno za petje in telovadbo. 3) Deželna finančna oblastva so smela odobriti tudi učnine za obrtne šole.⁴⁹¹

Nov predmet državnega monopola

Cesar je 25. januarja 1917 izdal uredbo, s katero so sladine prešle v državni monopol. Sem so spadali vsi kemični izdelki, ki so vsebovali več slada kot čisti pesni ali trstni sladkor. Za sladine so torej veljali predpisi za državne monopole.⁴⁹²

Nato je finančno ministrstvo skupaj z drugimi izdalo uredbo za izvajanje te cesarjeve uredbe. V njej so bile našteje tudi naloge finančne straže, ki so bile podobne kot za druge državne monopolne proizvode.⁴⁹³

Ministrstvo za finance je sestavilo in objavilo seznam velikih prodajalcev sladlin v posameznih deželah. Za Kranjsko je dobil pooblastilo te vrste za leto 1917 magister farmacije Rihard Sušnik, lekarnar v Ljubljani, Marijin trg št. 5 (danes Prešernov trg).⁴⁹⁴ Isti je dobil tako pravico tudi do konca leta 1918.⁴⁹⁵

S 15. januarjem 1918 je začela veljati nova tarifa za prodajo tobaka. Tobačni izdelki so bili razdeljeni v več kakovostnih skupin. Cigare so bile luksuzne, visoko dobre, dobre, srednje dobre in manj dobre. Cigarete so bile označene kot visoko dobre, dobre, srednje dobre in manj dobre. Cigaretetni tobak, tobak za pipo in vonjalni tobak pa niso bili tako razvrščeni po kakovosti. Ta kakovostna oznaka je pomenila višjo ceno.⁴⁹⁶

Ukrepi v vojnem času

Še pred formalno vojno napovedjo kraljevine Srbiji, 28. julija 1914, je Dunaj izvedel nekaj ukrepov, ki so pomenili neposredno pripravo na vojno.

Tako je cesar 25. julija 1914 izdal ukaz, da so civilne osebe prešle v pristojnost vojaških sodnih oblasti. To je veljalo tedaj, ko je na območju razglašene mobilizacije civilna oseba storila določena kazniva dejanja; sodilo ji je sodišče deželne bramborice. Med taka kazniva dejanja so spadali na primer veleizdaja, razžalitev cesarja in članov cesarske rodbine, motenje javnega miru in reda, vstaja, upor, skrivanje (vojnega) beguna itd.⁴⁹⁷

Vlada je istega dne razveljavila nekaj določb iz državnega osnovnega zakona z dne 21. decembra 1867: o osebni svobodi, nedotakljivosti stanova-

⁴⁹⁰ Anhang, *VBFM*, št. XI., z dne 16. februarja 1916, str. 36.

⁴⁹¹ Erweiterung des Wirkungskreises der Finanzlandesbehörden bei Bewilligung des Fortbezuges und der Erhöhung von Handstipendien aus dem Fonds der Gefällsstrafgeldernüberschüsse, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 4–5.

⁴⁹² Kaiserliche Verordnung vom 25. Jänner 1917, betreffend die Einführung eines Monopols für künstliche Süßstoffe, *VBFM*, št. VII., z dne 6. februarja 1917, str. 45–46.

⁴⁹³ Verordnung des Finanzministeriums im Einvernehmen mit den beteiligten Ministerien vom 12. Februar 1917 zur Vollziehung der kaiserlichen Verordnung vom 25.

Jänner 1917, RGB Nr. 37, betreffend die Einführung eines Monopols für künstliche Süßstoffe, *VBFM*, št. IX., z dne 14. februarja 1917, str. 53–94.

⁴⁹⁴ Kundmachung, *VBFM*, št. XVII. Z dne 21. marca 1917, str. 38–39.

⁴⁹⁵ Kundmachung, *VBFM*, št. XIII, z dne 15. aprila 1918, str. 102–103.

⁴⁹⁶ Einführung eines neuen Tarifes für die Erzeugnisse der österreichischen Tabakregie, *VBFM*, št. III., z dne 15. januarja 1918, str. 9–16.

⁴⁹⁷ Cesarski ukaz z dne 25. julija 1914, s katerim se civilne osebe začasno postavljajo pod vojaško sodno oblast, *DZ*, št. 71/14, z dne 26. julija 1914, predpis št. 156.

nja, tajnosti pošte, pravici do zborovanja in društvenega dela, o svobodi govora in pisanja.⁴⁹⁸

Ko je izbruhnila vojna, so postopoma sledile ne le nove omejitve pravic in svoboščin, ampak tudi omejitve v prehranjevanju prebivalstva, vse do racioniranja količine osnovnih življenjskih potrebščin, ki so pripadale osebi. Take ukrepe so odredjale tudi deželne oblasti v Ljubljani.

Cesar je v začetku avgusta 1914 pooblastil vladu, da je določala oskrbovanje prebivalstva z neobhodno potrebnimi dobrinami.⁴⁹⁹ Čez dobro leto je izdal nov ukaz te vrste,⁵⁰⁰ podobno pa spet poleti 1916.⁵⁰¹

V podjetja, ki so jih vodili ali nadzorovali z ozemlja sovražnih držav ali pa so njihove proizvode v celoti ali deloma oddajali v te države, so oblasti od jeseni 1914 smele poslati nadzornike, ki so jih morala plačati ta podjetja sama. Ti nadzorniki so tam skrbeli za interese Avstro-Ogrske. Lahko so zahtevali pojasnila o vseh opravičnih stvareh, pregledovali poslovne knjige in zaloge ter prepovedali opravila. Podjetja so se morala pokoravati. Denarja niso smela več pošiljati v sovražne države, ampak so ga morala nakazovati na avstro-ogrsko banko ali poštne hranilnice. To je veljalo od dneva razglasitve, to je od 23. oktobra 1914.⁵⁰²

Cesar je 10. oktobra 1914 pooblastil vladu, da je smela z ukazi določati ukrepe za pospeševanje gospodarstva in preskrbovanje prebivalstva. To je veljalo, dokler so vladale vojne razmere in je zadevalo kmetijstvo, industrijo, trgovino, obrt in oskrbo ljudi.⁵⁰³

Na tej podlagi je vlada odločila, da so v noči

s 30. aprila na 1. maj 1916 štetje časa pomaknili za eno uro naprej. To je veljalo tisto leto do konca septembra.⁵⁰⁴ Poletni čas je leta 1917 veljal od 16. aprila do 17. septembra,⁵⁰⁵ leta 1918 pa od 15. aprila do 16. septembra.⁵⁰⁶ To je bil prvi premik na poletni čas pri nas, ki je veljal za celotno monarhijo.

Vlada je jeseni leta 1916 ustanovila urad za prehrano prebivalstva,⁵⁰⁷ ki je prevzel skrb za pridelovanje, razdeljevanje in potrošnjo živilskih dobrin med vojno. Za ta urad je izdala ustavo (statut, poslovnik), po katerem je deloval; statut je v petih členih določal zlasti pravila vodenja urada.⁵⁰⁸ Poslovati je začel 1. decembra 1916 in tedaj je v notranjem ministrstvu obstoječi urad za prehranjevanje nehal delovati.⁵⁰⁹

Trgovinski in pravosodni minister sta 21. septembra 1916 izdala ukaz o ukrepih za oskrbo prebivalstva z obleko.⁵¹⁰ Naročal je, da morajo deželne poslovalnice za oskrbo prebivalstva z obleko ustanoviti presojevalnice, koliko obleke potrebujejo. Ustanovijo naj jih toliko, kot računa, da je potrebno. Presojevalnica naj preveri potrebo, izda potrdilo o potrebi in vodi osebne kartone. V prilogi so bili vzorci štirih potrdil: potrdilo za ljudska oblačila s plačilom ali brez plačila; potrdilo za obleko ali perilo ob plačilu; potrdilo za nabavo nove obleke ali blaga zanjo ob plačilu; potrdilo o oddaji že nošene obleke s plačilom ali brez plačila. Šlo je za nekakšne krajevne komisije, ki so pre-

⁴⁹⁸ Ukaz vsega ministrstva z dne 25. julija 1914, s katerim se odredjajo izjeme od obstoječih zakonov, *DZ*, št. 73/14, z dne 26. julija 1914, predpis št. 158.

⁴⁹⁹ Cesarski ukaz z dne 1. avgusta 1914, *DZ*, št. 103/14, z dne 1. avgusta 1914, predpis št. 194.

⁵⁰⁰ Cesarski ukaz z dne 7. avgusta 1915, *DZ*, št. 108/15, z dne 8. avgusta 1915, predpis št. 228.

⁵⁰¹ Cesarski ukaz z dne 12. avgusta 1916, *DZ*, št. 120/16, z dne 22. avgusta 1916, predpis št. 261.

⁵⁰² Ukaz vsega ministrstva z dne 22. oktobra 1914. I. o nadzorovanju inozemskih podjetij, *DZ*, št. 159/14, z dne

23. oktobra 1914, predpis št. 292.

⁵⁰³ Cesarski ukaz z dne 10. oktobra 1914, *DZ*, št. 154/14, z dne 13. oktobra 1914, predpis št. 274.

⁵⁰⁴ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 25. aprila 1916, *DZVK*, št. 14/16, z dne 29. aprila 1916, predpis št. 20.

⁵⁰⁵ Ukaz vsega ministrstva z dne 9. marca 1917, *DZ*, št. 50/17, z dne 18. marca 1917, predpis št. 115.

⁵⁰⁶ Ukaz vsega ministrstva z dne 7. marca 1918, *DZ*, št. 50/18, z dne 26. marca 1918, predpis št. 87.

⁵⁰⁷ Ukaz vsega ministrstva z dne 13. novembra 1916, *DZ*, št. 182/16, z dne 14. novembra 1916, predpis št. 383.

⁵⁰⁸ Razglas ministrskega predsednika z dne 30. novembra 1916, *DZ*, št. 190/16, z dne 1. decembra 1916, predpis št. 402.

⁵⁰⁹ Razglas ministrskega predsednika z dne 30. novembra 1916, *DZ*, št. 190/16, z dne 1. decembra 1916, predpis št. 401.

⁵¹⁰ Ukaz trgovinskega ministra v sporazumu s pravosodnim ministrom z dne 21. septembra 1917. I. o ukrepih za preskrbo prebivalstva z obleko, *DZ*, št. 170/17, z dne 25. septembra 1917.

sojale, ocenjevale in ugotavljale potrebo po oskrbi ljudi z obleko in perilom.

Žganjekuha z izposojenim kotlom

Finančni minister je v soglasju z notranjim, vojnim in za deželno brambo v začetku avgusta 1915 izdal ukaz o žganjekuhi za domačo porabo. Imetnik priprav za žganjekuho je moral te posoditi tistemu, ki jih ni imel zato, ker jih je oddal vojaški upravi po zakonu o vojnih dajatvah in opravah z dne 26. decembra 1912,⁵¹¹ kar je veljalo zlasti za bakrene kotle. Za posojilo je prejel odškodnino.

Osebe, ki so si izposodile te priprave in so želele kuhati žganje, so to ustno ali pisno sporočile oddelku finančne straže. V prošnji so morale navesti vrsto in količino za kuho pripravljenega sadja, ali je lastno ali nakupljeno, ali bo žganje davka prosto ali ne, kraj in čas kuhanja, kdo je lastnik priprav in ali je sklenjen dogovor o odškodnini. Oddelek finančne straže je prošnje uredil po občinah in jih preko vodstva preglednega okraja finančne straže dostavil finančnemu oblastvu I. stopnje.

Finančno oblastvo I. stopnje je odločilo o prošnji. Pri tem je dalo prednost prosilcem, ki so kuhali žganje za lastno porabo in iz svojega sadja. Odločilo je tudi o odškodnini lastniku žgalnih naprav, ki jo je bilo treba plačati pred začetkom kuhanja. Ugovor zoper odločitev finančnega oblastva I. stopnje je bilo treba v 14 dneh preko tega oblastva vložiti na deželno finančno oblastvo; zoper njegovo rzsodbo ni bil mogoč ugovor.

Prestopke te vrste so kaznovala okrajna glavarstva v denarju do 500 kron ali z zaporom do enega meseca. Predpis je veljal od dneva razglasitve, to je od 7. avgusta 1915.⁵¹²

Nato je ministrstvo za deželno brambo v soglasju s finančnim, trgovinskim, poljedelskim in vojnim objavilo, da je znašala odškodnina za en kilogram bakrenega žgalnega orodja, ki so ga la-

stniki na občinskem zbirališču izročili vojaški upravi, štiri krone.⁵¹³

Šlo je za dogovor med obema lastnikoma. Prvi je bil lastnik sadja, iz katerega se je kuhalo žganje, na primer jabolk, hrušk, sliv itd., ki je sadje na drobno stolkel, nato pa godil v kadeh in pripravil za kuho. Drugi je bil lastnik žgalnih naprav, ki je prvemu te naprave posodil, da je sam kuhal, ali pa je prvi k drugemu sadje pripeljal in ga je leta nato skuhal. Za odškodnino se je bilo mogoče dogovoriti v denarju, z delom ali pa z žganjem. Pogosta je bila odškodnina v obliki polovice nakuhanane pijače.

⁵¹¹ DZ, št. 99/12, z dne 31. decembra 1912.

⁵¹² Ukaz finančnega ministra v sporazumu z ministrom za notranje stvari in z ministrom za deželno bran z dne 3. avgusta 1915, DZ, št. 107/15, z dne 7. avgusta 1915, predpis št. 227.

⁵¹³ Razglas ministrstva za deželno bran z dne 27. avgusta 1915, DZ, št. 119/15, z dne 30. avgusta 1915, predpis št. 253.

RAZNO IZ CELOTNEGA OBDOBJA FINANČNE STRAŽE

Za sklep pregleda razvoja in delovanja finančne straže v avstrijskem delu monarhije se ponuja pogled na celotno obdobje njenega delovanja, zlasti na njeno opremljenost, vzdrževanje povezav med njenimi enotami, oborožitev moštva, življenjski minimum in podobno.

Tedanje avstrijske puške in pištole

Ob ustanovitvi finančne straže so v vojskah po Evropi še poznali puške, ki so se vžigale na kremen in polnile spredaj. Pri nas so jim rekli kremenjače ali sprednjače. Toda svoje mesto so odstopale modernejšim puškam z vžigom na udarec, ki so se prav tako polnile od spredaj. Strokovno so jim rekli perkusijske puške. V Avstriji so prevladovala puške domače proizvodnje tipa augustin, modela 1840 in 1842. Imenovali so jih po baronu Vincenzu Augustinu, direktorju dunajskega vojaškega arzenala. Imele so velik kaliber, in sicer 17,6 milimetra. Konjeniki pri finančni straži so imeli pištole istega tipa.

V začetku druge polovice 19. stoletja so v vojsko uvajali nove puške in pištole, obe iz sistema lorenz. Imenovali so jih po Josefu Lorenzu, poročniku. Najbolj znana je bila puška modela 1854, s kalibrom 13,9 milimetra. Petelin je udaril po netilki, iskra se je z nje prenesla na smodnik v cevi, in eksplozija je potisnila kroglo iz cevi. V minuti je bilo mogoče izstreliti dve ali tri krogle. Finančni stražniki so imeli to puško kratke izvedbe, enako tudi orožniki. Dolžina je bila 1,055 metra, teža 3,460 kilograma. Bajonet za to puško je bil dolg 0,553 metra in težak 0,520 kilograma.

V šestdesetih letih 19. stoletja so začeli v oborožitev uvajati puške sistema wänzel, imenovane po Johannu Wänzlu, lastniku puškarske delavnice na Dunaju. Polnili so jih od zadaj, in sicer z enim nabojem. Slovenci so jim rekli zadnjače. Ta puška modela 1867 je bila kalibra 13,9 milimetra, dolga 1,335 metra in težka 4,500 kilograma. Naboj se je aktiviral z udarcem igle zaklepa na vžigalno kapico. V minuti je bilo mogoče izstreliti do deset nabojev.

Kmalu jo je začela nadomeščati puška iz sistema werndl, imenovana po Josefu Werndlu, lastniku štajerske tovarne orožja v Steyru. Ta puška modela 1873 je imela kaliber 11 milimetrov, dolga je bila 1,281 metra in težka 4,500 kilograma.

Da bi pospešili hitrost streljanja, so uvajali zadnjače z več naboji v magacinu. To so bile repetirke. Za posebne enote so izdelali orožniško karabinko iz sistema früwirt, imenovano po dunajskem puškarju Ferdinandu Früwirtu. Puška modela 1872 je imela kaliber 11 milimetrov, dolga je bila 1,035 metra, težka 3,150 kilograma; imela je šest nabojev. Puška iz sistema mannlicher, imenovana po inženirju Ferdinandu Mannlicherju, je imela kaliber 8 milimetrov in pet nabojev.⁵¹⁴ Nabojnjača je bila dvodelna.

Puška sistema mannlicher, model 1880/90, kaliber 8 milimetrov (Bogdanović, Puške, str. 88).

Opremljanje finančne straže s puškami je bilo podobno, kot je veljalo za orožništvo in državno policijsko stražo. Upoštevali so, da ni šlo za borbene vojaške enote, ampak za moštvo, ki je bilo opremljeno s krajšim in lažjim orožjem, ki so ga moške redko uporabili. Zanimiva je ugotovitev dobrega poznavalca vojaškega orožja na tleh nekdanje Jugoslavije

Branka Bogdanovića, ki je med drugim zapisal o podcenjevanju prve avstrijske perkusijske puške modela 1846 in kalibra 17 milimetra, namenjena graničarjem, ki pa v te enote zaradi uradnega podcenjevanja nikoli ni dospela, ampak so jo dodelili le finančnim stražnikom.⁵¹⁵

Finančni uradniki in pozneje določeni stražniki so sprva nosili za pasom ob desnem boku pištole; po letu 1872 so jih postopoma nadomeščali z

⁵¹⁴ Bogdanović, *Puške*. Hradsky, *Geschichte*, str. 82–84.

⁵¹⁵ Bogdanović, *Puške*, str. 47.

revolverji kalibra 9 milimetrov. Zadnja leta obstoja države so prehajali na repetirne pištole.

Zveze med enotami finančne straže

Enote finančne straže so vzdrževale medsebojno povezanost na več načinov, kar je bilo odvisno od več dejavnikov. Med sredstvi za povezave zlasti cestno omrežje, pošte, jezdne živali, vlak in druga prevozna sredstva (v Primorju in Dalmaciji ladje) ter tehnični pripomočki za sporazumevanje in sporočanje. Vse to je bilo najbolj razvito v glavnem mestu države na Dunaju; od tam se je širilo v glavna mesta dežel in od tam na podeželje.

Ob ustanovitvi enotne finančne straže pri nas so bile ceste in poti v razmeroma slabem stanju; zanje so skrbeli ali država ali dežela ali okrožje ali okraj ali občina, odvisno od pomena ceste oz. poti. Slabe prometne povezave so narekovale tudi razmeroma gosto mrežo enot finančne straže, saj med njimi ni smela biti prevelika razdalja, ki bi oteževala njihovo skupno delovanje in sporazumevanje.

Če je bilo treba o dogajanju na finančnem področju obvestiti druge enote finančne straže, zlasti ob morebitni potrebi pomoči sosednjega moštva, je spočetka obvestilo peš prenesel ali starešina enote ali drug stražnik. Praviloma je bila to naloga komandirja enote, da se je sam dogovoril s sosednjim komandirjem o sodelovanju. To je prihajalo v poštev zlasti ob državni meji, ko je šlo za tihotapstvo. Višje starešine so smele imeti lastnega konja ali celo kočijo, da so opravljale obhod po terenu. Ob takem obhodu so lahko raznesle po enotah tudi določene uradne dokumente.

a) Poštne storitve

Razna poročila so enote pošiljale in prejemale po pošti. To je pomenilo poštnega jezdeca ali pozneje kočijo, ki so jo lahko uporabljali tudi potniki. Pošta je spadala pod splošno dvorno komoro, kjer je bila najvišja poštna uprava za monarhijo, v glavnih mestih dežel pa so bili višji poštni uradi. Poštni uradi so bili večinoma ob pomembnejših poteh. Do tja so stražniki odnašali uradno pošto peš in jo od tam tudi odnašali v enote. Državni uslužbenci so za službene prevoze lahko uporabili poštno vprego; cene teh storitev so bile sproti ob-

javljane za vse avstrijske dežele, saj so bile nekoliko različne. Pred ustanovitvijo državnega in deželnih uradnih listov so za Kranjsko to objavljali v časniku *Laibacher Zeitung*. Cene so določali praviloma polletno. Splošna dvorna komora je za drugo polovico leta 1847 z veljavo od 15. julija dalje določila poštno vprežnino za državno ali privatno pot. Za Kranjsko je znašala 1 goldinar in 4 krajcarje za enega konja in navadno pošto. Pristojbina za postiljona je ostala enaka kot dotlej in prav tako tudi napitnina za mazača.⁵¹⁶

Postiljon v uniformi in s poštnim rogom (Mal, Zgodovina slovenskega naroda, str. 559).

Cene teh storitev so se malo spreminjale. Tako je na Kranjskem v prvi polovici leta 1849 veljalo plačilo za konja in enojno pošto na razdalji ene

⁵¹⁶ Festsetzung der Postritt-und Nebengebühren, für den zweiten Semester des Solar-Jahres 1847, *Sammlung*, 1847, št. 90, str. 303–304. Postiljon je bil naziv za voznika poštne kočije in je z rogom naznanjal prihod te kočije v kraj ali dajal znamenje za prehitvanje na poti. Mazač je bila oseba, ki je na poštnih postajah mazala kolesje poštne kočije, jermenje itd.

milje 1 goldinar in 6 krajcarjev, za pokrit štacijonski voz pa 33 krajcarjev.⁵¹⁷

Za prevoz v službi so smeli izjemoma uporabiti tudi (vojaško) priprego. Najbolj razširjena je bila uporaba konjske vprege, izjemoma ponekod, na primer v Galiciji in Bukovini, pa tudi volovske. To so urejali deželni predpisi, saj so bile cene tudi za tak prevoz praviloma različne od dežele do dežele. Tu ni šlo za poštnе storitve, marveč za storitve, ki so bile urejene s posebnimi (vojaškimi) predpisi. Zaradi tega je bila uporaba te vprege bolj izjema kot pravilo za finančno stražo. Vprežnina za enega konja na razdalji ene milje je bila od 1. novembra 1859 na Kranjskem 58 krajcarjev avstrijske veljave.⁵¹⁸ Zatem so objavljali podobne cenike praviloma za vsako leto ali za pol leta posebej. Od leta 1876 je ta cena znašala 8,5 krajcarja za 1 vprežnega konja na razdalji enega kilometra;⁵¹⁹ leta 1899 se je povzpela na 10 krajcarjev.⁵²⁰ Od leta 1900 dalje je bila cena 20 vinarjev,⁵²¹ skladno z denarno menjavo, ko sta goldinar in krajcar svoje mesto odstopila kroni in vinarju. Leta 1910 je bila ta cena 25 vinarjev.⁵²² Vse to je bilo objavljeno v deželnem uradnem listu za Kranjsko.

Kdo je bil dolžan opraviti tak prevoz uradne osebe? Praviloma je občina sestavila seznam oseb, ki so imele vprego in vprežno živino, in uradna oseba se je obrnila na županstvo, da je določilo prevoznika. Prevoznik je za prevoz prejel ustrezno odškodnino. Občina je morala poskrbeti, da so bili kmetje enakomerno obremenjeni s prevozi.

Izjemoma se je v to vključilo tudi okrajno glavarstvo, ki je to dolžnost enakomerno razdelilo med občine svojega okoliša. Ta priprega, ki so ji rekli tudi zaprega, vprega, se je ohranila še po razpadu monarhije, saj je bila na podeželju pomemben način za prevoz uradnih oseb.

b) Pogoste okvare telegrafa

Telegraf je bil sprva najtesneje povezan z železniškim prometom, saj so morale biti železniške postaje med seboj sproti obveščene o gibanju vlakov. Prva telegrafska linija v Avstriji je bila vzpostavljena 4. julija 1845 med dvema železniškima postajama na Dunaju. Z najvišjim kabinetnim pismom so 16. januarja 1847 določili, da sme odtlej le cesar dovoliti napeljavo telegrafa posameznikom ali družbam.⁵²³ Prvi telegrafski urad v Ljubljani je bil vzpostavljen leta 1848. Postopoma je na prvo mesto stopala le državna uprava kot uporabnica te naprave. Do leta 1850 je bilo s pomočjo tega tehničnega sredstva z Dunajem povezanih 15 deželnih prestolnic, ob koncu 19. stoletja pa je bilo v državi že 50.000 kilometrov telegrafskih napeljav.⁵²⁴ To je bila razmeroma skromna dolžina za celotno monarhijo, zato so še naprej obstajali in delovali dotedanji načini povezave med enotami finančne straže. O tem novem tehničnem dosežku so poročale tudi ljubljanske *Novice* in objavile tudi sliko o delovanju te naprave.⁵²⁵ Leta 1883 so pošto in telegrafijo združili pod enotno državno okrilje.⁵²⁶ Telegrafske napeljave in naprave so kmalu postale tarča raznih oblik poškodb. Šlo je za poškodovanje napeljav ali kraje žice. Zaradi tega so oblasti taka dejanja razglasila za kazniva. Dvor na pisarna je 23. decembra 1847 izdala dekret, ki ga je ljubljanski gubernij 3. januarja 1848 razposlal podrejenim oblastvom. Poškodovanje telegrafske napeljave ali aparata so šteli kot prepovedano dejanje iz člena 20 zakona o železniškem redu iz

⁵¹⁷ Razglas c. k. ilirskega poglavarstva, Dokladni list št. 4 k *Novicam*, št. 5, dne 31. januarja 1849, str. 11.

⁵¹⁸ Razpis c. kr. krajnske deželne vladnije od 10. oktobra 1859, *DVLKV*, št. 16/59, z dne 21. oktobra 1859, II. del, predpis št. 16.

⁵¹⁹ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 27. decembra 1875, *DZVK*, št. 1/76, z dne 15. januarja 1876, predpis št. 1.

⁵²⁰ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 22. decembra 1898, *DZVK*, št. 1/99, z dne 10. januarja 1899, predpis št. 2.

⁵²¹ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 1. decembra 1899, *DZVK*, št. 24/99, z dne 12. decembra 1899, predpis št. 29.

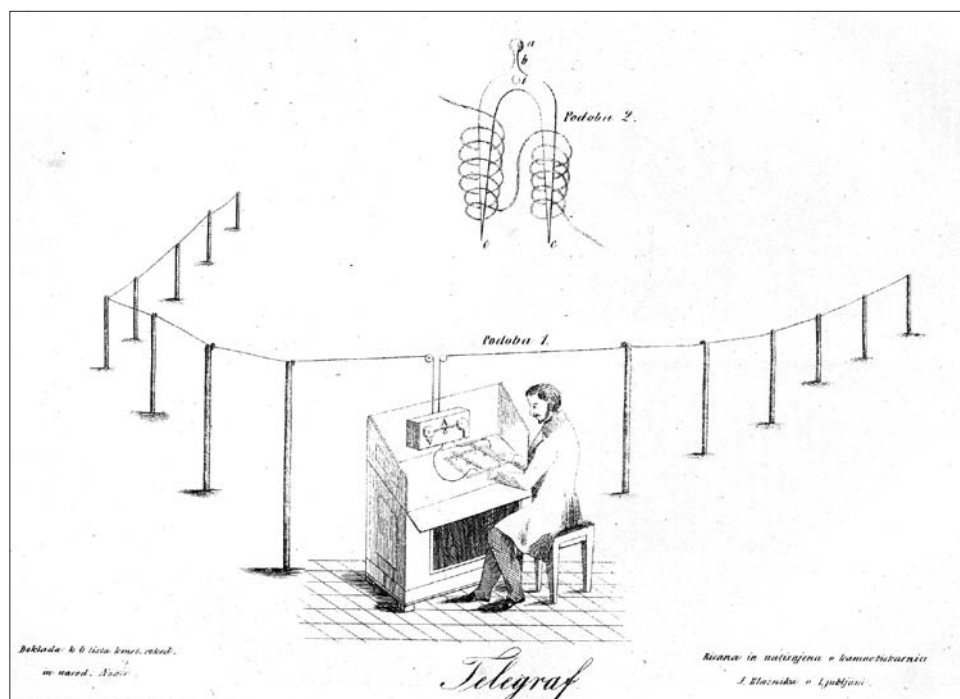
⁵²² Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 8. januarja 1910, *DZVK*, št. 2/10, z dne 14. januarja 1910, predpis št. 2.

⁵²³ *Privaten ist nicht gestattet, Telegraphen zu errichten, Sammlung*, 1847, št. 11, str. 21.

⁵²⁴ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 277.

⁵²⁵ Telegraf ali daljnopisnik, *Novice kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči*, št. 6, dne 6. februarja 1850, str. 23.

⁵²⁶ *Enciklopedija Slovenije*, 9. zvezek, str. 181–186, g. *Pošta*.

Prikaz delovanja telegrafa ob njegovih začetkih v Avstriji (Novice, št. 6, 6. februar 1850, str. 23).

leta 1847. Ta člen je prepovedoval vsako poškodovanje, spremembo ali prestavitev naprav na in ob železniški progi.⁵²⁷

Ministrstvo za notranje zadeve je 13. marca 1849 opozorilo na pogoste poškodbe in tatvine telegrafске žice. To je kaznivo po členu 74 I. dela kazenskega zakona, in sicer kot javno nasilje. Zanj je bila zagrožena kazen od 6 mesecev do enega leta zapora, ob težji škodi pa težka ječa od 1 do 5 let.

c) Uporaba vlaka

Ko so zgradili železniške proge, so vlak uporabljali ne le za prevoz ob premestitvah uradnikov ali moštva finančne straže, ampak tudi za prenos službenih sporočil. Z vlakom so prevažali tudi prijete ali kaznovane osebe, predmete itd.

Dvorna pisarna je 21. decembra 1847 pisala generalni direkciji državnih železnic na Dunaju in nato to v obliki dekreta razposlala tudi podrejenim oblastvom. Prevoz prijatih ali kaznovanih oseb z vlakom je bil dopusten. Policijska in druga obla-

stva so železniški upravi javila število takih oseb in njihovega spremstva, da so dobila svoj vlak ali vagon ali le oddelek v vagonu. Spremstvo takih oseb z napolnjenimi puškami ni bilo dovoljeno, če je šlo za spremljanje med drugimi potniki. Spremstvo je smelo nositi nenapolnjene puške. Spremno osebje na vlakom se je smelo prepričati o tem. Pri manjši vojaški enoti so to storili pred vstopom v vagon z drugimi potniki. Če je imela večja vojaška enota svoj vlak ali lastne vagonne, železniško osebje ni smelo pregledovati orožja. Orožje je med vožnjo bilo na mestu, ki ga je določil poveljnik enote.⁵²⁸

Do železniške postaje so stražarji imeli pravico uporabiti vprego. Ceno take storitve je določila oblast. Deželna vlada za Kranjsko je 31. decembra 1890 določila zgornjo mejo plačila za službeni prevoz z dvojno vprego na postaje ob progi iz Ljubljane v Kamnik. Prevoz na postajo Domžale je stal do 60 krajcarjev, enako na postajo Jarše; za prevoz v Mengeš je bilo treba plačati v Jaršah 1 goldinar in 60 krajcarjev, v Kamniku 1 goldinar in 20 krajcarjev, v Trzinu pa 80 krajcarjev. Cena

⁵²⁷ Jede Verletzung der telegraphischen Leitung oder der telegraphischen Apparate wird zu den im Eisenbahn-Polizeigesetze § 20 verbotenen Handlungen gezählt, *Sammlung*, 1848, št. 2, str. 2–3.

⁵²⁸ Das Transport von Verhafteten und Sträflingen auf der Staats-Eisenbahn wird als zulässig erklärt, und in Personenwagen ungeladene Gewehre mitzunehmen gestattet, *Sammlung*, 1848, št. 12, str. 21–23.

je veljala za dovoz in za odvoz s postaje. Zatem so sporočili še ceno prevoza do postaje Homec, in sicer 50 krajcarjev.⁵²⁹

č) Nazadnje tudi telefon

Prvi telefon v Avstriji je bil prikazan strokovnemu občinstvu leta 1877 v Innsbrucku in nato na Dunaju. Za telefon so se najprej zanimali podjetniki, bankirji in časnikarji, ne pa oblastva, politiki in plemeniti. Privatne linije so bile najprej v večjih mestih in leta 1886 je stekla prva medmestna linija od Dunaja do Brna na Moravskem.

Leta 1887 so telefon razglasili za državno komunikacijsko sredstvo. Prva telefonska zveza v Ljubljani je bila leta 1888 vzpostavljena med vodovodno postajo v Klečah in vodovodnim uradom na Beethovnovi ulici.⁵³⁰ Leta 1892 je začela delovati prva neposredna telefonska linija od Dunaja preko Maribora, Celja in Ljubljane do Trsta. Leta 1894 je bilo na Dunaju 7410 priključkov.⁵³¹

Leta 1897 je začelo v Ljubljani delovati mestno telefonsko omrežje in je imelo tedaj 66 naročnikov; v Mariboru jih je bilo pa 18.⁵³² Vse povezave so vzpostavljali ročno; šele leta 1927 je bila v Ljubljani postavljena prva avtomatska telefonska centrala. Za vso telefonijo v Ljubljani je poskrbela družba Siemens; enako za odprtje tramvajskih prog 6. septembra 1901.⁵³³

Tako je postal tramvaj prevozno sredstvo tudi za finančne stražnike, ki so službovali v Ljubljani.

d) Tri vrste koles

Prelom iz 19. v 20. stoletje je pomenil prehod na novo prevozno sredstvo, kolo. Avstrija jer bila leta 1900 po proizvodnji koles na petem mestu na

svetu. Kolo je postajalo prevozno sredstvo za številne zaposlene, od delavcev in poštarjev do orožnikov.⁵³⁴

Maja in junija 1886 je bila na Dunaju mednarodna razstava velocipedov (koles) in športnih predmetov vseh vrst. Iz tujine na razstavo poslane predmete so morali avstrijski mejni carinski uradi usmeriti na glavni carinski urad na Dunaju.⁵³⁵

Na začetku 20. stoletja je kolo stalo dve uradniški plači. To ni bilo poceni, zato si ga vsakdo ni mogel privoščiti, še posebej ne finančni stražniki.

Na današnjem slovenskem ozemlju ni delovala nobena tovarna koles, pač pa sta bili v Gradcu in v Gorici. Tovarno v Gradcu je imel naš rojak Janez Puh (Johann Puch), ki je izdelovala kolesa znamke Styria; to je bilo prvo kolo, ki je imelo obe kolesi enake velikosti, saj je bilo dotlej sprednje mnogo večje od zadnjega.⁵³⁶ Tovarno v Gorici je lastnik leta 1919 preselil v Ljubljano, in iz nje je nastala tovarna Rog.⁵³⁷ Na začetku 20. stoletja so začeli pošto prevažati prvi poštni avtobusi.

Finančno ministrstvo je 3. aprila 1896 poslalo zaupni dopis finančni direkciji v Ljubljani. Sporočalo je, da tovarna Steyr pripravlja izdelavo treh vrst koles, in sicer »navadno« po ceni 120 goldinarjev, »vojaško« po ceni 130 goldinarjev in »častniško« po ceni 150 goldinarjev. Direkcija naj sporoči svoje mnenje o opremljanju finančne straže s temi kolesi, katere znamke bi prišle v poštev, koliko koles bi potrebovali itd. Odgovor so pričakovali do 10. junija 1896. To obvestilo je direkcija 10. aprila 1896 posredovala vsem vodstvom preglednih okrajev finančne straže in zaprosila za podobna mnenja. Odgovorila so vsa vodstva okrajev in opozorila, da še nimajo izkušenj te vrste za odgovore na vprašanje o uporabi, vzdrževanju in podobno. Najbolj podrobno je poročalo vodstvo iz Postojne, ki je navedlo celo težo vojaškega ko-

⁵²⁹ Maximalausmaß des ortsüblichen Fuhrlohnes an der Steiner Bahn, *Beilage*, št. 2, z dne 20. februarja 1891, str. 3; in *Beilage*, št. 6, z dne 8. maja 1891, str. 38

⁵³⁰ Brane Šalamon: Družba, ki je v Ljubljano pripeljala tramvaj, *Nedeljski*, 24. junija 2012, str. 31.

⁵³¹ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 277–278.

⁵³² *Enciklopedija Slovenije*, 13. zvezek, str. 215–216, g. *Telefonija*.

⁵³³ Brane Šalamon: Družba, ki je v Ljubljano pripeljala tramvaj, *Nedeljski*, 24. junija 2012, str. 31.

⁵³⁴ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 279–280.

⁵³⁵ Vormerkbehandlung der zur internationalen Ausstellung von Velocipedes und Sportgegenständen nach Wien einlagenden Gegenstände, *VBFM*, št. 16, z dne 10. maja 1886, str. 97.

⁵³⁶ Franc Milošič: Colibri Puhovega Janeza, *Delo*, 17. februarja 2012, str. 36.

⁵³⁷ *Enciklopedija Slovenije*, 5. zvezek, str. 200–201, g. *Kolesarstvo*.

lesa (15 kilogramov) ter časnškega (17,5 kilogramov). Opozorilo je tudi na pnevmatike. Direkcija je nato 5. julija 1896 spet naročila tem vodjem, naj v roku treh dni sporočijo okvirno število koles, ki bi jih naročili. Odpisala so vsa vodstva. Tako je vodstvo v Kranju predlagalo eno častniško kolo za okrajno vodstvo straže in po eno vojaško kolo za oddelek v Kranju in v Radovljici. Podobno so naročala druga vodstva. To so potem oblikovali v odgovor za ministrstvo na Dunaju. Zadržali so se pri kratkem opisu dežele Kranjske, njenega podnebja, razpotegnjenosti prostora med oddelki, možnosti uporabe koles v raznih letnih časih itd. Predlagali so, da bi častniška kolesa dobilo vseh pet vodstev preglednih okrajev finančne straže in vsak oddelek po enega vojaškega.⁵³⁸

Na podeželju Kranjske so ves čas prevladovali prvotni načini povezav med enotami finančne straže in uprave, saj ga telegrafsko in telefonsko omrežje (še) ni doseglo. Drugače je bilo v Ljubljani, kjer so povezavo z Dunajem omogočale neposredne telegrafske in zatem telefonske zveze. Podobno je veljalo za povezavo znotraj drugih večjih mest na Kranjskem, kjer so delovala vodstva finančnih ustanov in tudi oddelkov finančne straže.

Kako je napredovala uporaba telefonskih zvez, pove podatek, da je direkcija za gradbena dela pri utrjevanju v Ljubljani 20. januarja 1915 obvestila ljubljansko finančno direkcijo, da je tistega dne dobila (prvo) telefonsko napeljavo; številka telefona je bila 339.⁵³⁹

Od peresnika do pisalnega stroja

Tehnični razvoj se je kazal tudi na pripomočkih za pisarniško poslovanje. Tudi na tem področju Avstrija ni zaostajala za Evropo.

Pisarniško poslovanje je potekalo v skromnih sobah, kjer so imeli možje na voljo narokavnike, številne kartoteke in kartotečne omare, pljuvalnike za žvečilce in njuhalce tobaka, svetilke itd. Pisali so z roko in pri tem uporabljali peresnike in črnilnike. Če je bilo treba izdelati več izvodov,

so postopoma prešli na kopirni papir in za to primeren svinčnik. To delo so deloma olajšali številni (natisnjeni) obrazci, kamor je bilo treba ročno vnašati zahtevane podatke oz. besedilo. Te obrazce so nabavljali praviloma z Dunaja in nato s pošto dostavljali v enote; postopoma so jih tiskali tudi v Ljubljani. Pisali so v tedanji gotici in zato je bilo treba lepopis izpiliti, da ga je bilo mogoče brati tudi tretjim osebam. Kljub temu je preučevanje arhivov te dobe težavno prav zaradi različnih rokopisov, saj je vsak pisar imel svojega.

Pisalni stroj je prišel v Evropo iz Združenih držav Amerike; v Avstriji so ga naglo osvojili. Tudi tu je prednjačila podjetniška pamet. Poštna hranilnica na Dunaju je prva nabavila različne naprave, da bi mehanizirala in racionalizirala poslovanje: pisalne, računske, frankirne stroje, stroje za kopiranje itd.⁵⁴⁰ Šele nato je prišla na vrsto državna uprava. V državno upravo je pisalni stroj prišel na začetku 20. stoletja; najprej so ga uporabljali višji uradi in postopoma še nižji.

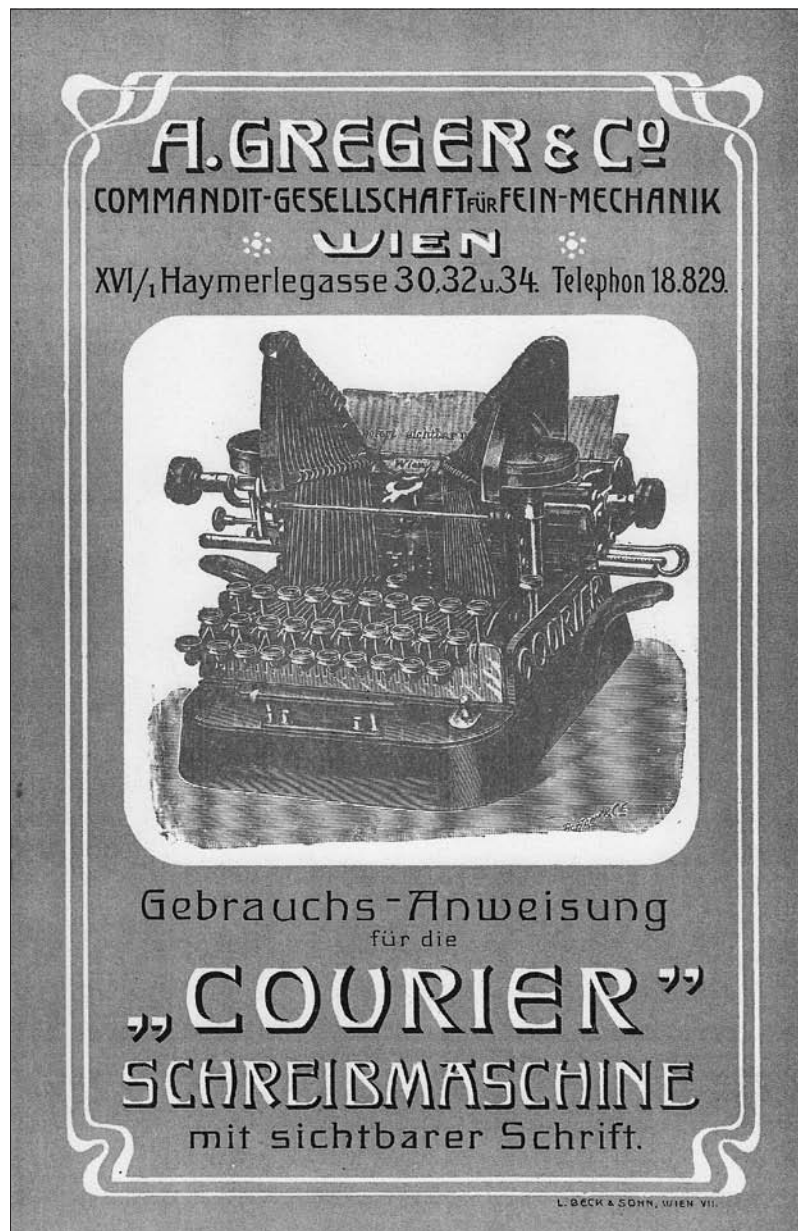
Finančno ministrstvo je 19. junija 1902 z okrožnico določilo, da se v finančni upravi uvede pisalni stroj znamke Smith Premier, v podobni okrožnici 14. marca 1903 pa je dodala še pisalni stroj Remington. Zatem je ministrstvo z okrožnicami dovoljevalo nabavo še novih vrst teh strojev. Od 18. novembra 1903, ko je izšla tretja taka okrožnica, do 22. julija 1913 je izšlo 28 takih okrožnic. Te so navadno navajale, kateri stroj je dovoljeno nabavljati, kolikšna je cena, kdo je zastopnik, kakšne ugodnosti pri nakupu daje (garancija, brezplačen pouk za uporabnike, način plačila itd.). Ko je okrožnica 9. junija 1904 dopustila nabavo ameriškega pisalnega stroja znamke Columbija Bar-Lock, model X., 1904, je navedla ceno 495 kron, dvoletno garancijo, brezplačno pakiranje in pošiljanje naročniku, brezplačno inštruiranje uporabnikov. V teh okrožnicah je šlo za nove modele ali za izpopolnjene stare. Okrožnica 5. decembra 1910 je ponudila hitre pisalne stroje znamke Courier, zastopnik je bila firma A. Greger z Dunaja.

Razsvetljava je sprva slonela na svečah, nato na oljenkah, na petrolejkah, šele potem so prišle v poštev plinske svetilke in končno elektrika. Na Kranjskem so prvo vodno elektrarno zgradili leta

⁵³⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1896, spisi 1–325, ovoj št. 264.

⁵³⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 1–400, spis št. 96.

⁵⁴⁰ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 278.

Naslovnica brošure, ki jo je izdala finomehantična družba A. Greger & Co na Dunaju in je podrobno opisala pisalni stroj modela courier (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 1401 in dalje, ovoj št. 1769).

1894 v Škofji Loki, leta 1897 pa termoelektrarno v Ljubljani.⁵⁴¹ Elektrifikacija podeželja je potekala počasi in ni bila končana še dolgo po razpadu monarhije.

Angela Gostinčar je 16. julija 1913 na finančno direkcijo v Ljubljani poslala v lepem slovenskem jeziku napisano prošnjo. Rada bi postala tipkarica v finančni upravi. Rojena je bila v Ljubljani

21. maja 1895, končala je sedem razredov dekliške šole in trgovski tečaj na mestnem liceju v Ljubljani. Odpisali so ji 26. avgusta v slovenščini, da je to mesto že zasedeno; če bi bilo katero prosto, pa se je že javilo mnogo kandidatk.⁵⁴²

⁵⁴¹ *Enciklopedija Slovenije*, 3. zvezek, str. 27–28, g. *Elektrifikacija*.

⁵⁴² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1913, spisi 726–1200, spis št. 799.

ORGANIZIRANOST FINANČNEGA MINISTRSTVA

Ministrstvo za finance na Dunaju je imelo vrhovno oblast nad finančno stražo. Marca 1848 je prišlo do velikih sprememb v organiziranosti državne uprave v celotni monarhiji. Iz raznih dvornih uradov so oblikovali ministrstva.

Ministrstvo za notranje zadeve je 28. marca 1848 sporočilo podrejenim uradom, in ljubljanski gubernij je nato 2. aprila 1848 obvestil podrejena oblastva, da je z najvišjim sklepom z dne 23. marca 1848 odpravljen dotedanji policijski dvorni urad in so vse policijske zadeve prešle na notranje ministrstvo. Minister je postal vodja notranjih zadev, zato je treba vsa poročila te vrste odslej pošiljati na to ministrstvo.⁵⁴³ Isto ministrstvo je 12. maja 1848 sporočilo, da je združena dvorna pisarna 15. maja 1848 nehala delovati in je njene posle prevzelo notranje ministrstvo. V preglednici so objavili organiziranost tega ministrstva. Imelo je 4 sekcije in 17 departementov (oddelkov).⁵⁴⁴ Ministrstvo za javna dela je 11. junija 1848 sporočilo, da je razdeljeno na 3 sekcije, od katerih prva skrbi za splošne zadeve, državne železnice in telegraf, druga za rudarstvo in fužinarstvo in tretja za gradnjo cest in vodarstvo.⁵⁴⁵ Ministrstvo za poljedelstvo, obrt in trgovino je 24. junija 1848 obvestilo, da je organizirano v generalni sekretariat in 4 oddelke.⁵⁴⁶

Vzpostavitev finančnega ministrstva leta 1848

Finančno ministrstvo je 19. maja 1848 obvestilo vsa podrejena oblastva, da je splošna dvorna komora prenehala delovati. Njena opravila so deloma prešla na ministrstvo za javna dela in na

ministrstvo za poljedelstvo, obrt in trgovino, večinoma pa na novo ministrstvo za finance. V preglednici je bila prikazana organiziranost tega ministrstva. Imelo je 4 sekcije in 19 oddelkov. Sekcije so označevali s tekočimi rimskimi števkami, oddelke pa s tekočimi arabskimi.

Sekcija I je bilo najvišje osrednje vodstvo financ. Razdeljena je bila na 4 oddelke, označene s števkami od 1 do 4. Prvi oddelek je bil generalni sekretariat ministrstva; drugi je skrbel za odnose z drugimi ministrstvi; tretjemu je bil poverjen državni dolg in četrtemu vodenje posojilnih operacij.

Sekcija II je imela 5 oddelkov s števkami od 5 do 9 in je bila odgovorna za neposredne davke. Peti oddelek je skrbel za neposredne davke brez vodenja zemljiškega katastra; šestemu je bilo zaupano vodenje zemljiškega katastra; sedmi je skrbel za državna dobra in gozdove na Češkem, v Galiciji, Primorju in lombardsko-beneškem kraljestvu; osmi oddelek je skrbel za državna dobra in gozdove v drugih deželah; deveti oddelek je bil zadolžen za denarstvo.

Sekcija III je bila pristojna za posredne dajatve in je imela šest oddelkov s števkami od 10 do 15. Deseti oddelek je skrbel za državne monopole (sol, tobak, smodnik in soliter); enajsti oddelek je bil zadolžen za carinske zadeve; dvanajsti je skrbel za užitnino in pristojbine; trinajstemu so bile poverjene zadeve poštnih uradov in državnih mitnic; štirinajsti oddelek je skrbel za takse, kolke in loto; petnajstemu so poverili skrb za finančno stražo.

Sekcija IV je bila zadolžena za državne izdatke in državno blagajno. Imela je 4 oddelke s števkami od 16 do 19. Šestnajsti oddelek je skrbel za vojaške zadeve ministrstva; sedemnajsti za pokojnine, provizije in miloščine prebivalstvu monarhije; osemnajstemu oddelku je bila poverjena skrb za vse druge službene prejeme; devetnajsti oddelek je bil pristojen za vse blagajniške zadeve, razen tistih v prvem oddelku.⁵⁴⁷

⁵⁴³ Aufhebung der Polizei-Hofstelle und Zuteilung ihrer Geschäfte an das Ministerium des Inneres, *Sammlung*, 1848, št. 44, str. 117.

⁵⁴⁴ Aufhebung der k. k. vereinigten Hofkanzlei und Bildung des Ministeriums des Inneres, *Sammlung*, 1848, št. 89, str. 243–245.

⁵⁴⁵ Bezeichnung der dem Ministerium der öffentlichen Arbeiten zugewiesenen Geschäfte, *Sammlung*, 1848, št. 113, str. 337.

⁵⁴⁶ Geschäfts-Eintheilung des Ministeriums für Ackerbau, Gewerbe und Handel, *Sammlung*, 1848, št. 138, str. 372–373.

⁵⁴⁷ Auflösung der k. k. allgemeinen Hofkammer und Bezeichnung der dem Finanz-Ministerium zugewiesenen Gegenstände, *Sammlung*, 1848, št. 96, str. 282–286.

Cesar je 19. aprila 1850 ukazal, da se oblikuje obče vodstvo katastra zemljiškega davka, ki je spadalo neposredno pod finančno ministrstvo. Naštete so bile tri njegove temeljne naloge: dokončati vsa katastrska opravila v deželah; izvršitev postave o zemljiškem davku, kjer še ni bilo urejeno; sprotno dopolnjevanje katastra. Delovati je začelo 1. aprila 1850.⁵⁴⁸

Novosti v organiziranosti ministrstva leta 1857

Marca 1857 so objavili, kako bo odtlej delo v ministrstvu za finance razdeljeno na predsedstvo in šest sekcij. Predsedstvo je ohranilo svoje dotodanje delovno področje. To je začelo veljati 1. aprila 1857.⁵⁴⁹

Sekcija I je skrbela za blagajno in državne dolgove, poleg tega pa še za dvorno in državno tiskarno, državne tovarne papirja, uredbenik ministrstva, zemljiško odvezo, sodelovanje z državnim uradnim listom ter časopisjem.

Sekcija II je bila zadolžena za neposredne davke in kataster z davčnimi uradi in davčnimi inšpektorji.

Sekcija III je skrbela za posredne obdavčitve, zadeve deželnih in okrajnih finančnih oblastev ter finančno stražo.

Sekcija IV je imela na skrbi državno lastnino in monopole, fevdne zadeve in finančne prokureture.

Sekcija V je skrbela za solne in rudarske zadeve, kovance in punciranje.

Sekcija VI je imela nadzor nad državnimi izdatki, v kolikor ni bilo to v pristojnosti drugih sekcij.

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 16. aprila 1857 odločil o novem položaju centralnih inšpektorjev v finančnem ministrstvu. Odtlej so bili v rangi višjih finančnih svetnikov in niso več nosili dotodanje oznake »centralni inšpektor finančne straže«. Navodilo o njihovem delovnem področju je obsegalo 18 členov. Imeli so dve glavni nalogi: nadzor v podrejenih finančnih oblastvih, uradih in organih, kako opravljajo službo ter izvajajo

pravne predpise; ugotavljanje osebnih in stvarnih okoliščin v podrejenih oblastvih. Niso spadali pod nobeno od šestih sekcij v tem ministrstvu, ampak so naloge dobivali od ministra ali njegovega namestnika.⁵⁵⁰ Konec leta 1859 je bilo določeno, da so dobili bivši centralni inšpektorji ob svojem potovanju po območju glede izbrisa kazni finančni straži enaka pooblastila kot deželne finančne direkcije.⁵⁵¹

Cesar je 21. avgusta 1859 ukazal, da se odpravi ministrstvo za trgovino, obrt in javne stavbe. Njegove pristojnosti so po njegovem ukazu z dne 12. septembra 1859 prešle na ministrstvo cesarske hiše in za zunanje zadeve, notranje ministrstvo, ministrstvo za uk in bogočastje, na najvišjo računsko kontrolno oblastvo in na finančno ministrstvo. Finančno ministrstvo je prevzelo trgovinske zadeve, gradnjo železnic, pošto in telegraf. To je veljalo od 1. novembra 1859.⁵⁵²

Organiziranost ministrstva leta 1864

S 1. decembrom 1864 je začela veljati nova razdelitev opravil v ministrstvu za finance, in sicer med pet sekcij: predsedstveno sekcijo in štiri sekcije za upravno službo.

Predsedstvena sekcija je bila strogo le za finančne zadeve skupaj z denarstvom in punciranjem.

Sekcija I upravne službe je delovala kot generalna direkcija neposrednih davkov in skrbela za: vse zadeve neposrednih davkov, kataster skupaj z merjenjem za izvršilne in neposredno nadzorovane organe (katastrsko in odmerno osebje, davčni uradi in davčni inšpektorji).

Sekcija II je skrbela za posredne dajatve, pristojbine in državne monopole, vso tobačno reži-

⁵⁴⁸ Razpis ministrstva dnarstva od 22. marca 1850, *OD-ZVLAC*, št. 31/50, z dne 5. aprila 1850, predpis št. 84.

⁵⁴⁹ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 13, z dne 25. marca 1857, str. 103–104.

⁵⁵⁰ Bekanntgebung der geänderten Stellung der Central-Inspectoren im Finanzministerium und des neuen Wirkungskreis derselben, *VBFM*, št. 27, z dne 1. julija 1857, str. 253–257.

⁵⁵¹ Erweiterung des Wirkungskreises der Central-Inspectoren bezüglich der Strafföschung bei der Finanzwache, *VBFM*, št. 59, z dne 7. decembra 1859, str. 445.

⁵⁵² Ukaz c. k. ministerstev zunanjih, notranjih, dnarstvenih, verskih in šolskih zadev, po tem c. k. najvišje računsko kontrolne oblasti od 20. oktobra 1859, *DVL-KV*, št. 55/59, z dne 26. novembra 1859, predpis št. 240.

jo, prodajo soli, za te namene ustanovljene izvršne urade, komisionarje, nadzorstvene organe, carino, užitnino, tobačne tovarne in skladišča, deželne finančne direkcije in finančne direkcije ter finančno stražo.

Sekcija III je delovala kot generalna direkcija nepremičnega državnega premoženja kot so bili: dominiji, gozdovi, rudniki, topilnice, soline, skupaj z zadevnimi oblastvi ter organi.

Sekcija IV je imela na skrbi: vse državne potrebe za vse namene, pokojnine in druge pristojbinske izdatke, režijske izdatke v osrednjem vodstvu skupaj z državno in dvorno tiskarno, papirno tovarno, pravice in dolžnosti države do deželnih in drugih skladov, subvencije, denarna izplačila vseh vrst, predujme, blagajniške in obračunske zadeve, finančne prokurature in državni proračun.⁵⁵³

Ta organiziranost finančnega ministrstva pa ni veljala dolgo. Cesar je z najvišjim sklepom z dne 29. julija 1865 odpravil njegovo ureditev in določil, da sta v njem odtlej le dve sekciji. Prva je skrbela za neposredne in posredne dajatve, nepremično državno premoženje, izdatke in prihodke ter osebne zadeve ministrstva, za te zadeve v deželnih oblastvih, blagajne, urade in funkcionarje. Druga sekcija je bila zadolžena za proračunske zadeve, zadeve državnih dolgov in kreditov. Imeni generalna direkcija direktnih davkov ter generalna direkcija državnih nepremičnin sta bili odpravljeni in se ni sta več smeli uporabljati niti znotraj niti navzven. Prvo sekcijo so označili z veliko črko V (*Verwaltungsdienst*), drugo pa z veliko črko C (*Creditwesen*), in to oznako je bilo treba uporabljati tudi v dopisovanju s tem ministrstvom.⁵⁵⁴

Ko je cesarstvo leta 1867 postalo tako imenovana dvojna monarhija, je obstajalo finančno ministrstvo tako na Dunaju kot v Budimpešti, poleg njiju pa še skupno finančno ministrstvo. Pod skupno finančno ministrstvo je med drugim spadala Bosna in Hercegovina, ki so jo po zasedbi leta 1878 čez tri desetletja priključili cesarstvu.

Preureditev finančnega ministrstva v letih 1873 in 1910

Ministrstvo za finance je v zadnji številki uredbenika leta 1873 prikazalo svojo organiziranost in njemu podrejenih oblastev in uradov. Ministrstvo so sestavljale te notranje organizacijske enote: direkcija državnega dolga; direkcija za loterijo; generalna direkcija tobačne režije; solna uprava; glavni kovni urad; glavni puncirni urad; glavni meropreskusni urad; osrednja državna blagajna; blagajna državnega dolga; ministrski plačilni urad; direkcija dvorne in državne tiskarne; dikasterialna (cerkvena) stavbna direkcija.

Nekateri od teh dunajskih uradov so imeli podrejene deželne urade. Tako je imela generalna direkcija tobačne režije na Dunaju skladišče, dve glavni tobačni tovarni I. kategorije, 8 glavnih tobačnih tovarn II. kategorije, 11 tobačnih tovarn I. kategorije in 5 tobačnih tovarn II. kategorije. Skupaj je bilo v avstrijskem delu monarhije torej 26 tobačnih tovarn.

V Ljubljani je bila glavna tobačna tovarna II. kategorije. Poslovati je začela leta 1871 v prostorih nekdanje Cukrarne in je zaposlovala 1059 delavcev in delavk. Naslednje leto so se preselili v novo stavbo ob Tržaški cesti, ki so jo še dograjevali, zgradili skladišča in do tja speljali industrijski tir. Izdelovali so cigare viržinke, tobak za pipo, žvečilni tobak, njuhanec in cigarete.⁵⁵⁵

Ministrstvu so bile neposredno podrejene finančne (deželne) direkcije. Deželne finančne direkcije so bile na Dunaju za Spodnjo Avstrijo, v Innsbrucku za Tirolsko in Predarlško, v Gradcu za Štajersko, v Pragi za Češko, v Zadru za Dalmacijo, v Brnu za Moravsko in v Lembergu za Galicijo. Finančne direkcije so bile v Ljubljani za Kranjsko, v Linzu za Gornjo Avstrijo, v Salzburgu za Salzburško, v Celovcu za Koroško, v Trstu za Primorje, v Troppauu za Šlezijo in v Černovicu za Bukovino; to je v vseh tedanjih deželah v avstrijskem delu monarhije.

Z najvišjim sklepom 27. marca 1910 je bilo določeno, da se v finančnem ministrstvu ponovno vzpostavi generalna direkcija katastra zemljiškega

⁵⁵³ Künftige Geschäftseintheilung des Finanzministeriums, *VBFM*, št. 54, z dne 23. novembra 1864, str. 405–406.

⁵⁵⁴ Organische Einrichtung und Gliederung des Finanzministeriums, *VBFM*, št. 38, z dne 17. avgusta 1865, str. 327.

⁵⁵⁵ *Enciklopedija Slovenije*, 13. zvezek, str. 268, g. *Tobačna Ljubljana*.

davka. Prevzela je kataster zemljiškega davka, ki so bili tedaj znotraj tega ministrstva, in urejanje njegovih evidenc. Tehnični pomožni uradi ministrstva, kot so triangulacijski biro in biro za izračunavanja ter litografski inštitut katastra zemljiškega davka, so postali tehnični uradi generalne direktcije katastra zemljiškega davka. S to reorganizacijo finančnega ministrstva se niso spremenile določbe o reševanju zadev s področja zemljiškega davka. Cesarjev sklep je začel veljati 15. aprila 1910.⁵⁵⁶

Državni izdatki za finančno ministrstvo in stražo

Proračuni države so vsebovali postavke za iz-

datke posameznih ministrstev ter za druge name-
ne. Pri finančnem ministrstvu je bila posebej do-
ločena postavka za finančno stražo. Zaradi tega ni
bilo težavno izračunati, kolikšen delež so predvi-
deni izdatki za finančno stražo pomenili v izdatkih
finančnega ministrstva in znotraj celotnih izdat-
kov državnega proračuna. Vseh tovrstnih podat-
kov mi ni bilo mogoče zbrati, zato v tovrstni pre-
glednici manjkajo podatki za leti 1860 in 1861.

Avstrijski del države je od (vštevši) leta 1868
dalje sprejemal svoje proračune, enako ogrski del.
Do takrat je bil proračun enoten za vso državo.
Podatki v tabelah 2, 3 in 4 se nanašajo do (vštevši)
leta 1867 na celotno monarhijo, od leta 1868 da-
lje pa le na njen avstrijski del.⁵⁵⁸

Tabela 2: Proračunski izdatki države, finančnega ministrstva in finančne straže v avstrijskem cesarstvu v letih 1849–1918.

Leto	Državni izdatki v goldinarjih/kronah ⁵⁵⁷	Izdatki fin. ministrstva	Izdatki za finančno stražo
1849	309.533.701	15.472.704	4.529.487
1850	333.726.586	24.871.869	5.760.609
1851	378.121.014	22.637.125	6.766.423
1852	408.802.865	26.215.793	7.143.870
1853	425.334.565	26.719.950	7.276.166
1854	518.954.242	25.947.031	7.194.565
1855	547.234.666	29.736.346	7.082.574
1856	493.177.638	29.972.388	7.461.501
1857	496.214.178	31.319.664	7.836.775
1858	490.813.786	32.033.486	8.230.037
1859	588.226.278	32.981.072	7.456.526
1860	...	...	...
1861	...	...	...
1862	388.772.222	22.150.098	6.668.000
1863	367.087.748	21.584.766	6.761.600
1864	614.260.059	382.488.547	7.246.630
1865	522.888.222	339.576.111	6.025.000
1866	531.373.881	350.645.150	5.443.255

⁵⁵⁶ Wiedererrichtung der Generaldirection des Grunsteuerkatasters, *Beilage*, št. V., z dne 28. aprila 1910, str. 26.

⁵⁵⁷ Izdatki so do vključno leta 1899 pisani v goldinarjih, od leta 1900 dalje pa v kronah.

⁵⁵⁸ Podatki za tabelo so zbrani iz dveh virov: za čas od leta 1849 do (vštevši) leta 1859 iz uradne statistike monarhije, kjer so bili podatki le o izdatkih po posameznih resorjih in o skupnih državnih prihodkih, a brez navedbe po ministrstvih (*Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie*, Neue Folge, Band I., II., III. in IV., Wien: Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1856, 1859, 1861 in 1862); za vsa ostala leta pa iz uredbenika finančnega ministrstva. Podatkov za leti 1860 in 1861 ni bilo mogoče najti.

Leto	Državni izdatki v goldinarjih/kronah ⁵⁵⁷	Izdatki fin. ministrstva	Izdatki za finančno stražo
1867	433.896.000	278.039.000	4.441.000
1868	320.230.526	86.863.468	3.151.400
1869	299.326.671	85.320.371	3.430.000
1870	320.739.254	62.169.577	3.416.000
1871	345.676.940	65.981.077	3.500.000
1872	353.714.207	77.311.557	3.986.400
1873	389.929.292	80.233.230	4.200.000
1874	398.965.313	72.076.000	4.300.000
1875	381.370.906	72.189.000	4.298.000
1876	403.170.570	70.800.250	4.298.000
1877	405.569.474	72.713.990	4.290.000
1878	423.121.704	72.241.592	4.240.000
1879	471.163.650	76.412.500	4.230.000
1880	423.451.018	86.187.963	4.698.000
1881	463.112.304	93.137.758	4.689.000
1882	485.720.951	104.396.814	4.744.400
1883	491.959.836	101.285.558	5.200.000
1884	514.919.373	104.288.001	5.219.400
1885	520.198.772	106.112.561	5.256.300
1886	516.625.771	98.384.896	5.317.900
1887	537.221.802	102.473.817	5.317.900
1888	538.526.928	98.007.082	5.291.010
1889	540.045.885	88.383.791	5.826.600
1890	546.303.035	89.178.554	6.333.730
1891	564.853.027	90.978.820	7.072.500
1892	583.947.553	88.670.750	7.290.200
1893	610.384.406	91.834.578	7.596.500
1894	620.834.011	94.023.319	7.628.420
1895	644.481.087	100.027.673	7.780.260
1896	664.569.753	94.414.996	7.949.987
1897	689.081.170	103.367.677	8.036.000
1898	722.872.831	113.764.340	8.389.700
1899	761.286.386	131.681.228	8.440.000
1900	1.586.437.416	258.657.876	19.772.000
1901	1.654.301.832	252.816.326	19.834.724
1902	1.689.116.863	275.499.513	20.062.000
1903	1.732.196.912	280.777.759	20.040.000
1904	1.743.898.568	268.189.318	20.020.000
1905	1.783.833.811	270.786.882	20.151.000
1906	1.814.898.285	662.605.907	20.436.000
1907	1.602.683.538	722.143.203	22.050.000
1908	2.148.913.254	712.931.645	23.335.000
1909	2.406.554.543	754.516.950	23.378.400
1910	2.780.822.657	818.327.143	26.855.000
1911	2.881.709.143	855.567.303	27.195.000
1912	2.984.785.263	878.627.065	27.520.000
1913	3.142.181.142	885.794.967	27.825.000

Leto	Državni izdatki v goldinarjih/kronah ⁵⁵⁷	Izdatki fin. ministrstva	Izdatki za finančno stražo
1914/15	3.460.726.156	1.025.551.323	27.841.500
1915/16	3.257.873.088	1.108.231.840	27.794.000
1916/17	7.231.817.706	2.868.474.376	29.096.000
1917/18	24.505.733.414	4.749.796.338	29.083.800

V preglednicah proračunov so bili včasih podatki o bruto in neto proračunskih postavkah. Neto proračun je vseboval nekoliko nižje številke kot bruto proračun, saj so bili odšteti predvideni prispevki iz raznih skladov in lastnih prihodkov. Bruto proračun je prikazoval celotne odhodke posameznih uporabnikov, zato je primernejše upoštevati te številke. Predvideni izdatki za finančno ministrstvo so od leta 1905 dalje vsebovali tudi državni dolg, zato so bili visoki.

Zadnji dan junija 1918 je nehal veljati proračun za leto 1917/18 in zadnji dan julija je bil izdan zakon, ki je določil, da se državni prihodki pobirajo od 1. julija do 31. decembra 1918 po obstoječih določilih, državni izdatki pa se krijejo na račun državnega proračuna za upravno leto 1918/19, ki bo potrjen pozneje.⁵⁵⁹ Do tega seveda ni prišlo, saj je država prej razpadla.

Proračun je temeljil na predvidenih izdatkih, kar je veljalo tudi za finančno stražo. Dejanska poraba se je utegnila spremeniti, zmanjšati ali povečati, odvisno od več dejavnikov, zlasti finančnih. Tovrstnih celovitih podatkov ni bilo mogoče zbrati.

Prvo desetletje navedenega obdobja strokovnjaki ocenjujejo kot čas konjunktore v Evropi, ki pa je bila v Avstriji manjša kot v nekaterih zahodnih državah. To je čas neoabsolutizma, kot to obdobje označujejo zgodovinarji, ki je namenjal velike izdatke za vojsko, povezano z dogajanjem v Italiji in Nemčiji. Ko je ta režim po letu 1859 padel, je za njim ostalo blizu 3 milijarde goldinarjev državnega dolga. Tedaj so letni dohodki državne blagajne znašali okoli 300 milijonov goldinarjev, a zgolj izdatki za odplačevanje obresti so dosegali 140 milijonov goldinarjev. Zaradi tega je v 60. letih prišlo do strogega varčevanja, ki se je poznalo tudi v državnih proračunih.⁵⁶⁰

Leta 1873 so se začela kazati znamenja gospodarske krize. K velikim izdatkom je prispevala svetovna razstava na Dunaju leta 1873. Obiskalo jo je blizu 7 milijonov ljudi, a je prav na njenem vrhuncu na Dunaju izbruhnila epidemija kolere, ki se je razširila po vsej monarhiji. Trajala je od začetka julija do konca oktobra, torej v času, ko so na razstavi pričakovali večino obiskovalcev. Na Dunaju je umrlo 2983 oseb, v celotni monarhiji pa okoli 436.000.⁵⁶¹ V 80. letih je spet prišlo do gospodarske ustalitve, tako da od leta 1888 govorijo o konjunkturi.⁵⁶²

Te gospodarske razmere so vplivale na proračun, ki je dajal sredstva tudi finančni straži oz. je kril izdatke, ki so bili zanjo predvideni v vsakokratnem državnem proračunu. Število moštva je bilo odvisno od predvidenega denarja. Ko so določali število moštva, so morali upoštevati za to namenjen denar in obratno.

Različna proračunska obdobja

Proračunsko leto je trikrat spremenilo svoje trajanje.

Približno prvi dve desetletji obravnavanega obdobja finančne straže je proračunsko leto trajalo od 1. novembra do zadnjega oktobra naslednjega leta.

Od 1. januarja 1865 so uskladili koledarsko (sončno) in proračunsko leto. Trajalo je od 1. januarja do 31. decembra. Zato je bilo treba za leto 1864 opraviti preračun še za meseca november in december, da bi lahko 1. januarja 1865 začeli novo proračunsko leto.⁵⁶³

V vseh štirih letih prve svetovne vojne je proračunsko leto trajalo od 1. julija do 30. junija na-

⁵⁵⁹ Zakon z dne 30. julija 1918. I. o vodstvu državnega gospodarstva od 1. dne julija do 31. decembra 1918, *DZ*, št. 141/18, z dne 1. avgusta 1918, člen 1.

⁵⁶⁰ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 238 in 243.

⁵⁶¹ Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 248.

⁵⁶² Sandgruber, *Ökonomie und Politik*, str. 292.

⁵⁶³ Oznanilo c. k. davknega vodstva za Kranjsko od 24. decembra 1863, *ZULVK*, št. 1/64, z dne 13. januarja 1864, predpis št. 1.

slednjega leta. To je veljalo že za proračunsko leto 1914/15.⁵⁶⁴

Primerjava izdatkov za finančno ministrstvo, finančno stražo in celotno državo

Iz tabele 2 se samo po sebi postavljata vprašanja, kolikšen je bil v posameznih letih odstotni de-

lež izdatkov finančnega ministrstva v primerjavi s celotnimi državnimi proračunskimi izdatki; ter kolikšen je bil odstotni delež izdatkov finančne straže v primerjavi s celotnimi izdatki države. To je bilo mogoče izračunati iz podatkov v tabeli 2. Prikazani so v tabeli 3. Manjkajo podatki za leti 1860 in 1861.

Tabela 3: Deleži izdatkov finančnega ministrstva v vseh proračunskih izdatkih in delež izdatkov za finančno stražo v vseh izdatkih finančnega ministrstva ter v celotnih državnih izdatkih v letih 1849–1918.

Leto	% izdatkov za finančno ministrstvo	% izdatkov za finančno stražo	
	v celotnih proračunskih izdatkih	v izdatkih fin. min.	v vseh izdatkih
1849	4,99	29,27	1,46
1850	7,45	23,16	1,72
1851	5,98	29,89	1,78
1852	6,41	27,25	1,74
1853	6,28	27,23	1,71
1854	4,99	27,72	1,38
1855	5,43	23,81	1,29
1856	6,07	24,89	1,51
1857	6,31	25,02	1,57
1858	6,52	25,69	1,67
1859	5,60	22,60	1,26
1860	...	...	...
1861	...	...	...
1862	5,69	30,10	1,71
1863	5,88	31,32	1,84
1864	6,22	1,89	1,17
1865	6,49	1,77	1,15
1866	6,59	1,55	1,02
1867	6,40	1,59	1,02
1868	27,12	3,62	0,98
1869	28,50	4,02	1,14
1870	19,38	5,49	1,06
1871	19,08	5,30	1,01
1872	21,85	5,15	1,12
1873	20,57	5,23	1,07
1874	18,80	5,96	1,07
1875	18,92	5,95	1,12
1876	17,56	6,07	1,06
1877	17,92	5,89	1,05
1878	17,07	5,86	1,00

⁵⁶⁴ Aufstellung der Ausgaben und Einnahmen für das Budgetjahr 1914/15, *VBFM*, št. XXII., z dne 30. junija 1915, str. 101–154.

Leto	% izdatkov za finančno ministrstvo	% izdatkov za finančno stražo	
	v celotnih proračunskih izdatkih	v izdatkih fin. min.	v vseh izdatkih
1879	16,21	5,53	0,89
1880	20,35	5,45	1,10
1881	20,11	5,03	1,01
1882	21,40	4,54	0,97
1883	20,50	5,13	1,05
1884	20,20	5,00	1,01
1885	20,30	4,95	1,01
1886	19,04	5,40	1,02
1887	19,00	5,18	0,98
1888	18,19	5,39	0,98
1889	16,36	6,59	1,07
1890	16,32	7,10	1,15
1891	16,10	7,77	1,25
1892	15,18	8,22	1,24
1893	15,04	8,27	1,24
1894	15,14	8,11	1,22
1895	15,50	7,77	1,20
1896	14,20	8,42	1,19
1897	15,00	7,77	1,16
1898	15,70	7,37	1,16
1899	17,20	6,40	1,10
1900	16,30	7,64	1,24
1901	15,20	7,84	1,19
1902	16,30	7,28	1,18
1903	16,20	7,13	1,15
1904	15,30	7,46	1,14
1905	15,10	7,44	1,12
1906	36,50	3,08	1,12
1907	39,70	3,46	1,37
1908	33,10	3,27	1,08
1909	31,13	3,09	0,97
1910	29,40	3,28	0,96
1911	29,60	3,17	0,94
1912	29,40	3,13	0,92
1913	28,10	3,14	0,88
1914/15	29,00	2,71	0,80
1915/16	34,00	2,50	0,85
1916/17	39,00	1,01	0,40
1917/18	19,30	0,61	0,12

Iz tabele se vidi, da so se vsi ti trije deleži precej spreminjali. Prvih dvajset let je bil delež izdatkov finančnega ministrstva znotraj celotnih državnih izdatkov precej stalen, okoli 6 odstotkov, v letu 1868 in 1869 se je povečal za približno petkrat, nato se je ustalil na približno petini državnih iz-

datkov, z letom 1908 pa se je približno podvojil. To nihanje je bilo povezano z več dejavniki, tudi od novega obsega nalog finančnega ministrstva, zlasti zaradi izplačevanja pokojnin upokojenega državnega osebja.

Delež denarja, ki je bil znotraj izdatkov finanč-

nega ministrstva namenjen za finančno stražo, je prvih 15 let tega obdobja znašal približno 25 odstotkov, nato pa se je zelo skrčil in je dosegel najnižjo točko v finančnem letu 1917/18, ko je znašal le 0,61 odstotka.

Odstotek predvidenih izdatkov za finančno stražo v razmerju do izdatkov celotnega proračuna se je gibal okoli enega odstotka. Najvišji je bil leta 1863, ko je znašal 1,84 odstotka, in najnižji leta 1917/18, ko je znašal le 0,12 odstotka.

Podatki za to tabelo so bili zbrani iz istih virov kot za tabelo 2.

Delež proračunskih izdatkov avstrijskega dela monarhije za orožništvo v približno enakem ob-

dobju (od leta 1850 do 1918) je znašal povprečno po en odstotek na leto.⁵⁶⁶

Proračunski prihodki

Skoraj polovico obravnavanih let je bila vsota državnih izdatkov v proračunu višja od predvidenih prihodkov. To je pomenilo primanjkljaj v državnem proračunu. V drugih letih je bil presežek dohodkov nad odhodki. Tovrstne podatke⁵⁶⁷ je bilo mogoče zbrati le za obdobje od leta 1862 do 1918. Za navedeno razdobje so predvideni prihodki prikazani v tabeli 4.

Tabela 4: Znesek predvidenih državnih prihodkov, primanjkljaj ali presežek izdatkov nad prihodki in odstotek primanjkljaja ali presežka do celotnih izdatkov v letih 1849–1918.

Leto	Predvideni državni prihodki v goldinarjih/ kronah ⁵⁶⁵	Primanjkljaj/ presežek	% primanjkljaja / presežka do proračunskih izdatkov
1862	294.650.334	- 94.121.888	- 24,21
1863	304.585.094	- 62.502.654	- 17,02
1864	568.547.094	- 45.712.724	- 7,44
1865	514.905.453	- 7.982.769	- 1,52
1866	491.134.735	- 40.139.146	- 7,55
1867	407.297.000	- 26.599.000	- 6,13
1868	281.245.907	- 38.984.619	- 12,17
1869	296.284.176	- 3.042.495	- 1,01
1870	317.195.040	- 3.544.214	- 1,10
1871	333.949.907	- 11.727.033	- 3,39
1872	353.776.901	62.694	1,01
1873	393.677.697	3.748.405	0,96
1874	383.298.975	- 15.666.338	- 3,92
1875	373.089.899	- 8.281.007	- 2,17
1876	372.702.342	- 30.468.228	- 7,55
1877	376.637.817	- 28.931.657	- 7,13
1878	399.795.163	- 23.326.541	- 5,51
1879	392.565.144	- 78.598.506	- 16,68
1890	398.277.756	- 25.173.262	- 5,94
1881	409.645.994	- 53.466.310	- 11,54
1882	448.155.793	- 37.565.158	- 7,73
1883	463.765.371	- 28.194.465	- 5,73
1884	474.555.699	- 40.363.674	- 7,83
1885	504.961.495	- 15.237.277	- 2,92
1886	507.833.841	- 8.791.930	- 1,70

⁵⁶⁵ Izdatki so do vključno leta 1899 pisani v goldinarjih, od leta 1900 dalje pa v kronah.

⁵⁶⁶ Čelik, *Orožništvo na Kranjskem (1850–1918)*, str. 270.

⁵⁶⁷ Podatki so zbrani iz istih virov kot pri tabelah 2 in 3.

Leto	Predvideni državni prihodki v goldinarjih/ kronah ⁵⁶⁵	Primanjkljaj/ presežek	% primanjkljaja / presežka do proračunskih izdatkov
1887	509.546.594	- 27.675.208	- 5,15
1888	517.295.568	- 21.231.360	- 3,94
1889	542.815.944	2.770.059	0,51
1890	548.820.006	2.516.971	0,46
1891	568.375.521	3.522.494	0,62
1892	585.954.126	2.006.573	0,34
1893	612.511.620	2.127.214	0,34
1894	623.157.030	2.323.019	0,37
1895	644.518.696	37.609	0,01
1896	666.006.190	1.436.437	0,21
1897	690.030.996	949.826	0,13
1898	723.111.359	238.528	0,03
1899	761.644.027	357.641	0,04
1900	1.586.686.851	249.435	0,01
1901	1.655.039.163	737.331	0,04
1902	1.690.182.264	1.065.401	0,06
1903	1.732.199.884	2.972	0,00
1904	1.744.236.165	- 337.597	- 0,01
1905	1.783.833.811	648.902	0,03
1906	1.814.893.285	396.885	0,02
1907	2.077.752.348	890.907	0,04
1908	2.149.022.233	108.979	0,00
1909	2.404.647.482	- 1.907.061	- 0,07
1910	2.727.741.383	- 53.081.274	- 1,90
1911	2.881.758.772	- 49.629	- 0,00
1912	2.985.090.344	305.081	0,01
1913	3.142.491.539	- 310.397	- 0,00
1914/15	3.460.987.902	- 261.746	- 0,00
1915/16	3.209.237.902	- 48.635.186	- 1,49
1916/17	3.887.643.336	- 3.344.174.370	- 46,00
1917/18	4.860.909.483	- 19.644.724.031	- 80,00

V razdobju 1862–1918 je bilo dvaindvajset let, ko so bili predvideni prihodki državnega proračuna višji od načrtovanih izdatkov. Torej je šlo za proračunski presežek. V drugih letih je bil primanjkljaj. V finančnem ministrstvu so oblikovali direkcijo za državni dolg, ki je urejala ta vprašanja.

Viri državnih prihodkov

Ob tem se spet samo po sebi postavlja pomembno vprašanje, od kod so se napajali državni prihodki. Na primer v letih 1862 in 1910.

Leta 1862 je bilo v proračunu predvideno, da

bodo državni prihodki 294.650.334 goldinarjev, ki bi se stekali iz postavke:

- neposredni davki 108.390.118 goldinarjev, kar je zneslo 36,7 odstotkov predvidenih prihodkov
- posredne dajatve 177.066.458 goldinarjev, kar je pomenilo 60 odstotkov prihodkov, od tega:
  - splošna užitnina 53.524.943 goldinarjev
  - carina 14.260.213 goldinarjev
  - sol 32.638.800 goldinarjev
  - tobak 30.421.900 goldinarjev,
  - kolki in takse 34.388.158 goldinarjev
  - loterija 5.666.500 goldinarjev
  - pošta 3.074.875,50 goldinarjev

- mitnina 2.921.300 goldinarjev,
- punciranje, cimentiranje 67.759 goldinarjev
- pristojbine v beneškem kraljestvu 102.010 goldinarjev
- prihodki od državne lastnine, rudarstva in denarstva 7.465.258 goldinarjev
- razni prihodki 1.331.500 goldinarjev
- prihodki od prodaje državnih nepremičnin 397.000 goldinarjev.

Državni proračun za leto 1910 je predvideval 2.780.822.657 kron izdatkov in 2.727.741.383 prihodkov, kar je pomenilo primanjkljaj. Izdatki za finančno ministrstvo so znašali 818.327.143 kron, všteti državni dolg, in prihodki 1.662.680.723 kron. Torej so izdatki za delovanje celotne finančne uprave znašali približno dvakrat manj kot prihodki. Prihodki finančnega ministrstva so bili:

- neposredni davki 348.939.200 kron, kar je pomenilo 12,7 odstotka celotnih državnih prihodkov
- posredne dajatve 1.056.351.050 kron, kar je zneslo 38 odstotkov državnih prihodkov, od tega:
  - užitnina 371.384.000 kron
  - tobak 272.147.000 kron
  - koliki, takse in pristojbine 174.772.700 kron

- carine 155.378.000 kron
- sol 48.129.200 kron
- loterija 33.540.150 kron
- punciranje 1.000.000 kron
- prodaja državnega premoženja 787.970 kron.

Dohodki so bili predvideni tudi pri nekaterih drugih ministrstvih, največ pri ministrstvu za železnice (776.176.990 kron), nato pri ministrstvu za trgovino (191.737.690 kron) in ministrstvu za javna dela (37.414.310 kron).⁵⁶⁸

Izdatki in prihodki finančnega ministrstva v letih 1864–1918

Strokovnjaki za javno upravo menijo, da so podatki o izdatkih in prihodkih določene uprave pomemben kazalec njene učinkovitosti. To je tako imenovani input-output podatek. To še posebej velja za finančno upravo, ki je zadolžena za pobiranje državnih dajatev. Koliko pa ona stane in koliko vrne državi? V načelu morajo biti izdatki zanj nižji od vsote državnih dajatev, ki jih pobere.

Za čas od leta 1864 dalje so ti podatki dosegljivi le v uredbeniku finančnega ministrstva. Državni proračuni so bili v državnem uradnem listu objavljeni v polnem obsegu šele za leto 1868, a tudi dalje ne za vsako leto. Te podatke vsebuje tabela 5.

Tabela 5: Predvideni izdatki in prihodki ministrstva za finance v letih 1864–1918.

Leto	Predvideni izdatki (v goldinarjih oz. kronah)	Predvideni prihodki
1864	382.488.547	531.604.189
1865	339.576.111	485.571.735
1866	350.645.150	464.816.028
1867	278.039.000	383.031.000
1868	86.863.468	249.396.648
1869	85.320.371	259.318.425
1870	62.169.577	265.062.465
1871	65.981.077	280.230.937
1872	77.311.557	297.972.396
1873	80.233.230	319.269.681
1874	72.076.000	332.718.416
1875	72.189.000	319.743.180

⁵⁶⁸ Finančni zakon za leto 1910 z dne 29. junija 1910, *DZ*, št. 48/10, z dne 1. julija 1910.

Leto	Predvideni izdatki (v goldinarjih oz. kronah)	Predvideni prihodki
1876	70.800.250	316.829.657
1877	72.713.990	318.389.788
1878	72.241.592	325.412.000
1879	76.412.500	335.167.900
1880	86.187.963	343.861.300
1881	93.137.758	353.962.721
1882	104.396.814	372.838.305
1883	101.285.558	388.612.618
1884	104.288.001	398.423.294
1885	106.112.561	408.934.028
1886	98.384.896	407.423.312
1887	102.473.817	409.542.728
1888	98.007.082	414.484.666
1889	88.383.791	431.197.154
1890	89.178.554	434.122.745
1891	90.978.820	438.142.283
1892	88.670.750	438.257.307
1893	91.834.578	449.429.508
1894	94.023.319	462.145.935
1895	100.027.673	470.639.518
1896	94.414.996	476.529.886
1897	103.367.677	496.256.436
1898	113.764.340	518.699.842
1899	131.681.228	549.664.788
1900	258.657.876	1.134.924.938
1901	252.816.326	1.150.839.923
1902	275.499.513	1.183.950.237
1903	280.777.759	1.218.614.748
1904	268.189.318	1.226.593.897
1905	270.786.882	1.245.541.193
1906	662.605.907	1.282.891.754
1907	722.143.203	1.360.652.630
1908	712.931.645	1.378.943.018
1909	754.516.950	1.569.259.045
1910	818.327.143	1.662.680.723
1911	855.567.303	1.761.501.800
1912	878.627.065	1.811.233.648
1913	885.794.967	1.898.327.151
1914/15	1.025.551.323	2.174.422.176
1915/16	990.230.142	1.992.672.176
1916/17	2.868.474.376	2.433.936.065
1917/18	4.749.796.338	3.113.089.520

Prva štiri leta obravnavanega obdobja so bili za celotno finančno upravo predvideni stroški v primerjavi s prihodki v celotni monarhiji približno v razmerju 1:1,5; nato se je to razmerje, veljavno

le za avstrijski del države, pomaknilo na približno 1:3 in se postopoma še povečevalo; v letu 1906 se je znižalo na približno 1:2, zadnji dve vojni leti pa je bilo nekako 1:1 ali celo negativno: celotni iz-

datki so bili zadnje leto vojne višji od predvidenih prihodkov finančnega ministrstva.

Ministri za finance

Prvi dve desetletji po svojem oblikovanju so ministrstva opravljala naloge za celotno cesarstvo. To je veljalo tudi za finančno ministrstvo. Po vzpostavitvi Avstro-Ogrske pa je prišlo do treh ministrstev za finance: avstrijsko na Dunaju, ogrsko v Budimpešti in skupno na Dunaju. Odločilno vlogo za finančno stražo na Slovenskem je imelo ves čas dunajsko finančno ministrstvo. Vodje avstrijskega ministrstva na Dunaju so bili:

- 1) Karl Friedrich Kübeck von Küban, 1848
- 2) Philipp Krauss, 1848–1851
- 3) Andreas Baumgartner, 1852–1855
- 4) Karl Ludwig Bruck, 1855–1860
- 5) Ignaz dr. Plener, 1860–1865
- 6) Johann Lasisch-Mochnich, 1865–1867
- 7) Franz Karl Becke, 1867
- 8) Rudolf Brestel, 1867–1870
- 9) Karl Distler, 1870
- 10) Ludwig Holzgethan, 1870–1872
- 11) Sisinio Depretis, 1872–1879
- 12) Emil dr. Chertek, 1879–1880
- 13) Adolf Kriegs-Au, 1880
- 14) Julian dr. Dunajewski, 1880–1891
- 15) Emil dr. Steinbach, 1891–1893
- 16) Ernst dr. Plener, 1893–1895
- 17) Eugen dr. Böhm von Bawerk, 1895
- 18) Leo dr. Biliński, 1895–1897
- 19) Eugen dr. Böhm von Bawerk, 1897–1898
- 20) Josef dr. Kaizl, 1898–1899
- 21) Severin dr. Kniazolucki, 1899
- 22) Adolf Jorkasch-Koch, 1899–1900
- 23) Eugen dr. Böhm von Bawerk, 1900–1904
- 24) Mansuet dr. Kosel, 1904–1906
- 25) Witold Korytkowski, 1906–1908
- 26) Adolf Jorkasch-Koch, 1908–1909
- 27) Leo dr. Biliński, 1909–1911
- 28) Robert dr. Meyer, 1911
- 29) Wenzel Zaleski, 1911–1913
- 30) August dr. Engel, 1913–1915
- 31) Karl dr. Leth, 1915–1916
- 32) Karl Marek, 1916
- 33) Alexander dr. Spitzmüller, 1916–1917
- 34) Ferdinand dr. Wimmer, 1917–1918

35) Josef dr. Redlich, 1918.⁵⁶⁹

Od leta 1848 do razpada države se je zvrstilo 35 ministrov. Nekateri so bili malo časa na položaju, drugi po večkrat, tretji po več let zaporedoma. Tako je bil prvi minister na tem položaju od 20. marca do 1. aprila 1848, zadnji pa od 27. oktobra do 11. novembra 1918. V isti publikaciji je navedeno, da je bilo v razdobju od leta 1867 do 1918 celo 15 skupnih finančnih ministrov, od katerih sta bila dva po dvakrat na tej funkciji. Nekateri od skupnih finančnih ministrov so bili prej ali pozneje tudi finančni ministri za avstrijski ali za ogrski del države.

Številni priročniki

Uslužbenci finančne stroke so imeli precej priročnikov, ki so jim koristili pri opravljanju službe. To je veljalo tudi za finančne stražnike. Večinoma jih je izdala dvorna in državna tiskarna na Dunaju, ki je delovala v okviru finančnega ministrstva. Šlo je za več vrst finančne literature.

1) Najprej so bili ponatisi predpisov, ki jih je največkrat v obliki brošur izdajala dvorna in državna tiskarna. Tako je uredbenik leta 1882 objavil vabilo za nakup tovrstnih priročnikov, ki so izšli v letih 1868–1882. Našteti je bilo 70 del in pri vsakem cena izvoda. Prvi zvezek te zbirke je prinašal zakon o shodih in o društvih iz leta 1867 ter zakon o društvih iz leta 1852; cena je bila 20 krajcarjev; zadnji zvezek pa je vseboval zakone in druge predpise o parnih kotlih z dopolnitvami iz leta 1882; cena izvoda je bila 50 krajcarjev.⁵⁷⁰

2) Posamezni uradniki finančne stroke so napisali knjige in jih praviloma izdajali v samozaložbi. Ignaz Ernest Moschner, komisar finančne straže, je leta 1856 napisal knjigo z naslovom »Priročnik za samopouk finančne straže«, šlo je že za tretjo, popravljeno in dopolnjeno izdajo. Priporočilo in dovolilo jo je finančno ministrstvo.⁵⁷¹

3) Konec decembra 1882 je bilo objavljeno, da bo v kratkem izšel »Letopis za c. in k. avstro-

⁵⁶⁹ Spuler: *Regenten in Regierungen der Welt*, str. 284–291 in 293–309.

⁵⁷⁰ Buchanzeigen, *VBFM*, št. 14, z dne 20. maja 1882, str. 100.

⁵⁷¹ *VBFM*, št. 15, z dne 11. aprila 1856, str. 92.

-ogrske finančne uradnike in stražni zbor za leto 1883«. Zajemal je raznovrstno vsebino: koledar; več veljavnih predpisov za finančno stroko; shemo pristojbin za finančno stražo; šematizem skupnega in avstrijskega finančnega ministrstva, avstrijska finančna oblastva, carinski in davčni uradi ter finančne straže; enak šematizem za ogrski del države; šematizem finančnih oblastev v Bosni in Hercegovini ter personalna obvestila. Cena broširane knjige je bila 1 goldinar, trdo vezane 1,10 goldinarjev, s poštnino vred pa 1,10 oz. 1,20 goldinarja. To so objavili v ljubljanski prilogi uredbenika in pozvali vodje preglednih okrajev finančne staže, da s tem seznanijo moštvo in nato sporočijo točno število naročnikov.⁵⁷²

Odlikovanja

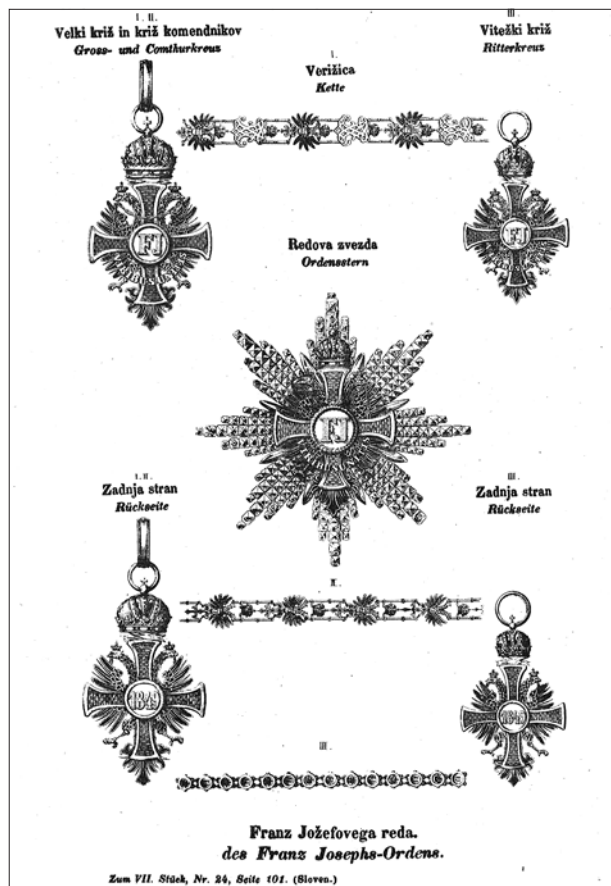
Uradniki in uslužbenci finančne straže so za uspešno delo lahko prejeli odlikovanja, ki so jih določali predpisi. Odlikovanja zanje so bila praviloma civilna. Za udejstvovanje v vojni so lahko prejeli tudi vojaška priznanja. Večinoma je šlo za nižja priznanja po rangi, vodilno osebje državne uprave pa je prejelo visoka odlikovanja, imenovana po avstrijskih cesarjih. Najvišji so bili ordeni.

Avstrija je imela od leta 1430 do razpada države 60 različnih odlikovanj oz. priznanj, med njimi ordene: 8. januarja 1808 je dobila orden cesarja Leopolda II., 1. januarja 1816 pa orden železne krone. Civilna odlikovanja so bila redka.

Ob prvi obletnici svojega ustoličenja 2. decembra 1848 je cesar izdal pravila za ureditev novega, Franc Jožefovega reda. Obsegal je tri priznanja: veliki križnik, komendnik in vitez Franc Jožefovega reda.

Prejemniku ni bilo treba plačati takse. O odvzemu priznanja so veljale določbe kazenske postave iz leta 1803.⁵⁷³ Cesar je nato 16. februarja 1850 z najvišjim sklepom določil obliko tega reda in uvedbo zaslužnega križca. Ta red je imel tri stopnje: veliki križ, zapovednikov križ in mali križ.

Križec za zasluge je imel štiri stopnje: zlati kri-

Odlikovanja Franc Jožefovega reda (ODZVLAC, št. 7/51, 6. februar 1851, predpis št. 24).

žec za zasluge s krono, zlati križec za zasluge, srebrni križec za zasluge s krono in srebrni križec za zasluge.⁵⁷⁴ Za ta štiri priznanja se je uveljavil izraz zaslužni križec.

Čez dobro leto je cesar spremenil in dopolnil pravila o tem redu; imela so 22 členov. Štefanov in Leopoldov red ter red železne krone so imeli višji rang od Franc Jožefovega reda. Cesar jih je podeljeval najbolj zaslužnim državljanom in tudi tujcem. To odlikovanje ni dalo pravice do plemstva in ni bilo dedno. Vsa opravila podeljevanja je izvajala pisarna Franc Jožefovega reda, katere predstojnik je bil prejemnik reda; poleg njega so bili še blagajnik, tajnik, arhivar in kanclist.⁵⁷⁵

Hkrati je cesar izdal pravila o zaslužnem križcu,

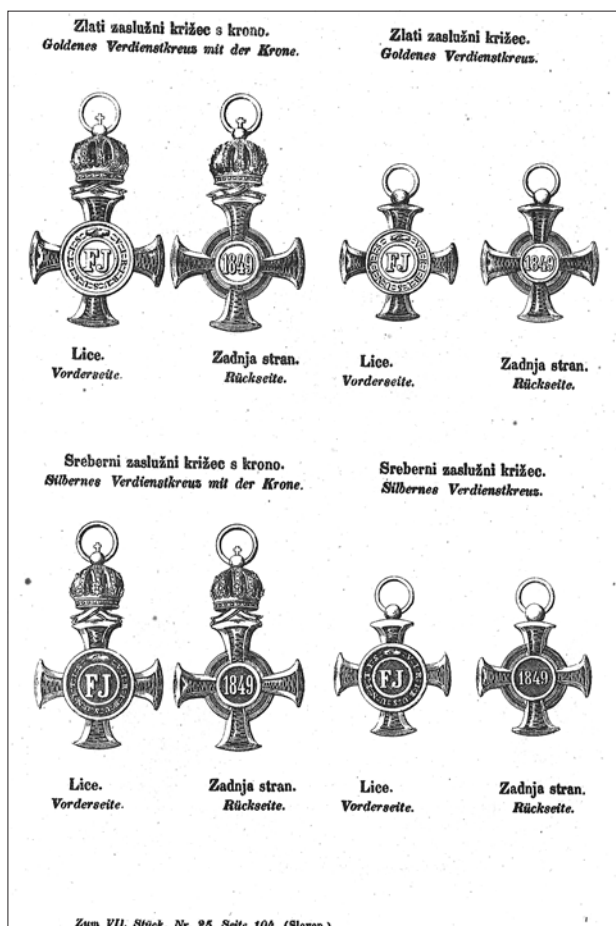
⁵⁷² Bücheranzeige, *Beilage*, št. 14, z dne 27. oktobra 1882, str. 104–105.

⁵⁷³ Cesarski patent od 2. decembra 1849, *ODZVLAC*, št. 6/49, z dne 5. decembra 1849, predpis št. 26.

⁵⁷⁴ Ukaz ministerstva notrajnih opravil 16. februarja 1850, *ODZVLAC*, št. 21/50, z dne 5. aprila 1850, predpis št. 49.

⁵⁷⁵ Cesarski ukaz 25. decembra 1850, *ODZVLAC*, št. 7/51, z dne 6. februarja 1851, predpis št. 24.

ki so imela 6 členov. Zaslužni križec so nosili na poldrugi palec širokem škrlatno rdečem traku na levi strani prsi. Ob smrti lastnika so ga sorodniki vrnili pisarni Franc Jožefovega reda, kjer so križce hranili; podobno kot ob smrti prejemnika Franc Jožefovega reda. Ti križci so nadomestili doteda-

Prva in zadnja stran vseh štirih vrst zaslužnih križcev (Cesarski ukaz 25. decembra 1850, ODZVLAC, št. 7/51, 6. februar 1851, predpis št. 25).

nje civilne častne svetinje. Prejemnik je lahko nosil staro svetinjo in novi križec hkrati. Določbe kazenske postave o odvzemu priznanj so veljale tako za Franc Jožefov red kot za zaslužni križec.⁵⁷⁶

⁵⁷⁶ Cesarski ukaz 25. decembra 1850, ODZVLAC, št. 7/51, z dne 6. februarja 1851, predpis št. 25.

Prazniki

Državni prazniki so se praviloma nanašali na dvorno življenje oz. na dogodke, povezane s cesarsko družino. Drugi so bili verske narave.

Na Dunaju so odločili, da je bil od leta 1876 dalje 28. junij veliki dvorni praznik, enako 1. marec, oba v spomin na pokojnega cesarja Ferdinanda I.⁵⁷⁷ Spomladi leta 1884 so odločili, da je bil odtlej 3. maj nov dvorni praznik v spomin na smrt cesarice in kraljice Marije Ane, hkrati pa sta prenehala biti dvorna praznika 1. marec v spomin na cesarja Franca I. in 8. februar v spomin na cesarico Karolino Avgusto.⁵⁷⁸

Marca 1917 so razglasili, da je bil določen nov dvorni praznik. To je postal 20. november, spomin na predvečer smrti cesarja Franca Jožefa I., ki je umrl 21. novembra 1916. Določeno je bilo, da bodo slovesne črne maše 20. in 21. novembra 1917. Hkrati so sporočili, da bodo istočasno prenehale slovesne črne maše za pokojnim cesarjem Ferdinandom I., pa tudi z njim povezan dvorni praznik 28. junij.⁵⁷⁹

Imeli so tudi dvorne žalosti. Ob teh so morali državni uradniki na svoji uniformi označiti žalovanje. Minister za notranje zadeve je tako konec leta 1854 na podlagi najvišjega sklepa določil, kako ravnati ob različnih stopnjah tega žalovanja. Ob prvi stopnji so na rokavu leve roke nosili črno tančico, enako tudi preko preveze na klobuku ter na nožnici sablje; ob drugi stopnji žalovanja so nosili le tančico na rokavu.⁵⁸⁰

⁵⁷⁷ Oznanilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem od 22. novembra 1875, DZVK, št. 14/75, z dne 15. decembra 1875, predpis št. 32

⁵⁷⁸ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva na Kranjskem z dne 23. maja 1884, DZVK, št. 8/84, z dne 30. septembra 1884, predpis št. 12.

⁵⁷⁹ Razglas c. k. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 17. februarja 1917, DZVK, št. 8/17, z dne 9. marca 1917, št. 9.

⁵⁸⁰ Ukaz c. k. ministra notranjih reči 30. decembra 1855, DVLKV, št. 6/55, z dne 8. marca 1855, predpis št. 15.

UPRAVNA ORGANIZIRANOST KRANJSKE

Drugi del te knjige orisuje ureditev in delovne finančne straže na območju dežele Kranjske, ki je pomenila osrednje ozemlje slovenskega prebivalstva v času avstrijskega cesarstva. Finančne ureditve v preostalih deželah, kjer živijo Slovenci (Primorje, Koroška, Štajerska znotraj Avstrije ter v Prekmurju znotraj Ogrske) se ta oris ne dotika.

Ker je bila finančna straža sestavni del finančne uprave v državi, je potrebno najprej prikazati organiziranost splošne in posebej finančne uprave na Kranjskem.

Obdobje Kraljestva Ilirija

V času francoske zasedbe slovenskih krajev (1809–1813), razen dela Koroške in Štajerske, so ti spadali pod Ilirske province s sedežem v Ljubljani. Po Napoleonovem porazu in obnovitvi avstrijske oblasti je bilo 1. septembra 1816 oblikovano Kraljestvo Ilirija. Razdeljeno je bilo na dva gubernija. Gubernij s sedežem v Ljubljani je obsegal Kranjsko in beljaško okrožje na Koroškem, od 1. maja 1825 pa celotno Koroško. Tržaški gubernij je obsegal Primorsko, Goriško in Gradiško, do 1. julija 1822 pa tudi karlovško in reško okrožje na Hrvaškem; tedaj sta slednji prešli pod hrvaško-ogrsko upravo. Zaradi slednjega so preuredili tudi mejno službo; njenim uslužbencem so rekli kordonisti. Del teh stražnikov so premestili tudi v Osilnico, toda domačini so jih prepodili, sklicujoč se na stare predpravice, da so bili oproščeni plačevanja mitninskih davščin. Ker so tihotapili blago preko meje, so morali v kraj poslati dve četi vojaštva.⁵⁸¹

Avstrijska oblast je v tem Ilirskem kraljestvu le malo posegla v dotedanje dajatve. Bilo jih je dveh vrst.

a) Podložni kmetje so morali svoji zemljiški gosposki dajati podložniške davščine in delati, kar je bilo zapisano v urbarjih. Davščine so bile različne od gospodstva do gospodstva. Na Kranjskem so ob zemljiški odvezi našli 59 različnih davščin v gotovini, 93 v pridelkih, 17 v tlaki in 12 raznih dru-

gih odkupljivih služnosti.⁵⁸² Če jih podložnik ni poravnal, so dolgove izterjali z vojaško asistenco. Ta je pomenila, da so podložniku poslali vojake, ki jih je moral nastaniti in plačevati. Če je to bilo brez učinka, so po štirih tednih lahko opravili ru-bež.⁵⁸³

b) V predpisih so bile določene dajatve državi: zemljarina; osebni davek, ki ga je plačala vsaka nad 15 let stara oseba, ki je niso šteli med siromake; davek od obrtnega obrata ali obrtnina; pridobnina od letnega dohodka obdavčencev, ki je znašala od 2,5 do 20 odstotkov in so ji rekli tudi razrednina; zapuščinski davek; od leta 1821 tudi hišni davek. Leta 1829 so uvedli občo užitnino, ki je nadomestila dotedanjo užitnino od pijač in mesa ter odpravila osebni davek in pridobnino. Poleg te užitnine so bile še druge posredne dajatve, takse, carina, kolkovne pristojbine, monopolne pristojbine za tobak, sol in loterijo.⁵⁸⁴

Avstrijska oblast je obdržala tri francoske prakse: da so pri zemljiškem, osebni in obrtnem davku od vsakega franka pobirali po 5 centimov kot izravnavo za neizterljive davke in za njihov odpis ob naravnih nesrečah; da so pri zemljarini in osebni davku na vsak frank dodali pribitek 5 centimov za stroške pobiranja davka, in da si je pri obrtnem davku davkar smel obdržati 3 odstotke od pobranega davka.⁵⁸⁵

c) Zgodovinar Josip Mal je med davke, ki jih ni terjal noben predpis, uvrstil še dajatve kmetov v denarju in blagu, ki so jih odšteli rokovnjačem, da so se rešili njihovega nasilja.⁵⁸⁶

Ljubljanski gubernij je leta 1820 pobral za 1.042.810 goldinarjev in 40 krajcarjev neposrednih davkov. Ta znesek je bil še enkrat višji od stroškov njihovega pobiranja.⁵⁸⁷ Razmerje med stroški in iztržkom je bilo torej 1:2.

Ljubljanski gubernij je od 1820 do 1857 izda-

⁵⁸¹ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 229.

⁵⁸² Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 876.

⁵⁸³ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 574–575.

⁵⁸⁴ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 576–580.

⁵⁸⁵ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 136 in 571.

⁵⁸⁶ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 578.

⁵⁸⁷ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 579.

jal lastno zbirko upravnih zakonov, uredb in tudi šematizmov gubernijske uprave.

Uvajanje nove finančne straže je sprva potekalo ob naslonitvi na dotedanjo upravno organiziranost vojvodine Kranjske znotraj Kraljestva Ilirija. Kranjska je bila tedaj razdeljena na tri okrožja: ljubljansko je leta 1847 imelo deset okrajev (osem okrajnih komisariatov in dve okrajni gosposki); novomeško je imelo petnajst okrajev (sedem okrajnih komisariatov in osem okrajnih gosposk); postojnsko je bilo razdeljeno na osem okrajev (tri okrajne komisariate in pet okrajnih gosposk). Na Kranjskem je bilo tedaj 33 upravnih okrajev, to je 18 okrajnih komisariatov in 15 okrajnih gosposk. Gosposke so bile preostanek fevdalne ureditve, komisariati pa začetek centralizacije nove državne uprave. Obnovljena je bila stanovska ureditev dežel. Do večjih sprememb je prišlo po letu 1848.

V času od ustanovitve finančne straže do odprave ljubljanskega gubernija je naloge guvernerja

opravljal grof Leopold Welsersheimb. Pred njim sta te naloge opravljala dva guvernerja.

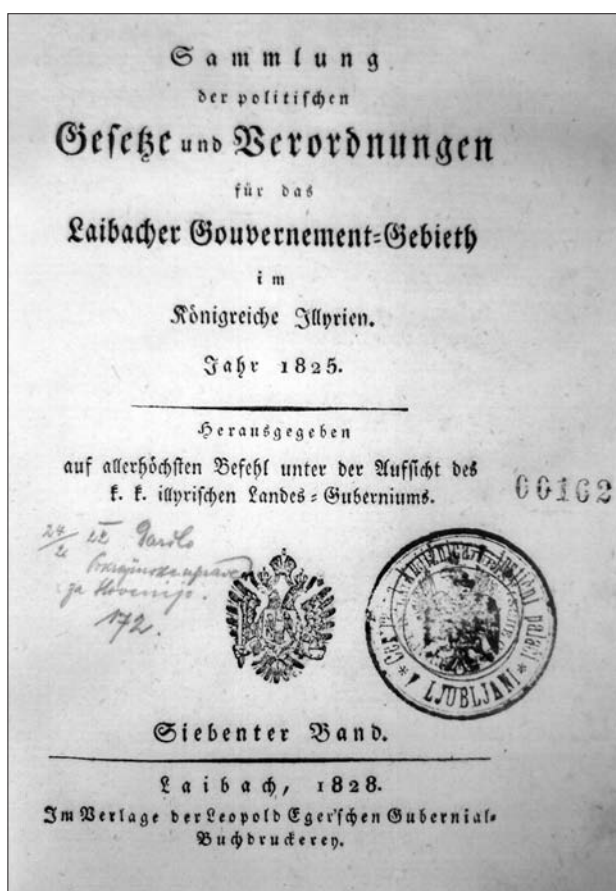
Uprava na Kranjskem leta 1850

V Avstriji so bili guberniji odpravljeni leta 1849, ko je bila postopoma uvedena nova upravna ureditev monarhije. V Ljubljani, kjer je bil sedež kronovine Kranjske, je s prvim januarjem 1850 začelo delovati državno namestništvo, ki ga je vodil predsednik in hkratni deželni šef. To mesto je prvi zasedel Gustav Chorinsky. Na začetku leta 1850 so Kranjsko razdelili na deset okrajnih glavarstev: Črnomelj, Kamnik, Kočevje, Kranj, Ljubljana, Novo mesto, Postojna, Radovljica, Trebnje in Vipava.⁵⁸⁸ K temu predlogu upravne komisije je bilo mogoče dodati spremembe in dopolnitve, naker je spomladi leta 1850 bila določena upravna in sodna razdelitev Kranjske.

V Celovcu je bilo višje deželno sodišče, pristojno za Kranjsko in Koroško. V Ljubljani in Novem mestu sta bili deželni sodišči.

Pod deželno sodišče v Ljubljani je spadalo šest okrajnih glavarstev. Okrajno glavarstvo Ljubljana je imelo kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi so bili za Ljubljano mesto, Ljubljano okolico in Vrhniko. Okrajno glavarstvo Kamnik je spadalo pod kazensko sodišče v Ljubljani, okrajna sodišča in davčni uradi so bili v Kamniku, na Brdu in v Zalogu. Okrajno glavarstvo Kranj je imelo kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi pa so bili v Kranju, Trziču in (Škofji) Loki. Okrajno glavarstvo Radovljica je imelo kazensko sodišče, okrajni sodišči in davčna urada sta bila v Radovljici in Kranjski Gori. Okrajno glavarstvo Postojna (s podružnico v Trnovem pri Ilirski Bistrici) je imelo kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi so bili v Postojni, Planini, Senožečah, Ložu in (Ilirski) Bistrici. Okrajno glavarstvo Vipava (s podružnico v Idriji) je imelo kazensko sodišče, okrajni sodišči in davčna urada v Vipavi in Idriji.

Pod deželno sodišče v Novem mestu so spadala štiri okrajna glavarstva. Okrajno glavarstvo

Naslovnica prve številke zbirke pravnih predpisov ljubljanskega gubernija iz leta 1819 (Arhiv Republike Slovenije).

⁵⁸⁸ Naznanjenje politiške osnovavne komisije za krajnsko kronovino od 23. grudna 1849, DZVLKK, št. 3/49, z dne 29. decembra 1849, predpis št. 26.

Novo mesto (s podružnico v Krškem) je imelo kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi so bili v Novem mestu, Krškem in Kostanjevici. Okrajno glavarstvo Trebnje (s podružnico v graščini Novi Dvor pri Hotemežu) je imelo svoje kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi so bili v Trebnjem, Žužemberku, Stični, Mokronogu, Šmartnem pri Litiji in v graščini Novi Dvor. Graščina Novi Dvor (*Weixelstein*) je bila v katastrski občini Hotemež; od leta 1838 je bil njen lastnik Tomaž Pluš, kresijski glavar v Beljaku, od leta 1853 pa dr. Ludvik Gutmannsthal-Benvenuti.⁵⁸⁹ Okrajno glavarstvo Kočevje je imelo kazensko sodišče, okrajna sodišča in davčni uradi so bili v Kočevju, Ribnici in Velikih Laščah. Okrajno glavarstvo Črnomelj je imelo kazensko sodišče, okrajni sodišči in davčna urada sta bila v Črnomlju in Metliki.⁵⁹⁰

Na Kranjskem so tedaj imeli dve deželni sodišči, devet kazenskih sodišč (na vseh okrajnih glavarstvih, razen v Kamniku) in 32 okrajnih sodišč. Bilo je 32 davčnih uradov, torej enako število kot okrajna sodišča. Okrajna glavarstva so imela štiri izpostave ali podružnice.

V monarhiji je bilo nekaj okrajnih glavarstev, ki so imela enaka imena (npr. glavarstva v Novem mestu na Dolenjskem nemško ime Neustadt ali Neustadt, npr. na Češkem, Moravskem in v Dolnji Avstriji). Da ne bi prihajalo do pomot pri dopisovanju med njimi, je bilo treba v naslovu navesti tudi kronovino, kjer je bilo to glavarstvo.⁵⁹¹

Okrajni uradi kot upravni in sodni organi

Državno namestništvo na Kranjskem je 29. maja 1854 prenehalo delovati in oblast v deželi je prešla na deželno vlado.⁵⁹² Njen vodja je (p)ostal

⁵⁸⁹ Smole, *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, str. 320–321.

⁵⁹⁰ Razglas c. k. krajnskiga poglavarstva od 8. sušca 1850, *DZVLKK*, št. 4/50, z dne 10. aprila 1850, predpis št. 92.

⁵⁹¹ Razglas c. k. krajnskiga dež. poglavarstva 8. aprila 1851, *DZVLKK*, št. 22/51, z dne 27. maja 1851, predpis št. 105.

⁵⁹² Ukaz c. k. ministrstva notranjih opravil 30. aprila 1854, *DVKKV*, št. 21/54, z dne 30. maja 1854, predpis št. 116.

Gustav Chorinsky. Uprava se je na nižji ravni prilagodila ureditvi okrajnih kolegijjskih sodišč. Predzadnji dan oktobra leta 1854 so okrajna glavarstva odpravili in uvedli okrajne urade. Ti so združevali upravne in sodne funkcije. Na Kranjskem jih je bilo 30 in ob njih deželno glavno mesto Ljubljana, ki je spadalo pod deželnega vladarja, skupaj torej 31.

Pod deželno sodnijo v Ljubljani je spadalo 18 sodnih okrajev: (Ilirska) Bistrica, Brdo pri Lukovici, Idrija, Kamnik, Kranj, Kranjska Gora, Litija, Ljubljana, Ljubljana okolica, (Škofja) Loka, Lož, Planina, Postojna, Radovljica, Senožeče, Tržič, Vipava in Vrhnika. V celoti je bilo 314 občin; Ljubljana je bila ena občina, vsi drugi okraji so jih imeli po več.

Pod okrožno sodišče v Novem mestu je spadalo 13 sodnih okrajev: Črnomelj, Kočevje, Kostanjevica, Krško, Metlika, Mokronog, Novo mesto, Radeče, Ribnica, Trebnje, Velike Lašče, Višnja Gora in Žužemberk. Skupaj je bilo 187 občin.

Tedaj je Kranjska štela 478.299 prebivalcev in je imela 501 občino.⁵⁹³

Po porazu Avstrije v vojni s Francijo in Sardiniskim kraljestvom leta 1859 je prišlo v naslednjih dveh letih do pomembnih sprememb v upravni ureditvi države, ki so veljale tako rekoč do konca monarhije.

Sredi junija 1860 je v Ljubljani začelo delovati deželno glavarstvo, odgovorno namestništvu v Trstu. Deželni glavar je postal Gustav Chorinsky. Leta 1861 je bil uveden tako imenovani dvotirni sistem:

- na eni strani so bili državni organi, ki so upravljali dežele v imenu dunajske vlade in njenih ministrstev;
- na drugi strani so bili organi deželne avtonomije.

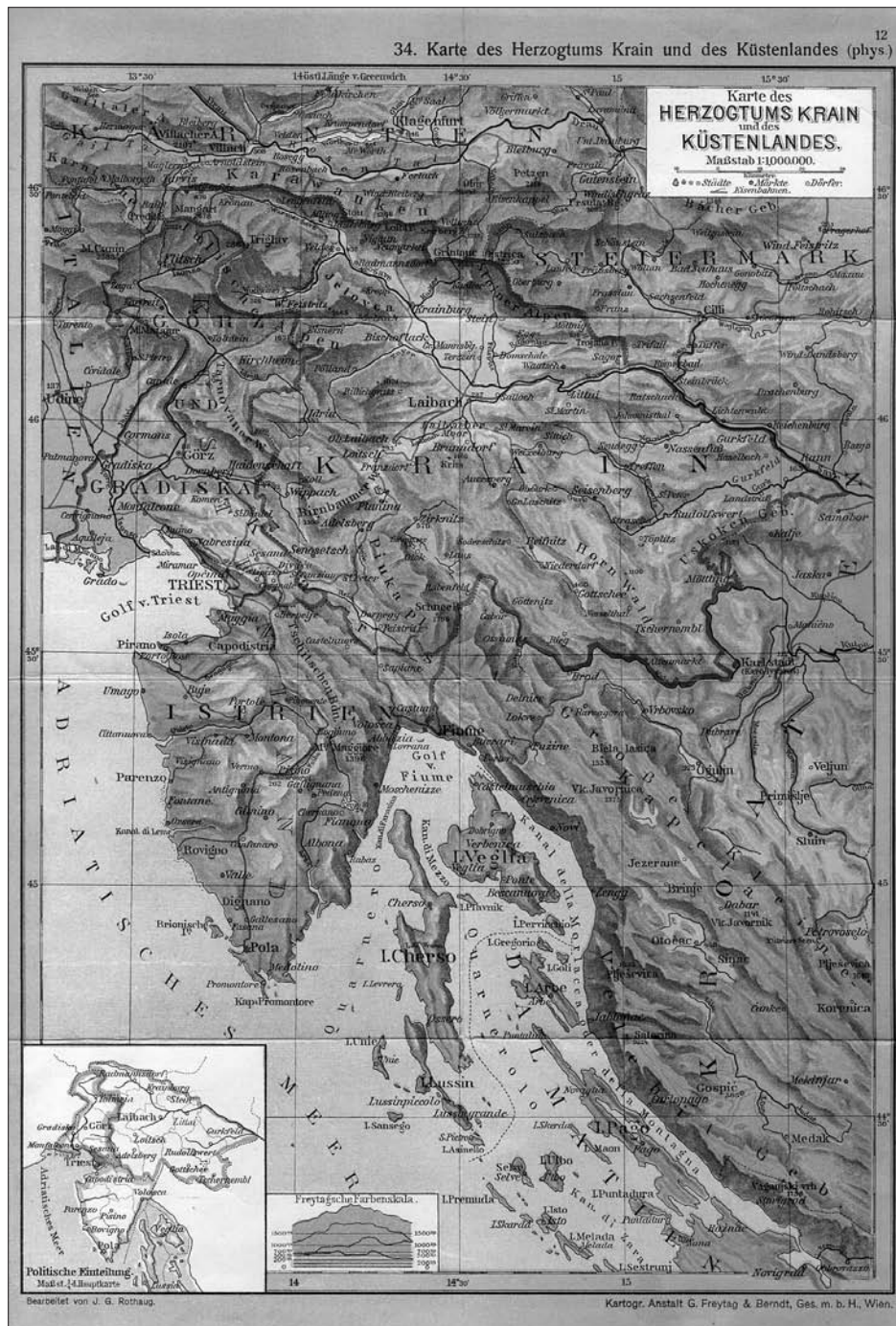
Dne 25. aprila 1861 je v Ljubljani začela delovati deželna vlada, ki jo je najprej vodil Josip Schloissnigg in za njim Edward Bach. Z letom 1867 je postal vodja deželne uprave na Kranjskem de-

⁵⁹³ Ukaz c. k. ministrov notranjih opravil in pravosodnih zadev 23. septembra 1854, *DVLKV*, št. 45/54, z dne 23. oktobra 1854, predpis št. 258.

želni predsednik;⁵⁹⁴ tako je ostalo do konca monarhije.

Leta 1855 je hotela dunajska vlada povišati hišni davek s 16 na 20 odstotkov in zemljiški davek s 16 na 24 odstotkov od izkazanega čistega katastr-

skega donosa. Zoper to povišanje je davčna uprava v Ljubljani na finančno ministrstvo poslala svoje mnenje. Podobno stališče je na notranje ministrstvo sporočila tudi deželna vlada v Ljubljani.⁵⁹⁵

Uradni zemljevid dežele Kranjske (AS 1069, Zbirka kart in zemljevidov).

⁵⁹⁴ Razglas c. k. deželnega poglavarja krajskega, dan v Ljubljani 20. aprila 1861, *UCKDGVK*, št. 1/61, z dne 20. avgusta 1861, predpis št. 1.

⁵⁹⁵ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 891–892.

Spet ločitev sodstva od uprave

Leta 1867 so ločili sodstvo od uprave. Ustanovili so okrajna glavarstva, ki so ostala do razpada države. Od 10. marca 1867 dalje je bilo na Kranjskem 11 političnih okrajev, ki so jim rekli tudi upravni okraji ali okrajna glavarstva. Politični okraji so bili: Črnomelj za okoliš dotedanjih upravnih uradov Črnomelj in Metlika; Kamnik za dotedanja okrajna urada v Kamniku in na Brdu pri Lukovici; Kočevje za dotedanje okrajne urade Kočevje, Ribnica in Velike Lašče, iz njega pa sta bili izločeni krajevni občini Račna in Liplje; Kranj za dotedanje okrajne urade Kranj, Tržič in (Škofja) Loka, s priključenima davčnima občinama Draga in Sora; Krško za nekdanje okrajne urade Krško, Radeče, Kostanjevica in Mokronog, ki je izgubil krajevno občino Dole; Litija za okrajna urada Litija in Višnja Gora (sedež v Stični), skupaj z vaškima občinama Moravče in Dole, a brez vaške občine Slivnica in davčne občine Ilova Gora; Ljubljana za dotedanja okrajna urada Vrhnika in Ljubljana okolica, brez davčnih občin Draga in Sora, ki sta prešli pod kranjsko okrajno glavarstvo, z vaško občino Slivnica in davčno občino Ilova Gora, ki sta dotlej spadali pod sodni okraj Višnja Gora, z občino Račna in Lipljene, ki sta dotlej spadali pod sodni okraj Velike Lašče, brez občin Rovte in Žibrše iz sodnega okraja Vrhnika; Logatec za bivše okrajne urade Idrija, Lož in Planina, brez občin Mrzlo Polje (Studeno) in Strmica, z občinama Rovte in Žibrše, ki sta prej spadali pod okraj Vrhnika; Novo mesto za nekdanje okrajne urade Novo mesto, Žužemberk in Trebnje, brez občine Moravče; Postojna za dotedanje okrajne urade Senožeče, Vipava, (Ilirska) Bistrica in Postojna skupaj z občinama Mrzlo Polje in Strmica, ki sta dotlej spadali pod sodni okraj Planina; Radovljica za dotedanja okrajna urada Radovljica in Kranjska Gora.⁵⁹⁶

Cesar je 12. februarja 1867 določil, da je na Kranjskem 26 okrajnih sodišč. Okrajna sodišča so bila v (Ilirski) Bistrici, na Brdu pri Lukovici, v Črnomlju, Idriji, Kamniku, Kočevju, Kranju, Kranj-

ski Gori, Krškem, Litiji, (Škofji) Loki, Ložu, Metliki, Mokronogu, Planini, v Postojni, Radečah, Radovljici, Ribnici, Stični (za Višnjo Goro), Trebnjem, Tržiču, Velikih Laščah, Vipavi, na Vrhniki in v Žužemberku. Preiskovalna dela je opravljalo osem okrajnih sodišč: v Črnomlju, Kamniku, Kočevju, Mokronogu, Planini, Postojni, Radovljici in Trebnjem.⁵⁹⁷ Kraja Kostanjevica in Senožeče nista več bila sedeža okrajnega sodišča. Poleg tega sta bili mestni delegirani sodišči v Ljubljani in Novem mestu, kar je pomenilo, da je bilo v okolišu upravnega okraja več sodnih okrajev.⁵⁹⁸ To je veljalo od 10. marca 1867.

Pravosodno ministrstvo je konec junija 1869 ukazalo, da v Senožečah in Kostanjevici spet začneta delovati okrajni sodišči, prvo v okviru deželnega sodišča v Ljubljani in preiskovalnega sodišča v Postojni, drugo pa v okviru okrožnega sodišča v Novem mestu in tamkajšnjega preiskovalnega sodišča.⁵⁹⁹

Razno iz organiziranosti finančne uprave

Ministrstvo za finance je 17. avgusta 1854 ukinilo skladiščni urad (dohodninski podurad) na Vrhniki, ki so ga imenovali tudi mala colnija. Njegove naloge so prešle na druge urade. Davčni urad na Vrhniki je prevzel pobiranje in vpisovanje obče porabnine od piva, žganih pijač, vina in mesa; zaganje s kolki in njihovo drobno prodajo; izplačevanje pokojnin, provizij, plač in prejemkov moštva oddelka finančne straže na Vrhniki. Oddelek finančne straže na Vrhniki je od ukinjenega urada prevzel tri naloge, in sicer: pregledovanje boletov pri vnosu blaga v skladišče; vpisovanje blaga v skladiščne knjige; pisanje stavnih knjig o uradnem zapečatenju in odpečatenju vskladiščnega blaga; boletiranje porabnine od piva, žganja, vina in mesa. Velika carinarnica v Ljubljani je prevzela vpisovanje in obračunavanje premoženjskih (de-

⁵⁹⁶ Razpis c. k. deželnega poglavarja za Kranjsko od 15. februarja 1867, *ZULVK*, št. 7/67, z dne 6. marca 1867, predpis št. 8.

⁵⁹⁷ Oznanilo c. kr. štaj.-koroš.-kranjsk. nadsodniškega predsedstva od 16. februarja 1867, *ZULVK*, št. 8/67, z dne 8. marca 1867, predpis št. 9.

⁵⁹⁸ Zwitter, *Prebivalstvo na Slovenskem*, str. 56–57.

⁵⁹⁹ Ukaz pravosodnega ministrstva od 30. junija 1869, *ZULVK*, št. 15/69, z dne 24. julija 1869, predpis št. 19.

narnih) kazni. Okrajna finančna uprava v Ljubljani je prevzela preiskovanje dohodninskih prestopkov. To je začelo veljati 1. marca 1855.⁶⁰⁰

Notranje ministrstvo je v dogovoru s pravosodnim in finančnim 21. marca 1857 dovolilo, da je okrajni in davčni urad Višnja Gora še dalje ostal v Stični.⁶⁰¹

Leta 1861 je zaradi sprememb v politični ureditvi Kranjske nastala potreba, da Kranjska spet dobi računsko kontrolno oblastvo. Iz združenega kranjsko-primorskega državnega računskega oblastva v Trstu se je za Kranjsko oblikoval samostojen računski oddelek, podrejen vrhovnemu računskemu oblastvu na Dunaju; poslovati je začel 1. novembra 1861.⁶⁰²

Od 1. januarja 1862 je v Ljubljani spet delovalo davčno ravnateljstvo za Kranjsko, skladno s poukom za delo z dne 20. junija 1850.⁶⁰³

Ministrstvo za finance je oktobra 1863 sklenilo, da zadnji dan oktobra 1863 ukine brodarški urad v Krškem. Njegove pristojnosti so prešle na tamkajšnja okrajni in davčni urad; oddelek finančne straže v Krškem je prevzel boletiranje potrošnine in vpisovanje prispelega blaga v dostavne knjige; komisar finančne straže v Novem mestu je prevzel opravila preiskovanja dohodninskih prestopkov.⁶⁰⁴

Finančno ministrstvo je 25. marca 1867 odločilo, da konec aprila 1867 ukine davčna urada v Senožčah in Kostanjevici; naloge prvega pre-

vzame davčni urad v Postojni, naloge drugega pa davčni urad v Krškem.⁶⁰⁵

S prvim januarjem 1876 je na Kranjskem začelo delovati 14 prvomerskih (meroizkusnih) cementarij (uradov). To je bilo povezano z uveljavitvijo zakona o novih merah in utežeh. Sedeži teh uradov so bili v Ljubljani, Kamniku, Kranju, Radovljici, Gornjem Logatcu, Idriji, Postojni, Litiji, Novem mestu, Krškem, Črnomlju in Kočevju; uradi so bili pristojni za cementiranje dolžinskih in prostorninskih mer, uteži in tehtnic, merne okvire in sode; urada v Vipavi in Metliki sta bila pristojna le za mero sodov. Za cementiranje alkoholometrov, saharometrov in gazometrov je bilo za Kranjsko pooblaščen še tako oblastvo v Trstu, dokler tega ne bo prevzel urad v Ljubljani. Občinske cementarije so prenehale delovati zadnji dan decembra 1875.⁶⁰⁶ Deželna vlada za Kranjsko je novembra 1877 sporočila, da ima cementarija za litijski okraj sedež v Šmartnem pri Litiji.⁶⁰⁷

V okviru deželnega sodišča v Ljubljani je s 1. januarjem 1894 začelo v Cerknici delovati okrajno sodišče, in sicer za davčne občine Cerknica, Dolenja vas, Grahovo, Žerovnica, Ulaka, Selšek, Begunje, Kožljek in Bezuljak. Cerknica je bila sodno izločena iz okoliša okrajnega sodišča v Logatcu.⁶⁰⁸ Teh devet davčnih občin so priključili novemu davčnemu uradu s sodnim depozitom v Cerknici in so bile izločene iz davčnega urada v Logatcu.⁶⁰⁹

S 1. januarjem 1901 je začel pri glavnem davčnem uradu v Ljubljani delovati »oddelek c. kr. glavne davkarije za mesto Ljubljana«; te naloge je

⁶⁰⁰ Razglas c. k. dnarstvenega deželnega vodstva za Krajnsko, Koroško, Štajersko in Primorje 25. januarja 1855, *DVLKV*, št. 4/55, z dne 16. marca 1855, II. del, predpis št. 9.

⁶⁰¹ Razglas c. k. krajnske deželne vladnije od 29. novembra 1858, *DVLKV*, št. 22/58, z dne 28. decembra 1858, II. del, predpis št. 27.

⁶⁰² Razpis c. k. kranjske deželne gosposke od 2. septembra 1861, *UCKDGVK*, št. 3/61, z dne 21. septembra 1861, predpis št. 4. Razpis c. k. krajnske deželne gosposke od 1. oktobra 1861, *UCKDGVK*, št. 4/61, z dne 10. oktobra 1861, predpis št. 5.

⁶⁰³ Razglas c. k. krajnskega deželnega poglavarja od 16. decembra 1861, *UCKDGVK*, št. 10/61, z dne 27. decembra 1861, predpis št. 14.

⁶⁰⁴ Razglas c. k. deželne gosposke za Kranjsko od 5. oktobra 1863, *ZULVK*, št. 13/63, z dne 24. oktobra 1862, predpis št. 14.

⁶⁰⁵ Oznanilo c. k. finančnega vodstva za Kranjsko od 29. marca 1867, *ZULVK*, št. 9/67, z dne 26. aprila 1867, predpis št. 10.

⁶⁰⁶ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 29. oktobra 1875, *DZVK*, št. 13/75, z dne 10. decembra 1875, predpis št. 29.

⁶⁰⁷ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 8. novembra 1877, *DZVK*, št. 10/77, z dne 20. novembra 1877, predpis št. 21.

⁶⁰⁸ Ukaz c. kr. pravosodnega ministerstva z dne 3. decembra 1892, *DZVK*, št. 1/93, z dne 3. januarja 1893, predpis št. 1.

⁶⁰⁹ Razglasilo c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 26. decembra 1893, *DZVK*, št. 1/94, z dne 15. januarja 1894, predpis št. 2.

dotlej imela mestna davkarija.⁶¹⁰ Cesar je 24. aprila 1903 dovolil ustanoviti davčni urad za mesto Ljubljana, ki je začel delovati 1. januarja 1905.⁶¹¹

Okrajne finančne uprave

Najvišji sklep z dne 17. oktobra 1854 je določil, da morajo biti okrajna finančna oblastva enako organizirana po celotni državi. Dotedanje kamentalne okrajne uprave so se odtlej imenovale finančne okrajne uprave ali direkcije. Te so se morale glede svojih okolišev skladati z okoliši politično-upravnih oblastev.⁶¹² Na Slovenskem so tedaj uporabljali oba izraza, uprava ali direkcija.

Finančno ministrstvo je 10. maja 1855 z namenom, da bi se Kranjska v dohodninskem pogledu ujemala s svojo politično razdelitvijo, odločilo, da okrajni urad v Litiji preide pod okrajno finančno upravo v Ljubljani ter izloči iz okoliša okrajne finančne uprave v Novem mestu. Šlo je za 16 davčnih občin litijskega okrajnega urada: Polšnik, Košico, Šmihel v Gobi (Velika Goba), Gradišče, Ješenji Vrh, Poljane, Kresnice, Kresniški Vrh, Litijo, Jablanico, Šmartno, Libergo, Sv. Petra in Pavla (Vintarjevec), Trebeljevo, Sv. Antona in Volavlje. To je veljalo od 1. avgusta 1855.⁶¹³

Isto ministrstvo je junija 1856 določilo organiziranost okrajnih finančnih oblastev po deželah oz. deželnih finančnih direkcijah. V okolišu štajersko-ilirsko-primorske deželne finančne direkcije s sedežem v Gradcu je ostalo več okrajnih finančnih uprav nespremenjeno: devet. Te so začele delovati 31. julija 1856. Od devetih okrajnih finančnih uprav so bile na sedanjem slovenskem ozemlju: v Ljubljani za 18 okrajnih in davčnih uradov; v Novem mestu za 13 okrajnih in davčnih uradov;

v Mariboru za mariborsko kresijo; v Trstu je bila pristojna tudi za politična, sodna in davčna okraja Sežana in Komen iz okoliša goriške kresije; v Kopru za istrsko kresijo brez okrajev Novigrad in Volosko ter občine Dolina pri Trstu.⁶¹⁴

Cesar je sredi decembra 1859 odpravil vse tri kresije na Štajerskem, med katerimi je bila tudi mariborska, in vse štiri kresije v Dolnji Avstriji. O prenehanju dela je bil izdan poseben sklep, do tedaj pa je bilo osebje ukinjenih uradov v stanju pripravljenosti.⁶¹⁵

Finančno ministrstvo je 21. marca 1861 ugotovilo, da je treba poenotiti politično in finančno ureditev v Primorju, finančne zadeve pa združiti na enem mestu. Zato so politična okraja Novigrad in Volosko ter občina Dolina izločili iz okrajne uprave v Trstu oz. tržaške velike carinarnice ter jih priključili okrajni finančni upravi v Kopru. To naj bi se uresničilo ob izločitvi Istre iz carinske zveze, kar so naknadno izpeljali.⁶¹⁶

Okrajna glavarstva na Slovenskem leta 1868

Na predlog notranjega ministrstva je bila z najvišjim sklepom 28. julija 1868 določena organiziranost službe neposrednih davkov na prvi stopnji. Ta je prešla v pristojnost okrajnih glavarstev, ki so bila hkrati prva stopnja davčne službe neposrednih davkov. Le v glavnih mestih kronovin, tudi v Ljubljani, je bila za mestno območje pristojna lastna davčna krajevna komisija. Okrajno glavarstvo in krajevna davčna komisija sta bila pri vodenju davčnih zadev neposredno podrejena deželnemu finančnemu oblastvu. Vsakemu okrajnemu glavarstvu je bil dodeljen po en finančni uradnik, ki je bil davčni referent in je skrbel za neposredne davke ter pri tem podpiral okrajno glavarstvo. Krajevna davčna komisija je imela višjega političnega uradnika, ki jo je vodil, in ustrezno število fi-

⁶¹⁰ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko, *DZVK*, št. 4/01, z dne 19. januarja 1901, predpis št. 5.

⁶¹¹ Razglas c. kr. finančnega ministrstva z dne 31. oktobra 1904, *DZVK*, št. 15/04, z dne 20. decembra 1904, predpis št. 21.

⁶¹² Ukaz c. k. dnarstvenega ministrstva 12. decembra 1855, *DVLKV*, št. 4/56, z dne 22. januarja 1856, predpis št. 20.

⁶¹³ Razglas c. k. dnarstveno-deželnega vodstva za Kranjsko, Koroško, Štajersko in Primorje 24. julija 1855, *DVLKV*, št. 11/55, z dne 21. septembra 1855, II. del, št. 25.

⁶¹⁴ Ukaz c. k. dnarstvenega ministrstva od 7. junija 1856, *DVLKV*, št. 25/56, z dne 8. junija 1856, predpis št. 128.

⁶¹⁵ Razpis c. k. ministra notranjih reči od 19. decembra 1859, *DVLKV*, št. 61/59, z dne 31. decembra 1859, predpis št. 273.

⁶¹⁶ Razglas c. k. dnarstvenega vodstva za Ilirsko in Primorsko v Gradcu od 26. marca 1861, *UDOAI PVK*, št. 4/61, z dne 29. aprila 1861, predpis št. 4.

nančnih oseb. Glavni davčni uradi so postali uradi za odmero pristojbin. To je začelo veljati 1. septembra 1868.

V prilogi tega cesarjevega sklepa je bil sestavljen seznam sedežev in okolišev okrajnih glavarstev v vseh deželah avstrijskega dela države, razen Galicije. Na Štajerskem je bilo 18 političnih okrajev, na današnjem ozemlju Slovenije pa so bili sedeži petih okrajev, v Brežicah, Celju, Mariboru, na Ptuj in v Slovenj Gradcu. Na Koroškem je bilo 7 okrajev in nobeden ni imel sedeža na ozemlju Republike Slovenije. Mejna grofija Istra je imela 6 okrajnih glavarstev in tisti v Kopru je bil na sedanjem ozemlju Slovenije. Poknežena grofija Goriska in Gradiška je bila razdeljena v 4 okrajna glavarstva in od teh sta dva imela sedež na ozemlju Slovenije, in sicer v Tolminu in Sežani.

Na Kranjskem je bilo tedaj 11 okrajnih glavarstev. Novi okraji so bili v okoliših teh prejšnjih okrajev: Črnomelj: Črnomelj in Metlika; Kamnik: Brdo pri Lukovici in Kamnik; Kočevje: Kočevje, Ribica in Velike Lašče; Kranj: Kranj, Trzič in (Škofja) Loka; Krško: Krško, Radeče, Mokronog in Kostanjevica; Litija: Litija in Stična; Ljubljana okolica: Ljubljana okolica, Vrhnika in občina Ilova Gora, ki je do tedaj spadala pod Stično; Logatec: Planina (Logatec), Idrija in Lož; Novo mesto: Novo mesto, Žužemberk in Trebnje; Postojna: Postojna, (Ilirska) Bistrica, Senožeče, Vipava ter občini Strmica in Studeno, ki sta do tedaj spadali pod okraj Planino; Radovljica: Radovljica in Kranjska Gora.⁶¹⁷

Vsak davčni urad je bil praviloma v okolišu okrajnega sodišča, kar pa na Kranjskem ni veljalo povsem, saj takega sodišča v letih 1867–1869 ni bilo v Kostanjevici na Krki in v Senožečah, kot je razvidno iz pregleda, ki ga je 5. marca 1867 izdelala ljubljanska finančna direkcija;⁶¹⁸ ti sodišči sta bili namreč spet vzpostavljeni poleti 1869.

Decembra 1870 je finančno ministrstvo izdalo pregled sistemiziranega moštva finančnih komi-

sarjev pri okrajnih glavarstvih, ki so bila davčna služba neposrednih davkov prve stopnje. Okrajni finančni komisarji so bili razvrščeni v tri razrede. Komisarji v prvem razredu so spadali v VIII. dietni razred s prejemki 1400 in 1200 goldinarjev na leto; v drugem razredu so spadali v IX. dietni razred s prejemki 1000 goldinarjev; v tretjem razredu pa so spadali prav tako v IX. dietni razred, njihovi prejemki pa so bili 900, 800 ali 700 goldinarjev na leto. Na ozemlju Slovenije so bili ti komisarji na vseh okrajnih glavarstvih in v Ljubljani, kjer je delovala krajevna davčna komisija. Na Kranjskem je bilo 13 takih uradnikov, od katerih je eden imel plačo 1200 goldinarjev, dva pa plačo 1000 goldinarjev, preostali pa po 900, 800 in 700 goldinarjev na leto.⁶¹⁹

Okrajna glavarstva in davčni uradi leta 1873 na ozemlju sedanje Slovenije

V poglavju »Pogled v avstrijsko finančno ministrstvo« sem v mednaslovu »Ureditve finančnega ministrstva leta 1873« orisal to organiziranost, kot je bila prikazana v zadnji številki uredbenika tega ministrstva za leto 1873. Prikazu ureditve finančnega ministrstva je bil priložen pregled okrajnih glavarstev in davčnih uradov po vseh avstrijskih deželah. Na sedanjem ozemlju Republike Slovenije so bili naslednji:

a) Kranjska: 1) okraj Črnomelj: davčna urada Črnomelj in Metlika; 2) okraj Kamnik: davčna urada Kamnik in Brdo pri Lukovici; 3) okraj Kočevje: davčni uradi Kočevje, Ribnica in Velike Lašče; 4) okraj Kranj: davčni uradi Kranj, Trzič in (Škofja) Loka; 5) okraj Krško: davčni uradi Krško, Radeče, Kostanjevica in Mokronog; 6) okraj Litija: davčna urada Litija in Stična; 7) okraj Ljubljana okolica: davčna urada Ljubljana okolica in Vrhnika; 8) okraj Logatec (sedež v Planini): davčni uradi Planina, Idrija in Lož; 9) okraj Novo mesto: davčni uradi Novo mesto, Žužemberk in Trebnje; 10) okraj Postojna: davčni uradi Postojna, (Ilirska) Bistrica, Senožeče in Vipava; 11) okraj Radovljica: davčna urada Radovljica in Kranjska Gora.

⁶¹⁷ Provisorische Regelung des directen Steuerdienstes erster Instanz in den im Reichsrathe vertretenen Königreichen und Länder mit Ausnahme Galiziens, *VBFM*, št. 38, z dne 19. septembra 1868, str. 245–246.

⁶¹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1860–1871, ovoj 1867, spis št. 170.

⁶¹⁹ Sistemisirter Stand Finanz-Commissäre für den directen Steuerdienst, *VBFM*, št. 43, z dne 2. decembra 1870, str. 211–212.

b) Primorje: 1) okraj Gorica: davčna urada Ajdovščina in Kanal; 2) okraj Koper: davčna urada Koper in Piran; 3) okraj Sežana: davčna urada Sežana in Komen; 4) okraj Tolmin: davčni uradi Tolmin, Bovec in Cerklje.

c) Štajerska: 1) okraj Brežice: davčni uradi Brežice, Kozje in Sevnica; 2) okraj Celje: davčni uradi Celje, Gornji Grad, Laško, (Slovenske) Konjice, Šmarje pri Jelšah, Vranksko; 3) okraj Gornja Radgona: davčna urada Gornja Radgona in Cmurek; 4) okraj Ljutomer: davčni urad Ljutomer; 5) okraj Maribor: davčni uradi Maribor, Lenart v Slovenskih Goricah in Slovenska Bistrica; 6) okraj Ptuj: davčni uradi Ptuj, Ormož in Rogatec; 7) okraj Slovenj Gradec: davčni uradi Slovenj Gradec, Šoštanj in Radlje ob Dravi.⁶²⁰

č) Prekmurje: jeseni leta 1868 sta pod finančno direkcijo v Sopronu spadala davčna urada Lendava in Murska Sobota. V Prekmurju ni bilo nobene okrajnega glavarstva; glavarstvom so deloma ustrezale županije v ogrskem delu države, kamor je spadalo Prekmurje, in sicer pod dve županiji.

Na sedanjem ozemlju Republike Slovenije je bilo tedaj 22 okrajnih glavarstev in 63 davčnih uradov; v to je všteto tudi deželno stolno mesto Ljubljana. To stanje se je pozneje menjalo, saj je prihajalo do sprememb v številu in okoliših uradov.

Spremembe upravnih okrajev, davčnih uradov in okrajnih sodišč

Ljubljanska priloga uredbenika je septembra 1875 sporočila, da se je 20. septembra 1875 sedež okrajnega glavarstva, okrajnega sodišča in davčne urada iz Planine preselil v Logatec.⁶²¹

Ministrstvo za pravosodje je leta 1883 krajevno občino Ajdovec izločilo iz okoliša okrajnega sodišča v Trebnjem in jo dodelilo okrajnemu sodišču v Žužemberku. Od 1. januarja 1884 je ta občina spadala pod okrajni davčni urad v Žužemberku.⁶²²

⁶²⁰ Übersicht der dem Finanzministerium unterstehenden Behörden, Ämter und Organe, *VBFM*, št. 44, z dne 31. decembra 1873, str. 280–292.

⁶²¹ Kundmachung, *Beilage*, št. 6, z dne 10. septembra 1875, str. 35.

⁶²² Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 33, z dne 20. oktobra 1883, str. 317.

Najvišji sklep je 23. julija 1893 uvedel spremembe davčne organiziranosti na Notranjskem. Od 1. januarja 1894 je v Cerknici začel delovati davčni in sodni depozitni urad. Občine Cerknica, Grahovo, Žerovnica, Ulaka, Selšček, Dolenja vas, Bezuljak, Begunje in Kožljek so bile izločene iz območja davčnega urada Logatec in priključene davčnemu uradu v Cerknici.⁶²³ Isto obvestilo je objavila tudi ljubljanska priloga dunajskega uredbenika, a je napačno navedla ime naselja Mlaka in ne Ulaka, kot je bilo pravilno.⁶²⁴ To pove, da je potrebna ustrezna previdnost pri pregledovanju tedanjih imen naših krajev, ki so bili navedeni v nemščini ali popačeno.

Sredi junija 1897 sta bila davčna urada v Kranju in Kočevju uvrščena med glavne davčne urade.⁶²⁵ Uredba pravosodnega ministrstva z dne 27. oktobra 1896, ki je začela veljati 1. novembra 1897, je krajevno občino Rakek izločila iz okoliša okrajnega sodišča v Logatcu, krajevno občino Žilce pa iz okoliša okrajnega sodišča v Ložu, obe pa sta bili priključeni v okoliš okrajnega sodišča v Cerknici; hkrati sta bili izločeni iz okoliša davčnega urada Logatec oz. Lož in odkazani v okoliš davčnega urada v Cerknici.⁶²⁶

Finančno in pravosodno ministrstvo sta spomladi 1899 skupaj določili delovni čas v davčnih uradih. Ob delavnikih je trajal od 8. do 12. in od 14. do 18. ure, ob praznikih pa od 8. do 12. ure. Le v nujni potrebi je bilo urnik mogoče spremeniti. Blagajna v uradih je ob delavnikih prenehala poslovati ob 17. uri, ob praznikih pa ob 11.30, vsak zadnji delavnik v mesecu pa ob 12. uri. Če je bilo na sedežu urada sodišče ali je bil iz drugih razlogov upravičen odmik od tega urnika, je določil-

⁶²³ Errichtung eines Steuer- und gerichtlichen Depositenamtes in Zirknitz in Krain, *VBFM*, št. 60, z dne 30. decembra 1893, str. 541.

⁶²⁴ Kundmachung der k. k. Finanz-Direction für Krain, betreffend die Errichtung eines Steuer- und gerichtlichen Depositenamtes in Zirknitz in Krain, *Beilage*, št. 25, z dne 27. decembra 1893, str. 132.

⁶²⁵ Einreihung mehrerer Steuerämter in die Zahl der Hauptsteuerämter, *VBFM*, št. XXIX., z dne 15. junija 1897, str. 660.

⁶²⁶ Änderung im Umfange der Steueramtsbezirke Loitsch, Laas und Zirknitz, *VBFM*, št. XXXVI., z dne 1. avgusta 1897, str. 692.

lo poslovni čas urada in blagajne deželno finančno oblastvo skupaj s predsednikom višjega deželnega sodišča. O tem je bilo treba obvestiti urad in občine davčnega urada. To je začelo veljati 30 dni po objavi v državnem uradnem listu, torej 11. maja 1899.⁶²⁷

Na podlagi tega odloka je predsedstvo finančne direkcije v Ljubljani skupaj s predsedstvom višjega deželnega sodišča v Gradcu določilo uradovni čas davčnega urada na Brdu pri Lukovici: ob delavnikih od 8. do 15. ure, ob praznikih pa od 8. do 12. ure. Blagajna pri tem uradu se je ob delavnikih zaprla ob 14. uri, ob praznikih pa ob 11.30.⁶²⁸

Po uredbi z dne 5. novembra 1899 je bil sedež okrajnega sodišča v Stični premeščen v Višnjo Goro; hkrati se je sedež davčnega urada iz Stične preselil v Višnjo Goro. To je začelo veljati 1. januarja 1901.⁶²⁹

Pravosodno ministrstvo je 1. novembra 1900 obvestilo, da bosta od 1. marca 1901 dalje krajevni občini Kopriva in Štjak izločeni iz okoliša okrajnega sodišča v Komnu in priključeni okolišu okrajnega sodišča v Sežani; občini bosta od tedaj izločeni iz okoliša davčnega urada Komen in vključeni v okoliš davčnega urada Sežana.⁶³⁰

Kraj Bistrica je sredi marca 1902 postal Ilirska Bistrica, sama občina pa se je preimenovala konec avgusta 1902.⁶³¹ Preimenovala sta se tudi okrajno sodišče in davčni urad.⁶³²

Predsedstvo deželne finančne direkcije v Gradcu je skupaj s predsedstvom višjega deželnega so-

dišča določilo, da bodo poslovne ure glavnega davčnega urada v Mariboru od 1. maja 1904 dalje ob delavnikih od 8. do 15. ure, blagajne pa do 14. ure.⁶³³ Finančno in vojno ministrstvo sta s. 1. julijem 1904 določili spremenjen delovni čas blagajn pri davčnih uradih. V uradih, ki so svoje popoldansko delo začeli ob 14. uri, se je ob delavnikih blagajna zaprla ob 16. uri (razen zadnji delavnik v mesecu), kjer pa so popoldansko delo začeli ob 13. uri, so blagajne delale do 15. ure. Izjeme, ki sta jih skupaj določili deželno finančno oblastvo in višje deželno sodišče, so ostale v veljavi. Blagajna je morala biti odprta vsaj 6 ur na dan.⁶³⁴

Predsedstvo deželne finančne direkcije v Gradcu je skupaj s predsedstvom višjega deželnega sodišča določilo, da bo glavni davčni urad v Radgoni od 1. januarja 1905 ob delavnikih posloval od 8. do 12. ure in od 13. do 17. ure, blagajna pa do 15. ure.⁶³⁵

Najvišji sklep z dne 24. aprila 1903 je dovolil ustanovitev davčnega urada za mesto Ljubljana. Nato je finančno ministrstvo določilo, da bo ta začel delovati 1. januarja 1905. Pristojen je bil za okoliš mesta in znotraj tega je bil pristojen za vse agende davčnega urada, razen za sodne depozite; ki so še naprej ostali pri glavnem davčnem uradu in sodnem depozitnem uradu v Ljubljani.⁶³⁶

Predsedstvo deželne finančne direkcije v Gradcu je s predsedstvom višjega deželnega sodišča določilo popoldanske uradne ure pri glavnem davčnem uradu na Ptuj: od 1. junija 1905 dalje je bil urad odprt ob delavnikih od 13. do 17. ure, blagajna pa do 15. ure.⁶³⁷ Finančna direkcija v Ljubljani in višje deželno sodišče v Gradcu sta spremenili

⁶²⁷ Regelung der Geschäftszeit bei den Steuerämtern und den Finanzcassen in Wien, *VBFM*, št. XV., z dne 15. aprila 1899, str. 75–76.

⁶²⁸ Festsetzung der Geschäftstenden bei dem Steueramte in Egg (Krain), *VBFM*, št. XXI., z dne 13. maja 1899, str. 106.

⁶²⁹ Verlegung des Amtssitzes des Steueramtes Sittich in Krain, *VBFM*, št. XXVII., z dne 21. julija 1900, str. 149. Tudi v *DZVK*, št. 23/99, z dne 30. novembra 1899, predpis št. 28.

⁶³⁰ Änderungen im Umfange der Steueramtsbezirke Komen und Sesana im Küstenlande, *VBFM*, št. X., z dne 24. aprila 1901, str. 46.

⁶³¹ *DZVK*, št. 8/02, z dne 7. aprila 1902, predpis št. 11, in št. 17/02, z dne 12. septembra 1902, predpis št. 23.

⁶³² Änderung der Bezeichnung des Steueramtes Feistritz in Krain, *VBFM*, št. XIV., z dne 24. aprila 1902 str. 120.

⁶³³ Änderung der Geschäftstenden beim Hauptsteueramte in Marburg, *VBFM*, št. XIII., z dne 29. aprila 1904, str. 57.

⁶³⁴ Änderung der Kassastunden bei den Steuerämtern, *VBFM*, št. XVII., z dne 15. junija 1904, str. 79.

⁶³⁵ Änderung der Geschäftstenden beim Hauptsteueramte in Radkersburg, *VBFM*, št. XLI., z dne 22. decembra 1904, str. 210.

⁶³⁶ Errichtung eines Steueramtes für die Stadt Laibach, *VBFM*, št. XXXVII., z dne 19. novembra 1904, str. 189.

⁶³⁷ Änderung der Geschäftstenden beim Hauptsteueramte in Pettau, *VBFM*, št. XVII., z dne 19. maja 1905, str. 115.

delovni čas v davčnem uradu Brdo pri Lukovici: od 1. julija 1905 mora poslovati po ustaljenem delovnem urniku, to je od 8. do 12. in od 14. do 18. ure; blagajna se zapre ob 16. uri.⁶³⁸

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 12. januarja 1906 je bil davčni urad Kamnik od 1. marca 1906 uvrščen med glavne davčne urade.⁶³⁹ Deželna finančna direkcija v Gradcu je skupaj z višjim deželnim sodiščem odločila, da bo od 1. oktobra 1906 dalje glavni davčni urad v Mariboru posloval ob delavnikih od 8. do 12. ure in od 13.30 do 17.30, blagajna pa do 16. ure.⁶⁴⁰ Pri glavnem davčnem uradu v Celju je jeseni 1906 začelo delovati puncirno mesto III. razreda, ki je delovalo v okolihu tega urada, podrejeno pa je bilo puncirnemu uradu v Gradcu in označeno kot G-4.⁶⁴¹

Ker se je spomladi 1918 davčni urad v Radečah začasno preselil v Krško, je davčna občina Št. Janž na Dolenjskem 1. aprila 1918 prešla v okoliš davčnega urada Mokronog.⁶⁴²

Carinski uradi na ozemlju Republike Slovenije

Ko je na začetku decembra 1853 cesar potrdil novo carinsko tarifo, so bili na sedanjem ozemlju Republike Slovenije tile carinski uradi: Celje, Ljubljana, Maribor in Ptuj; spadali so pod deželno finančno direkcijo v Gradcu. Vsi so bili označeni kot velike carinarnice II, le Ljubljana je bila velika carinarnica I. V Primorju je delovala mala carinarnica I v Kopru.⁶⁴³

⁶³⁸ Änderung der Geschäftsstunden bei dem Steueramte Egg in Krain, *VBFM*, št. XXVI., z dne 14. julija 1905, str. 164.

⁶³⁹ Einreihung des Steueramtes Stein in Krain in die Zahl der Hauptsteuerämter, *VBFM*, št. V., z dne 7. februarja 1906, str. 18.

⁶⁴⁰ Änderung der Geschäftsstunden beim Hauptsteueramte in Marburg, *VBFM*, št. XLIX., z dne 15. septembra 1906, str. 1042.

⁶⁴¹ Errichtung einer Punzirungsstätte III. Klasse in Cilli, *VBFM*, št. L., z dne 26. septembra 1906, str. 1048.

⁶⁴² Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 18. aprila 1918, *DZVK*, št. 10/18, z dne 11. maja 1918, predpis št. 14.

⁶⁴³ Razglas c. k. ministrstev kupčije in dnarstva 8. decembra 1853, *DVLKV*, št. 5/54, z dne 3. maja 1854, predpis št. 20.

Razporeditev carinskih uradov, ki so pozneje delovali na sedanjem ozemlju Republike Slovenije, se je spreminjala in je bila povezana z več dejavniki.

1) Tak dejavnik je bilo spreminjanje državne meje, ki je potekala po našem ozemlju. Sedanje ozemlje Republike Slovenije med leti 1851 in 1866 ni poznalo prave carinske meje s tujino. V obravnavanem obdobju je prišlo do take spremembe, in sicer na naši zahodni meji. Ko je tudi Benečija prešla v sestavo italijanske kraljevine, je del meje med državama potekal tudi pri nas. Avstrija je ob tej meji vzpostavila svoje carinske urade; eden je bil tudi v Robiču, torej edini kopenski mejni carinski urad na Slovenskem; leta 1909 pa je bil še na Livku-Avsi.⁶⁴⁴

2) Ko so začele na našem ozemlju delovati nekatere železniške proge, so na določenih kolodvorih vzpostavili carinske urade. Na začetku leta 1855 je začela na ljubljanskem kolodvoru poslovati podružnica velike colnije s sedežem v Ljubljani.⁶⁴⁵

Železniška proga od Pivke preko (Ilirske) Bistrice do Reke je bila odprta 25. junija 1873. Kraljevo ministrstvo za finance Ogrske je poleti 1873 obvestilo cesarsko-kraljevo avstrijsko finančno ministrstvo, da je 24. junija 1873 v Pivki začela poslovati izpostava glavnega carinskega urada na Reki, pristojna za železniško progo od Pivke do Reke. Slednja je spadala pod Hrvaško, ta pa v ogrski del države. Pooblaščen je bila za carinjenje pri uvozu, izvozu in prehodu blaga.⁶⁴⁶ Isto ogrsko ministrstvo je februarja 1874 obvestilo avstrijsko finančno ministrstvo, da je izpostava v Pivki dobila pristojnosti glavnega carinskega urada I. razreda.⁶⁴⁷

Dne 20. septembra 1876 je stekel promet na

⁶⁴⁴ Ukaz ministrstev za finance in za trgovino z dne 1. julija 1909, *DZ*, št. 54/09, z dne 2. avgusta 1909, predpis št. 116.

⁶⁴⁵ Razglas c. k. deželne vladnije za Krajnsko 22. decembra 1854, *DVLKV*, št. 2/55, z dne 30. januarja 1855, II. del, predpis št. 3.

⁶⁴⁶ Errichtung einer hauptzollamtlichen Expositur im Bahnhofe der St. Peter-Fiumaner Eisenbahn zu Fiume, *VBFM*, št. 30, z dne 13. avgusta 1873, str. 216.

⁶⁴⁷ Erweiterung des Wirkungskreises der zollamtlichen Expositur am Bahnhofe zu Fiume, *VBFM*, št. 6, z dne 23. februarja 1874, str. 21.

progi od Divače preko Rakitovca do Pulja.⁶⁴⁸ V vasi Podgorje je avstrijsko ministrstvo za finance vzpostavilo carinski urad, ki je bil pooblaščen za skrajšan carinski postopek na železnici: za carinjenje uvoza istrskega vina in olja ter za ugotavljanje izstopa prehodnega blaga, sladkorja, piva in žganja zaradi vrnitve užitnine.⁶⁴⁹

Ko sta spomladi 1880 avstrijsko finančno in trgovinsko ministrstvo objavili seznam carinskih uradov v Primorju, Dalmaciji ter Bosni in Hercegovini, so pod finančno ravnateljstvo v Trstu spadali 4 upravni okraji, in sicer Gorica, Koper, Trst in Pulj; v goriškem okraju je bil carinski urad v Robiču, v koprskem pa v Kopru, Izoli, Piranu, Črnem Kalu in Podgorju.⁶⁵⁰

3) Določeno vlogo je igralo tudi spreminjanje položaja nekaterih delov države znotraj carinske ureditve avstrijskega cesarstva oz. dvojne monarhije. Mejna grofija Istra je bila s 1. januarjem 1881 prevzeta v splošno avstro-ogrsko carinsko območje⁶⁵¹ in podobno tudi Dalmacija. Zaradi tega sta finančno in trgovinsko ministrstvo odredili, da so 1. novembra 1881 odpravili začasna carinska urada Podgorje in Črni Kal.⁶⁵² Seznam carinskih uradov v celotni državi iz leta 1883 ni več vseboval niti urada v Podgorju niti v Pivki na progi iz Pivke na Reko niti urada v Črnem Kalu.⁶⁵³

⁶⁴⁸ *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 301–309.

⁶⁴⁹ Errichtung eines k. k. Neben-Zollamtes I. Classe im Eisenbahnhofe zu Podgorje, *VBFM*, št. 27, z dne 18. oktobra 1876, str. 166.

⁶⁵⁰ Ukaz ministrstev za finance in trgovino od 10. marca 1880, s katerim se razglasuje kazalo v Primorju, Dalmaciji, Bosni in Hercegovini postavljenih colnij in carinskih uradov in drugih carinskih (colnih) služb, *DZ*, št. 11/80, z dne 27. marca 1880, predpis št. 30.

⁶⁵¹ Razpis finančnega ministrstva od 20. decembra 1880, o premeni stajališč finančnih nadzornikov po Primorskem, *DZ*, št. 50/80, z dne 29. decembra 1880, predpis št. 149.

⁶⁵² Verordnung der Ministerien der Finanzen und des Handels vom. 13. October 1881, betreffend die Aufhebung der istrischen Zwischenzoll-Linie, *VBFM*, št. 50, z dne 23. oktobra 1881, str. 293.

⁶⁵³ Ukaz ministrstev za finance in trgovino od 28. decembra 1883, s katerim se v odnosu na čl. 21 zvršbenega propisa k občni colni tarifi avstro-ogrske colne okolnice razglasuje kazalo colnij in colnih mest, postavlje-

S 1. julijem 1880 je dotedanja pristaniška in pomorska sanitetska izpostava v Portorožu začasno postala izpostava vzporednega carinskega urada I.

Finančno ministrstvo je z odlokom 5. septembra 1905 dovolilo Jožefu Košmerlu iz Ljubljane, da je vodil privatno carinsko agencijo pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani, skladno s predpisom z dne 13. novembra 1855. Določilo je cene njegovih storitev, na primer: pojasnilo o za od 1 do 3 carine prostih predmetih je bila cena 40 krajcarjev, o za 4 ali več takih predmetov pa 60 krajcarjev; za statistično prijavnico za 1 do 2 predmeta je bila cena 20 krajcarjev in za 3 do 5 takih predmetov 30 krajcarjev.⁶⁵⁴

Najvišji sklep z dne 16. novembra 1906 je razveljavil dotedanjo delitev carinskih uradov na višje, glavne in podurade, določeno z najvišjim sklepom z dne 27. maja 1873. Spremenil je službene nazive carinskih uradnikov. Ti nazivi so bili od nižjega do višjega taki: carinski praktikant, carinski asistent v XI. rangu, carinik v XI. rangu, carinski oficial v X. rangu, carinski revident v IX. rangu, carinski inšpektor v VIII. rangu in carinski višji inšpektor v VII. rangu.⁶⁵⁵

Dne 19. decembra 1906 je v posloplju poštnega in brzojavnega urada v Ljubljani začela delovati podružnica carinskega urada za odpremo poštnih pošiljk. Uradne ure je imel od 8. do 12. in od 13. do 16. ure.⁶⁵⁶

Finančno ministrstvo je 11. marca 1908 dovolilo, da je popoldanski urnik glavnega carinskega urada na kolodvoru južne železnice v Ljubljani od vstevši marca do vstevši oktobra trajal od 14. do 17. ure; to je začelo veljati takoj.⁶⁵⁷ Isto ministr-

nih za to okolnijo, *DZ*, št. 3/83, z dne 30. januarja 1883, predpis št. 10.

⁶⁵⁴ Privatzollagentschaft, *Beilage*, št. IV., z dne 27. marca 1906, str. 47.

⁶⁵⁵ Auffassung der Einteilung der Zollämter in Oberämter, Hauptämter und Unterämter, dann Änderung der dienstlichen Bezeichnungen der Zollbeamten, *VBFM*, št. KXI., z dne 7. decembra 1906, str. 1087.

⁶⁵⁶ Errichtung einer Expositur des k. k. Hauptzollamtes in Laibach für Postgegenstände, *VBFM*, št. IV., z dne 5. februarja 1907, str. 13. Tudi v *DZVK*, št. 22/06, z dne 19. decembra 1906, predpis št. 24.

⁶⁵⁷ Kundmachung, *Beilage*, št. III., z dne 21. marca 1908, str. 17.

stvo je 2. septembra 1908 odločilo, da bo privatno carinsko agencijo pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani od Jožefa Košmerla prevzel špediter Raimund Ranzinger mlajši.

V času Avstro-Ogrske je imela carinska nadzorna služba dvojno osebje:

- na eni strani so bili carinski uradniki za strokovni del opravil, kar je zahtevalo ustrezno šolsko izobrazbo in izpopolnjevanje med službo;
- na drugi strani pa finančni stražniki za operativni del.

Ta ureditev carinskega nadzora je nekoliko spominjala na nekdanji dualni sistem pred letom 1835, ko je šlo za mejne stražnike v uniformi (kordoniste) in civilne nadzornike.⁶⁵⁸

Vojaška organiziranost na Kranjskem

Organiziranost oboroženih sil v Avstriji in potem v Avstro-Ogrski se je večkrat spreminjala in dopolnjevala. Zaradi tega so se menjala tudi vojaška oblastva, pristojna za vojaške zadeve na Kranjskem.

Cesar je 16. oktobra 1849 izdal tudi vojaško povelje o organiziranosti vojske. Bila so štiri poveljstva. Prvo je imelo sedež na Dunaju in je bilo pristojno za Češko, Moravsko, Šlezijo, Spodnjo in Gornjo Avstrijo, Salzburgsko, Štajersko, Severno Tirolsko in Predarlško; drugo je imelo sedež v Veroni, pristojno za lombardsko-beneške dežele, Ilirijo in Južno Tirolsko; tretje je bilo v Pešti, pristojno za Ogrsko in Sedmograško; četrto je bilo v Lembergu, pristojno za Galicijo in Bukovino. Poveljstva so se delila na deželna vojaška poveljstva. To je veljalo od 1. novembra 1849. Kranjska je torej spadala pod drugo poveljstvo v Veroni. To poveljstvo je imelo štiri deželna vojaška poveljstva, ki so imela sedeže: v Ljubljani za Ilirijo, v Trstu za Primorje, v Veroni za Benečijo in v Milanu za Lombardijo.⁶⁵⁹

⁶⁵⁸ *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 37.

⁶⁵⁹ Organisation des k. k. Heeres und Eintheilung desselben in Armeecommanden und Corps, *Sammlung*, 1849, št. 231, str. 755–760. Najvišje armadno povelje Njegoviča cesarskiga Veličanstva od 16. oktobra 1849, *OD-ZVLAC*, št. 2/49, z dne 10. novembra 1849.

Z najvišjim sklepom je bilo sredi januarja 1856 določeno, da bo od 1. februarja 1856 vojaška organiziranost monarhije spremenjena. Uvedli so deželna glavna poveljstva. Štajerska je ostala pod prvim deželnim glavnim poveljstvom na Dunaju. Kranjska, Primorje in Koroška so ostale pod drugim deželnim glavnim poveljstvom za lombardsko-beneško kraljestvo.⁶⁶⁰

Cesar je januarja 1860 Kranjsko premestil pod četrto deželno glavno poveljstvo v Veroni. Popolnjevala je 17. pehotni polk, katerega poveljstvo je bilo v Ljubljani.⁶⁶¹ Sredi leta 1860 so sedež glavnega deželnega poveljstva za lombardsko-beneško kraljestvo, Kranjsko, Koroško, Primorje in Tirolsko prestavili iz Verone v Videm.⁶⁶²

Ministrstvo za deželno brambo je konec leta 1872 v okrožnici določilo okrajne feldveble za vodenje popisa vojaških obveznikov. Iz tega je razvidna organiziranost deželne brambe v avstrijskem delu monarhije. Poveljstva deželne brambe so bila na Dunaju za Spodnjo in Gornjo Avstrijo ter Salzburgsko; v Brnu za Moravsko in Šlezijo; v Gradcu za Štajersko, Kranjsko, Koroško in Primorje; v Pragi za Češko; v Lembergu za Galicijo in Bukovino. Bataljoni deželne brambe so imeli sedeže v teh krajih na ozemlju Republike Slovenije: št. 20 v Celju za politične okraje Brežice, Celje, Ptuj in Slovenj Gradec; št. 21 v Mariboru za politične okraje Ljutomer, Maribor in Radgona (ter Lipnico v Avstriji); št. 24 v Novem mestu za politične okraje Črnomelj, Krško, Litija, Kočevje in Novo mesto; št. 25 v Ljubljani za upravne okraje Kamnik, Kranj, Ljubljana, Planina, Postojna in Radovljica; št. 72 v Trstu za okraja Sežana in Koper; št. 74 v Gorici za okraj Tolmin (ter Gorico in Gradiško).⁶⁶³

⁶⁶⁰ Ukaz c. k. armadnega nadpoveljstva 16. januarja 1856, *DVLKV*, št. 8/56, z dne 16. februarja 1856, predpis št. 48.

⁶⁶¹ Razpis c. k. krajnske deželne vlade od 5. marca 1860, *UCKDGVK*, št. 4/60, z dne 23. avgusta 1860, predpis št. 14.

⁶⁶² Razpis c. k. krajnske deželne vlade od 23. julija 1860, *UCKDGVK*, št. 9/60, z dne 13. septembra 1860, predpis št. 37.

⁶⁶³ Oznanilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 10. decembra 1872, *DZVK*, št. 1/73, z dne 31. januarja 1873.

Ministrstvo za deželno brambo je 24. februarja 1873 določilo novo razdelitev dopolnilnih okrajev po deželah Avstro-Ogrske: sedem generalnih poveljstev oz. pet vojaških poveljstev. Generalna poveljstva so bila v teh mestih in so imela te številke: I na Dunaju, III v Brnu, IV v Pragi, V v Gradcu, IX v Lembergu, X v Budimu in XII v Zagrebu. Vojaška poveljstva so bila v teh mestih s temi številkami: II v Linzu, VI v Innsbrucku, VII v Trstu, VIII v Zadru in XI v Hermannstadtu (Sibiu v Romuniji). Za naše kraje sta bili pristojni poveljstvi v Gradcu in Trstu.

V Gradcu je bilo V. generalno poveljstvo, ki je imelo na sedanjem slovenskem ozemlju razporejene te enote: poveljstvo dopolnilnega okraja v Mariboru je popolnjevalo 47. pehotni polk Hartung iz političnih okrajev Radgona, Ljutomer, Ptuj, Maribor mesto, Maribor okolica, Slovenj Gradec, Celje mesto, Celje okolica in Brežice. V Ljubljani, kjer je bil sedež dopolnilnega okraja za 17. pehotni polk Barona Kuhna, so popolnjevali iz vseh 11 političnih okrajev Radovljica, Kranj, Kamnik, Ljubljana okolica, Kočevje, Črnomelj, Postojna, Logatec, Novo mesto, Krško, Litija in deželno glavno mesto Ljubljana, iz dela Gradiške in iz okraja Sežana; 7. pešpolk barona Marojčiča v Trstu se je popolnjeval tudi iz okraja Tolmin, iz Gorice mesto in okrajnega glavarstva Gorica.

VII. vojaško poveljstvo v Trstu je popolnjevalo 22. pehotni polk Weber, kamor je spadal tudi okraj Koper, ter vojaško mornarico, kamor je spadal del okraja Koper (sodna okraja Koper in Piran).⁶⁶⁴

Deželna vlada za Kranjsko je konec decembra 1882 razglasila, da sta 31. decembra 1882 politična okraja Postojna in Logatec prešla pod dopolnilno okrajno poveljstvo v Trstu, kjer se bo oblikoval pehotni polk št. 97; vsi drugi politični okraji na Kranjskem bodo spadali pod dopolnilni okraj Ljubljana in popolnjevali pehotni polk št. 17.⁶⁶⁵

⁶⁶⁴ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 22. aprila 1873, *DZVK*, št. 10/73, z dne 23. avgusta 1873, predpis št. 25.

⁶⁶⁵ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 29. decembra 1882, *DZVK*, št. 1/83, z dne 16. januarja 1883, predpis št. 4.

Časopis *Novice* o vojaški dolžnosti

Leta 1843 je začel v Ljubljani izhajati tednik *Novice*, ki ga je urejal dr. Janez Bleiweis in je do konca izhajanja leta 1902 nekolikokrat spreminjal in dopolnjeval svoje ime ter postajal poltednik. Objavljal je vse več vesti o novostih tudi na področju državne uprave in posebej o dajatvah državi.

Kako je bilo z vojaškim begunstvom? V Avstriji so leta 1705 uvedli naborni sistem z nabornimi okoliši. Obvezniki so bili vpoklicani od 17. do 40. leta. V vojski so služili najlepša leta svojega življenja. Zato ni čudno, če so fantje bežali ne le iz vojske, marveč tudi pred naborom. Postali so vojni in naborni ubežniki.

O fantih, ki so bežali pred naborom ali vpoklicem v vojsko ali iz same vojske, so okrajna oblastva objavljala sezname v *Laibacher Zeitung*, tedanjem uradnem glasilu ljubljanskega gubernija. Seznam je obsegal ime in priimek beguna, rojstni kraj, hišno številko, leto rojstva, župnijo in opombo. Tak seznam, ki ga je objavila okrajna gosposka v Kranju na začetku aprila 1843, je obsegal 38 fantov z območja tega okraja. Pozvali so jih, naj se do 20. aprila 1843 zglasijo pri navedenem okrajnem oblastvu, da bodo opravili naborno dolžnost.⁶⁶⁶

Cesar je 14. februarja 1845 izdal patent v štirih točkah, ki je razglasil, da je prišlo v mirnem času do skrajšanja vojaške obveznosti, in sicer v pehoti in konjenici na 8 let. Veljati je začel z naborom tistega leta. Tistim, ki so že v vojski, bodo skušali iti čim bolj na roko. Dotedanji predpisi so ostali veljavni, dokler ne bodo izdani novi.⁶⁶⁷ »*Dobrote, ki bodo iz te nove postave našiga milostljiviga Cesarja za kmetijstvo in rokodelstvo izvirale, bodo neizrečeno velike. Vsak jih lahko sam prevdari. Mi tedaj družiga nič ne rečemo, kakor: 'Bog nam ohrani Ferdinanda, milostljiviga očeta!*«, so zapisale Bleiweisove *Novice*, ko so objavile ta cesarjev ukaz.⁶⁶⁸

⁶⁶⁶ Vorrufungs-Edict, *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*, št. 42, dne 8. aprila 1843, str. 230.

⁶⁶⁷ Allerhöchstes Patent über die Festsetzung der Militärdienstzeit auf acht Jahre, *Sammlung*, 1845, št. 27, str. 56–58.

⁶⁶⁸ Veselo oznanilo okrajšane vojaške (soldaške) službe v našim cesarstvu, *Novice*, št. 9, 26. februarja 1845, str. 33.

Nato je cesar 21. junija 1845 razglasil pomilostitev za vse tiste, ki so ubežali pred vojaškim naborem. Razglas je sporočal, da se morajo naborni ubežniki do konca leta zglasti na pristojnem oblastvu in če niso zagrešili nobenega drugega pregreška, bodo šli na nabor in bodo služili vojsko 8 let kot vsi drugi.⁶⁶⁹ *Novice* so takole pozvale ubežnike: »*Fantje! Take milosti še nikoli ni bilo. Vernite se tedaj, kar vas je, nazaj; zapustite prostovoljno berlog, kjer ste se dozdaj skrivali in kjer vam je morebiti že več let, noč in dan strah za petami bil.*«⁶⁷⁰

Novice so na začetku marca 1849 poročale, da sta morali Kranjska in Koroška spomladi 1849 dati 3409 novih vojakov. Pristojne oblasti so izvajale nabor z žrebanjem. Tako je bilo 5. marca 1849 žrebanje v Škofji Loki, kar pa ni potekalo mirno. Fantje so se obnašali neprimerno in so pri gospodski polomili stole in mize. Kaj to uči, so se vprašale *Novice*. »*Kaj neki drugiga, kakor da nam šol, šol manjka!*«⁶⁷¹ Kmalu so *Novice* objavile sporočilo uredništva. Šlo je za nekakšen protest zoper pisanje časnika *Der Herold* iz Gradca, ki je 23. marca 1849 objavil, da so v (Škofji) Loki ubili fanta, ki je prvi izvlekel številke pri žrebanju; tudi drugod na Kranjskem da je prišlo do nemirov in je morala posredovati vojska. Uredništvo *Novic* je navedlo, da je ob žrebanju prišlo do nereda le v (Škofji) Loki, Trziču in Idriji, vendar nihče ni bil ranjen ali ubit, tja pa je prišla vojska, da bi pomagala naborni komisiji vzdrževati red in mir.⁶⁷² V isti prilogi je časnik objavil, da je prišlo do več tatvin žice in podiranja drogov telegrafске napeljave po državi, zato je notranje ministrstvo za varstvo te važne naprave in v opomin razglasilo: tako dejanje je kaznivo po členu 74 kazenske postave kot hudodelstvo javnega nasilja in je zanj zagrožena kazen ječe od 6

mesecev do enega leta, glede na stopnjo škode in namena pa celo od 2 do 5 let ječe.⁶⁷³

a) Potek žrebanja

Na začetku leta 1849 so bile objavljene spremembe in dopolnitve postav o naboru iz let 1804 in 1827, ki so imele 32 členov.

Naborna obveznost je veljala od dopolnjenega 20. do dopolnjenega 26. leta starosti. Okrajna politična oblastva so morala v sodelovanju s soseskinnimi župani do konca januarja vsakega leta izdelati sezname mladeničev te starosti. Preverjala so jih pri krajevnih duhovnikih, ki so vodili rojstne in mrliške knjige; knjige so dobile na vpogled občine in vsak je smel dati predloge, pripombe in popravke k tem seznamom.

Potem je bilo žrebanje novincev. V posodo so dali vse črke abecede. Najstarejši župan je izvlekel eno, nato pa so fantje vlekli številke. Izzreban je bil tisti, ki se je njegova številka iz abecednega seznama ujemala z izžrebano številko. Tiste, ki so bili izžrebani, je nato pregledala naborna komisija in šele ta je končno odločila, kdo bo šel v vojsko.⁶⁷⁴ *Novice* so opozorile na dvoje novosti v tem predpisu: postava velja za vse, od grofa do kajžarja; žrebanje omogoča, da v prihodnje »*se nihče ne bo mogel več pritožiti, da ga je gosposka v soldate vtaknila, kakiga družiga pa spustila.*«⁶⁷⁵

Zakon je leta 1858 vojaški rok skrajšal na 3 leta, le v vojni mornarici je trajal 4 leta. Vpoklicane obveznike je izbral žreb. Leta 1912 se je vojaški rok skrčil na 2 leti in v vojni mornarici na 3 leta.⁶⁷⁶

Na upad ubežništva je vsekakor vplivalo skrajševanje trajanja obvezne vojaške službe. To pa ni bil edini dejavnik upada. Na to je vplivalo tudi dejavnost leta 1850 novoustanovljenega orožništva. »*Dejavnost orožnikov je bila gotovo ključni moment*

⁶⁶⁹ Allerhöchste Amnestie-Bewilligung für die Recrutierungsflüchtlinge, welche sich bis zum Schlusse des Jahres 1845 bei ihrer Obrigkeit gestellt, oder mindestens gemeldet haben werden, *Sammlung*, 1845, št. 115, str. 404–405.

⁶⁷⁰ Nov milostljivi ukaz našiga presvitliga Cesarja, *Novice*, št. 30, 23. julija 1845, str. 120.

⁶⁷¹ *Novice* iz Ljubljane, *Novice*, št. 10, dne 7. marca 1849, str. 42.

⁶⁷² Uradniški odgovor, *Dokladni list* št. 13 k *Novicam* št. 14, dne 4. aprila 1849, str. 39.

⁶⁷³ Razglas c. k. ilirskega poglavarstva 16. marca 1849, *Dokladni list* št. 13 k *Novicam* št. 14, dne 4. aprila 1849, str. 40.

⁶⁷⁴ *Dokladni list* št. 2 k *Novicam* št. 3, dne 17. januarja 1849, str. 3–5.

⁶⁷⁵ Od regrutiranja, *Novice*, št. 9, dne 28. februarja 1849, str. 35.

⁶⁷⁶ *Enciklopedija Slovenije*, 14. zvezek, g. *Vojaška obveznost*, str. 308–310.

v boju zoper skrivače, rokovnjače in druge vojaške begunce».⁶⁷⁷

b) Tudi o dajatvah državi

Časnik je objavljala dopise bralcev iz raznih koncev dežele. Tako je J. Plemelj iz Zaplane pri Vrhniki 17. februarja 1852 v pismu tožil nad predrago soljo, ki si je ne morejo privoščiti ne ljudje in ne živali. Res je lep prihodek za državo, toda če bi jo pocenili, bi jo več prodali in državna blagajna ne bi bila oškodovana. »Dajte svojim podložnim v naši deželi kar hočete, ne bote jim tako ustregli, se jim tako prikupili, kakor če ceno soli ponížate. Povzdignite ceno tobaka in drugih nepotrebnih reči, ka-

kor hočete, nobeden se ne bo mogel pravično o tem pritožiti; dajte nam le potrebne soli po nižji ceni!» je zapisal.⁶⁷⁸

Konec leta 1882 je bil v Novicah objavljen pregled čistega dohodka in davka od zemljišča po avstrijskih deželah po starem katastru in po novi cenitvi. Na Kranjskem je bil čisti zemljiški dohodek po starem katastru 3.538.549 goldinarjev, po novi cenitvi pa 2.815.613 goldinarjev ali 722.936 goldinarjev manj; zemljiški davek je bil po starem 943.613 goldinarjev, po novi cenitvi pa 639.144 goldinarjev ali 304.469 goldinarjev manj.⁶⁷⁹ V naslednji številki so tovrstne podatke prikazali za vseh 11 političnih okrajev in mesto Ljubljana.⁶⁸⁰

⁶⁷⁷ Rok Stergar, *Slovenci in avstro-ogrske oborožene sile*, str. 36.

⁶⁷⁸ Želja po nižji ceni soli, *Novice*, št. 16, dne 25. februarja 1852, str. 62.

⁶⁷⁹ Pregled čistega dohodka in zemljiškega davka po starem katastru in po novi vcenitvi dovršeni v centralni komisiji dne 24. novembra 1882, *Novice*, št. 50, dne 13. decembra 1882, str. 393.

⁶⁸⁰ Pregled čistega dohodka in zemljiškega davka in razmere med starim, sedanjim in prihodnjim davkom v posameznih okrajih dežele kranjske, *Novice*, št. 51, dne 20. decembra 1882, str. 401.

RAZNE FINANČNE DOLOČBE ZA KRANJSKO

Zanimive so razne določbe pravnih predpisov, ki so se nanašale na finančne zadeve predvsem ali le na deželo Kranjsko.

Pristojbine za plovbo po Savi leta 1844

Dvorna komora je 21. januarja 1844 izdala dekret, ki ga je nato ljubljanski gubernij 1. marca 1844 z okrožnico posredoval podrejenim uradom. Komora je s cesarjevim dovoljenjem poenostavila in poenotila pristojbine za plovbo po Savi na ozemlju Kranjske, to je od Zaloga do Jesenic na Dolenjskem. S 1. majem 1844 je tako določila nove pristojbine. Imenovala jih je savska mitnica v krajih Zalog, Radeče in Jesenice. Plačati jo je bilo treba pri tamkaj delujočih uradih, in to vsakič, ko je na bregu plovilo prestopilo uradno določeno mitninsko črto.

Kdo je bil oproščen plačila te pristojbine? Predpis je navajal dvoje oprostitev. Najprej so bila oproščena vsa plovila prebivalcev v kraju, kjer je bila mitnica, če so tam ali v bližini opravljali posel ali pa so prevažali predmete za lastno potrebo; zatem plovila z iste mitninske postaje znotraj ene ure vožnje oddaljenih krajev, če so prevažali gospodarske ali gradbene predmete za lastno potrebo.

Oprostitev plačila mitnine ni pomenila, da se je plovilo smelo izogniti mitninski kontroli na uradni črti. Ob izognitvi kontroli je lastnik plovila izgubil pravico do oprostitve plačila pristojbine. Mitninski urad je vsaki stranki izdal potrdilo o plačilu, ki so ga imenovali »boleta savske mitnice«.

Tarife za mitnice v Zalogu, Radečah in na Jesenicah so bile enotne in so veljale za vožnjo navzdol in navzgor. Odvisne so bile le od značaja plovila in tovara. Za natovorjen čoln so plačali 1 goldinar in 20 krajcarjev, za praznega pa 20 krajcarjev. Lastniki polnega splava vseh vrst so morali plačati 30 krajcarjev in za praznega 20 krajcarjev.

V posebnih določbah je bilo zapisano, da se prazne vreče, sodi in podobne priprave na plovilu niso štete kot predmeti, ki polnijo plovilo, če je bilo iz okoliščin razvidno, da so služili shranjevanju pošiljk. Če tovor ni presegal 30 dunajskih centov (približno 1500 kilogramov, saj je imel cent

približno 56 kilogramov), je bilo treba za vsak cent doplačati 1 krajcar za prazno plovilo, če je lastnik to zatrdil in je tehtanje na mitnici to potrdilo.⁶⁸¹

Carinski in trošarinski urad na Bregu 6 v Ljubljani

Tedaj je po Ljubljani teklen živahen promet. Glavno pristanišče je bilo na Bregu, enako navigacijski urad. Tam so bili glavni carinski in višji trošarinski urad, skladišča (sedem) na površini 236 kvadratnih klafter in drugi prostori na površini nad 1000 kvadratnih klafter. Kvadratna klaftra je merila približno 4 kvadratne metre. Tedaj je bil to Breg (*Rann*) št. 196. Stavba je bila med prvimi civilnimi javnimi poslopji v Ljubljani. Carinski urad je bil namenjen za carinjenje blaga, ki ni bilo carinjeno že na meji ob uvozu v državo.

Litografija pristanišča na Ljubljanskem Bregu (Mal, Zgodovina slovenskega naroda, str. 557).

Vodja carinskega urada je bil Heinrich Costa, ki je bil dolgo v komorni (finančni) službi v raznih krajih na Kranjskem. Ukvarjal se je tudi z zgodovino in publicistiko. Mesto je dobil tudi v slovenski enciklopediji.⁶⁸² V knjigi »Potni spomini iz Kranjske« je med drugim opisal tedanjo Lju-

⁶⁸¹ Bestimmungen in Betreff der Aerial-Schiffahrtgebühren auf der Save in Krain, *Sammlung*, 1844, predpis št. 28, str. 75–78.

⁶⁸² *Enciklopedija Slovenije*, 2. zvezek, str. 83, g. Costa Henrik.

bljano, posebej še dogajanje na Bregu in v carinski stavbi. Navedel je podatek, da so tam letno naložili in razložili okoli 2 milijona centov⁶⁸³ raznega blaga, pristalo je blizu 900 čolnov, pripeljalo in odpeljalo pa okoli 1000 velikih in blizu 35.000 malih voz, naloženih z blagom. Zapisal je, da prostori niso več ustrezali prometnim potrebam. Posebej je poudaril, kakšne koristi je od živahnega trgovanja imelo prebivalstvo Ljubljane, omenil je trgovce, nosače, gostilničarje, hišne lastnike ter da je tudi država od tega imela vir dohodkov.⁶⁸⁴

Ko je bila zgrajena Tržaška cesta in železniška proga do Trsta, je plovba po Ljubljanici počasi zamirala. Pomen je dobival glavni kolodvor v Ljubljani. Kljub temu pa so na Bregu 6 ostali nekateri komorni uradi.⁶⁸⁵

Ta stavba je služila finančni upravi in finančni straži še v času jugoslovanske kraljevine. Tam je bila davčna administracija za Ljubljano, okrajna uprava finančne kontrole Ljubljana I in oddelek

*Poslopje na Bregu št. 6 v Ljubljani
(foto Pavel Čelik, 2013).*

⁶⁸³ Cent je bil sprva približno 56 oz. pozneje 100 kilogramov.

⁶⁸⁴ Costa, *Reiseerinnerungen aus Krain*, str. 23–24.

⁶⁸⁵ Krajevni leksikon Slovenije, II. knjiga, str. 305–306.

finančne kontrole Ljubljana št. 1 s svojo skupno oddelčno kuhinjo za skoraj 30 oseb.⁶⁸⁶

Območje brez plačila pridobnine za pridelke iz Ogrske

Dvorna pisarna je 28. februarja 1847 določila območje in kraje, kjer je bil dovoljen prost promet kmetijskih pridelkov iz Ogrske v druge avstrijske dežele. Ljubljanski gubernij je ta odlok 13. marca 1847 sporočil okrožnima uradoma v Novem mestu in Postojni, saj okrožni urad v Ljubljani ni neposredno mejil z ogrskim delom države.

Ogrski prebivalci in trgovci, ki so se izkazali z listinami in so gnali ščetinarje ali nosili poljedelske artikle iz Ogrske na Kranjsko, niso plačali pridobnine, to je neposrednega davka, v veljavi pa so ostale carinske in pristojbinske določbe kot tudi varnostni in sanitarni ukrepi za tak promet. Navedeni so bili okraji in posamezni kraji znotraj okrajev, kjer je bil tak promet uveljavljen. Za vsak kraj je bila navedena oddaljenost od meje med Kranjsko in ogrskim delom države.

V okraju Kočevje je bilo naštetih 7 glavnih občin in 37 krajev. Tako je bilo za kraj Koprivnik navedeno, da je od meje oddaljen miljo in tri osmine milje. V okraj Kostanjevica so spadale 3 glavne občine in 18 krajev. Za glavno občino Čatež je bilo zapisano, da leži miljo od meje. Okraj Krupa je obsegal 8 glavnih občin ter 41 krajev. Za glavno občino Drašiči je pisalo, da je oddaljena četrtno milje od meje. Okraj Poljane je obsegal 2 glavni občini ter 11 krajev in za glavno občino Obrh pri Dragatušu je bilo navedeno, da leži poldrugo miljo od meje. V okraju Ribnica je v ta pas spadala le ena glavna občina, to je Loški Potok s 3 kraji; kraj Travnik je ležal miljo od meje. Okraj Ruperč Vrh je obsegal 4 glavne občine ter 21 krajev in glavna občina Brusnice je bila poldrugo miljo od meje. Okraj Snežnik je obsegal 19 glavnih občin in 18 krajev, saj sta Lož in predmestje veljala za glavni občini in za en kraj; glavna občina Babno Polje je bila osmino milje od meje.⁶⁸⁷ Območje dveh okro-

⁶⁸⁶ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 267–268.

⁶⁸⁷ Festsetzung der Rayons für den freien Gränzverkehr mit landwirtschaftlichen Producten aus Ungarn, *Sammlung*, 1847, predpis št. 29, str. 78–84.

žij na Kranjskem je torej obsegalo 7 okrajnih oblastev, 44 glavnih občin in 149 krajev vzdolž meje proti ogrskemu delu države.

Marec 1848: znižane užitnine za revno prebivalstvo Ljubljane

Dvorna komora je 19. marca 1848 posredovala cesarjevo odločitev o olajšanju življenja ubožnega prebivalstva v zaprtih mestih. Za revno prebivalstvo Ljubljane, ki je bila zaprto mesto, so torej veljale olajšave. Predmeti, pri katerih bi opuščenena užitnina vključno z mestno doklado ne preseгла polovice krajcarja, so bili oproščeni dajatev; za mleko in povrtnine je bil davek ukinjen; za moko iz žit, krompir, stročji zdrob in za vse pečene stvari je užitnina zmanjšana od 12 na 10 krajcarjev za cent; za pšenico, turščico (koruzo), rž itd. se je užitnina od centa znižala od 9 na 7,5 krajcarja; za vedro vina je namesto 1 goldinarja in 40 krajcarjev užitnina znašala 1 goldinar in 24 krajcarjev.⁶⁸⁸

Ljubljana si je med kranjskimi mesti pridobila največ privilegijev; ti so bili že leta 1566 potrjeni v privilegijski knjigi, nekakšnem statutu. Med njimi so bile tudi mestne trgovske in mitninske pravice.⁶⁸⁹

Na podlagi občinskega zakona z dne 17. marca 1849 je šele naslednje leto dobila svoj statut. Glavni upravni organ je bil magistrat, ki je bil hkrati mestni samoupravni organ in državno občno upravno oblastvo prve stopnje. To je bilo zato, ker je v tako imenovanem prenesenem delovnem področju opravljala tudi naloge okrajnega oblastva, ki je spadalo v državno oblastvo prve stopnje. Preneseno delovno področje občine je pomenilo naloge, ki jih je njej naložila država.⁶⁹⁰ Položaj zaprtega mesta je Ljubljana ohranila ves čas do razpada države.

Leta 1848: protesti zoper davščine

Revolucionarno leto 1848 je odkrilo tudi nezadovoljstvo z dajatvami raznih vrst, zlasti graščicnam.

Na Dunaju so izbruhnili nemiri 13. marca in odnesli kneza Metternicha. Čez tri dni zvečer je prišlo do neredov tudi v Ljubljani. Množica je v prodajalni z imenom »Pri knezu Metternichu« pod Trančo vzela leseno soho kneza Metternicha, jo razbila in vrgla v Ljubljano. Tarča nezadovoljstva so bile mitnice in mitniška poslopja, kjer so poškodovali okna, dalje užitninski uradi, kjer so pred stanovanjem zakupnika te mestne užitnine razgrajali, razbili okna in sneli napisno tablo. Mestni župan Janez Fischer je pred množico pobegnil na Vrhniko. Narodna straža in vojska sta zgodaj zjutraj vzpostavili red in mitnice so sredi dopoldneva že spet delovale.

Do podobnih nemirov je prihajalo tudi drugod po Kranjskem. Tako kmetje v Smledniku niso hoteli plačevati mostnine na mostu čez Savo v Tacnu, ki je bil postavljen leta 1844. Ranili so grajskega mostninarja in v reko zmetali nekaj mostnic (desk). Na Vrhniki so 21. marca napadli mitniški urad in ga opleni.

Oblast je 28. marca 1848 za Kranjsko uvedla obsedno (izredno) stanje s prekim sodom (naglim sodiščem). Občine so postale odgovorne za dejanja svojih krajanov.⁶⁹¹

Cerkveni fevdalci in župniki, ki so pobirali cerkvene dajatve, niso bili nič manj osovraženi kakor graščaki. Zato so ponekod napadali tudi župnišča.⁶⁹²

Vpeljava spodnjeavstrijskih mer na Kranjskem

Dvorna komora na Dunaju je imela pravico, da je – praviloma v soglasju z najvišjo državno oblastjo – spreminjala užitnino za določeno blago ali za določeno občino.

Komora je 24. junija 1846 izdala odlok, ki ga je nato ljubljanski gubernij 9. julija 1846 poslal vsem okrožnim uradom. Sporočal je, da je dovoljen brezcarinski uvoz žita iz Ogrske in enak izvoz

⁶⁸⁸ Erleichterungen bei Einhebung der Verzehrungssteuer in Laibach, *Sammlung*, 1848, št. 36, str. 94–95.

⁶⁸⁹ *Enciklopedija Slovenije*, 7. zvezek, g. *Mestno pravo*, str. 86–87.

⁶⁹⁰ *Enciklopedija Slovenije*, 7. zvezek, g. *Mestna uprava in samouprava*, str. 81–82.

⁶⁹¹ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 659–669.

⁶⁹² *Zgodovina Slovencev*, str. 442.

moke v Trst, zmlate v ljubljanskih mlinih. Zato je bilo treba poučiti pristojne urade, kako izvajati nadzor nad tem prometom blaga.⁶⁹³

Komora je 28. julija 1847 na podlagi najvišjega mnenja z dne 15. januarja 1833 odločila, da se v upravnem letu 1850 v občinah Čelje in Vrbovo v postojnskem okrožju zniža užitnina vina na 1 goldinar, vinskega mošta in drozge pa na 45 krajcarjev od čebra.⁶⁹⁴

Cesar je decembra 1856 ukazal, da so od 1. januarja 1858 na Kranjskem veljale spodnjeavstrijske dolžinske in prostorninske mere ter uteži: bokal, vedro, seženj, vatel, dunajski funt in dunajski

cent. Dodan je bil preračun teh mer in uteži.⁶⁹⁵ Deželna vlada je nato izdala tabelo o preračunavanju spodnjeavstrijskih mer v tiste, ki so bile v rabi v nekaterih predelih ali krajih na Kranjskem.⁶⁹⁶

Užitnina v Ljubljani leta 1858

Ministrstvo za finance je 4. oktobra 1858 potrdilo tarifo za užitnino v zaprtem mestu Ljubljani in za del izdelkov v vojvodini Kranjski. Zatem je objavila deželna finančna direkcija v Gradcu, ki je bila pristojna za Štajersko, Kranjsko, Koroško in tržaško Primorje. Veljati je začela 1. novembra istega leta, hkrati z novim avstrijskim denarjem.⁶⁹⁷

Za zaprto mesto Ljubljana je bilo navedenih 50 vrst izdelkov, znesek užitnine zanje in nato še znesek občinske doklade na porabnino za te izdelke. Občinska doklada je bila doklada za mestno občino Ljubljana, zato bi ji lahko rekli tudi mestna doklada. Za uvoz žganja v Ljubljano ni bilo treba plačati užitnine, ampak le občinsko doklado v znesku 1 goldinar in 50 krajcarjev za avstrijsko vedro.⁶⁹⁸ Za enako količino vina je bila užitnina 1 goldinar in 47 krajcarjev, občinska doklada pa 70 krajcarjev; za vinski mošt in vinske droži je bila užitnina 1 goldinar in 10,5 krajcarja, občinska doklada pa 70 krajcarjev; za sadni mošt je znašala užitnina 52,5 krajcarja in občinska doklada 14 krajcarjev.

Naslednje pristojbine so bile odmerjene za živali. Užitnina za klavno žival vseh vrst je znašala 4 goldinarje in 20 krajcarjev, občinska doklada pa 1 goldinar in 5 krajcarjev. Pri uvozu teh živali v Ljubljano ni bilo treba plačati porabnine, ampak šele ob zakolu. Užitnina za tele do enega leta starosti je bila 26,5 krajcarja in doklada 9 krajcarjev; za jagnje do 25 funtov teže, koštrunčka in mlade-

T a b e l a

po kateri se v nekaterih krajih krajske vojvodine še navadne deželne mere na doljno-avstrijske mere prerajujejo in narobe.

(Na podlagi cesarskega ukaza od 13. Decembra 1856.)

Ime krajev	Razmera med deželnimi in doljno-avstrijskimi merami.
a. Dolgostne mere.	
Bistrica	1 palica = $1\frac{1}{2}$ d. avstr. vatlu 1 doln. avstr. vatel = $\frac{3}{4}$ palice
b. Mere za tekoče reči.	
Poljane Černomelj	1 deželno vedro po 15 d. avstr. bokalov = $\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = $2\frac{1}{2}$ dež. vedra po 15 d. avstr. bokalov;
Kočevje Černomelj Trebno	1 dež. vedro po 20 d. avstr. bok. = $\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = 2 dež. vedroma po 20 d. a. bokalov;
Černomelj Trebno	1 dež. vedro po 30 d. avstr. bokalov = $\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = $1\frac{1}{2}$ dež. vedra po 30 d. avstr. bokalov;
Kostanjevica Trebno	1 dež. vedro po 32 d. avstr. bokalov = $\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = $1\frac{1}{2}$ dež. vedra po 32 d. avstr. bokalov;
Vipava	1 konco ali kvinč po 60 d. avstr. bok. = $1\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = $\frac{2}{3}$ konco po 60 d. avstr. bokalov;
Vipava	1 čuber po 50 d. avstr. bokalov = $1\frac{1}{2}$ d. avstr. vedra; 1 d. avstr. vedro = $\frac{1}{2}$ čubra po 50 d. avstr. bokalov;

Preglednica o preračunavanju spodnjeavstrijskih mer v tiste v nekaj predelih ali krajih na Kranjskem (DVLKV, št. 1/57, 18. februar 1857, predpis št. 2).

⁶⁹³ Gestattung der zollfreien Einfuhr ungarischen Getraides und der zollfreien Ausfuhr des daraus auf den Mühlen um Laibach erzeugten Mehles nach Triest, *Sammlung*, 1846, št. 113, str. 382–383.

⁶⁹⁴ Herabsetzung der Verzehrungssteuer von Wein auf einen Gulden und von Weinmost und der Maische auf 45 Kr. für den Eimer für den beiden in dem Bezirke Feistritz Adelsberger Kreises liegenden Gemeinden Zhelle und Verbou, *Sammlung*, 1847, predpis št. 110, str. 330–331. En čeber je bil tamkaj približno 75 litrov.

⁶⁹⁵ Cesarski ukaz od 13. decembra 1856, *DVLKV*, št. 5/57, z dne 12. februarja 1857, predpis št. 39.

⁶⁹⁶ Ukaz c. k krajske deželne vladnije od 26. januarja 1857, *DVLKV*, št. 1/57, z dne 18. februarja 1857, II. del, predpis št. 2.

⁶⁹⁷ Razglas c. k. finančnega deželnega vodstva za Štajersko, Kranjsko, Koroško in tržaško Primorje od 20. oktobra 1858, *DVKKV*, št. 17/58, z dne 3. novembra 1858, II. del, predpis št. 22.

⁶⁹⁸ Ta nekdanja prostorninska mera je imela približno 56 litrov.

ga prašička je bila užitnina 17,5 krajcarja, doklade pa ni bilo; za prašiča od 9 do 35 funtov teže je bila užitnina 52,5 krajcarja, za nad 35 funtov⁶⁹⁹ težkega pa je bila užitnina 1 goldinar in 50 krajcarjev ter doklada 52,5 krajcarja.

Za sveže meso vseh vrst, dele zaklane živine, nesoljeno, prekajeno in vloženo meso, salame in klobase je znašala užitnina za dunajski cent teže 87,5 krajcarja in enako doklado.

Moka vseh vrst in izdelki iz nje so bili obdavčeni z užitnino 17,5 krajcarja in z doklado 3,5 krajcarja od dunajskega centa teže.

Za sveže sadje vseh vrst je bila užitnina 21 krajcarjev za dunajski cent teže, brez občinske doklade.

Užitnina za 100 jajc je znašala 5,5 krajcarja, a so bile brez občinske doklade.

Za kubični seženj⁷⁰⁰ trdih bukovih ali hrastovih drv je bilo treba plačati 52,5 krajcarja porabnine in 31,5 krajcarja občinske doklade.

Občinske doklade ni bilo za 17 izdelkov od 50 naštetih. Če porabnina in občinska doklada skupaj nista presegle 2 krajcarjev in pol, ju ni bilo treba plačati.

Zaprto mesto je imelo na vhodih postavljene mestne mitnice, ki so jim včasih rekli tudi linije. Tam so finančni stražniki ali mestni slugi skrbeli, da je bila ob uvozu blaga plačana pristojbina. V Ljubljani je to pomenilo, da so uvozniki tam plačali užitnino in občinsko doklado. Oboje je šlo v mestni proračun. Zaprta mesta so bila določena z najvišjim predpisom.

Užitnina na Kranjskem leta 1858

Hkrati z užitnino in občinsko doklado za zaprto mesto Ljubljana je isto ministrstvo določilo užitnino za nekaj izdelkov na Kranjskem, ki je veljala prav tako od 1. novembra 1858.

Za Kranjsko so bile navedene tarife za užitnino za 10 izdelkov. Ta je bila praviloma različna od užitnine v Ljubljani.

Za avstrijsko vedro vina je znašala 1 goldinar in 40 krajcarjev, za vedro vinskega mošta in vinskih

droži 1 goldinar in 50 krajcarjev, za vedro sadnega mošta 35 krajcarjev.

Za eno klavno žival je znašala užitnina 2 goldinarja in 10 krajcarjev, za tele do enega leta 35 krajcarjev, za ovco 14 krajcarjev, za jagnje do 25 funtov teže, koštrunčka in mladega prašiča 9 krajcarjev, za prašiča od 9 do 35 funtov teže 26,5 krajcarja.

Za presno meso vseh vrst je bila užitnina 44 krajcarjev za dunajski cent teže. Za glavo in noge je bila užitnina enaka kot za celo žival.

Mestna užitnina in doklada v Ljubljani leta 1875

Finančno ministrstvo je 27. maja 1875 določilo novo užitninsko tarifo za zaprto mesto Ljubljana. Našteti je bilo 50 stvari, od katerih je bilo treba za 47 stvari plačati užitnino in za 36 stvari mestno doklado ob uvozu blaga v Ljubljano. To je pomenilo, da za tri stvari ni bilo treba plačati užitnine, za 14 stvari pa ne mestne doklade.

Tako je bilo treba od enega hektolitra vina plačati 3 goldinarje in 18 krajcarjev užitnine ter še 1 goldinar in 24 krajcarjev mestne doklade.

Za uvoz žganih pijač se ni pobirala užitnina, ampak le mestna doklada: za hektoliter ruma in za žganjevec 7 goldinarjev in 7 krajcarjev, za žganje pa 3 goldinarje in 53 krajcarjev.

Za en hektoliter vinskega mošta je znašala užitnina dva goldinarja in 12 krajcarjev, mestna doklada pa en goldinar in 24 krajcarjev. Za enako količino jabolčnega mošta je bila užitnina 95 krajcarjev in mestna doklada 25 krajcarjev; za enako količino piva pa je bila užitnina 70 krajcarjev in mestna doklada 58 krajcarjev.

Za 100 kilogramov krušnega žita je znašala užitnina 24 goldinarjev, mestne doklade pa ni bilo treba plačati.⁷⁰¹

Hkrati je bila objavljena tarifa za užitnino za deset stvari na podeželju Kranjske, torej zunaj Ljubljane. Za en hektoliter vina je znašala užitnina 2 goldinarja in 97 krajcarjev, v postojnskem in novomeškem okraju pa malo manj, in sicer 2 goldi-

⁶⁹⁹ Dunajski funt je bil približno 0,56 kilograma.

⁷⁰⁰ Kubični seženj je bil približno 6,82 kubičnih metrov.

⁷⁰¹ Oznanilo c. kr. finančnega vodstva za Kranjsko od 22. oktobra 1875, *DZVK*, št. 14/75, z dne 15. decembra 1875, predpis št. 33.

narja in 23 krajcarjev, ker tam ni bilo toliko vinarov, kot so zapisali; za isto količino jabolčnega mošta je znašala užitnina 74 krajcarjev.⁷⁰²

Cestnine, mostnine in brodnine

Za prenos, tovorjenje ali prevoz blaga po javnih poteh, čez določene mostove na rekah in za prevoz z brodom čez reko in po njej je bilo treba plačati določeno pristojbino, mitnino. Pobirali so jo ob prehodu čez mitninsko postajo, ob prihodu v mesto oz. trg ali odhodu iz njega ali ob prodaji na sejmu. Za to so bile postavljene mitninske postaje; denar od pristojbin na državnih mitnicah se je stekal v državno blagajno. Te postaje so bile včasih tudi v zakupu ali v rokah zemljiškega gospoda. Od plačila teh pristojbin, ki so jih javno objavljali, so bili oproščeni tisti, za katere so tako odločili na Dunaju, in sicer sprva v dvorni komori, nato pa na finančnem ministrstvu.

a) Predpisi dvorne komore

Dvorna komora je 1. aprila 1846 izdala dekret, ki ga je nato 2. maja 1846 ljubljanski gubernij poslal okrožnemu uradu v Novem mestu in stavbni direkciji v Ljubljani. Dotlej je bilo treba plačati pristojbino tudi za mala plovila, ki so zaradi nizkega vodostaja Ljubljanice sprejela del tovora z večjih savskih plovil, in sicer v Zalogu. Dvorna komora ni videla utemeljenih razlogov, da to ne bi veljalo še naprej.⁷⁰³

Komora je 28. aprila 1845 na podlagi najvišjega sklepa z dne 29. marca 1845 izdala dekret, ki ga je nato ljubljanski gubernij 11. maja 1845 razposlal vsem okrožnim uradom. Določal je, da so »vsi presvetli člani najvišje dvorne hiše« skupaj z njihovim neposrednim spremstvom oproščeni plačila mitnine na vseh državnih cestah, mostovih in linijskih

točkah oz. brodovih.⁷⁰⁴ Okrožni uradi so morali o tem obvestiti vse pristojne podrejene urade.

Dvorna pisarna je 21. julija 1846 izdala odlok, ki ga je ljubljanski gubernij v obliki okrožnice nato poslal podrejenim oblastvom. Odlok je naročal, da za vožnjo tujih suverenov, njihovih družin in spremstva ni treba plačati poštnih vprežnin. To je veljalo tedaj, če so za potovanje posredovala politična oblastva. Plačati pa je bilo treba pristojbino za dodatne konje, če je bila razdalja nad polovico milje, in sicer 20 krajcarjev na konja in miljo, pa tudi čakarino, ki je bila odvisna od časa čakanja konj: za od 2 do 6 ur tretjino poštnih vprežnin, nad 6 do 12 ur polovico te vprežnine in nad 12 ur polovico poštnih vprežnin.⁷⁰⁵

Dvorna pisarna je 12. septembra 1846 skupaj z dvorno komoro izdala odlok, ki je urejal uvedbo tlakarine⁷⁰⁶ v mestu Ljubljana v znesku polovice obstoječe državne cestnine, in sicer za dobo treh let. Veljala je od 1. novembra 1846 za vse linije v Ljubljani, vključno z linijo v Štepanji vasi. Tarifa je znašala: za vsako vprežno žival v vpregi pol krajcarja, za vsako vprežno žival, ki ni bila vprežena, pa četrtno krajcarja. V veljavi so ostale vse določbe o oprostitvi mitnine, njenem znesku in o kaznih za prestopke te vrste.⁷⁰⁷

Dvorna pisarna je 17. maja 1847 določila pravila za urejanje privatnih mitnic na poteh in mostovih. Te niso smele prinašati dobička, ampak so le pokrivale stroške za postavitev in vzdrževanje mitnice. Pri določitvi zneska mitnine se je bilo treba ravnati po načelih: letni dohodek privatne mitnice na posamezni postaji je ocenila pristojbinska uprava; letne stroške vzdrževanja privatne poti ali mostu je ocenil okrožni urad iz predloženih računov posameznega lastnika; dohodek take mitnice je bilo treba primerjati s stroški vzdrževanja poti

⁷⁰² Oznanilo c. k. finančnega vodstva za Kranjsko od 22. oktobra 1875, *DZVK*, št. 14/75, z dne 15. decembra 1875, predpis št. 34.

⁷⁰³ Mauthentrichtung von jenen kleinen Fahrzeugen auf welchen, wegen des niedern Wasserstandes des Laibachflusses aus den großen Savaeschiffen ein Theil der Ladung übertragen werden muß, *Sammlung*, 1846, predpis št. 77, str. 235–236.

⁷⁰⁴ Mauthfreiheit der durchlauchtigsten Mitglieder des allerhöchsten Kaiserhauses und ihres unmittelbaren Gefolges, *Sammlung*, 1845, predpis št. 79, str. 346.

⁷⁰⁵ Zuritt- und Wärtgeld bei Reisen ausländischer Souveraine und der Mitglieder ihren Familien, so wie ihres Gefolges, durch die österreichischen Staaten, *Sammlung*, 1846, predpis št. 121, str. 303–305.

⁷⁰⁶ Tlakarina je bila pristojbina za uporabo tlakovanih poti.

⁷⁰⁷ Einführung einer Pflastermauth in der Stadt Laibach, *Sammlung*, 1846, predpis št. 158, str. 423.

ter mitnice, uskladiti z deželno tarifo te vrste in privatno mitnino nato povišati ali znižati.⁷⁰⁸

b) Predpisi ministrstva

Notranje ministrstvo je 27. junija 1848 obvestilo podrejena oblastva in ljubljanski gubernij je 6. julija 1848 izdal okrožnico s tem obvestilom; v njem je bilo navedeno, da so bili že po zakonu o mitnini za poti in mostove z dne 24. maja 1821 oproščeni plačila te pristojbine vsi prevozniki gradbenega materiala, potrebnega za obnovo v požaru pogorele hiše. To sta finančni in notranji minister 27. junija 1848 dopolnila in to oprostitve razširila na vse prevoznike gradbenega materiala, namenjenega obnovi stavb, ki so bile prizadete v naravnih nesrečah.⁷⁰⁹

Finančno ministrstvo je 20. novembra 1849 sporočilo, da je dovolilo ustanoviti mitninske postaje na gozdni poti skozi Hrušico v vasi Col. Tarifa je dvojna: za nemško miljo poti med Ajdovščino in Črnim Vrhom je bila 1 krajcar za eno žival v vpregi, pol krajcarja za težko in četrt krajcarja za eno gnano žival; za 4 nemške milje dolgo pot med Ajdovščino preko Cola in po hrušiški poti 4 krajcarje za vprežno žival, 2 krajcarja za težko in 1 krajcar za lahko gnano žival. Ta cestnina je veljala le za vprežno žival v vozu z ozkimi kolesi, kajti vozovi z najmanj 6 dunajskih palcev širokimi kolesi so bili oproščeni tega plačila.⁷¹⁰ En dunajski palec je meril okoli 2,5 centimetra.

Ministrstvo za finance je skupaj z ministrstvom za trgovino, obrt in javne gradnje konec leta 1853 dovolilo, da je bila za most čez reko Kokro pri Kranju uvedena mostnina I. reda. Ta je znašala: za eno težko vprežno žival 1 krajcar, za težko gnano

žival pol krajcarja in za lahko gnano žival en vinar, torej pol krajcarja.⁷¹¹

Novi most čez Savo v Litiji je prevzela v upravljanje država in od 2. aprila 1855 pobirala mostnino: za vprežno žival 3 krajcarje, za veliko gnano žival en krajcar in pol ter za malo gnano žival 3 vinarje.⁷¹²

Finančno ministrstvo je konec novembra 1857 dalo okrajnim uradom in mestnim magistratom pooblastilo za izdajo potrdila, da je prevoz gradiva za obnovo v naravnih ujmah uničenih ali poškodovanih hiš oproščen plačila cestnine.⁷¹³

Zaradi sprememb v denarni ureditvi jeseni leta 1858 je prišlo tudi do sprememb v cenah državnih cestnin, mostnin in brodnin. Cesar je z ukazom določil nove pristojbine, ki so veljale od 1. novembra 1858 za tiste prehode, za katere je veljal cesarski sklep z dne 30. decembra 1820 oz. predpis z dne 10. februarja 1853.⁷¹⁴ Cestnina za eno miljo poti je znašala za eno vprežno žival 2 nova krajcarja, za gnano veliko žival 1 novi krajcar in za gnano malo žival pol novega krajcarja. Mostnina je bila določena za tri razrede mostov. Za vprežno žival je za I. razred znašala 2 nova krajcarja, za II. razred 4 nove krajcarje in za III. razred 6 novih krajcarjev; za gnano veliko žival za I. razred 1 novi krajcar, za II. razred 2 nova krajcarja in za III. razred 3 nove krajcarje; za gnano malo žival pa za I. razred pol novega krajcarja, za II. razred 1 novi krajcar in za III. razred 1,5 novega krajcarja. Brodnina je bila za manj kot 10 klafter ali sežnjev⁷¹⁵ široke reke 1 novi krajcar, za 10 do 20 sežnjev široke reke 2 nova krajcarja, za 20 do 40 sežnjev ši-

⁷⁰⁸ Grundsätze für die Regulierung der Privat-, Weg- und Brückenmäute, *Sammlung*, 1847, predpis št. 78, str. 238–240.

⁷⁰⁹ Befreiung der Führen mit Baumaterialien zur Wiederaufbauung der durch Elementarfälle zerstörten Gebäude von der Weg- und Brückenmauth, *Sammlung*, 1848, predpis št. 136, str. 370–371.

⁷¹⁰ Errichtung einer Mauthstation auf der Birnbaumer Waldstraße in der Ortschaft Zoll, *Sammlung*, 1849, predpis št. 239, str. 786–787.

⁷¹¹ Razglas c. k. krajskega poglavarstva 2. decembra 1853, *DVLKV*, št. 21/53, z dne 31. decembra 1853, predpis št. 185.

⁷¹² Razglas c. k. štajersko-ilirsko-primorskega dнарstvenodeželnega vodstva 12. aprila 1855, *DVLKV*, št. 6/55, z dne 26. maja 1855, II. del, predpis št. 13.

⁷¹³ Razpis c. k. dнарstvenega ministerstva od 28. novembra 1857, *DVLKV*, št. 4/58, z dne 1. marca 1858, predpis št. 24.

⁷¹⁴ Kaiserliche Verordnung über das Ausmaß der Aerarial-Weg-Brücken- und Überfahrts-Mauthgebühren in österreichischer Währung, *VBFM*, št. 39, z dne 1. septembra 1858, str. 278–279.

⁷¹⁵ Tedanji seženj je meril 1,896 metra. En seženj je bil hkrati 6 čevljev oz. en čevlj 31,6 centimetrov.

roke reke 4 nove krajcarje in za več kot 40 sežnjeve široke vode 6 novih krajcarjev.⁷¹⁶ Če je imel potnik samokolnico ali kolicu, je bila pristojbina za brod dvojna.

Prostor mitnic na cesti in mostovih je moral biti ponoči razsvetljen, da bi zlasti preprečili nesreče. Preiskovanje in kaznovanje odstopanja od tega določila sta spadala pod okrajno glavarstvo, sodišče, komisariate, magistrature ali policijska oblastva, kot so določali predpisi. Denarne kazni so po odbitku stroškov preiskave in deleža za občinski ubožni sklad nakazali pristojnemu upravnemu oblastvu. Osvetlitev je bila pogodbeno obveznost zakupnikov mitnic. To obvezo je bilo treba vnesti v pogodbo o zakupu.⁷¹⁷

c) Mitninske postaje na Kranjskem leta 1858

Deželna finančna direkcija za Štajersko, Kranjsko, Koroško in tržaško Primorje je sredi oktobra 1858 razglasila nove zneske mitnin, ki so na Kranjskem veljale od 1. novembra 1858. V preglednici so bile vse cestninske, mostninske in brodninske postaje na Kranjskem, ločeno za ljubljanski in novomeški finančni okraj.

V finančnem okraju Ljubljana je bilo 30 cestninskih postaj. V mestu Ljubljani jih je bilo šest in podružnica za trnovsko predmestje. Druge so bile na cestah, ki so iz Ljubljane vodile v druge kraje oz. dežele; imenovali so jih po kraju, kamor so vodile ceste, pisali pa so jih z malimi začetnicami. Na dunajski cesti od Ljubljane do Trojan je bilo pet takih postaj, na reški cesti, ki je pri Postojni vodila od tržaške proti Reki, sta bili dve, na celovski cesti od Ljubljane proti Trziču so bile tri, na tržaški cesti od Ljubljane do deželne meje s Primorjem jih je bilo pet, na stranski cesti med Logatcem in Ajdovščino ter med Črnim Vrhom in Ajdovščino je bila ena, na cesti od Korena proti Beljaku jih je bilo do koroške meje pet, na cesti v Železno Kapljo sta bili dve cestninski postaji. Tu je bilo torej 29 cestninskih postaj in 1 podružnica.

⁷¹⁶ Cesarski ukaz od 15. 8. 1858, *DVLKV*, št. 32/58, z dne 30. septembra 1858, predpis št. 163.

⁷¹⁷ Bestrafung der Mauthpächter wegen unterlassener Beleuchtung des Platzes am Schranken, *VBFM*, št. 60, z dne 8. decembra 1858, str. 515.

V istem finančnem okraju je bilo 11 točk za pobiranje mostnine. Brodninske postaje so bile tri, in sicer v Ljubljani, na Vrhniki in v Krškem.

V finančnem okraju Novo mesto je bilo 11 cestninskih postaj, in sicer na zagrebški cesti iz Ljubljane proti Zagrebu devet in na karlovški cesti od zagrebske ceste proti Karlovcu dve. Tam je bilo šest mostninskih točk.

V deželi Kranjski je bilo tedaj 40 cestninskih postaj in ena podružnica, 17 mostninskih točk ter 3 brodninske postaje.

Kakšne zneske so dosegle te pristojbine? Za vse cestninske postaje v Ljubljani so veljale enake cene, in sicer za vprežno žival dva nova krajcarja, za gnano veliko žival en novi krajcar in za malo gnano žival pol krajcarja. Povsod je to veljalo za razdaljo ene milje. Na cestninski postaji na Colu je bila za razdaljo štiri milje cena za vprežno žival osem novih krajcarjev, za gnano veliko žival štiri in za malo gnano žival dva nova krajcarja. Mostnina za točko na karlovški cesti v Ljubljani je spadala v II. razred in je za omenjene vrste živali znašala štiri, dva in pol novega krajcarja. Mostnina na cesti proti Zagrebu v Krški vasi je za te živali znašala šest, tri in 1,5 novega krajcarja. Brodnina za polno ladjo do Krškega je znašala 35 novih krajcarjev, za pot od hrvaške meje do Radeč p 1 goldinar in 40 krajcarjev, za otovorjene splave in čolne 52 krajcarjev in za prazne 35 krajcarjev.⁷¹⁸

č) Pogoste spremembe

Cesta od Radeč do Krške vasi od konca junija 1867 ni bila več državna, zato so bile s 1. julijem 1867 odpravljene cestne mitnice v Radni, Logu in Krškem.⁷¹⁹

Ko je bila konec poletja 1867 zgrajena državna cesta od Trnovega (danes sestavni del Ilirske Bistrice) do Št. Petra (danes Pivka), so od 1. oktobra 1867 pobirali cestnino pri domačiji Stružnik,

⁷¹⁸ Razglas c. k. finančnega vodstva za Štajersko, Kranjsko, Koroško in tržaško Primorje od 14. oktobra 1858, *DVLKV*, št. 15/58, z dne 1. novembra 1858, II. del, predpis št. 19.

⁷¹⁹ Razpis c. k. deželne vlade za Kranjsko od 1. julija 1867, *ZULVK*, št. 15/67, z dne 15. julija 1867, predpis št. 19.

odpravili pa so mitnico v Zagorju, ki je bila postavljena ob stari cesti od Trnovega do Št. Petra.⁷²⁰

Družba Rudolfove železnice je zgradila cesto do svojega skladišča pri kolodvoru (v Šiški), in finančno ministrstvo je 5. decembra 1871 določilo pristojbine za uporabo te poti. Užiteninski urad je tam postavil hišico in zapornico, ki je bila podružnica potrošninskega in mitninskega urada na celovški cesti v Ljubljani. Tam so pobirali užitnino za blago, cesarsko cestnino in mestno tlakovino. To je veljalo le za blago, ki so ga prenašali potniki, drugo so morali predati uradu na celovški cesti. Mestno tlakovino so pobirali od naloženih vozov, ki so od tega skladišča peljali v mesto; od vozov, ki so od zunaj peljali v mesto; tlakovino in cestnino pa od vozov, ki so v Šiški zapustili veliko cesto in po omenjeni (Rudolfovi) poti pripeljali spet na Celovško cesto. Cestnine prosti so bili vozovi, ki so pripeljali iz Šiške le do omenjenega skladišča in ne v mesto.⁷²¹

Marca 1873 je ljubljanska priloga dunajskega uredbenika ponatisnila seznam predpisov, ki so od leta 1821 dalje urejali cestnine, mostnine in brodnine ter delo njihovih zakupnikov. Najprej so 16. decembra 1872 izšli v prilogi uredbenika št. 10, ki ga je urejala deželna finančna direkcija za Štajersko. Pregled je vseboval 145 predpisov, ki so jih izdali v guberniju v Gradcu ali v dvorni komori na Dunaju od 17. maja 1821 do 23. septembra 1872.⁷²² Jeseni 1890 so ta seznam dopolnili z novimi predpisi od zaporedne številke 146 do 152, ki so izšli po letu 1873; priložen je bil abecedni seznam vseh teh predpisov.⁷²³

Cestnina na tržaški cesti v Razdrtem je od 1. ja-

nuarja 1875 znašala za vprežno žival štiri krajcarje, za veliko gnano žival dva krajcarja in za malo gnano žival en krajcar; v Postojni je na isti cesti za iste živali znašala dva krajcarja, en krajcar in pol krajcarja; tam pa je bilo treba plačati še mostnino, in sicer v enakem znesku kot za cestnino. Na reški cesti je bila cestnina štiri krajcarje, dva in en krajcar.⁷²⁴

Finančno ministrstvo je v dogovoru s trgovinskim ukazalo, da se je od 1. januarja 1876 na Ljubljani pobirala brodnina 1 krajcar za 100 kilogramov blaga; druge določbe o brodnini na tej reki iz leta 1835 so ostale nespremenjene.⁷²⁵ Te cene je z dekretom dvorne komore določila 2. junija 1834, nato je ljubljanski gubernij 31. januarja 1835 izdal okrožnico podrejenim uradom. Določil je cene za plovbo navzdol in navzgor po Savi.⁷²⁶

Ker je s 1. januarjem 1876 začel v Avstro-Ogrski veljati nov merilni sistem, je bilo tej preureditvi treba prilagoditi tudi pristojbine. Dotedanja cestnina za eno miljo je odtlej veljala za 8 kilometrov poti. Mostnina za 20 do 40 metrov dolg most je spadala v I. razred; za nad 40 do 80 metrov dolžine mostu je veljal II. razred. Za nad 80 metrov dolg most je bilo treba plačati mostnino za III. razred. Tudi brodnine so bile razdeljene v tri plačilne razrede. Dotedanje cene so ostale v veljavi.⁷²⁷

Ministrstvu za finance in za notranje zadeve sta oktobra 1877 odločili, da je bila mitnica s Planine s 1. januarjem 1878 prestavljena na Kalce. Na mitninski postaji Kalce je mitnina za 15 kilometrov ceste Kalce-Vrhnika znašala za vprežno žival štiri krajcarje, za težko gnano žival dva krajcarja in lahko gnano žival en krajcar. Enake pristojbine so bile na mitninski postaji v Postojni za cesto od Postojne do Kalc ter na mitninski postaji Col za cesto

⁷²⁰ Oznanilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 6. septembra 1867, *ZULVK*, št. 17/67, z dne 20. septembra 1867, predpis št. 22.

⁷²¹ Oznanilo c. kr. finančnega vodstva na Kranjskem od 12. decembra 1871, *DZVK*, št. 10/71, z dne 31. decembra 1871, predpis št. 31.

⁷²² Verzeichnis, *Beilage*, št. 3, z dne 26. marca 1873, str. 15–42.

⁷²³ Verzeichnis jener Mautnormalvorschriften, welche seit der im hierortigen Verordnungs-Beilageblatte Nr. 3 ex 1873 erschienen Zusammenstellung der Mautvorschriften erflossen sind, als Nachtrag zu letzterer Zusammenstellung, *Beilage*, št. 9, z dne 22. septembra 1890, str. 48–54.

⁷²⁴ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 14. novembra 1874, *DZVK*, št. 11/74, z dne 18. decembra 1874, predpis št. 34.

⁷²⁵ Oznanilo c. k. finančnega vodstva za Kranjsko od 22. novembra 1875, *DZVK*, št. 15/75, z dne 31. decembra 1875, predpis št. 36.

⁷²⁶ Aufhebung des Navigationsbeamtes Simpel im Neustadtler Kreise und Bezeichnung der Ämter, welche die Gebühren für die Schifffahrt auf der Save und Sann abzurechnen haben, *Sammlung*, 1835, predpis št. 19, str. 18–21.

⁷²⁷ Ukaz ministrov za trgovino in finance 3. 7. 1875, *DZ*, št. 37/75, z dne 17. avgusta 1875, predpis št. 106.

od Cola do Kalc. Mitnina na mitninski postaji na Colu je za 8 kilometrov ceste preko Črnega Vrha do Ajdovščine znašala za vprežno žival dva krajcarja, za težko gnano žival en krajcar in za lahko gnano žival pol krajcarja.⁷²⁸

Ministrstvo za finance je 10. oktobra 1878 dovolilo, da se je cestninski urad na Poljanah premaknil v hišo ob mostu čez Ljubljano, užitninsko-cestninski urad na celovški cesti pa v hišo na vogalu dovozne ceste do Rudolfove železnice nasproti Kolizeja. Natančno so bili določeni pogoji za poslovanje obeh uradov na novih lokacijah: prebivalci znotraj okoliša obeh mitnic so plačevali užitnino kot vsi drugi Ljubljančani; prebivalci Ljubljane niso plačevali niti državne niti mestne cestnine; prebivalci Kolizeja so bili oproščeni plačila cestnine; zabavni vozovi, ki so peljali po celovški cesti in zavili v Tivoli ali na Rožnik, niso plačali cestnine; tisti zabavni vozovi, ki so deloma uporabili celovško cesto in so nato zavili na Rožnik ali v Tivoli, so plačali cestnino. Prebivalci mesta so še naprej uživali užitninske in cestninske prostosti za zemljišča in prebivališča.⁷²⁹

d) Odprava državne mostnine

Konec leta 1891 so bile z zakonom odpravljene državne mostnine.⁷³⁰ S 1. januarjem 1893 so začele veljati nove cene za cestnino na Kranjskem, ki jih je razglasilo finančno ravnateljstvo za Kranjsko.⁷³¹ Na Kranjskem je bilo tedaj določenih 42 cestninskih točk: na dunajski cesti iz Ljubljane do Trojan 5, na tržaški cesti od Ljubljane do Senožec 7, na cesti čez Hrušico 2, na vipavsko-goriški cesti 1, na cesti proti Reki 3, na cesti čez Ljubelj 5, na cesti čez Kokro 1, na podkorenski cesti 4, na zagrebški cesti od Ljubljane do hrvaške meje 13

in na karlovški cesti proti Karlovcu 1. Cestnina je bila odvisna od dolžine potovanja v kilometrih in od vrste živali: vprežne, gnane težke in gnane lahke živali.

Deželni zakon je poleti 1894 dovolil, da je deželni odbor Kranjske lahko postavil mitnico za pobiranje mostnine na mostu čez Savo v Radečah. Pobirati so jo morali na mostnem braniku na desnem bregu Save. Mostnina za vprežno žival je znašala dvanajst krajcarjev, za gnano žival pet krajcarjev, za drobnico tri krajcarje, za prazen nevprežen voz šest krajcarjev, za samotěžnik ali kolo tri krajcarje in za vsako osebo en krajcar. Oseba, ki je peljala vprežni voz ali se je na njem peljala, ni plačala mostnine; enako je veljalo za žival, ki se je peljala ali so jo nosili. Dohodek od mostnine je šel za vzdrževanje mostu ali za povračilo stroškov, ki jih je vanj vložila dežela ali občina. Nato so sledile določbe za mitničarja in uporabnike mostu, podobne, kot so veljale za cestne mitnice na Rakeku, na Bloški Polici in Podkraju leta 1884.⁷³²

S 1. januarjem 1896 so smeli na mitniški postaji v Križevski vasi pri Metliki pobirati za 16 kilometrov ceste cestnino: od vprežne živali štiri krajcarje, od velike gnane živali dva krajcarja in od male gnane živali en krajcar.⁷³³

Na začetku leta 1899 so začele veljati nove cene za cestnino na treh mitniških postajah na Kranjskem, kar je objavila finančna direkcija za Kranjsko. Mitniška postaja Belca pri Dovjem na korenski državni cesti je za 16 kilometrov ceste zahtevala za vsako vprežno žival štiri krajcarje, za vsako veliko gnano žival dva krajcarja in za malo gnano žival en krajcar. Taka postaja v Kranju na ljubeljski državni cesti je bila 1. januarja 1899 razdeljena med dva pobiralna urada: prvi je bil na ljubeljski državni cesti in drugi na kokrški državni cesti. Za 16 kilometrov ceste je bilo treba na obeh točkah plačati enako cestnino kot na postaji v Belci. Mitniško postajo v Novem mestu na zagrebški državni cesti so opustili tedaj, ko je bil odprt nov železniški most čez Krko v mestu; tam sta bili dve samostoj-

⁷²⁸ Kundmachung, *Beilage*, št. 5, z dne 27. decembra 1877, str. 23–24.

⁷²⁹ Naznanilo c. kr. finančnega vodstva za Kranjsko od 19. oktobra 1878, *DZVK*, št. 6/78, z dne 20. novembra 1878, predpis št. 14.

⁷³⁰ Zakon z dne 26. 8. 1891 zastran erarnih mostnin, cestnin in brodnin, *DZ*, št. 42/91, z dne 3. oktobra 1891.

⁷³¹ Razglasilo c. k. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 16. 9. 1892, o novem mitniškem tarifu, *DZVK*, št. 12/92, z dne 12. novembra 1892, predpis št. 17.

⁷³² Zakon z dne 16. junija 1894, *DZVK*, št. 8/94, z dne 10. julija 1894, predpis št. 16.

⁷³³ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 16. septembra 1895, *DZVK*, št. 22/95, z dne 13. decembra 1895, predpis št. 33.

ni mitniški postaji, in sicer prva v Smolenji vasi na zagrebški državni cesti in druga na Pogancih na karlovški državni cesti. Obe postaji sta za 8 kilometrov poti za vprežno žival računali dva krajcarja, za veliko gnano žival en krajcar in za malo gnano žival pol krajcarja.⁷³⁴

Septembra 1899 je finančno ravnateljstvo za Kranjsko sporočilo, da je od začetka leta 1899 na mitniški postaji Belca veljala drugačna tarifa: za 8 kilometrov poti je za vprežno žival znašala dva krajcarja, za veliko gnano žival en krajcar in za malo gnano žival pol krajcarja.⁷³⁵

Finančno ministrstvo je 26. februarja 1901 odobrilo premestitev cestninskega urada na koroški cesti s ceste Marije Terezije (danes Celovška cesta) na križišče Bleiweisove ceste (danes Prešernova cesta) in ceste Marije Terezije v Ljubljani, kar je veljalo od 5. maja 1901.⁷³⁶ Cestninski urad št. 4 na Prulah se je na začetku leta 1901 preselil na levi breg Ljubljanice k mitnici za pobiranje mestne tlakovine v Trnovskem pristanu.⁷³⁷

e) Ukinitve državne cestnine

S 1. januarjem 1903 so bile državne cestnine odpravljene. Njihovo vlogo so prevzele cestnine v upravljanju samoupravnih družb ali posameznikov. Dotedanje oprostitve plačila teh pristojbin so veljale še naprej.⁷³⁸

Dotedanji državni mitninarji so se ali zaposlili pri novih zakupnikih mitnic ali so sami postali zakupniki ali so iskali druge možnosti za preživetje. Cesar je 27. julija 1912 podpisal sklep o ure-

ditvi prejemkov za take osebe, ter njihove vdove in sirote. Šlo je za nižje zaposlene; če so ti med svojim službovanjem brez svoje krivde postali za delo ali pridobivanje nezmožni, bili pa so najmanj 10 let neprekinjeno v aktivni državni službi, so imeli pravico do oskrbnih užitkov. Če so se poškodovali med službo, so to pravico pridobili že po najmanj 5 letih službovanja. Za odmero teh užitkov je bilo merilo 80 odstotkov zadnjih letnih prejemkov. Za prvih 10 let službe so prejeli 40 odstotkov od te odmere in za vsako nadaljnje leto po 2 odstotka. Pravico do oskrbnih užitkov so imeli tudi upokojenčeva vdova in osiroteli otroci.⁷³⁹

Deželna vlada je skupaj z deželnim odborom Kranjske novembra 1907 razglasila ukaz, ki je imel 4 člene in se je nanašal na mitniške zapornice. Skliceval se je na cestni policijski red za javne nedržavne ceste iz leta 1874, ki je veljal na Kranjskem.⁷⁴⁰ Ta deželni cestni predpis je imel 33 členov in ni vseboval določb o razsvetljavi mitnic, za v njem navedene prestopke pa je bila predvidena denarna kazen od enega do deset goldinarjev ali ob neplačilu zapor od šest do 48 ur. Deželni ukaz iz novembra 1907 je določal, da so ponoči morale biti mitniške zapornice na javnih nedržavnih cestah razsvetljene; stroške za to je nosil zakupnik oz. lastnik. V sredino zapornice je bilo treba obesiti prižgano svetilko z brezbarvnim steklom, ki je svetila na obe strani cestišča. Prestopek so kaznovali po določbah omenjenega cestnega reda. Razsvetljevanje zapornic je veljalo od 10. novembra 1907, osem dni po objavi ukaza.⁷⁴¹

Prvi dan julija 1909 so linijsko-užitninski urad pod imenom »zagrebška črta« v Ljubljani predstavili neposredno za most čez Gruberjev kanal, Dolenjska cesta št. 2. Oblikovali so samosto-

⁷³⁴ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 23. septembra 1898, *DZVK*, št. 25/98, z dne 20. oktobra 1898, predpis št. 38.

⁷³⁵ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 11. septembra 1899, *DZVK*, št. 19/99, z dne 27. septembra 1899, predpis št. 24.

⁷³⁶ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 24. aprila 1901, *DZVK*, št. 13/01, z dne 6. maja 1901, predpis št. 16.

⁷³⁷ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 24. decembra 1900, *DZVK*, št. 2/01, z dne 9. januarja 1901, predpis št. 3.

⁷³⁸ Zakon z dne 19. julija 1902 o odpravi državnih cestnih in prevoznih mitnic, *DZ*, št. 74/02, z dne 1. avgusta 1902.

⁷³⁹ Neuregelung der Versorgungsgenüsse für Bedienstete des niederen Straßen-, Brücken- und Wasserbaupersonales, bezw. deren Witwen und Waisen, *Beilage*, št. IX., z dne 10. oktobra 1912, str. 60–62.

⁷⁴⁰ Zakon z dne 26. septembra 1874, veljaven za vojvodino Kranjsko, s katerim se razpisuje cestni policijski red javnih nedržavnih cest, *DZVK*, št. 9/74, z dne 22. oktobra 1874, čl. 26.

⁷⁴¹ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 26. oktobra 1907, *DZVK*, št. 12/07, z dne 2. novembra 1907, predpis št. 16.

jen linijski urad na levi strani kanala ob stiku ceste od dolenjskega kolodvora do Dolenjske ceste; podružnico tega linijskega urada na Ižanski cesti št. 25 in stražnico pri baraki nasproti hiše na Dolenjski cesti št. 2 pri mostu čez Gruberjev kanal.⁷⁴²

Na začetku jeseni 1910 so dopolnili deželni zakon, ki je leta 1894 uredil mostnino na novem mostu čez Savo pri Radečah. Nova mostnina je znašala: za vprežno žival 24 vinarjev, za gnano žival deset vinarjev, za drobnico šest vinarjev, za prazen voz brez vprežne živali dvanajst vinarjev, za samotežnik ali kolo šest vinarjev, za osebo dva vinarja, za avtomobil eno krono in za motocikel deset vinarjev.⁷⁴³

Februarja 1911 so zaradi novega poljanskega mostu čez Gruberjev kanal uvozno-užitninski urad na Poljanski cesti št. 76 preselili na desni breg prekopa na Hradeckega cesti št. 40.⁷⁴⁴ Dne 4. oktobra 1911 se je linijsko-užitninski urad »dunajska cesta« preselil od hiše na Dunajski cesti št. 31 k hiši na Dunajski cesti št. 29.⁷⁴⁵

Poleti 1914 je bil spremenjen deželni zakon iz leta 1877 o mitninah na reški cesti v oskrbi cestnih odborov v Senožčah in Postojni. Ta odbora sta odtelej pobirala nove cestnine, ki so znašale: za vprežno žival osem vinarjev, za veliko gnano žival štiri vinarje, za malo gnano žival dva vinarja, za osebni avto na zasebni vožnji dve kroni, za osebni avto na službeni vožnji eno krono, za naložen tovorni avto eno krono, za prazen tovorni avto 50 vinarjev, za motorno kolo 40 vinarjev. To naj bi prenehalo veljati konec leta 1916.⁷⁴⁶

Od 11. novembra 1916 ni več poslovala podružnica koroškega linijskega užitninskega urada

⁷⁴² Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 16. junija 1909, *DZVK*, št. 13/09, z dne 25. junija 1909, predpis št. 14.

⁷⁴³ Zakon z dne 1. septembra 1910, *DZVK*, št. 24/10, z dne 21. septembra 1910, predpis št. 29.

⁷⁴⁴ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 2. februarja 1911, *DZVK*, št. 5/11, z dne 18. februarja 1911, predpis št. 5.

⁷⁴⁵ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 30. septembra 1911, *DZVK*, št. 32/11, z dne 12. oktobra 1911, predpis št. 37.

⁷⁴⁶ Zakon z dne 11. julija 1914, *DZVK*, št. 13/14, z dne 31. julija 1914, predpis št. 24.

v Ljubljani ob cesti na Rudolfovo železnico, saj je bila tamkajšnja dovozna cesta zaprta.⁷⁴⁷

Še ko so bile mitnine v rokah države, so posamezniki ali družabniki vzeli pobiranje mitninskih pristojbin v zakup. Finančna direkcija v Ljubljani je objavila razpis v 13 točkah o tem, katere mitninske postaje bodo oddane v zakup, kako bo potekala zakupna dražba. Razpisu so bili priloženi: obrazec pisne ponudbe za zakup, seznam mitninskih postaj na Kranjskem in splošni pogoji za zakup mitnice, ki so obsegali 48 točk. Ti pogoji so bili zelo podrobno opisani. Tako je točka 15 naročala, da se mora zakupnina pošiljati vsak mesec na finančno direkcijo, in to na lastne stroške. Podrobno so bili naštetni vsi, ki so bili oproščeni plačila mitninske pristojbine in navedeni predpisi, ki so to urejali. Točka 47 je določala postopek, ko je zakupnik delovanje na mitnici prepustil drugim osebam, kar je bilo mogoče. Na nekaterih mitnicah je bilo namreč toliko prometa, da sam zakupnik tega ni zmož. Taka dodatna oseba je morala priskrbeti od finančne oblasti overjeno pismo (potrdilo), s katerim se je izkazala plačnikom mitnine, če so to zahtevali.⁷⁴⁸

Dovoznina do železniških postaj

Ko so bile tudi na Kranjskem zgrajene železniške proge in so finančni stražniki uradno in zasebno potovali z vlakom, je nastalo vprašanje, kako prevažati te in druge potnike do kolodvorov in nazaj znotraj naselja, kjer je bila železniška postaja, ali iz oz. do bližnjih naselij. To nalogo so prevzeli prevozniki s konjskimi vpregami. Država je posegla vmes in določila najvišje cene za te prevoze; to je bila na Kranjskem storila deželna vlada; njene odločitve so veljale za vse proge na Kranjskem.

Ministrstvo za trgovino, obrt in javne stavbe je 16. oktobra 1855 določilo, da pristojno obrtno oblastvo izdaja dovoljenja posameznikom za dovoz in odvoz oseb na železniške postaje; o teh storitvah pa je odločala železniška uprava. Dovoljenja

⁷⁴⁷ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 14. novembra 1916, *DZVK*, št. 36/16, z dne 23. decembra 1916, predpis št. 57.

⁷⁴⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1883, spisi 1–300, ovoj št. 208.

so lahko dobile primerne osebe. Za te potrebe je bilo treba zagotoviti dovolj prevoznikov.⁷⁴⁹

Finančno ministrstvo je dne 27. septembra 1863 z odlokom določilo, da so državnim uslužbencem pripadali stroški vožnje do in od železniških postaj, ko so potovali z vlakom. Kjer so bili fijakarji (izvoščki), so imeli za nje določene cene, drugje pa jih je bilo treba določiti, a ne najvišjih. Na tej podlagi je deželna vlada v Ljubljani v dogovoru s finančno direkcijo v Ljubljani februarja 1866 določila prevozniške pristojbine na kolodvorih v vojvodini Kranjski.

1) Najpomembnejša proga je bila Južna železnica od Dunaja do Trsta. V celoti je bila odprta 27. julija 1857.⁷⁵⁰ Cenik je zajel železniške postaje od Vidma (danes sestavni del Krškega) do Št. Petra na Krasu (Pivka). Cena za dvovprežni voz od Vidma do Krškega ali nazaj je bila 80 krajcarjev, prevoz z brodom čez Savo ob nizki vodi je stal 20 krajcarjev, ob visoki vodi pa 35 krajcarjev. V Litiji je bila ta pristojbina 50 krajcarjev, mostnina za dvovprežni voz pa 24 krajcarjev. Prevoz v Ljubljani je stal iz mesta podnevi 50 krajcarjev, ponoči pa 60 krajcarjev, v mesto pa 70 oz. 80 krajcarjev. V Št. Petru je bila cena 80 krajcarjev.⁷⁵¹ Tu je bila upoštevana tudi proga od Zidanega Mosta do Dobove in dalje na Hrvaško, ki so jo odprli 1. oktobra 1862 in je pomenila konec plovbe po Savi med Siskom in slovenskimi kraji. Zgradila jo je Družba Južne železnice.⁷⁵²

Kranjska deželna vlada za je 15. junija 1893 določila najvišjo ceno dovoznine pri službenih vožnjah za dvovprežni voz od železniške postaje v Zgornjem Logatcu ali nazaj v višini 1 goldinarja in 20 krajcarjev, za vožnjo do postaje v Dolenjem Logatcu ali nazaj podnevi 75 krajcarjev in ponoči 90 krajcarjev.⁷⁵³

Generalna direkcija avstrijskih državnih železnic je poleti 1893 sporočila o ugodnosti pri zasebni vožnji z vlakom za osebe finančne straže, če je bilo v uniformi. Na državnih progah in na lokalnih progah v državnem obratovanju so za potovanje v III. razredu uživali enako ugodnost kot aktivno moštvo vojske in mornarice.⁷⁵⁴

Kranjska deželna vlada je 23. januarja 1895 sporočila, da je bila za dvovprežni voz od postaje Zidani Most do kraja Radeče najvišja dovoznina s prtljago ali brez nje podnevi 80 krajcarjev in ponoči 1 goldinar ter 20 krajcarjev, mostnina pa 12 krajcarjev za enega konja.

2) Kranjska deželna vlada je 18. marca 1894 in 20. aprila 1894 sporočila finančni direkciji v Ljubljani najvišje dovoljene zneske za dovoznino na kolodvore in s kolodvorov na progi od Ljubljane do Kočevja. Ta proga je bila odprta 28. septembra 1893.⁷⁵⁵ Cena za dovoz z dvovprežnim vozom do postaje Čušperk v kraju Mala Račna in obratno je znašala podnevi en goldinar in 30 krajcarjev, ponoči pa en goldinar in 60 krajcarjev; od postaje Šmarje ali Sap in od postaje Škofljica do kraja Klanec ter obratno je znašala podnevi 60 krajcarjev, ponoči pa 80 krajcarjev; od postaje Grosuplje v kraj Stranska vas in obratno je znašala podnevi 80 krajcarjev in ponoči en goldinar. Za vožnjo do in od postaje Ljubljana na tej progi ni bila določena posebna taksa, ampak so bile to časovne vožnje s tarifo: za prvo četrtino ure z enovprego 25 krajcarjev in za vsako nadaljnjo četrtino ure 30 krajcarjev, z dvovprego pa za prvo četrtino ure 35 krajcarjev in dalje za vsako četrtino ure povišek 5 krajcarjev.⁷⁵⁶ Dovožnino od postaje Ribnica je deželna vlada 23. januarja 1895 omejila na največ en goldinar; od postaje Kočevje do istoimenskega mesta in obratno je znašala ponoči in podnevi en goldinar; od postaje Velike Lašče v istoimenski kraj je

⁷⁴⁹ Razpis c. k. deželne vladnije za Krajsko 17. novembra 1855, *DVLKV*, št. 16/55, z dne 27. decembra 1855, II. del, predpis št. 33.

⁷⁵⁰ *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 303.

⁷⁵¹ *Beilage*, št. 2, z dne 8. februarja 1866, str. 7–8.

⁷⁵² *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železniška proga Zidani most–Dobova*, str. 313.

⁷⁵³ Maximalausmaß des ortsblichen Fuhrlohnes von der Station Loitsch in die Ortschaften Oberloitsch und Unterloitsch, *Beilage*, št. 12. z dne 6. julija 1893, str. 49.

⁷⁵⁴ Fahrpreisbegünstigung für die dem Mannschaftstande der k. k. Finanzwache angehörigen Personen, *Beilage*, št. 18, z dne 23. avgusta 1893, str. 91.

⁷⁵⁵ *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 303.

⁷⁵⁶ Maximalausmaß des orstüblichen Fuhrlohnes und der Fuhrtaxe von einigen Stationen der Linie Laibach–Gotschee der Unterkrainerbahnen in die nächstgelegenen Ortschaften, *Beilage*, št. 6, z dne 11. maja 1894, str. 23.

cena znašala en goldinar in 50 krajcarjev. Do druge svetovne vojne sta bila Grosuplje in Stranska vas samostojni naselji; prvo na vzhodni in drugo na zahodni strani. Povezovala ju je cesta čez klanec, ki so ga pozneje znižali.⁷⁵⁷

3) Kranjska deželna vlada je z dopisom 1. septembra 1894 sporočila cene dovoznine za nekaj kolodvorov na progi od Grosuplja do Novega mesta. Zgrajena je bila 1. junija 1894.⁷⁵⁸ Dovožnina za dvovprežni voz od kolodvora Stična v istoimenski kraj in obratno je bila največ 40 krajcarjev, od postaje Šentvid v istoimenski kraj in obratno 50 krajcarjev in od postaje Višnja Gora v istoimenski kraj in obratno 40 krajcarjev.⁷⁵⁹ Ista vlada je 23. januarja 1895 obvestila, da je bila cena za dvovprežni voz od postaje Velika Loka do tamkajšnjega kraja in obratno ponoči in podnevi enaka, 70 krajcarjev; od postaje Trebnje do istoimenskega naselja je bila cena ponoči in podnevi en goldinar; od postaje Mirna Peč do istega kraja je bila ponoči in podnevi 80 krajcarjev; od postaje Novo mesto do istega kraja je bila podnevi en goldinar in ponoči en goldinar ter 50 krajcarjev.

4) V istem obvestilu deželne vlade je bila določena dovožnina za en kolodvor na progi od Bršljina (Novega mesta) do Straže. Dovožnina od postaje Straža do kraja Straža oz. Dolenja Straža je bila podnevi na 80 krajcarjev in ponoči en goldinar.⁷⁶⁰ Ta proga je bila odprta 1. junija 1894.⁷⁶¹

5) Marca 1871 je priloga uredbenika objavila zneske dovoznine k železniškim postajam oz. od-

voznine od njih na železniški progi od Ljubljane do Trbiža. Odprta je bila 14. decembra 1870. Zneske je določila deželna vlada v Ljubljani. Državnim uradnikom je pripadala ta dovožnina oz. odvožnina: železniška postaja Spodnja Šiška 70 krajcarjev podnevi in 80 krajcarjev ponoči; Škofja Loka (Trata) en goldinar in 50 krajcarjev; Kranj (Stražišče) en goldinar; Podnart 60 krajcarjev; Radovljica in Bled dva goldinarja;⁷⁶² Jesenice 50 krajcarjev; Mojstrana en goldinar in 50 krajcarjev; Kranjska Gora 60 krajcarjev; Rateče en goldinar in 50 krajcarjev; Bela Peč dva goldinarja. Za prtljago na kozlu (dvignjenem sedežu) na kočiji je bila pristojbina 20 krajcarjev.⁷⁶³ Nato je bila objavljena fijakarska taksa za vožnjo do in od železniške postaje Lesce-Radovljica, ki je znašala dva goldinarja in je veljala tudi za državne uradnike, ki so službeno potovali na železniški progi Ljubljana-Trbiž.⁷⁶⁴

Cestnina na cesti Rakek-Bloška Polica leta 1884

Deželni zbor Kranjske je 31. julija 1884 sprejel in cesar potrdil zakon o ureditvi cestnine na cesti čez Bloke proti Ribnici in v Loško dolino.

Cestni odbori okrajev Logatec, Lož in Ribnica so smeli pobirati cestnino na cesti, ki je vodila od Rakeka po cerkniški dolini na Bloško Polico, tam pa se je razdelila v dva kraka: eden je skozi Novo vas vodil do Žlebiča, drugi pa po Loški dolini do kranjsko-hrvaške meje. Cestnino so pobirali na Rakeku v okraju Logatec, na Bloški Polici v okraju Lož in v Podklancu v okraju Ribnica.

Na Rakeku je znašala cestnina za vprežno žival tri krajcarje, za gnano žival pa en krajcar; na Bloški Polici je za cesto do Žlebiča znašala za vprežno žival pet krajcarjev in za gnano žival en krajcar, za cesto čez Loško dolino proti hrvaški meji pa za vprežno žival šest krajcarjev in za gnano žival en

⁷⁵⁷ *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, str. 131, g. *Grosuplje*.

⁷⁵⁸ *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 303.

⁷⁵⁹ Maximalausmaß des ortsüblichen Fuhrlohnes und der Fuhrtaxe von einigen Stationen der Linie Laibach-Rudolfswert der Unterkrainer Bahnen in die nächstgelegenen Ortschaften, *Beilage*, št. 15, z dne 21. septembra 1894, str. 65.

⁷⁶⁰ Maximalausmaß des ortsüblichen Fuhrlohnes und der Fuhrtaxe von der Station Steinbrück der Südbahn nach dem Orte Ratschach, dan von einigen Stationen der Linien Laibach-Rudolfswert und Laibach-Gotschee der Unterkrainer Bahnen in die nächstgelegenen Ortschaften, *Beilage*, št. 2, z dne 9. februarja 1895, str. 5–6.

⁷⁶¹ *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 303.

⁷⁶² *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek, g. *Železnica*, str. 303.

⁷⁶³ Vergütung für die Fahrt von und zu den Bahnhöfen der Laibach-Tarviser Eisenbahn bei Dienstreisen, *Beilage*, št. 1, z dne 11. marca 1871, str. 1–2.

⁷⁶⁴ Bestimmung der Fiakertaxe für die Fahrt von und zu dem Bahnhofe Lees-Radmansdorf, *Beilage*, št. 2, z dne 15. aprila 1871, str. 3–4.

krajcar; v Podklancu je znašala za vprežno žival tri krajcarje in za gnano žival en krajcar. Za žival, ki so jo peljali ali nosili, cestnine ni bilo.

Vsa cestnina na mitnici v Rakeku je pripadala okrajnemu cestnemu odboru v Logatcu, 28 % tiste na Bloški Polici je pripadalo prav tako odboru v Logatcu in 72 % cestnemu odboru v Ložu, vsa cestnina v Podklancu je šla v blagajno okrajnega odbora v Ribnici. Ti cestni odbori so namreč upravljali omenjene tri mitnice.

Kdor ni plačal cestnine ali se ji je izognil, je plačal globo, ki je bila petkrat do desetkrat večja od dolžne cestnine. Za zagotovilo plačila te globe je mitničar zaračunal celotno cestnino, izdal o tem potrdilo in ga izročil županu občine, kjer je stala mitnica.

Mitničar je moral s strankami ravnati prijazno in brez nepotrebnega zavlačevanja. Cestnino je pobiral pri zapornici in izdal o tem potrdilo, če je stranka tako želela. Na vidnem mestu je morala biti tabla z zneski cestnine. Prostor ob zapornici je moral biti ponoči razsvetljen. Če ni bilo tako, je mitničar plačal globo od enega do pet goldinarjev. Če je zaračunal cestnino tistemu, ki mu je ne bi smel, ali v višjem znesku, je plačal globo v dvajsetkratnem znesku cestnine, ki jo je neupravičeno zaračunal.

Pravico do kaznovanja stranke ali mitničarja je imel župan kraja, kjer je stala mitnica. Denar od glob, ki so jih plačale stranke, je šla cestnemu odboru kot lastniku ali zakupniku mitnice, globe mitničarjev pa so šle v občinsko ubožno blagajno. Če globe ni bilo mogoče izterjati, jo je nadomestil zapor do 48 ur. O pritožbah proti razsodbam županov je odločalo okrajno glavarstvo. Državna uprava je razsojala o prepirih glede postavljanja in prestavljanja mitnic in o oprostitvah plačila cestnine.⁷⁶⁵

Ta predpis je bil poleti 1914 spremenjen zlasti glede cestnine. Cestnina na mitnici na Rakeku je bila za vprežni voz šest vinarjev in za gnano žival dva vinarja; na Bloški Polici je bila za smer proti Ribnici za vprežno žival 10 vinarjev in za gnano žival pet vinarjev, na cesti proti Hrvaški pa dvanajst oz. šest vinarjev; na mitnici v Podklancu je bila za vprežno žival šest vinarjev in za gnano žival dva vi-

narja. Cestnina je za osebni avtomobil na zasebni vožnji na vseh treh mitnicah znašala dve kroni, na službeni vožnji pa eno krono; za naložen tovorni avto je bila eno krono; za naloženo ali prazno prikolico 50 vinarjev; za prazen tovornjak 50 vinarjev; za motorno kolo 25 vinarjev in motorno kolo s prikolico 40 vinarjev. To je veljalo do konca leta 1916.⁷⁶⁶

Določila o plovbi po Savi leta 1887

Trgovinsko ministrstvo je skupaj s poljedelskim in notranjim ter ogrskim ministrstvom za javna dela in promet spomladi 1887 odobrilo predpis o vožnji s čolni in splavi po reki Savi med Beričevim na Kranjskem in štajersko-hrvaško mejo. Imel je 18 členov in v prilogi obrazec dovoljenja za splavarja.

Splavarski nadzornik (plovni nadzornik) je bil na desnem bregu Save v Litiji in v Krškem, na levem bregu pa v Zagorju na Kranjskem in v Sevnici in v Brežicah na Štajerskem. Nadzorniki so morali večkrat, posebej po povodnji, s čolni pregledati svoj okoliš in določiti plovno pot.

S čolni in splavi je bilo dovoljeno pristajati v teh pristaniščih: na levem bregu na Kranjskem v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku ter pri Potočinovem brodu pod Zidanim Mostom, na Štajerskem pa v Sevnici, Blanci, Brestanici in Brežicah; na desnem bregu na Kranjskem v Litiji, Radečah, Kompolju, Spodnjem Boštanju, Krškem, Čatežu in na Jesenicah. Samo v nujnih primerih je bilo dopustno pristati drugje. Kdor je v pristanišče prišel prej, je moral privezati čoln ali splav tako, da so pristanišče mogli uporabiti tudi tisti, ki so prispeli pozneje.

Vsi čolni in splavi, ki so pluli po Savi navzdol ali navzgor, so se morali ustaviti pri mitnici v Krškem in pri brodniskem uradu plačati savsko mitnino po razglasu štajersko-ilirsko-primorske finančne direkcije z dne 14. oktobra 1858, če niso bili oproščeni plačila, skladno z ukazom dvorne komore z dne 21. januarja 1844. Pristaniške pristojbine pa so bile določene po tarifah, ki jih je potrjevalo oblastvo.

V vseh pristaniščih in pri mostovih v Litiji,

⁷⁶⁵ Zakon z dne 31. julija 1884, *DZVK*, št. 8/84, z dne 30. septembra 1884, predpis št. 13.

⁷⁶⁶ Zakon z dne 11. julija 1914, *DZVK*, št. 13/14, z dne 31. julija 1914, predpis št. 25.

Sevnici in Krškem so bili vodomerni koli. Na njih so ničelno točko določili pod vodstvom okrajnega inženirja v Krškem za desni breg in v Celju za levi breg Save. Plovba je bila dovoljena, ko je voda dosegla ničelno točko na vodomeru, in prepovedana, ko je voda bila več kot 1,5 metra nad ničlo. Plovila so iz pristanišča odplula eno uro pred sončnim vzhodom in vožnjo končala eno uro po sončnem zahodu. V megli in ob sneženju je bila plovba prepovedana. Ponoči so bila plovila razsvetljena.

Skupaj je smelo biti povezanih največ šest splavov, in sicer drugega za drugim. Sestavljen splav je smel biti širok do 15,5 metrov in dolg do 70 metrov. Niso se smeli povezati po širini. Na splavu, sestavljenem iz enega do štirih malih splavov, sta bila dva splavarja, na več splavih pa štirje splavarji. Čolni s 47 centimetrov globoko gazjo (ugrezom) so morali imeti štiri čolnarje, pri globlji gazi pa šest. Če je bila voda več kot meter visoka, se je število čolnarjev povečalo, za kar je bil odgovoren splavarski nadzornik. Na čolnih in splavih so smeli biti gosti z vednostjo in odgovornostjo splavarskega nadzornika. Za pravilno opremo in izdelavo plovil so bili odgovorni lastniki ter splavarski nadzornik. Plovila so iz istega pristanišča odhajala v razmaku po pet minut. Za varen privez plovil v pristaniščih so odgovarjali brodniki in splavarji ter pristaniški čuvaj. Ob veliki vodi so plovila potegnili na suho. Če je plovilo obtičalo na plitvem ali ob nezgodi, ga je bilo treba čim prej vzdigniti s proda ter drugim plovilom sporočiti zadržek. Ob nevarnosti so si morali čolnarji, splavarji in ribiči pomagati. Lastnik pristanišča je moral imeti pripravljen reševalni čoln.

Vodniki čolnov in splavov so morali imeti pri sebi dovoljenje, dokazilo o gospodarju ter od kod in kam plujejo. To dovoljenje, ki so mu rekli splavarski dopustni list, je izdajalo okrajno glavarstvo po opravljenem preskusu. Preskus so opravljali pred stavbnim oddelkom okrajnega glavarstva. Ta preskus je lahko veljal le za en del Save, za celotno Savo ali za Savo in Donavo. Splavarsko izkaznico je izdal župan občine, od koder je bil splav. Te izkaznice in splavarska dovoljenja so pregledovali splavarski nadzorniki in brodniški urad.

Prestopke so kaznovali ali po občem kazenskem zakonu ali po štajerskem deželnem zakonu z dne 18. januarja 1872 ali po kranjskem deželnem

29 VIII. kos. 12. Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 6. marecja 1887. l. št. 846.

Priloga A. C. kr. okrajno glavarstvo v . . . . .

Plavičarski dopustilni list.

Ker se je imetnik tega dopustilnega lista . . . . . J. . . . . J. iz . . . . . izkazal, da ima potrebne vednosti in sposobnosti, daje se mu z današnjim dnevom dopustilo, da sme voditi vsak plav (čoln),

ki se vozi } po Savi od . . . . . do . . . . .
 } po Savi
 } po Savi in pod nje izlivom po Dunavu.

Ker je poprej svétano objubil, da hoče vsak njegovemu vodstvu izročeni čola ali plav z vso skrbljivostjo in previdnostjo voditi, od njega škodo, nesrečo ali nevarnost po vseh svojih močeh, kolikor je možno, odvrniti, ter pri svojih voznjah tudi brodersko- in vodno-polijske predpise strogo zvrševati, daje se mu o tem ta-le plavičarski dopustilni list z vtisnjenim uradnim pečatom.

V . . . . . dne . . . . .

Podpis imetnika:
 . . . . .

Pečat. C. kr. okrajno glavarstvo
 v . . . . .
 Podpis:

Dovoljenje za vodenje čolnov ali splavov na reki Savi iz leta 1887 (DZVK, št. 8/78, 2. april 1887, predpis št. 12).

zakonu z dne 15. maja 1872 o rabi voda ali po ministrskem ukazu z dne 30. septembra 1857 z globo od enega do sto goldinarjev ali z zaporom od šest ur do štirinajst dni. Škodo so poravnali storilec, lastnik ali splavarski nadzornik, če je zanemaril svoje dolžnosti. O škodi na Hrvaškem so odločala tamkajšnja oblastva.⁷⁶⁷

Ministrstvo za notranje zadeve je privolilo, da je deželna vlada na Kranjskem jeseni 1895 določila uniformo rečnih nadzornikov. Uniformo je bil nadzornik dolžan nositi ob slovesnostih, ob predstavitvi in med službo. Po vojaško je moral pozdraviti vsakega državnega uradnika v uniformi. Uniforma iz temnomodrega sukna je imela te dele: suknjič, telovnik, hlače, čepico, plašč, kravato in rokavice. Uniformo je bilo treba priskrbeti do 1. marca 1896.⁷⁶⁸

⁷⁶⁷ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 6. marca 1887, DZVK, št. 8/87, z dne 2. aprila 1887, predpis št. 12.

⁷⁶⁸ Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 4. oktobra 1895, DZVK, št. 19/95, z dne 10. oktobra 1895, predpis št. 30.

Ministrstvo za javna dela je poleti 1916 izdalo službeno navodilo v 17 členih o službi rečnih mojestrov, ki so bili nameščeni za nadzorovanje okolija reke Save na Kranjskem, ki je bilo v državni upravi. Med službo so morali nositi uniformo.⁷⁶⁹

Prihodki dežele Kranjske

Vsaka dežela je imela svoje vire dohodkov, tudi Kranjska. Praviloma so bili viri trije:

- a) deželne doklade na državne neposredne davke;
- b) deželne davščine, takse in pristojbine;
- c) dohodki od deželnega premoženja.

Državni neposredni davki so bili:

- davki od nepremičnin, to je za zemljo in stavbe; rekli so jim realni davki;
- pridobnina od podjetij, trgovine in obrti;
- osebni davki.

a) Zemljiška odveza

Dne 7. septembra 1848 je izšel zakon o odpravi podložništva, ki je vseboval določila o zemljiški odvezi z odškodnino. Podrobnejša navodila za njeno izvajanje so za Kranjsko izdali 12. septembra 1849. Zemljiško gospostvo je s tem izgubilo vrhovno lastništvo nad zemljo in vse iz tega izvirajoče pravice do fevdalnih dajatev, bremen in služnosti. Prenehalo je opravljati javnoupravne funkcije in patrimonialno sodstvo nad kmeti. Gospostvom je pripadala odškodnina za celotne urbarialne dajatve in bremena ter za različne pristojbine. Odkup bremen v korist cerkve, šole in sosesk je bil prostovoljen.

V vsaki deželi so bile nato ustanovljene deželne in okrajne komisije, ki so izvedle zemljiško odvezo in določile odškodnino zanjo. Na Kranjskem so to delo končale že leta 1853. Pri določanju odškodnine so se komisije ravnale po tem načelu: tretjino odškodnine so odpisale na račun dotodanjih javnoupravnih funkcij zemljiškega gospoda, tretjino so dosodile kmetom v obliki dvajsetletnih obrokov, tretjina pa je odpadla na deželo. Dežela je smela za kritje tega bremena pobirati posebne

doklade na državne davke.⁷⁷⁰ Slednje je pomenilo, da so to, deželno tretjino denarja za odškodnino plačali vsi davkoplačevalci, zlasti pa kmetje.

b) Dajatve za deželo in zemljiško odvezo

Za upravno leto 1858 so na Dunaju določili, da je smela Kranjska pobirati naslednji dokladi na državne neposredne davke: za deželne potrebe šest krajcarjev in pol, za potrebe zemljiške odveze na Kranjskem pa šestnajst krajcarjev in pol, skupaj triindvajset krajcarjev od vsakega goldinarja teh državnih davkov. To je veljalo od 1. novembra 1857; doklade so pobirali uradi, pristojni za neposredne davke, enako kot dotlej.⁷⁷¹ Za upravno leto 1859, ki se je začelo 1. novembra 1858, sta ti dokladi znašali za deželne potrebe 12 krajcarjev in pet desetink, za zemljiško odvezo pa 25 krajcarjev in osem desetink, skupaj torej 38 krajcarjev in tri desetinke od vsakega goldinarja neposrednih davkov.⁷⁷² Za leto 1860 sta ti dve dokladi znašali za deželne potrebe 14 krajcarjev in za potrebe zemljiške odveze 23 krajcarjev in pol, skupaj 37 krajcarjev in pol od vsakega goldinarja neposrednih državnih davkov; pobirali so ju od 1. novembra 1859.⁷⁷³ Ti dokladi sta za upravno leto 1861 znašali za pokritje deželnega proračuna 15 krajcarjev in za zemljiško odvezo 26 krajcarjev, skupaj 41 krajcarjev, a brez upoštevanja vojaške državne doklade na neposredne davke.⁷⁷⁴ Za leto 1862 sta znašali enako kot v prejšnjem letu,⁷⁷⁵ za leto 1863 pa 14 oz. 26 krajcarjev, skupaj 40 krajcarjev, brez

⁷⁷⁰ *Zgodovina Slovencev*, str. 455 in 461–462.

⁷⁷¹ Razglas c. k. davknega urada za Krajnsko od 1. novembra 1857, *DVLKV*, št. 7/57, z dne 23. novembra 1857, II. del, predpis št. 11.

⁷⁷² Razglas c. k. davknega vodstva za Krajnsko od 6. oktobra 1858, *DVLKV*, št. 13/58, z dne 29. oktobra 1858, II. del, predpis št. 17.

⁷⁷³ Razglas c. k. davknega vodstva za Krajnsko od 9. oktobra 1859, *DVLKV*, št. 17/59, z dne 24. oktobra 1859, II. del, predpis št. 17.

⁷⁷⁴ Razglas c. k. krajnskega davknega vodstva od 21. oktobra 1860, *UCKDGVK*, št. 19/60, z dne 6. novembra 1860, predpis št. 57.

⁷⁷⁵ Razglas c. k. davknega vodstva za Primorje in Krajnsko od 14. novembra 1861, *UCKDGVK*, št. 9/61, z dne 4. decembra 1861, predpis št. 12.

⁷⁶⁹ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 25. junija 1916, *DZVK*, št. 19/16, z dne 31. julija 1916, predpis št. 30.

upoštevanja izrednih državnih doklad k neposrednim davkom.⁷⁷⁶

Kranjski deželni zbor je predlagal in cesar potrdil, da se za deželne potrebe v letu 1871 pobirajo doklade od neposrednih davkov brez vojaške doklade v višini 40 odstotkov; od teh gre 18 odstotkov za deželni proračun in 22 odstotkov za zemljiško odvezo; pobere se tudi 20 odstotkov od užitnine za vino, vinski in sadni mošt ter meso, od česar gre vsakemu skladu polovica.⁷⁷⁷ Za leto 1872 je bila doklada 40 odstotkov od neposrednih davkov, brez vojaške doklade, od česar je šlo polovico v deželni proračun in polovico v sklad zemljiške odveze; 20 odstotkov užitnine od vina, vinskega in sadnega mošta ter mesa pa je šlo zgolj v sklad zemljiške odveze na Kranjskem.⁷⁷⁸ Enaka doklada je bila za leto 1873 in se je delila enako v deželni proračun in v proračun zemljiške odveze.⁷⁷⁹ To je veljalo tudi za proračunsko leto 1874.⁷⁸⁰ Enaka doklada je bila za leto 1875,⁷⁸¹ vendar je cesar naknadno dovolil, da se sta se obe dokladi od 1. julija 1875 povečali še za 10 odstotkov.⁷⁸² Za leto 1876 sta obe dokladi znašali po 20 odstotkov od neposrednih davkov in od užitnine.⁷⁸³ Enako

je bilo za leto 1877⁷⁸⁴ in za leto 1878.⁷⁸⁵ Tako je ostalo tudi v letih 1879⁷⁸⁶ in 1880.⁷⁸⁷ V letu 1881 je doklada za deželni proračun znašala 15 odstotkov od neposrednih davkov ter 20 odstotkov od užitnine,⁷⁸⁸ za sklad zemljiške odveze pa enaka doklada kot za deželni proračun.⁷⁸⁹ S tem letom so doklade pobirali od vseh neposrednih davkov in državnih doklad nanje. Toda deželna blagajna ni zmogla kriti vseh izdatkov za deželne potrebe, zato so med letom dovolili, da so od neposrednih davkov pobirali 16 odstotkov deželne doklade; enako tudi za sklad zemljiške odveze.⁷⁹⁰ Za leto 1882 sta obe dokladi znašali 16 odstotkov od neposrednih davkov in 20 odstotkov užitnine.⁷⁹¹

⁷⁷⁶ Oznanilo c. k. davknega ravnarstva za Kranjsko od 2. maja 1863, *ZULVK*, št. 7/63, z dne 13. maja 1863, predpis št. 8.

⁷⁷⁷ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 28. novembra 1870, *ZULVK*, št. 24/70, z dne 5. decembra 1870, predpis št. 38.

⁷⁷⁸ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 23. januarja 1872, *DZVK*, št. 1/72, z dne 31. januarja 1872, predpis št. 6.

⁷⁷⁹ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 31. marca 1873, *DZVK*, št. 6/73, z dne 11. aprila 1873, predpis št. 17.

⁷⁸⁰ Oznanilo c. k. deželnega predsedstva za Kranjsko od 2. marca 1874, *DZVK*, št. 3/74, z dne 17. marca 1874, predpis št. 7.

⁷⁸¹ Oznanilo c. k. deželnega predsedstva za Kranjsko od 2. januarja 1875, *DZVK*, št. 1/75, z dne 28. januarja 1875, predpis št. 4.

⁷⁸² Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 5. julija 1875, *DZVK*, št. 5/75, z dne 12. julija 1875, predpis št. 14.

⁷⁸³ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 7. avgusta 1875, *DZVK*, št. 8/75, z dne 14. septembra 1875, predpis št. 19.

⁷⁸⁴ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 3. junija 1876, *DZVK*, št. 5/76, z dne 28. junija 1876, predpis št. 11. Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 9. septembra 1876, *DZVK*, št. 7/76, z dne 16. septembra 1876, predpis št. 16.

⁷⁸⁵ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 30. julija 1877, *DZVK*, št. 5/77, z dne 8. avgusta 1877, predpis št. 9. Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 2. avgusta 1877, *DZVK*, št. 6/77, z dne 10. septembra 1877, predpis št. 10.

⁷⁸⁶ Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 31. januarja 1879, *DZVK*, št. 3/79, z dne 3. marca 1879, predpis št. 7. Oznanilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 28. marca 1879, *DZVK*, št. 5/79, z dne 2. aprila 1879, predpis št. 12.

⁷⁸⁷ Oznanilo c. k. deželnega predsednika na Kranjskem od 24. decembra 1879, *DZVK*, št. 9/79, z dne 29. decembra 1879, predpis št. 18. Oznanilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 7. novembra 1880, *DZVK*, št. 5/80, z dne 23. novembra 1880, predpis št. 11.

⁷⁸⁸ Oznanilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 8. novembra 1880, *DZVK*, št. 5/80, z dne 23. novembra 1880, predpis št. 12.

⁷⁸⁹ Razglasilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 19. decembra 1880, *DZVK*, št. 1/81, z dne 24. januarja 1881, predpis št. 2. Razglasilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko dne 5. maja 1881, *DZVK*, št. 4/81, z dne 17. maja 1881, predpis št. 9.

⁷⁹⁰ Razglasilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 7. septembra 1881, *DZVK*, št. 7/81, z dne 15. septembra 1881, predpis št. 12.

⁷⁹¹ Razglasilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 27. decembra 1881, *DZVK*, št. 1/82, z dne 24. januarja 1882, predpis št. 6. Razglasilo c. k. deželne vlade za Kranjsko od 19. januarja 1882, *DZVK*, št. 2/82, z dne 28. januarja 1882, predpis št. 9. Razglasilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko od 16. maja 1882, *DZVK*, št. 6/82, z dne 31. maja 1882, predpis št. 15.

Za leto 1883 sta obe dokladi znašali po 16 odstotkov od neposrednih davkov in 20 odstotkov od užitnine,⁷⁹² enako je znašala doklada za deželni proračun za leto 1884;⁷⁹³ za zemljiško odvezo pa je bila doklada 20 odstotkov od užitnine.⁷⁹⁴ Za leto 1885 so bile doklade za deželni proračun naslednje: 20 odstotkov od užitnine, dalje samostojna doklada po tri goldinarje od vsakega hektolitra porabljenih žganih pijač in 21 odstotkov od neposrednih davkov;⁷⁹⁵ za zemljiško odvezo je za to leto znašala doklada 16 odstotkov od neposrednih davkov ter 20 odstotkov od užitnine; enako je bilo za leto 1885.⁷⁹⁶ Za leto 1886 je bila sprva enaka doklada za deželni proračun kot za prejšnje leto, a pozneje spremenjena v 18 odstotkov od neposrednih davkov, šest goldinarjev od hektolitra porabljenih žganih pijač in 20 odstotkov od užitnine.⁷⁹⁷ Enaka deželna doklada je bila za leto 1887, doklada za zemljiško odvezo pa je bila 16 odstotkov od neposrednih davkov in 20 odstotkov od užitnine.⁷⁹⁸ Doklade za deželni proračun so v letu 1888 znašale: 6 goldinarjev od hektolitra potrošenega likerja in vseh sladkih opojnih pijač, od dru-

gih žganih pijač pa po 18 krajcarjev za vsak hektoliter; 18 odstotkov od neposrednih davkov in 20 odstotkov od užitnine; za zemljiško odvezo je bila doklada 16 odstotkov od neposrednih davkov ter 20 odstotkov od užitnine.⁷⁹⁹

Deželna doklada za leto 1889 je znašala 40 odstotkov od užitnine, 6 goldinarjev od porabljenega hektolitra likerja in sladkih opojnih pijač, od hektolitra drugih žganih pijač pa po 18 krajcarjev; doklada od neposrednih davkov je bila 28 odstotkov.⁸⁰⁰ Enaka je bila v letih 1890,⁸⁰¹ 1891,⁸⁰² 1892,⁸⁰³ 1893⁸⁰⁴ in 1894.⁸⁰⁵

Za leto 1895 so veljale iste deželne doklade, naknadno pa je prišla še doklada na porabo piva, in sicer v Ljubljani 70 krajcarjev od hektolitra, drugod po Kranjskem pa en goldinar.⁸⁰⁶ Da bi zagotovili sredstva za deželni proračun, je smel deželni zbor določiti deželno doklado od potrošnje piva. Za to je bil zbor pooblaščen sprejeti sklep, potrdil pa ga je cesar. To je urejal deželni zakon v sedmih členih. V Ljubljani se je smela ta doklada pobirati pri uvozu piva, pri izvozu pa je bil lastnik upravičen do povračila plačane doklade. Zakon je pooblastil deželno vlado, da skupaj z deželnim odbo-

⁷⁹² Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 14. decembra 1882, *DZVK*, št. 1/83, z dne 16. januarja 1883, predpis št. 2. Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 16. januarja 1883, *DZVK*, št. 2/83, z dne 26. februarja 1883, predpis št. 6.

⁷⁹³ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva na Kranjskem z dne 20. februarja 1884, *DZVK*, št. 3/84, z dne 8. marca 1884, predpis št. 5.

⁷⁹⁴ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z 10. dne marcija 1884, *DZVK*, št. 4/84, z dne 8. aprila 1884, predpis št. 7.

⁷⁹⁵ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 12. januarja 1885, *DZVK*, št. 2/85, z dne 13. januarja 1885, predpis št. 5.

⁷⁹⁶ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 29. decembra 1884, *DZVK*, št. 2/85, z dne 13. januarja 1885, predpis št. 4. Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 29. junija 1885, *DZVK*, št. 5/85, z dne 24. julija 1885, predpis št. 10.

⁷⁹⁷ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 7. januarja 1886, *DZVK*, št. 1/86, z dne 16. januarja 1886, predpis št. 2. Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 12. aprila 1886, *DZVK*, št. 5/86, z dne 13. aprila 1886, predpis št. 9.

⁷⁹⁸ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 4. januarja 1887, *DZVK*, št. 2/87, z dne 12. januarja 1887, predpis št. 3.

⁷⁹⁹ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 16. decembra 1887, *DZVK*, št. 23/87, z dne 24. decembra 1887, predpis št. 31. Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 26. decembra 1887, *DZVK*, št. 24/87, z dne 30. decembra 1887, predpis št. 33.

⁸⁰⁰ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 3. januarja 1889, *DZVK*, št. 1/89, z dne 7. januarja 1889, predpis št. 5.

⁸⁰¹ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 1. januarja 1890, *DZVK*, št. 1/90, z dne 8. januarja 1890, predpis št. 1.

⁸⁰² Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 1. januarja 1891, *DZVK*, št. 1/91, z dne 9. januarja 1891, predpis št. 1.

⁸⁰³ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 27. avgusta 1892, *DZVK*, št. 8/92, z dne 2. septembra 1892, predpis št. 10.

⁸⁰⁴ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 3. januarja 1893, *DZVK*, št. 2/93, z dne 13. januarja 1893, predpis št. 5.

⁸⁰⁵ Razglasilo c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 3. januarja 1894, *DZVK*, št. 1/94, z dne 15. januarja 1894, predpis št. 4.

⁸⁰⁶ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 1. avgusta 1895, *DZVK*, št. 13/95, z dne 10. avgusta 1895, predpis št. 22.

rom izda izvršilni predpis za izvajanje tega zakona. Prestopki so bili kaznivi z globo od enega do sto goldinarjev ali z zaporom od 6 ur do 14 dni.⁸⁰⁷ Ta izvršilni predpis sta oba, deželna vlada in deželni zbor, izdala sredi oktobra 1895; imel je 17 členov. Bil je podoben izvršilnemu predpisu za žgane pijače.⁸⁰⁸ Finančna direkcija za Kranjsko pa je malo zatem objavila sedem členov določb o postopku pri izvozu piva iz Ljubljane, če je bilo to povezano s pravico do povračila pristojbine.⁸⁰⁹

Za leto 1896 je ta deželna doklada znašala 40 odstotkov od užitnine, 15 goldinarjev od porabe hektolitra likerja ali sladkih opojnih pijač, 30 krajcarjev od hektolitra drugih žganih pijač, en goldinar od hektolitra potrošenega piva ter 30 odstotkov od neposrednih davkov.⁸¹⁰ Ta doklada je ostala taka v letih 1897,⁸¹¹ 1898⁸¹² in 1899.⁸¹³ Za leto 1900 so po vrednosti te doklade ostale enake, v novi denarni enoti pa so znašale 40 odstotkov od užitnine, 30 kron od hektolitra likerja ali sladke žgane pijače, od drugih žganih pijač 60 vinarjev od hektolitra, od hektolitra piva dve kroni in 40 odstotkov doklade od neposrednih davkov.⁸¹⁴ Enako je ostalo za leto 1901.⁸¹⁵ V letu 1902 se je to spre-

menilo: 40 odstotkov od užitnine, za točeno pivo po dve kroni od hektolitra in 40 odstotkov doklade od neposrednih davkov, brez osebne dohodnine.⁸¹⁶ Doklade so ostale enake v letih 1903,⁸¹⁷ 1904,⁸¹⁸ 1905,⁸¹⁹ 1906,⁸²⁰ 1907,⁸²¹ 1908⁸²² in 1909.⁸²³ Za leto 1910 je doklada od užitnine ostala enaka, tudi doklada od neposrednih davkov, razen osebne dohodnine in pridobninskega davka krošnjarjev; od 1. maja 1910 pa je bila doklada na potrošen hektoliter piva povišala na štiri krono.⁸²⁴ Te doklade so ostale enake v letih 1911,⁸²⁵ 1912⁸²⁶ in 1913.⁸²⁷ Za leto 1914 je bila spremenjena in je znašala 145 odstotkov doklade od užitnine pijač in mesa, štiri

dne 24. novembra 1901, *DZVK*, št. 22/01, z dne 26. novembra 1901, predpis št. 28.

⁸¹⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 3. januarja 1902, *DZVK*, št. 2/02, z dne 8. januarja 1902, predpis št. 2.

⁸¹⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 1. januarja 1903, *DZVK*, št. 1/03, z dne 2. januarja 1903, predpis št. 1.

⁸¹⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 1. januarja 1904, *DZVK*, št. 1/04, z dne 4. januarja 1904, predpis št. 1.

⁸¹⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedstva z dne 28. decembra 1904, *DZVK*, št. 16/04, z dne 31. decembra 1904, predpis št. 22.

⁸²⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 1. januarja 1906, *DZVK*, št. 1/06, z dne 3. januarja 1906, predpis št. 1.

⁸²¹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 29. decembra 1906, *DZVK*, št. 23/06, z dne 31. decembra 1906, predpis št. 25.

⁸²² Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. decembra 1907, *DZVK*, št. 16/07, z dne 31. decembra 1907, predpis št. 21.

⁸²³ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 30. decembra 1908, *DZVK*, št. 14/08, z dne 31. decembra 1908, predpis št. 19.

⁸²⁴ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 29. aprila 1910, *DZVK*, št. 11/10, z dne 30. aprila 1910, predpis št. 12.

⁸²⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 30. decembra 1910, *DZVK*, št. 34/10, z dne 31. decembra 1910, predpis št. 47.

⁸²⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 29. decembra 1911, *DZVK*, št. 43/11, z dne 30. decembra 1911, predpis št. 49.

⁸²⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 22. decembra 1912, *DZVK*, št. 36/12, z dne 28. decembra 1912, predpis št. 69.

⁸⁰⁷ Zakon z dne 23. julija 1895, veljaven za vojvodino Kranjsko, s katerim se uvaja samostojna deželna doklada na porabo piva, *DZVK*, št. 13/95, z dne 10. avgusta 1895.

⁸⁰⁸ Ukaz c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 6. avgusta 1895, *DZVK*, št. 17/95, z dne 7. oktobra 1895, predpis št. 28.

⁸⁰⁹ Ukaz c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 17. novembra 1895, *DZVK*, št. 22/95, z dne 13. decembra 1895, predpis št. 35.

⁸¹⁰ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 10. maja 1896, *DZVK*, št. 17/96, z dne 15. maja 1896, predpis št. 24.

⁸¹¹ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 22. aprila 1897, *DZVK*, št. 9/97, z dne 30. aprila 1897, predpis št. 11.

⁸¹² Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 13. maja 1898, *DZVK*, št. 11/98, z dne 20. maja 1898, predpis št. 21.

⁸¹³ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 23. avgusta 1899, *DZVK*, št. 16/99, z dne 26. avgusta 1899, predpis št. 21.

⁸¹⁴ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 12. julija 1900, *DZVK*, št. 13/00, z dne 18. julija 1900, predpis št. 16.

⁸¹⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z

krone od hektolitra piva, 55 odstotkov doklade na realne davke, 55 odstotkov doklade od splošne pridobnine v 4. razredu davčnih zavezancev, in 75 odstotkov doklade od vseh drugih davkov.⁸²⁸ Enake doklade so bile v letu 1915.⁸²⁹ V letu 1916 je smela deželna pobirati enake doklade, kot izredno doklado pa so uvedli še štiri krone od hektolitra potrošenega piva.⁸³⁰ Te doklade so bile enake v letih 1917 in 1918,⁸³¹ vendar brez izredne doklade štiri krone od potrošenega hektolitra piva.⁸³²

c) Pobrane dajatve za deželo Kranjsko leta 1914

Finančna direkcija v Ljubljani je 21. januarja 1915 poslala deželnemu odboru Kranjske ustaljeno poročilo o pobranih dohodkih za proračun dežele Kranjske v letu 1914.

Davčni uradi so leta 1914 zbrali 2.396.144 kron in 22 vinarjev dohodkov za proračun dežele Kranjske. Stroški pobiranja so znašali 101.917 kron in 29 vinarjev. To je pomenilo, da so bili stroški pobiranja deželnih prihodkov več kot dvajsetkrat manjši od višine pobranega denarja; razmerje je bilo 1:20.

Čisti dohodki Kranjske so bili, po odbitku stroškov, torej 2.294.226 kron in 93 vinarjev. Direkcija je omenjenemu odboru med letom nakazala 2.400.000 kron predujma, in ko so od tega predujma odšteli pobrane neto dohodke, je odboru ostalo toliko, da je direkciji povrnil 105.773 kron in 7 vinarjev.⁸³³

⁸²⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko, *DZVK*, št. 4/14, z dne 12. marca 1914, predpis št. 6.

⁸²⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 21. decembra 1914, *DZVK*, št. 21/14, z dne 24. decembra 1914, predpis št. 42.

⁸³⁰ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 18. marca 1916, *DZVK*, št. 10/16, z dne 27. marca 1916, predpis št. 16.

⁸³¹ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 30. decembra 1917, *DZVK*, št. 34/17, z dne 31. decembra 1917, predpis št. 61.

⁸³² Razglas c. kr. predsednika za Kranjsko z dne 3. januarja 1917, *DZVK*, št. 1/17, z dne 5. januarja 1917, predpis št. 1.

⁸³³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 1–400, spis št. 92.

Stroški davčnih uradov na Kranjskem so torej znašali 4,25 odstotkov pobranih deželnih dohodkov.

č) Deželne doklade za osnovno šolstvo

Z letom 1875 je deželni zbor predlagal in cesar potrdil tudi deželno doklado za šolski sklad na Kranjskem, iz katerega so se vzdrževale ljudske (normalne) šole. To praviloma ni veljalo za ljubljansko mestno območje.

Tako je cesar potrdil, da je za leto 1875 ta doklada znašala 10 odstotkov od neposrednih davkov, ki so bili zavezani k dokladi za deželni proračun in sklad zemljiške odveze na Kranjskem.⁸³⁴ Za leto 1876 je šolska doklada znašala 15 odstotkov doklad za deželni in zemljiškoodvezni sklad na Kranjskem,⁸³⁵ za leto 1877 pa 18 odstotkov;⁸³⁶ enako je bilo za leto 1878.⁸³⁷ Za leto 1879 je ta doklada prav tako znašala 18 odstotkov,⁸³⁸ za leto 1880 je ostala enaka,⁸³⁹ za leto 1881 pa je znašala 15 odstotkov.⁸⁴⁰ Z letom 1881 so doklade pobirali od celotnih neposrednih davkov, všteti državne doklade od teh davkov; zaradi tega je bil odstotek teh dajatev morda malo nižji kot dotlej. Toda jeseni tega leta so to doklado povišali na 17 odstotkov, saj 15-odstotna ni zadoščala.⁸⁴¹ V letu 1882

⁸³⁴ Oznanilo c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko od 27. decembra 1874, *DZVK*, št. 1/75, z dne 28. januarja 1875, predpis št. 3.

⁸³⁵ Oznanilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko od 4. novembra 1875, *DZVK*, št. 13/75, z dne 10. decembra 1875, predpis št. 30.

⁸³⁶ Oznanilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko od 22. avgusta 1876, *DZVK*, št. 6/76, z dne 28. avgusta 1876, predpis št. 13.

⁸³⁷ Oznanilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko od 6. oktobra 1877, *DZVK*, št. 10/77, z dne 20. novembra 1877, predpis št. 19.

⁸³⁸ Oznanilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko 26. decembra 1878, *DZVK*, št. 1/79, z dne 8. januarja 1879, predpis št. 4.

⁸³⁹ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 6. novembra 1880, *DZVK*, št. 5/80, z dne 23. novembra 1880, predpis št. 10.

⁸⁴⁰ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 10. decembra 1880, *DZVK*, št. 17/80, z dne 31. decembra 1880, predpis št. 17.

⁸⁴¹ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko od

je ta doklada ostala pri 17 odstotkih⁸⁴² in enako v letu 1883.⁸⁴³ Za leto 1884 je znašala 18 odstotkov vseh neposrednih davkov,⁸⁴⁴ za leto 1885 je za celotno deželno, tudi za Ljubljano, znašala 10 odstotkov od neposrednih davkov;⁸⁴⁵ enako je bilo za leta 1886,⁸⁴⁶ 1887,⁸⁴⁷ 1888,⁸⁴⁸ 1889,⁸⁴⁹ 1890,⁸⁵⁰ 1891,⁸⁵¹ 1892,⁸⁵² 1893,⁸⁵³ 1894,⁸⁵⁴ 1895,⁸⁵⁵

1896,⁸⁵⁶ 1897⁸⁵⁷ in 1898,⁸⁵⁸ pozneje o tej dokladi deželni uradni list ni več poročal.

Občinski dohodki

Revolucionarne spremembe leta 1848 so prinesle tudi ureditev občin v Avstriji. Občinske potrebe so financirali zlasti iz občinskih doklad na neposredne državne davke, ki so dosegale okoli 60 odstotkov teh davkov, iz dohodkov od občinskega premoženja in iz raznih občinskih dajatev.⁸⁵⁹ To so urejali ustrezni zakoni o občinah, ki so postopoma vsebovali vse bolj natančne določbe te vrste.

a) Občinske finance v predpisih o občinah

Cesarski patent z dne 17. marca 1849 je vseboval začasen občinski zakon s 177 členi. V njih še ni bilo zelo jasnih določb o sredstvih za delovanje te oblike lokalne samouprave.⁸⁶⁰ Ker je občina imela lastno, naravno in še preneseno delovno področje, ji je bilo določeno, da sme pobirati 10-odstotno doklado od neposrednih in 15-odstotno doklado od posrednih davkov. Preneseno delovno področje je pomenilo, da je lahko država na občino prenesla določene upravne naloge. Ta zakon ni mogel zaživeti, saj ga je odplaval novi val absolutizma, in vlada ga je 31. decembra 1851 odpravila.⁸⁶¹

Postopoma pa so novi zakoni prinašali natančnejše določbe o financiranju občin. Občinska postava z dne 24. aprila 1859 je določila štiri vire občinskih dohodkov: a) tekoče davščine, kot so pristojbine za sprejem v občinsko zvezo ali za

7. septembra 1881, *DZVK*, št. 7/81, z dne 15. septembra 1881, predpis št. 12.

⁸⁴² Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko od 12. decembra 1881, *DZVK*, št. 10/81, z dne 24. decembra 1881, predpis št. 16.

⁸⁴³ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva na Kranjskem dne 13. januarja 1883, *DZVK*, št. 2/83, z dne 26. februarja 1883, predpis št. 5.

⁸⁴⁴ Razglas c. kr. deželnega predsedstva na Kranjskem s 15. februarja 1884, *DZVK*, št. 3/84, z dne 8. marca 1884, predpis št. 4.

⁸⁴⁵ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva na Kranjskem z dne 5. januarja 1885, *DZVK*, št. 1/85, z dne 6. januarja 1885, predpis št. 2.

⁸⁴⁶ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 7. januarja 1886, *DZVK*, št. 1/86, z dne 16. januarja 1886, predpis št. 2.

⁸⁴⁷ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 4. januarja 1887, *DZVK*, št. 2/87, z dne 12. januarja 1887, predpis št. 3.

⁸⁴⁸ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 26. decembra 1887, *DZVK*, št. 24/87, z dne 30. decembra 1887, predpis št. 33.

⁸⁴⁹ Razglasilo c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 3. januarja 1889, *DZVK*, št. 1/89, z dne 7. januarja 1889, predpis št. 4.

⁸⁵⁰ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 16. aprila 1890, *DZVK*, št. 6/90, z dne 23. aprila 1890, predpis št. 11.

⁸⁵¹ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 21. januarja 1891, *DZVK*, št. 2/91, z dne 4. februarja 1891, predpis št. 2.

⁸⁵² Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 11. julija 1892, *DZVK*, št. 5/92, z dne 16. novembra 1892, predpis št. 6.

⁸⁵³ Razglasilo c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 11. januarja 1893, *DZVK*, št. 3/93, z dne 24. januarja 1893, predpis št. 6.

⁸⁵⁴ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 1. februarja 1894, *DZVK*, št. 2/94, z dne 15. februarja 1894, predpis št. 7.

⁸⁵⁵ Razglas c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 3. februarja 1895, *DZVK*, št. 4/95, z dne 14. februarja 1895, predpis št. 9.

⁸⁵⁶ Razglas c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 29. januarja 1896, *DZVK*, št. 5/96, z dne 1. februarja 1896, predpis št. 6.

⁸⁵⁷ Razglas c. kr. deželnega predsednika za vojvodino Kranjsko z dne 1. junija 1897, *DZVK*, št. 14/97, z dne 5. junija 1897, predpis št. 21.

⁸⁵⁸ Razglas c. kr. deželnega predsednika za vojvodino Kranjsko z dne 15. junija 1898, *DZVK*, št. 14/98, z dne 20. junija 1898, predpis št. 27.

⁸⁵⁹ *Slovenska novejša zgodovina 1*, str. 102.

⁸⁶⁰ Kaiserliches Patent vom 17. März 1849, womit ein provisorisches Gemeinde-Gesetz erlassen wird, *ARGURBKÖ*, Jahrgang 1849, Wien: Aus der k. k. Hof und Staatsdruckerei, 1850, predpis št. 170, str. 203–222.

⁸⁶¹ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 935–939.

uživanje občinskega premoženja; b) dela za občino, katerih pa so bili državni uslužbenci oproščeni; c) doklade od neposrednih davkov in užitnin, kar dovoljuje državna oblast; č) druge davščine, ki niso vpeljane za državo. Doklade od neposrednih davkov in užitnin pobirajo iste osebe kot državne davke, enako tudi druge davščine.⁸⁶² Tudi ta zakon ni zaživel; deloma je njegove določbe povzel zakon o občinah iz leta 1862.⁸⁶³

Tudi občinski red za vojvodino Kranjsko z dne 17. februarja 1866 je določil denarne vire vaških in mestnih občin. Tako je o občinskih dokladah sklepal občinski odbor; imele so tri vire:

- a) doklade od neposrednih državnih davkov ali od užitnin v občini potrošenega blaga, ki je bilo zavezano k plačilu užitnine;
- b) doklade in dajatve, ki niso bile doklade od davščin;
- c) tlaka za občinske potrebe.

Plačila doklad od neposrednih davkov in užitnin so bili oproščeni državni uslužbenci. Do 15 odstotkov doklade od neposrednih davkov ali užitnin je dovoljeval deželni odbor, nad 25 odstotkov deželni zbor, za doklade nad 50 odstotkov realnih davkov ali nad 30 odstotkov užitnine pa je bil potreben deželni zakon. Tlako je bilo možno odkupiti, in to je šlo v občinsko blagajno. Te doklade so bile lahko za celotno občino ali le za njen del. Občinske doklade so pobirali tisti, ki so pobirali državne dajatve in užitnino, druge dajatve pa je pobirala občina sama, in če niso bile plačane, je sledil rubež. Posebni zakoni so določali, kako se zbira denar za gradnjo cerkva, župnišč, šol in cest.⁸⁶⁴

Spremembe in dopolnitve občinskega reda za vojvodino Kranjsko z dne 5. januarja 1882 so prinesle novo vsebino člena 79 takega reda z dne 17. februarja 1866. Občinske doklade nad 15 odstotkov od državnih davkov in od užitnine je dovolje-

val deželni odbor; nad 50 odstotkov davka ali nad 30 odstotkov užitnine pa je dovoljeval deželni zakon. To je veljalo od 28. januarja 1882.⁸⁶⁵

Julija 1888 je bil objavljen deželni zakon, ki je spremenil člene 78, 79 in 81 občinskega reda za Kranjsko z dne 17. februarja 1866. Novi člen 78 je določil, da se sme pobirati užitnina le od v občini porabljenih stvari, ne pa od njihovega pridelovanja ali trgovanja z njimi. Za izdelovanje k davku zavezanih stvari, na primer piva in žganih pijač, ne sme biti občinskih doklad. Člen 79 je določil: doklade nad 15 odstotkov od neposrednih davkov ali od užitnine je dovoljeval deželni odbor; nad 50 odstotkov doklade od neposrednih davkov ali nad 30 odstotkov od užitnine je dovoljeval deželni odbor in potrjevala deželna vlada; nad 100 odstotkov doklade od neposrednih davkov ali od užitnine je dovoljeval deželni odbor, potrjeval pa cesar. Člen 81 je določil, da je davščine od porabe žganih pijač do deset let ali povišanje že obstoječih za deset let dovoljeval deželni odbor in potrjevala deželna vlada.⁸⁶⁶

Jeseni leta 1910 so spet izšle spremembe občinskega reda za Kranjsko z dne 17. februarja 1866, vendar se niso nanašale na občinske finance. Spremenjen je bil člen 88 občinskega reda, ki je imel zanimivo določbo, kako ravnati, če občine niso bile sposobne s svojimi sredstvi kriti svojih izvirnih in prenesenih nalog. Tedaj je deželni zbor sprejel sklep, da so se določene občine združile in skupaj opravljale naloge; tak sklep je moral odobriti cesar. Deželni zbor je zaslišal vodstva takih občin in nato sprejel sklep, kako bo potekalo skupno opravljanje njihovih nalog. Če se občine niso mogle sporazumeti o delitvi teh stroškov, je o tem razsodil deželni zbor.⁸⁶⁷

⁸⁶² Cesarski patent od 24. aprila 1859, s katerim se izdaja nova občinska postava, *DVLKV*, št. 31/59, z dne 8. avgusta 1859, čl. 29, 78, 83 in 85.

⁸⁶³ Gesezt vom 5. März 1862, womit die grundsätzlichen Bestimmungen zur Regelung des Gemeindewesens vorgezeichnet werden, *RGBKÖ*, št. 9/62, z dne 11. marca 1862.

⁸⁶⁴ Občinski red za vojvodstvo kranjsko, *ZULVK*, št. 2/66, z dne 31. marca 1866, predpis št. 2, čl. 73, 75, 78, 79, 82, 84, 85.

⁸⁶⁵ Postava od 5. januarja 1882, veljavna za vojvodino Kranjsko, s katero se prenavlja čl. 79 občinskega reda z dne 17. februarja 1866, *DZVK*, št. 2/82, z dne 28. januarja 1882, predpis št. 8.

⁸⁶⁶ Zakon z dne 11. maja 1888, *DZVK*, št. 11/88, z dne 7. julija 1888, predpis št. 14.

⁸⁶⁷ Zakon z dne 17. oktobra 1910, veljaven za vojvodino Kranjsko, *DZVK*, št. 26/10, z dne 22. oktobra 1910, predpis št. 32.

b) Druge določbe o občinskih dohodkih

Predpisi so občinam dovoljevali razne vire dohodkov, kar je olajševalo njihovo delovanje.

Na začetku leta 1869 je izšel deželni zakon, ki je dovoljeval, da je vsaka občina smela določiti davek za lastnike psov. Ta je lahko znašal od enega do treh 3 goldinarje na leto, v mestu Ljubljani pa do štirih goldinarjev. Denar je šel v občinsko blagajno. O uvedbi tega davka je morala občina obvestiti deželni odbor. Davka od psov pa ni bilo mogoče uvesti za tiste pse, ki so bili na samotnih kmetijah.⁸⁶⁸

Jeseni leta 1883 so na Kranjskem odpravili farne ubožne blagajne, ki so dotlej skrbele za reveže. Te posle in premoženje so od župnij prevzele občine. To sta urejala deželni zakon iz leta 1883 in izvršilni predpis v letu 1884.⁸⁶⁹ S tem so občine prevzele skrb za uboge, ki so imeli v posamezni občini domovinsko pravico. Domovinska pravica je pomenila, da oseba biva v občini in je zato morala imeti domovinski list, ki ga je izdala občina.

Občina Kranj je smela za leto 1886 pobrati 60 krajcarjev od vsakega v tem okolju prodanega hektolitra piva,⁸⁷⁰ v letu 1887, 1888 in 1889 pa je smela pobrati 60 krajcarjev doklade od vsakega porabljenega hektolitra žganih pijač.⁸⁷¹

V letu 1887 je smela krajevna občina Dolenja Podgora v okraju Črnomelj pobirati 35 odstotkov doklade za občinske potrebe in 35 odstotkov za gradnjo ljudske šole, skupaj 70 odstotkov doklade od vseh neposrednih davkov. Kraj Kostel je smel za gradnjo župnišča v občini Fara pobirati

100 odstotkov doklade od vseh neposrednih davkov.⁸⁷²

Mestna občina Novo mesto je dobila dovoljenje, da je v letu 1888 pobrala 4-odstotne doklade od najemnine za stanovanja; te doklade sta bili oproščeni najemnina pod 24 goldinarjev letno in najemnina za vojaške urade in častnike; to je pomenilo 4 krajcarje doklade od goldinarja najemnine.⁸⁷³ V letih od 1888 do vstevši 1892 je bilo dovoljeno, da je občina Postojna pobirala po 50 krajcarjev doklade od vsakega v tej občini potrošenega hektolitra piva.⁸⁷⁴ V letu 1888 je smela krajevna občina Sinji Vrh pobirati 30 odstotkov doklade od neposrednih davkov za občinski proračun in 25 odstotkov doklade za popravilo šole; davčna občina Damelj pa je smela od vseh faranov pobirati 35 odstotkov doklade od vseh neposrednih davkov za popravilo farne cerkve v Vinici.⁸⁷⁵ Mestna občina Kamnik je smela v letu 1888 do vstevši leta 1893 pobirati po 50 krajcarjev doklade od hektolitra použitega piva.⁸⁷⁶ V mestni občini Novo mesto so smeli v letih od 1889 do vstevši 1898 pobirati 4 odstotne doklade od stanovanjskih najemnin.⁸⁷⁷ Deželni zakon je sredi leta 1890 spremenil nekaj določb o mitnini v Kamniku. Mitnina od vprežnega konja ali mule je znašala 4 krajcarje, od vpreženega vola, bika ali krave pa 2 krajcarja. Osebni vozovi prebivalcev mesta so bili tega oproščeni, vsi drugi pa so plačali za tak voz po 4 krajcarje. To je veljalo deset let.⁸⁷⁸

⁸⁶⁸ Postava, veljavna za vojvodstvo Kranjsko, ktera zadeva vpeljavo davka od psov, *ZULVK*, št. 3/69, z dne 20. januarja 1869.

⁸⁶⁹ Zakon z dne 28. avgusta 1883, veljaven za vojvodino Kranjsko, *DZVK*, št. 5/83, z dne 26. septembra 1883, predpis št. 16. Zakon z dne 28. avgusta 1883, veljaven za vojvodino Kranjsko, *DZVK*, št. 5/83, z dne 26. septembra 1883, predpis št. 17. Razglasilo c. k. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 31. julija 1884, *DZVK*, št. 8/84, z dne 30. septembra 1884, predpis št. 15.

⁸⁷⁰ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 25. oktobra 1886, *DZVK*, št. 14/86, z dne 3. novembra 1886, predpis št. 24.

⁸⁷¹ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 25. januarja 1887, *DZVK*, št. 4/87, z dne 5. februarja 1887, predpis št. 6.

⁸⁷² Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 26. julija 1887, *DZVK*, št. 14/87, z dne 13. avgusta 1887, predpis št. 20.

⁸⁷³ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 5. avgusta 1888, *DZVK*, št. 15/88, z dne 30. avgusta 1888, predpis št. 20.

⁸⁷⁴ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 22. junija 1888, *DZVK*, št. 10/88, z dne 28. junija 1888, predpis št. 13.

⁸⁷⁵ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 31. julija 1888, *DZVK*, št. 15/88, z dne 30. avgusta 1888, predpis št. 19.

⁸⁷⁶ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 28. avgusta 1888, *DZVK*, št. 16/88, z dne 3. oktobra 1888, predpis št. 24.

⁸⁷⁷ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 20. marca 1889, *DZVK*, št. 4/89, z dne 6. aprila 1889, predpis št. 10.

⁸⁷⁸ Zakon z dne 30. julija 1890. l. o nekaterih prena-

Za leto 1895 je smel trg Ribnica pobirati 5 odstotkov doklade od najemnine za stanovanje⁸⁷⁹ in enako od leta 1896 do vštveši leta 1904.⁸⁸⁰ Deželni zakon je spomladi leta 1897 dal pravico mestu Kočevje, da je smelo pobirati doklado za vodovod po 2 goldinarja na leto. Do 80 litrov vode na prebivalni prostor je bilo brez plačila, za večjo porabo pa je bilo treba plačati po ceniku, ki ga je sprejel deželni odbor, potrdila pa deželna vlada v Ljubljani. Druge določbe so bile podobne kot v zakonu za vodarino v mestu Ljubljana iz leta 1890.⁸⁸¹ Mestna občina Novo mesto je smela od leta 1899 do konca leta 1908 pobirati 4-odstotno doklado od stanovanjske najemnine.⁸⁸²

Na začetku leta 1905 sta deželna vlada in deželni odbor Kranjske predpisala pobiranje občinskih doklad na potrošeno pivo in žgane pijače, kar pa ni veljalo za mesto Ljubljana. Predpis je imel 16 členov in je podrobneje določil postopek pobiranja in obveznosti prodajalcev teh pijač. To doklado je občina lahko pobirala sama s svojim osebjem ali več občin skupaj ali jo je dala na javni dražbi v zakup. Način pobiranja, znesek in pobiralce je bilo treba objaviti na krajevno običajen način. To doklado je moral plačati vsak, ki je točil ali na drobno prodajal pivo v sodu do 25 litrov, pivo v steklenicah do 12,5 litrov ali žganje do 20 litrov. Nadaljnje določbe so bile podobne kot za deželne doklade od teh pijač.⁸⁸³

Cesar je trgu Ribnica dovolil, da je od začetka leta 1906 do konca leta 1915 pobirala 5-odstotno

doklado od najemnin za stanovanja.⁸⁸⁴ Deželni zakon je dal pravico občini Novo mesto, da je od začetka leta 1906 do leta 1915 pobirala 5-odstotne vodovodne doklade od stanovanjskih najemnin. Za domačo porabo je bila voda zastonj, sicer pa plačljiva po ceniku.⁸⁸⁵

Cesar je potrdil sklep deželnega zbora za Kranjsko in dovolil občini Trava za leto 1909 pobirati 136 odstotkov doklade od vseh neposrednih davkov, razen od osebne dohodnine in plačarine.⁸⁸⁶ Občini Vrhnika je dovolil, da je leta 1909 pobirala 155-odstotno doklado od neposrednih davkov, razen od osebne dohodnine in plačarine, da bi vrnila najeto posojilo za izgradnjo vodovoda na Stari Vrhniki in za pokritje občinskih in šolskih potreb.⁸⁸⁷ Občina Novo mesto je smela od leta 1909 do 1918 pobirati 5-odstotno doklado od stanovanjskih najemnin; te so bili oproščeni tisti z nižjo najemnino kot 48 kron ter vojaški uradi in častniki; za višje najemnine pa je bila doklada 5 vinarjev od vsake krone najemnine.⁸⁸⁸ Občina Jablanica v okraju Postojna je smela v letu 1909 pobirati doklado od neposrednih davkov, razen od osebne dohodnine in plačarine, da bi zgradila vodovod; v davčni občini Jasen 90 odstotkov, v davčni občini Vrbovo 69 odstotkov, v vasi Vrlica 42 odstotkov in v vasi Kuteževo 75 odstotkov.⁸⁸⁹ Občina Št. Vid nad Ljubljano je za vodovod smela leta 1909 pobirati to leto 196-odstotno doklado od udeležencev, ki so to plačali za leto 1906, in 121-odstotno do-

redbah mitniških določil mesta Kamnika, *DZVK*, št. 11/90, z dne 20. septembra 1890.

⁸⁷⁹ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 5. novembra 1895, *DZVK*, št. 21/95, z dne 12. novembra 1895, predpis št. 32.

⁸⁸⁰ Razglas c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 3. januarja 1897, *DZVK*, št. 2/97, z dne 9. januarja 1897, predpis št. 3.

⁸⁸¹ Zakon z dne 24. aprila 1897, *DZVK*, št. 11/97, z dne 8. maja 1897, predpis št. 13.

⁸⁸² Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 19. aprila 1898, *DZVK*, št. 8/98, z dne 26. aprila 1898, predpis št. 18.

⁸⁸³ Ukaz c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 31. decembra 1904, *DZVK*, št. 1/05, z dne 12. januarja 1905, predpis št. 1.

⁸⁸⁴ Razglas c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 10. marca 1906, *DZVK*, št. 6/06, z dne 15. marca 1906, predpis št. 6.

⁸⁸⁵ Zakon z dne 14. avgusta 1906, *DZVK*, št. 17/06, z dne 27. septembra 1906, predpis št. 19.

⁸⁸⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 17. maja 1909, *DZVK*, št. 12/09, z dne 24. maja 1909, predpis št. 13.

⁸⁸⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 19. junija 1909, *DZVK*, št. 14/09, z dne 5. julija 1909, predpis št. 15.

⁸⁸⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 21. julija 1909, *DZVK*, št. 15/09, z dne 2. avgusta 1909, predpis št. 16.

⁸⁸⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 15. marca 1911, *DZVK*, št. 11/11, z dne 21. marca 1911, predpis št. 12.

klado od vseh neposrednih davkov, razen osebne dohodnine in plačarine.⁸⁹⁰

Občina Vrhnika je smela leta 1910 pobirati 100 odstotkov doklade od neposrednih davkov, brez osebnih dohodnine in plačarine, za vodovod in občinske ter šolske potrebe.⁸⁹¹ Občina Kočevje je smela od leta 1910 do konca leta 1919 pobirati 5 odstotkov doklade od hišnega razrednega davka in od stanovanjske najemnine.⁸⁹² Občina Kranj je smela za vodovod pobirati 5 odstotkov doklade od hišnih najemnin v stavbah, mimo katerih je tekel vodovod in so se lahko priključile nanj; ta pravica je trajala od začetka leta 1910 do konca leta 1919.⁸⁹³

Občina Čelje je smela za leto 1911 pobirati 174 odstotkov doklade od neposrednih davkov, brez osebne dohodnine in plačarine.⁸⁹⁴ Občina Vrhnika je za stroške vodovoda ter občine in šol smela v letu 1911 pobirati 120 odstotkov doklade od neposrednih davkov,⁸⁹⁵ občina Postojna pa 122-odstotno doklado od teh davkov.⁸⁹⁶

Občina Draga je smela leta 1912 v vasi Podpreška za vodovod pobirati 136 odstotkov doklade od neposrednih davkov,⁸⁹⁷ občina Čelje 166 odstotkov doklade,⁸⁹⁸ občina Godovič za vodovod in ob-

činske ter šolske potrebe 140 odstotkov doklade,⁸⁹⁹ občina Vrabče pa 119 odstotkov.⁹⁰⁰ Občina Stari trg pri Ložu je smela leta 1912 v davčnih občinah Gorenje Jezero in Lipsenj pobirati 122 odstotkov doklade,⁹⁰¹ občina Trava pa 126 odstotkov.⁹⁰² Občina Sv. Križ pri Kostanjevici na Krki je smela za to leto v davčnih občinah Planina, Bušeca vas in Stojanski Vrh pobirati po 120 odstotkov doklade, v davčni občini Sv. Križ pa 133 odstotkov.⁹⁰³ Občina Bukovje v okraju Postojna je za leto 1912 smela pobirati 150 odstotkov doklade,⁹⁰⁴ občina Jablanica je smela v davčni občini Jasen pobirati doklado v višini 140 odstotkov, v davčni občini Vrbovo 121 odstotkov, v vasi Vrbica 117 odstotkov in v vasi Kuteževo 150 odstotkov doklade.⁹⁰⁵ Za občino Sv. Križ je bila ta doklada v davčni občini Sv. Križ določena na 110 odstotkov in v davčni občini Svibnje na 109 odstotkov.⁹⁰⁶ V občini Knežak so smeli leta 1912 v davčnih občinah Knežak, Bač in Jurišče pobirati 106 odstotkov doklade, v davčni občini Koritnice 169 odstotkov in v davčni občini Šembije 209 odstotkov doklade od neposrednih davkov.⁹⁰⁷ V občini Trnovo so za to leto

dne 27. aprila 1912, *DZVK*, št. 11/12, z dne 8. maja 1912, predpis št. 20.

⁸⁹⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 12. marca 1910, *DZVK*, št. 9/10, z dne 18. marca 1910, predpis št. 9.

⁸⁹¹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 15. marca 1911, *DZVK*, št. 11/11, z dne 21. marca 1911, predpis št. 11.

⁸⁹² Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 12. avgusta 1910, *DZVK*, št. 22/10, z dne 27. avgusta 1910, predpis št. 26.

⁸⁹³ Zakon z dne 26. marca 1911, *DZVK*, št. 16/11, z dne 8. aprila 1911, predpis št. 17.

⁸⁹⁴ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 4. junija 1911, *DZVK*, št. 22/11, z dne 9. junija 1911, predpis št. 24.

⁸⁹⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 4. junija 1911, *DZVK*, št. 22/11, z dne 9. junija 1911, predpis št. 25.

⁸⁹⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 24. novembra 1911, *DZVK*, št. 39/11, z dne 30. novembra 1911, predpis št. 44.

⁸⁹⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 3. januarja 1912, *DZVK*, št. 1/12, z dne 10. januarja 1912, predpis št. 1.

⁸⁹⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z

⁸⁹⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 27. aprila 1912, *DZVK*, št. 11/12, z dne 8. maja 1912, predpis št. 21.

⁹⁰⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 23. maja 1912, *DZVK*, št. 12/12, z dne 31. maja 1912, predpis št. 24.

⁹⁰¹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 23. maja 1912, *DZVK*, št. 12/12, z dne 31. maja 1912, predpis št. 25.

⁹⁰² Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 23. maja 1912, *DZVK*, št. 12/12, z dne 31. maja 1912, predpis št. 26.

⁹⁰³ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 15. junija 1912, *DZVK*, št. 15/12, z dne 21. junija 1912, predpis št. 30.

⁹⁰⁴ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 15. junija 1912, *DZVK*, št. 15/12, z dne 21. junija 1912, predpis št. 31.

⁹⁰⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 15. junija 1912, *DZVK*, št. 15/12, z dne 21. junija 1912, predpis št. 32.

⁹⁰⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 14. avgusta 1912, *DZVK*, št. 26/12, z dne 21. avgusta 1912, predpis št. 53.

⁹⁰⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z

lahko pobirali v davčni občini Tominje 124 odstotkov, in v davčni občini Harije pa 201 odstotek doklade,⁹⁰⁸ v občini Šmihel pri Postojni so v davčni občini Kal tisto leto smeli pobirati 149 odstotkov doklade,⁹⁰⁹ v občini Postojna pa 120 odstotkov.⁹¹⁰ Občina Vrhnika je smela v davčni občini Vrhnika pobirati 130 odstotkov doklade, od priključenih na vodovod v davčni občini Stara Vrhnika pa 180 odstotkov doklade;⁹¹¹ občina Hrenovice pa 123 odstotkov doklade.⁹¹²

Jeseni leta 1912 je dobila občina Vipava pravico, da je pobirala pristojbino za pokopališče. Za vrstni grob odraslega je znašala dve kroni, za otroka do 10 let pa eno krono, od ubogih te pristojbine ni pobirala; vsakih deset let je bilo treba plačati deset oz. pet kron za takšna grobova; za rodbinski nevrstni grob je pristojbina znašala za odrasle po 50 in za otroke po 25 kron; za zidano rodbinsko rakev je znašala 100 kron za domačina in za tujca 200 kron; za kopanje jame je bilo treba plačati štiri oz. tri krone, za rodbinski grob pa osem oz. 4 krone.⁹¹³ Podobno pravico je na začetku leta 1913 dobila občina Postojna za svoje pokopališče.⁹¹⁴

Za leto 1913 je bila 15 občinam podeljena pravica, da so pobirale nad 100 odstotkov doklade

od neposrednih davkov, a znotraj nekaterih občin le več davčnim občinam ali vasem.⁹¹⁵ Konec leta 1914 je bil objavljen seznam 19 občin, ki so smele tisto leto pobirati nad 100 odstotkov doklade od neposrednih davkov; občina Ustje je smela poleg tega pobirati še 120 odstotkov doklade od užitnine za meso, vino in mošt.⁹¹⁶ Kmalu je bil temu seznamu 19 občin dodan še seznam treh občin, ki so lahko v letu 1914 pobirale nad 100 odstotkov doklade.⁹¹⁷ Okrajni cestni odbor v Žužemberku je dobil pravico, da je za cestni sklad v letu 1914 pobiral 40 odstotkov doklade od neposrednih davkov.⁹¹⁸

Konec leta 1915 je bila 17 občinam odobrena pravica, da so leta 1915 pobirale nad 100 odstotkov doklade od neposrednih davkov.⁹¹⁹ To leto je smela občina Košana od uporabnikov vodovoda v davčnih občinah Košana in Volče pobirati 125 odstotkov doklade, občina Postojna pa v davčni občini Postojna 165 odstotkov.⁹²⁰

Trg Ribnica je smel v letu 1916 pobirati 5 odstotkov doklade od stanovanjskih najemnin.⁹²¹ To leto je smelo 21 občin na Kranjskem pobirati nad 100 odstotkov doklade od neposrednih davkov.⁹²² Trg Ribnica je smel za leti 1917 in 1918 pobira-

dne 14. avgusta 1912, *DZVK*, št. 26/12, z dne 21. avgusta 1912, predpis št. 54.

⁹⁰⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1912, *DZVK*, št. 27/12, z dne 2. septembra 1912, predpis št. 55.

⁹⁰⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1912, *DZVK*, št. 27/12, z dne 2. septembra 1912, predpis št. 56.

⁹¹⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1912, *DZVK*, št. 27/12, z dne 2. septembra 1912, predpis št. 57.

⁹¹¹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1912, *DZVK*, št. 27/12, z dne 2. septembra 1912, predpis št. 58.

⁹¹² Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1912, *DZVK*, št. 27/12, z dne 2. septembra 1912, predpis št. 59.

⁹¹³ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 9. oktobra 1912, *DZVK*, št. 31/12, z dne 14. oktobra 1912, predpis št. 64.

⁹¹⁴ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 1. januarja 1913, *DZVK*, št. 1/13, z dne 11. januarja 1913, predpis št. 4.

⁹¹⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 11. decembra 1913, *DZVK*, št. 16/13, z dne 16. decembra 1913, predpis št. 32.

⁹¹⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 14. novembra 1914, *DZVK*, št. 19/14, z dne 21. novembra 1914, predpis št. 38.

⁹¹⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 19. decembra 1914, *DZVK*, št. 21/14, z dne 24. decembra 1914, predpis št. 40.

⁹¹⁸ Zakon z dne 22. avgusta 1914, *DZVK*, št. 17/14, z dne 10. septembra 1914, predpis št. 34.

⁹¹⁹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 26. decembra 1915, *DZVK*, št. 32/15, z dne 31. decembra 1915, predpis št. 46.

⁹²⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 8. januarja 1916, *DZVK*, št. 2/16, z dne 13. januarja 1916, predpis št. 3.

⁹²¹ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. oktobra 1916, *DZVK*, št. 33/16, z dne 4. novembra 1916, predpis št. 53.

⁹²² Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 25. decembra 1916, *DZVK*, št. 37/16, z dne 30. decembra 1916, predpis št. 61.

ti 5 odstotkov doklade od stanovanjske najemnine.⁹²³

c) *Pobrani občinski probodki*

Davčni uradi so poročali ljubljanski finančni direkciji o pobranih občinskih dokladah.

Davčni urad v Škofji Loki je deloval za občine Javorje, Oselica, Poljane, Selce, Sorica, Sora pri Medvodah, Stara Loka, Škofja Loka, Trata (Gorenja vas), Zminec in Železniki.

Na začetku februarja 1914 je poročal, da so januarja 1914 za občino Poljane nad Škofjo Loko pobrali 317 kron in 88 vinarjev občinske doklade, za vse občine v okolišju urada pa skupaj 3381 kron in 69 vinarjev bruto, ali 2258 kron in 97 vinarjev neto. Za januar 1916 je pobrana doklada za občino Poljane znašala 112 kron in 34 vinarjev, za vse občine pa 1208 kron in 20 vinarjev.

Meseca februarja 1915 so za mestni magistrat v Ljubljani zbrali 58.959 kron in 29 vinarjev občinske doklade; od tega je šlo za zakupnino užitnine 13 kron in 90 vinarjev, kar so odbili od čiste doklade.⁹²⁴

Občina Poljane, ki je merila 2929 hektarjev in je štela 1422 prebivalcev, je pobrala 6319 kron in 16 vinarjev neposrednih davkov; ni imela nobene državne ceste. Ko se je davčna občina Podobeno izločila iz krajevne občine Javorje in se združila z občino Poljane, se je površina slednje povečala za 983 hektarjev in 553 prebivalcev.⁹²⁵

Ko je zavezanec državnega zemljiškega davka dobil na primer plačilni nalog za leto 1898, je bila na njem zapisana vsota občinskega davka z navedenimi odstotki doklad od tega davka: za deželno blagajno, za sklad za ljudske šole, za okrajno blagajno, za okrožno zdravstveno blagajno in za občinsko blagajno. Nato je bil na podlagi teh odstotkov določen skupni znesek zemljiškega davka.

⁹²³ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 22. septembra 1918, *DZVK*, št. 19/18, z dne 29. septembra 1918, predpis št. 32.

⁹²⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1916, računski oddelek 1914 in 1916, ovoji za januar 1914, januar 1916 in februar 1916.

⁹²⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. brez oznake, ovoj sodni okraj Škofja Loka.

Deželni glavarji na Kranjskem

Iz gornjega prikaza občinskih dohodkov na Kranjskem je razvidna nemajhna vloga deželnega zbora in njegovega ožjega vodstva, deželnega odbora.

Od (ponovne) vzpostavitve deželne samouprave leta 1861 je imel deželni zbor pomembno vlogo pri dovoljevanju raznih prihodkov tako deželi kot občinam in drugim. Deželni zbor je bil deželni parlament in njegov izvršilni organ je bil deželni odbor kot poklicni organ, ki je tako rekoč stalno deloval, deželni zbor pa se je sestajal občasno oz. ko je nastala potreba za to. Vodja deželnega odbora je bil deželni glavar.

V obdobju parlamentarnega življenja (1861–1918) je Kranjska imela deset deželnih glavarjev. To so bili:

- 1) Anton Codelli (1861–1866);
- 2) Karel (tudi Dragotin) Wurzbach (1866–1871);
- 3) Radoslav Razlag (1871);
- 4) Aleksander Auersperg (1871–1872);
- 5) Friderik Kaltenegger (1872–1881);
- 6) Gustav Thurn (1881–1888);
- 7) Jože Poklukar (1888–1891);
- 8) Oton Detela (1891–1908);
- 9) Fran Šuklje (1908–1911),
- 10) Ivan Šušteršič (1912–1918).⁹²⁶

Dva od njih sta postala tudi deželna predsednika Kranjske, in sicer Karel Wurzbach in Aleksander Auersperg.

Denar za gradnjo in vzdrževanje cest

Ceste so tedaj pomenile tudi vir dohodkov, saj je bilo na njih treba plačevati cestnino. Kako so vzdrževali tiste poti, ki niso bile v državni oskrbi?

Kranjska je leta 1864 s svojim zakonom uredila gradnjo in vzdrževanje nedržavnih (neerarskih, necesarskih) cest. To so bile: a) deželne ceste, pomembne za celotno deželo; b) konkurenčne, pomembne za več območij Kranjske; c) občinske, ki so povezovale kraje v isti občini ali sosednje občine med seboj. Deželne in konkurenčne ceste je določala dežela sama; gradili in vzdrževali so jih iz

⁹²⁶ Melik, *Deželni glavarji*, str. 85–93.

deželnega zaklada. Občinske ceste in poti je oskrbovala vsaka občina sama. Odredila je lahko sodelovanje krajanov z vozovi in vprego ali s tlako (delom). Za deželne ceste je bil zadolžen deželni odbor, za konkurenčne pa odbor, sestavljen iz občanov občin, koder so potekale.⁹²⁷ Leta 1866 je cesar potrdil predlog kranjskega deželnega zbora o določitvi deželnih in konkurenčnih cest. Nobena ni bila uvrščena med deželne, med konkurenčne pa 86.⁹²⁸ Leta 1867 je bilo potrjeno načelo, da je imel vsak politični okraj svoj cestni odbor, ki je skrbel za ceste v okraju.⁹²⁹

Spomladi leta 1873 je bil objavljen nov zakon o gradnji in vzdrževanju nedržavnih cest na Kranjskem. Imel je 36 členov; med drugim je določil, da se te ceste ne gradijo iz državnega denarja: okrajne ceste, dotedanje konkurenčne, se gradijo iz okrajnih sredstev, občinske pa iz občinskih proračunov. Okrajne ceste so povezovala več občin v istem okraju, občinske pa več krajev v isti občini. Vsak okoliš okrajnega sodišča je bil hkrati cestni okraj s svojim cestnim odborom. Ta je denar za ceste črpal iz do 10-odstotne doklade od vseh državnih neposrednih davkov; o dokladi v višini do 25 odstotkov je odločal deželni zbor, za doklado nad 25 odstotkov pa je bilo potrebno sprejeti deželni zakon; tega je potrjeval cesar. Občina sama je skrbel za gradnjo in vzdrževanje svojih cest in poti.⁹³⁰ Leta 1874 so določili še novo vrsto nedržavnih poti; to so bile dovozne ceste do železniških postaj, ki so dobile značaj okrajnih cest.⁹³¹

Jeseni leta 1877 je izšel deželni zakon, ki je dal pravico okrajnima cestnima odboroma v Senože-

čah in Postojni, da sta za svoje potrebe pobirala zasebno cestnino. To je zakon določil v 11 členih. Veljalo je za cesto od Stružnikarja do vasi Škoflje; na njej so postavili mitnico na križišču reške in okrajne ceste od Senožeč proti Vremškemu Britofu. Cestnina je znašala za vprežno žival štiri krajcarje, za veliko gnano žival (konj, vol, krava, mula, osel) 2 krajcarja in za malo gnano žival (tele, ovca, koza, prašič) en krajcar. Kdor je malo žival peljal na vozu ali jo nesel, ni plačal cestnine.⁹³²

Poleti 1889 je spet izšel deželni zakon določil, ki je se delijo javne nedržavne ceste, kako naj jih gradijo in vzdržujejo. Razdelili so jih v štiri skupine: deželne, okrajne, občinske in železniške dovozne.⁹³³ Hkrati je izšel predpis, ki je določil, da je na Kranjskem 23 deželnih cest.⁹³⁴

Poleti 1913 je začel veljati nov deželni zakon o gradnji in vzdrževanju nedržavnih cest. Ceste in poti je razdelil na pet skupin: deželne ceste I. in II. reda; občinske ceste in poti; vaške poti; gospodarske poti; železniške dovozne ceste. Večinoma so jih gradili in vzdrževali iz občinskih sredstev, razen deželnih in dovoznih do železniških postaj.⁹³⁵

Neposredni davki

V tedanjih časih so dajatve državi delili na dva dela: na neposredne in posredne davke. Prvih in drugih je bilo več vrst: za prve so uporabljali tudi izraz realni davki, za druge pa izraz pristojbine. Kako je bilo na Kranjskem urejeno področje neposrednih davkov?

⁹²⁷ Postava, veljavna za vojvodstvo Kranjsko, ki zadeva ustanovljenje in obdržbo ne erarskih (ne cesarskih) cest in potov, *ZULVK*, št. 9/64, z dne 13. maja 1864.

⁹²⁸ Postava, veljavna za Kranjsko vojvodstvo, zastran uvrstovanja necesarskih cest in potov, *ZULVK*, št. 5/66, z dne 14. maja 1866.

⁹²⁹ Postava, veljavna za vojvodino Kranjsko, *ZULVK*, št. 6/67, z dne 20. februarja 1867, predpis št. 7.

⁹³⁰ Zakon, veljaven za vojvodino Kranjsko, o napravljanji in vzdrževanji javnih ne cesarskih (ne erarskih) cest in potov, *DZVK*, št. 5/73, z dne 31. marca 1873.

⁹³¹ Zakon, veljaven za vojvodino Kranjsko, o napravi in vzdrževanji dovoznih cest h kolodvorom in postajališčem pri železnicah, *DZVK*, št. 4/74, z dne 20. aprila 1874.

⁹³² Postava, s katero se okrajnocestnemu odboru senožeškemu in Postojnskemu daje pravica, mitarino ali cestarino pobirati na Reški cesti, *DZVK*, št. 10/77, z dne 20. novembra 1877.

⁹³³ Zakon z dne 28. 7. 1889, o napravjanji in vzdrževanji javnih neerarskih cest in potij, veljaven za vojvodino Kranjsko, *DZVK*, št. 8/89, z dne 29. avgusta 1889.

⁹³⁴ Zakon z dne 28. 7. 1889 o uvrstitvi deželnih cest, veljaven za vojvodino Kranjsko, *DZVK*, št. 8/89, z dne 29. avgusta 1889.

⁹³⁵ Zakon z dne 21. februarja 1913, *DZVK*, št. 12/13, z dne 1. julija 1913, predpis št. 22.

a) Leto 1849: dohodnina

Krepitev državne oblasti je zahtevala tudi ustrezne spremembe ne le v pobiranju davščin, ampak tudi v določanju vrst in njihovih količin. Praviloma je veljalo, da so se vrste neposrednih davkov oblikovale postopoma.

Tako je bilo z najvišjim patentom 29. oktobra 1849 določeno, da se uvede nova neposredna dajatev od dohodkov, imenovana dohodnina.⁹³⁶ Nato je ministrstvo za finance objavilo podrobno okrožnico o vsebini in pobiranju te dajatve. Okrožnica je imela 26 členov in štiri obrazce v prilogi.⁹³⁷ Davek od dohodkov je bil razdeljen v tri razrede glede na zavezanca te dajatve. Napoved so morali dati na tiskanih obrazcih. Prijavo so za obrate dali pri komisiji v kraju njegovega sedeža, za posameznike pa pri komisiji v kraju njihovega prebivališča.

Bili sta dve vrsti komisij za odmero tega davka. a) Okrajno komisijo so sestavljali: dva politična (upravna) uradnika, en finančni uradnik in dva zaupanja vredna moža, ki sta poznala razmere v okolju. Na seje so lahko povabili enega moža iz županstva, če je šlo za odmero dajatev v obratih, in dva moža za druge zavezanca. Ti trije povabljeni niso imeli pravice glasovanja v komisiji. b) Deželno komisijo je sestavljalo pet mož: en uradnik, odgovoren za neposredne davke, dva upravna uradnika, en finančni uradnik in en računski uradnik. Predsednik deželne komisije je bil cesarski namestnik v deželi, torej deželni vodja.

Vsi so bili zavezani k molčečnosti; zaupni možje so to potrdili s stiskom roke, drugi s prisego.

b) Okrajna glavarstva in neposredni davki

Cesar je 7. aprila 1851 izdal najvišji sklep o davčnih uradnikih pri okrajnih glavarstvih. Sklep je imel devet členov. Šlo je za davčne uradnike, ki so pri okrajnih glavarstvih skrbeli za neposredne davke. To so bili davčni inšpektorji in davčni podinšpektorji. Prvi so bili na pomembnejših okrajih, drugi pa na okrajih, kjer je bilo manj tovrstnih

opravil. Njihova samostojna opravila glede neposrednih davkov so bila naštetá v trinajstih točkah in so segale od določitve hišne najemnine, hišnega razrednega davka, pridobnine in dohodnine, reševanja prošenj za spregled, odlog ali znižanje davka, prek ocenjevanja škode pri naravnih nesrečah do izvržbe. Imeli so nekaj nalog tudi na področju posrednih davkov, na primer glede davščin od pravnih opravil. Glede posrednih dajatev so bili vezani na komorne okrajne uprave in so zanje opravljali določene naloge, zlasti poizvedovalne. Take naloge jim je lahko dal tudi okrajni glavar. Sklep je uveljavitev tega predpisa prepustil poznejšim odločitvam.⁹³⁸ Na Kranjskem je začel veljati 1. novembra 1851.⁹³⁹

Ministrstvo za finance je 28. februarja 1855 izdalo navodilo za delovanje davčnih inšpektorjev in podinšpektorjev, ki je imelo 25 členov.⁹⁴⁰

Tri ministrstva, notranje, finančno in pravosodno, so konec decembra 1855 izdala ukaz o razmerjih med davčnimi uradi in upravnimi, političnimi okraji oz. okrajnimi glavarstvi. Ta razmerja so opisali v trinajstih členih. Zapisano je bilo, da je davčni urad podrejen okrajnemu glavarstvu glede neposrednih davkov in naklad nanje, glede njihovega pobiranja in izkaza zaostankov pri plačilu davkov in doklad od njih ter glede razvidnosti katastra zemljiških in hišnih davkov. Glede posrednih davkov so bili vezani na okrajne finančne uprave, podrejeni pa tudi deželni davčni oblasti. Okrajni glavar je nadzoroval delovanje davčnega urada in njegovega osebja ter bil njegov disciplinski starešina. Osebje je nameščalo deželno davčno oblastvo.⁹⁴¹

⁹³⁶ Razpis ministrstva dnarstva 11. januarja 1850, *ODZVLAC*, št. 7/50, z dne 26. aprila 1850, predpis št. 10.

⁹³⁷ Razpis ministra dnarstva 18. aprila 1850, *ODZVLAC*, št. 45/50, z dne 25. maja 1850, predpis št. 142.

⁹³⁸ Razpis dnarstvenega ministerstva 1. septembra 1851 zastran postavljenja davčnih inšpektorjev in podinšpektorjev v mestih okrajnih glavarstev, *ODZVLAC*, št. 58/51, z dne 13. septembra 1851, predpis št. 208.

⁹³⁹ Razglas c. k. davčnega vodstva za Kranjsko 14. oktobra 1851, *DZVLKK*, št. 56/51, z dne 31. oktobra 1851, predpis št. 347.

⁹⁴⁰ Razpis c. k. krajnskega deželnega predsedništva 17. marca 1855, s katerim se uredski poduk za davčne inšpektorje in podinšpektorje v novim upravnijstvu razglašá, *DVLKV*, št. 7/55, z dne 19. junija 1855, II. del, predpis št. 17.

⁹⁴¹ Ukaz c. k. ministerstev notranjih, pravosodnih in dnarstvenih zadev 29. decembra 1854, *DVLKV*, št. 6/55, z dne 8. marca 1855, predpis št. 14.

Finančno ministrstvo je konec julija 1858 izdalo ukaz, ki je urejal preizkus znanja za davčne pripravnike, ki je imel osem členov. Pred iztekom preizkusne službe, ki je trajala tri leta, je moral uradnik opraviti preizkus, in če je bil uspešen, so ga zaposlili kot davčnega praktikanta, sicer so ga odpustili. Izpit je obsegal: a) bistvene določbe o neposrednih davkih, katastru zemljiškega davka, pravnih opravilih, pa tudi o posrednih dajatvah, na primer o trošarini; b) blagajniške in računске predpise ter službena razmerja v davčni službi. Preizkus je potekal pri deželni davčni oblastniji, izjemoma pri okrajnem finančnem oblastvu. Komisijo so sestavljali štirje uradniki: predsednik je bil svetovalec deželne davčne oblastnije ali predstojnik okrajne finančne uprave; davčni inšpektor ali podinšpektor; komisar finančnega okraja; višji računski uradnik. Izpit je bil pisni in ustni. O preizkusu so pisali zapisnik. Ocene so bile: »prav dobro«, »dobro«, »manj dobro«, »napačno« in »je molčal«. Pisna naloga je bila priložena zapisniku. Komisija je dala svoje mnenje o kandidatu, odločala pa je deželna davčna oblastnija. Uspešen je bil takoj postavljen za davčnega praktikanta, in če je bil kot pripravnik marljiv, je takoj zaprisegel. Če ni bil dovolj marljiv, a ni zaslužil odpusta iz službe, so mu predočili izid preskusa in mu dali rok za odpravo napak v okviru triletno pripravniške dobe. Če ni bil uspešen, so mu dovolili ponovitev izpita v nadaljevanju pripravništva, če je bilo upanje, da bo uspešen.⁹⁴²

Cesar je maja 1859 ukazal, da se zaradi vojne v Italiji uvedejo izredne doklade od neposrednih davkov, in sicer od zemljiškega davka in hišnine eno šestino, od hišnega razrednega davka polovico in od pridobnine in dohodnine eno petino rednega davka. Ukaz je veljal od začetka druge polovice upravnega leta 1859 dalje. Ta doklada pa ni veljala za pridobnino od obresti in osebno pridobnino.⁹⁴³ Hkrati je cesar ukazal uvesti izredno doklado od nekaterih posrednih davščin. Tako je od 1. junija 1859 za potrošnino veljala doklada 20 odstot-

kov, 15 odstotkov za vse dotedanje cene soli vseh vrst, posebna preglednica pa je prikazala doklade od kolkov in poštnih znamk.⁹⁴⁴

Z najvišjim sklepom je bilo 28. julija 1868 določeno, da so okrajna glavarstva prva stopnja za neposredne davke in v davčnih zadevah neposredno podrejena deželni finančni gosposki. V Ljubljani je bila oblikovana mestna davčna komisija za neposredne davke za mestno območje, ki je bila prav tako pod deželnim finančnim oblastvom, a dotedanja glavna davkarija v Ljubljani je še ostala. Pri okrajnih glavarstvih je bil finančni uradnik kot davčni referent. Neposredna zveza med politično in finančno upravo je bila oseba deželnega poglavarja; to je na Kranjskem začelo veljati 15. avgusta 1868.⁹⁴⁵

Kranjska deželna vlada je poleti 1878 opozorila na nepravilno reklamiranje pri obrtnikih. Od svetovne razstave, ki je bila poleti 1873 na Dunaju, je bilo opaziti, da imajo nekateri obrtniki na tabli svoje firme, etiketah, računih in cenikih priznanja s te razstave, sicer uradna, ki pa niso bila podeljena osebno tem obrtnikom ali njihovim firmam. S tem želijo zapeljati kupce, to je prepovedano. Kazen se določa po cesarskem ukazu z dne 20. aprila 1854.⁹⁴⁶ Ta ukaz je med drugim določil, da so smela okrajna glavarstva in policijska oblastva izrekati za nekatere prestopke kazni od enega do sto goldinarjev ali zapor od šestih ur do 14 dni.⁹⁴⁷

Cesar je z najvišjim sklepom 24. januarja 1890 določil, da je za neposredne davke na I. stopnji na območju finančne direkcije v Ljubljani predvidenih štirinajst delovnih mest, in sicer za pet višjih davčnih inšpektorjev, pet davčnih inšpektorjev, dva začasno zaposlena finančna koncipista in dva začasno zaposlena konceptna praktikanta. Letna plača finančnih koncipistov je bila 600 goldi-

⁹⁴² Ukaz dnarstvenega ministrstva od 28. julija 1858, *DVLKV*, št. 28/58, z dne 9. septembra 1858, predpis št. 148.

⁹⁴³ Cesarski ukaz od 13. maja 1859, *DVLKV*, št. 26/59, z dne 31. maja 1859, predpis št. 119.

⁹⁴⁴ Cesarski ukaz od 17. maja 1859, *DVLKV*, št. 26/59, z dne 31. maja 1859, predpis št. 120.

⁹⁴⁵ Razglas c. k. deželnega predsedstva za Kranjsko od 16. avgusta 1868, *ZULVK*, št. 9/68, z dne 19. avgusta 1868, predpis št. 9.

⁹⁴⁶ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 25. avgusta 1878, *DZVK*, št. 5/78, z dne 20. septembra 1878, predpis št. 11.

⁹⁴⁷ Cesarski ukaz 20. aprila 1854, *DVLKV*, št. 21/54, z dne 30. maja 1854, predpis št. 115.

narjev, konceptnih praktikantov pa 500 goldinarjev.⁹⁴⁸

Z najvišjim sklepom 18. julija 1896 je bilo določeno, da je v Ljubljani delujoča lokalna davčna komisija za opravila neposrednih davkov postala davčna administracija, podobno, kot je bilo to v prestolnicah drugih avstrijskih dežel. Delati je začela 1. januarja 1897. Njeno delovno področje, okoliš in sedež so bili enaki, kot jih je do tedaj imela lokalna davčna komisija.⁹⁴⁹

c) Namesto dohodnine štiri davščine

Konec oktobra leta 1896 je izšel zakon, ki je uvedel neposredne osebne davke; veljati je začel 1. januarja 1897. Imel je 18 členov v uvodnem delu in 285 členov temeljne vsebine. Odpravljen je bil davek od dohodkov, imenovan dohodnina. Namesto njega so prišle štiri dajatve državi.

a) Davek od pridobitka so imenovali pridobnina. Razdelili so jo v štiri razrede, pri čemer so upoštevali predpisano vsoto letnega davka. Pridobnino je bilo treba plačati vnaprej v štirih letnih obrokih.

b) Davek od prihodkov, ki so ga imenovali prihodnina, je plačal, kdor je iz premoženja ali imovinskih pravic dobival prejemke, ki niso spadali pod zemljarino, hišnino, pridobnino ali plačarino.

c) Osebna dohodnina je bila glede na višino dohodka razdeljena na 65 stopenj in za vsako stopnjo določena vsota davka. V 1. stopnjo so bili uvrščeni tisti, ki so imeli dohodek od 600 do 625 goldinarjev; zanj so plačali 3,6 goldinarja davka. V 65. stopnjo so uvrstili take, ki so imeli od 46.000 do 48.000 goldinarjev dohodka; zanj so plačali 1860 goldinarjev davka. Plačila osebne dohodnine so bili oproščeni cesar in cesarska rodbina, visoki odlikovanci, vojaški častniki in osebe z manj kot 600 goldinarjev dohodka.

č) Osebe, ki so letno dosegle 3200 goldinar-

jev ali več prejemkov, so poleg osebne dohodnine plačali še plačarino. Bila je razporejena v devet stopenj. Prva stopnja je imela od 3200 do 4000 goldinarjev plače; davek od nje je bil štiri desetine odstotka. V deveto stopnjo so spadali tisti, ki so imeli več kot 15.000 goldinarjev plače; plačati so morali 6 odstotkov davka.

č) V davčnih komisijah tudi zastopniki javnosti

Za odmero teh novih neposrednih osebnih davkov iz oktobra 1896 sta bili predvideni dve vrsti komisij: a) pridobninske komisije po priredbenih (posebej določenih) okrajih in deželah; b) cenilne komisije za osebno dohodnino po upravnih okrajih in deželah.⁹⁵⁰

Sredi maja 1897 je izšel seznam okrajev za: odmero splošnega pridobninskega davka (pridobnina) po avstrijskih deželah; odmernih okrajev, ki so bili za I., II., III. in IV. razred; sedežev komisij; števila njihovih članov.

V Ljubljani so bili trije odmerni okraji, in sicer za I., II. in III. razred; prva dva za trgovsko zbornico in tretji za samo mesto. Mesto je imelo dve odmerni komisiji. Sedeži vseh štirih komisij so bili pri davčni administraciji; prva je štela štiri, druga šest, tretja šest in četrta osem članov. Vsak od enajstih političnih okrajev je bil hkrati odmerni okraj, kjer je bil sedež komisije III. in IV. razreda. Prva je praviloma štela šest in druga osem članov.⁹⁵¹ Maja 1903 je izšlo obvestilo, da se število članov tretje komisije v cenilnem okraju Ljubljana okolica poveča od šest na osem.⁹⁵²

Sredi oktobra 1897 je izšel seznam cenilnih okrajev za osebne davke od dohodkov po vseh avstrijskih deželah, sedežev komisij in števila njih-

⁹⁴⁸ Systemisierung des Personalstandes für den directen Steurdienst I. Instanz, *Beilage*, št. 10, z dne 11. oktobra 1890, str. 57.

⁹⁴⁹ Umwandlung der Steuerlocalcommission in Laibach in eine Steueradministration, *VBFM*, št. L., z dne 31. decembra 1896, str. 396. Tudi v *DZVK*, št. 39/96, z dne 31. decembra 1896, predpis št. 53.

⁹⁵⁰ Zakon z dne 25. oktobra 1896. l. o neposrednih osebnih davkih, *DZ*, št. 84/96, z dne 19. decembra 1896.

⁹⁵¹ Verzeichnis der Veranlagungsbezirke zur allgemeinen Erwerbsteuer, *VBFM*, št. XXIV., z dne 18. maja 1897, str. 537–563. Razglas finančnega ministrstva z dne 24. aprila 1897 o priredbenih okrajih za občo pridobnino, *DZ*, št. 46/97, z dne 11. maja 1897, predpis št. 117.

⁹⁵² Änderung der Anzahl der Mitglieder der Erwerbsteuer-Commission IV. Classe des Veranlagungsbezirkes Laibach (Land), *VBFM*, št. XXVII., z dne 31. maja 1903, str. 184.

vih članov. Na Kranjskem je bilo dvanajst cenilnih okrajev; po ena komisija v vsakem od enajstih političnih okrajev ter ena v mestu Ljubljana. V Ljubljani je bila krajevna komisija, po okrajih pa okrajne. Sedež ljubljanske komisije je bil na davčni administraciji, okrajnih pa na sedežih okrajnih glavarstev. Število članov komisij v mestu Ljubljana, okrajih Postojna, Kranj in Ljubljana okolica je bilo po dvanajst, drugod po šest. Če je bilo število volilnih upravičencev v cenilnem okraju več kot 42, so volili člane komisij v treh volilnih razredih; če pa je bilo upravičencev manj kot 42, so volili v dveh volilnih razredih.⁹⁵³ Konec leta 1901 je izšlo obvestilo, da je število članov cenilne komisije v okraju Postojna šest in ne dvanajst.⁹⁵⁴

Oblikovane so bile tudi pritožbene komisije za neposredne davke od osebnih dohodkov. Taka komisija za Kranjsko je imela sedež v Ljubljani in je štela šestnajst članov oz. namestnikov.⁹⁵⁵

Kranjska je leta 1898 z zakonom določila, da je osebni dohodninski davek zunaj pristojnosti deželne zakonodaje in nanj ne sme biti razpisana nobena deželna, okrajna, občinska, cerkvena, bogoslužna, šolska ali druga doklada. Isto je veljalo za plačarino državnih, dvornih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov ter duhovnikov.⁹⁵⁶ Deželni zakon je ta določila podaljšal do leta 1917.⁹⁵⁷

Junija 1904 je ljubljanska priloga uredbenika objavila celovit seznam pridobninskih komisij na

Kranjskem. Navedeni so bili odmerni okraji, pridobninski razredi od I do IV, od finančnega ministrstva imenovani predsedniki komisij in njihovi namestniki, izvoljeni člani komisij, namestniki izvoljenih članov, na finančnem ministrstvu imenovani člani komisij in namestniki imenovanih članov. Pregled je zajel enajst političnih okrajev, mesto Ljubljana in okraj trgovske zbornice.⁹⁵⁸ Hkrati je bil objavljen pregled cenilnih komisij za davke od osebnih dohodkov. Navedel je podatke za vseh enajst političnih okrajev in mesto Ljubljana. Navedeni so bili cenilni okraji, na finančnem ministrstvu imenovani predsedniki komisij in njihovi namestniki, izvoljeni člani komisij, namestniki izvoljenih članov, na finančnem ministrstvu imenovani člani komisij in njihovi namestniki.⁹⁵⁹

Z zakonom je bilo poleti 1908 določeno, da se je 18-letni rok oprostitve plačevanja dajatev od novih in obnovljenih stavb v Ljubljani podaljšal do 2. julija 1910.⁹⁶⁰ Šlo je za pomoč pri obnovi Ljubljane po potresu leta 1895.

Januarja 1914 je bil spremenjen in dopolnjen zakon o osebnih davkih z dne 25. oktobra 1896. Odtlej so osebno dohodnino preimenovali v dohodnino. Zatem je izšla vrsta izvršilnih predpisov za izvajanje omenjenega zakona ter dodatkov k tem izvršilnim predpisom. Spomladi 1914 jih je izšlo sedem. Urejali so posamezna poglavja iz zakona, na primer rentnino, dohodnino in plačarino.

Člani in namestniki cenilnih komisij in prizivnih komisij za dohodnino, ki niso bili aktivni uradniki in njihov letni dohodek ni presegal 3000 kron, ter so dokazali, da so zaradi dela pri komisiji izgubili del zaslужka, so dobili pravico do odškodnine. Ta je za člane in namestnike članov cenilnih komisij znašala šest kron na dan, za člane in namestnike prizivnih komisij pa osem kron na dan. Zahtevo je bilo treba podati predsedniku ko-

⁹⁵³ Verzeichnis der Schätzungsbezirke zur Veranlagung der Personaleinkommensteuer, *VBFM*, št. XLVIII., z dne 15. oktobra 1897, str. 929–944. Razglas finančnega ministrstva z dne 4. oktobra 1897. I. o cenilnih okrajih za osebno dohodnino, *DZ*, št. 92/97, z dne 9. oktobra 1897, predpis št. 233.

⁹⁵⁴ Abänderungen des mit der Kundmachung vom 4. October 1897 verlautbarten Verzeichnisses der Schätzungsbezirke zur Personaleinkommensteuer, *VBFM*, št. XLIV., z dne 30. decembra 1901, str. 332.

⁹⁵⁵ Bestimmung der Anzahl der Mitglieder und Stellvertreter der Personaleinkommensteuer-Berufungskommissionen, *VBFM*, št. LV., z dne 5. decembra 1897, str. 984. Razglas finančnega ministrstva z dne 16. novembra 1897, *DZ*, št. 104/97, z dne 1. decembra 1897, predpis št. 268.

⁹⁵⁶ Zakon z dne 24. junija 1898, *DZVK*, št. 21/98, z dne 6. avgusta 1898, predpis št. 33.

⁹⁵⁷ Zakon z dne 1. aprila 1910, *DZVK*, št. 17/10, z dne 27. junija 1910, predpis št. 20.

⁹⁵⁸ Zusammenstellung der Erwerbsteuer-Kommissionen in Krain, *Beilage*, št. VI., z dne 12. junija 1904, str. 22–29.

⁹⁵⁹ Zusammensetzung der Personaleinkommensteuer-Schätzungskommissionen in Krain, *Beilage*, št. VI., z dne 21. junija 1904, str. 30–35.

⁹⁶⁰ Gesetz vom 19. August 1908, betreffend die teilweise Verlängerung der Geltungsdauer des für die Stadt Laibach wirksamen Steuerbegünstigungsgesetzes vom 23. Mai 1905, RGB Nr. 89, *VBFM*, št. XLI., z dne 12. septembra 1908, str. 351.

misije pisno ali ustno za vsako sejo posebej. O odškodnini je nato odločilo deželno finančno oblastvo. To je veljalo od dneva razglasitve, to je od 5. januarja 1915.⁹⁶¹

Prodaja državnih nepremičnin

Država je dobila del svojih prihodkov tudi od občasne prodaje državnih nepremičnin, ki ji niso bile več potrebne ali uporabne. Ni bilo redko, da je finančno ministrstvo prejelo zakonsko ali cesarjevo pooblastilo za prodajo državnega nepremičnega premoženja. Kako je to potekalo v deželi Kranjski?

Uredbenik je leta 1878 objavil zakon, da je bilo ministrstvo za finance pooblaščen za prodajo štirih državnih nepremičnin v Ljubljani: hišna št. 297, poslopje nekdanje stavbe finančne direkcije; h. št. 196, nekdanja stavba glavnega carinske-

Stavba konservatorija za glasbo in balet na vogalu Turjaške in Gosposke ulice, kjer je bilo poslopje nekdanje policijske direkcije v Ljubljani (foto Pavel Čelik, 2013).

ga urada; h. št. 207, poslopje nekdanje policijske direkcije in stavba na hišni številki 176.⁹⁶² Finančna direkcija je najprej uradovala na hišni št. 297, današnjem Vodnikovem trgu 5, policijska direkcija pa na hišni št. 176, v poslopju na vogalu Turjaške in Gosposke ulice, kjer je danes glasbena ter baletna šola.

Zakon je sredi januarja 1894 pooblastil finančno ministrstvo, da proda v katastrski občini Novo mesto v zemljiški knjigi vpisano gradbeno parcelo z zgrajeno pehotno vojašnico in pašnikom, ki je bila v uporabi vojaške uprave, izkupiček pa prepusti vojaški upravi.⁹⁶³

Cesar je potrdil sklep kranjskega deželnega zbora in 15. marca 1897 odobril prodajo redutnega poslopja in hiš št. 4 in 6 na Florjanski ulici v Ljubljani ter odpis terjatev na teh stavbah.⁹⁶⁴

Spomladi 1905 je ministrstvo dobilo pravico do prodaje ali zamenjave stavbe liceja in stavb na Grajskem hribu v Ljubljani.⁹⁶⁵ Mestna občina je za grad, ki ga je 16. maja 1905 (v času župana Ivana Hribarja) odkupil magistrat mesta Ljubljana, plačala 60.200 kron.

Konec leta 1905 je dobilo pooblastilo za prodajo premoženja, ki je bilo v vojaški upravi v Ljubljani, in sicer vojaškega oskrbnega skladišča in opuščene garnizijske bolnišnice; izkupiček je dobila vojaška uprava.⁹⁶⁶

⁹⁶² Gesetz vom 5. April 1878 über die Veräußerung einiger Objekte des unbeweglichen Staatseigentumes, *VBFM*, št. 10, z dne 3. maja 1878, str. 75.

⁹⁶³ Gesetz vom 12. Jänner 1894, betreffend die Veräußerung und Belastung einzelner Objecte des unbeweglichen Staatseigentumes, welche sich in den Benützung der Heeresverwaltung befinden, *VBFM*, št. 3, z dne 24. januarja 1894, str. 11–12.

⁹⁶⁴ Razglas c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 28. marca 1897, *DZVK*, št. 7/97, z dne 1. aprila 1897, predpis št. 8.

⁹⁶⁵ Gesetz vom 30. Mai 1905, betreffend die Veräußerung und Belastung von Objekten des unbeweglichen Staatseigentums, *VBFM*, št. XXII., z dne 20. junija 1905, str. 129–130.

⁹⁶⁶ Gesetz vom 21. december 1905, betreffend die Veräußerung mehrerer Objekte des unbeweglichen Staatseigentums, *VBFM*, št. L., z dne 28. decembra 1905, str. 295.

⁹⁶¹ Ukaz finančnega ministrstva z dne 25. decembra 1914, *DZ*, št. 2/15, z dne 5. januarja 1915, predpis št. 2.

Državni monopoli

Finančno ministrstvo je 30. oktobra 1851 izdalo sklep, da naredi težak dohodninski prestop, kdor monopolni predmet prenese iz dežele, kjer je njegova cena nižja, v deželo, kjer je cena višja; to je določal člen 319 kazenske postave o dohodninskih prestopkih z dne 11. julija 1835. S cesarskim patentom z dne 29. novembra 1850 je bila namreč uvedena monopolna prodaja tobaka v ogrskih deželah, in cena na Ogrskem je bila za nekatere vrste tobaka nižja kot v drugih deželah, zato jih je bilo prepovedano prenašati v druge dele države. Finančna straža je morala skrbeti, da prodajalci (založniki in trafikanti) niso nabavljali tobaka v ogrskih deželah in ga prodajali tam, kjer je bila cena višja. Tako osebo bi kaznovali tudi z odvzemom prodajne pravice; in kaznovan bi bil tudi finančni komisar na Ogrskem. Tistega, ki bi iz ogrskega dela v avstrijski del monarhije nesel le en dunajski funt tega tobaka in ga rabil le za svoje potrebe, ni bilo treba ustavljati.

Vsebinsko tega sklepa finančnega ministrstva je nato štajersko-ilirska deželna finančna direkcija v Gradcu kot okrožnico razposlala podrejenim okrajnim oblastvom, oddelkom finančne straže, prodajalcem tobaka in dohodninskim uradom. Dodan je bil tudi seznam vrst tobaka, ki so jih v ogrskih deželah prodajali po nižji ceni kot v drugih deželah monarhije; bilo jih je sedem vrst.⁹⁶⁷

Cesar je s patentom 31. marca 1853 odpravil monopol nad solitrom, monopol nad smodnikom pa je ostal. To je veljalo od 1. julija 1853.⁹⁶⁸ Hkrati so ministrstva za vojsko, notranje zadeve in finance izdala ukaz, s katerim so natančno določila proizvodnjo in prodajo smodnika. Ta je bila v pristojnosti vojaških oblasti, ki so tudi dajala dovoljenje za tovrstno dejavnost.⁹⁶⁹

Finančno ministrstvo je sredi januarja 1900 sporočilo, da bosta 1. marca tega leta v Celju in Ljubljani začeli delovati skladišči soli. Namenjeni sta bili oskrbi Kranjske in Južne Štajerske s soljo. Cena bele istrske morske soli je bila 18 kron in 80 vinarjev za sto kilogramov, cena živinske soli pa je bila 10 kron za sto kilogramov. Hkrati se je znižala cena jedilne soli pri oddajnem uradu za sol v Trstu od 19 kron in 30 vinarjev na 18 kron in 80 vinarjev za sto kilogramov. Razpečevanje te soli iz skladišč v Celju in Ljubljani ter urada v Trstu je bilo dovoljeno le za okoliš Istre, Trsta, Gorice, Gradiške, Kranjske in Južne Štajerske, vključno z okraji Maribor, Ljutomer in Slovenj Gradec.⁹⁷⁰

Določene poti za vnos žganja in sladkorja iz Ogrske na Kranjsko

Količinske omejitve so veljale za vnos določenega blaga iz drugih predelov države v avstrijski del. To je veljalo tudi za Kranjsko, zato je finančna direkcija v Ljubljani določala smeri oz. poti za vnos tega blaga na Kranjsko. Sredi avgusta 1894 je ukazala, da se je smelo od 1. septembra tega leta prevažati ali prenašati nad en liter žganih pijač na Kranjsko iz smeri ogrske meje le na teh poteh: Samobor–Čatež–Krška vas v Krško; Karlovac–Metlika v Črnomelj in Novo mesto; Brod–Pirče–Banja Loka v Kočevje.⁹⁷¹

Ista direkcija je poleti 1896 določila še dve poti za uvoz nad enega litra žganih pijač z Ogrskega ter iz Bosne in Hercegovine na Kranjsko. To sta bili poti Prezid–Babno Polje–Lož na Rakek; Karlovac–Vrbovsko–Vinica v Črnomelj.⁹⁷²

S 1. avgustom 1899 je bil dopusten prevoz ali prenos več kot dva kilograma sladkorja iz ogrskega dela države ali iz Bosne in Hercegovine na Kranjsko po teh poteh: Samobor–Čatež–Krška vas v Krško; Karlovac–Metlika v Črnomelj in Novo

⁹⁶⁷ Okoljni ukaz c. k. štaj. ilirsk. dнарstvenega deželnega vodstva 12. novembra 1851, *DZVLKK*, št. 1/52, z dne 7. januarja 1852, predpis št. 1.

⁹⁶⁸ Cesarski patent 31. marca 1853, *DVLKV*, št. 20/53, z dne 25. junija 1853, predpis št. 113.

⁹⁶⁹ Ukaz c. k. ministrstev vojstva, c. k. notranjih in c. k. dнарstvenih zadev, *DVLKV*, št. 20/53, z dne 25. junija 1853, predpis št. 114.

⁹⁷⁰ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 30. januarja 1900, *DZVK*, št. 4/00, z dne 19. februarja 1900, predpis št. 6.

⁹⁷¹ Ukaz c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 13. avgusta 1894, *DZVK*, št. 11/94, z dne 31. avgusta 1894, predpis št. 22.

⁹⁷² Ukaz c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 22. avgusta 1896, *DZVK*, št. 27/96, z dne 31. avgusta 1896, predpis št. 35.

mesto; Karlovac–Vinica v Črnomelj; Vrbovsko–Vinica v Črnomelj; Brod–Pirče–Banja Loka v Kočevje; Prezid–Babno Polje v Lož in Logatec. V zadnjih krajih teh poti je bil najbližji oddelek finančne straže, da je to lahko nadzoroval.⁹⁷³

Prodaja od hiše do hiše

Prodaja določenih izdelkov od hiše do hiše je bila v Avstriji urejena že desetletja pred vzpostavitvijo finančne straže. Na Slovenskem so temu rekli pohošno kupčevanje ali kramarjenje oz. krošnjarstvo; tak prodajalec ni imel stalnega prodajnega mesta, ampak je svoje blago prenašal in ponujal iz krošnje ali iz koša. S tem so se srečevali tudi finančni stražniki.

Cesar je 4. septembra 1852 izdal nov patent o tej prodaji, ki je imel 22 členov. Za to dejavnost je bilo potrebno dovoljenje. Dobil ga je tisti, ki je izpolnjeval več pogojev: avstrijsko državljanstvo; starost nad 30 let; ni imel gnusne bolezni; ni bil kaznovan zaradi skrivne kupčije (kontrabant) ali zaradi pomanjkanja dokazov storitve dohodarstvenih prestopkov in ni bil kaznovan za težak prestoppek te vrste; ni izgubil oblastvenega dovoljenja za tako prodajo; je bil neomadeževanega življenja in negrajanega političnega vedenja; je užival vse državljanske pravice.

Dovoljenja je izdajalo politično oblastvo, ko je oseba zanj zaprosila. Šlo je za dovoljenje ali knjižico, ki je veljala le zanj. Veljala je eno leto in se je veljavnost na prošnjo lahko podaljšala. V kraju, kamor je prodajalec prišel zaradi pohošne prodaje, so mu dovoljenje vidirali politično ali policijsko oblastvo, mestni magistrat ali županstvo občine. Veljalo je le za določeno kronovino, za prodajo v drugi kronovini je bilo potrebno dovoljenje vidirati pri oblastvu. Ob vidiranju so vpisali kraje, kjer je bila taka prodaja prepovedana. V mejnih krajih je to dovoljevalo pristojno oblastvo v dogovoru z okrajnim finančnim oblastvom.

Blago je moralo biti domačega izvora in žigosano. Ni bilo dovoljeno prodajati špecerije, destili-

ranega olja, vseh pijač, sladkorja in sladkornih izdelkov, mazil, strupov, živega srebra, kave, kislin, žlahtnega kamenja, cerkvenega posodja, uniform in orožja, srečk, znanstvenih in umetniških del, blaga državnega monopola. Če je prodajalec bil pošten in je toliko oslabel, da ni mogel prenašati tovora, je lahko najel pomočnika; ta je moral biti naveden v dovoljenju in je moral izpolnjevati iste pogoje kot prodajalec. Vse blago je bilo treba nositi, ne pa prevažati ali tovoriti.

Za preživljanje prebivalcev določenih krajev so lahko oblastva izdala tako dovoljenje prodajalcem že ob izpolnjenem 24. letu starosti, če je sicer prosilec izpolnjeval vse državljanske dolžnosti, dovoljenje pa je veljalo za vse cesarstvo. Kraji so bili naštet; med drugimi so bili navedeni prebivalci Kočevskega, Poljanske doline in Ribnice. Ti so imeli dovoljenje, da so lahko kupčevali z južnim sadjem, morskimi sadeži, laškimi oljem, vinom iz Drage, kostanjem, lešniki in predmeti, za katere so že dotlej imeli dovoljenje.

Določene so bile kazni za prestopke. Kazen od 25 do 100 goldinarjev je bila predvidena za kramarske tujce, domačine brez dovoljenja ali jim je to preteklo ali se je glasilo na drugo osebo; taki osebi so tudi prepovedali nadaljnje krošnjarjenje. Prodajalce tujega blaga ali nežigosanega domačega so kaznovali po dohodarstvenih postavah; odvzeli so jim dovoljenje. Kazen od 5 do 25 goldinarjev je bila predvidena za tiste, ki so prodajali nedovoljeno blago; blago so zasegli in že po prvem naslednjem prestopku so odvzeli dovoljenje. Kdor je dovoljenje posodil drugemu, je izgubil pravico do njega. Tisti, ki je kupčeval v drugi deželi, kjer njegovo dovoljenje ni veljalo, ali dovoljenja ni vidiral, ali je to prodajal v obmejnem kraju, je ob prvem prestopku plačal od dva do pet goldinarjev, ob drugem 5 do 10 goldinarjev, ob tretjem pa je izgubil pravico do kramarjenja. Kdor je brez dovoljenja imel pomočnika, je plačal 10 goldinarjev. Od 20 do 50 goldinarjev pa je plačal, kdor je uporabljal voz ali tovorno žival. Za druge prestopke je bila predvidena denarna kazen od 30 krajcarjev do 2 goldinarjev. Ob prestopkih je moral zastaviti blago, ki ga je imel pri sebi. Te prestopke so obravnavala oblastva, ki so bila pristojna za prestopke zoper državne dohodke. Kazenske razsodbe so sporočila oblastva, ki so izdala

⁹⁷³ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 22. julija 1899, *DZVK*, št. 13/99, z dne 28. julija 1899, predpis št. 18.

dovoljenje. Kaznovani se je smel pritožiti na višje oblastvo.⁹⁷⁴

Kočevarski kramarji so ministrstvo za trgovino zaprosili, da bi jim dovolilo prodajati povoljnato blago. To je 23. oktobra 1853 odgovorilo, da to ni mogoče, pač pa naj prodajajo blago, ki ga je določil cesarski patent 4. septembra 1852.⁹⁷⁵

Ministrstvo za trgovino je 6. oktobra 1855 v dogovoru z notranjim in najvišjim policijskim oblastvom izdalo nove določbe o kramarjenju in sejmarjenju. Za izdajo kramarskega dovoljenja so bila pristojna najprej policijska oblastva, kjer teh ni bilo, pa politična oblastva in šele če obeh ni bilo v določenem kraju, je pravico izdaje dobil župan občine. Ko je kramar prišel v kateri koli kraj, da bi tam prodajal ali le potoval skozi, je moral dovoljenje za pohošno prodajo vidirati pri prej omenjenih oblastvih, če sta bili v kraju, ali na občini. V nekaterih deželah je bilo dovoljeno kramariti in sejmariti hkrati. Odtlej to ni bilo več dovoljeno. Kramar je smel na sejmih na stojnici prodajati blago, za katero je imel dovoljenje. Ob tržnih dnevih je smel v trgih prodajati od hiše do hiše, ne pa na stojnici ali kje drugje. Za prodajo na sejmih je potreboval dovoljenje, čeprav je bil obrtnik, pa tudi potovalno dovoljenje. Kramar je za prevoz blaga smel uporabiti svoj ali najeti voz, blaga pa ni smel hraniti pri drugi osebi. Kdor je imel hkratno dovoljenje za kramarjenje in sejmarjenje, ga je moral do konca decembra 1855 vrniti in zaprositi le za eno od obeh.⁹⁷⁶

Spomladi 1856 so določili, kdo izdaja potrebna potrdila prosilcu za dovoljenje. Spričevalo, da ni imel »očitne ostudne bolezni ali druge take nadlog«, je izdal zdravnik ali ranocelnik. Zanj je plačal 24 krajcarjev. Potrdilo o poštem obnašanju je izdala župnija in ga ni bilo treba plačati. Na potrdilu župnije je ljubljanski magistrat ali na podeželju okrajni urad potrdil, da nima očitkov glede prosil-

čevega političnega ravnanja; za to ni bilo treba plačati pristojbine. Župan občine je na zaprosilo magistrata ali okrajnega urada lahko ustno ali pisno podal svoje mnenje o prosilcu.⁹⁷⁷

Ministrstvo za trgovino je v dogovoru z notranjim, finančnim in najvišjim policijskim oblastvom spomladi 1857 ukazalo, da dovoljenje za kramarjenje velja zgolj v kronovini, kjer je imel nosilec stalno bivališče; zanesljivi kramarji pa so smeli prodajati v vseh kronovinah.⁹⁷⁸

Ministrstvo za finance je konec januarja 1859 odločilo, da podaljšanje veljavnosti dovoljenja za pohošno prodajo velja kot novo upravičeno dovoljenje in je zato potrebno zanj plačati 60 krajcarjev; to je prišlo v poštev tedaj, če je bila oddana prošnja za podaljšanje ali če so na ustno zaprosilo sestavili zapisnik.⁹⁷⁹ Notranje ministrstvo je v dogovoru s finančnim sredi marca 1859 odredilo, da varnostna oblastva vsako neupravičeno kramarjenje s tiski kaznujejo v svoji pristojnosti; če pa bi šlo za tuje tiske in sum oškodovanja carine, so to naznanile finančnim oblastvom, zaseženi tisk pa priložile, da so zadevo obravnavala in zaračunala še carino.⁹⁸⁰

Trgovinska pogodba med Avstrijo in Italijo z dne 23. aprila 1867 je določila, da so smeli kositarji iz okraja Avronzo (di Cadore) v pokrajini Belluno v Italiji tudi na Slovenskem od hiše do hiše popravljati kotle in okna, če so imeli za to italijansko potrdilo. Za to so plačali pridobnino, podobno kot naši pohošni kramarji in njim podobni: godci, komedijanti, vrvohodci, cunjarji, če so zbirali cunje zase itd.⁹⁸¹ Konec poletja 1873 je fi-

⁹⁷⁴ Cesarski patent 4. septembra 1852, s katerim se daje nova postava zastran pohošne kupčije, *DVLKV*, št. 2/53, z dne 22. januarja 1853.

⁹⁷⁵ Razpis c. k. krajskega poglavarstva 29. oktobra 1854, *DVLKV*, št. 2/54, z dne 31. januarja 1854, II. del, predpis št. 3.

⁹⁷⁶ Razpis c. k. krajske deželne vlade 8. novembra 1855, *DVLKV*, št. 15/55, z dne 30. novembra 1855, II. del, predpis št. 32.

⁹⁷⁷ Razglas c. k. krajske deželne vladnije 18. aprila 1856, *DVLKV*, št. 6/56, z dne 24. maja 1856, II. del, predpis št. 8.

⁹⁷⁸ Razpis c. k. krajske deželne vladnije od 14. maja 1857, *DVLKV*, št. 3/57, z dne 15. junija 1857, II. del, predpis št. 4.

⁹⁷⁹ Razpis dnarstvenega ministrstva od 28. januarja 1859, *DVLKV*, št. 13/59, z dne 28. februarja 1859, predpis št. 75.

⁹⁸⁰ Razpis c. k. krajske deželne vlade od 30. marca 1860, *UCKDGVK*, št. 6/60, z dne 31. avgusta 1860, predpis št. 21.

⁹⁸¹ Ukaz c. k. finančnega ravnavstva za Kranjsko od 18. avgusta 1871, *DZVK*, št. 8/71, z dne 16. oktobra 1871, predpis št. 24.

nančna direkcija v Ljubljani objavila, da plačilo pridobnine velja za vse kositarje iz Italije.⁹⁸²

V Ljubljani je bilo od 1. julija 1898 prepovedano krošnjarenje. Prodaja od hiše do hiše pa je bila dovoljena za predmete, ki jih je navajal člen 17 cesarskega patenta iz leta 1852, in za artikle, ki jih je navajal 2. odstavek člena 60 obrtnega reda; ti predmeti so služili za dnevno uporabo.⁹⁸³

Trgovinsko ministrstvo je v povezavi z notranjim in finančnim 2. julija 1904 izdalo ukaz, da je v blejskem zdraviliškem okraju med zdraviliško sezono od 1. maja do 30. septembra vsako leto prepovedano krošnjarenje.⁹⁸⁴

Prodaja žganih pijač na Kranjskem leta 1881

Zakon o trgovanju z žganimi opojnimi pijačami je veljal od 1. oktobra 1881; finančna direkcija v Ljubljani je konec septembra objavila obvestilo o uresničevanju določb tega predpisa. Za žgane pijače je bilo treba plačevati dajatev za točenje in prodajo na drobno; plačevati jo je bilo treba za pol leta vnaprej. Ta dajatev se je ravnala po številu prebivalcev v kraju točenja: v krajih, kjer je bilo do 500 prebivalcev, je znašala pet goldinarjev od hektolitra pijače; v naseljih s 500 do 2000 prebivalci je bila 10 goldinarjev; v krajih z 2000 do 10.000 prebivalci 20 goldinarjev; v naseljih z 10.000 do 20.000 prebivalci 30 goldinarjev; v mestih z 20.000 do 100.000 prebivalci 45 goldinarjev in v krajih z več kot 100.000 prebivalci je znašala 50 goldinarjev od hektolitra pijače.

V krajih, kjer je potekala kupčija na drobno, je bila dajatev v višini dveh tretjih zgornjih vsot. Za kraje, kjer je bila ta kupčija glavno ali izključno opravilo, je dajatev znašala eno četrtno zgornjih vsot. Za obrtnika, ki je prodajal mimogrede, je da-

jatev znašala eno petino zgornjih vsot. Te dajatve niso plačevali vojaški tabori zunaj vojašnic, lekarne, ki so to pijačo prodajale kot zdravilo na recept, in gorske (planinske) kočje.

Kdor je hotel točiti ali prodajati te pijače, je moral davčnemu uradu ustno ali pisno sporočiti svojo željo do 14. oktobra 1881. V zaprosilu je bilo treba navesti točen naslov s hišno številko in navesti, kaj kdo želi opravljati, točiti ali drobno prodajati. Ob tem je moral prosilec vnaprej plačati dajatev.

Če bi pijačo točil ali prodajal, ne da bi za to vnaprej plačal dajatev, mu je pretela kazen v višini od dvakratnega do dvanajstkratnega zneska neplačane dajatve.

Obrtnik je moral dovoliti uslužbencu finančnega oblastva ob vsakem času vstopiti v prostor ter pokazati plačilni list.⁹⁸⁵

Sredi januarja 1885 je bil objavljen razglas deželnega predsednika za Kranjsko, ki je urejal pobiranje doklade po tri goldinarje od enega hektolitra žganih pijač ali tri krajcarje od litra. To so plačali obrtniki v shrambah ali ob začetku točenja na drobno. Doklado so pobirali deželni zbor ali zakupniki ali pobiralci užitnine od vina in mesa. Prodaja na drobno je pomenila prodajo manj kot 100 litrov pijače. Med žgane pijače so uvrstili žganje, špirit, rum, arak, punčni cvet, rozolijo, liker in druge sladkane žgane pijače. Arak je bil orientalska žgana pijača iz riža, rozolija pa liker iz cvetov pomaranč ali vrtnic. Obrtnik je moral v 24 urah popisati vse zaloge teh pijač v shrambah doma ali 3 kilometre naokoli; kdor je nabavil take pijače za domačo shrambo ali 3 kilometre naokoli, naj bo zase ali koga drugega, je to moral, še preden jih je uskladiščil, pisno ali ustno sporočiti organom, ki so pobirali doklado; to sporočilo je veljalo tudi za shrambo pijač. Na posode s temi pijačami so pobiralci dali pečat, ki ga je moral obrtnik skrbno varovati. Ko je hotel pijače točiti ali na drobno prodajati, prodajati na debelo (več kot en hektoliter), jih poslati iz kraja hranjenja v drugo shrambo, jih pretočiti ali odstraniti pečat, je moral dvanajst ur prej to sporočiti organom za pobiranje dokla-

⁹⁸² Oznanilo c. kr. finančnega vodstva v Ljubljani od 15. septembra 1873, *DZVK*, št. 16/73, z dne 13. decembra 1873, predpis št. 44.

⁹⁸³ Ukaz trgovinskega ministrstva v sporazumu z ministrstvom za notranje stvari in finance z dne 3. januarja 1898, *DZ*, št. 2/98, z dne 12. januarja 1898, predpis št. 7.

⁹⁸⁴ Ukaz trgovinskega ministrstva v povezavi z ministrstvom za notranje stvari in finance z dne 2. julija 1904, *DZVK*, št. 43/04, z dne 10. avgusta 1904, predpis št. 81.

⁹⁸⁵ Razglasilo c. kr. finančnega vodstva za Kranjsko od 4. septembra 1881, *DZVK*, št. 8/81, z dne 25. septembra 1881, predpis št. 13.

de in plačati pristojbino. Če obrtnik ni sporočil o shrambi, če je navedel netočne podatke o pijačah, če ni javil vseh sprememb, če je prikril pijače, jih hranil v drugih prostorih ali če je poškodoval pečat, je zagrešil prestopok, za katerega je bila določena ali kazni do sto goldinarjev ali zapor do štirinajst dni.⁹⁸⁶

Poleti 1887 je izšel deželni zakon, ki je pooblastil deželni zbor Kranjske za pobiranje doklade od pijač. Višino in način pobiranja je določil deželni zbor s sklepom, ki ga je potrdil cesar. Za prestopke te vrste je bila zagrožena denarna kazni od enega do sto goldinarjev ali zapor od šest ur do štirinajst dni. Ker je bila Ljubljana zaprto mesto, je ob uvozu in izvozu teh pijač smela pobirati pristojbino. Sredi decembra 1887 je izšel ukaz deželne vlade za Kranjsko, ki je pomenil izvršilni predpis za izvajanje gornjega zakona; imel je 17 členov.⁹⁸⁷

Junija 1888 je izšel državni zakon, ki je za vse žgane pijače od 1. septembra 1888 dalje uvedel dopolnilni davek 24 krajcarjev od vsakega litra. To ni veljalo za 20 litrov žganja pri obrtnikih, ki so imeli žganjetoč ali prodajo na drobno, ter za 10 litrov žganja pri hišnih gospodarjih. Kdor je to količino presegel, je moral do 3. septembra 1888 pisno sporočiti, koliko žganja ima in količino čistega alkohola v njem. Sporočilo je dal pri oddelku finančne straže, tiskovino pa je dobil pri davčnem uradu za en krajcar. Kdor tega ni prijavil ali je imel za 5 odstotkov čistega alkohola več od prijavljenega, je plačal kazni od osem- do 12-kratnega zneska neplačanega davka. Za druge neresničnosti v sporočilu je bila zagrožena globa od dveh do dvajset goldinarjev. Dopolnilni davek so plačali na davčnem uradu.⁹⁸⁸

⁹⁸⁶ Razglasilo c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 12. januarja 1885, *DZVK*, št. 2/85, z dne 13. januarja 1885, predpis št. 6.

⁹⁸⁷ Ukaz c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 9. decembra 1887, *DZVK*, št. 22/87, z dne 23. decembra 1887, predpis št. 30.

⁹⁸⁸ Oznanilo c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 11. avgusta 1888, *DZVK*, št. 15/88, z dne 30. avgusta 1888, predpis št. 21.

Žganjekuha za lastne potrebe na Kranjskem leta 1893

Konec decembra 1888 je izšel deželni zakon, ki je oprostil plačila deželne doklade za žgane pijače, če je bilo žganje skuhano iz vina, droži, tropin, sadja ali jagod iz domače dežele in če so ga porabili le za domače potrebe. Doklado pa je bilo treba plačati, če je bilo žganje pripravljeno za prodajo na drobno ali točenje. Oprostitev je veljala tudi za žganje za obrtne namene, kuho, kurjavo, čiščenje in razsvetljava. Določbe so veljale od 1. januarja 1889.⁹⁸⁹

Finančna direkcija za Kranjsko je julija 1893 objavila navodila, kako je bilo treba kuhati žganje za domače porabe.

Kuhanje žganja iz lastnega pridelka, ki je bilo oproščeno plačila davščin, je bilo treba javiti na občini ali pri oddelku finančne straže. To je bilo treba storiti vsako leto do 15. oktobra.

Naznanilo je moralo vsebovati več podatkov:

- ime in priimek gospodarja, njegovo bivališče in hišno številko;
- število domačih oseb in število poslov (hlapcev, dekel), ki so pri gospodarju na hrani in stanovanju;
- število in velikost žgalnih naprav za kuhanje žganja;
- ali je žgalna naprava last gospodarja ali je izposojena, in če je izposojena, kdo je lastnik;
- v katerem času bo gospodar kuhal žganje;
- poslopje ali parcelno številko zemljišča, kjer bo žganjekuha;
- kakovost in obseg posestva, kjer so pridelane snovi za žganjekuho;
- iz katerih sestavin bo gospodar kuhal žganje;
- katere vrste pijače, proste davščin, želi pripraviti in v kakšni količini.

Ko je izpolnil to pregledno polo, se je lastno-ročno podpisal. Niso upoštevali prepozno prispelih prijav za žganjekuho ali če je imela nepopolne podatke.⁹⁹⁰

⁹⁸⁹ Zakon z dne 16. decembra 1888, *DZVK*, št. 17/88, z dne 24. decembra 1888, predpis št. 26.

⁹⁹⁰ Razglasilo c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 6. julija 1893, *DZVK*, št. 14/93, z dne 26. julija 1893, predpis št. 23.

Že konec februarja 1894 je ta direkcija objavila nekaj sprememb pri kuhanju žganja za domačo porabo. Od leta 1894 je bil namreč čas za kuhanje te pijače na Kranjskem določen od 1. oktobra do 30. septembra naslednjega leta. Zaradi tega je bilo treba naznanilo o nameravani žganjekuhi oddati že do 15. avgusta.⁹⁹¹

Posebnosti za Ljubljano

Ljubljana je bila glavno mesto vojvodine Kranjske in je bilo razglašeno kot zaprto mesto. To je pomenilo, da je bilo za uvoz vanjo potrebno plačati določene pristojbine, in podobno za izvoz iz nje. Oboje je določal vsakokratni predpis.

Ljubljanski gubernij je 27. septembra 1848 z okrožnico obvestil podrejene urade, da je bila dotelej občinska doklada za v Ljubljano uvožene opojne pijače odvisna od stopnje alkohola, odtlej dalje pa bo za vse te pijače enaka in bo z letom 1849 znašala 1 goldinar in 40 krajcarjev za vedro take pijače.⁹⁹²

Finančno ministrstvo je 29. septembra 1848 obvestilo ljubljanski gubernij, ta pa je z okrožnico 3. oktobra 1848 sporočil podrejenim oblastvom, da je bila užitnina od vedra vinskega mošta in vinske drozge ob uvozu v Ljubljano znižana od dotdanjega enega goldinarja in 15 krajcarjev na en goldinar in tri krajcarje.⁹⁹³ Finančno ministrstvo je 4. aprila 1849 dovolilo, da je bila občinska doklada po postavki št. 1 užitninske tarife z dne 27. oktobra 1838 ob uvozu vedra žganja v Ljubljano ne glede na alkoholno stopnjo 1 goldinar in 40 krajcarjev.⁹⁹⁴

Vodstvo mestne občine Ljubljana je objavilo cene kruha in mesa za mesec november 1850

in naročilo, da jih je treba strogo spoštovati, sicer bodo kršitelji kaznovani. Žemlja je stala 1 krajcar; hlebec kruha iz različnih mok 1 groš (kovanec za pet krajcarjev), a je bila teža hlebcev različna; funt govedine je stal 10 krajcarjev.⁹⁹⁵

Ljubljanska mestna občina je pobirala štantnino (za stojnice) za prodajo na sejmi (mestnih tržnicah). Za mesec november 1850 je bilo navedenih 24 različnih stvari, od katerih so pobirali štantnino. Za košaro jajc je znašala en krajcar; za vprežni voz z eno živaljo za dostavo krompirja, repe, korenja, pese, zelja in sadja je bila cena tri krajcarje, za voz z dvema vprežnima živalma pa pet krajcarjev; za enega prašička je štantnina znašala pol krajcarja.⁹⁹⁶

Sredi septembra 1887 sta začela veljati nov občinski red in občinski volilni red za deželno stolno mesto Ljubljana, prenehal pa je veljati začasni občinski red z dne 9. junija 1850. Novi občinski red je imel 87 členov, volilni red pa 33 členov. Določil je, da so občinske doklade dvoje: a) doklade od neposrednih davkov in od užitnin; b) naklade in davščine, ki niso spadale v vrsto davčnih doklad. Doklade od neposrednih davkov niso plačevali vsi uradniki in sluge, vojaške osebe, vdove in sirote, duhovniki in učitelji. Doklada od užitnine je bila zgolj od v občini potrošenih stvari, ne pa od pridevanja in prodaje teh stvari.⁹⁹⁷

V mestu Ljubljana so smeli od 1. januarja 1889 do vštetega leta 1898 pobirati za 100 odstotkov povišano doklado od najemnin za stanovanja. Najemnina pod 50 goldinarjev letno je bila oproščena plačila te doklade; če je znašala 50 do 100 goldinarjev, je bila doklada dva krajcarja od vsakega goldinarja; če je znašala nad 100 goldinarjev, pa štiri krajcarje od goldinarja.⁹⁹⁸

Sredi aprila 1890 je izšel deželni zakon, ki je

⁹⁹¹ Razglasilo c. kr. finančnega ravnateljstva na Kranjskem z dne 24. februarja 1894, *DZVK*, št. 4/94, z dne 14. marca 1894, predpis št. 9.

⁹⁹² Aufhebung der Abstufungen der Gemeindegeldgebühren bei der Einfuhr geistiger Flüssigkeiten nach Laibach, *Sammlung*, 1848, št. 205, str. 526.

⁹⁹³ Herabsetzung der Verzehrungssteuer für den Weinmost und Weinmaische, *Sammlung*, 1848, št. 216, str. 557.

⁹⁹⁴ Vom Branntweingeiste ist der Gemeindegeldschlag bei der Einfuhr nach Laibach gleich ändern geistigen Flüssigkeiten mit 1 g 40 kr pr. Eimer einzuheben, *Sammlung*, 1849, št. 110, str. 295.

⁹⁹⁵ Cena kruha in mesa v Ljubljani meseca listopada, *Novice*, št. 45, dne 6. novembra 1850, str. 190.

⁹⁹⁶ Oznanilo, *Dokladni list* št. 36 k *Novicam* št. 48, dne 26. novembra 1850, str. 246.

⁹⁹⁷ Zakon z dne 5. avgusta 1887, s katerim se izdaja občinski red in občinski volilni red za deželno stolno mesto Ljubljano, *DZVK*, št. 16/87, z dne 15. septembra 1887.

⁹⁹⁸ Razglasilo c. kr. deželne vlade na Kranjskem z dne 31. decembra 1888, *DZVK*, št. 1/89, z dne 7. januarja 1889, predpis št. 3.

za Ljubljano uredil plačilo vodarine. Gospodarji hiš, mimo katerih je tekel mestni vodovod, da so se lahko iz njega oskrbovali z vodo, so plačevali letno pet krajcarjev od vsakega goldinarja najemnine za hišo, od stanovalcev pa so smeli zahtevati povračilo te doklade. To je veljalo do konca leta 1930. Voda za gospodinjske potrebe je bila brez plačila, vodo za druge potrebe pa so plačali po ceniku, ki ga je določil deželni odbor in potrdila deželna vlada.⁹⁹⁹

Od začetka leta 1899 do konca leta 1909 je smela Ljubljana pobirati doklado od stanovanjskih najemnin. Tiste v znesku do 50 goldinarjev na leto so je bile oproščene, za tiste od 50 do 100 goldinarjev letno je bilo treba plačati dva krajcarja od vsakega goldinarja, za tiste nad 100 goldinarjev letno pa štiri krajcarje od goldinarja.¹⁰⁰⁰

Spomladi leta 1898 je deželni zakon določil, da je smela Ljubljana pobirati dve občinski taksi: dovoljenje za plesne veselice v javnih prostorih, kjer se plača vstopnina, dva goldinarja na dan; dovoljenje za predstave in razstave v večjih razstavnih prostorih ali v cirkusu tri goldinarje na dan.¹⁰⁰¹

Ravnateljstvo mestnega užitninskega zakupa v Ljubljani je 3. junija 1904 finančni direkciji predstavilo svoje poslovanje s topniškim polkom v vojašnici ob Dunajski cesti v Ljubljani. Za vse blago, ki je prestopilo užitninsko črto v Ljubljani in je bilo namenjeno tej vojašnici, je bilo treba plačati užitnino. Večinoma jo je pobiral užitninski urad na Dunajski cesti, saj je ta pot vodila do vojašnice. Blago so morali prinesiti na ta urad, kar so upoštevali kot blago, ki je prispelo z vlakom po Južni železnici in ga je bilo treba peljati skozi ta užitninski urad. Če je blago prispelo s posavske strani, na primer seno, slama, vino itd., je vojak prinesel na urad obvestilo, ta je izdal plačilno boletno in nato poslal preglednika v vojašnico, da se je prepričal o pravilnosti obvestila. Če je vojašnica zagrešila kak dohodarstveni prestop, so poveljstvo redno po-

učili o napaki. Niso pa zaznali, da bi skozi ta urad kdo dobavljal blago za svoje potrebe.¹⁰⁰²

Mesto Ljubljana je smelo od začetka leta 1910 do konca leta 1919 pobirati doklado od stanovanjskih najemnin: najemnina do 100 kron je bila prosta plačila doklade, za najemnino od 100 do 200 kron je doklada znašala 2 vinarja na vsako krono in za najemnino nad 200 kron 4 vinarje na vsako krono.¹⁰⁰³ Občina je dobila dovoljenje, da je prodala od države pridobljeno bivše vojaško oskrbovališče v kapucinskem predmestju in 7 parcel.¹⁰⁰⁴

Mestni svet deželnega stolnega mesta Ljubljana je 16. septembra 1916 sklenil, da sme mesto od vseh vstopnic za prireditve pobirati veselíšni davek, ki gre v občinsko ubožno blagajno. Sklep je sprejel deželni odbor Kranjske in 14. marca 1917 potrdil cesar. Davek je znašal od enega do štirih vinarjev, odvisno od cene vstopnic.¹⁰⁰⁵ Zakon je poleti 1917 dopustil, da je mestna občina Ljubljana od uveljavitve tega predpisa do konca leta 1918 pobirala kanalsko pristojbino. Plačali so jo lastniki stavb, ki so bile priključene na kanalizacijo, in je znašala dva vinarja od vsake krone stanovanjske najemnine, če je ta presegala 100 kron letno.¹⁰⁰⁶ Deželni odbor Kranjske je 19. novembra 1917 sklenil, cesar pa 26. decembra 1917 potrdil, da je smela ljubljanska občina davek od psov pobirati tudi v letih 1918, 1919 in 1920.¹⁰⁰⁷ Na začetku leta 1918 je bilo podaljšano dovoljenje za pobiranje veselíšnega davka tudi v letih 1918, 1919 in 1920.¹⁰⁰⁸ Oktobra 1918 je bil objavljen odlok de-

⁹⁹⁹ Zakon z dne 4. aprila 1890, *DZVK*, št. 4/90, z dne 19. aprila 1890, predpis št. 8.

¹⁰⁰⁰ Razglas c. kr. deželnega predsedništva na Kranjskem z dne 1. februarja 1899, *DZVK*, št. 5/99, z dne 7. februarja 1899, predpis št. 7.

¹⁰⁰¹ Zakon z dne 12. maja 1898, *DZVK*, št. 12/98, z dne 1. junija 1898, predpis št. 23.

¹⁰⁰² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 501–800, spis št. 746.

¹⁰⁰³ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 7. julija 1910, *DZVK*, št. 20/10, z dne 12. julija 1910, predpis št. 24.

¹⁰⁰⁴ Zakon z dne 16. julija 1910, *DZVK*, št. 21/10, z dne 11. avgusta 1910, predpis št. 25.

¹⁰⁰⁵ *Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 3. aprila 1917*, *DZVK*, št. 13/17, z dne 7. aprila 1917, predpis št. 19.

¹⁰⁰⁶ Zakon z dne 28. julija 1917, *DZVK*, št. 24/17, z dne 18. septembra 1917, predpis št. 40.

¹⁰⁰⁷ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 5. januarja 1918, *DZVK*, št. 2/18, z dne 17. januarja 1918, predpis št. 3.

¹⁰⁰⁸ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne

želnega predsednika Kranjske, da je smelo deželno stolno mesto pobirati kanalsko pristojbino tudi v letu 1919.¹⁰⁰⁹

Nekatere zgornje navedbe izpričujejo, da je država urejala življenje prebivalcev daleč naprej in ni računala z razpadom.

Občinske takse

Konec leta 1868 je izšla postava, ki je določala občinske takse v vojvodini Kranjski. Vsaka vaška ali mestna občina je imela po sklepu občinskega odbora pravico takse pobirati posamezno ali vse hkrati ali pa že obstoječe povišati v mejah tarife, ki je bila objavljena v prilogi. Njihovo višino je določil deželni odbor na predlog občinskega odbora. Takse so šle v občinsko blagajno. O tem so pisali dnevnik, odmerjeno takso vnesli v potrdilo, ki so ga izročili stranki in nato potrdili prejem denarja. Zoper odmero takse se je bilo mogoče v 14 dneh pritožiti občinskemu odboru, zoper tega pa v enakem roku deželnemu odboru. Plačilo takse je zastaralo v treh letih.

V prilogi je bila tarifa za 23 občinskih taks. Tako je bilo treba na primer za sprejem v občinsko zvezo plačati 2 do 20 goldinarjev; za izdan domovinski list 10 krajcarjev; za stojnico na sejmu od 10 krajcarjev do enega goldinarja; za dovoljenje, da je bil lokal odprt preko s policijsko uro dovoljenega časa, od 50 krajcarjev do dveh goldinarjev.¹⁰¹⁰

Spomladi leta 1914 je bil objavljen nov deželni zakon o občinskih taksah. Razveljavil je vse dotdanje tovrstne predpise. Vsaka občina je imela pravico, da je uvedla v priloženi tarifi navedene takse ali jih do te meje povišala. Plačilo takse je zastaralo po treh letih. Tarifa je obsegala 24 postavk. Tako je bilo treba za izdajo spričevala ali certifikata plačati od 20 vinarjev do ene krone; za plesno prireditev za vsak dan od dveh do deset kron; gostil-

ne in kavarne so za poslovanje preko policijske ure morale plačati za vsako noč dve kroni; za izdajo domovnice je znašala taksa od 20 do 50 vinarjev; za sprejem v domovinsko zvezo je bila taksa od pet do sto kron itd.¹⁰¹¹

Policijska ura

Policijska ura je v tistih desetletjih pomenila nekaj drugega, kot ti besedi razumevamo danes.

To je bil čas, do katerega je smel biti odprt določen obrat, lokal, na primer gostilna in zabavišni prostori. Praviloma ga je določala dunajska vlada, ki je okvirno prepustila tovrstna pooblastila deželnim vodstvom. Odločitve Dunaja ali Ljubljane so bile objavljene v državnem ali v deželnem uradnem listu. Določena pooblastila s tega področja so lahko prenesli tudi na nižja oblastva.

Tako so notranje in pravosodno ministrstvo ter najvišje policijsko oblastvo 3. aprila 1855 ukazali, kako ravnati pri določanju policijske ure.¹⁰¹² Pravico določati, kdaj morajo biti gostinski lokali zaprti, so dali deželnemu poglavarju. Ta je smel to prepustiti podrejenim oblastvom. To je veljalo za policijska oblastva, okrajne gosposke in občinski magistrat, ki je imel pravico opravljati politično-upravne zadeve; vsi ti trije so smeli dovoljevati obratovanje lokalov preko policijske ure. Taksa za dovoljenje je šla v občinsko blagajno za uboge. Varnostni organi so opozorili lastnika lokala na morebiten prekršek te vrste, in če je bilo opozorilo brez uspeha, so lastnika k temu prisilili. Prestopke so obravnavale našete tri oblastnije, pri čemer so upoštevale cesarski ukaz z dne 20. aprila 1854, ki je pooblastil okrajna glavarstva in policijska oblastva, da so za prestopke izrekala kazen od enega do sto goldinarjev ali zapor od šest ur do 14 dni.¹⁰¹³

Deželni poglavar za Kranjsko je poleti 1855 določil policijsko uro. Kavarne v Ljubljani so sme-

5. januarja 1918, *DZVK*, št. 2/18, z dne 17. januarja 1918, predpis št. 3.

¹⁰⁰⁹ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 7. oktobra 1918, *DZVK*, št. 20/18, z dne 14. oktobra 1918, predpis št. 33.

¹⁰¹⁰ Postava, veljavna za vojvodstvo Kranjsko, ki zadeva občinske takse, *ZULVK*, št. 15/68, z dne 29. decembra 1868.

¹⁰¹¹ Zakon z dne 4. maja 1914, veljaven za vojvodino Kranjsko, o pobiranju občinskih taks, *DZVK*, št. 8/14, z dne 29. maja 1914.

¹⁰¹² Ukaz c. k. ministrstev notranjih opravil in pravosodja in c. k. najvišje policijske oblastnije 3. aprila 1855, *DVLKV*, št. 15/55, z dne 15. maja 1855, predpis št. 69.

¹⁰¹³ Cesarski ukaz 20. aprila 1854, *DVLKV*, št. 21/54, z dne 30. maja 1854, predpis št. 115.

le biti odprte do 24. ure, drugod po deželi do 23. ure, gostilne in pivnice od maja do oktobra do 23. ure, od novembra do aprila pa do 22. ure. Policijsko vodstvo in okrajna glavarstva so obratovanje smela podaljšati na deželi le za eno uro, kar so sporočili orožniški postaji in deželnemu predsedstvu. Taksa za podaljšanje obratovanja do 24. ure je znašala 30 krajcarjev, čez 24. uro pa en goldinar za vsak večer. To je veljalo od 1. avgusta 1855.¹⁰¹⁴

Deželni predsednik za Kranjsko je decembra 1895 spremenil določbe o policijski uri v Ljubljani. Žganjarije, kjer so točili žgane pijače, so smele biti odprte do 21. ure, kavarne do enih ponoči, gostilne in krčme pa do 24. ure. Mestni magistrat je odločal o prošnjah za podaljšanje obratovanja, in taksa za eno noč je bila dva goldinarja, za več dni pa en goldinar za vsako podaljšanje. To je veljalo od 1. januarja 1896.¹⁰¹⁵

Leta 1898 je bila policijska ura za kavarne v Ljubljani podaljšana do 2. ure.¹⁰¹⁶

Zdraviliške takse

Zdraviliški kraji so proti koncu 19. stoletja dobili svoj zdraviliški red, ki je med drugim določal okoliš takega kraja in takse, ki so jih smeli med zdraviliško sezono pobirati od gostov. Imeli so zdraviliško in godbeno takso.

Tako je zdraviliški red za gorsko kopališče (Dolenjske) Toplice, ki je obsegal 20 členov in je bil objavljen jeseni leta 1898, določil, da je bilo za nad štiri dni bivanja v tem letovišču treba plačati dva goldinarja, za godbeno takso pa en goldinar na osebo. Zdravilišče je obsegalo vas Toplice in zemljišča v okolišju vasi.¹⁰¹⁷

Zdraviliški red za zdravilišče Bled je imel 22

členov in je poleti 1899 določil, da je od 1. maja do 30. septembra znašala zdraviliška taksa za bivanje nad štiri dni tri goldinarje; družinski člani so plačali polovično takso, za stalno zdraviliško godbo tri goldinarje. Zdraviliški okraj je obsegal vasi Zagorica, Želeče, Mlino in Grad, zemljišča v okolišju teh vasi in svet proti jezeru v katastrski občina Rečica. Plačila te takse so bili oproščeni zdravniki, vojaki od narednika navzdol, otroci do starosti 12 let in posli v spremstvu gospodarjev. Takso je plačal stanodajalec.¹⁰¹⁸ Leta 1902 je bil ta red spremenjen. Za bivanje nad sedem dni v zdravilišču je bilo treba plačati zdraviliško in godbeno takso. Prva je od začetka drugega tedna do konca tretjega tedna bivanja znašala pet kron, za bivanje nad tri tedne pa osem kron. Družinski poglavar je plačal celo, družinski člani pa polovico te takse. Godbena taksa je bila 3 krone. To je veljalo od 1. maja 1902.¹⁰¹⁹ Spomladi 1907 je bil ta red ponovno spremenjen. Za bivanje nad 48 ur je bilo treba plačati zdraviliško in godbeno takso, če so imeli godbo. Dnevne zneske so plačali za bivanje do treh tednov in so znašali 30 vinarjev na dan, taksa za godbo pa 20 vinarjev na osebo na dan. Za bivanje nad tri tedne je veljala sezonska taksa: zdraviliška 10 kron in godbena 4 krone za osebo. Družinski poglavar je plačal celotno, člani pa polovično ceno. Oprostitev je veljala za zdravnike in njihove družine, častnike od stotnika navzdol, pod 10 let stare otroke in sluge v spremstvu gospodarjev; otroci in sluge so bili oproščeni plačila godbene takse. To je veljalo od dneva razglasitve, to je od 11. maja 1907.¹⁰²⁰ Spomladi 1908 je izšel prečiščen red za zdravilišče Bled. Zdraviliški okraj je obsegal celotno krajevno občino Bled. Glede taksnih bilo sprememb.¹⁰²¹ Spomladi leta 1914 je zdra-

¹⁰¹⁴ Ukaz c. k. poglavarja krajnske dežele 11. julija 1855, *DVLKV*, št. 8/55, z dne 25. julija 1855, II. del, predpis št. 20

¹⁰¹⁵ Razglas c. k. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 17. decembra 1895, *DZVK*, št. 24/95, z dne 28. decembra 1895, predpis št. 38.

¹⁰¹⁶ Razglas c. k. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 17. decembra 1897, *DZVK*, št. 25/97, z dne 23. decembra 1897, predpis št. 36.

¹⁰¹⁷ Razglas c. k. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 4. oktobra 1898, *DZVK*, št. 24/98, z dne 17. oktobra 1898, predpis št. 37.

¹⁰¹⁸ Razglas c. k. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 10. junija 1899, *DZVK*, št. 10/99, z dne 23. junija 1899, predpis št. 12.

¹⁰¹⁹ Ukaz c. k. deželne vlade za Kranjsko z dne 24. januarja 1902, *DZVK*, št. 4/02, z dne 11. februarja 1902, predpis št. 7.

¹⁰²⁰ Razglas c. k. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 4. maja 1907, *DZVK*, št. 6/07, z dne 11. maja 1907, predpis št. 9.

¹⁰²¹ Razglas c. k. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 8. aprila 1908, *DZVK*, št. 5/08, z dne 18. aprila 1908, predpis št. 8.

viliški red za Bled doživel ponovne spremembe in dopolnitve. Imel je 12 členov. Za vse zadeve zdravilišča je odtlej skrbela občina in ne več zdraviliška komisija. To je veljalo tudi za zdraviliško in godbeno takso. Taksi iz leta 1897 sta ostali nespremenjeni.¹⁰²²

Brošura o deželnih financah iz leta 1912

Leta 1912 je Fran Šuklje izdal brošuro z naslovom »Deželni zbor kranjski in deželne finance«. Bil je deželni in državni poslanec in v letih 1908–1911 deželni glavar, torej vodja deželnega zbora in odbora na Kranjskem.¹⁰²³ Njegova knjižica, ki obsega 72 strani, obravnava zanimivo področje, ki je bilo javnosti tedaj manj poznano.

Ob koncu leta 1911 je imela Kranjska šest trdnih dolgov v znesku 20.385.688 kron. Prvi naj bi bil poplačan na začetku leta 1918 in zadnji 1. novembra 1968. Dežela je najemala posojila tudi pri domačih skladih, na primer pri melioracijskem skladu, in so jim rekli plavajoči dolgovi; ti so zadnji dan leta 1911 znašali 1.537.054 kron in 67 vinarjev.

Kranjska je od leta 1891 sodelovala pri zakupu državne užitnine, in do konca leta 1911, torej v 21 letih, je s tem zaslužila 389.136 kron čistega dobička. Sprva je dežela pobirala državno užitnino v petih zakupnih okrajih, leta 1912 pa v 26 takih okrajih; preostalih pet okrajev od skupaj 31 so imeli v zakupu privatniki ali pogodbeno društva.

Deželna doklada v višini 40 odstotkov od državne užitnine je leta 1892 znašala 145.356 goldinarjev in 79 krajcarjev (to je preračunano v krone znašalo 290.713 kron in 58 vinarjev), leta 1910 pa že 620.384 kron.

Deželni proračun za leto 1912 je imel XII poglavij in za vsako od teh poglavij so bili predvideni zneski oz. izdatki:

I. Stroški za deželno zastopstvo in splošno deželno upravo, so bili predvideni v znesku 480.000 kron. Deželni glavar je imel pla-

čo 7200 kron in deželni odborniki po 4000 kron na leto.

- II. Za pokojnine, provizije itd. predvidenih 120.000 kron.
- III. Za javno varnost 314.000 kron.
- IV. Za vojaštvo 21.000 kron.
- V. Za zdravstvo in dobrodelnost 1.304.000 kron.
- VI. Za pouk, umetnost, znanost in omiko 2.178.000 kron.
- VII. Za deželno kulturo 618.000 kron (šlo je za kmetijstvo).
- VIII. Za trgovino in obrt 89.000 kron.
- IX. Za občila 226.000 kron (to je pomenilo promet).
- X. Za dolgove 1.195.000 kron.
- XI. Za deželno premoženje 6000 kron.
- XII. Za razne stroške 132.000 kron.

Deželni proračun za leto 1912 je znašal 6.683.000 kron izdatkov. Prihodki so bili predvideni v znesku 5.024.000 kron in presežek izdatkov nad prihodki je bil 1.659.000 kron. Prihodki so bili predvideni iz virov: lastno pokritje 1.400.000 kron; zakup državne užitnine je predvideval izgubo v višini 100.000 kron; državni prispevek iz državnih osebnih davkov in državnega davka na žganje 1.190.000 kron; 40-odstotna deželna doklada od državnih neposrednih davkov 1.500.000 kron; 40-odstotna deželna doklada od državne užitnine 480.000 kron in deželna doklada po štiri krone od potrošenega hektolitra piva 450.000 kron. V letu 1911 je ta doklada od potrošenega piva znašala 497.000 kron.

Država je uvedla užitnino od vina, vinskega in sadnega mošta z najvišjo odločbo z dne 29. maja 1829. Obdavčeno pa je bilo zgolj tisto vino, ki je bilo popito v zaprtih mestih ali točeno oz. prodajano v količini pod 56 litrov. Ljubljana je bila zaprto mesto in je imela vse vino obdavčeno, drugod po Kranjskem pa je bilo neobdavčeno, če so ga prodajali ali trošili nad 56 litrov ali ga je zasebnik užil iz lastne shrambe.

Zakaj država ni obdavčila vsega potrošenega vina, se je vprašal pisec brošure. Poskusi te vrste so bili, a so propadli. Proti je bil leta 1910 tudi kranjski deželni zbor: zaradi težavne davčne kontrole in predrage režije so poslanci opravičevali odklonilno stališče. Dežela bi morala obdavčiti prav vse

¹⁰²² Zakon z dne 4. maja 1914, *DZVK*, št. 8/14, z dne 29. maja 1914, predpis št. 14.

¹⁰²³ *Enciklopedija Slovenije*, 13. zvezek, g. Šuklje, Fran, str. 164.

potrošeno vino, kot je to storila dežela Koroška, ki je uvedla samostojno deželno doklado od neobdavčenega vina. Pridelovalci vina bi s tem res prišli pod nadzor, kar pa nikomur ni bilo milo. Takole je zapisal: *»Zlasti odurna je misel, da bi na primer državni finančni stražnik mogel stikati po naših kletah in vinskih shrambah. Njegova zelena uniforma je brezdomno najmanj priljubljena med vsemi cesarskimi uniformami.«* Deželnemu dacarju bi se vinarji lažje privadili, toda priljubljen tudi on ne bo nikoli, je še menil. Za uvedbo deželne doklade od neobdavčenega vina bi rabili 43 novih deželnih dacarjev in okrepljeno pisarniško uradništvo pri deželnem užitninskem nadzorništvu.

Na vojaškem področju je zagovarjal proračunske potrebe monarhije in med drugim zapisal: *»Mi Slovenci moremo vsemu temu najmanj ugovarjati, kajti v kaki vojni s sosednjo Italijo bo šlo tudi za naš narodni život.«*

Deželni odbor je praviloma razpolagal s tako imenovanimi pavšalnimi krediti, ki jih je dodeljeval po lastnem preudarku. Pri tem bi se moral *»v prvi vrsti ozirati na stvarne momente, a ne pretežno na strankarske ozire... S tako pristranostjo se razširja korupcija med našim ljudstvom ter se zastruplja narodni organizem,«* je menil. Tedaj je Kranjska imela tri nova deželna podjetja, in sicer začetek gradnje električnih central, deželno banko in gradnjo deželne klavnice. Uspeh teh podjetij je bil odvisen zlasti od kakovosti mož, ki so od deželnega zbora dobili v roke upravljanje teh podjetij. Pri tem bi se moral *»ozirati v prvi vrsti na strokovno izvežbanost in osebno poštenje dotičnih prosilcev in ne zgolj ali vsaj pretežno na strankarsko kvalifikacijo!«*

Fran Šuklje je bil 5. novembra 1895 izvoljen za častnega meščana Ljubljane.

Zakup užitnine

Ivan Kalan, užitninski uslužbenec iz Trebnjega št. 25, je 6. decembra 1906 na ljubljanski finančni direkciji sklenil pogodbo za pobiranje užitnine v okolišju davčnega urada v Kranju. Zmagal je na javni dražbi za ta zakup, ki je bila 20. novembra 1906.

Pogodba je veljala tri leta, in sicer od 1. januarja 1906 do 31. decembra 1909. Nanašala se je na pobiranje užitnine od vina, vinskega in sadne-

ga mošta ter mesa. Užitnina od mesa se je pobirala v III. tarifnem razredu. Pogodba se je podaljševala vsako leto vnaprej do konca decembra 1909.

Letna zakupnina je znašala 36.180 kron, od tega za meso 3857 kron in za vino ter mošt 32.323 kron.

Pogodbo sta podpisala zakupnik in Karl Lubec, finančni direktor v Ljubljani v imenu erarja. Ljubljanski notar dr. Franc Vok je še isti dan overil zakupnikov podpis, za kar je zakupnik plačal kolek za dve kroni.¹⁰²⁴

¹⁰²⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1906–1909, spisi 101–200, spis št. 102.

FINANČNA DIREKCIJA ZA KRANJSKO

Finančno vodstvo za Kranjsko se je spreminjalo podobno, kot se je spreminjala finančna uprava v celotni državi oz. po njenih deželah.

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 11. maja 1830 odredil, da se Štajerska, Koroška, Kranjska in Primorje razdelijo v dve združeni komorni pristojbinski upravi in vzpostavita dve administraciji. Ilirska združena komorna pristojbinska uprava je dobila sedež v Ljubljani in je bila pristojna za Kranjsko, Koroško in Primorje. Štajerska združena komorna pristojbinska uprava je imela sedež v Gradcu. Predstojnik se je imenoval komorni pristojbinski administrator in na čelo te ljubljanske uprave je bil postavljen Carl Theodor Rittel, vladni svetnik. Objavljen je bil tudi »Uradni poduk in delovno področje združene komorne pristojbinske uprave na Kranjskem, Koroškem in v Primorju«, ki je imel 26 členov.¹⁰²⁵

S 1. februarjem 1831 so začele delovati združene pristojbinske uprave, ki so zamenjale dotedanje ločene uprave. To je veljalo na vseh ravneh, od cesarske preko deželne do okrajne. Tako je združena komorna pristojbinska uprava na ravni posamezne dežele postala samostojna in je vodila zadeve carin, mitnin na cestah, mostovih in rekah, splošne užitnine, soli, tobaka, ne pa še zadev kolkov, državnega imetja in fondov, taks in loterije. Podobno delovno področje je pripadlo okrajnim komornim upravam.

Poleti 1860 je bila ukinjena davčna direkcija v Ljubljani, ki je skrbel za odmero in pobiranje neposrednih davkov. To je bilo določeno z najvišjim sklepom z dne 20. julija 1860. Tamkajšnjo deželno davčno komisijo so podredili deželnemu poglavarstvu v Ljubljani, posle dotedanje davčne direkcije pa je prevzela davčna direkcija v Tr-

stu.¹⁰²⁶ To je začelo veljati 15. novembra 1860.¹⁰²⁷

V vojvodini Kranjski je s 1. januarjem 1862 spet začela delovati davčna direkcija v Ljubljani, podobno kot na Koroškem, v deželi Salzburg in v Šleziji.¹⁰²⁸

ZAČETEK DELOVANJA FINANČNE DIREKCIJE

Cesar je s svojim sklepom z dne 14. oktobra 1863 odločil, da bo ustanovljeno finančno (deželno) oblastvo za vojvodino Kranjsko. Pristojno bo za vse finančne zadeve in se bo imenovalo finančna direkcija za Kranjsko v Ljubljani. Podrejena bo neposredno finančnemu ministrstvu. S tem bodo ukinjeni: vplivanje deželne finančne direkcije v Gradcu, davčna direkcija v Ljubljani, deželna davčna komisija v Ljubljani in okrajna finančna direkcija v Ljubljani. Za neposredne davke in pristojbine bo skrbel glavni davčni urad v Ljubljani, podrejen finančni direkciji v Ljubljani. V pristojnost direkcije bodo prešle naslednje zadeve: neposredni davki, ki so dotlej spadali k okrajni finančni direkciji v Ljubljani; državni monopoli in finančna straža. Pristojbinsko kazensko sodišče v Ljubljani bo ostalo: finančni direktor, njemu podrejen tajnik in komisarji bodo prevzeli funkcije, ki so jih pri tem sodišču dotlej opravljali okrajni finančni direktor in njegovi komisarji. Dotedanji odnosi podrejenosti pristojbinskemu višjemu sodišču v Gradcu so ostali v veljavi. Sklep je naročal, da bo ta direkcija začela delovati 31. maja 1864.¹⁰²⁹

¹⁰²⁵ Errichtung der vereinten Cameral-Gefällen-Verwaltung für Illyrien. Amtsunterricht und Wirkungskreis der vereinten Cameral-Gefälls-Verwaltung in Kärnten, Krain und dem Küstenlande, *Sammlung*, 1830, št. 113, str. 280–298.

¹⁰²⁶ Auflösung der Steuerdirectionen in Klagenfurt und Laibach und Einsetzung von Steuercommissionen im Küstenlande, *VBFM*, št. 39, z dne 1. avgusta 1860, str. 273–274.

¹⁰²⁷ Bestimmung des Zeitpunctes der Auflösung der Steuer-Direction in Laibach, der Unterstellung der dortigen Steuer-Landescommission unter den Landeshauptmann und des Beginnes der Amtswirksamkeit der Steuer-Commission im Küstenlande, *VBFM*, št. 56, z dne 14. novembra 1860, str. 362.

¹⁰²⁸ Wiedererrichtung der Steuerdirectionen in Salzburg, Kärnthen, Krain und Schlesien, *VBFM*, št. 50, z dne 21. novembra 1861, str. 267.

¹⁰²⁹ Errichtung einer Finanz-Landesbehörde für das Herz-

Takoj po tem cesarjevem sklepu so se začele priprave na ustanovitev finančne direkcije v Ljubljani. Okrajni gradbeni urad v Ljubljani je 25. decembra 1863 izdelal tlorise prostorov okrajne finančne direkcije in deželne davčne komisije z davčnim uradom. To naj bi pomagalo pri odločanju o tem, kam namestiti novo direkcijo.

Okrajna finančna direkcija je bila v stavbi na današnjem Vodnikovem trgu 5. To je bila državna stavba, namenjena prvotno za onemogle idrijske rudarje in stare vojake, nato so tja namestili tobačno upravo in zatem okrajno finančno direkcijo. Prvotno je bil to Šolski trg št. 297, ki je dobil ime po tamkajšnjih šolah; pozneje so jih porušili in namenili živilskemu trgu, trg sam pa je dobil novi imeni, Valvasorjev trg, in zatem današnji Vodnikov trg. V pritličju te stavbe so bila skladišča, stanovanje in kuhinja uradnega sluga te direkcije in pisarna tobačnega urada. Prvo nadstropje je dalo prostore za skladišča, računsko pisarno, revidenta, registraturo in pisarno za poveljstvo sekcije finančne straže, zasliševalnico te straže in pisarno za komisarja, skupaj tri sobe za to stražo. Zraven je bila še registratura finančne straže. V drugem nadstropju so bile pisarne za finančnega komisarja, soba za ekspedit, pisarna finančnega svetnika, soba za protokol, pisarni za konceptno osebje, soba za finančnega komisarja in soba za registraturo aktov.¹⁰³⁰

Nova finančna direkcija za Kranjsko je dobila prostore prav v tej stavbi na današnjem Vodnikovem trgu 5.

Deželna davčna komisija in davčni urad sta bila v drugem nadstropju nekdanjega mestnega špitala na Špitalski ulici (sedaj Stritarjeva). Ta stavba je bila po potresu leta 1895 porušena in tam je zrastle stavba z imenom Kresija.¹⁰³¹

Leta 1878 je država odkupila poslopje stare ljubljanske hranilnice na Trgu Cesarja Jožefa (pozneje Krekov trg št. 1), in vanj so se preselili uradi fi-

nančne direkcije za Kranjsko.¹⁰³² Tam so ostali do konca cesarstva. Ko se je preselila v nove prostore, so stare preko javne ponudbe dali v najem oz. bi jih prodali, če bi bil kupec.

Med najemniki je bilo tudi Katoliško tiskovno društvo, ki je najelo prostore v prvem nadstropju. Društvo je bilo dovoljeno in registrirano 17. junija 1887. Toda 16. januarja 1892 je sporočilo finančni direkciji, da s 1. avgustom istega leta odpoveduje najemno pogodbo, ker je zgradilo lastno tiskarno in knjigarno, oboje v stolnem župnišču na sedanjem Ciril-Methodovem trgu. Leta 1908 se je preselilo v nove prostore na Kopitarjevi ulici, kjer je delovalo do leta 1945;¹⁰³³ tam je danes Pravna fakulteta Univerze v Ljubljani. Zakupniki prvotnih prostorov finančne direkcije so se menjali.¹⁰³⁴

Istocasno z ljubljansko je začela delovati tudi finančna direkcija v Celovcu, pristojna za vojvodino Koroško,¹⁰³⁵ 30. junija 1864 pa tudi finančna direkcija v Trstu, pristojna za Ilirsko Primorje, to je za mesto Trst z okolico, pokneženo grofijo Goriško in Gradiško ter mejno grofijo Istro.¹⁰³⁶ Obe sta imeli podobna določila o organiziranosti in pristojnostih, kot so bila za direkcijo v Ljubljani.

Vodilno uradništvo direkcije

Z najvišjim sklepom z dne 20. oktobra 1870 je bila določena nova sistemizacija osebja in njegovih prejemkov v finančnih direkcijah za dežele Gornja Avstrija, Salzburg, Koroška, Kranjska, Šlezija, Ilirsko Primorje in Bukovina. Tudi pri njih je začelo veljati načelo kolegijskega vodenja. Pri direkcijah obstoječi glavni davčni uradi so bili ukinjeni in delovati so začeli uradi za odmero pristojbin. Za

ogthum Krain, *VBFM*, št. 27, z dne 31. maja 1864, str. 236–237.

¹⁰³⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1860–1871, ovoj za leto 1864.

¹⁰³¹ *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, g. *Ljubljana*, str. 301.

¹⁰³² *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, g. *Ljubljana*, str. 331.

¹⁰³³ *Enciklopedija Slovenije*, 5. zvezek, g. *Katoliško tiskovno društvo*, str. 27–28.

¹⁰³⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1881, XIX.

¹⁰³⁵ Errichtung einer Finanz-Landesbehörde für das Herzogthum Kärnten, *VBFM*, 27, z dne 31. maja 1864, str. 235–236.

¹⁰³⁶ Errichtung einer Finanz-Landesbehörde für das ilirische Küstenland, d. i. für die Stadt Triest mit ihrem Gebiete, die gefürstete Grafschaft Görz und Gradiska und die Markgrafschaft Istrien, *VBFM*, št. 30, z dne 23. junija 1864, str. 259–260.

Kranjsko je bil tak urad v Ljubljani. To je začelo veljati 30. marca 1871.

Finančno ministrstvo je nato imenovalo osebe v direkcijah in uradih za odmero pristojbin. Na finančni direkciji za Kranjsko je bilo imenovanih 18 uradnikov in slug: dva finančna svetnika s plačo 2000 goldinarjev letno, in sicer dotedanji finančni svetnik Karl Kern in Alois Jama, ki je tedaj služboval kot finančni svetnik pri finančni direkciji za Šlezijo, prej pa na Ogrskem; dva finančna komisarja s plačo 1600 goldinarjev letno, in sicer Josef Ertl in Johann Pinter, ki sta dobila naslov in svojstvo finančnega sekretarja; finančni komisar pri uradu za odmero pristojbin s plačo 1000 goldinarjev letno, to je dotedanji finančni koncipist Avgust Dimic; dva finančna koncipista s plačo 900 goldinarjev, in sicer finančna komisarja Luka Roter in Josef Hofmann, ki sta obdržala rang in plačo; dva finančna koncipista s plačo 800 goldinarjev, to sta bila Maximilian Jančič in Albert Luschan; finančni koncipist s plačo 700 goldinarjev, Anton Samuda; finančni konceptni praktikant s plačo 400 goldinarjev, dotedanji konceptni praktikant Franz Tvrđy; predstojnik pomožnih uradov s plačo 1000 goldinarjev je ostal Ferdinand Urbančič, ki je to službo opravljal že dotlej; mapni arhivar s plačo 1000 goldinarjev je postal dotedanji arhivar Benjamin Vakan; pisarniški oficial s plačo 800 goldinarjev je postal Franc Milavec, prej nižji davčni inšpektor; pisarniški oficial s plačo 600 goldinarjev je postal Fridolin Ipavec, ki je bil pisarniški oficial že prej; evidenčni zemljemer s plačo 735 goldinarjev je še naprej ostal Franz Strahal; uradni sluga s plačo 400 goldinarjev je ostal Karl Malinovski, s plačo 300 goldinarjev pa dotedanji uradni sluga Janez Junc.¹⁰³⁷

Skladno z najvišjim sklepom z dne 10. junija 1873 je finančno ministrstvo izdelalo preglednico osebja pri vodstvenih finančnih oblastvih v avstrijskem delu države. Deželne finančne direkcije je vodil praviloma dvorni svetnik, finančne direkcije pa nižji uradnik.

V Ljubljani je bila finančna direkcija, kjer je bilo to osebje razdeljeno po treh strokah: konceptni, pisarniški in mapno-arhivski. Direkcijo je vo-

dil višji finančni svetnik s 500 goldinarji službene doklade letno. V konceptno stroko so spadali: dva finančna svetnika; dva finančna sekretarja; ni bilo finančnega višjega komisarja; en finančni komisar; dva finančna koncipista in en konceptni praktikant. Skupaj osem uradnikov konceptne stroke. V pisarniško stroko so spadali trije uradniki: direktor pomožnih uradov, pisarniški oficial in kanclist. Mapni arhiv je imel dve osebi, in sicer mapnega arhivarja in evidenčnega zemljemerca; ni bilo pisarniškega oficiala.

Ministrstvo za finance je določilo, da so bili kot referenti pri deželnih finančnih oblastvih nameščeni višji finančni svetniki ali finančni svetniki. Predstojniki okrajnih finančnih oblastev naj bi bili višji finančni svetniki in poleg njih naj bi bil še po en višji finančni svetnik; na Dunaju trije in v Pragi dva. Vodje uradov za odmero pristojbin naj bi bili finančni svetniki. Pri uradu za odmero pristojbin v Ljubljani je bil sistemiziran finančni svetnik, finančni višji komisar in finančni koncipist, skupaj trije uradniki.¹⁰³⁸

Najvišji sklep z dne 20. septembra 1881 je določil sistemizacijo računskih oddelkov pri deželnih finančnih oblastvih v avstrijskem delu monarhije. Finančna direkcija za Kranjsko je smela v tem oddelku zaposlovati 18 oseb, ki so se delile v pet skupin: en računski svetnik, štirje računski revidenti, štirje računski oficiali, pet računskih asistentov in štirje računski praktikanti.¹⁰³⁹

Finančno ministrstvo je junija 1884 tolmačilo dva člena službenega navodila in področja dela deželnih finančnih oblastev iz leta 1874. Člen 8 tega navodila je določal, da deželna finančna oblastva vodita dva, in sicer predsednik kot prvi predstojnik in finančni direktor kot drugi predstojnik. Predsednik direkcije je bil torej vodja deželne uprave. Člen 39 je določal, da sme prvi predstojnik dovoliti največ tri mesece dopusta v enem letu, ne pa tudi drugi predstojnik; to mora odobriti ministrstvo za finance.¹⁰⁴⁰

¹⁰³⁸ Personalstand bei den leitenden Finanzbehörden, VBFM, št. 29, z dne 30. julija 1873, str. 197–203.

¹⁰³⁹ Personalstand der Rechnungsdepartements bei den Finanz-Landesbehörden, VBFM, št. 46, z dne 15. oktobra 1881, str. 277.

¹⁰⁴⁰ Behandlung der Urlaubsgesuche der zweiten Vostehrer

¹⁰³⁷ Anhang. Allgemeines, VBFM, št. 10, z dne 25. marca 1871, str. 34–38.

Proračuni direkcije za leta 1868, 1869 in 1870

Finančna direkcija v Ljubljani je 21. julija 1869 izdelala osnutek proračuna izdatkov za leto 1870. To je 1. junija 1869 zahtevalo finančno ministrstvo.

Osnutek je imel 14 postavk in za vsako je bil v prilogah podroben prikaz izdatkov. Primerjalno so bili navedeni za iste postavke podatki tudi za leti 1868 in 1869. Zato je mogoče spoznati proračun direkcije za vsa tri omenjena leta.

Prva postavka je vsebovala plače za uradnike in sluge. Zneski za uradništvo so bili za leto 1868 predvideni v znesku 29.836, za leto 1869 v znesku 28.700 in za leto 1870 le 27.935 goldinarjev, za obe slugi skupaj pa 605, 700 in 650 goldinarjev.

Druga postavka je prikazovala doklade k plačam, ki so prvo leto znašale 734, drugo 700 in tretje leto 360 goldinarjev.

Tretja postavka je bila namenjena za stanarine, ki so v teh letih znašale 218, 244 in 644 goldinarjev.

Četrta postavka je prikazala predviden denar za podpore zaposlenim, ki so znašale v vseh treh letih po 1000 goldinarjev.

Peta postavka je predvidevala prejemke dnevničarjev in kalkulantov: 3.612, 3.700 in 3942 goldinarjev.

Šesta postavka je obsegala pisarniški pavšal in je znašala 3200, 2500 in 2150 goldinarjev.

Sedma postavka je bila za mezde, ki so znašale: 573, 703 in 454 goldinarjev.

Osma postavka je bila namenjena stroškom za okraske slug, ki so znašali 41, 70 in 57 goldinarjev.

Deveta postavka je obsegala najemnine, ki so znašale 682, 685 in 685 goldinarjev.

Deseta postavka je zajemala nagrade in pomoč; ti stroški so znašali 1400, 1800 in 2200 goldinarjev.

Enajsta postavka je zajemala potnine, prehrano in premestitve, ki so znašale 3472, 3800 in 4700 goldinarjev.

Dvanajsta postavka je bila za vzdrževanje stavbe direkcije, ki je znašalo 188, 300 in 410 goldinarjev.

Trinajsta postavka je bila namenjena pisarniškim in manipulativnim stroškom, ki so znašali 10.036, 4000 in 4848 goldinarjev.

Štirinajsta postavka je zajemala različne izdatke v višini 67, 100 in 120 goldinarjev.

Celotni proračun direkcije je leta 1868 znašal 56.163 goldinarjev, leta 1869 precej manj, in sicer 49.022 goldinarjev, za leto 1870 pa je bilo predvidenih 50.155 goldinarjev.

Te postavke za leto 1870 so bile kmalu popravljene, tako da je bil celoten proračun povečan na okroglih 52.200 goldinarjev.

Ta proračun je zajel le finančno direkcijo v ožjem pomenu, torej zaposlene v tem posloplju, ne pa celotne finančne uprave na Kranjskem, všteti finančno stražo. Tedaj je bilo v direkciji 28 uradnikov in dve slugi. Uradniki so bili razdeljeni v štiri delovne skupine. a) Med vodstvo in konceptne uradnike je spadalo osem oseb: direktor, dva finančna svetnika, dva finančna sekretarja in trije finančni koncipisti; b) računski oddelek je štel 14 računskih oficialov I., II. in III. razreda; c) pisarniška dela so pokrivali štiri osebe: predstojnik pomožnega urada, dva pisarniška oficiala in računski praktikant; č) katastralni mapni arhiv je imel dva uradnika, eden med njima je bil zemljemerec.¹⁰⁴¹

Navodilo za finančne direkcije iz leta 1874

Minister za finance je 29. maja 1874 izdal »Službeno navodilo in delovno področje za finančna deželna oblastva (finančne deželne direkcije in finančne direkcije)«. Isto leto je izšlo tudi v posebni knjižici, ki jo je izdala dvorna in državna tiskarna na Dunaju. V uredbeniku ni izšlo. Imelo je 24 členov, od katerih je bilo prvih 16 namenjenih službenemu navodilu, in so bila zajeta v oddelku A tega navodila, preostalih 8 pa delovnemu področju direkcij, ki jih je vseboval oddelek B.

Deželna finančna oblastva so imela tri temeljne naloge: upravljala so državno premoženje, če to ni bilo v pristojnosti drugih oblastev; skrbela so za neposredne in posredne davke ter pristojbine; nadzorovala so poslovanje podrejenih oblastev,

den Finanz-Landesbehörden, *VBFM*, št. 22, z dne 14. junija 1884, str. 151.

¹⁰⁴¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1860–1871, ovoj za leto 1869, spis št. 548.

uradov, zavodov in organov. Bila so neposredno podrejena ministrstvu za finance.

Sodelovala so pri določanju neposrednih davkov; nadzorovala njihovo izterjavo; preverjala poročila o naravnih nesrečah in davčne popuste te vrste; obravnavala davčne spreglede, odloge ali znižanje tudi iz drugih vzrokov, ne le zaradi naravnih nesreč; reševala vloge za davčne oprostitve pri stavbah, vzdrževala davčni kataster.

Vodila so odmero in izterjavo vseh posrednih davkov in pristojin. Veljala je dotedanja ureditev upravnih oblastev za sol, tobak, loterijo in drobno prodajo smodnika.

Deželnim finančnim oblastvom so bili neposredno podrejeni: na področju neposrednih davkov okrajna glavarstva, davčne uprave, lokalne davčne komisije in katastrski arhiv; na področju posrednih davkov in upravljanja državnega premoženja okrajna finančna oblastva (finančni inšpektorji in višji finančni inšpektorji), za to pristojni uradi in organi kot tudi finančna straža; na področju blagajništva vse blagajne in uradi te vrste.

Deželna finančna oblastva so morala pri vseh odločitvah, za katere so bila pristojna, spoštovati zakon in pravičnost kot neomajno vodilo. Vodila sta jih predsednik in finančni direktor. Predsednik finančne (deželne) direkcije je bil praviloma vodja politične uprave v deželi. Med njima je moralo potekati sodelovanje. Oblastva so morala poročati ministrstvu za finance in najvišjemu računskemu dvoru.

Poslovanje oblastev je obsegalo dvoje: zadeve, ki so bile povezane z odobritvijo ali odločitvijo višjih; in zadeve, o katerih so odločala samostojno.

Med zadevami, ki so bile pridržane višjim oblastvom, je bilo naštetih 48 točk. Na finančno stražo so se nanašale: sprememba sistemizacije osebja (uradnikov in mož); zasedba delovnih mest komisarjev in višjih komisarjev finančne straže; zaposlitev prosilca za zaposlitev pri finančni straži, če je bil mlajši kot 17 in starejši kot 35 let; odobritev, če so stroški zdravljenja finančnega stražnika presežali 200 goldinarjev, poškodba pa je nastala v službi brez poškodovančeve krivde.

Oblastva so samostojno odločala o zadevah, ki niso bile vezane na odobritev višjih oblastev ali niso spadale v pristojnost deželnim finančnim oblastvom podrejenih oblastev in uradov ali so

spadale sicer v pristojnost njim podrejenih oblastev, a so bile s pritožbo vezane na deželna finančna oblastva. Odločitev o odločitvah podrejenih je spadala v pristojnost deželnih finančnih oblastev. Te zadeve so bile še podrobneje določene v navodilu.

Prenehali so veljati trije akti iz prejšnjih let. Prvi je bil najvišji sklep z dne 29. junija 1850 o uradnem poduku in delovnem področju deželnih finančnih direkcij in davčnih uprav; drugi je zadeval razširitev tega delovnega področja z odlokom finančnega ministrstva z dne 25. maja 1857; tretji pa je zadeval začasne določbe ministrstva za finance z dne 4. novembra 1865.

Kako je bilo v avstrijskih deželah, kjer je živel slovensko prebivalstvo? Tedaj je bila v Ljubljani finančna direkcija za Kranjsko, enako kot v Celovcu za Koroško in v Trstu za Primorje. V Gradcu je bila deželna finančna direkcije za Štajersko.

To navodilo je doživelo dve spremembi, in sicer leta 1902 in 1906. Odlok finančnega ministra z dne 14. septembra 1902 je pomenil začasne spremembe členov 18 in 22 omenjenega navodila za finančne direkcije z dne 29. maja 1874. Člen 18 je določal zadeve, za katere je bila potrebna višja odločitev, torej tiste, za katere same direkcije niso bile pristojne. Navodilo iz leta 1874 je v tem členu imelo 48 točk, spremembe iz leta 1902 pa 44 točk. Izpuščena je bila točka 5, ki je pooblastilo za spreminjanje mitninskih postaj pridržala ministrstvu na Dunaju. Dodana je bila točka 10, ki je dovoljenje za uničevanje spisov dala ministrstvu. Člen 22 je prvotno vseboval 13 točk, spremenjen pa 19 točk; nanašal se je na razširitev pravic, danih deželnim finančnim oblastvom.¹⁰⁴²

Finančni minister je na podlagi najvišjega sklepa dne 17. aprila 1906 izdal uredbo o delovnem področju deželnih finančnih oblastev, ki je spremenila vsebino oddelka B v navodilu iz leta 1874, skupaj s spremenjenima členoma 18 in 22 iz leta 1902. Delovno področje finančnih direkcij je bilo temeljiteje določeno.¹⁰⁴³

¹⁰⁴² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 1495.

¹⁰⁴³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 1595.

Direktorji finančne direkcije v Ljubljani

Od ustanovitve finančne direkcije v Ljubljani do razpada države, torej v 54 letih, se je zvrstilo osem direktorjev.

1) Cesar je že 26. marca 1864 imenoval prvega predstojnika nove direkcije. To je bil finančni svetnik Karl Fontaine, plemeniti Felsenbrunn, ki je dotlej delal pri deželni finančni direkciji v Gradcu. Pripadali so mu sistemizirani prejemki, naziv in svojstvo višjega finančnega svetnika.¹⁰⁴⁴ Dolžnost je prevzel 30. aprila 1864.¹⁰⁴⁵ Leta 1866 je napisal priročnik z naslovom »Statistische tabele o neposrednih davkih v vojvodini Kranjski« (*Statistische Tafeln über die directen Steuern im Herzogthume Krain*), ki jo je izdal v samozaložbi. Stala je en goldinar; izkupiček je avtor namenil invalidski ustanovi. O tem je pisal uredbenik jeseni leta 1866.¹⁰⁴⁶ Konec leta 1868 je bil premeščen na mesto finančnega direktorja za Gornjo Avstrijo v Linzu in je postal dvorni svetnik; potem ko je leta 1872 odšel v pokoj, mu je cesar 23. julija 1873 po 40-letni državni službi podelil viteški križec Leopoldovega reda.¹⁰⁴⁷ Ko je prejel odločbo o podelitvi križca, je Karl Fontaine napisal pismo, kjer je opisal njegovo imenovanje, delovno področje direkcije in sklenil takole: »Naj živi njegovo cesarsko kraljevo visočanstvo naš vsemilostni cesar in gospod!« Pismo je poslal na 23 naslovov v Ljubljani, od deželnega predsedstva preko policijske direkcije do mestnega magistrata.¹⁰⁴⁸ Pismo je bilo v rokopisu in v nemščini.

2) Cesar je z najvišjim sklepom z dne 10. januarja 1869 na delovno mesto v Ljubljani imenoval Benjamina Possannerja pl. Ehrenthala. Dotlej je bil finančni svetnik in okrajni finančni direktor v mestu St. Pölten na Spodnjem Avstrijskem. Dobil je naslov višjega finančnega svetnika z letno pla-

čo 2500 goldinarjev in funkcionalno doklado 400 goldinarjev. To obvestilo je na direkcijo 20. januarja 1869 poslalo deželno predsedstvo za Kranjsko, ki so ga podpisali vsi uslužbenci direkcije.¹⁰⁴⁹ Cesar ga je z najvišjim sklepom z dne 21. decembra 1877 imenoval za deželnega finančnega direktorja na Tirolskem v Innsbrucku in mu podelil naziv dvorni svetnik.¹⁰⁵⁰ Dne 6. januarja 1885 ga je cesar odlikoval z redom železne krone druge stopnje za zasluge v službi; tedaj je bil sekcijski šef v ministrstvu za finance na Dunaju.¹⁰⁵¹ Cesar ga je z najvišjim sklepom 3. novembra 1891 ob odhodu v pokoj povišal v barona.¹⁰⁵² Za sodelovanje pri novi stavbi za dvorno in državno tiskarno na Dunaju ter predsedovanje njenemu gradbenemu odboru, ko je bil že v pokoju, mu je cesar 24. novembra 1892 izrekel najvišje priznanje.¹⁰⁵³

3) Istočasno z razrešitvijo Possannerja je cesar 21. decembra 1877 imenoval novega finančnega direktorja v Ljubljani. To je postal Alois Christ, višji finančni svetnik. Z najvišjim sklepom z dne 16. julija 1879 je bil imenovan za dvornega svetnika po naslovu in značaju.¹⁰⁵⁴ Cesar ga je 27. maja 1880 imenoval za ministrskega svetnika »extra statum« v finančnem ministrstvu na Dunaju.¹⁰⁵⁵ Cesar ga je 26. aprila 1883 imenoval za direktorja finančne direkcije v Linzu in mu podelil naziv dvorni svetnik;¹⁰⁵⁶ nato ga je 2. januarja 1887 imenoval za deželnega finančnega direktorja v Gradcu.¹⁰⁵⁷ Z najvišjim sklepom z dne 24. maja 1891

¹⁰⁴⁴ Ernennung, *VBFM*, št. 27, z dne 31. maja 1864, str. 238.

¹⁰⁴⁵ Razglas c. k. deželnega predsedstva, katero je ob enim tudi predsedstvo davknega vodstva za Kranjsko, od 28. aprila 1864, *ZULVK*, št. 10/64, z dne 14. maja 1864, predpis št. 10.

¹⁰⁴⁶ *VBFM*, št. 41, z dne 20. oktobra 1866, str. 218.

¹⁰⁴⁷ Personalnachrichten, *VBFM*, št. 26, z dne 4. avgusta 1873, str. 222.

¹⁰⁴⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1860–1871, ovoj za leto 1864.

¹⁰⁴⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1860–1871, ovoj za leto 1869, spis št. 66 präs.

¹⁰⁵⁰ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 24, z dne 31. decembra 1877, str. 203.

¹⁰⁵¹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. 1, z dne 20. januarja 1885, str. 4.

¹⁰⁵² Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 45, z dne 21. novembra 1891, str. 399.

¹⁰⁵³ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 60, z dne 1. decembra 1892, str. 690.

¹⁰⁵⁴ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 40, z dne 30. julija 1879, str. 295.

¹⁰⁵⁵ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 19, z dne 9. junija 1880, str. 105.

¹⁰⁵⁶ Personalnachrichten, *VBFM*, št. 12, z dne 2. maja 1883, str. 125.

¹⁰⁵⁷ Personalnachrichten, *VBFM*, št. 1, z dne 17. januarja 1887, str. 3.

je bil odlikovan z viteškim križcem Leopoldovega reda z oprostivjo plačila takse.¹⁰⁵⁸ Ob njegovem odhodu v pokoj ga je cesar 20. junija 1894 odlikoval s komendniškim križem Franc Jožefovega reda.¹⁰⁵⁹

4) Cesar je 18. novembra 1880 imenoval novega finančnega direktorja v Ljubljani. To je bil Thomas Bartuschek, dotedanji višji finančni svetnik pri deželni finančni direkciji v Innsbrucku.¹⁰⁶⁰ Z najvišjim sklepom z dne 15. maja 1883 je bil imenovan za direktorja deželne finančne direkcije v Innsbrucku in dobil naslov in značaj dvornega svetnika.¹⁰⁶¹ To pa očitno ni bilo izvedeno, saj je uredbenik objavil novico, da je cesar 10. decembra 1884 Thomasa Bartuschka, dotedanjega direktorja finančne direkcije v Ljubljani, imenoval za direktorja deželne finančne direkcije v Innsbrucku.¹⁰⁶² Cesar ga je 24. aprila 1892 z najvišjim sklepom ob upokojitvi odlikoval z viteškim križcem Leopoldovega reda, ob oprostivji plačila takse.¹⁰⁶³

5) Hkrati je cesar 10. decembra 1884 imenoval novega direktorja finančne direkcije v Ljubljani. To je postal finančni svetnik Avgust Dimitz, ki mu je cesar podelil naslov višjega finančnega svetnika po naslovu in značaju.¹⁰⁶⁴ Rojen je bil 16. avgusta 1827 v Ljubljani in tu umrl 10. decembra 1886. Na Dunaju je končal študij prava in se udejeval na področju zgodovine in pisal zlasti o političnem, kulturnem in cerkvenem dogajanju. Čutil se je Slovenca, a se je politično povezoval z Nemci. Njegovo najpomembnejše delo je v nemščini napisana knjiga »*Geschichte Krains von der ältesten Zeit bis auf Jahr 1813*«, ki je v 12

snopičih izhajala v letih 1874–1876.¹⁰⁶⁵ Kakšna je bila njegova službena pot? Od 10. julija 1851 do 15. maja 1852 je delal na okrajnem sodišču v Ljubljani. Nato ga je deželna finančna direkcija v Gradcu premestila k okrajni komorni direkciji v Ljubljani, kjer je bil konceptni praktikant od 16. maja 1852 do 11. julija 1855. Tedaj je prejemal adjutum v znesku 300 goldinarjev na leto. Beseda adjutum je tedaj pomenila plačo za začasno zaposlenega uslužbenca. Od 31. julija 1855 je bil stalno nameščen kot komorni koncipist v Ljubljani z letno plačo 500 goldinarjev; nato je 24. julija 1856 imel plačo 600 goldinarjev, od 19. maja 1859 pa 700 goldinarjev. Finančna direkcija v Ljubljani ga je 18. maja 1864 imenovala za koncipista s plačo 700 goldinarjev in 35 vinarjev, ki se mu je od 13. maja 1865 povišala na 800 goldinarjev. Ko so mu 23. oktobra 1868 izračunali delovno dobo, so mu našteli 16 let, 6 mesecev in 15 dni. Tedaj so namreč izpolnili njegovo službeno tabelo, kjer je bila med drugim opisana njegova službena pot. Znal je aktivno nemško in slovensko ter deloma italijansko. Bil je samski, katolik. Skupaj s tremi sodelavci je bil tedaj namreč imenovan za finančnega komisarja IX. ranga s plačo 900 goldinarjev na leto.¹⁰⁶⁶

6) Cesar je 17. aprila 1887 imenoval novega direktorja finančne direkcije v Ljubljani. To je postal Carl Plachki, ki je prej služboval v Celovcu, in mu podelil naslov in značaj višjega finančnega svetnika. Cesar mu je 22. septembra 1890 podelil naslov dvornega svetnika, ob spregledu plačila takse.¹⁰⁶⁷ Ob upokojitvi mu je cesar 5. avgusta 1898 podelil plemiški naslov.¹⁰⁶⁸

7) Cesar je z najvišjim sklepom z dne 5. avgusta 1898 imenoval novega finančnega direktorja v Ljubljani. To je postal Karl Lubec.¹⁰⁶⁹ Prej je bil

¹⁰⁵⁸ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 16, z dne 6. junija 1891, str. 84.

¹⁰⁵⁹ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 24, z dne 5. julija 1894, str. 209.

¹⁰⁶⁰ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 39, z dne 11. decembra 1880, str. 213.

¹⁰⁶¹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. 15, z dne 18. maja 1883, str. 134.

¹⁰⁶² Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 44, z dne 23. decembra 1884, str. 428.

¹⁰⁶³ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 23, z dne 7. maja 1892, str. 514.

¹⁰⁶⁴ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 44, z dne 23. decembra 1884, str. 428.

¹⁰⁶⁵ *Enciklopedija Slovenije*, 2. zvezek, g. *Dimitz, Avgust*, str. 260.

¹⁰⁶⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1860–1871, ovoj za leto 1868, spis št. 1067.

¹⁰⁶⁷ Anhang. Personalnachrichten, *VBFM*, št. 46, z dne 16. oktobra 1890, str. 356.

¹⁰⁶⁸ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXVIII., z dne 21. avgusta 1898, str. 148.

¹⁰⁶⁹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXVIII., z dne 21. avgusta 1898, str. 149.

višji finančni svetnik pri deželni finančni direkciji v Gradcu. Cesar ga je 14. junija 1899 imenoval za dvornega svetnika po naslovu in značaju,¹⁰⁷⁰ 10. junija 1902 pa za dejanskega dvornega svetnika.¹⁰⁷¹ Cesar ga je ob odhodu v trajni pokoj 1. septembra 1907 odlikoval z viteškim križcem Leopoldovega reda in oprostil plačila takse.¹⁰⁷²

8) Šele 24. junija 1908 je bil z najvišjim sklepom imenovan novi direktor finančne direkcije v Ljubljani. To je postal Alojzij Kliment, po rodu iz Češke, ki je bil do tedaj višji finančni svetnik pri finančni deželni direkciji za Moravsko v Brnu.¹⁰⁷³ Posle podpredsednika in hkrati direktorja direkcije je prevzel 17. julija 1908. Prejel je vrsto čestitk. Dne 4. avgusta 1908 sta mu čestitali generalna direkcija tobačne režije na Dunaju in direkcija pošte in telegrafa za Trst, Primorje in Kranjsko v Trstu. Naslednji dan je prejel slovensko čestitko deželnega glavarja na Kranjskem in 6. avgusta čestitko deželnega odbora za Kranjsko. 8. avgusta je prejel čestitko direkcije državnih železnic v Trstu, 11. avgusta pa slovensko čestitko Trgovske in obrtne zbornice za Kranjsko, ki se je hkrati priporočila za tesno sodelovanje. Družba Južne železnice mu je 25. avgusta poslala častno vozno karto za njegove potrebe. Od svojega predhodnika je prevzel stanovanje v stavbi direkcije. Ministrstvo za finance je določilo, da ima 10.000 kron plače na leto in 1320 kron aktivitetne doklade, kar mu je pripadalo od 1. julija 1908. Dne 20. julija je poslal pismo vsem podrejenim oblastvom, uradom in organov ter na 18 drugih naslovov v Ljubljani, v katerem se je predstavil na novi dolžnosti.¹⁰⁷⁴ Na tem mestu je ostal do razpada monarhije. Službovati je začel leta 1883 kot finančni konceptni praktikant v finančni direkciji v Celovcu. Nato je služboval v Velikovcu in Salzburgu, kjer je napredoval v višjega

finančnega svetnika. V Ljubljani je postal dvorni svetnik.¹⁰⁷⁵ Cesar ga je 11. januarja 1918 povzdignil v plemiški stan.¹⁰⁷⁶ Po razpadu države se je le s precejšnjo težavo zaposlil pri novi deželni finančni direkciji v Ljubljani, kjer se je upokojil marca 1929.¹⁰⁷⁷

Predsedniki finančne direkcije

Direktorji finančne direkcije v Ljubljani so bile strokovne osebe, predsedniki direkcije pa so bili vsakokratni vodje politične uprave na Kranjskem. To je veljalo od uvedbe kolegijskega vodenja 30. marca 1871 tudi za ljubljansko direkcijo; prej je to veljalo le za deželne finančne direkcije. To kaže na velik pomen finančne uprave v takratni državi, saj je bil njen dejanski vodja hkrati vodja celotne politične uprave v deželi. V času od konca marca 1871 do konca delovanja ljubljanske finančne direkcije se je zvrstilo devet njenih predsednikov, ki so opravljali naloge deželnega predsednika za Kranjsko:

- 1) Sigmund Conrad (22. april 1867–19. maj 1871),
- 2) Karel (tudi Dragotin) Wurzbach (19. maj 1871–28. junij 1872),
- 3) Aleksander Auersperg (28. junij 1872–20. marec 1874),
- 4) Bohuslav Widmann (7. julij 1874–9. december 1877),
- 5) Franz Kalina (2. marec 1878–19. marec 1880),
- 6) Andrej Winkler¹⁰⁷⁸ (19. marec 1880–7. oktober 1892, edini Slovenec med njimi),
- 7) Viktor Hein (7. oktober 1892–25. september 1905),
- 8) Theodor Schwarz (25. september 1905–25. april 1916),

¹⁰⁷⁰ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXVIII., z dne 23. junija 1899, str. 125.

¹⁰⁷¹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXVI., z dne 1. julija 1902, str. 266.

¹⁰⁷² Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLI., z dne 14. septembra 1907, str. 318.

¹⁰⁷³ Personalnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XXVI-II., z dne 9. julija 1908, str. 252.

¹⁰⁷⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 281–630, ovoj št. 614.

¹⁰⁷⁵ AS 109, Dravska finančna direkcija v Ljubljani, fasc. K, ovoj Alojzij Kliment, spis št. 48764–30.

¹⁰⁷⁶ Personalnachrichten, *VBFM*, št. V., z dne 9. februarja 1918, str. 27.

¹⁰⁷⁷ AS 109, Dravska finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1919, 3001–4000, spis št. 3471 in facs. pov. 1929, spis št. 34. Njegove težave z zaposlitvijo po vzpostavitvi nove države južnih Slovanov so opisane v Čelik, *Naši financarji (1918–1946)*, str. 27–28.

¹⁰⁷⁸ 10. julija 1893 je bil izvoljen za častnega meščana Ljubljane.

9) Heinrich Attems (25. april 1916–30. oktober 1918).¹⁰⁷⁹

Ta povezanost direktorja finančne direkcije in njenega predsednika se je kazala tudi v tesnem sodelovanju najožjega vodstva direkcije in deželnega vodstva na Kranjskem. Neredko je finančne določbe, ki so zadevale Kranjsko, v deželnem uradnem listu podpisoval prav prvi mož politične uprave v deželi.

Ljubljanska priloga uredbenika

Na začetku leta 1865 je ljubljanska finančna direkcija začela izdajati svojo prilogo k uredbeniku ministrstva za finance. Urejala jo je direkcija. Priloga je imela dve kazali: stvarno abecedno kazalo in kronološko kazalo. Razporeditev vsebin je

Naslovnica priloge ljubljanske direkcije k uredbeniku finančnega ministrstva leta 1866 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani).

¹⁰⁷⁹ Podatke do leta 1907 sem dobil v knjigi Hribarjev *naj-novejši Splošni naslovník*, str. XII.

bila podobna kot v državnem uredbeniku. Objavljeni so bili zgolj nekateri državni predpisi in napotki finančne direkcije v Ljubljani za delovanje njej podrejenih uradov. Priloga je bila namenjena zaposlenim v finančni upravi na Kranjskem. Objavljala je tudi napotke za finančno stražo. Podobne priloge je izdajala večina deželnih finančnih direkcij v avstrijskem delu monarhije.

V posameznih letih je izšlo različno število prilog z različnimi obsegi strani. V Centralni pravosodni knjižnici je ljubljanska priloga večinoma zvezana skupaj z uredbenikom, nekaj let pa je ni bilo. Leta je 1865 izšlo 29 številčk na 151 straneh, nato pa 1866: 18, 91; 1867: 21, 84; 1868: 23, 91, 1869: 14, 63; 1870: 12, 80; 1871: 10, 57; 1872: 8, 58; 1873: 10, 74; 1874: 9, 52; 1875: 8, 41; 1876: 6, 31; 1877: 5, 24; 1878: 10, 36; 1879: 6, 29; 1880: 6, 16; 1881: 17, 49; 1882: 15, 108; 1883: 13, 31; 1884 je ni bilo; 1885: 16, 54; 1886 so bile štiri številke vključene v besedilo in oštevilčenje uredbenika; 1887 in 1888 priloge ni bilo; 1889: 20, 116; 1890: 13, 82; 1891: 16, 97; 1892: 14, 73; 1893: 24, 133; 1894: 19, 87; 1895: 17, 82; v letih 1896, 1897, 1898, 1899, 1900 in 1901 priloga ni bilo v uredbeniku; 1902: 13, 73; 1903: 16, 103; 1904: 12, 61; 1905: 11, 86; 1906: 12, 106; 1907: 10, 66; 1908: 13, 61; 1909: 14, 60; 1910: 13, 76; 1911: 14, 56; 1912: 11, 80; 1913: 8, 66; 1914: 4, 48; 1915: 3, 23; 1916: 2, 22; 1917: 2, 17; 1918 priloge ni.

Aprila 1865 so v prilogi objavili, da je osrednja uprava tobačnih tovarn in odkupnih uradov na Dunaju 21. januarja 1865 opozorila na nepravilnosti pri prevozu tobaka in tobačnih izdelkov, za katere je težko ugotoviti, kje so nastale. Zato so naročili, kakšen naj bo prevoz teh izdelkov, ki so ga opravljali pogodbeni prevozniki. Prevoznik je moral vozilo pokriti z odejo ali ponjavo, ki je štela pred vremenskimi nepravilnostmi. Po pogodbi je bil dolžan, da med vožnjo tobaka ni prelagal ali odlagal, razen če so nastale razmere, ki so zaradi rešitve tovara to zahtevale. K tovoru ni smel prilagati stvari, ki bi utegnile puščati neprijeten vonj na tobačnih izdelkih in podobno. V Ljubljani so dodali, da je finančna straža v zunanji službi dolžna odkrivati nepravilnosti take vrste oz. kršitve pogodbe o prevozu. Kršilce je morala predlagati v postopek pristojnim oblastvom. Tobačna direkcija

bo možem finančne straže izplačala ustrezno nagrado, odvisno od prestopka, ki ga je stražnik ugotovil in o njem izdelal opis. Zahtevek za izplačilo je moralo dati pristojno oblastvo.¹⁰⁸⁰

Finančno ministrstvo je septembra 1865 sporočilo, da je moralo vsako finančno oblastvo v deželah na Dunaj poslati po 22 primerkov priloge k uredbeniku, če so jo sama urejala.¹⁰⁸¹

Prednaročilo za to prilogo v letu 1866 je znašalo 66 krajcarjev, za zunanje naročnike pa ob oprostitvi poštne 75 krajcarjev. Prednaročila je sprejemal ekonomat finančne direkcije v Ljubljani.¹⁰⁸²

Finančno ministrstvo je na začetku leta 1866 sporočilo, da je bilo odtlej treba na Dunaj pošiljati po 18 izvodov priloge k uredbeniku, ki so jo urejale posamezna finančna oblastva po deželah.¹⁰⁸³

Isto ministrstvo je za leto 1867 določilo plačnika za stroške osvetljave uradnih prostorov. Notranja osvetlitev prostorov in zunanja osvetlitev, na primer stopnišča, hodnika itd., gresta na uradni pavšal, kjer ta ni določen, pa na uradne izdatke oblastva oz. urada. Osvetlitev pred poslopjem, če ni na stroške občine, gre prav tako na stroške urada, in sicer pod rubriko »hišne potrebe«. Tako je bilo določeno v ljubljanski prilogi.¹⁰⁸⁴

Na podlagi najvišjega sklepa z dne 3. novembra 1868 je finančno ministrstvo 26. novembra 1868 izdalo razpis o varovanju stavb; objavila ga je tudi ljubljanska priloga. To je bilo povezano z oblikovanjem novih pehotnih in lovskih enot. Blagajne vojaških enot in ustanov so morale biti, če je bilo to mogoče, v prostorih vojaških blagajn ali pa skupaj s civilnimi blagajnami in skupaj zastražene. V velikih garnizijah, kjer zaradi razpršenosti stavb tega ni bilo mogoče izpeljati, je bilo treba več blagajn enot združiti in s stražo zavarovati. Civilne blagajne, depoje, ustanove in erarske objekte, kjer so podnevi delali, je bilo treba po odhodu delavcev ponoči zavarovati z nočno stražo. Objekte, ki

so bili od zunaj zanesljivo varni, sta morala ponoči v notranjosti varovati dva stražarja. Finančna direkcija je na tej podlagi zapisala, da bodo finančni uradniki skupaj s predstavniki vojske komisijsko pregledali civilne objekte te vrste in ugotovili, ali dotedanje varovanje zadošča ali ga je kje mogoče opustiti ali pa kje uvesti nanovo.¹⁰⁸⁵

Številna tolmačenja predpisov

Ko so sredi leta 1869 začela veljati nova pravila za organiziranost finančne straže in ureditev njenih prejemkov, so nastajale nejasnosti, in posamezne deželne finančne direkcije so ministrstvu začele pošiljati vprašanja, na katera so želele odgovor. Nekaj tega gradiva je objavila tudi priloga ljubljanske finančne direkcije. Bržkone tisti del, ki je bil najbolj pereč ali zanimiv. Številka 8 priloge, ki je izšla konec julija 1869, je objavila več vprašanj in odgovore nanja. Če je bil preglednik po novem razvrščen med višje paznike, pred tem imenovanjem pa je kot višji paznik prejemal zaslužno doklado, mu je do ponovne postavitve za preglednika pripadala ta doklada. Pripadala mu je tudi desetletna doklada, a ne obe hkrati.¹⁰⁸⁶ Če bi uradnik ali uslužbenec finančne straže po novem dosegal nižje prejemke, skupaj z doklado za obleko in stanovanje, mu je pripadala dopolnilna doklada. Torej je šlo za novo, izravnalno doklado, povezano z novo organiziranostjo finančne straže. Očitno je šlo tudi za novo prerazporeditev pripadnikov straže. Tretje vprašanje se je glasilo, ali je odpravnina še veljala. Odgovor je bil: še, če je mož pred izpolnitvijo desetletne službe finančno stražo sam zapustil, mu je pripadala odpravnina v znesku enoletne plače. Naslednje vprašanje je zadevalo izgubo dodatkov zaradi kazni. Disciplinska kazen, ki je imela za posledico izgubo zaslužne doklade, je pomenila hkrati tudi izgubo pravice do desetletne doklade.¹⁰⁸⁷

¹⁰⁸⁰ *Beilage*, št. 14, z dne 12. aprila 1865, str. 75–76.

¹⁰⁸¹ Anhang, *VBFM*, št. 46, z dne 1. oktobra 1865, str. 380.

¹⁰⁸² Pränumerations-Ankündigung, *VBFM*, št. 64, z dne 31. decembra 1865, str. 503.

¹⁰⁸³ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 6, z dne 26. januarja 1866, str. 45.

¹⁰⁸⁴ *Beilage*, št. 18, z dne 31. decembra 1866, str. 87–88.

¹⁰⁸⁵ Bewachung der ärarischen Kassen und Anstalten, *Beilage*, št. 23, z dne 30. decembra 1868, str. 89–90.

¹⁰⁸⁶ In Betreff der Betheilung von Finanzwache- Individuen mit Verdienst- und Dezennal-Zulagen, *Beilage*, št. 8, z dne 30. julija 1869, str. 35–36.

¹⁰⁸⁷ Betreffend die künftige Bemessung der Finanzwache-Manschafte-Gebühren, *Beilage*, št. 8, z dne 30. julija 1869, str. 33–35.

Finančno ministrstvo je 23. septembra 1869 objavilo, kako je bilo treba ravnati z uradniki na Ogrskem. Tisti, ki zaradi spremenjene upravne organiziranosti na Ogrskem in neznanja tamkajšnjega jezika niso mogli še naprej ostati v tamkajšnjih službah, so se ali začasno upokojili ali pa so morali sprejeti ponujeno jim mesto v avstrijskem delu države. V nobenem primeru pa jim niso pripadali potni stroški.¹⁰⁸⁸

Sredi februarja 1870 je finančno ministrstvo objavilo pravila za razvrščanje komisarjev finančne straže v range; imela so 28 členov. Službeni rang uradnika se je štel ne od datuma odloka o imenovanju, ampak od dneva najvišjega sklepa ali sklepa pristojnega oblastva, na podlagi katerega je bil nato nameščen. V posameznih členih so bila določila o rangiranju uradnikov nekdanje mejne in pristojbinske straže ter finančne straže, z navedbo starih predpisov, ki so to urejali. Finančni komisarji so bili po rangi in svojstvu enaki finančnim koncipistom, brez razlik glede na začasno ali stalno namestitev.¹⁰⁸⁹ Koncipist je bil med tedanjim državnim uradništvom uvrščen med nižje uradnike. Julija 1870 je priloga objavila razpis finančnega ministrstva z dne 21. januarja 1870 o razmerjih finančnih komisarjev do okrajnih glavarstev. Še so veljale določbe ministrskega ukaza z dne 31. avgusta 1853 o službenih razmerjih davčnih inšpektorjev in nižjih davčnih inšpektorjev do okrožnih oblastev in tudi o razmerjih finančnih komisarjev do okrajnih glavarstev, če ni prišlo do sprememb.¹⁰⁹⁰ Pregledniki finančne straže, ki so samostojno vodili pregledni okraj finančne straže, so smeli, ne glede na službeni rang in prejemke, nositi uniformo komisarja finančne straže, dokler je trajala ta njihova služba, je ugotavljal razpis ministrstva z dne 3. avgusta 1870.¹⁰⁹¹ V zadnji številki

letnika 1870 je priloga objavila razpis ministrstva za finance z dne 12. julija 1870 glede desetletne doklade. Pri odmeri pokojninskih užitkov za možne finančne straže in njihove vdove so decenalno doklado upoštevali na enak način, kot je to veljalo za zaslužno doklado; to je urejal člen 395 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843.¹⁰⁹²

Sredi januarja 1872 je ljubljanska finančna direkcija sestavila in v prilogi objavila pregled še veljavnih predpisov o neposrednih davkih. S tem je želela olajšati delo davčnim oficialom in kandidatom za ta poklic. Navedenih je bilo 45 predpisov, ki so bili objavljeni ali v »Začasni zbirki zakonov«, izdane v 4 zvezkih v 20. letih 19. stoletja ali v zbirki finančnih zakonov, ki jo je v začetku 50. let 19. stoletja izdajala deželna finančna direkcija v Gradcu, ali v državnem uradnem listu ali v uredbeniku finančnega ministrstva.¹⁰⁹³

Sredi junija 1874 je ljubljanska priloga objavila pojasnitve finančnega ministrstva o kandidiranju moštva finančne straže za delovna mesta, predvidena za odslužene podoficirje vojske. Za tako mesto se je mogel potegovati tudi mož finančne straže, če se zanj ni prijavil noben podoficir.¹⁰⁹⁴

Konec decembra 1875 je priloga objavila uradno tolmačenje glede nagrade prijavitelju tobačnega prestopka: če kazni za tak prestopnik ni bilo mogoče izterjati in je bila poostrena z zaporom, je prijavitelju pripadala četrtnina užitnine oz. pristojbine, ki bi morala biti plačana za količino tobaka, za katero je šlo.¹⁰⁹⁵

Konec decembra 1878 je bilo v uredbeniku in v ljubljanski prilogi objavljeno, da bo s 1. januarjem 1879 v Ljubljani ukinjen samostojni skladišč-

¹⁰⁸⁸ Behandlung der königl. Ungarischen, in außerungarischen Ländern untergebrachten Finanzbeamten in Übersiedlungsfällen, *Beilage*, št. 5, z dne 16. aprila 1870, str. 25.

¹⁰⁸⁹ Grundsätze zur Rangirung der Finanzwache-Commissäre, *Beilage*, št. 3, z dne 10. marca 1870, str. 14–18.

¹⁰⁹⁰ Dienstliches Verhältniß der Finanz-Commissäre zu den Bezirkshauptmannschaften, *Beilage*, št. 8, z dne 27. julija 1870, str. 42.

¹⁰⁹¹ Die mit selbstständiger Leitung eines Finanzwache-Controlbezirkes betrauten Finanzwache-Respicienten

können sich der Uniform eines Finanzwache-Commissärs bedienen, *Beilage*, št. 9, z dne 21. septembra 1870, str. 48.

¹⁰⁹² Einbeziehung der Dezennal-Zulagen in die Ruhegenüsse der Finanzwache-Mannschaft und deren Witwen, *Beilage*, št. 12, z dne 31. decembra 1870, str. 69–70.

¹⁰⁹³ Zusammenstellung der Wichtigsten im directen Steuerfache bisher erschienen Normalvorschriften, *Beilage*, št. 2, z dne 23. februarja 1872, str. 25–29.

¹⁰⁹⁴ Allgemeines, *Beilage*, št. 5, z dne 19. junija 1874, str. 31.

¹⁰⁹⁵ Allgemeines, *Beilage*, št. 8, z dne 27. decembra 1875, str. 39–40.

ni urad za tobak in kolke. Prodaja tobaka je prešla na tobačno tovarno, prodaja kolkov pa na deželni plačilni urad v Ljubljani.¹⁰⁹⁶

Uprava častniške jedilnice c. k. bataljona poljskih lovcev št. 20 v Gorici se je pritožila na odločbo finančnega ministrstva z dne 14. marca 1891, da mora ta jedilnica plačevati užitnino od vina, kupljenega na veliko. O zadevi je odločil upravni sodni dvor (upravno sodišče na Dunaju) in potrdil odločbo ministrstva za finance.¹⁰⁹⁷

V občinski stavbi, ki je služila za shrambo orodja občinskih ali prostovoljnih gasilcev in za katero se niso plačevale najemnine, je bila oproščena plačevanja stavbnega davka, dokler je bilo tam shranjeno orodje. Enako je veljalo tudi za stavbe, ki so bile last gasilcev in so služile za shranjevanje gasilskega orodja ali za stanovanje gasilcev, so določili konec leta 1892.¹⁰⁹⁸

Finančno ministrstvo je sredi maja 1897 objavilo, da finančne direkcije v Linzu, Salzburgu, Celovcu, Trstu, Tropauu, Černovicu in Ljubljani niso pristojne za to, da bi ugodile prošnji o oprostitvi pristojbinskega prestopka in da bi rešile izredno prošnjo za pomilostitev v pristojbinskih kazenskih zadevah. To je bilo v pristojnosti deželnih finančnih direkcij.¹⁰⁹⁹

Sredi decembra 1902 je bil objavljen sklep finančnega ministrstva, da so se smeli k izpitu za preglednika prijaviti tudi pazniki finančne straže.¹¹⁰⁰

Jeseni leta 1903 je ljubljanska priloga objavila sklep državnega sodišča na Dunaju z dne 9. julija 1903 o ponovnem vpoklicu upokojenih uslužbencev finančne straže v službo. Po predpisih o upo-

kojitvi državnih uslužbencev so smeli začasno ali trajno upokojenega stražnika, če ga je zdravniška komisija spoznala za sposobnega za službo, spet poklicati v aktivno službo. Če se je izmikal zdravniškemu pregledu ali na nedovoljen način izmikal nastopu službe, je izgubil pravico do pokojninske zase in družino.¹¹⁰¹

Navodilo za uničevanje spisov

V ekonomatu ljubljanske finančne direkcije na Trgu cesarja Jožefa je bila za 29. december 1884 razpisana javna dražba za 1867 kilogramov škartiranih (izločenih) uradnih spisov te direkcije. Obvestilo je vodstvo direkcije izdalo 16. decembra 1884 in je izšlo tudi v *Novicah*.¹¹⁰²

Finančna direkcija za Kranjsko je marca 1885 sestavila navodilo za uničevanje gradiv pri davčnih uradih. Imelo je 8 členov. Razposlali so ga vsem davčnim uradom in okrajnim glavarstvom na Kranjskem. Opozorila je, da je glavno vodilo pri škartiranju gradiv to da neuporabne spise občasno izločijo, obdržijo pa tiste, ki so uporabni. Po preteku določenega roka jih je treba uničiti, razen če bi okoliščine terjale, da bi jih obdržali še naprej. Uradi, ki so jih pregledovali, so morali uničenje odložiti, dokler se ne odločijo revizorji.

Najprej so našteli, katerih spisov ne smejo uničiti. Bilo jih je 24 vrst, od predpisov, navodil, uradnih napotkov do dostavnih knjig in poštnih dnevnikov. Take spise je bilo treba zložiti po letnikih in posebej čuvati, da pri naslednjem izločanju ne bi bili ponovno pregledovani.

Vse druge spise je bilo treba uničiti, in sicer po določenih rokih. Razvrščeni so bili v 9 skupin: a) spise ne glede na določen poračunski namen so izločali po 3 in 5 letih; b) spise glede na določen poračunski namen, ki so zadevali direktne davke, po 3 in 10 letih, tiste o taksnih in kolkovnih pristojbinah pa po 3 in 5 letih; c) spise o užitnini po 10 letih; č) spise o sodnih depozitih po 3 in 20 letih;

¹⁰⁹⁶ Kundmachung, *Beilage*, št. 9, z dne 7. decembra 1878, str. 31.

¹⁰⁹⁷ Verzehrungsteuerpflicht hinsichtlich der für die Officiers-Menagen im großen eingekauften Weines, *Beilage*, št. 5, z dne 20. maja 1892, str. 22–23.

¹⁰⁹⁸ Permanente Befreiung von der Gebäudesteuer für Ubcationen von Gemeinde oder freiwilligen Feuerwehren, *Beilage*, št. 14, z dne 28. decembra 1892, str. 73.

¹⁰⁹⁹ Kompetenz der k. k. Finanzdirectionen zur Gewährung des Ansuchens um Ablassung vom rectlichen Verfahren und zur Erledigung der außerordentlichen Gnadengesuche in Gefällsstrafangelegenheiten, *VBFM*, št. XXIV., z dne 18. maja 1897, str. 537.

¹¹⁰⁰ *Beilage*, št. 1, z dne 19. februarja 1902, str. 3.

¹¹⁰¹ Reactivierung von im zeitlichen oder dauernden Ruhestand befindlichen Staatsbediensteten, insbesondere auch der Finanzwachangestellten, *Beilage*, št. XI., z dne 23. septembra 1903, str. 68.

¹¹⁰² Oznanilo, *Oglasnik* št. 50 k št. 51 *Novic*, dne 17. decembra 1884.

d) blagajniške spise ali takoj ali po 3 oz. 20 letih; e) spise glede raznih fondov po 30 letih; f) spise o zemljiški odvezi po 3 in 10 letih; g) rudarske spise po 10 letih; h) spise o obračunu kazni za pristojbinske prestopke po 5 letih. Spise, ki v navodilu niso bili izrecno navedeni, so uničili po navodilih nadrejenega oblastva. To uničenje je moralo biti končano do konca avgusta 1885.

Izločanje so opravljali zmeraj poleti, ker so bili dnevi daljši in ni bilo treba uporabljati razsvetljave. To je opravljal davčni uradnik ob morebitni pomoči podrejenega uradnika. Spise je bilo treba ločevati po vsebinah iz navodila, navesti njihove številke in vsebino ter jih ločiti glede na to, ali jih je treba uničiti ali pa papir prodati na dražbi.

Kopijo seznama gradiv za izločitev so poslali na okrajno glavarstvo, da jih je pregledalo in potrdilo uničenje. Dvojniki seznama sodnih depozitov je bilo treba prej poslati okrajnemu sodišču v potrditev, nato šele na okraj. Okrajno glavarstvo je nato to vrnilo finančni direkciji v Ljubljani.

Ob koncu navodila so spomnili na uredbo finančnega ministrstva z dne 9. aprila 1869, po kateri je mogoče uradniku, ki se je posebej izkazal pri izločanju gradiva, podeliti nagrado v znesku do polovice izkupička od javno prodanega papirja.¹¹⁰³

Ko je 17. aprila 1906 finančni minister izdal novo uredbo o delovnem področju deželnih finančnih oblastev, je točka 27 člena 6 pooblastila oblastva, da sama urejajo uničevanje spisov pri vseh podrejenih oblastvih, uradih in ustanovah. V ljubljanski direkciji so nato izdelali tako navodilo in ga razposlali vsem podrejenim oblastvom in uradom.¹¹⁰⁴

Obveščanje o napredovanjih na uradniška mesta finančne uprave

Finančna direkcija v Ljubljani je bralce uredbenika oz. ljubljanske priloge obveščala tudi o napredovanju finančnih stražnikov med uradnike in napredovanju uradnikov straže, kar je pomenilo

¹¹⁰³ Vorschrift für die Actenscartirung bei den k. k. Steuerämtern, *Beilage*, št. 6, z dne 30. marca 1885, str. 17–26.

¹¹⁰⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 1595.

njihovo napredovanje po hierarhični lestvici in pri prejemkih. Take objave so bržkone imele tudi namen, da bi spodbujale k predanemu delu drugih in jim s tem odpirale možnosti za napredovanje.

Finančna direkcija v Ljubljani je marca 1887 objavila, da je bil Heinrich Drassal, višji paznik finančne straže, imenovan za asistenta carinskega urada pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani.¹¹⁰⁵ To je pomenilo njegovo napredovanje med uradnike in naj bi na druge finančne stražnike vplivalo kot spodbuda za delo.

Jeseni leta 1893 je bil imenovan kvisciran (začasno upokojeni) višji komisar finančne straže Engelbert Jakhel za oficijala carinskega urada pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani.¹¹⁰⁶

France Prešeren kot pripravnik na finančni prokuraturi v Ljubljani

V predmarčni dobi je v avstrijskih deželah delovala ali dvorna komorna prokuratura ali komorna prokuratura ali fiskalni urad.

Taka prokuratura je bila tudi v Ljubljani. Tam je od 9. maja 1829 do 17. decembra 1831 delal tudi France Prešeren. Kot praktikant (pripravnik) je to delal brez plačila. To prakso je potreboval za odvetniški izpit.¹¹⁰⁷ Sedež tega urada je bil v stavbi na sedanjem Novem trgu 5 v Ljubljani.

Vodja te prokurate je bil tedaj Anton Scheuchenstuel, ki je pesnika kot uradniškega pripravnika hvalil, a mu je dvakrat odklonil podelitev denarne podpore, ki je bila mogoča za primer gmotne stiske uradnikov in slug.¹¹⁰⁸ Po tej praksi je pristopil k odvetniškemu izpitu, ki ga je sredi leta 1832 opravil v Celovcu.

Nove določbe za finančne prokurate

Cesar je 21. decembra 1850 izdal sklep, ki je določil ureditev in pristojnosti novih finančnih

¹¹⁰⁵ Ernennungen, *VBFM*, št. 6, z dne 16. marca 1887, str. 24.

¹¹⁰⁶ Anhang. Ernennungen, *VBFM*, št. 48, z dne 30. oktobra 1893, str. 412.

¹¹⁰⁷ Kocijan, *Dr. France Prešeren*, str. 9 in 11.

¹¹⁰⁸ *Poezije doktorja Franceta Prešerna*, Ljubljana 1979, str. 11.

prokuratur. Imel je 10 točk. Naloga te prokurature je bila trojna: pred sodišči je zastopala koristi državnega premoženja ali fondov; dajala je pravna mnenja državnim organom o tem; pomagala je pri sklepanju pravnih opravil državnih oblastev.

Sedež finančne prokurature je bil v mestih, kjer je bila deželna finančna direkcija, torej na Dunaju, v Gradcu, Trstu, Pragi, Innsbrucku, Brnu in Lvovu. Za tovrstna opravila v prestolnicah drugih dežel so skrbeli oddelki prokurature. Tako je bil v Ljubljani oddelek finančne prokurature pri deželni finančni direkciji v Gradcu. Sedež je imel na Novem trgu št. 5.¹¹⁰⁹ Prokurature so bile podrejene ministrstvu za finance in predsednikom deželnih finančnih direkcij. Sklepu je bil dodan pregled uradniškega osebja pri prokuraturah in njegovih prejemkov. Kdaj bo ta sklep začel veljati, je bilo prepuščeno poznejšim odločitvam.¹¹¹⁰

Finančno ministrstvo je sredi februarja 1855 izdalo začasno službeno navodilo za finančne prokurature. Veljati je začelo z dnem objave v uradnih listih posameznih dežel, na Kranjskem torej 30. aprila 1855. Navodilo je imelo 18 členov, ki so urejali delovno področje in notranjo organiziranost prokuratorskih uradov.¹¹¹¹

Cesar je 30. novembra 1898 odlikoval več finančnih uslužbencev po deželah, med njimi tudi devet iz finančne direkcije v Ljubljani. Med njimi je bil tudi Jožef Račić, dvorni svetnik in višji finančni svetnik, vodja finančne prokurature v Ljubljani, ki je prejel viteški križec Franc Jožefovega reda.¹¹¹² Cesar ga je 13. septembra 1896 imenoval za dvornega svetnika.¹¹¹³

Prvega aprila 1898 je začelo veljati novo služ-

beno navodilo za finančne prokurature, ki je v 19 členih urejalo delovanje tega organa.¹¹¹⁴

Uredbenik je redno v vsaki številki objavljal personalne spremembe v celotni finančni upravi v Avstriji. Tako je sporočil, da je cesar 13. avgusta 1907 imenoval dr. Adolfa pl. Wenka, dotednjega finančnega svetnika v prokuraturi v Gradcu, za višjega finančnega svetnika in vodjo finančne prokurature v Ljubljani.¹¹¹⁵ Istega dne je cesar dr. Jožefa Račića, višjega finančnega svetnika in dotednjega finančnega prokuratorja v Ljubljani, ob upokojitvi povišal v plemiški stan.¹¹¹⁶

Cesar je 7. avgusta 1908 imenoval finančnega svetnika dr. Viktorja Pessiaka za višjega finančnega svetnika in finančnega prokuratorja v Ljubljani.¹¹¹⁷ 24. junija 1917 ga je imenoval za dvornega svetnika in ga oprostil plačila takse.¹¹¹⁸ Na tem mestu je ostal do razpada države, nato so ga nove slovenske oblasti takoj odstranile.¹¹¹⁹

Pogodba za najem privatnih prostorov

Finančna direkcija v Ljubljani je poleti 1908 pripravila vzorec pogodbe za najem privatnih prostorov za potrebe finančne uprave.

Najprej je v štirih točkah opozorila, na kaj je bilo treba posebej paziti pri pripravah na sklenitev take pogodbe. 1) Odklon od vzorca pogodbe je bil dovoljen, če je šlo to v korist erarja ali je najemodajalec svoje soglasje za sklenitev pogodbe povezoval s tem. Ločene dogovore, ki niso bili zajeti v vzorcu pogodbe, je bilo treba smiselno vnesti kot nove pogodbene točke ali v spremenjeno pogodbo. 2) Dogovore pred sestavo pogodbe je bilo

¹¹⁰⁹ *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, g. *Stara Ljubljana*, str. 307.

¹¹¹⁰ Razpis dnarstvenega ministerstva 13. avgusta 1851 za stran ustanovitve dnarstvenih (finančnih) prokuratur, *ODZVLAC*, št. 51/51, z dne 23. avgusta 1851, predpis št. 188.

¹¹¹¹ Razpis c. k. dnarstvenega ministrstva 16. februarja 1855, *DVLKV*, št. 12/55, z dne 30. aprila 1855, predpis št. 42.

¹¹¹² Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLIV., z dne 28. decembra 1898, str. 230–238.

¹¹¹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1896, spis št. 973.

¹¹¹⁴ Verordnung des Gesamtministeriums, betreffend die Dienstesinstruction für die k. k. Finanzprocuraturen, *VBFM*, št. IX., z dne 16. marca 1898, str. 37–48.

¹¹¹⁵ Personalnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XL, z dne 3. septembra 1907, str. 315.

¹¹¹⁶ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XL., z dne 3. septembra 1907, str. 315.

¹¹¹⁷ Personalnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XL., z dne 8. septembra 1908, str. 349.

¹¹¹⁸ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXXIV., z dne 20. julija 1917, str. 238.

¹¹¹⁹ Naredba poverjeništvu za finance, *Ur. list NVSHS v Ljubljani*, št. 3/18, z dne 8. novembra 1918, predpis št. 42.

treba vnesti v vzorec, da najemodajalec pozneje ni imel priložnosti, da bi povzročal težave pri formalni sklenitvi pogodbe. 3) Rok trajanja pogodbe naj bo po možnosti daljši in ne krajši, saj je bilo ob vsaki novi pogodbi mogoče računati na višjo najemnino. 4) Pri dogovarjanju o najemu stavbe je bilo treba paziti na zemljiškoknjižno stanje objekta, zlasti glede lastnika (mladoletnost, skrbnik itd.), in morebitne omejitve razpolaganja. Če bi bila nepremičnina obremenjena nad polovico njene približne vrednosti, je bilo treba pridobiti izpisek iz zemljiške knjige in ga priložiti k pogodbeni dokumentaciji.

Dalje je bila v 14 točkah opisana vsebina pogodbe o najemu prostorov. V prvi točki so bili podatki o kraju in naslovu stavbe ter o najetih prostorih s pripadajočimi prostori (klet, drvarnica, stranišče itd.). V drugi točki je bil naveden znesek najemnine in plačljivost v štirih obrokih, ki ga najemodajalec dvigne pri pristojnem davčnem uradu. Tretja točka je določala natančen rok trajanja pogodbe (leta, mesece in dneve). Ugasnila je po preteku roka, če jo je najemnik odpovedal četrto leta prej, najemodajalec pa pol leta prej. Četrta točka je zadevala adaptacijo prostorov, ki jo je najemodajalec opravil na svoje stroške in v točno določenem času. Peta točka je govorila o primeru, ko lastnik ni pravočasno in smotrno opravil adaptacije. Tedaj je bil erar upravičen do odškodnine ali da je delo opravil sam na stroške lastnika; ta je znesek odračunal od najemnine. Šesta točka je zavezovala lastnika, da je na lastne stroške in v dobrem ter uporabnem stanju vzdrževal prostore in pomožne prostore. Nosil je stroške čiščenja dimnika in greznice, vzdrževanja ostrejša, prostorov in hodnikov, ki niso bili v izključni uporabi najemnika oz. uradnega osebja. Dolžan je bil popraviti zaradi vremenskih razmer, naravnih nesreč in tretjih oseb poškodovana okna, peči, vrata in tla ter pleskati zakupljene prostore iz lastnih sredstev. Osvetlitev vhodnih vrat in hodnikov je šla na stroške lastnika, ki je skrbel tudi za čiščenje pločnikov pred stavbo; enako je moral skrbeti za posipanje s peskom ob poledici in za odvoz snega. Sedma točka je določala, da se najeti prostori vrnejo lastniku v takem stanju, kot so bili v najemnem času, ne da bi najemodajalec imel pravico zahtevati odškodnino za obrabo. V osmi točki je bilo določeno, da je

lastnik nosil vse javne (državne, deželne in občinske) dajatve, zvezane na prostore. V deveti točki je bilo zapisano, da sta se obe strani odpovedali pravici, da bi pogodbo spodbijali nad polovico dejanske vrednosti. V deseti točki je bilo zapisano, da je bil lastnik odgovoren za izpolnjevanje vseh pogodbenih obveznosti. V enajsti točki je bilo določilo, da je lastnik nosil vse stroške, povezane s pogodbo. V dvanajsti točki je bilo določilo, da je erar nosil stroške, povezane z zemljiško knjigo. Predzadnja točka je vsebovala določbo, da bo vse spore iz pogodbe reševalo pristojno sodišče na sedežu finančne direkcije v Ljubljani. Zadnja, štirinajsta točka je določala, da je pogodbo potrdila finančna direkcija v Ljubljani, in je bila sestavljena v dveh enakih izvodih; enega je dobil erar in drugega najemodajalec. Spodaj je bil še prostor za morebitne pripombe in nato datum ter podpis obeh strank. Podpis lastnika je moral biti overjen na sodišču ali pri notarju.¹¹²⁰

Pomoč občin pri dohodarstvenih opravilih finančnih oblastev

Deželna vlada Kranjske je v dogovoru s finančno direkcijo v Ljubljani jeseni leta 1891 izdala ukaz, kako mora potekati pomoč občin pristojnim organom pri izvajanju dohodarstvenih opravil.

Dohodarstveni organi so tako pomoč zahtevali od župana občine, kjer so potekala finančna opravila. Župan je moral za pomoč poskrbeti osebno. Za ta opravila je smel določiti svojega namestnika, člana občinskega vodstva, in sicer za posamezno opravilo ali za daljši čas. To je moral preko okrajnega glavarstva sporočiti deželni finančni direkciji.

Zahtevi za pomoč je bilo treba nemudoma ugoditi, župan ali namestnik je moral biti ves čas navzoč pri uradnih opravilih, podpisal je vse pisne dokumente, kot so bili opis dejanja, izvid, zapisniki o zaslišanjih itd. Vsem je smel dati svoje pripombe.

Če ni ravnal tako, je odgovarjal skladno s členom 98 občinskega reda za Kranjsko, njegov namestnik pa po členu 60 istega občinskega reda.

Potnino in hranarino jima je povrnila finančna

¹¹²⁰ Mietverträge zwischen dem Ärar als Mieter und Privatven als Vermieter, *Beilage*, št. IX., z dne 29. avgusta 1908, str. 37–41.

blagajna. Te stroške je bilo treba najpozneje v 24 urah sporočiti finančnemu organu, ki je vodil uradno opravilo. Če bi taki stroški presegali pristojbine za hrano in pot, je presežek plačala občina, skladno s členom 25 občinskega reda za Kranjsko.

Pritožbo zoper župana ali njegovega namestnika je bilo treba oddati pri pristojnem okrajnem glavarstvu, kamor je spadala občina. Glavarstvo je moralo finančno direkcijo za Kranjsko obvestiti o svojih ukrepih ter priložiti pripadajoče spise.¹¹²¹

Nekateri odlikovani finančni uslužbenci

Odlikovanja vseh vrst so prejeli tudi finančni uslužbenci in uradniki, ki so bili slovenskega porekla in so službovali na različnih delovnih mestih v finančni upravi.

Cesar je z najvišjim sklepom 14. januarja 1896 Fridolina Ipavca, upokojenega direktorja pomožnih uradov pri finančni direkciji v Ljubljani, odlikoval z zlatim zaslužnim križcem s krono.¹¹²²

Prav tako je 2. septembra 1900 z najvišjim sklepom Franca Frusa, vratarja tobačne tovarne v Ljubljani, ob odhodu v pokoj odlikoval s srebrnim zaslužnim križcem.¹¹²³

Najvišji sklep z dne 19. decembra 1906 je sporočal, da je cesar dr. Antona Globočnika, plemenitega Sorodolskega, ministrskega svetnika v finančnem ministrstvu, odlikoval z viteškim križcem Leopoldovega reda, ob spregledu plačila takse.¹¹²⁴ Cesar ga je 30. novembra 1909 odlikoval s komendniškim križcem Franc Jožefovega reda z zvezdo.¹¹²⁵ Uredbenik je spomladi istega leta priporočal nakup njegove knjige, ki je vsebovala pregled starejših in novih avstrijskih zakonov ter uredb z vseh področij, s priloženo literaturo in judikaturu,

ki je obsegala 553 strani in je stala eno krono. Tedaj so pravilno navedli njegovo ime: Anton; prej so ga imenovali Vladimir. Geslo o njem je tudi v enciklopediji Slovenije, ki ga sicer na različnih mestih omenja celo 9-krat.¹¹²⁶ Cesar ga je 27. marca 1910 imenoval za sekcijskega šefa pri generalni direkciji katastra zemljiškega davka na finančnem ministrstvu in mu dodelil IV. uradniški rang.¹¹²⁷

Cesar je 16. oktobra 1910 Janeza Zagarja, uradnega slugo pri finančni direkciji v Ljubljani, odlikoval s srebrnim zaslužnim križcem.¹¹²⁸

Dne 24. aprila 1912 je cesar Antona Lenarčiča, višjega finančnega svetnika pri finančni direkciji v Ljubljani, odlikoval z redom železne krone III. razreda, ob oprostitvi plačila takse.¹¹²⁹

Cesar je 9. januarja 1913 dr. Viktorja Pessiaka, višjega finančnega svetnika in finančnega prokuratorja v Ljubljani, odlikoval z redom železne krone III. razreda, ob oprostitvi plačila takse.¹¹³⁰ Dne 24. septembra 1913 je Jožefa Dobido, višjega finančnega svetnika pri finančni direkciji v Ljubljani, ob odhodu v pokoj odlikoval s komturnim križcem Franc Jožefovega reda.¹¹³¹ Prav tako je 4. novembra 1913 Antona Lenarčiča, višjega finančnega svetnika pri finančni direkciji v Ljubljani, imenoval za dvornega svetnika po nazivu in značaju.¹¹³²

Dne 21. januarja 1914 je cesar Alojzija Klimenta, dvornega svetnika in finančnega direktorja v Ljubljani, odlikoval z viteškim križcem Leopoldovega reda, ob oprostitvi plačila takse.¹¹³³ Kranjska deželna vlada je 12. novembra 1914 paznika Ludvika Osterca nagradila s 30 kronami, ker je re-

¹¹²¹ Ukaz c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 20. novembra 1891, kako morajo občine pomagati pri uradnih opravilih v dohodarstvenih stvareh, *DZVK*, št. 8/91, z dne 16. decembra 1891.

¹¹²² Personalnachrichten, *VBFM*, št. III., z dne 24. januarja 1896, str. 10.

¹¹²³ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXXVI., z dne 21. septembra 1900, str. 208.

¹¹²⁴ Personalnachrichten, *VBFM*, št. LXVIII., z dne 28. decembra 1906, str. 1179.

¹¹²⁵ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLVI., z dne 10. decembra 1909, str. 293.

¹¹²⁶ *Enciklopedija Slovenije*, 3. zvezek, str. 250–251, g. *Globočnik, Anton*.

¹¹²⁷ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXI., z dne 18. aprila 1910, str. 107.

¹¹²⁸ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLVI., z dne 17. novembra 1910, str. 361.

¹¹²⁹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XIX., z dne 10. maja 1912, str. 161.

¹¹³⁰ Personalnachrichten, *VBFM*, št. III., z dne 24. januarja 1913, str. 66.

¹¹³¹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXXVI., z dne 30. septembra 1913, str. 280.

¹¹³² Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLI., z dne 22. novembra 1913, str. 313.

¹¹³³ Personalnachrichten, *VBFM*, št. IX., z dne 1. februarja 1914, str. 132.

šil človeka pred utopitvijo.¹¹³⁴ Finančno ministrstvo je 13. decembra 1914 s častno medaljo odlikovalo Janeza Finka, direktorja pomožnih uradov finančne direkcije v Ljubljani, ob njegovi upokojitvi za njegovo 40-letno delo.¹¹³⁵

Kranjska deželna vlada je 4. marca 1915 preglednika Ivana Florjančiča nagradila s 30 kronami, ker je rešil človeka pred utopitvijo.¹¹³⁶ Cesar je 7. decembra 1915 višjima davčnima upraviteljema Rudolfu Ahčinu iz Kostanjevice na Krki in Gottfriedu Zazuli iz Litije ob upokojitvi podelil naslov cesarskega svetnika.¹¹³⁷

Vojaški in orožniški podčastniki v finančni upravi

Podčastniki in vojaki so po prestani večletni službi v vojski imeli prednost pri zaposlovanju v nevojaških službah.

To je uredil cesar z ukazom z dne 19. decembra 1853. Zaposlili so se lahko v dveh službah: a) kot služabniki in manipulanti v vseh cesarskih uradih in v državnih ustanovah, ki so se v celoti ali deloma vzdrževale iz državnih prihodkov; b) v izvršilnih nižjih službah na železnici, pošti in telegrafu, v rudarskih in gozdnih uradih, solinah, v državnih tovarnah; za te službe je zadoščalo le znanje pisanja, branja in računanja. Če za te službe ni bilo dovolj zanimanja dosluženi vojakov, so se smeli zanje potegovati drugi, o čemer je odločala komisija cesarske višje komande na Dunaju. Ta je imela pregled takih služb in prosilcev zanje. Podatke je zbrala preko ministrstev in podrejenih oblastev. Doslužen vojak je napisal prošnjo v svoji enoti, nakar so teke prošnje vsako četrletje poslali na Dunaj. Prosilcem se ni bilo treba udeležiti posebnih priprav za delo v novi službi; če pa je bilo to potrebno, so ta čas zelo skrajšali. Tudi občine so morale zaposlovati doslužene vojake, če so bili pri-

merni za nadzorovanje polj, gozdov, sejmov, cest in varnosti. Primerne vojske jim je določil deželni poglavar. Priporočeno je bilo, da morajo ta ukaz upoštevati tudi privatne ustanove, družbe in društva, kar so določile v svojih pravilih.¹¹³⁸

Februarja 1854 je bilo izdano pojasnilo finančnega ministrstva, da so vojaški podčastniki, ki so popolnoma primerni in so vzorno služili v vojski, lahko sprejeti k finančni straži kot višji pazniki. Predpisani izpit opravijo po enoletni poskusni dobi.¹¹³⁹

Cesar je z uredbo z dne 29. januarja 1858 spet posegel na področje finančne straže. Tisti možje finančne straže, ki so pred vstopom v stražo brez graje odslužili 8 let vojske in so po 10 letih službovanja pri finančni straži postali primerni za prehod na provizijo, so lahko izjemoma še naprej ostali v službi, če ni bilo dovolj prijav iz vrst vojaških podčastnikov in vojakov za to službo.¹¹⁴⁰

Spomladi 1872 je bil ukaz z dne 19. decembra 1853 preklican in ga je nadomestil zakon.¹¹⁴¹ Ta je podrobno uredil to področje. Podčastniki, ki so 12 let služili v vojski, od tega vsaj 8 let kot podčastniki stalne vojske, vojne mornarice ali deželne brambe ter so se dobro vedli, so dobili pravico do mesta v javni službi ter pri podjetjih, ki jih je podpirala država. To pravico so dobili tudi podčastniki, ki so bili ranjeni v vojni ali pri opravljenih službah javne varnosti, a so bili sposobni za nevojaško službo, in sicer ne glede na število let službe. Tem osebam so bila službena mesta ali izključno prihranjena ali so imeli prednost pred drugimi prosilci. Izključno prihranjena mesta so bila služabniška in pazniška mesta pri c. k. oblastvih, sodiščih, uradih, kaznilnicah in zavodih, ki so se v celoti

¹¹³⁴ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 11. marca 1915, str. 6.

¹¹³⁵ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. I., z dne 11. marca 1915, str. 5.

¹¹³⁶ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 24. junija 1915, str.

¹¹³⁷ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XLVIII., z dne 14. decembra 1915, str. 390.

¹¹³⁸ Cesarski ukaz 19. decembra 1853, *DVLKV*, št. 3/54, z dne 26. januarja 1854, I. del, predpis št. 13.

¹¹³⁹ Aufnahme von Militär-Unterofficieren in die Finanzwache als Oberaufseher, *VBFM*, št. 12, z dne 15. februarja 1854, str. 91–92.

¹¹⁴⁰ Anstellung der Finanzwach-Individuen auf Dienstposten, welche nach der kaiserl. Verordnung vom 19. December 1853 ausschließlich für gedient Militärs vorbehalten sind, *VBFM*, št. 13, z dne 1. aprila 1858, str. 79–82.

¹¹⁴¹ Postava od 19. aprila 1872 o podeljevanju služb dosluženi podoficirjem, *DZ*, št. 24/72, z dne 4. maja 1872.

ali deloma vzdrževali iz državnih sredstev, mesta uradniških in pisarniških služabnikov, nižjih paznikov in kretničarjev pri železniških, parniških in drugih podjetjih. Prednost so imeli pri zaposlitvi pri finančni straži, civilni varnostni straži in pri pisarniških in manipulativnih mestih na oblastvih, sodiščih, uradih, zavodih in podjetjih. O teh službah so sestavljali preglednice in jih občasno objavljali. Vsak prosilec se je smel pritožiti, če je menil, da je kdo mimo vrste dobil tako službo. O pravici do take službe je vojno ministrstvo ali ministrstvo za deželno brambo izdalo certifikat. Prosilec je nato oddal prošnjo za službo po službeni poti, priložil ji je potrdilo o svoji primernosti in upravičenosti za zaproseno službo in o državljanstvu v državnem zboru zastopanih kraljevin in dežel (avstrijskega dela države).

Za izvajanje tega zakona je minister za deželno brambo v dogovoru z ostalimi osrednjimi udeleženiimi oblastvi 12. julija 1872 izdal ukaz z 18 členi in prilogami.¹¹⁴² Isto ministrstvo je v letih 1879, 1880 in 1908 objavilo seznam prihranjenih službenih mest za certifikaliste.¹¹⁴³ Za te vojaške osebe se je namreč uveljavil izraz dosluženi podčastniki ali certifikalisti.

Tako imenovane doslužene podčastnike so sprejemali na nižja (uradniška) mesta tudi v finančni upravi. Mednje so spadali tudi orožniški podčastniki.

Tako je finančni uredbenik na začetku leta 1886 sporočil, da je ljubljanska finančna direkcija namestila feldvebla sanitetskega oddelka št. 9 za stalnega adjunkta davčnega urada; to je bil Josef Dolliner.¹¹⁴⁴

Finančna direkcija je 26. maja 1900 namestila dotedanjega postajevodjo, naslovnega orožniškega stražmojstra Matijo Vrinskele za adjunkta v davčnem uradu in ga razporedila v XI. rang državnega osebja.¹¹⁴⁵ Ista direkcija je 30. decembra 1900 imenovala Janeza Demšarja, dotedanjega feldvebla v pehotnem polku št. 97, za adjunkta davčnega urada v XI. rangu.¹¹⁴⁶

Ista direkcija v Ljubljani je 28. novembra 1902 imenovala Matevža Habjančiča, mornariškega podčastnika in torpedista na cesarski ladji »Leopard«, za adjunkta pri davčnem uradu in ga razporedila v XI. rang.¹¹⁴⁷ Ista direkcija je 16. marca 1903 namestila feldvebla Karla Pristava za stalnega slugo pri davčnem uradu v Logatcu,¹¹⁴⁸ 29. oktobra 1903 pa je Franca Rendla, stražmojstra pri deželnem orožniškem poveljstvu št. 12 v Ljubljani, namestila za adjunkta davčnega urada v X. rangu.¹¹⁴⁹

Filip Slavič, računski podčastnik I. razreda c. k. topniškega polka št. 17 v Miskolcu na Ogrskem, je bil 20. oktobra 1904 nameščen za adjunkta davčnega urada v XI. rangu.¹¹⁵⁰

Finančna direkcija v Ljubljani je 24. aprila 1905 Geoga Krambergerja, računskega podčastnika I. razreda, namestila za adjunkta v davčnem uradu in ga razporedila v XI. rang.¹¹⁵¹

Ista direkcija v Ljubljani je 6. maja 1906 Franca Peneša, feldvebla pehotnega polka deželne brambe št. 26 v Mariboru, imenovala za uradnega slugo pri finančni direkciji v Ljubljani;¹¹⁵² 23. maja 1906 je Maksa Ivanca, računskega podčastnika I.

¹¹⁴² Ukaz ministrstva deželne brani v dogovoru z ostalimi udeleženiimi osrednjimi oblastvi od 12. julija 1872, da se izvrši zakon od 19. aprila 1872 o podeljevanji služb dosluženiim podoficirjem, *DZ*, št. 39/72, z dne 16. julija 1872, predpis št. 98.

¹¹⁴³ Razglas ministrstva za deželno bran od 16. julija 1879, *DZ*, št. 37/79, z dne 23. julija 1879, predpis št. 100. Razglas ministrstva za deželno bran od 31. decembra 1880, *DZ*, št. 2/81, z dne 12. januarja 1881, predpis št. 4. Ukaz vsega ministrstva z dne 22. novembra 1908, *DZ*, št. 109/08, z dne 24. novembra 1908, predpis št. 234.

¹¹⁴⁴ Anhang. Allgemeines, *VBFM*, št. 1, z dne 12. januarja 1886, str. 8.

¹¹⁴⁵ Personalmnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XXI-II., z dne 11. junija 1900, str. 118.

¹¹⁴⁶ Personalmnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. IV., z dne 14. februarja 1901, str. 14.

¹¹⁴⁷ Personalmnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. LVII, z dne 19. decembra 1902, str. 462.

¹¹⁴⁸ Personalmnachrichten, *Beilage*, št. IV., z dne 23. marca 1903, str. 31.

¹¹⁴⁹ Personalmnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. LX., z dne 29. decembra 1903, str. 630.

¹¹⁵⁰ Personalmnachrichten, *Beilage*, št. XI., z dne 28. novembra 1904, str. 55.

¹¹⁵¹ Personalmnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XVI., z dne 4. maja 1905, str. 111.

¹¹⁵² Personalmnachrichten, *Beilage*, št. VI., z dne 8. junija 1906, str. 61.

razreda, in feldvebla Rudolfa Weixlerja namestila za adjunkta davčnega urada v XI. rangu; 9. oktobra 1906 pa je Janeza Drobivnika, feldvebla c. k. pehotnega polka »Grof von Khevenhüller« št. 7 v Celovcu, imenovala za adjunkta davčnega urada v XI. rangu.¹¹⁵³

Vodja orožniške postaje, titularni stražmojster Janez Stupar je bil 26. januarja 1907 nameščen za adjunkta davčnega urada pri deželni finančni direkciji v Ljubljani in razvrščen v XI. razred.¹¹⁵⁴ Ljubljanska direkcija je 27. aprila 1907 Janeza Rojka, računskega podčastnika I. razreda, zaposlila kot adjunkta davčnega urada v XI. rangu.¹¹⁵⁵ S 25. junijem 1907 sta bila Rudolf Pešic, upokojeni orožniški titularni postajevodja, in feldvebel Janez Pibernik imenovana za adjunkta v davčnem uradu pri deželni finančni direkciji v Ljubljani in razvrščena v XI. razred.¹¹⁵⁶ Dne 3. septembra 1907 je bil sanitetni feldvebel Anton Jagodic imenovan za kanlista v XI. rangu.¹¹⁵⁷

Deželna finančna direkcija v Ljubljani je 12. maja 1908 bataljonskega hornista (rogista) c. k. pehotnega polka »Graf von Lacy« št. 22 Antona Špehsa imenovala za uradnega slugo in ga dodelila davčnemu uradu v Žužemberku.¹¹⁵⁸ Dne 21. decembra 1908 je Egidija Kolba, upokojenega postajevodjo, titularnega stražmojstra pri deželnem orožniškem poveljstvu št. 12, imenovala za uradnega slugo in ga dodelila davčnemu uradu v Mokronogu.¹¹⁵⁹

Ista direkcija je 18. oktobra 1909 Antona Vatotca, naslovnega postajevodjo pri deželnem orožniškem poveljstvu št. 12, imenovala za uradnega

slugo in ga dodelila davčnemu uradu Kočevje;¹¹⁶⁰ dne 23. marca 1910 je orožniškega titularnega stražmojstra Feliksa Viaclovskega ter računsko podoficirja I. razreda, Jožefa Močana in Ernsta Kramaršiča imenovala za davčne asistente v XI. rangu.¹¹⁶¹ Računska podoficirja I. razreda Jožef Pivk in Jožef Peršak, prvi pri gorskem topniškem polku št. 3 v Beljaku in drugi pri bataljonu poljskih lovcev št. 8, sta bila 30. septembra 1910 imenovana za davčna asistenta v XI. rangu.¹¹⁶²

Ista direkcija je 5. maja 1911 Franza Kletteja računskega podoficirja I. razreda, imenovala za kanlista;¹¹⁶³ 20. decembra 1911 pa je Alojza Jagodica, gasilca v c. k. topniškem skladišču v Gradcu, imenovala za davčnega asistenta v XI. rangu. Titularni stražmojster Jožef Marin je bil 24. decembra 1911 nameščen kot uradni sluga pri davčnem uradu v Cerknici,¹¹⁶⁴ upokojeni titularni postajevodja Janez Jurca pa je bil 5. novembra 1912 nameščen kot začasni sluga pri davčnem uradu v Kostanjevici na Krki.¹¹⁶⁵

Maše ob nekaterih spominskih dogodkih

Ob vsakem dvornem prazniku je bila v stolnici v Ljubljani slovesna maša, in nanjo je deželno vodstvo vabilo tudi finančno direkcijo. To se je zgodilo tudi ob 25. obletnici papeževanja (od 1878 do 1903) Leona XIII.: knezoškofjski ordinarijat v Ljubljani je 21. februarja 1903 pisal finančni direkciji, da bo slovesna maša ob tej obletnici potekala 3. marca 1903 ob 18. uri v stolnici. Obred bo tak kot ob mašah za cesarja. Dopis v lepi slovenščini je podpisal knezoškof Anton Bonaventura Jeglič. Vabilo na isto mašo je 26. fe-

¹¹⁵³ Personalnachrichten, *Beilage*, št. XI., z dne 21. novembra 1906, str. 99.

¹¹⁵⁴ Personalnachrichten, *VBFM*, št. V., z dne 16. februarja 1907, str. 19.

¹¹⁵⁵ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXVI., z dne 28. maja 1907, str. 245.

¹¹⁵⁶ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXXII., z dne 16. julija 1907, str. 269.

¹¹⁵⁷ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XL., z dne 3. septembra 1907, str. 315.

¹¹⁵⁸ Personalnachrichten, *Beilage*, št. VI., z dne 27. maja 1908, str. 29.

¹¹⁵⁹ Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 23. januarja 1909, str. 3.

¹¹⁶⁰ Personalnachrichten, *Beilage*, št. XII., z dne 2. oktobra 1909, str. 51.

¹¹⁶¹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXI., z dne 18. aprila 1910, str. 107.

¹¹⁶² Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. XI., z dne 24. oktobra 1910, str. 66.

¹¹⁶³ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XVIII., z dne 16. junija 1911, str. 184.

¹¹⁶⁴ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. I., z dne 29. januarja 1912, str. 8.

¹¹⁶⁵ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. X., z dne 28. novembra 1912, str. 72.

bruarja na direkcijo poslal tudi deželni predsednik.¹¹⁶⁶

Dne 2. decembra 1908 je minilo 60 let, odkar je cesar Franc Jožef I. prevzel prestol. Finančno ministrstvo je 23. novembra 1908 pisalo finančni direkciji, da bodo ta dan vsi finančni uradi zaprti, razen tam, kjer je njihovo delo nujno potrebno. Zaposleni naj se v čim večjem številu udeležijo cerkvenih slovesnosti. Zaposlenim dnevničarjem za ta dan pripada plača kot za delavnik. Plačilni uradi naj pokojnine in preskrbovalnine izplačajo že 30. novembra ali 1. decembra. Podobno obvestilo je na direkcijo isti dan poslalo tudi deželno predsedstvo in uradništvo povabilo k maši v stolnico ob 10. uri. Na direkciji so pripravili slovenski besedili obvestila za dnevnik *Slovenec* in *Slovenski narod* ter enako nemško besedilo za *Laibacher Zeitung*. V drugem dopisu je finančno ministrstvo naročalo, naj bodo ta dan uradna poslopja osvetljena ali okrašena; morebitni stroški za to bodo pokriti iz dotacije.¹¹⁶⁷

Poveljstvo mesta Ljubljana je 12. oktobra 1913 obvestilo finančno direkcijo, da bo ob 100-letnici bitke pri Leipzigu 18. oktobra ob 10. uri na Kongresnem trgu v Ljubljani slovesna vojaška maša. Nanjo so vabljeni uradniki direkcije. Za eno gospo bo rezerviran sedež ob godbi.¹¹⁶⁸ To je bilo povezano z »bitko narodov« pri Leipzigu, ki je trajala od 16. do 18. oktobra 1813 in v kateri je bila poražena velika francoska armada pod vodstvom Napoleona, in zavezniki so zasedli Francijo.¹¹⁶⁹

Kranjsko deželno predsedstvo je 10. junija 1915 sporočilo ljubljanski finančni direkciji, da bo 13. junija ob 15. uri procesija za zmago Avstro-Ogrske v vojni. Zbor bo v cerkvi sv. Jakoba, procesija pa bo nato šla do uršulinske cerkve in nazaj. Procesija bo podobna kot za telovo. Prosili so za udeležbo.¹¹⁷⁰

Cesar Franc Jožef I. je umrl 21. novembra 1916, in oblast je takoj prevzel cesar Karel I. S tem v zvezi so februarja 1917 odločili, da bo odtlej 20. november, predvečer smrti cesarja Franca Jožefa I. dvorni praznik. Slovesne črne maše bodo 20. in 21. novembra. S tem bodo opuščeni dvorni praznik 28. junija in slovesne črne maše v spomin na pokojnega cesarja Ferdinanda I.¹¹⁷¹

Urad za vojno pomoč pri ministrstvu za notranje zadeve na Dunaju je junija 1917 na vsa državna, deželna, vojaška in druga oblastva, urade in ustanove razposlal vabilo k naročilu na fotografije cesarja Karla I. in cesarice Zite. Del izkupička je bil namenjen tudi za vojno pomoč. Tiskana ponudba je prikazala obe visočanstvi na različno velikih fotografijah v različnem tisku, ki jih je bilo mogoče polepšati z okvirji. Priložen je bil cenik, naročila pa je sprejemala dvorna in univerzitetna knjigarna na Dunaju. Tako je kartonska fotografija velikosti 54 x 74 centimetrov stala osem kron, papirnata iste velikosti tri krone in ista formata 23 x 30 centimetrov eno krono. Na finančni direkciji v Ljubljani so se s to ponudbo seznanili vsi uradniki in to potrdili tudi s podpisi.¹¹⁷²

Kranjsko deželno predsedstvo je 26. oktobra 1917 pisalo finančni direkciji v Ljubljani, da bo 2. novembra ob 10. uri v stolnici slavnostna maša za padlimi junaki; prosilo je za udeležbo uradništva. Možje naj bodo v uradni uniformi s plaščem in kapo, morebiti v črni obleki. Na direkciji so se z dopisom seznanili vsi uradniki in to potrdili s podpisi.¹¹⁷³

Etapno stacijsko (garnizijsko) poveljstvo v Ljubljani je 28. oktobra 1917 pisalo finančni direkciji v Ljubljani o spominskih slovesnostih za padle vojake na pokopališčih: 1. novembra ob 15. uri na pokopališču pri Sv. Križu, ob 16.15 na protestantskem pokopališču in ob 17.30 maša v protestantski cerkvi; 2. novembra pa maša ob 9. uri v cerkvi sv. Petra. Vabilo je k udeležbi na teh slovesnostih.

¹¹⁶⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 1–300, spis št. 287.

¹¹⁶⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 1–300, spis št. 118.

¹¹⁶⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1913, spisi 726–1200, spis št. 972.

¹¹⁶⁹ Merežkovskij, *Napoleon*, str. 142–147.

¹¹⁷⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 495.

¹¹⁷¹ Razglas c. k. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 17. februarja 1917, *DZVK*, št. 8/17, z dne 9. marca 1917, št. 9.

¹¹⁷² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 870.

¹¹⁷³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 931.

Na direkciji so se s tem seznanili vsi uradniki in to potrdili s podpisi.¹¹⁷⁴

Kranjsko deželno predsedstvo je 11. novembra 1917 obvestilo finančno direkcijo, da bo v zahvalo za srečno rešitev cesarja Karla I. iz smrtne nevarnosti 12. novembra 1917 ob 10. uri zahvalna maša v stolnici, ki se naj jo udeležijo tudi uradniki. Ti so seznanitev z dopisom potrdili s podpisi.¹¹⁷⁵ Cesar Karel je bil po preboju soške fronte na potovanju po frontnem ozemlju.¹¹⁷⁶ Dne 10. novembra 1917 se je mudil z bolgarskim kraljem Ferdinandom v okolici Gorice. Ko se je vračal v svoj stan, je vozilo blizu kraja Rude zapeljalo v strugo hudournika, ki je tekel vzporedno s Sočo. Zaradi visoke vode je odpovedal motor, in spremljevalca sta hotela cesarja prenesti na suho. Toda vrtinec je potegnil v valove telesnega stražarja, gardnega stražmojstra in samega cesarja, da so se s težavo rešili na breg, pri čemer je pomagalo več oseb iz spremstva.¹¹⁷⁷

Isto predsedstvo je 11. novembra 1917 obvestilo finančno direkcijo, da bo 21. novembra ob 10. uri v stolnici slovesna maša za pokojnim cesarjem Franc Jožefom I., in je povabilo k udeležbi. O tem so se seznanili vsi uradniki in to potrdili s podpisi.¹¹⁷⁸

IZ POSLOVANJA FINANČNE DIREKCIJE

Finančna direkcija je bila pomembna ustanova, ki je bila odgovorna za zagotavljanje državnih dohodkov. Zaradi tega ni bila posebej čislana pri prebivalstvu oz. pri davkoplačevalcih. Poleg tega je večina poslovanja na direkciji potekala v nemškem jeziku, in z dvigom narodne zavesti se je to vprašanje jezika v uradih vse bolj resno postavljalo.

Fotografija posloolja finančne direkcije v Ljubljani na današnjem Krekovem trgu 1 v Ljubljani (Ljubljana na starih fotografijah, str. 119).

Stroški za uradne obleke slug v finančni upravi

Ministrstvo za finance je 18. junija 1892 naročilo finančni direkciji za Kranjsko, da prikaže izdatke za službeno obleko uradnih slug pri direkciji, in sicer v zadnjih treh letih. Pri tem se je sklicevalo na stare predpise, ki so to urejali.

Na direkciji je računski oddelek 2. julija 1892 sestavil prikaz teh stroškov. Pri tem so upoštevali štiri vrste uradnih slug.

Pomožnih slug je bilo pet: na uradu za odmero pristojbin, na računskem oddelku, pri davčni lokalni komisiji, pri glavnem carinskem uradu in pri mapnem arhivu. Prvo leto so jim pripadali suknjič, hlače, telovnik, zimski plašč in kapa s ščitnikom, drugo leto hlače in kapa, tretje leto pa suknjič, hlače, telovnik in kapa. Za posameznika so na ta račun potrošili 64 goldinarjev in 40 krajcarjev, za vseh pet mož pa 322 goldinarjev.

Slug je bilo deset, in sicer pri finančni direkciji dva, pri deželnem plačilnem uradu dva, po eden pri finančni prokuraturi, glavnem carinskem uradu in pri glavnih davčnih uradih v Ljubljani, Postojni, Kranju in Novem mestu. Stroški za vseh deset so znašali 644 goldinarjev, za posameznike po 64 goldinarjev in 40 vinarjev, saj so jim pripadala enaka oblačila kot pomožnim slugam.

V tretji skupini so našli deset slug pri finančni upravi na Kranjskem. Pri finančni direkciji sta bila dva, enako pri deželnem plačilnem uradu, po eden pa pri finančni prokuraturi, glavnem carinskem uradu in pri štirih glavnih davčnih uradih.

¹¹⁷⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 935.

¹¹⁷⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 985.

¹¹⁷⁶ Cesar na fronti, *Slovenec*, 9. novembra 1917, str. 2.

¹¹⁷⁷ Cesar Karel rešen smrtne nevarnosti, *Slovenec* 12. novembra 1917, str. 2.

¹¹⁷⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 996.

Za vseh deset oseb so izdali 377 goldinarjev in 50 vinarjev, za posameznika pa 37 goldinarjev in 75 vinarjev. Posamezniku so pripadali prvo leto suknjič in hlače, v drugem letu pa frak, hlače in telovnik.

Nazadnje so navedli izdatke za oba hišna sluga pri finančni direkciji, ki so znašali 157 goldinarjev in 40 vinarjev.¹¹⁷⁹

Iz poročil za leto 1896

Finančna direkcija v Ljubljani je 21. januarja 1896 izdelala prikaz tedanjega stanja osebja po rangih pri posameznih deželnih blagajnah v avstrijskem delu dvojne monarhije. Bile so tri glavne deželne blagajne, in sicer na Dunaju, v Pragi in Lembergu; podružnica deželne blagajne je bila v Krakovu; pet je bilo deželnih finančnih blagajn, in to v Linzu, Innsbrucku, Gradcu, Trstu in Brnu; šest deželnih plačilnih blagajn je bilo v teh mestih: Salzburg, Celovec, Ljubljana, Zadar, Troppau in Černovic. Pri deželni plačilni blagajni v Ljubljani je bilo predvidenih 9 uradnikov, in sicer plačilni mojster, kontrolor, dva kopista (prepisovalca na čisto), trije oficiali in dva asistenta.

Istočasno so izdelali shemo tedanjega osebnega stanja in rangov pri treh uradih v Ljubljani: v računskem oddelku direkcije je bilo 14 uradnikov, pri glavnem davčnem uradu 12 in pri glavnem carinskem uradu 5 uradnikov.¹¹⁸⁰

Ista direkcija v Ljubljani je poleti 1896 poročala ministrstvu na Dunaju o prodaji kolkov na Kranjskem v času od 1. decembra 1884 do 30. novembra 1885, torej v enem letu. Prodanih je bilo 1.093.747 kosov kolkov, ki so bili vredni od 20 goldinarjev do četrtrine krajcarja. V istem času so prodali tudi 1159 koledarjev in 25.060 časnikov. Skupni znesek prodaje je znašal 282.839 goldinarjev in 30 krajcarjev.¹¹⁸¹

¹¹⁷⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs 1891–1893, ovoj za leto 1892, ovitek št. 296.

¹¹⁸⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1896, št. 644 in dalje, ovoj št. 706.

¹¹⁸¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1896, št. 644 in dalje, ovoj št. 706.

Davčni izvršitelji

Finančno ministrstvo je leta 1878 izdalo tiskano službeno navodilo za davčne izvršitelje. Imelo je 28 členov in 5 prilog. Vse so izdali tudi v obliki žepne knjižice. Priloge so bile pripomoček za opravljanje te službe in izdelovanje njihovih prikazov. Izvršitelji so bili zaposleni pri davčnih uradih, nad njimi pa je bedelo tudi pristojno okrajno glavarstvo oz. referat za neposredne davke.

Tako je Mihael Gruhek 15. oktobra 1878 sklenil pogodbo o zaposlitvi. Nato je dobil uradno potrdilo, napisano v nemškem in slovenskem jeziku, da je davčni izvršitelj za davčni urad Ribnica na Dolenjskem. Spodaj je bil žig finančne direkcije v Ljubljani in ob njem podpis direktorja Aloisa Christa. Potrdilo je bilo široko 15 in dolgo 20 centimetrov. Dalo se je prepogniti in vstaviti v trden ovoj, da ga je nosil pri sebi v žepu ali v torbici ter je služilo tudi kot službena izkaznica. Tako je storil tudi navedeni izvršitelj in ga nosil v knjižici, kjer je bilo objavljeno službeno navodilo.

Službena izkaznica davčnega izvršitelja Mihaela Gruhka iz leta 1878 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1903, X., ovoj št. 97).

Vsak izvršitelj je sklenil pogodbo z okrajnim glavarstvom, ki je imela 26 členov in je podrobno urejala delovna razmerja. Na koncu je bilo še besedilo službene prisege. Podpisala sta jo izvršitelj in okrajni glavar, potrdil pa jo je direktor finančne direkcije v Ljubljani. Praviloma jo je bilo treba obnaviti vsakih deset let. Tako pogodbo je 7. decembra 1900 sklenil tudi Gustav Mlejnik, ki je postal izvršitelj na davčnem uradu v Škofji Loki.¹¹⁸²

Službeno navodilo iz leta 1878 je bilo spremenjeno leta 1897 in je imelo 33 členov ter pet prilog. Spremenjeno je bilo tudi besedilo pogodbe, ki je zdaj imela 25 členov. Finančni minister je izdal še določbe za tolmačenje te pogodbe.¹¹⁸³

Konec avgusta 1902 je direkcija v Ljubljani izdelala seznam davčnih izvršiteljev na Kranjskem po stanju na dan 1. avgusta tega leta. Bilo jih je 36. Dva sta delala v kraju z nad 10.000 prebivalci, to je v Ljubljani, drugi pa v krajih z manj prebivalstva. Po dva izvršitelja sta bila na davčnih uradih Kamnik, Kočevje, Novo mesto, Škofja Loka ter pri davčnem uradu za mesto Ljubljana, po eden pa na drugih davčnih uradih.

Preglednica je prikazovala tudi njihove mesečne plače, ki je bila odvisna od delovne dobe in od velikosti kraja, kjer so službovali. Če so imeli do dveh let delovne dobe in so službovali v kraju z manj kot 10.000 prebivalci, so dobili 70 kron mesečne plače, v kraju z nad 10.000 prebivalci pa 75 kron. Razlika v plači med obema krajema je za vse dobe službovanja zmeraj znašala pet kron. V to skupino je spadalo pet izvršiteljev. Če so imeli nad dve in do štiri leta službe, je bila njihova plača 80 oz. 85 kron; take so bile tri osebe; v skupini nad štiri in do osem let službe je bila plača 90 oz. 95 kron; v to skupino je bilo uvrščenih osem izvršiteljev; v skupini nad osem in do 12 let službe je bila plača 100 oz. 105 kron; takih je bilo 5 mož; v skupini nad 12 in do 16 let službe je bilo pet oseb, njihova plača pa je znašala 105 oz. 110 kron; v skupino nad 16 in do 20 let službe sta spadali dve osebi, njuna plača pa je bila 110 oz. 115 kron; v skupino nad 20 let delovne dobe se je uvr-

stilo deset izvršiteljev, plači pa sta znašali 115 oz. 120 kron. V to zadnjo skupino sta spadala tudi izvršitelja pri davčnem uradu v Ljubljani in sta imela po 120 kron mesečne plače.¹¹⁸⁴

Pristojbinski tečaj za uslužbence davčnih uradov

Finančna direkcija v Ljubljani je od 11. do 30. septembra 1899 imela tečaj o pristojbinah, ki se ga je udeležilo 10 uslužbencev. Vsi so bili iz davčne stroke, in sicer trije adjunkti in sedem praktikan- tova na davčnih uradih po Kranjski. Zaključni izpit so opravili z ocenami: prav dobro trije, dobro štiri in zadostno trije.¹¹⁸⁵

Tak tečaj je bil spet od 16. septembra do 3. oktobra 1900. Udeležilo se ga je 12 tečajnikov, in sicer trije adjunkti ter 9 praktikantov na davčnih uradih. Predlaganih je bilo 18 udeležencev, a so jih na direkciji šest izločili. Izpit so opravili s tem uspehom: prav dobro trije, dobro osem in zadostno eden.¹¹⁸⁶

Finančna direkcija v Celovcu je leta 1902 organizirala pristojbinski tečaj za uslužbence davčnih uradov in o tem obvestila tudi ljubljansko direkcijo z vabilom, da se ga lahko udeležijo tudi uslužbenci iz Kranjske. Tja so bili napoteni štirje praktikanti pri davčnih uradih z območja Kranjske. To so bili Viljem Kobal in Jože Bekš iz glavnega davčnega urada v Ljubljani, Jožef Golob iz davčnega urada na Vrhniki in Ludvik Kožar iz davčnega urada v Ilirski Bistrici. Tečaj je trajal od 6. novembra do 5. decembra 1902; celovška direkcija je sporočila ljubljanski, da so 5. decembra vsi štirje z dobrim uspehom opravili ustni in pisni del izpita.¹¹⁸⁷

Finančna direkcija v Celovcu je spet organizirala pristojbinski tečaj, in s Kranjskega naj bi se ga udeležilo šest ali sedem davčnih uradnikov. Ljubljanska direkcija je izmed prijavljenih izbrala še-

¹¹⁸² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 2002.

¹¹⁸³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 901–1400, ovoj št. 1141.

¹¹⁸⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 901–1400, ovoj št. 1141.

¹¹⁸⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1899, spisi 400 in dalje, spis št. 580.

¹¹⁸⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1900, spisi 301–650, ovoj št. 539.

¹¹⁸⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 601–900, ovoj št. 858.

sterico. Tečaj je trajal od 20. novembra do 21. decembra 1902. Ob koncu je bil pisni in ustni izpit; udeleženci s Kranjskega so dosegli ocene: Janez Gorjup, adjunkt pri davčnem uradu v Črnomlju, prav dober; Lovrenc Novak, adjunkt pri davčnem uradu v Ljubljani, prav dober; Jože Perne, adjunkt pri davčnem uradu v Ilirski Bistrici, dober; Anton Dolenc, praktikant pri davčnem uradu v Senožečah, dober; Gotfrid Železnik, praktikant pri davčnem uradu v Logatcu, dober; Franc Švajger, praktikant pri davčnem uradu v Novem mestu, zadosten.¹¹⁸⁸

Celovška direkcija je od 25. aprila do 21. maja 1904 spet organizirala pristojbinski tečaj za davčne uradnike. S Kranjskega se ga je udeležilo šest prijaviteljev, ki so 20. in 21. maja opravljali pisni in ustni izpit. Prav dober uspeh sta pokazala Anton Adamič iz davčnega urada v Cerknici in Franc Jenko iz davčnega urada v Logatcu; dobra sta bila Albert Primec iz davčnega urada v Ribnici in Evgen Sfiligoj iz glavnega davčnega urada v Ljubljani; zadosten uspeh sta dosegla Anton Likar iz davčnega urada v Idriji in Anton Maier iz glavnega davčnega urada v Ljubljani. Prvotno je bil ta tečaj predviden že v letu 1903.¹¹⁸⁹

Ljubljanska direkcija je leta 1906 sama pripravila in izvedla tak tečaj. Trajal je od 3. do 31. oktobra 1906. Udeležilo se ga je devet tečajnikov iz davčnih uradov na Kranjskem. Predavala sta finančni svetnik dr. Rudolf Rošnik in finančni komisar Johann Milohnoja. Oba sta dobila po 300 kron plačila.¹¹⁹⁰

Pobiranje davkov v Ljubljani je prevzela država

Finančno ministrstvo je 1. decembra 1900 izdalo odlok, da bo na začetku leta 1901 pobiranje davkov v mestni občini Ljubljana prešlo od mestnega davčnega urada na oddelek glavnega davčnega urada v Ljubljani. To so iz direkcije 18. de-

cembra sporočili tudi mestnemu magistratu in predlagali datum predaje in prevzema poslov. Iz magistrata so odpisali 24. decembra in navedli, da se strinjajo; želeli pa bi, da bi dva delavca mestnega davčnega urada prešla v državno službo. Predlagali so blagajniškega asistenta Josipa Hafnerja in blagajniškega praktikanta Franca Svetlina. Mesto je več let pobiralo davke za račun države, zato je potrebovalo več tovrstnega osebja, in sedaj je priložnost, da država od mesta prevzame omenjena dva uslužbenca, so menili na magistratu.

Zadnji dan decembra 1900 sta bila opravljena predaja in prevzem poslov med mestom in državo, kar je pomenilo tudi prevzem arhivskega gradiva. Tega so popisali v osmih skupinah, od glavnih knjig za zemljarino, domarino in obrtnino preko dnevnikov do neuporabljenih tiskovin. Zapisnik so podpisali vsi navzoči, tudi župan Ivan Hribar.

Ljubljanska direkcija je o tej spremembi pisno obvestila vse deželne finančne direkcije in vse finančne direkcije v avstrijskem delu države.¹¹⁹¹ Uradni naziv tega urada je bil »Glavni davčni urad v Ljubljani, oddelek za mesto Ljubljana«.

Finančna direkcija v Ljubljani je nagradila z 900 kronami 13 uradnikov dotedanje mestne davkarije, ker so uspešno pobirali državne davke v letu 1900. Nagrajenci so podpisali pobotnice in nato jih je župan 31. decembra 1900 poslal nazaj direkciji.¹¹⁹² Župan je 19. decembra 1901 pisal finančni direkciji in predlagal, da bi denarno nagradila pet uslužbenecv mestne blagajnice. Do konca oktobra tega leta so opravili 700 izvršb od 9022 zaostankov, rešili pa 14.200 zadev s področja o državnih davkih in pristojbin. Te naloge so opravljali Ivan Hribar, oficial mestne blagajnice, davčna izvršitelja Miroslav Drenik in Fran Šturm ter davčni slugi Tomaž Krivec in Filip Kotar. Svoje pritrdilno mnenje je 23. decembra podala davčna administracija za Ljubljano, in naslednji dan je direkcija odobrila omenjenim izplačilo 300 kron nagrade za leto 1901.¹¹⁹³

¹¹⁸⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1905, spisi 301–700, ovoj tečaj 1905, št. 575

¹¹⁸⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 801–1400, ovoj št. 832.

¹¹⁹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1905, spisi 301–700, ovoj tečaj 1906, št. 575.

¹¹⁹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1900, spisi 301–650, spis št. 392.

¹¹⁹² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 1–300, spis št. 35.

¹¹⁹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 1801 in dalje, spis št. 2049.

Društvene ugodnosti v zdraviliščih

Dobrodelno društvo princese nadvojvodinje Elizabete Marije je podeljevalo nekaj ugodnosti za preživljanje dopusta v tedanjih štirih avstrijskih zdraviliščih: Karlsbad, Franzensbad, Mariebad in Teplitz.

Spomladi 1900 je društvo izdalo tiskan letak o teh zdraviliščih in ugodnostih za uradnike, članke tega društva, ob bivanju v zdraviliščih. Ugodnosti so bile našteve po vrstnem redu: zastonj stanovanje, brezplačna zdravniška oskrba, oprostitev plačila zdraviliške takse, kopeli po zdravnikovem predpisu.

Dotlej so te ugodnosti smeli uradniki uživati pred sezono in po njej. Ko je bila leta 1899 v Mariebadu zgrajena zdraviliška stavba, je bilo mogoče te ugodnosti uživati celo leto. Poslopje je imelo 48 sob; od teh je bilo za okrevanje članov društva namenjenih 16 sob.

Društvo je načrtovalo, da bi podobno stavbo zgradili tudi v Karlsbadu. Za te namene pa ni imelo dovolj denarja. Odločilo se je za organiziranje srečelova. Finančno ministrstvo ga je 2. aprila 1900 dovolilo, in to brez plačila takse. Srečke so poslali vsem oblastvom in ena bo stala eno krono. Na ta način so načrtovali zagotovitev denarja za gradnjo zdraviliškega poslopja.

Letak so poslali tudi na finančno direkcijo v Ljubljani; na njem je bila fotografija novega zdraviliškega poslopja v Mariebadu. Direkcija je 24. julija 1900 poslala dopis vsem podrejenim oblastvom in uradom s priporočilom, da kupijo srečke in s tem pomagajo zdraviliškemu dopustovanju uradnikov.¹¹⁹⁴

Prošnje za denarno pomoč

V proračunu ljubljanske finančne direkcije za leta 1868, 1869 in 1870 so predvidevali sklad za pomoč uslužbencem v stiski. Zaposleni so se neredko obračali na direkcijo za tako pomoč. Ponavadi je konec leta že zmanjkalo denarja s te postavke. V takih primerih se je bilo mogoče obrniti za pomoč na finančno ministrstvo.

¹¹⁹⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1900, spisi 651–1000, spis št. 712.

Dr. Heinrich Kittag je 4. marca 1901 zaprosil direkcijo za denarno pomoč za svojo družino. Še isti dan so prošnjo iz davčne administracije v Ljubljani, kjer je služboval, poslali na direkcijo, in tam so mu odobrili pomoč v višini 150 kron.¹¹⁹⁵

Franc Čelik, sluga pri davčnem uradu v Kranju, je 8. oktobra 1901 pisno zaprosil ljubljansko finančno direkcijo, da bi mu odobrila predujem na njegovo plačo v znesku 160 kron. To je potreboval za svojo družino. Vrnil ga bo v 20 obrokih po 8 kron na mesec. Okrajni glavar v Kranju je prošnjo še isti dan poslal v Ljubljano. V računovodstvu so preverili, če je denar še na voljo, in ugotovili, da ga ni. Peti dan novembra so iz direkcije odpisali okrajnemu glavarju, da prošnji ne morejo ustreči, ker na proračunski postavki X./6 za leto 1901 ni več kritja.¹¹⁹⁶

Alojz Biber, višji carinski upravnik pri glavni carinarnici v Ljubljani, ki jo je vodil več let, je 27. oktobra 1906 zaprosil direkcijo za denarno pomoč. Direkcija je nato ministrstvu predlagala odobritev v znesku 150 kron. To je ministrstvo 17. novembra 1906 potrdilo. Biber je dobil nakazano pomoč, izplačano iz namenske rubrike te vrste proračuna.¹¹⁹⁷

Kranjska deželna vlada je 19. maja 1914 vprašala finančno direkcijo, če je glede na službeno pragmatiko iz začetka leta 1914 kakšna ovira za Martina Spindlerja, finančnega sekretarja na direkciji. Privatna šola, ki jo je imel Jožef Krištof v Ljubljani, Sodna ulica št. 10, je namreč povabila omenjenega finančnega uradnika, da bi na tej šoli poučeval zemljepis in zgodovino. Z direkcije so odpisali 23. maja in sporočili, da ni zakonskih ovir glede njegove honorarne zaposlitve na tej šoli. S tem so seznanili tudi finančnega sekretarja.¹¹⁹⁸

¹¹⁹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 301–700, spis št. 359.

¹¹⁹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 1401–1800, spis št. 1689.

¹¹⁹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 1401 in dalje, spis št. 1429.

¹¹⁹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 351–680, spis št. 560.

Prošnje za dopust

Karl Lubec, direktor ljubljanske finančne direkcije, je 22. avgusta 1901 prosil ministra za finance, da bi mu odobrili pet tednov dopusta. Z Dunaja so mu odpisali, da je prošnji ugodeno in naj dopust nastopi 5. septembra. Morebitno prekinitvev dopusta in vrnitev v službo mora javiti na Dunaj. Ko se je vrnil z dopusta, je isti dan, 27. septembra 1901, poročal na Dunaj, da se je vrnil v službo ter da bo ostali del dopusta izkoristil v prvi polovici oktobra. Ko se je 18. oktobra vrnil na delovno mesto, je pisal ministru, da se je z drugega dela dopusta vrnil na delo.¹¹⁹⁹

Rudolf Hammerlitz, nadpaznik in vodja oddelka finančne straže v Logatcu, je 15. decembra 1901 zaprosil za dopust, da bi opravljal prakso na davčnem uradu v Logatcu. V prošnji je zapisal, da je bil v tej straži od 1. decembra 1888; bil je vodja oddelka v Radovljici in v Logatcu. Jakob Skubic, vodja preglednega okraja te straže v Postojni, je prošnjo naslednjega dne poslal v Ljubljano. Na direkciji so nadpazniku prošnjo odobrili in zahtevali od vodje preglednega okraja, da jim pošlje proslilčev stanovski ovoj.¹²⁰⁰

Simon Meršol, vodja preglednega okraja finančne straže v Kočevju, je 27. avgusta 1903 zaprosil direkcijo za osemdnevni dopust. Rad bi odšel v Radovljico. Nadomeščal bi ga Anton Puc, nadpaznik. Prošnjo so mu odobrili in dopust je izrabil od 5. do 14. septembra. Ko je odšel in ko se je vrnil v službo, je to pisno sporočil direkciji.¹²⁰¹

Mihael Amon, komisar finančne straže v Ljubljani, je 1. julija 1905 zaprosil direkcijo za dva tedna dopusta za oddih. To mu je bilo odobreno. Izkoristil ga je od 4. julija do 17. julija 1905, in ko se je vrnil v službo, je to takoj sporočil na direkcijo.¹²⁰² Isti je 10. maja 1906 zaprosil za enodnevni dopust. Bil je nadkomisar v Novem mestu.

Dopust so mu odobrili in izkoristil ga je 16. maja 1906.¹²⁰³ 19. avgusta 1909 je zaprosil direkcijo, če bi bilo mogoče, da bi zamenjal službeno mesto oz. kraj službovanja. Odpisali so mu 16. septembra 1909 in pojasnili, da to ni mogoče.¹²⁰⁴

Mici Reich, pisarniška pomočnica na direkciji pomožnih uradov finančne direkcije v Ljubljani, je 2. julija 1907 zaprosila direkcijo za 10 ali 12 dni dopusta za oddih. Koristiti bi ga začela 22. julija. Direkcija ji je prošnjo 5. julija odobrila in ji dovolila 12 dni dopusta.¹²⁰⁵

Jakob Skubic, vodja preglednega okraja finančne straže v Kočevju, je 7. julija 1909 zaprosil direkcijo za tritedenski dopust. Porabil bi ga na Reki, na Škofljici in v Ljubljani. Čez šest dni so mu ga odobrili. Dopust je porabil v dveh delih.¹²⁰⁶

Iz preglednega okraja finančne straže v Kranju so 28. junija 1912 sporočili, da je komisar Mihael Amon dan poprej zbolel zaradi prehlada. Je doma in bo nekaj dni odsoten. V službo se je vrnil 1. julija 1912, in o tem so takoj obvestili direkcijo.¹²⁰⁷

Nadzor iz najvišjega računskega dvora

Predsednik najvišjega računskega dvora na Dunaju je 27. januarja 1902 pisal finančni direkciji v Ljubljani, da je na podlagi cesarske uredbe z dne 21. novembra 1866 pooblastil dvornega svetnika Cyrilla Fuchsa, da bo ob sodelovanju dvornega sekretarja Hermanna Ruckgaberja v februarju 1902 pregledal poslovanje njenega računskega oddelka. Prosil je, da bi jima šli na roko in jima pomagali, da opravita to nalogo. Finančni direktor je 5. februarja o tem obvestil pristojne oddelke v direkciji in jim naročil, naj jima pomagajo pri delu.¹²⁰⁸

¹¹⁹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 1401–1800, spis št. 1420.

¹²⁰⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 1801 in dalje, spis št. 2034.

¹²⁰¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 801–1400, spis št. 1317.

¹²⁰² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1905, fasc. präs. 1905, spisi 950 in dalje, spis št. 1000.

¹²⁰³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 401–800, spis št. 625.

¹²⁰⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 401–800, spis št. 688.

¹²⁰⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 901–1500, spis št. 999.

¹²⁰⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 501 in dalje, spis št. 560.

¹²⁰⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 351–750, spis št. 539.

¹²⁰⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi od 1–200, spis št. 172.

Šlo je za cesarjevo uredbo o ureditvi državne računске in nadzorne službe pri vseh vejah civilne uprave; obsegala je 23 členov uvodnih določb in »Poslovni red za najvišji računski dvor«, ki je imel 21 členov.¹²⁰⁹

Finančno ministrstvo je 14. marca 1902 pisalo finančni direkciji v Ljubljani o poročilu, ki sta ga omenjena nadzornika napisala po pregledu njene ga računskega oddelka. Pregled sta opravljala od 6. do 11. februarja 1902. Nasplošno sta poslovanje oddelka ocenila kot ustrezno, vendar je v njem pokazalo tudi več neprimernosti. Te sta prikazala obširneje na skoraj šestih straneh.¹²¹⁰

Na podlagi cesarskega ukaza z dne 21. novembra 1866 je najvišji računski dvor na Dunaju 5. januarja 1907 sporočil ljubljanski direkciji o reviziji pri njenem računskem oddelku. To bo opravil sekcijski svetnik Josef Nentwig skupaj z računskim svetnikom Franzem Zilko. Prosil je za potrebno sodelovanje uradništva. Pregled sta svetnika opravila od 31. januarja do 8. februarja 1907 in napisala poročilo. Finančno ministrstvo je 29. marca 1907 njune ugotovitve posredovalo direkciji na osmih tipkanih straneh. Zatem je direkcija 20. junija 1907 na 16 polovičnih straneh rokopisa poročala najvišjemu računskemu dvoru o odpravi ugotovljenih pomanjkljivosti. Ta dvor je odpisal 3. julija in poročilo sprejel.¹²¹¹

Isti dvor je 3. decembra 1910 obvestil finančno direkcijo v Ljubljani, da bosta prišla na revizijo njenega računskega oddelka sekcijski svetnik dr. Engelbert Erben in računski svetnik Rudolf Weiss. To sta opravila še isti mesec in sestavila poročilo. Njune ugotovitve so 22. julija 1911 s tega dvora poslali v Ljubljano. Bilo je 16 strani tipkopisa. Nanj je direkcija morala odgovoriti.¹²¹²

Pomoč ob požaru v Martinjaku leta 1902

Kranjsko in njeno soseščino so v tedanjih desetletjih prizadele številne nesreče; mnogi požari po posameznih hišah in delih naselij ali celotnih vaseh, povodnji, neurja s točo, pozeba, žled in podobno. Za take primere je bila predvidena vsestranska pomoč. Država je smela odpisati davke prizadetim kmetom, obrtnikom, tovarnarjem, gostilničarjem, in postopek te vrste je bil določen v predpisih, po katerih se je ravnala tudi finančna uprava. Ob potresu, ki je 14. aprila 1895 prizadel Ljubljano, je država več let pomagala pri obnovi hiš in poškodovanih objektov, odpisala ali odložila plačilo davkov itd.

O tej pomoči je določal tudi cesarski ukaz z dne 23. decembra 1897. Dovoljeval je podpore iz državnih sredstev in kredite ob takih nesrečah. Ukaz je državni zbor ustavno potrdil naslednje poletje.¹²¹³

Občinski urad v Cerknici je na primer 22. septembra 1902 obvestil finančno ministrstvo, da je požar v vasi Martinjak med drugim poškodoval tudi denar pri posameznih pogorelcih. Poškodovani so bili kovanci: eden za pet kron, 13 za en goldinar, 23 za eno krono, 83 za 20 vinarjev, 62 za 10 vinarjev, 13 za dva vinarja in 21 za en vinar. Ministrstvo je nato naročilo, naj finančna direkcija v Ljubljani zagotovi nadomestilo tega denarja s kronskimi kovanci v skupnem znesku 77 kron in 27 vinarjev. Hkrati je naročilo, naj cerkniška občina svojo prošnjo kolkuje z eno krono. Direkcija je 30. novembra 1902 to izplačilo naročila deželnemu plačilnemu uradu v Ljubljani.

Ministrstvo za notranje zadeve je skupaj s finančnim in kmetijskim ministrstvom odobrilo deželni vladi na Kranjskem znesek 5000 kron pomoči za pogorelce v Martinjaku, in sicer iz postavk za izredne dogodke. To vsoto naj direkcija zagotovi za deželno vlado. Račun naj pošlje na finančno ministrstvo, je ministrstvo v dopisu sporočilo v Ljubljano 7. oktobra 1902.¹²¹⁴

¹²⁰⁹ Kaiserliche Veroordnung vom 21. November 1866, *RGBKÖ*, št. 57/66, z dne 27. novembra 1866.

¹²¹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi od 201–600, spis št. 382.

¹²¹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, ovoj št. 166.

¹²¹² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1910, spisi 831–1200, spis št. 1102 in fasc. präs. 1911, spisi 601–1000, ovoj št. 685.

¹²¹³ Razglas vsega ministrstva z dne 24. maja 1898, *DZ*, št. 29/98, z dne 1. junija 1898, predpis št. 89.

¹²¹⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2000, spis št. 1646.

Tudi neplačano pripravništvo

Pripravništvo v državnih službah so tedaj imenovali prakticanje, tistega, ki je praktical, pa praktikant oz. praktikantka, če so take službe namenili tudi ženskam. Taka mesta so bila razpisana v uredbeniku finančnega ministrstva, v njegovi prilogi ljubljanske finančne direkcije ali v časniku *Laibacher Zeitung*, včasih tudi v slovenskem časniku.

Razpisano mesto so lahko zasedli honorirani pripravniki, ki so za to prejeli tako imenovani adjutum, ali pa prostovoljci, volonterji, ki pa niso bili plačani. Prostovoljec je moral predložiti potrdilo, da ga bo nekdo preživljal v času pripravništva: starši, sorodniki ali drugi so dali pisno poročstvo, da bodo pripravnika oskrbovali z vsem potrebnim. Niso bili redki primeri, da je finančni uslužbenec izdal tako potrdilo za svojega sina, kar dokazuje, da se je poklicna pot v družini nadaljevala in da ni bilo nujno, da je sin finančnega uslužbenca prejemal kot pripravnik adjutum. Tako potrdilo je Franc Prudič v Cerknici napisal v slovenščini:

»*Sustentations-Revers. Jaz podpisani Franc Prudič posestnik v Cirknici št. 42, zavežem se tem potom skrbeti za svojega sina Antona Prudiča toliko časa, da isti ne doseže stopnje c. kr. davčnega adjunkta. Cirknica, dne 25. marca 1904. Franc Prudič.*«

Sodna pisarna c. k. okrajne sodnije v Cerknici je istega dne to potrdila: »*Po poverilnem zapisniku opr. št. 923/4 se uradno potrdi, da je podpisanem znani gospod Franc Prudič posestnik iz Cirknice št. 42, predloženi revers pri sodnji lastnoročno podpisal.*«

Anton Prudič je bil sprejet kot pripravnik in je na okrajnem glavarstvu v Logatcu 15. oktobra 1904 dal zaobljubo, ki je obsegala en sam stavek. V njem se je zavezal, da bo zvesto in v vsakem pogledu v redu opravljal zaupano mu delo.¹²¹⁵

Priprave na nov predpis za finančno stražo

Finančno ministrstvo je 12. marca 1904 ljubljanski direkciji poslalo deset izvodov zaupnega osnutka organizacijskega statuta finančne straže.

Naročila je, da je treba oblikovati delovno skupino, ki bo preučila gradivo in nanj dala pripombe, nakar jih bo direkcija poslala na Dunaj. Ker je šlo za zelo zaupno gradivo, je poudarila, naj z njim ravnaajo zelo skrbno in le v ozkem krogu tako imenovane anketne skupine.

Priložila je pregled referentov finančne straže po vseh 14 finančnih (deželnih) direkcijah v avstrijskem delu cesarstva in njim dodeljenih uradnikov. Iz tabele je razvidno, da je bilo v tem delu monarhije 14 referentov oz. višjih inšpektorjev finančne straže, ki so vodili službo po finančnih (deželnih) direkcijah. Poleg teh so bili uradniki finančne straže le še na nekaterih direkcijah: v Spodnji Avstriji dva, v Gornji Avstriji, na Štajerskem, na Tirolskem, v Primorju, na Moravskem, v Šleziji po eden, na Češkem in v Galiciji po dva (v obeh deželah je bil eden od njiju zadolžen za obmejno službo); skupaj 12 uradnikov finančne straže. Na finančni direkciji v Ljubljani ni bilo takega uradnika, ampak le referent.

Na direkciji so tiskan osnutek tega statuta dali štirim visokim uradnikom direkcije; prejeli so ga dr. Anton Mrak, finančni svetnik; Avgust Reich, finančni sekretar; dr. Rudolf Sajovic, finančni komisar; dr. Anton Janežič, višji finančni svetnik in hkrati referent za finančno stražo, torej vodja te straže na Kranjskem. Gradivo so poslali tudi dveh vodjema preglednih okrajev finančne straže, Juriju Pfeiferju, nadkomisarju v Novem mestu, in Simonu Meršolu, komisarju v Kočevju. Vsi so morali podpisati prejemnico dokumenta.

Isto ministrstvo je 18. aprila 1904 ljubljanski direkciji poslalo še deset izvodov osnutka predpisa za izvrševanje organizacijskega statuta finančne straže (*Vollzugsvorschrift zum Organisationsstatute der k. k. Finanzwache*). Priložilo je priloge in opombe, ki so tolmačile besedilo. Poudarilo je, da gre za omejeno (strogo zaupno) uporabo. Pripombe naj direkcija pošlje na ministrstvo v roku treh mesecev. V direkciji so novo gradivo 2. maja 1904 razdelili istim uradnikom, ki so prejeli osnutek organizacijskega statuta finančne straže. Napovedali so, da se bo anketna skupina sestala 13. junija 1904 ob 10. uri v knjižnici deželne vlade v Ljubljani. Svoje pripombe naj oddajo dr. Antonu Janežiču, referentu za finančno stražo na direkciji.

Prvi sestanek delovne skupine je bil 13. junija

¹²¹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1899–1905, spisi 2001–2400, spis št. 2335.

1904 ob 10. uri v knjižnici deželne vlade. Posvet je zajel obe gradivi, tako organizacijski statut kot predpis za njegovo izvajanje. Vodil ga je direktor Karl Lubec, navzoči pa so bili vsi prejemniki gradiv. Zapisnikar posveta je bil dr. Rudolf Sajovic. Seja je trajala do 13.30; po odmoru so jo nadaljevali od 16. do 19. ure. Posvet je bil še 14. junija od 9.15 do 13. ure in spet od 16. do 18. ure. Šli so od člena do člena in po razpravi sprejeli sklepe. Zapisnik sta podpisala Karl Lubec in dr. Rudolf Sajovic. Na njegovi podlagi so izoblikovali predloge in pripombe ter jih poslali na Dunaj.

Finančno ministrstvo je 30. septembra 1904 poslalo direkciji dva obrazca, imenovana A in B. Obrazec A je zadeval vprašanje ogrevanja, osvetljevanja in čiščenja prostorov vodstev preglednih okrajev finančne straže, obrazec B pa isto za prostore oddelkov finančne straže. V roku 14 dni so morali dati svoje pripombe in priložiti izpolnjena oba obrazca. To so morali storiti zaupno in brez javnosti. Direkcija je ministrstvu odpisala 13. oktobra 1904 in priložila oba izpolnjena obrazca, ki sta vsebovala tudi stroške za ogrevanje, osvetljevanje in čiščenje teh prostorov.

Finančno ministrstvo je 24. aprila 1906 obvestilo ljubljansko direkcijo, da je izdelan osnutek novega predpisa za finančno stražo. Iz dvorne in državne tiskarne na Dunaju ga bodo dostavili 15 izvodov. Ni za javnost; z njim naj se seznanijo le osebe, ki bodo sodelovale v anketni obravnavi. Po razpravi bo izdano končno besedilo predpisa. Če je treba, naj upoštevajo tudi službeni predpis, izdan leta 1859 za v Predarlskem in vzdolž meje z Nemčijo razporejeno finančno stražo (*Dienstvorschrift der in Vorarlberg und längs der Grenze gegen Deutschland aufgestellten Finanzwache vom Jahre 1858*). Izvod tega osnutka prejmejo le člani anketne skupine. Določila jih bo direkcija in vpisala v preglednico s temi podatki: ime in priimek, službeno mesto; preglednico je treba poslati na Dunaj. Člani anketne skupine se bodo sestali 15. maja 1906 ob 10.00 v sejni dvorani ministrstva za finance na Dunaju. Iz tiskarne so poslali 15 izvodov tega osnutka in člani anketne skupine so prejem potrdili pisno 28. aprila 1906.¹²¹⁶

¹²¹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 301–500, ovoj št. 341.

Očitno je v dveh letih prišlo do spremenjene zamisli o temeljnem predpisu za finančno stražo. Leta 1904 so si zamislili dva dokumenta: organizacijski statut in izvršilni predpis k statutu. Prevladala pa je zamisel, naj bo vse združeno v enem predpisu; ta je res izšel 19. marca 1907.

Vodje notranjih enot v ljubljanski direkciji konec leta 1906

Finančna direkcija je 25. decembra 1906 izdelala tako imenovano razpredelnico (*Auskunftstafel*) z imeni vseh zaposlenih, bila je v slovenskem in nemškem jeziku:

- predsedstvo je bilo v drugem nadstropju, soba 36; vodil ga je direktor Karl Lubec;
- v isti sobi je bil I. oddelek, ki je skrbel za pridobnino, rentnino in osebno dohodnino; vodil ga je višji finančni svetnik Jožef Dobida;
- II. oddelek je bil v drugem nadstropju, soba 27; njegovo delovno področje so bili carina, sol, tobak, smodnik, loterija, kolki, neposredne pristojbine, takse, fiskalnosti in zapadlosti, dikasterijalna (sodna) poslopja, državne nepremičnine, vojaška taksa, pokojnine, provizije in miloščine ter potresnočasno posojilo; vodil ga je višji finančni svetnik Anton Lenarčič;
- III. oddelek je bil v prvem nadstropju, soba 11, skrbel je za užitnino, dohodarstvene kazni, posebne davščine, blagajništvo, denarstvo, punci-ranje in depozite; vodil ga je dr. Anton Mrak, finančni svetnik;
- IV. oddelek je bil v drugem nadstropju, soba 34; v njegovo delovno področje so spadali zemljiški in hišni davek, razvidnost zemljiškega katastra, izterjav davkov in rudniških pristojbin ter podaljševanje plačilnih rokov; vodil ga je Ferdinand Avian, finančni svetnik;
- dohodarstveni preiskovalni komisar je bil v prvem nadstropju, soba 22; vodil ga je Maks Kostanjevec, finančni tajnik;
- razvidnostno nadzorstvo je bilo v prvem nadstropju, soba 22; razvidni nadzornik je bil Johann Ružička;
- nadzorstvo finančne straže je bilo v drugem nadstropju, soba 27; vodil ga je dr. Rudolf Sajovic, finančni komisar;
- računski oddelek je bil v drugem nadstropju,

- soba 30; vodil ga je Anton Svetek, višji računski svetnik;
- likvidatura je bila v drugem nadstropju, soba 29; načeloval ji je Anton Svetek, višji računski svetnik;
- predstojništvo pomožnih uradov je bilo v prvem nadstropju, soba 8; ravnatelj je bil Leopold Roth;
- vložni zapisnik in registratura sta bila v prvem nadstropju, soba 10; vodja je bil Leopold Roth;
- odpravništvo (ekspedit) je bilo v prvem nadstropju, soba 8; vodja je bil Leopold Roth;
- deželni plačilni urad je bil v pritličju, soba 1; vodil ga je Avgust Reich, blagajniški ravnatelj;
- finančna prokuratura je bila v prvem nadstropju, soba 15; vodil jo je dr. Jožef Račič, dvorni svetnik;
- urad za odmero pristojbin je bil v prvem nadstropju, soba 21; vodil ga je Hermann Nickerl von Ragenfeld, finančni svetnik;
- arhiv katastrskih map je bil v prvem nadstropju, soba 18; vodil ga je višji zemljemerec Heinrich Swalla;
- gospodarstvo in hišno upravništvo sta bila v pritličju, soba 7; vodil ju je davkar Mihael Frančič;
- hišnik je bil v pritličju, soba 5; to je bil uradni sluga Anton Žagar.¹²¹⁷

Urad za odmero pristojbin je 25. januarja 1907 sporočil direkciji, da sta 22. decembra 1906 dva uradnika tega urada opravila doktorski izpit iz prava na univerzi v Gradcu. To sta bila Anton Janežič, finančni komisar, in Robert Eržen, finančni koncipist. Prosil je za njun vpis v statusno knjigo.¹²¹⁸

Trafika in škrlatinka v stavbi na Bregu št. 6

V poslopju na Bregu št. 6 v Ljubljani je bila tudi trafika. Isti prostor je služil tudi za stanovanje, kar se mestnim oblastem ni zdelo primerno. Zato je bila imenovana strokovna komisija, ki si je 23. decembra 1907 ogledala prostor. V komisiji so bili

dr. Otmar Krajec, mestni zdravnik pri magistratu, dr. Rudolf Rošnik kot predstavnik finančne direkcije in nadinženir August Neumayer kot zastopnik deželnega predsedstva Kranjske. Slednji je za celotno stavbo izdelal skico razporeditve prostorov. Po ogledu je mestni zdravnik podal svoje strokovno mnenje. V trafiko je bil vhod s ceste, prostor je bil brez okna; in vrata so bila zastekljena. Prvi del sobe je služil kot trafika, drugi del pa kot stanovanje trafikantkine družine. Tudi stanovanjski del je bil brez okna, tako da ni bilo dovolj dnevne svetlobe in zraka. Prostor je samo lesena stena ločila od skladišča pohištva, kar ni bilo dopustno. Stranišče je bilo na dvorišču. Lokal bi bil primeren za trgovino, tudi za trafiko, če bi ga od skladišča ločila zidana stena. Nikakor pa v njem ni primerno stanovati. Trafika ne more biti hkrati stanovanje ali obratno. Zraven omare s tobakom je bil štedilnik za več oseb, kar je nedopustno, saj je velika nevarnost za požar, se je glasilo mnenje mestnega zdravnika. Iz skice prostorov v celotni stavbi je bilo razvidno, da so bili v pritličju prostor za kurjavo, dvoje skladišč pohištva, hišnikovo stanovanje in trafika s stanovanjem trafikantske družine. V prvem nadstropju so bile tri sobe za moštvo finančne straže in dalje dve stanovanji za nadpreglednika, stanovanje komisarja finančne straže, pisarna komisarja finančne straže, hodnik in stopnišče. V drugem nadstropju so bili: tri pisarne davčne administracije, stanovanje in pisarna vodje oddelka finančne straže, odprt hodnik in stopnišče. Gradivo je komisija poslala deželnemu predsedstvu, ki naj bi financiralo prenavo bivalne sobe za stanovanjske namene.¹²¹⁹

Mestni zdravnik je bil predstojnik mestnega fizikata pri mestnem magistratu v Ljubljani. To je bil urad za higieno in preprečevanje nalezljivih bolezni.¹²²⁰

Davčna administracija v Ljubljani je 12. junija 1909 pisala ljubljanski direkciji o škrlatinki v stanovanjskem delu državne stavbe na Bregu št. 6. Za to boleznijo so najprej oboleli trije otroci nadpreglednika finančne straže Lovrenca Poljanca. Potem

¹²¹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1891–1893, ovoj za leto 1893, ovoj št. 89.

¹²¹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, spisa št. 162 in 163.

¹²¹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 901–1500, ovoj št. 1482.

¹²²⁰ *Enciklopedija Slovenije*, 7. zvezek, g. *Mestni fizikat*, str. 83.

je zbolel tudi otrok Petra Štrbana, hišnika in po-možnega sluga v tej stavbi.

Mestni zdravnik je ustno odredil, da hišnik Štrban ne sme stopiti v javni del poslopja. Za čas njegove kontumacije ga bo nadomeščal Friedrich Wabra, sluga pri davčni administraciji. To naj bi trajalo okoli pet tednov. S finančne direkcije so 18. junija 1909 odpisali, da se strinjajo z ukrepi mestnega zdravnika.¹²²¹

Iz davčne administracije v Ljubljani so 21. julija 1909 pisali finančni direkciji, da je Peter Štrban od 13. julija spet v službi. Čiščenje prostorov, to je devet sob, je ta čas prevzel Friedrich Wabra. Poleg tega je opravljal tudi naloge v davčni administraciji v Ljubljani. Izkazal se je kot priden in predan delavec ter se je vidno poboljšal. Zato so predlagali, da bi mu odobrili nagrado 30 kron.

Direkcija je 19. avgusta 1909 predlog odobrila in naročila računskemu oddelku, da nagrado prevzame na deželnem plačilnem uradu. Medtem pa je Wabra odšel v novo službo, in sicer kot sluga na davčnem uradu v Črnomlju, zato so denar prenakazali na okrajno glavarstvo v Črnomlju.¹²²²

Trafikantka je bila kaznovana

Finančna direkcija v Ljubljani je 1. oktobra 1908 naročila vodstvu preglednega okraja v Ljubljani, naj zasliši tri ženske, ki so bile 26. septembra 1908 malo pred poldnevom v trafiki na cesti Sv. Petra št. 36 v Ljubljani. To nalogo je 5. oktobra 1908 opravil oddelek finančne straže v Ljubljani, in sicer nadpaznik Josip Erjavec.

Marici Kordič, prodajalki v tej trafiki, so najprej prebrali slovensko besedilo ovadbe, ki jo je dal Josip Masel, vojak 27. pešpolka v Ljubljani. Dejala je, da ji o tem dogodku ni znanega ničesar. Tisti čas je namreč odšla na stranišče, zato je zaprosila prijateljico Vido Gillich iz Gradaške ulice št. 16, da je v trafiki in postreže morebitnega kupca. Ko se je vrnila v trafiko, je bila Vida objokana in je povedala, da je vojak pred okencem trafike nekaj zahteval, a ga ni razumela. V slovenskem jeziku ga

je vprašala, kaj želi. Vojak pa se je obrnil in dejal v nemščini »Je že dobro« ter odšel; toda pri najbližjem policijskem stražniku se je ustavil in dejal, da mu je ženska v trafiki pljunila v obraz. Kar je dejal vojak, ni res, je dejala Marica.

Ana Lončar, doma na cesti Sv. Petra št. 36, je dejala, da je prodajalka Marica Kodrič odšla na stranišče, in da jo je zamenjala Vida Gillich. Pred okence je prišel vojak in nekaj govoril po nemško. Nato se je obrnil in odšel. Ni res, da bi mu Vida pljunila proti obrazu.

Tudi Vida Gillich, stara 16 let, je na zaslišanju opisala dogodek. Vojak je nekaj govoril, a ga ni razumela. Zato je odšel dalje in se ustavil pri stražniku. Res sta se ona in Ana smejali za odhajajočim vojacom. Morda jo je ovadil zato, ker je na levi roki nosila flor (žalni trak), je menila.

Zapisnike o zaslišanju omenjene trojice so 15. oktobra poslali na direkcijo. Finančna direkcija je 17. oktobra 1908 kaznovala Julijano Treo, zaku-pnico tobačne trafike na cesti Sv. Petra, z 20 kronami globe. Vzrok: ni poskrbela za red v svoji prodajalni.

Okrajno sodišče v Ljubljani je 2. novembra 1908 sporočilo direkciji o prejeti ovadbi. Poveljstvo 27. pešpolka v Ljubljani jim je namreč 29. oktobra ovadilo prodajalko v trafiki na cesti Sv. Petra št. 36 zaradi razžalitve po členu 491 kazenskega zakona. Sodišče jo je prosilo, da bi opravilo ustrezne poizvedbe in ga obvestilo o dognanju. Direkcija je odpisala 9. novembra in priložila zbrano gradivo o zadevi.

Julijana Treo, trafikantka na cesti Sv. Petra št. 36, je 10. novembra 1908 finančni direkciji napisala obširno pismo v slovenskem jeziku. Dne 17. oktobra je bila kaznovana z globo 20 kron, ker da ni zagotovila reda v svoji prodajalni oz. da se je njena prodajalka žaljivo vedla do vojaka. Res je odgovorna za ravnanje svojih sodelavk v prodajalni, za njihova nedejanja pa ne. Tu ni bilo nobene žalitve vojaka. »V onih časih splošnega razburjenja je pač videl dogodek s prevelikimi očmi in temu se končno pri navadnem vojaku prostaku ni čuditi«, je zapisala. Zaradi vojaka ona ne more trpeti posledic. Dekle Vida ni njena uslužbenka v trafiki, je le zamenjavala njeno prodajalko Marico, ko je šla na stranišče. Kazen je Julijano Treo kruto prizadela na premoženju in tudi na časti, saj je stara 62 let in

¹²²¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 401–500, spis št. 488.

¹²²² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 501 in dalje, spis št. 609.

dotlej ni bila ne sodno in ne policijsko kaznovana. Prosila je, da bi ji kazen odpustili.

Z direkcije so ji 21. novembra 1908 v slovenščini odpisali, da njeni prošnji niso ugodili. Dne 4. decembra 1908 je na davčnem uradu za mesto Ljubljana podpisala izjavo, da bo kazen plačala v osmih dneh, sicer ji bodo v enem mesecu odpovedali zakup trafike.¹²²³

V ozadju tega zapleta so protinemške demonstracije v Ljubljani 20. septembra 1908, ko je vojaška enota 27. pešpolka streljala na množico in pred Kresijo ubila dijaka Ivana Adamiča in strojnega stavca Rudolfa Lundra. Vojsko je poklical deželni predsednik Theodor Schwarz. Njunega pogreba se je udeležilo okoli 40.000 ljudi.¹²²⁴ V znak žalovanja so prebivalci nosili flor. Tudi deklice Vida v trafiki. Na te demonstracije je mislila Julijana Treo v stavku o velikih očeh vojaka prostaka v prošnji za odpust globe.

Podatki tudi o narodnosti uradnikov pri davčnih uradih

Finančna direkcija je po naročilu finančnega ministrstva 23. oktobra 1908 poslala dopis vsem okrajnim glavarstvom in davčnim uradom. Naročila je, naj izpolnijo priloženi obrazec s podatki o uradnikih na davčnih referatih glavarstev in pri davčnih uradih.

Obrazec je zahteval te podatke: ime in priimek, rang in službeni položaj, narodnost, stopnja znanja nemškega in slovenskega jezika pisano in govorno, zakonski stan, število otrok, od teh šoloobveznih, in opomba.

Okrajno glavarstvo v Kranju je navedlo, da sta v davčnem referatu na glavarstvu zaposlena dva uradnika. To sta bila: Franc Uršič, davčni upravitelj, v IX. rangu, Slovenec, ki popolnoma obvlada oba jezika, poročen, pet otrok, vsi šoloobvezni, živi v Kranju; in Johann Schwarz, davčni asistent, XI. rang, Slovenec, popolnoma obvlada oba jezika, poročen, brez otrok, živi pri babici v Kranju.

Za davčni urad v Škofji Loki je bilo navedeno, da ima pet uradnikov. To so bili: Janez Mušič,

predstojnik urada, IX. rang, Slovenec, popolnoma obvlada oba jezika, poročen, štiri otroci, od teh trije šoloobvezni; Friedrich Ranth, davčni kontrolor, X. rang, Nemec, popolnoma obvlada nemščino in dobro slovenščino, poročen, dva otroka, oba šoloobvezna; Franc Korbar, davčni oficial, X. rang, Slovenec, popolnoma obvlada oba jezika, poročen, trije otroci, vsi šoloobvezni; Johann Schollmayer, davčni asistent, XI. rang, Slovenec, popolnoma obvlada oba jezika, poročen, en otrok, šoloobvezen; Jožef Golob, pristojbinski referent, XI. rang, Slovenec, popolnoma obvlada oba jezika, samski. Vsi so stanovali v Škofji Loki.

Take preglednice so izpolnjene poslala tudi druga okrajna glavarstva oz. davčni uradi okolišev okrajnih glavarstev. Praviloma sta na okraju delala po dva davčna referenta, v davčnih uradih pa po od tri in več, vse do sedem.¹²²⁵

To popisovanje je bilo povezano tudi ali zlasti z dogodki v Ljubljani 20. septembra 1908, ko je vojska streljala na protestnike.

Nov častni naziv: svetovalec davčne komisije

Finančno ministrstvo je 5. novembra 1908 pisalo finančnim direkcijam o vzpostavitvi novega častnega naziva »svetovalec davčne komisije«.

To je določil cesar 14. oktobra 1908 in se je nanašalo le na davčne komisije I. in II. stopnje. Med pogoji za podelitev naziva so bili: to je veljalo le za člane obstoječih komisij, ne pa tudi za njihove namestnike; ni veljalo za aktivne državne uradnike; v komisiji so morali delovati najmanj deset let; pokazati so morali pridnost in prizadevnost, ne glede na socialni položaj.

Z direkcije so 11. novembra 1908 poslali svoje obvestilo vsem okrajnim glavarstvom, davčni administraciji in mestnemu magistratu v Ljubljani. Priložili so obrazce, ki jih je bilo treba izpolnjene vrniti do 5. decembra 1908, naslednja leta pa do 15. oktobra. Vsi naslovniki so odpisali in nato so na direkciji sestavili skupen predlog za finančno ministrstvo. Predloge je direkcija razdelila v štiri skupine: komisije za pridobnine, v katero so predlagali 6 članov; deželna komisija za pridobnino,

¹²²³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 601–900, ovoj št. 921.

¹²²⁴ *Septembrski dogodki 1908*, str. 47–49.

¹²²⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 901 in dalje, ovoj št. 996.

z 2 članoma; ocenjevalna komisija za davke od osebnih dohodkov, z 10 člani; prizivna komisija za davke od osebnih dohodkov, s 6 člani. Skupno je bilo predlaganih 24 oseb.

Preglednica je vsebovala zahtevane podatke o predlaganih osebah za podelitev naziva »svetovalec davčne komisije«: ime in priimek; poklic; kraj bivanja; narodnost in strankarska pripadnost; prejeta odlikovanja in priznanja; v kateri komisiji je član; od kdaj je član komisije; opis njegovega delovanja v komisiji; opomba.

Magistrat v Ljubljani je predlagal štiri kandidate. To so bili: stolni kanonik Ivan Sušnik, Slovenec; J. C. Röger, trgovec, ki je prejel zlati zlati križec s krono in odlikovanje papeža za svoje humanitarno delo, Nmec, liberalec; magistratni svetnik Ivan Šešek, Slovenec, liberalec; Moriz Hladnik, upokojeni gozdar, Nmec, in liberalec.¹²²⁶

Pomoč direkcije Slovenski matici

Literarno-kulturno društvo Slovenska matica je 8. novembra 1910 prosilo ljubljansko finančno direkcijo za pomoč. V programu dela je imelo tudi zbiranje krajepisnega gradiva o Kranjski, zlasti krajevnih imen. Društvo je prosilo, da bi mu omogočili zbiranje in izpisovanje tega gradiva iz map. To delo bi opravil Maks Pleteršnik, upokojeni gimnazijski profesor.

Direkcija je odpisala v slovenskem jeziku že 19. novembra 1910 in prošnji ugodila. To delo naj bi se opravilo v prostorih mapnega arhiva vsak dan od 8. do 14. ure. Hkrati je o tej odločitvi seznanila arhiv direkcije, ki je bil v isti stavbi.

Profesor Pleteršnik je v arhivu pozimi 1910/11 preučeval in si izpisoval slovenska imena krajev na Kranjskem.

Dne 16. marca 1911 se je Slovenska matica pisno zahvalila direkciji za pomoč. Oba dopisa sta podpisala predsednik Slovenske matice dr. Fran Ilešič in tajnik Milan Pugelj.¹²²⁷

Prostori za državni arhiv v Ljubljani

S finančnega ministrstva so 3. oktobra 1910 pisali ljubljanski direkciji, da so na notranjem ministrstvu postavili vprašanje o ustanovitvi državnega arhiva v Ljubljani. Vanj bi prenesli gradivo vseh državnih oblastev na Kranjskem do leta 1850. Po približnih izračunih bi za to potrebovali od deset do deset tisoč fasciklov. Glavno vprašanje je, kje bi shranili gradivo. Zato so vprašali, ali imajo v Ljubljani državno poslopje, ki bi lahko služilo za hrambo arhivskega gradiva.

O tem vprašanju je direkcija obvestila kranjsko deželno predsedstvo in naštela vse državne stavbe v Ljubljani, ki jih je tedaj imela finančna uprava: poslopje direkcije na Trgu cesarja Jožefa št. 1, stavba na Vodnikovem trgu št. 5, stavba na Bregu št. 6 in poslopje na Hrenovi ulici št. 11. V teh hišah so bili uradi finančne uprave. Erarni stavbi na Hrenovi ulici št. 13 in 15 sta povsem neprimerni za te namene, so ocenili na direkciji.

Nato so 9. novembra z deželnega predsedstva vprašali, ali bi se morda dalo preurediti stavbi na Hrenovi ulici št. 13 in 15. Odgovorili so 22. novembra in sporočili, da pripravljajo načrt za dozidek k stavbi na Hrenovi ulici 11, ki ga bo financiralo finančno ministrstvo. To je mirovalo do januarja 1913, ko so z deželnega predsedstva vprašali, ali bo vse nove prostore zasedel davčni referat okrajnega glavarstva Ljubljana okolica. To vprašanje so odstopili okrajnemu glavarstvu Ljubljana okolica, ki je bilo pristojno za to področje. Z okrajnega glavarstva so odgovorili 11. februarja 1913 in navedli, da bo stavba končana do 1. junija 1913 in v njej bodo le prostori za omenjeni referat: šest pisarn, sejna soba in registratura.¹²²⁸

Dne 27. septembra 1911 je prevzel dolžnosti novi upravnik poslopja finančne direkcije in obeh hiš na Hrenovi ulici št. 13 in 15. Dotedanji upravnik Valentin Koželj je to dolžnost predal Bertramu Götzu, računskemu revidentu. Slednji je kmalu opozoril, da bi bilo potrebno predvideti sredstva za drobne izdatke upravnika. Na direkciji so poizvedovali, kako je to na deželnem plačilnem uradu, in od tam so odpisali, da je bilo v letu 1911

¹²²⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1908, spisi 901 in dalje, ovoj št. 1042.

¹²²⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1910, spisi 831–1200, spis št. 1017.

¹²²⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1910, spisi 831–1200, ovoj št. 918.

za to predvidenih in porabljenih 358 kron in 54 vinarjev; v stavbi na Bregu št. 6 pa 200 kron. Zaradi tega so to vsoto predvideli v naslednjem letu tudi za upravnika Götza.¹²²⁹ Ljubljanska direkcija je 16. junija 1914 zaprosila finančno ministrstvo, da bi za omenjenega dovolilo izplačilo nagrade v višini 200 kron na leto. Finančno ministrstvo je 24. junija 1914 odobrilo, da je direkcija omenjenemu upravniku, ki je postal finančni svetnik, predvidela za prvo polletje tega leta 100 kron nagrade za opravljeno delo.¹²³⁰

Direkcija loterije (*Loto-Gefälls-Direction*) na Dunaju je 7. februarja 1910 povprašala finančno direkcijo v Ljubljani, v kakšnem jeziku je besedilo uradnih žigov, ki jih uporablja finančna uprava na Kranjskem. Z direkcije so poslali dopis na vsa podrejena oblastva, urade in organe, naj čim prej odgovorijo. V odgovorih so bili priloženi žigi vseh uradov. Bili so v nemškem in slovenskem jeziku. Nato so iz direkcije 8. marca 1910 odpisali na Dunaj.¹²³¹

Finančna direkcija je imela svoja poslopja na štirih lokacijah v Ljubljani. Za vsako je bil določen upravnik. To je bil praviloma finančni uradnik. Tako je leta 1915 stavbi na Hrenovi ulici št. 13 in 15 upravljal računski svetnik Bertram Götz,

Poslopji na Hrenovi ulici 13 in 15, kjer so bili finančni uradi (foto Pavel Čelik, 2013).

¹²²⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 601–1000, ovoj št. 861.

¹²³⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 351–680, spis št. 638.

¹²³¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1910, spisi 1–380, ovoj št. 217.

stavbo na Vodnikovem trgu št. 5 višji upravitelj Maks Lilleg, poslopje na Bregu št. 6 davčni administrator dr. Vilhelm Kreft, stavbo na Hrenovi ulici št. 11, last okrajnega glavarstva v Ljubljani, pa deželni vladni svetnik in okrajni glavar dr. Heinrich Cron. Za tisto leto je direkcija predlagala honorar za prvega 120 kron in za drugega 60. Na ministrstvu so obe vsoti zmanjšali za 20 kron.¹²³²

Sluge in osebje finančne straže sredi januarja 1912

Ministrstvo za finance je 6. januarja 1912 zahtevalo od ljubljanske direkcije, da ji v roku dveh tednov pošlje podatke o slugah in poduradnikih v finančni upravi na Kranjskem, pa tudi o uradnikih finančne straže in o trajanju njihove službe v nazivu preglednika ali nadpreglednika. Priložilo je dva obrazca, na katera je bilo treba prenesti zbrane podatke. Odgovor so iz Ljubljane poslali na Dunaj 23. januarja 1912 in priložili štiri preglednice.

Prva preglednica je vsebovala zahtevane podatke za 24 slug. Sluge so bili po plačah razvrščeni v 11 stopenj, v katerih je bila letna plača v zneskih: 900, 970, 1040, 1.110, 1180, 1250, 1320, 1390, 1460, 1530 in 1600 kron. Plača je bila na vsaki plačilni stopnji za 70 kron višja. Aktivitetna doklada je bila razdeljena v štiri razrede. V I. razred te doklade ni spadal noben sluga; v II. razred jih je spadalo sedem, od teh eden v skupino s plačo 970 kron, dva v skupino s plačo 1110 kron, trije v skupino s plačo 1530 kron in eden v skupino s plačo 1600 kron; v III. razred ni spadal noben sluga; v IV. razredu je bilo 17 slug, od teh trije uvrščeni na plačilno stopnjo 900 kron, pet na plačilno stopnjo 1040 kron, trije vplačilno stopnjo 1110 kron, dva na plačilno stopnjo 1180 kron, eden na plačilno stopnjo 1250 kron, dva v plačilno stopnjo 1530 kron in eden v najvišjo plačilno stopnjo 1600 kron. Prikazana so bila tudi leta njihove službe na določeni plačilni stopnji. Manj kot eno leto je službovalo 14 slug, od enega do dve leti pet oseb in med dvema in tremi leti pet slug.

Druga preglednica se je nanašala na 20 paznikov finančne straže. Za njih so veljale iste plačilne

¹²³² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1916, spisi 251–500, spis št. 304.

stopnje kot za sluge, enako tudi razredi aktivitetne doklade. Na plačilno stopnjo 900 kron je spadalo 15 mož, od teh eden v II. razred aktivitetne doklade in 14 v IV. razred. Pet mož je spadalo na plačilno stopnjo 970 kron, od teh dva v II. razred aktivitetne doklade in trije v IV. razred. Na isti plačilni stopnji je peterica službovala manj kot eno leto, sedem med enim in dvema letoma ter osem med dvema in tremi leti.

Tretja preglednica je zajemala 44 nadpaznikov, preglednikov in nadpreglednikov. Za njih je bilo prav tako 11 plačilnih stopenj, ki pa so imele nekoliko višje zneske: 1000, 1080, 1160, 1240, 1320, 1400, 1480, 1560, 1640 1720 in 1800 kron na leto. Plača za vsako plačilno stopnjo je bila torej za 80 kron višja. Na plačilno stopnjo 1000 kron je spadalo pet mož, od teh eden v II. razred aktivitetne doklade in štiri osebe v IV. razred. Na plačilni stopnji 1080 kron je bilo osem mož, od teh dva v II. razredu doklade in šest v IV. razredu. Na plačilni stopnji 1160 kron sta bila dva moža, eden v II. razredu in eden v IV. razredu. Na plačilno stopnjo 1320 kron se je uvrstilo 10 oseb, vse v IV. razred aktivitetne doklade. Na plačilno stopnjo 1400 kron je spadalo 11 mož, eden v II. razred in deset v IV. razred aktivitetne doklade. Na plačilno stopnjo 1640 kron je spadalo pet mož, vsi v IV. razredu. Na isti plačilni stopnji jih je 38 službovalo manj kot eno leto, peterica med enim in dvema letoma in eden med dvema in tremi leti.

Četrta preglednica se je nanašala na sedem komisarjev finančne straže in na čas njihovega službovanja v nazivu preglednik ali nadpreglednik: Jurij Pfeifer, višji komisar I. razreda, je kot preglednik služboval 9 let in sedem dni; Simon Meršol, višji komisar II. razreda, je bil preglednik štiri leta, pet mesecev in 23 dni; Jakob Skubic, višji komisar II. razreda, je kot preglednik služboval dve leti, šest mesecev in 16 dni; Fran Habjan, višji komisar II. razreda, je kot preglednik služboval dve leti, 10 mesecev in en dan, kot nadpreglednik pa sedem mesecev in 12 dni; Mihael Amon, komisar I. razreda, je kot preglednik služboval eno leto, šest mesecev in 28 dni, kot nadpreglednik pa štiri leta, sedem mesecev in 25 dni; Ignac Lužar, komisar I. razreda, je kot preglednik služboval šest let, šest mesecev in 28 dni, kot nadpreglednik pa pet let, en mesec in 19 dni; Alojzij Armelini, komisar

I. razreda, je kot preglednik služboval štiri leta, tri mesece in dva dni, kot nadpreglednik pa eno leto, devet mesecev in 27 dni.¹²³³

Tako so bili zbrani in na Dunaj posredovani podatki za 95 oseb v finančni upravi na Kranjskem: od teh 20 v nazivu sluga, 64 v moštvu finančne straže ter 7 uradnikov finančne straže.

Razporeditev prostorov na direkciji

Upravnik stavbe ljubljanske direkcije je 30. novembra 1912 izdelal popis prostorov direkcije in navedel, kdo je v posameznem prostoru, ali je pod lužen ali ne in kdo od slug je zadolžen za čiščenje poda.

V pritličju so bili prostori deželnega plačilnega urada, mapnega arhiva in ekonomata. Največ sob je zasedal plačilni urad.

V prvem nadstropju je bilo 33 prostorov, od teh 29 pisarn, trije hodniki in čakalnica za stranke. Zasedali so jih finančna prokuratura, računski oddelki I., III. in IV., vodstvo mapnega arhiva, evidenčni arhiv, pristojbinski odmerni urad in preiskovalna komisija.

V drugem nadstropju je bilo 35 prostorov, od teh 31 pisarn in štirje hodniki. Tu so bili v sobi št. 92 direktor, nato predsedstvo, departementi I., II., III. in IV., pisarniški oddelek, sejna dvorana, ekspedit, računski oddelek II. in litografija.

Za vsako pisarno je bilo navedeno, kdo je v njej.¹²³⁴

Arhiv finančne direkcije v Ljubljani

Prva desetletja je pisarniško poslovanje finančne direkcije v Ljubljani potekalo v nemščini in v rokopisni obliki. Prvi uradni spisi, natipkani s pisalnim strojem, so nastali šele ob prelomu 19. v 20. stoletje, večinoma na začetku 20. stoletja.

Slovensko poslovanje nikoli ni postalo edino, pač pa je v zadnjih letih dvojne monarhije postajalo nekoliko bolj pogosto kot dotlej. K temu je pripomogel tudi zadnji ravnatelj direkcije, ki je bil

¹²³³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 1–300, spis št. 51.

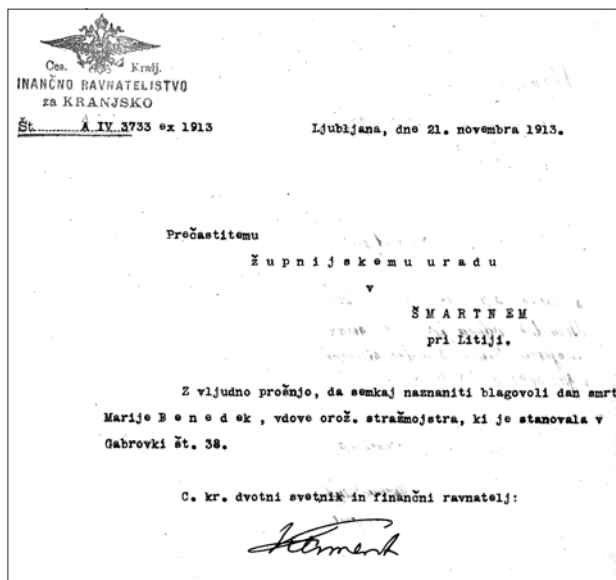
¹²³⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 1001–2064, spis št. 1061.

po rodu iz Češke. Posamezni spisi pa so že prej nastali v slovenščini in so izvirali praviloma iz župnij, posameznih županstev in iz mestnega magistrata v Ljubljani.

Ni bilo ohranjenih osebnih dosjejev finančnih stražnikov, iz katerih bi bila razvidna socialna slika teh mož. Nekaj tovrstnih podatkov je bilo v spisih, ki so se nanašali na napredovanje, premestitve, disciplinsko ukrepanje, razne prošnje in upokojitve.

IZPLAČEVANJE POKOJNIN IN PODPOR

Finančna direkcija v Ljubljani je med drugim skrbela za izplačevanje pokojnin, provizij, invalidnin, miloščin in vzgojevalnin, ko je dobila za to ustrezne dokumente oz. zahtevke. Provizija je bila praviloma začasna pokojnina, vzgojevalnina pa nekak otroški dodatek. Ko so pristojni finančni uradi izvedeli, da je kak prejemnik umrl, so navadno zaprosili pristojni župnijski urad, da je uradno odgovoril.

Zaprosilo c. k. finančnega ravnateljstva za Kranjsko župnijskemu uradu Šmartnem pri Litiji za potrdilo o smrti, napisano s pisalnim strojem v slovenščini in s podpisom ravnatelja Klimenta (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1888, X., spis št. 41).

Finančna direkcija v Ljubljani se je 19. februarja 1910 pisno obrnila na magistrat v Ljubljani, da bi ji dostavljal polmesečne sezname v mestu umrlih oseb. Šlo je za prebivalce, ki so umrli ali doma

v Ljubljani ali v mestnih ustanovah (bolnišnicah, sirotišnici, prisilni delavnici, hiralnici itd.). Mestni magistrat je odpisal 18. aprila 1910 in priložil seznam 53 oseb, ki so umrle od 1. do 15. aprila 1910. Nato je tak seznam poslal vsakega pol meseca, in tisti za čas od 1. do 15. decembra 1910 je imel zaporedno številko 1245. Seznam je vseboval zaporedno številko umrle osebe, njeno ime in priimek, poklic, zakonski stan, starost, stanovanje, datum smrti, kam je spadala (občino in okrajno glavarstvo) ter opombo.

Če se je prejemnik pokojnine preselil v drug kraj, je to navadno sam sporočil finančni direkciji v Ljubljani. Ta je nato o spremembi obvestila pristojni urad, ki je bil pooblaščen za izplačilo prejemkov. Podobno je bilo, če se je oseba preselila iz ene v drugo deželo; tedaj je dopisovanje potekalo med finančnimi (deželnimi) direkcijami.

Tako je Cecilija Felicijan, rojena Alič, upokojenka tobačne tovarne, do maja 1912 stanovala na Hrenovi ulici 7 v Ljubljani, nato pa se je preselila na Zaloško cesto 15. O tem je s pošto dopisnico, pisano v lepi slovenščini, obvestila finančno direkcijo v Ljubljani.¹²³⁵

V arhivu je ohranjenih 49 fasciklov gradiva o upokojevanju oz. o izplačevanju upokojencev. Po fasciklih je različno število spisov; nekateri jih vsebujejo okoli 300; fascikel za leto 1906 ima 410 številčk gradiva.

Z različnih slojev družbe izbrani primeri osvetlujejo socialne in delovne razmere na Kranjskem oz. v celotni monarhiji v tistem času.

Sprva so te prejeme odmerjali po dekretu dvorne komore z dne 17. aprila 1835, ki je postopoma doživljal spremembe in dopolnitve. Zato je finančno ministrstvo 19. aprila 1906 naročilo finančnim (deželnim) direkcijam, tudi ljubljanski, ta dekret spet prenovijo. To je bilo potrebno zlasti zaradi nadzorovanja različnih vrst prejemkov in spremenjene vsebine pojma preskrbnina oz. vzgojevalnina, ki nista več ustrezala novim življenjskim razmeram. Naročilo je direkcijam, naj naj ocenijo izkušnje pri uporabi dvornega dekreta in o njih poročajo do konca julija 1906.

Ljubljanska direkcija je to sporočila vsem davč-

¹²³⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1911, X., spis št. 4155.

nim uradom na Kranjskem, deželnemu plačilnemu uradu v Ljubljani in svojemu računskemu oddelku. Naročila je, naj svoje pripombe pošljejo do konca junija 1906. Naročilo so izpolnili, in nato je direkcija iz njihovih sporočil 9. julija 1906 sestavila skupno poročilo za finančno ministrstvo. To se je nanašalo zlasti na roke, kdaj ustaviti tovrstna izplačila, in na pojem vzgojevalnina. Davčni urad Idrija je na primer svoj odgovor namenil le enemu pojmu. Zapisal je, da so se življenjske razmere spremenile zlasti pri ženskah: ne le zaradi sklepanja zakonske zveze, odhajanja v ženske samostane in podobne ustanove z zagotovljeno oskrbo, ampak tudi zaradi stalne namestitve v zasebni službi ali v javnem uradu (zlasti na pošti) in zaradi stalne zaposlitve v učiteljski službi.¹²³⁶

Pokojnine so izplačevali na izplačilno knjižico (*Zahlungs-Buch*). Sprva je bila natiskana le v nemščini, proti koncu 19. stoletja pa dvojezično. Bila je 12 centimetrov široka in 19 centimetrov visoka. Na prvi notranji strani so bili podatki o prejemniku pokojnine in njegovem svojstvu, po katerem odloku jo prejema in višina prejemka na leto in na mesec.

Provizija finančnega stražnika iz leta 1844

O upokojevanju natančno govori obširen spis, ki se je nanašal na dodelitev provizije Antonu Slaviku, višjemu pazniku finančne straže, ki je bil upokojen leta 1844.

V spisu sta dva dokumenta, ki govorita o njegovi službeni poti. Prva sta opis službovanja in odkazilo pokojnine (*Dienst-Beschreibung und Ruhegebuhr-Nachweisung*), drugi pa zdravniški izvid, imenovan superarbitražna lista (*Superarbitrirung-Liste*), v kateri je zdravnik ocenjeval sposobnost za nadaljnjo službo.

Anton Slavik je bil rojen 10. septembra 1796 v Pragi. Bil je katoliške veroizpovedi. Vojsko je služil štiri mesece in 26 dni, kar je dokazoval z odpustnico iz obeh bataljonov, kjer je služboval. Nato je bil v Piranu občinski stražnik; za to mu je služilo potrdilo občinskega županstva; tam je bil tri leta in

enajst mesecev. Od 1. januarja do 31. julija 1833 je bil začasni tobačni paznik v Ljubljani.

S prvim avgustom 1833 je prešel v mejno stražo in tam ostal do 1. julija 1843 kot paznik, nato pa je prešel k finančni straži in kot višji paznik tam služboval do 15. avgusta 1844. Nazadnje je služboval pri sekciji št. V, komisarski okraj št. II v Kočevju, kar je spadalo v pristojnost komorne okrajne uprave v Novem mestu.

Jeseni leta 1843 je doživel nesrečo v službi in 6. oktobra istega leta je bil o tem zaslišan, o čemer je bil sestavljen zapisnik. Dne 22. februarja 1844 ga je pregledal zdravnik, kar se je štelo kot superarbitražna, ki je bila zadnja ocenitev glede sposobnosti za nadaljnje službovanje pri finančni straži. Spoznal ga je kot splošno nesposobnega za službo.

Nekaj podatkov o njem se razlikuje. Kočevski komisarski okraj je leta 1843 napisal, da je samski in brez otrok, v superarbitražni listi pa je zapisano, da je imel štiri otroke.

Iz celotne dokumentacije je izhajalo, da je primeren za začasno upokožitev oz. provizijo. Priznali so mu trinajst let in dva meseca delovne dobe, ne pa celotne zaposlitvene dobe.¹²³⁷

Župnijski urad je izdal mrliški list

Uršula Rok je bila od konca leta 1856 provizijska upokoženka; stanovala je v Kranjski Gori. Letno je prejela 315 kron pokojnine.

Davčni urad v Kranjski Gori je izvedel, da je imenovana umrla, zato je 2. novembra 1900 pisno zaprosil tamkajšnji župnijski urad za potrdilo o smrti. Ta ga je izdal 4. novembra 1900 na ustaljenem slovenskem obrazcu. Šlo je za vdovo po davkarju, ki je bila ob smrti stara 74 let in 5 mesecev. Bila je katoliške vere. Umrla je 23. marca in bila pokopana čez dva dni v Kranjski Gori. Kot vzrok smrti je navedena srčna ohromelost.

Potem je davčni urad 5. novembra 1900 o njeni smrti poročal na finančno direkcijo v Ljubljani, da ji je ustavil prejemke.¹²³⁸

¹²³⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1906, X., spis št. 94.

¹²³⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1864, X., spis št. 92.

¹²³⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1900, X., spis št. 204.

Podelitev miloščine hčeri pokojnega davkarja leta 1881

O podelitvi miloščine je odločal cesar oz. v njegovem imenu ministrstvo za finance na Dunaju. Tja je bilo treba poslati ustrezno dokumentacijo, iz katere je izhajala potreba po državni podpori. Med dokazili je bilo treba na finančni direkciji izpolniti tudi obrazec, ki je imel te rubrike: številka spisa; kratka vsebina prošnje za miloščino; ime, osebne in družinske razmere prosilca; trajanje službovanja prosilca oz. zakonskega druga ali očeta prosilca; premoženje, razmere za pridobitno dejavnost in moralno obnašanje prosilca; predlogi oblastev in njihova utemeljitev.¹²³⁹

Med prosilci za miloščino je bila tudi Alojzija Hiner, hči davkarja, ki je nazadnje služboval v Ložu in je jeseni leta 1881 umrl v Ljubljani. Hči je 29. novembra 1881 prosila cesarja za miloščino. Prošnja je sestavljena pravilno zato je njen avtor moral biti več pisarja; prosilka je prošnjo zgolj precej okorno podpisala.

Prošnja ji je bila uslišana, tako da je vsako leto prejela po 40 goldinarjev oz. pozneje po 80 kron miloščine. V predvidenih presledkih je morala prositi za podaljšanje dodeljevanja te podpore. Tako je spet storila konec leta 1905, in opravljene so bile poizvedbe o njeni upravičenosti do te podpore. Ker je stanovala v Ljubljani, je direkcija zaprosila mestni magistrat za njegovo stališče. Magistratni ravnatelj je uporabil nemški tiskan obrazec in ga izpolnil v lepi slovenščini. Navedel je, da je prosilka sirota, brez premoženja, stara 48 let in pol. Tedaj je od oktobra 1905 prodajala tobak v trafiki v hotelu Union v Ljubljani, kar pa ji ni zneslo toliko, da bi se s tem mogla preživljati. »Njeno nravno vedenje je brez vsakega madeža,« je sklenil magistratni ravnatelj in predlagal, da še naprej prejema miloščino v enakem znesku kot dotlej.¹²⁴⁰

¹²³⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1892, X., spis št. 41.

¹²⁴⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1881, X., spis št. 48.

Orožnikova pokojnina leta 1886

Ministrstvo za deželno brambo na Dunaju je 5. junija 1886 sporočilo finančni direkciji v Ljubljani, da je bil na začetku junija 1886 upokojen orožnik, naslovni postajevodja Blaž Rožič. Tedaj je izpolnil 13 let in 29 dni službe pri orožništvu. Prejemal je 400 goldinarjev plače in 100 goldinarjev službenega dodatka, skupaj 500 goldinarjev prejemkov, vračunanih za odmero pokojnine. Pripadalo mu je 166 goldinarjev in 66 krajcarjev pokojnine na leto. Ministrstvo je zaprosilo direkcijo, naj mu pokojnino nakazuje na davčni urad v Mokronogu. Vse to da je potrdilo deželno orožniško poveljstvo št. 12 za Kranjsko v Ljubljani.

Isto ministrstvo je 26. februarja 1902 poslalo ljubljanski direkciji v lepem rokopisu napisano sporočilo, ki se je nanašalo na orožniškega upokojenca Rožiča: skladno z zakonom z dne 19. julija 1902 in izvedbenim predpisom zanj z dne 2. decembra 1902, državni zakonik št. 223, je upokojenemu pokojnina povišana na 624 kron.

Zakon z dne 19. julija 1902, na katerega se je sklicevalo ministrstvo za deželno brambo, je med drugim določil, da se orožnikom, upokojenim pred uveljavitvijo novega zakona o orožništvu z dne 25. decembra 1894, pokojnine povišajo za 10 odstotkov.¹²⁴¹

Upokojenec je 3. februarja 1912 obvestil finančno direkcijo v Ljubljani, da stanuje v Dolenjih Jesenicah, poštni urad Šentrupert, okraj Krško. Tja naj mu pošiljajo pokojninske prejemke; v direkciji so to zahtevo takoj izvršili.¹²⁴²

Invalidnina za tobačni delavki v letih 1893 in 1901

Generalna direkcija tobačne režije na Dunaju je 8. julija 1893 pisno obvestila finančno direkcijo v Ljubljani, da je bila 21. julija 1893 invalidsko upokojena Ivana Kremžar, rojena Tavčar, delavka tobačne tovarne v Ljubljani. Pripadala ji je invalidska pokojnina v znesku 12 krajcarjev na dan; pre-

¹²⁴¹ Zakon z dne 19. julija 1902, *DZ*, št. 112/02, z dne 2. decembra 1902, predpis št. 220.

¹²⁴² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1886, X., spis št. 30.

jemala jo bo pri deželnem plačilnem uradu v Ljubljani. Na direkciji so to posredovali računskemu oddelku, deželnemu plačilnemu uradu in upokojenki. Tedaj je stanovala v Šentvidu nad Ljubljano v hiši, ki so ji rekli pri Pep. Iz iste generalne direkcije na Dunaju so finančni direkciji za Kranjsko sporočili, da je od 1. junija 1907 njena invalidnina znašala 18 kron in 50 vinarjev na mesec. Vodstvo tobačne tovarne v Ljubljani je 18. maja 1909 pisalo generalni direkciji na Dunaju, da je Kremžarjeva 11. maja 1909 umrla; zadnjo invalidnino je dvignila 2. maja 1909 v tovarni. Nato so 21. junija 1909 o tem obvestili tudi finančno direkcijo v Ljubljani, ki je takoj odredila prenehanje izplačila te invalidnine.¹²⁴³

Generalna direkcija tobačne režije na Dunaju je 28. maja 1901 obvestila ljubljansko finančno direkcijo, da je bila Marija Čamernik, rojena Dermastja, 28. maja 1901 invalidsko upokojena. Dnevno ji je pripadal znesek 48 vinarjev; prejela ga je na deželnem plačilnem uradu v Ljubljani.¹²⁴⁴ Od 1. novembra 1901 so invalidnino delavk v tobačnih tovarnah izplačevali neposredno v sami tovarni. O tem je ministrstvo za finance 21. avgusta 1901 izdalo navodilo, ki je bilo natisnjeno in v rokopisu.¹²⁴⁵

Podobnih sporočil iz tobačne tovarne ali z dunajske generalne direkcije je v arhivu več. Večina je šlo za invalidsko upokojitev delavk, kar je pomenilo, da niso dočakale starostne upokojitve. V ambulanti je delal tovarniški zdravnik dr. Josip Derč, ki je bil 30. oktobra 1898 upokojen. Njegova letna pokojnina je znašala 644 goldinarjev. Ker je 7. marca 1907 umrl, je generalna direkcija tobačne režije 25. aprila 1907 obvestila finančno direkcijo v Ljubljani, da je njegovi vdovi Ani Mariji Derč odobrena posmrtnina v višini 322 kron in vdovska pokojnina v višini 1200 kron letno. Izplačevati jo je bilo treba z računa splošnega civilnega pokojninskega sklada od 1. aprila 1907

dalje, in sicer pri deželnem plačilnem uradu v Ljubljani.¹²⁴⁶

Tobačna tovarna v Ljubljani je največ zaposlenih imela leta 1893, in sicer 2447; od tega je bilo 86 odstotkov žensk.¹²⁴⁷

Pokojnina višjega davčnega inšpektorja leta 1898

Anton Rebek, višji davčni inšpektor v Novem mestu, je 2. oktobra 1898 zaprosil za upokojitev, ker da ne more več redno opravljati svoje službe. Prošnjo je poslal finančni direkciji v Ljubljani, in tam so izpolnili obrazec za opis službe in nakazilo pokojninskih prejemkov.

Rojen je bil leta 1839 in na prvo službeno mesto je bil sprejet 19. avgusta 1857 na davčnem uradu v Ajdovščini, in sicer kot praktikant pripravnik. Ta urad je spadal pod finančno direkcijo v Trstu. Dne 24. aprila 1868 je postal oficial III. razreda s plačo 420 goldinarjev letno. 8. novembra 1868 je postal kontrolor III. razreda pri istem uradu s plačo 525 goldinarjev. Dne 23. januarja 1871 je bil nameščen za davkarja III. razreda v Vodnjanu s plačo 735 goldinarjev in 65 krajcarjev. Dne 28. oktobra 1880 je postal davčni inšpektor v Voloskem. V Trst je bil premeščen 26. novembra 1887 v istem svojstvu, in sicer na davčno administracijo. Vse odločbe mu je izdala finančna direkcija v Trstu.

Finančna direkcija v Ljubljani ga je 14. novembra 1888 premestila k lokalni davčni komisiji v Ljubljani kot davčnega inšpektorja v IX. rangu s plačo 1300 goldinarjev in aktivitetno doklado 250 goldinarjev. Iz te komisije je bil v istem svojstvu 24. oktobra 1890 premeščen na okrajno glavarstvo v Ljubljani. Dne 20. maja 1892 je postal davčni inšpektor VIII. ranga s plačo 1400 goldinarjev in doklado 300 goldinarjev. Dne 15. decembra 1894 so ga premestili na okrajno glavarstvo v Novem mestu, kjer je 1. junija 1897 dosegel letno plačo 1600 goldinarjev. Ta mu je bila 27. avgusta 1898 povišana na 2000 goldinarjev in 240

¹²⁴³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1893, X., spis št. 91.

¹²⁴⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1901, X., spis št. 91.

¹²⁴⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1901, X., spis št. 80.

¹²⁴⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1899, X., spis št. 90.

¹²⁴⁷ *Enciklopedija Slovenije*, 13. zvezek, g. *Tobačna Ljubljana*, str. 268.

goldinarjev aktivitetne doklade. Bil je višji davčni inšpektor.

Ko so v računskem oddelku v Ljubljani 14. oktobra 1898 izpolnili njegov pokojninski obrazec, so mu izračunali 39 let, 10 mesecev in 2 dni delovne dobe. Ker še ni bil star 60 let, so zaprosili okrajno glavarstvo v Novem mestu, da ga tamkajšnji okrajni zdravnik pregleda in da mnenje o njegovi sposobnosti za službo. Zdravnik Janez Vavpotič je 15. oktobra 1898 izdal zdravniško potrdilo, da Rebek ni zdravstveno sposoben za nadaljnjo aktivno službo.

Na direkciji so mu 28. oktobra 1898 izdali odločbo o upokojitvi; priznali so mu 40 let delovne dobe in pokojnino 1400 goldinarjev na leto, ki jo bo prejemal pri deželni plačilni uradu v Ljubljani. Istega dne so ga obvestili o tem in sestavili osnutek besedila za uredbenik finančnega ministrstva ter oglasni del *Laibacher Zeitung*, kjer so razpisali izpraznjeno delovno mesto okrajnega davčnega inšpektorja. Ministrstvo je 28. oktobra 1898 dovolilo novi razpis.

Ker je 16. januarja 1909 umrl, je vdova Ivana Rebek čez štiri dni v lepi slovenščini zaprosila finančno direkcijo v Ljubljani za izplačilo posmrtnine ter za dodelitev vdovske pokojnine. Priložila je mrliški list, odločbo o njegovi upokojitvi in poročni list. Stanovala je v Ljubljani, Križevniška ulica 7, v svoji hiši. Z direkcije so ji 27. januarja 1909 v slovenščini odpisali, da ji pripada vdovska pokojnina 1400 kron in jo bo izplačeval deželni plačilni urad v Ljubljani v mesečnih obrokih vnaprej. Priskrbeti pa je morala pobotnico, s katero je njen vdovski stan potrdil župnijski urad, stalno bivališče pa občinski urad. Nakazana ji je bila tudi pogrebna v znesku 1000 kron.

Njen spis se je nadaljeval tudi v kraljevini SHS. Tako ji je ministrstvo za finance v Beogradu 17. julija 1928 odobrilo 1800 dinarjev pokojnine, ki jo je prejemala pri računovodstvu delegacije ministrstva v Ljubljani.¹²⁴⁸

Selitve varnostnega stražnika po upokojitvi leta 1901

Deželna finančna direkcija na Dunaju je 21. marca 1902 pisala finančni direkciji na Kranjskem, da je bil Matija Klarič, stražnik varnostne straže na Dunaju, 1. junija 1901 upokojen; stanoval je na Dunaju, kjer je prejemal pokojnino, ki je znašala 1120 kron letno. Od tam se je preselil v Dolgo vas pri Kočevju št. 74, zato je od 1. aprila 1902 želel pokojnino prejemati na glavnem davčnem uradu v Kočevju. To željo so na ljubljanski direkciji takoj izpolnili in prenakazali izplačevanje pokojnine. Klarič je 1. aprila 1910 obvestil ljubljansko direkcijo, da se je preselil v Seefeld št. 137 na Spodnjem Avstrijskem, zato želi prejemati pokojnino na tamkajšnjem poštnem uradu. Prošnjo so mu takoj odobrili.

Sredi maja 1919 je pisal odposlanstvu kraljevine SHS na Dunaju in na kratko opisal svojo službeno pot. Rojen je bil leta 1853 v vasi Mavrc pri Fari, okraj Kočevje. Od leta 1879 do 1883 je služboval pri finančni straži v Trstu in na Dunaju, nato pa je šel k varnostni straži pri policijski direkciji na Dunaju. Tam je bil 1. junija 1901 upokojen. Njegovo pismo so z odposlanstva poslali narodni vladi v Ljubljani, od tam pa je šla k delegaciji ministrstva za finance za Slovenijo in Istro v Ljubljani.

Delegacija finančnega ministrstva mu je odpisala 12. junija 1919. Če misli postati državlján kraljevine SHS, naj se obrne na predstavništvo kraljevine SHS na Dunaju, priloži odločbo o pokojnini in zadnji knjižični izvleček. Predstavništvo bo nato uredilo glede pokojnine. Če pa bi hotel postati državlján Nemške Avstrije in tam prebivati, naj zaprosi deželno finančno direkcijo na Dunaju za izplačevanje pokojnine, in delegacija bo na Dunaj poslala likvidacijski list.

Upokojenec Klarič je 10. junija 1919 pisal zastopstvu nemškoavstrijskega državnega urada za zunanje zadeve v Ljubljani, in od tam so pismo poslali delegaciji finančnega ministrstva za Slovenijo in Istro v Ljubljani. V njem je opisal svojo upokojensko zgodbo. Zastopstvo je 22. novembra 1919 sporočilo ljubljanski delegaciji, da bo deželna finančna direkcija na Dunaju prevzela izplačevanje Klaričeve pokojnine.

Ljubljanska delegacija ministrstva za finance je

¹²⁴⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, facs. 1909, X., 1–2600, spis št. 353.

6. decembra 1919 pisala na tri naslove. Finančni deželni direkciji na Dunaju je sporočila, da je Klariču dotlej izplačevala 1120 kron in od leta 1910 še dodatek 89 kron in 60 vinarjev. Ker je domovinsko spadal v Nemško Avstrijo, so na Dunaj poslali likvidacijski list. Hkrati so pisali predstavništvu kraljevine SHS na Dunaju in ga prosili, naj posreduje, da bi Klariču izplačevali pokojnino na dunajski direkciji. Tretji naslovnik je bil Vencelj Kauer, nadzornik varnostne straže na Dunaju, ki je bil prej Klaričev predstojnik in so mu na kratko opisali rešitev tega primera; ta predstojnik je namreč 13. novembra 1919 pisal delegaciji v Ljubljani in prosil za rešitev.¹²⁴⁹

Pokojnina orožniku iz Bosne in Hercegovine leta 1905

Dne 13. julija 1878 so v Berlinu predstavniki Rusije, Avstro-Ogrske, Nemčije, Francije, Velike Britanije, Italije in Turčije sklenili mednarodno pogodbo,¹²⁵⁰ s katero je Avstro-Ogrska dobila pravico, da je zasedla Bosno in Hercegovino in jo upravljala. To je začela izvajati takoj; v Sarajevu je bil ustanovljen orožniški korpus in vanj so bili napolnjeni službovat tudi orožniki iz Avstro-Ogrske. Korpus je imel svoj statut in navodilo za opravljanje službe.¹²⁵¹ Za to zasedeno območje je bilo zadolženo skupno finančno ministrstvo na Dunaju.

Ministrstvo za finance na Dunaju je 8. januarja 1905 poslalo finančni direkciji v Ljubljani obvestilo, da je skupno ministrstvo v zadevi Bosne in Hercegovine odločilo, da se je upokojil Ignac Medved, orožnik 1. razreda, naslovni postajevodja. Stanoval bo v vasi Temenica, okraj Litija. Njegova letna pokojnina znaša 810 kron in jo bo prejemal pri davčnem uradu v Litiji. Pripadala mu je od 1. januarja 1905. Denar zanjo je šel iz financ Bosne in Hercegovine. Dolžniški izpisek bo po-

veljstvo orožniškega korpusa za Bosno in Hercegovino poslalo neposredno davčnemu uradu v Litiji. Finančna direkcija v Ljubljani je 19. januarja o Medvedovi pokojnini in izplačevanju pisno obvestila davčni urad v Litiji in upokojenega orožnika v Temenici.¹²⁵²

V arhivu je ohranjenih nekaj podobnih dokumentov o orožnikih ali finančnih stražnikih, ki so se po upokojitvi v Bosni in Hercegovini preselili na Kranjsko.

Zamenjava za upokojenega preglednika leta 1909

Jožef Vidic, rojen 16. marca 1854 v Ljubljani, je bil od 2. avgusta 1874 do 2. julija 1880 paznik finančne straže. Od 3. julija 1880 do 3. aprila 1889 je bil nadpaznik. Po degradaciji je bil od 4. julija 1889 do 2. avgusta 1890 paznik in od 3. avgusta 1890 do 31. julija 1909 je bil spet nadpaznik. Dne 4. aprila 1907 je dobil naslov preglednika. Skupaj je imel 34 let, 11 mesecev in 29 dni delovne dobe pri finančni straži.

Zdravniško spričevalo z dne 27. junija 1909 je potrjevalo, da je decembra 1908 zbolel za šenom na glavi in se ni povsem pozdravil. Imel je močno srčno obolenost in bi se moral ogibati vsakega naporenega dela, zato je zdravnik priporočil upokojitve. Tudi superarbitrarna lista ga je ocenila kot nesposobnega za nadaljnjo službo.

Dne 2. julija 1909 je zaprosil direkcijo za upokojitve. Služboval je na preglednem okraju finančne straže v Ljubljani; ta je priporočil ugodno rešitev njegove prošnje.

Na finančni direkciji so na podlagi člena 46 predpisa za finančno stražo iz leta 1907 izračunali, da ima za pokojnino še dodatnih 11 let in 4 mesece, saj se je vsako leto službe štelo kot 16 mesecev za pokojnino. Skupaj je imel 46 let, tri mesece in 29 dni delovne dobe za pokojnino. Imel je letno plačo 1320 kron, dodatek na službena leta 500 kron in še 20 odstotkov dodatka na plačo, to je 264 kron, kot je določala uredba finančnega ministra z dne 28. januarja 1908.¹²⁵³ Skupaj je bilo

¹²⁴⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1902, X., spis št. 44.

¹²⁵⁰ Državna pogodba med Avstro-Ogrsko, Nemško, Francosko, Veliko Britanijo, Italijo, Rusijo in Turško, sklenjena v Berlinu dne 13. julija 1878, *DZ*, št. 18/79, z dne 30. marca 1879.

¹²⁵¹ Čelik, *Orožništvo na Kranjskem (1850–1918)*, str. 166–168.

¹²⁵² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1905, X., spis št. 14.

¹²⁵³ Verordnung des Finanzministeriums, betreffend die

to 2084 kron, kar je bilo osnova za odmero pokojnine 1. avgusta 1909. Po superarbitražni listi je bil namreč popolnoma nesposoben za nadaljnjo službo. Ta znesek mu bo izplačeval deželni plačilni urad v Ljubljani, so določili na direkciji, ko so 19. julija 1909 izpolnili njegov obrazec z opisom službe in odmero pokojnine.

Nazadnje je služboval pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani. Zato so tam 13. julija 1909 zaprosili finančno direkcijo, da bi jim namesto upokojenega Vidica dodelili inteligentnega finančnega stražnika.

Direkcija je 23. julija 1909 pisala vsem preglednim okrajem finančne straže na Kranjskem, da bodo pri glavnem carinskem uradu v Ljubljani od 1. septembra 1909 potrebovali stražnika. V poštev bi prišli tisti, ki so kljub telesnim hibam primerne in sposobni za zunanjo revizijsko službo. Poleg tega bo deloma zaposlen tudi na oddelku finančne straže v Ljubljani. Torej ni šlo za sinekuro, marveč za odgovorno službo, je zapisala. Kandidate, ki bi prišli v poštev, naj naštejejo po ustreznosti, in sicer do 15. avgusta 1909.

Odpisali so z vseh petih preglednih okrajev. Iz Kranja so 1. avgusta sporočili, da nimajo primerne kandidata; Novo mesto je 14. avgusta odgovorilo, da je tak kandidat Rudolf Kovač; iz Postojne so 30. julija javili, da bi prišel v poštev Jakob Hiršman iz Cerknice; Kočevje je 22. avgusta obvestilo, da bi prišel v poštev titularni preglednik Teodor Jeraj, ki je bolehal za revmo. V Ljubljani sta se javila Franc Šaler in Franc Smerdu, oba nadpaznika. Na direkciji so zahtevali stanovske ovoje za kandidate in nato so izbrali enega od njih.

Direkcija je 24. avgusta 1909 pisala Jožefu Vidicu, koliko bo znašala pokojnina in kje je bo prejemal; tedaj je stanoval na Auerspergerjevi ulici št. 8 v Ljubljani. Istočasno je pisala tudi deželnemu plačilnemu uradu v Ljubljani. Pregledni okraj v Ljubljani je hkrati obvestila, da bo v Ljubljano premeščen Jakob Hiršman, ki bo stanoval zunaj vojašnice finančne straže, v Cerknico pa bo iz Ljubljane premeščen Franc Smole. Premestitev bo šla na stroške države in se izvede takoj.

Marija Vidic, rojena Kočevar, žena Jožefa Vidica, je 20. avgusta 1914 sporočila na direkcijo, da je njen mož 8. avgusta umrl, in zaprosila za posmrtnino ter vdovsko pokojnino. Poročno potrdilo je navedlo, da sta se poročila 11. novembra 1897 v Ljubljani. Odmerili so ji 455 kron pogrebnine in 606 kron ter 66 vinarjev pokojnine. To ji bodo od 1. septembra 1909 izplačevali iz splošnega pokojninskega sklada in preko dunajske poštne hranilnice, so ji 24. avgusta sporočili na njen dom, Stari trg 9 v Ljubljani.¹²⁵⁴

Invalidsko upokojeni pripravnik za orožnika se je leta 1910 spet zaposlil

Ministrstvo za deželno brambo je 21. avgusta 1907 obvestilo finančno direkcijo v Ljubljani o upokojitvi orožnika. Superarbitrarna komisija v Ljubljani je namreč 18. julija 1907 poskusnega orožnika Jakoba Milharčiča spoznala za »invalida, za orožje neprimerne, za zmeraj nesposobnega za pridobitno delo«, zato mu je bila določena pokojnina v znesku 400 kron na leto, in sicer iz sredstev splošnega civilnega pokojninskega proračuna. Ker je za avgust že dobil prejemke, mu gre pokojnina od 1. septembra 1907. Prejemal jo bo na davčnem uradu v Postojni. Ministrstvo je prosilo, naj direkcija to izvrši in ga potem preko deželnega orožniškega poveljstva št. 12. v Ljubljani o tem obvesti.

Direkcija je o izvršitvi 27. avgusta obvestila davčni urad v Postojni in ministrstvo za deželno brambo na Dunaju.

Predsedstvo višjega deželnega sodišča v Gradcu je 24. maja 1910 sporočilo ljubljanski direkciji, da se bo imenovani s prvim junijem 1910 zaposlil kot uradni sluga pri okrajnem sodišču v Metliki. Od začetka junija so mu torej pripadali prejemki: 900 kron letne plače in 270 kron aktivitetne doklade na leto.

Na direkciji so naročili računskemu oddelku, naj Jakobu Milharčiču s koncem maja 1910 ustavi izplačilo pokojnine.¹²⁵⁵

Erhöhung der Ruhegenüsse der Finanzwachmannschaft im Wege der Selbstversicherung, *VBFM*, št. V., z dne 1. februarja 1908, str. 30–31.

¹²⁵⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1914, 2401 in dalje, spis št. 2961.

¹²⁵⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1907, X., spis št. 251.

Družina pokojnega nadpaznika finančne straže leta 1911 in 1912

Finančna direkcija v Ljubljani je 24. decembra 1911 pisno zaprosila mestni magistrat v Ljubljani, da izpolni nove vprašalne pole za družino Antonije Šterk iz Krojaške ulice 1 v Ljubljani in jih vrne hkrati s starimi. Šlo je za vprašalno polo za ugotovitev utemeljenosti prejemanja preskrbninskih užitkov otrok, kot je določal ukaz finančnega ministrstva, ki je veljal od 1. julija 1909. Ta ukaz je natančno opredelil, kaj je moral vsebovati nalog za izplačevanje preskrbnin; pristojno politično ali policijsko oblastvo je moralo na koncu vsakega leta znova ugotoviti, ali je bila oseba še upravičena do te pomoči, ki jo je prejemale na plačilno knjižico ali preko poštna hranilnice.¹²⁵⁶ Imenovana vdova je imela štiri otroke, ki so bili upravičeni do preskrbnine, ona pa je prejemale 500 kron vdovske pokojnine za pokojnim možem Martinom Šterkom, nadpaznikom finančne straže.

Magistrat je polo izpolnil 18. oktobra 1909 in zapisal, da so otroci Antonija, Martin in Marija nepreskrbljeni. Antonija je bolna in je pri materi doma, Martin se šola in prejema vzgojevalnino, Marija pa pomaga v otroškem vrtcu. Hči Milena je bila od 1. junija 1909 kontoristka pri trgovcu na Prulah in imela 50 kron letne plače. V poli je urad 21. novembra 1910 zapisal, da so trije otroci še naprej nepreskrbljeni. V 16. novembra 1911 izpolnjeni poli pa je bilo zapisano, da je sin Martin učitelj v Radečah pri Zidanem Mostu. Nato so z direkcije 24. decembra 1911 zaprosili magistrat za novo izpolnjeno polo. V odgovoru direkciji je magistrat zapisal, da ima Martin v Radečah od 1. septembra 1911 letno plačo 66 kron; nepreskrbljena sta torej še hčeri Marija in Antonija.

Računski oddelek direkcije je nato izračunal, da je sin Martin neupravičeno prejemal vzgojevalnino v višini 100 kron letno od začetka oktobra 1910 do konca decembra 1911, kar je v 15 mesecih zneslo 125 kron. Nato je direkcija 2. marca 1912 izdala odločbo, da mora mati povrniti to

vzgojevalnino, in priložila poštno nakaznico. Če je ne bo povrnila v roku 14 dni, jo bodo sodno izterjali. Morebitni ugovor na to odločbo je bilo mogoče vložiti v 30 dneh po prejemu odločbe, ki jo je s povratnico prejela 11. marca 1912.

Upokojena Antonija je 19. marca z roko in v lepi slovenščini napisala ugovor na odločbo. V njem je med drugim napisala:

»Kakor vdova finančne straže nadpaznika dobivam letno pokojnino 500 K. Visoko c. kr. finančno ravnateljstvo lahko sprevidi, da s to malo pokojnino težko preživljam sebe in svoje 4 otroke in ker nimam razun pokojnine nobenih drugih sredstev, mi je nemogoče ta znesek vložiti.

Moj sin Martin je res provizorični učitelj v Radečah, njegova plača pa nikakor ne zadostuje za njegov obstoj. Ker se mora kot učitelj dostojno preživeti, kakor biti tudi stanu primerno oblečen, česar pa on iz svoje plače 66 K nikakor storiti ne more, sem primorana razun njegove vzgojnine mu tudi iz svoje male pokojnine prispevati mesečno k njegovi plači, da saj nekoliko lahko zadosti svojim potrebščinam«.

Zaprosila je, da jo oprostijo tega plačila in da bi sin še nadalje prejemal vzgojevalnino v višini 100 kron letno.

Dne 24. aprila 1912 je mestni magistrat pisal finančni direkciji o »*policijski relaciji*« za mater Antonijo Šterk. Zapisano je bilo, da je na dobrem glasu, brez premoženja in razen pokojnine nima drugih dohodkov. Ima štiri zakonske otroke: Milena, rojena 6. decembra 1886, je kontoristka pri Henriku Franclu na Prulah; Antonija, rojena 9. januarja 1889, je pohabljenka in v oskrbi doma; Martin, rojen 9. novembra 1891, je učitelj; Marija, rojena 30. septembra 1892, je po poklicu učiteljica, ki je dve leti brez službe.

O tej pritožbi je direkcija obvestila tudi finančno ministrstvo, in od tam so 8. junija 1912 odpisali, da je priziv upokojenke neupravičen, iz milostnih razlogov pa je dovoljeno, da se oprostijo plačila 125 kron. O tem je direkcija 17. junija 1912 obvestila upokojenko.

Vdova je 26. oktobra 1912 sporočila direkciji, da se je hči Marija 3. avgusta 1912 poročila s c. kr. davčnim asistentom v Ljubljani. Dotlej je prejemale 100 kron letne preskrbnine. Računski oddelek je s 1. septembrom 1912 ustavil izplačevanje tega prejemka. Nato je direkcija pisala materi,

¹²⁵⁶ Ukaz finančnega ministrstva z dne 5. junija 1909 v sporazumu z ministrstvi za notranje stvari, za bogočastje in nauk, za javna dela ter z najvišjim računiščem, *DZ*, št. 43/09, z dne 12. junija 1909, predpis št. 85.

da je hči Marija od 1. septembra do 30. novembra neupravičeno prejela vzgojevalnino, čeprav je bila poročena, zato je dolžna po priloženi poštni položnici v enem mesecu povrniti 25 kron, sicer bo sledila sodna izterjava. Tudi tokrat je navedla, da je treba priziv na to odločbo vložiti v tridesetih dneh po vročitvi; ta je bila opravljena 30. novembra 1912.

Dne 15. decembra 1912 je upokojenka spet pisala direkciji, da hči Antonija ni prejela vzgojevalnine za mesec december. Ona bo 24 let dopolnila šele 9. januarja 1913, kar je bila meja za tako preskrbnino. Z direkcije so ji odpisali, da so ji zaostalo vzgojevalnino za hčer naknadno izplačali.

Upokojenka je 8. januarja 1913 pisala direkciji in navedla, da je hči Antonija 9. januarja 1913 izpolnila 24 let. Vzgojevalnino so ji ustavili. Ker pa ni sposobna za preživljanje, njena pokojnina pa je majhna, prosi za nadaljevanje prejemanja 100 kron letne vzgojevalnine za hčer. Direkcija ji je odpisala 13. januarja 1913 in sporočila, da tej prošnji ni mogoče ugoditi.¹²⁵⁷

Provizija za rudarjevo vdovo leta 1912

Predsedstvo bratovske skladnice državnega rudnika v Idriji je na svoji seji 18. maja 1912 obravnavalo prošnjo Ane Božič, vdove njihovega rudarja, ki je stanovala v Idriji št. 63. Prosila je za upokojitev. Predsedstvo je sklenilo, da se ji na podlagi zdravniškega spričevala po členu 36 starega statuta bratovske skladnice odobri provizija v višini dveh kron in 12 vinarjev na mesec. To je veljalo od 1. junija 1912 dalje.

Skladnica je 23. maja to sporočila finančni direkciji v Ljubljani in navedla, da bo Božičeva provizijo prejela preko poštne hranilnice. Denar je šel iz provizijske blagajne bratovske skladnice.

V računskem oddelku finančne direkcije so uredili vse potrebno, da bi Božičeva 1. junija začela prejemati provizijo v znesku 25 kron in 44 vinarjev na leto.¹²⁵⁸

Šlo je za kolektivno samopomoč rudarjev žive-

ga srebra v Idriji. Tako je rudarski zakon leta 1854 uzakonil bratovske skladnice, kjer so bili obvezno zavarovani idrijski rudarji. Ti so bili od tedaj tudi pokojninsko zavarovani.¹²⁵⁹

Družina upokojenega preglednika finančne straže

Vencel Hofman, rojen 14. januarja 1814, je od 29. julija 1836 do 1. oktobra 1840 služboval pri mejni straži na območju Štajerske, kar je zneslo štiri leta, dva meseca in dva dni. Nato je prešel k pristojbinski straži in tam služboval od 2. oktobra 1840 do 24. januarja 1842 kot nadpaznik, a je bil degradiran in je do 30. junija 1843 bil paznik, skupaj je pri pristojbinski straži služboval dve leti, osem mesecev in 28 dni. Od 1. julija 1843 je bil pri finančni straži kot paznik, in sicer do 18. junija 1844, torej 11 mesecev in 18 dni. Dne 19. junija 1844 je postal nadpaznik in v tem nazivu ostal do 15. maja 1852, torej sedem let, 20 mesecev in 27 dni. Od 16. maja 1852 je bil preglednik in delal do konca avgusta 1865, torej 13 let, 3 mesece in 16 dni.

Zaprosil je za upokojitev; pri poveljstvu sekcije finančne straže v Ljubljani so konec avgusta 1865 izračunali, da je v okolišju finančne deželne direkcije v Gradcu služboval skupaj 29 let, 1 mesec in 1 dan. Na ljubljanski finančni direkciji so nato izračunali, da bi njegova provizija znašala 43 krajcarjev in 16 stotink na dan. O tem so mu izdali ustrezno odločbo; dostavili so jo njemu v Žužemberk št. 16 in davčnemu uradu v Žužemberku, kjer je prijavil prebivališče.

Provizijo v tem znesku je prejemal le tri leta, saj je 25. novembra 1869 umrl in bil pokopan v domačem kraju, kar je 30. novembra 1869 ljubljanski direkciji sporočilo okrajno sodišče v Žužemberku.

Nato je finančna direkcija odločila, da je vdovi Tereziji Hofman pripadala vdovska pokojnina v znesku 29 krajcarjev in 25 stotink na dan. Prejemala jo je na davčnem uradu v Žužemberku. Ona je 14. decembra 1913 umrla. Hčerka Ljudmila je 10. januarja 1914 v nemščini pisala finančni di-

¹²⁵⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1911, X., spis št. 4453.

¹²⁵⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1912, X., spis št. 2079.

¹²⁵⁹ *Enciklopedija Slovenije*, 2. zvezek, g. *Delavsko zavarovanje*, str. 208–209.

rekciji v Ljubljani, opisala očetovo in materino pot ter zaprosila za denarno podporo, saj se sama ne more preživljati, ker je bolna. 3. februarja 1914 je v nemščini pisala finančnemu ministrstvu in zaprosila za miloščino.

Pristojni uradi na Kranjskem so nato začeli zbirati gradivo, ki bi upravičilo to podporo. Finančna direkcija je zaprosila okrajno glavarstvo v Novem mestu, da naj izpolni ustrezno preglednico, nakar je glavarstvo take podatke prosilo od občine Žužemberk. Občina je odpisala v slovenščini in navedla, da je bila Ljudmila rojena 16. septembra 1869 v Žužemberku, kamor je pristojna. Je brez sredstev, mati je imela pokojnino v znesku 47 kron in 97 vinarjev, ona je brez premoženja, stanuje v mali kajži na št. 41. Njeno vedenje je hvale vredno in o njej ni slišati nič slabega. Priporočili so, da bi njeno prošnjo ugodno rešili. Okrajni zdravnik Janez Vavpotič v Novem mestu je izdal zdravniško potrdilo in v njem sklenil, da je Ljudmila Hofman nesposobna za samostojno pridobitno dejavnost. Nato je okrajno glavarstvo 16. marca 1914 izpolnilo zahtevano tabelo in pri tem izhajalo iz podatkov občine, nakar jo je poslalo v Ljubljano.

Ker ni dobila odgovora na prošnjo za miloščino, je dvakrat pisala finančni direkciji v Ljubljani in jih spraševala, kdaj bo obveščena o rešitvi. Ministrstvo za finance je 3. oktobra 1914 obvestilo finančno direkcijo v Ljubljani, da ji je cesar s sklepom dovolil miloščino v višini 100 kron na leto. Dobila je pravico do te podpore za tri leta ali do razveljavitve tega dopustila. Direkcija je o tem obvestila računski oddelek za nakazilo podpore in prosilko. Ker se je 18. februarja 1915 poročila, so ji s koncem februarja 1915 ustavili izplačevanje miloščine.¹²⁶⁰

Upraviteljstvo deželnih dobrodelnih zavodov v Ljubljani je 18. februarja 1915 zaprosilo finančno direkcijo, naj mu sporoči, kolikšno pokojnino prejema Jakob Hiršman, upokojeni preglednik finančne straže, stanujoč v Ljubljani, Poljanski napis 48. Njegova hči je bila namreč na zdravljenju v bolnišnici in nastale stroške nameravajo izterjati od njenega očeta. Direkcija je odpisala 27. febru-

arja in sporočila, da navedeni prejema 1690 kron in 56 vinarjev pokojnine na leto.¹²⁶¹

Upokojeni rudar je umrl v hiralnici

Gerent mestnega županstva v Idriji je 27. januarja 1916 pisal finančni direkciji v Ljubljani, da upokojeni rudar Fran Kavčič iz Idrije št. 335 ni prejel pokojnine za mesec december 1915 in za januar 1916. Prosil je, da bi odtlej njegovo pokojnino nakazovali na občino, saj ga imajo tam v oskrbi.

Referent na direkciji je svinčnikom pripisal na dopis, da je urad poštne hranilnice na Dunaju zadržal njegovo pokojnino, ker da je umrl. To so nato 22. februarja 1916 v slovenščini javili na občino v Idriji in zaprosili tamkajšnji župnijski urad, da sporoči, ali je rudar Kavčič res umrl. Župnijski urad je odpisal 29. februarja v slovenščini in sporočil, da ni umrl in da biva v hiralnici Marof v Spodnji Idriji.

9. marca je direkcija iz Ljubljane sporočila občini Idrija, da so provizijo za december 1915 in januar ter februar 1916 v skupnem znesku 266 kron in 8 vinarjev nakazali pred dvema dnevoma preko poštne hranilnice na Dunaju. Na občino bi jo nakazovali le, če bi s tem soglašala njegov zakoniti zastopnik in okrajno sodišče v Idriji.

Z občine so 22. marca 1916 vprašali sodišče, kako je s prištevnostjo upokojenca Kavčiča. Odpisali so, da upokojenec ni varovanec sodišča, je svojepraven (opravilno sposoben) in sodišče ne more odločati o načinu izplačevanja njegove pokojnine.

Predstojništvo občine je 29. marca sporočilo direkciji, da je sodišče potrdilo samoopravnost upokojenega, ki ne potrebuje varuha. Ker pa je županstvo prevzelo jamstvo za plačilo njegovih oskrbnih stroškov v hiralnici, prosijo za nakazovanje njegove pokojnine na občino.

Direkcija je odpisala 6. aprila 1916 in sporočila, da to ni mogoče, ker je upokojeni opravilno sposoben.

Župnijski urad v Idriji je 30. julija 1916 sporočil direkciji, da je upokojeni Fran Kavčič v hiralnici 28. julija 1916 umrl. Rojen je bil 6. decembra 1851, žena Frančiška, rojena Edlinger, je umrla

¹²⁶⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1914, X., 1–2400, spis št. 248.

¹²⁶¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1915, X., spisi 1–1800, spis št. 809.

15. novembra 1914. Otrok nista imela. Računski oddelek je to zabeležil in s koncem julija prenehal nakazovati pokojnino.¹²⁶²

Upokojeni davčni izvršitelj prosi za pomoč

Alojzij Jenič iz Žužemberka št. 61 je bil davčni izvršitelj v pokoju. Upokojen je bil 17. aprila 1909 z odlokom finančne direkcije v Ljubljani in je prejemal 600 kron letno. 8. novembra 1916 je pisal direkciji v Ljubljani, da se je zadolžil, ker je kupil nujno obleko, obutev in drva za kurjavo. Prosil je za enkratno podporo. Ker ni prejel odgovora, je 9. januarja 1917 spet pisal direkciji. Navedel je, da so v davčnem okraju Žužemberk vsi upokojenci prejeli enkratno denarno podporo za leto 1916, le on ne. Menil je, da se ta napaka lahko zgodi v velikem številu tovrstnih opravil. Hčerka Leopoldina je bila poročena v Bosanskem Brodu z Ivanom Pangracem. Imela sta štiriletno hčer. Mož je bil v vojni ranjen in med dopustom je cela družina prišla k njemu v Žužemberk. To ga je mnogo stalo, »posebej sedaj v tej grozoviti vojni draginji«. Prosil je za enkratno podporo za prejšnje leto. Za januar 1917 je prejel pokojnino v znesku 74 kron in 40 vinarjev, česar pa ni razumel in je prosil za pojasnilo.

Župnijski urad v Žužemberku je istega dne, torej 9. januarja 1917, potrdil, da pri njem živi vsa hčerkinna družina in da je brez premoženja. Istega dne je tudi posojilnica v Žužemberku pisno potrdila, da živi »v zelo slabih gmotnih razmerah«.

S finančne direkcije so mu 17. januarja 1917 odpisali v slovenščini in ga obvestili: preko poštne hranilnice na Dunaju so mu nakazali podporo od 1. januarja do 30. novembra 1916 v znesku 110 kron; izplačali so mu miloščino 50 kron, prav tako enkratno podporo za december 1916 in januar 1917 v višini 24 kron ter decembra 1916 odtegnjeni kolek za 40 vinarjev. Od 1. decembra 1916 do konca leta 1917 mu ne bodo od njegove miloščine odtegovali kolka, so pojasnili za 40 vinarjev zmanjšano pokojnino za mesec januar 1917.¹²⁶³

¹²⁶² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1916, X., spisa št. 441 in 2621.

¹²⁶³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1917, X., 1–3211, spis št. 147.

Smrt finančnega prokuratorja v Ljubljani leta 1917

Župnijski urad stolnice sv. Nikolaja v Ljubljani je 6. oktobra 1917 izdal mrliški list za dr. Jožefa plemenitega Račiča, ki je umrl 17. septembra 1917 in je stanoval na Mestnem trgu 24 v Ljubljani. Bil je dvorni svetnik in vodja finančne prokuratorature v Ljubljani. Star je bil 77 let, rimskokatoliške vere, umrl pa je za arteriosklerozo in sladkorno boleznijo. Isti urad je potrdil tudi, da je pokojnik živel skupaj z ženo Ernestino na istem naslovu. Župnijski urad Marijinega oznanjenja pa je navedel, da je bil pokojnik rojen 27. maja 1840, žena Ernestina pa 15. oktobra 1850. Poročila sta se v Ljubljani 14. maja 1873.

Vdova je 8. oktobra 1917 zaprosila finančno direkcijo za pokojnino in posmrtnino. Na podlagi predloženih potrdil je direkcija odmerila pokojnino. Mož je imel 36 let, 11 mesecev in 22 dni delovne dobe. Njegovi prejemki so bili: plača 8000 kron letno, osebna doklada 1000 kron in aktivitetna doklada 640 kron, skupaj 9640 kron. Ti prejemki so mu bili nakazani zadnjič za september 1917.

Dosodila ji je posmrtnino v znesku 2250 kron in pokojnino v višini 3000 kron na leto, oboje iz splošnega civilnega pokojninskega sklada, kar ji bo izplačano preko poštne hranilnice na Dunaju. Obvestili so jo, da bo pokojnino prejela od 1. oktobra 1917.¹²⁶⁴

Zaposlitev začasno upokojenega policijskega nadstražnika leta 1917

Policijska direkcija na Dunaju je v dogovoru z deželno finančno direkcijo na Dunaju 1. oktobra 1914 pisala finančni direkciji v Ljubljani. Višji policijski stražnik Franc Kikel je bil začasno upokojen in bo stanoval v Starem Logu, okraj Kočevje. Njegova pokojnina znaša 1280 kron na leto.

Sredi maja 1917 je prišlo sporočilo s policijske direkcije na Dunaju, da se je imenovani 18. aprila 1917 na podlagi zdravniškega izvida spet zaposlil pri direkciji. S 1. majem 1917 mu je bilo tre-

¹²⁶⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1917, X., 1–3211, spis št. 2650.

ba ustaviti izplačevanje pokojnine. V Ljubljani je računski oddelek direkcije takoj rešil oba dopisa z Dunaja.¹²⁶⁵

Vojaške pokojnine in invalidnine

Za vojaške invalide je bil namenjen tudi c. k. vojaški invalidski dom na Dunaju. Ta je 20. junija 1904 pisal finančni direkciji v Ljubljani, naj mu posreduje podatke, kateri davčni uradi so na Kranjskem; to potrebuje za urejanje invalidske oskrbe v invalidskem domu. Odpisali so mu 24. junija 1904 in dodali seznam davčnih uradov. Bilo jih je 32, od teh štirje glavni in 28 davčnih uradov. Glavni so bili tedaj v Kočevju, Kranju, Ljubljani in Novem mestu.¹²⁶⁶

Poveljstvo c. k. 3. korpusa v Gradcu je 20. januarja 1908 pisalo finančni direkciji v Ljubljani in sporočilo, da se je Anton Ive, upokojeni stotnik I. razreda, iz Ljubljane preselil v Innsbruck. Nadaljnje izplačevanje njegove pokojnine v znesku 1800 kron in doklade v višini 400 kron naj se pri dežel-nem plačilnem uradu v Ljubljani ustavi s koncem januarja 1908. Direkcija je to sporočila računskemu oddelku in deželnemu plačilnemu uradu.¹²⁶⁷

Isto poveljstvo je 6. februarja 1908 obvestilo ljubljansko direkcijo, da ga je davčni urad v Novem mestu obvestil o smrti Ignaca Zupančiča, upokojenega stotnika I. razreda; ta je 24. januarja 1908 umrl v (Dolenjskih) Toplicah. Prosilo je, da se imenovanemu pri davčnem uradu v Novem mestu ustavi izplačilo pokojnine v znesku 1560 kron. Na direkciji so takoj ukrenili vse potrebno.¹²⁶⁸

Pokojnina za vdovo referenta finančne straže na Kranjskem

Dr. Anton Janežič, finančni svetnik, je 2. marca 1918 umrl med opravljanjem vojaške službe.

Direkcija je izdala dekret o vdovski pokojnini njegovi ženi Mariji, rojeni Kunc. Zbrali so potrebne podatke in nato je računski oddelek pripravil odmero pokojnine.

Janežič je bil uradnik v VII. rangu. Ob smrti je imel 26 let, pet mesecev in 26 dni delovne dobe. Njegova plača je bila 4800 kron na leto, aktivitetna doklada 1127 kron in za prvo polovico leta 1918 mu je pripadala vojna doklada 888 kron.

Izračunali so, da vdovi pripada 900 kron vdovske pokojnine ter 1200 kron posmrtnine. Oboje bo izplačano preko poštne hranilnice na Dunaju.

Janežič je bil dve leti brezplačni konceptni praktikant pri direkciji. Ko je opravil izpit, je 27. septembra 1894 prisegel.

Od 1. januarja 1909 so vsa izplačila finančne direkcije in finančne prokurature v Ljubljani ter njej podrejenih oblastev in uradov potekala preko poštne hranilnice.¹²⁶⁹

Od 1. februarja 1910 dalje so vse pokojnine in preskrbnine izplačevali preko poštne hranilnice. Vsako trajno spremembo stanovanja je bilo treba takoj javiti računskemu oddelku finančne direkcije v Ljubljani.¹²⁷⁰

Delegacija ministrstva financ v Ljubljani je Janežičevi 6. februarja 1928 pokojnino preračunala iz kron v dinarje in je znašala 2000 dinarjev.¹²⁷¹

PRITOŽBE NAD DELOVANJEM FINANČNE UPRAVE

Nekatere oblike nezadovoljstva z delovanjem finančne straže so se pokazale zlasti tedaj, ko je zaradi nediscipline prišlo do odpustitve iz službe. Pritožbe so bile tudi proti uslužbencem finančne uprave. Pogostejše so bile zahteve za uporabo slovenskega jezika pri uradnem poslovanju osebja. V to kritiko so se vključili tudi tedanji slovenski ča-

¹²⁶⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1914, X., 2401 do konca, spis št. 3421.

¹²⁶⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, X., spis št. 98.

¹²⁶⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1908, X., A–N, spis št. 297.

¹²⁶⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1908, X., A–N, spis št. 298.

¹²⁶⁹ Ukaz finančnega ministrstva in trgovskega ministrstva v sporazumu z Najvišjim računiščem z dne 16. decembra 1908, *DZ*, št. 122/08, z dne 29. decembra 1908, predpis št. 261.

¹²⁷⁰ Ukaz finančnega ministrstva in trgovskega ministrstva v sporazumu z Najvišjim računiščem z dne 22. decembra 1909, *DZ*, št. 90/97, z dne 30. decembra 1909, predpis št. 216.

¹²⁷¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1918, X., spis št. 848.

sniki. Kritični so bili tudi nekateri poslanci v državnem in v deželnem zboru.

Obrazci za menice v slovenskem jeziku

Anton Knez, zastopnik kmečke posojilnice za Ljubljano okolico, je 16. aprila 1887 v slovenščini pisal finančni direkciji. Omenil je, da je finančno ministrstvo 9. avgusta 1884 dovolilo, da so natisnili uradne menice tudi v slovenskem jeziku. Prodajali so jih v prodajalnah kolkov. V zadnjem času jih ni več mogoče kupiti in prodajalci pravijo, da so jih umaknili. Finančno ravnateljstvo naj odredi, da bodo spet v vseh prodajalnah kolkov na Kranjskem. Za primerjavo je navedel, da je finančna deželna direkcija v Gradcu 12. februarja 1884 ukazala okrajnemu finančnemu ravnateljstvu v Mariboru, da zagotovi slovenske obrazce, finančna straža pa naj nadzira prodajalce.

Na direkciji so zadevo pregledali in ugotovili, da so v glavni zalogi slovenske menice na zalogi. Ukazali so vsem davčnim uradom, založnikom in prodajalcem, da jih nabavijo. Iz nekaj prodajalnih jih opustili in vrnili zato, ker da jih niso prodali, so odgovorili na opozorilo zastopnika Kneza.¹²⁷²

Ali je bila krava res zarubljena?

Dnevnik *Slovenski narod* je konec julija 1889 objavil novico o nepravilnem delu davčnega urada v Radovljici. Ta naj bi bil kmetu zaradi neplačanih davkov zarubil kravo. Kmet je nato prišel na davčni urad in hotel pokazati potrdilo o plačanem davku. Tam ga niso poslušali in še manj upoštevali. Kravo da so nato prodali na javni dražbi. Po dražbi pa so na davčnem uradu le našli dokazila o plačanem davku. Davčni urad je nato hotel dražbo razveljaviti, a tega ni dopustil kupec zarubljene krave. Nepodpisani avtor te časopisne novičke se je na koncu vprašal, ali finančna direkcija v Ljubljani kaj ve o tem dogodku in kako bo ukrepala zoper odgovorne v Radovljici. Če ne bo ukrepala, pa naj sama nosi odgovornost za posledice.¹²⁷³

To vest so očitno brali tudi v finančni upravi, in okrajno glavarstvo v Radovljici, ki je bilo nadrejeno davčnemu uradu, je 31. julija napisalo odgovor in ga poslalo na uredništvo dnevnika. Objavljen je bil čez pet dni. Okrajno glavarstvo je zapisalo, da je šlo za kmeta Franca Cvenklja iz vasi Pirašica št. 6 pri Mošnjah. Vse navedbe o rubežu krave in njeni prodaji na javni dražbi je glavarstvo zanimalo.¹²⁷⁴

Tudi direkcija je začela postopek za ugotovitev dejanskega stanja. Med drugim so 16. oktobra 1889 uradno zaslišali davkarja Janeza Šubica. Navzoč je bil tudi notar Janez Plantana. Zapisnikar je bil Gottfried Zazula, adjunkt pri davčnem uradu v Radovljici. Zaslišani je zanikal, da bi stvar potekala tako, kot je bila opisana v časopisu.

O zadevi so bili obveščeni tudi na finančnem ministrstvu in so 1. januarja 1890 zahtevali pojasnilo od ljubljanske direkcije. Ministrstvo je obvestil notar Janez Plantana iz Radovljice v svojstvu sodnega komisarja. O svojih ugotovitvah je direkcija seznanila ministrstvo in zadevo so dali v predal.¹²⁷⁵

Isti dnevnik je predzadnjega januarja 1899 obširno kritiziral delo šolskega sveta in poučevanje verouka v Kamniku. Tamkajšnjemu kaplanu je neznan pisec očital, da deklice pri verouku vabi na svoje stanovanje, kar mora preprečiti tudi knezoškofija. Ob tem je pisec usmeril kritično ost tudi na davčni urad v Kamniku: »Ni še dosti, da se tukaj redi na državne stroške neki nemško-nacijonalni davčni uradnik, o katerem celo uradniki pravijo, da je nezmožen njemu pristojnega dela, da celo neki davčni uradnik radi nezmožnosti svojega tovariša prosi premeščenja na lastne stroške, ker ne more delati – za dva.«¹²⁷⁶ Ker je davčni urad spadal v pristojnost okrajnega glavarstva v Kamniku, je le-to 3. februarja 1899 poročalo in med drugim predlagalo premestitev kritiziranega uradnika; šlo je za Ernesta Sedlaka, kar je bilo 8. februarja 1899 odobreno.¹²⁷⁷

¹²⁷⁴ *Slovenski narod*, 5. avgusta 1889, str. 2.

¹²⁷⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1887–1890, ovoj za leto 1889, spis št. 424.

¹²⁷⁶ Dopisi, Iz Kamnika, *Slovenski narod*, 30. januarja 1899, str. 2.

¹²⁷⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1899, spisi od 1–400, spis št. 86.

¹²⁷² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1887–1890, leto 1887, spis št. 277.

¹²⁷³ Iz Ljubnega v Radovljiškem okraju, *Slovenski narod*, 29. julija 1889, str. 2.

Kdaj tudi slovenski napisi na uradnih stavbah?

V zadnjem desetletju 19. stoletja so postajale vse glasnejše zahteve, da slovenščina dobi ustrezno mesto v uradnem poslovanju. Zahteve so segle tudi do finančne direkcije v Ljubljani, ki je konec leta 1892 povabila ljubljanskega podjetnika G. Tönniesa, naj za direkcijo sestavi predračun stroškov za nov dvojezični napis in predloži osnutek zanj. Ta ga je izdelal 3. januarja 1893, in sicer v dveh različicah in z dvema stroškovnikoma. Prva različica je bila: zgoraj cesarski grb, spodaj pa v isti vrsti napis »K. K. Finanzdirection – C. k. Finančno vodstvo«; stala bi 129 goldinarjev in 40 krajcarjev. Druga različica je bila: zgoraj grb, pod njim v prvi vrsti »K. K. Finanz–Direction«, v drugi vrsti pa »C. k. Finančno vodstvo«. Tedaj je bil nad vhodom v direkcijo nemški napis *K. K. Finanz–Direction*. Nato se je finančna direkcija pisno obrnila na finančno ministrstvo za mnenje; odpisali so ji, da je treba postaviti grb na sredino, spodaj pa nemški napis; morebiti slovenski napis pa zunaj napisne table.

Stvar se je preselila v državni parlament. Skupina slovenskih poslancev je v državnem zboru 14. marca 1893 postavila poslansko vprašanje. Naslovljeno je bilo ministrskemu predsedniku, grofu Eduardu Taaffeju. Prva podpisana sta bila Lavoslav Gregorec in Alfred Coronini; za njima pa še 15 tovarišev. Sklicevali so se na določbo 2. alineje XIX. poglavja osnovnega državnega zakona z dne 12. decembra 1867, ki je zagotavljal enakopravnost vseh deželnih jezikov v šolah, uradih in javnem življenju. To bi morali upoštevati tudi v deželah, kjer prebivajo Slovenci ali Hrvati; torej na Kranjskem, Koroškem, Štajerskem, Goriškem, Gradiškem, v Trstu in okolici ter v Istri. Nato so zapisali, da se to ne izvaja, in mu na koncu postavili vprašanje, kdaj se bo ta ustavna določba začela izvajati.

O tem poslanskem vprašanju je 26. marca 1893 finančno ministrstvo poročalo tudi ljubljanski direkciji, in ta je za mnenje prosila vsa podrejena oblastva in urade. Ti so pisno sporočali svoja stališča in so bili skeptični ob stroških za tako odločitev. Ko so prispeli odgovori, so na direkciji naročili Antonu Svetku, računskemu svetniku, naj da svoj predlog o tem vprašanju. Ta je 22. junija

sestavil pisni odgovor. Ocenil je, da bi za vse tiskovine v nemškem in slovenskem jeziku potrebovali od 200 do 250 goldinarjev, le za tiste, ki so namenjeni strankam, pa od 80 do 100 goldinarjev. Za leto 1893 bi jih lahko pokrili iz raznih postavk proračuna, za naslednja leta pa bi bilo treba za to odpreti posebno proračunsko postavko. Za dvojne uradne žige in napisne table ni mogel soditi o stroških. Finančna direkcija, lokalna davčna komisija, deželni plačilni urad, davčni uradi, finančna prokuratura in glavni carinski urad bi to krili iz splošnih pisarniških pavšalov. Vodstva preglednih okrajev finančne straže in evidenčni organi bi to krili iz sredstev pisarniških kreditov.¹²⁷⁸

Slovenski narod ostro kritizira odmero osebne dohodarine

Dnevnik *Slovenski narod* in *Slovenec* sta objavljala tudi kritične zapise o delovanju finančne uprave na Kranjskem ali v drugih s Slovenci naseljenih deželah Avstrije.

Slovenski narod je 17. julija 1902 objavil ostro kritiko o davčni administraciji v Ljubljani. O dajtvah naj bi odločale odmerne komisije, a predstavnike davkoplačevalcev v njih zmeraj preglasujejo finančni uradniki. Davčni vijak se najbolj kruto zateza prav na osebni dohodarini. Navedenih je nekaj primerov.¹²⁷⁹ Čez dva dni je ta dnevnik pod istim naslovom zopet pisal o tem vprašanju in ocenil, da je tepec, kdor navede prave podatke za davčno napoved. Vsak naj prikrije, kar more.¹²⁸⁰ Pod istim naslovom je 21. julija 1902 pozval vse, ki se čutijo prikrajšane, naj vložijo ugovor na odmero osebne dohodarine. Brezplačno ga sestavljajo pri Trgovski in obrtni zbornici v Ljubljani. Tudi uredništvo je za brezplačno pomoč na voljo vsak dan med 17. in 18. uro.¹²⁸¹

Direktor finančne direkcije je 24. julija objavil

¹²⁷⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1891–1893, ovoj za leto 1893, ovoj št. 89.

¹²⁷⁹ Divjanje davčne administracije, *Slovenski narod*, 17. julija 1902, stran 2.

¹²⁸⁰ Divjanje davčne administracije, *Slovenski narod*, 19. julija 1902, priloga, brez oštevilčenja strani.

¹²⁸¹ Divjanje davčne administracije, *Slovenski narod*, 21. julija 1902, str. 2.

odgovor na pisanje z dne 17. julija 1902. Nekajkrat je zapisal, da trditve v časniku niso resnične. Tudi to, da davčni uradniki v odmerni komisiji preglasujejo zastopnike davkoplačevalcev, ni res. To je določeno v členu 179 zakona o osebnih davkih z dne 25. oktobra 1896. Tako je v odmerni komisiji za mesto Ljubljana 12 članov in le dva sta neposredna zastopnika finančne uprave.¹²⁸²

Isti časnik se je o tej temi spet oglasil prvega dne avgusta 1902 in med drugim omenil dr. Heinricha Kittaga, finančnega svetnika pri davčni administraciji v Ljubljani, ki sploh ne zna slovenskega jezika.¹²⁸³

Isti dnevnik je na začetku avgusta 1903 poročal o javnem shodu političnega in gospodarskega društva »Zora« v Kamniku. Najprej je dopisnik opisal društvo, ki je bilo ustanovljeno dve leti prej. Nato je opisal sam shod. Začel se je ob 16. uri in ga je odprl župan Josip Močnik. Kot vladni zastopnik je bil navzoč okrajni komisar plemeniti Banizza. Govornik je bil J. Fajdiga, ki je orisal težke davčne razmere v kamniškem okraju. Gospodje uradniki se »pri odmeri davkov ne znajo ali pa nočejo informirati o pravem stanju obrta ali trgovine«. Davčne razmere »so naravnost vneboupijoče in pri katerih bi radi nekateri gospodje postali dvorni svetnik, da bi potem lažje pri polnem kozarcu znanega 'Vermuta' v javnih lokalih spali«, je zapisal dopisnik.¹²⁸⁴ Ta kritika ni šla mimo vodstva finančne direkcije v Ljubljani, kjer so naročili poročilo z okrajnega glavarstva v Kamniku.¹²⁸⁵

Zelo skromni koraki

Kako oz. koliko se je vprašanje slovenskih napisov »premaknilo«, izpričuje tudi notica v dnevniku *Slovenski narod*, objavljena leta 1906, 13 let

po interpelaciji slovenskih poslancev na Dunaju. V časopisu je med drugim pisalo: »*Le poglejmo v sredini mesta Ljubljane – slovenske metropole – nas bode v oči stvar, ki je vredna najhujše graje. Ne moremo dalje molčati ker vidimo, da se v kljub opominu ničesar ne zgodi. Če prideš od stolne cerkve proti cesarja Josipa trgu, zagledaš na poslopju finančnega ravnateljstva velik napis K. k. Finanz-Direktion, a slovenskega napisa ni. Zakaj ne? Povemo, da nam ne zadostuje nad vrati viseči orel z zamazanim napisom v slovenskem in nemškem jeziku, ki kaže, da je tu finančno ravnateljstvo. Tega skromnega napisa, ki je primeren za boljšo tobačno trafiko, niti iz daljave ne vidiš, saj ga komaj od blizu zamoreš brati. Čemu se šopiri na pročelju poslopja samo nemški napis, čigar črke so po 1 meter velike? Zakaj ni slovenskega? Zahtevano odgovor. Ali ni bila lansko leto najlepša prilika – ko se je poslopje belilo – da se popravi ta krivica? In če ni tistega božjega 'kredita' za nabavo slovenskega napisa bilo, zakaj se ni preliminiral. No in če nimajo merodajni faktorji pri preliminiranju niti toliko spomina, pa bi te nemške spake odstranili, da bi ne bilo sploh napisa. Bojše nič, kot tako prezirranje. Zamera tu ali tam, stvar je naravnost škandal, da se hujše ne izrazimo.*« Nato se je neznani pisec spraševal, kako naj bi se Slovenci v drugih deželah prizadevali za slovenski jezik, če tega niti v prestolnici Kranjske ni opaziti.¹²⁸⁶

Mestni magistrat v Ljubljani je pod županovanjem Ivana Hribarja pri dopisovanju s finančno direkcijo vse bolj dosledno uporabljal slovenščino. Župan je 28. oktobra 1904 direkciji sporočil, da je občinski svet na seji 25. oktobra 1904 sprejel sklep: magistrat naj opozori finančno ravnateljstvo, da je poslovni jezik magistrata slovenščina, in zaprosi ravnateljstvo, da mu pošilja dopise v slovenskem jeziku. Zaprošil je ravnateljstvo, naj ta sklep upošteva. Na direkciji so ta dopis 6. novembra 1904 dali v predal.¹²⁸⁷

¹²⁸² Predsedništvo ces. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko nam piše, *Slovenski narod*, 24. julija 1902, str. 3. AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 901–1400, spis št. 1050.

¹²⁸³ Divjanje davčne administracije, *Slovenski narod*, 1. avgusta 1902, str. 3.

¹²⁸⁴ Javni shod političnega in gospodarskega društva »Zora« v Kamniku, *Slovenski narod*, št. 178, 4. avgusta 1903, str. 1.

¹²⁸⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 1000–1200, ovoj št. 1192.

¹²⁸⁶ Narodni škandal, *Slovenski narod*, 15. novembra 1906, str. 2.

¹²⁸⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi od 1401 dalje, spis št. 1774.

Slovenski narod: za slovenske napise na trafikah!

Ko je finančna direkcija v Ljubljani 10. oktobra 1908 naročila postajam finančne straže, da morajo zagotoviti vrnitev napisov na trafikah in tobačnih skladiščih na dvojezičnost, se je oglašil tudi dnevnik *Slovenski narod*.

10. oktobra 1908 je poročal o tem ukazu vodstva finančne direkcije in navedel, kako le-ta ukazuje ukrepati v nasprotnem primeru: kdor tega ne bi storil, ga je treba ovaditi. To se je moralo uresničiti do 15. oktobra 1908. To je dnevnik ocenil za »nervozno hitrost«. Ta ukaz je na eni strani izzivalen, stražnikom pa ga je skoraj nemogoče izvršiti. V okolišju direkcije je bilo namreč nad 800 trafikantov, in če bi bili na enem mestu, bi imeli stražniki za pet dni dela. Ker so trafikanti po dolinah in po hribih, je to nemogoče storiti v petih dneh, so ocenili v uredništvu. Tak rok je »drakoničen in skrajno brezsmiseln«. Na koncu je v notici pisalo: »Trafikanti bi storili prav, ko bi se kot en mož postavili na stališče, naj imajo slovenske trafike na slovenski zemlji samo slovenske napise.«¹²⁸⁸

Čez dva dni je časnik spet pisal o tem. Nalogo finančnih stražnikov, da so naročali trafikantom vzpostavitev dvojezičnih ali le nemških napisov, je časnik označil kot »nasilstvo najhujše vrste«. Nihče nima pravice, da to zahteva. Tiste na finančni direkciji, ki so to ukazali, bi bilo treba obtožiti javnega nasilstva. To je naloga državnega pravdnštva (tožilstva), ki je obtožilo javnega nasilstva osebe, ki so od trafikantov terjale, da izobesijo le slovenske napise.¹²⁸⁹

Kritičen je bil tudi *Slovenec*

Tudi dnevnik *Slovenec* je kritično pisal o delovanju finančne uprave. Tako je predzadnji dan januarja 1904 zapisal, da je uradnik na davčnem uradu v Vipavi kmetu vrgel pod noge njegove

davčne knjižice, in kmet jih je pobral in odšel.¹²⁹⁰ Ljubljanska direkcija je o tej zadevi pisala na okrajno glavarstvo v Postojni in zahtevala pojasnilo. Z glavarstva so to zahtevo prenesli na davčni urad v Vipavi, in Maks Lilleg, tamkajšnji davkar, je na zapisnik zaslišal oba sodelavca. To sta bila Milan Nosan, davčni praktikant, in Rihard Baltavžar, adjunkt. Oba sta tako ravnanje zanikala. Nato je gradivo preko okrajnega glavarstva prišlo na direkcijo.¹²⁹¹

Na začetku decembra 1904 je časnik *Slovenec* v kratki notici zapisal, da je finančno ravnateljstvo v Ljubljani tisto leto finančnemu uradniku podelilo dve denarni podpori, eno pa tudi višjemu funkcionarju ravnateljstva. Ne bi smeli pozabiti na nižje uradnike in sluge, saj ob tedanji druginji težko živijo. Pri podporah bi morali upoštevati družinsko in premoženjsko stanje prosilca, njegovo zmogljivost in pridnost, zanemariti pa strankarsko mišljenje.¹²⁹² Na direkciji so 5. decembra sestavili slovenski odgovor in ga poslali na uredništvo *Slovenca*. Objavljen je bil čez dva dni. Pojasnili so, da so bolnemu uradniku dali enkratno podporo, eno podporo pa mu je dalo finančno ministrstvo. Ni res, da bi direkcija višjemu funkcionarju podelila tako podporo, saj to prepoveduje ukaz finančnega ministrstva z dne 14. septembra 1902.¹²⁹³

Slovenec je avgusta leta 1909 trikrat kritiziral delo davčne administracije v Ljubljani.¹²⁹⁴ To so prebrali tudi na finančni direkciji; odgovor na vse tri sestavke je podpisal dr. Robert Kermauner, finančni komisar. Pojasnjeval je davčne po-

¹²⁸⁸ C. kr. finančno ravnateljstvo v Ljubljani in napisi na tobačnih trafikah, *Slovenski narod*, št. 237, 10. oktobra 1908, prva stran priloge.

¹²⁸⁹ Kdo si prisvaja to pravico?, *Slovenski narod*, št. 238, 12. oktobra 1908, str.

¹²⁹⁰ Vipavske novice, Iz davčnega urada, *Slovenec*, 30. januarja 1904, priloga I.

¹²⁹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–200, spis št. 170.

¹²⁹² Ljubljanske novice. Iz uradniških krogov se nam piše, *Slovenec*, št. 275, 1. decembra 1904, str. 3.

¹²⁹³ Popravek, *Slovenec*, št. 280, 7. decembra 1904, str. 5. AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1401 in dalje, spis št. 1995.

¹²⁹⁴ Najvestnejši davkoplačevalec bo moral odslej plačati kazen. Osebna dohodarina za leto 1909 in ljubljanski davčni urad, *Slovenec*, št. 176, 5. avgusta 1909, str. 4; Davčna administracija, *Slovenec*, št. 178, 7. avgusta 1909, str. 7; C. kr. davčna administracija v Ljubljani, *Slovenec*, št. 180, 10. avgusta 1909, str. 3.

stopke in v glavnem zanikal vse navedbe v časniku.¹²⁹⁵

Tudi pritožbe posameznikov

Janko Škufca, posestnikov sin, kot se je predstavljal, je 8. januarja 1907 pisal ljubljanski direkciji in se pritožil zaradi ravnanja davčnega uslužbenca. Ta da je 6. januarja prišel v gostilno Jožefa Zupančiča v Višnji Gori. Godec Jože Grum je tam igral na harmoniko, in Škufca je zato zaprosil gostilničarjevo hčer Angelo Zupančič, da bi z njim zaplesala. Odgovorila je, naj malo počaka, ko bo prosta. Tedaj se je oglasil Rihard Baltavžar, davčni kontrolor v uradu v Višnji Gori, in mu velel, naj se odstrani, ker v gostilni nima kaj iskati. Odgovoril mu je, da se pogovarja s hčerko in ne z njim. Tedaj je uradnik vstal, se zaletel v njega in ga udaril v prsi, da je skoraj padel. Zaradi tega dejanja ga je tožil na okrajnem sodišču v Višnji Gori zaradi prestopka zoper varnost časti, je Škufca končal pisanje v razmeroma lepi slovenščini. Na direkciji so spis 12. januarja 1907 dali v predal, ker je šlo za zasebno tožbo.¹²⁹⁶ Okrajno sodišče je toženega 18. januarja 1907 oprostilo krivde, a tožnik se je pritožil. Okrožno sodišče v Novem mestu je 11. februarja 1907 potrdilo prvostopenjsko sodbo, ker v dejanju obtoženega ni spoznalo prvin razžalitve z grdim ravnanjem. Uradnikovo ravnanje je sicer ocenilo kot neprimerno in nevredno omikanega človeka. Tožniku je dosodilo tudi plačilo stroškov postopka.¹²⁹⁷

Anton Pucelj, brivec v Gornjem Logatcu, je 30. januarja 1909 pisal finančni direkciji o neljalni konkurenci. Davčni sluga Henrik Lunder je po poklicu brivec, a je zaposlen na davčni upravi kot sluga. V prostem času opravlja brivske storitve in tako zasluži še eno plačo. On pa plačuje davke za obrt in komaj shaja. Dva brivca sta že odšla iz Logatca, ker jima je prav tako delal konkurenco omenjeni sluga. Direkcijo je pozval, naj uredi, da bo sluga ali sluga ali brivec, ne pa oboje hkrati. Na

direkciji so 6. decembra odredili, da imenovanega premestijo na davčni urad v Postojni in s tem onemogočijo, da bi doma opravljal obrt. Po možnosti naj postane stalni in ne več pomožni sluga, so zapisali na koncu.¹²⁹⁸ S to spremembo njegovega statusa bi se namreč izboljšali tudi njegovi prejemki.

Razne kritike na račun finančne straže

Anonimno pismo, poslano 7. januarja 1909 iz Novega mesta na finančno direkcijo v Ljubljani, je vsebovalo obvestilo, da Simon Meršol, komisar finančne straže, popoldan in ponoči igra karte v kavarnah. Pisec je vprašal, ali je to direkciji poznano; kaj bo storila v zaščito ugleda komisarskega poklica; ali je to združljivo s tem poklicem. Direkcija naj ukrepa, sicer se bo pritožil na višjo inštanco. Pismo so 12. novembra poslali okrajnemu glavarstvu v Novem mestu, da opravi poizvedbe. To je 4. decembra zaslišalo komisarja, ki je v zagovoru zanikal tako obnašanje in navedel priče. Še isti dan je glavarstvo odpisalo v Ljubljano in zanikalo navedbo anonimnega pisca.¹²⁹⁹

Dnevnik *Slovenec* je 28. septembra 1912 priobčil kratko vest o financarju Ignacu Hodniku na Jesenicah. Da zelo rad govori o neumnosti evharestičnega kongresa, razkošnosti vladarjev, papeževih prostitutkah in njegovih dragocenih copatih.¹³⁰⁰ Dne 5. oktobra je spet objavil notico, da je isti financar po objavi prve novičke prišel k natakariči v gostilno in jo hotel oklofutati, češ da je ona povedala, kaj je govoril v gostilni.¹³⁰¹ Finančna direkcija je 11. oktobra naročila vodstvu preglednega okraja finančne straže, da zbere podatke o ravnanju Ignaca Hodnika, nadpaznika na oddelku Jesenice. Tam so ga 22. oktobra zaslišali, in v slovenščini je povedal svoj zagovor. Dne 19. septembra 1912 je bil res na kosilu v gostilni Martina Tancarja na Jesenicah. Ogledoval je slike s sokolskega nastopa v Pragi. Gostilničarju ni bila všeč slika golega moškega, ker da to ni moralno. On mu je dejal,

¹²⁹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 301–800, spis št. 669.

¹²⁹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, spis št. 52.

¹²⁹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, spis št. 169.

¹²⁹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 801–1115, spis št. 1011.

¹²⁹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 801–1115, spis št. 951.

¹³⁰⁰ Predrznost, *Slovenec*, 28. septembra 1912, str. 11.

¹³⁰¹ Huda kri, *Slovenec*, 5. oktobra 1912, str. 11.

da v Vatikanu hranijo več umetnin golih moških in žensk. Potem so se v pogovor vključili še drugi in se spraševali, kako je z obiskom papeža na evharističnem kongresu, zakaj ga ni bilo tam. Rekli so, da je ujetnik v Vatikanu. On je dejal, da je papež kot vladar, ima denar in dragocene copate. Ko je v *Slovincu* prebral prvi članek, je šel v gostilno in se pri natakarici pozanimal, če se spomni, kdo je njegov pogovor komentiral tako nespoštljivo. V zagovoru je še povedal, da ima očitno sovražnika, ki ga skuša očrniti. Zapisnik in mnenje so poslali na direkcijo, in ta je 5. novembra vložila ovadbo na tožilstvo v Ljubljani. Okrajno sodišče v Kranjski Gori v ravnanju nadpaznika Hodnika ni spoznalo kaznivih prvin.¹³⁰² Del pogovora v gostilni se je nanašal na XXIII. mednarodni evharistični kongres, ki je bil na Dunaju od 10. do 15. septembra 1912. Papež je nanj poslal svojega zastopnika, kardinala van Rossuma, sam pa se ga ni udeležil. Tja je odpotovalo tudi blizu 5000 Slovencev.¹³⁰³

Poslanska vprašanja o finančni upravi na Kranjskem

O dogajanju na področju finančne uprave na Kranjskem so se spraševali tudi nekateri poslanci v poslanski zbornici državnega zbora na Dunaju.

Ivan Hribar je s 15 drugimi poslanci na zasedanju državnega zbora leta 1907 postavil vprašanje finančnemu ministru. Začel je s tem, da je napredek finančne službe na Kranjskem v vseh pogledih slab. Tudi možnosti za izboljšanje so dvomljive. Posebej v konceptni, računski in pisarniški službi vlada že leta stagnacija. To osebje ne napreduje v višje range, novih delovnih mest pa kljub pomnožitvi nalog ni. Iz Kranjske ni nihče premeščen v druge dežele, pač pa je pogosto obratno in od drugod zasedejo višje položaje na Kranjskem. Tudi kanclisti in oficiali so v žalostnem položaju. Ministra je ob koncu vprašal: ali pozna razmere na finančni direkciji v Ljubljani; če jih ne, je poklican, da se o tem avtentično seznani; ali je pripravljen, da konča te razmere?

¹³⁰² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 750–1000. ovoj št. 817.

¹³⁰³ XXIII. mednarodni evharistični kongres na Dunaju, *Slovenski dom*, str. 390–391.

Poslansko vprašanje so z Dunaja 8. avgusta 1907 poslali na direkcijo v Ljubljano in ji dali rok, da odgovori v štirih tednih. Finančna direkcija je odpisala 31. avgusta 1907 na 17 polovičnih straneh rokopisa. Priložili so pet seznamov po stanju 30. avgusta 1907. Prvi je bil seznam 14 pisarniških oficialov, kjer je bilo za vsakega navedeno leto rojstva, njegova službena leta, plača, datum postavitve na to delovno mesto. Drugi je bil seznam šestih pisarniških uradnikov z enakimi podatki kot pri pisarniških oficialih. Tretji je bil seznam devetih oseb v deželnem plačilnem uradu v Ljubljani z omenjenimi podatki za vsakogar. Četrty je vseboval podatke za 16 oseb pristojbinskega odmernege urada v Ljubljani. Peti seznam je vseboval enake podatke za 43 konceptnih uradnikov od V. do X. ranga. Za svoje informiranje so izdelali tudi seznam sistemiziranih konceptnih uradnikov od V. do VII. ranga po vseh deželah Avstrije. Ob koncu dopisa niso neposredno komentirali poslanskega vprašanja.¹³⁰⁴

Prijazna kritika davčne administracije v Ljubljani

Predsedstvo trgovske in obrtniške zbornice za Kranjsko je 18. decembra 1911 v slovenščini pisalo finančni direkciji v Ljubljani.

Zbornica je na plenarni seji 15. decembra 1911 sprejela sklep, da predlaga spremembo uradnih ur v davčni administraciji v Ljubljani. Poslovala naj bi nepretrgoma od 8. do 14. ure. Začela naj bi že prvi dan januarja 1912. Prošnjo so utemeljili z dvema ključnima razlogoma. Najprej so navedli, da ima take uradne ure sama finančna direkcija. Od opoldneva do druge ure popoldne so obrtne delavnice in trgovine v Ljubljani zaprte in njihovi lastniki imajo prav tedaj priložnost za urejanje zadev pri davčni administraciji. Prosili so, da bi ta predlog upoštevali.

Hkrati so predlagali nekaj izboljšav pri poslovanju davčne administracije. Za stranke naj bi določila prostor za čakalnico, ki je bila tedaj na hladnem in temnem hodniku. Referenti za direktne davke naj imajo svoje pisarne, kjer ne bi bilo dru-

¹³⁰⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 901–1500, ovoj št. 1283.

gega pisarniškega osebja, saj je strankam mučno vpricho drugih razlagati svoje (premoženjske) razmere. »*To je občuten nedostatek in resnično pomanjkanje dolžne obzirnosti do davkoplačevalcev*«. Na hodniku naj bo načrt lege posameznih pisarn z imeni poslujočih uradnikov. Pred pisarno naj bo vložna skrinjica za oddajo izjav, napovedi, hišnih in stanovalskih izkazov, naznanil o izpraznjenju ali oddaji stanovanj itd.

Direkcija je to prošnjo odstopila davčni administraciji v preučitev. Ko so z davčne odpisali, je direkcija 17. januarja 1912 obvestila zbornico, da bodo pri davčni administraciji od 1. februarja 1912 uradne ure od 8. do 14. ure, uresničili bodo tudi njihov predlog o skrinjicah pred pisarnami in izobesili načrt razporeditve pisarn.¹³⁰⁵

Pripomoček za pisanje vlog

Posredno bi se dalo v ta okvir uvrstiti tudi knjižico, ki jo je leta 1914 napisal Janko Dolžan. Vsebovala je obrazce za sestavo različnih vlog in prošenj, namenjenih na pristojne organe. Pisec je v predgovoru med drugim poudaril, da nepravilne prošnje zelo otežijo in pomnožijo delo v uradih, zato se njihovo reševanje zavleče. »*Knjiga bo pomagala in svetovala strankam ter olajšala delo v uradih*,« je zapisal o namenu knjige.¹³⁰⁶

Imela je 303 strani malega formata. Avtor je navedel 39 obrazcev za vloge na upravna oblastva, 26 obrazcev za vloge na vojaška oblastva, 26 obrazcev za vloge na davčna oblastva, 104 obrazcev za vloge na sodne organe in 30 obrazcev za druge vloge, skupaj torej 225 obrazcev.

Pri upravnih vlogah je oblikoval več primerov: prošnjo na okrajno glavarstvo za podelitev gostilniške obrti, za potni list in podelitev državljanstva; vlogo za preložitve vpoklica na orožne vaje; prošnjo za dovolitev odprtja vinotoča in prošnjo za oprostitev davka na novo hišo; vzorec testamenta, tožbo za plačilo kupnine in predlog za ustavitev izvršbe; prošnjo cesarju za odpust kazni; vzorec učne pogodbe itd.

Pri vsakem obrazcu je navedel, koliko je tre-

ba vlogo kolkovati, na koncu pa je sestavil pregled kolkov. Knjiga je imela kazalo vsebine in abecedno kazalo.

VOJNA JE SPREMENILA ŽIVLJENJE

Italijanska armada je 23. maja 1915 napadla Avstro-Ogrsko in ob Soči se je vzpostavila fronta, ki se je razmeroma malo spreminjala vse do nje-nega preboja pri Kobaridu v 12. soški bitki med 24. in 28. oktobrom 1917. Iz varnostnih razlogov je prišlo do umika nekaterih oblastev in uradov z območja Primorja v notranjost, zlasti na Kranjsko. Podobno se je dogajalo tudi na Tirolskem. Poleg tega so z območij vojaških operacij preselili blizu 80.000 prebivalcev v notranjost države, tudi na Kranjsko.¹³⁰⁷ Tudi sicer je vojna močno vplivala na življenje v državi.

Začasna preselitev primorskih uradov na Kranjsko

O selitvi državnih uradov iz Primorja na Kranjsko je praviloma pristojno oblastvo obveščalo predsedstvo Kranjske, to pa dalje podrejena oblastva.

Tako je 25. maja 1915 deželno predsedstvo obvestilo tudi finančno direkcijo, da se je namestništvo iz Trsta začasno preselilo v Postojno. Dne 10. junija 1915 pa je sporočilo, da je namestnik s predsedstveno pisarno in vojaškimi referenti ostal v Trstu. Vsak od njih pa je ponoči v Sežani, in sicer od 19.30 do 8.30 in je dosegljiv preko telefonske postaje poveljstva tamkajšnje pehotne divizije. Pošto mu je bilo treba pošiljati v Sežano. Okrajno glavarstvo v Postojni je 8. julija 1915 zaprosilo ljubljansko direkcijo, da bi za potrebe tržaškega namestništva namenili sobo, v kateri je bil kataster zemljiškega davka. Pisarniški oficiant, ki je delal v njej, je bil vpoklican v vojsko, v tej pisarni je le višji geometer. Direkcija je to okrajnemu glavarstvu dovolila.¹³⁰⁸

Deželno predsedstvo je 27. maja 1915 obvestilo finančno direkcijo, da se je policijska direkcija v

¹³⁰⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 1001–1200, spis št. 1165.

¹³⁰⁶ Dolžan: *Knjiga uradnih vlog*, str. 4.

¹³⁰⁷ *Enciklopedija Slovenije*, 12. zvezek, g. *Soška fronta*, str. 159–172.

¹³⁰⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 461.

Trstu preselila v Postojno, enako tudi okrajno glavno uradno mesto v Gorici.¹³⁰⁹

Primorska finančna direkcija v Trstu je 28. maja 1915 obvestila ljubljansko, da se je preselila v Ljubljano, v stavbo državne gimnazije z nemškim učnim jezikom na Beethovnovi ulici 7;¹³¹⁰ gimnazija je bila v tej stavbi od svoje ustanovitve leta 1907.

Kranjsko deželno predsedstvo je 26. maja 1915 obvestilo direkcijo, da se je direkcija pošte in telegrafa za Trst, Primorje in Kranjsko iz Trsta preselila v Ljubljano, njen tehnični oddelek pa se je 16. junija vrnil v Trst. Drugi dan oktobra 1915 se je direkcija preselila nazaj v Trst, v Ljubljani pa sta ostala predsedstveni del in del tehničnega oddelka, in sicer v stavbi realke na Turjaškem trgu 1, tretje nadstropje.¹³¹¹

Poslopje nekdanje realke, sedaj tehnične šole na Vegovi ulici, kjer je bil del preseljenih uradov direkcije pošte in telegrafa iz Trsta (foto Pavel Čelik).

Deželno predsedstvo je 26. maja 1915 obvestilo, da se je direkcija državnih železnic v Trstu 8. junija preselila na Bled, del pa v Ljubljano. Ta direkcija je 6. avgusta sporočila, da bo 1. septembra 1915 spet začela uradovati v Trstu.¹³¹² Konec maja 1915 je predsedstvo direkciji sporočilo, da se

je okrajno sodišče v Kanalu začasno premestilo v Grosuplje, 15. julija istega leta pa se je vrnilo v Gorico.¹³¹³ V Brinje št. 15 pri Grosuplju se je preselilo tudi okrajno sodišče v Trziču (Monfalcone),¹³¹⁴ okrajno sodišče v Gorici pa se je 24. maja 1915 preselilo v Novo mesto.¹³¹⁵

Notranje ministrstvo leta 1915 poziva k preudarni prehrani

Kranjska deželna vlada je 31. januarja 1915 pisala finančni direkciji o prehrani prebivalstva med vojno. Sovražne države želijo zapreti dovoz v Avstro-Ogrsko in v Nemčijo, da bi tudi s tem oslabile vojaško moč centralnih sil. Kaže, da bo letina zadostovala za nujne domače potrebe, a treba je preudarno ravnati s hrano.

Zato je v prilogi dopisa poslala opozorilo notranjega ministrstva z dne 21. januarja 1915 z naslovom »Ljudska prehrana v vojnih časih«.

Ta poziv je vseboval opis prehrane po vrstnem redu v skupinah: meso; mleko, sir; mast; moka, kruh; sočivje; krompir; prikuhe; sladkor, sadje; pijače. Besede, ločene s podpičjem, so pomenile mednaslove v opozorilu ministrstva. Ob koncu teh napotkov za prehrano je bil zapisan nekakšen sklep:

»Vobče je treba gledati, da se ne kuha več, nego se navadno pojé, in paziti je treba, da se morejo tudi ostanki in odpadki zopet izkoristiti. Kuhinjski odpadki so čisto pripravní za klajo živini.

Z okusnim pripravljavanjem mešane hrane, z razumnim menjavanjem in kolikor možnim ogibanjem enostranskega hranjenja se tudi pri najpriprostejših jedeh zadosti teku.

Kadar se pripravljajo jedila, igra pravilno izrabljanje goriva bistveno vlogo.

Varčno porabljanje goriva, zlasti premoga, je v sedanjem času sploh posebno velikega pomena.«

Povsem na koncu je bil poziv: *»Sodržavljeni in žene! Na Vas se obrača ta oklic, da bi izpolnjevali svojo dolžnost nasproti skupnosti in s tem tudi nasproti*

¹³⁰⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 468.

¹³¹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 474.

¹³¹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 464.

¹³¹² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 517.

¹³¹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 504.

¹³¹⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 505.

¹³¹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 550.

samim sebi.« Ta letak je bilo možno brezplačno dobiti na notranjem ministrstvu, na deželnih namestništvih in vladah ter okrajnih glavarstvih. Želeli so, da bi ga ponatisnili v dnevnem časopisu.

Na direkciji so se z vsebino seznanili vsi zaposleni in spis 6. februarja 1915 arhivirali.¹³¹⁶

Pomoč finančnih uradnikov za delo na zasedenem delu Italije

Ministrstvo za finance je 14. novembra 1917 razposlalo okrožnico vsem finančnim (deželnim) direkcijam ter predstojnikom finančnih prokuratur, razen tistima v Galiciji in Bukovini. Vrhovno vojaško poveljstvo ga je namreč 13. novembra 1917 obvestilo, da bodo na zasedenem delu Italije potrebovali najmanj 12 sposobnih finančnih konceptnih uradnikov VIII. ali IX. ranga. Ta mesta bi bilo treba zasesti takoj. V poštev bi prišli uradniki v civilni ali vojaški službi; obvladati morajo italijanski jezik in biti politično povsem zanesljivi. Kandidate naj direkcije in prokurateure sporočijo čim prej na ministrstvo. Na finančni direkciji v Ljubljani so izbrali dva kandidata.

1) Dr. Erich Mühleisen je bil finančni sekretar, rojen leta 1874, od 13. decembra 1910 v VIII. rangu, v finančni službi pa od 25. oktobra 1892. Je bil katolik in je obvladal slovenski, nemški in italijanski jezik; bil je politično zanesljiv; kot nadporočnik je bil pri civilnem komisarju v Beratu v Albaniji. Je bil zelo dober zlasti v davčni službi.

2) Ivan Ditz je bil rojen leta 1875, finančni komisar, od 27. februarja 1910 v IX. rangu. V finančni službi je bil od 31. julija 1901. Je bil katolik, obvladal je slovenski, nemški, italijanski in srbohrvaški jezik. Politično je bil povsem zanesljiv, strokovno popolnoma sposoben zlasti na prvi stopnji davčne službe. Od leta 1914 je bil kot nadporočnik v polku deželne brambe št. 3.

S finančnega ministrstva so 3. decembra vprašali ljubljansko direkcijo, zakaj še niso odgovorili na prvo okrožnico. Z direkcije so sporočili, da so predlog poslali 30. novembra.¹³¹⁷

Finančno ministrstvo je 23. januarja 1918 sporočilo, da potrebujejo civilne komisarje pri vojaških upravah na Poljskem in v Črni gori. Znati morajo poljski ali srbohrvaški jezik. Rojeni naj bodo pred letom 1878. Seznam takih uradnikov je treba poslati na Dunaj. Finančna direkcija je 30. januarja 1918 sestavila seznam štirih oseb in za vsako navedla ime in priimek, položaj, rang, od kdaj je zaposlen, rojstno leto, veroizpoved, znanje poljskega ali srbohrvaškega jezika, uspešnost v službi, politična zanesljivost, strokovnost in opombo. Prvi na seznamu je bil dr. Anton Janežič, finančni svetnik VII. ranga, v službi od 29. septembra 1894, rojen 1868, katolik, zna srbohrvaški jezik, bil je v vseh finančnih službah, nazadnje pri davčni službi II. stopnje, je zanesljiv v vseh pogledih; v opombi je bilo zapisano, da je trenutno kot c. k. oficial pri trdnjanskem preskrbovalnem skladišču v Sarajevu. Na seznamu so bili še: Maks Debevec, finančni sekretar VIII. ranga, nadporočnik, trenutno pri pehotnem polku št. 25; Franz Gerstenmayer, finančni svetnik, kapetan, poveljnik železniške straže na Jesenicah; Erich Mühleisen, nadporočnik, trenutno pri okrajnem poveljstvu v Beratu v Albaniji.

Še drugo iz vojnih dni

Kranjski deželni odbor je 1. avgusta 1914 v slovenščini pisal finančni direkciji, da je bilo mnogo davkoplačevalcev vpoklicanih v vojsko, doma pa so ostale žene in otroci brez zaslužka. Davčni uradi so jim razposlali plačilne naloge in položnice poštno hranilnice za plačilo davkov. Odbor je prosil, da davčni uradi v upravičenih primerih ne bi izterjali davkov in počakali z eksekucijami. Z direkcije so odboru prav tako v slovenščini že čez štiri dni odgovorili, da je direktor 2. avgusta izdal odlok, da v takih primerih ne izterjajo zaostalih davkov in ne izvedejo eksekucije.¹³¹⁸

Finančna direkcija je 5. junija 1915 v slovenščini pisala županstvu deželnega stolnega mesta Ljubljana. Ko so na pročelju direkcije ob slovenskih prilikah izobesili državno zastavo, se je nekajkrat primerilo, da je iz sosednjega Mestnega doma prišel monter in zahteval, da jo odstranijo, ker se

¹³¹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 1–400, spis št. 148.

¹³¹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 1014.

¹³¹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 681–950, spis št. 870.

dotika električnih žic in ovira električno napeljava. Županstvo naj ukrene, da se električne žice ali prestavijo ali pa zavarujejo, ker zastave ni mogoče izobesiti drugje. Z magistrata so 15. junija odpisali, da so električne žice od direkcije do Mestnega doma prestavili in ne bodo več ovirale izobešanja zastave.¹³¹⁹

Finančno ministrstvo je 30. avgusta 1915 opozorilo, da se papir, tiskovine, vrvice vseh vrst stalno dražijo. Te stvari so nujno potrebne za delovanje uprave, a je porabo treba omejiti na nujno potrebno. Če je le mogoče, naj se uporabljajo star papir, tiskovine in vrvice.¹³²⁰

Cesar je 18. aprila 1916 podpisal najvišji sklep o imenovanju Heinricha Attemsa za kranjskega deželnega predsednika. To dolžnost je prevzel 25. aprila od dotedanega deželnega predsednika Theodorja Schwarza. Attems je 9. maja pisal direkciji in prosil za sodelovanje, Schwarz pa se je dan prej v poslovnem pismu zahvalil direkciji za sodelovanje.¹³²¹

Generalna direkcija državne loterije na Dunaju je odobrila, da je loterijski odbor društva za oskrbo slepih na Dunaju 5. novembra 1917 priredil loterijo v korist društva. Srečka je stala 20 krajcarjev, dobitkov pa je bilo 1506 v skupni vrednosti 40.000 kron. To so poslali tudi finančni direkciji v Ljubljani, in 33 oseb v tej službi je kupilo srečke. Največ, 15, jih je kupil direktor Alojzij Kliment, drugi pa manj. Napisali so seznam kupcev, ki je vseboval ime in priimek, število kupljenih srečk in plačilo.¹³²²

Finančna direkcija je za kurilno sezono 1917/18 naročila bukova drva, ki jih je dobavil Anton Kobi, veleposestnik in lesni trgovec iz vasi Breg pri Borovnici. Drva je dostavil 4. novembra 1917 s čolnom od Podpeči do Trnovskega pristaniča, čez dva dni pa druga z vagonom od Borovnice do glavnega kolodvora v Ljubljani. V Ljubljani so

jih izmerili in zložili. Ugotovili so, da jih je 74,5 kubičnega metra. Prosili so ga, naj jim dostavi fakture za plačilo.¹³²³

Finančno ministrstvo je 25. junija 1918 odobrilo honorar za upravnika erarnih poslopij za leto 1917/18. Višji davčni upravitelj Maks Lilleg, upravnik stavbe na Vodnikovem trgu št. 5, je prejel 60 kron, pomožni sluga Leo Avanzo, upravnik stavbe na Bregu št. 6, pa 30 kron.¹³²⁴

Glavna zbiralnica perila v Ljubljani, ki je bila pod okriljem stacijskega poveljstva (poveljstva mesta) v Ljubljani, je izdala nemški in slovenski letak, ki je vabil prebivalstvo Kranjske, naj daruje perilo za potrebe vojske in beguncev. Perilo so zbirali

Vloz. št. 14.

Objava.

(Odobreno od c. kr. deželne vlade s pritrilom c. kr. deželnega orožniškega poveljstva in magistrata avtonomnega deželnega stolnega mesta Ljubljane.)

Glavna zbiralnica perila za vojvodino Kranjsko se nahaja v Ljubljani, Franca Jožefa cesta št. 20 (Narodni dom), levo, pritičje, v pisarni „Zglaševalnice za ženske pomožne moči“. Župan ljubljanski, gospod dr. Ivan Tavčar, je dal potrebne pisarne in skladišča v Narodnem domu potom slavn. nastanjalnega urada in po odobrenju funkcionarjev društva „Narodni dom“ (predsednik gosp. dr. Vladimir Ravnihar) in „Čitalnice“ (predsednik gosp. dr. Janko Kersnik) z ozirom na plemeniti namen brezplačno na razpolago.

Vojaško štacijsko poveljstvo je v svesti si naknadnega odobrenja poveljstva „Soške armade“ določilo za voljo Glavne zbiralnice perila gosp. podpolkovnika Aleksandra Mörk pl. Mörkenstein in mu podelilo kot drugega častnika gospoda poročnika Florijana Lapajneto polka gorsk h strelcev št. 2.

Podarjeno perilo in ustne prijave se sprejemajo od 8.—12. ure dopoldne in od 3.—6. ure popoldne; v Ljubljani naj se naslavljajo pisemne prijave dani in pošiljate perila (zavoji) na Glavno zbiralnico perila v Ljubljani (Narodni dom).

Glavna zbiralnica perila v Ljubljani (Narodni dom) pošlje na željo darovalcev vojske po darila na dom.

Zbiranje perila ima namen, kot je to že znano iz tukajšnjih dnevnikov („Laibacher Zeitung“ z dne 5. junija t. l., „Slovenec“ in „Slovenski Narod“ z dne 15. junija t. l.), iz vojnega ujetništva, ponajveč brez potrebnega perila vračajoče se vjetnike opremiti z najpotrebnejšim perilom (strajcami, spodnjimi hlačami) in se jim na ta način vsaj deloma odložiti za to, da sovražnik ni prihranil na Kranjsko, da Ljubljana in vsa dežela sploh ni bila opustošena, razdejana in porušena ter da prebivalcem ni bilo treba zapustiti svojih bivalič.

Kranjska. — dežela Triglava in Save, katere čast je slavni Valvasor v svojem monumentalnem zgodovinskem delu opeval in poveljeval že pred stoletji; Kranjska. — katere domači polk je **Njegovo Veličanstvo cesar izvolil**, da je prvorojenec preselne cesarske dvojice, Nj. c. in. kr. Visokost nadvojvoda cesarjevit Oton, njegov imetnik; Kranjska. — katere junaki služijo tudi pri gorskem strelnem polku št. 2 in pri topničarskem polku št. 6 kakor tudi drugod, — bo tudi v tem slučaju pokazala svojo velikodušnost.

Župan deželnega stolnega mesta Ljubljane, gospod dr. Ivan Tavčar, ki je domačina polkoma, 17. pešpolku in polku gorskih strelcev št. 2, ponesel srebrna častna rogova prava na fronto, se je postavil na čelo te akcije.

Za Ljubljano, kjer si je v krasnem Tivoliju po zmagovitih bitkah pri Lipskem in pri Novari nekoč odpočival feldmaršal Radecky, bo razen tega ukrenil vse potrebno poseben krajevni odbor iz preizkušenih in odličnih mož.

Glavna zbiralnica perila ima z višjega mesta naročilo, da one osebe, ki so si stiske za zbiranje perila na Kranjskem posebnih zaslug, prijavi v svrhu pohvale vojaškemu poveljstvu v Gradcu potom vojaškega štacijskega poveljstva v Ljubljani.

Za Glavno zbiralnico perila v Ljubljani:

Mörk pl. Mörkenstein, podpolkovnik, l. r.
poveljnik „Zglaševalnice za ženske pomožne moči Soške armade“.

NARODNI DOM, LJUBLJANA

Letak glavne zbiralnice perila v Ljubljani za pomoč vračajočim se vojnim ujetnikom poleti 1918 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 627).

¹³¹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 401–730, spis št. 482.

¹³²⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 731–1130, spis št. 750.

¹³²¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1916, spisi 251–500, spis št. 374.

¹³²² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1917, spisi 301–500, spis št. 492.

¹³²³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, spisi 1–300, spis št. 9.

¹³²⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 458.

v Narodnem domu na Cesti Franca Jožefa št. 20 v Ljubljani (danes Cankarjeva cesta). Če je bilo treba, so vojaki sami šli na dom k darovalcu, da so mu prihranili pot. Finančna direkcija je o tem 16. julija 1918 obvestila vsa svoja podrejena oblastva, urade in organe.¹³²⁵

Vsebinsko letaka je 6. julija 1918 povzel tudi dnevnik *Slovenec*.¹³²⁶ Sredi junija 1918 je objavil tudi oklic vojnega preskrbovalnega urada pri vojnem ministrstvu za zbiranje moškega perila za potrebe vojnih ujetnikov, ki so se vračali domov. To je darovalec oddal v najbližji zbiralnici perila ali na orožniški postaji. Če je bilo treba, so šli po perilo tudi na dom.¹³²⁷

Direktor finančne direkcije Alojzij Kliment je 18. junija 1918 zaprosil za dopust. Nadomeščal ga bo Ferdinand Avian, višji finančni svetnik. Ministrstvo mu je 27. junija odobrilo pet tednov oddiha. Izkoristil ga je v dveh delih, a ne v celoti. Prvi del je trajal deset dni od 12. avgusta in drugi 14 dni od 6. septembra. Dne 23. septembra je poročal na Dunaj, da je končal dopust in je spet na delovnem mestu.¹³²⁸

Zadnji tedni pred koncem cesarstva

Finančno ministrstvo je 27. junija 1918 razposlalo podrejenim oblastvom novo zasnovo državnega proračuna za leto 1918/19. Priložena je bila brošura, ki je vsebovala nove označbe za posamezne postavke proračuna. Nove postavke bi bilo treba upoštevati že od 1. julija 1918 dalje, ko se bo začelo novo proračunsko leto 1918/19.¹³²⁹

Kranjska deželna vlada je 27. septembra 1918 pisala finančni direkciji o oblikovanju urada zoper vojno oduševanje, ki bo zatiral dvigovanje cen in tihotapstvo. Take urade so že imeli v nekaterih drugih avstrijskih deželah in so dosegli lepe uspehe.

¹³²⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 627.

¹³²⁶ Darujte perilo za vojake, ki se vračajo iz ujetništva, *Slovenec*, št. 152, 6. julija 1918, str. 2–3.

¹³²⁷ Oklic, *Slovenec*, št. 135, 15. junija 1918, str. 4.

¹³²⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 532.

¹³²⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, ovoj št. 579.

Vlada nima primerne osebja za tak namen, zato naj bi ga zagotovila finančna direkcija. Šlo naj bi za približno peterico v vojaško službo vpoklicanih konceptnih uradnikov v VII., VIII. ali IX. rangu. Morali bi biti sposobni, zanesljivi in nagnjeni k takemu delu. Direkcija je odpisala 3. oktobra 1918. Navedla je, da so trije finančni uradniki že bili v službi civilnih komisarjev na vojnem območju. To sta bila finančna svetnika Erich Mühleisen in Franz Gerstenmayer ter finančni sekretar Maks Debevec. Prvi je še v vojski kot civilni komisar v Skadru v Albaniji. Za take naloge bi prišli v poštev trije finančni uradniki. Ti so bili: dr. Ludvik Ladika, finančni koncipist; in finančna komisarja Franc Goli ter Janez Korbar.¹³³⁰

V Ljubljani so se 26. oktobra 1918 pojavili le-

Someščani!

V ponedeljek popoldne 28. t. m. se ustanovi v Ljubljani

 narodna bramba

ter pridejo iz Zagreba zastopniki Narodnega vječa SHS.

V torek 29. t. m. je vseobči

narodni praznik.

Počiva naj vse delo. V Ljubljani se vrši dopolodne velik

manifestacijski obhod po mestu.

Pozivamo hišne posestnike, da okrase svoje hiše s slovan-
skimi zastavami. Stranke pa naj okraše okna svojih sta-
novanj s slovanskimi zastavicami.

Napočil je odrešenja dan, vstajenja dan — dan jugoslovanske
svobode!

Proslavimo ga dostojno!

V Ljubljani, dne 26. oktobra 1918.

Vabilo na manifestacijo 29. oktobra 1918 v Ljubljani (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 969).

¹³³⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 854.

taki, ki so pozivali na manifestacijo ob narodnem prazniku, 29. oktobru, ko bo napočil »*odrešenja dan, vstajenja dan—dan jugoslovanske svobode!*«

O tem letaku in njegovi vsebini je finančna direkcija 27. oktobra 1918 poročala na finančno ministrstvo. Dne 30. oktobra pa je poročala o shodu. Obe poročili sta bili napisani večinoma v starem avstrijskem duhu. Posebej je bilo poudarjeno, da so uradi finančne uprave delovali normalno.¹³³¹

Med vojno odlikovani, padli, povišani ali smrtno ranjeni

Uredbenik finančnega ministrstva je z letom 1915 začel pod poglavjem »Osebna sporočila« v posebni rubriki objavljati imena finančnih uslužbencev, ki so bili odlikovani ali pohvaljeni zaradi hrabrega ravnanja na vseh treh bojiščih. Ta bojišča je konec leta 1915 določilo notranje ministrstvo, ker je bil dostop tja in odhod od tam omejen in vezan na dokumente. Ta bojišča so imenovali severno (proti ruski vojski), jugozahodno (proti italijanski vojski) in jugovzhodno (proti srbski vojski). Kranjska je spadala pod jugozahodno bojišče, enako Koroška, Istra, Goriško-Gradiška ter Trst z okolico.¹³³²

Ljubljanska priloga uredbenika je v svoji zadnji številki letnika 1914 med osebnimi sporočili pod novo rubriko »Padli« objavila tudi žalostno vest, da so: »*junaške smrti za domovino na južnem bojišču umrli*« dne 15. septembra in 28. oktobra 1914 štirje finančni uradniki s Kranjskega. Imena padlih so bila navedena z njihovimi funkcijami pri finančni upravi.¹³³³

Cesar je 20. decembra 1914 višjemu pazniku Janku Torkarju, tedaj vojaku pri gorskem telefonskem oddelku št. 6, za hrabro vedenje pred sovražnikom podelil srebrni zaslužni križec s krono.¹³³⁴

Ljubljanska priloga uredbenika je v prvi števil-

ki letnika 1915 objavila, da je na severnem bojišču 10. septembra 1914 padel Egon Gregorič, davčni praktikant pri ljubljanski finančni direkciji.¹³³⁵

Vojno ministrstvo je 20. aprila 1915 paznika Alojza Črepinka, tedaj rezervnega feldvebla pri pionirskem bataljonu št. 3, odlikovalo s srebrno medaljo 2. razreda za hrabrost. Hkrati mu je poveljstvo 6. korpusa izreklo pohvalo.¹³³⁶

Paznik Leopold Erjavec je kot rezervni pripadnik pehotnega polka št. 17 dne 27. januarja 1915 padel na severnem bojišču.¹³³⁷

Finančna direkcija v Ljubljani je sporočila, da se je 18. februarja 1916 Franc Goli, finančni komisar in vojaški nadporočnik, med opravljanjem službe na progi od Sv. Petra (danes Pivka) do kraja Zgornje Ležeče smrtno ponesrečil.¹³³⁸

Paznik Alfonz Pagon, rezervni korporal pri polku trdnjavskega topništva, je bil 9. februarja 1916 za hrabro vedenje pred sovražnikom odlikovan z bronasto medaljo za hrabrost.¹³³⁹ Cesar je 30. maja 1916 Jožefa Tajnika, davčnega oficijala, za odlično držo pred sovražnikom odlikoval s srebrnim zaslužnim križcem na traku medalje za hrabrost.¹³⁴⁰ Armadno poveljstvo št. 10 je 9. junija 1916 Janka Torkarja, titularnega višjega paznika, rezervnega feldvebla pri telegrafskem polku, za pogumno vedenje pred sovražnikom odlikovalo s srebrno medaljo 2. razreda za hrabrost. Višji paznik Slavko (tudi Alojz) Kobe, v vojaški službi titularni feldvebel pri c. k. pehotnem polku št. 12, je bil pohvaljen za neumorno delo pri odvozu ranjenih in bolnih v Ljubljani, nato pa ga je poveljstvo armade 19. junija 1916 odlikovalo z železnim zaslužnim križcem s krono na traku za medaljo za hrabrost.¹³⁴¹

¹³³¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401 – 1000, spis št. 969.

¹³³² Komumuniqué des k. k. Ministeriums des Innern, betreffend der Paßzwang für Reisen in das Kriegsgebiet und aus dem Kriegsgebiet, *VBFM*, št. XLIX., z dne 22. decembra 1915, str. 392 – 395.

¹³³³ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. IV., z dne 18. decembra 1914, str. 47.

¹³³⁴ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 24. junija 1915, str. 14.

¹³³⁵ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. I., z dne 11. marca 1915, str. 5.

¹³³⁶ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. III., z dne 9. septembra 1915, str. 23.

¹³³⁷ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. III., z dne 9. septembra 1915, str. 23.

¹³³⁸ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. I., z dne 17. julija 1916, str. 8.

¹³³⁹ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 20. novembra 1916, str. 21.

¹³⁴⁰ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 20. novembra 1916, str. 21.

¹³⁴¹ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z

Cesar je 25. januarja 1917 Franca Drobniča, kanclista pri finančni direkciji v Ljubljani, odlikoval za hrabro ravnanje pred sovražnikom z zlatim zaslužnim križcem na traku medalje za hrabrost.¹³⁴² Dne 12. aprila 1917 je Viktorja Dolenca, davčnega oficijala pri ljubljanski direkciji, za odlično opravljanje službe v posebnih okoliščinah odlikoval z zlatim zaslužnim križcem na traku medalje za hrabrost.¹³⁴³ Dne 17. avgusta 1917 je Jožefa Broša, višjega inšpektorja in direktorja tobačne tovarne v Ljubljani, ob odhodu v pokoj povišal v vladnega svetnika.¹³⁴⁴

Ljubljanska priloga uredbenika je v drugi številki letnika 1917 poročala o več odlikovanjih za davčne uradnike. Cesar je 19. septembra 1915 zaradi posebno hrabrega ravnanja odlikoval davčnega asistenta Feliksa Mejaka iz Novega mesta s srebrnim zaslužnim križcem s krono na traku medalje za hrabrost. Naslednji dan je enako odlikoval davčnega oficijala Viktorja Dolenca iz Cerknice. Dne 15. maja 1916 je zaradi enakih razlogov odlikoval Janeza Cirka z zlatim srebrnim križcem na traku medalje za hrabrost. Nadvojvoda Franz Salvator, namestnik zastopnika Rdečega križa v monarhiji, mu je v imenu cesarja 14. februarja 1917 podelil častni znak Rdečega križa II. razreda z vojno dekoracijo, dne 20. januarja 1917 pa je odlikoval Feliksa Mejaka s srebrno spominsko medaljo Rdečega križa z vojno dekoracijo. Cesar je 15. maja 1916 višjega paznika Pavla Stravsca, tedaj rezervnega računskega podoficirja I. razreda pri c. k. topniškem polku št. 5, za odlično opravljeno službo pred sovražnikom odlikoval s srebrnim zaslužnim križcem s krono na traku medalje za hrabrost.¹³⁴⁵

Cesar je 10. maja 1917 z vojnim križcem za civilne zasluge 4. razreda odlikoval Frana Goloba in

---

dne 17. julija 1916, str. 8, in št. II., z dne 20. novembra 1916, str. 21.

¹³⁴² Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXIII., z dne 20. aprila 1917, str. 160.

¹³⁴³ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXIX., z dne 24. maja 1917, str. 205

¹³⁴⁴ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XL., z dne 22. septembra 1917, str. 358.

¹³⁴⁵ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 7–8. Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 8–9.

Janeza Kerna, oba titularna višja preglednika, titularnega preglednika Gregorja Hudeja in višjega paznika Jožefa Zemljaka. Dne 1. junija 1917 je Alojza Črepinka, višjega paznika, rezervnega oficirja pri c. k. pionirski četi, za posebno zvesto službo pred sovražnikom odlikoval s srebrnim zaslužnim križcem s krono na traku medalje za hrabrost. Titularni preglednik Josip Krhin, rezervni vodnik pri pehotnem polku deželne brambe št. 27, je prejel troje vojaških priznanj: nadvojvoda Franz Salvator ga je 11. marca 1915 za požrtvovalno delo odlikoval z bronasto spominsko medaljo Rdečega križa z vojno dekoracijo; korpusno poveljstvo št. 20 ga je 19. junija 1916 za posebno hrabro ravnanje pred sovražnikom odlikovalo z bronasto medaljo za hrabrost; korpusno poveljstvo št. 7 ga je 28. novembra 1916 za pogumno delovanje pred sovražnikom odlikovalo s srebrno medaljo 3. razreda za hrabrost. Antona Česnika, titularnega preglednika, tedaj rezervnega korporala pri pehotni koloni streliva, je 5. marca 1917 korpusno poveljstvo št. 3 odlikovalo z železnim križcem na traku medalje za hrabrost.¹³⁴⁶

V posebni prilogi uredbenika ob koncu leta 1917 je bil med osebnimi sporočili objavljen seznam oseb, ki jih je cesar odlikoval z vojnim križcem za civilne zasluge 1., 2., 3. in 4. razreda; seznama je bilo za polnih 15 strani gostega tiska.¹³⁴⁷ Na začetku septembra 1918 je uredbenik objavil seznam oseb finančne stroke, ki jih je cesar odlikoval z vojaškim križcem 1., 2., 3. in 4. razreda. Obsegal je polnih 8 strani.¹³⁴⁸ Pa tudi sicer je bilo v teh letih med osebnimi sporočili v uredbeniku vse več obvestil o odlikovanjih finančnih uslužbencev. Največ jih je bilo iz okolišev tistih finančnih direkcij, ki so mejile na vsa tri bojišča. Finančna direkcija v Ljubljani je bila zunaj območij neposrednih vojnih spopadov, a ne tako daleč stran od soške fronte, ki so ji rekli jugozahodno bojišče.

---

¹³⁴⁶ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 14. oktobra 1917, str. 14–16.

¹³⁴⁷ Nachtrag zum Jahrgange 1917, str. 1–15.

¹³⁴⁸ Personalnachrichten, *VBFM*, št. XXXVIII., z dne 3. septembra 1918, str. 379–386.

FINANČNA STRAŽA NA KRANJSKEM

V predmarčni dobi, ko je bila vzpostavljena finančna straža, je bilo Kraljestvo Ilirija razdeljeno na gubernija s sedežema v Ljubljani in Trstu. Cesar ga je vzpostavil s patentom, ki je začel veljati 1. septembra 1816, torej po ukinitvi Ilirskih provinc. Sprva je obsegalo Kranjsko in na Koroškem beljaško okrožje (kresijo), Goriško, Primorsko, ogrsko Primorje in civilni Hrvaški pripadajoče dele ter pod nekdanje Italijansko kraljestvo spadajoči okrožji Čedad in Gradiška. Cesar je nato odločil, da sta 1. novembra 1822 okrožji Karlovac in Reka spet prešli pod hrvaško-ogrsko upravo. Celovško okrožje se je pripojilo h kraljestvu 1. maja 1825, tako da je Ilirsko kraljestvo odtlej obsegalo vojvodino Kranjsko in Koroško, pokneženo grofijo Goriško in Gradiško, mejno grofijo Istro in mesto Trst z okolico.

Ljubljanski gubernij je obsegal Kranjsko in Koroško, tržaški pa vse ostalo ozemlje Kraljestva Ilirija.

Spremenili so se tudi okoliši Kranjske. Na prošnjo Vipavcev je ta okoliš prešel pod Kranjsko, Goriški so priključili Kras, toda ozemlje občin Dolina, Materija, Podgrad in Lipa je prešlo iz Kranjske pod Istro.¹³⁴⁹ Kraljestvo Ilirija je bilo zadnjič uradno omenjeno v ustavi dne 7. marca 1849.

Komorna oblastva v dobi mejne in pristojbinske straže

Ljubljana je bila prestolnica vojvodine Kranjske, ki je vse od leta 1815 dalje imela praktično enak obseg. V Ljubljani je bil sedež gubernija, in sicer v stavbi na današnjem Novem trgu 3, kjer je danes sedež Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Ljubljana je bila prestolnica Kranjske in Koroške hkrati.

Ob ustanovitvi mejne straže 11. maja 1830 je cesar z najvišjim sklepom odločil, da se Štajerska, Koroška, Kranjska in Primorje razdelijo v dve okrajni pristojbinski upravi, ki naj vzpostavita dve administraciji pod imenom združena komorna pristojbinska uprava. Ilirska združena komor-

na pristojbinska uprava je dobila sedež v Ljubljani in je bila pristojna za Kranjsko, Primorje in Koroško. Štajerska združena komorna pristojbinska uprava je imela sedež v Gradcu in je bila pristojna za Štajersko. Pristojbinska uprava je bila pristojna za carinske pristojbine, mitnine, splošno užitnino, pristojbine za tobak, sol in kolke, ne pa morsko sol, državne in fondne dobrine, takse, loterijo in državne blagajne. Predstojnik take uprave se je imenoval komorni pristojbinski administrator. Prvi vodja ilirske združene komorne pristojbinske uprave je bil Carl Theodor Rittel.

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 9. aprila 1835 odredil, da za težke policijske prestopke, ki so jih zagrešili pripadniki mejne ali pristojbinske straže, veljajo določbe členov 284 in 285 II. dela kazenskega zakona iz leta 1803. Nato je dvorna pisarna 16. aprila 1835 o tem izdala svoj dekret, ljubljanski gubernij pa 30. aprila 1835 svoj ukaz, ki ga je posredoval vsem okrožnim uradom in opozoril, da je treba z njegovo vsebino seznaniti vse podrejene urade.¹³⁵⁰

Prvega januarja 1840 je začela veljati spremenjena pristojbinska ureditev v naših deželah. Cesar je o tem 16. maja 1839 izdal najvišji sklep, dvorna komora pa je to 30. oktobra 1839 sporočila na podrejena oblastva. Odpravljeni sta bili dotedanja združena komorna pristojbinska uprava za Kranjsko, Koroško in Primorje s sedežem v Ljubljani ter podobna v Gradcu za Štajersko; ukinjeni sta bili tudi finančna intendantca za Dalmacijo v Zadru in solna direkcija v Kopru. Oblikovani sta bili dve pristojbinski upravi: a) štajersko-ilirska komorna pristojbinska uprava v Gradcu, ki je obsegla okoliš Štajerske, Kranjske in Koroške; b) komorno deželno oblastvo za Primorje v Trstu z imenom primorsko-dalmatinska komorna pristojbinska uprava.

Z najvišjim sklepom z dne 19. oktobra 1839 je bila v okolišu štajersko-ilirske komorne pristojbinske uprave oblikovana nova komorna okrajna uprava s sedežem v Novem mestu za okoliš okrožja

¹³⁴⁹ Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 227–229.

¹³⁵⁰ Bestimmung des Gerichtsstandes der Gränz-und Gefällenwache bei schweren Polizei-Übertretungen, *Sammlung*, 1835, predpis št. 69, str. 98–99.

Novo mesto. Uradni okoliš okrajne uprave v Gorici je bil omejen le na okoliš okrožja Gorica, uradni okoliš okrajne uprave v Ljubljani pa je obsegal območje ljubljanskega in postojnskega okrožja.¹³⁵¹

Ljubljanski gubernij je 1. februarja 1840 z okrožnico seznanil podrejena oblastva, da ga je splošna dvorna komora 16. januarja 1840 obvestila o naslednjem: predsedstvo najvišjega sodnega urada in najvišje pristojbinsko sodišče sta odredila, da se 15. januarja 1840 odpravi višje pristojbinsko sodišče v Ljubljani, pristojno za Ilirijo in Primorje, od tedaj dalje pa je višje pristojbinsko sodišče v Gradcu pristojno tudi za Kranjsko in Koroško. V Trstu bo pod predsedstvom tamkajšnjega mestnega in deželnega sodišča ustanovljeno višje pristojbinsko sodišče za Primorje.¹³⁵²

Gubernij v Ljubljani je 28. avgusta 1840 obvestil okrožne urade, da je dvorna pisarna 6. avgusta 1840 na temelju najvišjega sklepa z dne 18. julija 1840 izdala dekret o odgovornosti za lažje prestopke zoper policijske predpise. V tistih okrajih in mestih, kjer ni bilo prve inštanice za tovrstne prestopke, je pripadnike mejne in pristojbinske straže obravnaval okrožni urad kot pristojno sodišče.¹³⁵³

Ljubljanski gubernij je 11. decembra 1840 obvestil okrožne urade o vsebini dekreta dvorne komore z dne 28. oktobra 1840. Določbe o tarifi, ki so od 1. novembra 1795 veljale za tridesetinski uvoz iz ogrskih in sedmograških dežel v nemške in galicijske dežele, so se spremenile. Nove bodo začele veljati 1. marca 1841. Navedeni so bili: 546 tarifnih postavk za različne predmete, merila za tridesetino in njen znesek. Predmeti so bili naštetni po abecednem redu.¹³⁵⁴

Čolnarski red na Ljubljani iz leta 1823

Ljubljanski gubernij je 19. marca 1848 poslal okrožnico okrožnima uradoma v Ljubljani in Postojni, policijski direkciji v Ljubljani in gradbeni direkciji v Ljubljani. Nanašala se je na zagotavljanje varnosti plovbe čolnov po Ljubljani. Za ugotavljanje preobremenjenosti čolnov sta bila odgovorna skladiščni urad na Vrhniki in vodna mitnica v Ljubljani. Kršitelje morata dosledno prijavljati okrajnim oblastvom. Gubernij je opozoril na veljaven čolnarski red za Ljubljano iz leta 1823, zlasti na točki 6 in 8, ki sta določali obvezen prekus vsakega čolna pred prvo vožnjo in ukrepe za pravilno obremenjenost čolnov. Vsak čoln je moral imeti na zunanji strani vodoravno barvano črto, čez katero se ni smel ugrezniti, ko je vozil tovor. Te črte so morale biti različnih barv, o čemer so se dogovorili na ljubljanskem magistratu ter na okrajnih glavarstvih Vrhnika in Ljubljana okolica. Opozoril je tudi na ukaz gubernija iz leta 1841, ki se je nanašal na plovbo po Ljubljani; zato je gubernij ponatisnil oba predpisa, in sicer ukaz ljubljanskega gubernija z dne 10. oktobra 1823 ter dopis gubernija z dne 4. avgusta 1841.

Čolnarski red z dne 10. oktobra 1823 je imel 9 točk. Prva je določala, da je plovba po reki prosta in da je vsakemu dovoljeno imeti svoj čoln, s katerim je prevažal blago iz Ljubljane na Vrhniko ter obratno. Pri tem je moral upoštevati določbe čolnarskega reda. Kdor je hotel imeti tak čoln, je moral to javiti pristojnemu okrajnemu oblastvu ter navesti, ali bo čoln vozil sam ali bo za to najel krmarja. Vse tovrstne spremembe je bilo treba javiti okrajnemu oblastvu (točka 2). Okrajno glavarstvo je smelo le iz utemeljenih razlogov odkloniti izdajo dovoljenja posameznemu prosilcu, a je moralo v pisni obliki navesti razloge. Na to se je prizadevali smel pritožiti na ljubljansko okrožje, Kranjsko deželno vodstvo ali na dvorno pisarno na Dunaju. Do odločitve o pritožbi je bila vsaka samovoljna kazniva (točka 3). Okrajno oblastvo je za čolnarje ali krmarje določilo le trezne osebe, ljudi častnega

¹³⁵¹ Errichtung von zwei neuen Kameral-Landesbehörden für Steiermark, Kärnten und Krain; dann für das Küstenland, die Inseln und Dalmazien, mit den Amtssitzen in Graz und Triest; ferner einer neuen Kameral-Bezirks-Verwaltung zu Neustadt, *Sammlung*, 1839, predpis št. 111, str. 582–583.

¹³⁵² Auflösung des illyrischen Gefälls-Obergerichtes, Bestellung des bisherigen Gefälls-Obergerichtes in Graz für Steiermark, Kärnten und Krain, endlich Errichtung eines Gefälls-Obergerichtes in Triest für das Küstenland, *Sammlung*, 1840, predpis št. 13, str. 45–46.

¹³⁵³ Gerichtsstand der Gränzwache in einfachen Polizei-Vergehen, *Sammlung*, 1840, predpis št. 84, str. 253.

¹³⁵⁴ Festsetzung eines neuen Tariffes der Einfuhr-Dreißi-

gst-Gebühr von den nach Ungarn und Siebenbürgen eingehenden Erzeugnissen der Deutschen und galizischen Provinzen, *Sammlung*, 1840, predpis št. 117, str. 423–528.

in mirnega vedenja, ki so morali izpričati, da obvladajo ravnanje s čolnom. Tako potrdilo je izdalo okrajno oblastvo (točka 4). Lastniki čolnov in krmarji v Ljubljani in na Vrhniki so izbrali iz svoje okolice predstojnika in enega namestnika, tisti iz Podpeči, Loga in Iga pa predstojnika in dva namestnika, od katerih je bil vsak iz enega kraja; imena izbranih so sporočili okrajnemu oblastvu. Izvoljenim možem so se morali pokoravati vsi čolnarji (točka 5). Izbrani so bili odgovorni, da so vsak nov čoln pred prvo vožnjo pregledali, in če je bil ustrezen, je dobil začetni črki kraja in oznako največje dovoljene nosilnosti. Če čolna niso spoznali za primerne, so to takoj sporočili na okrajno oblastvo; podobno tudi o poškodovanju čolna. Okrajno oblastvo je poškodbo raziskalo in odločilo. Pri tožba na to je bila obravnavana po točki 3 (točka 6). Če so čolnarji in krmarji ugotovili poškodbo rečnega rastlinja, ki je služilo za varnost plovbe, so to morali takoj sporočiti ali višjemu carinskemu uradu v Ljubljani ali skladiščnemu uradu na Vrhniki, da sta lahko ukrepala (točka 7). Pristojna oblastva, to je mestni magistrat v Ljubljani, Studenec, Ig in Bistra, so morala vsako četrletje višjemu carinskemu uradu v Ljubljani javiti spremembe pri izbranih zastopnikih čolnarjev, čolnarjev in krmarjev, kar je nato koristilo skladiščnemu uradu na Vrhniki in vodni mitnici v Ljubljani. Oba urada sta bila dolžna skrbeti, da noben čoln ni bil preveč obremenjen in da ga ni vozila nepooblaščen oseba. Kršitve sta morala sporočiti pristojnim okrajnim oblastvom, čolnu pa do odprave pomanjkljivosti prepovedati vožnjo (točka 8). Te določbe niso veljale za majhne čolne, ki jih je lahko imel vsak, voziti pa jih je smela izkušena oseba (točka 9).

V uredbi ljubljanskega gubernija z dne 4. avgusta 1841, ki je bila tudi ponatisnjena, je bilo navedeno, da so na guberniju obveščeni o pogosti vožnji preobremenjenih čolnov po Ljubljani. Zgornji rob barvane črte, čez katero se ni smel ugrezniti čoln, je bil v ravnini z vodno gladino. To ni dovoljeno in okrožna urada morata strogo paziti in preprečiti vsako nevarnost zaradi preobremenjenosti čolnov.¹³⁵⁵

¹³⁵⁵ Sicherstellung der Schifffahrt am Laibachflusse, *Sammlung*, 1848, predpis št. 31, str. 83–88.

Postaje pristojbinske straže leta 1836 na Kranjskem in v Primorju

Ilirska združena komorna pristojbinska uprava v Ljubljani je 9. maja 1836 objavila »Določbe za izvrševanje državnega monopolskega reda« in v prvi prilogi mejne urade v Primorju, v drugi prilogi pa razporeditev enot pristojbinske straže v celotnem njenem okolišu.¹³⁵⁶

Dežela Koroška je oblikovala sekcijo I pristojbinske straže; spadala je pod komorni okraj s sedežem v Celovcu; tam je bil inšpektor te straže; po deželi pa so razporedili 4 podinšpektorje, 7 preglednikov in 24 postaj straže; od teh nobena ni bila na sedanjem ozemlju Republike Slovenije.

Sekcija II je bila na okolišu komornega okraja Ljubljana, tam kjer je bil sedež inšpektorja straže, podinšpektorji so bili v Krašnji, Ljubljani, Dolnjem Logatcu in Kranju. Sedeži preglednikov so bili v Cerknici, Kamniku, Ljubljani in Radovljici. Pod preglednika v Radovljici in podinšpektorja v Kranju je spadalo pet postaj: na Jesenicah, v Kranju, (Škofji) Loki, Poljanah nad Škofjo Loko in v Radovljici. Pod preglednika v Kamniku in pod podinšpektorja v Krašnji so spadale štiri postaje: Kamnik, Krašnja, Moravče in Šmartno v Tuhinju. Pod preglednika in podinšpektorja v Ljubljani sta spadali dve postaji: Ljubljana in Zalog. V okoliš preglednika v Cerknici in podinšpektorja v Dolnjem Logatcu so spadale štiri postaje: Cerknica, Dolnji Logatec, Nova vas in Žiri. Sekcija II je imela enega inšpektorja, štiri podinšpektorje, štiri preglednike in 15 postaj.

Sekcija III je bila za okoliš komornega okraja v Novem mestu, kjer je imel sedež inšpektor; podinšpektorji so bili v Kočevju, Metliki, Novem mestu in Višnji Gori, pregledniki pa v Krškem, Metliki, Mokronogu, Ribnici in Višnji Gori. Pod preglednika in podinšpektorja v Višnji Gori so spadale tri postaje: Višnja Gora, Šmartno pri Litiji in Žužemberk. Okoliš preglednika v Mokronogu in podinšpektorja v Novem mestu je imel dve postaji: Mokronog in Radeče. Okoliš preglednika in podinšpektorja v Novem mestu je imel štiri postaje.

¹³⁵⁶ Bestimmungen zur Vollziehung der Staats-Monopols-Ordnung, *Sammlung*, 1836, predpis št. 78, str. 459–472.

je: Bela Cerkev, Krško, Novo mesto in Raka. Pod preglednika in podinšpektorja v Metliki sta spadali dve postaji, ena v Črnomlju in druga v Metliki. Preglednik v Ribnici in podinšpektor v Kočevju sta skrbela za štiri postaje: Kočevje, Koprivnik, Ribnica in Sodražica. Sekcija III je imela enega inšpektorja, štiri podinšpektorje, pet preglednikov in 15 postaj.

Sekcija IV je zajemala komorni okraj v Gorici, kjer je bil inšpektor, poleg njega pa štirje podinšpektorji s šestimi pregledniki. V Kanalu je bil sedež preglednika in podinšpektorja, postaji pa sta bili dve: v Kobaridu in Tolminu. Preglednik v Braniku in podinšpektor v Gorici sta nadzirala tri postaje: Branik, Renče in Štanjel. Okoliš preglednika v Ajdovščini in podinšpektorja v Gorici je imel dve postaji: Ajdovščina in Črni Vrh nad Idrijo. Pod preglednika in podinšpektorja v Postojni so spadale tri enote: (Ilirska) Bistrica, Postojna in Senožeče. Okoliš sekcije IV je imel na sedanjem ozemlju Slovenije dva podinšpektorja, štiri preglednike in 10 postaj.

Sekcija V je imela komorni okraj Trst, kjer so bili inšpektor finančne straže, dva podinšpektorja in trije pregledniki. Preglednik v Lokvi pri Divači in podinšpektor v Trstu sta na sedanjem ozemlju Slovenije skrbela za postaji v Lokvi in Sežani. Sekcija V je imela na ozemlju Slovenije le enega preglednika in dve postaji pristojbinske straže.

Sekcija VI je imela komorno okrajno upravo v Pazinu, kjer so bili inšpektor, štirje podinšpektorji in peterica preglednikov, skupaj pa 37 postaj pristojbinske straže. Podinšpektor v Koprju in preglednik v Piranu sta skrbela za tri postaje, in sicer v Koprju, Izoli in Piranu. Na sedanjem ozemlju Slovenije so bili en podinšpektor, en preglednik in tri postaje.

Na ozemlju Republike Slovenije so imeli sedež dve sekciji, dva inšpektorja, 11 podinšpektorjev, 15 samostojnih preglednikov in 45 postaj pristojbinske straže.

Že čez dve leti sta bili objavljeni dve prilogi, in sicer pregled: (pregled) uradov, ki so bili pristojni za kontrolo blaga v Ilirskem Primorju, in pregled razmestitve oddelkov pristojbinske straže na ozemlju Ilirije. Uporabljali niso več besede postaja, ampak oddelek pristojbinske straže. Drugi pregled je zajemal vseh šest sekcij iz leta 1836. V III. sek-

ciji je imel preglednik sedež v Črnomlju in ne več v Metliki; tam pa je ostal podinšpektor. Na območju IV. sekcije je bil podinšpektor v Ajdovščini in ne v Kanalu; v to sekcijo sta prešla oddelka Sežana in Lokev, ki sta pred dvema letoma spadala v V. sekcijo; v Kanalu je bil zgolj novi oddelek. V V. sekciji je bil preglednik v Koprju in tudi oddelek. Pod VI. sekcijo sta spadala le oddelka v Piranu in Izoli; podinšpektor je bil v Piranu. Na ozemlju Slovenije sta bila sedeža dveh sekcij, dveh inšpektorjev, 11 podinšpektorjev, 14 preglednikov in 46 oddelkov.

Pristojbina za plesno glasbo leta 1840

Ljubljanski gubernij je 5. septembra 1840 poslal okrožnico okrožnim uradom, policijski direkciji v Ljubljani in policijskemu komisariatu v Celovcu. V njej je zapisal, da je dvorna pisarna z dekretom 29. decembra 1836 pooblastila gubernij, da za Kranjsko in Koroško izda ukaze v zvezi s predvajanjem glasbe. Gubernij je v okrožnicah z dne 12. maja, 7. avgusta in 5. septembra 1840 določil pravila o plesnih prireditvah.

Za izdajo takega dovoljenja je bila v Ljubljani pristojna policijska direkcija, v Celovcu pa policijski komisariat. To je policijska direkcija opravljala po določbah gubernijskega odloka z dne 18. januarja 1834, policijski komisariat pa po določbah gubernijskega odloka z dne 18. julija 1833. V drugih mestih gubernija, trgih in vaseh je gostilničar dobil dovoljenje za predvajanje plesne glasbe največ za eno leto in ne več za pol leta ter plačal ustrezno pristojbino za to. Za plesno glasbo je bilo v drugih primerih treba plačati pristojbino za vsako predvajanje posebej.

Kakšne pristojbine so veljale po tej okrožnici? Celoletno dovoljenje je v okrožnem središču Novo mesto, trgu Postojna in Kranju znašalo za gostilne 3 goldinarje, za točilnice pa 2 goldinarja. V drugih mestih je bila pristojbina za gostilne 2 goldinarja in točilnice 1 goldinar letno, v vseh vaseh pa 1 goldinar.

Poleg letne pristojbine za dovoljenje je bilo treba plačati še pristojbino za vsakega glasbenika posebej. Ta je v Novem mestu, Postojni in Kranju znašala v gostilnah 15 krajcarjev, v točilnicah 10 krajcarjev; v drugih mestih 10 oz. 6 krajcarjev, v

vaseh pa 6 krajcarjev. Za prikrivanje enega ali več glasbenikov je bila določena kazen v višini dvojne pristojbine.

Če je bil lokal z glasbo odprt preko policijske ure, je bilo treba plačati kazen. Ta je v Novem mestu, Postojni in Kranju znašala za gostilno 20 krajcarjev in točilnico 10 krajcarjev, v drugih mestih, trgih in vaseh pa ne glede na vrsto lokala 10 krajcarjev. Ta kazen je bila neodvisna od števila nastopajočih glasbenikov.

Za privatne plesе, kjer so nastopali plačani glasbeniki, je bila pristojbina v Ljubljani in Celovcu 2 goldinarja, povsod drugod pa 1 goldinar. Denar je šel v lokalni sklad za uboge, v Ljubljani in Celovcu pa so to urejale posebne določbe. Pristojbino je v Ljubljani pobirala policijska direkcija in v Celovcu policijski komisariat, drugod pa okrajno oblastvo. Izdajanje dovoljenj te vrste je urejal dekret dvorne pisarne z dne 12. maja 1827. Gubernijska okrožnica je na koncu naročala, da morajo z njeno vsebino seznaniti gostinske objekte oz. osebje.¹³⁵⁷

Gubernij je 4. julija 1841 dopolnil svojo okrožnico in jo poslal okrožnim uradom, policijski direkciji v Ljubljani in policijskemu komisariatu v Celovcu. Če je bila poroka s plačanimi glasbeniki v privatnih ali gostinskih prostorih, je bilo treba plačati pristojbino za glasbo, določeno v okrožnici za privatne plesе. Pristojbino je bilo treba plačati od vsakega glasbenika, in če je poročno slavje trajalo po več dni, za vsak dan posebej.¹³⁵⁸

Prostori za pretovarjanje in skladiščenje določenega blaga

Člen 159 carinskega in državnega monopolskega reda iz leta 1835 je določal poslovanje z določenimi predmeti. Te predmete so smeli shranjevati le v uradnih skladiščih in premeščati pod uradnim nadzorom. To je veljalo tudi za prevoznike in brodnike. Na zadnji strani bolete je bilo treba uradno potrditi in navesti ime in prebivališče prevoznika blaga. O prostorih za skladiščenje, nalaganje

in odlaganje tega blaga zunaj carinskih skladišč pa bo odločala uredba pristojnega oblastva.

Dvorna komora je nato 10. julija 1839 izdala določila o prostorih za odlaganje, skladiščenje in pretovarjanje predmetov zunaj carinskega skladišča. Določila so obsegala 18 členov in so podrobno urejala pridobitev dovoljenja za tak prostor, način delovanja takega prostora in nadzor nad njim. Točno je bilo določeno, kje so kraji v posamezni deželi, kjer je bilo dovoljeno prekladanje tovrstnega blaga. Na Kranjskem so bili le trije taki kraji, in sicer Postojna, kjer je bil za nadzor določen krajevni oddelek pristojbinske; (Ilirska) Bistrica, kjer je bil za nadzor odrejen tamkajšnji oddelek pristojbinske straže; Zalog pri Ljubljani, kjer sta bila za nadzor določena navigacijski urad za plovbo po Ljubljanici proti Brežicam in krajevni oddelek pristojbinske straže.

Ljubljanski gubernij je 20. aprila 1841 razposlal okrožnico, kjer je predstavil noto štajersko-ilirske komorne pristojbinske uprave v Gradcu, izdano 11. januarja 1841. Nanašala se je na člen 159 reda za carino in državne monopole. Prekladanje, odlaganje in skladiščenje blaga je bilo dovoljeno v petih krajih na Kranjskem: v Senožečah, kjer je to nadzoroval tamkajšnji oddelek pristojbinske straže; v Planini, kjer je nadzor opravljal oddelek pristojbinske straže v Dolnjem Logatcu; na Vrhniki, kjer je nadzor opravljal tamkajšnji skladiščni urad; v Kranju, kjer je nadzor opravljal tamkajšnji oddelek pristojbinske straže; v Trziču, kjer je nadzor opravljal pristojbinski oddelek iz Kranja. Na vrhu prelaza Ljubelj je bilo dovoljeno pretovarjanje blaga; nadzor je opravljal oddelek pristojbinske straže Kirschentheuer v sosednji deželi Koroški.

V krajih, kjer je bilo dovoljeno le pretovarjanje z enega na drug voz, je bilo odlaganje in skladiščenje prepovedano. Dovoljenje za uporabo takega prostora je izdala okrajna uprava. Prošnjo zanj je lahko vložil lastnik sam neposredno ali preko oddelka pristojbinske straže; navesti je moral, za katere dejavnosti potrebuje dovoljenje. Zavrnjen je bil, če je tak prostor olajševal tihotapstvo ali oteževal nadzor ali pa je bil lastnik kaznovan zaradi tihotapstva, prestopkov zoper monopolni red, pristojbinskih ali zaradi užitninskih in podobnih prestopkov. Lastnik je moral na lastne stroške prostor ustrezno označiti. Izdano dovoljenje je bilo pre-

¹³⁵⁷ Regulierung der Tanzmusik-Gebühren im Krain und Kärnten, *Sammlung*, 1840, predpis št. 92, str. 379–382.

¹³⁵⁸ Abnahme der Musikgebühren bei Hochzeiten, *Sammlung*, 1841, predpis št. 69, str. 112.

klicano v primeru smrti lastnika, če je vrnil dovoljenje, če je politično ali policijsko oblastvo to zahtevalo ali se je pozneje izkazalo, da prostor ne izpolnjuje pogojev.

Odlaganje, prekladanje in skladiščenje je bilo dovoljeno novembra, decembra, januarja in februarja od 6. do 19. ure; marca, aprila, septembra in oktobra od 5. do 21. ure in maja, junija, julija in avgusta med 4. in 22. uro. Zunaj tega časa je smel lastnik poslovati le, če so to terjale izredne okoliščine; v takem primeru je moral biti navzoč stražnik pristojbinske straže, če je bil v kraju tak oddelek.

Ti prostori so bili pod uradnim nadzorom. Pristojbinski uradniki in uslužbenci so smeli vanj stopiti, kolikor je bilo potrebno, bili navzoči pri poslovanju, preverjati stanje blaga itd. Blago je bilo lahko skladiščeno do 10 dni; za podaljšanje tega roka je bilo potrebno dobiti dovoljenje pristojbinskega oddelka.

Lastnik prostorov je moral dati prevozniku blaga prevozniško pismo, ki je vsebovalo podatke o prevozniku, blagu, številu zavojev in zabojev, kraj dostave in čas dostave. Lastnik je moral voditi skladiščno knjigo in register prevoznih pisem. Podjetnik je lahko prosil, da ni vodil skladiščne knjige in registra prevoznških pisem. Če mu je bilo to odobreno, je moral vsako dejavnost sproti sporočati na pristojni oddelek pristojbinske straže in jo opraviti le ob navzočnosti moža pristojbinske straže; ključne prostorov je moraj dati tudi oddelku pristojbinske straže. V tem primeru je oddelek prevozniku izdal uradno spremnico, ki je služila možem pristojbinske straže, da so prevoz nadzorovali od oddelka do oddelka vse do namembnega kraja.¹³⁵⁹

Gubernij v Ljubljani je 4. januarja 1842 z okrožnico obvestil podrejena oblastva, da sta bila Šentvid pri Vipavi (danes Podnanos) in (Ilirska) Bistrica določena kot kraja za pretovarjanje, odlaganje in skladiščenje določenih predmetov. V Razdrtem je bilo dovoljeno le pretovarjanje blaga. Kontrolo

prostorov v Šentvidu je izvajal oddelek pristojbinske straže iz Vipave, v Razdrtem oddelek iz Senožeč in v (Ilirski) Bistrici tamkajšnji oddelek pristojbinske straže.¹³⁶⁰

Štajersko-ilirska komorna pristojbinska uprava v Gradcu je 28. januarja 1842 z noto obvestila gubernij v Ljubljani, ta pa 10. februarja 1842 podrejene urade, da nadzor prostorov za pretovarjanje blaga v Trziču opravlja oddelek pristojbinske straže v Radovljici in ne več pristojbinski oddelek v Kranju.¹³⁶¹

Dvorna komora je 13. aprila 1847 dovolila, da so ob Savi pri Jesenicah na Dolenjskem prekladali, odlagali in skladiščili določeno blago.¹³⁶²

Finančno ministrstvo je 4. avgusta 1848 izdalo noto štajersko-ilirski komorni pristojbinski upravi v Gradcu in nato je ljubljanski gubernij poslal okrožnico podrejenim uradom. Da bi olajšali prevoz blaga od Gorice do Ljubljane, je bilo dovoljeno v Ajdovščini prostore za pretovarjanje uporabiti še za odlaganje in skladiščenje.¹³⁶³

Finančno ministrstvo je 18. oktobra 1849 na njegovo prošnjo dovolilo Andreju Tomazinu, da je na Kalcah smel razkladati, nakladati in pretovarjati blago, skladno s sklepom dvorne komore z dne 10. julija 1839.¹³⁶⁴

¹³⁵⁹ Bedingungen und Vorschriften unter denen mit Beziehung auf den § 159 der Zoll- und Staats-Monopols-Ordnung die außerämtliche Umladung, Ablegung und Einlagerung angewiesener Waaren Statt findet, *Sammlung*, 1841, predpis št. 48, str. 73–81.

¹³⁶⁰ Die Umladung, Ablegung und Einlagerung angewiesener Waaren in den Orten St. Veit und Feistritz bei Dornegg, dann die Umladung im Orte Präwald, samtllich im Adelsberger Kreise, wird gestattet, *Sammlung*, 1842, predpis št. 9, str. 14–15.

¹³⁶¹ Bestimmungen wegen der Umladung, Ablegung und Einlagerung angewiesener Waaren in Salloch und Gmünd, dann Umladung solcher Waaren in Kremsbruck, so wie Controlls-Amtshandlungen in Neu-marktl, *Sammlung*, 1842, predpis št. 12, str. 18.

¹³⁶² Gestattung außerämtlicher Um- und Abladungen, dann außerämtlicher Einlagerungen zollämtlichen angewiesenen Waaren in Sava im Bezirke Kronau in Krajin, *Sammlung*, 1847, predpis št. 65, str. 208–209.

¹³⁶³ Gestattung der Ablegung und Einlagerung angewiesener Waaren in dem Orte Haidenschaft, *Sammlung*, 1848, predpis št. 202, str. 523–524.

¹³⁶⁴ Poglavarstveni razglas od 5. listopada 1849, *DZVLKK*, št. 2/49, z dne 12. decembra 1849, predpis št. 18.

RAZVOJ IN ORGANIZIRANOST FINANČNE STRAŽE NA KRANJSKEM

Finančna straža na Kranjskem se je od leta 1843 do razpada monarhije razvijala, spreminjala strukturo in delovala po enotnih napotkih iz finančnega ministrstva na Dunaju. Seveda je imelo finančno vodstvo v Ljubljani pri tem določeno vlogo, ki je ni mogoče zanemariti. To še posebej velja za čas zadnjega ravnatelja finančne direkcije v Ljubljani, ki je bil slovanskega porekla in si je v okviru možnosti prizadeval tudi za slovensko poslovanje finančnih oblastev na Kranjskem.

Iz zbirke pravnih predpisov ljubljanskega gubernija

V zbirki pravnih predpisov ljubljanskega gubernija je bil na začetku leta 1844 objavljen dekret splošne dvorne komore z dne 1. januarja 1844, ki ga je dvorna komora poslala vsem komornim pristojbinskim upravam in obema komornima magistratoma, ljubljanski gubernij pa ga je 23. februarja 1844 poslal vsem okrožnim uradom, komorni prokuraturi v Ljubljani in fiskalnemu uradu v Celovcu. Nanašal se je na vprašanje, kje naj kaznovani za pristojbinske prestopke prestajajo zaporno kazen. Kazenski zakon o pristojbinskih prestopkih tega nikjer ni natančno opredelil. Prepuščeno je bilo pristojbinskim oblastvom, to je okrajnim upravam. Upoštevati je bilo treba načelo, da kaznovani ni smel biti izpostavljen povečani škodi, kazen pa je morala doseči svoj namen. Zapor je bilo treba torej odslužiti v zaporih pri političnem okrajnem oblastvu, v katerem je ob izreku kazni prestopnik prebival. Če je bil med preiskavo v zaporu, je kazen odslužil kar tam. Le v izjemnih primerih je smelo okrajno pristojbinsko oblastvo odrediti, da je kazen prestajal kje drugje.¹³⁶⁵

Dvorna pisarna je 11. maja 1845 na podlagi najvišjega pisma cesarjevega kabineta z dne 27. aprila 1845 izdala odlok, ki ga je ljubljanski gubernij 31. maja 1845 razposlal vsem podrejenim uradom in oblastvom. Pismo cesarjevega kabine-

ta je vsem oblastvom, uradnikom in podrejenim dvornim uradom ukazovalo najstrožjo tajnost pri uradnem poslovanju. Kdor bo ravnal zoper v prisegi sprejeto dano obveznost in izdal uradno tajnost, bo najstrožje obravnavan.¹³⁶⁶

Dvorna pisarna je 26. maja 1845 izdala dekret, ki ga je ljubljanski gubernij 4. junija 1845 posredoval vsem podrejenim okrožnim uradom. Sporočal je, da so moški, ki so merili 5 čevljev in 1 col, sprejeti v vojsko le, če so v prvem starostnem razredu. Rekruti ostalih starostnih razredov so morali praviloma imeti predpisano višino, to je 5 čevljev in 2 coli.¹³⁶⁷ To je pomenilo v prvem primeru telesno višino okoli 160,5 centimetrov, v drugem pa 163 centimetrov.

Dvorna komora je 22. marca 1846 izdala dekret, ki ga je ljubljanski gubernij 8. maja 1846 poslal na knezoškofijski ordinariat v Ljubljani. Sporočal je, da duhovniki ne smejo poročati pripadnikov finančne straže, če jim ne pokažejo uradnega dovoljenja za poroko. To je urejeno v členu 246 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843. Gubernij je zaprosil, naj ordinariat s tem seznanj vse duhovnike v škofiji.¹³⁶⁸

Cesar je 15. marca 1848 izdal najvišji patent, ki ga je dvorna pisarna čez tri dni razposlala podrejenim oblastvom, ljubljanski gubernij pa 21. marca 1848 svojim podrejenim uradom. Patent je obveščal, da je odpravljen zakon o cenzuri in uvedena svoboda tiska, ustanovljena narodna garda in napovedana ustava cesarstva.¹³⁶⁹

Cesarski patent z dne 19. marca 1848, ki je bil takoj razposlan podrejenim oblastvom in ga je ljubljanski gubernij 22. marca 1848 razposlal tudi škofijskemu ordinariatu, je naročal, da morajo vsa oblastva izvajati veljavne zakone in uredbe, dokler ne bodo po zakoniti poti spremenjeni. Od prebi-

¹³⁶⁵ Bestimmung des Ortes, wo Gefällsübertreter der Arreststrafe zu erleben haben, *Sammlung*, 1844, predpis št. 24, str. 67–68.

¹³⁶⁶ Strengste Geheimhaltung der Amtsgeschäfte, *Sammlung*, 1845, predpis št. 94, str. 366–367.

¹³⁶⁷ Körpermaß der Recruten, *Sammlung*, 1845, predpis št. 99, str. 373–374.

¹³⁶⁸ Ohne Vorweisung der Bewilligung dürfen Individuen der Finanzwach-Mannschaft nicht getraut werden, *Sammlung*, 1846, predpis št. 80, str. 239–240.

¹³⁶⁹ Verleihung der Constitution, Aufhebung der Censurgesetze und Errichtung der Nationalgarde, *Sammlung*, 1848, predpis št. 33, str. 90–92.

valstva je cesar pričakoval, da bo podpiralo javne organe pri njihovem delu.¹³⁷⁰

Ljubljanski gubernij je v okrožnici z dne 24. marca 1848 sporočil, da je ponekod prišlo do nasilja, motenja javnega miru in reda ter ogrožanja zasebne lastnine. Cesar je pokazal milostljivost in s patentom 15. marca 1848 podelil dve dobroti, svobodo tiska in ustavo. Obveza vsakega državljanja in podložnika je ostala, da spoštuje obstoječe zakone, se vzdrži vsakega motenja reda ter ne ogroža varnosti oseb in premoženja. Plačevati mora vse dajatve kot dotlej. Posvetna in duhovna oblastva naj prispevajo k doseganju teh namenov, je sporočal gubernij.¹³⁷¹

Notranje ministrstvo je 31. marca 1848 sporočilo podrejenim oblastvom, da je najvišji sklep 29. marca 1848 dovolil ustanoviti narodno gardo tudi v Ljubljani. Za izvedbo tega sklepa sta odgovorna ljubljanski magistrat in okrožni urad.¹³⁷² Notranje ministrstvo je 8. aprila 1848 ljubljanskemu guberniju poslalo pravila o organiziranosti narodne garde. Zapisalo je, da je garda ena od najtrdnejših varuhov ustavnih ustanov in lahko dobi dokončno organizacijo le z zakonom, ki ga sprejmejo poslanci iz vseh dežel cesarstva. Do tedaj pa bodo veljala pravila v desetih točkah. Pravila so bila natisnjena.¹³⁷³ Minister za finance je 30. maja 1848 prosil notranjega ministra, da bi dovolil dunajsko finančno osebje oprostiti od dolžnosti v narodni gardi, ker je to oviralo njihovo delovanje. Notranji minister je to 3. junija 1848 dovolil in to z dopisom sporočil podrejenim oblastvom. Nato je ljubljanski gubernij 7. junija 1848 okrožnim glavarjem in upravnemu svetu narodne garde v Ljubljani sporočil, da je ta oprostitev veljavna tudi za

finančno osebje na območju ljubljanskega gubernija.¹³⁷⁴

Minister za vojsko je 1. julija 1848 izdal odlok, ki ga je nato ljubljanski gubernij v obliki ukaza 17. julija 1848 posredoval podrejenim uradom. Ker primanjkuje vojakov, bo odslej dovoljeno, da so vojaki visoki le 5 čevljev, če so sicer primerni za vojaško službo.¹³⁷⁵ To je pomenilo velikost približno 158 centimetrov.

Štajersko-ilirska komorna pristojbinska uprava v Gradcu je 15. julija 1848 poslala noto podrejenim oblastvom, nato je ljubljanski gubernij z okrožnico 22. julija 1848 z njeno vsebino seznanil okrožne urade. Med prebivalstvom se širijo govornice, da bo užitnina odpravljena ali pa bo veljala le do preklica ali izteka zakupnine. V sedanjih razmerah se to ne more zgoditi, saj vojna v Italiji zahteva mnogo denarja. Cesar pa bo po umiritvi razmer glede na okolnosti lahko znižal to dajatev državi.¹³⁷⁶

Ministrstvo za notranje zadeve je 8. maja 1849 z odlokom določilo, da se zaradi pomanjkanja vojakov dovoli nabor rekrutov, ki so bili visoki 4 čevlje in 11 col, če so bili sicer primerni za vojake in če so kazali na morebitno rast v prihodnje ter so bili pravilno telesno grajeni.¹³⁷⁷ To je bila višina okoli 154 centimetrov.

Iz priročnika ljubljanskega gubernija za leto 1844

Priročnik ljubljanskega gubernija za leto 1844, ki je nadomestil dotedanji šematizem, je prikazal celotno državno upravo v cesarstvu in po deželah. V njem so zanimivi podatki, ki se nanašajo na finančno upravo in policijo.

¹³⁷⁰ Aufrechthaltung der bestehenden Gesetze und Verfügungen, *Sammlung*, 1848, predpis št. 37, str. 96–98.

¹³⁷¹ Belehrung und Ermahnung zur genauen Befolgung der bestehenden Gesetze, Leitung der l. f. Steuern und der grundherrlichen Gaben, Enthaltung von jeder Störung und Gefährdung öffentlicher Ruhe und des Privat-Eigenthums, *Sammlung*, 1848, predpis št. 38, str. 98–101.

¹³⁷² Errichtung einer Nationalgarde in der Stadt Laibach, *Sammlung*, 1848, predpis št. 45, str. 117–118.

¹³⁷³ Provisorische Bestimmungen über die Organisierung der Nationalgarde, *Sammlung*, 1848, predpis št. 54, str. 135–138.

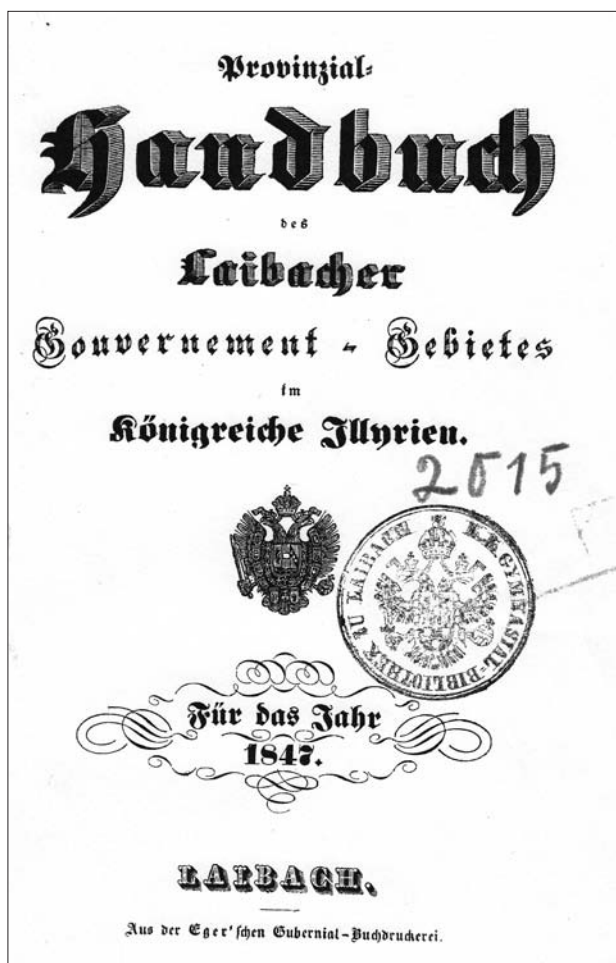
¹³⁷⁴ Bestimmungen über die Befreiung der Beamten der Zoll- und Verzehrungssteuer-Linienämter, der Gefällsmagazine und des Hauptzollamtes, dann der bei den Gefällsbehörden und Ämtern angestellten Diener von dem Nationalgarde-Dienste, *Sammlung*, 1848, predpis št. 107, str. 324–325.

¹³⁷⁵ Annahme der Recruten mit dem Körpermaße von 5 Schuh, *Sammlung*, 1848, predpis št. 142, str. 378.

¹³⁷⁶ Fortbestand der Verzehrungssteuer, *Sammlung*, 1848, predpis št. 148, str. 395–396.

¹³⁷⁷ Annahme der Recruten vom 5 Schuh und selbst vom 4 Schuh 11 Zoll, *Sammlung*, 1849, predpis št. 121, str. 308–309.

*Naslovna stran priručnika (šematizma)
 ljubljanskega gubernija iz leta 1844
 (Arhiv Republike Slovenije).*

Na Dunaju je bil sedež splošne dvorne komore. Njen predsednik je bil Karl Friedrich Kübeck, pl. Kübau. Osebjje je štelo štiri podpredsednike, 20 dvornih svetnikov, enega vladnega svetnika, dva svetnika, 25 dvornih sekretarjev, 50 dvornih koncipistov, tri uradnike v arhivu, osem uradnikov v registraturi, dva v protokolu in pet v ekspeditu. Pri komori je bil centralni inšpektor finančne straže Philipp Otto, pl. Ottenthal, doktor prava in filozofije. Bil je predstojnik finančne straže v celotni državi. Poleg njega je bil še en centralni inšpektor; oba sta imela rang svetnika, torej položaj med vladnim svetnikom in dvornim sekretarjem. Osebjje komore je torej štelo 121 zaposlenih.

Na Dunaju je bil sedež najvišjega policijskega in cenzurnega urada, ki ga je vodil predsednik Joseph Sedlnitzky. Ob njem so bili štiri dvorni svetniki, en vladni svetnik, pet dvornih sekretarjev,

štiri dvorni koncipisti; k uradu so spadali še registratura, protokol, ekspedit in glavna policijska blagajna. Za cenzuro knjig je bilo 13 cenzorjev, med katerimi je bil tudi Jernej Kopitar.

Guverner ljubljanskega gubernija je bil Joseph Weingarten; ob njem je bil še podpredsednik. Bilo je še sedem gubernijskih svetnikov, osem gubernijskih sekretarjev, osem koncipistov, 15 konceptnih praktikantov, poleg teh pa so bili še protokol, registratura in ekspedit. Na gubernijskih posvetovanjih o stabilnem (stalnem) katastru so sodelovali tudi trije zunanji člani, med njimi prokurator Anton Debellak. Komisijo za dediščino je vodil guverner, ki je imela namestnika in šest članov komisije. Med člani sta bila dva z gubernija, dva iz sodne veje oblasti v deželi in v Ljubljani, prokurator in predstavnik državne knjigarne.

Kranjska je tedaj spadala pod štajersko-ilirsko združeno komorno pristojbinsko upravo v Gradcu. Njen komorni administrator je bil Ignaz Kersch, pl. Schwanberg, dvorni svetnik. Imel je svojega namestnika. V upravi so bili še štiri komorni svetniki, pet komornih sekretarjev, gozdarski inšpektor v rangu komornega sekretarja, šest komornih koncipistov, en gozdarski koncipist, 25 konceptnih praktikantov, protokol, registratura in ekspedit. Vodja finančne straže je bil Ludwig Mayer, pl. Wildfels, višji inšpektor v rangu komornega sekretarja.

Komorna prokuratura za Kranjsko in Koroško je bila v Ljubljani na Gosposki ulici št. 214 in je spadala pod združeno komorno pristojbinsko upravo v Gradcu. Prokurator je bil Anton Debellak, gubernijski svetnik. V tem uradu je bilo osebjje: trije adjunkti, devet konceptnih praktikantov, dva uradnika pri protokolu in registraturi, štiri kanlisti, pet praktikantov in dve slugi.

Direktor policijske direkcije v Ljubljani je bil dr. Franz Johann Uhrer, gubernijski svetnik. 19. februarja 1885 je bil izvoljen za častnega meščana Ljubljane. Sedež je bil na tedanji Gosposki ulici št. 207. To je današnja stavba na vogalu Turjaške in Gosposke ulice, v kateri je glasbena šola. Pri njem je bil višji komisar Joseph Suchanek. Poleg tega so bili v direkciji še en komisar, en konceptni praktikant, en kanlisti, en akcesist (začetnik) in en uradni sluga. Vojaška policijska straža, ki je spadala k tej direkciji, je štela enega

feldvebla, štiri korporale in 36 stražnikov, skupaj 41 mož.¹³⁷⁸

V ljubljanskem guberniju je bilo leta 1844 v finančni straži 750 oseb

V okolišu ljubljanskega gubernija sta delovali komorni okrajni upravi v Ljubljani in v Novem mestu.

Komorna okrajna uprava v Ljubljani je bila za okoliš ljubljanskega in postojnskega okrožja. Sedež je imela na Šolskem trgu št. 297 v Ljubljani, danes Vodnikov trg 5. Njen predstojnik je bil Anton Eduard Crusitz, komorni svetnik. V njej sta bila dva komorna komisarja, dva komorna oficila, šest kanclistov, osem uradniških praktikantov in v računskem oddelku tri osebe. V Ljubljani je bila še komorna okrajna blagajna, združena z višjim pristojbinskim uradom na Bregu 6. Tu sta bila skladišče tobaka in kolkovin ter kolkovni in papirni urad. V Postojni je bila podružnica zbirne blagajne. Komorni komisar Joseph Warthol je bil hkrati inšpektor finančne straže. Na Bregu št. 196, danes Breg 6, je bil višji pristojbinski urad, čigar direktor je bil Heinrich Costa. V njegovem uradu je delalo 23 uradnikov in sluga. Na tržaški liniji (mitninski postaji) v Ljubljani je bil prijavni in revizijski urad, na Vrhniki carinski revizijski urad in v Zalogu navigacijski urad.

Komorna okrajna uprava v Ljubljani je imela le eno sekcijo finančne straže, in sicer z rimsko številko VIII. Vodil jo je višji komisar Anton Pessaritsch; sedež je imel v Ljubljani. Komisarji so bili v petih krajih: Anton Jäger v Ljubljani; Joseph Homburg v Kamniku; Karl Valentschitsch v Logatcu; Otto Fradenegg v Kranju in Franz Krauschner v Postojni. Sekcija VIII je imela še 6 preglednikov, 29 višjih paznikov in 131 paznikov, skupaj 172 uradnikov in mož.

Predstojnik okrajne komorne uprave s sedežem v Novem mestu je bil Franz Tschossen, komorni svetnik. Na upravi je bilo sistemiziranih več mest: za tri komorne komisarje, šest okrajnih komisarjev (dve delovni mesti sta bili nezasedeni), deset okrajnih kanclistov in za sedem uradniških praktikantov (trije v računskem oddelku in trije v ko-

morni okrajni blagajni z blagovnim preglednim uradom, eno mesto je bilo nezasedeno). Glavna trošarinska urada in skladišči soli so bili na Jesenicah in v Metliki. Trošarinski poduradi in hkrati kraljevi ogrski pomožni tridesetinski uradi so bili v 13 krajih ob meji s hrvaškim delom monarhije. Ti kraji so bili: Babno Polje, Podplanina, Osilnica, Pirče, Stari trg ob Kolpi, Vinica, Pobrežje, Griblje, Krmačina, Radovica, Sela pri Jugorju, Gabrje in Kostanjevica na Krki. V Severinu na Kolpi je bil pomožni carinski in boletni urad s skladiščem soli. Navigacijski urad je bil v Radečah.

Okoliš okrajne komorne uprave v Novem mestu je bil razdeljen na dve sekciji finančne straže. Sekcijo VI je vodil višji komisar Anton Beczwarowsky, ki je imel sedež v Novem mestu. Pomagali so mu štirje komisarji: Franz Wottawa v Metliki, Leopold Türk v Kostanjevici, Gregor Zhadesch v Novem mestu in Joseph Grössel v Trebnjem. Ob njih je bilo še 6 preglednikov, 52 višjih paznikov in 231 paznikov. Sekcijo VII je vodil višji komisar Kajetan Höpler in je imela sedež v Kočevju. Podrejeni so mu bili trije komisarji: Karl Kutzer v Starem trgu ob Kolpi, Karl Müller v Pirčah in Joseph Pfeifer v Kočevju. Ob njih je bilo še 6 preglednikov, 49 višjih paznikov in 223 paznikov.

V okolišu ljubljanskega gubernija je bilo leta 1844 750 uslužbencev finančne straže, in sicer 3 višji komisarji, 12 komisarjev, 18 preglednikov, 130 višjih paznikov in 587 paznikov.

Leta 1848 je tak priročnik ljubljanskega gubernija vseboval podobne podatke. Pri finančni straži na Kranjskem je prišlo do sprememb. V Ljubljani je bil sedež sekcije št. VIII. Vodja je bil isti, pomagalo mu je 5 komisarjev. V okolišu je bilo 6 preglednikov, 29 nadpaznikov in 131 paznikov. Sedež sekcije št. VI je bil v Novem mestu; vodil jo je višji komisar Karl Fiala. Pomagali so mu 3 komisarji v Novem mestu, Kostanjevici in Trebnjem. Ob njih je bilo 5 preglednikov, 38 nadpaznikov in 156 paznikov. Sekcijo št. VII s sedežem v Kočevju je vodil višji komisar Raimund Heim. Imel je dva komisarja, in sicer v Pirčah in Kočevju. Ob njih je bilo to moštvo: 4 pregledniki, 30 nadpaznikov in 143 paznikov. Sekcija XI, ki je bila nova, je vodil višji komisar Franz Wottawa s sedežem v Metliki. Pomagala sta mu komisarja v Metliki in Vinici. Ob njih je bilo še troje preglednikov, 37 nadpa-

¹³⁷⁸ *Provinzial-Hanbuch*, za leto 1844 in 1847.

znikov in 174 paznikov. Na ozemlju Kranjske je bilo leta 1848 toliko uslužbencev finančne straže: 4 višji komisarji za vodenje sekcij, 12 komisarjev, 18 preglednikov, 134 nadpaznikov in 605 paznikov, skupaj 773 oseb.¹³⁷⁹

Leto 1851: 19.946 goldinarjev izdatkov na finančnega stražnika

Statistični podatki o avstrijski monarhiji prvih enajst let po revolucionarnem vrenju leta 1848 vsebujejo tudi nekaj številke o finančni straži po posameznih deželah.¹³⁸⁰ Podatki za leti 1849 in 1850 so skupni za Kranjsko in Koroško, saj sta bili obe v okviru ljubljanskega gubernija oz. sestavni del Kraljestva Ilirija; nato so podatki posebej za Kranjsko in Koroško. Prikazani so število moštva in stroški zanj. Leta 1849 in 1850 je bilo v obeh deželah vsako leto po 910 finančnih stražnikov. Njihovi stroški so prvo leto znašali 208.793 goldinarjev in drugo leto 219.044 goldinarjev. Ti izdatki so pomenili 4,61 oz. 3,80 odstotka celotnih izdatkov za finančno stražo v celotni monarhiji.

Ustaviti se velja pri deželi Kranjski. Iz številke o moštvu in izdatkih zanj za Kranjsko se da izračunati, kolikšen delež je kranjska finančna straža imela znotraj stroškov za celotno finančno stražo v monarhiji. Podatki so v tabeli 6.

Tabela 6: Moštvo finančne straže na Kranjskem v letih 1851–1859 (*Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, 1851–1859*).

Leto	Moštvo finančne straže	Izdatki za finančno stražo v državi	% izdatkov za vso stražo
1851	798	155.981	2,30
1852	296	94.616	1,32
1853	296	78.575	1,09
1854	296	73.979	1,03
1855	296	73.254	1,03
1856	296	78.943	1,06
1857	297	72.220	0,92
1858	227	74.971	0,91
1859	169	77.567	1,04

¹³⁷⁹ *Provinzial-Handbuch*, za leto 1848.

¹³⁸⁰ *Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie*, 1856, 1859, 1861 in 1862.

Število finančnih stražnikov na Kranjskem se je od leta 1851 dalje stalno zmanjševalo. To je bilo povezano tudi s stanjem državnih financ, saj ni bilo dobro. Ne gre pa zanemariti preureditve finančne straže in točne določitve njenih nalog, zlasti v razmerju do dohodninskih čuvajev za račun dežel in občin, privatnega zakupa mitnin itd.

Leta 1851 je država predvidela za finančno stražo na Kranjskem povprečno 19.946 goldinarjev na moža, nato pa v naslednji letih: 1852: 32.853, 1853: 27.283, 1854: 25.687, 1855: 25.435, 1856: 27.410, 1857: 25.076, 1858: 33.026 in 1859 45.897 goldinarjev.

Denarstveno (finančno) ministrstvo je junija 1851 sporočilo, da na meji med Ogrsko in Hrvaško na eni strani ter med Štajersko, Kranjsko in Ilirskim Primorjem na drugi strani še veljajo dotedanji predpisi o soli, zato na tej meji še ostajajo carinski in tridesetinski uradi.¹³⁸¹

Oddelki finančne straže na Kranjskem februarja 1866

Ko je leta 1864 začela delovati finančna direkcija za Kranjsko v Ljubljani, je bila finančna straža organizirana v treh komisariatih s sedeži v Ljubljani, Novem mestu in Postojni ter v 22 oddelkih s sedeži v krajih: Brdo pri Lukovici, Črnomelj, Idrija, Kamnik, Kočevje, Kostanjevica, Kranj, Krško, Litija, Ljubljana, Metlika, Mokronog, Novo mesto, Planina, Postojna, Radovljica, Ribnica, Senožeče, Trebnje, (Škofja) Loka, Vipava, Vrhnika in Žužemberk. Novo mesto se je novembra 1865 preimenovalo v Rudolfovo, *Rudolfswerth*.¹³⁸²

Ministrstvo za finance je 12. januarja 1866 odredilo, da se je po celotni državi zelo zmanjšalo število moštva in uradnikov finančne straže. Ta redukcija je zadela tudi vojvodino Kranjsko; veljati je začela 16. februarja 1866. Ukinjenih je bilo poleg komisariata finančne straže v Postojni tudi 11 oddelkov, in sicer: na Brdu pri Lukovici, v Idriji,

¹³⁸¹ Razpis dnarstvenega ministrstva 20. junija 1851, *DZVLKK*, št. 38/51, z dne 12. avgusta 1851, predpis št. 232.

¹³⁸² Razglas c. k. deželne gosposke za Kranjsko od 27. oktobra 1865, *ZULVK*, št. 16/65, z dne 2. novembra 1865, predpis št. 17.

Kamniku, Kostanjevici, Litiji, Metliki, Mokronogu, Planini, Ribnici, (Škofji) Loki in Žužemberku. Kakšni so bili organiziranost v obeh komisariatih, nazivi moštva in skupno število moštva?

1) Komisariat finančne straže št. I v Novem mestu je imel 5 oddelkov z 19 možmi. Oddelek v Črnomlju je bil za sodna okraja Črnomelj in Metlika. Imel je preglednika, višjega paznika in paznika, skupaj 3 može. Oddelek v Kočevju je bil za sodne okraje Kočevje, Ribnica in Velike Lašče. Imel je preglednika, 2 višja paznika in paznika, skupaj 4 osebe. Oddelek v Krškem je bil za sodne okraje Kostanjevica, Krško in Radeče; imel je preglednika, 2 višja paznika in paznika, skupaj 4 može. Oddelek v Novem mestu je bil za sodna okraja Novo mesto in Žužemberk. Imel je preglednika, višjega paznika in 2 paznika, skupaj 4 može. Oddelek v Trebnjem je bil za sodne okraje Mokronog, Stična in Trebnje. Zaposloval je preglednika, 2 višja paznika in paznika, torej 4 osebe.¹³⁸³

2) Komisariat finančne straže št. II v Ljubljani je imel 7 oddelkov z 28 možmi. Oddelek v Kranju je bil za sodne okraje Kranj, Tržič in (Škofja) Loka. Štel je 1 preglednika, 2 višja paznika in 1 paznika, skupaj 4 može. Oddelek v Ljubljani je bil za sodne okraje Ljubljana okolica, Litija in Kamnik. Štel je 1 preglednika, 5 višjih paznikov in 2 paznika, skupaj 8 mož. Imel je izpostavo v Litiji za sodni okraj Brdo pri Lukovici, ki je imela 1 višjega paznika. Celoten oddelek z izpostavo je štel 9 oseb. Oddelek v Postojni je bil za sodne okraje (Ilirska) Bistrica, Lož, Planina in Postojna; imel je preglednika, višjega paznika in paznika, skupaj 3 osebe. Oddelek v Radovljici je bil za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora. Štel je 1 višjega paznika in 2 paznika, skupaj 3 može. Oddelek v Senožečah je bil za sodni okraj Senožeče in je imel preglednika, višjega paznika in paznika, torej 3 može. Oddelek v Vipavi je bil za sodni okraj Vipava in del okraja Idrija. Imel je 1 višjega paznika in 2 paznika, skupaj 3 osebe. Oddelek na Vrhniki je bil za sodni okraj Vrhnika in del okraja Idrija. Imel je preglednika, višjega paznika in paznika, skupaj 3 može.

V vojvodini Kranjski je bilo torej sistemizira-

nih le 47 mest na 12 oddelkih finančne straže in na eni izpostavi: 10 preglednikov, ki so vodili oddelke; 21 višjih paznikov, od katerih sta dva vodila oddelka; 16 paznikov.

Pri oddelkih je bilo navedeno, v katerih krajih so varili pivo: na enem kraju v Idriji, Kamniku, Kočevju, Novem mestu, Postojni, Vipavi, na Vrhniki, na dveh krajih v Senožečah, na treh v Radovljici, na štirih v Ljubljani in na šestih v (Škofji) Loki.

Finančna direkcija v Ljubljani je 22. julija 1866 poslala deželnemu predsedstvu Kranjske na njegovo prošnjo dva pregleda moštva finančne straže. Prvi je vseboval podatke o stražnikih, ki bi bili lahko hkrati uporabljani tudi za potrebe javne varnosti. Imel je 19 oseb: paznikov in nadpaznikov iz osmih oddelkov. Drugi pregled je prikazoval uslužbenca finančne straže, ki bi bili nujno potrebni za izvajanje službenih nalog v enotah samih. Imel je 27 oseb; to so bili: pregledniki, nadpazniki in pazniki v 12 oddelkih. Na obeh seznamih je bilo 46 oseb, a stražnik pri finančni direkciji je bil izpuščen. V tem pregledu je bilo vseh 12 oddelkov; tisti v Ljubljani je imel izpostavo ne le v Litiji, ampak tudi v Mengšu.¹³⁸⁴

Finančna straža na Kranjskem 1. julija 1869

Ko so začela 1. julija 1869 veljati nova pravila za organiziranost finančne straže in ureditev njenih prejemkov, je doživela določene spremembe tudi razporeditev oddelkov na Kranjskem. Finančna direkcija, katere ime so prevajali kot finančno vodstvo za Kranjsko, je 1. avgusta 1869 v deželnem uradnem listu objavila sporočilo, da je s 1. julijem 1869 prišlo do preureditve finančne straže tudi na njenem območju. V prilogi tega obvestila je bil pregled nove organiziranosti finančne straže.¹³⁸⁵ To je bil prvi prikaz njene razmestitve v slovenskem jeziku dotlej.

Finančna straža na Kranjskem je spadala pod finančno vodstvo za Kranjsko, ki je imelo sedež v

¹³⁸³ Mannschaftstand der Finanzwache, Aufstellung der Abtheilungen und der Commissärs-Bezirke in Krain, *Beilage*, št. 3, z dne 1. marca 1866, str. 12–13.

¹³⁸⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1860–1871, ovoj za leto 1866, spis št. 584.

¹³⁸⁵ Oznanilo c. k. finančnega vodstva za Kranjsko od 1. avgusta 1869, *ZULVK*, št. 17/69, z dne 24. avgusta 1869, predpis št. 21.

Ljubljani. Imeli so štiri pregledne okraje, in sicer v Ljubljani, Kranju, Postojni in Novem mestu. Vsak je bil označen z rimsko številko po navedenem vrstnem redu. Vodili so jih komisarji finančne straže, tistega v Kranju pa samostojen preglednik finančne straže.

Pregledni okraj št. I. s sedežem v Ljubljani je obsegal politične okraje Ljubljana okolica, Litija in Kamnik ter mesto Ljubljana. Imel je 7 sodnih in hkrati davčnih okrajev: mesto Ljubljana, Ljubljana okolica, Vrhnika, Litija, Stična, Kamnik in Brdo pri Lukovici. Imeli so tri razdelke (oddelke) finančne straže s sedeži v krajih: Ljubljana za davčne okraje mesto Ljubljana, Ljubljana okolica in Vrhnika; Litija za davčna okraja Litija in Stična; Kamnik za davčna okraja Kamnik in Brdo pri Lukovici.

Pregledni okraj št. II je imel sedež v Kranju in se je ujemal s političnima okrajema Kranj in Radovljica. Vanj je spadalo 5 davčnih okrajev, in sicer Kranj, Škofja Loka, Tržič, Radovljica in Kranjska Gora. Imel je dva razdelka finančne straže, in sicer v krajih: Kranj za davčne okraje Kranj, Škofja Loka in Tržič; Radovljica za davčna okraja Radovljica in Kranjska Gora. Dotedanja Loka se je z letom 1868 preimenovala v Škofjo Loko.

Pregledni okraj št. III je bil v Postojni za politična okraja Postojna in Logatec (sedež je imel v Planini). Vanj je spadalo 7 davčnih okrajev: Postojna, (Ilirska) Bistrica, Senožeče, Vipava, Planina, Lož in Idrija. Imel je tri razdelke finančne straže, in sicer v krajih: Postojna za davčne okraje Postojna, Planina, Lož in del Idrije; Senožeče za davčne okraje Senožeče, Vipava in del Idrije; (Ilirska) Bistrica za davčni okraj (Ilirska) Bistrica.

Pregledni okraj št. IV je bil v Novem mestu, in sicer za politične okraje Novo mesto, Krško, Črnomelj in Kočevje. Tu je bilo 12 davčnih okrajev: Novo mesto, Žužemberk, Trebnje, Mokronog, Krško, Kostanjevica, Radeče, Črnomelj, Metlika, Kočevje, Ribnica in Velike Lašče. Imel je štiri oddelke finančne straže: v Novem mestu za davčne okraje Novo mesto, Žužemberk, Trebnje in Mokronog; v Kostanjevici za davčne okraje Krško, Kostanjevica in Radeče; v Črnomlju za davčna okraja Črnomelj in Metlika; v Kočevju za davčne okraje Ribnica, Velike Lašče in Kočevje.

Finančna straža je imela 12 oddelkov. Njihovo

števílo je ostalo enako kot leta 1866, vendar je prišlo do nekaterih sprememb v njihovi razporeditvi. Ni ga bilo več v Krškem, Trebnjem, Vipavi in na Vrhniki, nanovo pa so bili v Kamniku, Kostanjevici na Krki in v (Ilirski) Bistrici. Ni bilo nobene izpostave oddelka; dotedanja v Litiji je prerasla v oddelek. Za vseh 31 davčnih oz. sodnih okrajev sta bila navedena površina in število prebivalcev. Dežela Kranjska je bila tedaj razdeljena v 11 upravnih ali političnih okrajev in mesto Ljubljana ter v 30 davčnih in sodnih okrajev ter stolno mesto Ljubljana.

Spremembe v organiziranosti straže od leta 1869 do 1900

Finančno ministrstvo je konec junija 1877 odločilo, da se s 1. julijem 1877 odpravi pregledni okraj finančne straže v Kranju in vse njegove zadeve prenesejo na pregledni okraj finančne straže v Ljubljani.¹³⁸⁶

Finančno ministrstvo je decembra 1881 odločilo, da se pregledni okraj finančne straže v Novem mestu zmanjša in v Kočevju s 1. januarjem 1882 ustanovi nov pregledni okraj. Njegovo vodstvo je prevzel samostojni preglednik finančne straže. Pregledni okraj je obsegal davčne okraje Črnomelj, Kočevje, Metlika, Ribnica in Velike Lašče; pregledni okraj v Novem mestu pa je bil za davčne okraje Kostanjevica, Krško, Mokronog, Novo mesto, Stična, Trebnje in Žužemberk.¹³⁸⁷

Finančno ministrstvo je 30. novembra 1886 odobrilo spremembe v razporeditvi enot finančne straže na Kranjskem. Oddelek straže v Litiji, ki je bil pristojen za sodna okraja Litija in Radeče, je bil izločen iz okoliša preglednega okraja finančne straže v Ljubljani in dodeljen k preglednemu okraju finančne straže v Novem mestu. V Mokronogu so ustanovili nov oddelek finančne straže, pristojnem za sodna okraja Mokronog in Radeče. Sodni

¹³⁸⁶ Kundmachung. *Beilage*, št. 3, z dne 8. avgusta 1877, str. 13.

¹³⁸⁷ Betreffend die Errichtung eines neuen Finanzzwache-Controlsbezirkes mit dem Standorte in Gotschee, *Beilage*, št. 16, z dne 20. decembra 1881, str. 45. To je tudi v *DZVK*, št. 1/82, z dne 24. januarja 1882, predpis št. 3.

okraj Mokronog je bil izločen iz okoliša oddelka finančne straže v Novem mestu, sodni okraj Radeče pa iz okoliša oddelka straže v Litiji. Sodni okraj Stična so izločili iz okoliša oddelka finančne straže v Žužemberku in ga dodelili oddelku finančne straže v Litiji. Namesto oddelka finančne straže v Litiji, pristojnega za sodna okraja Litija in Radeče, oddelka v Žužemberku, pristojnega za sodne okraje Žužemberk, Trebnje in Stična, ter oddelka v Novem mestu pristojnega za sodna okraja Novo mesto in Mokronog, so bili odtlej štirje oddelki finančne straže, in sicer: v Litiji za sodna okraja Litija in Stična, v Žužemberku za sodna okraja Žužemberk in Trebnje, v Novem mestu za sodni okraj Novo mesto in v Mokronogu za sodna okraja Mokronog in Radeče. To je veljalo od 1. februarja 1887.¹³⁸⁸

Finančno ministrstvo je 17. januarja 1890 določilo spremenjeno organiziranost finančne straže na Kranjskem, in sicer na območju Ljubljane, Gorenjske in Dolenjske. Tedaj je bilo v avstrijskem delu monarhije pri finančni straži 9533 zaposlenih.¹³⁸⁹

V dopisu je bila najprej prikazana dotedanja organiziranost straže na Gorenjskem, v Ljubljani in na Dolenjskem. Pod pregledni okraj v Ljubljani je dotlej spadalo 5 oddelkov, in sicer: v Ljubljani za sodni okraj Ljubljana, na Vrhniki za sodni okraj Vrhnika, v Mengšu za sodna okraja Kamnik in Brdo, v Kranju za sodne okraje Kranj, Škofja Loka in Tržič ter v Radovljici za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora. Pregledni okraj Novo mesto je imel do tedaj 5 oddelkov: v Novem mestu za tamkajšnji sodni okraj, v Mokronogu za sodna okraja Mokronog in Radeče, v Krškem za sodna okraja Krško in Kostanjevica, v Žužemberku za sodna okraja Žužemberk in Trebnje ter v Litiji za sodna okraja Litija in Stična.

Spet je bil ustanovljen pregledni okraj finančne straže s sedežem v Kranju. Vodil ga je preglednik. Okraj je imel dva oddelka finančne straže. Prvi je bil v Kranju za okoliš sodnih okrajev Kranj, Ško-

fja Loka in Tržič, drugi pa v Radovljici za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora. Pod pregledni okraj Novo mesto spadajoči oddelek finančne straže v Mokronogu, pristojen za sodna okraja Mokronog in Radeče, je bil ukinjen. Sodni okraj Mokronog je prešel v pristojnost oddelka finančne straže v Novem mestu, sodni okraj Radeče pa pod pristojnost oddelka v Litiji. Iz dotedanjega okoliša oddelka finančne straže v Litiji so izločili sodni okraj Stična in ga priključili oddelku v Žužemberku. Oddelek v Litiji je bil izločen iz preglednega okraja Novo mesto in priključen preglednemu okraju Ljubljana.

Nato je bila prikazana nova organiziranost na dolensko-gorenjskem območju. Pregledni okraj v Ljubljani je imel 4 oddelke finančne straže, in sicer: v Ljubljani za sodni okraj Ljubljana, na Vrhniki za sodni okraj Vrhnika, v Mengšu za sodna okraja Kamnik in Brdo ter v Litiji za sodna okraja Litija in Radeče. Pregledni okraj v Kranju je imel 2 oddelka finančne straže: prvega v Kranju za sodne okraje Kranj, Škofja Loka in Tržič, drugega v Radovljici za sodna okraja Radovljica in Kranjska Gora. Pregledni okraj Novo mesto je imel 3 oddelke finančne straže: v Novem mestu za sodna okraja Novo mesto in Mokronog, v Krškem za sodna okraja Krško in Kostanjevica, v Žužemberku za sodne okraje Žužemberk, Trebnje in Stična. To je začelo veljati 1. aprila 1890. Organiziranost v preglednem okraju finančne straže Postojna se ni menjala.¹³⁹⁰

Spremembe po letu 1900

Posegi v organiziranost finančne straže na Kranjskem so bili tudi po letu 1900. S 1. januarjem 1901 sta bila sodna okraja Cerknica in Lož izločena iz dotedanjega okoliša oddelka finančne straže v Logatcu in dodeljena novemu oddelku finančne straže v Cerknici, ki je začel delovati na začetku januarja 1901.¹³⁹¹ S prvim januarjem leta

¹³⁸⁸ Razglasilo z dne 12. decembra 1886.l., s katerim nazonanja predsedstvo c. kr. finančnega vodstva za Kranjsko nekatere spremembe v namestitvi in razdelitvi c. kr. finančne straže, *DZVK*, št. 1/87, z dne 8. januarja 1887, predpis št. 2.

¹³⁸⁹ *Zgodovina carine na Slovenskem*, str. 43.

¹³⁹⁰ Änderungen in der Aufstellung und Eintheilung der hierländigen k. k. Finanzwache, *Beilage*, št. 3, z dne 14. marca 1890, str. 9–10. Objavljeno tudi v *DZVK*, št. 3/90, z dne 29. marca 1890, predpis št. 5.

¹³⁹¹ Razglasilo c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 12. oktobra 1900, *DZVK*, št. 18/00, z dne 29. oktobra 1900, predpis št. 22.

1901 so sodni okraj Metlika ločili iz okoliša oddelka finančne straže v Črnomlju in ga dodelili novemu oddelku finančne straže v Metliki, ki je začel delovati prvi dan januarja 1901. Ta oddelek je dobil tudi nalogo, da je kontroliral sprejem morske soli iz ogrskih dohodarstvenih skladišč v Karlovcu in na Reki. Nakaznice za sprejem te soli in dostavo na Kranjsko je bilo torej mogoče od začetka leta 1901 dobiti tako pri novem oddelku v Metliki kot pri drugih desetih kontrolnih organih, je konec leta 1900 objavila ljubljanska finančna direkcija.¹³⁹²

Poleti 1902 je ogrsko finančno ministrstvo v Budimpešti sporočilo, da je opustilo cesti iz Broda na Kolpi preko Gašperce v Osilnico in iz Loža preko Babnega Polja, Prezida, Čabra in Pleša v Osilnico, ki ju je glede pošiljk žganja, piva, mineralnega olja in sladkorja nadzoroval oddelek finančne straže v Delnicah oz. v Prezidu. Finančno ministrstvo na Dunaju je naročilo, da je odtlej to nalogo prevzel oddelek finančne straže v Kočevju.¹³⁹³

S 1. junijem 1904 je začela na južnem kolodvoru v Ljubljani poslovati izpostava oddelka finančne straže v Ljubljani. Imela je nalogo, da kontrolira pošiljke žganih opojnih pijač, sladkorja, piva in mineralnega olja, namenjenih na Ogrsko in z Ogrskega ter v Bosno in Hercegovino in iz nje. Izpostava je delovala v prostorih glavnega carinskega urada na istem kolodvoru. Sistemizacija delovnih mest v oddelku finančne straže v Ljubljani se je zato povečala za enega paznika.¹³⁹⁴

Z 20. junijem 1906 so bile krajevne občine Banja Loka, Fara, Kočevska Reka, Osilnica, Borovec, Gora, Gotenica, Novi Lazi, Koče, Trava, Briga in Draga izločene iz okoliša oddelka finančne straže v Kočevju in dodeljene novemu oddelku finančne straže s sedežem v Osilnici. Novi oddelek je štel 2 moža, sistemizirano moštvo 4 mož na oddelku v

Kočevju pa se je ob tem skrčilo na 3 osebe.¹³⁹⁵ S 1. oktobrom 1906 je oddelek finančne straže v Osilnici prevzel nadzor prevoza bele morske soli iz skladišč v Karlovcu in na Reki, kar je dotlej opravljala občina Osilnica; na tem oddelku so dobili tudi nakaznice za prevzem soli in prevoz dalje na Kranjsko.¹³⁹⁶ Finančno ministrstvo je 22. oktobra 1906 sporočilo, da je cesta, ki je peljala od Brežic čez savski most Franca Jožefa in se je pri Čatežu združila s cesto iz Krškega in Krške vasi proti Samoborju odprla tudi za prevoz žganih pijač, piva, sladkorja in mineralnega olja iz ogrskega dela država v avstrijski del. Cesto od Brežic do Čateža je na ozemlju Kranjske nadzoroval oddelek finančne straže v Krškem, njen del, ki je tekkel po Štajerski, pa oddelek v Brežicah.¹³⁹⁷ Odlok finančnega ministrstva je 9. novembra 1906 določil, da se je pri finančni direkciji v Ljubljani število sistemiziranih mest višjih paznikov povečalo za enega, hkrati pa se je za enega moža znižalo število paznikov, skupno število obeh skupin moštva je torej ostalo enako.¹³⁹⁸

Oddelek finančne straže v Radovljici se je preselil na Jesenice in tam začel poslovati 10. julija 1907.¹³⁹⁹ Finančna direkcija v Ljubljani je 12. novembra 1907 sporočila, da se je oddelek finančne straže v Logatcu s 15. novembrom 1907 preselil v Idrijo, v Logatcu pa je bila ustanovljena izpostava oddelka. Oddelek v Idriji je nadzoroval okoliš davčnega urada Idrija, izpostava v Ložu pa okoliš davčnega okraja Logatec. Idrijski oddelek je štel 2 moža, izpostava v Logatcu pa enega stražnika.¹⁴⁰⁰

¹³⁹² Razglas c. kr. finančne direkcije v Ljubljani z dne 28. novembra 1900, *DZVK*, št. 25/00, z dne 29. decembra 1900, predpis št. 30.

¹³⁹³ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 18. junija 1902, *DZVK*, št. 11/02, z dne 7. julija 1902, predpis št. 16.

¹³⁹⁴ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 6. maja 1904, *DZVK*, št. 7/04, z dne 20. maja 1904, predpis št. 9.

¹³⁹⁵ Errichtung einer neuen Finanzwachabteilung in Ossinitz, *Bellage*, št. VII., z dne 19. junija 1906, str. 68. Tudi v *DZVK*, št. 10/06, z dne 20. junija 1906, predpis št. 10.

¹³⁹⁶ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 28. avgusta 1906, *DZVK*, št. 16/06, z dne 15. septembra 1906, predpis št. 18.

¹³⁹⁷ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 3. novembra 1906, *DZVK*, št. 20/06, z dne 14. novembra 1906, predpis št. 22.

¹³⁹⁸ Vermehrung der Finanzwach-Oberaufseherstellen, *Beilage*, št. XI., z dne 21. novembra 1906, str. 99.

¹³⁹⁹ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 28. junija 1907, *DZVK*, št. 8/07, z dne 8. julija 1907, predpis št. 11.

¹⁴⁰⁰ Verlegung der Finanzwachabteilung von Loitsch nach Idria und Errichtung einer Finanzwach-Expositur in Loitsch, *Beilage*, št. VII., z dne 12. novembra 1907,

Dne 28. novembra 1907 je direkcija sporočila, da je bila s 1. decembrom 1907 odprta izpostava finančne straže v Vinici, ki je spadala pod oddelek v Črnomlju. Nadzorovala je okoliša krajevnih občin Vinica in Vrh. S tem dnem je od občine Vinica na izpostavo prešla kontrola morske soli iz skladišč v Karlovcu in na Reki na poti proti Kranjski. Izpostava je štela 1 moža.¹⁴⁰¹ Tedaj se je Vrh imenoval Svinji Vrh (*Schweinberg*); župniku Alojziju Jeriču, ki je tam služboval v letih 1910–1920, je uspelo, da so kraj pozneje preimenovali v Sinji Vrh.¹⁴⁰²

Finančno ministrstvo je 9. aprila 1908 z odločkom določilo, da se je število uradnikov finančne straže v okolišu finančne direkcije v Ljubljani povečalo za enega višjega komisarja I. razreda in je bilo hkrati ukinjeno eno mesto komisarja I. razreda.¹⁴⁰³

S 1. marcem 1909 je bil sodni okraj Radovljica izločen iz okoliša oddelka finančne straže Jesenice in je znova začel delovati oddelek finančne straže v Radovljici. Pristojen je bil za okoliš sodnega okraja Radovljica. Imel je 2 moža, sistemizirano moštvo oddelka na Jesenicah pa se je skrčilo od 4 na 2 moža.¹⁴⁰⁴

Finančno ministrstvo je odločilo, da se 1. junija 1910 izločijo: sodni okraj Škofja Loka izločil iz oddelka finančne straže v Kranju, sodni okraj Mokronog iz okoliša oddelka v Novem mestu, sodni okraj Trebnje iz okoliša oddelka v Žužemberku in sodni okraj Vipava iz okoliša oddelka v Senožečah. Ustanovljeni so bili trije novi oddelki finančne straže: novi oddelek v Škofji Loki je nadzoroval okoliš sodnega okraja Škofja Loka, novi oddelek v Mokronogu je nadzoroval okoliša sodnih krajev Mokronog in Trebnje, novi oddelek v Vipavi pa tam-

kajšnji sodni okraj. V Škofji Loki je štel 3 moža, v Mokronogu in Vipavi pa po 2 moža. Moštvo oddelka v Kranju se je zmanjšalo s 5 na 3, oddelka v Novem mestu in Senožečah pa s 4 na 3 moža.¹⁴⁰⁵

Ljubljanska finančna direkcija je 24. maja 1911 razposlala obvestilo, da je prišlo do sprememb v organiziranosti finančne straže. S 1. junijem 1911 je bil sodni okraj Brdo pri Lukovici, razen krajevnih občin Dob, Podrečje in Rova, izločen iz okoliša oddelka finančne straže Mengeš; v sodni okraj Litija spadajoči krajevni občini Kolovrat in Kandrše sta bili izločeni iz okoliša oddelka v Litiji; sodni okraj Brdo, z izjemo omenjenih treh krajevnih občin, je s krajevnima občinama Kandrše in Kolovrat spadal v okoliš novega oddelka finančne straže s sedežem v Moravčah, ki je začel delovati 1. junija 1911. Imel je 2 moža. Sistemizirana delovna mesta oddelka v Mengšu so se skrčila s 4 na 3 moža.¹⁴⁰⁶ Ministrstvo za finance na Dunaju je v soglasju z ogrskim finančnim ministrstvom cesto, ki se je pri Ladešičevi Dragi na Hrvaškem odcepila od nove Luizine ceste¹⁴⁰⁷ in vodila čez brod preko Žuničev in Preloke do Vinice, odprlo za prevoz k predkaznemu poslovanju zavezanih žganih pijač, piva, mineralnega olja in sladkorja z Ogrskega na Kranjsko. To blago se je smelo brez zaustavljanja in formalnosti prevažati tudi na 600 metrov dolgem odseku te ceste na hrvaški strani. To cesto je začela nadzorovati izpostava finančne straže v Vinici.¹⁴⁰⁸ Od Luizine ceste je preko Kolpe na kranjsko stran začel teči živahen promet, saj je bila reka tam plitva in lahko prehodna.¹⁴⁰⁹

str. 52. Tudi v *DZVK*, št. 13/07, z dne 15. novembra 1907, predpis št. 18.

¹⁴⁰¹ Errichtung einer Finanzwachexpositur in Weinitz, *Beilage*, št. VIII., z dne 30. novembra 1907, str. 59. Tudi v *DZVK*, št. 14/07, z dne 6. decembra 1907, predpis št. 19.

¹⁴⁰² *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, g. *Sinji vrh*, str. 57.

¹⁴⁰³ Kundmachung, *Beilage*, št. VIII., z dne 23. julija 1908, str. 34.

¹⁴⁰⁴ Wiedererrichtung der Finanzwachabteilung Radmandsdorf, *Beilage*, št. II., z dne 23. februarja 1909, str. 6. Tudi v *DZVK*, št. 6/09, z dne 2. marca 1909, prepis št. 6.

¹⁴⁰⁵ Neuerrichtung der Finanzwachabteilungen Bischoflack, Nassenfuß und Wippach, *Beilage*, št. VI., z dne 27. maja 1910, str. 33. Tudi v *DZVK*, št. 15/10, z dne 31. maja 1910, predpis št. 17.

¹⁴⁰⁶ Neuerrichtung der Finanzwach-Abteilung Moräutsch, *Beilage*, št. V., z dne 26. maja 1911, str. 18. Tudi v *DZVK*, št. 21/11, z dne 1. junija 1911, predpis št. 23.

¹⁴⁰⁷ Luizina cesta (Lujzijana) je bila zgrajena leta 1809 od Reke do Karlovca in so ji dali ime po Napoleonovi ženi Mariji Louisi.

¹⁴⁰⁸ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva v Ljubljani z dne 30. septembra 1911, *DZVK*, št. 33/11, z dne 19. oktobra 1911, predpis št. 38.

¹⁴⁰⁹ Točno dve stoletji po njenem odprtju so na tem delu Kolpe odprli začasni mejni prehod med republikama Slovenijo in Hrvaško (M. D.: Začasni mejni prehod na plitvini Kolpe, *Delo*, 27. junija 2009, str. 4).

Finančna direkcija v Ljubljani je 12. oktobra 1911 sporočila, da se bo s 1. novembrom 1911 oddelek v Žužemberku preselil v Stično in da bo sta v njegov okoliš še naprej spadala davčna okraja Žužemberk in Višnja Gora.¹⁴¹⁰

Številne katastrske in krajevne spremembe

Menjali so se okoliši ne le oddelkov finančne straže, ampak tudi območja krajevnih in katastrskih občin, kar so morali poznati finančna straža in tudi drugi deli finančne uprave. To je bilo povezano tudi z zakonom, ki je leta 1896 odredil pregled zemljarinskega katastra, ker je bilo treba ugotoviti vse spremembe v kmetijskih kulturah, popraviti tarifne postavke čistega donosa in odpraviti napake pri razvrščanju v razrede.¹⁴¹¹ Ker so nekateri kraji poleg teh sprememb dobili tudi tržne pravice, so o takih spremembah poročali v ljubljanski prilogi uredbenika, v uredbeniku samem ali v uradnem listu Kranjske. Takih objav o spremembah v omenjenih treh glasilih je bilo od leta 1850 do konca monarhije dosti.

Ministrstvo za pravosodje je 12. septembra 1850 na prošnjo prebivalcev in oblastev dovolilo, da sta se katastrski občini Kanji Dol in Javornik izločili iz okoliša sodnega okraja Vipava in se vključili v sodni okraj Idrija.¹⁴¹²

Cesar je z najvišjim sklepom 15. oktobra 1865 dovolil, da se je Novo mesto (*Neustadt*) preimenovalo v Rudolfovo.¹⁴¹³ Cesar je 26. oktobra 1865 dovolil, da je vas Sodražica postala trg.¹⁴¹⁴ Prav

tako je z najvišjim sklepom 17. junija 1867 dovolil, da je bila vas Mengeš povzdignjena v trg.¹⁴¹⁵

Finančna direkcija v Ljubljani je konec leta 1868 objavila odločitev deželne vlade, da se bo odtelej Loka imenovala Škofja Loka. Dotlej je prihajalo do nejasnosti in napak pri poslovanju, saj je bilo na Kranjskem in Spodnjem Štajerskem več krajev z imenom Loka. To preimenovanje je tudi v skladu z zgodovino tega mesta, so menili v Ljubljani.¹⁴¹⁶

Pravosodno ministrstvo je 11. februarja 1871 dovolilo, da so zemljiške parcele št. 1162–1238 in 1280–1339 v davčni občini Stari Dvor izločile iz sodnega okraja Škofja Loka in prenesli v davčno občino Jama v sodnem okraju Kranj. To je veljalo od 1. januarja 1872.¹⁴¹⁷ Finančno ministrstvo je 15. aprila 1874 v dogovoru s pravosodnim odločilo, da se je občina Bukovje 1. julija 1874 izločila iz davčnega okraja Senožeče in pripojila k davčnemu okraju Postojna.¹⁴¹⁸ Nato je pravosodni minister ukazal, da se je občina Bukovje izločila iz okrajnega sodišča v Senožečah in prešla pod okrajno sodišče v Postojni.¹⁴¹⁹

Finančno ministrstvo je dovolilo, da so s 1. januarjem 1879 več zemljiških parcel izločili iz davčnih občin Dorfarji in Žabnica v davčnem okraju Škofja Loka in jih pripojili k davčnim občinam Jama, Drulovka, Breg in Bitnje v davčnem okraju Kranj.¹⁴²⁰ Finančna direkcija za Kranjsko je jeseni leta 1878 popravila krajevni imenik Kranjske iz leta 1857, in sicer tako, da kraj Breg ni več spadal

vembra 1865, *ZULVK*, št. 16/65, z dne 22. novembra 1865, predpis št. 18.

¹⁴¹⁰ Verlegung der k. k. Finanzwachabteilung Seisenberg nach Sittich, *Beilage*, št. XI., z dne 13. oktobra 1911, str. 41. Tudi v *DZVK*, št. 34/11, z dne 21. oktobra 1911, predpis št. 39.

¹⁴¹¹ Zakon z dne 12. julija 1896. l. o pregledu zemljarinskega katastra, *DZ*, št. 48/96, z dne 21. julija 1896. Ukaz ministrstva za finance z dne 11. avgusta 1896. l. zastran izvršitve čl. 11 v zakonu z dne 12. julija 1896. l. o pregledu zemljarinskega katarstra, *DZ*, št. 58/96, z dne 22. avgusta 1896.

¹⁴¹² Razglas c. k. krajniskiga poglavarstva od 26. velikega travna (maja) 1850, *DZVLKK*, št. 22/50, z dne 30. septembra 1850, predpis št. 415.

¹⁴¹³ Razglas c. k. deželne gosposke za Kranjsko od 27. oktobra 1865, *ZULVK*, št. 16/65, z dne 22. novembra 1865, predpis št. 17.

¹⁴¹⁴ Razglas c. k. deželne gosposke za Kranjsko od 9. no-

¹⁴¹⁵ Razpis c. k. deželne vlade za Kranjsko od 1. julija 1867, *ZUVVK*, št. 15/67, z dne 15. julija 1867, predpis št. 20.

¹⁴¹⁶ Anerkennung des Namens Bischofslack als authentische Bezeichnung der Stadt Lack im Bezirke Krainburg, *Beilage*, št. 23, z dne 30. decembra 1868, str. 91.

¹⁴¹⁷ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 15. junija 1871, *DZVK*, št. 6/71, z dne 5. avgusta 1871, predpis št. 20.

¹⁴¹⁸ Oznanilo c. kr. finančnega vodstva za Kranjsko od 23. aprila 1874, *DZVK*, št. 7/74, z dne 8. avgusta 1874, predpis št. 16.

¹⁴¹⁹ Ukaz ministra za pravosodje od 26. aprila 1874, *DZVK*, št. 7/74, z dne 8. avgusta 1874, predpis št. 18.

¹⁴²⁰ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 29. avgusta 1878, *DZVK*, št. 5/78, z dne 20. septembra 1878, predpis št. 12.

pod katastrsko občino Veliki Gaber, ampak v katastrsko občino Male Dole, vse v davčnem in sodnem okraju Stična.¹⁴²¹

Pravosodno ministrstvo je julija 1883 ukazalo, da naj krajevno in davčno občino Ajdovec s 1. januarjem 1884 izločijo iz okoliša okrajnega sodišča v Trebnjem in jo pripojijo k okrajnemu sodišču v Žužemberku.¹⁴²² Že v isti številki deželnega uradnega lista je izšlo pojasnilo deželne vlade, da je del davčne in krajevne občine Ajdovec ostal v sodnem in davčnem okraju Trebnje, del je prešel v sodni in davčni okraj Žužemberk in manjši del k davčni občini Globodol v davčnem in sodnem okraju Novo mesto.¹⁴²³

Konec februarja 1892 je izšel deželni zakon, ki je del krajevne in davčne občine Spodnja Šiška v okolišu okraja Ljubljana okolica prešel v sestavo mestne občine Ljubljana, točneje k davčni občini Kapucinsko predmestje.¹⁴²⁴ Deželni zakon je januarja 1893 davčno občino Orle izločil iz krajevne občine Dobrunje in jo vključil v novo samostojno krajevno občino Rudnik.¹⁴²⁵ Maja 1893 je deželni zakon določil, da se krajevna občina Št. Ožbalt, ki jo je sestavljalo šest davčnih občin, razdelil v dve občini. Davčni občini Blagovica in Št. Ožbalt sta postali samostojna krajevna občina, davčne občine Brezje, Čemšenik, Hrastnik in Trojane pa samostojna občina Trojane.¹⁴²⁶

Mnoge spremembe v občinah so bile leta 1896. Deželni zakon je spomladi leta 1896 občino Vipavo, ki so jo sestavljale davčne občine Vipava, Vrhpolje in Sanabor, razdelil na dve občini: občina Vrhpolje je obsegala davčno občino Vrhpolje in

Sanabor, občina Vipava pa davčno občino Vipava.¹⁴²⁷ Tedaj sta se vasi Gnadendorf in Hutterhäuser v krajevni in davčni občini Kočevje priključili mestu Kočevje.¹⁴²⁸ Poleti 1896 je zakon razdelil krajevno občino Kostel v dve občini. Občina Banja Loka je zajemala davčni občini Banja Loka in Suhor, občina Fara pa davčne občine Fara, Kuželj, Pirče in Vrh.¹⁴²⁹ Notranje ministrstvo je v dogovoru s pravosodnim in finančnim na prošnjo občini Velika Loka v okraju Litija dovolilo, da se je preimenovala v občino Žalina (danes Žalna).¹⁴³⁰ Davčni občini Mačkova vas in Sele sta se jeseni leta 1896 izločili iz občine Kočevje in se združili v novo občino Sele.¹⁴³¹ Jeseni leta 1896 se je spremenila meja med krajevno občino Moste in mestom Ljubljana. V davčni občini ležeče parcele v okolišu občine Moste so se namreč izločile in postale sestavni del davčne občine Šempetrsko predmestje znotraj mesta Ljubljana.¹⁴³² Jeseni istega leta so se davčne občine Cajnarji, Jeršiče, Kranjče, Kremenca, Osredek, Otava, Ravne pri Št. Vidu, Žilce in Štrukljeva vas izločile iz krajevne občine Bloke in se združile v novo občino Žilce.¹⁴³³ Tedaj sta se davčni občini Unec in Rakek izločili iz občine Planina in ustanovili samostojno občino Rakek.¹⁴³⁴ Nova občina Rakek se je izločila iz okoliša okrajnega sodišča v Logatcu, občina Žilce pa iz okoliša okrajnega sodišča v Ložu; obe sta prešli v okoliš okrajnega sodišča v Cerknici.¹⁴³⁵

¹⁴²¹ Oznanilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko od 29. novembra 1878, *DZVK*, št. 1/79, z dne 8. januarja 1879, predpis št. 1.

¹⁴²² Ukaz pravosodnega ministerstva dne 16. julija 1883, *DZVK*, št. 5/83, z dne 26. septembra 1883, predpis št. 14.

¹⁴²³ Razglasilo c. kr. deželne vlade za Kranjsko dne 24. avgusta 1883, *DZVK*, št. 5/83, z dne 26. septembra 1883, predpis št. 15.

¹⁴²⁴ Zakon z dne 12. februarja 1892, *DZVK*, št. 2/92, z dne 29. februarja 1892, predpis št. 2.

¹⁴²⁵ Zakon z dne 29. januarja 1893, *DZVK*, št. 5/93, z dne 21. februarja 1893, predpis št. 9.

¹⁴²⁶ Zakon z dne 9. majnika 1893, *DZVK*, št. 10/93, z dne 30. maja 1893, predpis št. 15.

¹⁴²⁷ Zakon z dne 16. marca 1896, *DZVK*, št. 12/96, z dne 1. aprila 1896, predpis št. 18.

¹⁴²⁸ Zakon z dne 19. aprila 1896, *DZVK*, št. 17/96, z dne 15. maja 1896, predpis št. 23.

¹⁴²⁹ Zakon z dne 23. junija 1896, *DZVK*, št. 24/96, z dne 9. julija 1896, predpis št. 32.

¹⁴³⁰ Razglas c. kr. deželnega predsednika v vojvodini Kranjski z dne 7. avgusta 1896, *DZVK*, št. 26/96, z dne 17. avgusta 1896, predpis št. 34.

¹⁴³¹ Zakon z dne 14. septembra 1896, *DZVK*, št. 32/96, z dne 8. oktobra 1896, predpis št. 42.

¹⁴³² Zakon z dne 17. septembra 1896, *DZVK*, št. 33/96, z dne 24. oktobra 1896, predpis št. 45.

¹⁴³³ Zakon z dne 15. oktobra 1896, *DZVK*, št. 35/96, z dne 17. novembra 1896, predpis št. 47.

¹⁴³⁴ Zakon z dne 15. oktobra 1896, *DZVK*, št. 35/96, z dne 17. novembra 1896, predpis št. 48.

¹⁴³⁵ Ukaz pravosodnega ministerstva z dne 29. oktobra 1896, *DZVK*, št. 35/96, z dne 17. novembra 1896, predpis št. 49.

Na začetku leta 1897 se je občina Škofja Loka združila v dve občini: davčna občina Škofja Loka je postala občina z istim imenom, iz davčnih občin Sv. Barbara, Puštal, Št. Ožbolt, Sopotnica, Stanišče in Zminec pa se je oblikovala občina Zminec.¹⁴³⁶ Jeseni leta 1897 se je krajevna občina Studenec v okraju Krško, ki je obsegala tri davčne občine, razdelila na dva dela: občina Studenec je obsegala davčni občini Studenec in Hubajnica, občina Bučka pa davčno občino Bučka.¹⁴³⁷

Spomladi 1898 je zakon izločil davčni občini Gornja Orehovica in Polhovica iz krajevne občine Brusnice, in iz njiju se je oblikovala nova občina Orehovica.¹⁴³⁸ Približno tedaj se je tudi krajevna občina Velika Dolina, ki jo je sestavljalo šest davčnih občin, združila, in nastali sta dve občini: občina Velika Dolina je zajemala davčne občine Velika Dolina, Bregana in Koritno, občina Čatež pa davčne občine Čatež, Cerina in Globočica.¹⁴³⁹ Poletu 1898 se je v davčni občini Nova Vrhnika ležeča vas Hrib priključila trgu Vrhnika.¹⁴⁴⁰

Jeseni leta 1899 se je občina Turjak, sestavljena iz štirih davčnih občin, razdelila na občino Turjak, ki je obsegala davčni občini Turjak in Osolnik, ter na občino Rob z davčnima občinama Selo in Kravava Peč.¹⁴⁴¹ Jeseni leta 1899 se je občina Bled, sestavljena iz šestih davčnih občin, razdelila na dva dela: občina Bled je obsegala davčne občine Bled, Želeče in Rečica, občina Ribno pa davčne občine Ribno, Selo in Bohinjska Bela.¹⁴⁴²

Iz krajevne občine Hrenovice v okraju Postojna se je spomladi 1901 izločila katastrska občina Bukovje z vasmi Bukovje, Predjama in Gorenje;

nastala je nova občina Bukovje.¹⁴⁴³ Vasi Brezova Reber, Sela in Plano so se na začetku leta 1902 izločile iz krajevne občine Mirna Peč in so se pridružile krajevni občini Ajdovec.¹⁴⁴⁴ Poletu 1902 je notranje ministrstvo v soglasju s pravosodnim in finančnim dovolilo, da se je krajevna občina Obrh v okraju Črnomelj preimenovala v Dragatuš.¹⁴⁴⁵ Tedaj se je davčna občina Ilova Gora izločila iz krajevne občine Krka in se združila s krajevno občino Račna.¹⁴⁴⁶ Vas Zadolje se je poletu 1904 izločila iz občine Dane; njen večji del se je priključil k občini Dolenja vas, manjši del pa k občini Ribnica.¹⁴⁴⁷ Davčna občina Otok se je spomladi 1905 razdelila na davčni občini Otok I in Otok II: Otok II se je izločil iz krajevne občine Stari trg in se priključil občini Cerknica; davčna občina Otok I je ostala v krajevni občini Stari trg.¹⁴⁴⁸

Ministrstvo za notranje zadeve je poletu 1907 skupaj s pravosodnim in finančnim ugodilo prošnji krajevne občine Dvor (*Johannisthal*) in njeno ime spremenilo v Št. Janž na Dolenjskem.¹⁴⁴⁹

Odlok finančnega ministrstva z dne 7. aprila 1908 je določil, da so se kraji Reber, Dole in Pleše izločili iz katastrske občine Lipoglav v krajevni občini Dobrunje in priključili katastrski občini Lanišče v krajevni občini Šmarje.¹⁴⁵⁰

¹⁴³⁶ Zakon z dne 12. januarja 1897, *DZVK*, št. 3/97, z dne 29. januarja 1897, predpis št. 4.

¹⁴³⁷ Zakon z dne 6. novembra 1897, *DZVK*, št. 24/97, z dne 19. novembra 1897, predpis št. 34.

¹⁴³⁸ Zakon z dne 13. aprila 1898, *DZVK*, št. 9/98, z dne 7. maja 1898, predpis št. 19.

¹⁴³⁹ Zakon z dne 22. aprila 1898, *DZVK*, št. 10/98, z dne 11. maja 1898, predpis št. 20.

¹⁴⁴⁰ Zakon z dne 5. julija 1898, *DZVK*, št. 19/98, z dne 23. julija 1898, predpis št. 31.

¹⁴⁴¹ Zakon z dne 1. septembra 1899, *DZVK*, št. 18/99, z dne 18. septembra 1899, predpis št. 23.

¹⁴⁴² Zakon z dne 12. oktobra 1899, *DZVK*, št. 22/99, z dne 10. novembra 1899, predpis št. 27.

¹⁴⁴³ Zakon z dne 20. februarja 1901, *DZVK*, št. 8/01, z dne 16. marca 1901, predpis št. 10.

¹⁴⁴⁴ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 30. novembra 1901, *DZVK*, št. 24/01, z dne 6. decembra 1901, predpis št. 31.

¹⁴⁴⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedstva za Kranjsko z dne 26. junija 1902, *DZVK*, št. 11/02, z dne 7. julija 1902, predpis št. 17.

¹⁴⁴⁶ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 22. avgusta 1902, *DZVK*, št. 16/02, z dne 2. septembra 1902, predpis št. 22.

¹⁴⁴⁷ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 25. avgusta 1904, *DZVK*, št. 11/04, z dne 1. septembra 1904, predpis št. 16.

¹⁴⁴⁸ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 30. aprila 1905, *DZVK*, št. 7/05, z dne 13. maja 1905, predpis št. 10.

¹⁴⁴⁹ Kundmachungen und Mitteilungen, *Beilage*, št. V., z dne 17. avgusta 1907, str. 37.

¹⁴⁵⁰ Änderung der Grezzen zwischen den Katastralgemeinden Lipoglav (Ortsgemeinde Dobrunje) und Lanišče (Ortsgemeinde St. Marein), *Beilage*, št. VI., z dne 27. maja 1908, str. 29.

Finančno ministrstvo je 24. marca 1909 kraj (Male) Lešče z odlokom izločilo iz katastrske občine Grabrovec v krajevni občini Lokvica in ga priključilo katastrski občini Bušinja vas v krajevni občini Suhor v Beli krajini.¹⁴⁵¹ Finančno ministrstvo je 20. julija 1909 z odlokom dovolilo izločitev gradbene parcele št. 142 iz katastrske občine Bučka v krajevni občini Bučka in njeno priključitev v katastrsko občino Hubajnica v krajevni občini Studenec,¹⁴⁵² z odlokom z dne 2. novembra 1909 pa je dovolilo spremembo meje med katastrskima občinama Šentjernej in Gorenje Vrhopolje.¹⁴⁵³

Kranjska deželna vlada je 11. februarja 1910 sporočila, da sta skupaj z deželnim odborom Kranjske dovolila, da se je davčna občina Podobeno izločila iz krajevne občine Javorje in priključila krajevni občini Poljane.¹⁴⁵⁴ Finančna direkcija v Ljubljani je 2. junija 1910 z odlokom določila, da je nova izmera območja krajevne občine Podbočje od leta 1911 podlaga za evidenco zemljiškega katastra in za novo odmero zemljiškega davka.¹⁴⁵⁵ Generalna direkcija katastra zemljiškega davka je 23. maja 1910 z odlokom izločila 3 realitete iz katastrske občine Črni Vrh nad Polhovim Gradcem in jih prenesla v katastrsko občino Selo.¹⁴⁵⁶ Tudi

nova izmera katastrske občine Planina v občini Vipavski Križ je postala osnova za odločitev finančne direkcije v Ljubljani, da bo od leta 1910 ta izmera podlaga za evidenco katastra zemljiškega davka in njegovo odmero.¹⁴⁵⁷

Generalna direkcija katastra zemljiškega davka je 29. junija 1911 odločila o novi meji med katastrskima občinama Grčarice in Rakitnica.¹⁴⁵⁸ Finančna direkcija v Ljubljani je 3. junija 1911 odločila, da je z začetkom davčnega leta 1912 nova izmera občine Postojna podlaga za evidenco zemljiškega davka in njegovo odmero.¹⁴⁵⁹ Ista direkcija je 11. julija 1911 določila, da je nova izmera močvirnatega sveta v krajevnih občinah Koče, Kočevska Reka in Hrib z začetkom davčnega leta 1911 postala podlaga za evidenco in odmero zemljiškega davka.¹⁴⁶⁰ Cesar je 5. februarja 1911 potrdil predlog zakona deželnega zbora Kranjske, da se davčni občini Sora in Draga izločita iz okoliša krajevne občine Medvode in se združita v novo občino Sora.¹⁴⁶¹ Spomladi 1912 se je ta občina izločila iz okraja Ljubljana okolica in prešla pod okraj Kranj.¹⁴⁶² Deželni zbor Kranjske je 2. januarja 1912 sporočil, da se je občinski zastop (odbor) občine Sora oblikoval 21. decembra 1911 in je občina začela delovati.¹⁴⁶³ Vasi Dole, Pleše in Reber so se na začetku leta 1913 izločile iz krajevne občine Dobrunje in se priključile občini Šmarje (Sap).¹⁴⁶⁴

¹⁴⁵¹ Ausscheidung der Ortschaft Lešče aus dem Verbande der Ortsgemeinde Lokvica und Vereinigung mit der Ortsgemeinde Suhor (Bezirk Metlika), *Beilage*, št. VI., z dne 29. maja 1909, str. 27. Tudi v *DZVK*, št. 4/10, z dne 28. januarja 1910, predpis št. 4.

¹⁴⁵² Ausscheidung der Bauparzelle Nr. 142 aus der Katastralgemeinde Bučka (Ortsgemeinde Bučka) und Einverleibung derselben in die Katastralgemeinde Hubajnica (Ortsgemeinde Brunnldl), Bezirk Gurkfeld, *Beilage*, št. X., z dne 7. septembra 1909, str. 41.

¹⁴⁵³ Änderung der Grenzen zwischen der Katastralgemeinde St. Bartlmä, slov. Šent Jernej, und Oberfeld, slov. Gorenje Vrhopolje, *Beilage*, št. XIV., z dne 28. decembra 1909, str. 58.

¹⁴⁵⁴ Ausscheidung der Steuergemeinde Podobeno aus der Ortsgemeinde Asriach und Zuweisung derselben zur Ortsgemeinde Pölland, *Beilage*, št. IV., z dne 25. marca 1910, str. 22.

¹⁴⁵⁵ Neuvermessung der Katastralgemeinde Heil.Kreuz bei Landstraß. Aufteilung der Grundsteuer, *Beilage*, št. VII., z dne 28. junija 1910, str. 37.

¹⁴⁵⁶ Ausscheidung der Realitäten Einl. Z. 3, 22 und 48 der Katastralgemeinde Schwarzenberg und ihre Zuweisung zur Katastralgemeinde Selo (Bezirk Oberlaibach), *Beilage*, št. VIII., z dne 26. julija 1910, str. 55.

¹⁴⁵⁷ Neuermessung der Katastralgemeinde Planina, Ortsgemeinde Hl. Kreuz, Aufteilung der Grundsteuer, *Beilage*, št. XI., z dne 24. oktobra 1910, str. 66.

¹⁴⁵⁸ Grenzänderung zwischen den Katastralgemeinden Masern und Rakitnitz, *Beilage*, št. VII., z dne 27. julija 1911, str. 27.

¹⁴⁵⁹ Neuvermessung eines Teiles der Stadtgemeinde Adelsberg, Aufstellung der Grundsteuer, *Beilage*, št. VII., z dne 27. julija 1911, str. 28.

¹⁴⁶⁰ Neuaufnahme der Ortsriede der Gemeinden Büchel, Kotschen und Rieg. Aufteilung der Grundsteuer, *Beilage*, št. VIII., z dne 9. avgusta 1911, str. 31.

¹⁴⁶¹ Zakon z dne 5. februarja 1911, *DZVK*, št. 7/11, z dne 4. marca 1911, predpis št. 7.

¹⁴⁶² Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 15. maja 1912, *DZVK*, št. 12/12, z dne 31. maja 1912, predpis št. 23.

¹⁴⁶³ Neue Ortsgemeinde »Zaier«, *Beilage*, št. I., z dne 29. januarja 1912, str. 7.

¹⁴⁶⁴ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 21. decembra 1911, *DZVK*, št. 41/11, z dne 30. decembra 1911, predpis št. 47.

Nova izmera Šempetrskega predmestja v Ljubljani je na začetku leta 1912 postala podlaga za evidenco in odmero zemljiškega davka, je 25. marca 1912 sporočila finančna direkcija v Ljubljani.¹⁴⁶⁵ Notranje ministrstvo je skupaj s pravosodnim in finančnim na prošnjo krajevne občine Žilce spremenilo njeno ime v Sv. Vid nad Cerknico, je 27. avgusta 1912 sporočila ljubljanska finančna direkcija.¹⁴⁶⁶ Sprva je bilo novo ime napačno navedeno kot Št. Vid, nato pa popravljen v Sv. Vid.¹⁴⁶⁷

Cesar je 1. avgusta 1912 potrdil sklep deželnega zbora Kranjske z dne 25. januarja 1912, da se je davčna občina Sela pri Šumberku z vasjo Babna Gora, ki je postala pod davčno občino Knežja vas, izločila iz občine Dobrnich in je nastala samostojna občina Sela pri Šumberku.¹⁴⁶⁸

Ljubljanska direkcija je 10. januarja 1913 sporočila, da je bila krajevna občina Dolenji Logatec nanovo izmerjena in bo to z začetkom leta 1913 podlaga za evidenco in odmero zemljiškega davka. Cesar je 21. decembra 1912 potrdil sklep deželnega zbora Kranjske z dne 22. februarja 1912, da se je krajevna občina Šenčur razdelila na občini Šenčur in Velesovo.¹⁴⁶⁹ Istega dne je cesar potrdil sklep deželnega zbora Kranjske z dne 25. januarja 1912, da se je krajevna občina (Dolenjske) Toplice razdelila na občino Gorenje Polje in (Dolenjske) Toplice.¹⁴⁷⁰ Finančna direkcija v Ljubljani je 8. maja 1913 odločila, da je nova izmera občine Lož z za-

četkom davčnega leta 1913 podlaga za evidenco in odmero zemljiškega davka.¹⁴⁷¹ Cesar je istega dne potrdil tudi sklep deželnega zbora Kranjske z dne 25. januarja 1912, da se je občina Mošnje razdelila na občine Mošnje, Leše in Ljubno.¹⁴⁷² Generalna direkcija katastra zemljiškega davka je 11. junija 1913 z odlokom dovolila, da sta se kraja Brezje in Cerovec izločila iz katastrske občine Hmeljčič (krajevna občina Mirna Peč) in priključila h katastrski občini Ornuška vas (krajevna občina Trebelno) v okraju Krško.¹⁴⁷³

Davčni občini Podgora in Kleče sta se na začetku leta 1914 izločili iz občine Dolsko in se priključili občini Dol; davčna občina Sv. Križ se je izločila iz občine Dolsko in se priključila k občini Velika vas.¹⁴⁷⁴ Spomladi istega leta so se davčne občine Begunje, Bezuljak, Kožljek in Selsek izločile iz krajevne občine Cerknica in ustanovile svojo občino Begunje.¹⁴⁷⁵ Poleti 1914 se je občina Spodnja Šiška združila z mestno občino Ljubljana in je spadala v IV. (kolodvorski) okraj.¹⁴⁷⁶ Tedaj so se davčne občine Dražgoše, Studeno, Sv. Križ in Sv. Nikolaj izločile iz občine Selca in se združile v samostojno občino Češnjica;¹⁴⁷⁷ občina Oselica se je razdelila na občino Oselica in občino Leskoviča v okrajnem glavarstvu Kranj.¹⁴⁷⁸

¹⁴⁶⁵ Neuvermessung der Stadt Laibach, Katastralgemeinde St. Peter-Vorstadt, II. Teil; Aufteilung der Grundsteuer, *Beilage*, št. III., z dne 2. aprila 1912, str. 22.

¹⁴⁶⁶ Änderung der topographischen Bezeichnung der Ortsgemeinde Žilce, *Beilage*, št. VIII., z dne 5. septembra 1912, str. 57.

¹⁴⁶⁷ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 17. julija 1912, *DZVK*, št. 20/12, z dne 27. julija 1912, predpis št. 43; popravek v *DZVK*, št. 28/12, z dne 20. septembra 1912.

¹⁴⁶⁸ Teilung der Ortsgemeinde Döbernich in die Ortsgemeinde Sela bei Schönberg und Döbernich, *Beilage*, št. VIII., z dne 5. septembra 1912, str. 57.

¹⁴⁶⁹ Teilung der Gemeinde St. Georgen in die Gemeinden Michelstetten und St. Georgen, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1913, str. 3.

¹⁴⁷⁰ Teilung der Ortsgemeinde Töplitz in die Gemeinden Oberfeld und Töplitz, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1913, str. 3.

¹⁴⁷¹ Neuvermessung der Gemeinde Laas, Aufteilung der Grundsteuer, *Beilage*, št. IV., z dne 28. maja 1913, str. 39.

¹⁴⁷² Teilung der Ortsgemeinde Möschnach in die Gemeinden Leschach, Laufen und Möschnach, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1913, str. 3.

¹⁴⁷³ Grenzänderung zwischen Gemeinden Hönigstein (Ortsgemeinde Hönigstein) und Ornuška vas (Ortsgemeinde Trebelno), *Beilage*, št. I., z dne 20. aprila 1914, str. 6.

¹⁴⁷⁴ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 9. januarja 1914, *DZVK*, št. 1/14, z dne 21. februarja 1914, predpis št. 1.

¹⁴⁷⁵ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 25. marca 1914, *DZVK*, št. 6/14, z dne 11. aprila 1914, predpis št. 10.

¹⁴⁷⁶ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 26. junija 1914, *DZVK*, št. 12/14, z dne 2. julija 1914, predpis št. 23.

¹⁴⁷⁷ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 28. avgusta 1914, *DZVK*, št. 16/14, z dne 4. septembra 1914, predpis št. 32.

¹⁴⁷⁸ Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z

Tudi spremembe župnij

Ljubljanska priloga je obveščala tudi o spremembah med župnijami. Finančna direkcija v Ljubljani je 14. maja 1910 zapisala, da je kranjska deželna vlada izdala sporočilo o novi župniji: za kraje Zgornje in Spodnje Domžale, Stob, Študa in Depala vas je oblikovana nova župnija Domžale, ki ima sedež na Goričici v Spodnjih Domžalah.¹⁴⁷⁹ Vsi ti kraji so ob razglasitvi Domžal za trg leta 1925 postali sestavni del trga Domžale.¹⁴⁸⁰ Finančna direkcija je 10. septembra 1910 sporočila, da jo je kranjska deželna vlada obvestila o novi župniji: ministrstvo za uk in bogočastje je 12. februarja 1910 dovolilo, da od 1. maja 1910 deluje nova župnija v Spodnjem Logatcu, ki je mesto za matrikule (vodenje matičnih knjig).¹⁴⁸¹ Ista direkcija je septembra 1911 obvestila o ustanovitvi nove župnije Lom nad Tržičem (Sv. Katarina), ki ima lastno mesto za matrikule. Župnija Lom je obsegala vas Lom nad Tržičem, prej Zgornja Dolina.¹⁴⁸² Kranjska deželna vlada je v soglasju s knezoškofijskim ordinariatom v Ljubljani 30. maja 1913 sklenila, da se je Dečja vas v krajevni občini Žužemberk ločila iz okvira župnije Šmihel in se priključila župniji Zagradec.¹⁴⁸³

Organiziranost finančne straže na Kranjskem 16. maja 1912

Ljubljanska direkcija je 15. aprila 1911 na Dunaj poslala obširen predlog o spremembi organi-

ziranosti finančne straže na Kranjskem. Predlog je obsegal 24 strani. Polovica vsake strani je ostala prazna, da je lahko podpisnik popravil rokopis, mu kaj dodal ali odvil in podobno. Kratek opis dežele Kranjske je vseboval podatek, da meri 9956 kvadratnih kilometrov in šteje 525.083 prebivalcev; to je pokazalo ljudsko štetje leta 1910. Predlog nove organiziranosti se je nanašal na razporeditev preglednih okrajev finančne straže. Okraj Ljubljana bi se razdelil na dva dela, označena Ljubljana I in II; okraj Kranj bi ostal enak; nov bi bil okraj Mokronog, zato pa bi se deloma spremenili tedanji okoliši Kočevja, Postojne in Novega mesta. Navedli so, koliko prebivalcev bi imeli okoliši. S finančnega ministrstva so odpisali 30. maja 1911 in sporočili, da potrjujejo poslani predlog, število moštva pa se sme povečati le za enega preglednika. Začetek nove organiziranosti ni smel biti pred začetkom leta 1912, sicer pa so morali iz Ljubljane o tem pravočasno sporočiti na Dunaj.¹⁴⁸⁴

Na podlagi odloka finančnega ministrstva z dne 30. maja 1911 je finančna direkcija v Ljubljani 20. aprila 1912 izdala odlok o nekaterih spremembah pri finančni straži na Kranjskem. V Ljubljani je bil ustanovljen drugi pregledni okraj finančne straže, in enako tak okraj v Mokronogu, zato je prišlo do sprememb v okoliših okrajev Postojna, Kočevje, Novo mesto in Ljubljana. V Ljubljani je začel delovati nov oddelek finančne straže. Pregledni okraj finančne straže Ljubljana I in oddelek finančne straže Ljubljana št. 1 sta imela prostore v erarski stavbi na Bregu št. 6, pregledni okraj Ljubljana II in oddelek finančne straže Ljubljana št. 2 sta uradovala v erarskih prostorih na Vodnikovem trgu št. 5.

Finančno ravnateljstvo Kranjske je 8. maja 1912 tudi v deželnem uradnem listu objavilo razglas o spremenjeni organiziranosti finančne straže na Kranjskem. Priložena je bila preglednica, ki je začela veljati 16. maja 1912.¹⁴⁸⁵

Finančna straža na Kranjskem je spadala pod

dne 28. avgusta 1914, *DZVK*, št. 16/14, z dne 4. septembra 1914, predpis št. 33.

¹⁴⁷⁹ Neue Pfarre Domžale, *Beilage*, št. VI., z dne 27. maja 1910, str. 32.

¹⁴⁸⁰ *Krajevni leksikon Slovenije*, II. knjiga, str. 83–84, g. Domžale.

¹⁴⁸¹ Neue Pfarre »Unterloitsch«, *Beilage*, št. X., z dne 5. oktobra 1910, str. 62. Mesto za matrikule je pomenilo, da je župnija vodila samostojno knjigo rojstev (krstov), porok in smrti, torej javnopravne knjige, ki so jih za svoje delo rabili tudi državni organi.

¹⁴⁸² Neue Pfarre Lom bei Neumarkte, *Beilage*, št. X., z dne 28. septembra 1911, str. 38.

¹⁴⁸³ Umpfarrung der Ortschaft Detschdorf (Dečja vas), *Beilage*, št. VI. z dne 20. avgusta 1913, str. 52.

¹⁴⁸⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 301–600, spis št. 345.

¹⁴⁸⁵ Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 20. aprila 1912 o spremembah v preglednih okrajih finančne straže na Kranjskem, *DZVK*, št. 11/12, z dne 8. maja 1912, predpis št. 22.

finančno ravnateljstvo v Ljubljani, ki je imelo sedež na Trgu cesarja Jožefa 1.

Tedaj je bilo sedem c. k. okrajnih preglednih vodstev finančne straže, kot so se uradno imenovala; sedeže so imela v Postojni, Kočevju, Kranju, Ljubljani, Mokronogu in Novem mestu. V Ljubljani sta bila sedeža dveh okrajnih vodstev: Ljubljana I in Ljubljana II.

Kontrolno okrajno vodstvo v Postojni je obsegalo šest davčnih okrajev: Postojna, Ilirska Bistrica, Senožeče, Vipava, Cerknica in Lož. Imelo je 4 oddelke finančne straže: oddelek Postojna za davčna okraja Postojna in Ilirska Bistrica; oddelek Senožeče za davčni okraj Senožeče; oddelek Vipava za davčni okraj Vipava; oddelek Cerknica za davčna okraja Cerknica in Lož.

Kontrolno okrajno vodstvo v Kočevju je obsegalo tri davčne okraje: Kočevje, Ribnica in Velike Lašče. Tam sta delovala dva oddelka finančne straže: oddelek Kočevje za davčni okraj Velike Lašče ter za del davčnih okrajev Ribnica in Kočevje; oddelek Osilnica za del davčnih okrajev Ribnica in Kočevje.

Kontrolno okrajno vodstvo v Kranju je obsegalo pet davčnih okrajev, ki so imeli sedeže v Kranjski Gori, Škofji Loki, Kranju, Trziču in Radovljici. Okoliš je bil razdeljen med štiri oddelke finančne straže: oddelek Jesenice za davčni okraj Kranjska Gora; oddelek Škofja Loka za davčni okraj Škofja Loka; oddelek Kranj za davčni okraj Kranj in Trzič; oddelek Radovljica za davčni okraj Radovljica.

Kontrolno okrajno vodstvo Ljubljana I je bilo za davčne okraje Brdo, Kamnik, Litija, Ljubljana okolica, Radeče in Ljubljana mesto. Območje je imelo štiri oddelke finančne straže: oddelek Ljubljana št. 1 za del Ljubljanice na levem bregu Ljubljane in del davčnega okraja Ljubljana okolica; oddelek je imel izpostavo na južnem kolodvoru v Ljubljani in je skrbel za postopek z žganjem, pivom, sladkorjem in mineralnim oljem; oddelek Litija za davčni okraj Radeče in del davčnega okraja Litija; oddelek Mengeš za davčni okraj Kamnik in del davčnega okraja Brdo pri Lukovici; oddelek Moravče za del davčnega okraja Brdo in del davčnega okraja Litija.

Kontrolno okrajno vodstvo Ljubljana II je bilo za okoliš Ljubljanice na desnem bregu Ljubljane in za davčne okraje Idrija, Vrhnika ter Logatec in

za del davčnega okraja Ljubljana okolica. Tu so delali trije oddelki finančne straže: oddelek Ljubljana št. 2 za Ljubljano na desnem bregu Ljubljane in za del davčnega okraja Ljubljana okolica; oddelek Idrija za davčni okraj Idrija; oddelek Vrhnika za davčni okraj Vrhnika. V Logatcu je bila izpostava finančne straže za davčni okraj Logatec.

Kontrolno okrajno vodstvo v Mokronogu je imelo na skrbi šest davčnih okrajev: Krško, Kostanjevica, Mokronog, Trebnje, Žužemberk in Višnja Gora. Tam so bili trije oddelki finančne straže: oddelek Krško za davčna okraja Krško in Kostanjevica; oddelek Mokronog za davčna okraja Mokronog in Trebnje; oddelek Stična za davčna okraja Žužemberk in Višnja Gora.

Kontrolno okrajno vodstvo finančne straže v Novem mestu je bilo za tri davčne okraje: Metlika, Novo mesto in Črnomelj. Tam so bili trije oddelki finančne straže: oddelek Metlika za davčni okraj Metlika; oddelek Novo mesto za davčni okraj Novo mesto; oddelek Črnomelj za večji del davčnega okraja Črnomelj. V Vinici je bila izpostava oddelka v Črnomlju, pristojna za manjši del davčnega okraja Črnomelj.

V pregledu so bili točno navedene občine, ki so spadale k posameznim oddelkom finančne straže, če se njihovi okoliši niso ujemali z ozemljem davčnega okraja.

Finančno stražo na Kranjskem je vodila finančna direkcija v Ljubljani; tu je bilo sedem preglednih okrajev in 23 oddelkov s tremi izpostavami oddelkov. Kranjska je tedaj imela 31 davčnih okrajev, saj je bil tak urad tudi v Višnji Gori, in deželno stolno mesto Ljubljana.

Z ustanovitvijo nove občine Sora pri Medvodah konec leta 1911 se je le-ta izločila iz okoliša političnega okraja Ljubljana okolica in prešla pod politični okraj Kranj. Uradna okoliša oddelkov finančne straže Škofja Loka in Ljubljana št. 1 sta ostala enaka, čeprav se je občina Sora izločila iz davčnega okraja Ljubljana okolica in prešla v davčni okraj Škofja Loka. Delovni okoliš oddelka v Škofji Loki je še naprej ostal davčni okraj Škofja Loka, a brez okoliša občine Sora, ki je prešla v okoliš oddelka finančne straže Ljubljana št. 1.¹⁴⁸⁶

¹⁴⁸⁶ Belassung der neuerrichteten Ortsgemeinde Zaier im Überwachungsrayon der Finanzwachabteilung Lai-

Ob novi organiziranosti finančne straže na Kranjskem je prišlo do premestitev starešin. Jakob Skubic, višji komisar finančne straže II. razreda, je bil premeščen iz Kočevja v Ljubljano in postal vodja preglednega okraja Ljubljana II.; Ignac Lužar, komisar I. razreda finančne straže, je bil premeščen iz Ljubljane v Mokronog za vodjo tamkajšnjega preglednega okraja finančne straže; Alojzij Armelini, komisar finančne straže I. razreda, je bil iz oddelka finančne straže v Kočevju premeščen na mesto vodje preglednega okraja Kočevje.¹⁴⁸⁷

DELOVANJE FINANČNE STRAŽE

Finančna straža je bila med organi finančne uprave edina oborožena, uniformirana in deloma vojaško organizirana oz. urejena, zato je posebnost te uprave. Njeno delovanje je moralo potekati tudi med dogajanjem prve svetovne vojne.

Pregledni okraj Ljubljana I leta 1869: seznam tobačnih trafik

Vodstvo preglednega okraja finančne straže Ljubljana I je 25. julija 1869 izdelalo seznam prodajalcev tobaka na drobno, ki so imeli koncesijo in katerih bruto znesek prodaje je presegal 50 goldinarjev na leto. To je zahtevala finančna direkcija. Okraj je imel tri oddelke finančne straže, in sicer v Ljubljani, Litiji in Kamniku.

V okolišu oddelka v Ljubljani je bilo 66 takih trafikantov, v okolišu oddelka v Litiji 11 in v območju oddelka v Kamniku 11. Na območju vodstva preglednega okraja je bilo torej 88 trafikantov, ki so na drobno prodajali tobak in presegli letni bruto znesek prodaje 50 goldinarjev. Posameznikova zakupnina je znašala od 5 do 60 goldinarjev.

Vsi prodajalci so imeli ustrezno potrdilo oz. koncesijo, ki so jo pridobili v različnih letih. Najstarejša med njimi je bila Viktorija Tribuzzi, ki je stanovala v šempetrskem predmestju v Ljubljani.

Njena koncesija se je začela 24. junija 1834 in konec septembra 1869 je opustila to dejavnost, zato so jo črtali s seznama trafikantov in trafikantk. Njena bruto prodaja za leto 1868 je znašala 1248 goldinarjev in 64 krajcarjev. Tisti, ki je hotel s prodajo nadaljevati, je prišel na sedež preglednega okraja in podpisal ustrezno najemno pogodbo.¹⁴⁸⁸

Okoliši enot finančne straže na Kranjskem 1. februarja 1887

Finančno ministrstvo je 30. novembra 1886 odobrilo spremembe organiziranosti finančne straže na Kranjskem, ki so začele veljati 1. februarja 1887. Takoj po odobritvi je finančna direkcija v Ljubljani naročila vodjem vseh štirih preglednih okrajev, da izdelajo podroben prikaz okolišev posameznih oddelkov v svojih okrajih.

Vodje okrajev so na direkcijo v Ljubljani poslali enotne preglednice na začetku januarja leta 1887. Vsaka preglednica je vsebovala naslednje razpredelnice: ime preglednega okraja, namestitve oddelkov, davčni okraj, politični okraj, moštvo po nazivih, površina v kvadratnih kilometrih, število prebivalcev, število objektov pod nadzorom finančne straže: pivovarne, žganjekuhci, tobak: prodajalci na veliko in trafikanti, prodajalci kolkov, prodajalci smodnika, prodajalci igralnih kart, žgane pijače (točilnice, točilnice na drobno), trgovine, pripomba. Podatki so bili prikazani po okoliših davčnih uradov in sešteti za območje posameznega oddelka in sešteti za območje celotnega preglednega okraja.

Podatki kažejo, kako je bilo mogoče z maloštevilnim stražnim osebjem v velikem okolišu z mnogo prebivalstva zagotavljati postavljene naloge.

1) Pregledni okraj finančne straže v Ljubljani je imel pet oddelkov finančne straže. Oddelek v Ljubljani je bil za davčna okraja Ljubljana mesto in Ljubljana okolica. Oddelek v Mengšu je bil za davčna okraja Kamnik in Brdo pri Lukovici, oba sta spadala pod politični okraj Kamnik. Oddelek v Kranju je bil za davčne okraje Kranj, Škofja Loka in Tržič, ki so vsi spadali pod politični okraj Kranj. Oddelek v Radovljici je bil za davčna okraja Ra-

bach I. in Laibach, *Beilage*, št. VII., z dne 5. avgusta 1912, str. 50. Razglas c. kr. finančnega ravnateljstva za Kranjsko z dne 8. julija 1912, *DZVK*, št. 20/12, z dne 27. julija 1912, predpis št. 41.

¹⁴⁸⁷ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. IV., z dne 26. aprila 1912, str. 33.

¹⁴⁸⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1860–1871, ovoj za leto 1869, spis št. 1569.

dovljica in Kranjska Gora, ki sta spadala pod politični okraj Radovljica. Oddelek na Vrhniki je bil za davčni okraj Vrhnika, ki je spadal pod politični okraj Ljubljana okolica.

V okolišju ljubljanskega preglednega okraja so delovali trije pregledniki, deset nadpaznikov in trije pazniki, skupaj 16 mož. Preglednik je vodil oddelke v Ljubljani, Mengšu in v Kranju, druge pa nadpaznik.

Celotna površina preglednega okraja je merila 3805 kvadratnih kilometrov z 242.980 prebivalci. V okolišju je bilo 7 pivovarn, 1065 žganjekuhcev, 15 prodajalcev tobaka na veliko in 777 trafikantov, 31 prodajalcev kolkov, 6 prodajalcev smodnika, 17 prodajalcev igralnih kart, 982 točilnic žganih pijač, 159 prodajalnih teh pijač na drobno in 30 trgovin s temi pijačami. Pod nadzorom je bilo 3089 objektov. Na moža finančne straže je prišlo 237 kvadratnih kilometrov površine in 15.186 prebivalcev.

2) Pregledni okraj finančne straže v Novem mestu se je delil na pet oddelkov. Oddelek v Novem mestu je bil za davčni okraj Novo mesto, ki je bil enak političnemu okraju Novo mesto. Oddelek v Litiji je bil za davčna okraja Litija in Stična, ki sta spadala pod politični okraj Litija. Oddelek v Mokronogu je bil za davčna okraja Mokronog in Radeče, ki sta spadala pod politični okraj Krško. Oddelek v Krškem je bil za davčna okraja Krško in Kostanjevica, ki sta spadala pod politični okraj Krško. Oddelek v Žužemberku je bil za davčna okraja Žužemberk in Trebnje, ki sta spadala pod politični okraj Novo mesto.

V tem okolišju so delovali: dva preglednika, trije nadpazniki in 5 paznikov, skupno deset mož. Preglednika sta vodila oddelka v Novem mestu in Krškem, druge pa nadpazniki.

Objekti za nadzorovanje: ni bilo pivovarne, bilo je 1236 žganjekuhcev, 10 prodajalcev tobaka na veliko in 583 trafikantov, 16 prodajalcev kolkov, 8 prodajalcev smodnika, 7 prodajalcev igralnih kart, 261 točilnic žganih pijač, 6 točilnic teh pijač na drobno in 1 trgovina s temi pijačami. Površina okolišja je merila 2489,1 kvadratnih kilometrov in tam je živelo 143.267 prebivalcev. Na enega stražnika je prišlo 248,9 kvadratnih kilometrov površine in 14.327 prebivalcev.

3) Pregledni okraj finančne straže v Postojni je imel tri oddelke. Oddelek v Postojni je bil za davčna okraja Postojna in (Ilirska) Bistrica, ki sta spadala pod politični okraj Postojna. Oddelek v Senožečah je bil za davčna okraja Senožeče in Vipava, ki sta spadala pod politični okraj Postojna. Oddelek v Logatcu je bil za davčne okraja Logatec, Idrija in Lož, ki so spadali pod politični okraj Logatec.

V okolišju tega preglednega okraja so delali: en preglednik, pet nadpaznikov in trije pazniki, v celoti devet mož. Preglednik je vodil oddelke v Postojni, druga dva oddelka pa nadpaznika.

Površina okraja je merila 2117,8 kvadratnih kilometrov in v njem je živelo 79.175 ljudi. Pod nadzorstvom finančne straže je bilo: 1 pivovarna, 761 žganjekuhcev, 9 prodajalcev tobaka na veliko in 373 trafikantov, 16 prodajalcev kolkov, 3 prodajalci smodnika, 11 prodajalcev igralnih kart, 351 točilnic žganih pijač, 10 prodajalnih teh pijač na drobno in 8 trgovin s temi pijačami. Na enega stražnika je prišlo 235,3 kvadratnih kilometrov površine in 8797 prebivalcev.

4) Pregledni okraj finančne straže v Kočevju je bil razdeljen na dva oddelka. Oddelek v Kočevju je bil za davčne okraja Kočevje, Ribnica in Velike Lašče, ki so spadali pod politični okraj Kočevje. Oddelek v Črnomlju je bil za davčna okraja Črnomelj in Metlika, ki sta spadala pod politični okraj Črnomelj.

V tem okolišju so delali štirje nadpazniki in en paznik, skupaj pet mož.

Površina okolišja je merila 1731,88 kvadratnih kilometrov in v njem je živelo 71.682 ljudi. Objekti za nadzor so bili: 1 pivovarna, 547 žganjekuhcev, 9 prodajalcev tobaka na veliko in 347 trafikantov, 12 prodajalcev kolkov, 5 prodajalcev smodnika, 8 prodajalcev igralnih kart, 215 točilnic žganih pijač, 6 prodajalnih teh pijač na drobno in 2 trgovini s temi pijačami. Na enega stražnika je prišlo povprečno po 346 kvadratnih kilometrov površine in 14.336 prebivalcev.

Na Kranjskem je bilo tedaj 40 stražnikov, od teh 6 preglednikov, 22 nadpaznikov in 12 paznikov. Delali so na 15 oddelkih. Na moža je prišlo 2535 kvadratnih kilometrov površine in 13.427 prebivalcev. Pod nadzorom so imeli 7912 objektov

vseh vrst ali povprečno na enega moža 198 objektov.¹⁴⁸⁹

Na Kranjskem je bilo tedaj 9 pivovarn, 3609 žganjekuhcev, 43 prodajalcev tobaka na veliko, 2080 trafikantov, 75 prodajalcev kolkov, 22 prodajalcev smodnika, 43 prodajalcev igralnih kart, 1809 točilnic z žganimi pijačami, 181 prodajalnih teh pijač na drobno in 41 trgovin, kjer so prodajali žgane pijače.

Ob posredovanju ranjen nadpaznik finančne straže

Zanimiv primer sodne prakse je leta 1893 objavila revija *Slovenski pravnik*, ki jo je izdajalo društvo »Pravnik« v Ljubljani, ustanovljeno leta 1889. Nadpaznik finančne straže je pomagal orožniku, zato se je odprlo vprašanje o službeni nujnosti ali upravičenosti take pomoči. Primer je opisan le z navedbo imen oseb, brez priimkov in brez natančne označitve mesta in kraja dogajanja.

Dne 25. avgusta 1892 je sodni sluga hotel v krčmi rubiti pri nekem moškem, za kar je imel sodni nalog. Bržkone mu je hotel zarubiti del obleke ali prtljage. Da bi omogočila rubež, sta moškga tam navzoča orožnika aretirala. Moški se je uprl z rokami in nogami, jih zmerjal s smrkavci in roparji. Eden od orožnikov je poklical na pomoč še nadpaznika finančne straže, ki je bil v lokalu, in ko je ta prišel na pomoč, ga je moški ugriznil v roko in ga ranil. Ko so ga obvladali, so ga orožniki ovadili na tožilstvo.

Deželno sodišče v Ljubljani je 21. septembra 1892, torej že po slabem mesecu, obsodilo storilca za hudodelstvo javnega posilstva (nasilja) po členu 81 in za prestopok razžalitve javne straže po členu 312 kazenske postave iz leta 1852.¹⁴⁹⁰ Pri tem je upoštevalo le sodnega slugo in enega od orožnikov, ki da sta bila v službi, drugega orožnika in nadpaznika finančne straže pa ne, ker da nista bila v službi.

Državno pravdnštvo (tožilstvo) se je na to sodbo pritožilo in kasacijsko (pritožbeno) sodišče je ugovoru ugodilo. Izreklo je sodbo po istih dveh členih kazenske postave, upoštevalo pa tudi drugega orožnika in nadpaznika kot pri izvršitvi dejanja navzoči uradni osebi. Pri tem se je sklicevalo na člen 68 kazenske postave, ki je našteval, proti katerim uradnim osebam je mogoče storiti hudodelstvo upiranja. Ker je bil nadpaznik ob posredovanju ranjen, je to upoštevalo kot obteževalno okoliščino dejanja javnega nasilja in kazen odmerilo po drugem odstavku člena 82, v katerem je bila zagrožena kazen težke ječe od enega do petih let.

V obrazložitvi sodbe je kasacijsko sodišče navedlo napako v prvostopenjski sodbi. Napačno je prvostopenjsko sodišče ocenilo, da drugi orožnik in nadpaznik tedaj nista bila v službi. Taka ocena ni bila v skladu s členoma 25 in 26 službenega navodila za orožništvo.¹⁴⁹¹ Ta člena sta določala, da je dolžnost orožništva, da brez posebnega ukaza preprečuje kazniva dejanja, in če storilca zasači pri dejanju, ga sme takoj aretirati. Prvi orožnik je poklical na pomoč ne le svojega tovariša, marveč tudi nadpaznika finančne straže. Za to je imel podlago v členu 14 zakona o orožništvu, ki je določal, da sme orožništvo zahtevati pomoč drugih straž in njihovega moštva, ki jo morajo nuditi.¹⁴⁹² Za tako pomoč je finančna straža imela dolžnost po členu 1 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843. Drugi orožnik je bil res brez službene puške, toda po tem ni mogoče odločati, ali je bil v službi ali ne. Člen 46 omenjenega službenega navodila je res določal, da mora orožnik službeno nastopati praviloma predpisano oborožen. Toda če je kazalo, da bi upiranje osebe uspelo, je moral orožnik ukrepati tudi, če je bil oborožen le s pobočnim orožjem (nož, sablja), je zapisalo kasacijsko sodišče.¹⁴⁹³

¹⁴⁸⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1887–1890, ovoj za leto 1887, ovitek št. 85.

¹⁴⁹⁰ *Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke*, Dunaj: Iz cesarsko-kraljeve dvorne in državne tiskarne, 1853, kjer je objavljen nemško in slovensko besedilo tega zakona.

¹⁴⁹¹ *Dienst-Instruction für die k. k. Gendarmerie*, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1876.

¹⁴⁹² Postava od 26. februarija 1876, o c. k. žandarstvu za kraljevine in dežele, zastopane v državnem zboru, *DZ*, št. 7/76, z dne 29. februarja 1876.

¹⁴⁹³ *Slovenski pravnik*, št. 2, 1893, str. 45–47.

Kontrola zalog pri 1972 prodajalcih sladkorja

Cesarski ukaz z dne 9. julija 1898¹⁴⁹⁴ je določil, da so tudi v obratovalni dobi 1898/99 veljale določbe o količini alkohola, ki so ga smele žganjarne, zavezane k potrošnici, izdelovati po nižji postavki te potrošnine. To je urejal že cesarski ukaz z dne 24. avgusta 1897, ki je določil, da je treba k potrošnici 11 goldinarjev na 100 kilogramov čiste teže sladkorja dodati še 2 goldinarja.¹⁴⁹⁵ Nato je izšel še ukaz finančnega ministrstva za izvršitev tega cesarjevega ukaza.¹⁴⁹⁶ Določil je postopek finančnih organov. Na en kilogram čiste teže sladkorja ali sladkornih izdelkov je bilo treba plačati šest krajcarjev. Prodajalci teh predmetov so morali prijaviti te zaloge na najbližjem oddelku finančne straže. Prijavne pole so se dobile na vseh davčnih uradih in na oddelkih finančne straže. Obvestilo te vrste je finančna direkcija v Ljubljani objavila tudi v dnevnem časopisju.

Obrazec za prijavo, ki ga je izpolnil prodajalec, je vseboval: zaporedno številko, označitev prostora, kjer se to blago hrani, vrste sladkornega blaga, vrsto posode za hranjenje blaga, kosmato težo v kilogramih, količino likerja v litrih in opombo.

Ko je prijavo prejel oddelk finančne straže, je bilo treba na kraju samem pregledati, če se prijava ujema z dejanskim stanjem. Na kraju samem je stražnik izpolnil obrazec, ki je vseboval podrobnejše podatke kot obrazec pri prodajalcu. Imel je te razpredelnice: zaporedna številka, opis prostora za shranjevanje blaga, vrste sladkornega blaga, vrste posode, kosmata teža, čista teža, količina sladkorja, sladkorna količina za izračun prodajne davščine, opomba; obrazec je podpisal stražnik, ki je opravil pregled.

Da ni šlo za majhno nalogo, pove podatek, koliko prodajalcev sladkorja in izdelkov iz sladkorja je bilo v okoliših posameznih preglednih okrajev oz. oddelkov. V okolišu preglednega okraja Ljubljana je bilo 629 prodajalcev, od teh v oddelku straže v

Ljubljani 319, v oddelku na Vrhniki 43, v oddelku Mengeš 172 in v oddelku Litija 95. V okolišu preglednega okraja Postojna je bilo 382 prodajalcev, od teh v oddelku Postojna 143, v oddelku Senožče 84 in v okolišu oddelka Logatec 155. Okoliš preglednega okraja Novo mesto je imel 260 prodajalcev, od teh v oddelku Novo mesto 80, v oddelku Žužemberk 112 in v oddelku Krško 68. Pregledni okraj Kočevje je imel 282 prodajalcev, od teh 211 v oddelku Kočevje in 71 v okolišu oddelka Črnomelj. V okolišu preglednega okraja Kranj je bilo 419 prodajalec, od teh v oddelku Kranj 250 in v oddelku Radovljica 169.¹⁴⁹⁷ Na Kranjskem je bilo tedaj 1972 prodajalcev sladkorja.

Finančna direkcija je 30. junija 1899 zahtevala od vodstev preglednih okrajev število prodajalcev sladkorja in izdelkov iz njega v okoliših posameznih oddelkov in v davčnih okrajih. Ko so prve dni julija vodstva pošiljala zahtevana poročila, je bilo le malo razlik v primerjavi s podatki poleti prejšnjega leta: ponekod se je število prodajalcev povečalo in drugje zmanjšalo, ni pa bilo bistvenih razlik. Na začetku julija 1899 so oddelki finančne straže nadzorovali 2000 prodajalcev sladkorja in sladkornih izdelkov. Oddelka Novo mesto in Litija sta izdelala tudi seznama teh oseb po naslovih in davčnih okrajih, kar je zahtevalo dodatne napore.¹⁴⁹⁸

Revizije poslovanja s kolki

Odlok ministrstva za finance z dne 21. novembra 1898 je določil, da revizijo poslovanja s kolki po krajevnih občinskih uradih opravlja pregledni okraj finančne straže. Načrte teh pregledov je vsako leto v januarju izdelal pristojbinski odmerni urad v Ljubljani in ga poslal na finančno direkcijo.

V letu 1904 je bilo načrtovano, da bodo vodstva preglednih okrajev finančne straže pregledala poslovanje s kolki v 102 krajevnih občinah. Dejansko so pregledali dve občini več. Po okrajih so opravili toliko revizij: Kočevje 21, Kranj 15, Ljubljana 31, dejansko pa 35, Novo mesto 14 in Po-

¹⁴⁹⁴ Cesarski ukaz z dne 9. julija 1898, *DZ*, št. 38/98, z dne 15. julija 1898, predpis št. 119.

¹⁴⁹⁵ Cesarski ukaz z dne 24. avgusta 1897, *DZ*, št. 78/97, z dne 28. avgusta 1897, predpis št. 193.

¹⁴⁹⁶ Razpis finančnega ministrstva z dne 26. avgusta 1897, *DZ*, št. 78/97, z dne 28. avgusta 1897, predpis št. 194

¹⁴⁹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1898, spisi od št. 1 do 475, ovoj št. 433.

¹⁴⁹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1899, spisi od št. 1 do 400, ovoj št. 378.

stojna 19, dve manj od načrtovanih. V poročilih so vodstva navedla, da je bilo v letu 1903 pregledanih 124 krajevnih občin.¹⁴⁹⁹

Urad za odmero pristojbin v Ljubljani je 29. januarja 1906 izdelal načrt za pregled ravnanja s kolki v tem letu. V pregled je bilo vključenih 720 oblastev, uradov in društev, ki so bili naštet v preglednici. K njim so spadali tudi: občinski uradi, in sicer 14 mestnih in 345 podeželskih, društva za izposajo in denarne predujme, okrajna glavarstva, davčni uradi in drugi. Ker je bila revizija razporejena po več letih, so bili v pregledu naštet tisti uradi, ki bodo pregledani v letu 1906; ob tem pa je bilo tudi navedeno, koliko teh pregledov je bilo v letu 1905. V letu 1905 so opravili revizijo v 202 uradih, za kar sta bila potrebna 302 dneva. V tem letu je bilo skupaj pregledanih 308 zavezancev. Za leto 1906 so načrtovali revizijo na 329 mestih. Povsod je bilo navedeno, kateri finančni uradnik omenjenega urada bo opravil revizijo in koliko dni bo za to potreboval. V načrtu je bilo predvideno, da bo pod nadzor prišlo 123 krajevnih občin. Posamezna vodstva preglednih okrajev so imela nalogo za več pregledov v občinah: Kočevje 31, Kranj 20, Ljubljana 32, Novo mesto 18 in Postojna 22 občinskih uradov. Pregledni okraj v Kranju je imel nalogo, da opravi pregled med drugim v krajevnih občinah Oselica in Zminec v Poljanski dolini ter v občini Selce v Selški dolini.¹⁵⁰⁰

Urad za odmero pristojbin je 12. januarja 1907 izdelal načrt kolkovne revizije za to leto. Pregledni okraji finančne straže so dobili nalogo, da pregledajo to poslovanje v 107 krajevnih občinah: v Postojni 21, v Kočevju 22, v Kranju 15, v Ljubljani 35 in v Novem mestu 14. Prejšnje leto so pregledali 123 občin. Število pregledanih objektov te vrste se je od leta 1906 povečalo za 27. Tako je bilo v letu 1906 pregledanih skupaj 738 objektov, med njimi 345 krajevnih občin.¹⁵⁰¹

V letu 1908 je pristojbinski urad 15. januarja izdelal načrt za revizijo v 116 občinah, kjer so

pregledali več okrajev: Postojna 14, Kočevje 17, Kranj 11, Ljubljana 49 in Novo mesto 25. Število pregledanih objektov je od leta 1907 porastlo za en objekt; skupaj jih je bilo 745, krajevnih občin pa 345. V letu 1907 je finančna straža pregledala 106 občin in za to porabila 32 ur in pol. V letu 1908 je za to načrtovala 34 ur in pol.¹⁵⁰²

V letu 1909 so načrtovali revizijo v 385 objektih, od tega v 125 krajevnih občinah; dve še iz prejšnjega leta. Število objektov je naraslo za 53. Pregledni okraji finančne straže so morali pregledati toliko občin: Postojna 22, Kočevje 33, Kranj 20, Ljubljana 32 in Novo mesto 18. Isti pregledni okraji so v letu 1908 pregledali tudi 71 prodajalnih igralnih kart.¹⁵⁰³

Ljubljanska direkcija je sredi decembra 1909 zaprosila finančne direkcije za Koroško, Gornjo Avstrijo, Salzburško in Šlezijo, da bi ji posredovale podatke o revizijah prometa kolkov v letu 1909. Spomladi so odpisale vse štiri direkcije s sedeži v Celovcu, Linzu, Salzburgu in Tropauu. Nato so v Ljubljani izdelali obširno preglednico s podatki iz vsake od štirih direkcij, dodani pa so bili podatki še za ljubljansko direkcijo. Za vsako direkcijo je preglednica vsebovala rubrike: število pregledanih objektov; število v letu 1909 pregledanih objektov; čas, potreben za revizijo; povprečen čas revizije za en objekt. Ta je na Koroškem znašal 0,9 dneva, na Salzburškem 0,5 dneva, v Gornji Avstriji 0,25 dneva, v Šleziji 0,3 dneva in v Ljubljani 0,3 dneva.¹⁵⁰⁴

Kolkovna revizija je v letu 1910 zajela 108 krajevnih občin. Število pregledanih objektov je od leta 1909 zraslo za 47. Posamezni pregledni okraji so pregledali toliko občin: Postojna 21, Kočevje 24, Kranj 14, Ljubljana 35 in Novo mesto 14.¹⁵⁰⁵

Pristojbinski odmerni urad v Ljubljani je 20. januarja 1912 izdelal načrt za tisto leto in ga dostavil direkciji. Poslali so tudi pregled sprememb

¹⁴⁹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–200, ovoj št. 99.

¹⁵⁰⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 1–400, ovoj št. 114.

¹⁵⁰¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, ovoj št. 92.

¹⁵⁰² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 1–300, ovoj št. 104.

¹⁵⁰³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 1–400, ovoj št. 93.

¹⁵⁰⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, spisi 401–800, ovoj št. 769.

¹⁵⁰⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1910, spisi 1–380, ovoj št. 116.

v revizijski knjigi v letu 1911: število objektov za revizijo je zraslo za 54. Predvidena je bila revizija v 115 krajevnih občinah in ena zaostala iz leta 1911, skupaj torej v 116 občinah. Pregledni okraji so dobili nalogo za pregled v toliko občinah: Postojna 21, Kočevje 31, Kranj 15, Ljubljana 33 in Novo mesto 16.¹⁵⁰⁶

Iz navedenih podatkov je mogoče sklepati, da je ta revizija po občinskih uradih pomenila za strožo zahtevno nalogo.

Pristojbinske preiskave v letih 1899, 1900, 1901 in 1902

Pregledni okraji finančne straže so na začetku leta 1903 poročali na direkcijo, koliko še nekončanih preiskav za pristojbinske prestopke so imeli zadnjega dne decembra 1902. Neokončane preiskave so se nanašale na 536 oseb, in sicer: na 22 oseb iz leta 1900, na 105 oseb iz leta 1901 in 409 oseb iz leta 1902. Največ zadev se je nanašalo na prestopke v zvezi z vinom in žganjem, drugi pa na prestopke s tobakom, mesom, kolki in maslom. V posameznem letu je bilo toliko opisov teh prestopkov: 1899: 993, 1900: 1309, 1901: 1695 in 1902: 1637.

Kdo je opravljal tovrstne preiskave? Na direkciji finančni višji komisar Maks Kostanjevec, ki je v letu 1901 dobil v rešitev 440 preiskav in v letu 1902 že 503. V istih dveh letih so vodje preglednih okrajev finančne straže reševali toliko zadev: Kočevje 245 in 75, Kranj 59 in 60, Ljubljana 149 in 73, Novo mesto 119 in 141 ter Postojna 110 in 72. Finančna straža je torej leta 1901 imela 682 tovrstnih preiskav, leta 1902 pa 521.

Od 993 opisov dejanj so jih leta 1899 rešili 337 brez preiskave, za 656 zadev pa je bila odrejena preiskava; za leto 1900 so te tri številke take: 1309 opisov dejanj, 580 zadev rešenih brez preiskave, za 729 zadev je bila odrejena preiskava; za leto 1901 so ti podatki taki: 1695, 573 in 1122, v letu 1902 pa je bilo 1637 opisov dejanj in od teh je bilo rešenih brez preiskave 613, za 1024 zadev pa so bile uvedene preiskave.

V istih letih so preiskave potekale takole: leta

1899 je bilo izrečenih 322 razsodb, leta 1900 344, leta 1901 385 in leta 1902 326; opuščenih je bilo v istih letih 50, 38, 75 in 120 primerov; odpustili so 184, 317, 512 in 469 primerov; iz leta 1899 ni bilo nobene neskončane preiskave, iz leta 1900 jih je bilo 30, v letu 1901 jih je bilo 180 in v letu 1902 še 289. V letu 1901 je bilo 1573 storilcev teh prestopkov in 1440 uvedenih preiskav.¹⁵⁰⁷

Iz omenjenih podatkov se da razbrati, da so v obravnavah 5634 prijav za pristojbinske prestopke opustili 283 primerov in odpustili 1482. Šlo je bržkone za upoštevanje teže dejanja, zbranih dokazov za krivdo, osebnosti storilca itd.

Po protinemških protestih preverjanje napisov na trafikah

Finančna direkcija v Ljubljani je jeseni leta 1908 spet naložila stražnikom dodatne naloge. Dne 5. oktobra 1908 je izdala odlok, da morajo vsi trafikanti in tobačni založniki, ki so po 20. septembru 1908 odstranili bodisi dvojezični nemško-slovenski ali enojezični nemški napis, ga zamenjali s slovenskim ali le z nemškim, vzpostaviti stanje pred tem datumom. To je posredovala vodstvu preglednih okrajev finančne straže in jim naročila, da preverijo stanje in spremljajo vrnitev napisov v prejšnje stanje. Kdor ne bi tega upošteval, ga je treba zaslišati in zapisnik poslati direkciji zaradi nadaljnjega postopka.

Direkcija je 31. oktobra 1908 pisno zaprosila vodstva finančnih (deželnih) direkcij za Šlezijo, Bukovino, Štajersko, Primorje, Češko in Moravsko, da jo obvestijo, kako so pri njih označene prodajalne in skladišča tobačnih izdelkov. Vse so odgovorile. Direkcija v Brnu je napisala, da to ni urejeno z odlokom finančnega ministrstva in je odvisno od trafikanta ali založnika. Iz Gradca so sporočili, da so v južni Štajerski ti napisi večinoma samo nemški v Mariboru, drugod mešani ali le v slovenščini.

Vodstva okrajev so nato direkciji poročala o ugotovljenem stanju. Vodstvo v Kočevju je 13. novembra 1908 izdelalo seznam trafikantov in založnikov. V okolišju davčnega urada v Kočevju jih je

¹⁵⁰⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 1–300, ovoj št. 94.

¹⁵⁰⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 401–800, ovoj št. 589.

bilo 22 in le eden je imel napis samo v slovenskem jeziku, vsi drugi pa le v nemškem jeziku. V okoliščini davčnega urada v Črnomlju jih je bilo 20; od teh je 12 imelo napis le v slovenščini in 8 zgolj v nemščini. Na oddelku finančne straže v Ribnici so 10. oktobra 1908 zaslišali trafikanta Franca Picka iz Ribnice. Predstavili so mu omenjeni odlok direktorije in zahtevali, da pojasni, zakaj je odstranil nemški napis. Pojasnil je, da so pri njem vsi kupci le Slovenci, zato je na njihovo zahtevo odstranil nemško tablo in postavil le slovensko tablo. Prosil je, da ta napis ostane. Ker ni vzpostavil prvotnega stanja, so ga 17. oktobra spet zaslišali. Oba zapiski so poslali direktoriji in od tam so 31. oktobra odpisali, da mora obnoviti dvojezični napis.

Vodstvo preglednega okraja v Kranju je 11. novembra 1908 poročalo direktoriji, da so vsi vzpostavili stanje pred 20. septembrom 1908. Izjema sta bila dva, in sicer tobačni založnik Matevž Žigon iz Škofje Loke in trafikant Alojz Schrey na Jesenicah. Priloženi seznam je navajal 119 oseb, za katere so bili navedeni ti podatki: ime in priimek, kraj in hišna številka, ali je napis le v nemščini ali le v slovenščini ali pa ima le grb brez vsakega napisa. Takih, ki so imeli le grb, je bilo sedem. Trafikant Jože Mrak iz Volče št. 3 je imel le nemški napis, trafikant Gregor Peternelj v Poljanah št. 20 le slovenskega in Valentin Demšar v Malenskem Vrhu št. 2 le grb.

Na oddelku finančne straže v Škofji Loki so 9. novembra 1908 zaslišali Matevža Žigona, tobačnega založnika. Seznanili so ga z odlokom direktorije o napisih, nato pa je moral pojasniti, zakaj nima starega dvojezičnega napisa na svojem skladišču. Povedal je, da so mu po 20. septembru neznanči premazali nemški del dvojezične table, zato je postavil le slovensko. Za Škofjo Loko je nemški napis povsem nepotreben. Zaslišal ga je Franc Zajec, paznik na škofjeloškem oddelku.

Na oddelku finančne straže na Jesenicah so 23. oktobra 1908 zaslišali trafikanta Alojza Schreya. Povedal je, da so njegovi kupci zgolj Slovenci in ne misli obesiti nemškega napisa. »*Ako smejo drugje imeti samo nemški napis, tako smem tudi jaz imeti samo slovenskega, posebno ker pri tem erar ne trpi nikake škode*«, je pojasnil svoje ravnanje. Zasliševalca sta bila dva, in sicer paznik Ferdo Kobau, podpis drugega pa je povsem nečitljiv.

Na oddelku finančne straže v Trebnjem so 6. novembra 1908 zaslišali tobačnega založnika Viljema Tomiča. Obljubil je, da bo takoj obnovil nemški napis. Tega pa ni storil, zato so ga 13. novembra spet zaslišali. Bil je dogovorjen, da mu bo slikar obnovil napis, a je povsem zaseden, zato bo to storil sam do začetka decembra. Zasliševalec je bil Franc Kogej, preglednik finančne straže.

Na oddelku Mokronog so 14. oktobra 1908 zaslišali tobačno podzaložnico in njenega moža. Alojzija Strel je izjavila, da ne ve, kdo je odstranil nemški napis, mož Peter Strel pa je povedal, da je napis odstranil sam, ker so stranke to zahtevale. Obljubila sta, da bosta napis obnovila. Zasliševalec je bil Rudolf Kovač, nadpaznik.¹⁵⁰⁸

Kaže, da je do preverjanja napisov prišlo bolj zaradi odločitev vodstva ljubljanske direktorije oz. predsednika deželne vlade kot predsednika te direktorije in manj zaradi ukaza z Dunaja. O tem namreč ni dokumenta, da bi morali odgovoriti ministrstvu, kar je bilo zmeraj pravilo, če je kaka zahteva prispela od tam. Očitno pa je bilo to povezano z ljubljanskimi dogodki 20. septembra 1908. Protinemški duh se je iz deželne prestolnice razširil tudi na podeželje; eden od znakov nezadovoljstva je bilo tudi odstranjevanje ali poškodovanje nemških napisov na javnih krajih ali objektih.

NEKAJ PODATKOV O STRAŽNIKI

Osebe finančne straže je opravljalo svoje naloge in si ob tem prizadevalo, da bi skladno s predpisi dosegalo svoje pravice in možnosti, tudi tiste za napredovanje. Slednje je pomenilo boljši zaslužek ali premestitev v večji kraj, kjer so njihovi otroci imeli boljše možnosti za šolanje.

Za eno delovno mesto 12 prošenj

Priloga uredbenika finančnega ministrstva je sredi decembra 1886 objavila razpis za delovno mesto oficijala ali asistenta na glavnem carinskem uradu v Ljubljani. Prvo mesto je spadalo v X. in drugo v XI. rang. Prosilci naj v prošnji navedejo znanje deželnih jezikov in priložijo dokaz o opra-

¹⁵⁰⁸ AS 52, Finančna direktorija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 901 in dalje, ovoj št. 933.

vljenem izpitu iz carinjenja in blagoznanstva. Rok za oddajo prošenj na finančni direkciji v Ljubljani je bil 20. januar 1887.¹⁵⁰⁹

Na razpis je prispelo 12 prošenj, od teh štiri za carinskega oficila in osem za carinskega asistenta. Za carinskega asistenta se je med osmimi prijavilo sedem finančnih stražnikov: Valentin Ravnikar, preglednik na oddelku v Mengšu od 7. septembra 1877, star 42 let; Ludvik Brauner, preglednik na oddelku Ptuj od 7. junija 1882, star 36 let; Jožef Jamšek, preglednik na oddelku v Sežani, star 30 let; Heinrich Drassal, nadpaznik na oddelku v Kranju od 2. aprila 1880; Jožef Prstolič, nadpaznik na oddelku v Mariboru od 14. novembra 1880; Jakob Ilar, nadpaznik na oddelku Veli Lošinj od 21. januarja 1882, star 39 let; Anton Grom, nadpaznik na oddelku v Trstu, star 31 let. V prošnjah so nekateri navedli pomanjkljive podatke, tako da na direkciji niso mogli izpolniti vseh razpredelnic pregleda o prispelih prošnjah.

Na direkciji so izbrali Valentina Ravnikarja in mu 20. februarja 1887 izdali odločbo o postavitvi za carinskega asistenta pri carinskem uradu.¹⁵¹⁰

V prilogi so izhajali razpisi za številna delovna mesta v finančni upravi po celotni Avstriji oz. njenih deželah. Na razpise je prihajala množica prošenj oz. prijav; v ljubljanski direkciji so iz vseh sestavili pregled, in če je šlo za delovno mesto v okolju ljubljanske direkcije, so odločili, kdo bo sprejet na razpisano delovno mesto in mu dali odločbo; druge prošnje so odstopili drugim direktorjem.

Sprejemni izpit za stražnika

V arhivu je fascikel z oznako 1928, XXXII., Finančno okr. (okrajno) ravnateljstvo v Ljubljani 1903–1918, kjer je tudi nekaj gradiva o sprejemanju kandidatov k finančni straži. Ovoji so za leta 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1913, 1914, 1915, 1917 in 1918, za druga leta v tem razdobju pa ovojev ni. Gradivo se nanaša na

sprejem deset mož. Iz tega se da obnoviti postopek sprejema v finančno stražo.

Ko je kandidat pisno v nemškem jeziku zaprosil za sprejem v finančno stražo, je prošnjo reševala finančna direkcija v Ljubljani. Poklicali so ga v Ljubljano, kjer so na direkciji sestavili zapisnik, ki se je nanašal na njegovo prošnjo za sprejem v službo. Zapisnik je bil izdelan v obliki obrazca, napisanega z roko. Vseboval je 15 vprašanj, ki so bila izpisana na levi strani, na desni strani pa je bil prostor za vpis odgovorov. Vprašanja so se nanašala na prosilca: 1) ime in priimek prosilca in njegove dotedanje zaposlitve; 2) ime in priimek staršev prosilca in njuna zaposlitve; 3) kandidatova veroizpoved; 4) dan, mesec in leto rojstva; 5) katere jezike zna; 6) rojstni kraj in domovinska pripadnost; 7) katere šole je obiskoval in njegov poklic; 8) vojaška služba; 9) zakonski stan; 10) bivališče; 11) ali je bil v policijski ali sodni preiskavi; 12) ali je primeren za triletno službovanje pri finančni straži; 13) ali bo ob morebitnem sprejemu k finančni straži prispeval za uniformo in posteljino; 14) oris dotedanjega življenja in službovanja; 15) preskus iz računstva, ki je obsegal seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje. Pri trinajstem vprašanju je moral kandidat lastnoročno na kratko opisati svoje življenje in zaposlitve, in sicer v nemškem in slovenskem jeziku. Sestavni del zapisnika je bil tudi tabelarni pregled njegove zaposlitvene poti. Ob koncu sta se podpisala spraševalec in kandidat.

Če so kandidata ocenili kot primernega, so zaprosili za mnenje vsa oblastva, na območju katerih je bil prosilec zaposlen ali se šolal, na primer okrajno glavarstvo, mestni magistrat, občino, orožniško postajo, šolo, obrtnega mojstra, pri katerem se je učil poklica itd. Zaprošenim je bilo treba opisati kandidatovo vedenje in podati svoje mnenje o primernosti za kandidatovo zaposlitev pri finančni straži. Odgovori so bili v nemškem ali slovenskem jeziku. Občine in mestni magistrat v Ljubljani so praviloma odpisali v slovenskem jeziku.

Sestavni del sprejemnega gradiva je bila tudi vojaška dokumentacija. Poveljstvo enote, kjer je kandidat služil triletni vojaški rok, je za direkcijo priskrbelo dva izpolnjena obrazca, v katerih so bili obširni podatki o vojaku. Šlo je za izpisek iz tako imenovanega spremljevalnega lista (*Coduite-Liste*) z opisom vojakovega obnašanja in za izpisek iz te-

¹⁵⁰⁹ *Notizenblatt für den Dienstbereich des k. k. Finanzministeriums für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, št. 32, z dne 15. decembra 1886, str. 96.

¹⁵¹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1887–1890, ovoj za leto 1887, ovitek št. 75.

meljne knjige enote (*Unterabteilung-Grundbuchblatt*). Če je bil disciplinsko obravnavan, so izpolnili še tretji obrazec (*Strafprotokoll-Auszug*), ki je vseboval tovrstne podatke.

Če so bili vsi podatki ugodni, so na direkciji pripravili odločbo o sprejemu v službo. Poslali so jo prosilcu, pristojnemu preglednemu okraju finančne straže in računskemu oddelku direkcije. Ekonomatu direkcije so naročili, da ga novinca zadolži za pripadajoče orožje, opremo in strelivo; praviloma je prejel 20 nabojev za puško.¹⁵¹¹

Šest novosprejetih stražnikov je ostalo

Novosprejeti k finančni straži so bili nato razporejeni po oddelkih na Kranjskem. Od deseterice je dlje ostalo pri straži šest mož, štirje pa so jo kmalu zapustili.

1) Rudolf Hodžar je bil rojen 26. marca 1884 v Ormožu. Ljudsko šolo je obiskoval v domačem kraju, nato je ostal pri starših, ki sta bila kajzarja. Kot vajenec za trgovski poklic se je šolal v Celju, Ljubljani, spet v Celju in nazadnje v Kranju; ker se je tvrdka iz Kranja preselila v Ljubljano, se je z njo preselil tudi on in je postal trgovski pomočnik. Stanoval je v Ljubljani, Stari trg št. 26. Za mnenje o njem so zaprosili mestna magistrata Ljubljana in Celje ter okrajni glavarstvi Kranj in Ptuj. Zapisnik o preskusu znanja je podpisal Alojzij Armelini. Nato so ga 6. maja 1903 obvestili, da je sprejet v službo. Finančna direkcija je 10. julija 1903 obvestila vodstvo preglednega okraja finančne straže v Kranju, da je z 8. julijem dodeljen v oddelek finančne straže v Kranju. Njegova neto plača je znašala 78 goldinarjev.¹⁵¹²

2) Franc Zajec, rojen 20. januarja 1879 v Lazah nad Krko, okraj Litija, je kot vojak pehotnega polka št. 17 v Celovcu zaprosil za sprejem k finančni straži. Oče je bil kmetovalec v Lazah, mati je umrla. Končal je ljudsko šolo na Krki in obrtno šolo v Ljubljani ter postal mizarški pomočnik. Kot mizar je služboval v Ljubljani, Gradcu, Salzburgu in spet v Ljubljani. Pri vojaki je bil od 5. oktobra 1900

do 30. novembra 1903. Z odločbo finančne direkcije v Ljubljani je bil 1. oktobra 1904 razporejen v oddelek finančne straže Senožec. Njegova čista plača je znašala 100 kron.¹⁵¹³

3) Ignac Hodnik je bil rojen 19. julija 1878 v Kostanjevici na Krki; tam je obiskoval ljudsko šolo in nato je pomagal staršema, ki sta bila hišna posestnika. V Novem mestu se je pri obrtniku učil za kolarja; tam je ostal kot pomočnik. Eno leto je bil samostojni obrtnik, nato je odšel k vojakom v Ljubljano. Zapisnik o sprejemu v službo so sestavili 15. julija 1903; izpraševalec je bil Alojzij Armelini. Z odločbo je bil 9. avgusta 1904 razporejen oddelku finančne straže Vrhnika. Plača je znašala neto 65 kron in 33 vinarjev.¹⁵¹⁴

4) Franc Šaler je bil rojen 29. novembra 1879 v Cerniku pri Novi Gradiški v Slavoniji. Mati je bila privatnica, oče je umrl. Prošnjo za sprejem v finančno stražo je napisal 28. marca 1903. V njej je navedel, da je leta 1882 z materjo prišel v Ljubljano in tu končal petrazredno ljudsko šolo. Leta 1893 je šel v šolo za natakara in obrtno šolo končal čez tri leta. Kot natakara je služboval v dveh krajih v kolodvorskih restavracijah na Zgornjem Štajerskem, nato v Ljubljani in nazadnje v Crikvenici. Vojake je odslužil pri 17. pehotnem polku v Ljubljani in postal korporal. K preskusu je pristopil 9. aprila 1903; izpraševalec je bil Alojzij Armelini. Vse preverbe so bile ugodne za sprejem v to stražo. Z 2. novembrom 1903 je bil dodeljen na oddelek Novo mesto; neto plača je znašala 92 kron. Za potovanje na službeno mesto je porabil 11 kron in 31 vinarjev, od tega za vožnjo na ljubljanski kolodvor 3 krone, vozni listek za vlak je stal dve kroni in 40 vinarjev, za potnino je prejel dve kroni, za prtljago pa 91 vinarjev.¹⁵¹⁵

5) Anton Verli se je rodil 17. januarja 1878 v Cerknici. Oče je bil trgovec in je umrl, mati pa je bila prodajalka tobaka v Cerknici. Dne 2. marca 1903 je napisal prošnjo za sprejem v finančno

¹⁵¹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1903, spis št. 12787.

¹⁵¹² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1903, spis št. 12787.

¹⁵¹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1904, spis št. 19744.

¹⁵¹⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1904, spis št. 15285.

¹⁵¹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1906, spis št. 17999.

stražo. Končal je štirirazredno ljudsko šolo v Cerknici; nato je obiskoval šolo v Kočevju, končal je štiri razrede višje realke v Ljubljani. Nato je pomagal materi pri poslovanju v prodajalni z mešanim blagom. Od 6. aprila 1896 je bil davčni praktikant pri davčnem uradu v Postojni, Vipavi in Škofji Loki. Ker ni opravil predpisanega izpita, je 31. avgusta 1899 moral izstopiti iz te službe. Od 4. oktobra 1899 je bil pri vojakih pri 47. pehotnem polku v Trstu. Preskus je opravil 5 marca 1903; vodil ga je Alojzij Armelini. Finančna direkcija mu je 4. julija 1903 izdala odločbo, da je bil razporejen na oddelek Kočevje s plačo 92 kron in 67 vinarjev z odbitkom 52 kron in 67 vinarjev. Ker je opravil izpit za paznika, torej za trajno zaposlitev v finančni straži, je 31. julija 1906 prejel odločbo o tem.¹⁵¹⁶

6) Jožef Zemljak je bil rojen 27. decembra 1879 v Koprivnici na Spodnjem Štajerskem. Tam je končal štirirazredno ljudsko šolo, nato je pomagal staršema na kmetiji. Kot vrtnar je pomagal lazaristom v Celju, Gradcu in na Dunaju. Od 7. oktobra 1900 do 30. septembra 1903 je bil vojak pri sanitetnem oddelku št. 8 v Ljubljani in postal korporal. Po odsluženem vojaškem roku je bil uradni sluga pri delniški družbi združenih pivovarn v Žalcu in Ljubljani. Stanoval je v Sodni ulici št. 4 v Ljubljani. Preskus je opravil 28. novembra 1903 pod nadzorom Alojzija Armelinija. Direkcija je 5. decembra 1903 zaprosila deželno orožniško poveljstvo št. 12 v Ljubljani, da sporoči, zakaj imenovani ni bil sprejet k orožnikom. Od tam so odgovorili 13. decembra 1903 in navedli, da je bilo dovolj primernih oz. boljših kandidatov. Nato je direkcija 6. aprila 1904 izdala odločbo, da je dodeljen na oddelek Postojna z neto prejemki 100 kron. Zadnji dan julija 1906 je uspešno opravil izpit za paznika in 3. marca 1907 je zaprosil za trajno zaposlitev v finančni straži, kar je dosegel s 1. aprilom 1907.¹⁵¹⁷

Med desetimi novosprejetimi stražniki so štirje kmalu zapustili stražni zbor.

a) Evgen Mikuž je bil rojen 15. novembra 1882

v Gorici. Oče je bil računski revizor pri deželnem odboru Kranjske v Ljubljani; z materjo sta stanovala v Gledališki ulici št. 5 v Ljubljani. Prošnjo za sprejem v stražo je napisal 24. aprila 1903 in v njej navedel, da je obiskoval tri leta ljudsko šolo in nato en razred gimnazije v Ljubljani, nakar je obiskoval trgovsko šolo in postal kontorist (blagajnik). Ob tem času je bil brez zaposlitve. Direkcija je za mnenje o prosilcu zaprosila vsa oblastva. Ker je eno leto služboval v Radovljici pri trgovcu, so se na občini pozanimali pri trgovcu in nato zapisali, da prosilec ni bil policijsko ali sodno obravnavan, pri trgovcu pa si »ni pridobil od istega popolno zupanje«, so 27. junija 1903 zapisali v županstvu Radovljica in to poslali na tamkajšnje okrajno glavvarstvo, od tam pa je šlo v Ljubljano. Zapisnik o sprejemu je podpisal Alojzij Armelini. S 4. januarjem 1904 je bil razporejen na oddelek finančne straže v Žužemberku. Zaradi nasilnega ravnanja s stranko v vasi Ambrus marca 1904, za kar je dobil tri dni navadnega zapora, je bil premeščen na oddelek v Kočevju. Konec decembra 1904 je bil disciplinsko odpuščen iz službe.

V Ambrusu naj bi se bil 21. marca 1904 nasilno obnašal do vaščana. O tem sta bila 22. marca na postaji finančne straže v Žužemberku zaslišana zakonca Anton in Reza Škrajnar. Bila sta užitkarja pri Antonu Vidmarju v Ambrusu št. 24, ki se je ukvarjal z žganjekuho in gostilno. Povedala sta enako in se podpisala. Ko je tja prišel finančni stražnik, da bi zapečatil kotel za žganjekuho, lastnika ni bilo doma. Reza ni hotela nič povedati; in stražnik ji je rekel, da gresta do župana, kjer bo povedala, kdo je. Tega ni ubogala in se je zaprla v svojo sobo. Stražnik je nato na silo vdrl v sobo, tedaj pa je prišel njen mož. Stražniku je dejal, naj zapusti sobo, saj je to privatno stanovanje in v njem nima kaj iskati. Tedaj se je stražnik razjezil, zgrabil moža za vrat in ga s sabljo udaril. Ni se zdelo, da bi bil pijan, sta končala svoj zagovor. Ker je šlo za hud pregrešek, sta bila oba spet zaslišana 13. maja 1904 na oddelku v Žužemberku, 27. junija pa istotam še dva druga vaščana iz Ambrusa in žena žganjekuhca Franciška Vidmar. Pod te zapisnike se je podpisal poleg strank in vodje oddelka tudi vodja preglednega okraja Jurij Pfeifer.

Tudi na oddelku v Kočevju je storil disciplinski pregrešek, ko si je 23. novembra 1904 prisvojil

¹⁵¹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1906, spis št. 8325.

¹⁵¹⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1907, spis št. 4093.

štiri krone, ki mu jih je Margarete Parthe v Gote-nici zaupala, da bi jih oddal na davčnem uradu v Kočevju. Zaradi tega je bil 15. decembra 1904 zaslišan; zapisnik so podpisali komisar Simon (tudi Šimen) Meršol, Anton (tudi Matija) Puc, titularni preglednik, ter zaslišani. Ta pregrešek je bil dovolj, da je moral zapustiti finančno stražo. Ko je bil odpuščen, je bil sodno obravnavan za neplačilo izposojenega denarja in za goljufijo.¹⁵¹⁸ Na ta način se je nekako potrdilo nezaupanje trgovca v Radovljici do nekdanjega trgovskega pomočnika.

b) Adolf Blažon je bil rojen 4. septembra 1883 na Planini pri Rakeku; oče mu je umrl, mati je bila privatnica. Ljudsko šolo je obiskoval na Planini in na Češkem; nato so se vrnila na Planino, kjer mu je oče umrl. Končal je tri razrede realke v Ljubljani. Preskus je opravil 8. junija 1903 pod vodstvom Alojzija Armelinija. Po uspešnih poizvedbah o primernosti je bil z 10. avgustom sprejet na oddelek v Ljubljani. Dne 29. novembra 1903 je bil zaslišan zaradi disciplinskega pregreška, ker 26. oktobra ni prijavil neprijavljenega kuhanja žganja in piva, istega dne pa je brez dovoljenja ostal zunaj vojašnice po 23. uri. Kaznovan je bil s 24 urami navadnega zapora, kot je določala odločba z dne 16. decembra 1903. Služboval je do 13. septembra 1904, nakar je izstopil. Poleti 1905 se je javil za sprejem k carinski in finančni straži v Bosni in Hercegovini, zato je deželna vlada v Sarajevu zaprosila deželno vlado v Ljubljani za njegov stanski list. Zaprošilo je iz deželne vlade prispelo na finančno direkcijo; zaproseno gradivo so 25. oktobra 1905 poslali v Sarajevo.¹⁵¹⁹

c) Janez Loboda je bil rojen 20. julija 1883 v Homcu pri Kamniku. Oče je bil hišni posestnik, mati pa gospodinja. V prošnji za sprejem je navedel, da je končal štiri leta ljudske šole doma in 2 razreda gimnazije v Kranju ter eno leto obrtne šole v Ljubljani. Preskus je opravil 9. junija 1903. Med drugimi je tudi orožniška postaja Mengeš podala mnenje o krajanu in zapisala, da ni bil ne policijsko in ne sodno obravnavan ter ni na slabem glasu. Z odločbo je bil 20. novembra 1903 razpore-

jen na oddelek v Ljubljani s plačo 108 kron in 67 vinarjev, z odbitkom 16 kron in 67 vinarjev. Premeščen je bil na oddelek v Novo mesto; tam je sam prosil za odpoved službovanja, nakar je bil 31. avgusta 1906 odpuščen.¹⁵²⁰

č) Jožef Slobodnik je bil rojen 12. avgusta 1885 v Radovici pri Črnomlju. Ljudsko šolo je obiskoval v Radovici in Metliki, nato je bil do 15. februarja 1902 na gimnaziji v Novem mestu. Potem je bil pri očetu, ki je bil posestnik v Radovici. Od 14. septembra 1902 do 1. marca 1904 je bil v službi pri notarju v Metliki, nato pa do 7. septembra 1906 kot pisarniški pomočnik na okrajnem sodišču v Metliki. Od 7. septembra 1906 do 15. septembra 1909 je bil pri vojaki pri pehotnem polku št. 17 v Celovcu. Takoj 17. septembra 1909 je vložil prošnjo za sprejem k finančni straži in še isti dan je opravil preskus. S 1. oktobrom 1909 je bil razporejen na oddelek finančne straže v Ljubljani. Nato je bil premeščen na oddelek v Novem mestu; tam je 15. septembra 1910 vložil prošnjo za prostovoljni izstop iz straže. Na direkciji so mu izdali odločbo, da je s 30. septembrom odpuščen iz službe. V računskem oddelku finančne direkcije so opravili običajen obračun in ugotovili, da so mu dolžni še 72 kron in 63 vinarjev, in sicer 4,44 kron za osebne prejemke, 50,10 kron za potne stroške in 17,65 kron kot vrnitev pokojninskega prispevka. Finančna direkcija v Ljubljani je zato 14. oktobra 1910 pisala finančni direkciji v Zagrebu in sporočila, da mu dolgujejo navedeno vsoto. Iz Zagreba so 25. oktobra 1910 naročili glavni carinar-nici v Zagrebu, naj mu ta znesek izplača na račun ljubljanske direkcije, ter to takoj sporočili v Ljubljano. Slobodnik je namreč odšel v službo za računskega podčastnika pri 2. bateriji 37 topniškega polka v Zagrebu.¹⁵²¹

V tem fasciklu je na desetine listkov, na katerih je v slovenščini zabeleženo, da so spise prenesli v druge fascikle. Samo ovoj za leto 1903 vsebuje 33 takih listkov. Te so vložili že po razpadu Avstro-Ogrske, saj so napisani izključno v materinščini, kar lahko priča, da so te osebne dosjeje potrebo-

¹⁵¹⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1905, spis št. 10841.

¹⁵¹⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1906, spis št. 11469.

¹⁵²⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1906, spis št. 11043.

¹⁵²¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1928, XXXII., ovoj 1909, spis št. 3909.

vali ali pregledovali tudi (ali zlasti) po razpadu Avstro-Ogrske.

Razpisa za komisarja finančne straže

V prilogi uredbenika št. 2 z dne 23. januarja 1900 je bil objavljen razpis za komisarja finančne straže v X. rangu. To delovno mesto je razpisala finančna direkcija v Ljubljani. Javilo se je 11 kandidatov, ki so napisali prošnje in nadrejeni so jih nato poslali predsedstvu direkcije. Pet od njih je bilo zaposlenih pri finančni straži na območju drugih finančnih direkcij, šest pa v okolišju ljubljanske direkcije. Z območja ljubljanske direkcije so se javili: Fran Habjan, nadpreglednik v Ljubljani; Pavel Lunder, preglednik v Mengšu; Ignac Lužar, preglednik v Postojni; Jožef Prettner, preglednik v Črnomlju; Johann Sicherl, preglednik v Litiji, in Franz Reyer, ki je začasno zapustil službo kot komisar finančne straže v Kranju. Od drugod so bili: Georg Drame, nadpreglednik v Leobnu, finančna deželna direkcija v Gradcu; Franz Ramroth, preglednik v Trstu, finančna direkcija v Trstu; Jožef Rom, nadpreglednik v Trstu, finančna direkcija v Trstu; Anton Črešnar, preglednik na otoku Krku, finančna direkcija v Trstu, in Janez Virant, preglednik v Piranu, finančna direkcija v Trstu. Franz Reyer je poleg oddane prošnje pisal tudi cesarju na Dunaj in opisal svoje prizadevanje za ponovno zaposlitev v finančni straži, ki jo je prej prostovoljno zapustil.

Na direkciji so zbrali potrebne podatke o kandidatih in izdelali njihovo rang listo. Nato se je 8. maja 1900 sestal sprejemni odbor, ki mu je predsedoval Viktor Hein, deželni predsednik in predsednik finančne direkcije, v njem pa so bili še direktor Karl Lubec, Jožef Dobida, Anton Lenarčič in dr. Janez Mrak, vsi iz vodstva direkcije. Izbran je bil Fran Habjan. O odločitvi so nato iz direkcije obvestili: izbranega kandidata, ki je 18. maja 1900 potrdil sprejem odločbe o namestitvi; glavni davčni urad v Kranju; vodstvo preglednega okraja finančne straže v Kranju; vse druge prosilce; finančno direkcijo v Trstu; deželno finančno direkcijo v Gradcu; uredništvo *Laibacher Zeitung*; računovodstvo in ekonomat na direkciji. Iz deželne finančne direkcije v Gradcu so odpisali, da je bil Georg Drame premeščen k finančni direkciji za

Bukovino v Černovicu; zato so iz Ljubljane pisali tudi tja, da bi ga obvestili o izidu razpisa, na katerem ni bil izbran. Fran Habjan je bil razporejen na mesto vodje preglednega okraja finančne straže v Kranju.¹⁵²²

V prilogi uredbenika ministrstva za finance v št. 3 z dne 9. februarja 1901 je bil objavljen razpis ljubljanske direkcije za prosto mesto komisarja finančne straže II. razreda v IX. rangu. Nanj se je odzvalo 15 kandidatov, od teh šest iz okolišev drugih finančnih direkcij.

Iz okoliša ljubljanske direkcije se je prijavilo 9 oseb: Franc Ferenčak, komisar od 19. septembra 1895 v Šmarju pri Jelšah, star 53 let; Fran Habjan, komisar od 15. maja 1900 v Kranju, star 35 let; Simon Meršol, komisar od 19. septembra 1895 v Kočevju, star 35 let; Franz Reyer, komisar od 11. junija 1897 v Kranju, začasno izstopil; Jakob Skubic, komisar od 20. decembra 1893 v Postojni, star 38 let; Engelbert Jakhel, oficial pri glavnem carinskem uradu I. razreda v Ljubljani od 8. oktobra 1893, star 57 let; Mihael Amon, napreglednik v Ljubljani od 30. julija 1900, star 30 let; Ignac Lužar, nadpreglednik v Ljubljani od 28. novembra 1900, star 36 let; Jožef Prettner, preglednik v Senožečah od 9. novembra 1897, star 34 let. Iz območja drugih direkcij so se javile te osebe: Johann Hübl, komisar od 30. maja 1891 v Voloski, finančna direkcija v Trstu, star 49 let; Anton Zorn, komisar od 14. julija 1891 v Krminu, finančna direkcija v Trstu, star 46 let; Anton Grom, oficial pri carinskem uradu v Trstu, finančna direkcija v Trstu, star 44 let, Avgust Šeligo, nadpreglednik v St. Johannu v deželi Salzburg, deželna finančna direkcija v Salzburgu, star 35 let; Anton Črešnar, preglednik na otoku Krku, finančna direkcija v Trstu, star 47 let; Janez Virant, preglednik v Rovinju od 24. avgusta 1891, finančna direkcija v Trstu, star 41 let.

Vse prošnje so vodilni poslali na direkcijo in tam so o kandidatih zbrali potrebne podatke; nato je komisija izbrala Engelberta Jakhla. Njegov predstojnik Alojz Biber, vodja glavnega carinskega urada I. razreda v Ljubljani, je 26. februarja napisal šest strani rokopisne ocene za prosilca iz

¹⁵²² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1900, spisi 1–300, ovoj št. 286.

njegovega urada. Odločbo so mu izdali 26. aprila 1901 in vročili naslednji dan. Postal je komisar v Ljubljani. O rešitvi prošenj so obvestili tudi predstojnike vseh drugih prosilcev.¹⁵²³ Svojo pisarno je dobil v davčnem uradu v Ljubljani, Breg št. 6. Gradbeni urad jo je 16. oktobra 1903 izmeril in ugotovil, da je dolga 7,4 metrov in široka 5,7 metrov, visoka 2,8 metrov, njena skupna prostornina pa znaša 118,10 kubičnih metrov. Izračunali so, da bi letno za ogrevanje potrebovali 9,76 kubičnih metrov drv.¹⁵²⁴

Izpit za komisarja

Nadpreglednik finančne straže Alojzij Armelini je bil 9. junija 1906 poklican v ljubljansko direkcijo, da bi opravil izpit za komisarja II. razreda te straže.

Opravljal ga je pred komisijo, ki ji je predsedoval direktor Karl Lubec. V izpitni komisiji so bili štirje: Avgust Reich, finančni sekretar; Gustav Doskočil, višji finančni kontrolor; dr. Rudolf Sajovic, finančni komisar; Just Piščanec, kontrolor glavnega carinskega urada v Ljubljani. Zapisnikar je bil Feliks Obrekar, finančni kanclist.

Iz zapisnika je razvidno, da se je izpit pričel ob 9.15 na sedežu direkcije. Vprašanja so mu postavili vsi člani izpitne komisije in nazadnje še predsednik, in sicer: Reich enajst vprašanj, Doskočil štiri, dr. Sajovic sedem, Piščanec štiri in Lubec eno vprašanje. Odgovoril je na vseh 27 vprašanj. Izpit je bil končan ob 10.40 in dali so mu skupno oceno dober. Zapisnik so podpisali vsi člani komisije in zapisnikar.¹⁵²⁵

Ko je Armelini opravil izpit za komisarja II. razreda, je moral počakati, da je bilo prosto tako delovno mesto in da so objavili razpis; nanj se je lahko javil in čakal na odločitev. To se je zgodilo konec leta 1906.

V prilogi uredbenika finančnega ministrstva št. 32 z dne 17. decembra 1906 je finančna direkcija v

Ljubljani objavila razpis za mesto komisarja finančne straže II. razreda. Javila sta se dva kandidata, in sicer Alojzij Armelini, nadpreglednik na oddelku Ljubljana, in Lovrenc Poljanc, titularni nadpreglednik istotam. Po pregledu prošenj in zbiranju podatkov so odločili, da bo to mesto zasedel Alojzij Armelini. To so mu sporočili 26. januarja 1907 in ga dodelili za vodjo oddelka finančne straže v Kočevju. Plača je bila 1600 kron letno, aktivitetna doklada 240 kron in osebna doklada 280 kron; ti prejemki so mu pripadali od 1. februarja 1907 dalje. Armelini je 4. marca 1907 pisal direkciji, da je 27. februarja 1907 prevzel vodenja oddelka v Kočevju, in zaprosil, da bi stanoval v poslopju te enote. Priložil je skico prvega nadstropja, kjer je bil oddelek: tri sobe za moštvo, pisarna oddelka, kuhinja in hodnik. Prošnjo so mu odobrili.¹⁵²⁶

Po razpadu države je še naprej služboval v finančni straži pod slovensko oblastjo in si v Poljanah nad Škofjo Loko zgradil lepo enodružinsko hišo. Tam je leta 1938 kot upokojeni inšpektor umrl in je pokopan na tamkajšnjem pokopališču.

Poročna fotografija Terezije in Alojzija Armelinija (last Adama Sitarja iz Poljan nad Škofjo Loko).

Novi komisarji finančne straže

Spomladi 1897 je bilo prosto delovno mesto vodje preglednega okraja finančne straže v Kranju, ker je dotedanji vodja kviescentiral (se upokojil). Razpis je bil objavljen v uredbeniku in za mesto

¹⁵²³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1901, spisi 301–700, ovoj št. 392.

¹⁵²⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 1495.

¹⁵²⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 401–800, ovoj št. 735.

¹⁵²⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 1401 in dalje, ovoj št. 1600.

komisarja v X. rangu se je javilo 8 kandidatov, in sicer 7 preglednikov in oficial carinskega urada v Ljubljani. Izbran je bil Vilhelm Robida. Rojen je bil na Viču in je končal tri razrede realke v Ljubljani. Prvega avgusta 1887 je šel v službo k finančni straži, ko je bil star 24 let. Preglednik je postal 22. februarja 1892 in od 1. januarja 1894 je pomagal Franzu Reyerju, vodji preglednega okraja v Kranju, od 1. julija 1897 pa ga je nadomeščal.¹⁵²⁷

Jurij Pfeifer je bil 8. januarja 1906 imenovan za komisarja finančne straže I. razreda *ad personam*.¹⁵²⁸ Zato je ministrstvo naročilo, iz katerih sredstev naj mu ljubljanska direkcija izplačuje prejemke.¹⁵²⁹

Ministrstvo za finance je 22. oktobra 1917 odgovorilo na vprašanje ljubljanske direkcije glede napredovanja med uradnike finančne straže. Po sistemizaciji je bilo v okolišju te direkcije mogoče postaviti dva komisarja II. razreda. V poštev bi prišla le polno kvalificirana kandidata, katerih dotedanje delo je zagotavljalo uspešno uradniško službovanje. Čas imenovanja je bil prepuščen direkciji. Finančna direkcija se je odločila in z odločbo na ti mesti postavila dotedanja nadpreglednika straže. Prvi je bil Fran Golob, napreglednik straže v Ljubljani, ki je bil 17. decembra 1917 nameščen na delovno mesto komisarja II. razreda. Od 1. januarja so mu pripadali prejemki uradnika v XI. rangu. Tudi po povišanju je ostal na istem delovnem mestu, vodja oddelka finančne straže v Ljubljani št. 1. Drugi je bil Andrej Weble, prav tako nadpreglednik straže, ki je bil vodja oddelka straže v Ljubljani št. 2. 20. januarja 1918 je bil imenovan za komisarja II. razreda. Pripadali so mu prejemki uradnika v XI. rangu. Ostal je na istem delovnem mestu.¹⁵³⁰

Franc Burger, nadpreglednik in vodja oddelka finančne straže v Postojni, je 11. novembra 1917 vložil prošnjo za namestitev na sistemizirano delovno mesto komisarja II. razreda v XI. rangu. Prošnjo

je utemeljil v 8 točkah, napisanih ločeno in zelo pregledno. Pri finančni straži je delal od 2. februarja 1892 in od tedaj je napredoval v višjega preglednika in vodjo oddelka. Uspešno je opravil oba izpita za moštvo te straže ter izpit za uradnika. Večkrat je nadomeščal vodjo preglednega okraja v Postojni in si pridobil mnoge izkušnje. Ko je bil vodja oddelka v Senožečah, ga je finančna direkcija nagradila za uspešno delo. Obvladal je nemški in slovenski jezik, deloma pa tudi italijanščino. Je telesno zdrav in popolnoma sposoben opravljati zahtevno službo. Od prve mobilizacije je opravljal službo na oddelku povsem sam in pred vojno je vse delo pripadlo trem možem. Z nobenim od uradnikov in uslužbencev finančne straže ni v sorodu ali v svaštvu. Na koncu je izrazil pričakovanje, da bo po 26 letih službe njegova prošnja uslišana. Vodstvo preglednega okraja v Postojni je 16. novembra prošnjo poslalo direkciji in priložilo njegov stanovski list; zapisalo je, da bi on želel zamenjati službeni kraj kot vodja preglednega okraja finančne straže. Finančna direkcija je 21. novembra odpisala vodstvu v Postojni, da njegovi prošnji ne morejo ugoditi.¹⁵³¹

Finančna direkcija v Ljubljani je 19. decembra 1917 sestavila seznam vodij preglednih okrajev finančne straže v njenem okolišju. To so bili: Jurij Pfeifer, pri finančni straži od 17. januarja 1879, od 8. januarja 1906 višji komisar I. razreda, uvrščen v VIII. rang, 3. plačna skupina, od 1. februarja 1915 je prejemal plačo 4400 kron na leto; Simon Meršol, pri finančni straži od 1. decembra 1887, od 25. marca 1905 višji komisar II. razreda, IX. rang, 5. plačna skupina, od 1. aprila 1917 je prejemal 3600 kron plače; Jakob Skubic, pri finančni straži od 10. februarja 1886, od 26. junija 1908 višji komisar II. razreda, IX. rang, 4. plačna skupina, od 1. januarja 1916 je prejemal 3400 kron plače; Fran Habjan, pri straži od 16. oktobra 1887, od 15. decembra 1910 višji komisar II. razreda, IX. rang, 3. plačna stopnja, od 1. junija 1915 je prejemal 3200 kron plače; Ignac Lužar, pri straži od 16. avgusta 1888, od 21. decembra 1909 komisar I. razreda, IX. rang, 1. plačna stopnja, od 1. januarja 1915 je prejemal 2800 kron plače; Alojzij Armelini, v finančni službi od 1. marca 1900,

¹⁵²⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1897, spisi od 243 dalje, ovoj št. 657.

¹⁵²⁸ To je pomenilo, da je imel tak naziv ne glede na delovno mesto.

¹⁵²⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1905, spisi 1–300, spis št. 262.

¹⁵³⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, spisi od št. 800 dalje, ovoj št. 987.

¹⁵³¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, spisi od št. 800 in dalje, spis št. 1003.

od 21. decembra 1909 komisar I. razreda *ad personam*, IX. rang, 1. plačna stopnja, prejemki 2800 kron plače na leto.

Seznam so poslali na finančno ministrstvo in predlagali, da bi Lužarja in Armelinija, komisarja I. razreda, povišali v višja komisarja II. razreda. Od tam so 5. januarja 1918 odpisali, da je predlagano povišanje odobreno.¹⁵³²

Nekateri pripadniki finančne straže leta 1907

V prvi številki priloge uredbenika ljubljanske finančne direkcije za leto 1907 je bilo v rubriki »Personalna sporočila finančne straže« objavljenih več novic. Iz paznika v višjega paznika je napredoval Janez Lapajne. Premeščeni so bili preglednik Franc Modic iz Mengša v Lož; titularna preglednika: Anton Muškatelec iz Ljubljane v Kočevje in Anton Muc iz Ljubljane v Mengeš; višji pazniki: Gašper Kregar iz Krškega v Postojno, Peter Golouh iz Postojne v Mengeš in Ivan Papež iz Mengša v Ljubljano; paznik Georg Skacedonik iz Metlike v Mengeš. V službo so bili sprejeti pazniki Franc Pust, Feliks Gruber, Jožef Hren in Fridolin (tudi Frido) Lenard. Izpit za trajno namestitev je opravil paznik Matija Božič. Paznik Milko Jesih je bil odpuščen iz službe.¹⁵³³

Ista direkcija je v prilogi št. 2 za leto 1907 sporočila, da je bil za komisarja finančne straže II. razreda v Ljubljani nameščen višji preglednik Alojzij Armelini; premeščeni so bili komisar II. razreda Alojzij Armelini iz Ljubljane v Kočevje, titularni preglednik Anton Muškatelec iz Kočevja v Ljubljano, višji pazniki Alojz Šribar z Vrhnike v Lož, Albin Potokar iz Loža na Vrhniko, Vincenc Perpar iz Žužemberka v Kranj, Franc Šaler iz Kranja v Žužemberk, Josip Erjavec iz Radovljice v Ljubljano in Peter Držaj iz Kranja v Novo mesto; paznik Luka Kunstelj iz Radovljice v Krško in paznik Ignac Hodnik iz Novega mesta v Kranj. Službe sta bila razrešena višji paznik Bertolomej Kladnik in paznik Georg Skacedonik.¹⁵³⁴

Ljubljanska direkcija je 3. maja sporočila, da so bili nagrajeni za dosežke v službi titularni višji preglednik Janez Lončar, titularna preglednika Franc Karlin in Franc Kogej, ter višja paznika Fran Golob in Gašper Kregar.¹⁵³⁵

Ista direkcija je 12. julija sporočila, da so pregledniki Janez Lončar, Franc Modic in Janez Kern napredovali v višje preglednike finančne straže; pregledniki so postali dotedanji višji pazniki Franc Kogej, Ivan Florjančič, Franc Karlin in Jožef Vidic. Premeščeni so bili titularni pregledniki Anton Muc iz Mengša v Črnomelj, Andrej Weble iz Črnomlja v Postojno, Franc Karlin iz Postojne v Mengeš, višji paznik Franc Šaler iz Žužemberka v Ljubljano, višji paznik Peter Golouh iz Mengša v Črnomelj in višji paznik Jakob Hiršman iz Postojne v Mengeš, paznik Ivan Rupnik iz Ljubljane v Žužemberk, paznik Franc Smerdu iz Črnomlja v Postojno, paznik Anton Berli iz Kočevja v Ljubljano in paznik Jožef Hren iz Ljubljane v Kočevje. Izpit za trajno namestitev pri finančni straži so opravili in postali pazniki Ignac Hodnik, Franc Zajec in Josip Krhin. V finančno stražo sta bila nanovo sprejeta paznika Jožef Beguš in Janez Lenasi.¹⁵³⁶

Dne 8. oktobra in 11. novembra 1907 je ta direkcija med osebnimi obvestili objavila, kdo je bil premeščen in nagrajen. Premeščeni so bili: višji paznik Peter Držaj iz Novega mesta v Radovljico in višji paznik Vincenc Perpar iz Kranja v Žužemberk, paznik Ivan Rupnik iz Žužemberka v Kranj, paznik Anton Kol iz Litije v Metliko in paznik Feliks Gruber iz Metlike v Litijo. Za službene uspehe so bili pohvaljeni: višji preglednik Henrik Kettner, titularni višji pregledniki Janez Kern, Janez Lončar in Lovrenc Poljanc, preglednik Jožef Prettner, titularni pregledniki Franc Burger, Franc Karlin, Franc Kogej, Teodor Juraj, Anton Muc in Andrej Weble, višji pazniki Peter Držaj, Josip Erjavec, Jožef Hrovat, Gašper Kregar, Tomaž Mihelič in Ivan Papež, ter pazniki Matija Božič, Anton Česen, Luka Kunstelj, Fridolin Lenard, Janez Le-

¹⁵³² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 1082.

¹⁵³³ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 23. februarja 1907, str. 5.

¹⁵³⁴ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. II., z dne

16. aprila 1907, str. 13.

¹⁵³⁵ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. III., z dne 15. junija 1907, str. 21.

¹⁵³⁶ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. V., z dne 17. avgusta 1907, str. 38.

nasi, Franc Pust, Ivan Rupnik, Franc Smerdu in Pavel Štravs.¹⁵³⁷

Priimke teh oseb so natisnili sicer v gotici, vendar z nekaterimi drobcami slovenskega jezika. Tako so na primer črkam c, s in z zgoraj dodali strešico, in dobili so slovenske šumnike. Mnogi od njih so svojo službo nadaljevali tudi v slovenski finančni straži po razpadu Avstro-Ogrske in zasedali pomembna mesta v njej. Nekateri so nekoliko spremenili svoja imena ali priimke; Weble so nanovo pisali kot Veble, Fridolin kot Frido itd.

Sredi decembra 1907 je ljubljanska direkcija objavila povabilo za naročilo priloge v letu 1908. Cena je znašala 1 krono in 20 vinarjev za naročnike iz Ljubljane, za druge pa 1 krono in 50 vinarjev. Naročila je sprejemalo vodstvo pomožnih uradov direkcije in vsi poštni uradi po deželi.¹⁵³⁸

Prošnje finančnih stražnikov za podporo

Med tistimi, ki so prosili za denarno pomoč, so bili tudi finančni stražniki in uradniki.

Tako je Jakob Skubic, komisar finančne straže in vodja preglednega okraja v Postojni, 28. septembra 1900 zaprosil finančno direkcijo v Ljubljani za denarno podporo. Od januarja do marca 1900 je bil bolan in zdravljenje ga je precej stalo. Šlo je za epidemijo. Z direkcije so mu 25. novembra 1900 odpisali in njegovo prošnjo zavrnilo.¹⁵³⁹

Pozno jeseni 1904 je na ljubljansko direkcijo prispelo devet prošenj za denarno podporo. Dve sta napisala komisarja finančne straže in sedem stražniki. Prošnjo je vsak od njih napisal sam in nato so jih starešine poslali v Ljubljano. Vsak prosilec je utemeljil, zakaj potrebuje podporo. Največkrat so bile vzrok družinske razmere oz. pomanjkanje denarja za nabavo življenjskih potrebščin ali obleke in obutve. Na direkciji so prošnje preučili in 28. decembra 1904 prosilcem odpisali, hkrati pa obvestili pristojne davčne urade in deželni plačilni urad v Ljubljani, odvisno od tega, kje so prebivali in delovali prosilci. Sedmim so prošnjo

ugodno rešili, dvema pa ne. Engelbert Jakhel, vodja preglednega okraja finančne straže v Ljubljani, je dobil 40 kron podpore. Ignac Lužar, nadpreglednik finančne straže na oddelku v Ljubljani, je dobil 40 kron podpore. Jožef Hrovat, nadpaznik finančne straže na oddelku v Litiji, je prejel 40 kron. Henrik Kettner, preglednik na oddelku v Cerknici, je prejel 50 kron podpore. Janez Lončar, titularni preglednik na oddelku v Novem mestu, je dobil 40 kron. Andrej Weble, titularni preglednik na oddelku v Črnomlju, je dobil odobrenih 30 kron. Lovrenc Poljanc, titularni nadpreglednik na oddelku v Kranju, je prejel 30 kron. Pomoč sta zaprosila tudi Jakob Skubic, vodja preglednega okraja finančne straže v Postojni, in Rudolf Hammerlitz, preglednik na oddelku v Logatcu, a njunih prošenj niso odobrili.¹⁵⁴⁰

Jakob Skubic je 10. septembra 1912 spet zaprosil za denarno pomoč. Na direkciji so izračunali, koliko denarja za te namene še imajo od predvidenih 700 kron. To leto so tako pomoč prejeli tile iz finančne straže: Mihael Amon 80 kron, Jurij Pfeifer 6 kron, Peter Držaj 60 kron, Franc Smerdu 100 kron in Simon Meršol 80 kron, skupaj 326 kron. Na voljo je bilo še 474 kron, in prosilcu Skubicu so 12. septembra 1912 odobrili pomoč 100 kron.¹⁵⁴¹

Priznanja ob dveh cesarjevih jubilejih

Cesar je 2. decembra 1898 slavil 50. obletnico prihoda na prestol. Ob tej priložnosti je 8. avgusta 1898 izdal listino, ki je uvedla jubilejno medaljo za civilne državne uslužbence; imela je 7 členov. S finančnega ministrstva so 20. oktobra 1898 poslali obvestilo o tem priznanju vsem podrejenim oblastvom in ljubljanska finančna direkcija je obvestilo posredovala podrejenim oblastvom in uradom. Ta so morala do 6. novembra 1898 predlagati svoje uslužbence za prejem tega priznanja. Ko so prispeli predlogi, so na direkciji pripravili celoten seznam, ki je obsegal 334 oseb; od teh jih je bilo 48 iz vrst finančne straže.

¹⁵³⁷ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VII., z dne 12. novembra 1906, str. 53.

¹⁵³⁸ *Beilage*, št. 9, z dne 18. decembra 1907, str. 63.

¹⁵³⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1900, spisi od 1001 dalje, spis št. 1017.

¹⁵⁴⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1401 in dalje, ovoj št. 2056.

¹⁵⁴¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1912, spisi 751 – 1000, spis št. 758.

Pregledni okraji finančne straže so za priznanje predlagali 48 oseb: Ljubljana 16, Kočevje 7, Kranj 7, Postojna 10 in Novo mesto 8. To so bili vsi vodje preglednih okrajev in 43 mož: 7 preglednikov, 24 nadpaznikov in 12 paznikov. Z direkcije so 28. novembra o tem obvestili tudi vodje preglednih okrajev.¹⁵⁴²

Ob 60-letnici cesarjevega vladanja so leta 1908 zopet podeljevali enake križce. Ko so predlogi prispeli, so na direkciji izbrali 463 oseb: 310 uradnikov, 25 slug, 58 finančnih stražnikov in njihovih starešin ter 70 pogodbenih uslužbencev (od teh 20 pisarniških oficialov, 20 pomožnih slug in 30 davčnih izvršiteljev). Ko so priznanja prejeli, so to morali pisno potrditi.¹⁵⁴³

Višje aktivitetne doklade za 12 mož

Finančna direkcija je 28. avgusta 1908 pripravila pregled uslužbencev z območja mesta Ljubljana, ki bodo od 1. oktobra dalje upravičeni do povišane aktivitetne doklade. Te so bile poleti 1908 razdeljene v tri razrede; v I. in II. razred ni spadal noben kraj na Kranjskem, v III. pa le Ljubljana.

Do povišane doklade sta bila od finančne straže upravičena dva uradnika, in sicer Jurij Pfeifer, višji komisar I. razreda, VIII. rang, ki je dotlej prejemal 828 kron te doklade, od 1. oktobra 1908 pa 966 kron, in Ignac Lužar, komisar II. razreda, XI. rang, ki je dotlej prejemal 282 kron, odtlej pa 354 kron aktivitetne doklade.

Do tega povišanja je bilo upravičenih tudi 10 stražnikov z oddelka v Ljubljani: Lovrenc Poljanc, titularni nadpreglednik, ki je dotlej prejemal 210 kron, odtlej pa 270 kron aktivitetne doklade; Jožef Vidic, nadpaznik, ki se mu je doklada povišala od 175 na 225 kron; Ivan Papež, nadpaznik, ki se mu je doklada povečala od 175 na 225 kron; Josip Erjavec, nadpaznik, ki se mu je doklada povečala od 300 na 350 kron; Franc Šaler, nadpaznik, ki se mu je doklada povečala od 150 na 175 kron; Fran Golob, nadpaznik, ki se mu je doklada povišala od 300 na 350 kron; Jožef Zemljak, paznik,

ki se mu je doklada povečala od dotedanjih 240 na 280 kron; Jožef Hauptmann, paznik, ku se mu je doklada povišala od 140 na 180 kron; Franc Pust, paznik, je dobil povišano doklado od 140 na 180 kron; Fridolin Lenard, paznik, je dotlej prejemal 120 kron doklade, od 1. oktobra 1908 dalje pa 140 kron.¹⁵⁴⁴

Iz tega pregleda se vidi, da je šlo za ugodno povišanje osebnih prejemkov uradnikov in moštva finančne straže v deželnem stolnem mestu.

Razne kadrovske zadeve

Finančno ministrstvo je 7. decembra 1906 naročilo finančni direkciji v Ljubljani, da mu v roku 48 ur sporoči, koliko moštva finančne straže je v deželnem stolnem mestu Ljubljana in koliko v krajih z nad 40.000 prebivalci. Poslalo je tudi obrazec za odgovor. Iz Ljubljane so takoj odpisali in priložili izpolnjeno preglednico s podatki: v Ljubljani je 36.547 prebivalcev, na oddelku straže v Ljubljani je po sistemizaciji enajst mož, dejansko pa le deset, in sicer en nadpreglednik, en preglednik, pet nadpaznikov in trije pazniki; na Kranjskem pa ni nobenega kraja z nad 40.000 prebivalci.¹⁵⁴⁵

Isto ministrstvo je 28. decembra 1906 pisalo deželnim finančnim direkcijam na Dunaju, v Pragi, Brnu in Lembergu o pripravljanih tečajih za izpit za uradnika finančne straže. Ta izpit je določila uredba finančnega ministrstva o spremembi določb za moštvo in prejemke finančne straže z začetka januarja 1906. Tečaj traja dva meseca. Njegov namen ni, da bi vse izpitne predmete predelali sistematično in v polnem obsegu, ker to ni potrebno, saj udeleženci prihajajo iz večletne prakse. Namen tečaja je, da udeleženci pravilno razumejo predpise, ki zadevajo finančno stražo in da se pripravijo na poznejšo vlogo uradnikov straže. Ali se to doseže, je odvisno od učnega osebja na tečaju. Ta izpit obsega praktičen del iz trošarinske stroke. Kandidati za uradnika na uradih linijske trošarine opravijo ali izpit za uradnika straže ali nižji carinski izpit. Ta dopis so na direkciji povzeli in ga 28. januarja 1907 posre-

¹⁵⁴² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1898, spisi od št. 476 dalje, ovoj št. 818.

¹⁵⁴³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi od št. 1 do 300, ovoj št. 118.

¹⁵⁴⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 601–900, ovoj št. 817.

¹⁵⁴⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 1401 in dalje, spis št. 1669.

dovali vsem preglednim okrajem finančne straže na Kranjskem in Gustavu Doskočilu, višjemu kontrolorju tehnične finančne kontrole v Celovcu, ki je bil eden od članov izpitne komisije.¹⁵⁴⁶

Ana Zupan je 1. januarja 1908 napisala prošnjo na finančno ministrstvo, da bi ji odobrili poroko s Franom Golobom. Ta je bil tedaj nadpaznik finančne straže v Ljubljani. Z Dunaja so prošnjo odstopili direkciji v Ljubljani in zahtevali pojasnila. Nadpaznika Goloba so 18. januarja povabili na direkcijo; z njim so opravili razgovor in sestavili zapisnik. Zbrali so potrebne podatke in na Dunaj odpisali 21. januarja 1908. V odgovoru so navedli, da je nadpaznik rojen 31. maja 1882, torej še ni star 28 let. Pogojev za poroko še ni izpolnil. Je vzor za finančno stražo, zato prošnjo za poroko podpirajo v vsakem oziru. Na Kranjskem je bilo sistemiziranih 20 paznikov in 31 nadpaznikov, in po členu 12 predpisa za finančno stražo iz leta 1907 jih je smelo biti polovica poročenih, torej 25. Dejansko je bilo poročenih le 22. Z ministrstva so 2. februarja 1908 sporočili, da dovoljujejo izredno poroko. To so 10. februarja 1908 sporočili tudi preglednemu okraju finančne straže v Ljubljani, računski oddelek pa opozorili, da nadpazniku po poroki pripada celotna aktivitetna doklada, saj ne bo več stanoval na sedežu oddelka.¹⁵⁴⁷

Finančna direkcija je 23. septembra 1908 pisala vsem vodstvom preglednih okrajev finančne straže z vprašanjem, ali imajo katerega od stražnikov, ki bi ga predlagali za pridobitev višjega naziva. To je omogočal člen 7 predpisa o finančni straži iz leta 1907. Možje, ki so se izkazali v službi in so se primerno obnašali v službi in zunaj nje, so lahko pridobili titularni višji naziv. O tem je odločala direkcija. Iz omenjenih vodstev so odpisali oktobra in novembra 1908 ter predlagali nadpaznika Tomaža Miheliča z oddelka v Kočevju za titularnega preglednika, nadpaznika Petra Golouha z oddelka v Metliki za titularnega preglednika, nadpaznika Frana Goloba z oddelka v Ljubljani za titularnega preglednika, nadpaznika Josipa Erjavca z oddelka v Ljubljani za titularnega pregledni-

ka, paznika Matija Božiča z oddelka v Mengšu za titularnega nadpaznika in paznika Antona Česna z oddelka v Senožčah za titularnega nadpaznika. Vodstvi preglednih okrajev v Kranju in Novem mestu nista predlagali nobenega. Poslali so tudi stanovske ovoje za omenjene može. Z direkcije so odpisali 19. novembra 1908 in priložili odloke o povišanju ter vrnili stanovske ovoje.¹⁵⁴⁸ To je pomenilo, da so predloge za titularne nazive potrdili.

Finančna direkcija je 25. aprila 1914 pripravila pregled moštva in uradnikov finančne straže. Sistemiziranih je bilo sedem mest komisarjev in toliko je bilo tudi zasedenih. Sistemizacija je predvidevala enega nadpreglednika in to mesto je bilo zasedeno; devet je bilo mest preglednikov in vsa so bila zasedena; 35 je bilo mest nadpaznikov in dve mesti nista bili zasedeni; 20 je bilo mest paznikov, tri so bila nezasedena. Sistemizacija je predvidevala 72 oseb, 7 uradnikov in 65 mož, dejansko pa je bilo nameščenih 67 mož; manjkalo jih je pet.¹⁵⁴⁹

Mihael Amon je 15. februarja 1914 na podlagi službene pragmatike iz leta 1914 zaprosil direkcijo, da bi ga povišali. Opisal je svojo službeno pot od sprejema v stražo dalje. Na direkciji so pripravili podatke iz njegove statusne knjige. Rojen je bil 24. septembra 1870 v vasi Krivica pri Kozjem. Bil je poročen. Paznik je bil od 1. aprila 1892 do 23. decembra 1894, ko je postal nadpaznik. Dne 1. januarja 1899 je postal preglednik, 30. julija 1900 pa nadpreglednik. Dne 25. marca 1905 je postal komisar I. razreda in vodja preglednega okraja finančne straže v Postojni. Dne 5. julija 1911 je bil na lastno željo premeščen iz Postojne v Kranj in je sam plačal selitvene stroške. Končal je pet razredov gimnazije ter opravil več izpitov: za nadpaznika, za preglednika in izpit iz trošarinske stroke. Po zakonu z dne 19. decembra 1907 mu je pripadala plača 2200 kron in aktivitetna doklada 448 kron letno. Z direkcije so mu 4. marca 1914 odgovorili, da še ni izpolnil vseh pogojev za povišanje.¹⁵⁵⁰

Jakob Hiršman, upokojeni titularni preglednik

¹⁵⁴⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1–400, spis št. 16.

¹⁵⁴⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 1–300, spis št. 76.

¹⁵⁴⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 601–900, spis št. 824.

¹⁵⁴⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 1–400, spis št. 8.

¹⁵⁵⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 1–240, spis št. 165.

finančne straže iz Ljubljane, je 31. oktobra 1914 prosil finančno direkcijo, če imajo prosto pomožno pisarniško mesto. Odpisali so mu 3. novembra 1914, da takega mesta nimajo.¹⁵⁵¹

Mihael Amon, vodja preglednega okraja finančne straže v Kranju, je 15. oktobra 1914 sporočil direkciji, da se mu je 8. junija rodil sin. Na direkciji so o tem obvestili inšpektorja finančne straže, računski oddelek zaradi izplačevanja oskrbnine, v Kranj pa so vrnilo rojstni list.¹⁵⁵²

Andrej Weble, titularni nadpreglednik finančne straže, je 24. maja 1916 prosil finančno ministrstvo in direkcijo, da bi ga povišali v komisarja II. razreda *ad personam*. V prošnji je obširno opisal svojo službeno pot. Tedaj je bil vodja oddelka finančne straže v Ljubljani št. 2. Vodja preglednega okraja finančne straže Ljubljana II. je prošnjo takoj poslal na direkcijo. Direkcija je 29. maja 1916 dodala svoje mnenje o prošnji in priložila prosilčev stanovski ovoj ter vse poslala na ministrstvo. Od tam so 28. oktobra 1916 odgovorili, da prošnji ni mogoče ustreči. Direkcija je to 4. novembra 1916 sporočila vodji preglednega okraja.¹⁵⁵³

Novi referent finančne straže na Kranjskem

Finančno ministrstvo je 30. oktobra 1909 obvestilo ljubljansko direkcijo, da bo dr. Rudolf Sajovic za eno leto poskusno premeščen na to ministrstvo. V tem letu ne bo napredoval. Lahko vzame predujem za potne stroške na račun državnne centralne blagajne na Dunaju. Bo v IX. rangu.

Direkcija je o tem obvestila vse pregledne okraje finančne straže, saj je bil imenovani dotlej referent finančne straže na direkciji. Hkrati jim je sporočila, da bo namesto njega od 20. novembra dalje inšpektor finančne straže na direkciji Maks Kosta njevec, finančni sekretar.¹⁵⁵⁴ Straža na Kranjskem je torej dobila novega vodjo.

Domovinska pravica stražnikov

Ministrstvo za notranje zadeve je 23. aprila 1850 izdalo začasna določila o domovinskem listu.¹⁵⁵⁵ Šlo je za nov korak, usmerjen k določanju državljanstva monarhije. To je bilo pomembno zlasti za tiste može in fante, ki so hoteli stopiti v državno službo, saj je bil eden od pogojev pripadnost monarhiji oz. njeno državljanstvo.

Domovinski list so izdajale občine in je pomenil potrdilo, da ima lastnik domovinsko pravico v občini. Kdor tega potrdila ni dobil, se je smel pritožiti na okrajno glavarstvo in na okrožno vodstvo. Ta list so izdajali v deželnih jezikih, veljal je štiri leta. Na vsakem je bila številka zapisnika o njegovi podelitvi. Če je dokument izdal mestni magistrat, ga je podpisal predstojnik in en svetovalec, če pa ga je izdala tako imenovana selska občina, sta ga podpisala župan in en odbornik.

Domovinski list je bil hkrati potni list za potovanje po deželi. Za pot v drugo deželo monarhije

I z g l é d e k.	
Kronovina	Okraj . . . . .
Okrog	
St. . . . . (zapisnika)	
Domovinski list,	
s katerim podpisano srenjsko predstojništvo poterdí, de	
Ime	
Délo, s katerim se pečá	
Star	
Stan (oženjen ali neoženjen)	
Kraj, v katerim prebiva	
v zvezo srenje	spada in de ima,
	v nji previco domovja.
Tajisti je	
postave	
ima lase	
» oči	
» posebne znamenja	
govori	
Ta list velja za štéri léta.	
. . . . . dné 185	
Podpis stranke z lastno roko.	Podpis srenjskiga predstojnika in odbornikov.

Vzorec domovinskega lista iz leta 1850 (DZVLKK, št. 11/50, 11. junij 1850, predpis št. 242).

¹⁵⁵¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, spis št. 1142.

¹⁵⁵² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, spis št. 1104.

¹⁵⁵³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1916, spisi 251–500, spis št. 405.

¹⁵⁵⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, fasc. 801–1115, ovoj št. 927.

¹⁵⁵⁵ Razglas c. k. krajnskiga poglavarstva od 30. maliga travna 1850, DZVLKK, št. 11/50, z dne 11. junija 1850, predpis št. 242.

ga je moral vidirati okrajni glavar. To vidiranje je pomenilo pripis »Veljaven za pot v ..... za .... (let, dni)«. Pod podpisom je bil še žig. Za vojaške obveznike je tak dokument veljal le eno leto. Potni list za tujino so izdajali na podlagi domovinskega lista.

Občine so morale sporočiti, koliko teh listov potrebujejo in nato je obrazce izdalo deželno vodstvo ter jih poslalo davčnim uradom po deželi. Prošilec ali župan je obrazce dvignil na najbližjem davčnem uradu in plačal znesek za kolek, to je 6 ali 30 krajcarjev. Cena je bila odvisna od prosilca; najnižja je bila za delavce, ki so potovali po deželah, da so zaslužili kruh.

Kmalu je nastalo vprašanje, ali je treba kolkovati prošnje za domovinski in potni list. Odgovor je dalo finančno ministrstvo. Izhajalo je s stališča, da je bil kolek za uradna pisanja neposredno določen; za obe navedeni listini pa je bilo mogoče prositi tudi osebno, brez pisnega zaprosila, ki je moralo biti kolkovano. Zato je finančno ministrstvo 28. avgusta 1850 sporočilo, da so prošnje nekolkovane.¹⁵⁵⁶

Ko je revolucionarni duh pojenjal in se je utrdila cesarska oblast, je notranje ministrstvo 26. januarja 1852 ukazalo, da je treba domovinski list vidirati tudi za potovanje po deželi. Vidiranje je bilo na okrajnem glavarstvu ali njegovi podružnici ali na policijskem oblastvu. To je začelo veljati 30 dni po objavi v deželnem uradnem listu, da bi tako omogočili vidiranje tistim, ki so z nevidiranim domovinskim listom bivali zunaj svoje občine.¹⁵⁵⁷

Cesar je 9. februarja 1857 ukazal, da se uveljavijo nove določbe glede potnih dokumentov. Za tujino je veljal le potni list, za potovanje po monarhiji pa potovalna izkaznica.¹⁵⁵⁸ Na tej podlagi so nato tri ministrstva in najvišje policijsko oblastvo ter nadpoveljstvo vojske izdali ukaz o izvajanju cesarjevega ukaza. Izkaznico za potovanje po domovini je izdal okrajni urad ali vodja policijske-

ga oblastva, veljala pa je eno leto. Potna listina za tujino je veljala tri leta. Izdali so jo lahko ministrstvo cesarske hiše, ministrstvo za zunanje zadeve, poglavarji deželnih političnih oblastev ali kresijski glavarji. V veljavi so ostale določbe o kramarskih bukvah ali dovoljenjih. Prebivalci ob državni meji niso potrebovali potne listine za prehod preko meje, ampak le potrdilo okrajne politične oblasti ali obmejnega policijskega oblastva.¹⁵⁵⁹

Poleti 1857 je izšel ukaz, da z uveljavitvijo določb o potnih dokumentih domovinski list ni bil več potna listina, marveč zgolj dokaz o pripadnosti določeni občini. Spremenila se je tudi taksa za ta list.¹⁵⁶⁰

Decembra 1863 je izšel zakon, ki je urejal domovinsko pripadnost za prebivalce monarhije, torej avstrijsko državljanstvo. Imel je 50 členov in je urejal pridobitev, spremembo in izgubo domovinske pravice, ravnanje z brezdomci, obveznost občine za oskrbo ubogih, domovinske listine, pristojnosti in postopke za urejanje domovinskih razmerij. Tisti, ki niso imeli določenega stalnega kraja službovanja pri finančni straži, so imeli domovinstvo v občini, v kateri so prebivali pred vstopom v finančno stražo.¹⁵⁶¹

Konec leta 1896 je bil sprejet zakon, ki je spremenil in dopolnil predpis iz leta 1863. Imel je 10 členov in je spremenil člene 8, 9 in 10 prvotnega predpisa. Za finančne stražnike je bila pomembna določba, da so ob stalni namestitvi pridobili domovinsko pravico v tisti občini, kjer je bil sedež njihovega urada.¹⁵⁶²

Ministrstvo za notranje zadeve je 16. januarja 1902 izdalo sklep, da ima vsak stalno nameščen uslužbenec finančne straže domovinsko pravico v

¹⁵⁵⁶ Razpis c. k. krajnskega poglavarstva od 16. kimovca 1850, *DZVLKK*, št. 26/50, z dne 17. oktobra 1850, predpis št. 441.

¹⁵⁵⁷ Razglas c. k. deželnega poglavarstva za Kranjsko 29. januarja 1852, *DZVLKK*, št. 16/52, z dne 15. marca 1852, predpis št. 73.

¹⁵⁵⁸ Cesarski ukaz od 9. februarja 1857, *DVLKV*, št. 9/57, z dne 12. marca 1857, predpis št. 58.

¹⁵⁵⁹ Ukaz c. k. ministerstev zunanjih, notranjih in kupčijskih zadev, najvišje policijske oblastni je in armadnega nadpoveljstva od 15. februarja 1857, *DVLKV*, št. 9/57, z dne 12. marca 1857, predpis št. 59.

¹⁵⁶⁰ Ukaz c. k. dnarstvenega ministerstva dogovorno s c. k. ministerstvom notranjih opravil in najvišje policijske oblastni je od 17. julija 1857, *DVLKV*, št. 28/57, z dne 17. avgusta 1857, predpis št. 166.

¹⁵⁶¹ *Gesetz vom 3. December 1863, betreffend die Regelung der Heimatverhältnisse*, *RGB*, št. 43/63, z dne 10. decembra 1863.

¹⁵⁶² Zakon z dne 5. decembra 1896, *DZ*, št. 86/96, z dne 19. decembra 1896, predpis št. 222.

tisti občini, kamor spada kraj njegovega službovanja. To je utemeljilo na presoji, da je tak stražnik državni uslužbenec. Sklicevalo se je na člen 6 predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843, ki je med drugim določal, da stalno nameščenemu stražniku pripadajo vse ugodnosti, do katerih ima pravico vsak stalno nameščen državni uslužbenec. Po členu 10 zakona iz leta 1896 je treba kraj stražnikovega službovanja šteti za stalno določen uradni sedež.¹⁵⁶³

O njihovi volilni pravici

Prvi zametki volilne pravice v pravem pomenu besede so v Avstriji nastali leta 1848 in so trajali le dobro leto, nakar jo je odpravil absolutizem. Ponovno je zaživela z letom 1861, ko je cesar s patentom 26. februarja določil državno zastopstvo (parlament) avstrijskega dela monarhije ter volilne rede in deželnozborske volilne rede za dežele. Ti predpisi so se menjali in dopolnjevali vse do razpada države.

Vojno ministrstvo je štelo za potrebno, da je o aktivni in pasivni volilni pravici za vojaške osebe dne 14. marca 1861 izdalo ukaz. Občinskih volitev so se smeli udeležiti častniki in osebe s častniškim nazivom, ki so bili stalno ali začasno upokojeni, vojaški duhovniki, komisarji, zdravniki, vojaški uradniki v službi ali v pokoju; morali so imeti v občini domovinsko pravico. Deželnih volitev so se smele udeležiti vojaške osebe, navedene pri občinskih volitvah, skladno z deželnimi volilnimi redi. Na občinskih volitvah so smeli kandidirati upokojeni vojaški častniki in uradniki. Na volitvah v deželni zbor so smeli kandidirati upokojeni častniki in uradniki, aktivni pa le, če so imeli hišo ali posest, ustrezni za aktivno volilno pravico, toda le preko svojih pooblaščenec. Moštvo od feldvebla ali stražmojstra navzdol ni imelo aktivne in pasivne volilne pravice.¹⁵⁶⁴

Volilna pravica za deželni zbor nikoli ni bila splošna in enaka. Volilci so bili razdeljeni v štiri volilne razrede, imenovane kurije: mesta, podeželje, veleposestva in trgovsko-obrtne zbornice. Vsaka skupina je imela določeno število poslancev. Predstavniki visoke duhovščine so v ta zbor prišli brez volitev in so pomenili peto kurijo.

V državni zbor so sprva volili poslance v deželnih zborih, torej posredno. Leta 1873 so uvedli neposredne volitve v državni zbor;¹⁵⁶⁵ volilno pravico so imeli tisti, ki so lahko volili v deželni zbor: avstrijskemu državljanu, moškemu, staremu nad 24 let, samostojnemu, volilna pravica ni bila odzeta. V volilnem razredu veleposestnikov so imeli to pravico tudi polnoletne ženske. Vojaški častniki so to pravico smeli opravljati v razredu veleposestnikov preko svojih pooblaščenec. Leta 1896 je zakon¹⁵⁶⁶ uvedel nov, peti splošni razred, ki je uvedel volilno pravico za vse polnoletne moške (nad 24 let), ki imajo avstrijsko državljanstvo, bivajo v občini nad pol leta in niso izgubili volilne pravice. Častniki vojske, vojaški duhovniki, osebe brez činovnega razreda in orožništvo niso imeli niti aktivne niti pasivne volilne pravice; to je veljalo tudi za orožniške uradnike. Leta 1907 je nov zakon¹⁵⁶⁷ razveljavil tistega iz leta 1873 in njegove poznejše spremembe. Odpravil je volilne razrede, in poslance za državni zbor so volili po splošni in enaki volilni pravici, neposredno in tajno. Glede vojaških oseb so ostale v veljavi določbe v zakonu iz leta 1896. Osebe na orožnih vajah pa so imele volilno pravico.

Uradniki finančne straže so kot državni uradniki smeli voliti v občinah ne glede na to, ali so plačevali davke ali ne, le v občini so morali imeti domovinsko pravico. Volili so lahko tudi v deželni in državni zbor.

Leta 1896 so volilno pravico za volitve v dunajski parlament dobili tudi možje finančne straže, ki

¹⁵⁶³ Heimatzuständigkeit der Finanzwachmannschaft nach dem Gesetze vom 5. December 1896, RGB Nr. 222, *Beilage*, št. IX., z dne 25. julija 1903, str. 60.

¹⁵⁶⁴ Circularverordnung des Kriegsministeriums vom 14. März 1861, über die Wahlberechtigung und Wahlbarkeit der Militärpersonen für Gemeinde- und Landesvertretungen, *RGBKÖ*, št. 30/61, z dne 19. marca 1861.

¹⁵⁶⁵ Postava od 2. aprila 1873, o volitvi udov poslanske zbornice državnega zbora, *DZ*, št. 15/73, z dne 12. aprila 1873.

¹⁵⁶⁶ Zakon z dne 14. junija 1896. l., s katerim se izpreminja oziroma dopolnjuje volilni red za državni zbor, *DZ*, št. 66/96, z dne 25. septembra 1896.

¹⁵⁶⁷ Zakon z dne 26. januarja 1907. l. o volitvi udov zbornice poslancev državnega zbora, *DZ*, št. 9/07, z dne 26. januarja 1907.

so bili polnoletni, torej stari 24 let in več. V občini so morali bivati najmanj šest mesecev. To je veljalo tudi za deželnozborske in občinske volitve.¹⁵⁶⁸

RAZNI STROŠKI ZA FINANČNO STRAŽO

Stroški za posamezno področje finančne uprave na Kranjskem so bili različni; tudi za finančno stražo.

Josef Peinitsch, komisar finančne straže v Krškem, in Vencel Pollak, lastnik hiše v Krškem št. 22, ki je bila vpisana v zemljiško knjigo v Krškem pod št. 26, sta 5. decembra 1878 sklenila pogodbo o zakupu hiše za potrebe tamkajšnje finančne straže.

Pogodba je imela 14 členov; v prvem opisani prostori za zakup. Zakupnino je bilo treba plačati v dveh polletnih obrokih. Pogodba je veljala tri leta, začevši s prvim januarjem 1879. Če je ne bo ena ali druga stran preklicala, bo veljala še naslednja tri leta.

Pogodbo je 24. decembra 1879 overil tamkajšnji notar in to potrdil z nemškimi žigom, tamkajšnje okrajno glavarstvo pa je pisno evidentiralo znesek zakupnine, ki je znašala 180 goldinarjev na leto.

Finančni direktor je pogodbo potrdil 9. januarja 1879, 8. februarja pa še urad zemljiškega davka (zemljiška knjiga) v Krškem.¹⁵⁶⁹

Leto 1902: 19.110 kron izdatkov na stražnika

Na finančni direkciji v Ljubljani so ob koncu leta 1901 pripravili proračun izdatkov direkcije v letu 1902. Zajeli so tudi vse podrejene finančne urade in oblastva, torej celotno finančno upravo v deželi Kranjski. Pri vsaki postavki je bilo navedeno, koliko denarja so predvideli prvotno in koliko je bilo dejansko odobrenega. Med obema izračunoma ni bilo bistvenih razlik. Praviloma je bila odobrena vsota nekaj nižja od predvidene.

Proračun izdatkov za finančno stražo za leto 1902 je znašal 118.480 kron. Imel je 14 postavk:

plače uradnikov straže	12.740 kron
aktivitetna doklada uradnikov	1.820 kron
plače moštva	54.290 kron
doklade za moštvo	10.060 kron
zakupnine prostorov	5.300 kron
nagrade in pomoč	600 kron
potnine, hranarine in premestitve	24.000 kron
stroški vzdrževanja stavb	200 kron
pisarniški in manipulativni stroški	1.400 kron
oskrbnina obolelih	100 kron
doklada za nabavo uniforme	6.700 kron
stroški za orožje, opremo in strelivo	250 kron
posteljina	960 kron
razni izdatki	60 kron.

Postavka »nagrade in pomoč« je pomenila denar, predviden za nagrade najbolj prizadevnim in za pomoč ob denarnih stiskah pripadnikov finančne straže.

Prikazani so bili tudi stroški za druge dele finančne uprave:

carinska uprava	18.538 kron
prodaja tobaka na drobno	52.150 kron
prodaja soli na drobno	8.410 kron
mitnina	670 kron
pristojbine	21.500 kron
kolki	9.100 kron
vodstvena finančna oblastva	202.365 kron
služba neposrednih davkov	152.180 kron
deželne blagajne	34.361 kron
davčni uradi	380.225 kron
evidenca zemljiškega davka	49.495 kron
skupaj druga finančna uprava na Kranjskem	928.994 kron.

Proračun izdatkov celotne finančne uprave na Kranjskem za leto 1902 je znašal 1.047.474 kron.¹⁵⁷⁰ Izdatki za finančno stražo na Kranjskem leta 1902 so znašali 11,31 odstotkov izdatkov za celotno finančno upravo na Kranjskem. Na enega uradnika in moža finančne straže, ki je štela 62 mož, je prišlo povprečno 19.110 kron proračunskih izdatkov, leta 1851 pa 19.946 goldinarjev.

¹⁵⁶⁸ Melik, *Volitve na Slovenskem*, zlasti str. 5, 8, 9, 118, 126, 138 in 140.

¹⁵⁶⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1883, spisi 1–1668, ovoj št. 1591.

¹⁵⁷⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi od 1–200, spis št. 21.

Potni in prehrambni stroški treh komisarjev finančne straže v letu 1902

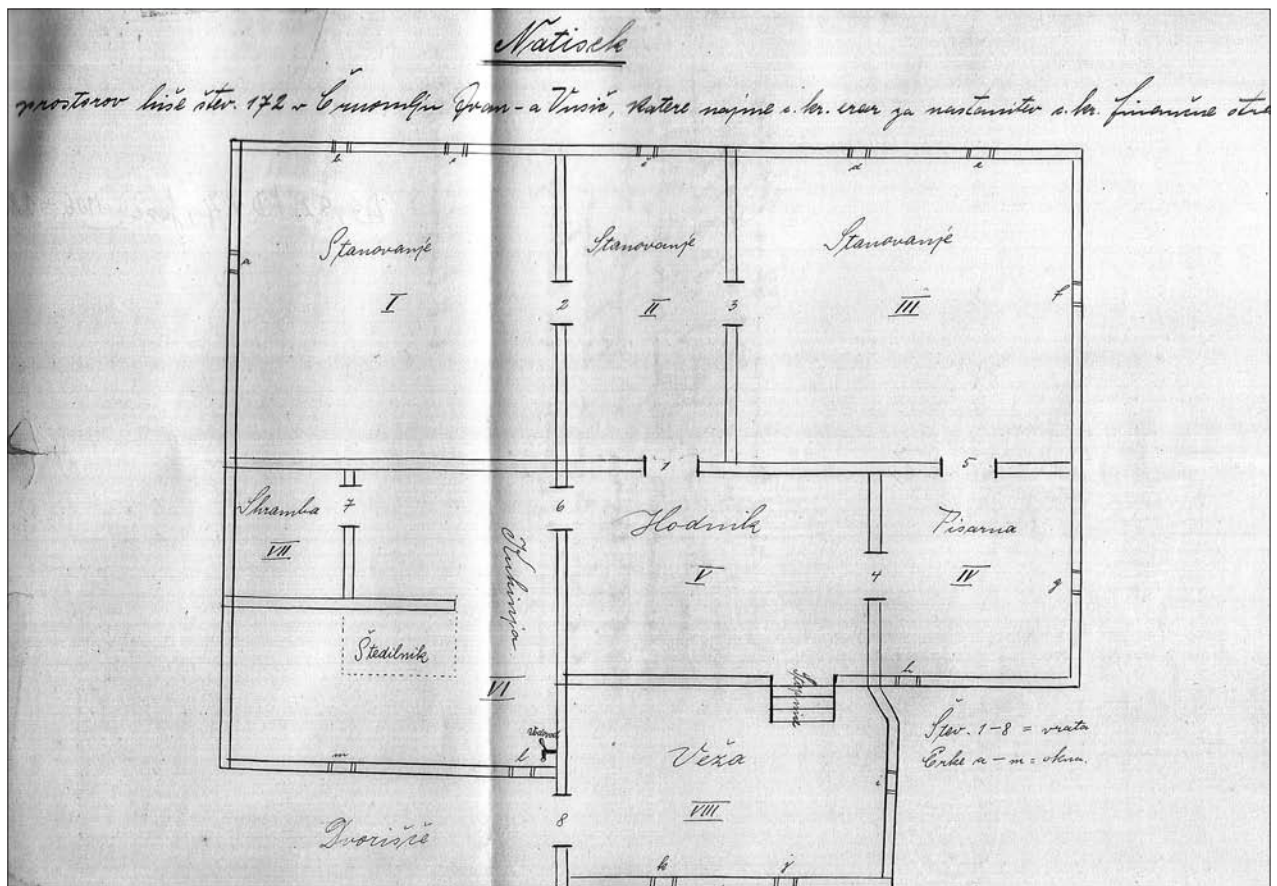
Trije vodje preglednih okrajev finančne straže so direkcijo prosili za povišanje potnega in prehranskega pavšala za leto 1903. Zaradi tega je direkcija 5. januarja 1903 naročila računskemu oddelku, da pripravi potrebne podatke za odgovor na njihove prošnje.

Najprej so 2. aprila 1903 zbrali in prikazali podatke za Frana Habjana, vodjo okraja v Kranju. Najprej so zbrali podatke o potnih stroških v letih 1900, 1901 in 1902, ki jih je porabil za potovanja z vlakom. V prvem letu je bilo tega 78 kron in 90 vinarjev, v drugem 100 kron in 20 vinarjev, v tretjem letu pa 68 kron; v treh letih torej 247 kron in 10 vinarjev. K temu pregledu so priložili pregled razdalj med posameznimi kraji v območju preglednega okraja, kjer ni bilo vlaka. Na primer: pot od Škofje Loke do Hotavelj v Poljanski dolini je znašala 14,5 kilometra, od Škofje Loke do Pod-

gore v Poljanski dolini pa 19,2 kilometra. Habjan je bil v letu 1902 na službeni poti z vlakom 40 dni: stroški dovoza do železnih postaj in nazaj so znašali 453 kron, vozne karte 68 kron, vprežnina 304 krone in 8 vinarjev, prehrana 330 kron; skupaj 1155 kron in 8 vinarjev.

Podobne preglede je računski oddelk izdelal za vodji preglednih okrajev v Kočevju in Ljubljani, in sicer za leto 1902. Simon Meršol, vodja v Kočevju, je bil v tem letu 78 dni na službeni poti z vlakom: dovoz do železniških postaj in nazaj ga je stal 148 kron, vozne karte za vlak 27 kron in 20 vinarjev, vprežnina 1367 kron in 49 vinarjev, prehrana 390 kron; skupaj je to zneslo 1932 kron in 69 vinarjev.

Engelbert Jakhel, vodja okraja v Ljubljani, je isto leto potreboval za službena potovanja z vlakom 76 dni: za vozne karte je plačal 105 kron in 5 vinarjev, za ročno prtljago 7 kron in 90 vinarjev ter za dovoz do železnih postaj in nazaj je rabil 366 kron in 60 vinarjev, za vprežnino 292 kron in 55

Skica zakupljenih prostorov za oddelk finančne straže v Črnomlju leta 1909 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1906–1909, spisi 101–200, spis št. 189).

vinarjev, in za prehrano 432 kron; skupni stroški so znašali 1204 kron in 10 vinarjev.

Iz direkcije so vsem trem prosilcem 20. aprila 1903 odgovorili, da so povišanje teh pavšalov predlagali finančnemu ministrstvu.

Finančno ministrstvo je 26. maja 1904 sporočilo direkciji, da so prosilcem od 1. julija 1904 povišali pavšale: vodji preglednega okraja v Kočevju od dotedanjih 600 na 1000 kron, vodji v Ljubljani od dotedanjih 900 na 1000 kron in vodji v Kranju od dotedanjih 600 na 800 kron. K vodstvu preglednega okraja v Ljubljani dodeljenemu pregledniku so povišali potne in prehranske stroške od 400 na 500 kron letno. To so iz direkcije sporočili vodjem omenjenih treh preglednih okrajev.¹⁵⁷¹

Zakup prostorov za oddelek v Črnomlju leta 1909

Jakob Skubic, nadkomisar finančne straže v Kočevju, in Ivan Vučič, lastnik hiše v Črnomlju št. 172, sta 27. januarja 1909 sklenila pogodbo o najemu prostorov za oddelek finančne straže v Črnomlju v hiši na istem naslovu. Pogodba je imela sedem točk.

Za uradne prostore oddelka so bili namenjeni prostori v prvem nadstropju hiše, ki je imelo tri sobe za stanovanja, pisarno, kuhinjo s shrambo in štedilnikom, dostop pa skozi vežo in hodnik z dvorišča. K pogodbi je bila priložena skica nadstropja, s katere je bil lepo razviden razpored prostorov, vhodi vanje, okna in vrata.

Poleg tega je pogodba vsebovala še določila o uporabi drvavnice in 20 kvadratnih metrov zelenjavnega vrta. Podstrešje, stranišče in vodovod so smeli uporabljati tudi sostanovalci v hiši. Lastnik hiše je bil dolžan zagotoviti tudi tri mize, šest stolov, posodo za vodo, klešče za žerjavico, žeželj (grebljico), smetišnico, sekiro in tri pljuvalnike, vse v dobrem stanju. Letna zakupnina bo znašala 480 kron in jo bo lastnik prejemal preko poštne hranilnice, in sicer v štirih letnih obrokih: 1. januarja, 1. aprila, 1. julija in 1. oktobra. Pogodbe, ki je veljala pet let (od 5. februarja 1909 do 4. februarja 1914), lastnik ne more odpovedati, ampak le

erar. Če lastnik ne bi zagotovil opreme za prostore, bi jo nabavil erar sam in stroške odračunal od zakupnine. Čiščenje oken, vrat in poda je šlo v breme lastnika hiše. To je veljalo tudi za popravila ob morebitni naravni nesreči ali zaradi delovanja tretje osebe. Tudi razsvetljava veže in hodnika je šla na lastnikove stroške, enako čiščenje dvorišča pred vhodom, posipanje s peskom ob snegu ali poledici itd. Ob prenehanju pogodbe je moral zakupnik prostore predati v enakem stanju, kot so bili ob prevzemu. Lastnik mora plačevati vse davčne obveznosti od oddanih prostorov.

Isti dan je pogodbo overilo okrajno sodišče v Črnomlju, mestno županstvo pa je potrdilo zakupnino v višini 480 kron. Direktor finančne direkcije v Ljubljani je pogodbo podpisal 8. marca 1909.¹⁵⁷²

Potni stroški za nadpreglednika v letih 1915, 1916 in 1917

V sklepu o namestitvi dveh višjih preglednikov za komisarja II. razreda finančne straže (Frana Goloba in Andreja Webleta) dne 17. decembra 1917 je bilo prikazano tudi izplačilo potnin in hranarin za Andreja Webleta v vlogi nadpreglednika v letih 1915, 1916 in 1917, ko je vodil oddelek Ljubljana št. 2. Okoliš te enote je obsegal na desnem bregu Ljubljanice ležeči del mesta in 20 krajevnih občin: Brezovica, Studenec (Ig), Dobrunje, Št. Jurij (sedaj Šentjurij), Grosuplje, Iška vas, Iška Loka, Lipljene, Log, Šmarje (Šmarje-Sap), Devica Marija v Polju (Polje), Pijava Gorica, Račna, Rudnik, Želimlje, Slivnica, Tomišelj, Vič in Vrbljene. Webletovi stroški so v letu 1915 znašali 2600 kron in 20 vinarjev, v naslednjem letu 2626 kron in 48 vinarjev ter leta 1917 spet 2612 kron in 6 vinarjev; v vseh treh letih 7838 kron in 74 vinarjev.

Za devet službenih potovanj z vlakom in vozom januarja 1915 je porabil 14 dni na poteh: 5. januarja Ljubljana–Grosuplje–Stara vas–Perovo–Grosuplje; 6. januarja Grosuplje–Škofljica–Ljubljana; 8. januarja Ljubljana–Log–Brezovica–Dragomer–Notranje Gorice–Vnanje Gorice; 9. januarja Vnanje Gorice–Brezovica–Ljubljana; 12. januarja

¹⁵⁷¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2000, ovoj št. 1456.

¹⁵⁷² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1906–1909, spisi 101–200, spis št. 189.

Ljubljana–Zalog–Podgrad–Vevče–Marija Devica v Polju; 13. januarja Marija Devica v Polju–Studenec–Moste–Ljubljana; 15. januarja Ljubljana–Škofljica–Kremenica–Ig–Iška vas–Škofljica; 16. januarja Škofljica–Ljubljana; 20. januarja Ljubljana–Brezovica–Notranje Gorice–Brezovica–Ljubljana; 22. januarja Ljubljana–Čušperk–Veliko Mlačevo; 23. januarja Veliko Mlačevo–Grosuplje–Ljubljana; 26. januarja Ljubljana–Laze–Zalog–Spodnji Kašelj–Zalog–Ljubljana; 27. januarja Ljubljana–Šmartno–Lanišče–Škofljica–Ljubljana; 31. januarja Ljubljana–Brezovica–Vnanje Gorice–Brezovica–Ljubljana.

Če se istega dne ni mogel vrniti v Ljubljano, je prenočeval v zadnjem kraju, ki ga je obiskal tiste dne. To se je zgodilo 5. januarja v Grosuplju, 8. januarja v Vnanjih Goricah, 12. januarja v Polju, 15. januarja na Škofljici in 22. januarja v Velikem Mlačevem. S tem so nastali nemajhni stroški. Obračun, izdelan na direkciji, je bil na velikih polah za vsako leto posebej. O tem so poročali tudi na finančno ministrstvo.¹⁵⁷³

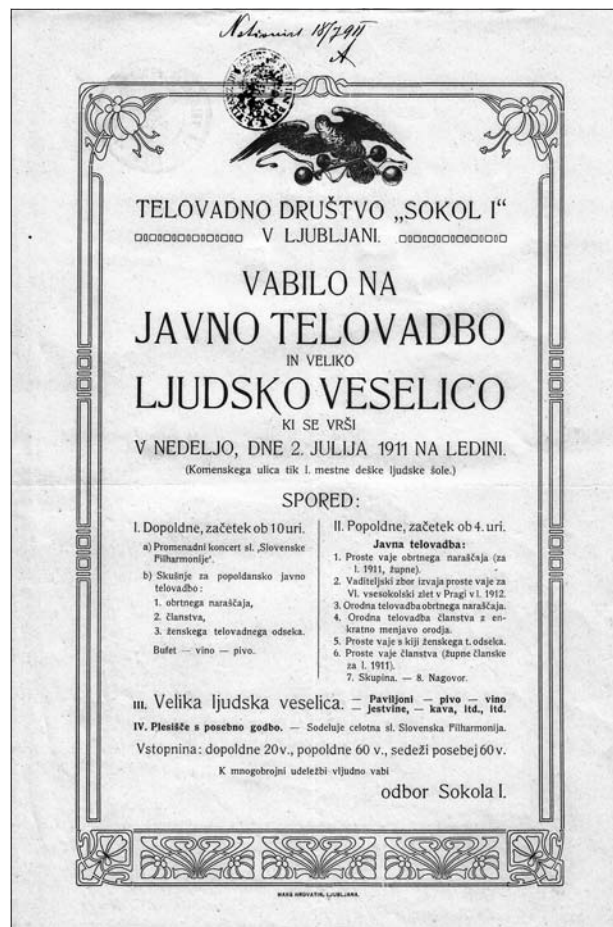
Prošnja Sokola za prodajo tobaka

Telovadno društvo Sokol I. v Ljubljani je izdalo tiskano vabilo na javno telovadbo in veliko ljudsko veselico 2. julija 1911 v Ljubljani na Livadi poleg deške ljudske šole. Vstopnina je bila dopoldne 20 vinarjev, popoldne 60 vinarjev, sedeži pa še dodatno 60 vinarjev. Objavljen je bil celodnevni program srečanja.

Dne 20. junija 1911 je Sokol pisno zaprosil finančno direkcijo, da bi mu dovolila na prireditvi prodajati tobačne izdelke; prodali bi jih za približno 40 do 60 kron. Za odgovor je priložil kolek za 2 kroni. Direkcija mu je 28. junija izdala pisno dovoljenje na obrazcu. Prodaja je enaka kot v trafikah, tobaka pa ne smejo dati v prodajo nepoklicanim osebam. Dovoljenje je dostavila društvu in preglednemu okraju finančne straže v Ljubljani, da bi stražarji lahko nadzirali spoštovanje dovoljenja.¹⁵⁷⁴

¹⁵⁷³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, spisi od št. 800 dalje, ovoj št. 987.

¹⁵⁷⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 301–600, spis št. 572.

Tiskano vabilo za telovadno prireditev v Ljubljani 2. julija 1911 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 301–600, spis št. 572).

Ponudba strokovne knjige

Karol Mikan, upokojeni komisar finančne straže v Pragi, je 22. januarja 1914 pisal finančni direkciji v Ljubljani. Ponujal je svojo v samozaložbi izdano »Službeno žepno knjigo za organe pristojbinske službe«, I. del; druga dva dela je imel v pripravi. Knjiga bi bila primerna za priročne knjižnice na oddelkih direkcije in za finančno stražo. Namenjena je bila izvršilnim organom finančne uprave. Broširan izvod je stal dve kroni; naročilo nad pet izvodov je pomenilo ugodnost, da je bila peta knjiga pol cenejša. Priložen ji je bil koledar za leto 1914.¹⁵⁷⁵ Komisar je v Pragi izdajal »Časopis za vso službo finančne straže« (*Zeitschrift für den*

¹⁵⁷⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 1–240, spis št. 95.

gesamnten Finanzwachdienst). Prav zaradi slednje- ga so slovenski finančni stražniki po njem poime- novali svojo strokovno društveno knjižnico v Lju- bljani.¹⁵⁷⁶

FINANČNA STRAŽA PRI PROTIVOHUNSKIH NALOGAH

Ministrstvo za finance je 11. februarja 1904 pi- salo finančni direkciji v Ljubljani o dejavnosti fi- nančne straže pri preprečevanju vohunstva (obve- ščevalne dejavnosti iz tujine). To je že bilo vpeljano v Galiciji in Bukovini, deželi ob meji z Rusijo, in uperjeno proti Rusiji. Potekalo je po »Navodilu za c. k. orožništvo in c. k. finančno stražo v Galiciji in Bukovini o izvajanju varnostne službe in tujske policije¹⁵⁷⁷ z namenom preprečevanja vohunstva« in po »Službenem navodilu za izpostavljene¹⁵⁷⁸ višje komisarje finančne straže v Galiciji in Bu- kovini«. V preprečevanje vohunstva bodo odslej vključena tudi mejna območja Tirolske, Primorja, Koroške, Kranjske in Dalmacije. Moštvo finančne straže se zaradi tega ne sme povečati, razen za se- dem mest izpostavljenih višjih komisarjev finančne straže. Ti bodo na teh sedežih: Trient (Trento), Bruneck (Brunico), Celovec, Gorica, Pulj, Zadar in Kotor. To bo potekalo v povezavi s poveljstvom 14. in 3. korpusa ter vojaškega poveljstva v Za- dru. Za to delo bosta izdani novi navodili po vzo- ru omenjenih navodil za Galicijo in Bukovino.

Dve zaupni gradivi

Dva taka komisarja sta bila nameščena na Ti- rolskem (Trient in Bruneck, ki sta danes v okviru italijanske države), eden na Koroškem (Celovec), dva v Primorju (Gorica in Pulj) in dva v Dalmaciji (Zadar in Kotor). Kranjska ni neposredno mejila s kraljevino Italijo, pač pa z deželo Koroško in Pri- morjem. Okraj Radovljica je bil blizu treh mej, in

sicer državne meje med Italijo in deželama Koro- ška in Primorje. Primorje je neposredno mejilo z Italijo, enako Koroška in Tirolska.

Poveljstvo 3. korpusa s sedežem v Gradcu je 1. marca 1904 sporočilo finančni direkciji v Ljublja- ni, da bo izpostavljeni višji komisar s sedežem v Celovcu odgovoren za to delo na Koroškem, delu Kranjske (brez okolišev okrajnih glavarstev Gornji Logatec in Postojna), v okrajnem glavarstvu Tol- min pa za okoliš oddelka finančne straže v Žagi. Komisar s sedežem v Gorici bo odgovoren za oko- liš okrajnih glavarstev Tolmin (brez oddelka fi- nančne straže v Žagi), Gorica, Gradiška, Sežana, Postojna, Gornji Logatec in Koper, za mesto Trst, v okrajnem glavarstvu Poreč pa za okoliša oddel- kov finančne straže v Umagu in Bujah. Višji komi- sar v Pulju bo pristojen za preostalo območje Istre in Kvarnerske otoke. Isto poveljstvo je ljubljanski direkciji poslalo primerek službenega navodila za izpostavljene višje komisarje finančne straže na ju- gozahodnih obmejnih območjih, ki ga je izdalo vojno ministrstvo na Dunaju.

Cesar je z najvišjim sklepom z dne 23. sep- tembra 1904 potrdil besedilo »Navodila za c. k. orožništvo in c. k. finančno stražo na Koroškem, Kranjskem in v Primorju za izvajanje varnostne službe in tujske policije z namenom preprečevanja vohunstva«. Na Kranjskem je veljalo za politična okraja Radovljica in Postojna. Izšla so ista navodila posebej za Tirolsko in posebej za Dalmacijo. Tudi službeno navodilo za izpostavljene višje komisarje finančne straže na Koroškem, Kranjskem in v Pri- morju je izšlo v posebnih izdajah za Tirolsko in za Dalmacijo. Vse to gradivo je leta 1904 natisnila c. kr. dvorna in državna tiskarna na Dunaju.

Finančna direkcija v Ljubljani je 25. septembra 1904 iz finančnega ministrstva prejela 30 izvodov tega navodila za orožništvo in finančno stražo ter 3 primerke navodila za izpostavljene višje komisarje. Finančna direkcija v Celovcu je 5. oktobra 1904 sporočila ljubljanski, da je za izpostavljenega viš- jega komisarja v Celovcu imenovan Josef Strutz. Finančna direkcija v Trstu pa je 27. oktobra javila ljubljanski, da je za komisarja v Gorici imenovan Franc Gašparič.

Ministrstvo za finance je 24. novembra 1904 sporočilo direkciji v Ljubljani, da od marca 1905 dalje ne bodo več veljala italijanska potna dovolje-

¹⁵⁷⁶ Društvo finančne straže na Slovenskem, *Naš glas*, št. 29, 20. julija 1920, str. 7.

¹⁵⁷⁷ Tujska policija bila namenjena nadzorovanju tujih dr- žavljanov in njihovih opravil. To je bila naloga orožni- kov, državne policijske straže, finančne straže in vseh pristojnih oblastev.

¹⁵⁷⁸ Pooblaščenec.

nja (*Passaporto per l'interno*), s katerimi so dotlej prihajali italijanski delavci v avstrijske dežele. Veljal bo le veljaven potni list za tujino.¹⁵⁷⁹

Finančna direkcija je 8. junija 1905 prejela s finančnega ministrstva 60 primerkov tujih potnih listin. Nekaj jih je takoj poslala preglednima okrajema finančne straže v Postojni in v Kranju. Vodje oddelkov finančne straže na tem območju so pisno potrdili prejem tega gradiva, saj je bilo strogo zaprto. En primerek je prejel tudi dr. Rudolf Sajovic, ki je bil finančni komisar na direkciji in hkrati inšpektor finančne straže za Kranjsko, torej njen starišina za deželo Kranjsko.

Finančno ministrstvo je 3. junija 1907 sporočilo ljubljanski direkciji, da je cesar z najvišjim sklepom dne 19. maja 1907 z zlatim zaslužnim križcem odlikoval Josefa Strutza, komisarja finančne straže I. razreda. S tem naj direkcija seznaniti oddelke finančne straže, ki jih je izpostavljeni komisar pooblaščen nadzirati.¹⁵⁸⁰

Finančna direkcija v Ljubljani je 31. oktobra 1907 prejela 30 izvodov prvega dopolnila njenega navodila za orožništvo in finančno stražo na Koroškem, Kranjskem in v Primorju. Bili so natisnjeni na enakem formatu kot izvirno navodilo. Vsebovali so kupon št. 1, ki ga je bilo treba le vložiti kot drugi odstavek k členu 2. Tam je pisalo, da morajo za mejno zaščito določeni polki deželne brambe in polk št. 4 deželne brambe v Celovcu podpirati orožništvo in finančno stražo pri preprečevanju vohunstva in že v miru z njima tesno sodelovati.

V Arhivu Republike Slovenije so ohranjeni taki dokumenti v ovojih za leta 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1911 in 1912 s poročili izpostavljenih višjih komisarjev v Celovcu in Gorici. Izdelana so bila na tiskanih obrazcih in za vsako okrajno glavarstvo posebej.

Primorska finančna direkcija v Trstu je 20. junija 1912 obvestila ljubljansko, da je bil v Trstu imenovan izpostavljen višji komisar finančne straže. To je bil vojaški nadporočnik Mirko Breberina. Iz okoliša komisarja v Gorici je izločen okoliš po-

litičnega okraja Postojna in dodeljen komisarju v Trstu.¹⁵⁸¹

Vsa leta je komisar Josef Strutz, ki je postal višji komisar, pošiljal mesečna poročila tudi direkciji v Ljubljani. Tako je v poročilu za mesec marec 1915 navedel, da je bil 26 dni zunaj svojega kraja prebivanja v Celovcu. Dne 11. marca 1915 je potoval od Podrožce (Rosenbach) na Jesenice in v Dobravo. Na Jesenicah je pregledal oddelek finančne straže. Odsoten je bil devet dni. V poročilu za mesec februar 1915 je navedel, da je potoval od Podrožce preko Jesenic v Radovljico, kjer je pregledal oddelek finančne straže. Odsoten je bil 10 dni.¹⁵⁸²

Taka poročila je ljubljanski direkciji pošiljal tudi Mirko Breberina, izpostavljeni komisar v Trstu. Tako je poročilo za mesec april 1914, ki ga je poslal 1. maja 1914, navedel, da je 14. aprila ob 9.30 obiskal oddelek finančne straže v Vipavi, čez dva dni ob 17.30 oddelek v Postojni in 18. aprila oddelek v Senožečah.¹⁵⁸³

Navodila za orožništvo in finančno stražo

Navodilo za orožništvo in finančno stražo je bilo v obliki brošure velikosti 15 x 23 centimetrov. Obsegalo je 27 strani. Najprej je bilo 26 členov samega navodila. Sledila je priloga A z naslovom »Dopustnost in ravnanje z vojnimi ladjami prijateljskih držav na avstrijskih in ogrskih obalah«. Imela je 22 členov. Priloga B je imela naslov »Pouk k predpisu o dopustnosti in ravnanju z vojnimi ladjami prijateljskih držav na avstrijskih in ogrskih obalah«. Imela je 8 členov.

Člen 1. navodil o orožništvo in finančni straži naroča, da sta dolžni strogo izvajati varnostno službo na državni meji, na obali in na Kvarnerskih otokih, prav tako pa tudi tujsko policijo v notranjosti države, da bi ji preprečevali vohunstvo; to pa ne sme škodovati pristojbinskim nalogam finančne straže. Nadzorovanje vzdolž obale je naloga tudi pomorskih oblastev.

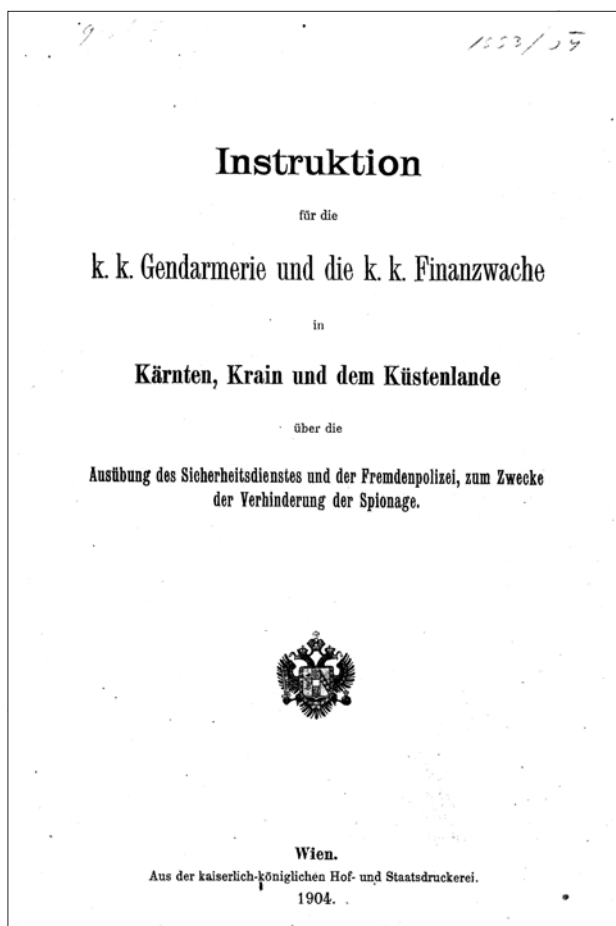
¹⁵⁷⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–300, ovoj št. 211 pod naslovom *Spionage*.

¹⁵⁸⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 401–900, spis št. 877.

¹⁵⁸¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–300, ovoj št. 211, ovoj za leta 1905–1912.

¹⁵⁸² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 1–400, spis št. 272.

¹⁵⁸³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 351–680, spis št. 495.

Naslovnica navodila za orožništvo in finančno stražo na Koroškem, Kranjskem in v Primorju o izvajanju varnostne službe in tujske policije z namenom preprečevanja vohunstva (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–300, ovoj št. 211).

Člen 2. Oba stražna zbora izvajata varnostno službo v tesnem neposrednem sodelovanju in se o vseh pomembnih zaznavah po možnosti ustno obveščata. K temu členu je bil dodan drugi odstavek v obliki kupona št. 1 iz leta 1907.

Člen 3. Sodelovanje finančne straže poteka brez posebnih pozivov. Zaznave sporoča sosednji orožniški postaji. Vodja oddelka take zaznave prejema od okrajnega glavarstva ali od policijskega oblastva neposredno ali preko izpostavljenega komisarja, od poveljstva korpusa oz. vojaškega poveljstva v Pulju. V tem primeru vodja oddelka obvešča nadrejenega vodjo preglednega okraja finančne straže in mora službo tako organizirati, da poleg pristojbinske službe upošteva tudi zaznave navedenih oblastev. O rezultatu prejete zaznave mora obve-

stiti oblastvo, od katerega je prejel zaznavo. Če bi zaznava škodljivo vplivala na pristojbinsko službo, to sporoči oblastvu, ki je posredovalo zaznavo, da lahko samo sprejme nadaljnje ukrepe.

Člen 4. Zahtevk orožništvu izhaja iz člena 3 zakona o orožništvu z dne 25. decembra 1894 kot tudi iz službenega navodila za orožništvo.¹⁵⁸⁴ Neposredne zahteve na orožništvo drugih varnostnih in vojaških oblastev grede po členu 31 omenjenega službenega navodila za orožništvo. Za službeno sodelovanje orožništva z vojaškim teritorialnim poveljstvom (oz. poveljstvom vojaške luke v Pulju) glede na vojaške naloge, neškodljive za njegove redne naloge, ki so orožništvu po členu 1 zakona o orožništvu izjemoma poverjene, so poklicana deželna orožniška poveljstva oz. oddelčno poveljstvo št. 3 v Pulju.

Člen 5. Po cesarskem odloku z dne 6. novembra 1865 kontrole potnih listin na državni meji na splošno ni. Obmejna oblastva tujcu, za katerega ni pomisleka ali suma, pustijo vstopiti v državo. Vsak potnik je dolžan, da na zahtevo izkaže sredstva za preživljanje.

Člen 6. Potnik je pri vstopu oz. izstopu dolžan pokazati svojo potno listino, če se glede identitete ali namena potovanja pojavi dvom ali pomislek; posebej še tedaj, če je sum storitve kaznivega ravnanja, posebno vohunstva. Posebna kontrola velja za osebe, ki so bile kaznovane za tihotapstvo ali so ga osumljene, nahajajo pa se v avstrijskem obmejnem okolišu, ne glede na to, ali so domačini ali tujci.

Člen 7. Ravnanje z osebami, ki so ob prestopu državne meje zadržane, je ali po že obstoječih specialnih odredbah, na primer po tiralici ali po obstoječih poizvedbah, takšno: a) na temelju zapovedi ali tiralice ali iz lastnega nagiba zaradi suma kaznivega ravnanja jo je treba prijeti; b) po zapovedi oz. kot sumljivi ji je vstop treba prepovedati; c) ji je dovoliti vstop oz. izstop, ob najavi oblastvu kraja, ki ga je potnik navedel kot cilj potovanja.

¹⁵⁸⁴ Zakon z dne 25. decembra 1894. l. o žandarstvu v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, *DZ*, št. 1/95, z dne 1. januarja 1895. *Dienstinstruktion für die k. k. Gendarmerie. Gesetze, betreffend die Gendarmerie der im Reichsrath vertretenen Königreiche und Länder*, str. 35–110.

V opombi je bilo navedeno, kaj se šteje kot lasten nagib po določbah členov 177 in 452 uredbe za državno policijo.

Člen 8. Če finančna straža prime osebo na podlagi tega navodila, jo preda s pisnim obvestilom o dejanskih okoliščinah in navedbo časa prijeteja sosednji orožniški postaji, ki nato ravna po obstoječih predpisih.

Člen 9. Vstop v državo je nasplošno prepovedan tem osebam: a) ki so izgnane iz države; b) za katere velja specialna prepoved vstopa; c) za katere velja utemeljen sum, da se uporabljajo potno listino tretje osebe; č) za katere obstaja dvom ali pomislek glede namena potovanja, zlasti osumljenim vohunstva, če ni utemeljenih razlogov za njihovo prijeteja; d) v členih 22 in 23 navedenim osebam, ki ne ustrezajo predpisanim zahtevam; e) pripadnikom tujih oboroženih sil v uniformi, če nimajo dovoljenja svoje vlade za nošenje uniforme na ozemlju Avstro-Ogrske. Take osebe je treba vljudno, toda odločno napotiti, da se vrnejo nazaj preko meje, ter opazovati, če je ukaz dejansko izpolnjen. Če ne upoštevajo tega ukaza, da se vrnejo preko meje nazaj, jih je treba spremljati do najbližjega političnega oblastva in mu jih predati; če so osumljene vohunstva, jih je treba prijeteja. Finančna straža v primerih neupoštevanja ukaza zahteva pomoč najbližje orožniške postaje. Če osebe tuje vojske v uniformi kršijo mejo, je to treba javiti korpusnemu poveljstvu in pristojnemu okrajnemu glavarstvu, in če je mogoče, navesti ime in korpusno pripadnost take osebe. Da bi osebam, ki jim je prepovedan vstop po točki b) člena 7 tega navodila, preprečili vstop na drugem kraju, mora orožniška postaja oz. oddelek finančne straže po možnosti telegrafsko to sporočiti sosednjim postajam oz. oddelkom ter obvestiti sosednjo obmejno varnostno oblastvo (okrajno glavarstvo, policijski komisarjat); ta oblastva o tem obvestijo druga obmejna oblastva, ki nato o tem poročajo v svojem okolišu razporejenim orožniškim postajam in oddelkom finančne straže. V opombi je bilo navedeno, da so smeli italijanski finančni častniki in uradniki priti na *Tabljo (Pontafel, Pontebba)* v uniformi, toda brez orožja. Pripadniki moštva italijanske vojske, orožništva in finančne straže niso smeli priti na *Tabljo* v uniformi niti z orožjem niti brez orožja.

Člen 10) Italijanski kraljevi organi finančne

straže in orožništva (vštevši častnike in brigadirje) smejo v uniformi le prestopiti mejo v omejenem obsegu, ki ga določajo carinski kartel z Italijo, posebni dogovori ali skupna opravila. Če italijanska finančna straža neupravičeno prestopi mejo, o tem naša finančna straža obvesti finančno oblastvo. Nikakor se ne sme dopustiti neupravičeno uradno poslovanje teh oseb na avstrijskem ozemlju.

Člen 11) Če sumljivemu tujcu na temelju poizvedb prepoved vstopa ne bi bila smotrna, mu je treba omogočiti vstop, a je treba o tem obvestiti pristojno okrajno glavarstvo oz. policijsko oblastvo kot tudi pristojno orožniško postajo v okolišu kraja, kamor je tujec namenjen, da bi bil omogočen nadzor nad njim. Vse zaznave o vstopu, bivanju in izstopu sumljivih oseb v obmejnem oz. obalnem območju ali na območju utrdb je treba med orožništvom in finančno stražo izmenjavati, da bi bil omogočen nadzor.

Člen 12) Potnikom, ki so osumljeni vohunstva, je treba ob vstopu in izstopu temeljito pregledati dokumente. Po okoliščinah je treba preiskati osebo, obleko in predmete. Pri tem veljajo določbe kazenskega procesnega reda, zlasti tiste o hišni in osebni preiskavi.¹⁵⁸⁵ To velja tudi za osebe, ki so v notranjosti države, če so osumljene vohunstva. V opombi so bile navedene določbe členov 139, 140, 141, 142, 143 in 145 reda kazenske pravde o pravici do osebne in hišne preiskave.

Člen 13) Pazljivost je treba usmeriti na prihod in potovanje tujih vojaških begunov, oficirjev, inženirjev, železniških uslužbencev, carinskih uradnikov in podobnih funkcionarjev, v obmejnem okolišu potujočih prodajalcev figuric iz mavca, brusačev, prodajalcev slik itd. ter po okoliščinah ravnati po določbah tega navodila. Zadrževanje civilnih oseb v bližini utrdb, večjih vojaških objektov itd. ni dopustno; sumljivim osebam, čeprav z ravnanjem (fotografiranje, risanje, meritve in podobno) ne dajejo povoda za nadaljnjo obravnavo, je treba ukazati, da se oddaljijo.

Člen 14) Železniške proge in objekte ter morske svetilnike je treba strogo varovati. Sumljive osebe, zalotene v bližini železniških prog in morskih sve-

¹⁵⁸⁵ Postava od 23. maja 1873, s katero se uvaja kazensko-pravni red, *DZ*, št. 42/73, z dne 30. junija 1873, št. 119.

tilnikov, je treba najstrožje obravnavati. Pojav tujih vojnih ladij v teritorialnih vodah Primorja, kakor tudi plovil, ki kažejo na sum vohunjenja, je treba sporočiti, če je mogoče telegrafsko, korpusnemu poveljstvu in bližnjemu mornariškemu poveljstvu ter navesti njihovo ravnanje, nahajališče oz. smer plovice. Pri ladjah, ki niso vojaške, a po kraju in izvedenem manevru ali po drugem ravnanju posadke kažejo na sum vohunstva, je treba, če predpisi to dopuščajo, posadki pregledati dokumente, jih po okoliščinah preiskati ter jih morebiti zapolniti. V tem primeru je treba po najkrajši poti dati prijavo na pristojno sodišče in okrajno glavarstvo ali policijsko oblastvo. Če niso dane okoliščine za tako uradno poslovanje, je treba te ladje tako dolgo spremljati, dokler ne zapustijo teritorialnih vod ali ne vplujejo v avstrijsko pristanišče. V opombi je bilo navedeno, da so te naloge pripadale predvsem oddelku finančne kontrole na finančnih parnikih.

Člen 15) Vidiranje ali uradno deponiranje potnih dokumentov ni dovoljeno.

Člen 16) Kot uradni dokumenti veljajo: a) potni listi c. in k. zunanjega ministrstva; b) potni listi avstro-ogrskih misij in konzularnih uradov; c) potni listi vojaških oblastev za osebe, ki so v aktivni vojaški službi; č) potni listi, ki jih izdajo vodje političnih deželnih oblastev, politična oblastva prve stopnje ali policijska deželna oblastva; d) potni listi, ki jih izdajo pristojna oblastva na Ogrskem in na okupiranem območju (Bosna in Hercegovina); e) potni listi oseb tujih misij, ki so akreditirane na c. k. dvoru, kot tudi potni listi tujih konzularnih uradov za tuje državljane, ki jih zastopajo ti uradi; f) potni listi izvršnih oblastev, ki ustrezajo predpisanim zahtevam, za državljane dotičnih držav; g) potne izkaznice oblastev, ki pripadajo nemškemu združenju potnih izkaznic; h) potne izkaznice c. k. misij; i) delavske knjižice obrtnih delavcev, rudarjev in rudarskih paznikov, ki imajo potno dovoljenje oblastev, pristojnih za izdajo potnih listin, kot tudi s tem potnim dovoljenjem opremljene poselne knjižice; j) veljavni osebni dokumenti in pomorske knjižice ladij, ladijskih oficirjev in ladijskih posadk.

Člen 17) Potni dokumenti turških državljanov morajo imeti vizum c. k. avstro-ogrške misije ali c. k. avstro-ogrškega konzulata. Za potne dokumente oseb drugih držav vizum ni potreben.

Člen 18) Okoliščina, da je potni list v redu vi-

diran, sama po sebi ne izključuje suma, da je oseba sumljiva za vohunstvo. Treba je videti, ali se zunanost potnika ujema z navedbami v potnem dokumentu, zlasti če vsebuje osebni opis. Po okoliščinah se potniku vzame njegov podpis in primerja s tistim v potnem dokumentu.

Člen 19) Potni list se sme praviloma glasiti le na eno osebo. Izjeme zajemajo spremstvo potnika: ženo, otroke, oskrbovance, mladoletne sorodnike, spremstvo in služabnike. Zadošča, da so v potnem listu navedena imena in priimki ter razmerje do potnika. Potnik je odgovoren za istovetnost njegovega spremstva, navedenega v potnem listu.

Člen 20) Če nosi potnik pri sebi orožje za lastno uporabo, mora imeti orožni list ali pa mora orožje biti vpisano v potnem listu. Če število, lastnosti orožja ali druge okoliščine kažejo na sum, mora pokazati formalno predpisano dovoljenje.

Člen 21) Preskus veljavnosti potnih dokumentov in poizvedbe glede istovetnosti osebe je treba kljub temeljitosti in vestnosti opraviti kar se da hitro. Nepotrebne sitnosti potnika je treba kar se da preprečevati.

Člen 22) Tujim obrtnim pomožnim delavcem in takim delavcem, ki nimajo potne izkaznice ali se ne morejo izkazati z ustrezno listino ali so podobni celo brezposelnim, je treba preprečiti vstop v Avstro-Ogrsko.

Člen 23) Treba je paziti, da berači in potepuhi ne vstopijo v državo, na kar je treba paziti z vso strogostjo. Osebam, ki se ukvarjajo s panoramskimi ali lutkovnimi predstavami, vsem lastnikom razstavišč, osebam, ki se ukvarjajo z dresiranimi živalmi (opice, levi itd.), potujočim glasbenikom in lastnikom vrtiljakov je vstop v državo dovoliti le tedaj, če se izkažejo z obratovalnim dovoljenjem tujega oblastva.

Člen 24) V pristaniščih mora finančna straža kot tudi vsa pomorska oblastva biti pozorna na posadke vstopajočih ladij in na potnike. Pomembnejše zaznave je treba takoj neposredno sporočiti na najbližje politično ali policijsko oblastvo. Obvestiti je treba tudi najbližjo orožniško postajo. S sumljivimi osebami, ki izstopijo v pristanišču, je treba ravnati podobno kot na obalni meji.

Člen 25) Za izvajanje tega navodila so zadolženi tudi oddelki finančne straže na finančnih plovilih. Če ta plovila plujejo v dalmatinskih vodah,

se ravnajo po enakem navodilu, veljavnem za Dalmacijo.

Člen 26) S tovornimi vlaki se smejo prevažati le tiste osebe, ki so po posebnih predpisih izrecno za to pooblašcene. Za te osebe prav tako veljajo predpisi o potnih listinah.

Na koncu teh določb je bila opomba, da je to navodilo veljalo za celotno Primorje s pripadajočimi otoki, na Kranjskem za območji političnih okrajev Postojna in Radovljica, na Koroškem pa za politične okraje Šmohor, Spittal in Beljak.

Navodilo enake vsebine je veljalo za celotno Dalmacijo s pripadajočimi otoki, takšno navodilo za Tirolsko pa je veljalo za okoliše političnih okrajev Ampezzo, Borgo (Borgo Valsugana), Bozen (Bolzano), Brixen (Bressanone), Bruneck, Cavalese, Cles, Landeck, Lienz, Meran (Merano), Primiero, Rovereto, Tione in Trient.

Kazenska opredelitev vohunstva

Pod naslovom tega navodila je bilo v opombi navedeno, kaj o vohunstvu določajo člen 67 splošnega kazenskega zakona¹⁵⁸⁶ ter člena 321 in 324 vojaškega kazenskega zakonika.¹⁵⁸⁷

Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke je na Kranjskem začela veljati 1. septembra 1852. Do razpada monarhije je doživela deset sprememb in dopolnitev, ki pa se niso nanašale na vohunstvo. Vohunstvo je bilo opredeljeno kot hudodelstvo, torej najvišja stopnja protipravnega ravnanja. Člen 67 je imel naslov »Ogledovanje in drugi dogovori s sovražnikom«. Vohunstvo je bilo določeno takole:

»Kdor tiste razmere ali zadeve, ki se nanašajo na vojaško obrambo države ali na delovanje armade z ogledovanjem poizveduje z namenom, da bi jih kakorkoli sporočil sovražniku; ali kdor v miru take ukrepe ali zadeve, ki se tičejo vojaške moči države ali njene vojaške obrambe in ki jih država ne opravlja

ali obravnava javno, poizveduje z namenom, da bi jih sporočil tuji državi, je kriv hudodelstva ogledništva in vojaška oblastva ga po posebnih za to danih predpisih preiskujejo ter kaznujejo.

Enako se sodijo tudi drugi dogovori s sovražnikom in druga ravnanja, ki imajo namen, avstrijski cesarski armadi ali kateri drugi zavezniški vojski povzročiti škodo oz. sovražniku koristiti.

Vohunstvo je opredelil tudi vojaški kazenski zakonik iz leta 1855, ki je imel 799 členov. Obsegal je tri dele. Prvi je opisal vojaške pregreške in prestopke zoper vojaški stan ali službeno dolžnost; drugi je določil pregreške zoper vojaško moč države; tretji je določil druge pregreške in prestopke. Člena 321 in 324 sta določila pojem vohunstva.

Člen 321 pravi: *»Kdor med vojno ali v času, ko je očitno, da bo prišlo do vojaških ukrepov ali opremljanja zoper skrb vzbujajočega zunanjega sovražnika ali doma nastopajočih uporov, jakost ali stanje vojne moči na kopnem ali na morju, njene priprave ali načrte, njeno razmestitev ali premike, stanje trdnjav ali vojaških utrd, skladišč ali zalog, nasploh take razmere ali zadeve, ki se nanašajo na vojaško obrambo države ali na operacije armade ali mornarice poizveduje z namenom, da bi to na kakršenkoli način sporočil sovražniku ali sili, s katero bo izbruhnila vojna ali vstajnikom, je kriv zločina vohunstva.*

Člen 324: *»Zločin vohunstva stori tudi, kdor take zadeve ali sporočila, ki se nanašajo na vojno moč države, ki pa od državne uprave niso javne, v času, ki je naveden v členu 321, o tem poizveduje z namenom, da bi to sporočil tuji državi ali vstajnikom.*

Po teh dveh členih vojaškega kazenskega zakonika sta bila še dva odstavka. Prvi je navedel, da preiskovanje zločina vohunstva in drugih sporazumevanj s sovražnikom po členu 7 zakona z dne 20. maja 1869 pripada za osebe, ki spadajo pod civilno sodstvo, civilnim sodiščem. Drugi odstavek pa je navedel, da ob razglasitvi vojne napovedi ali ob izbruhu vojne tudi civilne osebe spadajo glede tega zločina pod vojaško sodstvo. Datum, ko ta pristojnost nastopi, določi minister za pravosodje in to javno objavi. Zakon z dne 20. maja 1869 je urejal področje vojaških sodišč in je imel 18 členov.¹⁵⁸⁸

¹⁵⁸⁶ Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke, Cesarski patent 27. maja 1852, ODZVLAC, št. 36/52, z dne 31. julija 1852, št. 117.

¹⁵⁸⁷ Kaiserliches Patent vom. 15. Jänner 1855, womit ein neues Militär-Strafgesetzbuch über Verbrechen und Vergehen kundgemacht, und vom 1. Juli 1855 aufgegeben in Wirksamkeit gesetzt wird, RGBKÖ, št. 6/55, z dne 31. januarja 1855, predpis št. 19, str. 65–220.

¹⁵⁸⁸ Zakon z dne 20. maja 1869 o področjih vojaških sodišč, Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, II. zvezek.

Priloga A: Obiski vojnih ladij prijateljskih držav

Priloga A k navodilu za orožništvo in finančno stražo na Koroškem, Kranjskem in v Primorju je prinašala predpis o ravnanju vojaških ladij prijateljskih držav na avstrijskih in ogrskih obalah. Imela je 22 členov. 1) Zasedranje in zadrževanje vojnih ladij prijateljskih držav je dovoljeno z omejitvami. 2) V istem pristanišču so lahko hkrati največ tri vojne ladje pod isto zastavo, na celotnem območju avstrijske in ogrske obale pa največ šest. Več jih je lahko le v skrajni sili ali z diplomatskim dovoljenjem. 3) Na vidni razdalji za signale so te ladje dolžne razviti zastavo. 4) Pri vplutju v pristanišče se morajo ravnati po napotkih pristaniških oblasti, ki določijo tudi privez. 5) Med zadrževanjem v pristanišču in na obali se morajo mornarji ravnati po policijskem redu za pristanišča, upoštevati sanitetske in finančne predpise ter tovrstne ukaze. 6) Če je za vplutje in izplutje potrebno pilotiranje, mora ladja sprejeti na krov poslanega predstavnika in se ravnati po njegovih navodilih. To vodenje je brezplačno in ne vključuje nikakršne odgovornosti za varnost ladje. 7) Če tuja ladja vpluje v trgovsko pristanišče, se na krov povzpne uradnik sanitetskega in pristaniškega urada in poveljniku ladje izroči obrazec, da ga lastnoročno izpolni ter mu nato da vsa obvestila o pristaniški policiji, ki so nujna za poveljnika. Za vojaška pristanišča veljajo posebne določbe iz 20. člena priloge A. 8) Obrazec zahteva te podatke: zastava, vrsta ladje, ime, posadka in oborožitev, datum začetka službe, čin in ime poveljnika, od kod prihaja, trajanje vožnje, trajanje predvidenega zadrževanja v pristanišču, trajanje zadrževanja v avstrijskih in ogrskih vodah, potniki na krovu, zdravstveno stanje posadke. Pristaniški urad o tem zapisniku seznanjati politično, vojaško oz. mornariško oblastvo v kraju. 9) Tuje vojne ladje ne smejo v teritorialnih vodah izvajati topografskih in hidrografskega meritev, prav tako ne meritev globin niti s krova niti iz čolna. Strelske vaje v teritorialnih vodah ali na obali kot tudi manevri za izplutje so dopustni le z dovoljenjem pristojnega vojaškega teritorialnega poveljstva. Izvršitev smrtne obsodbe v teritorialnih vodah ni dovoljena. 10) Častniki in višji podčastniki smejo nositi osebno orožje, osta-

la posadka pa sme iti na obalo neoborožena. Nedopustno je izkazovati oboroženo silo; ob pokopu se lahko vzpostavi oborožen oddelek, ko dobi za to dovoljenje vojaškega ali političnega oblastva. 11) Če tuja vojaška ladja želi privez v doku ali na obrežju pristanišča, mora izločiti vse strelivo, torpeda in mine ter jih deponirati na za to določenem mestu. Streljanje s topovi ali drugim orožjem ni dovoljeno, razen za pozdrav in signalizacijo. 12) Vojne ladje tujih držav ne smejo med seboj kazati sovražnosti; z ladjo, ki prva prekrši mir, protesti pa so neuspešni, se ravna kot s sovražno. V teritorialnem območju je prepovedano ustavljanje in preiskovanje ladij, jemanje plena, skratka vsako ravnanje v nasprotju z državnim gostoljubjem. 13) Glede prometa s čolni v pristanišču se je treba ravnati po napotkih pristojnega pristaniškega oblastva in pristati zgolj tam, kjer je odrejeno. 14) Kot vojaški pristanišči sta razglašeni a) pristanišče v Ptujju s pripadajočimi sidrišči od rta Merlera v Kvarnerju preko rta Promontore, severnega konca Brionskih otokov do punte Gustigna; b) vodovje Kotorskega zaliva znotraj črte, ki povezuje konico Punta d'Ostro s konico Punta d'Azra. 15) Tuje vojaške ladje potrebujejo za vplutje v avstro-ogrski vojaški pristanišči notifikacijo svoje vlade in morajo ravnati skladno z omenjenimi določbami, toda vpluti smejo le podnevi in se zadrževati do osem dni; izjema je mogoča ob pomorski skrajni sili. Dovoljenje za daljše zadrževanje je možno dobiti le po diplomatski poti. Poveljnik utrdbe jim daje zaščito. 16) Če tuja vojna ladja pripluje na strelni domet utrjenega pristanišča in ne izobesi zastave, proti nji izstrelijo slepi topovski naboj, po dveh minutah pa ostrega pred krmo; če tudi to opozorilo po treh minutah ne zaleže, se odpre oster ogenj v ladjo. 17) V strelnem dometu utrjenega pristanišča so tuji vojni ladji prepovedane strelne vaje in osvetlitev z elektriko. 18) Izdelovanje načrtov, označb, fotografij in podobnega o stavbah, zemljišču ali komunikacijah je v vojaškem pristanišču in v bližini morskih utrdb nasploh prepovedano, in sicer v okolišju osem kilometrov od vstevši zunanjih delov. 19) V puljskem pristanišču se smejo tuje vojne ladje zadržati le pred pristaniščem, to je zunaj črte polotok San Pietro in otok San Andrea; v vodah Boke Kotorske pa le v zunanjem vojnem pristanišču, to je do ožine Kumbor (*Com-*

bur), sidrišče pa določi lokalno vojaško oblastvo v Herceg Noviju (*Castelnuovo*). 20) V c. k. vojaških pristaniščih opravljajo zadeve pristaniške policije pristojna mornariška oz. vojaška oblastva, pristaniški uradniki pomorskih oblastev pa opravljajo le sanitetske zadeve. 21) Med vojno se nobena ladja ali plovilo ne sme približati utrjenemu pristanišču ali sidrišču flote, če nima za to posebnega dovoljenja. Če ladje plujejo mimo utrjenih prostorov, morajo to storiti zunaj teritorialnega območja. 22) Če se med vojno ladja prijateljske države približuje utrjenemu pristanišču ali sidrišču flote, da bi vanj vplula, mora dati mednarodno prepoznavno znamenje in zunaj teritorialnega območja počakati na dovoljenje za vplutje. Za plutje mimo morskoga prostora puljskega pristanišča bodo za vojni čas izdana posebna navodila.

Priloga B: Poduk za orožništvo in finančno stražo

V prilogi B je bil v osmih členih zajet poduk za moštvo orožništva in finančne straže o izvrševanju predpisa iz priloge A.

1) Moštvi obeh stražnih zborov morata poznati vsebino predpisa v prilogi A ter se po njem ravnati. 2) Na sodelovanje obeh moštev pri nadzoru izvajanja členov 9, 12 in 18 predpisa v prilogi A je treba posebej paziti. 3) Ob patroljiranju vzdolž morske obale morata biti pozorni, če tuje vojne ladje prijateljskih držav znotraj avstrijskih teritorialnih vod opravljajo kakršnekoli topografske ali hidrografske meritve ali meritve globine z ladje ali s čolna. 4) Četrty člen je tolmačil pojme teritorialne vode, topografske in hidrografske meritve ter meritve globine. 5) Ko orožnik ali finančni stražnik opazi, da vojna ladja prijateljske države opravlja meritve s krova ali s čolna, to sporoči najbližjemu pristaniškemu ali sanitetskemu uradu ali okrajnemu glavarstvu ter navede natančen čas, kraj, oddaljenost od obale, vrsto ladje ali čolna, barve zastave itd. 6) Če orožnik ali finančni stražnik ugotovi, da vojna ladja prijateljske države v teritorialnem območju ali celo na kopnem izvaja strelske vaje ali manevre za izkrcanje, ravna takole: a) če gre za strelske vaje na morju, o tem takoj poroča, podobno kot je navedeno v prejšnjem členu; b) če gre za strelske vaje na kopnem ali za

manever izkrcanja, se pozanima pri poveljniku pomorske enote, ali ima za to dovoljenje pristojnega vojaškega teritorialnega poveljstva, in če ga nima, mu takoj prepove streljanje in vaje izkrcavanja. Če se poveljnik ladje temu upira, ga orožnik ali finančni stražnik opozori na morebitne posledice upiranja in mu pove, da bo to moral sporočiti svojemu oblastvu. To mora v vsakem primeru sporočiti tudi političnemu oblastvu. 7) Če orožnik ali finančni stražnik izve, da je bila na tuji vojaški ladji prijateljske države izvršena smrtna obsodba, to sporoči političnemu okrajnemu oblastvu. 8) Ta člen je določil pojem vojnega plena, ki so v vojnem času trgovske ladje sovražnih držav. To se lahko zgodi le na odprtem morju in ne v teritorialnih vodah nevtralnih držav.

Službeno navodilo za izpostavljene komisarje

Službeno navodilo za izpostavljene višje komisarje ali komisarje finančne straže na Tirolskem, Koroškem, Kranjskem, v Primorju in Dalmaciji je bilo enakega formata in je obsegalo pet točk.

Prva točka je določila splošno delovanje tega komisarja. Najprej je bilo zapisano, da je teh sedem izpostavljenih komisarjev postavljenih za to, da nadzirajo finančno stražo, zadolženo za nadziranje državne meje, sodelujejo z vojaškimi oblastvi in deželnimi orožniškimi poveljstvi.

Druga točka je opisala postavitev komisarjev in njihovo delovno področje. Neposredno so odgovorni deželnemu finančnemu oblastvu, kamor je spadal komisarjev nadzorni okoliš. Niso vmesni člen med finančno direkcijo in oddelki finančne straže, ampak le obiskujejo oddelke v svojem okolišu, nadzorujejo disciplino in popolno spoštovanje službenih predpisov. Posredujejo med vojaškimi oblastvi in finančno stražo, če gre za varovanje državne meje in izvajanje tajske policije v notranjosti države. Vsi zahtevki te vrste za finančno stražo in vsa njena poročila vojaškim oblastvom gredo preko izpostavljenega komisarja. Zelo pomembna, nujna poročila finančna straža pošilja hkrati tudi neposredno vojaškim oblastvom. Glede teh specialnih zadev so neposredno podrejeni poveljstvu korpusa oz. vojaškemu poveljstvu v Zadru in ukazom vodje generalštaba. Poveljstva trdnjav oz. vojnih pristanišč so pooblašena, da so v

neposrednem stiku s tem komisarjem. Do finančne straže, ki je razporejena v komisarjevem okolišu, komisar nastopa zgolj kot nadzorni uradnik.

Tretja točka je bila namenjena komisarjevim obveznostim za nadzorovanje finančne straže. V svojem okolišu komisar nadzira oddelke finančne straže glede reda in discipline in točnega opravljanja službe. Posebej se prepriča, če oddelek in finančna straža opravljata službo nadzorovanja državne meje po predpisih. Kjer je potrebno, pouči moštvo o njegovih dolžnostih. Pregleduje poročila in dnevnike, ki zadevajo obmejno službo, in nepričakovano nadzoruje moštvo pri tem opravilu. Pregleduje vojašnice finančne straže glede reda in čistoče, uniforme, orožje in strelivo. Prvenstvena naloga komisarja je, da nadzoruje disciplino moštva v službi in zunaj nje. Izvajati sme disciplinske ukrepe, predvidene za vodjo preglednega okraja finančne straže v smislu člena 345 službenega predpisa iz leta 1843 oz. člena 157 službenega predpisa iz leta 1858. O kršitvah discipline poroča starešini, ki je pristojen za vodenje disciplinskega postopka. Ima tudi pravico do sprejemanja pritožb finančne straže. Nima pravice vplivati na pristojbinsko službo finančne straže, premeščati ali nameščati stražnike in nadzirati zadeve finančne službe v finančni straži.

Četrta točka je opredelila obveznosti do nadrejenega finančnega oblastva in do vojaških oblastev. Izpostavljen komisar je član finančne straže in zanj v celoti veljajo določbe predpisa o ureditvi in službi finančne straže iz leta 1843 oz. 1858. Glede določb o sodelovanju s pristojnimi vojaškimi oblastvi velja, da od njih neposredno sprejema napotke in jim poroča o njihovem izvrševanju.

Peta točka je opisala njegovo obveznost za obhod svojega okoliša. Oddelke finančne straže temeljito pregleda tako pogosto, kot je mogoče, a najmanj enkrat v treh mesecih. O teh nadzorih piše dnevnik po vzoru na dnevnik vodje sekcije finančne straže. Če njegov nadzorni okoliš sega v upravna območja več deželnih finančnih oblastev, piše dnevnik za vsako upravno območje ločeno, ga mesečno zaključí in ga najpozneje deseti dan naslednjega meseca pošlje na pristojno deželno finančno oblastvo. V nujnih primerih takoj poroča deželnemu finančnemu oblastvu. Ob obhodih je dolžan poiskati stik z okrajnimi glavarji in jim

ustrezno predstaviti dejavnosti finančne straže pri izvajanju varnostne službe.

Varnostne enote ob meji z Italijo

Za varnost ob meji so skrbeli orožništvo, finančna straža in vojska. V bližini Mangarta je potekala meja med tremi avstrijskimi deželami, in sicer pokneženo grofijo Goriško-Gradiško, Kranjsko in Koroško, ter med kraljevino Italijo. Šlo je torej za deželno tromejo in pravo meddržavno mejo.

Državna meja na tem predelu je potekala od Mangarta zahodno od Bovca in Kobarida, po Matajurju in Kolovratu, nato ob reki Idriji in zahodno od Krmina, Červinjana, Ogleja in Gradeža do morja. Severni del te meje je tekel po sedanjem ozemlju Republike Slovenije.

V politični okraj Tolmin so spadali sodni okraji Bovec, Cerkno, Kobarid in Tolmin. Obmejne enote so bile v sodnih okrajih Bovec, Kobarid in Tolmin.

- a) Orožniška postaja je bila v Breginju in Sv. Luciji (Most na Soči).
- b) Oddelek finančne straže je bil v krajih Žaga, Breginj, Kobarid in Livek. Na Robiču je bil carinski urad z enim carinikom in petimi finančnimi stražniki, v bližnjem Kredu pa dva finančna stražnika.

V političnem okraju Gorica okolica so bili sodni okraji: Ajdovščina, Gorica okolica in Kanal. Obmejne enote so bile le v sodnem okraju Kanal.

- a) Obmejna orožniška postaja je bila v Kanalu.
- b) Oddelek finančne straže je bil v Kanalu in v Zapotoku.
- c) V Kanalu je bilo vojaško poveljstvo s tremi četami gorskih lovcev.

Deželni vodstvi orožništva in finančne straže sta bili v Gorici, stolnem mestu Goriškega-Gradiškega. Tam je bila tudi močna vojaška posadka.¹⁵⁸⁹

Omenjeni navodili sta naložili vsem enotam orožništva, finančne straže in vojaštva še varnostne naloge, še posebej tistim, ki so bile razporejene neposredno ob državni meji.

¹⁵⁸⁹ *Ročni kašipot po Goriškem in Gradiščanskem za navedeno leto 1907*, Gorica: Tisk in založba Goriška tiskarna A. Gabršček, 1907.

Odkrivanje poštних golobov

Kranjsko deželno predsedstvo je 23. septembra 1914 zaprosilo finančno direkcijo, da bi naročila finančni straži poostren nadzor prevoza perutnine iz tujine, ki jo pošiljajo v košarah ali v zabojih. Morda je v njih tudi skrit golob za prenos pošte. Če ugotovijo tak primer, morajo to takoj sporočiti najbližji orožniški postaji.

Isto predsedstvo je istega dne pisalo vsem svojim podrejenim oblastvom, da so na Tirolskem odkrili poštne golobe, ki nimajo ovratnic in ni mogoče ugotoviti, kam spadajo. Zagotovo ne pod nobeno domačo vojaško postajo te vrste. Domnevajo, da so poslani iz (sovražne) tujine. Orožniškim postajam so naročili, da poizvedujejo o tovrstnih golobih in o najdbah takoj poročajo.

Na direkciji so o tem obvestili vse pregledne okraje finančne straže in glavni carinski urad v Ljubljani.¹⁵⁹⁰

FINANČNA STRAŽA MED PRVO SVETOVNO VOJNO

Prva svetovna vojna je segla neposredno in posredno tudi na sedanje slovensko ozemlje, ki je več ali manj delilo usodo drugih predelov cesarstva. Neposredno je pomenilo vojne spopade na našem ozemlju vzdolž reke Soče, posredno pa dotok vojnih beguncev tudi k nam ter taborišča za vojne ujetnike z vseh treh bojišč, kjer so se bojevali slovenski vojaki.

Vojni begunci in ujetniki

Cesarski ukaz je že 11. avgusta 1914 predvidel ravnanje z vojnimi begunci, ki so začeli prihajati tudi na Kranjsko v begu pred vojnimi spopadi najprej z rusko in nato z italijansko vojsko.¹⁵⁹¹

¹⁵⁹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, spis št. 1046.

¹⁵⁹¹ Cesarski ukaz z dne 11. avgusta 1914 o varstvu civilnih oseb, ki so se za namene vojskovanja siloma odstranile iz njihovega bivališča, *DZ*, št. 116/14, z dne 13. avgusta 1914, predpis št. 213.

Ta ukaz je konec leta 1917 nadomestil zakon.¹⁵⁹²

Na Kranjsko so začeli pošiljati tudi vojne ujetnike z avstro-ogrskih bojišč, ki so bili seveda zastraženi. Tri bojišča so označevali v ožjem in širšem obsegu. Severovzhodno bojišče je obsegalo vojne spopade z Rusijo, jugozahodno spopade z Italijo in jugovzhodno bojišče spopade s Srbijo. Sedanje slovensko ozemlje je spadalo pod dve bojišči v širšem pomenu besede: pod jugozahodno in bolj oddaljeno severovzhodno.¹⁵⁹³ Območja teh bojišč so sprti objavljali v uradnem listu, saj je bilo tja težavno ali nemogoče potovati.

Vojna je prinesla številne težave prebivalstvu, ki je ostalo doma. Delovne sile je primanjkovalo tako v mestih kot zlasti na podeželju, saj so možje in fantje odšli na vse tri fronte, kjer so se bojevali avstro-ogrski vojaki. K nam so se zatekli begunci, ki so jih oblasti izselile iz okolice reke Soče, ali pa so prišli iz drugih dežel, kjer so potekali boji. Na Kranjskem so namestili tudi vojne ujetnike z vseh treh front, tudi z jugovzhodne. Vse je bilo treba prehranjevati in vojne ujetnike tudi zastražiti.

Cesar Karel I. je 21. novembra 1916 prevzel cesarsko oblast in objavil razglas »Mojim narodom!«. ¹⁵⁹⁴ V njem je napovedal lepo prihodnost za cesarstvo.

Predpisane cene nekaterih življenjskih potrebščin

Med vojno so cene življenjskih potrebščin določale država ali dežele. Konec avgusta 1915 so bile določene cene kilograma moka v prodaji na drobno. Pšenična moka za peko je stala 76 vinarjev, za kruh 48 vinarjev, za kuho 66 vinarjev, enotna pa 60 vinarjev za kilogram. Enotna ržena moka je stala 48 vinarjev.¹⁵⁹⁵ Te cene so se večkrat spremi-

¹⁵⁹² Zakon z dne 31. decembra 1917 o varstvu vojnih beguncev, *DZ*, št. 8/18, z dne 11. januarja 1918.

¹⁵⁹³ Ukaz vsega ministrstva z dne 17. avgusta 1915, *DZ*, št. 114/15 z dne 18. 8. 1915, predpis št. 241. Razglas ministrstva za notranje stvari z dne 14. junija 1916, *DZ*, št. 81/16, z dne 15. junija 1916, predpis št. 179.

¹⁵⁹⁴ Razglas ministrskega predsednika z dne 22. novembra 1916, *DZ*, št. 185/16, z dne 23. novembra 1916, predpis št. 389.

¹⁵⁹⁵ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne

njale. Tako so od 5. januarja 1916 veljale te cene za kilogram moka v prodaji na drobno: pšenična moka za peko ali pšenični zdrob ena krona in 18 vinarjev, moka za kuho št. 1 98 vinarjev, moka št. 2 83 vinarjev, krušna moka 53 vinarjev.¹⁵⁹⁶

Davčne olajšave

Cesarski ukaz z dne 30. avgusta 1915 je določil ravnanje pri pobiranju davščin v krajih, ki jih je prizadela vojna.¹⁵⁹⁷ Na teh ozemljih so smeli v celoti ali delno odpisati hišni razredni davek, če je bila stavba v celoti ali deloma neprimerna za prebivanje in nad tri mesece nihče ni bival v njej. Prošnja za odpis davka je bilo treba dati na finančno oblastvo I. stopnje, ki je odločilo o njej, pritožbe pa je reševalo deželno finančno oblastvo. Podobno je veljalo za zemljiški davek, če zemlje ni bilo mogoče obdelovati ali je bil prihodek bistveno zmanjšan. Če se člani priredbene (odmerne) komisije zaradi vojne niso mogli zbrati, se je prekinilo zastaranje odmerne pravice. Če je bila prisilna izterjava davkov zaradi vojne prekinjena, se je prekinilo tudi zastaranje pravice do pobiranja davkov.

Nato pa je finančno ministrstvo novembra 1915 podrobneje uredilo to področje.¹⁵⁹⁸ Dalo je napotke za izvrševanje gornjega cesarskega ukaza. Določeni so bili tudi kraji, ki so jih tedaj šteli za prizadete v vojni. Med nje ni bilo uvrščeno nobeno območje na ozemlju dežele Kranjske, pač pa le del Goriškega in Gradiškega, Trst in del Istre.

Marca 1916 je ministrstvo za finance odločilo, da sta cesarjev ukaz in ukaz finančnega ministrstva veljala na tudi na Kranjskem, in sicer za mesto Ljubljana ter politične okraje Kamnik, Kranj, Ljubljana okolica, Logatec, Postojna in Radovljica.¹⁵⁹⁹

17. avgusta 1915, *DZVK*, št. 19/15, z dne 19. avgusta 1915, predpis št. 25.

¹⁵⁹⁶ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 1. januarja 1916, *DZVK*, št. 1/16, z dne 5. januarja 1916, predpis št. 1.

¹⁵⁹⁷ Cesarski ukaz z dne 30. avgusta 1915, *DZ*, št. 120/15, z dne 31. avgusta 1915, predpis št. 254.

¹⁵⁹⁸ Ukaz finančnega ministrstva z dne 30. novembra 1915, *DZ*, št. 168/15, z dne 8. decembra 1915, predpis št. 358.

¹⁵⁹⁹ Ukaz finančnega ministrstva z dne 27. marca 1916, *DZ*, št. 44/16, z dne 31. marca 1916, predpis št. 84.

Tudi med vojno katastrske in krajevne spremembe

Krajevne spremembe in nove katastrske izmere so potekale tudi med vojno. Generalna direkcija katastra zemljiškega davka je 22. marca 1915 sporočila, da je bila k mestu Ljubljana priključena katastrska občina Spodnja Šiška izločena iz odmerne okraja Ljubljana I in dodeljena odmernemu okraju Ljubljana II.¹⁶⁰⁰ Finančna direkcija v Ljubljani je 15. maja 1915 odločila, da je z začetkom leta 1915 nova izmera katastrskih občin Kapucinsko predmestje, predmestje Gradišče, Krakovsko predmestje, Poljansko predmestje in Sv. Petra predmestje v mestu Ljubljana postala podlaga za evidenco in odmero zemljiškega davka.¹⁶⁰¹ Cesar je 26. julija 1915 potrdil sklep deželnega odbora z dne 2. in 3. marca 1914 in dovolil ustanovitev krajevne občine Mahovnik (*Mooswald*) in ta vas se je izločila iz okoliša občine Kočevje.¹⁶⁰² Konec leta 1915 so se vasi Grintovec, Kužljevec, Veliko in Malo Globoko izločile iz okoliša občine Ambrus in se priključile občini Zagradec.¹⁶⁰³ Generalna direkcija katastra zemljiškega davka je 29. decembra 1916 spremenila mejo med katastrskima občinama Leskovicica in Hotavljice in posestvo Lovrenca Kristana izločila iz okoliša prve in ga priključila v okoliš druge katastrske občine.¹⁶⁰⁴

¹⁶⁰⁰ Änderung der Vermessungsbezirke Laibach I. und Laibach II., *Beilage*, št. II., z dne 24. junija 1915, str. 13.

¹⁶⁰¹ Neuvermessung der Stadt Laibach, Operate der Katastralgemeinden Ljubljana mesto (Innere Stadt), Kapucinsko predmestje (Kapuzinervorstadt), Gradišče predmestje (Gradishevorstadt), Krakovsko predmestje (Krakauervorstadt), Poljansko predmestje (Polanervorstadt) UND Sv. Petra predmestje I. del (St. Peters vorstadt I. Teil), *Beilage*, št. II., z dne 24. junija 1915, str. 13.

¹⁶⁰² Razglas c. kr. deželnega predsedništva za Kranjsko z dne 31. avgusta 1915, *DZVK*, št. 20/15, z dne 5. septembra 1915, predpis št. 28.

¹⁶⁰³ Razglas c. kr. deželne vlade za Kranjsko z dne 13. decembra 1915, *DZVK*, št. 30/15, z dne 27. decembra 1915, predpis št. 41.

¹⁶⁰⁴ Änderung von Katastralgemeidengrenzen, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 7.

Finančni stražniki morajo opravljati pomembnejše naloge tudi med vojno

Ministrstvo za finance je 27. julija 1914 odločilo, da mora finančna straža v vseh okoliščinah in kljub zaradi vojaških ukrepov zmanjšanemu številu moštva opravljati vse svoje pomembnejše naloge.

Okrajno glavarstvo v Postojni je odredilo, da so orožniki in finančna straža oblikovali skupne patrolje za nadzorovanje cest. Tako sta tam ostale le dva finančna stražnika, in sicer titularni nadpreglednik Franc Burger, kot vodja oddelka in Fran Habjan, vodja preglednega okraja finančne straže, ki edina nista bila vpoklicana v vojsko. O tem je finančna direkcija 13. avgusta 1914 poročala kranjski deželni vladi in prosila, da se to patroljiranje odpravi.

Deželno predsedstvo je 15. avgusta pisalo okrajnemu glavarstvu v Postojni in se sklicevalo na omenjeni odlok finančnega ministrstva z dne 27. julija 1914. Moštvo finančne straže se ne sme določati za trajno nadzorovanje cest ali drugih objektov. O trenutno nujni zasedbi ceste tudi s finančno stražo pa je potrebno obvestiti finančno direkcijo. Finančni stražnik, ki je višji po rangi, ne sme biti podrejen orožniku, ki je nižji po rangi.

Vodstvo preglednega okraja finančne straže v Postojni je 20. avgusta poročalo direkciji, da so opustili skupno patroljiranje z orožniki in se vrnili na ustaljene naloge.¹⁶⁰⁵

Ugodnosti za dva komisarja

Alojzij Armelini, višji komisar finančne straže II. razreda v Kočevju, je 9. maja 1918 zaprosil, da bi ga uvrstili na drugo plačilno stopnjo v okviru IX. ranga. Računski oddelek je zbral podatke o tem, koliko časa je bil na predhodni plačilni stopnji, in direkcija je dovolila, da dobi povišico od 1. julija 1918 dalje. Dotlej je prejemal 2800 kron na leto, odtlej pa 3000 kron. To so 20. junija sporočili vodstvu preglednega okraja v Kočevju in iz-

dali dekret, ki ga je komisar sprejel in potrdil 15. julija 1918.¹⁶⁰⁶

Fran Habjan, vodja preglednega okraja finančne straže v Postojni, je poleti in jeseni 1918 trikrat zaprosil za dopust. Izkoristil ga je za obisk družine v Trzinu. Prvi dopust se je začel 31. marca in je trajal sedem dni, drugi 20. avgusta in je trajal pet dni, tretji pa 13. oktobra in je trajal devet dni. Vse tri prošnje mu je direkcija odobrila, in ko je šel na dopust in ko se je vrnil v službo, je o tem pisno poročal v Ljubljano. V času dopusta ga je nadomestil titularni nadpreglednik Franc Burger.¹⁶⁰⁷

Zbiranje pomoči za vojake

Kranjsko deželno predsedstvo je 2. novembra 1914 finančni direkciji poslalo po deset izvodov nemškega in slovenskega letaka z naslovom »Božič v vojni!«. Izdal ga je vojni oskrbovalni urad pri cesarskem in kraljevem vojnem ministrstvu na Dunaju, in sicer oktobra 1914. Ta urad bo vojakom na fronti dal božična darila v znesku pol milijona kron. To pa je premalo, zato prosi ljudi, naj po svojih možnostih prispevajo denar za te namene. Denarne prispevke bodo zbirali na okrajnih glavarstvih in deželni vladi v Ljubljani. O tej humanitarni akciji je direkcija obvestila vsa podrejena oblastva in urade, s prošnjo za denarno pomoč.

Finančno ministrstvo je 4. decembra 1914 obvestilo ljubljansko direkcijo o akciji vojnega oskrbovalnega urada pod imenom »Zaščita pred mrazom« (*Kälteschutz*). Prodajalci tobaka naj bi v trafikah prostovoljno, po lastni odločitvi, prodajali tudi plakete, izkupiček pa bi šel za nabavo zimskih oblek za vojake na fronti. Plaketa je stala dve kroni. Vodstva preglednih okrajev finančne straže so morala zbrati podatke o trafikantih in tobačnih založnikih, ki so bili pripravljene prodajati plakete. Seznane prostovoljcev so nato poslali direkciji. Odziv med prodajalci je bil zelo različen. Ponekod ni bilo nobenega prostovoljca, na primer v Žele-

¹⁶⁰⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 681–950, spis št. 916.

¹⁶⁰⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 450.

¹⁶⁰⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 1–350, spis št. 294.

Č. in kr. vojno ministrstvo. Vojni oskrbovalni urad.

Božič v vojni!

Božič se bliža, praznik ljubezni in domovine.

Ubog ali bogat, vsako pripravlja — bodisi iz tega, kar si je s trudom prihranil, bodisi iz izobilja — darilo za tiste, ki so njegovemu srcu najbližji. Komu se ne poroti oko, ako se spominja naših vojakov, ki izpolnjujejo ob tem času, daleč od doma, morda v pustih krajih, najplemenitejšo, toda najtežjo izmed dolžnosti!

Vojni oskrbovalni urad č. in kr. vojnega ministrstva je sklenil tem vrtilm možem poslati skromno božično darilo in posveča temu namenu

pol milijona kron.

Kakor znamenita je ta vsota, vendar daleč ne zadostja, da bi se vsakemu vojaku, ki je v vojni, naredilo majhno veselje. Za to je treba sodelovanja vseh! Z neznatnim številom tistih, ki nimajo dragega svojca v vojni, bodo tekmovali tisti, kojih sin, kojih brat, kojih mož ali zaročenec se bojuje za domovino. . . .

Zato prosti vojni oskrbovalni urad (IX., Berggasse 16), da bi se mu s tem namenom velikodušno in kar najhitreje naklanjalo darila v denarju. Ta urad bo skrbel, da pridejo božična darila našim žetam po oddelkih pravočasno v roke kakor drag pozdrav iz ljube domovine, kakor dokaz najiskrenejšega spomina, kakor znak upanja na veselo svidenje!

Č. in kr. vojno ministrstvo, vojni oskrbovalni urad

IX., Berggasse 16.

Na Dunaju, v oktobru 1914 l.

F. M. L. Ljubi s. r.

Denarne darove sprejemajo tudi č. kr. deželna predsedništva v ljubljani in politične okrajne oblasti. Taka denarna darila bi pa bilo izrečno označiti kot «božična darila».

Letak vojnega oskrbovalnega urada pri vojnem ministrstvu oktobra 1914 z vabilom na božična darila vojakom na fronti (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, spis št. 1155).

znikih, v Zagorju ob Savi, Radečah. Drugod so se trafikanti ali založniki javili, na primer na oddelku v Škofji Loki so bili trije taki trafikanti, v okolišu preglednega okraja v Postojni pa sedem.¹⁶⁰⁸

Pomoč finančnega osebja

Kranjska deželna vlada je 25. oktobra 1917 obvestila okrajna glavarstva o razdeljevanju krompirja (*Kartoffel-Vorratsaufnahme*), ki se bo začelo 5. decembra. Za to so bile pristojne komisije, ki jim je moral načelovati javni uslužbenec. Okrajna glavarstva so predlagala te vodje razdeljevalnih komisij, in če so bili iz vrst finančne uprave, je to potrdila finančna direkcija v Ljubljani. Nekatera

¹⁶⁰⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, ovoj št. 1148 in št. 1218.

glavarstva so za to predlagala tudi uslužbence finančne straže. Tako je okrajno glavarstvo v Kočevju predlagalo tri preglednike finančne straže: Janez Lončar naj bi bil zadolžen za občino Struge, Jožef Beguš za občino Banja Loka in Jožef Zemljak za občino Osilnica. Ponekod pa v to niso pritegnili finančnih stražnikov. To delo je trajalo do pet dni in nato so okrajna glavarstva o tem poročala, enako tudi vodstva preglednih okrajev finančne straže, če so v tej akciji sodelovali uslužbenci finančne straže.

Pripravnika finančne straže leta 1916 (Zgodovina carine na Slovenskem, str. 44).

To je vplivalo na redno delovanje moštva finančne straže. Zato je finančni direktor naročil, naj mu pripravijo pregled enot finančne straže, kjer je bil le po en mož. Seznam so končali 6. novembra 1917, in sicer po okoliših okrajnih glavarstev. Po enega moža so imela: okrajno glavarstvo

Postojna na oddelkih Postojna, Senožče in Vipava; okrajno glavarstvo Kočevje na oddelku Osilnica; okrajno glavarstvo Krško na oddelku Mokronog; okrajno glavarstvo Kranj na oddelku Škofja Loka; okrajno glavarstvo Ljubljana okolica na oddelku Vrhnika; okrajno glavarstvo Litija na oddelkih Litija in Stična; okrajno glavarstvo Logatec na oddelkih Idrija in Cerknica ter na izpostavi v Logatcu; okrajno glavarstvo Radovljica na oddelku Radovljica; okrajno glavarstvo Novo mesto na oddelku Novo mesto; okrajno glavarstvo Kamnik na oddelku Moravče; okrajno glavarstvo Črnomelj na oddelkih Metlika in Črnomelj ter na izpostavi Vinica. Po en mož je bil na 16 oddelkih in dveh izpostavah finančne straže.

S tem je direkcija seznanila finančno ministrstvo in deželno vlado v Ljubljani. Nad tem stanjem se je bilo treba resno zamisliti. Res je deželna vlada 5. decembra 1917 pisala okrajnim glavarstvom in mestnemu magistratu v Ljubljani, da osebje finančne uprave v prihodnje ne more več sodelovati pri prehranjevalnih akcijah z žitom in drugimi kmetijskimi pridelki. Glavni razlog za to je bilo pomanjkanje uslužbencev, zlasti zaradi sodelovanja v vojni.¹⁶⁰⁹

Kranjska deželna poslovalnica v Ljubljani za preskrbo prebivalstva z blagom, obleko in perilom je 22. novembra 1917 zaprosila finančno direkcijo za pomoč. Po deželi je namreč morala ustanoviti presojevalnice (komisije) za ugotovitev potreb te vrste, ki bodo izdajale nakaznice za obleko. Predlagala je, da bi presojevalnice vodili uradniki pri davčnih uradih na sedežih okrajnih sodišč. To bi bilo častno delo; plačilo za trud in izgubljeni čas bi povrnila izposojevalnica. Z direkcije so odpisali v slovenščini in zavrnilo prošnjo, ker so bili uradniki že tako preobremenjeni, da so opravila zmogli le z največjim naporom.¹⁶¹⁰ Poslovalnico za preskrbo prebivalstva z obleko je morala ustanoviti vsaka dežela, kot je določal ukaz trgovskega in pravosodnega ministra 21. septembra 1917, po deželi pa je smela ustanoviti presojevalnice, ki so ocenjevale tovrstne potrebe in prebivalcem izdajale naka-

znice za obleko.¹⁶¹¹ Podlago za to je dal zakon z dne 24. julija 1917,¹⁶¹² ki je naročil, da vsako deželno politično oblastvo ustanovi deželno poslovalnico za oskrbo prebivalcev z obleko; ta zakon je nadomestil cesarski ukaz z dne 10. oktobra 1914.

Postaja finančne straže v Litiji je svoje prostore delila z vojsko. Od 23. septembra do 18. novembra 1915 je tam namreč delovala polčeta deželne brambe, zadolžena za varovanje železnice. Komandir te vojaške enote je bil nadporočnik Maks Debevec, sicer finančni komisar pri ljubljanski direkciji.¹⁶¹³ Morda je tudi ta vplival na to, da ni bilo težav z delitvijo tamkajšnjih prostorov med finančno stražo in vojaštvom.

Nekatere ugodnosti za finančno osebje

Cesarski ukaz je 10. oktobra 1914 pooblastil vlado, da je smela z ukazi določati ukrepe za pospeševanje gospodarstva in preskrbo prebivalstva. To je veljalo, dokler so trajale izredne razmere.¹⁶¹⁴ Na tej podlagi je vlada uvedla poletni čas, ki je leta 1916 trajal od 1. maja do 30. septembra, leta 1917 od 16. aprila do 17. septembra in leta 1918 od 15. aprila do 16. septembra. Te datume so vsako leto objavili v uradnem listu.¹⁶¹⁵

Na temelju tega cesarskega ukaza je ministrstvo za deželno brambo skupaj z drugimi ministri in v soglasju s c. k. vojnim ministrom 10. decembra 1915 odredilo, da se odtlej k vsakemu vojnemu letu za pokojnino prišteje po eno leto.¹⁶¹⁶ To

¹⁶⁰⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, ovoj št. 932.

¹⁶¹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 1019.

¹⁶¹¹ Ukaz trgovskega ministra v sporazumu s pravosodnim ministrom z dne 21. septembra 1917. I. o ukrepih za preskrbo prebivalstva z obleko, *DZ*, št. 170/17, z dne 25. septembra 1917, predpis št. 383.

¹⁶¹² Zakon z dne 24. julija 1917, *DZ*, št. 130/17, z dne 27. julija 1917, predpis št. 307.

¹⁶¹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1915, spisi 731–1130, spis št. 928.

¹⁶¹⁴ Cesarski ukaz z dne 10. oktobra 1914, *DZ*, št. 154/14, z dne 13. oktobra 1914, predpis št. 274.

¹⁶¹⁵ Ukaz vsega ministrstva z dne 21. aprila 1916, *DZ*, št. 56/16, z dne 22. aprila 1916, predpis št. 111. Ukaz vsega ministrstva z dne 9. marca 1917, *DZ*, št. 50/17, z dne 18. marca 1917, predpis št. 115. Ukaz vsega ministrstva z dne 7. marca 1918, *DZ*, št. 50/18, z dne 26. marca 1918, predpis št. 87.

¹⁶¹⁶ Cesarski ukaz z dne 9. junija 1915, *DZ*, št. 170/15, z dne 12. decembra 1915, predpis št. 361.

je veljalo za vse finančne stražnike in uradnike, ki so bili vpoklicani v vojsko. Seveda se jim je ta ugodnost poznala šele potem, ko so se vrnili iz vojnih enot oz. ob izračunu pokojnine.

Februarja 1916 je vlada izdala ukaz o izredni vojni dokladi, ki je pripadala državnim uslužbenecem. Izplačevali so jo mesečno. Znesek je bil razdeljen v tri razrede glede na število družinskih članov. V prvi razred so spadali samski in ovdoveli brez otrok, v drugega poročeni brez otrok ali ovdoveli z enim ali dvema otrokoma, v tretjega pa poročeni ali ovdoveli z več kot dvema otrokoma. Doklada je bila določena posebej za uradnike in njihove vdove ter sirote in posebej za poduradnike. Uradniki z letno plačo od 1600 do 2200 kron so prejeli v prvem razredu 180, v drugem 250 in v tretjem 300 kron doklade na leto. Drugi uradniki so bili razdeljeni še v pet skupin glede na prejeme; v šesti skupini so bili tisti s plačo od 10.000 do 14.000 kron, za kar so prejeli po 580, 800 in 900 kron doklade, odvisno od njihovega družinskega statusa. Moštvo finančne straže je v prvem razredu prejelo 250 kron, v drugem 350 kron in v tretjem razredu 400 kron letne doklade.¹⁶¹⁷ To je veljalo tudi v letu 1917.¹⁶¹⁸ Doklade so za leto 1917 in 1918 nanovo uredili ter jih razširili tudi na upokojence. Jeseni 1918 so to uredili za čas od 1. oktobra 1918 do 30. junija 1919.¹⁶¹⁹

Aktivni državni uslužbenci so od 1. julija 1916 dobivali izredno doklado k dnevnic in hranarini ob potovanju zunaj svojega uradnega sedeža. Višina doklade za uradnike je bila odvisna od razreda, kamor so spadali, in je znašala od 30 % do 50 % hranarine, doklada za hranarino za poduradnike pa je znašala 50 %.¹⁶²⁰

Tudi upokojeni državni uradniki in poduradni-

ki ter njihove vdove in sirote so v letu 1916 dobili enkratno denarno pomoč; prejeli so jo v mesečnih obrokih. Upokojeni uradniki so dobili 156, 204 ali 252 kron te pomoči, odvisno od višine njihove pokojnine; njihove vdove pa 132, 168 ali 204 kron. Upokojeni poduradniki z do 1500 kron letne pokojnine so prejeli 120 kron doklade, njihove vdove s preskrbninskim užitek do 600 kron letno pa 72 kron. Sirote uradnikov brez staršev so prejele 96 kron, sirote z materjo 60 kron; sirote poduradnikov pa 48 oz. 36 kron.¹⁶²¹

Tudi med vojno so se vrstile kadrovske spremembe in napredovanja v višje nazive. Finančno ministrstvo je 21. novembra 1916 z odlokom določilo, da se je pri finančni direkciji v Ljubljani sistemizirano število uradnikov finančne straže povečalo za enega višjega komisarja II. razreda in hkrati zmanjšalo za enega komisarja II. razreda. Direkcija je tedaj imela te uradnike finančne straže: 1 višjega komisarja I. razreda, 3 višje komisarje II. razreda, 2 komisarja I. razreda in 1 komisarja II. razreda.¹⁶²²

Finančna direkcija v Ljubljani je 17. januarja 1918 sporočila, da sta Ignac Lužar in Alojzij Armelini, komisarja finančne straže I. razreda, postala višja komisarja II. razreda, višji preglednik Andrej Weble pa 20. januarja 1918 komisar II. razreda.¹⁶²³

Finančno ministrstvo je 17. decembra 1917 obvestilo podrejena oblastva in urade, da ima na zalogi določeno število konfekcijsko izdelanih oblek. Moške so izdelane iz volnenega blaga v štirih različnih velikostih in barvah, stanejo pa 250, 235 ali 175 kron; ženski kostimi pa stanejo 110 kron. Dostava bo od januarja do začetka marca 1918. Naročila je sprejemal ekonomat ministrstva do 10. januarja 1918. Vseh potreb bržkone ne bo mogoče zadovoljiti, saj je zaloga omejena. Plačati je bilo mogoče v mesečnih obrokih po 10 kron. Finančna direkcija v Ljubljani je o tej ponudbi ob-

¹⁶¹⁷ Ukaz finančnega ministrstva v sporazumu z udeleženi ministri z dne 9. februarja 1916, *DZ*, št. 17/16, z dne 10. februarja 1916, predpis št. 33.

¹⁶¹⁸ Ukaz finančnega ministrstva v sporazumu z udeleženi ministri z dne 12. decembra 1916, *DZ*, št. 198/16, z dne 16. decembra 1916, predpis št. 415.

¹⁶¹⁹ Ukaz finančnega ministrstva v sporazumu z udeleženi ministri z dne 11. septembra 1918, *DZ*, št. 165/18, z dne 13. septembra 1918, predpis št. 333.

¹⁶²⁰ Ukaz finančnega ministrstva v sporazumu z udeleženi ministri z dne 27. julija 1916, *DZ*, št. 106/16, z dne 29. julija 1916, predpis št. 234.

¹⁶²¹ Ukaz finančnega ministrstva z dne 17. avgusta 1916, *DZ*, št. 119/16, z dne 18. avgusta 1916, predpis št. 259.

¹⁶²² Finanzwachbeamte-Personalstand, *Beilage*, št. I., z dne 14. aprila 1917, str. 6–7.

¹⁶²³ Personalnachrichten, *VBFM*, št. VII., z dne 18. februarja 1918, str. 40.

vestila vsa podrejena oblastva in urade, da so začeli zbirati naročnike. Poročeni uslužbenci so smeli naročiti po eno žensko obleko. Dne 11. januarja 1918 so z direkcije na ekonomat na Dunaju poslali seznam moških in ženskih oseb, ki so naročile obleke. Šlo je za 214 moških in 234 ženskih oblek. Moški so se odločili za 116 kosov po ceni 250 kron, za 28 kosov po ceni 235 kron in za 65 kosov po 175 kron; pet oblek so pogojno naročili, če bi jih bilo dovolj na zalogi. Na seznamu naročnikov je bilo vseh sedem uradnikov finančne straže, ki so bili vodje preglednih okrajev finančne straže in 18 stražnikov.¹⁶²⁴ To je pomenilo, da se niso vsi odločili za nakup. Bržkone ni bilo potrebe za to ali niso imeli potrebnega denarja.

Kilogram sladkorja mesečno na osebo

Cesarski ukaz z dne 10. oktobra 1914 je bil temelj, da je vlada ustanovila urad za prehrano prebivalstva, ki je skrbel za proizvodnjo, razdeljevanje in potrošnjo živil med vojno.¹⁶²⁵

Med omejenimi količinami živil je bil tudi sladkor. Tako je deželni predsednik Kranjske 8. marca 1916 odločil, da je na osebo pripadalo po en kilogram sladkorja. Vsak je dobil izkaznico, ki je veljala mesec dni in je imela osem odrezkov za po eno osmino kilograma sladkorja.¹⁶²⁶ V določenih občinah se je ta količina smela povečati za četrtno kilograma; med take občine je spadala tudi Ljubljana.¹⁶²⁷ Za določene poklicne skupine se je ta količina spomladi 1916 povečala na en kilogram in pet osmin mesečno.¹⁶²⁸

Urad za prehrano je 3. marca 1917 izdal ukaz, da so smeli finančni stražniki, ki so opravljali zu-

nanjo službo in po vrstnem redu nočno službo, prejeti poldrugi kilogram sladkorja na mesec, torej več, kot je bilo dovoljeno drugim prebivalcem.¹⁶²⁹ Ista ugodnost je veljala tudi za orožnike in državne policiste.¹⁶³⁰

Januarja 1918 je urad za prehrano spet ukazal, da so določeni poklici prejeli po 1,5 kilograma sladkorja na mesec, in med temi so bili tudi finančni stražniki. Kranjska vlada jim je izdala posebne dodatne nakaznice za sladkor, ki so veljale le za eno osebo in en mesec.¹⁶³¹

26 stražnikov mobiliziranih v vojsko

Finančna direkcija v Ljubljani je 11. oktobra 1917 naročila vsem vodstvom preglednih okrajev finančne straže, naj ji v roku desetih dni poročajo o moštvu, ki je bilo od začetka vojne vpoklicano na vojaške naloge s podatki: rezervni čin, vojaška dolžnost, v kateri enoti služijo ali številka vojne pošte. Navedla je 23 mož, za katere je bilo treba odgovoriti. Poleg tega je navedla, da trije drugi stražniki prav tako niso v enotah, nadpaznika Rudolf Oblak in Fridolin Lenard sta v ruskem vojnem ujetništvu, že od 26. avgusta 1914 pa je pogrešan paznik Urban Preisinger. Za delovanje je bilo od sistemiziranih 59 mož na voljo le 40 oseb: na oddelkih 33, v vodstvu preglednih okrajev pa 7 uradnikov.

Poročala so vsa vodstva preglednih okrajev finančne straže. Pregledni okraj Postojna je imel v vojski štiri stražnike: 1) Nadpaznik Josip Stary je bil rezervni računski podčastnik in je bil v ruskem ujetništvu; prej je služboval na oddelku v Senožčah. 2) Nadpaznik Ivan Rupnik, rezervni četovodja (*Zugsführer*), je bil pri strelskem polku št. 5, pododdelek V v taborišču v Brucku na Laiti; pred vpoklicem v vojsko je služboval na oddelku v Postojni. 3) Nadpaznik Ivan Jerše je bil rezervni če-

¹⁶²⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1917, 800 in dalje, spis št. 1100.

¹⁶²⁵ Ukaz vsega ministrstva z dne 13. novembra 1916, *DZ*, št. 182/16, z dne 14. novembra 1916, predpis št. 383.

¹⁶²⁶ Ukaz c. kr. deželnega predsednika na Kranjskem z dne 8. marca 1916, *DZVK*, št. 8/16, z dne 15. marca 1916, predpis št. 13.

¹⁶²⁷ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 3. aprila 1916, *DZVK*, št. 12/16, z dne 7. aprila 1916, predpis št. 18.

¹⁶²⁸ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 21. maja 1916, *DZVK*, št. 16/16, z dne 26. maja 1916, predpis št. 22.

¹⁶²⁹ Ukaz urada za prehranjevanje ljudi z dne 3. marca 1917, *DZ*, št. 38/17, z dne 6. marca 1917, predpis št. 88.

¹⁶³⁰ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 17. marca 1917, *DZVK*, št. 9/17, z dne 27. marca 1917, predpis št. 11.

¹⁶³¹ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 8. februarja 1918, *DZVK*, št. 5/18, z dne 19. februarja 1918, predpis št. 8.

tovodja, razporejen k delovni četi vojnih ujetnikov na Tirolskem; pred vpoklicem je bil na oddelku v Vipavi. 4) Paznik Janez Vakselj je bil rezervni vodja čolna in je bil pri vojni mornarici v Pulju.

Iz okoliša preglednega okraja v Kočevju sta bila v vojski dva moža: 5) Nadpaznik Jakob Cokan je bil rezervni narednik (feldvebel) pri 87. pehotnem polku v Celju; prej je bil na oddelku v Kočevju. 6) Titularni nadpaznik Martin Golob je bil rezervni četovodja pri oskrbni četi v Gradcu; prej je služboval na oddelku v Kočevju.

Trije možje iz okoliša preglednega okraja Kranj so bili vojaki: 7) Nadpaznik Pavel Štravs je bil rezervni računski podčastnik 1. razreda pri rezervni vojaški bolnišnici v Pragi, prej pri 5. polku v Črni gorji; pred tem je bil na oddelku v Škofji Loki. 8) Nadpaznik Franjo Toš je bil rezervni narednik in je služil pri 87. pehotnem polku pod vojaškim poveljstvom št. 1 v Gradcu; prej je bil na oddelku v Radovljici. 9) Paznik Ivan Mitteregger je bil rezervni narednik pri gorskem telefonskem oddelku št. 1; pred vpoklicem je bil na oddelku v Radovljici.

Iz preglednih okrajev Ljubljana I in II je bilo na vojaški dolžnosti 10 mož:

10) Naslovni preglednik Anton Česnik je bil desetnik (korporal) pri poljskem topništvu. Ko se je vrnil domov, je postal vodja oddelka v Mengšu, kjer je služboval že prej. 11) Naslovni preglednik Josip Krhin je bil rezervni četovodja v gorskem polku št. 2 v Mariboru; prej je služboval na oddelku št. 1 v Ljubljani. 12) Franc Pust je bil rezervni desetnik in je bil razporejen k 97. pehotnem polku v Mariboru. Pred mobilizacijo je bil na oddelku v Mengšu, po vojni pa je bil premeščen na Vrhniko. 13) Andrej Horvat je bil rezervni četovodja pri 22 gorskem topniškem polku; prej je bil na oddelku v Litiji. 14) Janko Torkar, rezervni narednik, je bil pri vojni pošti 220; prej je bil na oddelku št. 1 v Ljubljani. 15) Slavko (tudi Alojz) Kobe je bil v rezervi računski podčastnik 1. razreda; služil je pri pehotnem polku št. 17 v Ljubljani; prej je bil na oddelku Ljubljana št. 1. 16) Alojz Črepinko, rezervni častniški namestnik, je bil pri pionirskem bataljonu št. 3 na Ptujju; pred vpoklicem je bil na oddelku v Moravčah. 17) Ludvik Osterc, v rezervi vodja čolna, je bil pri vojaški bolnišnici v Pulju; prej je bil v službi na oddelku v Mengšu. 18) Ka-

rel Leitgeb je bil rezervni desetnik in je služil pri trdnjavskega polku na Češkem; prej je bil na oddelku v Stični. 19) Alojz Tepina je bil rezervni pomočnik stroja; služil je pri torpednem čolnu v Pulju; prej na oddelku Ljubljana št. 1.

Pregledni okraj Novo mesto je dal vojski dva stražnika: 20) Franc Nosan, ognjičar (topniški podčastnik) pri 15-centimetrski havbični bateriji št. 36; prej je bil na oddelku v Novem mestu; po vrnitvi iz vojske je bil premeščen na oddelek v Mokronogu. 21) Alfonz Pagon je bil rezervni narednik in je služil pri 10,4-centimetrski topniški bateriji št. 20; prej je bil na oddelku v Črnomlju.

Iz preglednega okraja Mokronog sta bila v vojski dva stražnika: 22) Franjo Rehberger, je bil v rezervi kot računski podčastnik pri rekonvalescentnem centru v Celovcu; prej je delal na oddelku v Stični. 23) Andrej Milavec, rezervni mornar, je bil pri mornariški enoti v Pulju; prej je bil na oddelku v Mokronogu oz. v Krškem.

Skupaj je odšlo v vojsko 26 mož finančne straže na Kranjskem, večinoma že poleti leta 1914. Bili so iz vseh sedmih preglednih okrajev finančne straže.

Ko so ta poročila iz preglednih okrajev prispela v Ljubljano, so z direktcije te podatke sporočili finančnemu ministrstvu na Dunaj.

Taka poročila je bilo treba pošiljati pogosto. V poročilu, pripravljenem v Ljubljani 12. novembra 1917, so zapisali, da je bilo neposredno pred vojno na Kranjskem sistemiziranih 69 mest pri finančni straži, 7 uradnikov in 62 stražnikov. Na kratko so orisali organiziranost finančne straže med vojno, ki se od predvojne ni bistveno spremenila: bilo je 7 preglednih okrajev, 23 oddelkov in 3 izpostave finančne straže. Uradniki so bili vodje sedmih okrajnih vodstev. Na enem oddelku je bilo sistemiziranih šest mož, na osmih po trije, na 14 po dva, pri vseh treh izpostavah po en mož in pri finančni direktiji en mož; skupaj torej 62 stražnikov. Dejansko pa je bilo le 40 oseb: 7 uradnikov in 33 stražnikov. Na šestih oddelkih sta bila po dva moža, na 17 oddelkih po en mož, na treh izpostavah po eden in en mož pri direktiji.¹⁶³²

¹⁶³² AS 52, Finančna direktija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, ovoj št. 166/100.

Zmanjšano število moštva med vojno

To, da so morali zlasti tisti z vojaškimi čini, oditi v vojaške enote, je doletelo tudi finančno stražo samo, saj je bilo predvojno moštvo med vojno skrčeno za dobro tretjino. Tako majhno število moštva na posameznih oddelkih med vojno je bilo posledica več vzrokov.

Prvi vzrok je bil v dejstvu, da je finančna straža imela nekaj manj nalog kot pred vojno. a) Med vojno je bilo izdelovanje blaga, ki je spadalo pod trošarinske predmete ali pod državni monopol, deloma skrčeno, saj ni bilo dovolj delavcev za te namene. b) Potrošnja trošarini zavezanega blaga je bila zmanjšana ali je bila celo racionirana. S tem so bili ustrezno zmanjšani tudi tovrstni državni dohodki, ki so se stekali v proračun.

Cesar je 23. maja 1915 podelil vrhovnemu poveljniku vojaških operacij proti Italiji pravice deželnega političnega poglavarja. O svojih ukazih je moral nemudoma obveščati deželnega političnega poglavarja.¹⁶³³ Poveljnik je že 18. junija 1915 uvedel omejitve točenja alkoholnih pijač na celotnem bojišču, kar je veljalo tudi na Kranjskem. Zato je deželni predsednik Kranjske podrobno določil vsebino tega ukaza. Ob nedeljah, praznikih in ob tržnih dnevih sta bila točenje in prodaja žganih opojnih pijač ves dan prepovedana, sicer pa od 16. ure dalje. To obvestilo je bilo treba nabiti na vse točilnice in prodajalne. Ta prepoved je v celoti veljala za vojaške osebe, nabornike, mladoletnike pod 18 let starosti, pijance iz navade, duševno manj razvite ali nasilne osebe.¹⁶³⁴ Poleti 1915 je deželni predsednik to še zaostрил.¹⁶³⁵ Da ne bi žganih pijač mimo ukaza uživali s čajem, je izdal razglas, da se sme čaju dodati le štiri centilitre ruma ali konjaka.¹⁶³⁶ Oktobra 1915 je prepoved razširil

na vse vojaštvo za pivo, vino, mošt itd.¹⁶³⁷ Poveljnikovo pooblastilo je bilo preklicano sredi januarja 1917.¹⁶³⁸

Drugi vzrok je bil v nastalih novih nalogah, povezanih zlasti z zagotavljanjem prehrabnih artiklov, nujnih za življenje prebivalstva. Živila je bilo treba pravično razdeliti med prebivalstvo, in pri tem je oblast računala tudi ali zlasti na finančne uslužbenke, kamor so spadali tudi finančni stražniki. Ti so poznali prebivalstvo v svojem okolišju in še posebej njihove premoženjske razmere, število družinskih članov itd.

Tretji vzrok za nastanek tega vprašanja je bil v zmanjšanju ne le števila državnih finančnih uslužbencev, ampak tudi števila njim podobnih mož, ki so skrbeli za dohodke dežele in občin. Glavni vzrok za to je bil tudi vpoklic na vojaške dolžnosti.

Na eni strani se je med vojno nekaj nalog finančne straže skrčilo, na drugi strani pa so nastale nove, ki jih v miru niso poznali. Prav ta dvojnost položaja finančne straže ter njena prizadevnost je bila odločilnega pomena, da so te naloge kljub zmanjšanemu številu moštva mogli zadovoljivo opravljati.

PREHOD POD NOVO OBLAST

Ob razpadu Avstro-Ogrske je bila 31. oktobra 1918 oblikovana Narodna vlada Države Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani. Imela je 13 članov: predsednika in 12 poverjenikov za posamezna upravna področja. Med njimi je bil tudi poverjenik za finance. To je postal dr. Vekoslav Kukovec.

Vlada je odločila, da se ustanovi deželno finančno ravnateljstvo v Ljubljani, ki je imelo finančni okrajni ravnateljstvi v Ljubljani in Mariboru. Pri višjem deželnem sodišču v Ljubljani je ustanovila dohodarstveno višje sodišče. Dotedanji davčni referati na okrajnih glavarstvih so postali okrajna davčna oblastva.¹⁶³⁹ Prvi ravnatelj de-

¹⁶³³ Cesarski ukaz z dne 23. maja 1915, *DZ*, št. 61/15, z dne 23. maja 1915, predpis št. 133.

¹⁶³⁴ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 23. julija 1915, *DZVK*, št. 14/15, z dne 26. julija 1915, predpis št. 20.

¹⁶³⁵ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za vojvodino Kranjsko z dne 7. avgusta 1915, *DZVK*, št. 18/15, z dne 12. avgusta 1915, predpis št. 24.

¹⁶³⁶ Razglas c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 25. septembra 1915, *DZVK*, št. 23/15, z dne 29. septembra 1915, predpis št. 31.

¹⁶³⁷ Ukaz c. kr. deželnega predsednika za Kranjsko z dne 17. oktobra 1915, *DZVK*, št. 26/15, z dne 22. oktobra 1915, predpis št. 34.

¹⁶³⁸ Cesarski ukaz z dne 9. januarja 1917, *DZ*, št. 9/17, z dne 14. januarja 1917, št. 18.

¹⁶³⁹ Naredba celokupne vlade o prehodni upravi na ozemlju Narodne vlade SHS v Ljubljani, *Ur. list NV SHS*

želnega finančnega ravnateljstva je postal dr. Ivan Rupnik, ravnatelj okrajnih finančnih ravnateljstev v Ljubljani in Mariboru pa Avgust Reich in dr. Josip Povalej.¹⁶⁴⁰ Na ta način je bilo v Ljubljani oblikovano finančno telo, ki je ustrezalo dotodanjim deželnim finančnim direkcijam, kakršne pa v Ljubljani do tedaj ni bilo; bila je »le« finančna direkcija.

Prvi telefon leta 1918

Poverjeništvu za finance, ki je imelo prostore v nekdanji finančni direkciji za Kranjsko, je 11. novembra 1918 pisalo »vzdrževalnemu odseku za brzojav in telefon SHS v Ljubljani«. Prosilo je, da mu nujno napeljejo telefon.

Poverjeništvu za finance je 20. novembra 1918 sporočalo vsem poverjeništvom narodne vlade, uredništvom *Slovenskega naroda*, *Slovenca* in vladnega uradnega lista, da je dobilo telefonsko številko 308. 20. decembra 1918 je pisalo vzdrževalnemu odseku poštnega ravnateljstva v Ljubljani, da nujno potrebujejo še tri ali štiri namizne telefone. Zakaj? Sedaj imajo v predsobi le en aparat za celotno poverjeništvu, in uradniki morajo iz več sob hiteti do telefona, s čimer izgublajo čas, stranke pa jih morajo čakati, dokler ne pridejo do aparata. Napeljava je torej nujna.¹⁶⁴¹

Novo vodstvo finančne direkcije

Poverjeništvu za finance je od okrajnega finančnega ravnateljstva v Mariboru zahtevala, da ji pošlje sezname davčnih in drugih uslužbencev v svojem okolišu. Vključi naj tudi tiste, ki so prišli iz drugih dežel Avstrije in bi želeli delati pod novo oblastjo. Mariborsko finančno ravnateljstvo je odpisalo 26. novembra 1918 in priložilo natančne sezname teh oseb, od vodstva preko davčnih uradnikov do občinskih slug. Dodano je bilo vpraša-

nje, zapisano z rdečim svinčnikom, kako je z osebjem ravnati v prihodnje, češ da je vse slovensko osebje treba sprejeti v službo Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani. So narodno najbolj zanesljivi in strokovno vsestransko dobro izvežbani, je sklenil dr. Josip Povalej.¹⁶⁴² Taki seznanani so bili za vsa okrajna glavarstva na okolišu okrajnega finančnega ravnateljstva v Mariboru, torej na južnem Štajerskem in so pomenili bogat vir za kadrovske odločanje ljubljanske vlade.

To deželno ravnateljstvo pa ni dolgo delovalo, saj je že 12. marca 1919 kralj imenoval dr. Karla Šavnika za delegata pri poverjeništvu ministrstva za finance za Slovenijo in Istro. Vlogo dotedanjega deželnega finančnega ravnateljstva je tako prevzela delegacija beograjskega finančnega ministrstva. To ravnateljstvo je torej delovalo le dobre štiri mesece.

Novo vodstvo finančne uprave na slovenskem delu Države Slovencev, Hrvatov in Srbov oz. od 1. decembra 1918 Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je odslovilo večino neslovanskih kadrov dotodanje finančne uprave in na njihova mesta namestilo Slovence oz. Slovane. To je veljalo tudi za finančno stražo. Bilo je treba povečati število njenega moštva, zato so zaposlili stražnike iz drugih dežel nekdanjega cesarstva ali sprejemali povsem nove ljudi.

Zahteve za vračilo vojnega posojila

Ob razpadu dvojne monarhije je prihajalo do resnih dejanj zoper javno varnost. Oblasti so jih pripisovale tudi vplivom ruskega boljševizma. Med takimi dogodki sta tudi dva, ki sta bila povezana z vojnimi posojili. Ta so ljudje med vojno vplačevali državi, da je lažje krila vojne izdatke.

Dne 27. decembra 1918 se je pred sedežem občine v Kandiji pri Novem mestu zbralo približno 300 kmetov. Zahtevali so odstop župana, ker so se občinske doklade zvišale od 50 % na 70 % državnih dajatev. Občina je na ta način hotela zbrati denar, ki ga je med vojno dala kot vojno posojilo. Župan in odborniki so sprejeli pisno obvezo, da bodo 51.000 kron tega posojila prevzeli nase in bodo nato odstopili.

v Ljubljani, št. 11/18, z dne 21. novembra 1918, predpis št. 115.

¹⁶⁴⁰ Naredba poverjeništvu za finance, *Ur. list NV SHS v Ljubljani*, št. 17/18, z dne 5. decembra 1918, predpis št. 172.

¹⁶⁴¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 1–834, spis št. 50, 158 in 703.

¹⁶⁴² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 601–1000, ovoj št. 989.

Orožniki so zadnji dan leta 1918 prijeli enega od vodij protesta in ga pridržali v okrožnih zaporih. Tja je že 1. januarja 1919 prišlo okoli 300 oseb, ki so zahtevale, da prijetega izpustijo. Oblast je tja napotila četo srbske vojske, da je zagotavljala red.

Zadnji dan decembra 1918 se je pred županstvom občine Dolenjske Toplice zbralo okoli 150 kmetov in od župana zahtevali, da jim pojasni, kdaj bodo dobili povrnjeno vojno posojilo. Tja so poslali desetino orožnikov iz Novega mesta, da so zagotavljali red.¹⁶⁴³

Vračanje iz vojske in nova prisega

Ko je bila vojna končana, so se vpoklicani finančni stražniki postopoma vrnili domov in se praviloma javili na tiste oddelke, kjer so bili v službi pred mobilizacijo. Le redki so bili demobilizirani že pred razpadom države. Med njimi je bil Ivan Jerše, ki je bil odpuščen 29. avgusta 1918 in je takoj odšel v službo na staro delovno mesto na oddelku v Vipavi.

Dva od njih sta ostala v italijanskem vojnem ujetništvu. Ivan Mitteregger je bil ujet na Tirolskem in se do pomladi 1919 še ni vrnil domov oz. v svoj oddelek finančne straže v Radovljici. Andrej Milavec je bil nazadnje v vojski na Reki in do pomladi 1919 o njem ni bilo sledu. Finančni stražniki so za njima poizvedovali pri sorodnikih, na matičnih oddelkih, pri vojaških oblastvih, a nihče ni vedel natančno, kje sta in kdaj se bosta vrnila. Nova oblast je Mihovca sicer razporedila na oddelek Krško; prej je bil na oddelku v Mokronogu.

Ko so se možje vrnili v službo pod novo državo, so morali priseči novi oblasti. Nekateri so ob vrnitvi na staro delovno mesto zaprosili za nekaj dni dopusta, in praviloma so jim ga odobrili. Tisti, ki so se morda šele po nekaj dneh bivanja doma javili v svoje enote, so morali to opravičiti. To je od pristojnih podrejenih enot finančne straže zahtevala novooblikovana deželna finančna direkcija v Ljubljani.

Tisti, ki so prej službovali v okolišu preglednega okraja Postojna, se niso mogli vrniti na stara de-

lovna mesta. Tiste kraje je namreč zasedla italijanska vojska. Med temi je bil tudi Ivan Rupnik, ki je pred vojno služboval na oddelku v Postojni. Ker ni mogel priti tja, se je 22. novembra 1918 javil na oddelku v Škofji Loki, kjer je bil doma, in na zapisnik dal izjavo.

»Dne 19. novembra 1918 sem se podal proti Postojni, da bi tam zopet nastopil službo, ker sem jo pred vojaško službo opravljal, a prišel sem samo do Planine, ter mi je bilo rečeno, da ni več mogoče priti v Postojno, ker italijanska vojaška oblast ne pusti nikogar več notri in oni, ki so bili vojaki, jih italijanska vojaška oblast internira.

Došel sem z vojaške službe dne 16. novembra 1918 in sem se javil pri gospodu nadsvetniku Reichu dne 18. novembra 1918 ter mi je bilo rečeno, da se moram podati na moje prejšnje mesto, kjer sem bil pred vojaško službo. Zgoraj navedenih razlogov mi ni možno službo v Postojni nastopiti. Zatoraj prosim, da se mi odloči začasno kako drugo službeno mesto.

Sedaj stanujem v Škofji Loki, Spodnji trg št. 67 z mojo družino in imam tudi vso opravo tu, ter ostanem tu do nadaljnjih odredb.

Vojaških listin nimam nikakih kakor legitimacijski list, katerega tu priložim.«¹⁶⁴⁴

Stražniki so prihajali v Ljubljano tudi iz drugih krajev monarhije, da bi se zaposlili pod novo oblastjo. Praviloma so sprejeli vse, jih zaprisedli in razporedili po oddelkih.

Nekateri od finančnih stražnikov so kmalu zaprosili za prostovoljno prenehanje službe. Med njimi je bil Franc Nosan, ki je bil pri finančni straži od 18. septembra 1909 do 31. maja 1919. Dne 28. maja 1919 je pisno zaprosil, da bi ga razrešili s koncem maja, ker odhaja v privatno službo in jo nastopi že prvi dan junija. Služboval je na oddelku v Mokronogu kot nadpaznik; vodil ga je Fridolin Lenard. Dne 30. maja so iz ljubljanskega poverjenišva pisali vodstvu preglednega okraja finančne straže v Mokronogu, kaj vse naj stori v zvezi z Nosanovo razrešitvijo in nato poroča. Od tam so 10. junija sporočili, da so vse naročeno opravili. Istega dne so iz gospodarskega urada poverjenišva sporočili okrajnemu finančnemu ravnateljstvu, da je

¹⁶⁴³ Čelik, *Slovenski orožniki 1918–1941*, str. 64 in 65.

¹⁶⁴⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, ovoj št. 166/100.

Franc Nosan orožje in opremo vrnil v brezhibnem stanju.¹⁶⁴⁵

Josip Sary, nadpaznik na oddelku v Novem mestu, je 25. avgusta 1919 pisno zaprosil za prostovoljen izstop iz službe. Ni navedel razlogov za to. V tej straži je bil od 16. avgusta 1902 do 9. oktobra 1904 in po odsluženi vojaščini spet od 28. decembra 1907 do 31. avgusta 1919. Ko je bila razrešitev potrjena, so iz gospodarskega urada poverjeništvu 10. septembra 1919 sporočili okrajnemu finančnemu ravnateljstvu v Ljubljani, da je od orožja vrnil le kupolo (nožnico) za sabljo. Vse drugo orožje in oprema sta ostala na oddelku v Vipavi. Italijanske oblasti mu namreč niso dovolile, da bi na njihovem zasedenem ozemlju prenašal orožje.¹⁶⁴⁶

Nekateri upokojenci so želeli ponovno k finančni straži

Ko je cesarstvo razpadlo in je v Sloveniji nastopila nova oblast, so se posamezni upokojeni finančni stražniki odločili, da bodo zaprosili za ponoven sprejem v službo pri finančni straži. Večinoma je šlo za osebe, ki so bile predčasno upokojene zaradi zdravstvenih razlogov.

Josip Lovko, nadpaznik finančne straže v pokoju, je 20. marca 1919 zaprosil poverjeništvu finančnega ministrstva za Slovenijo in Istro v Ljubljani, da bi ga ponovno zaposlili pri finančni straži. 24. aprila 1919 so ga pisno obvestili, da je njegova prošnja ugodno rešena; do 30. aprila se je moral javiti na okrajnem finančnem ravnateljstvu v Ljubljani, da se bo zadolžil za opremo in orožjem ter opravil prisego, čim prej pa mora dostaviti listine o prejšnjem službovanju pri finančni straži v Trstu, kjer je delal pred upokojitvijo. Če teh listin ne bo dostavil do konca julija, bo odpuščen iz službe, saj ni nobenih potrdil o resničnosti prejšnje zaposlitve. Dodeljen je bil na oddelek v Cerknici, kjer je 1. maja 1919 začel delati pri carinski službi ob demarkacijski črti, saj je imel take izkušnje iz Primorske. Njegova plača je znašala 980

kron letno, starostna doklada 200 kron na leto, polovica aktivitetne doklade 247 kron, prispevek za uniformo 120 kron in prispevek za jermenje 3 krone na leto. Izrazil je željo, da ne bi stanoval na tamkajšnjem oddelku, ampak doma v Cerknici št. 7, čeprav so imeli na oddelku prostor za enega samskega stražnika. Na zapisnik je moral izjaviti, da se zaradi te ugodnosti odreka polovici aktivitetne doklade, ki je sicer v celoti znašala 494 kron. Ker zahtevanih listin ni predložil do konca julija, so mu rok podaljšali do konca leta 1919. Ni podatkov o tem, ali je in kdaj priskrbel te listine, ki so ostale v Trstu.¹⁶⁴⁷

Ivan Gradišar je bil nadpaznik finančne straže v začasnem pokoju. Do upokojitve je delal na glavnem carinskem uradu v Trstu, kjer je 6. avgusta 1919 dobil odpustni list. Dobil je zdravniško spričevalo, izdano 28. avgusta 1919, in tam je bilo zapisano, da je povsem primeren za stražniško službo. Takoj je zaprosil za ponovno namestitev v finančno stražo in je bil takoj sprejet. Dodelili so ga na oddelek v Cerknici, kjer je stanoval v privatni hiši skupaj z drugimi stražniki, saj na oddelku ni bilo več prostora. Delal je v obmejni službi. Po odločbi o zaposlitvi je dobival te prejemke: plača 1630 kron, in starostna doklada 600 kron. Vodstvo preglednega okraja je 2. oktobra poročalo okrajnemu finančnemu ravnateljstvu v Ljubljani, da je Gradišar nastopil službo 11. septembra 1919.¹⁶⁴⁸

Štefan Korsič, upokojeni nadpaznik finančne straže, je stanoval v Ljubljani, Grajska planota št. 1. Dne 3. avgusta 1919 je pisno zaprosil za ponovno zaposlitev v finančni straži. Prošnjo so ugodno rešili in mu priznali 7 let, 9 mesecev in 4 dni delovne dobe pri finančni straži. Zadnji dan decembra se je javil v službo na oddelku Ljubljana, št. 1. Njegova plača je znašala 1360 kron, starostna doklada 400 kron, aktivitetna doklada 476 kron, prispevek za vzdrževanje jermenja je znašal 3 krone letno, draginjska doklada 750 kron mesečno, saj je imel pet otrok.¹⁶⁴⁹

¹⁶⁴⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 2113.

¹⁶⁴⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 3458.

¹⁶⁴⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 1765.

¹⁶⁴⁸ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 3726.

¹⁶⁴⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 6537.

Jakob Hirschmann (Hiršman) je bil upokoje- ni naslovni preglednik finančne straže in je stanoval v Ljubljani na Poljanskem nasipu št. 48. Dne 5. junija 1919 je zaprosil za ponovno zaposlitev v finančni straži. Zdravniško spričevalo, ki ga je predložil, je dokazovalo, da je povsem zdrav in sposoben za to službo. Z odločbo je bil 26. decembra 1919 razporejen na oddelek Ljubljana št. 1. Upoštevali so mu 14 let, osem mesecev in 18 dni službovanja pri finančni straži, kjer je delal od leta 1900 do 1914. Kot upokojenec je od 29. septembra 1916 delal pri davčnem uradu za mesto Ljubljana kot pomožni sluga. Njegovi novi prejemki so znašali: plača 1540 kron, starostna doklada 500 kron in draginjska doklada 450 kron za tri otroke.¹⁶⁵⁰

Josip Javornik je bil upokojeni naslovni preglednik in je stanoval Novem mestu št. 150. Dne 6. maja 1919 je pisno zaprosil za ponoven sprejem v to službo. Prošnji so ugodili in ga razporedili na oddelek v Borovnici. Od tam so premestili Franca Robiča in ga dodelili na oddelek Gornji Cmurek. O tem so obvestili tudi okrajno finančno ravnateljstvo v Mariboru. To je bilo tedaj poleg okrajnega finančnega ravnateljstva v Ljubljani pristojno tudi za kadrovske zadeve finančne straže. Javorniku so določili 1540 kron letne plače, 600 kron starostne doklade, 462 kron aktivitetne doklade, 3 krome letnega dodatka za jermenje in 600 kron mesečne draginjske doklade.¹⁶⁵¹

Teodor Jeraj je bil konec leta 1914 upokojen kot preglednik finančne straže. Med vojno je bil vpoklican v črno vojsko in je služboval v kraju Peroji pri Fažani. Od tam je 9. januarja 1915 pisal na direkcijo in vprašal, zakaj njegova žena ni prejela pokojnine. Odpisali so mu, da so pokojnino nakazali ženi. Okrajno sodišče v Črnomlju je 4. januarja 1919 pisalo deželni finančni direkciji, da je imenovani že dve leti v italijanskem vojnem ujetništvu. Žena je med vojno odšla s tremi otroki k sorodniku v Črnomelj in je 15. decembra 1918 umrla. Sodišče je za skrbnika otrok določilo Matijo Kohaniča iz Črnomlja št. 72 in tja naj pošiljajo

pokojnino za očeta. Deželno finančno ravnateljstvo v Ljubljani je 15. januarja odgovorilo sodišču, da nakazuje pokojnino na omenjeni naslov v znesku 110 kron in 56 vinarjev, vojno podporo 47 kron, skupaj torej 157 kron in 56 vinarjev. Ravnateljstvo je naročilo računskemu oddelku, da se je Teodor Jeraj s 1. julija 1920 spet zaposlil pri finančni straži, zato mu naj prenehajo izplačevati pokojnino v znesku 124 kron in 8 vinarjev in draginjsko doklado v višini 760 kron.¹⁶⁵²

V omenjenem poverjeništvu finančnega ministrstva za Slovenijo in Istro niso upoštevali naslovnih nazivov, pač pa le dejanske. Tako je bil na primer naslovni preglednik nastavljen na zopetno delovno mesto kot nadpaznik.

Upokojitev ga je rešila pred izvršitvijo disciplinske kazni

Karel Leitgeb je iz vojske prišel nezmožen za delo, zato je odšel k staršem v Črnomelj, saj mu je zdravnik dovolil štiri mesece dopusta. Zdravje se mu ni popravilo, in zdravnik ga je 17. marca 1919 pregledal. Ugotovil je kronični katar na pljučih, v grlu in na glasilkah ter ocenil, da je povsem nesposoben za službo, zato je ne more nadaljevati. Do odhoda v vojsko je bil paznik na oddelku v Litiji.

Poverjeništvu finančnega ministrstva za Slovenijo in Istro v Ljubljani mu je izdalo odločbo o upokojitvi. Pri odmeri pokojnine so upoštevali, da je bil od 12. junija 1909 do 30. aprila 1919 pri finančni straži, torej 10 let, 10 mesecev in 19 dni. Od 27. julija 1914 do 14. novembra 1918 je bil v vojski, kar je zneslo 5 let za pokojnino priznane delovne dobe. Z beneficiranim stažem je imel skupaj 20 let, 11 mesecev in 14 dni delovne dobe.

Pri tem so upoštevali cesarski ukaz z dne 9. junija 1915, ki je urejal štetje vojnih let za pokojnino. Od srede decembra 1915 dalje je veljalo, da se državljanu pri večletni vojaški službi med vojno za vsako koledarsko leto prišteje eno leto, če je v koledarskem letu služboval najmanj tri mesece ali bil rajnem oz. onesposobljen za službo; če je bil kdo v

¹⁶⁵⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 4015.

¹⁶⁵¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 6536.

¹⁶⁵² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1915, X., spisi 1–1800, spis št. 184.

vojski najmanj tri mesece in je bil pri tem ranjen oz. onesposobljen za službo, se mu je prištel eno leto za pokojnino.¹⁶⁵³

Prejemki Karla Leitgeba so bili taki: plača 1140 kron, starostna doklada 300 kron, dodatek 20 % na plačo 228 kron, torej skupni prejemki 1668 kron. Pokojnina je znesla 62 odstotkov od teh prejemkov, to je 1034 kron in 16 vinarjev. Na koncu odločbe so odločili, da se ustavi zoper njega disciplinska kazen, ki je bila odmerjena 12. maja 1914 na oddelku v Postojni, kjer je tedaj služboval.

Leitgeb je z dvema fantoma v noči od 24. na 25. april 1914 prevrnil mlaj. Ta je bil postavljen pred hišo Andreja Bezeljaka v Postojni v čast ljubljanskega škofa, ki je tja prišel birmat. Vaški fantje so mlaj naslednji dan spet postavili, toda ponoči s 25. na 26. april so ga isti spet podrli. Ko jih je drugo noč Bezeljak prepodil in jih vprašal, zakaj to delajo, je eden od njih dejal, da je tako naročil župan. To sta sodišču v Postojni opisala imenovani Andrej Bezeljak in občinski stražnik Florjan Gregel, ki je bil tedaj v nočni službi.

Okrajno sodišče v Postojni je kaznovalo dva od udeležencev na dan zapora, paznik Karel Leitgeb pa je bil kaznovan z 20 kronami in z grožnjo, da bo ob prvi zaporni kazni odslovljen iz službe.

Okrajno finančno ravnateljstvo ga je nato 18. junija 1914 premestilo na oddelk v Litiji, od tam pa je v Postojno prišel paznik Rudolf Oblak.¹⁶⁵⁴

Nekaj poznejših imen v finančni upravi kraljevine Jugoslavije

Službo v finančni upravi so v času dvojne monarhije začele nekatere osebe, ki so odigrale pomembno vlogo pri organiziranju in delovanju finančne uprave po razpadu avstrijske države in vzpostavitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Finančna direkcija v Ljubljani je 7. aprila 1899 dr. Karla Šavnika, do tedaj začasnega finančnega koncipista, imenovala za začasnega davčne-

ga inšpektorja,¹⁶⁵⁵ ki je po vzpostavitvi Kraljevine Srbov in Hrvatov postal prvi človek delegacije beograjskega ministrstva financ za Slovenijo in Istro in na tej dolžnosti ostal med leti 1919–1929.

V zadnjem tromesečju leta 1901 je bilo v okolišju ljubljanske finančne direkcije pohvaljenih 18 mož finančne straže, med njimi tudi paznik Anton Muc,¹⁶⁵⁶ ki je spomladi naslednje leto opravil izpit za višjega paznika.¹⁶⁵⁷ Tak naziv je dobil v drugem tromesečju leta 1903.¹⁶⁵⁸ V zadnjem tromesečju leta 1903 je bil premeščen z oddelka v Kranju na oddelk v Ljubljano.¹⁶⁵⁹ V tretjem tromesečju leta 1904 je opravil izpit za preglednika.¹⁶⁶⁰ Finančna direkcija je konec decembra 1904 sporočila, da je denarno nagrado prejelo 20 uslužbencev finančne straže, in med njimi sta bila tudi višji paznik Anton Muc, ki je prejel 180 kron, in višji paznik Peter Držaj, ki je prejel 80 kron.¹⁶⁶¹ Anton Muc je spomladi 1905 napredoval v preglednika.¹⁶⁶² Dne 18. marca 1910 je opravil izpit za uradnika.¹⁶⁶³ Direkcija mu je 8. decembra 1911 podelila priznanje za uspešno delo.¹⁶⁶⁴ Dne 5. aprila 1912 je bil premeščen iz Črnomlja v Kočevje.¹⁶⁶⁵ Ljubljanska direkcija ga je 16. julija 1913 povišala v preglednika *ad personam*.¹⁶⁶⁶ Ljubljanska direkcija je 6. septembra 1914 sporočila, da je bil premeščen

¹⁶⁵⁵ Personalnachrichten. Ernennungen, *VBFM*, št. XIX., z dne 6. maja 1899, str. 100.

¹⁶⁵⁶ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. 1, z dne 19. februarja 1902, str. 4.

¹⁶⁵⁷ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. 3, z dne 3. maja 1902, str. 17.

¹⁶⁵⁸ Anhang, *Beilage*, št. IX., z dne 25. julija 1903, str. 61.

¹⁶⁵⁹ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 28. januarja 1904, str. 4.

¹⁶⁶⁰ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. XI., z dne 28. novembra 1904, str. 56.

¹⁶⁶¹ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 4. februarja 1905, str. 5.

¹⁶⁶² Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. IV., z dne 20. maja 1905, str. 24.

¹⁶⁶³ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. V., z dne 28. aprila 1910, str. 28.

¹⁶⁶⁴ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. XIV., z dne 28. decembra 1911, str. 55.

¹⁶⁶⁵ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. VII., z dne 5. avgusta 1912, str. 51.

¹⁶⁶⁶ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1913, str. 4.

¹⁶⁵³ Cesarski ukaz z dne 9. junija 1915. I. o prištevanju vojnih let odmerjaje pokojnino za sedanjo vojno, *DZ*, št. 170/15, z dne 12. decembra 1915.

¹⁶⁵⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1904, III., 1919, spis št. 1111.

iz Kočevja v Mokronog,¹⁶⁶⁷ 1. junija 1915 pa ga je skupaj s 4 drugimi možmi finančne straže nagradila za dobro delo¹⁶⁶⁸ in ga je 4. decembra 1916 skupaj s tremi drugimi stražniki pohvalila za uspešno delo.¹⁶⁶⁹ V Mokronogu je dočakal razpad monarhije in na začetku leta 1919 iz nadpreglednika napredoval v komisarja II. razreda. V letih 1932–1935 je bil vodja finančne straže na območju dravske finančne direkcije v Ljubljani, ki je bila pristojna za Dravsko banovino.¹⁶⁷⁰

Finančna direkcija v Ljubljani je 19. decembra 1901 finančnega komisarja dr. Ivana Rupnika premestila iz okrajnega glavarstva Logatec k pristojbinskemu odmernemu uradu v Ljubljani.¹⁶⁷¹ Finančno ministrstvo ga je 19. julija 1911 povišalo iz finančnega sekretarja v finančnega svetnika.¹⁶⁷² Direkcija je 23. aprila 1914 objavila, da je bil premeščen s finančne direkcije k pristojbinskemu odmernemu uradu v Ljubljani.¹⁶⁷³ Po razpadu Avstro-Ogrske je bil v letih 1918–1919 predstojnik novega deželnega finančnega ravnateljstva v Ljubljani.

V zadnjem tromesečju leta 1902 je bil v finančno stražo sprejet Peter Držaj in napoten v službo na oddelek v Senožečah.¹⁶⁷⁴ V zadnjem tromesečju leta 1903 je bilo na Kranjskem pohvaljenih 22 mož finančne straže; med njimi sta bila višji paznik Anton Muc in naslovni višji paznik Peter Držaj.¹⁶⁷⁵ Paznik Peter Držaj je v tretjem tromesečju leta 1904 opravil izpit za višjega paznika.¹⁶⁷⁶ V

drugem tromesečju leta 1904 je bil premeščen iz Senožeč na oddelek finančne straže v Kranj.¹⁶⁷⁷ V četrtem tromesečju leta 1904 je napredoval v višjega paznika.¹⁶⁷⁸ Ljubljanska priloga uredbenika je konec decembra 1905 objavila, da je bilo pohvaljenih 20 mož finančne straže, med njimi tudi višji paznik Peter Držaj.¹⁶⁷⁹ Ta priloga je januarja 1908 objavila, da je bil višji paznik Peter Držaj premeščen z Jesenic na oddelek v Idriji.¹⁶⁸⁰ Poleti 1908 je bil premeščen iz Idrije v Postojno.¹⁶⁸¹ Konec leta 1908 je bilo nagrajenih 20 mož finančne straže na Kranjskem, med njimi tudi Peter Držaj.¹⁶⁸² Ljubljanska direkcija je 8. junija 1909 sporočila, da je bilo za uspešno delo pohvaljenih 15 mož finančne straže, med njimi tudi Peter Držaj.¹⁶⁸³ Dne 22. aprila 1910 je bil premeščen iz Postojne v Žužemberk; 28. maja istega leta je opravil izpit za preglednika.¹⁶⁸⁴ Naziv preglednika je prejel 28. januarja 1911.¹⁶⁸⁵ Ljubljanska direkcija ga je 5. junija 1911 nagradila za uspešno delo.¹⁶⁸⁶ Dne 15. marca 1912 so z direkcije sporočili, da je opravil izpit za uradnika finančne straže,¹⁶⁸⁷ in 4. junija 1914 obvestila, da je bil med 13 nagrajenih mi stražniki tudi Peter Držaj.¹⁶⁸⁸ Ko je 4. junija 1917 nagradila 10 stražnikov, so bili med njimi Peter Držaj,

¹⁶⁶⁷ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. IV., z dne 18. decembra 1914, str. 48.

¹⁶⁶⁸ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 24. junija 1915, str. 14.

¹⁶⁶⁹ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 13. aprila 1917, str. 8–9.

¹⁶⁷⁰ Čelik, *Naši financarji (1918–1946)*, str. 35 in 395.

¹⁶⁷¹ Personalnachrichten, *Beilage*, št. 1, z dne 19. februarja 1902, str. 4.

¹⁶⁷² Personalnachrichten:Beamten und Diener, *Beilage*, št. VIII., z dne 9. avgusta 1911, str. 32.

¹⁶⁷³ Personalnachrichten: Beamte und Diener, *Beilage*, št. II., z dne 23. junija 1914, str. 27.

¹⁶⁷⁴ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 24. januarja 1903, str. 18.

¹⁶⁷⁵ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. XVI., z dne 21. decembra 1903, str. 103.

¹⁶⁷⁶ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. XI., z dne 28. novembra 1904, str. 56.

¹⁶⁷⁷ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VIII., z dne 25. avgusta 1904, str. 43.

¹⁶⁷⁸ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. II., z dne 16. marca 1905, str. 10.

¹⁶⁷⁹ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. XI., z dne 30. decembra 1905, str. 86.

¹⁶⁸⁰ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 18. januarja 1908, str. 5.

¹⁶⁸¹ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VIII., z dne 23. julija 1908, str. 34.

¹⁶⁸² Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. XIII., z dne 23. decembra 1908, str. 60.

¹⁶⁸³ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VII., z dne 28. junija 1909, str. 30.

¹⁶⁸⁴ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VIII., z dne 26. julija 1910, str. 55–56.

¹⁶⁸⁵ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. IV., z dne 28. aprila 1911, str. 15.

¹⁶⁸⁶ Personalnachrichten:Finanzwache, *Beilage*, št. VI., z dne 27. junija 1911, str. 24.

¹⁶⁸⁷ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. IV., z dne 26. aprila 1912, str. 33.

¹⁶⁸⁸ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II., z dne 23. junija 1914, str. 27–28.

Fran Golob in Anton Muc.¹⁶⁸⁹ Peter Držaj je bil v letih 1921–1924 predsednik slovenskega društva finančne straže, v letih 1922–1923 pa predsednik jugoslovanske zveze finančne straže.

V prvi številki priloge uredbenika za leto 1908 je bilo objavljeno obvestilo, da je bil za uspešno delo pohvaljen višji paznik Fran Golob.¹⁶⁹⁰ To se je spet zgodilo poleti 1908.¹⁶⁹¹ Dne 19. novembra 1908 je dobil naziv titularnega preglednika.¹⁶⁹² Zaradi udeležbe pri izvedbi pisarniške reforme je bil 15. februarja 1910 nagrajen s 100 kronami.¹⁶⁹³ Dne 26. novembra 1910 je opravil izpit za preglednika,¹⁶⁹⁴ nakar je 28. januarja 1911 napredoval v preglednika.¹⁶⁹⁵ Dne 19. decembra 1911 je bil za svoje delo spet nagrajen.¹⁶⁹⁶ Finančna direkcija v Ljubljani je 3. decembra 1912 odločila, da je bil imenovan za višjega preglednika,¹⁶⁹⁷ 31. marca 1914 pa sporočila, da je opravil izpit za uradnika finančne straže.¹⁶⁹⁸ Finančno ministrstvo ga je 17. decembra 1917 imenovalo za komisarja finančne straže II. razreda.¹⁶⁹⁹ V času jugoslovanske kraljevine je bil dvakrat vodja finančne straže v Sloveniji, in sicer v letih 1929–1932 in 1935–1939.

Anton Česnik, tudi Zvonko ali Janko, je kot preglednik leta 1922 napisal knjigo »Trošarina za žganje«. Založilo jo je društvo finančne kontrole v Ljubljani. Imela je 150 strani.

¹⁶⁸⁹ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. II, z dne 24. oktobra 1917, str. 16.

¹⁶⁹⁰ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. I., z dne 18. januarja 1908, str. 5.

¹⁶⁹¹ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. VIII., z dne 23. julija 1908, str. 34.

¹⁶⁹² Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. II., z dne 23. februarja 1909, str. 7.

¹⁶⁹³ Finanzwach-Personalnachrichten, *Beilage*, št. V., z dne 28. aprila 1910, str. 28.

¹⁶⁹⁴ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 28. januarja 1911, str. 3.

¹⁶⁹⁵ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. IV., z dne 28. aprila 1911, str. 15.

¹⁶⁹⁶ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 29. januarja 1912, str. 9.

¹⁶⁹⁷ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1913, str. 4.

¹⁶⁹⁸ Personalnachrichten: Finanzwache, *Beilage*, št. I., z dne 31. januarja 1914, str. 9.

¹⁶⁹⁹ Personalnachrichten, *VBFM*, št. IV., z dne 13. januarja 1918, str. 21.

Fridolin Lenard, preglednik finančne kontrole, je sestavil nove tablice za izmero tekočin v nepolnih sodih. Leta 1930 jih je v samozaložbi izdal v knjižni obliki z naslovom »Poljudna navodila za izračunanje tekočin v nepolnih sodih in valjih«. Obsegala je 164 strani.

Nekateri finančni uslužbenci, ki so delali v cesarstvu in kraljevini

Mnoge osebe avstrijske finančne uprave so svojo delovno pot nadaljevale v času enomesečne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov, nato Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev ter Kraljevine Jugoslavije.

To so bili: Mihael Amon, Alojzij Armelini, Ferdinand Avian, Jože Bekš, Franc Burger, Jakob Cokan, Anton Čenik (tudi Zvonko), Alojz Črepinko, Ivan Ditz, Peter Držaj, Josip Erjavec, Ivan Florjančič, Fran Golob, Martin Golob, Bertram Götz, Fran Habjan, Andrej Horvat, Ivan Jerše, Alojzij Kliment, Slavko Kobe, Maks Kostanjevec, Josip Krhin, Fridolin Lenard (tudi Frido), Maks Lilleg, Simon Meršol (Šimen), Anton Muc, Anton Muškotel, Ludvik Osterc, Alfonz Pagon, Ivan Papež, Jože Perne, Viktor Pessiak, Jurij Pfeifer, Just Piščanec, Josip Povalej, Matija Puc (Anton), Franc Pust, Franjo Rehberger, Avgust Reich, Ivan Rupnik, dr. Ivan Rupnik, Jakob Skubic, Martin Spindler, Josip Stary, Karel Šavnik, Janko Torkar, Franjo Toš, in Andrej Weble.

To je svojevrsten dokaz o neprekinjenosti finančne straže in finančne uprave v cesarskih in poznejše kraljevih časih na območju Slovenije, čeprav so bili neslovanski uslužbenci praviloma odslovljeni iz službe pod novo, jugoslovansko oblastjo.

STANOVSKA ORGANIZIRANOST FINANČNIH USLUŽBENCEV

Za avstrijsko polovico države je bila značilna dobra društvena organiziranost. To področje je urejalo že navodilo o društvih z dne 19. oktobra 1843, revolucionarno vrenje pa je leta 1849 privedlo do tega, da je cesar 17. marca 1849 o tem izdal patent. Oba je 26. novembra 1852 zamenjal nov cesarski patent, ki je vseboval postavbo za društva.¹⁷⁰⁰ Postava je imela 28 členov in je bila tedanjim razmeram primerna. Uvedba dvojne monarhije je leta 1867 prinesla spremembe tudi na društvenem področju. Sprejeli so nov društveni zakon,¹⁷⁰¹ ki je razveljavil tistega iz leta 1852. Bil je na ravni tovrstnih evropskih predpisov.

Stališča ministrstva iz leta 1895

Najprej so se društveno organizirali državni uradniki, in sicer leta 1865. Poleti 1895 je finančno ministrstvo objavilo direktivo o uresničevanju splošnih državljskih pravic za državne uradnike. Te so bile načeloma enake kot za druge državljane. Toda služba in prisega uradnikom nalagata posebne obveznosti, katerih opustitev ima za posledico disciplinsko odgovornost, zato so njihove državljske pravice omejene, je ministrstvo poudarilo. Navedlo je dva taka primera. a) Morajo biti v kraju službovanja in se ne morejo svobodno seliti po državi kot drugi prebivalci. b) Varovati morajo uradne skrivnosti in odločanje o objavi teh skrivnostih pripada zgolj njihovim nadrejenim.

Nato se je direktiva zadržala pri pravici do izražanja mnenja, pravici do peticije, pravici do zbiranja, pravici do društev in volilni pravici. Uradniki imajo pravico, da društveno organizirajo ter smotrno in učinkovito zastopajo svoje posebne stanovske interese: če se zakonito osnovano društvo omejuje na poklicni krog in se težnje in pritož-

be uradništva smotrno razčlenijo in izrazijo, jih bo vlada zmeraj dobrohotno reševala; če pa bi stanovska vprašanja postala predmet javne agitacije in bi bila posamezna politična stranka poklicana za zagovornika, bi to vladi oteževalo reševanje postavljenih vprašanj, je med drugim zapisalo finančno ministrstvo.¹⁷⁰²

Na vprašanja o državljskih pravicah državnih uslužbencev in posebej še uradnikov je vplivalo tudi strankarsko organiziranje v tedanji Evropi in v Avstro-Ogrski. Stranke so bile predstavnik političnih interesov članstva, ki so ga zastopale, zato so hotele pridobivati čim več članstva, somišljenikov in volilcev. Državni uslužbenci so bili številna socialna skupina v tedanji Avstriji.

Na Kranjskem oz. Slovenskem so bile najbolj pomembne tri stranke. a) Katoliško politično društvo je bilo ustanovljeno 31. januarja 1890 in se je po prvem slovenskem katoliškem shodu v Ljubljani leta 1892 preimenovalo v Katoliško narodno stranko in leta 1905 v Slovensko ljudsko stranko. b) Leta 1894 je bila ustanovljena Narodna stranka, ki se je pozneje preimenovala v Narodno napredno stranko. Šlo je za liberalno stranko. c) 15. in 16. avgusta 1896 je bil v Ljubljani ustanovni zbor Jugoslovanske socialdemokratske stranke, ki naj bi delovala v vseh jugoslovanskih delih avstrijske države.¹⁷⁰³

Nasplošno velja, da se je društveno organiziranje državnih uslužbencev po Evropi začelo v začetku 20. stoletja. Tudi Avstrija ni bistveno zaostajala.

Ko so se v posameznih avstrijskih deželah začeli pripravljati na ustanovitev strokovnih društev finančne straže, je nastalo vprašanje o ustanovitvi osrednjega združenja, ki bi povezovalo vsa društva na avstrijskem delu monarhije. Tega pa finančno ministrstvo ni dovolilo. Bili sta vloženi dve pritožbi na državno sodišče. Obe sta bili zavrjeni

¹⁷⁰⁰ Cesarski patent 26. novembra 1852, Postava za društva, *ODZIVLAC*, št. 74/52, z dne 18. decembra 1852, predpis št. 253.

¹⁷⁰¹ Postava od 5. novembra 1867, o pravici združevati se (ustanavjati društva), *Prestava iz državnega zakonika za kranjsko vojvodino*, leto 1867, predpis št. 109, str. 204–208.

¹⁷⁰² Directive für die Staatsbeamten in Beziehung auf die Ausübung der allgemeinen staatsbürgerlichen Rechte, *VBFM*, št. XXVII., z dne 9. avgusta 1895, str. 253–254.

¹⁷⁰³ *Zgodovina Slovencev*, str. 560 in 570.

z odločbama 17. oktobra 1904 in 17. januarja 1907.¹⁷⁰⁴

Pot do ustanovitve društva

Za to obdobje je bilo značilno bogato društveno življenje. To je veljalo še posebej po letu 1867, ko je izšel društveni zakon¹⁷⁰⁵ in razveljavil tistega iz leta 1852.

Društvo je moralo sprejeti svoja pravila in jih poslati deželnemu vodstvu v odobritev. Seznam članov in poročila o delu ter poslovanju je bilo treba poslati okrajnemu glavarstvu oz. pristojnemu policijskemu oblastvu, kjer je društvo delovalo. Društveni shod je bilo treba priglasiti okrajnemu glavarstvu oz. policijskemu oblastvu najmanj 24 ur pred njegovim začetkom. Oba urada sta imela pravico na zbor poslati svojega opazovalca. Deželno vodstvo je društvo smelo razpustiti in to razglasiti v uradnem listu.

Zlasti na začetku 20. stoletja so se ob zgledovanju pri zahodnih državah tudi v Avstriji prizadevali, da bi svoja društva ustanovili tudi državni uslužbenci. Izjema niso bili niti finančni stražniki. Na Kranjskem so 1. novembra 1907 na ustanovnem zboru sprejeli »Pravila Društva uslužbencev c. kr. finančne straže za kronovino Kranjsko«.¹⁷⁰⁶ Imela so 21. členov in so urejala celotno društveno delovanje. Poslali so jih na finančno direkcijo in na kranjsko deželno vlado, ki je bila pristojna za dovolitev društva.

Na finančni direkciji so vprašali dr. Rudolfa Savjovca, ki je poleg drugih nalog opravljal tudi dolžnosti inšpektorja finančne straže, kaj ve o novem društvu. Pripravil je pregled svojih službenih del konec leta 1907 in ga predložil vodstvu direkcije. O pripravah na to društvo ni obveščal direkcije. Finančna direkcija je 19. novembra 1907 o novem društvu poročala finančnemu ministrstvu in njegova predlagana pravila oz. statut.

Ministrstvo je odpisalo 2. januarja 1908 in

med drugim predlagalo, da se iz statuta društva briše določba, da so lahko člani društva tudi upokojeni stražniki. Za upokojence namreč ne velja disciplinska odgovornost, kakršno imajo aktivni uslužbenci. Članstvo upokojencev bi utegnilo kvarno vplivati na aktivno članstvo društva, so menili na Dunaju.

Pravila je društvo v petih primerkih poslalo na kranjsko deželno vlado, da bi jih potrdila in s tem dovolila njegovo delovanje. Vlada je 13. januarja 1908 pisala direkciji, da je v pravih sporno članstvo upokojenih uslužbencev, kar je določal člen 6, in predlagala direkciji, da vpliva na vodstvo društva, da bi to določbo prečrtalo. Direkcija to lažje stori kot vlada, saj je oblastni organ nad finančno stražo, je zapisala vlada.

O tem stališču Dunaja in ljubljanske vlade do člena 6 društvenih pravil je finančna direkcija v Ljubljani obvestila vodstvo preglednega okraja Ljubljana, kjer sta delala pobudnika tega društva Franc Burger kot predsednik in Rudolf Kovač kot tajnik. Prvi je bil naslovni preglednik in drugi nadpaznik. Vodstvo društva je iz pravil to določbo o upokojencih prečrtalo. Nato je deželna vlada 10. marca 1908 sporočila direkciji, da je statut društva potrdila in delovanje dovolila. Iz direkcije so to sporočili vodstvu društva.

Šlo je za društvo, ki je povezovalo moštvo finančne straže na Kranjskem, ne pa tudi njenih uradnikov. V vodstvu društva so lahko bili le stražniki. Tako je postal njegov prvi predsednik Franc Burger, preglednik finančne straže na oddelku v Litiji, tajnik pa Rudolf Kovač.

Pravila društva finančnih stražnikov na Kranjskem

Pravila društva so dali natisniti Katoliški tiskarni v Ljubljani. Brošurica je bila široka 8 centimetrov in visoka 13 centimetrov.¹⁷⁰⁷ Taka so bila v izvorni obliki:

§ 1.

Društvo se imenuje: 'Društvo uslužbencev c. kr. finančne straže za kronovino Kranjsko'. Društvo, ki ni politično, ima svoj sedež v Ljubljani.

¹⁷⁰⁴ Hradsky, *Geschichte*, str. 81.

¹⁷⁰⁵ Postava od 5. novembra 1867, o pravici združevati se (napravljati društva).

¹⁷⁰⁶ AS 68, Upravni oddelek Kraljevske banske uprave Dravske banovine, Serija društvenih pravil po kartoteki, tehnična enota 26, št. 5913.

¹⁷⁰⁷ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 1501–2150, spis št. 1904.

§ 2.

Namen društva je:

- a) varovati stanovske koristi;
- b) dajati uslužbencem c. kr. finančne straže ter njihovim vdovam in sirotam podpore po društvenih premoženjskih razmerah v posebnih, ozira vrednih slučajih na vsakokratni sklep društvenega vodstva;
- c) sklicevati shode;
- d) stopiti z društvu v zvezo, ki imajo enak namen;
- e) gojiti družabnost.

§ 3.

Društveni shodi in družabni sestanki vrše se lahko v vsakem kraju kronovine Kranjske.

§ 4.

Vsako politično ali narodnostno delovanje v društvu je prepovedano.

§ 5.

Sredstva v dosego društvenega namena so:

- a) vpisnina po 2 kroni;
- b) mesečni prispevki rednih članov po 60 vinarjev, ki se naprej vplačujejo;
- c) drugi prostovoljni doneski.

§ 6.

Društvenim članom se lahko sprejme vsak aktivno službujoči uslužbenec c. kr. finančne straže.

Predno se ustanovi društvo, sprejme člane pripravljali odbor, potem pa društveni odbor.

§ 7.

Vsak društvenik dobi sprejemnico, ima sedež in glas na občnem zboru ter pravico, staviti predloge in pritožbe pismeno ali ustmeno, posluževati se vseh društvu pristojećih ugodnosti, obenem pa ima tudi dolžnost skrbeti vedno in poudarjeno za povzdigo rodoljubja in kolegijalnosti, društvo v svojem delovanju podpirati ter se podvreti odborovim sklepom.

§ 8.

Članstvo preneha:

- a) vsled prostovoljnega izstopa ali smrti ali upokojenja;
- b) ako član zaostane 6 mesecev s prispevki;
- c) ako član preneha biti uslužbenec finančne straže;
- d) ako član vedoma škoduje ugledu in namenu društva, tedaj ima polnoštevilčen odbor pravico, dotičnega člana izobčiti iz društva.

§ 9.

Oni, ki so prenehali biti društveni člani, izgubijo pravico vpisnino kakor tudi mesečne prispevke nazaj

zahtevati; tisti pa, ki so z rednimi prispevki zaostali 3 mesece, izgubijo pravico do praviloma zajamčenih pravic, dokler niso vplačali zaostalih prispevkov.

§ 10.

Vodstvo društva v zunanjih in notranjih zadevah pristojno odboru, ki sestoji iz osem članov in 6 namestnikov, in sicer iz:

- 1 predsednika,
- 1 podpredsednika,
- 1 tajnika,
- 1 blagajnika,
- 2 preglednikov,
- 2 odbornikov, in
- 6 namestnikov.

§ 11.

Odbor in šest namestnikov voli občni zbor. Namestniki pridejo v odbor za slučaj, da je mesto kakega odbornika izpraznjeno, in sicer z večino glasov; to velja tudi za slučaj, da je kateri izmed odbornikov zadržan. Za slučaj pa, da dobi več namestnikov pri glasovanju enako število glasov, odločuje žreb.

§ 12.

Predsednik vodi vse društvene posle. Njegov glas je pri enakem številu glasov odločilen. Ako je predsednik zadržan, zavzame njegovo mesto podpredsednik.

Tajnik vodi vsa dopisovanja ter podpisuje s predsednikom ali njegovim namestnikom dopise. Ukrepi, izpiski in objave /:razglasi:/ so veljavni, če so podpisani od predsednika oz. podpredsednika in tajnika društva.

Blagajnik gospodari z denarjem in vodi knjige.

§ 13.

Vodstvo društva ima nalogo:

- a) skrbeti za upravo društvenega premoženja ter dovoljevati pokritje stroškov;
- b) čuvati gospodarstvo z denarjem;
- c) dovoljevati podpore članom društva, kakor tudi njihovim vdovam in sirotam;
- d) izdajati letna poročila o delovanju in o stanju premoženja na vsakokratnem občnem zboru;
- e) določati dnevni red za občni zbor;
- f) izvrševati sklepe občnega zbora.

Razen navedenega se razteza delokrog društvenega odbora tudi na vse druge slučaje, ki ne spadajo v rešitev občnemu zboru in ki niso v pravilih navedeni.

Odbor sklicuje v slučaju potrebe predsednik, na vsak način pa na zahtevanje najmanj treh odbor-

nikov. Odbor je sklepčen, ako je najmanj pet članov navzočih, ki sklepajo z absolutno večino. Pri enakem številu glasov odločuje predsednik. Odbornike, ki trikrat zaporedoma neopravičeno izostanejo od seje, smatra se, da so izstopili iz odbora.

§ 14.

Preglednika imata nalogo, kadar se jima zdi potrebno, toda najmanj dvakrat na leto, celo denarno premoženje društva, posebno pa vse račune in bilješke pregledati, knjige zaključiti, stanje blagajne preiskati in se na vsak način o rednem stanju društvene ga premoženja prepričati.

Najmanj 14 dni pred občnim zborom se mora celotno denarno stanje z vsemi k temu spadajočimi knjigami zaključiti in oddati preglednikoma v pregled.

O vsakem pregledu imata preglednika sestaviti, in sicer še v tekočem letu natančno poročilo ter ga oddati odboru v pretres.

§ 15.

Občni zbor se vrši vsako leto junija meseca v Ljubljani in je pri vsakem številu sklepčen.

O kraju, času in dnevnem redu občnega zbora morajo biti vsi člani pravočasno obveščeni.

Občni zbor ima nalogo, predloženo letno poročilo pregledati in v slučaju, da ni nobenega zadržka, dati predlagateljem računov absolutorij, posvetovati se o vseh po odboru ali članih stavljenih predlogih, o morebitni izpremembi pravil ali razpustu društva, ter za dobo enega leta voliti nov odbor.

Volitev se vrši po listkih ali ustno in ima vsak član pravico voliti. Pri volitvi sami in pri vseh sklepih odločuje večina glasov.

Občni zbor izda tudi dovoljenje, da se izvedejo po odboru stavljeni predlogi o društvenem premoženju. Dalje določi občni zbor članarino in način vplačevanja iste za prihodnje društveno leto, ki se pričinja s prvim prosincem (januarjem) vsakega leta.

§ 16.

Iz posebnih razlogov se sme po sklepu odborovem ali pa na zahtevanje najmanj 205 članov vršiti izredni občni zbor, in sicer po v § 15 navedenem načinu.

§ 17.

Vsi dopisi na društvo pošiljajo se na naslov: Vodstvo društva uslužbencev c. kr. finančne straže za kronovino Kranjsko v Ljubljani.

§ 18.

Pri vseh iz društvenih razmer izvirajočih prepirih

in nesporazumljenjih, ki se ne dajo poravnati, odločuje razsodišče.

Taisto sestoji iz dveh od prepirajočih se strank izvoljenih razsodnikov pod predsedstvom enega pri razporu neudeleženega odbornika; če se pa sporazumljenje ne doseže, odločuje žreb.

Stranka, ki v osmih dneh po odborovem pozivu svojih razsodnikov ni imenovala, je podlegla.

Člani razsodišča morajo biti društveni člani, nikakor pa ne smejo biti obenem odborniki.

Razsodišče razsodi z absolutno večino glasov, pri enakem številu glasov odloči predsednikov glas.

§ 19.

Društvo zastopa na zunaj in nasproti oblastem predsednik društva oz. njegov namestnik.

§ 20.

Društvo se razpusti:

a) če se v to svrho skliče občni zbor, ki ima to točko na dnevnem redu, in

b) če je na tem občnem zboru navzočih nad polovico članov.

V slučaju razpusta društva določi občni zbor porabo obstoječega društvenega premoženja.

§ 21.

V slučaju razpusta društva sme se isto le po postavno določenih pogojih obnoviti.

Ljubljana, dne 1. listopada (novembra) 1907.

Podobna društva so bila ustanovljena tudi v drugih deželah Avstrije, zato je bilo v pravih predvideno, da se ljubljansko društvo lahko povezuje s sorodnimi društvi v državi.

Ta pravila so po razpadu države uporabili finančni stražniki v Sloveniji, da so po njih sestavili prva pravila svojega društva. Seveda je bilo moštva finančne straže tedaj precej več kot v kronovini Kranjski, saj se je slovensko ozemlje pod oblastjo ljubljanske vlade precej povečalo. Besedi kronovina Kranjska so zamenjali z besedo Slovenija, druga vsebina pravil pa je bila precej podobna oz. skoraj enaka.¹⁷⁰⁸

Peticije društev finančne straže

Finančno ministrstvo je 24. avgusta 1908 obvestilo finančno direkcijo v Ljubljani o delegaci-

¹⁷⁰⁸ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 583–585.

ji društev finančne straže, ki je prišla na to ministrstvo. V delegaciji so bili predstavniki društev iz Gornje in Spodnje Avstrije, Češke, Moravske, Šlezije, Tirolske, Predarlške in Štajerske. Izrazila je željo v obliki peticije, če bi bilo mogoče paznike in nadpaznike finančne straže uvrstiti v kategorijo državnih slug, preglednike in nadpreglednike pa v kategorijo poduradnikov.

Ministrstvo je v dopisu prosilo direkcijo, da bi na primeren način poučila finančne stražnike na Kranjskem o naslednjem: za sedaj taka uvrstitev moža finančne straže med državne sluge ni v načrtu; izboljšala pa se bo plača paznikov in nadpaznikov, kot bo določila nova plačilna shema državnih slug; plača preglednikov in nadpreglednikov pa bo taka, kot bo predvidela plačna shema za državne poduradnike. Dopis je podpisal minister za finance Witold Korytkowski.

Finančna direkcija je prepisala vsebino ministrskega dopisa in ga v obliki okrožnice razposlala vsem vodstvom preglednih okrajev finančne straže na Kranjskem. Podpisal jo je direktor Alojzij Kliment.¹⁷⁰⁹

Dejavnosti društev uslužbencev finančne straže se je dotaknil dopis, ki ga je ljubljanski direkciji 4. decembra 1908 poslalo finančno ministrstvo. Finančna oblastva imajo svoje pristojnosti za društva. Tudi notranje ministrstvo je v zaupnem odloku 26. novembra 1908 sporočilo deželnim vodjem, naj o pripravah na ustanavljanje društev poročajo finančnim (deželnim) direkcijam. Slednje morajo zlasti paziti na izpolnjevanje člena 6 postave z dne 5. novembra 1867 o pravici do združevanja (ustanavljanja društva). Ta člen se je glasil:

»Ako bi društvo po svojem namenu ali po svoji uredbi postavam nasprotno ali krivično ali pa državi nevarno bilo, sme deželno poglavarstvo prepovedati ga in ne dati, da se napravi.

*Ta prepoved mora izdati se pismeno v štirih tednih po izročnem naznanilu ter se morajo povedati razlogi, na ktere se opira.»*¹⁷¹⁰

Iz dejavnosti društev finančnih uslužbencev

Svoja društva so že prej ali pozneje ustanavljali tudi drugi finančni uslužbenci na kranjskem, več ali manj skladno z delitvijo dela med njimi.

V hotelu Ilirija v Ljubljani je bil 16. septembra 1906 shod »Društva davčnih izterjevalcev na Kranjskem«. Direkcija je nanj poslala Ferdinanda Aviana. Vabilu, ki ga je društvo poslalo direkciji, je bila priložena spomenica enakega društva na Dunaju, ki je zahtevala izboljšanje socialnih razmer društvenega osebja. Na shodu so sprejeli pravila društva in nato so jih dali v potrditev deželnemu predsedstvu. Slednje je 9. novembra 1906 sporočilo finančni direkciji, da je društveni statut potrdilo. Spremenjen je bil le člen, ki je določal postopek ob prostovoljnem razpustu društva: premoženje društva se v tem primeru vrne članom.¹⁷¹¹

Deželno predsedstvo je 7. oktobra 1907 potrdilo pravila »Društva c. kr. davčnih uradnikov direktne davčne službe na Kranjskem« in ga dovolilo. Pravila so imela 20 členov in so jih natisnili v žepni obliki v slovenskem in nemškem jeziku. Nato je društvo 1. decembra 1907 sklicalo občni zbor v Kočevju in nanj povabilo tudi predstavnike finančne direkcije. Na zboru je bil za predsednika društva izvoljen Jožef Oblak, davčni upravitelj v Kočevju, za njegovega namestnika Rajmund Mlejn, davčni oficial v Ljubljani, za blagajnika pa Vincenc Nedeljko, davčni oficial v Ljubljani. Odbornika sta bila davčna oficiala Janez Lavrič in Janez Hočevnar.¹⁷¹²

»Prvo avstrijsko društvo državnih slug, podružnica v Ljubljani« je 30. maja 1911 pisalo finančni direkciji v Ljubljani in ministrstvu na Dunaju o tem, da bi mesta slug pri manjših davčnih uradih zasedali trajno postavljeni slugi in ne več pomožni slugi. Predlog sta podpisala predsednik in zapisnikar. Z Dunaja so 20. novembra 1911 pismo poslali v Ljubljano finančni direkciji v vednost. Z direkcije so 19. junija 1911 odpisali ministrstvu, da bo z novim proračunom za vseh 32 mest slug pri davčnih uradih na Kranjskem predvidena stalna

¹⁷⁰⁹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1908, spisi 601–900, spis št. 814.

¹⁷¹⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1908, spisi 901 in dalje, spis št. 1151.

¹⁷¹¹ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1906, spisi 801–1400, spis št. 1365.

¹⁷¹² AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1907, spisi 901–1500, spis št. 1474.

zaposlitev. Sodili so, da je tem vprašanje iz društva rešeno.¹⁷¹³ Člani društva državnih slug v Kranju so poslali na direkcijo prošnjo, da bi mesto Kranj iz IV. razreda aktivitetnih doklad uvrstili v III. razred. To bi pomenilo, da bi bile aktivitetne doklade višje. Z direkcije so 18. novembra 1913 peticijo poslali deželnemu predsedstvu, ki je bilo pristojno za reševanje takih prošenj.¹⁷¹⁴

Osrednje društvo finančnih konceptnih uradnikov za avstrijski del monarhije je 21. oktobra 1905 poslalo finančni direkciji v Ljubljani 14 strani natisnjena gradiva, ki so ga junija istega leta namenili finančnemu ministrstvu in septembra še državnemu zboru na Dunaju. Na široko je opisalo stanje v finančni službi in predlagalo številne spremembe, od napredovanja do plač.¹⁷¹⁵ V samozaložbi je čez štiri leta izdalo dve gradivi. Prvo je imelo naslov »Osnutek organskih določb o kvalifikacijah za državno uradništvo«, ki je imel 18 členov, drugo pa »Osnutek organskih določb za uvedbo časovnega napredovanja upravnih uradnikov, ki imajo pravno predizobrazbo«, ki je imel 11 členov. Drugo gradivo je imelo tudi tabelo o napredovanju finančnih uradnikov od X. do VI. ranga; predlagali so plačo, aktivitetno doklado in čas službovanja v posameznem rangu. Obe gradivi je 18. januarja 1909 poslalo tudi ljubljanski direkciji v vednost. Tam so se z njima seznanili vodilni uradniki in nato so ju dali v predal.¹⁷¹⁶

Društvo je tudi med vojno pomagalo članom

Na Dunaju je delovalo »Prvo splošno društvo uradnikov avstro-ogrske monarhije«. Uredbenik finančnega ministrstva je poleti 1865 objavil sporočilo tega društva, izdanega 24. avgusta 1865. Društvo je obveščalo bralce, da je začelo delovati. Glavna področja njegovega delovanja so bila tri: pomoč članom ob bolezni; zavarovanje za življenje

in smrt; oblikovanje predujmov za cenejša posojila. Imelo je nalogo, da je zastopalo skupne koristi uradništva, zaščitilo pomoči potrebne in v nesrečah prizadete člane ter njihove družine. Statut, tarife in obrazci so bili na voljo na sedežu društva na Dunaju.¹⁷¹⁷ Vanj so se lahko včlanili tudi uradniki finančne straže.

Društvo je tudi pomagalo svojim članom, ki so plačevali poseben zavarovalni prispevek za te namene. To pomoč je nadaljevalo tudi med prvo svetovno vojno.

Upravni svet društva je na svoji 964. plenarni seji 19. decembra 1916 sklenil, da bo v letu 1917 iz obresti splošnega sklada društva v znesku 25.000 kron prispeval podpore bolnim in manj premožnim članom za zdravljenje v zdraviliščih v celotni monarhiji. To ni veljalo za nastanitev v gorskih in podeželskih domovih, ki niso imeli značaj zdravilišča. Seznam prostih mest in cenik sta bila na voljo pri osrednjem vodstvu društva. Za tako pomoč so smeli prositi le tisti, ki so bili člani od 1. januarja 1914 in so še naprej ostali člani. Žene in otroci članov ter tisti, ki so bili v društvu le zavarovani, a niso bili člani, niso mogli dobiti te podpore; to je urejal člen 5 društvenega statuta. Prošnje je bilo treba oddati do 15. marca na posebnem obrazcu društva št. 482; obravnavalo jih je osrednje vodstvo na Dunaju. Podrobnejša obvestila o tem je bilo mogoče najti v prvi številki društvenega glasila »*Beamten-Zeitung*« za leto 1917 z dne 10. januarja 1917.¹⁷¹⁸

Upravni svet društva je 19. julija 1917 sporočil, da bo društvo v šolskem letu 1917/18 za šolanje otrok članov oz. sirot revnih članov razdelilo 50.000 kron. Veljalo je za obisk javnih meščanskih, strokovnih, srednjih in visokih šol v monarhiji. Prošnje je bilo treba poslati na osrednje vodstvo društva do 30. septembra 1917. Razpisni pogoji so bili objavljeni v njihovem glasilu št. 16 z dne 10. junija 1917.¹⁷¹⁹

Upravni svet društva je 18. decembra 1917 na

¹⁷¹³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 301–600, spis št. 512.

¹⁷¹⁴ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1913, spisi 726–1200, spis št. 1074.

¹⁷¹⁵ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1905, spisi 1301–2100, spis št. 1675.

¹⁷¹⁶ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1909, fasc. 1–400, spis št. 113.

¹⁷¹⁷ Anhang, *VBFM*, št. 43, z dne 6. septembra 1865, str. 363–364.

¹⁷¹⁸ Anhang, *VBFM*, št. VII., z dne 6. februarja 1917, str. 47.

¹⁷¹⁹ Anhang, *VBFM*, št. XXXV., z dne 4. avgusta 1917, str. 248.

plenarni seji sklenil, da bo v letu 1918 od obresti 25.000 kron pomagal bolnim in revnim članom pri zdravljenju v zdraviliščih v monarhiji. Prosilci so morali biti včlanjeni od 1. januarja 1915 dalje. Za družinske člane te pomoči ni bilo. Prednost so imeli člani, ki so bili v društvu tudi zavarovani. Prošnje je bilo treba poslati do 15. marca 1918. Podrobnosti o tej pomoči so bile objavljene v društvenem glasilu št. 1 z dne 10. januarja 1918.¹⁷²⁰

Tudi za šolsko leto 1918/19 je društvo razpisalo štipendije za otroke ali sirote revnih članov. Za to je bila namenjena enaka vsota kot leto poprej. Prošnje je bilo treba oddati do 30. septembra 1918. Podrobnejši pogoji razpisa so bili objavljeni v društvenem glasilu št. 16 z dne 15. junija 1918.¹⁷²¹

Strokovni in stanovski časopisi

Tako kot druge uniformirane in oborožene ter enotno urejene državne sile, na primer orožništvo, je tudi finančna straža imela časopise, ki so prikazovali strokovno plat poklica, sčasoma pa vse bolj tudi stanovska, sindikalna vprašanja. Razumljivo je, da je do tega najprej prišlo na Dunaju, kjer je bil osredotočen vrh finančne uprave v državi.

Na Dunaju je začel izhajati časnik za carinike in finančne stražnike¹⁷²² leta 1886; prenehal je leta 1918 z razpadom države. Prinašal je članke s carinskega in pristojbinskega področja. Postopoma je objavljala tudi zapise o poklicni, stanovski, socialni problematiki življenja moštva v carinsko-finančnih dejavnostih.

Poljski in češki del avstrijske polovice države je glede stanovskega in strokovnega časopisja malo zaostajal za Dunajem. V poljski Galiciji so leta 1892 začeli izdajati svoj list, tiskan v poljskem jeziku.¹⁷²³ Čez pol desetletja, leta 1897, so se za to odločili tudi na češko govorečem območju in začeli izdajati češki časnik.¹⁷²⁴ V Pragi so leta 1907 začeli

izdajati tak časnik za celotno finančno stražo, in sicer v nemškem jeziku pod naslovom »*Zeitschrift für den gesamten Finanzwachdienst*«. ¹⁷²⁵

Na Kranjskem je bilo premalo finančnih stražnikov in s tem članov stanovskega društva, da bi lahko izdajali svoj časopis. To je veljalo tudi za slovensko govoreči del moštva in uradnikov finančne straže.

¹⁷²⁰ Anhang, *VBFM*, št. VII., z dne 18. februarja 1918, str. 55.

¹⁷²¹ Anhang, *VBFM*, št. XXXV., z dne 19. avgusta 1918, str. 356.

¹⁷²² *Zollämter- und Finanzwachzeitung*.

¹⁷²³ *Dvutygodnik galicyjskiej c. k. straży skarbu*.

¹⁷²⁴ *Zájmy finanční stráže*.

¹⁷²⁵ Hradsky, *Geschichte*, str. 81.

POGLED V ŠEMATIZME FINANČNE UPRAVE

V obdobju avstrijskega cesarstva so izhajale knjižice, ki so prikazovale organiziranost posameznih vrst državne uprave in v njej zaposlene osebe. Rekli so jim šematizmi. Izhajale so zaporedoma ali s presledki le za določena leta.

Tudi finančna uprava jih je izdajala. Praviloma je šlo za prikaze po posameznih deželah. Tako je tudi Kranjska dobila svoj šematizem finančne uprave. Te knjižice so pomembne za zgodovinarje, saj se iz njih razbere organiziranost posameznih vej državne uprave pa tudi v njih zaposleno osebje in njegova hierarhija. Posamezne dežele so si te publikacije redno izmenjavale. Na žalost pa vse te publikacije za Kranjsko niso ohranjene. Tako imajo v Narodnem muzeju Slovenije šematizme finančne uprave na Kranjskem za letao 1902, 1903, 1905, 1906, 1909, 1910 in 1912. Taki pregledi so ohranjeni tudi za ljubljanski gubernij Kraljestva Ilirija. Iz teh gradiv so tu na kratko povzeti tisti deli, ki prikazujejo kordonsko stražo leta 1830, mejno oz. pristojbinsko stražo v letih 1835 in 1840 ter finančno stražo v letu 1903.

Šematizem ljubljanskega gubernija za leto 1830

V Kraljestvu Ilirija je izhajal šematizem tudi za ljubljanski gubernij. Založila in tiskala ga je gubernijska tiskarna v Ljubljani. Publikacija je bila enotna tudi po obliki. Šlo je za knjige širine 13 in višine 20 centimetrov.

Šematizem ljubljanskega gubernija za leto 1830, torej neposredno pred ustanovitvijo mejne straže, je obsegal 146 strani. Razdeljen je bil na dva dela. V prvem so bili najvišji dvorni uradi, v drugem pa deželna oblastva, duhovščina in izobraževalne ustanove. Drugi del je imel dve poglavji: 1) politična deželna oblastva in uradi in 2) komorna oblastva v Kraljestvu Ilirija.

Komorna oblastva v Iliriji so bila prikazana takole: a) komorna oblastva, ki so bila neposredno podrejena najvišji dvorni komori na Dunaju; b) komorna oblastva, ki so bila neposredno podrejena ljubljanskemu guberniju; c) sodna in kriminalna oblastva; č) policijska oblastva; d) vojaška

oblastva; e) cenzurna in nadzorna oblastva; f) stanovska oblastva; g) magistrata v Ljubljani in Celovcu; h) visoka duhovščina; i) izobraževalne ustanove. Na koncu je bil register imen.

V poglavju o vojaških oblastvih sta bila omenjena dva oddelka vojaškega mejnega kordona, in sicer prvi s sedežem v Ljubljani in drugi s sedežem v Novem mestu. Na čelu vsakega oddelka sta bila dva vojaška častnika, to je stotnik kot poveljnik čete in nadporočnik.¹⁷²⁶ Šlo je za kordonsko stražo, ki je skrbela za vojaško, finančno in policijsko varnost državne meje pred uvedbo mejne straže.

Mejna in pristojbinska straža v letih 1835 in 1840

Tak gubernijski šematizem za leto 1835 je našteval nadzorništvo notranjih pristojbin (ne carinskih), kjer je bilo zaposlenih 21 preglednikov, 21 nadpaznikov in 82 paznikov.

V okolišju ljubljanskega gubernija sta bili dve četi mejne straže. Četa št. III je imela sedež v Novem mestu, četa št. IV pa v Kočevju. Vsako je vodil višji komisar. Novomeška četa je imela komisarja v Kostanjevici, Metliki in na Vinici, enega računovodjo, štiri vodje (naziv za nižjega starešino), 42 višjih lovcev in 231 stražnikov. Kočevka četa je imela komisarja v Pirčah, Srednji vasi pri Dragi in v Starem trgu pri Ložu, enega računovodjo, štiri vodje, 52 višjih lovcev in 235 stražnikov.¹⁷²⁷ Mejna straža na Kranjskem je torej imela 2 višja komisarja, 6 komisarjev, 2 računovodja, 8 vodij, 94 višjih lovcev in 466 stražarjev, skupaj 578 mož.

Šematizem za leto 1836 je navedel obe omenjeni četi mejne straže, ki sta šteli skoraj enako število mož. Novooblikovana pristojbinska straža je imela tri sekcije. II. sekcija je imela sedež v Ljubljani in jo je vodil inšpektor. Imela je še podinšpektorja v Kranju, Krašnji, Ljubljani in Dolenjem Lo-

¹⁷²⁶ *Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien für das Jahr 1830*, str. 82.

¹⁷²⁷ *Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien für das Jahr 1835*, str. 70–71.

gatcu, 4 preglednike, 14 nadpaznikov in 82 paznikov. III. sekcija je imela sedež v Novem mestu; vodil jo je inšpektor; imela je podinšpektorje v Višnji Gori, Novem mestu, Metliki in Kočevju, 5 preglednikov, 23 nadpaznikov in 74 paznikov. IV. sekcija je bila v okviru komorne okrajne uprave v Gorici; podinšpektorja je imela v Postojni, poleg njega pa še 1 preglednika, 2 nadpaznika in 13 paznikov.¹⁷²⁸ Pristojbinska straža v okolišju Kranjske v ljubljanskem guberniju je štela 2 inšpektorja, 9 podinšpektorjev, 10 preglednikov, 39 nadpaznikov in 169 paznikov, skupaj 229 oseb.

Šematizem za leto 1840 je navedel tole moštvo pristojbinske straže: 2 inšpektorja, 8 podinšpektorjev, 9 preglednikov, 47 nadpaznikov in 188 paznikov, v celoti 254 oseb. Mejna straža je imela v tem letu tri čete. Sedež IV. čete je bil v Novem mestu, sedež V. čete v Črnomlju in sedež VI. čete v Kočevju. Moštvo je imelo 3 višje komisarje na sedežih čet, 5 komisarjev s sedeži v Vinici, Poljanah, Kostanjevici, Pirčah in Starem trgu pri Ložu, 10 vodij, 94 višjih lovcev in 493 stražnikov, skupaj 605 mož. Računovodje niso bili omenjeni.¹⁷²⁹

Šematizem finančne uprave na Kranjskem leta 1903

Osrednja statistična komisija na Dunaju je decembra 1902 sporočila finančnim direkcijam v avstrijski polovici države, da bodo za naslednje leto izdani šematizmi finančne uprave za vse direkcije. Direkcije naj pripravijo pregled po stanju ob koncu marca 1903. Z ljubljanske direkcije so to obvestilo 6. decembra 1902 posredovali na vsa podrejena oblastva in urade. Ti so zbrali ustrezno gradivo in ga poslali direkciji, ta pa po pregledu komisiji na Dunaj.¹⁷³⁰

Šematizem finančne uprave na Kranjskem za leto 1903 je obsegal 79 strani in je prikazal stanje na koncu marca 1903. Širina knjižice je meri-

la 10,5 centimetrov in višina 16 centimetrov. Bila je trdo vezana in natisnjena v latinici. Uredil jo je Adolf Langof, računski revident pri finančni direkciji v Ljubljani, ki je publikacijo založila. Vsebina je sestavljena iz dveh delov.

V prvem delu so navedena finančna oblastva, uradi in organi finančne uprave na Kranjskem. Imel je 11 poglavij. Pri vodstvenih finančnih oblastvih so naštet: a) finančna direkcija v Ljubljani; njen ekonomat; disciplinska komisija, ki ji je predsedoval deželni predsednik Kranjske, njegov namestnik je bil finančni direktor ter pet članov; razsodni senat v osebnih kazenskih zadevah; b) pristojbinski odmerni urad v Ljubljani. Pristojbinsko okrajno sodišče v Ljubljani je bilo podrejeno pristojbinskemu višjemu sodišču v Gradcu; predsedoval mu je finančni direktor; imeli so šest prisodnikov iz vrst sodnih ter finančnih uradnikov, dva namestnika iz vrst sodnih uradnikov ter zapisnikarja. V oblastva za neposredno davčno službo I. stopnje so uvrstili davčno administracijo v Ljubljani za mesto Ljubljana ter 11 okrajnih glavarstev. Nato so naveden deželni plačilni urad v Ljubljani; finančna straža; davčni uradi; glavni carinski urad v Ljubljani; evidenca katastra zemljiškega davka; komisije za neposredno obdavčitev; finančna prokuratura v Ljubljani; glavna tobačna tovarna v Ljubljani.

V drugem delu so objavljeni podatki o osebju finančne uprave: konceptni uradniki; računski uradniki; uradniki plačilnih uradov; uradniki finančne straže; uradniki na davčnih uradih; carinski uradniki; uradniki evidence zemljiškega davka; pisarniški uradniki; moštvo finančne straže; uradni sluge; pomožni sluge; pisarniški pomočniki; davčni izvršitelji. Na koncu je bil abecedni register imen.

Take šematizme so pripravile vse finančne direkcije in nato so si jih izmenjavale. Tako je vsaka od njih imela pregled finančne uprave v celotni Avstriji.

Osebjne finančne straže na Kranjskem konec marca 1903

Iz šematizma finančne uprave na Kranjskem za leto 1903 sta razvidna naslednje osebjne in organiziranost tedanje finančne straže.

¹⁷²⁸ *Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien für das Jahr 1836*, str. 72–73.

¹⁷²⁹ *Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien für das Jahr 1840*, str. 79 in 85–86.

¹⁷³⁰ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1902, spisi 1401–2200, ovoj št. 2002.

Inšpektor finančne straže je bil dr. Rudolf Savič, finančni komisar v departementu II. Bil je vodja finančne straže na Kranjskem.

a) Pregledni okraj finančne straže v Postojni je bil za okoliše davčnih uradov Cerknica, Idrija, Ilirska Bistrica, Logatec, Lož, Postojna, Senožeče in Vipava. Vodil ga je Jakob Skubic, komisar finančne straže, v X. rangu, rojen 1862, pri straži od 10. februarja 1886. Oddelek Postojna je vodil preglednik Franc Kotnik, rojen 1854, pri straži od 1. aprila 1878, pri vojaki od 16. junija 1878 do 20. septembra 1879. Nadpaznik Franc Glinšek, rojen 1859, pri finančni straži od 1. avgusta 1885; paznik Janez Lapajne, rojen 1878, pri straži od 14. junija 1902. Oddelek Logatec je vodil nadpaznik Rudolf Hammerlitz, rojen 1862, pri straži od 1. decembra 1888, opravil izpit za preglednika; nadpaznik Ivan Florjančič, rojen 1872, pri straži od 16. septembra 1895, opravil izpit za preglednika; paznik Rudolf Kovač, rojen 1882, pri straži od 1. julija 1901, opravil izpit za nadpaznika. Oddelek Senožeče je vodil nadpaznik Franc Burger, rojen 1872, pri straži od 2. februarja 1892, opravil izpit za preglednika; paznik Anton Fortič, rojen 1885, pri straži od 2. avgusta 1902; paznik Peter Držaj, rojen 1882, pri straži od 3. novembra 1902. Oddelek Cerknica je vodil nadpaznik Andrej Weble, rojen 1866, pri straži od 23. septembra 1891, opravil nižji carinski izpit; nadpaznik Jakob Hiršman, rojen 1875, pri straži od 1. avgusta 1895.

b) Pregledni okraj finančne straže Kočevje je bil za okoliše davčnih uradov Kočevje, Velike Lašče, Ribnica, Metlika in Črnomelj. Vodil ga je Simon Meršol, komisar finančne straže, v X. rangu, rojen 1865, pri straži od 1. decembra 1887. Oddelek Kočevje je vodil nadpaznik Anton Puc, rojen 1868, pri straži od 30. oktobra 1890, pri vojaki od 1. oktobra 1891 do 22. marca 1894, opravil izpit za preglednika; paznik Josip Erjavec, rojen 1880, pri straži od 1. julija 1902; paznik Franc Smerdu, rojen 1879, pri straži od 1. oktobra 1902. Oddelek Metlika je vodil Lovrenc Fleischmann, rojen 1853, pri straži od 1. aprila 1878; nadpaznik Peter Golouh, rojen 1874, pri straži od 3. januarja 1899. Oddelek Črnomelj je vodil nadpaznik Janez Lončar, rojen 1867, pri straži od 2. oktobra 1892, opravil izpit za preglednika; nadpa-

znik Teodor Jeraj, rojen 1874, pri straži od 1. januarja 1894, opravil izpit za preglednika.

c) Pregledni okraj finančne straže Kranj je bil za okoliše davčnih uradov Kranj, Škofja Loka, Kranjska Gora, Tržič in Radovljica. Vodil ga je Fran Habjan, komisar finančne straže, v X. rangu, rojen 1865, pri straži od 16. oktobra 1887. Oddelek Kranj je vodil preglednik Lovrenc Poljanc, rojen 1866, pri straži od 16. maja 1886, pri vojaki od 1. oktobra 1888 do 30. novembra 1899, opravil trošarinski izpit, titularni nadpreglednik; nadpaznik Albin Potokar, rojen 1876, pri straži od 1. oktobra 1897; paznik Anton Muc, rojen 1877, pri straži od 2. novembra 1900, opravil izpit za nadpaznika; paznik Ferdinand Drenik, rojen 1877, pri straži od 28. decembra 1900; paznik Gregor Karlin, rojen 1882, pri straži od 1. avgusta 1901. Oddelek Radovljica je vodil preglednik Henrik Kettner, rojen 1856, pri straži od 9. julija 1879; nadpaznik Tomaž Mihelič, rojen 1877, pri straži od 7. marca 1898.

č) Pregledni okraj finančne straže Ljubljana je bil za okoliše davčnih uradov Brdo pri Lukovici, Ljubljana mesto, Ljubljana okolica, Litija, Vrhnika, Radeče in Kamnik. Vodil ga je Engelbert Jakhel, višji komisar II. razreda, v IX. rangu, rojen 1843, pri straži od 27. maja 1872. Dodeljen mu je bil nadpreglednik Mihael Amon, rojen 1870, pri straži od 1. aprila 1892, opravil trošarinski izpit. Oddelek Ljubljana je vodil nadpreglednik Ignac Lužar, rojen 1864, pri straži od 1888, opravil nižji carinski izpit; preglednik Alojzij Armelini, rojen 1870, pri straži od 1. marca 1890, pri vojaki od 6. oktobra 1893 do 30. novembra 1896, titularni nadpreglednik; nadpaznik Jožef Vidic, rojen 1854, pri straži od 2. avgusta 1874; nadpaznik Lovrenc Lotrič, rojen 1872, pri straži od 1. novembra 1896; nadpaznik Anton Muškatelec, rojen 1875, pri straži od 1. novembra 1899; nadpaznik Franc Habe, rojen 1876, pri straži od 1. marca 1899, pri vojaki od 18. aprila do 17. maja 1899; paznik Heinrich Strauss, rojen 1877, pri straži od 1. maja 1897, pri vojaki od 1. oktobra 1898 do 9. septembra 1901; paznik Emilijan Ferjan, rojen 1878, pri straži od 10. januarja 1899, pri vojaki od 5. oktobra 1899 do 11. februarja 1900 in spet od 31. maja 1901 do 8. septembra 1902; paznik Fran Golob, rojen 1882, pri straži od 31. de-

cembra 1901; paznik Luka Čadež, rojen 1883, pri straži od 23. junija 1902; paznik Josip Stary, rojen 1883, pri straži od 26. avgusta 1902. Oddelek Litija je vodil nadpaznik Pavel Lunder, rojen 1868, pri straži od 1. marca 1886, opravil nižji carinski izpit; paznik Ivan Papež, rojen 1881, pri straži od 8. januarja 1901, opravil izpit za nadpaznika. Oddelek Mengeš je vodil nadpaznik Franc Modic, rojen 1866, pri straži od 16. septembra 1892, opravil izpit za preglednika; nadpaznik Franc Karlin, rojen 1880, pri straži od 11. aprila 1899; paznik Alojz Šribar, rojen 1882, pri straži od 8. januarja 1901. Oddelek Vrhnika je vodil nadpaznik Janez Kern, rojen 1861, pri straži od 1886, naslovni preglednik; paznik Gregor Hudej, rojen 1871, pri straži od 2. marca 1896, naslovni nadpaznik; paznik Gašper Kregar, rojen 1872, pri straži od 1. oktobra 1900.

d) Pregledni okraj finančne straže Novo mesto je obsegal okoliše davčnih uradov Krško, Kostanjevica, Mokronog, Novo mesto, Žužemberk, Trebnje in Višnja Gora. Vodil ga je Jurij Pfeifer, višji komisar II. razreda, v IX. rangu, rojen 1852, pri straži od 17. januarja 1879. Oddelek Krško je vodil nadpaznik Franc Kogej, rojen 1872, pri stra-

ži od 12. decembra 1898; nadpaznik Vincenc Perpar, rojen 1871, pri straži od 1. julija 1899. Oddelek Novo mesto je vodil nadpaznik Ferdinand Serajnik, rojen 1872, pri straži od 1. oktobra 1896, opravil izpit za preglednika in nižji carinski izpit; nadpaznik Josef Handler, rojen 1853, od 25. aprila 1878 služboval pri ogrski carinski in davčni straži, pri vojakih od 19. junija 1878 do 31. maja 1879, nato od 1. novembra 1882 pri finančni straži na Kranjskem. Oddelek Žužemberk je vodil nadpaznik Anton Amon, rojen 1868, pri straži od 31. avgusta 1892; nadpaznik Franc Ferlan, rojen 1860, pri straži od 1. decembra 1883, opravil izpit za preglednika; nadpaznik Jožef Hrovat, rojen 1873, pri straži od 1. januarja 1892, opravil izpit za preglednika.

Finančna straža na Kranjskem je po sistemizaciji imela: pet vodij predglednih okrajev finančne straže, tri nadpreglednike, šest preglednikov, 28 nadpaznikov in 20 paznikov, skupaj 62 oseb. Dejansko pa je bilo pet preglednikov, 26 nadpaznikov in 18 paznikov; manjkalo je torej 5 oseb. Sedem mož je odslužilo vojaški rok. Razne strokovne izpite je opravilo 18 mož; eden od njih celo dva.¹⁷³¹

¹⁷³¹ *Schematismus der Krainischen Finanzverwaltung nach dem Stande mit Ende März 1903*, str. 11–14, 46–47 in 61–64.

AVSTRIJSKO IZROČILO ZA FINANČNO KOTROLO

Povsem ob koncu tega besedila se mi zdi potrebno, da poskušam orisati zlasti dvoje:

- a) kako je v tistem obdobju, ki je trajalo 75 let, potekalo pobiranje različnih dajatev državi;
- b) koliko, kako in kje sta organiziranost ter delovanje finančne straže v cesarskih časih vplivala na njeno naslednico v novi državi južnih Slovanov, kamor je prešel južni del ozemlja nekdanje dvojne monarhije, naseljen s Slovani.

Kako so pobirali dajatve od leta 1843 do 1918

Ob pobiranju davščin vseh vrst za državo se odpira več vprašanj, kot na primer: 1) Kdo je bil dolžan plačevati davščine? 2) Kdo je odmerjal njihovo višino? 3) Kje so jih plačevali? 4) Kdo je nadzoroval njihovo izpolnjevanje?

V obdobju, ko je na slovenskem ozemlju delovala cesarsko-kraljeva finančna straža, so bili odgovori na ta vprašanja taki:

1) Davščine so morali plačevati: a) tisti, ki so bili lastniki zemljišč, obrtnih in drugih delavnic, nastajajočih tovarn, in ki so imeli dohodke nad določeno letno mero itd., vse je spadalo pod pojem neposrednih davkov; b) tisti, ki je v državo prinašal tuje blago ali ga izjemoma tudi odnašal na tuje, kar je bilo zavezano plačilu carinskih dajatev; c) tisti, ki je uporabljal javne poti, na njih zgrajene mostove, brodove za prehod rek, prinašal blago v določene kraje, ki so bili razglašeni za zaprte kraje, ali na sejme, čemur so rekli mitnine; č) tisti, ki je prodajal oz. trošil predmete, za katere je bilo določeno plačilo dajatev, ki so ji rekli užitnina, trošarina, trošnina ali porabnina. d) za določene storitve javnih uradov je bilo treba plačati pristojbine, največkrat v obliki kolkov ali denarja. Dajatve pod b), c) in č) in d) so spadale pod pristojbine ali posredne dajatve.

2) Določanje višine davščin je potekalo različno, odvisno zlasti od vrste dajatev. a) Davek od zemljišča je določala ali sama finančna državna uprava s predpisi ali osebje na nižjih oblastvih in uradih na podlagi odločitev državne uprave oz. njenih predpisov. To je temeljilo na uradnih dokumentih, zlasti na zemljiškem katastru. Ta je bil

neposredno pri finančnih oblastvih, ki so imela zaposlene zemljemerce. b) Pri odmeri nekaterih vrst neposrednih davkov so uvajali odmerne komisije, ki so jih sestavljali predstavniki finančnih oblastev in zastopniki davkoplačevalcev. Davkoplačevalci so potemtakem bili pritegnjeni k odmeri in so soodločali pri davčnih zadevah. c) Carinske pristojbine so določevale državne oblasti za celotno državo ali celo za več držav hkrati, če je šlo za meddržavni sporazum o dajatvah. Pristojbine je vsebovala vsakokratna carinska tarifa, ki so jo objavljali. č) Pri monopolnih predmetih, tako domačega izvora kot iz uvoza, je ceno določala država in razlika med dejansko ceno ter prodajno ceno, ki jo je določila država, je bila monopolna taksa. d) Pristojbine za storitve javnih uradov, od državnih do notarskih, je določila država in in so bile javno objavljene, da se je z njimi lahko seznanil vsakdo. e) Del dohodkov deželne uprave, občin in drugih samoupravnih oblik (cestni skladi, šolski sklad itd.) je določal deželni zbor v dogovoru z državo.

3) Kako je potekalo pobiranje davščin? a) Neposredne davke so zavezanci plačevali praviloma na davčnih uradih, ko so prejeli plačilni nalog. Delo teh uradov v okolišju okrajnega glavarstva so usklajevali in vodili davčni referenti na glavarstvih, ki so bili podrejeni tako okrajnemu glavarju kot finančni direkciji v Ljubljani. b) Podoben način plačevanja je veljal za del pristojbin. c) Mitnino je vsakdo plačal na mitnici in nato jo je upravnik ali zakupnik mitnine ob roku oddal davčnemu uradu ali celo direkciji v Ljubljani. Pristojbino v obliki kolkov je vsak plačal na kraju storitve, izkupiček je prodajalec kolkov nato ob roku oddal pristojnemu uradu.

4) Tisti urad, ki je davščine sprejemal, je praviloma tudi nadzoroval izpolnjevanje davčnih obveznosti. Kdor ne bi plačal dajatev, je dobil opomin. Če tudi to ni pomagalo, je prišlo do rubeža. Pri tem so nastopili davčni izvršitelji s svojimi pooblastili, in če je bilo potrebno, tudi s pomočjo finančnih stražnikov ali celo orožnikov kot asistentov.

O zemljiškem donosu leta 1897

Obdavčitev donosa kmetijskih površin je bila pereča zlasti od konca 18. stoletja dalje. Cesar Jožef II., ki je vladal med letoma 1780 in 1790, je 2. novembra 1784 izdal patent o vzpostavitvi zemljiškega katastra, ki se je po njem imenoval jožefinski. Kmalu so se pokazale določene pomanjkljivosti, in cesar Franc II., vladar v letih 1792–1835, je 23. decembra 1817 izdal patent o novem katastru, ki se je po njem imenoval franciscejski. Za vsako zemljišče v katastrski občini je bil izdelan zemljevid glede na parcelo, posestnika in vrsto pridelka (njiva, travnik, gozd itd.). Izdelan je bil v merilu 1:2880 in so mu rekli mapa. Te zemljevide so hranili na finančnih oblastvih, v mapnih arhivih.

Zemljiški lastniki so pričakovali, da bodo njihovi davki zmanjšani. Po starem katastru je bil čisti donos zemljišč na Kranjskem ocenjen na 3.000.000 goldinarjev, enako kot na Koroškem. Novi kataster je to za Kranjsko ocenil na 3.800.000 goldinarjev, za Koroško pa 2.500.000 goldinarjev. Letni davek na Kranjskem se je povečal za 146.744 goldinarjev, na Koroškem pa zmanjšal za 152.203 goldinarjev. Prihajalo je do številnih pritožb, in cesar Ferdinand I., ki je vladal od 1835 do 1848, je na prošnjo kranjskih deželnih stanov ukazal, da se za Kranjsko še enkrat preceni zemljiški donos. Preverjati so začeli v novomeškem okrožju, a je delo zastalo z revolucijo leta 1848.¹⁷³²

Predsedstvo deželne komisije za revizijo zemljiškega katastra na Kranjskem je 13. maja 1897 izdalo poročilo, iz katerega izhaja, da so bile njive razdeljene v devet razredov, na Kranjskem pa le v osem. Njihova površina je znašala 147.781 hektarjev, 54 arov in 59 kvadratnih metrov. Donos je znašal 1.241.194 goldinarjev in 76 krajcarjev. To je bilo prikazano po političnih okrajih, kar je služilo davčnim referentom na okrajnih glavarstvih za odmero davka od zemljišč.

Tudi vinogradi so bili razdeljeni v devet razredov, na Kranjskem pa le v osem. Njihova površina je znašala 10.864 hektarjev, 20 arov in 5 kvadratnih metrov. Bili so v okoliših političnih okrajev

Črnomelj, Novo mesto, Krško, Litija, Kočevje in Postojna. Donos je bil ocenjen na 108.884 goldinarjev in 87 krajcarjev. Tudi to je bilo prikazano po območjih šestih okrajnih glavarstev.¹⁷³³

Obveznost plačevanja posrednih davščin je temeljila na teritorialnem in točkovnem načelu.¹⁷³⁴

a) Teritorialno načelo je veljalo na državni meji pri plačilu carinskih pristojbin, ki so jih pobirali ob prestopu mejne črte ali v bližnjih carinskih skladiščih. To načelo je obsegalo mejne prehode same ter celotno mejno oz. carinsko črto. Carinski uradniki so bili na prehodih, na sami mejni črti zunaj prehodov pa finančni stražniki. b) Točkovno načelo je veljalo za davščine v notranjosti države, kjer je ta obveznost nastala na določenih točkah: na mitninskih postajah za plačilo mitnine, pri gostilničarjih in drugih prodajalcih trošarinskih predmetov za plačilo užitnine in na uradniških mestih za plačilo kolkovine.

Finančna straža kot izvršilni organ finančne uprave

Oblastva, ki so skrbela za področje državnih financ, so bila organizirana podobno kot celotna uprava v Avstriji oz. pozneje na avstrijskem delu monarhije. Upravna pot je za vse tekla z Dunaja na sedeže dežel, od tam pa na nižje urade, praviloma okraje. Posamezni državni organi so imeli po okoliših okrajev svoje nižje enote. To je veljalo tudi za finančno stražo. Finančne uprave torej ni mogoče v celoti razumeti brez vednosti o organiziranosti celotne državne uprave.

Finančna straža ni bila samostojna in od finančne uprave ločena služba. Organizirana je bila na krajevni, okrajni, deželni in državni ravni. Bila je tako rekoč izvršilni organ finančne uprave. Pri tem se je njena organiziranost praviloma naslanjala na davčne okraje oz. urade. Ti so skrbeli zlasti za pobiranje neposrednih davkov. To so bili manjši okoliši od političnih oz. upravnih okrajev. V obravnavanem obdobju je bilo na Kranjskem različno število davčnih okrajev, navadno okoli 30,

¹⁷³³ AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1897, spis št. 7923.

¹⁷³⁴ Matija Grah: »Tihotapijo vse razen ptičjega mleka«, *Delo*, 13. januarja 2012, str. 22.

¹⁷³² Mal, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 580, 582, 584 in 588.

političnih pa 10 oz. 11. Na okoliše davčnih okrajev so se naslanjali obsegi preglednih okrajev finančne straže in oddelkov finančne straže.

Takšen, izvršilni položaj finančne straže je bil povezan z več dejavniki:

- a) Moštvo finančne straže je imelo le osnovno izobrazbo tedanjega časa, njegovo vodstvo in starešine pa so bili uradniki in bolj izobraženi. Najbolj izobraženi uradniki so bili v oblastvih finančne uprave, od vrha na Dunaju do finančnih okrajev, ki so bili nadrejeni starešinam finančne straže.
- b) Ker je šlo za oboroženo in uniformirano formacijo, ki se je deloma zgledovala po vojski, ni mogla biti povsem samostojna in brez nadzora civilnih, političnih oblastev. To je veljalo ves čas od ustanovitve te enote do razpada države. Avstrija je postala pravna država po uveljavitvi ustave, ko je doživljala velike notranje in zunanje spremembe.
- c) Država je terjala, da dobiva načrtovane prihodke, da bi mogla delovati, to pa ni smelo biti le odvisno od delovnosti moštva finančne straže, marveč tudi prizadevanja njenih nadrejenih upravnih oblastev.

Ker je šlo za izvršilno službo znotraj finančne uprave, finančna straža ni imela pravice do razsojanja o storjenih kaznivih ravnanjih, ki jih je ugotovila. Ta je pripadala drugim, višjim in njej nadrejenim finančnim oblastvom.

Finančna straža je bila razporejena za nadzorovanje obeh načel za pobiranje državnih dajatev, teritorialnega in točkovnega. Pri teritorialnem načelu je pomagala na carinskih uradih uradnikom in predvsem nadzorovala mejno črto glede nezakonitega vnosa ali iznosa blaga ter prehoda oseb. Pri točkovnem načelu je nadzorovala pravilnost poslovanja pri trošarini zvezanih predmetih in državnih monopolih. Bila je neke vrste leteča kontrola nad pristojbinskimi zavezanci. Brez finančne straže tak nadzor ne bi bil mogoč, saj so bili zavezanci razmeščeni po celotnem državnem ozemlju. Da bi dosegli potreben nadzor, so oblikovali postaje finančne straže, da so s teh nadzornih točk obvladovali prehode čez mejo.

Ali razdeliti finančno stražo na dva dela

Soča, glasilo slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic, ki je pod tem imenom izhajala v Gorici od leta 1871 do 1915,¹⁷³⁵ je poleti 1911 objavila zapis o nameravnem preoblikovanju finančne straže v avstrijskem delu dvojne monarhije.

Tedaj so na Dunaju pripravljali načrt o novi organiziranosti finančne straže. Razdelili naj bi jo na dva dela: obmejno stražo in davčno stražo.

Obmejna straža bi postala del vojaških sil in bi spadala v pristojnost ministrstva za vojsko. Vojaško bi nadzorovala mejo in zatirala tihotapstvo. Njena organiziranost naj bi bila taka: obmejna stotnija z vojaškim častnikom kot poveljnikom; obmejno okrožje, ki bi mu poveljeval okrožni obmejni poveljnik; deželno obmejno poveljstvo bi vodilo obmejno stražo na ravni dežele. Vrhovno vodstvo bi bilo na Dunaju v okviru ministrstva za deželno brambo. Naloga finančnih oblastev bi bila le v tem, da bi obmejno stražo nadzorovala zgolj posredno in stvarno (glede tihotapstva). Popolnjevanje obmejne straže bi se napajalo iz vojske, pri čemer bi imeli prednost dosluženi podčastniki vojske ali deželne brambe. Do popolnitve bi vanjo sprejemali tudi rekrute za odslužitev vojaškega roka. Dve tretjini častnikov bi prišlo iz častniških vrst vojske in deželne brambe, tretjina pa iz vrst obmejnih stražnikov preko napredovanja v častnike.

Davčna straža bi opravljala le notranjo dohodarstveno službo. Podrejena bi bila finančnim oblastvom. Popolnjevala bi se iz vrst obmejne straže. Po 15 letih službe pri obmejni straži bi vsakdo imel pravico, da bi zaprosil za premestitev v davčno stražo. Vanjo bi sprejemali tudi telesno neprimerne za obmejno stražo.¹⁷³⁶

Eduard Hradsky je v svoji knjigi o zgodovini finančne straže v Avstriji zapisal, da je bila leta 1912 imenovana komisija za upravno reformo, ki naj bi zajela tudi finančno upravo. Julija 1913 je pripravila predloge za finančno stražo. V njem je navedla troje: a) finančna straža bi se razdelila v dve

¹⁷³⁵ *Enciklopedija Slovenije*, 12. zvezek, str. 133, g. *Soča*.

¹⁷³⁶ Povojaščenje finančne straže, *Soča*, 24. junija 1911, str. 3.

samostojni službi: na eni strani carinska in mejna kontrola, na drugi pa finančna kontrola za užitno v notranjosti države; b) finančno stražo bi ponostavili z opustitvijo vodstev njenih preglednih okrajev in z neposredno podrejenostjo njenih oddelkov novoustanovljenim finančnim oblastvom I. stopnje oz. davčnim upravam; c) kontrolo nad dejavnostjo finančne straže bi opravljal uradnik finančne straže, dodeljen k vodji novoosnovanih davčnih uprav.

Po mnenju Hradskega je finančni minister z odlokom z dne 12. avgusta 1913 začel izvajati to reformo. Tedaj je odpravil nekaj mest paznikov finančne straže in združil nekaj njenih oddelkov z vodstvi preglednih okrajev. Dejavnost komisije za upravno reformo se je z izbruhom prve svetovne vojne ustavila, in s tem tudi reforma finančne straže.¹⁷³⁷

Poskus reforme finančne straže sta verjetno sprožila dva mogoča vzroka. Prvi je bržkone ocela pristojnih krogov na Dunaju, da se razmere na mejah cesarstva proti Italiji in Rusiji postopoma zaostrejejo. To so ugotovili iz poročil izpostavljenih komisarjev, ki so delovali ob meji. Drugi pa je morda poskus, da bi se zgledovali po italijanski finančni straži, ki je bila po vojaško organizirana in je spadala v pristojnost vojnega in finančnega ministrstva.

Cesarsko izročilo za čas kraljevine Jugoslavije

Organiziranost, ureditev in poslovanje finančne straže iz avstrijskega obdobja je imelo nemajhen vpliv na delovanje tovrstnih organov v novi državi južnih Slovanov. Vzrokov je bilo več.

1) Sprva je finančna straža na slovenskem ozemlju znotraj nove države delovala po nekdanjih avstrijskih predpisih, saj novih (še) ni bilo.

2) Njena organiziranost se je le malo razlikovala od dotedanje iz avstrijskih časov; še največ novosti je bilo v Prekmurju, ko so ga avgusta leta 1919 priključili jugoslovanski državi oz. Sloveniji in je bilo treba tam finančno stražo nanovo urediti.

3) Finančni stražniki slovenskega in slovanskega porekla so lahko nemoteno nadaljevali svoj poklic tudi v novi državi, če so to hoteli. To je pomenilo veliko prednost za novo oblast, saj je tako imela na voljo izurjeno moštvo.

4) Ko so pripravljali pravno in organizacijsko ureditev finančne straže v celotni kraljevini Jugoslaviji, so bile izkušnje nekdanje finančne straže v avstrijskem delu dvojne monarhije zelo dobrodošle, bolj kot izkušnje straže z ogrskega dela cesarstva. Beogradu so jih prenašali finančni kadri zlasti iz Slovenije in Dalmacije, deloma pa tudi iz Bosne in Hercegovine.

5) Tako finančna straža kot poznejša finančna kontrola nista imeli pravice do kaznovanja storilcev dohodarstvenih prestopkov, ampak sta le zaznavali tovrstne prestopke in nato vlagali ovadbe na finančno oblastvo, ki je bilo pristojno za kaznovanje, saj nobena od njiju ni bila prekrškovni organ. S tem sta se tudi izognili morebitnim očitkom, da njuni možje kaznujejo zato, da polnijo državno blagajno. Kaznovanje je bilo prepuščeno finančnim uradnikom, ki niso imeli neposrednega stika s prebivalstvom oz. kršitelji. Finančni stražniki pa so imeli stalen stik s prebivalstvom, zato bi na njihov račun nastali številni očitki, če bi imeli še pravico denarnega kaznovanja.

6) V obeh obdobjih je bila finančna straža oz. kontrola oborožena, uniformirana in deloma urejena po vojaških načelih. Slednje je prihajalo do izraza zlasti ob državni meji. Moštva finančne straže oz. poznejšega moštva finančne kontrole in njunih uradnikov pa ni bilo mogoče šteti med vojaško osebje, tako kot njihove bratrance v orožniški uniformi. Bili so civilno osebje državne uprave.

7) Na carinski meji je delovalo dohodarstveno osebje: najbolj strokovna opravila so izvrševali carinski uradniki, manj zahtevna opravila in operativne naloge pa so opravljali finančni stražniki oz. kontrolorji.

8) Ko je bila po vsej jugoslovanski državi vzpostavljena enotna finančna kontrola, je bilo v njej mogoče najti sledove avstrijske finančne straže:

- sklad za šolanje otrok in nagrade uspešnim možem je obstajal v obeh državah;
- večina nekdanjih obrazcev za pisarniško poslovanje je imela podobno vsebino v obeh državah;
- načini izobraževanja v šolah in tečajih ter usposabljanja in izpopolnjevanja v enotah so bili v obeh državah precej podobni;
- ob koncu avstrijskega obdobja in v jugoslovan-

¹⁷³⁷ Hradsky, *Geschichte*, str. 40–41.

- skem obdobju je bilo moštvo strokovno in sindikalno organizirano ter si je prizadevalo za izboljšanje svojega socialnega položaja;
- v obeh državah so možje imeli svoje časopise, ki so pisali o strokovnih in socialnih zadevah; finančni stražniki na Kranjskem in kontrolorji v Sloveniji takega lastnega glasila niso imeli;
  - moštvo, zlasti uradnike, so lahko premeščali po celotnem avstrijskem delu države, prav tako pa tudi moštvo in uradnike po celotni kraljevini SHS oz. Jugoslaviji;
  - možje v obeh državah niso smeli službovati v svojem rojstnem kraju ali kraju rojstva svojih soprog;
  - v obeh državah so možje in fantje imeli volilno pravico; opravljali so jo v kraju službovanja, ki se je štel kot kraj njihovega domovanja;
  - za moštvo je bila omejena pravica do poroke, kar se je v obeh državah spreminjalo; za uradnike te omejitve ni bilo;
  - celotno moštvo je imelo v obeh državah urejeno pokojninsko in zdravstveno zavarovanje, kar je deloma veljalo tudi za njihove družine;
  - v obeh državah je bila plača le en del osebnih prejemkov, in če ne bi bilo različnih doklad, bi bilo življenje mož finančne straže precej skromno;
  - najboljši stražniki so v obeh državah pod določenimi pogoji lahko prehajali med uradnike, s čimer se je njihov socialni položaj izboljšal;
  - v obeh državah so poznali različne ukrepe za spodbujanje delovne vneme in prizadevnosti, od pisnih pohval do denarnih nagrad in napredovanja;
  - v obeh državah je finančno ministrstvo izdajalo svoje uradno glasilo, ki je objavljalo pravne predpise za delovanje finančne službe;
  - v obeh državah so v finančno stražo sprejemali uradnike tudi iz vrst izšolanih oseb, ki so začele svojo pot v finančni službi z namestitvijo na uradniškem mestu kot pripravniki oz. praktika;
  - v obeh državah niso bile redke pritožbe finančnih stražnikov, da uradniška mesta zasedajo šolani kadri, a brez praktičnih izkušenj, sposobni pregledniki pa ne morejo zasesti teh delovnih mest;
  - v obeh državah so tako finančni stražniki kot

kontrolorji opravljali naloge v zvezi z obveščanjem o tujem delovanju zoper državo;

- - število pripadnikov obeh straž se je spreminjalo, odvisno od več okoliščin, in prihajalo je tudi do odpuščanja moštva, ki je moralo zato iskati druge zaposlitve itd.

9) Pobudo za preimenovanje finančne straže v kontrolno je prišla predvsem iz slovenskih vrst. Našim uradnikom se je bržkone zdelo pod častjo, da bi še naprej ostali stražniki, hoteli so bili kontrolorji, nadzorniki. To preimenovanje, izvedeno leta 1921, je bilo dvorezen meč. Finančna kontrola se je pogosto sklicevala na ugodnosti, ki so jih uživali orožniki, policijski stražniki in obmejni stražniki, a dosegala jih ni. Niso računali s tem, da bo oblast nekoliko drugače gledala na različne stražne zборе kot pa na finančno kontrolo. Poleg tega so bili finančni kontrolorji po izobrazbi in socialnem izvoru precej podobni orožnikom, policijskim in obmejnim stražnikom. A so le prvi postali kontrolorji.

Leto 1921: konec finančne straže v Avstriji

Avstrija je po razpadu dvojne monarhije razglasila republiko in cesarju Karlu prepovedala prihod v državo. Nekdanji predpisi so ostali praviloma v veljavi, a nekateri so bili spremenjeni. Med spremenjenimi je bil tudi predpis o finančni straži.

Zvezno ministrstvo za finance je 30. julija 1921 sprejelo uredbo, ki je formalno ukinila dotedanjo finančno stražo, in iz nje sta nastali dve službi:

- služba davčnega nadzorstva kot služba za neposreden nadzor in poizvedovanje ter deloma za izvršilno službo na področju trošarin, neposrednih davkov in monopolov;
- carinska straža kot stražna služba na carinski meji in tudi kot pomožna služba ter deloma kot izvršilna služba pri carinjenju.

Obe sta se morali med seboj podpirati. Služba davčnega nadzorstva se je praviloma popolnjevala iz moštva carinske straže. Neposredno službeno nadzorstvo, upravljanje in usposabljanje obeh skupin zveznih uslužbencev je pripadala krajevno pristojnim okrajnim finančnim direkcijam oz. višjim carinskim uradom. O premestitvi osebja iz ene v drugo zvezno deželo je odločalo zvezno ministr-

stvo za finance. To je izdalo podrobnejše predpise o organiziranju in delovanju obeh služb.

Aktivne uradnike dotedanje finančne straže je bilo treba razporediti v obe službi. Pri tem se je bilo treba ravnati po tem načelu: k carinski straži odrediti po službenih letih mlajše in tiste, ki so imeli opravljen nižji carinski izpit ali izpit za finančno stražo, k službi davčnega nadzorstva pa tiste, ki so opravili izpit za uradnika finančne straže ali trošarinski izpit. To razporeditev so opravile okrajne finančne direkcije, ki so upoštevale tudi osebne razmere osebja. Deželne finančne direkcije so do 31. decembra 1921 poskrbele za te razporeditve, pri čemer je veljala dotedanja razvrstitev po rangih, prejemkih in nazivih, dotedanja delovna doba pa se je štela v odmero pokojnine.¹⁷³⁸

Nadaljnja usoda finančne straže v Sloveniji

Ko je kraljevina Jugoslavija prenehala obstajati in je na njenem (razširjenem) ozemlju nastala nova država, je še nekaj mesecev delovala finančna straža. Sredi oktobra 1945 je izšla slovenska republiška uredba, ki je odpravila vsa bivša finančna oblastva, ki so delovala v bivši državi ali med vojno. To se je nanašalo na finančno direkcijo v Ljubljani, davčne in katastrske uprave, katastrski mapi arhiv in oddelke finančne kontrole. Te naloge je prevzelo slovensko finančno ministrstvo, na nižji ravni pa oddelki oz. odseki za finance pri okrožnih in okrajnih ljudskih odborih. Finančno ministrstvo v Ljubljani je odločilo o razporeditvi osebja ukinjenih finančnih oblastev. Uredba je začela veljati 20. oktobra 1945.¹⁷³⁹

V Sloveniji je finančna straža obstajala do maja 1946, nakar se je preoblikovala v finančno narodno milico in zvezni zakon o narodni milici ji je konec leta 1946 naložil naloge, ki jih je v kraljevini opravljalna finančna straža. Postopoma pa so te naloge prevzemali finančni organi ljudskih odbo-

rov. Ugasnilo je tudi ime finančna straža. V novi državi so bili odpravljeni državni monopoli; bilo je vse manj privatne lastnine in vse več državne; prevladujoči so postali neposredni davki in država jih je pobirala z davkarji, ki so bili ves čas v obeh prejšnjih državah druge osebe, ne od finančne straže.

Ko je Slovenija postala samostojna država, je spet vzpostavila prevladujočo privatno lastnino. Leta 1998 so bile uvedene trošarine, kar je zahtevalo ustrezen nadzor, in to vlogo je prevzela carinska služba. Leta 2011 je bilo v Sloveniji 41.961 trošarinskih zavezancev. Največ, 24.215 jih je odpadlo na male proizvajalce vina, 16.530 pa na male proizvajalce žganja.¹⁷⁴⁰ Število tega osebja se je zmanjševalo po letu 2004 zaradi odprave carinskega nadzora na treh slovenskih mejah; razen s Hrvaško, premeščeno je bilo na južno mejo. Del carinskega osebja je prevzel tudi naloge, povezane z okoljskimi dajatvami, izvršilno službo in nadzorom dela na črno.

Kam s tem carinskim osebjem po 1. juliju 2013, ko je Hrvaška postala polnopravna članica Evropske unije? To je bilo treba rešiti; tega so se že pred tem datumom zavedali tudi carinski uslužbenci, ki so s svojim sindikatom pritiskali na vlado, da bi rešila to vprašanje. Predlagali so, da bi prevzeli naloge celovitega finančnega nadzora v državi. Hkrati je bilo napovedano, da bo 1. julija 2013 prišlo do združitve carinske in davčne uprave v enotno finančno upravo.¹⁷⁴¹

Vse to je nekoliko spominjalo na nastajanje nove finančne policije. Tako novo službo je napovedal tudi predsednik vlade Janez Janša, ko je na začetku decembra 2012 objavil svojo zamisel o reformi političnega sistema. Med enajstimi točkami je ena napovedovala uvedbo finančne policije.¹⁷⁴²

Ko je Janševo vlado 30. marca 2013 zamenjala vlada pod vodstvom Alenke Bratušek, je to priza-

¹⁷³⁸ Verordnung des Bundesministeriums für Finanzen vom 30. Juli 1921 über die Verwendung der Finanzwache als Steueraufsicht und die Zollwache, *Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich*, št. 180/21, z dne 5. avgusta 1921, predpis št. 432.

¹⁷³⁹ Uredba o likvidaciji bivših finančnih oblastev, uradov in ustanov v območju federalne Slovenije, *Ur. list SNOS in NVS*, št. 45/45, z dne 20. oktobra 1945.

¹⁷⁴⁰ Katarina Fidermuc, Delež trošarin v proračunu stabilen, *Delo*, 1. decembra 2012, str. 9.

¹⁷⁴¹ Katarina Fidermuc, Vlada bo združila carinsko in davčno službo, *Delo*, 22. oktobra 2012, str. 10. Janoš Zore: Če ne bo pogajanj, bodo kolone rekordne, *Delo*, 25. januarja 2013, str. 3.

¹⁷⁴² Janša za drugo republiko tudi predčasne parlamentarne volitve, *Delo*, 5. decembra 2012, str. 1.

devanje za združitev davčne in carinske službe zamrlo in enako tudi zamisli o finančni policiji.

Ko je Hrvaška 1. julija 2013 postala članica Evropske unije, se je tudi slovenska južna meja odprla za prost pretok blaga, ne pa tudi potnikov. Pri pretoku blaga je dotlej delalo 471 carinikov, od katerih je bilo 53 začasno zaposlenih. Na treh carinskih izpostavah v notranjosti Slovenije je delalo 80 oseb, in sicer 28 na letališču Brnik, 42 v Luki Koper in 10 v potniški Luki Koper.¹⁷⁴³

Aprila 2014 je bil objavljen zakon o finančni upravi, ki je med drugim določil, da se 1. avgusta 2014 združita davčna in carinska uprava v enotno finančno upravo. Časnik *Delo* je ob tej novici objavil tudi zemljevid s 15 davčnimi uradi in 10 carinskimi uradi, poleg obeh generalnih uradov (carinskega in davčnega). Pri finančni upravi, s sedežem na Šmartinski ulici 55 v Ljubljani¹⁷⁴⁴ je bilo zaposlenih 3701 uslužbenec.¹⁷⁴⁵

Primerjava davčnih uradov v Avstriji in samostojni Sloveniji

V podpoglavju »Okrajna glavarstva in davčni uradi leta 1873 na ozemlju sedanje Slovenije« so orisane nekatere spremembe v razporeditvi davčnih uradov v avstrijskih časih. Ob tem se poraja vprašanje, kako je to urejeno v poznejši Sloveniji, zlasti odkar je samostojna.

Ozemlje samostojne Republike Slovenije se sklada s tistim, ki je upoštevano pri prikazu davčnih uradov leta 1873. Spomladi 1992 je bilo pri nas 61 izpostav Republiške uprave za javne prihodke,¹⁷⁴⁶ ki so se skladale s tedanjo občinsko ureditvijo. Še isto leto je bila ukinjena izpostava za Ljubljano mesto, leta 1994 pa so se okoliši izpostav prilagodili ureditvi upravnih enot.

Od 1. januarja 2005 je bilo z novo ureditvi-

jo davčne službe ustanovljenih 15 davčnih uradov. Sem je sodil tudi posebni davčni urad, pristojen za celotno državo, ki je nadzoroval poslovanje bank, hranilnic, zavarovalnic, borze, iger na srečo in podobnega. Davčni uradi so bili v Brežicah, Celju, Hrastniku, Kočevju, Kopru, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu, Postojni, na Ptuj in v Velenju.¹⁷⁴⁷

To število se je pozneje nekoliko spreminjalo in je doživelo največji premik leta 2013, kar je bilo povezano zlasti s splošno krizo, ki je zajela našo državo. Davčna uprava je napovedala, da bo ukinila več davčnih uradov ali njihovih izpostav, imenovanih davčne pisarne. To je povzročilo kritiko tako pri županih prizadetih občin kot pri občanih samih.¹⁷⁴⁸

Ob vsaki večji preureditvi davčne službe, če je zahtevala novo razporeditev davčnih uradov, je prišlo do nasprotovanja tako prizadetih občanov kot dela strokovne javnosti. Čeprav dacarjev ljudje niso posebno marali in cenili, so njihove storitve hoteli imeti pri roki, da jim ni bilo treba hoditi v oddaljenejšo urade.

Konec maja 2013 je Davčna uprava Republike Slovenije sporočila, da bodo s 1. julijem 2013 zaprli 41 izpostav davčnih uradov. Te izpostave bodo postale davčne pisarne. Odprte bodo le dva dneva v tednu.¹⁷⁴⁹

Leto 2010: 162 občin je bilo podpiranih

V podpoglavju »Občinski dohodki« v drugi polovici 19. stoletja in na začetku 20. stoletja je za Kranjsko orisano, kaj so tedanji zakoni o občinah določali o virih dohodkov za lokalno upravo.

Zanimiva je primerjava z občinsko ureditvijo v samostojni Sloveniji, zlasti v predpisu, ki je urejal financiranje lokalne samouprave. Leta 2010 je bilo 210 občin in od teh je bilo dotiranih celo 162

¹⁷⁴³ Katarina Fidermuc, Cariniki hočejo vedeti, kje bodo 1. julija, *Delo*, 18. aprila 2013, str. 3.

¹⁷⁴⁴ Katarina Fidermuc, Finančna uprava pred vrati, cariniki omenjajo stavko, *Delo*, 20. maja 2014, str. 8.

¹⁷⁴⁵ Katarina Fidermuc, Od finančne uprave bosta večji le policija in vojska, *Delo*, 30. julija 2014, str. 8.

¹⁷⁴⁶ Odredba o ustanovitvi izpostav Republiške uprave za javne prihodke, *Ur. list RS*, št. 19/92, z dne 17. aprila 1992.

¹⁷⁴⁷ Uredba o določitvi davčnih uradov davčne uprave Republike Slovenije, *Ur. list RS*, št. 142/04, z dne 30. decembra 2004.

¹⁷⁴⁸ Polona Malovrh, Blaž Močnik, Dejan Karba, Dacarji kljub protestom zaklepajo vrata izpostav, *Delo*, 22. maja 2013, str. 3.

¹⁷⁴⁹ Polona Malovrh, Blaž Močnik, Dejan Karba, Dacarji kljub protestom zaklepajo vrata izpostav, *Delo*, 22. maja 2013, str. 3.

in le 48 jih je bilo finančno samostojnih. Večina je torej prejela iz državnega proračuna tako imenovano solidarnostno izravnavo, saj zbrana dohodnina od prebivalcev občin ni zadoščala za kritje potreb teh lokalnih samoupravnih skupnosti.

Zato se je postavljalo vprašanje združevanja občin oz. njihovega ukinjanja. To vprašanje se je zaostriilo zaradi varčevalnih ukrepov, ki jih je izvajala vlada. Še posebej pa po sprejetju ustavne spremembe, ko je državni zbor sprejel nov člen 148 ustave. Ta je določal, da je do leta 2015 treba uravnotežiti izdatke državnega proračuna, tako da ne bodo presežali dohodkov.¹⁷⁵⁰ Krčenju števila občin so župani nasprotovali. Vprašanje je tudi, kako bi o tem odločili občani na referendumih o ukinitvi občin, je dejal Robert Smrdelj, predsednik Združenja občin Slovenije.¹⁷⁵¹

Nastal je tudi predlog, da bi mestnim in drugim večjim občinam prepustili del upravnih nalog države (upravnih enot) in preostale navezali na te občine, s čimer bi rešili finančne težave lokalne samouprave. Strokovnjak je ta predlog zavrnil in ga ocenil kot vrnitev na občino v času socialistične ureditve pri nas, ki je bila tudi prva stopnja državne uprave in je ta funkcija prevladovala nad njeno samoupravno funkcijo: opravljanje nalog lokalnega pomena, ki so v neposrednem interesu krajanov.¹⁷⁵²

Dr. Gregor Virant, minister za notranje zadeve in javno upravo, je na začetku septembra 2013 predstavil predlog o reformi lokalne samouprave: ob temeljnem izhodišču, da naj občina šteje najmanj pet tisoč prebivalcev, kar je določal veljaven zakon, bi ostalo le 120 občin. Manjše bi se morale povezati z večjimi.¹⁷⁵³

Predvideno novo ugotavljanje katastrskega dohodka

V avstrijskih časih je imela velik pomen zemljemerska služba, ki je spadala v okvir finančne uprave, saj je opravljala izmere zemljišč, zlasti kmetijskih, ki so bile temelj za določanje katastrskega dohodka. V podpoglavju »Številne katastrske in krajevne spremembe« je omenjen zakon, ki je leta 1896 določil novo izmero zemljišč in novo odmero zemljarine (zemljiškega davka) v monarhiji; v podpoglavju »O zemljiškem donosu leta 1897« pa je orisanih nekaj tovrstnih podatkov za Kranjsko.

Nekaj podobnega se je dogajalo v Sloveniji leta 2011 in pozneje. Pokazalo se je, kako občutljivo je to področje zemljemerstva. Vlada je zaradi splošne krize, zlasti gospodarske, v katero so državo vlade spravile v dveh desetletjih samostojnosti, hotela povečati državne prihodke tudi s povečanjem davkov od kmetijstva.

Državni zbor Republike Slovenije je namreč februarja 2011 sprejel zakon o ugotavljanju katastrskega dohodka.¹⁷⁵⁴ Predvideno je bilo, da bo s tem prišlo do sprememb pri obdavčitvi zemljišč in pri dohodku od čebeljega panja. Nove predloge lestvic katastrskega dohodka in ocene dohodka od čebeljega panja naj bi Geodetska uprava Republike Slovenije pripravila do 30. junija 2012. Rok za to pa je bil podaljšan za eno leto, torej do 29. junija 2013.¹⁷⁵⁵ Omenjeni zakon je bil spremenjen poleti 2012, poleti 2013 in poleti 2014.¹⁷⁵⁶

Spomladi 2013 so prišli v javnost prvi izračuni katastrskega dohodka; pripravila jih je Geodetska uprava, ki je tedaj spadala pod ministrstvo za infrastrukturo in prostor. Po prvih izračunih naj bi se davčne obremenitve precej povečale, na primer za vinograde tudi do 14-krat.

Ko je to prišlo v javnost, so se razburili zlasti vinogradniki.¹⁷⁵⁷ Začele so se priprave na spremembo teh izračunov oz. iskanje poti za pomiritev

¹⁷⁵⁰ Ustavni zakon o spremembi 148. člena Ustave Republike Slovenije, *Ur. list RS*, št. 47/13, z dne 31. maja 2013.

¹⁷⁵¹ Zoran Potič, Pri občinah bi lahko prihranili, *Delo*, 16. maja 2013, str. 1. Zoran Potič, B. R.: Prenovo države začeti z dna – pri občinah, *Delo*, 16. maja 2013, str. 2.

¹⁷⁵² Janez Šmidovnik, Ubiti dve muhi na en mah, *Delo*, 30. maja 2013, str. 5.

¹⁷⁵³ Zoran Potič, B. R., Minister računa na javnost, nasprotnikov vse več, *Delo*, 6. septembra 2013, str. 3.

¹⁷⁵⁴ *Ur. list RS*, št. 9/11, z dne 11. februarja 2011.

¹⁷⁵⁵ *Ur. list RS*, št. 47/12, z dne 2012.

¹⁷⁵⁶ *Ur. list RS*, št. 47/12, z dne 22. junija 2012; *Ur. list RS*, št. 55/13, z dne 28. junija 2013 in *Ur. list RS*, št. 41/14, z dne 6. junija 2014. .

¹⁷⁵⁷ Marjeta Šoštarič, Vročje spreminjanje katastrskega dohodka, *Delo*, 24. maja 2013, str. 4.

kmetov. Omenjeni zakon je bil spet spremenjen in rok podaljšan do konca decembra 2013.¹⁷⁵⁸ Poleti 2013 je vlada izdala uredbo, ki je določila lestvice katastrskega dohodka za leto 2014.¹⁷⁵⁹ Konec maja 2014 je bila sprejeta novela zakona o določanju katastrskega dohodka. Ta je podaljšala prehodno obdobje za uveljavitev zakona iz februarja 2011 ter zamrznila odmero katastrskega dohodka iz leta 2013.¹⁷⁶⁰

Spet neplačano pripravništvo

V podpoglavju z naslovom »Tudi neplačano pripravništvo« je opisano pripravništvo v finančni upravi, kjer je šlo za neplačano delo te vrste. Prostovoljec je smel računati na poznejšo redno zaposlitev v finančni stroki.

Neplačano pripravništvo so pri nas ponovno postopoma uvajali v obdobju družbene krize, ki je zajela Slovenijo leta 2008. Šlo ni le za gospodarsko usihanje države, ampak za polom državnih bank (Nove ljubljanske banke–NLB, Nove kreditne banke Maribor–NKBM in Abanke), odkrivanje velikih moralnih odklonov, korupcije in podobno. Prišlo je do povečane brezposelnosti, zlasti mladih in izobraženih.

Mladi so bili srečni, če so se zaposlili za nedoločen čas, saj je večina dobila delo le za določen čas. Razmahnilo se je tako imenovano prekarno (občasno) delo. Tudi v naši finančni službi so se tedaj vrnili za dobrih sto let nazaj.

Davčna uprava Republike Slovenije je šla po poti svoje predhodnice iz cesarskih časov. Za leto 2012 je tako objavila razpis za 52 volonterskih pripravnikov v davčni kontroli, davčni izvršbi itd. Šlo je za neplačana delovna mesta; na razpis se je javilo celo 199 kandidatov. Po izteku pogodbe za določen čas so jim plačali usposabljanje za imenovanje v naziv. Po pripravništvu je šel vsak po svoji poti in

o njihovi nadaljnji usodi na davčni upravi nimajo podatkov.¹⁷⁶¹

To začasno delo neplačanih prostovoljcev je davčna uprava opravičevala s tem, da bodo dobili delovne izkušnje in bodo lažje kandidirali za redno zaposlitev. To je deloma res. Po drugi strani pa je to ponovna vrnitev za dobrih sto let nazaj.

Pogled na proračune samostojne Slovenije

Pri opisovanju avstrijskega finančnega ministrstva so v podpoglavju z naslovom »Proračunski prihodki« v tabeli 4 prikazani primanjkljaji in presežki v državnem proračunu v letih 1862–1918. V samostojni Sloveniji podatki te vrste temeljijo na zaključnih računih državnih proračunov in ne na samih proračunih, kot je veljalo za cesarske čase.

Od leta 1992 do 1996 so bili v republiškem proračunu določeni presežki, čeprav je šlo za težavne gospodarske razmere po osamosvojitvi Slovenije, povezane tudi z izgubo večine nekdanje-

Tabela 7: Presežki in primanjkljaji proračuna Republike Slovenije v letih 1992–2011 v evrih.¹⁷⁶²

Leto	Presežek	Primanjkljaj
1992	558.791	
1993	1.336.260	
1994	49.353.791	
1995	83.634.346	
1996	78.691.895	
1997		133.889.853
1998		146.606.416
1999		81.851.081
2000		158.393.450
2001		206.861.449
2002		578.481.122
2003		285.725.242
2004		335.505.580
2005		379.433.089
2006		232.044.034
2007	37.054.170	

¹⁷⁵⁸ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o ugotavljanju katastrskega dohodka, *Ur. list RS*, št. 55/13, z dne 28. junija 2013.

¹⁷⁵⁹ Uredba o določitvi lestvic katastrskega dohodka in pavalne ocene dohodka na panj za leto 2014, *Ur. list RS*, št. 71/13, z dne 30. avgusta 2013.

¹⁷⁶⁰ Marjeta Šoštarič, Triletna zamrznitev za katastrski dohodek, *Delo*, 28. maja 2014, str. 3.

¹⁷⁶¹ K. F., Na Dursu za imenovanje v naziv, *Delo*, 17. junija 2013, str. 4.

¹⁷⁶² Podatki za obdobje od 1992 do 2007 so iz omenjenega članka v *Delu*, za poznejša leta pa iz Uradnih listov Republike Slovenije.

ga jugoslovanskega trga. Od leta 1997 do 2006 pa je bil v slovenskem proračunu primanjkljaj. Za leto 2007 je zaključni račun spet prikazal določen presežek,¹⁷⁶³ a strokovnjaki so ga povezovali večinoma s pogojevanjem prejšnje vladajoče (Janševe) koalicije, da mora ta račun izkazati presežek, sicer ne bo glasovala za arbitražni sporazum s Hrvaško, ki ga je podpirala Pahorjeva vladajoča koalicija. To pomeni, da je sklepni račun državnega proračuna lahko tudi politično vprašanje in ne le finančno. Tovrstne podatke vsebuje tabela 7.

Vložek za carinsko upravo in njen iztržek v letih 2004–2011

V podpoglavju z naslovom »Viri državnih prihodkov« v letu 1862 in 1910, sta izračunana podatka, da so predvideni prihodki od carin in splošne užitnine leta 1862 znašali 23 odstotkov predvidenih proračunskih prihodkov, leta 1910 pa 19,30 odstotkov.

Kako kažejo tovrstni podatki za carinsko upravo v samostojni Sloveniji? Carinska uprava je z letom 2004 začela opravljati naloge pobiranja carin in trošarin. Na ta način so carinski uslužbenci ohranili svoja delovna mesta, saj so s tem letom odpadle carinske dajatve na naši zahodni in severni meji. S tem se je zmanjšal tudi znesek pobranih carin.

Tabela 8: Odstotek pobranih prihodkov CURS v državnem proračunu v letih 2004–2011.

Leto	Odstotek pobranih prihodkov CURS v državnem proračunu
2004	36,50
2005	22,94
2006	22,23
2007	25,33
2008	24,93
2009	27,85
2010	30,14
2011	30,66

¹⁷⁶³ Presežki ali primanjkljaji državnih proračunov, *Delo*, 3. februarja 2009, str. 1. Tu so izračuni napravljeni v evrih po tečaju 239,64 tolarja za evro, ki smo ga uvedli 1. januarja 2007.

Po podatkih Carinske uprave Republike Slovenije so bili deleži pobranih javnih finančnih prihodkov v državnem proračunu od leta 2004 dalje taki, kot so prikazani v tabeli 8.

Iz tabele izhaja, da je bil delež prihodkov od carin in užitnine v avstrijskih časih nižji kot v samostojni Sloveniji.

V preglednici Carinske uprave RS so bili tudi podatki o izdatkih za slovensko carinsko upravo, in sicer iz državnega proračuna in iz proračuna Evropske unije, ter javni finančni prihodki države, Evropske unije in naših občin, ki jih je pobrala carinska služba v letih 2005–2011. Ti so v tabeli 9.

Tabela 9: Celotni stroški naše carinske službe in javni finančni prihodki pobrani v letih 2005–2011 v evrih.

Leto	Stroški carinske službe	Pobrani prihodki za račun RS, EU in občin
2005	55.099.181	1.560.674.345
2006	56.744.041	1.644.132.866
2007	59.708.046	1.975.890.000
2008	62.285.289	2.127.692.000
2009	65.327.409	2.097.394.000
2010	61.837.015	2.308.165.645
2011	61.050.864	2.440.143.907

Pobrani prihodki so bili v teh letih od približno 30-krat do skoraj 40-krat večji od stroškov slovenske carinske uprave. Razmerje med stroški in iztržkom te uprave je bilo potemtakem približno od 1:30 do 1:40.

Izdatki in prihodki Davčne uprave Republike Slovenije

Iz podpoglavja »Izdatki in prihodki finančnega ministrstva v letih 1864–1918« izhaja, da je bil iztržek finančne uprave približno dvakrat večji od vložka vanjo. Nekaj let pa je bilo to razmerje precej slabše.

V tabeli 9 je prikazano razmerje med izdatki in prihodki slovenske carinske službe v zadnjih sedmih letih. V samostojni Sloveniji je bila carinska uprava eden od delov celotne finančne službe. Drugi del je bil v davčni službi.

Leta 2009 je celotno osebje Davčne uprave

Republike Slovenije za svoje delovanje porabilo 100,8 milijona evrov.¹⁷⁶⁴ To je pomenilo približno en odstotek javnofinančnih prihodkov, ki jih je pobrala ta uprava. Razmerje med vložkom in iztržkom je bilo torej 1:100.

Cestnine na avtocestah

V Sloveniji so leta 1970 začeli graditi prvo avtocesto, in sicer od Vrhnike do Postojne. Zgrajena je bila čez dve leti. Potem so graditev teh prometnic nadaljevali. Za njihovo vzdrževanje je skrbelo Podjetje za vzdrževanje avtocest s sedežem v Ljubljani.

Za stroške vzdrževanja in odplačevanje posojil so uvedli cestnino. Za te namene so bile postavljene cestninske postaje, kjer so uslužbenci pobirali cestnino. Ko je vozilo zapeljalo na avtocesto, so vozniku izdali vstopni listek, ki ga je pokazal na izstopu z avtoceste, in tedaj so mu zaračunali znesek cestnine. Ta je bil odvisen od prevožene poti in vrste motornega vozila: motorno kolo, osebno vozilo, avtobus in tovornjak. Na vsaki cestninski postaji je bil objavljen cenik.

Leta 1993 je Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji prevzela celotno skrb za vzdrževanje starih in gradnjo novih cest. Pozneje so namesto plačevanja cestnine uvedli vinjete, in cestninske postaje so izgubile svoj pomen in namen, razen za tovornjake.

Tako je je od 1. decembra 2013 veljal ta cenik cestnin oz. celoletna vinjeta: motorna kolesa 55 evrov, osebna vozila 110 evrov in kombinirana vozila 220 evrov.¹⁷⁶⁵

Namesto prokurature državno pravobranilstvo

Prokuratura je obstajala pod tem nazivom še v kraljevini Jugoslaviji, v obdobju socialistične države pa je dobila ime javno pravobranilstvo. Zakonu je leta 2007 določil naloge, da zastopa Republiko Slovenijo in druge subjekte pred sodišči in upravnimi organi. Sedež ima v Ljubljani kot sa-

mostojen organ, zunanji oddelki pa so v Celju, Kopru, Kranju, Mariboru, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu in na Ptuj.¹⁷⁶⁶

Obdavčitev stanovanj in drugih nepremičnin

Doslej je bilo treba za stanovanjske stavbe plačevati nadomestila za uporabo stavbnega zemljišča. Geodetska uprava Republike Slovenije je opravila popis in cenitev vseh nepremičnin in vlada je sklenila, da bo uvedla davek na nepremičnine. Uvrstila ga je v program stabilnosti za leto 2013. Novi davek bi zamenjal dosedanje nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča. Imela ga je za pomemben vir denarja za ureditev javnih financ. Polovico od te vsote bi pobrala država, polovico pa občine. Novi davek bi pomenil precejšnje povečanje dohodkov v primerjavi z dosedanjim dohodkom od nadomestila za stavbno zemljišče. Prišlo je do odpora in nasprotovanja.¹⁷⁶⁷

Kaznovanje davčne nediscipline v poavstrijskih časih

V času avstrijskega cesarstva so predpisi, ki so urejali dolžnost plačevanja neposrednih davkov, urejali tudi kaznovanje neplačnikov. Oprostitev od te obveznosti je smelo odrediti pristojno finančno oblastvo, in sicer praviloma zaradi kake nesreče, ki je doletela davčnega obveznika. Kdor ni plačal dajatev državi, je najprej dobil opomin, nato pa je sledila prisilna izterjava z rubežem in prodajo blaga. Za pristojbinske prekrške je praviloma sledila denarna kazen, a ob neplačilu zapor. Denarna kazen je lahko zrasla na večkratnik neplačane pristojbine.

Podobno je bilo urejeno v kraljevini južnih Slovanov. Kazniva ravnanja pri davkih so urejali predpisi. Kazenski zakonik, ki je izšel leta 1929, je navedel le kaznivo dejanje ponarejanja denarja.¹⁷⁶⁸

¹⁷⁶⁴ Katarina Fidermuc, Vsak zaposleni na Dursu pobral za 4,5 milijona evrov, *Delo*, 5. marca 2010, str. 3.

¹⁷⁶⁵ Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o cestninskih cestah in cestnini, *Ur. list RS*, št. 76/13, z dne 13. septembra 2013.

¹⁷⁶⁶ Zakon o državnem pravobranilstvu, *Ur. list RS*, št. 94/07, z dne 16. oktobra 2005, čl. 1 in 17.

¹⁷⁶⁷ Katarina Fidermuc, Prebivalstvo bi se moralo skupaj upreti davku, *Delo*, 10. septembra 2013, str. 8.

¹⁷⁶⁸ Kazenski zakonik za kraljevino SHS z dne 27. januarja 1929, *Ur. list LMO*, št. 74/29, z dne 18. julija 1929, čl. 234–241.

Kdor ni pravočasno plačal davka, so mu zaračunali zamudne obresti in začeli postopek za prisilno izterjavo. Ta je imel tri stopnje: opomin, rubež in prodajo zarubljenega.¹⁷⁶⁹

Po spremembi družbene ureditve leta 1945 je bila tako imenovana obvezna oddaja določenih kmetijskih pridelkov oblika dajatev državi; določena je bila tudi kazen za kršilce. Tako je prvi celovit kazenski zakonik v času socialistične države leta 1951 določil tri kazniva dejanja te vrste: dajanje lažnih podatkov glede davka; neizpolnitev obvezne oddaje kmetijskih pridelkov; dajanje lažnih podatkov v zvezi s to oddajo in umetno povečanje teže oddanih pridelkov.¹⁷⁷⁰ Spremembe tega zakonika leta 1959 so vsebovale le še dejanje davčne zatajitve,¹⁷⁷¹ saj obvezne oddaje ni bilo več. Vsebinsko tega dejanja je bila leta 1962 še razširjena.¹⁷⁷² Od 1. julija 1977 je v Sloveniji veljal slovenski kazenski zakon, ki je vseboval kaznivo dejanje zatajitve davka in drugih družbenih dajatev.¹⁷⁷³ Veljal je do leta 1994; spreminjale so se le zagrožene denarne kazni za to dejanje.

Kazenski zakonik samostojne Slovenije je leta 1994 določil vsebino kaznivega dejanja »davčne zatajitve«.¹⁷⁷⁴ To dejanje je leta 2004 postalo »zatajitev finančnih obveznosti«.¹⁷⁷⁵ Novi kazenski zakonik je leta 2008 spet določil kaznivo dejanje davčne zatajitve, ki je dobilo širšo vsebino,¹⁷⁷⁶ leta 2011 pa je bila zatajitev še nekoliko spremenjena in člen 249 se je glasil takole:

(1) Kdor da, zato da bi se sam ali kdo drug

¹⁷⁶⁹ Mozetizh, *Neposredni davki*.

¹⁷⁷⁰ Kazenski zakonik, *Ur. list FLRJ*, št. 13/51, z dne 9. marca 1951, čl. 235, 236 in 237.

¹⁷⁷¹ Kazenski zakonik (prečiščeno besedilo), *Ur. list FLRJ*, št. 30/59, z dne 29. julija 1959, člen 235.

¹⁷⁷² Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika, *Ur. list FLRJ*, št. 31/62, z dne 1. avgusta 1962, čl.

¹⁷⁷³ Kazenski zakon SR Slovenije, *Ur. list SRS*, št. 12/77, z dne 11. junija 1977, čl. 152.

¹⁷⁷⁴ Kazenski zakonik RS, *Ur. list RS*, št. 63/94, z dne 13. oktobra 1994, čl. 254.

¹⁷⁷⁵ Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, *Ur. list RS*, št. 40/04, z dne 20. aprila 2004, čl. 34.

¹⁷⁷⁶ Kazenski zakonik, *Ur. list RS*, št. 55/08, z dne 4. junija 2008, čl. 249.

popolnoma ali deloma izognil plačilu davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb ali neupravičeno dobil v celoti ali deloma vrnjen davek v Republiki Sloveniji ali drugih državah članicah Evropske unije, lažne podatke o pridobljenih dohodkih, stroških, predmetih, blagu ali drugih okoliščinah, ki vplivajo na ugotovitev davkov in drugih predpisanih obveznosti, ali kako drugače preslepi organ, pristojen za odmero in nadzor nad obračunavanjem in plačevanjem teh obveznosti, pa obveznosti, ki se jim je izogibal, ali davek, ki mu je bil neupravičeno vrnjen, pomenijo veliko premoženjsko korist, se kaznuje z zaporom od enega do osmih let.

(2) Enako se kaznuje, kdor z namenom iz prejšnjega odstavka ne prijavi pridobljenega dohodka ali drugih okoliščin, ki vplivajo na ugotovitev davkov, prispevkov ali drugih predpisanih obveznosti fizičnih ali pravnih oseb, kadar je prijava obvezna, pa obveznosti, katerim se je nameraval izogniti, pomenijo veliko premoženjsko korist.

(3) Kdor z namenom, da bi preprečil ugotovitev dejanske davčne obveznosti, na zahtevo pristojnega davčnega organa ne daje podatkov, ne vodi ali ne predloži poslovnih knjig in evidenc, ki jih je dolžan voditi, ali so knjige in evidence vsebinsko napačne, ali ne da pojasnil z zvezi s predmetom davčnega nadzora ali ovira davčni nadzor, se kaznuje z zaporom do dveh let.

(4) Če je bilo dejanje iz prvega ali drugega odstavka tega člena storjeno v hudodelski združbi, se storilec kaznuje z zaporom od treh do dvanajstih let.¹⁷⁷⁷

Pritožbe proti upravičencem do zakupa trafike doma in na tujem

V podpoglavju »Pogodba o zakupu tobačne trafike« je navedeno, kdo je bil zlasti upravičen do zakupa. Ob navedbi upravičencev do državne koncesije za tobačno trafiko iz leta 1899 se je odprlo vprašanje, ali so to določilo spoštovali. V arhivu ni bilo moč zaslediti, da bi se kdo takrat pritožil proti podelitvi licence za trafiko. Sta pa dva taka do-

¹⁷⁷⁷ Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, *Ur. list RS*, št. 91/11, z dne 14. novembra 2011, čl. 95.

kumenta bila v arhivu Dravske finančne direkcije v Ljubljani v letih 1918–1945. Vojni invalid Ivan Budkovič je jeseni 1926 zaprosil, da bi v Zagrebu dobil dovoljenje za tobačno trafiko. Ker je do nedavnega prebival v Ložu, je tamkajšnji komisar finančne kontrole zbral ustrezne podatke o njem in jih poslal v Zagreb. V gradivu ni bilo mnenja krajevnega odbora invalidske organizacije, kar bi po pravilniku o podeljevanju licenc moralo biti. Zoper komisarja so sprožili disciplinski postopek, a so od njega odstopili, ker so razsodili, da je šlo za nerednost in ne za pregrešek. Krajevni odbor združenja vojnih invalidov v Kranju se je sredi februarja 1933 pritožil na finančno direkcijo v Ljubljani, češ da so tam odprli štiri nove trafike, licenco za prodajo pa so prejele neupravičene osebe in ne razne žrtve prve svetovne vojne.¹⁷⁷⁸

Nekaj podobnega se je zgodilo na Madžarskem, kjer je septembra 2012 parlament sprejel predpis o ponovni uvedbi državnega monopola za prodajo tobaka in tobačnih izdelkov, ki je začel veljati 1. julija 2013. Ustanovljena je bila državna agencija za trgovino s tobakom. Ta je objavila tudi razpis za podelitev približno 5000 koncesij za trafike, ki jih je bilo dotlej skoraj 45.000. Oblast je razglasila, da imajo prednost pri pridobitvi takega dovoljenja matere samohranilke, invalidne osebe in mala družinska podjetja. Ko je bil razpis končan, je opozicija zagnala vik in krik: več sto teh dovoljenj so prejeli posamezniki ali podjetja, ki so bila povezana z vladajočo politično stranko Fidesz, ne pa upravičenci.¹⁷⁷⁹

Davčni izvršitelji danes

Nobena oblast ni mogla brez osebja, ki je bilo zadolženo za izvrševanje davčnih obveznosti. To je veljalo tudi na Slovenskem.

V podpoglavju z naslovom »Davčni izvršitelji« so opisani njihovo nameščanje, službeno navodilo zanje in službena izkaznica, s katero so se predstavili kot uradne osebe. Te osebe pozna tudi dana-

šnja davčna služba v Sloveniji. Praviloma je to urejeno v vsakokratnem zakonu o davčni službi.

Veljavna predpisa te vrste sta iz let 2007 in 2012, in sicer zakon ter pravilnik. Zakon je določil, da finančni minister izda pravilnik o službeni izkaznici davčnega izterjevalca.¹⁷⁸⁰ Pravilnik je leta 2012 določil vsebino in obliko službene izkaznice. Široka je 8,5 in visoka 5,5 centimetra. Na prvi strani levo je prostor za fotografijo izterjevalca, na drugi strani pa njegovo pooblastilo za delovanje na območju celotne države. Pravilnik je veljal od 1. januarja 2013.¹⁷⁸¹ Od leta 2015 pa je v veljavi pravilnik, ki ureja službeno izkaznico za vse uradne osebe finančne uprave, tudi davčnih izvršiteljev. Sestavljena je iz usnjenega ovitka črne barve, ki ima slovenski grb in napis »Službena izkaznica«. Vanj se vstavi identifikacijska kartica velikosti 85x54 milimetrov, kjer je zgoraj levo napis republike Slovenije, finančnega ministrstva in finančne uprave, spodaj levo prostor za fotografijo imetnika ter registrsko številko in datum izdaje, desno pa za ime in priimek uradne osebe ter spodaj za žig in podpis finančnega ministra.¹⁷⁸² Hkrati je bila z uredbo določena barva in oznake uniforme v finančni upravi. Uniforma je zelene barve, srajca je pastelno zelene barve, usnje ni deli pa črne barve. Nosi jo tudi davčni izvršitelj; če je le-ta v civilni obleki, pa se mora izkazati s službeno izkaznico.¹⁷⁸³

Leto 1953: prostori slovenskega arhiva

V podpoglavju »Prostori za državni arhiv v Ljubljani« je opisano iskanje prostorov za gradivo državnega arhiva dežele Kranjske v Ljubljani. Pobuda je prišla z Dunaja.

To pa ni bila prva zamisel o tem. V Ljubljani je

¹⁷⁷⁸ Čelik, *Naši financarji (1918–1946)*, str. 324–325 in 450.

¹⁷⁷⁹ Urban Červek: Donosne trafike za politike Fidesza, *Delo*, 16. maja 2013, str. 6.

¹⁷⁸⁰ Zakon o davčni službi, *Ur. list RS*, št. 1/07, z dne 5. januarja 2007, čl. 17.

¹⁷⁸¹ Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o službeni izkaznici in znački davčnega inšpektorja in davčnega izterjevalca, *Ur. list RS*, št. 109/12, z dne 31. decembra 2012.

¹⁷⁸² Pravilnik o službeni izkaznici uradnih oseb Finančne uprave Republike Slovenije, *Ur. list RS*, št. 97/14, z dne 30. decembra 2014.

¹⁷⁸³ Uredba o obliki in barvi uniforme v Finančni upravi Republike Slovenije, *Ur. list RS*, št. 92/14, z dne 19. decembra 2014.

bil leta 1821 ustanovljen Deželni muzej, ki je ob odprtju za javnost imel svoje prostore v prenovljeni stavbi frančiškanskega samostana na sedanjem Vodnikovem trgu, skupaj s tedanjimi višjimi in srednjimi šolami v Ljubljani ter licejsko knjižnico. Kmalu po potresu so leta 1902 to stavbo porušili in tam je nastal živilski trg.

Deželni muzej je zbiral arhivsko gradivo, zlasti listine in rokopise. Leta 1888 so zgradili veličastno poslopje Deželnega muzeja za Kranjsko Rudolfinum in tam je dobil ugodne razmere za delovanje. Deželni odbor Deželnega zbora za Kranjsko mu je predal vse gradivo nekdanjih upravnih organov v deželi.¹⁷⁸⁴ Tam je to gradivo ostalo do leta 1953, ko so ga preselili v nove prostore na Zvezdarski ulici 1, namenjene le arhivski dejavnosti.

O življenjskem minimumu

V avstrijskih časih pojma življenjski minimum še niso uporabljali, a iz raznih določb in predpisov o dajatvah se je dala razbrati ta opredelitev najnižjih sredstev za življenje posameznika ali družine.

Zakon o osebnih davkih je konec leta 1896 določil mejo 1200 kron: kdor je imel manjše dohodka, ni plačeval neposrednega osebnega davka, tisti z višjimi dohodki pa so bili zavezanci za to plačilo. To je lahko merilo za tedanji življenjski minimum.¹⁷⁸⁵ Spremembe tega zakona na začetku leta 1914 so ta znesek povišale na 1600 kron.¹⁷⁸⁶

To vprašanje je bilo pereče tudi v času jugoslovanske kraljevine, kjer so posamezniki vztrajali, da je prva leta te države še naprej kot minimum veljala vsota iz avstrijskega zakona iz leta 1914. Leta 1928 je v celotni kraljevini ta minimum znašal 400 dinarjev, leta 1940 pa 799 dinarjev. Ob zamenjavi kron za dinarje leta 1920 je bilo treba dati štiri krone za en dinar.¹⁷⁸⁷

¹⁷⁸⁴ Enciklopedija Slovenije, 1. zvezek, str. 119, g. Arhiv SR Slovenije.

¹⁷⁸⁵ Zakon z dne 25. oktobra 1896. l. o neposrednih osebnih davkih, *DZ*, št. 84/96, z dne 19. decembra 1896, člen XVII.

¹⁷⁸⁶ Zakon z dne 23. januarja 1914. l. o izpremembah zakona o neposrednih osebnih davkih z dne 25. oktobra 1896. l., *DZ*, št. 7/14, z dne 24. januarja 1914.

¹⁷⁸⁷ Čelik, *Naši financarji, 1918–1946*, str. 72, 220–221 in 535.

Skupščina SR Slovenije je poleti 1970 določila, da je minimalni osebni dohodek znašal 500 dinarjev za polni delovni čas;¹⁷⁸⁸ pozneje ga je z odloki določal Izvršni svet vsako leto posebej. Tak zakon v samostojni Sloveniji je leta 2010 določil za tisto leto minimalno plačo v znesku 734,15 evrov za polni mesečni delovnik,¹⁷⁸⁹ nato pa je to določalo pristojno ministrstvo vsako leto do konca januarja in za leto 2015 je minimalna plača znašala 790,73 evrov.¹⁷⁹⁰

Kaznovanje davčne nediscipline

Podobno je bilo urejeno v kraljevini južnih Slovanov. Davčna in pristojbinska kazniva ravnanja so urejali predpisi. Kazenski zakonik, ki je izšel leta 1929, je določil le kaznivo dejanje ponarejanja denarja.¹⁷⁹¹ Država je morala zavarovati svojo denarno enoto. Kdor ni pravočasno plačal davka, so mu šteli zamudne obresti ter začeli postopek za prisilno izterjavo. Ta je obsegal tri stopnje: davčni opomin, rubež in prodajo zarubljenega.¹⁷⁹²

Po spremembi družbene ureditve leta 1945 je prvi celovit kazenski zakonik v času zvezne države leta 1951 določil tri kazniva dejanja te vrste: dajanje krivih podatkov glede davka; neizpolnitev obvezne oddaje kmetijskih pridelkov; dajanje krivih podatkov v zvezi s to oddajo ter umetno povečanje teže oddanih pridelkov.¹⁷⁹³ Vse do danes je kazenskem zakoniku Slovenije kaznivo dejanje davčne zatajitve.¹⁷⁹⁴

¹⁷⁸⁸ Zakon o minimalnem osebnem dohodku delavcev, *Ur. list SRS*, št. 26/70, z dne 23. julija 1970, čl. 1.

¹⁷⁸⁹ Zakon o minimalni plači, *Ur. list RS*, št. 13/10, z dne 22. februarja 2010.

¹⁷⁹⁰ *Ur. list RS*, št. 6/15, z dne 30. januarja 2015.

¹⁷⁹¹ Kazenski zakonik za kraljevino SHS z dne 27. januarja 1929, *Ur. list LMO*, št. 74/29, z dne 18. julija 1929, čl. 234–241.

¹⁷⁹² Mozetizh, *Neposredni davki*.

¹⁷⁹³ Kazenski zakonik, *Ur. list FLRJ*, št. 13/51, z dne 9. marca 1951, čl. 235, 236 in 237.

¹⁷⁹⁴ Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika, *Ur. list RS*, št. 91/11, z dne 14. novembra 2011, čl. 95.

SEZNAM OKRAJŠAV

- AS – Arhiv Republike Slovenije
Beilage – Beilage zu dem Verordnungsblatt des k. k. österr. Finanzministeriums, redigiert bei der k. k. Finanz-Direction für Krain
BGBRÖ – Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich
CURS – Carinska uprava Republike Slovenije
čl. – člen
DVLKV – Deželni vladni list za krajnsko vojvodino
DZ – Državni zakonik za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane
DZVK – Deželni zakonik za vojvodino Kranjsko
DZVK – Deželni zakonik za vojvodstvo (vojvodino) Kranjsko
DZVLKK – Deželni zakonik in vladni list za krajnsko kronovino
DZVLKV – Deželni zakonik in vladni list za krajnsko vojvodino
EU – Evropska unija
fasc. – fascikel
FLRJ – Federativna ljudska republika Jugoslavija
g. – geslo
LMO – Ljubljanska in Mariborska oblast
NV SHS – Narodna vlada Slovencev, Hrvatov in Srbov
NVS – Narodna vlada Slovenije
ODZVLAC – Občni državni zakonik in vladni list Avstrijskega cesarstva
Prestava – Prestava iz državnega zakonika za vojvodino Kranjsko, za leto 1866, 1867 in 1868
PUS – Pokrajinska uprava za Slovenijo
RGBKÖ – Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaisertum Österreich
RS – Republika Slovenija
SFRJ – Socialistična federativna republika Jugoslavija
SNOS – Slovenski narodnoosvobodilni svet
SRS – Socialistična republika Slovenija
str. – stran
št. – številka
UCKDGVK – Ukazi cesarsko kraljevih deželnih gospok za vojvodino (vojvodstvo) Krajnsko
UDOAI PVK – Ukazi deželnih oblastnij za Avstrijsko-ilirsko Primorje in vojvodstvo Kranjsko
Ur. – Uradni
VBFM – Verordnungsblatt für den Diebstbereich des k. k. Finanzministeriums
ZULVK – Zakonik in ukazni list za vojvodstvo Krajnsko

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri

AS 14, Gubernij v Ljubljani, 1784–1849.

AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, 1864–1918.

AS 68, Upravni oddelek Kraljevske banske uprave Dravske banovine.

AS 109, Dravska finančna direkcija v Ljubljani, 1918–1945.

Tiskani viri

Bundesgesetzblatt für die Republik Österreich, Dunaj, 1921

Deželni uradni list za Kranjsko, Dunaj, 1849–1918.

Dienst-Instruction und Wirkungskreis für die Finanz-Landesbehörden (Finanz-Landes- und Finanzdirectionen, Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 1874.

Državni uradni list v slovenščini in nemščini, Dunaj, 1849–1918.

Finanzwachvorschrift, Wien: Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1907.

Gesetze und Verfassungen im Justiz-Fache, 11 knjig, Wien, 1816–1854.

Gesetz und Dienst-Instruction für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder, Wien, 1876.

Gesetz und Dienstinstruction für die k. k. Gendarmerie der im Reichsrate vertretenen Königreiche und Länder, Wien, 1895.

Hribarjev najnovejši Splošni naslovník uradov, društev, tvrđk in zasebnikov deželnega stolnega mesta Ljubljane ter vojvodine Kranjske, Ljubljana: Dragotin Hribar, 1907.

Kazenska postava zoper hudodelstva, pregreške in prestopke, Dunaj: Iz c. kr. dvorne in državne tiskarne, 1853.

Poduk za deželno žandarmerijo, kako službo opravljati, Dunaj: c. kr. dvorna in državna tiskarna, 1851.

Prestava iz državnega zakonika za kranjsko vojvodino za leto 1866, 1867 in 1868, Ljubljana.

Provinzial-Handbuch des Laibacher Gouvernements-Gebietes im Königreiche Illyrien, Laibach:

Gedruckt in der Egger'schen Gubernial-Buchdruckerei, 1844 in 1847.

Ročni kažipot po Goriškem in Gradiščanskem za navadno leto 1907, Gorica: Tisk in založba Goriška tiskarna A. Gabršček, 1907.

Sammlung der politischen Gesetze und Verordnungen für das Laibacher Gouvernement-Gebiet im Königreiche Illyrien, 1820–1857.

Schematismus des Laibacher Gouvernement-Gebietes im Königreiche Illyrien, 1822–1844.

Strafgesetz über Gefällsübertretungen, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerei, 1835.

Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, Neue Folge, Band I., II. III in IV, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, 1856, 1859, 1861 in 1862.

Uradni list Narodne vlade Slovenije.

Uradni list Socialistične federativne republike Jugoslavije.

Verfassungs- und Dienst-vorschrift für die kaiserlich-königliche Finanz-Wache in den deutschen, galizischen und lomatsch-venetianischen Provinzen, Wien: Aus der k. k. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerei, 1843.

Verordnungsblatt für den Dienstbereich des k. k. Finanzministeriums, Wien: 1854–1918.

Zbirka avstrijskih zakonov v slovenskem jeziku, I. in II. zvezek, Ljubljana: Slovensko društvo Pravniki, 1889.

Zoll- und Staats-Monopols-Ordnung, Wien: Aus der kaiserl. Königl. Hof- und Staats-Aerarial-Druckerei, 1835.

Časniki in strokovna glasila

Arhivi

Delo

Ilustrirani Slovenec

Kmetijske in rokodelske novice

Kronika

Laibacher Zeitung

Naš glas

Nedeljski

Slovenec

Slovenski dan

Slovenski narod
Soča
Zgodovinski časopis

Enciklopedije in leksikoni

Enciklopedija Slovenije, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1987–1999.

Krajevni leksikon Slovenije, II. knjiga, Ljubljana: DZS, 1971.

Literatura

Bogdanović, Branko: *Puške. Dva veka pušaka na teritoriji Jugoslavije*, Beograd: Istorijski muzej Srbije, 1990.

Becić, M., Ivan: *Ministarstvo finansija kraljevine Jugoslavije 1918–1941*, Beograd: Institut za savremenu istoriju, 2012.

Costa, Ethbin Heinrich: *Reiseerinnerungen aus Krain*, Laibach, 1848, Druck der Eger'schen Gubernial-Buchdruckerei.

Čelik, Pavle: *Policija, demonstracije, oblast*, Ljubljana: Enotnost, 1994.

Čelik, Pavle: *Slovenski orožniki 1918–1941*, Ljubljana: Borec, 2001.

Čelik, Pavle: *Naši financarji (1918–1946)*, Ljubljana: Modrijan, 2012.

Čelik, Pavle: *Orožništvo na Kranjskem 1850–1918*, Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije, 2005.

Dolžan Janko: *Knjiga uradnih vlog*, Ljubljana: Katoliška bukvarna, 1914.

Gampp, Friedrich: *Kurzgefasstes Lehrbuch der Fächer des allgemeinen Wissens für die k. k. Gendarmerie*, Kremsier: Verlag von H. Gusek, 1912.

Grafenauer, Bogo: *Kmečki upori na Slovenskem*, Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1962.

Gruden, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda*, Celje: Mohorjeva družba, 1992.

Hradsky, Eduard: *Geschichte der österreichischen k. k. Finanzwache*, Prerau: in Selbstverlage, brez letnice.

Kocijan, Gregor: *Dr. France Prešeren*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1983.

Kresal, Franc: *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Slovenji od liberalizma do druge svetovne vojne*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1998.

Ljubljana na starih fotografijah, Ljubljana: Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1985.

Mal, Josip: *Zgodovina slovenskega naroda*, Celje: Mohorjeva družba, 1993.

Melik, Vasilij: *Volitve na Slovenskem (1861–1918)*, Ljubljana: Slovenska matica, 1965.

Merežkovskij, Dmitrij Sergejevič: *Napoleon*, Ljubljana: Ljudska knjigarna, 1944.

Mozetizh, Josip: *Neposredni davki*, Ljubljana: Kmetijska matica, 1931.

Oberhammer, Hermann: *Die Wiener Polizei. 200 Jahre Sicherheit in Österreich*, Band I., II., Wien: Gerold & Co, 1937.

Od sanj do resničnosti, Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, maj 2001.

Pančur, Andrej: *V pričakovanju stabilnega denarnega sistema*, Celje: Zgodovinsko društvo, 2003.

Poezije doktorja Franceta Prešerna, Ljubljana: Prešernova družba, 1979.

Polec, Janko: *Uvedba občin na Kranjskem 1849/50*, *Zgodovinski časopis*, 1952–1953, str. 686–732.

Habdbücher und Karten zur Verwaltungsstruktur in den Ländern Kärnten, Krain, Küstenland und Steiermark bis zum Jahre 1918/ Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorju in Štajerski do leta 1918/ Manuali e carte sulle strutture amministrative nelle provincie di Carinzia, Carniola, Litorale e Stiria fino al 1918, Graz, Klagenfurt, Ljubljana, Gorizia, Trieste, 1988.

Sandgruber, Roman: *Ökonomie und Politik: Österreichische Wirtschaftsgeschichte vom Mittelalter bis zur Gegenwart*, Wien: 1995.

Septembrski dogodki 1908, Ptuj: Zgodovinsko društvo, 1998.

Slovenska novejša zgodovina, 1. in 2., Ljubljana: Mladinska knjiga, 2005.

Smole, Majda: *Graščine na nekdanjem Kranjskem*, Ljubljana: DZS, 1982.

Spuler, Bertold: *Regenten in Regierungen der Welt*, Teil II., Band 3: Neuere Zeit 1492–1918, 2. Auflage, Würzburg: A. G. Ploetz Verlag, 1962, str. 284–291 in 293–309.

Stergar, Rok: *Slovenci in avstro-ogrške oborožene sile (1868–1914)*, Ljubljana: [R: Stergar], 2003 [doktorska disertacija].

Šuklje, Fran: *Deželni zbor kranjski in deželne finance*, Ljubljana: 1912.

Zgodovina carine na Slovenskem od antike do slovenske osamosvojitve, Ljubljana: Carinska uprava Republike Slovenije, 2011.

Zgodovina Slovencev, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1979.

Zwitter, Fran: *Prebivalstvo na Slovenskem od XVIII. stoletja do današnjih dni*, Ljubljana: Znanstveno društvo v Ljubljani, 1936.

Žontar, Jože: *Struktura uprave in sodstva na Slovenskem od srede 18. stoletja do leta 1848*, Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 1998.

KAZALO TABEL

Tabela 1: Osebjne finančne straže v avstrijskem cesarstvu 1849–1859 (Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, 1856, 1859, 1861 in 1862).....	88
Tabela 2: Proračunski izdatki države, finančnega ministrstva in finančne straže v avstrijskem cesarstvu v letih 1849–1918.	219
Tabela 3: Deleži izdatkov finančnega ministrstva v vseh proračunskih izdatkih in delež izdatkov za finančno stražo v vseh izdatkih finančnega ministrstva ter v celotnih državnih izdatkih v letih 1849–1918.	222
Tabela 4: Znesek predvidenih državnih prihodkov, primanjkljaj ali presežek izdatkov nad prihodki in odstotek primanjkljaja ali presežka do celotnih izdatkov v letih 1849–1918.	224
Tabela 5: Predvideni izdatki in prihodki ministrstva za finance v letih 1864–1918.	226
Tabela 6: Moštvo finančne straže na Kranjskem v letih 1851–1859 (Tafeln zur Statistik der österreichischen Monarchie, 1851–1859).....	362
Tabela 7: Presežki in primanjkljaji proračuna Republike Slovenije v letih 1992–2011 v evrih.	444
Tabela 8: Odstotek pobranih prihodkov CURS v državnem proračunu v letih 2004–2011.	445
Tabela 9: Celotni stroški naše carinske službe in javni finančni prihodki pobrani v letih 2005–2011 v evrih.	445

KAZALO SLIK

Nemški letak s programom odprtja zasedanja deželnega zbora Kranjske 16. septembra 1844 v Ljubljani (AS 22, Policijska direkcija v Ljubljani, škatla št. 15, ovoj 1844).....	25
Poslopje na Streliški ulici 12, kjer je začasno zasedal deželni zbor Kranjske (foto Pavel Čelik, 2013)	26
Pripadniki mejne straže iz leta 1830 (Zgodovina carine na Slovenskem, str. 79)	29
Naslovna stran prvega predpisa za finančno stražo iz leta 1843 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani)	36
Konjeniška pištola sistema augustin, model 1844, s katero so bili oboroženi finančni stražniki na konjih (Bogdanović, Puške, str. 46).....	44
Paznik finančne straže s čako (levo in desno) ter kapo na glavi (polkovnik Ferdinand Hampl, Zollmuseum Wien).....	63
Risba uniforme avstrijskih uradnikov iz leta 1850 (RGRBKÖ, Jahrgang 1849, št. 377).....	85
Obe strani srebrnih in bakrenih kovancev (drobiža), ki so bili v cesarstvu uvedeni jeseni leta 1858 (VBFM, št. 38, 25. avgust 1858, str. 276)	90
Naslovnica prve številke uredbenika finančnega ministrstva (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani)	91
Zastava (zgoraj) in prapor (spodaj) na plovilih finančne straže, uvedena leta 1897 (DZ, št. 88/96, 19. decembra 1896, predpis št. 233).....	145
Naslovnica brošure št. 27 z novimi tarifami in cenami za uvožene cigaretne izdelke, veljavnimi od 1. maja 1896 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1897, spis št. 980)	149
Obrazec razglasa finančne direkcije v Ljubljani o prosti trafiki (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, razglas, pozneje uporabljen kot ovoj za spis).....	150
Naslovnica samostojne izdaje predpisa za finančno stražo iz leta 1907 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani)	168
Puška sistema mannlicher, model 1880/90, kaliber 8 milimetrov (Bogdanović, Puške, str. 88)	209
Postiljon v uniformi in s poštnim rogom (Mal, Zgodovina slovenskega naroda, str. 559)	210
Prikaz delovanja telegrafa ob njegovih začetkih v Avstriji (Novice, št. 6, 6. februar 1850, str. 23)	212

Naslovnica brošure, ki jo je izdala finomehanična družba A. Greger & Co na Dunaju in je podrobno opisala pisalni stroj modela courier (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1903, spisi 1401 in dalje, ovoj št. 1769).....	215
Odlikovanja Franc Jožefovega reda (ODZVLAC, št. 7/51, 6. februar 1851, predpis št. 24).....	229
Prva in zadnja stran vseh štirih vrst zaslužnih križcev (Cesarski ukaz 25. decembra 1850, ODZVLAC, št. 7/51, 6. februar 1851, predpis št. 25).....	230
Naslovnica prve številke zbirke pravnih predpisov ljubljanskega gubernija iz leta 1819 (Arhiv Republike Slovenije).....	232
Uradni zemljevid dežele Kranjske (AS 1069, Zbirka kart in zemljevidov).....	234
Litografija pristanišča na Ljubljanskem Bregu (Mal, Zgodovina slovenskega naroda, str. 557).....	247
Poslopje na Bregu št. 6 v Ljubljani (foto Pavel Čelik, 2013).....	248
Preglednica o preračunavanju spodnjeavstrijskih mer v tiste v nekaj predelih ali krajih na Kranjskem (DVLKV, št. 1/57, 18. februar 1857, predpis št. 2).....	250
Dovoljenje za vodenje čolnov ali splavov na reki Savi iz leta 1887 (DZVK, št. 8/78, 2. april 1887, predpis št. 12).....	262
Stavba konservatorija za glasbo in balet na vogalu Turjaške in Gosposke ulice, kjer je bilo poslopje nekdanje policijske direkcije v Ljubljani (foto Pavel Čelik, 2013).....	280
Naslovnica priloge ljubljanske direkcije k uredbeniku finančnega ministrstva leta 1866 (Centralna pravosodna knjižnica v Ljubljani).....	300
Fotografija poslopja finančne direkcije v Ljubljani na današnjem Krekovem trgu 1 v Ljubljani (Ljubljana na starih fotografijah, str. 119).....	312
Službena izkaznica davčnega izvršitelja Mihaela Gruhka iz leta 1878 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1903, X., ovoj št. 97).....	313
Poslopji na Hrenovi ulici 13 in 15, kjer so bili finančni uradi (foto Pavel Čelik, 2013).....	325
Zaprosilo c. k. finančnega ravnateljstva za Kranjsko župnijskemu uradu Šmartnem pri Litiji za potrdilo o smrti, napisano s pisalnim strojem v slovenščini in s podpisom ravnatelja Klimenta (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1888, X., spis št. 41).....	327
Poslopje nekdanje realke, sedaj tehnične šole na Vegovi ulici, kjer je bil del preseljenih uradov direkcije pošte in telegrafa z Trsta (foto Pavel Čelik).....	346
Letak glavne zbiralnice perila v Ljubljani za pomoč vračajočim se vojnim ujetnikom poleti 1918 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 627).....	348

Vabilo na manifestacijo 29. oktobra 1918 v Ljubljani (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1918, spisi 401–1000, spis št. 969).....	349
Naslovna stran priročnika (šematizma) ljubljanskega gubernija iz leta 1844 (Arhiv Republike Slovenije).....	360
Poročna fotografija Terezije in Alojzija Armelinija (last Adama Sitarja iz Poljan nad Škofjo Loko).....	387
Vzorec domovinskega lista iz leta 1850 (DZVLKK, št. 11/50, 11. junij 1850, predpis št. 242)	393
Skica zakupljenih prostorov za oddelek finančne straže v Črnomlju leta 1909 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. 1906–1909, spisi 101–200, spis št. 189)	397
Tiskano vabilo za telovadno prireditev v Ljubljani 2. julija 1911 (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1911, spisi 301–600, spis št. 572).....	399
Naslovnica navodila za orožništvo in finančno stražo na Koroškem, Kranjskem in v Primorju o izvajanju varnostne službe in tujske policije z namenom preprečevanja vohunstva (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1904, spisi 1–300, ovoj št. 211).....	402
Letak vojnega oskrbovalnega urada pri vojnem ministrstvu oktobra 1914 z vabilom na božična darila vojakom na fronti (AS 52, Finančna direkcija v Ljubljani, fasc. präs. 1914, spisi 951–1300, spis št. 1155)	412
Pripravnika finančne straže leta 1916 (Zgodovina carine na Slovenskem, str. 44).....	412

IMENSKO KAZALO

A

Adamič Anton, 315
 Adamič Ivan, 323
 Ahčin Rudolf, 308
 Amon Anton, 435
 Amon Mihael, 317, 326, 386, 390, 392, 393,
 424, 434
 Andrej Horvat, 424
 Armelini Alojzij, 326, 375, 383, 384, 385, 387,
 388, 389, 411, 414, 424, 434
 Attems Heinrich, 300, 348
 Auersperg Aleksander, 274, 299
 Augustin Vincenz, 209
 Avanzo Leo, 348
 Avian Ferdinand, 320, 349, 424, 429

B

Bach Alexander, 24
 Bach Edward, 233
 Baltavžar Rihard, 342, 343
 Bandel Jakob, 28
 Banizza, plemeniti, 341
 Bartuschek Thomas, 298
 Baumgartner Andreas, 228
 Becke Franz Karl, 228
 Beczwarowsky Anton, 361
 Beguš Jožef, 389, 412
 Bekš Jože, 314, 424
 Berli Anton, 389
 Bezeljak Andrej, 422
 Biber Alojz, 316, 386
 Biliński Leo, 228
 Blažon Adolf, 385
 Bleiweis Janez, 244
 Bogdanović Branko, 209
 Böhm Eugen, 228
 Borštner Ivan, 29
 Božič Ana, 335
 Božič Matija, 389, 392
 Bratušek Alenka, 441
 Brauner Ludvik, 382
 Breberina Mirko, 401
 Brestel Rudolf, 228
 Brežan Uroš, 29
 Broš Jožef, 351

Bruck Karl Ludwig, 228
 Budkovič Ivan, 448
 Burger Franc, 388, 389, 411, 424, 426, 434

C

Chertek Emil, 228
 Chorinsky Gustav, 232, 233
 Christ Alois, 313
 Cirk Janez, 351
 Codelli Anton, 274
 Cokan Jakob, 416, 424
 Conrad Sigmund, 299
 Coronini Alfred, 340
 Costa Heinrich, 247, 361
 Cron Heinrich, 325
 Crusitz Anton Eduard, 361
 Cvenkelj Franc, 339

Č

Čadež Luka, 435
 Čamernik Marija, 330
 Čelik Franc, 316
 Česen Anton, 389, 392
 Česnik Anton, 351, 416, 424
 Črepinko Alojz, 350, 351, 416, 424
 Črešnar Anton, 386

D

Debellak Anton, 360
 Debevec Maks, 347, 349, 413
 Demšar Janez, 309
 Demšar Valentin, 381
 Depretis Sisinio, 228
 Derč Ana Marija, 330
 Derč Josip, 330
 Detela Oton, 274
 Dimic Avgust, 294, 298
 Distler Karl, 228
 Ditz Ivan, 347, 424
 Dobida Jožef, 307, 320, 386
 Dolenc Anton, 315
 Dolenc Viktor, 351
 Dolliner Josef, 309
 Dolžan Janko, 345
 Doskočil Gustav, 160, 387, 392

Drame Georg, 386
 Drassal Heinrich, 304, 382
 Drenik Ferdinand, 434
 Drenik Miroslav, 315
 Drobivnik Janez, 310
 Drobnič Franc, 351
 Držaj Peter, 389, 390, 422, 423, 424, 434
 Dunajewski Julian, 228

E

Elizabeta Marija, nadvojvodinja, 316
 Engel August, 228
 Erben Engelbert, 318
 Erjavec Josip, 322, 389, 391, 392, 424, 434
 Erjavec Leopold, 350
 Ertl Josef, 294
 Eržen Robert, 321

F

Fajdiga J., 341
 Felicijan Cecilija, 327
 Ferdinand I. Avstrijski, 23, 27
 Ferdinand I. Habsburško-Lotarinški, 24, 32,
 133, 230, 244, 311, 437
 Ferenčak Franc, 386
 Ferjan Emilijan, 434
 Ferlan Franc, 435
 Fiala Karl, 361
 Fink Janez, 308
 Fischer Janez, 249
 Fleischmann Lovrenc, 434
 Florjančič Ivan, 308, 389, 424, 434
 Fontaine Karl, 297
 Fortič Anton, 434
 Fradenegg Otto, 361
 Francel Henrik, 334
 Franc I., 26, 230
 Frančič Mihael, 321
 Franc II., 437
 Franc Jožef I., 24, 203, 229, 230, 311, 312
 Franc Karel, 24
 Frus Franc, 307
 Früwirt Ferdinand, 209
 Fuchs Cyrill, 317

G

Gašparič Franc, 400
 Gerstenmayer Franz, 347, 349

Gillich Vida, 322
 Glinšek Franc, 434
 Globočnik Anton, 307
 Goli Franc, 349, 350
 Golob Fran, 351, 388, 389, 391, 392, 398, 424,
 434
 Golob Jožef, 314, 323
 Golob Martin, 416, 424
 Golouh Peter, 389, 392, 434
 Gorjup Janez, 315
 Gostinčar Angela, 215
 Götz Bertram, 324, 325, 424
 Gradišar Ivan, 420
 Grafenauer Bogo, 19
 Gregel Florjan, 422
 Gregorec Lavoslav, 340
 Gregorič Egon, 350
 Grom Anton, 382, 386
 Größel Joseph, 361
 Gruber Feliks, 389
 Gruden Josip, 19
 Gruhek Mihael, 313
 Grum Jože, 343
 Gutmannsthal-Benvenuti Ludvik, 233

H

Haal Adalbert, 27
 Habe Franc, 434
 Habjančič Matevž, 309
 Habjan Fran, 326, 386, 388, 397, 411, 424, 434
 Hafner Josip, 315
 Hammerlitz Rudolf, 317, 390, 434
 Handler Josef, 435
 Hauptmann Jožef, 391
 Heim Rajmund, 361
 Hein Viktor, 299, 386
 Hepe Boštjan, 28
 Hiner Alojzija, 329
 Hiršman Jakob, 333, 336, 389, 392, 421, 434
 Hladnik Moriz, 324
 Hočevar Janez, 429
 Hodnik Ignac, 343, 344, 383, 389
 Hodžar Rudolf, 383
 Hofman Ljudmila, 335, 336
 Hofmann Josef, 294
 Hofman Terezija, 335
 Hofman Vencel, 335
 Holzgethan Ludwig, 228

Höpler Kajetan, 361
 Hornstein Anton, 20
 Horvat Andrej, 416, 424
 Houmburg Joseph, 361
 Hradsky Eduard, 20, 27, 438
 Hren Jožef, 389
 Hribar Ivan, 315, 341, 344
 Hribar Ivan, oficijal, 315
 Hrovat Jožef, 389, 390, 435
 Hübl Johann, 386
 Hudej Gregor, 351, 435

I

Ilar Jakob, 382
 Ilešič Fran, 324
 Ipavec Fridolin, 294, 307
 Ivanc Maks, 309
 Ive Anton, 338

J

Jäger Anton, 361
 Jagodic Alojz, 310
 Jagodic Anton, 310
 Jakhel Engelbert, 304, 386, 390, 397, 434
 Jama Alois, 294
 Jamšek Jožef, 382
 Jančič Maksimilian, 294
 Janežič Anton, 319, 321, 338, 347
 Janežič Marija, 338
 Janša Janez, 29, 441, 445
 Javornik Josip, 421
 Jeglič Anton Bonaventura, 310
 Jenič Alojzij, 337
 Jenko Franc, 315
 Jeraj Teodor, 333, 421, 434
 Jerič Alojzij, 367
 Jerše Ivan, 415, 419, 424
 Jesih Milko, 389
 Jorkasch-Koch Adolf, 228
 Jožef II., 437
 Junc Janez, 294
 Juraj Teodor, 389
 Jurca Janez, 310

K

Kaizl Josef, 228
 Kalan Ivan, 291
 Kalina Franz, 299

Kaltenegger Friderik, 274
 Karel I., 24, 203, 311, 312, 409, 440
 Karel VI., 28
 Karlin Franc, 389, 435
 Karlin Gregor, 434
 Karolina Avgusta, cesarica, 230
 Kauer Vencelj, 332
 Kavčič Fran, 336
 Kavčič Frančiška, 336
 Kermauner Robert, 157
 Kern Janez, 351, 389, 435
 Kern Karl, 294
 Kettner Henrik, 389, 390, 434
 Kikel Franc, 337
 Kittag Heinrich, 316, 341
 Kladnik Bertolomej, 389
 Klarič Matija, 331, 332
 Klette Franz, 310
 Kliment Alojzij, 299, 307, 327, 348, 349, 424, 429
 Knez Anton, 339
 Kniaziolucki Severin, 228
 Kobal Viljem, 314
 Kobau Ferdo, 381
 Kobe Slavko, 350, 416, 424
 Kobi Anton, 348
 Kogej Franc, 381, 389, 435
 Kogej Rok, 28
 Kohanič Matija, 421
 Kol Anton, 389
 Kolb Egidij, 310
 Kopitar Jernej, 360
 Korbar Franc, 323
 Korbar Janez, 349
 Kordič Marica, 322
 Korsič Štefan, 420
 Korytkowski Witold, 228, 429
 Kosel Mansuet, 228
 Košmerl Jožef, 242, 243
 Kostanjevec Maks, 320, 380, 393, 424
 Kotar Filip, 315
 Kotnik Franc, 434
 Kovač Rudolf, 333, 381, 426, 434
 Kožar Ludvik, 314
 Koželj Valentin, 324
 Krajec Otmar, 321
 Kramaršič Ernst, 310
 Kramberger Georg, 309

Krauschner Franz, 361
 Krauss Philipp, 228
 Kreft Vilhelm, 325
 Kregar Gašper, 389, 435
 Kremžar Ivana, 329, 330
 Kresal Franc, 19
 Krhin Josip, 351, 389, 416, 424
 Kriegs-Au Adolf, 228
 Krištof Jožef, 316
 Krivec Tomaž, 315
 Kruschina Ignaz, 360
 Kübeck Karl Friedrich, 88, 228, 360
 Kukovec Vekoslav, 417
 Kunstelj Luka, 389
 Kutzer Karl, 361

L

Ladika Ludvik, 349
 Langof Adolf, 433
 Lapajne Janez, 389, 434
 Lasisch-Mochnich Johann, 228
 Lavrič Janez, 429
 Leitgeb Karel, 416, 421, 422
 Lenarčič Anton, 307, 320, 386
 Lenard Fridolin, 389, 391, 415, 419, 424
 Lenasi Janez, 389, 390
 Leon XIII., papež, 310
 Leopold II., 229
 Leth Karl, 228
 Likar Anton, 315
 Lilleg Maks, 325, 342, 348, 424
 Loboda Janez, 385
 Lončar Ana, 322
 Lončar Janez, 389, 390, 412, 434
 Lorenz Josef, 209
 Lotrič Lovrenc, 434
 Lovko Josip, 420
 Lubec Karl, 291, 298, 317, 320, 386, 387
 Lunder Henrik, 343
 Lunder Pavel, 386, 435
 Lunder Rudolf, 323
 Luschan Albert, 294
 Lužar Ignac, 326, 375, 386, 388, 389, 390, 391, 414, 434

M

Maier Anton, 315
 Malinovski Karl, 294

Mal Josip, 19, 23, 231
 Mannlicher Ferdinand, 209
 Marek Karl, 228
 Marija Ana, cesarica, 230
 Marija Louisa, Napoleonova žena, 367
 Marija Terezija, cesarica, 90
 Marin Jožef, 310
 Marx Karel, 28
 Masel Josip, 322
 Mayer Ludwig, 360
 Medved Ignac, 332
 Mejak Feliks, 351
 Meršol Simon, 317, 319, 326, 343, 385, 386, 388, 390, 397, 424, 434
 Metternich Klemens, 249
 Meyer Robert, 228
 Mihelič Tomaž, 389, 392, 434
 Mikan Karol, 399
 Mikuš Evgen, 384
 Milavec Andrej, 416, 419
 Milavec Franc, 294
 Milharčič Jakob, 333
 Milohnoja Johann, 315
 Mitteregger Ivan, 416, 419
 Mlejnik Gustav, 314
 Mlejnik Rajmund, 429
 Močan Jožef, 310
 Močnik Josip, 341
 Modic Franc, 389, 435
 Moschner Ignaz Ernest, 228
 Mrak Anton, 319, 320
 Mrak Janez, 386
 Mrak Jože, 381
 Muc Anton, 389, 422, 423, 424, 434
 Mühleisen Erich, 347, 349
 Müller Karl, 361
 Mušič Janez, 323
 Muškotelc Anton, 389, 434
 Muškotel Anton, 424

N

Napoleon Bonaparte, 231, 311, 367
 Nedeljko Vicenc, 429
 Nentwig Josef, 318
 Neumayer August, 321
 Nickerl Hermann, 321
 Nosan Franc, 416, 419, 420
 Nosan Milan, 342

Novak Lovrenc, 315

O

Oblak Jožef, 429

Oblak Rudolf, 415, 422

Obrekar Feliks, 387

Osterc Ludvik, 307, 416, 424

Otto Philipp, 360

P

Pagon Alfonz, 350, 416, 424

Pahor Borut, 29, 445

Pangrac Ivan, 337

Pangrac Leopoldina, 337

Papež Ivan, 389, 391, 424, 435

Parthe Margarete, 385

Peinitsch Josef, 396

Peneš Franc, 309

Perne Jože, 315, 424

Perpar Vincenc, 389, 435

Peršak Jožef, 310

Pešic Rudolf, 310

Pessaritsch Anton, 361

Pessiak Viktor, 305, 307, 424

Peternelj Gregor, 381

Pfeifer Joseph, 361

Pfeifer Jurij, 319, 326, 384, 388, 390, 391, 424, 435

Pibernik Janez, 310

Picek Franc, 381

Pinter Johann, 294

Piščanec Just, 387, 424

Pivk Jožef, 310

Plachti Carl, 298

Plantana Janez, 339

Plemelj J., 246

Plener Ernst, 228

Plener Ignaz, 228

Pleteršnik Maks, 324

Plušek Tomaž, 233

Poklukar Jože, 274

Poljanc Lovrenc, 321, 387, 389, 390, 391, 434

Pollak Vencel, 396

Possanner Benjamin, 297

Potokar Albin, 389, 434

Povalej Josip, 418, 424

Preisinger Urban, 415

Prešeren France, 304

Prettner Jožef, 386, 389

Primec Albert, 315

Pristav Karl, 309

Pristolič Jožef, 382

Prudič Anton, 319

Prudič Franc, 319

Puc Anton, 317, 385, 434

Puc Matija, 424

Pucelj Anton, 343

Pugelj Milan, 324

Puh Janez, 213

Pust Franc, 389, 390, 391, 416, 424

R

Račič Ernestina, 337

Račič Jožef, 305, 321, 337

Ramroth Franz, 386

Ranth Friedrich, 323

Ranzinger Raimund, 243

Ravnikar Valentin, 382

Razlag Radoslav, 274

Rebek Anton, 330

Rebek Ivana, 331

Redlich Josef, 228

Rehberger Franjo, 416, 424

Reich Avgust, 319, 321, 387, 418, 419, 424

Reich Mici, 317

Rendl Franc, 309

Reyer Franz, 386, 388

Rittel Carl Theodor, 292, 352

Robida Vilhelm, 388

Röger J. C, 324

Rojko Janez, 310

Rok Uršula, 328

Rom Jožef, 386

Rošnik Rudolf, 315, 321

Rossum, kardinal, 344

Roter Luka, 294

Roth Leopold, 321

Rožič Blaž, 329

Ruckgaber Hermann, 317

Rupnik Ivan, 389, 390, 415, 419, 424

Rupnik Ivan, dr., 418, 423, 424

Ružička Johann, 320

S

Sajovic Rudolf, 319, 320, 387, 393, 401, 426, 434

Salvator Franz, 351
 Samuda Anton, 294
 Sandig Arthur, 167
 Scheuchenstuel Anton, 304
 Schloissnigg Josip, 233
 Schollmayer Johann, 323
 Schrey Alojz, 381
 Schwarz Johann, 323
 Schwarz Theodor, 299, 323, 348
 Sedlak Ernest, 339
 Sedlnitzky Joseph, 360
 Serajnik Ferdinand, 435
 Sfiligoj Evgen, 315
 Sicherl Johann, 386
 Skacedonik Georg, 389
 Skubic Jakob, 317, 326, 375, 386, 388, 390,
 398, 424, 434
 Slavič Filip, 309
 Slavik Anton, 328
 Slobodnik Jožef, 385
 Smerdu Franc, 333, 389, 390, 434
 Smole Franc, 333
 Smrdelj Robert, 443
 Spindler Martin, 316, 424
 Spitzmüller Alexander, 228
 Stary Josip, 415, 420, 424, 435
 Steinbach Emil, 228
 Strahal Franz, 294
 Strauss Heinrich, 434
 Strel Alojzija, 381
 Strel Peter, 381
 Strutz Josef, 400, 401
 Stupar Janez, 310
 Suchaneck Joseph, 360
 Sušnik Ivan, 324
 Sušnik Rihard, 206
 Svetek Anton, 321, 340
 Svetlin Franc, 315
 Swalla Heinrich, 321

Š

Šaler Franc, 333, 383, 389, 391
 Šavnik Karel, 418, 422, 424
 Šeligo Avgust, 386
 Šešek Ivan, 324
 Škrajnar Anton, 384
 Škrajnar Reza, 384
 Škufca Janko, 343

Špehs Anton, 310
 Šribar Alojz, 389, 435
 Šterk Antonija, hči, 334, 335
 Šterk Antonija, mati, 334
 Šterk Marija, 334, 335
 Šterk Martin, oče, 334
 Šterk Martin, sin, 334
 Šterk Milena, 334
 Strahal Franz, 294
 Strauss Heinrich, 434
 Štravs Pavel, 351, 390, 416
 Štrban Peter, 322
 Šturm Fran, 315
 Šubic Janez, 339
 Šuklje Fran, 274, 290
 Šušteršič Ivan, 274
 Švajger Franc, 315

T

Taaffe Eduard, 340
 Tajnik Jožef, 350
 Tancar Martin, 343
 Tasić David, 29
 Tepina Alojz, 416
 Thurn Gustav, 274
 Tomazin Andrej, 357
 Tomič Viljem, 381
 Tönnies G., 340
 Torkar Janko, 350, 416, 424
 Toš Franjo, 416, 424
 Treo Julijana, 322, 323
 Tribuzzi Viktorija, 375
 Tschossen Franz, 361
 Türk Leopold, 361
 Tvrđy Franz, 294

U

Uhrer Franz Johann, 360
 Urbančič Ferdinand, 294
 Uršič Franc, 323

V

Vakan Benjamin, 294
 Vakselj Janez, 416
 Valentschitsch Karl, 361
 Vatovec Anton, 310
 Vavpotič Janez, 331, 336
 Verli Anton, 383

Viaclovski Feliks, 310
 Vidic Jožef, 332, 333, 389, 391, 434
 Vidic Marija, 333
 Vidmar Anton, 384
 Vidmar Frančiška, 384
 Virant Gregor, 443
 Virant Janez, 386
 Vok Franc, 291
 Vrinskele Matija, 309
 Vučić Ivan, 398

W

Wabra Friedrich, 322
 Wänzel Johann, 209
 Warthol Joseph, 361
 Weble Andrej, 388, 389, 390, 393, 398, 414,
 424, 434
 Weingarten Joseph, 360
 Weiss Rudolf, 318
 Weixler Rudolf, 310
 Welsheimer Leopold, 232
 Wenk Adolf, 305
 Werndel Josef, 209
 Widmann Bohuslav, 299

Wimmer Ferdinand, 228
 Winkler Andrej, 299
 Wottawa Franz, 361
 Wurzbach Karel, 274, 299

Z

Zagar Janez, 307
 Zajec Franc, 381, 383, 389
 Zaleski Wenzel, 228
 Zavrl Franci, 29
 Zazula Gottfried, 308, 339
 Zemljak Jožef, 351, 384, 391, 412
 Zhadesch Gregor, 361
 Zilka Franz, 318
 Zita, cesarica, 311
 Zorn Anton, 386
 Zupan Ana, 392
 Zupančič Angela, 343
 Zupančič Ignac, 338
 Zupančič Jožef, 343

Ž

Žagar Anton, 321
 Železnik Gotfrid, 315
 Žigon Matevž, 381
 Žontar Jože, 24

Viri št. 38, Ljubljana 2015

CESARSKO-KRALJEVA FINANČNA STRAŽA NA SLOVENSKEM (1843–1918)

Avtor: PAVEL ČELIK

Lektor: Jože Hočevar

Za vsebino odgovarja avtor.

Izdajatelj: Arhivsko društvo Slovenije

Uredništvo: Zvezdarska 1, p. p. 21, SI-1127 Ljubljana

Uredniški odbor: dr. Zdenka Bonin (glavna in odgovorna urednica), mag. Drago Trpin,
dr. Aleksander Žižek, Sonja Jazbec (kot predsednica ADS), Jernej Križaj (kot tajnik ADS)

Naklada: 250 izvodov, cena 30,00 EUR

Oprema ovitka: Savo Sovre

Računalniška priprava: Medit d.o.o.

Tisk: Fotolito Dolenc d.o.o.

Izid publikacije je omogočilo Ministrstvo za kulturo.

ZBIRKA VIRI

Viri št. 1, Janko Pleterski, Politično preganjanje Slovencev v Avstriji 1914–1917, Ljubljana 1980	2,10 EUR
Viri št. 2, Janko Pleterski, Politično preganjanje Slovencev v Avstriji 1914–1917, priloge poročilom vladne komisije (izbor), Ljubljana 1982	2,10 EUR
Viri št. 3, Slovenski izseljenci (več avtorjev), Ljubljana 1990	2,10 EUR
Viri št. 4, Franc Rozman, Korespondenca Albina Prepeluha - Abditusa, Ljubljana 1991	3,10 EUR
Viri št. 5, Jože Prinčič, Maruša Zagradnik, Marjan Zupančič, Viri za nacionalizacijo industrijskih podjetij v Sloveniji po 2. svetovni vojni, Ljubljana 1992	4,20 EUR
Viri št. 6, Darko Friš, Korespondenca Kazimirja Zakrajška, O.F.M. (1907–1928), Ljubljana 1993	6,30 EUR
Viri št. 7, Jera Vodušek Starič, "Dosje" Mačkovšek, Ljubljana 1994	8,40 EUR
Viri št. 8, Darko Friš, Korespondenca Kazimirja Zakrajška, O.F.M. (1928–1958), Ljubljana 1995	6,40 EUR
Viri št. 9, Mateja Jeraj, Jelka Melik, Partizanski zdravniki in pravniki med stroko in politiko, Ljubljana 1996	11,70 EUR
Viri št. 10, Lojz Tršan, Razbitje OF in partije v Ljubljani, Ljubljana 1996	11,70 EUR
Viri št. 11, Marko Tavčar, Egon Pelikan, Nevenka Troha, Korespondenca Virgila Ščeka 1918–1947, Ljubljana 1997	12,50 EUR
Viri št. 12, Zdenko Čepič, Zamisli o gospodarski ureditvi po drugi svetovni vojni v narodnoosvobodilnem gibanju, Ljubljana 1998	12,50 EUR
Viri št. 13, Jurij Perovšek, Programi političnih strank, organizacij in združenj na Slovenskem v času Kraljevine SHS (1918–1929), Ljubljana 1998	12,50 EUR
Viri št. 14, Darko Friš, Korespondenca slovenskih katoličanov v ZDA med leti 1882–1924, Ljubljana 1999	12,50 EUR
Viri št. 15, Darinka Drnovšek, Zapisnik politbiroja CK KPS/ZKS 1945-1954, Ljubljana 2000	14,60 EUR
Viri št. 16, Vida Deželak Barič, Pokrajinske konference Komunistične partije Slovenije na Primorskem 1942–1944, Ljubljana 2001	12,50 EUR
Viri št. 17, Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (I. del: Opozicija in oblast), Ljubljana 2002	12,50 EUR
Viri št. 18, Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (II. del: Slovenci in federacija), Ljubljana 2003	14,60 EUR
Viri št. 19, Božo Repe, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (III. del: Osamosvojitvev in mednarodno priznanje), Ljubljana 2004	20,90 EUR
Viri št. 20, Matjaž Klemenčič, Samo Kristen, Katalin Munda Hirnök, Milica Trebše Štolfa, Janez Stergar, Viri o demokratizaciji in osamosvojitvi Slovenije (IV. del: Slovenci v zamejstvu in po svetu ter mednarodno priznanje Slovenije), Ljubljana 2005	16,70 EUR
Viri št. 21, Lovro Šturm, Ljuba Dornik Šubelj, Pavle Čelik, Navodila za delo varnostnih organov v SR Sloveniji, Ljubljana 2003	12,50 EUR
Viri št. 22, Martin Moll, Filip Čuček, Duhovniki za rešetki, Ljubljana 2006	12,50 EUR
Viri št. 23, Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (I. del: Uvodna sinteza pogajanj) (II. del: Diplomatska pogajanja 1973–1974), Ljubljana 2006	16,70 EUR
Viri št. 24, Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (III. del: Od Strmola do Osima 1974–1975), Ljubljana 2007	17,00 EUR
Viri št. 25, Viljenka Škorjanec, Osimski pogajalski proces (IV. del: Jugoslovansko-italijanski odnosi po Osimu 1975–1980)	18,00 EUR
Viri št. 26, Matjaž Ambrožič, Dnevniški zapisiki dr. Evgena Lampeta (1898–1917), Ljubljana 2007	14,00 EUR
Viri št. 27, Pavle Čelik, Naše varnostne sile 1850–2008 (temeljni pravni predpisi), Ljubljana 2008	18,50 EUR
Viri št. 28–29, Andrej Rot, Bojevnika Za svobodo in slovenstvo. Francè Dolinar – Ruda Jurčec. Epistolae 1947–1975, Ljubljana 2009	25,00 EUR
Viri št. 30, Matjaž Ambrožič, Spomini in Semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraha	18,00 EUR
Viri št. 31, Jure Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 1. del: 1750–1764	25,00 EUR
Viri št. 32, Ljuba Dornik Šubelj, Prijatelj ali sovražnik? Dokumenti o stikih med Edom Brajnikom in Danom Shaikejem (1944–1980)	20,00 EUR
Viri št. 33, Flavio Bonin, Piranske solne pogodbe (1375–1782)	22,00 EUR
Viri št. 34, Jure Volčjak, Ordinacijska protokola goriške nadškofije 1750–1824. 2. del: 1765–1824	25,00 EUR
Viri št. 35, Dejan Zadravec, Zastave in prodaje deželnoknežjih posesti in prihodkov v spodnjeavstrijskih deželah v prvi polovici 16. stoletja	20,00 EUR
Viri št. 36, Jure Volčjak, Ordinacijska protokola ljubljanske (nad)škofije 1711–1824. 1. del: 1711–1756	25,00 EUR
Viri št. 37, Aida Škoro Babič – Matevž Košir, Spomini Josipa Breznika od konca 19. stoletja do druge svetovne vojne	25,00 EUR
Viri št. 38, Cesarsko-kraljeva finančna straža na Slovenskem (1843–1918)	30,00 EUR

